

Terentius cum cõmentariis.

PVBLII TErentij Aphri comicorum latinorum principis comedie: cum cõmentarijs famatissimorum oratorũ: Uidelicet Donati et Guidonis Juuenalis.

¶ Insup expositio familiarissima Jodoci Badij Ascẽsij in lingua latina peritissimi.

¶ Adiecta sunt et Taurapis Melchinensis in singulas comedias argumenta.

¶ Ad hec Pauli Malleoli Andelacensis in ipsum interpretem: ⁊ ipsius adnotamẽta: necnon in singula scenas preludia et epitomata.

¶ Postremo quedam ab Joanne Brixiẽsi viro clarissimo ⁊ nominatissimo addita. Unde non parum adauctum est hoc opus: vt lectori facile constabit.

¶ Tacemus opus ipsum a bis mille mendis repurgatum.

1529.

Roberto Celari suo Taurapes Melchinēsis. Salu.

A Thercule vituperādum laudare absurdum est: ⁊
consultius est tacere: q̄ de re eximia pauca dicere. Propterea Roberte doctissime. P.
Terentium Aphrum et poetam ⁊ oratorem luculentissimum (quē docti amplectuntur
omnes) non possum nō laudare. Quis enim inq̄ huius fontem accurrit: qui non tanq̄
apes ex floribus fauum collegerit: cui haud immerito comicorū principatus a Dona=
to ascribitur: quapropter tanta afficior admiratione: vt non possim continere quin ridi=
culorum hominū mentionem incidam: qui tam eloquentem tam purum comicū (quod
falsissimū est) petulātem esse aiunt: quia meretricium cōmercium: seruorū fallacias: iuuenū amores osten
derit. Quis vitia ciuium ac priuatorum mortalium detestabitur qui nō eadem narret: Quis alios de eo
de quo loquitur exoratos credet qd̄ nec vituperauerit: nec laudauerit. Comedia enim (vt diffinit Dona=
tus) est fabula diuersa: cōstituta: continens effectū ciuium ⁊ priuatorum qua dicitur quid sit in vita vtile:
quid cōtra euitandū. Quorū itaq; insaniam haud possum nō indignari: forte potius irritantium: q̄ obij=
cientiū diuum Hieronymū (quia oratorie: poesiq; nimis adheserit) flagellis ossa tenus cesum cum eundē
post hunc somnū diligentius perscrutatū gentiles authores esse: q̄ eos ante cursum legisse cōstat. Cedāt
igitur hi tam belli interpretes: quibus Alexandrū linquo. quē (quod recitare pudet) Vergiliano preferūt:
quid em̄ asino cum lyra? Sed cum furno oscitandi certamē inire: est disputandi finē nunq̄ habere cum ne
gantibus veritatē inquirere: est cum Sisipho immēsum saxū voluere. Plus igitur (vt Ciceronis vtar di=
ctis) valebit apud me recta ratio q̄ vulgi opinio. ⁊ me margaritis (nō q̄ illustres inter viros numerādum
me putē) inuoluere cōstitui. Apud nāq; iuristas Canon magis sanctū trahit ad se minus sanctum. Vale.

Iodocus Badius Ascensius Constātino Fradin Bi
bliopole de studiosa iuuentute q̄ optime merito assidueq; merito. S. P. D.

C Ohortatis virorum prestātissime vt nostra in Te=
rentium elucidamenta que cum hisce diebus istic (Lugduni dico) agerem dixi eo animo
collecta quo in vernaculā Gallorum linguā vertantur Constātini Fradin bibliopolarum
diligentissimo ipsius impendio curaq; imprimenda concredā in qua re tametsi nihil mihi
tua authoritate maius: perspectaq; sit amici nostri fides atq; integritas: notusq; ⁊ intus et
in cute illius in scolasticos feruens (vt aiunt) zelus atq; beniuolus animus: hesitaui tamē
parumper dubitans an illius sint ere atq; accuratione digna. Sunt etenim sermo fere plebeio atq; humi
li eruditionis (ni fallor) bono atq; sententiarum vtiliū plus q̄ satis atq; elegantiarum habentia quippe
vulgo (vt dicimus) illiterato destinata. Quocirca in hac tandem cōcessimus sententiam: vt prenotamen=
ta et primi prologi primeq; scene glossemata veluti pregustamēta quedam de reliquis periculum factura:
illius fidei etiā integra atq; immutata cōmittam cetera mihi recepturus dum hec largos retulerint ma=
nipulos. Recognoui tamē totum opus: atq; singulis in quibus operepretiū visum est scenis annotatiun=
culas adieci. Que omnia ad tuam refero prudentiā. vt si digna censueris imprimātur q̄primum sint mi=
nus ad nostrā redeant limam. Tantū volui. Vale et Constantinū nostrum itidem saluere et valere iube.
Ex illustri Parrisiorum Gymnasio ad Kalendas Augusti. M. quingentesimo quindecimo.

Iodoci Badij Ascē. familiaria prenotamēta Teren.

Quoniā diutius ille Plato in principijs rerū cogno-
scendis immorandū non ab re censuit. Nam vt post eum Aristoteles inquit modicus error: in principio
maximus fit in fine. Et vt iurecōsultus de ori. iu. Cuiuslibet rei potissima pars principiū est. ideo q̄ idē
Aristoteles. Qui inquit principia alicuius sciētie ignorat: certū est illum nō habere scientiam. has inq̄
ob res prinsq̄ ad comediarū Terentij facilē explanationem accedam: cōstitui pluscula que pro singulis
comedijs sunt cognoscenda imperite iuuētute aperire eaq̄ in capita distinguere: vt ea cōmode citare posthac possim.
Ceterū quia Cicero in primo de offi. inquit. Omnis que a ratione suscipitur de aliqua re institutio debet a diffinitione
pficisci vt intelligatur q̄d sit id de quo disputet. Ideo a definitione comedie inciperē: sic ab illiteratis facile capi posset
qd q̄ fieri nequit pnotabo primo q̄d sit poeta. Deinde quotuplicia poetarū scripta. Tum q̄d comedia et q̄d ab alijs diffe
rat. Quō comedia et alij ludi scenice fuerint instituti. Qui fuerint inuētores. Quousq̄ excreuit. Quotuplices sint come
die. Que et quales sint comediarū partes. Deinde que sint comediarū huius opis cause cum alijs cōmode occursuris.

¶ Quid sit poeta et quanta eius dignitas.

Poeta pprie is dicitur qui excellēti ingenio pditus diuinoq̄ furore cōcitus et maiora q̄ que solo humano in-
genio excogitari posse videantur elegāti carmine cōscribens: ad diuinū artificiū proxime accedit. Quod Ho
ratius in. i. sermonū sic dicit. Primū ego me illorū dederim quibus esse poetas excerpā numero: neq̄ enī con
cludere versum dixeris esse satis: neq̄ si quis scribat vti nos sermoni ppria putes hūc esse poetā. Ingenium
cui sit cui mens diuinior atq̄ os. Magna sonaturū des nominis huius honorē. Idcirco q̄dā comedia necne
poema esset quesiuere q̄ acer spūs ac vis. Nec verbis: nec rebus inest nisi q̄ pede certo differt sermoni sermo me⁹ hoc
ille. Quibus attestatur nō mereri poetā dici nō qui habeat precipue tria videlz ingeniū. i. ingenitā virtutē excogitāda
rum rerū et mentē diuiniorē quā ceteri: ita vt sit diuino interdū furore cōcitus vsq̄ adeo vt supra se nonnūq̄ dicat atq̄
de poemate sua dicere possit cum Ouidio. Plus sibi cōmisit cōpositore suo. Unde idē de poetis. Est deus in nobis agi-
tante calescimus illo etc. Et os magna sonaturū. i. cum diuite vena et vbere ingenio artificiū prestans quia alterū non
sufficeret: sic attestatur in de arte poetica. Natura fieret laudabile carmē an arte quesitum est ego nec studiū sine diui-
te vena nec rude quid possit video ingenium alterius sic. Altera possit opem res et cōiurat amice. Quod ergo alibi di
cit idem Hora. Non satis est puris verbis p[er]scribere versum. Quia tamē auctor noster se poetā in primo verbo operis
sui cēset sciemus q̄ de poeta dupliciter loqui possumus generaliter et spāliter. Generaliter aūt omnis is poeta dicitur
qui saluo rerū et verborū decoro artificiosa carmina facit. Nam a faciendo poeta dictus est. sonat enī poeta idem qd fa-
ctor: et a verbo greco poio qd est facio seu creo deflectitur. Et hoc modo qui sine figmento poetico scribunt: si artificiū et
decorū carmina seruāt poete appellari possunt: vt Luca. quē vt dicit Seruius et etiā in disticis attestatur Martia. ideo
multi negāt esse poetā historiā sine figmentis descripsit narrādo res mere vt geste sunt. Similiter qui circa poeticū fu
rorem atq̄ altisonū stilum scribūt si aptissime decorū seruāt poete vocari possunt: vt comici et satyrici: dico si aptissime:
quia licet in alijs artibus mediocres laudātur: iuxta qd dicit Philosophus mediocre laudamus tanq̄ bonū. In poeta
tamē nullus laudatur nisi in suo genere scribēdi ad summā vsq̄ ad pfectionē puenerit. Unde est illud Horatij de arte.
Mediocribus esse poetis. Non dij nō hoies cōcessere colūne: neq̄ dij neq̄ hoies neq̄ colūne in quibus solebant affigi
poetarū scripta cōcedunt poetis esse mediocribus. immo necesse est summi sint aut a poetica professione abstineant. Hi
ergo qui humilia scribūt: vt q̄libet speret se idē posse scribere: si tn̄ poete appellari mereantur necesse est ita economiā. i.
seriē et ordinē nectant: vt vir aliquis nisi peritissimus fuerit eos imitari possit. Et qd ibidē dicit Hora. Ut sibi quis spe
ret idē sudet multū frustraq̄ laboret. Ausus idē tm̄ series iūcturaq̄ pollet. Ecōtrario aūt sunt qui spm̄ et furorē poeticū
habēt: sed nō carmine immo soluta oratione eloquūtur: sic tn̄ vt furore poetico accensi videātur. Et hi potius vates et
prophete vocātur quā poete eo q̄ poetarū officiū sit facere diuina carmina. Inter quos frater Baptista mātuanus car
melita vir nostra tēpestate facile doctissimus diuū Augustinum cōnumerandū dicit pro eo sermone de Epiphania quī
incipit. Post miraculū virginei partus: vbi Augustini verba sunt. Tūc luna recedētibus astris per mediā celi semitā
pulchris aurea motibus ibat: et iter suū radijs aperiēs patētes cāpos placidis accessibus honestabat. Dum ergo rosee
polum faces et noctē fulgurantia astra discernūt: tunc insolitū repēte natura lumē extimuit pauit subito stellifer axis:
et astra tremula famulātur ad cunas. Hucusq̄ Augustinus. de quibus Mātuanus vides inq̄t: hec verborū series q̄ta
eloquētie spuma luxuriet. q̄to dicēdi feratur impetu: q̄to rutilet illustrata splēdore: quis neget hūc fuisse poeticū furo
rem poterat tūc veraciter de se dicere. Est deus in nobis agitāte calescimus illo. hec ille semp ergo diuin⁹ ille furor qui
poetis dat carmine exprimit. Uerū vt dicit Hora. in sermonibus facile agnoscitur q̄ a poetico spū dictū est. Nam licet
ordo et cōpositio versus destruat. tamē inuenies in eo disiecti mēbra poete. Frequentissime aūt euenit q̄ qui eū spm̄ ha
buerunt: carmine vsi sint: vt ptz de phisicis oraculis q̄ apollo qui a gētilibus pater et p̄ses poetarū dr̄ olim dabit in he-
roico carmine. vn̄ Plini⁹ in naturali historia dicit heroicū carmē ab oraculis primo inuentū. vn̄ etiā Hora. in eodē lib.
de arte poetica dicte p carmina sortes. Et vite mōstrata via est et grā regū pierijs tentata modis. et iterū. Ne forte pudo
ri sit tibi musa lyre solers et cātor apollo. Itē pphetie et respōsa sybillarū etiā carmine dabātur: sicut plurima scripta he-
breorū pphetarū: vn̄ canit ecclesia. Si nō suis vatibus credā vel gētilibus sibillinis versibus hec p̄dicta. Sunt ergo va
tes apud iudeos qui etiā carmina scripserūt. Nam vt Beroaldus vir multo omniū doctissimus attestatur: pphetarū
princeps Dauid Psalteriū suū numeris poeticis cōcinuit. Quod vt inq̄t Hier. in morē Horatij Flacci et pidari nūc iam
bo pede currit nūc alcaico versu psonat: nūc sapphico tumet: nūc semipede ingredit. Itē Esaie Job et Salomonis lucu-
lenta volumina exametris et penthametris versibus vt Josephus et Origenes scribunt apud Hebreos cōposita decur-
runt. Quinetiā vt Cassiodorus testatur. Omnis poetica elocutio a diuinis scripturis sumpsit exordiū. De xp̄ianis aūt
certū est paulinū nolane vrbis epm̄ Hieronymi cōtemporaneū et familiarē carmina poetica que adhuc extāt scripsisse.
similiter et Ambrosiū Mediolanēsez archiepm̄ Hymnos tāq̄ ex pindari optimi Lyrici poete officina pfectos scripsisse.
Similiter et Fortunatū elegiacos versus et venerabilē Bedā pbr̄m de cōponēdis versibus libellū studiose composuisse.
Sed q̄d multa. Nōne leges nōne decreta poetarū: dictis tāq̄ ab oraculo platis fulciūtur. Nōne etiā Augu. Hierony. et
Lactantius tria xp̄iani dogmatis lumina clarissima: scatente authoritatibus poetarū. Sed quid maius loquar cū apts
Paulus vas electionis: tuba Euāgelij et sanctarū scripturarū armariū poetas studiose lectitasse videtur. Qui ad Titū
scribēs versiculū vsurpat epimenidis poete. Cretes semper mēdaces male hostie vētres pigri vbi alij tn̄ legūt: Creten-
ses et vētris pigri. Et in alia ep̄la Menādri Comediarū principis carmē allegat. Corrumpūt bonos mores cōfabula-
tiones pessime. Et apud Athenienses in areopago hoc est martis curia disputās aratū poetam testē citat. Ex quibus
omnibus patet diuinos plane viros et diuino spū efflatos carmina vtplurimū edidisse et sanctissimos illis studuisse.
Quocirca q̄q̄ generaliter poete dici possunt qui in solo artificio et apto decoro carminū prestāt sine diuino illo furore
et poetico figmēto. Itē qui soluta oratione locuti sunt admirāda ex quodā poetico furore profecta. Tamen spāliter ve
rus et perfectus poeta dr̄ qui vtrūq̄ habet et sententiarū admirabilē dignitatē spiritusctō cooperāte cōpositā et oratio-
nis decentē maiestatē: quē quidē poetā in principio huius capli descripsimus ad quā descriptionē nūc reuertor. dixi

itaq ꝙ poeta is ꝓprie dicit qñ excellēti ingenio est preditus. Requirit enim in primis ꝙ poeta habeat perspicax inge
nium: hoc est excellētes vires sibi a natura ingenitas ad admirandas ⁊ nouas res inueniendas. Et adinuentas de=
dite exprimendas cōuenientes. Ideoq vulgo dicit ꝙ poeta nascitur ⁊ orator fit: hoc est ꝙ poeta beneficio solius na=
ture ⁊ ingenij sine doctore aut magistro perfectus esse pōt eo ꝙ spm poeticū ⁊ excellentiā in rebus excogitandis non
a doctore: sed a deo ⁊ eius ministerio natura recipiat. Cui opinioni videt consensisse antiquissimi ⁊ summi poete vt
Hesiodus apud grecos: ⁊ Ennius apud romanos. Nam Hesiodus dicit se nō labore studio poeticā artem acq̄siuisse
sed cum oues suas iuxta astrē ageret quodam tempore a musis fonte quem cabalinū vocant potū. Unde statim poe=
ta prodijt: et Ennius dicit se somniasse in mōte pernaso ꝙ animum homeri in se susciperet: quo suscepto statim poeta
euasit: quam rem sibi non euenisse dicit persius in principio operis sui sic. Nec fonte labra ꝓlui cabalino. Nec in bi=
cipiti somniasse pernaso. Minimi vt repente sic poeta prodirē. Addo diuino furore concitus: hoc est qñ poetica car=
mina facere velit rapiat a diuino furore. hoc est vt dicit Hora. ꝙ mens sit ipsi diuinior q̄ alijs omnibus. Ideoq per=
fectissimi poete de quib' nunc loquor quando poeticū opus facere proposuerunt inuocabant semꝑ musas. i. sciētiarū
inuentrices: hoc est spiritum diuinum sine quo id perficere non possent tantū enim necessario requiritur poeticus fu
ror: vt Plato ⁊ Democritus dicere soleant ꝙ frustra poeticas fores pulsat qui compos est sui. hoc est ꝙ frustra ad poeti
cas fores accedit: vt poeta fiat cuius animus nō est diuino furore raptus. Unde est illud Horatianū in lib. de arte poe
tica sepe allegato in quo irridet quosdā stultos qui se poetas fingunt sic dicens. Ingeniū misera: q: fortunatius arte.
Credit ⁊ excludit sanos helicone poetas: democritus bona pars non vngues ponere curat. Non barbam secreta petit
loca balnea vitat. Nanciscetur enim pretium nomēq poete. Si tribus anticyris caput insanabile nunq̄ tonsor lici=
no cōmiserit. Q: inquit Democritus philosophus credit ad hoc vt quis sit poeta ingeniū esse fortunatius arte: hoc
est plus facere quā artē que per studiū acquirit ⁊ q: idē excludit ab helicone monte poetis sacro: hoc est a cōsortio poe
tarū oēs viros sane mentis. Multi dicit hodiernis tēporibus simulā te stultos ⁊ insanire. Putant enim nomē et lau=
dem poete se merituros si nō raserint caput suū: quod tam freneticū ⁊ furibūdū habēt: vt nō possit purgari. si totum
boletū qd crescit in tribus antyricis haberēt cū tñ boletū qd in vna insula antiryca dicta nascit aptissimū sit ad super=
fluos humores qui furorē ⁊ insaniā faciūt exsiccandos. Quibus verbis nō vult Hora. ꝙ ad poetam nō requirat poe=
ticus furor: sed vult ꝙ stulti sunt qui putāt se poetas qñ ex defectu rationis aut ex leuitate morū insaniūt. Non enim
poeticus furor humana industria acquirit: sed a spiritusancto tūc dat qñ hō totus raptus est: et deus ab eo susceptus
rationē humanā cōprimit: vt verius a deo q̄ ab hoie dictū videat. Ideoq antiqui poete iuxta lectū suum ceratos pa=
rietes ⁊ stilū habuerūt: vt quotiens spm illū poeticū haberēt recēter scriberēt: qd etiā ipsi qui cōposuerant ⁊ scripserant
admirabant ⁊ vix intelligebāt. Et q: sine poetico furore nemo poeta est. Ideo a poetis dictare poetica carmina insani
re dicit: vt in Uerg. in carmine buccolico. Insaniret libet quoniā ⁊c. Et de sibilla tertio Eneid. Insanā vatē aspicies ⁊c.
Ideo aūt ꝓphetātes insanire debēt: q: si sane mētis essent non adeo sed ab hoie dictū putaret. Et ꝓpterea nō habeba
tur fides ꝓphetis nisi ruptis illo furore. Scias tñ ꝓphetas sepe esse interpretes atq nūtios eorū que deus ipsis dixe=
rit: ⁊ tūc nō debēt furere: sed solū qñ spiritus dei per os eorū loquit. Aliud enim inquit Hieronym' est esse vatē aliud
esse interpretē. Ibi. i. in vate spiritus vetura predicit. hic eruditio ⁊ verborum copia ea que intelligi transferrt. hec ille.
Et ꝙ spūs ille mētē capiat ⁊ insanire quodāmodo faciat ꝑz etiā primi Regū. xix. Ubi de Saule dicit ꝙ postq̄ spiritū
ꝓphetie receperat expoliauit etiā ipse se vestimētis suis ⁊ ꝓphetauit cū ceteris corā Samuele: ⁊ cecinit nud' tota die il
la ⁊ nocte ⁊c. ꝙ certe diuini furoris indiciū fuit: quo q̄dē furore apti rapti videri potuerūt: dū vt habet act. ij. Irridētes
eos dicebāt: q: musto pleni sunt isti. verū vt ad poetas reuertar. Uer. hac de cā. vj. Eneid. Dicit sybillā dū Enee respōsa
daret etiā inuitā a deo possessam: sic ꝙ furere tota videret. Uerba eius sunt. Uētū erat ad limen quū virgo poscere fa=
ta tps ait. deus ecce deus: cui talia fanti ante fores subito nō vultus nō color vnus. Nō cōpte mā ere come: sed pectus
anhelū. Et rabie fera corda tumēt: maiorq videri. Nec mortale sonans afflata est minime qñ iā ꝓprie dei. At paulo=
post. Et phebi nondū patiēs immanis in antro. Baccat vates magnū si pectore posset. Excussisse deū tāto magis ille
fatigat. Os rabidū fera corda domās fingitq premēdo. Ex quibus oibus satis habet ꝓphetā qñ futura predicit a spi
ritu excitari. Similiter ⁊ diuinū poetā qñ grauissima ⁊ planissima carmina quib' delphici quidē ⁊ oraculo digni sen=
sus cōtinent ingenti ore ei fundit diuino quodā furore supra se rapt: ⁊ deo proximū fieri. Sed q: de furore loquimur.
Sciēdū est vt supra diximus ꝙ duplex est furor mal' ⁊ bon'. Malus is est q̄ ex humanoꝝ perturbatione aut ex nimio et
immoderato circa q̄uis rē studio nascit ⁊ hoiem in insaniā trahit. Bonus aūt furor qui diuinit' infundit: is est qui
hoiem supra hoiem erigit ⁊ deo primū dū illo efflat reddit. Quapropter apud Platonē quatuor diuini furoris spēs po
nunt quas ne lōgus nimis fiā sic habeto. Prim' est in amore atq pulchritudine. Scōs in deuotione ac misterio. Ter
tius in armonia ⁊ poesi. Quart' in vaticinio ⁊ ꝓphetia. Primo furori antiq̄tas finxit venerē preesse: scōo bacchū: tertio
musas: quarto apollinē. his aūt quatuor furorib' bonis: alij quatuor q̄ hos falso imitant opponunt. Nā quotiens ex
visibiliū decore atq pulchritudine rapimur ad ꝯtēplādā diuinā pulchritudinē eius mia fecit: incēdimur quodā igne
amoris atq desiderij: ita spūs noster corporis huius carcere euolasse videt atq illi adherere qui oim pulcherrim' est:
cū quo dū anim' versat oēs corporei sensus occlusi sunt ita vt furere ⁊ insanire videamur. quē q̄d est furorē pauci atq
adeo perfectissimi in terris percipiūt. huic amori qui ex visibiliū pulchritudine ad inuisibilē dei decorē desiderandum
nos ducit impedimēto: est amor libidinosus ⁊ lubricus quo rerū qui oculis cernunt pulchritudine amāda ꝯtinemur:
nec vltra cōsurgemus ⁊ is ꝑfecto manifestus furor est. Unde dicit in scda comedia Terētij here que res in se neq consi
lium neq modū habet vllā eā cōsilio regere nō potes ⁊c. Quāta aūt mala ex furore inepti amoris oriant nemo nescit.
Quantū vero dulcedinis quātūcūq boni illo diuino amore est nemo scit nisi paucissimus quisq qui illo furore aliqñ
raptus fuerit qualiter virgo maria quando ait. Et exultauit spūs meus in deo salutari meo. Scōs amor huic similis
est: qui in illis datur qui in dei misterio ita attenti sunt: vt supra se quoq rapiant: atq celestia dūtaxat contēplant: ita
vt terrenorū oim memores sint quo quidē furore maria magdalena rapta fuit dū immemor pristine pompe sue se ad
pedes dñi quos lachrymis suis irrigatos capillis tersit. Item quādo in deserto ab angelis exaltata humano nō eguit
alimento. hoc etiā furore tactus erat diuus Francis. dū oim se minimū gereret: et tam ardenter xpi vulnera meditare=
tur: vt eorum stigmata suo ipsius corpori infigeret. huic aūt sancte religionis ⁊ deuotionis furori obest superstitio q̄
est vana religio que est sepe in hominibus ex antiquitate delirātibus. Quinetiā ex nimia deuotione interdū hoies in
corporis insaniā vertunt: quocirca canone cautū est: vt regulata sit deuotio. Tertius furor q̄ in armonia est generatur
in nobis quotiēs et concentu ex cōposita sonoritate modulorū quos hic auribus percipimus trahimur desiderio ce=
lestis armonie qua in motu celestiū sperarū platonici debēt. sic ꝙ oēs corporeorū sensuū vires quasi vincte videntur.
Nosq toto spiritu ad eā musicā ⁊ melodiā percipiēdā anhelamus in morē amentiū ⁊ insanientiū. Et is furor est qui
diuinis poetis dat: qui perfecto cōcētu numeroꝝ versus altisonos raptu in spiritu addūt. huic aūt est cōtrarius leuis
ille et bon' cantus quē solis aurib' percipimus. Quart' furor q̄ in vaticinio cōsistit satis ex superioribus manifestus
est. Illi aūt cōtra ponunt prudētia ⁊ sagacitas. Nā si futura predicimus diuino spiritu ꝯcitati: a quo vt dixi supra nos
rapimur: ⁊ furore sacro incēdimur iā vaticiniū. i. prophetā facimus ꝙ si que futura sunt quadā sagacitate ꝓspicimus

prouidentia dr̄ nō vaticiniū: similiter si aut coniecturis aut signis naturalibus: vt astris: auibus: elementis: aut alijs
quibusuis futura predicimus: non tamē ꝓphete erimus: qꝛ ea rōne nō furore cōcepimus: sed hec satis de furore. Ut
vero ad poetā reuertar. Scies ꝙ vetus poeta ⁊ musico furore q̄ in armonijs est rapit̄ quocirca muse poetis presunt.
Nam ⁊ poete ipsarū sacerdotes sunt. vn̄ Uerg. in geor lib. ij. Me vero primū dulces an̄ oia muse. Quarū sacra fero
ingenti ꝑculsus amore. Accipiant celiq̄ vias ⁊ sydera monstrēt. Interdū furore q̄ in vaticinio est. Naꝫ sepe vates. i.
ꝓpheta nūcupat̄: quocirca etiā in tulela apollinis est q̄ vtriq̄ ꝑponit̄: ⁊ vaticinio ⁊ armonie. Nā vt dicit Uerg. In me
deo residēs cōplectit̄ oia phebus. Quicq̄d inquit ꝑticulatim muse inuenerunt: ⁊ cōtinēt. hoc apollo seu phebus q̄ in
earū medio residet cōplectit̄. Quare aūt in medio musaꝝ ponit̄ poteris ſm platonicos rn̄dere q̄ musas in orbib⁹ ce=
lestibus posuerūt: dicūt em̄ vt author est Macrobius singulis orbib⁹ singulas syrenas. i. dei cātatrices ꝑsidere. Inter
planetaꝝ aūt orbes medi⁹ est solis. sunt ⁊ alie rōnes que ad hūc locū nō pertinēt. Item qꝛ poete sacerdotes sunt vt
paulopost latius dicā: sacerdotes aūt sacris ⁊ mysticis presunt: q̄bus bacchus dux est. Iō etiā in tutela bacchi repo=
nunt̄. nā ⁊ veri poete nūq̄ regionis expres fuerūt. Quin ipsi fuerunt q̄ diuina officia instituerū: ⁊ hymnos ⁊ cātica in
dei laudē cōcinuerūt: q̄ circa ⁊ mistico furore poetam: semp concitari certissimū. Et si teris diuinos illos furores poe
tis dederis: scio ꝙ primū qui in amore est nō negaueris: si em̄ poeta ingenio ⁊ scientia ceteris ꝑstare debet certuꝫ est
ꝙ eoꝝ q̄ videt ꝑfecti⁹ q̄ ceteri pulchritudinē discernit q̄to aūt q̄d intentius noscit eo vehementius amatur. Naꝫ vt
vulgo dr̄ dicit̄ oportet prius noscere q̄ amare. Quia ergo oim rerū pulchritudinē poeta ꝑfectissime noscit hinc eue=
nit ꝙ sepe etiā humano amori inseruit. Uerūtamē qꝛ poeta armonie numeros q̄bus de⁹ ſm platonicos ⁊ celi ⁊ hoim
cōpaginē cōposuit latissime ꝑspicit. Nā ad eoꝝ similitudinē versus suos modulat̄: deinde qꝛ diuino spiritu quo ad
futura predicēda sepe concitat̄ familiare prebet pectoris sui habitaculū. Et tertio qꝛ religionis ⁊ sacrificiorum ma=
xime peritus esse debet: vt q̄ dei sacerdos est: ⁊ officiorum scriptor hinc est ꝙ pulchritudinis sciētie ⁊ bonitatis diui=
nene ꝑfectissimus corgnitor ⁊ scrutator esse debet. ⁊ per ꝯn̄s etiā amator ingēs vsq̄ adeo: vt pre diuino amore fure=
re q̄nq̄ videatur. Unde illud qd̄ dixit Uerg. in. j. geor. Quaꝝ sacra fero ingēti ꝑculsus amore. Si ergo quatuor illi
diuini furores poete cōcedunt̄ recte diximus ꝙ poeta est diuino furore cōcitus maxime ꝓpter vaticinādi furorē. Et
qꝛ cōcētu ⁊ furorē excitat̄ propter armoniā cuius poesis ꝑncipalis pars est quo quidē furore raptus habet: vt dicit
Flacc⁹: os magna sonaturꝝ. ideo subiecit altiora atq̄ digniora q̄ q̄ a solo humano ingenio excogitari posse videan=
tur: eleganti conscribibēs carmine ⁊c. Qꝛ licet ois verus poeta diuino furore cōcitet̄ nō tn̄ cōtinuo sequit̄ ꝙ ois poe
ta eque elegās atq̄ disertus sit. Spiritus em̄ ille diuin⁹ poetis sensum nō ꝟba infundit. Ideoq̄ vt q̄sq̄ in dicēdo stu
dio ⁊ arte fact⁹ sit eruditissimus: ita doctissime locut⁹ est. Quāobrē hieronym⁹ in ꝓlogo hieremie dicit. hieremias
sermone q̄dem apud hebreos esaie ⁊ osee ⁊ q̄busdā alijs ꝓphetis vr̄ ēsse inscitior sed sensib⁹ par est. q̄ppe q̄ eodem
spū ꝓphetauerit. Porro simplicitas eloquij de loco ei in quo nat⁹ est accidit. hec ille. Recte ergo hora. dicit ad poe
tam ꝑfectū req̄ri studiū ⁊ eruditionē. Nūc ergo vt tandē finē faciam⁹ ad vltimā ꝑticulā veniam⁹ qua dr̄ ꝙ ver⁹ poeta
ad diuinū artificiū ꝓxime accedit. Ad quā declarandā nō indignū puto q̄dā dei artificia sub oculos nr̄os referre.
Quorum illud primū. Quod solus deus ops̄ oia ⁊ visibilia ⁊ inuisibilia ex nihilo creauit. Scd̄m ꝙ in admirāda toti⁹
vniuersi machina nihil est ꝙ nō quadret atq̄ cum alijs partib⁹ ꝯsentiat: vt numeri ⁊ ponderis ⁊ mensure rationē cō
tineat. Tertiū ꝙ in tanta rerū multitudine atq̄ varietate nihil sit ꝙ nō suū vsuꝫ suāq̄ pulchritudinē habeat: cui ad=
di pōt tā iusta atq̄ ordinata rerū tēporūq̄ vicissitudo. Quartū ꝙ solus deus aiam pctō mortuā ad vitā ꝑ gr̄e largi=
tionē vocare pōt: q̄ in re diu⁹ Aug. nō putauit min⁹ esse miraculi q̄ in mūdi ex nihilo creatione. In mūdo em̄ creādo
nihil erat resistātie: cū nulla esset ꝑiacēs materia: i aia aūt peccatrice iustificāda sepe resistit mala volūtas nr̄a: qꝛ cer
tum est vt idē dicit ꝙ qui fecit te sine te non saluabit te sine te. Quintum ꝙ solus deus q̄ nobis incerta atq̄ contingē=
tia sunt sua ꝓuidētia certa discernit: ⁊ certe futura esse predicere potest. Sextum ꝙ solas deus bene sancteq̄ viuēti=
bus mercedē cōdignā ⁊ eternā vitā retribuere pōt. Qualia q̄dē officia diligētissim⁹ quisq̄ in deo multo plura inue=
niet. Sed nos ea posuim⁹ atq̄ poeta proxime accedit. Unde quantū ad primū artificiū ꝑtinet sciēs ꝙ sicut deus oia
ex nihilo creauit: ita poete maxime comici ex argumento hoc est materia rei non geste: sed q̄ geri potuit opus suū tā
subtiliter cōgruūt. vt quicūq̄ ipm̄ legerit rē gestam ⁊ non fictam cōtinere putet. Quinetiā ꝑfectissimi poete q̄ in altis
simo stilo versant̄ vt heroici: ⁊ tragici: sepe fabulas tam artificiose cōponunt: vt quod neq̄ factum est neq̄ fieri sine
mendacio factum esse dicere videant̄. Sed vt de hac re etiā aliquid dicā: scies vt innuit Cicero in primo rhetorico=
rum ad herēnium ꝙ narrationum q̄ in negotijs sunt triplex est materia: aut enim historia cōtexitur: aut argumentuꝫ
cōponitur: aut fabula fingitur. historia inquit est res gesta: sed ab etatis nostre memoria remota argumētū est ficta
res que tamē fieri potuit: velut argumēta comediarū. Fabula est q̄ neq̄ veras neq̄ verisimiles continet res: vt he q̄
a tragedis tradite sunt: vt Cicero ex q̄bus habetur ꝙ eorum qui res scribunt: aut oino veritatē sine aliquo figmen=
to sequuntur vt sunt historiographi quos Lucanus imitatur. quapropter multi eum poetam negant. et Quintilia=
nus oratoris magis q̄ poete imitandum dicit: aut partim veras aut partim fictas scribunt: vt poete qui cum rebus
gestis fabulas admiscēt: quales sunt poete heroici q̄ regū ⁊ principū gesta describentes diuinas personas intermi=
scent sub quarum pretextu fingunt fabulosa. i. qui neq̄ vera sunt neq̄ verisimilia saltem vt narrātur quales sunt fa
bulose de deorum adulterijs de incestu iouis nūc in cigni nunc in tauri: nunc in plume auree: nunc in alterius speciē
versi: ⁊ de bellis a deo cum mortalib⁹ gestis. Item de hominibus valentibus: aut in fluuios: arbores aut beluas ꝯsi:
⁊ de hmōi alijs multis q̄ a poetis finguntur. Quocirca multi eos aspernant̄ tanq̄ mēdaces ⁊ vanos adducētes illud
Aristotelis. Multa mentiuntur poete. illud quod in catone dicitur. Admiranda canunt: sed nō credēda poete. Qui=
bus poetarum criminatoribus Baptista mantuanus egregie rn̄det dicens. Quid ad hoc aliud respōdebo q̄ quod a
Lactantio firmiano viro ⁊ christianissimo ⁊ doctissimo in diuinarū institu. lib. dictum repperi: dicam igitur poetas
veracissimos esse sed oportere volētes vos intelligere premonitum esse nō noia solū sed res ipsas apud poetas ⁊ sa
cros codices aliquando significare res alias ⁊ sic fieri vt cōsiderāti tm̄ voces ⁊ prima vocū significata nō solum poe
tarum: sed ⁊ scripture sacre textus insulsi salsiq̄ videant̄. hec ille. Ueri sunt ergo poete: sed nō vere ab oibus intelli
guntur. Nam sub poetico figmento sepe res diuine latēt ⁊ sepe naturales: vt hi sciunt quicq̄d deorum oibus apud
poetas intelligantur cognoscunt. Sepe ergo poete cū veris nō falsa: sed ambigua. ⁊ qui sane intelligi volunt admi=
scent. Nam poete nocti historiā veram multa figmenta adijciūt ad exornādos versus suos: qui quidem figmenta si
ad literaꝫ intelligant̄ fabulosa sunt: hoc est neq̄ vera neq̄ verisimilia. Sed si latentem sensum decerpere voluerim⁹
tunc maxime veros diceremus: q̄n eos mandaces alij somniant. In hoc em̄ ꝙ obscure loquuntur prophetas imitan=
tur. Unde de sybilla dr̄. in. vj. eneid. ꝙ erat obscuris vero inuoluens hoc est veris obscuritatem admiscens. Unde etiā
oracula apollinis semper vera apud anq̄tiquos credebant̄ sꝫ vtplurimū obscura ⁊ ambigua. Alij autē rem que ne=
quaq̄ gesta est: quotidie tamen fieri potest ita componunt. vt gesta credatur: vt in comedijs in quibus boni mores
⁊ viuendi norme docentur. Materia tota ficta est ab ingenio factoris seu poete non tamen dicetur propterea factor
ipe mēdax: qꝛ nō vt rē gestā: sed vt eā que geri pōt narrat. Imitant̄ ergo sepe peote deū in hoc ꝙ nō mō materiā gestā
exornant sed interdum totā fingunt sicut deus non solum per naturam facit: vt similia vt similibus procreentur: sed

primā materiā omniū rerum ex nihilo fecit:quo circa apud grecos eodē vocabulo factor celi ⁊ terre:et factor poe-
matis appellatur vcꝫ poeta. Nā in symbolo apostoloꝝ vbi ecclesia nostra canit modo factorē mō creatorē celi ⁊ terre
greci psallunt poetā. Item quo ad scōm sicut deus oia que fecit licet multa inter se cōtraria sunt quadā ꝓportione
inter se quadrare fecit atqꝫ congruere:sic vt licet particulariū rerū fiat generatio ⁊ corruptio: totum tñ vniuersum
ꝑmanet i esse suo:sic poeta totā cōpositionē suā ꝗuis ex varijs collectā : vt poete ex diuinis hūanis fabulosis ⁊ olno
veris sic cōstruit:vt seruet illud quod Horatius precipit atqꝫ ita mentitur sic veris falsa remiscet. Primo ne medium
medio ne discrepet imū hoc est poeta ea que preter hystoriam veritatē inserit:atqꝫ ita que mentiri videt̄ ⁊ ea fabulo
sa qui cū veris cōmiscet sic inquit cōficiet ne principium discrepet medio nec mediū fini:hoc est cōpossibilia sint neqꝫ
ꝗꝗ poetis licitū est fingere ꝓpterea q̄ cōtra naturā sunt:aut qua secū pugnantia sunt finget. Uñ idē Hora. pictorib⁹
atqꝫ poetis:cuilibet addendi semꝑ fuit equa ptās. Scimus ⁊ hāc veniā petimusqꝫ damusqꝫ vicissim. Sed nō vt pla-
cidis coeant immitia:nō vt serpētes auib⁹ geminant̄:tigrib⁹ agni. Dicet inqͭ forte aliqͥs ꝙ pictorib⁹ ⁊ poetis semꝑ
licitū fuit operi suo aliquid addere ⁊ fingere ꝓ libito. quō ergo principis hortati:ꝙ opus poeticū erit vbiqꝫ sui simile
cōsonū. Rñdet nos scim⁹ ꝙ licitū est poetis ⁊ pictorib⁹ fingere ⁊ addere operi suo aliqͥd qd̄ de necessitate nō est:et
hoc cōcedim⁹ alijs poetis. ⁊ si idē facim⁹ petim⁹ vt nobis etiā veniā cōcedat̄. Nō tñ sic licitū est poetis aut pictorib⁹
addere vt cū placidis ponant̄ immitia vt cū serpētib⁹ socient̄ aues ⁊ cū tigrib⁹ agni:hoc est sicut ab oibus dānaretur
pictura in qua lup⁹ aut tigris que ferocissima bestia est:staret innocuus aut innocua inter agnos. ⁊ aues. ⁊ cicona:⁊
ibis ponant̄ inter serpētes nec deuorēt eas aut ecōtrario dracones feroces cū paruis auib⁹ ponant̄ innocui:sic riden-
dus esset poeta : si aliqͥd describeret ꝙ nō esset verisimile. Aut si in vna ꝑte operis sui poneret cōtrariū eius qd̄ in
alia positū esset. aut si alte vt auis primū volauerit:⁊ postea vt serpēs in terris rep̄serit:hoc est si principiū opis i al
to stilo cōponat:⁊ mediū aut finē in humili aut mediocri. Necesse eñ est vt totū op⁹ poeticū sit cōpossibile ⁊ quadrās
⁊ vbiqꝫ sui sile lꝫ varias res ꝯtineat in q̄ re artificiū dei imitat̄ poeta vt dictū est. ❡Quantū aūt ad tertiū artificium
dei q̄ oia q̄ fecit miro ordine distixit:mira pulchritudine exornauit:⁊ admirāda ꝟtute ꝯsolidauit dicere possuꝫ poe
tā oiꝫ mortaliū maxie op⁹ suū:⁊ reꝝ ꝑsonaꝝ ⁊ ꝟboꝝ decoro exornare. Null⁹ eñ tot sententiarū salibus:cōpositionū
figuris dicēdi ornamētis orationū flosculis. Prouerbiorū exornationib⁹:dictoꝝ facetijs:⁊ reliqͥs oib⁹ pulchritudini
bus:leporib⁹ charitib⁹ atqꝫ id gen⁹ dulcorib⁹ sermonē suū exornat vt poeta. Uñ dicit Horatius. Nō satis est pulchra
esse poemata dulcia sunto. Et quocūqꝫ volēt animū auditoris agunto:hoc est nō sufficit ad elegātiā operis poetici:
ꝙ ad plenitudinē artificij in se habere significet. Nam vltra hoc requiritur ꝙ habeat quēdam dulcoreꝫ ⁊ quandam
gratiā suauitatis:qua alliciat ⁊ attrahat ad se animū auditoris. Sicut eñ inter pictores multi artificiosi sunt:sic ꝙ
omnē mensuram obseruant:colores quoqꝫ debitos adhibent situm personarum aut edificiorum non male ponunt:
atqꝫ ita opus pulchrum in oculis artificijs faciunt nō tamen vulgo placet q: nō sciunt adminiscere dulciter colores
suos:ita vt manū duriorem habere videantur:sic inter poetas ⁊ oratores literatos multi omnem que precipi potest
artem obseruant in opere suo ⁊ tñ nō omnibus placent:quia non sunt dulces. ⁊ nō attrahunt animos auditorū quas-
dam verborum illecebra:qua Uerg. suos auditores attrahit. Nā his non describere : sed depingere res videtur. Si
nunc quomodo poeticum opus exornandū esset dicere incipiam neqꝫ temporis satis mihi esset. Pro instituto auteꝫ
satis dictum est. Nam nemo dubitat poetam in exornādo opere suo oēs vincere. ❡Quantū aūt officiū dei posui pec
catorum remissionē ⁊ anime per peccatū morte in vitā resuscitationem. quod quidē officiū ꝗꝗ poeta sibi vsurpare
non potest:tamē deus sepe vtitur poeta tanqꝫ ministro atqꝫ instrumento:cuius medio gratiā hanc oibus cōcedit. Nā
certū est ꝙ per verbū dei anime dum in corpore sunt licet per peccatū mortue frequentissime ad vitā vocant̄ Ideoqꝫ
saluator noster dum eiusmodi morbi medicos per vniuersum mundū mittere voluit spiritū veritatis sub igneis lin-
guis in apostolos misit. De quo dauid. Spiritū principali confirma me. Docebo iniquos vias tuas:⁊ impij ad te cō-
uertentur. Et alibi. Qui emittit eloquium suū terre velociter currit sermo eius. At ⁊ per eloquentiā cui sapientia et
vite sanctitudo coniuncta est anime morbo maxime sanant̄. Qͥs negauit poeta optimos esse animarum medicos. di-
cet forte nūc aliquis musarū poetarūqꝫ hostis ⁊ expers poetas eloquentes quidē esse:sed neqꝫ sanctos neqꝫ sancta
precepisse:vt qui in fabulis ⁊ figmentis versati nihil vnqꝫ ad anime creationē ediderint. Cui certe rñdebo illud Ho-
ratianū in lib. de arte poetica. Siluestres homines sacer interpresqꝫ deoꝝ. Cedibus ⁊ victu fedo deterruit orpheus.
Dictus ab hoc lenire tigres rabidosqꝫ leones Dictus ⁊ amphio thebanā cōditor vrbis. Saxe mouere sono testudi-
nis ⁊ prece blanda. Ducere quo vellet fuit hec sapientia quondā. Publica priuatas se cernere:sacra ꝓphanis. concu
bitu prohibere vago dare iura martis:oppida moliri. leges incidere ligno. Sic honor ⁊ nomē diuinis vatib⁹ atqꝫ car
minib⁹:venit post hos insignis homerus. Tirheusqꝫ mares animos in martia bella. Uersibus exacuit dicta ꝑ car-
mina sordes. Et vite mōstrata via est grā regū. Pierijs tētata modis. Ludusqꝫ repert⁹ ⁊ lōgorū operū finis. Ne forte
pudori sit tibi musa:lire solers ⁊ cantor appollo. Qui versus hoc sonāt. Quādo hoies adhuc in siluis habitarent et
passim:vt fere vagarent̄. Orpheus sacerdos ⁊ interpres volūtatis dei sono eloquio:deterruit eos a turpi victu. Qm̄
carnibus crudis ⁊ etiam humanis vescebant̄. Item ab homicidio ⁊ ferocitate. Et ideo poete qui omnia in admira-
tionem trahunt:finxerunt ꝙ orphe⁹ traheret dulcedine cantus sui post se siluas ⁊ leones ⁊ tygres per que omnia in-
telligebant homines feroces in siluis habitantes, quos ad construendam ciuitatem:⁊ obseruandas leges dulcedi-
ne verboꝝ cōmouit. Item quia amphion poeta theban⁹ effecit eloquētia sua ꝙ homines qui aute in siluis ⁊ lustris
vt fere habitant ad ciuitatē thebanā construendā lapides:⁊ ligna conuolauerunt:finxerunt poete ꝙ amphion saxa
ad constrnctionem murorū cōcurrere fecisset. Et ne quis illud officium a poetis alienum putet. dicit ꝙ olim erat sa-
pientia:hoc est sapientuꝫ studiū scire discernere rempublicā a re priuata. Item religiosam ⁊ sacram a non sacra. Itē
prohibere homines a vago concubitu:⁊ ordinare iura matrimonij:construere ciuitates describere leges in tabellis
quas publice edebant. Et qr hoc fecerunt poete honore ⁊ bona fama venit carminibns ⁊ poetis. hoc sonant vsqꝫ ad
illū locū. Post hos insignis Homerus quem postea declarabo:sed prius de hoc qd̄ dictū est plura dicam. Et pliniuꝫ
assumam testimonium a Cicerone:qui prologo rhetoricoruꝫ idem fere dixit hoc modo At si volumus huius rei que
est eloquentia considerare principium reperimus id ex honestissimis causis atqꝫ optimis rationibus profectum. Nā
fuit quondam tempus cum in agris homines passim bestiarum more vacabantur:⁊ sibi victu ferino vitam ꝓpaga-
bant:nec ratione animi quicqꝫ:sed pleraqꝫ viribus corporis administrabāt. nōdū diuine religionis non humani offi
cij ratio:colebat̄. Nemo nuptias viderat legitimas:non certos quisqꝫ aspexerat liberos:ius equabile quid vtilita-
tis haberet acceperat:ita propter errorem atqꝫ inscitiam ceca ac temeraria domatrix animi cupiditatis ad se explē-
dam virib⁹ corporis abutebatur perniciosissimis satellitibus. Quo tēpore quidā magnus vcꝫ ⁊ sapiēs cognouit q̄
materia esset ⁊ quanta ad maximas res oportunitas animis inesset hoim si quis eam posset elicere:⁊ precipiēdo me
liorem reddere. Qui dispersos homines in agris ⁊ in tectis siluestribus additos ratione quadam cōpulit in vnum
locum ⁊ cōgregauit:⁊ eos in vnāquāqꝫ rem inducēs vtilē atqꝫ honestā primo ꝓpter insolentiā reclamātes. Deinde
ꝓpter rationē atqꝫ orationē studiosus audientes:ex feris ⁊ immanib⁹ mites reddidit ⁊ mansuetos. At mihi quideꝫ
videtur hoc nō tacita neqꝫ inops dicendi. sapientia perficere potuisse:vt hoies a cōsuetudine subito cōuerteret:⁊ ad

diuersas rōnes vite traduceret:ꝛ reliqua. Ex quibꝰ patet ꝙ prima vite reformatio primeqꝫ ciuitatis cōstructio:ꝛ per
eloquētiā viri sapiētis erat inuenta. Huiusmodi aūt sapiētes viros Hora. vt verisimile est: dicit vetustissimos poetas
fuisse equales sunt linus: orpheꝰ: museus quos etiā christiani vt diuꝰ Augu. atqꝫ aliȷ́ sacerdotes appellāt: et sacros
vates. Ideoqꝫ Uer. in. vi. enei dicit in eas elisiȷ́s cāpis hoc est in padiso: qď vocabuluz hortos delitiarū significat: ab
enea cōpertos sub his verbis. Hic manus ad patriā pugnando vulnera passi. Quiqꝫ sacerdotes casti: dum vita mane
bat. Quiqꝫ piȷ́ vates ꝛ phebo digna locuti: hoc est in loco beatissimorum reperiebantur oēs illi qui pro pria fortiter
pugnando vulnerati fuerant. Oēs casti sacerdotes: oēs piȷ́ ꝛ veraces vates: hoc est prophete ꝛ poete: ꝛ postea nume=
rat museum poetam precipue. Si itaqꝫ sapientes poete olim bestialem hominum vitam ad ciuilem traxerūt: certum
est ꝙ multū poetis debemꝰ: ꝛ ꝙ male grati sunt qui tam sanctum ꝛ venerabile nomen execrantur ꝛ in derisionem du=
cunt. Dices id poetas suis vitiȷ́s nunc mereri: qꝛ plurimi luxuriosi hoies inter poetas sunt. At si libere rñdere ausim
dicerem non multos esse vitiosos poetas: qꝛ nunqꝫ multi simul fuerunt. oē eñ qď apprime bonū est, paucis datum re
peritur. Multi autem sunt q̄ postqꝫ nescio quos versiculos extorquere pñt se poetas gaudent appellari. Stultū ꝛ in
sanum genus hoim q̄ nesciunt ꝙtum nesciunt qď poetā scire oportet. Sed tamen non omnino nego inter eos q̄ spiri
tum poeticū habuerunt atqꝫ ab oibus poete approbanť nōnullos malos fuisse: sed cui ordini defuerūt vnqꝫ mali.
In celo peccauerunt angeli. in paradiso terrestri quotquot fuerūt adā ꝛ eua. in cetu apostolico iudas. Nō ergo dico
poetas oēs sacros: sed poeticā artē esse sacrā ꝛ venerabilē: ꝙuis ea nō pauci abutuntur. Nā, vt dicit origenes. Res q̄
per naturā bone sunt dū his male vtimur nos ad peccata deducūt. Qꝛ si q̄s rem sanctam non nisi sanctis viris datā
dicat. Querā an spūs pphetie sanctus datꝰ balaā ꝛ gentili cayphe pfido datus est. Querā an religionis pfessio san
cta sit ꝛ quot pditos in ea ostēdimꝰ. Querā an apl's sanctꝰ sit ꝛ iudas: tñ dānatꝰ est. Sił aūt mō si poete officio abu=
tuntur ipi q̄dē mali sunt sed non continuo poesis mala. Quid si officiū suū obseruarēt sanctissimi nimirū essent. Nā
vt dicit Seruius apud romanos. Nullū olim opꝰ bonum reputabatur pꝰ qď nō optime reipu. ꝯsultū erat. Ideoqꝫ Uer
gi. vt reipu. cōsuleret que tunc maxime beata est qñ hoies optime viuunt. In sexto enei. Omnia vitia mortalia eodē
ordine quo xp̄iani dāna et penas sceleratorum: mercedē bonorū diligentissime perscribit. Uerum vel officium poe=
tarum melius nascatur audiamus Horatiuz qui hoc dicit in libello de arte poetica. Aut prodesse volunt aut delecta
re poete aut simul ꝛ iocunda ꝛ idonea dicere vite. Poete inquit aut volunt prodesse tm̄ vt illi qui aliquam doctrinā
aut ad viuendum aut cognoscendum seuere perscribunt. Aut volunt delectare tantum: vt qui cantita iocūda edunt
aut volunt vtrumqꝫ facere vt q̄ vtilem rem ꝛ sanctam iucunde perscribunt. Inter quos ne quis dicat eos q̄ delecta=
re volunt inutiles ꝛ respuendos esse. ¶ Sciemus diuersis diuersa congruere. Nam hominum aliȷ́ pene languoribꝰ
erroribus conficiuntur: ignorantieqꝫ cecitate obfuscantur. Aliȷ́ econtrario ad perfectum virtutis gradum conscēde=
runt. aliȷ́ adhuc militant. nam neqꝫ perfecti sunt neqꝫ omnino vitiȷ́s obnoxiȷ́. Ita operep̄ tiū fuit triplicē eis pponere
poesim. Quidem oino in vitiȷ́s sunt obcecati illis opꝰ puro lumine doctrine ꝛ seuerioru castigatione. Ideoqꝫ dať illi se
uerū poema: quare illud qď Catoni ascribiť. Si deus est animus ꝛc. In quo vtilitatis ꝛ bone doctrine plurimū iocū
ditatis vero nihil: nest itaqꝫ pdest non delectat. Et q̄ oino pfecti non sunt egent medico. Ideoqꝫ ne animꝰ nimia rigi
ditate rumpať: opere pretiū est vt iucūda lectione recreeť quibꝰ gratia est iucunda poesis: qualis est eorū q̄ iucūdos
sales amentiūqꝫ pteruias pudēter pscribūt: qualia sunt cātita cāticorū: q̄ diuus Hieronymꝰ ad cōsummatū virū p=
tinere pari modo censet. Qui vero lubrica ꝛ impudica cōponūt: oino dānādi atqꝫ inutiles sunt. Contra quos Bapti
sta Mātuanus opusculum egregie cōposuit cuius initium est. Sunt q̄bus eloquiȷ́ dať aurea vena poete. sed cadit in
sordes inficiturqꝫ luto. Qui aūt iā militāt poterūt mixta poesi recreari. Sz dū singulis aliq̄d dicere conamur nihil sa
tis dixisse videbimur: ꝛ tm̄ lōgiores fuisse. Ut ego ad intentū reuertar videmꝰ poetas bonos imitari deū optimuz in
hoc qď suis eloquiȷ́s errātes in viā reuocāt qñ vt visum est primi mores bonos instituerūt. Nunc vero vt q̄d āplius
effecerint, sciamꝰ: reuertar ad illā particulā Horatiȷ́ exponēdā: quadr. Post hos ꝛc. Post illos q̄ rēp. ꝛ bonos mores
primo instituerūt: venit insignis Homerꝰ ingeniorū ꝛ ois artis princeps ꝛ pr̄ q̄ laudādo ꝛ approbādo heroicas virtu
tes virorū fortium effecit vt multi consimilis laudis auidi fortiter agerēt vt de Alexandro magno late patet q̄ talez
suorum gestorum pconē multis votis ne q̄cqꝫ exoptauit. Uenit etiā Tirtheꝰ poeta animi pulchritudine pualens lz
corpe debilis q̄ fortis aios in p̄lia acuit: de quo qñ multi mendose legunt Pyrchus: nūc historiā recēsebo: vt refert
Iustinus in. iiȷ́. li. historiarū. Lacedemoniȷ́ quum in bello plurimos amisissent adierūt oracula apollinis. q̄sieruntqꝫ
quō victores euadere possent. Rñsum autem datum est eos posse vincere si atheniensem ducē haberēt: quapropter li
cet antiqua emulatiōe ꝛ siīs glīe inuidia athenienses non multū amarēt. nō vt oraculi mandata cōplerēt oratores
miserūt ad athenienses humiliter supplicantes: vt sibi virū quēuis dignū p duce cōcedere digneť. Athenienses ve
ro antiquo adhuc odio liuentes miserūt ipis nō martis: sed musarū militē: hoc est poetā quendā. q̄ Tirtheus voca
bať. Is aūt erat acuto ingenio ꝛ pñti facūdia: sed altero pede claudus. Lacedemoniȷ́ aūt. qui oraculo crediderūt leti
hūc verū acceperūt. ꝛ ne ab extraneo regereť ciuē fecerūt. Qui ciuis effectus ꝛ ducatū obtinens statiz in cōcione ad
monnit eos pristine cladis obliuisci oportere viresqꝫ resumere: neqꝫ turpe duci in bello fortiter cadere immo valde
gloriosum esse: ꝛ ne glīe ꝛ laudis quā meruerit expertes essent admonuit vt noia sua ꝛ maiorum suorum in laminis
ferreis scripta brachiȷ́s suis interioribꝰ affigerent: vt post multa secula reperta eoruz ossa laus qua tunc meruerant
reuiuere posset. Quod vbi effecerant tm̄ animi resumpserūt. vt qui mori parati erant victoriā summam consequeren
tur. De qua re apud Plutarchum plura leges. non ergo respu. solūmodo per poetas instituta est sed etiā defensa ꝛ
conseruata. Deinde Horatius ad alias laudes poetice artis regrediť. ꝛ dicit ꝙ rñsa deorū q̄bus hoies futura sortie
bantur etiā per carmina data sunt vt antea diximus. Similiter omne bene vite viuendi p carmina poetica descripte
sunt. Reges item ꝛ aliȷ́ primates viri per carmina recōciliati in grām leguť. Ludi plurimi carmine sunt habiti: vn=
de lassis animis recreatio dabať. Et ne forte pudori sit tibi musa. Apollo qui interpretať q̄ solus est. ſm Chrysippū:
vt apud Macrobiū etiā videre licet: erat musicus ꝛ poeta hec hactenꝰ. Si ergo vt Strabo in. i. dicit poetica prima
sapientia fuit: ꝛ ait in primo tusculanorū. Cice. dicit. Primi philosophi poete erāt. Itē si vt Aug. attestať ꝛ flaccꝰ nūc
dicit. Antiq̄ssimi poete sacerdotes habebanť. Itē vt si nūc vidimus ꝛ principiū ꝛ mediū ꝛ finis bone vite p artē poe
ticā roborať. Quis dubitabit poeticā artē sacrā ꝛ venerabilē esse: ꝛ poetas ad dei munꝰ qď est aias ex peccatis reuo
cate prime accedere. Nunc tp̄s est ad vltimū eorū q̄ supra tetigi officiorum dei venire. vñ sicut solus ipe p se merces
est cōdigna beatis in celesti pr̄ia: ita poeta quodāmodo dat bñ viuētibꝰ in terris p̄mia. Nā licet vt Homerꝰ inquit
Honor ab ioue est: solꝫqꝫ deo plena gloria cōpetit: q̄tē solus verꝫ immolatūqꝫ honorē cōferre pōt: tñ qualē pñt poe
te hoibus fortibꝰ laudē famā ꝛ glīam pariūt. Honor aūt virtutū premiū est. neqꝫ quicqꝫ preter virtutē honorādū est
Quid aūt poete ad glīam famāqꝫ acq̄rēdā faciāt satis docet Hor. in. iiȷ́. carmi. sub his verbis. Non incisa notis mar
mora publicis. p q̄ spūs ꝛ vita redit bonis. Post mortē ducibꝰ nō celeres fuge. Reiecteqꝫ retrorsum hānibalis mine
non incēdia carthaginis impie eiꝰ q̄ domita nomē ab aphrica Lucratꝰ rediȷ́t clarius iudicāt laudes ꝙ calabre pie
rides: neqꝫ si charte sileāt ꝙ bñ feceris mercedē tuleris. Quid foret ille mauortisqꝫ puer si taciturnitas obstaret me
ritis iuidia romuli. Ereptū stigiȷ́s fluctibꝰ eacū. Uictꝰ ꝛ fauor ꝛ ligua potētiū vatū diuitibꝰ cōsecrat insulis. Dignū

laude virū musa vitiat mori Celo musa beat sic iouis interest optatis epulis ipiger hercules ꝛc. Nō inqt statue aut
tabule marmorce a reip. magr̄atibꝰ publice erecte ꝛ ꝯstitute titulisqꝫ ꝛ laudibꝰ alicuiꝰ viri fortis i eis icisi decorate ꝑ
quas bōis ducibꝰ q̇ pugnādo ꝑ p̄ria ceciderūt. spūs ꝛ vita ꝑ me duratione vr̄. Nō ēt ꝙ Scipio aphri. hāniba. cartha.
feuissimū rōani nois hostē toties fugauit: ꝛ eiꝰ mias retrouertit. Nō ēt ꝙ carthaginē ipiā deleuit tm̄ hec oīa indicāt
laudes ipiꝰ Scipiōis. ꝛ faciūt ipm ꝑpetuo viuere q̄ʒtū calabre muse hoc est carmia ipiꝰ Ennij poete q̇ ex calabria fuit.
ꝛ Scipiōis maioris laudes descripsit. Vn̄ addit poeta. Si charte i q̇bꝰ poete gloriose v ictiū laudes descr'būt tace=
rēt. Tn̄ nunqꝫ acq̇reres mercedē tuorū bn̄factorū. Nā memoria tui periret qd̄ quidē verū in terris. Jōqꝫ dixi poetas
facere in terris qd̄ deus in celis. Probat hoc hora. per exempla. Quid esset inquit romulus quem poete martis filiū
dicunt ex illa sacerdotissa. si de eo poete nihil scriberent. Quid item esset eacus si greci poete nihil de eo scripsissent
qui nunc tam charus habetur. Nec mirum dicit q̄ꝛ musa non sinit virum dignum laude mori: immo locat ipsum cum
deis. Et ita hercules pollux ꝛ Bacchꝰ recepti sunt inter deos: nunqꝫ a mortalibꝰ inuocanꝶ. Qd̄ vero non haberēt hoc
mercedē benefactorum si tacerent muse ꝓbat in alio carmine vbi sic dicit. Vixere fortes an̄ agamenonē multi. sꝫ oēs
illachrimabiles vrgētur ignotiqꝫ longa nocte carent: q̄ꝛ vate sacro. Multi fortes viri fuerunt an̄ agamenonē impera
torem grecorū q̇ ante troiā fuerūt. Sed oēs illi ignoti sunt nullusqꝫ illorū mortē flet: q̄ꝛ caruerunt sacro vate. Sacer
ergo ꝛ venerabilis est poeta bonꝰ ꝛ deo familiaris ad ipsiusqꝫ mirabilia ꝓxime accedēs. Et hec de hoc capitulo satis
dicta multis forte videor q̄ʒuis vix aliquod qd̄ ad laudē poetarum dicere possem mihi dixisse videar.

Cap̄. ij.

Quotuplicia sint poetarum scripta.

VNde vt tēdā ad comedie declaratione veniamꝰ paucis si potero verbis declarabo quotuplicia sint poe
tarū scripta q̇ poemata vocanꝶ. Pro qua re opꝫ scire vt iā dictū est poetā large capiēdo nomē poete pos
se dici oēm eū q̇ elegantiā ꝛ ornata carmina facit. Et hoc mō triplicia sunt poetarū opa. Nā grece q̄dā di
cunꝶ dragmatica. q̄daꝫ exegematica ꝛ mixta. Dragmatica dn̄r latino vocabulo actiua hoc est imitatiua
seu rep̄sentatiua. in q̇bꝰ poeta ipse nunqꝫ loquiꝶ: sed introducit loquētes ꝛ rē ipam agētes ꝛ rep̄ntātes.
Jn quo gn̄e sunt oēs tragedie: oēs comedie oēs mimi: q̄dā egloge: q̇dā dialogi: ꝛ oīa in quibꝰ author nō
loquiꝶ sꝫ solūmodo ꝑsone ꝑ ipsum itroducte. Exegematica latine dicunꝶ narratiua seu recitatiua: in q̇bꝰ solꝰ author
loquiꝶ vt sunt libri eorū q̇ aliq̇d docēt: aut p̄cipiūt siue artē grāmaticā vt doctrinale: seu phisicā vt lucretij: seu astro
logiā vt aratꝰ: seu agriculturā: vt georgica vergilij. preter pauca fabulosa q̄ inseruit. iiij. lib. Mixta aūt sunt in quibꝰ
nūc poeta ipse loquiꝶ: nūc alios seu deos seu hoies loquētes itroducit. cuiusmodi sunt carmina historiographa ꝛ he
roica: ꝛ vt plurimū poetarū ꝑfectorū opa: nā sicut historiographi q̇ ꝓsaice scribūt: vt Salustiꝰ. Titiꝰ liuius. Tucidi
des atqꝫ alij q̄ʒplurimi itroducūt ꝑsonas loquētes. veluti duces ꝛ impatores ad milites suos: aut ad senatū aut ad po
pulū ꝯcinētes. Sic etiā poete historias suo more scribētes: mō diuinas: mō humanas ꝑsonas loq̇ faciūt. Vn̄ etiā genꝰ
illud poematū heroidū appellantē heroas appellabāt viros partim diuinos ꝛ partim humanos: hoc est q̇ alterū ho
minē parentē deū alterū habuerunt: q̄les sunt hercules. Achiles. Perseꝰ. Castor. Pollux. Eneas ꝛ alij cōplures apud
poetas. Sdm̄ tn̄ hāc rōnē vnꝰ verꝰ est heros xp̄s iesus: cuius pr̄ celestis: mr̄ vero mortalis est. Potuerūt tn̄ ꝛ illi he
roes dici. Nā si ad ipsorū vitā ꝛ magnifica gesta respexeris ex deo natos dixeris. Honor em̄ vt inq̇t omerꝰ ab ioue est:
quocirca eos q̇ totis cognatibus ad honorē ꝛ vite claritate anhelabāt iouis filios cēsuerunt. Quinetiā nos si cū poe
ticis euangelica cōparare phas est: ꝑ baptismatis regeneratione fidei susceptionē: ꝛ virtutis amplexionē filij dei effi
cimur. iuxta illud Jo. j. Dedit eis ptātem filios dei fieri his q̇ credūt i noie eius. Qui nō ex sanguinibus neqꝫ ex volū
tate carnis neqꝫ ex volūtate viri: sed ex deo nati sunt. Sed vt ad poetas redeamus. Aulus gelius li. xiiij. c. xx. ostēdit
prestantissimos virtute prudētia ꝛ viribus iouis filios a poetis appellatos. vt Eacum Minora. ꝛ Sarpedonem fero
cissimos aūt ꝛ immanes ꝛ alienos ab humanitate tanqꝫ e mari genitos neptuni filios dictos: vt Cyclophas. Lestri=
gonas ꝛc. Et per fame nominisqꝫ claritatem immortales: corpus tn̄ mortale habuerunt. Quinetiam heroas ab iuno
ne que hera dr̄ ꝛ oēs egregij rectores dici possent. Posuerūt ergo poete vt prisci gētiliū theologi triplices ꝑsonas: deo
rum: semideorū ꝛ hoim. semideos aūt heroas appellauerūt. Propterea ꝙ vt dixi ex deo ꝛ hoie geniti essent: vel ꝙ ꝓ=
pter sempiternā aie gl'iam imortales. ꝓpter corpis aūt fragilitatē mortales habebanꝶ a q̇bꝰ heroicū carmē denoia
tū est; vel q̄ꝛ ꝛ deoꝝ ꝛ hoim interlocutionē hꝫ vel q̄ꝛ heroū historie ꝑ ipm describunꝶ. Sūt ergo heroica carmina mix=
ta ꝓpterea ip̄e loq̇ꝶ. nūc alij ꝑ ipm itroducti i q̇ gn̄e sūt ꝛ alia gn̄a carminū plurima: sꝫ de dragmaticis nūc locutꝰ est.

Cap̄. iij.

De triplici carminum stilo: ꝛ pedū ludentium ornamentis.

VT aūt de poetarum operibus expresse loquamur duo p̄mittemus. vnum de triplici scribentiū stilo. alterū
de triplici pedū ornamēto: quo ludentes pedes suos ornabāt. Sicut ergo triplices sunt res: de quibꝰ cōtin
git loqui ꝛ scribere: vcꝫ sublimes: humiles ꝛ mediocres. ita tres sunt figure seu characteres seu stili scribē=
tiū. Nā qui de sublimibus altis ꝛ magnificis rebus vt de dei heroū regū principūqꝫ clarissimis factis debi
te tractare volunt: vtunꝶ altiloquo seu sublimi stilo: q̇ vero loquunꝶ de humilibus rebꝰ vt de iocis scom=
matibus. de pastorum viliūqꝫ personarum factis gracili seu humili stilo vtunꝶ: ꝛ q̇ de mediocribus mediocri. Itē q̄ʒ=
tum ad scdm̄ opꝫ scire ꝙ triplex est sermo loquentiū. qui quidē est ꝓsaicus hoc est prorsus a numeris ordine ꝛ mēsu=
ra solutus. alius est totus metricus. i. certa quadam syllabarum neqꝫ temporum mensura constructus. Tertius est
mixtus. prosaico vtimur vulgo loquentes: qn̄ neqꝫ verborum neqꝫ syllabarum neqꝫ temporum numeros aduertimꝰ.
Meretrico stricte vtunꝶ poete q̇ non contenti sunt in vno versu certum verborum aut syllabarū numerū cōprehende
re ꝛ obseruare: sed etiā singularū syllabarū tpa: hoc est durationes in ꝓferendo diligētissime seruāt. Mixta vtuntur
oratores q̇ nō poeticos: sꝫ suos. i. oratorios numeros ꝛ pedes hn̄t q̇bus etiā historiographis vti conuenit. Q̄ꝛ ergo
poete ꝛ oratores loquēdo nō ꝓsunt neqꝫ p̄cipites subditiqꝫ ꝛ incōpositi saliunt. Neqꝫ modo currentes modo repētes
ꝓdeūt: sꝫ magnifice incendūt ꝛ vniformi ꝓcessu ꝓgrediūt. Jō dicunꝶ carmina ꝛ orationes habere pedes quibus succin
cti clausulatiqꝫ progrediaꝶ. Alij tn̄ sunt numeri ꝛ pedes oratorū alij poetarū: vt alibi potius q̄ʒ hic disquirēdū est.
Quia aut poemata pedibus constāt. ideo dragmatorum actores ꝛ lusores dū agerēt pedes suos tripliciter institue=
bant. Nā qui ludos in sublimi seu altiloquo stilo compositos agebāt cuiusmodi sunt tragedi vtebanꝶ altissimo cal
ciamento qui cothurnus dr. Est em̄ cothurnus altū genus calciamēti vtriqꝫ pedi aptū qd̄ nō modo pedes: sed etiam
suras ꝛ tibias ambiebat: ꝛ ideo sepe cothurnatū opus dr qd̄ in alto stilo cōpositū est: vt opꝰ vergilij de enea: quinetiā
cothurnus pro ipso altisono stilo capi solet. Competit aūt vt dixi cothurnus tragedis. Tragedus vero est q̇ trage=
dias agit. Tragicus q̇ tragedias scribit sicut comedus q̇ comedias agit seu vt dicunt vulgaciores ludit. ꝛ comicꝰ q̇
eas scribit ꝛ facit. Q̄ꝛ g̊ tragedi vt dicemus res altas ludebāt alto calceamēto hoc est cothurno vtebāꝶ. Qui vero res
mediocres agebāt vtebanꝶ soccis. est em̄ soccus calceamentū rusticum agricolis aptū ꝛ ita cōpetit q̇ de mediocribus
fortunis hoim res cōpositas ludebāt. Et q̄ꝛ soccus q̇ mediocre est calciamētū cōpetit agricolis. ideo recte vergilius
vbi de agricultura loquiꝶ mediocri vtiꝶ stilo. Sed q̇ humilima queqꝫ vt iocos: sales scommata: dicteria ꝛ ridicula ꝛ
satis lasciuia dicta tā gestu corporis q̄ʒ verboꝝ platione rep̄sentabāt planipedes incedebant cuiusmodi sunt mimi.
His visis videamꝰ pauca de descriptionibꝰ ꝛ differentijs: p̄cipue tragediarum ꝛ comediarum.

¶Descriptiones et differētie tragedie ⁊ comedie. Cap̄.iiij.

Tragedia vt refert Diomedes est heroice fortune in aduersis comprehensio. dicta autem videtur a grecis
eo ꝙ tragos grece dr̄ hircus ⁊ ode cantus: cātibus eīm tragediam hircus dabatur in premium: vt dicit ho
ratius. Comedia aūt est priuate ciuilisqꝫ fortune sine periculo vite cōprehensio. Dicta ideo qꝛ come grece
pagi dicuntur. i. conuenticula rusticorum: que vulgariter villagia dicimus. Nam vt varro ait. Juuentus
attica circa viros ⁊ pagos ire solita fuit: et q̄stus grā et carminis genus exercebat. Uel qꝛ athenīēses iam
intra vrbē coact… in vinculis paruarū domuū hūc cantū exercebant. Uel dr̄ a comi. i. a comessatiōe: qꝛ in comessatiōi
bus hm̄ōi spectacula ꝑmuꝫ exhiberi cōsueuerūt. Ut ꝓo diffinitiōes ex quibus dr̄ie apparebūt latiꝰ explicēt. Sciēduꝫ
est ꝙ tragedia est q̇dam ludꝰ metrice cōpositꝰ in q̄ ꝑcipalr̄ ōndit fragilitas humanaꝝ reꝝ. Nā reges ⁊ pricipes q̄ se
primū ꝑ btōs et pcꝫ felices arbitrabātur: i fine tragediaꝝ in extremā miseriā redacti exclamatiōibꝰ ⁊ dedignatiōibꝰ
celū ⁊ terrā ꝯfundūt oiaqꝫ ⁊ celestia ⁊ terrestria icusant. Comedia aūt est q̇dā ludꝰ in q̄ ōndit vita mediocrū ꝑsonaꝝ
prꝫ filiorūqꝫ familias q̄uo iter se viuere debēt: neqꝫ hꝫ letū initiū: sꝫ potiꝰ finē vt latiꝰ patebit ex differētijs comediaꝝ
et tragediaꝝ quaꝝ hec sit pria. Tragedia sepe ex historia. i. ex re gesta cōponit̄: lꝫ fabulosa admisceant̄. Comedia āt
de materia ex toto ficta: sed tn̄ verisilr̄. Scd̄a pōt esse ꝙ tragedia semꝑ est de altissimis ꝑsonis: ⁊ in altisono stilo con
scripta comedia vero de mediocribꝰ: ⁊ in mediocri stilo facta. Tertia est tragedia in ꝑncipio leta: ⁊ ōndens pompas
gl̄iam magnificētiasqꝫ magnatū ⁊ nobiliū. In fine aūt tristissima ōndens reges ⁊ pricipes ad mēdicitatē vsqꝫ ad vlti
mam desperationē aliqn̄ redactos: ⁊ ita vitā fugiēdā ꝯtinet. Comedia aūt in principio suspēsa est ⁊ in medio turbu
lenta. Nā in eo solēt oēs ꝑsone semel deludi ⁊ cōturbari. In fine aūt oēs in grām redeūt: itaqꝫ tragedia principiū letū
et finē tristē hꝫ. Comedia eꝫ principiū letū ⁊ finē tristē hꝫ. Comedia ꝫ pricipiū ambiguū ⁊ satis tristē ꝯtinet: finē aūt
lentissimū. Ideo dr̄ ꝙ comedia est priuate ciuilisqꝫ fortune cōprehēsio sine periculo vite. Nā ⁊ vitā capescendam do
cet vtpote in qua post errorem redit̄ in vitā rectam. Tragedia aūi est heroice fortune in aduersis cōprehensio. Qua
propter cum archelaus rex Euripidem poetā grecū rogaret: vt de se tragediā faceret: abnuit poeta ꝑcatusqꝫ est deuꝫ
ne quid regi accideret tragedia dignum. Et hec hactenus nūc de origine ⁊ inuentione vtrarumqꝫ dicendum puto.

¶De origine et inuentione satyrarum: tragediarum: et comediarum. Cap̄.v.

Icut Donatus grāmaticꝰ recitat initiū tragediaꝝ ⁊ comediaꝝ a diuino officio est inchoatū. Nā cū anti
qui illi ⁊ fere primi mortales deis frugū ꝓ fructibꝰ iam collectis vota soluerēt ꝯstructis altaribꝰ et hir
co admoto chorus sacer canebat genꝰ carminis in laudē liberi pr̄is qui ēt dr̄: estqꝫ deus vini qd̄ q̇dē car
men Tragedia appellabat̄: vt verior est opinio ab hirco quē qꝛ hostis est vineaꝝ baccho vini deo imo
labant cātoribusqꝫ eiusmodi carminis in mercedē dabāt. vt dicit hor. in li. de arte poetica. Uel certe q̇a
pellis hircina musti plena solenne ꝑmiū cantoribꝰ fuit. Sunt tn̄ q̇ velint a fece quā greci trega appellāt
mutatis lr̄is tragediam dictā. Nā illo primo tp̄e nondū erāt ꝑsone hoc est faulx visaiges repte: quas tespis postea
inuenit. Qꝓpropter lusores ora sua fece liniebant: vt varietatē vultuū haberent. Materia ergo prima illiꝰ veteris tra
gedie erant: ⁊ laudes ⁊ grāruꝫ actiones deoꝝ q̄s rustici ꝓ frugibꝰ agebant. Uñ etiā dicit Uergi. in geor. Non aliā ob
culpam baccho caper oibus artis. Cedit̄ et veteres ineunt ꝓscenia ludi ⁊c. hoc est qꝛ caper aial est vitibꝰ oino nociuū
abrodens eas et morsum inurēs: ita ⁊ nō ampliꝰ crescāt. Ioqꝫ vbiqꝫ terraꝝ imolat̄ deo Baccho: tpe cuiꝰ immolatōis
veteres ludi q̄ inde tragedie dicte sunt inceperūt agi in ꝓscenijs: hoc est in pulpitis añ scenas positis: in q̄bꝰ erāt lu
dentes dū ceteri in vmbraculis latitarēt donec exire deberēt. Et ide dicit ꝟgi. athenīēses posuerūt in ꝯuēticulis q̄
multi ꝯueniūt caprū ꝓ ingēti ⁊ solēni ꝑmio. Atqꝫ ipsi leti iter pocula saliuerunt in pratis mollibꝰ ⁊ herbosis ꝑ vires
vnctos ꝯfectos ex pellibꝰ hircoꝝ. Deinde ēt romani coloni fecerūt in laudē Bacchi carmina ruditur facta: ⁊ ludebāt
dissolute ridētes sumētesqꝫ laruas ex corticibꝰ arboꝝ cauatis. Reliq̄ vide i geor. Deide āt postꝙ hm̄ōi solēnia festa
iam oino sine omissione singulis annis solebāt celebrari ceperūt ingenia iuuenū nō solū laudes deoꝝ canere: sꝫ etiā
ad moꝝ edificationē ⁊ emēdationē lꝫ adhuc rudi modo vitas hoim describere: et qꝛ hoc faciebant q̄ tp̄e hircꝰ immo
labat̄: ⁊ qꝛ etiā hircū merebant̄: iō māsit nomē tragedie ꝯuis ꝓpriū offm̄ tragici scriptoris est ōndere infelicitatē et
miseriā humane vite: ex eo ꝙ etiā reges et ꝑncipes q̄ a multis beati reputant̄ sepe miserabilē atqꝫ infelicē exitū sor
tiūtur vsqꝫ adeo vt multi oibus priuati in exilio ꝯstituti mortē sepe ꝑcent̄ atqꝫ exoptēt. Ceperūt ergo q̇daꝫ lꝫ rudibꝰ
carminibꝰ nōdū in ordinē ⁊ moduꝫ quē nūc habemꝰ digestis tragediā scribere de ꝑiculosa heroū primatūqꝫ vita. Et
paulopost alia quoqꝫ de moribꝰ hoim ceperūt fieri carmina. Nā tespis primꝰ nouas tragedias quēadmoduꝫ nūc ha
bemus iuenit. Uñ dicit hora. in lib. de arte poetica. Ignotū tragice genꝰ inuenisse camene. dr̄ ⁊ plaustris vexisse poe
mata tespis. hoc est tespis dr̄ inuenisse ignotū tragediaꝝ non eaꝝ quas in laudē deoꝝ canebāt: sed quibꝰ ifelicitates
maximoꝝ viroꝝ ōnderētur: ⁊ eas luserat in plaustris: supra que ꝓscenia et pulpita erāt posita. Ideꝫ etiā introduxit
satyros deos siluestres a q̇bus dictū est genꝰ poematis: qd̄ satyra antiqua noiat̄. Uñ dicit hora. Carmine q̄ tragico
vilem certauit ob hircū. Mox ēt agrestes satyros nudauit ⁊c. Causa aūt quare introducebant̄. satyri hec est. Qꝛ illo
etiam tp̄e antiquissima comedia viguit: in qua vitia palam demōstrabātur. Nam sub ꝓprijs noibus peccantium sce
lera et turpitudines multoꝝ etiā nobiliū agebāt: qꝛ vero puduit aliqn̄ ⁊ carnalia ⁊ lubrica facta hoim in ꝓprijs for
mis ei habitibus ludere: ideo induerunt formā et habitū deoꝝ agrestium: quos satyros vocant: qualem diuo Anto
nio occurisse dicunt: qui quidem dei lubrici sunt et oibus lubricis immundiisqꝫ gaudēt. Erat ergo illa antiqua satyra
etiā dragmatica hoc est actiua apta ad ludendum. Nam erat composita eodem modo sicut comedia antiqua carmi
nibus satis incōditis sicut nūc fiunt ludi cōmunes: in quibꝰ vidi aliqn̄ fatuos introductos ⁊ deliberātes q̄ vitia ma
gnoꝝ viroꝝ tacite notabāt: qd̄ in proprijs ꝑsonis nō fuissent ausi. Et qꝛ illi satyri acerbe ⁊ impudice vitia hoim nota
bant: ideo illud carmen qd̄ romani inuenerūt: ⁊ primū Lucillus scripsit. Deinde horatiꝰ: Persius: Juuenalis etiā sa
tyram appeliant: licet alio carmine esset cōpositum: ⁊ alio modo quia carmina sunt extra metra: et genus est narra
tiuuꝫ aut mixtū non dragmaticum sicut illud primū genus satyre quod vt dixit agebatur. Nam vt recitat acron cra
tinus dum agerentur dyonysia. i. festa solennia bacchi satyricam fabulam induxit. Nunc autem ad antiquam come
diam que ante satyram fuit. Ut de singulis quid dicam hoc sciendum est.

¶Prenotamenta Ascensiana. Capi.vj.

Ostqꝫ vt diximus author est Do. meminiqꝫ Uer. pro frugibus rustici singulis annis leta festa Baccho.
Cetericꝫ agere consueuerūt. preter deoꝝ laudes decantata sunt interdum ridicula carmina q̇bꝰ iocose
hoim carnalia ꝑcipue vitia notabant̄. Id eīm vulgo videmus ꝙ postqꝫ comessationes ⁊ potatiōes q̇bꝰ
in illis festis largiter indulgebant hoies carnalia libēter recitent ⁊ recitantes audiant. Ideoqꝫ vt dicit
hora. Inter pocula leta et repletas cibi lances de parsimonia ⁊ sobrietate frustra disputaret̄. Ut autem
illa carmina fragmenta quibꝰ iocose vitia carpebant̄ aliquā moribꝰ vtilitatē afferrēt surrexerūt. Sas
sarion bullus ⁊ magnes poete clarissimi qui iocularia quidā carmina faciebāt in morē integri ludi: sed tn̄ adhuc ru
dia nec in ordinem gesta. Postqꝫ vero eiusmodi visa est multum profuisse moribus iam scd̄a etate scribere ceperunt
Eupolis Cratinus: et Aristophanes qui vitia sectari acerbissimas comedias scripserunt. Uñ dicit hor. in sermonibꝰ

Eupolis atqꝫ Cratinꝰ ⁊ Aristophanesqꝫ poete. Atqꝫ alij quoꝝ comedia prisca viroꝝ est. Si quis erat dignus descri
bi ꝙ malus aut fur: aut mecus foret aut siccarius: aut alioquin famosus multa cum libertate. Huic totus pendet Lu
cilius hosce secutus. Mutatis tñ pedibus numerisqꝫ. hoc est Eupolis Cratinus: ⁊ Aristophanes poete ⁊ alij oẽs qui
antiquã comediaꝫ scripserunt notabãt ⁊ publice ludere faciebant cum multa libertate: q꜡ licuit eis vnumquẽqꝫ etiã
sub proprio noie reprehẽdere in ludendo: et eius vitia demonstrare notabant. Et illos. secutus est Lucilius poeta
romanus ꝗ primus: vt dicit satyram nouã scripsit. cuius materiã ex antiquis comedijs sumpsit: sed tñ (vt dixit) stiluꝫ
et mutauit: erat aũt vt tetigi hmõi publica notatio multum vtilis ad bonos mores: q꜡ plurimi ne infamia notarent
et penam saltem infamie subirent timuerunt peccare. vñ dicit Hora. in epist. Oderunt peccare boni virtutis amore.
Oderunt peccare mali formidine pene. Multoꝝ etiam qui tacite peccasse sperauerant scelera lusores indagabãt: et
in ꝓsẽtia illoꝝ ludebant: quapropter aut pnia ducti sunt aut nimio rubore ꝑfusi abstinuerunt. Quã rem dolet Iuue.
in prima satyra sibi non licere: oñdens fructum quẽ luciliꝰ moribꝰ bonis ex ea libertate fecit his verbis. Ense velut
stricto q̃tiens Lucilius ardens infremuit rubet auditor cui frigida mẽs est criminibꝰ ꝛc. Quotiẽs inq̃t Luciliꝰ ira accẽ
sus est ꝯ ꝑctã̃ sic infremuit acerbissime scribẽdo tanqꝫ vellet pctõres ense inuadere auditores cõscij sibi q̃bus mẽs
erat frigida criminibꝰ erubuerũt ⁊ igẽti rubore perfusi oderũt peccare. Ea aũt libertas publice ⁊ noiatim vnũqnẽqꝫ
noiandi ablata est postqꝫ ea abuti ceperũt poete. Nã postmodũ poete aut ꝓpria inuidia moti aut ꝓcio cõducti ẽt bo
nos ciues ledere ceperũt: quapropter lata lege cautũ est ne q̃s libellũ famosum edat ꝙ lex adhuc apud romanos ex
tat postqꝫ lata lege sublata est libertas nocẽdi: abijt in desuetudinẽ illa vetus comedia ortaqꝫ est tertia etate noua
comedia cuiꝰ authores ⁊ inuẽtores apud grecos fuerũt Menãder ⁊ philemõ ꝗ oẽm comedie acerbitatẽ mitigauerũt:
vt in comedijs Terẽtij videbimꝰ: vt ei dicit Cic. Comedia existimatio vite speculũ cõsuetudinis ⁊ imago veritatis.
Nihil em̃ a cõi hoim mediocris status vita recedit. sꝫ oñdit q̃uo parentes filios suos erudire debeãt. q̃lisqꝫ sit vita
adulescẽtiũ et q̃ tãta diligẽtia obseruãda. Grecoꝝ illoꝝ comedias romani trãstulerunt: primusqꝫ Liuiꝰ Andromicꝰ
de integro fecit. Quiquidẽ liuiꝰ andromicꝰ seruus fuit Liuij salinitoris abs quo ob ingenij meritũ q̃m liberos opti
me erudiebat libertate donatus est olimpiade. cxlviij. Sunt tñ qui velint epicarniũ in insula coexulante primuꝫ hoc
carmen frequẽtasse. Et sic a con comediã dictã esse. Ut vero donatꝰ recitat. Tragedia saltẽ vetꝰ multo añ comediam
fuit q̃ꝺ de ea quã nunc habemꝰ indubitat̃ est. de ea quoqꝫ quã scd̃a etate Eupolis Cratinꝰ ceteriqꝫ fecerunt satis ꝓ
babile est. Antiqua em̃ tragedia cepit quo tp̃e adhuc feri ⁊ inculti erãt mores hoiesqꝫ in agris adhuc residebãt: sed
noua comedia ⁊ etiaꝫ illa ꝗ scd̃a etate fiebat: cepit primũ agi quo tp̃e vrbes erant ꝯdite. leges ⁊ late legitime nuptie
institute ad quas vtplimũ filij familias a parẽtibus suis post fatuos amores in comedijs cõpellunt. Multi ãt hoies
in agris tanqꝫ siluestres et inculti habitasse memorant. Anteqꝫ in vrbibus latis legitime fierent nuptie. Et q̃uis in
quit idem donatꝰ tespis primꝰ tragedie inuẽtor fuisse puteẽ et eupolis cum Cratino ⁊ Aristophane comedie p̃r ha
beat q̃ꝺ de ꝑfecta et ꝯsummata inordinemqꝫ redacta tragedia et comedia intelligi dꝫ. Homerus tñ qui vt inquit idẽ
Dona. ois fere poetice largissimꝰ fons est. etiam his. hoc est tragicis ⁊ comicis carminibꝰ exempla prebuit qui ilia
den in similitudineꝫ tragedie: ⁊ odisseã ad imaginẽ comedie fecisse mõstrat. Opes em̃ iliados q̃ꝺ de ilij hoc est troie
obsessione cõpositũ est multas regũ magnatũqꝫ continet infelicitates ⁊ tristes exitus: que tragica est materia. Odis
sea aũt de vlixis vita cõposita quodã modo comedie imaginẽ pre se fert. Nam sagacitatem vlixis vt probi patriffa
milias oñdit amores socioꝝ eis a syrenibus ⁊ Circe illusoꝝ multaqꝫ id genus ad comica argumenta ꝑtinentia con
tinet. Post homeri ergo tale tantumqꝫ documentũ ab ingeniosissimis imitatoribus opera tragica et comica digesta
sunt in ordinem ⁊ diuisa qua tunc passim fiebant impolita ⁊ incõdita confusaqꝫ nec vt nunc propria et peculiari for
ma decorata. Ut autem huius capitali tandem finẽ faciam. Liquet ex his que diximus nullum artificium humana in
dustria effectum primo conatu perfectum prodisse. Nam primũ inuentum erat quoddam genus carminis inconditi
ad laudem ꝺ̃rum et actionem decantatũ q̃ꝺ q꜡ hircum scriptori suo pariebat: vel q꜡ in hirci immolationeꝫ fiebat.
Tragedia a tragos hoc est a capro denominabat. Et q꜡ illius locũ manẽte premio successerunt dragmata quibꝰ in
fortunia magnoꝝ viroꝝ oñdebanẽ inuenta est illa ꝗ nunc habeẽ tragediã. Itẽ q꜡ in cõuenticulis illis hoim seu inter
comessandum aut certe ꝑp̃o post comessationes fiebãt dragmata quibꝰ vitia hoim iocose et incõditis adhuc ꝟsibꝰ
notabantur. In prima illa vt dictum est etate ⁊ postea in scd̃a etate eadẽ vitia magis reformatis carminibꝰ acerbis
sime cũ libertate multa scribentiũ texabanẽ. a pagis seu comessationibꝰ dicebatur illud carminis genꝰ comedia do
nec introductꝰ ob eam quam dixi causam satyris satyra cepit appellari. Postqꝫ aũt neqꝫ in comedijs neqꝫ in satyris
licuit viuentes noiatim infamia notare orta est in tertia etate comedia noua de qua hic videndum est: ꝗ quidẽ come
dia apud grecos est inuenta: apud romanos aũt solos h̃r satyra noua ꝗ est maledictũ carmẽ vitioꝝ rep̃hensium: saty
rici em̃ offm̃ idẽ est ꝙ ꝓdicantiũ in eccl̃ia xp̃iana. vñ etiã Hora. satyras suas sermones appellare voluit. Inter saty
ricos aũt (vt dixi) latinos Luciliꝰ primus extitit ꝗ veteris comedie acerbitatẽ ⁊ libertatẽ mutatꝰ est mutato solũmõ
gñe metroꝝ. Nã hexametris vsus ẽ sicut etiã sequẽtes ꝗ illiꝰ libertatẽ nõ hñtes nõ tam acerbe taxauerũt. Nec viuẽ
tes sub ꝓprijs ꝓsertim noibus tã libere vt Luciliꝰ. Itẽ vt de re ꝓposita ꝓcipue loquar: nullũ genus carminis romani
apud grecos deliq̃runt: q̃ꝺ nõ imitati sunt. vñ dicit Hora. Nil intẽtatũ nr̃i liquere poete ꝛc. q꜡ oia fecerũt ꝗ grecos fa
ctitasse videbant. Atqꝫ noua etiã carminũ gñ̃a nõ sine laude ausi sunt inchoare ꝛc. P̃rimi tñ grecoꝝ comedias trãs
tulerunt oẽs aũt comici poete dicebanẽ ⁊ ꝗ grecas trãstulerunt: ⁊ ꝗ nouas fecerũt inter q̃s celebres habẽtur decem
quoꝝ ordinẽ nõ in tp̃e sed in ꝑfectione posuit Sageditius in lib. quẽ cõposuit de poetis. vt author est Aulus gelliꝰ
in noctibꝰ atticis lib. iij. c. xxiij. s̃m quẽ primꝰ est Ceciliꝰ. scd̃s Pliniꝰ. tertius Neuius. quartus Licinius. q̃ntus At
tilus. sextus Terentius. septimus turpiliꝰ. octauꝰ Trabea. nonus Lucius. decimus antiquitatis causa Ennius. Est
tñ in quo Terentio non pauci palmã tribuunt vt suo loco dicemus. Hec hactenus de origine ⁊ inuentionibꝰ drag
maticorum. Reliquum est vt de instrumentis et loco quibus agebantur dicamus.

¶ De instrumentis et proscenijs dragmatum precipue comediarum. Cap. vij.

Sicut aũt opa dragmatica nõ primũ vt dixi ꝑfecta ⁊ qualia nõ sunt ꝓdierunt nõ sic ⁊ instrumẽta q̃bus lu
debanẽ et proscenia hoc est loca in quibꝰ ludebãtur nõ statim simul oia ꝑfecte repta sunt: sed paulatiꝫ
la diuersis tñ repta ad magnũ ornamẽtum ꝑuenerũt. Primi igiẽ mortales ꝗ veterem illam tragediã ad
laudem deoꝝ cecinerũt in agro strictis altaribus nullo ornatu ad ludum ꝑtinenti decorati carmia sua
protulerunt. Deinde postqꝫ iocularia quibus vitia carpebãtur admiscebãt ceperũt fecibus suas facies
linire ⁊ varie depingere. Et hoc in prima etate tam vetustissime comedie qꝫ tragedie. Uergilius autem
de romanis dicit: q̃ꝺ coloni faciebãt sibi horrendas facies ex corticibus arborum cauatis: quibus loco personarum
vtebãtur. Persone autem sunt faulx visaiges: qui sumuntur multis de causis. vna est. quia variuꝫ et pleniorem so
num reddunt: a personando enim dicitur persona: eo ꝙ per varias personas vox vnius hominis varie sonat. Ideo qꝫ
qui historias regum principũqꝫ in cameris precio ludunt: vt nunc vulgo est videre in Flãdria ⁊ regionibus vicinia
varias personas accipiunt vt vnus author seu lusor varios posset presentare. Alia causa est: q꜡ opus est aliquãdo
representare ꝑsonaꝫ infantis, aliqñ adulescẽtis, aliqñ viri, aliqñ senis, aliqñ decrepiti, aliqñ regis, aliqñ principis

aliq̄ cursoris.aliq̄ agricole.aliq̄ mercatoris.aliq̄ traditoris:aut hoīs perfidi.quocirca necesse est varias sibi su
mere personas.Est ⁊ tertia causa.Nam lusorum quidam sunt deformes qui suam deformitatē psonis tegunt.Unde
ut multi volunt.Personis primis vti cepit Roscius gallus histrio:qui oculis obuersis erat nec satis decorus.Ante
personarū aūt inuentionē faciebāt discrimē in galeris:hoc est pileis rusticis q̄ aut alba aut flaua aut nigra aut cana p
diuersis etatibus erant.Tibie etiam q̄b⁹ inter agendum vtebant.Primū parue ⁊ paucorū foraminū ⁊ modice sonori
tatis erant qr fiebant ex tibijs gruum nec erat opus habere magnas phistulas:qr tūc ppls adhuc erat modicus ⁊ la
boribus plusq̄ ludis deditus.postea aūt triplices adhibite sunt tibie.Ut eñ dicit Donatus agebantur comedie ti
bijs parib⁹:aut imparib⁹:dextris aut sinistris ⁊ interdū vtrisq̄.Nā qñ materia comedie agēde seriosa ⁊ grauis erat
tūc in canticis solūmō dexteras tibias adhibebāt:qñ aūt iocosa ⁊ lenitate q̄daz gracillis sinistris tm̄ vtebant tibijs.
Qñ vero mixta erat ex vtrisq̄ comedia vtrisq̄ tibijs cātica temperabāt.Que q̄dē cantica ante actionē comediarū ca
nebantur musicis quibusdā modulationib⁹ nō a poeta sed a perito artis musice factis:neq̄ eñ oia eisdem modis in
vno cantico agebantur:sed etiam mutatis:fiebant aūt hmōi crimina si q̄d tibias vt multi ex pplo his auditis scirēt
anteq̄ agere inciperent qualē comediam acturi essent.Item vt author est Horat⁹ postq̄ tespis tragediā inuenit quā
agere fecit in currib⁹ a lusoribus qui facies suas fecibus ⁊ diuersis coloribus depinxerūt.Tandē eschinus psonas ⁊
pallia inuenit psceniaq̄ nō in currētibus sed in atrijs instituit sed ex modicis lig nis.Primū ergo in agris humi aut
incole agebant deinde in plaustris.Postea in modicis tignis ⁊ trabib⁹ ad hoc tandē theatris magnificis pcipue ro
mani de quibus nunc ne nimis longus sim ex ordine dicā atq̄ ita que de instrumentis restant in sequenti explicabo.
Cap.viij.

¶De theatro ⁊ eius cōstructionibus.

Theatrū grecū est vocabulum ⁊ q̄ vulgariter spectaculum seu locus aptus ad inspiciēdū:erat eñ domus
amplissima vndiq̄ apta:in qua ludi ⁊ spectacula i vrbe romana plurima exhibebant.de theatris aūt ⁊ eo
rum edificatorib⁹.Et varijs anctoribus ita collegit Joānes tortelius.Theatrū dici pōt a nobis visorium
vel spectaculū cui⁹ origo teste Cassiodoro:nemine eñ preter hūc de re hac legere valui ab grecis tracta
est.Nam cū agricultores feriatis diebus sacra diuersis numinibus per lucos vicosq̄ celebrarent athenien
ses primū agreste principiū in vrbanū spectaculū collegerūt theatrū a greco vocabulo appellantes.q̄d eminu⁹ astans
turba cōueniens sine aliquo impedimento cōspiciat.Et infra subdit.hos ri⁹ romani sicut cetera extrema ad suā rē
pub.nō inutilr trahentes edificiū alta cogitatiōe cōceptum magnanimitate mirabili cōdiderūt.hec ille in epl'a ad sy
macrū Boetij socerū oñdit eam machinā in hemicycli spēm esse constructam ⁊ frontem illā q̄ velut chorda inter arc
cornua patebat scenam appellari.Que binis ⁊ sepe pluribus cōtinatiōibus constabat.Hemicyclus vero nullo obie
ctus fornice lintheis qñq̄ tegebatur.Uñ ait.Pli.li.xix.naturalis historie.Prim⁹ omniū Catallus lintheis in thea
to vmbram fecit ⁊ piter byssina vel a primus in theatrum duxit habebat ⁊ theatrum gradus in q̄bus hoīes ad spe
ctandū cōsidebāt:ita vt altiores in ābitu semper excresceret in quā sane formā pmū theatrū Marc⁹ scaur⁹ in sua edili
tate nō q̄dē ppetuo:sz triginta tm̄mō dieb⁹ scenior ludor duratur extruxit:dicēte Pli.hic fecit in edilitate sua op⁹
maximū oim̄ q̄ vnq̄ fuere humana manu facta:nō tparia mora verūetiā eternitatis destinatiōe theatrū hoc fuit sce
ne triplicis trecētarum sexaginta colonarū.Pars scene inferior marmore fuit media e vitro inaudito etiam postea
gñe luxurie summe colūne tabulis inauratis ⁊ colūne:vt diximus duo de.xl.pedū.Signa erea inter colūnas vt dixi
mus fuerūt.xxiij.nūero:cauea ipsa cepit hoim octogita milia.Q̄d aūt scribit Pli.se supra dixisse:fuit li.xxiij.i hec
vba.i marci scauri edilitate tria milia signor:i sceña tm̄ fuere tēporario theatro.Et li.xxvi.nō lōge ab initio trece
nas inq̄t sexaginta colūnas.M.scauri edilitate ad scenā theatri tēporarij ⁊ vix vno mēse futuri in vsu viderunt por
tari.Et infra subdit maximas earū duo de quadraginta pedibus luculei marmoris.hec ille:qui ⁊ marmora de tem
porarijs theatris scripsit.Nam in eodem lib.ostendit.C.Curionē qui bello ciuili partibus Cesarianis fauit i fune
bri patris munere theatra duo tēporaria cōstruxisse.Uñ ait theatra duo iuxta fecit amplissima ex ligno aceruo sin
gulorū versicul i ac pēsili librametō:in quibus vtrisq̄ ante meridianū ludorū spectaculū numerū fiebat edictio:in
ter se aduersis.ne inuicem obstreperēt e repente circūactis:vt cōstet postremo die:sedentib⁹ aliquib⁹ ⁊ cornib⁹ inter
se coeuntib⁹ amphiteatrū gladiatorū spectaculū edebat ipm magistratū ⁊ pplm circūferens romanū.Et subdit lon
go processu oñdens se ppli romani furorē admiratū q̄ terrarū victor ⁊ totius dñator orbis vniuersus velut duobus
nauigijs impositus binis carminib⁹ se crediderat ⁊ seipsum depugnātē spectabat peritur⁹ mometo aliquo laxatis
machinis.Uerū mansurū theatrū ex quadrato lapide primus Pōpeius magnus rome struxit.De quo Cornelius ta
citus nerone inq̄t quartū cornelio cassio cōsulibus.Quinquenale ludicrū rome istitutū est more greci certaminis.va
ria fama:vt cūcta ferme noua.Quintū curtū quoq̄ pōpeium incusatū a senioribus ferūt q̄ mēsurāt theatri sedē po
suisset.Nā antea subitarijs gradib⁹ ⁊ scena in tp̄s structa fuerat.Et infra subdit.Sz cōsultū parsimonie q̄ ppetua se
des theatro locata sit:potiusq̄ inmenso sumptu singulos p annos cōsurgeret ac strueret.hui⁹ theatri magnitudinē
idē corneli⁹ tacit⁹ ex illo oñdere videt q̄ nero nobilib⁹ germanis ppli romani magnitudinē ostēsur⁹ eos:vt inq̄t in
pōponij theatrū pplo plenū i troduxit Quin ⁊ teste Pli.li.xxxiij.nat.hist.hoc ipm theatrū nero isano sumptu inau
rauit vt i illo Tridētē armeniorū regē exciperet.Uerū suetonio teste:lz hoc theatrū a Cn.pōpeio ichoatū fuisset ⁊ ma
gna pte extructū.Caligula imperator absoluit.Hociter mirāda toti⁹ orbis edificia Cassiodor⁹ i eplis admirat.Apud
hoc ipm theatrū pōpei⁹ atriū sui nois q̄ multis postea i locis curia appellata ē struxit.Quo i loco C.cesarē occisum
fuisse suetoni⁹ scribit.Añ q̄d atriū portic⁹ fuit pōpeiana:de qua Ouidi⁹ de arte amādi dixit.Tu mō pōpeia:lent⁹ spa
ciare sub vmbra.Cū soli herculi terga lenonis addit.Theatrū etiā sūme magnitudinis teste.Sueto.a Cesare strue
ret tarpeio monte accumbans.Scene vo cā ex eo pcessit.vt ide comici tragiciq̄ ⁊ ceteri poete sua recitarēt poema
ta.Sūt ⁊ additi Pātomimi.q̄b⁹ psonatī tragicor ⁊ poetar inuēta p singlor actū assimulationē mōstrarēt.Erāt ⁊ i sce
na aulea:erāt pcones:erāt tibices:citharedi:cornices:cauroles:organarij:simphoniaci:tragedi:comici:homeriste:
funabuli:pilarij:pōdarij:⁊ siles.Et vt ait Ser.i.xj.eñ.ludi theatrales apud veteres nō erāt nisi i honorē liberi pris.
hec Tortelius.
Cap.ix.

¶De scenis ⁊ proscenijs.

Intra igitur theatrū ab vna parte opposita spectatoribus erant scene ⁊ proscenia.i.loca lusoria ante sce
nas facta.Scene aūt erāt q̄dā vmbracula seu abscōsoria i q̄b⁹ abscōdebant lusores donec exire deberent.
añ aūt scenas erāt q̄dā tabulata i q̄b⁹ psone q̄ exierāt ludebāt.Scenas aūt q̄ triplices sunt.Tragice.co
mice ⁊ satyrice.Uictūi⁹ in libro q̄ de architectura cōposuit ita distinguit.vt tragicas scenas colūnis ⁊ fa
stigijs ⁊ signis regalibus ornādas pcipiat.Propterea q̄ regū gesta añ illas agebant.Comicas aūt ad si
militudinē domor puatarū:vt ciuiū ⁊ cōium psonarū pficiēdas.Satyricas vo pscas in quartū pscenijs satyri lude
bāt.speluncis ⁊ mōtib⁹ arboribusq̄ ornādas.ppterea q̄ satyri q̄ inde phibēt dij siluestres sunt:⁊ i hmōi locis vsant
vt vo Donat⁹ author est iuxta pscenia altaria duo fiebāt:alter liberi patris.alterū phebi.ppterea q̄ vt dixi princi
piū oīs dragmaticorū ex liberi sacrificijs ortū est.pheb⁹ aūt poetarū oīs pnceps ⁊ ptector ē.Et vt idē Donat⁹ author
Comedia precipue in honorē apollinis nomij hoc est pastoris inuēta est.Nondū eñ inquit coactis in vrbē athenien
sibus cum apollini Nomio.id est pastorum deo constructis aris in honorem diuine rei:circū attice regionis vicos.
villas ⁊ pagos ⁊ compita festiue,Carmen solenniter cantarent:orta est comedia:sed hec hactenus,

Cap. x.

¶De personis ꝛ earum indumentis ꝛ coloribus.

PErsone que comediam ingrediuntur. hoc est de quarum factis comedia facta est sunt patres aut matresfa=
milias. Item filijsfamilias: filie aũt non ingrediuntur vbi agnite sunt. Itẽ milites meretrices serui serue le
nones lene ꝛ parasiti. Plaut⁹ etiã ꝛ alij fere latini comici: sicut ꝛ greci fictitias ꝑsonas deorũ dearumq̄ ma
chinati sunt pro argumentis narrãdis vt larem familiarẽ mercuriũ paupertatẽ luxuriam ꝛ eiusmodi: que
suo more ornari dñt. Terentius aũt eiusmodi ꝑsonas non h3: sed preter aliorum consuetudinẽ per tacitas
ꝑsonas. i. extra argumentum accersitas h3 quibus argumẽtum aperitur: quequidẽ ꝑsone semel dũtaxat ꝛ id in prin=
cipio egrediunt vt in prima comedia erit ꝑsona sosie: in tertia dauι: in vltima syre. Personarũ aũt vt recitat Donat⁹
hmõi fere erat habitus. Comicis senibus candidus vestibus datur ꝙ his antiquissimus fuisse memoratur. Adulescẽ
tulis discolor attribuit. Serui comici amictu exiguo cõtegunt paupertatis antique gratia vel vt expeditiores agãt
parasiti cum intoris pallijs veniũt. Leto vestitus candidus ꝛ resplẽdẽs erũnoso absoletus seu obscur⁹ dabatur Pur=
pureus diuiti. Papari feniceus cõpetit. Militi clamis purpurea puelle habitus peregrinus datur Leno pallio varij
coloris vtitur. Meretrici ob auaritiã luctus designat⁹. Erant qui syrmata. i. oblongas ꝛ caudatas vestes traherent q̄
in alijs scenicã luxuriã ꝛ põpam significabant. In alijs vt in luctuosis ꝑsonis incuriã sup negligẽtiã. Aulea quoq̄ in
scena in terram sternuntur. Erant aũt aulea qualia nũc tapeta fiunt in Flandria plurimaq̄ aulea dicebant. q: in aula
attali regis inuẽta sunt qui pp̄lm romanũ heredẽ instituit: solent aũt aulea vt plurimũ pẽdi ꝛ tapeta ꝓsterni: s3 ꝯfun
duntur vocabula: ob memoriã ergo attali aulea ꝛ pẽdebant ꝛ ꝓsternebant. Sed vt dicit Donat⁹ etas posterior pro
auleis suppara accepit. Est aũt supparus minutum velum qd̄ pro populo obsistit dum fabularu3 actus cõmutant. de
cuius vmbra histriones pronunciabant. Hec donatus.

Cap. xi.

¶De prosceniorum ornatu ꝛ instructione.

COlligamus ergo paucis ornatũ ꝛ instructionẽ ꝓscenij. i. loci in quo ludebant. In cui⁹ prima fronte titu
lus preponebat in quo quidẽ titulo vt plurimũ tria habebãt. Nomen scriptoris: nomẽ fabule seu come
die: ꝛ nomẽ actoris seu lusoris: ꝛ si ex greco trãslata fuerit etiã greci factoris nomẽ incertũ fuit vt post la
tius videbimus. In pauimẽto aũt proscenij supra qd̄ ambulabant strata erant tapeta sub ipsa aũt scena
superficies erant domorũ cũ inscriptionibus dominorũ suorũ: deinde suppara seu cortine tenues erãt post
quas histriones latebãt: ꝛ inde lusuri ꝓdibãt. In dextra parte ꝓscenij ara erat liberi patris. In sinistra
apollinis. Sed post velamina erat olim chor⁹ qui cantica vt dixi precinebat: quid aũt chorus sit videbis cap. xv. Post
q̄ aũt chorus ablatus est q̄dã nostra tẽpestate cantica musicalia instituerũt plurimi añ singulorũ actuũ inchoationẽ
tibijs alijsq̄ instrumentis musicalib⁹ lusores substituũt ꝑ quos collectio populo silentiũ fit. Deinde dũ musici cõcin=
nunt exit ꝓlogus in habitu suo. inde cõsequenter vsq̄ ad finẽ primi act⁹ agunt comediã: quo actu finito iterũ vt luso
res separarent ad scd̄m actũ canitur instrumẽtis musicis ꝛ sic vsq̄ ad finẽ atq̄ postq̄ dictũ est valete iteru3 canit ꝛ sic
populus abit: ꝛ aulea hoc est velamina tolluntur.

Cap. xij.

¶De ludis romanis ꝛ festiuitatibus in quibus agi consueuerunt comedie.

HActenus vidimus de loco ꝛ apparatu comediarum: nunc de tp̄e in quo agi consueuerunt paucas dein=
ceps dicemus. Ludorũ aũt solẽnitatum in q̄b⁹ comedie agebant quattuor species esse donat⁹ asserit quos
quidem ludos ediles curules muuere publico curabant. Ediles autem sunt qui edibus curandis: ꝛ etiã
vt volunt edulijs preficiebant. quorũ officiũ erat prospicere ne edes in detrimentum alicuius corruant:
aut iniuste edificent. Item ne comestibilia caro pretio vendat: aut vt iusto sint põdere vt nõ sint corru=
pta. Item inter ediles qui in primo dignitatis gradu erant dicebant curules eo ꝙ in cella curuli vehi=
potuerunt. Hi autem spectaculorum publicorum que in edẹ publica fiebãt curant gesserunt: ꝛ qui ere publico trage
dias comedias mimos atq̄ alia id genus dragmata emerunt et postea in ludis publicis populo exhiberi fecerunt.
Horum autem ludorum vt dixi quatuor sunt species. Quidã enim dicebant megalẽses: alij funebres: alij plebei: alij
apollinares. Magalẽses magnis dijs ꝯsecrati fuerũt. Magni aũt dij dicebant vt multi volũt ꝛ precipue cassius emina
quos Eneas ex troia in italiã traduxit qui s̄m aliquos erant neptunus appollo ꝛ vesta: s̄m alios iuppiter mineruã
Juno ꝛ Tellus. In horũ aũt solẽnitate plurime comedie agebant. Funebres ludi fiebãt sub funeratiõe magnorũ deo
rum ꝛ precipue patriciorũ virorũ q̄ ad retinẽdũ populũ instituti sunt vt põpa funere decreta plene institueretur. Na3
populus spectacula visurus põpas ꝛ magnificẽtias: quas in sepultura patriciorũ hoc est eorũ q̄ senatores aut de san
guine senatorũ erãt excipiebat. Plebei aũt ludi instituti erant ad salutẽ plebis q̄uo apud nos rogationes fiũt. In his
quoq̄ spectacula exhibebant. Apollinares aũt dicebant: q̄ apollini erãt ꝯsecrati. Varij aũt apollinis erãt ludi con
secrati. Na3 Augustus cesar ludos seu lares ei instituit in quib⁹ nobiles pueri eidẽ hymnos canebãt ꝛ nobiles puel
le dyane sorori eius. Erant ꝛ alij apollinares ludi q̄ in centu3 annis nisi semel celebrabant. Erant ꝛ alij qui multo añ
augusti tempora instituti fuerunt ex libris sibillinis: q̄ singulis annis fiebant authore Lucio cornelio ruffo decemui=
ro: qui propterea sibilla nominat⁹ est. Ac deinde corrupto vocabulo ceptus est primus vocari sylla. Erãt eñ in car
minibus marthij vatis quorũ deo volumina in senatũ fuerãt delata hec verba. Hostem romani ex agro expellere vul=
tis vomicaq̄ que gentiu3 venit lor ge apollini censeo vouendos ludos. Qui quotidianis cõiter apollini fiant his lu
dis faciendis prestitis prestor. Qui ius populo plebiq̄ dabit summum. Decẽuiri greco ritu hostijs sacra faciãt hoc si
recte facietis gaudebitis semꝑ fietq̄ respublica melior. Nam is diuus extinguet ꝑ duellos vestros. Qui vestros cam
pos pascã placida ꝛc. Hec aũt eadẽ carmina dũ decẽuiri in libris sibilinis reperissent decreti sunt ludi apollinares ꝛ
ob eam rem. xij. milia eris: ꝛ due hostie maiores pectori dare. Decemq̄ viri greco ritu iussi sint appollini sacrificare
boue aurato ꝛ capris duabus albis auratis. Latone aũt macri apollinis vacca aurata. Ludos hos in circo populus
coornatus spectabatur: atq̄ finito sacrificio comedie sepe exhibebant. Et hec de ludis. Non aũt spectat ad hunc locũ
dicere de ludis militaribus quos greci instituerunt neq̄ de exercitijs rerum bellicorum aut ineptis alearum charta
rumq̄ ludis. Cum de scenicis hic tantummodo loquamur.

Cap. xiij.

¶De speciebus comediarum.

COmediarũ genera vt acron dicit: sex sunt stataria: motoria: ꝑtextata: tabernaria: togata: palliata. Quo
rum quidem genera paucis ꝛ discrimẽ ꝛ cognitionẽ dabo. Nam oĩs comedia aut greca est: aut a grecis
translata: aut mere latina. Primis duobus modis dr̄ a grecorũ habitu palliata Tertio modo gñaliter
possit dici togata romanorum habitum. Veruntamẽ q: nobilibus romanis congruit specialis toga q̄
pretextata dicitur. Ideo comedia romana que de nobiliorum mediocri fortuna conficiebatur ꝑtextata
dicebatur. que vero de plebeis rebus ab humilitate dicta est tabernaria pro qua genus ipsu3 ponitur.
Nam sepe ꝑ togatã tabernariã intelligim⁹. Comedia ergo palliata est q̄ in pallijs agitur ꝛ est oĩs greca vel ex grecis
trãslata. Togata autem generali vacabulo dicitur omnis togato hoc est a romano primum facta: quales sunt quas
fecerũt Helius Lamia. Antonius Rufus. Eneus melisus. Afranus Pompeius. ꝛ alij multi inter quos vt dixi qui de
magistratuũ participiorũq̄ factis erãt ꝑtextate dicebant qui de plebeis tabernarie, taberna eñ is loc⁹ dr̄ in quo res

[illegible] suntq; par vero do[illegible]s quas olim ex tabulis faciebāt:⁊ si velimus capere genus ꝓ specie tabernaria dici
[illegible].Sub tota aūt gn̄aliter capta cōtineri pn̄t etiā ⁊ alie spēs:vt attelane ⁊ planipedie seu mimi ⁊ rhotonice.At
telane ab attela oscoꝝ ciuitate in qua repte sunt nomē trahūt ⁊ sunt in materia similes satyricis comedijs grecoꝝ: q2
cōstant ex dictis iocularib⁹ ⁊ ꝓcacib⁹.Differūt aūt a satyricis grecis:nā in satyricis satyricoꝝ vt dictū est ꝑsone indu
cunt:aut sit q̄ sunt satyris siles.Satyri aūt sunt satyrus can⁹ impubes adulescēs:siluan⁹: sillen⁹ ⁊ eiusmodi.In attela
nis vero erāt obscene ꝑsone:vt marc⁹ ⁊c.Planipedie aūt fabule dicte sunt ob humilitatē argumēti ⁊ vtilitatē actoꝝ q̄
nō cothurno aut sacco vtunt in ꝓscenio aut etiā in pulpito:sꝫ plano.i.nudo pede.vel ideo dicunt planipedie:q2 nō ꝯti
nēt negotia personarum in turribus altisq; locis habitantiū:sed in plano atq; humili loco.Mimi aūt ꝓpter diuturnā
imitationē dicebant ⁊ hi planipedes erant.rhotonice aūt ab inuētore dicte sunt. Stataria aūt ⁊ motoria quas acron
primas ponit qualitates sunt omnium fabularum seu comediarum.De quibus sequens sit capitulum.

Cap.xiiij.

De qualitatibus comediarum.

Comedia omnis aut stataria aut motoria aut mixta est.Stataria dicitur a stando.qn̄ actores non nimiū dis
currunt neq; solliciti perturbati aut cōmoti sunt:neq; exclamationibus aut indignationibus sese vexant.
Motoria contra ⁊ icit a motu in qua oia mouētur.Mixta aūt dicitur in qua mixtim hec fiunt:ita ꝙ neq; ni
mia quies: neq; nimia sit cōmotio.Nunc de membris comediarum.

Cap.xv.

De membris comediarum.

Membra comediaꝝ tria ponebāt greci:diuerbia:cantica:choros.Diuerbia sunt partes comediarū in qui
bus diuersorū ꝑsone versant:⁊ sunt q̄ scene passim vocant eo qꝺ colloquiū habēt vnius scene gremio cō
tentoꝝ.Persone aūt diuerbioꝝ hoc est res in vna scena colloquētes:aut vna est secū loquēs: aut due aut
tres:raro quatuor.Plures aūt q̄ꝫ quatuor esse nō pn̄t:⁊ si quarta fuerit rarissime loquetur.Un̄ dixit Hora
tius in li.de arte poetica.Nec quarta loq̄ persona laboret.In canticis vna dūtaxat persona poni dꝫ:aut si
due fuerint ita ponent vt ex occulto vna audiat nec loquatur:sꝫ secū si op⁹ fuerit verba faciat.In choris
numerus nō est diffinit⁹:q2 oēs sunt coniūcti canentes concētūq; faciētes:ideoq; ꝓ vna voce habent.Officiū aūt cho
ri est defendere partes actoris:soletq; cōprecari bonis ꝓsperitatē:tēperare iratos:laudare q̄ peccare timent ⁊ sobrieta
tē: iustitiā:equitatēq; ⁊ id genus alia cōmendabat eratq; in antiqua comedia:sed in noua neq; cantica neq; chor⁹ cō
spicit:ideoq; nihil est ad pn̄s.

De partib⁹ comediarū:⁊ primo de tribus non principalibus.

Cap.xvj.

Comediaꝝ quatuor vt author est Dona.principales sunt partes: ꝓlogus:ꝓthesis:epithasis:⁊ catastro
phe:quarū tres vltime de principali substātia sunt:⁊ ꝓlog⁹ aūt tāq̄ꝫ preambulū est.Preter has aūt par
tes tres alie sunt quas nō cōponūt poete sed vel actoris vel grāmatici.He sunt titulus preuius ⁊ titu
lus sequēs:⁊ argumētū:vt em̄ dixi in frōte toti⁹ ꝓscenij ponebat titul⁹ ꝯtinēs nomē factoris actoris
⁊ fabule:vt prime comedie titulus preui⁹ esse pōt Andriā Terētij poete comici agēt hodie Luci⁹ atti
lius ⁊ latin⁹ p̄nestinus vbi est nomē fabule vcꝫ andria:⁊ nomē factoris vcꝫ Terētius ⁊ noia authorum
vcꝫ Lucili⁹ attilius ⁊ latinus prenestin⁹.fabularū aūt noia vt dicit Doñ.ex quatuor sumunt: aut a no
mine ꝓprio ei⁹ cuius sunt p̄cipue ptes:aut appellatiuo cuiusmodi sunt Phormio.Ecyra.Epydic⁹:aut a loco i quo p̄
cipue res gesta est:vt Andria Leucadica Brūdisina:aut a facto vt eunuch⁹ Asinaria captiui duo aut ab euentu ⁊ com
morientes.Crimē Heautontumorumenos.Quare aūt illa noia dat a sunt comedijs dicem⁹ in principio cuiuslibet co
medie apud Terentiū.de alijs aūt alij videant.Uerū vt ad rē redeā in hoc titulo preuio sine in hac prima inscriptione
aliqñ preponebat nomē fabule:aliqñ nomē poete q̄ eā fecit:cuius amoris diuersitatē antiq̄tas cōprobat.Nā eū aliq̄
fabulas ederent fabuloꝝ noia ꝓnūciabant anteq̄ꝫ poete nomē ꝓnūciaret ne aliqua inuidia ascribendo deterreri pos
set.Cū aū p editionē multarū fabularū poete ipsi iam esset authoritas ⁊ fama acq̄sita:rursus priora poetaꝝ noia ꝓfe
rebant:vt p ipsoꝝ vocabula fabulis attētio acquirat.Erat ⁊ alia notificatio q̄ post actas fabulas nō in proscenijs:sꝫ in
libris scribebant:⁊ perq̄ꝫ etiā consulū quoꝝ tꝑib⁹ acte fuerūt ⁊ ediliū a quib⁹ empte ⁊ ludoꝝ noia in quibus acte sunt
significabant:vt in singulis comedijs terentij videbim⁹.Tertia pars q̄ a poeta non edebat est argumētū quo paucis
verbis tota materia comedie perstringitur vt etiam videbimus nūc ad alias partes.Et primū de prologis.

Cap.xvij.

De prologis ⁊ eorum speciebus.

Prologus est antecedēs verā fabule cōpositionē elocutio.Estq; quadruplex. Cōmendatiuus quo fabula vel
poeta cōmendatur.Relatiuus quo aut aduersario ⁊ detractori maledicta aut populo gratie referunt seu di
cunt.Argumentatiuus fabule argumentū exponens ⁊ id videtur esse propriū officiū prologi vt videbim⁹
in prologo maxime comedie.Quartus ⁊ vltimus est mixtus oia hec continens aut duo ex illis.

De tribus partibus principalibus in comedia.

Cap.xviij.

Prothesis est ꝓpriū actionis ⁊ prima positio materie in qua pars augmēti seu materie explicat. Pars
aūt reticetur ad populi expectationē tenendā. Si em̄ statim in principio totius euētus rerū aperiret
populis adueniente nouo spectaculo statim euolaret vt sepe contingit tametsi fabule eo artificio ꝯte
xte sunt vt visis pricipijs popul⁹ desiderio exitus dubij vidēdi detineri possit.Ex qua re ptꝫ italicā lin
guā olim lōge ꝑfectiorē fuisse anteq̄ꝫ a barbaris vel a gotis ⁊ getis ⁊ cymbris ⁊ gallis : hispanisq; esset
corrupta. Nā lꝫ olim nō ita elegāter loquebant vt docti viri oēs tn̄ fere doctos viros intelligebāt ꝓpre
cipue comedias.Propterea ꝙ nō ꝓferebant solū:sed etiā agebātur actu ⁊ gestu corpis.Unde etiā spe
ctatores dicunt poti⁹ q̄ꝫ auditores:q2 multi ad spectandū poti⁹ q̄ꝫ ad audiendū cōueniebāt:doctores aūt quoꝝ alij iu
diciū sequebant magis audiebāt.Epythasis scd̄a pars principalis est incremētū ꝓcessusq; turbaꝝ ac totius vt ita dic
rim:nodus erroris ac inuolutio argumēti.Catastrophe aūt tertia pars est conuersio reꝝ ducens ad iocundos exit⁹ pa
tefacta cūctis cognitione gestoꝝ vt em̄ antea tetigit in fabulis comicis oēs fere ꝑsone semel cōmote atq; illuse sunt.
postea aū in fine cōtente sunt oēs ⁊ in gratiā conciliationēq; mutuā redeūt vt videndū est in fine singularū comedia
rum.Sed in specialibus adhuc diuidantur comedie.videamus de actibus comediarum.

De actibus ⁊ eorum distinctione in comedijs.

Cap.xix.

Acte aūt tres partes in quinq; actus distinguuntur:ita ꝙ vt precepit Horatius neq; plures neq; pauciores
esse possunt.Actus dicitur ab agendo.Est em̄ tanta pars quantam lusores agunt sine intermissione.Quan
do em̄ proscenium vacuum est ita ꝙ nullus egressorum permaneat sed omnes ingrediantur:tunc actus vn⁹
finitus est:⁊ hoc contingit quinquies in singulis comedijs:vt ostendemus . q̄ꝫuis Donatus dicat nūc esse
difficile distinguere actus ꝓpterea ꝙ chorus qui in fine cuiuslibet canebat a comedijs ablat⁹ est: qui tn̄ ad
huc in tragedijs conspicitur.In primo aūt hoꝝ actuum vtplurimū explicatur argumentū.In secundo fabula agi inci
pit ⁊ ad finē tendere cupit.In tertio inseritur perturbatio ⁊ impedimentū ⁊ desperatio rei concepte.In quarto reme
dium alicuius interuentu affertur.In quinto aūt omnia ad optatum finem vt iam sepe dixi perducuntur.

De decoro ⁊ primo personarum.

Cap.xx.

Actenus de his nūc de decoro comico pauca addamus. Decor quod greci prepon vocant est decentia
decensqȝ obseruatio ꝓprietatis personarum rer verborū ⁊ totius artificij. Pro personarum decoro con=
siderare oportet etates: sexus fortunas: patriam affectionesqȝ earum. Decorum etatis requirit: vt di=
rit Horatius. quod puer qui iam primū cepit loqui ⁊ rectus ambulare describatur talis qui libenter cu=
piat cum alijs pueris ludere: currere: cito irascatur ⁊ pro parua re offendatur: ⁊ iterum pro modica re pla=
cetur. Item ꝙ totus instabilis sit tūc ridēs nunc flens. Uerba etiā puerilia erunt sicut ⁊ alia omnia vt vi
demus quotidie pueris esse. Adulescens aūt adhuc imberbis qui tñ non est amplius sub custodia magistri: aut sub
virga parentū sed etiam libertatem hȝ exeundi ⁊ redeundi quo ⁊ vnde libet. Talis vt etiam Terentius dicet in prima
comedia gaudet equis ⁊ canibus venatorijs: gaudet currere in campis herbosis: ⁊ est facilis ad vitia perpetrāda. Si
quis aūt ad virtutes eum cohortatur talē odit grauiterqȝ fert de vtilitate sua parum curat vestibus elegantibus dele
ctatur: ⁊ quas res amat nimiū amat: ⁊ cito tñ derelinquit. Postqȝ aūt paulo maior effectus est ⁊ inter iuuenum cetum
conuersare: tunc amare occipit rem dilapidare parentes: vt quod puellis det habeat decipere: omnia aūt superbe ⁊ pō
pose facit: ⁊ preter corpus parū curat. Uirilis aūt etas que in trigesimo anno incipit alia longe desiderat. Nam vir in=
cipit diuitias congregare: amicitias ⁊ sodalitates inire honores ⁊ dignitates ambire: nihil autem committere velit cu
ius eum postea pigeat. Senex autem quinquagenarius aut sexagenarius multa patitur mala ⁊ incōmoda. Nam se=
nex naturaliter est auarus. Querit ⁊ inuentis miser abstinet ⁊ timet vti. Omnia autem que facit aut expedit tenaciter
facit nihil: cito dat aut consentit: semper est querulosus ⁊ difficilis. Nihilqȝ validum habet in corpe preter linguam
qua se iactat multa in iuuētute sua gessisse que egregia essent: multoqȝ tunc hoies meliores ⁊ fortiores ⁊ maiores fuis
se. Oēs aūt vult corripere semper seuus est corrector. In perditione rerum impatiens ⁊ imodeste doles: has autem con
ditiones comici poete diligenter obseruant. Sed ante oīa oportet ꝙ verba sint conformia etati vt suo loco dicā. De=
corum sexus requirit vt alia longe sint facta ⁊ verba quo viris attribuunt ꝙ illa que feminis. Femine eñ sunt incōstā
tes: mutabiles: modo nimiū blande ⁊ affabiles: modo nimiū minaces ⁊ proterue: modo multū iocose: modo nimiuȝ tri
stes: modo fauorabiles: modo inimice: nihil preter incōstantiam obseruantes in viris decipiendis astutijsqȝ reruȝ pra
narum vehementer solertes: verum non omnes eiusmodi sunt. Ideoqȝ preter sexum notandus est status ⁊ vita. Nam
matrona honesta verecundiā: probitatem: amicitiam: hylaritatem: concordiam: pacem: salutem familie prosperitateȝ
mariti: omnia esse velit. Uirum delectat: familiam protegit: pauperes fouet: deos veneratur. Et quia in nulla re maior
est diuersitas quam in animis mulierum: ideo varie scripture mulieres nunc laudant: nunc cauendas esse docent. Ce
terum poeta debet sequi id quod vtplurimum fit: precipue qui ad libitum suum materiam capit. Nam qui historiam
scribit veritatem rei geste sequi debet. Si tamen comici preter consuetudinem dicant aliquas personas aliquid egis=
se: hoc quoqȝ fatebuntur preter communem consuetudinem euenisse ne videantur decorum ignorasse. Quamobrem
Terentius quando socrum describit qui nurum suam amauit ⁊ meretricem que amorem inter amatorem suuȝ ⁊ eius
vxorem reconciliat fatetur id preter naturam communem contigisse vt suo loco dicemus. Uirilis autem sexus semper
constantior ⁊ grauior est quam mulieris. Solent autem dici mulieres ex ingenita natura solertes ⁊ industrie. Ideoqȝ
dicunt consilia mulierum ex industria ⁊ ingenio sine deliberatione data esse meliora quam que cū multa deliberatio=
ne dare volunt. Decorum fortunarum seu statuū precipue seruari debet. N ī lȝ due ꝑsone eiusdem sexus ⁊ etatis fue=
rint: non tñ eosdem mores eadēqȝ verba habere debent. Unde dicit Horatius. Intererit multum dauus ne loquat an
heros. Magna est inquit differētia an loquatur aliquis infime: hoc est seruilis conditionis cuiusmodi sunt daui in co
medijs an loquatur heros: hoc est vir excellentissimus ⁊ semideus qui heros dicitur. Aut sic dauus ne loquatur heros
ne idest an seruus an dñs. Si ergo mulier inducatur loqui: vide cuius status ⁊ fortune sit. Naȝ matrona aliter loquit
aliterqȝ facit ꝙ serua mulier honesta aīr ꝙ impudica. Similiter vir sapiens aliter ꝙ ignorans: ⁊ in magistratu existēs
aliter ꝙ priuatus. Rex aliter ꝙ rusticus. Et breuiter vt quotidie quisqȝ facit ac dicit ita a poeta inducetur. Decorū pa
trie vult vt iuxta cōmunem ritum patrie quis dicatur ⁊ loqui ⁊ facere. Multum eñ locus natiuus ad naturam homi=
num facit vsqȝ adeo vt principium effectiuum dicatur. Hinc est quod aphri quibus calidus est sanguis calididi sȝ ti=
midi sunt. Alemani audaces. Franci vafri: Colchi versipelles. Cretes mendaces: Judei dure ceruicis. Maxime autem
omnium animi affectiones ad decorum faciunt. Nam non satis est considerare etatem: sexum: patriam: statum ⁊ fortu
nam nisi animus eius qui loquitur cōsideretur. Aliter eñ loquitur rex in extremis aduersitatibus depressus: aliter in
prosperitate elatus. Ideoqȝ dicit Terentius in vltima comedia. Profecto hoc sic est vtputo omnibus nobis vt res dāt
sese: ita magni atqȝ humiles sumus. Hoc inquit est cōmune omnibus hominibus quod superbi aut humiles sint scdȝ
formas suas: qñ eñ omnia eis prospera sunt efferuntur: qñ aduersa deprimuntur. Quapropter boni poete ceteri docti=
qȝ viri quando faciunt aliquas personas loqui dant ipsis talem sermonem qualem reuera haberent si ipsi in propria
persona loquerentur. Unde seruis ⁊ militibus datur aliquando sermo incongruus qui in persona poete esset damnā
dus. Oportet ergo vt iratis detur sermo iratorum: letis letorum eu fortunatis eu fortunatorū: diffortunatis diffortuna=
torum: desperantibus desperantium sermo assignetur. Unde multe false propositiones admittuntur propterea quod
ex passione dicuntur: sunt nusqȝ tuta fides omnia fert etas ⁊c. Hic autem omnia quomodo a Terentio custodita sint
suis locis videndum est.

Cap. xxj.

De rerum decoro.

Ro rerum decoro necesse est vt omnes res que dicūtur geste sint verisimiles compossibiles personis con
formes: et generi poematis congruentes. Oportet primuȝ vt res sint verisimiles in comedijs. Ideoqȝ me
re fabulose. Et que aliud menti: aliud oculis representant non possunt in comedijs agi: sed bene narrari
transitorie. Oportet secundo vt res sint compossibiles ⁊ conformes inter se. Nonne enim bonus esset arti
fex qui aliud in principio scriberet cuius oppositum postea confiteretur. Et ergo oportet seruare econo=
miam: id est debitam dispositionem quam comici poete diligentissime obseruant. Oportet tertio vt rerū
sint personis cōformes: quia si mulier virilia gessisse dicatur ridiculum esset: aut econtrario vir muliebria. Item si pue
ro officium senis: aut econuerso detur. Oportet etiam vt res sint generi ⁊ stilo conuenientes. Ideoqȝ in comedijs cō=
munibus non sunt altissime ꝑsone neqȝ altiloqui sermones: sicut in heroico carmine ⁊ in tragedijs. Quia ergo co=
medie sunt de medio tribus fortunis. Et hec de decoro rerum materiarū. Nam antea satis declaratum est quales sint
materie comediarum.

Cap. xxij.

De verborum decoro.

D verborum decorū necesse est vt verba sint conformia rebus personis ⁊ generi poematis: vt maxime poe=
te ⁊ oratores scire debent. Oportet vt sermones sint lucidi ⁊ clari in omnibus dragmaticis hoc est scriptis agi
libus: similiter in orationibus ⁊ sermonibus cuius causa est ꝙ non nisi semel audiuntur ludi ⁊ oratores: et
ideo nisi facile intelligi possent inutiles forent: sed poemata que sepe relegi possunt: possunt etiam magis
artificiose fieri. Oportet secundo vt stilus scribendi sit vniformis. Turpe enim esset alto genere sermonis

incipere: ⁊ deinde ad mediocrem seu ad humilem declinare: nisi aliquando pro diuersis affectionb⁹ loquẽtium sermo
nes erigantur aut deprimantur. Infinita sunt que de verborum decoro precipi possunt: sed non spectant ad proposi=
tum nostrum: quia non constituimus ponere verba latina sed vulgaria: dicemus tamen in suis locis artificium poe=
te in decoro verborum. In eo enim Terentius. omnium indicio palmam habet. Capi. xxiij.

¶De decoro totius operis.

VT vero totum opus decorum suũ habeat: non satis est partes singulas bonas esse ⁊ artificiosas: sed opor
tet vt omnes inter se bonam habeant congruitatem decenterqꝫ cohereant. Sicut enim in picturis non
esset satis facere bonum caput: aut bonas manus: aut etiam omnia membra seorsum accepta bona: nisi
vnius corporis formam debitam simul capiant: ita non est satis ad bonum poema facere in aliquo gene
re bona carmina aut in vno stilo bene incipere: nisi in eodem bene incipere perficiatur: et nisi tota stru=
ctura cohereat. Ideoqꝫ boni artifices poematum debent esse prouidi ⁊ memores. Prouidi vt priusꝙ inci
piant totam compositionem prospiciant. vt ea que in principio dicantur seruiant eis que post dicẽda sunt. Memores
autem ne ea que postea dicent sint econtraria aut dissona prius dictis. Ordo autem in poematibus est alius ꝙ in hy=
storijs: aut in alijs rebus. Nam historiographi in rebus narrandis seruant ordinem quo geste sunt. Poete autẽ sepe
a medio historiarum incipiunt: nec omnia: vt historiographi describunt ad longum: sed multa presupponũt aut pau
cis verbis tangunt. Turpe autem est in ludis que vt primum audiuntur intelligi debent obscuras hystorias tange=
re: vt Plautus sepe facit. Ideoqꝫ Donatus Terentium in ea re maxime laudat: et Plauto prefert. Plautus enim sepe
obscuras tangit historias. Terentius totus perspicuus est: ⁊ si quas historias aut fabulas tangit communes noteqꝫ
omnibus sunt: sed hec satis pro nostro instituto.

Capi. xxiiij.

¶De quatuor causis huius operis.

POstꝙ diffinimus: diuisimus et distinximus comedias: multaqꝫ generalia ad propositum nostrum pro=
futura premisimus tandem ad causas huius operis Terentiani peruenimus. Circa quas sciendum
est quod vt philosophi tradunt. Cuiuslibet rei artificialis quatuor sunt cause: efficiens: finalis: materia=
lis et formalis: que omnes necessarie sunt ad hoc vt res fiant: due autem vltime ad hoc vt res inesse per=
maneat. Ideoqꝫ duo rerum principia a phisicis appellantur. verbi gratia. Anteꝙ liber fiat oportet quod
sit causa efficiens qui eum faciat: et vt sit aliquis finis gratia cuius moueatur artifex ad operandum: et
vt sit materia ex qua fiat liber: et tandem vt artifex sciat introducere formam libri: sine qua liber esse non potest.
Possumus autem loqui de libro isto dupliciter: aut de eo libro materiali quem in archa concludere possumus: et eius
cause varie sunt. Nam causa efficiens aliquando est scriptor: aliquando impressor. Causa materialis ex qua factus est
aliquãdo est charta aliquando papirus: aliquãdo membrana: aliquando liber. Causa formalis est qualis etiam artifex
format. Finalis est quam artifex intendit: aut lucrum aut scientia: aut delectatio. Alio modo loquimur de libro quem
in memoria nostra seruare possumus: hoc est de eo opere artificiali comico quod Terentius edidit: ⁊ hoc modo nunc
de ipso loquimur. Eius autem causa efficiens fuit Publius Terentius: cuius vitam in sequenti capitulo recitabi=
mus. Causa finalis varia potest esse. Nam vt inquit Horatius in libro de arte poetica. Aut prodesse volunt aut dele=
ctare poete. Aut simul ⁊ iucunda ⁊ idonea dicere vite. Poete inquit pretendunt triplicem finem. Alij volunt vtrunqꝫ
simul facere. Dico principaliter: quia nemo est tam rigidus aut seuerus poeta qui nihil delectet: nullusqꝫ tam delitio=
sus aut delectationi attentus qui nihil prosit. Uerum qui mores castigant: vt satyrici: aut doctrinas morales prebent:
aut phisicas: aut grammaticas: aut similes plus prodesse quam delectare conantur. Qui vero amores describunt aut
lyrica carmina sepe magis delectare quam prodesse conantur. Dragmatici autem vtrũqꝫ pretendunt: et precipue comi
ci. Prosunt enim plurimum bonis moribus. Nam per exempla ostendunt iuuenibus ꝙ periculosum sit stultis ama=
tionibus incumbere: parentibus non obedire: rem dilapidare: pompas facere: cessare: potare: et id genus exercere vi=
tia. Uiris ꝙ gloriosum sit honestatem sequi: amicos comparare: rem honeste congerere. Senibus autem parentibus
ostendit precipue Terentius quid intersit inter dominum et patrem: qualiter se gerant erga filios: ne videlicet nimiũ
sint rigidi ⁊ seueri in corripiendo: quia alios rigiditas nimia profugos facit: alios proteruos: alios fures: alios despe=
rantes: alios inciuiles: et rusticos: alios pertinaces. Monent etiam interdum comici ne nimium sint indulgentes ⁊ fa
ciles erga filios: ne indulgentia sua filios corrumpant: nec minus delectent. Nam ad delectationem videntur princi=
paliter assumpserit populo vt placerent quas fecisset fabulas. Delectant autem spectatores rudiores facetijs et ge=
stibus actorum: delectant intelligẽtes varietate euentorũ: delectant doctos docta economia magno artificio ⁊ bene ser
uato decoro. Finis ergo vnus in comedijs est: vt boni sint hominum mores. Alter vt principibus populoqꝫ placeant.
Tertius vt lucellum consequantur. Uarijs autem de causis comedie leguntur. Ab alijs propter elegantiam ⁊ proprie=
tatẽ sermonis in qua Terentius palmã obtinet. Ab alijs ob sententiarũ grauitatẽ: ab alijs ob morũ edificationẽ: ab
alijs ob variarũ rerũ iucũdos exitus: ab alijs ob alia. Neqꝫ mirũ est vnã rẽ in varios vsus ordinari. Nam id in multis
videmus. Nam tẽplũ ingrediuntur. alij vt deum orent: alij vt carnalia videant: alij vt videantur: alij vt noua audiant:
alij vt mercatores debitores offendant: alij ob alias causas: et tamen templum deo vt preces nostras exaudiat conse=
cratum est. Sic comedie ad mores sine nimia rigiditate componendos ordinate sunt quamuis aliqui ad delectatio=
nes ineptas legant. Forma tractandi est modus procedendi quem satis declarauimus. Nã a prologo ad actus proce=
ditur: diuisio autem comediarum satis patuit vbi de partibus comediarum egimus. capitulo. xvij. et. xviij. Materia
singularum comediarum patebit in argumentis. Argumenta enim materias et totas historias declarabunt pau=
cis quidem verbis. Et hec de causis. Sed quia expositores auctorum solent eorum vitam declarare velo etiam pau=
cis Donati verba repetere De Terentij vita. Capi. xxv.

¶De terentij vita.

PUblius Terentius aphricus ex ciuitate Carthaginẽsi natus fuit. Inde Romam profectus post finẽ secũ
di belli punici seruiuit Terentio Lucano senatori apud quẽ ob ingeniũ ⁊ forme excellentiã gratiam in=
uenit. Nam ab eo non solum liberaliter more ingeniorum est in bonis artibus institutus verumetiam
non post multum temporis manumissus. Quidam eum captum putant in secundo bello punico in quo
carthago a romanorum duce Scipione maiore: subiugata ⁊ tributaria facta est. Sed id fieri nullo modo
potuisse fenestella docet. quia Terentius in fine secundi belli punici natus fuit et ante initium tertij
mortuus est. Quod si quis dicat eum captum fuisse a numidis aut getulis qui populi in aphrica sunt: non est verisi=
mile inquit q̃ ab illis ad romanum ducem reductus fuit propterea quod ante deletam carthaginẽ nullũ cõmercium
aphricũ italis habuerãt. Neqꝫ vera est opinio dicentiũ hunc esse Terentiũ quẽ valerius maximus dixit liberatoris sui
currum pileatum secutũ fuisse: q̃ ille liber hic seruus erat. Postꝙ tñ libertatẽ bene viuẽdo acquisierat cũ multis nobi=
libus familiariter vixit ⁊ precipue cũ scipione ⁊ cũ lelio quẽ sapiẽtẽ vocabãt quib⁹ etiã corporis grã cõplacuit. Sed fene=
stella hoc reprehẽdit dicẽs ipm vtroqꝫ seniorẽ fuisse ꝙuis cornelius nepos vni⁹ etatis oẽs tres fuisse tradat. Portius

ante ostendit eum familiaritatē ⁊ cōsuetudinē cum nobili[illegible] inde in paupertatē redactū ⁊ in greciam pre
pudore abijsse: dum em̄ inquit lasciuiā ⁊ pōpas nobiliū ⁊ p[illegible] petit: dum Scipionis aphricani diuinā vocē
auidis captat auribus. dum apud furiū ⁊ leliū freqnēter cenare [illegible] se amari ab his credit in flore eta=
tis sue ipsius sublatis rebus ad summā inopiā redactus est. Ita[illegible] conspectu omniū abijt in greciā in terrā vltimam
mortuusq̧ est in stimphia archadie oppido. Nihil aūt ei Publi[illegible] profuit. nihil Lelius nihilq̧ furius qui tres per
idem tēpus viuebant nobiles. Quorū auxilio ⁊ opera Teren. in [illegible] horis nō potuit habere domū saltē conductā
vt haberet locū in quē seruulus corpus dn̄i exangue referret. [illegible] quibus ostēdit potius stultos esse qui sejn ma=
ximorum dn̄orū auxilio fidētes suas res prodigaliter rependūt. Nam licet Teren. in magna esset nobilissimorū et po=
tentissimorū gratia nihilominus tn̄ pauperrimus ⁊ miserrimus in exte[illegible] horis obijt. Ex his aūt que ipse Terētius
de se in prologis suis attestatur colligi pōt ꝙ iuuenis adhuc has sex comedias scribere inceperat. Item ꝙ in nobilissi=
morum virorū gratia erat. Unde emuli ⁊ aduersarij eius dixerūt ipsum nō suas: sed Scipionis aut Lelij comedias pro
suis edidisse. Alij dicebāt ipsum ab illis in comedijs adiutū esse. qđ non multū est verisimile. quia omnium iudicio iste
comedie Terētiane dicūtur. Ipse tn̄ Terentius in prologo adelphorū nō multū dicit cōtra hoc opinātes volēs nobili=
bus blādiri. dicit em̄ hoc dari sibi ad magnā laudē si adiutus fuerit ab his viris quos sibi principes oēs cōfirmant: et
a quibus rempublicā gubernari oēs summopere optauerūt ⁊ quib[9] placere oēs voluerūt. dicit preterea Cornelius ne=
pos se cōperisse auctore Celio Caium Leliū in putelano ab vxore admonitū vt citius discūberet vetūsse ab ea ne inter=
pellaretur ⁊ cum tarde tricliniū ingressus esset dixisse ait. Non sepe sibi in scribēdo magis successisse: ⁊ dum ipsum pre=
carentur: vt scripta que tūc fecerat proferret ꝓnūciasse ait versus qui sunt in heautontumorumeno Terētij. Satis pol
proterue me syri ꝓmissa huc induxerunt. Quod si verū est satis cōstat eum Lelij opera pro suis edidisse [illegible] non coga
mur ex eo hec fateri. Propterea ꝙ vterq̧ grecū stilū in latinū conuertētes potuissent cōsimiles ⁊ quasi eosdē versus edi
disse. Nam ⁊ Strabo dicit si adiutorib[9] Terētius eguisset ꝙ nō tam Lelio ac Scipione vsus fuisset qui tūc adulescētu
li fuerūt q̄ꝫ Sulpitio gallo homine docto ⁊ qui consularibus ludis initiū fecerit dandarū fabularū. Uel Quinto Fabio
Labeone ⁊ Marco pōponio cōsulari vtroq̧ ⁊ poeta. Et ideo dicit in prologo ipse Terētius se gaudere vsum fuisse viris:
quorū opera in bello ⁊ in pace populus expertus sit: quales nō fuerunt Scipio et Lelius adhuc tunc tēporis adulescē
tes. q̄ꝫq̄ꝫ em̄ opinio est ꝙ de Scipione ⁊ Lelio in prologo adelphorū loquatur: nullū tn̄ nominat: itaq̧ Strabo de alijs
ipsum loqui sentit. Quia igitur suspitio erat eum ab alijs adiutū fuisse dicunt ipsum anno. xxxv. sue etatis in gratiam
abijsse causa euitande opinionis quia putabatur aliena pro suis edere: seu gratia percipiendi grecorū instituta ⁊ amo=
res quos interdū postea in scriptis suis exprimeret. Postq̄ꝫ autē egressus est nunq̄ꝫ redijt. De morte aūt eius sic Uolca=
tius tradit. Sed vt apher hoc est Terēti[9] ex aphrica seu populo edidit comedias: iter hinc. hoc est a roma in asiam fecit
nauim: postq̄ꝫ semel ascendit: nunq̄ꝫ visus est amplius. Et sic vita priuatus est. Quintus conserius redeuntem e grecia
perijsse in mari dicit cum centū ⁊ octo fabulis conuersis a Menādro. Ceteri mortui esse dicunt in archadia stimphali
sinu Leucadie quo tēpore rome cōsules fuerunt En. Cornelius Dolobella ⁊ Marcus fuluius nobilior: dicuntq̧ ipsum
morbū contraxisse ex dolore et tedio amissarū fabularū quas in naui premiserat ⁊ simul ex amissione fabularum quas
ipse nouas fecerat. Certū est em̄ ipsum intendisse nouas fabulas facere et non semper grecas transferre: quia hoc pro=
mittit in primo prologo in fine eius vt videbimus. Miratur ergo Donatus quomodo potius dixerit ipsuz pre pudore
et inopia abijsse presertim cum diuitias satis abundantes Rome reliquisset. Nam filiā vnā habuit legitimā que equiti
romano nupsit: hortulos autē habuit. xx. iugerū in via apia ad martis villā. Nihilominus tamē potuit pauper ⁊ miser
mortuus esse siue in mari siue in archadia mortu[9] sit: quia diuitias quas Rome dereliquerat illic nō habebat. Potuit
etiam retentis immobilibus mobilia viuendo luxuriose consumpsisse: et ita ne paupertas sua nota fieret pre pudore
abijsse. Nam si domos ⁊ possessiones vendidisset non potuisset abeundo paupertatē celasse. Sed hec de vita eius.

Cap. xxvj.

¶ De forma operibus ⁊ laude Terentij.

Quantum autē ad corporis formā Donatus dixit Terentium fuisse mediocri statura gracili corpore: colo=
re fusco: quo colore Carthaginēses fere sunt. Scripsit autē primū sex comedias quas nūc in manibus ha
bemus. et vt aliqui attestantur centum ⁊ octo quas mare obruit. De laude quam in scribendis comedijs
meruit varie sunt opiniones. Seruius em̄ in proprietate sermonis ipsi primum locū dat. in alijs fere no=
uissimū: alij etiā in alijs rebus ipsum multa laude dignū censent. Nam Afranius ipsum omnibus comi=
cis prefert scribens in cōpitalibus Terētio non similē dices quēpiā. Uolcatius autē ipsum non solū Ne=
nio Plauto ⁊ Cecilio. Sed etiā Linio ⁊ Attilio postponit. Sed Igitius (vt diximus) in. vj. c. septimū locū illi dat. Cesar
in puritate sermonis ipsum Menandro preferendū censet. Donatus dicit ꝙ personarū leges circa habitū etatē officiū
partes agendi nemo diligentius Terentio custodiuit: qui etiā solus ausus est in fictis argumentis cum fidē veritatis
assequeretur: etiā contra prescripta comica meretrices interdū non malas introducere: quibus tamen cur bone sint: et
voluptas per ipsum ⁊ causa non desit. Hec cum artificiosissima Terentius fecerit etiā illud precipue seruauit ꝙ in scri=
benda comedia modū et mensurā retinuit. Nam affectus sic tēperauit vt nusq̄ꝫ in tragediā transiliret. Eo em̄ eius fa=
bule sunt tēperamento: vt neq̧ extumescant ad tragicā celsitudinē: neq̧ abijciantur ad histrionicā. Adde inquit Dona
tus ad laudē Terentij ꝙ nihil abstrusum ab eo ponatur aut quod ab hystoricis requirendū sit ꝙ sepius Plautus fa=
cit ⁊ preterea est obscurior in pluribus locis. Adde ꝙ argumenti ac stili ita attente memor est vt nusq̄ꝫ claudicarit aut
errauerit que obesse potuerunt: vel ideo ꝙ media primis ⁊ postremis ita nexuit: vt nihil additum aut appositum alteri:
sed aptum et solidū ⁊ ex se totū ex vno corpore videatur esse compositū. Illud quoq̧ mirabile est in Terentio ꝙ non ita
miscet personas vt obscura sit earū distinctio. Item ꝙ nihil ad populū facit actorem loqui velut ex tragedia quod vitiū
Plauti est freqnentissimū. Adde etiam illud inter cetera eius artificia laude digna ꝙ locupletiora argumenta ex dupli
cibus negotijs delegerit ad scribendū. Nam excepta Ecyra in qua scribit solius Pamphili amorē. cetere quinq̧ come=
die binos adulescentulos habent. Harum autē sex comediarum nomina sunt: Andria: Eunuchus: Heautontumoru=
menos, Phormio Adelphi: et Ecyra: quas nunc exponendas aggredior.

¶ Quid comedia quid partes eius.

¶ Comedia ſm grecos est priuate ciuilisq̧ fortune sine periculo vite cōprehensio. ¶ Comedia secundum Ciceronem
est imitatio vite speculum consuetudinis et imago veritatis. Dicitur autem a greco comoy quod indicat pagos et ode
cantus. Nam vt ait Uarro: iunētus attica circum vicos ita ire solita fuit: et questus gratia hoc carminis genus exerce
bat. Uel dicitur a greco comoy: hoc est comessatione que olim in hmōi fabulis amantiū fiebat. Tragedia vt refert Dio
medes est heroice fortune in aduersis cōprehensio. Diciturq̧ a tragos qđ est hircus ⁊ ode cantus qm̄ olim authoribus
tragicis hircus in premiū cantus preponebatur. Ut Horatius in arte poetica. Carmine qui tragico villam certauit ob
hircum. Uel ꝙ vtre ex hircina pelle vino plenā pro premio caperent. Uergilius. Uncti saliere per vtres Tragedia autem
heroas regesq̧ cōtinet ⁊ semper infelices exitus habet. Unde Euripides rogāti Archilao regi vt de se Tragediā scribe
ret abnuit: precatusq̧ deos est ne quid illi accideret Tragedia dignū. Comedia contra ciuiles priuatosq̧ felices exitus
habet. Primi poete comici fuerunt Sassaron Rullus ac Magnes. hi veteris discipline iocularia nec scite nec venuste

pronunciabant. Secunda etate fuerūt Aristophanes Eupolis Carinus: qui vitia sectari acerbissimas scripserunt
comedias. Tertia etas Menandri et philemonis fuit qui omnem comedie acerbitatem mitigauerunt. Horum fabu=
las romani transtulerūt: primusꝫ Liuius andronicus scripsit: sunt qui velint epicarmum in insula Ceo exulantem
primum hoc carmen frequentasse. et sic a Ceo comediam dici. ¶Comediarum quedam sunt togate sic dicte: vt ait
Diomedes ꝙ omnia in publico honore confusa cernebantur. Que togate postea in pretextatas et tabernarias di=
uidebātur. Togate sunt que scribūtur ritu habituꝫ togatorū .i. romanorū: vt grece fabule a grecorum pallio pal=
liate dicuntur: sed ꝯ̄muis togata genus sic sub quo ⁊ pretextate ⁊ tabernarie reponuntur: tamen pro tabernaria po=
nitur. Pretextata habet argumentum magistratum qui pretextata vtuntur ⁊ imperatorum ⁊ principum romanorū.
Tabernarie ab humilitate personarum ⁊ argumentorum appellantur. Nam tabernas pauperum domos habebāt
que priscis temporibus ex tabulis conficiebantur. Attellane dicuntur ab atella Assorum vrbe vbi reperte sunt. he
sunt argumentis dictisꝫ iocalibus similes satyricis fabulis grecis. Planipedes comedie dicuntur grece mimi: lati=
ne vero planipedes ꝙ actores neꝫ soccis neꝫ coturnis prodeunt in proscenium aut pulpitum: sed planis .i. nudis
pedibus. Membra comediarum tria ponebant greci. Diuerbia. Canticum. Choros. Diuerbia sunt partes comedia=
rum in quibus diuersorum persone versantur. Persone autem diuerbiorum aut due sunt: aut tres: raro quattuor
plures adhibere non licet. In canticis vna dumtaxat poni debet aut si due fuerint ita ponuntur: vt ex occulto vna au
diat nec loquatur sed secum si opus fuerit verba faciat. In choris numerus pesonarum diffinitus non est: quia om=
nes coniuncti canentes concentūꝫ facientes pro vna voce habentur. Comedia tamen vetus chorus fuit. Sed pau=
latim ex numero personarum aucta in quinꝫ actus processit. Paulatim deinde attenuato choro ita ad nouam per=
uenit vt non sit modo non sit chorus: sed ne locus quidem illi relinquatur. Quapropter quinꝫ actus qui in come=
dia sunt difficile est nosse in latinis sublato choro q̄ se interponens actus distinguebat. Est autē comedia in quinꝫ
partita: ita vt pars prima argumentum explicet. Secunda agi iam cepta ad finem deducere cupit. Tertia per turba
tionem affert ⁊ impedimenta ⁊ desperationem rei concupite. Quarta remedium interuenienti malo affert. Quinta
ad optatum exitum cuncta perducit. He itaꝫ quinꝫ sunt principales comedie partes que dicuntur actus. Hi autem
neꝫ plures neꝫ pauciores esse debent. Horatius. Neue minor quinto nescit productior actu. Fabula que posci vult
⁊ spectata reponi. Actus autem vnus interdum multas scenas habet. Actio vero est pars secundaria que qualibet
scena continetur: vt puta partus glycerij.

¶Publij Terentij vita.

PUblius Terentius Apher Carthagine natus seruiuit Rome Terentio Lucano Senatori quo ob inge=
nium et formam non institutus modo liberaliter: sed nature manumissus. Quidam captum esse existimāt
quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet cum in fine secundi belli Punici ⁊ ante initium tertij na=
tus est ⁊ mortuus. Nec si a Numidis aut getulis captus sit ad ducem Romanum peruenire potuisse: nul=
lo commercio inter Italicos ⁊ Aphros nisi post delatam Carthaginem cepto. Hic cum multis nobilibus
familiariter vixit: sed maxime cum Scipione Aphricano ⁊ cum Lelio: quibus etiā corporis gratia con=
ciliatus existimat̄ qđ ⁊ ipsum Fenestella arguit contendēs vtrūꝫ maiorē natu fuisse ꝯ̄muis Cornelius nepos equales
omnes fuisse tradit ⁊ Portius suspitionem de consuetudine per hec faciat: dum lasciuiā nobilium ⁊ fuscosas laudes
petit dum aphricani voce diuina inhiat auidis auribus dum apud Furium se cenitare: ⁊ Lelium putat pulchrū: dū
se amari ab his credit: crebro in Albanum rapit ad florem etatis sue ipsis sublatis rebus ad summam inopiam reda
ctus est. Itaꝫ e conspectu omnium abijt in greciam in terrā vltimā mortuus est in Stymphalo Archadie oppido.
Nihil. P. Scipio profuit nihil ei Lelius. nil furius: tres per idem tempus q̄ agitabant nobiles. Facillime eorum ille
opera: ne domum quidem habuit cōductitiam saltem: vt esset quo referret: obitum domini seruulus. Scripsit come=
dias sex: ex quibus primam andriam cum edilibus daret iussus ante Cerio recitare. ad cenantem cuz venisset dictus
est initium quidem fabule: quod erat contemptiore vestitu sub sellio iuxta lectulū residens legisse. Post paucos ve=
ro versus inuitatus vt accumberet cenasse vna deinde cetera percurrisse non sine magna Cerij admiratione et hanc
itaꝫ et quinꝫ reliquas equaliter populo probauit. Quamuis ⁊ Volcatius de enumeratione ita scribit: sumeretur
Hecyra sexta ex his fabula eunuchus quidem his acta est: meruitqꝫ pretium quantum nulla alia cuiusꝫ come=
dia: videlicet octo milia nūmum. propterea summo quoꝫ titulo ascribitur. Nam adelphorum principiū Varro etiā
prefert principio Menandri. Non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis a Lelio et Scipione quibus cum
familiariter vixit. Eandem ipse auxit. nunꝫ enim nisi leniter se tutari conatur: vt in prologo Adelphoruz. Nā quod
isti dicunt maniuoli homines nobiles hunc adiutare: assidueꝫ vna scribere quod illi maledictū vehemēs existimāt
eam laudem hic duxit maximam: ꝙ illis placeat: qui vobis vniuersis ⁊ populo placent. quorū opera in bello: in ocio
in negotio suo quisꝫ tpe vsus est sine superbia. Videtur autem se lenius defendisse: quia sciebat Lelio ⁊ Scipioni
non ingratam esse hanc opinionem: que tamen magis magisꝫ etiam vsꝫ ad posteriora tempora inualuit. Q. Mē=
mius in oratione pro se ait. P. Aphricanus quia a Terentio personā mutuatus: qui domi luserat ipse nomine illiꝰ
in scenam detulit. Nepos authore Cerio comperisse se alit. C. Lilium quondam in puteolano Kl'. Martijs admoni=
tum ab vxore temperius vt discumberet: petijsse ab ea ne interpellaretur: seruius tandē ingressus triclinium dixisse
non sepe scribendo magis successisse sibi. Deinde rogatum vt scripta illa proferret pronunciasse versus qui sunt in
Heautontimorumeno. Satis pol proterue me syri promissa huc induxerunt. Strab. Terentium estimat si modo in
scribendo adiutoribꝰ indiguerit: non tam Scipione ⁊ Lelio vti potuisse q̄ tunc adulescētuli fuere: ꝙ Sulpitio gallo
homine docto: et qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum. Vel. Q. Fabio Labeone: ⁊ M. Pom=
pilio cōsulari vtroꝫ: ac poeta. Ideo ipsum non iuuenes designasse quid se adiuuisse dicerent: sed viros quorū operā
⁊ in libello ⁊ in ocio ⁊ i negotio pp'ls sit expertꝰ. Post editas comedias q̄ntū atꝫ trigesimū egressus annū: cā euitāde
opiniōis: q2 videbat̄ aliena ꝓ suis edere: seu ꝑcipiēdi grecoꝝ īstituta moresꝫ quos ꝑinde exprimeret i scriptis egres
sus est: neꝫ ampliꝰ redijt. De morte eiꝰ Volcatiꝰ sic tradit. Sz vt afer sex pp'lo edidit comedias iter hinc i Asiā fecit.
Nauim quū semel cōscendit visus nunꝫ est: sic vita vacat. Q. Conseriꝰ redeūtē e grecia pijsse in mari dicit cū centum
⁊ octo fabulis cōuersis a Menādro. Ceteri mortuū esse in archadia Stymphali sinu: Leucadie tradūt. En. Cor. Do=
lobella. Marco fuluio nobiliore: cōsulibꝰ morbo implicitū acri dolore ac tedio amissarū fabularū: quas in naui ꝑmi
serat ac simul fabularū quas nouas fecerat. Fuisse dicit̄ mediocri statura: gracili corpe colore fusco. Reliquit filiā q̄
equiti Romano nupsit. Item ortulos viginti ingerū in via Appia ⁊ Martis villā quo magis miror Portiū scribere
Scipio nil ꝓfuit: nihil Lelius nil Furius. Tres per idem tempus qui agitabant nobiles: facillime eorum ille opera
ne domum quidā habuit conductitiam saltē vt esset quo referret obitum domini seruulus. Hunc Affranius quidez
omnibus comicis prefert: scribens in Compitalibus Terentio non similem dicens quempiā. Volcatius autem non
solum Nenio ⁊ Plauto et Cecilio. sed Liuio quoꝫ ⁊ Attilio postponit Cice. in limone hactenus laudat. Tu quoꝫ
qui solus leto sermone Terentij. Cōuersum expressumꝫ latina voce Menandrū In medio populi sedaris vocibus
effera. Quid ꝙ come loquens ac omnia dulcia dicens. C. Cesaris. ¶Versus.

P. Terentij vita.

Tu quoq; submisso tam dimidiate Meander.
Poneris & merito puri sermonis amator.
Lenibus atq; vtinam scriptis adiuncta foret vis.
Comica vt equato virtus polleret honore.
Cum grecis neq; in hac despectus parte taceres.
¶Unū hoc maceror & doleo tibi deesse Terēti. hec Sueto. Tranquillus. Nā duos Terentios poetas fuisse scri-
bit Met.us quorū alter fregellanus fuerit Terentij. libertus: alter libertinus Afer patria: de quo nūc loquimur
Scipionis fabulā edidisse Terentium Ualegius. natione ait he que vocantur fabule ciue sunt: nō has qui iura
populis recensentibus dabat summo honore affectus fecit fabulas. Due ab apolodoro trāslate eē dicunt Comi
co Phormio & hecyra: quatuor relique Menandro. ex q̄ b⁹ magno successu & precio stetit Eunuchus fabula hecy-
Initium Tragedie & Come-
ra sepe exclusa vix acta est.
die a rebus diuinis est inchoatū quibus p̄ fructibus vota soluentes operabamur antique. Nam incensis iam al-
taribus & admoto hirco id gen⁹ carminis qđ sacer chorus reddebat Libero patri Tragedia dicebatur: vel a tra-
go hoc est ab hirco hoste vinearū: & a cantilena eius: ipsius rei apud Uergiliū plena fit mentio. Uel qđ hirco do
nabatur eius carminis poeta. Uel qđ vter eius multi plenus solēne premium cantorib⁹ fuerat. Uel quod ora sua
fecibus perlinebāt scenici ante vsum personarū ab Eschylo repertum. Feces eñ dicuntur grece tryges. Ex his qui-
dem causis Tragedie nomē est inuentū. At vero nondum coactis in vrbem atheniensibus quum apollini nomio
i. pastorum vicinorūve presidi deo constructis aris in honorē diuine rei circum attyce vicos. villas. pagos. & com-
puta festum carmē solenniter cantarent orta est Comedia.
qđ est comessatum ire cantantes: quod appositis solenni dei: vel amatorie lasciuientibus choris comicis non ab-
surdum est. Itaq; vt rerū ita etiam temporum ipsorum cepto ordine Tragedia primo prolata eē cognoscitur. Nā
vt ab incultu & feris moribus paulatim peruentū est ad mansuetudinem vrbes que sunt condite vita mitior atq;
ociosa processit. Ita res tragice longe ante comicas inuente quāuis retro prisca voluentibus reperitur Thesbis
Tragedie primus inuentor: & comedie veteris pater Eupolis cū cratino: aristophanesq; esse credatur. Homerus ta-
men q̄ fere omnis poetice largissimus fons est etiam his carminibus exēpla prebuit & velut quadam suorū operū
lege prescripsit q̄ Iliadē instar tragedie. Odysseā ad imaginē comedie fecisse mōstrāt. Nā post illius tale tñq; do
cumentū ab ingeniosissimis imitatoribus & digesta sunt in ordinē. & diuisa sunt ea q̄ ēt tñ temere scribebant adhuc
impolita: atq; in ipsis rudimētis haud quaq;: vt postea facta sunt decoraq; lenia: adeo vt ea p̄pria de tragedia dicē-
da sunt. De titulo p̄positi operis sine instantia in alia tēpora differam⁹ & de his fabulis iā loquamur quas Terē.
imitatus est. postq; demonstrande originis cā de vtriusq; generis initio diximus qđ necesse est iam dicamus. Co-
media fere vetus vt ipsa quoq; olim tragedia simplex carmē: quēadmodū iam diximus fuit qđ chorus circa aras
fumantes nūc spaciatus nunc reuoluens gyros cū tibicine concinebat. Sed primo vna persona subducta est cātori
bus que respondens alternis choros locupletauit. variaturq; rem musicam tum altera tum tertia & ad
postremū crescēte numero p actores diuersos: psone pallee: cothurni: socci: & ceteri ornatus atq; insignia scenicorū
reperta & ad hoc vnicuiq; suus habitus. & ad vltimū qui primarū partium: qui secūdarum & tertiarū quartiq; loci
atq; quintarū actores, essent distributa & diuisa in quinq; partita acta est tota fabula q̄ tñ in ipsis ort⁹ sui velut qui-
busdam incunabulis & vix dū incipiens dicta est archea. Idcirco q2 nobis parū pcognitis vitijs.
aut q2 inest in eo velut historica fides vere narrationis & denoiatio oim de q̄b⁹ libere describat. Etenī per priscos
poetas nō vt nūc penitus ficta argumēta: sed res geste a ciuib⁹ palā cū eorū sepe q̄ gesserāt noie decantabant. Ideo
ipsa suo tpe moribus multū profuit ciuitatis: cū vnusq̄sq; careret culpa ne spectaculo ceteris extitisset: & domestico
pbro. Sz cū poete abuti licētius stilo & passim ledere ex libidine cepissent plures bonos ne quisq; in alterū carmē
infamie poneret: lege sanxerūt. Et hincinde aliud genus fabule. Satyra sumpsit exordiūq; a satyris quos illatos
semp ac petulātes deos simus eē vocitata est. Et si aliunde nomē traxisse praue putāt alij. hec q̄ satyra dr̄ eiusmodi
fuit vt in ea q̄uis duro & veluti agresti mō de vitijs ciuiū tñ sine vllo p̄prij nois titulo carmē eēt. Qđ itē gen⁹ co-
medie multos obfuit poetis cū in suspitionē potētib⁹ ciuib⁹ venissent: illorū facta rescripsisse in peius ac deformasse
genus stilo carminis. Qđ primo Lucili⁹ nouo cōscripsit mō vt poesim inde fecisset. i. vnius carminis plures libros
hoc igitur quo supra diximus malo coacti omittere satyrā: & aliud genus carminis.
hoc est nouā comediā reperire poete. q̄ argumento cōi magis. & generaliter ad oēs hoies qui mediocrib⁹ fortunis
agunt pertineret: & minus amaritudinis spectatoribus & eadē opera multū delectationis afferret. Concinna argu-
mento: cōsuetudine congrua. Utilis sentētijs grata salib⁹ apta metro. Ut igitur superiores. ille suis queq; celebrā
tur auctoribus: ita hec Quum multorum ante hūc fuerit: postea tamē
precipue Menandri Terentijq; est: de qua quū multa dicēda sint: sat erit tamē velut admonendi lectoris cā: quid de
arte comica veterū chartis cōtinet exponere. Comedia vetus ab initio chorus fuit paulatimq; personarū nume-
ro in quinq; actus pcessit ita paulatim velut attrito atq; extenuato choro ad nouā comediā sic puenit: vt in ea nō
modo nō inducat chorus: sz ne locus q̄dē vllus iā relinquat choro. Nā postq; ocio ipe fastidiosior spectator effect⁹
est tunc quū ad actores ab actoribus fabula transibat: quum surgere & adire cepisset admonuit poetas: primo qui-
dem choros locū tñ eis relinquētes: vt Menāder fecit hac de causa nō vt alij existimāt. Alij in proscenio ne quidē
locū reliq̄runt: qđ latini fecerāt Comici. Unde apud illos dirimere actus quinq; partitos difficile est. Cum etiam
greci prologos nō habēt more nostrorū quos latini habent. Deinde & deos argumētis narrādis
machinatos. Ceteri latini instar grecorū habēt. Terētius nō hz ad hoc p̄tatica psa: & personas extra argumētum
accersitas nō facile ceteri habēt quib⁹ Terētius sepe vtit: vt p harū inductiōes facile pateat argumētū. Ueteres &
si ipsi quoq; trimetris negligentius vsi sunt. Iābici versus dūtaxat in scđo & quarto loco: tñ a Terētio vincunt reso
lutione hui⁹ metri q̄tū pōt cōminuti ad imaginē p se orōnis. Tū psonarū leges circa habitū: etatē officiū partes agē
dis: nemo diligētius Terētio custodiuit: quinetiā solus ausus est in fictis argumētis: quū fidē veritatis assequeret
etiā cōtra prescripta comica meretrices interdū nō malas introducere quibus tñ cur bone sint & voluntas p ipm & cā
nō desit: hec cū artificiosissima Terētius fecerit. Tum illud est admirādū q morē retinuit & qñ comediā scriberet tē
perauit affectū ne in tragediā transiliret. qđ cū alijs reb⁹ minime obtētū & a Plauto & ab Afranio & Accio & multis
fere magnis comicis inuenimus: illud quoq; inter Terentianas virtutes mirabile: q eius fabule eo sunt tēperamē
to: vt neq; extumescant ad tragicū celsitudinē: neq; abijciāt ad histrionicā. Adde q nihil abstrusum ab eo ponit: aut
qđ ab hystoricis requirendū sit. qđ sepius Plautus facit atq; eo est obscurior plurib⁹ locis. Adde qđ argumēti ac
stili ita attēte memor est vt nusq; claudicari aut errauit: q̄ obesse putauerūt tñ comedia primis atq; postremis ita ne
xuit. vt nihil additū alteri: sed aptū & ex se totū: & vno corpe videat esse cōpositū. Illud quoq; mirabile in eo primū
q nō ita miscet psonas quatuor: vt obscura sit earū distinctio. Et item q nihil ad populū facit actorē velut ex trage
dia loqui: qđ vitiū Plauti frequentissimū est. Illud ēt inter cetera eius laude dignū vr̄ q dupliciora argumēta & pu

De comediis ⁊ tragediis.

plicib⁹ negotijs delegerit ad scribendũ. Nã excepta Hecyra: in qua scribit Pãphili amorẽ: cetere quinꝗ binos adu
lescentulos habent illud vero tenendũ est ne Latinos multa fabularũ genera
ꝓtulisse vt Togatas a scenicis: atꝗ argumẽtis latinis ꝑtextatas a dignitate ꝑsonarũ tragicarũ ⁊ latina hystoria
Attellanas a ciuitate cãpanie vbi acritate sunt plurime Rhitonicas ab actoris nomie. Taber an vilitate argumẽ
ti ⁊ stili: Mimmonis dr ab imitatiõe viliũ rerũ ⁊ leuiũ ꝑsonarum. ¶ Inter tragediã ⁊ comediã tũ multa tum in pri
mis hoc distat: ꝙ in comedia mediocres fortune hoim parui impetus: periculaꝗ; leti sunt exit⁹ funesti habent: et
illic turbulẽta prima: trãquilla vltima. In tragedia ꝯtrario ordine res agunt̃: tũ ꝙ in tragedia fugiẽda vita: in co
media capessenda exprimit̃. Postremo ꝙ ois comedia defictis est argumẽtis. Tragedia sepe de historica fide petit̃
Latine fabule primo a Liuio Andronico scripte sunt ad cũctas res: etiã cũ recẽtius idẽ poeta ⁊ actor fabulaꝝ sua=
rum fuisset. ¶ Comedia aut motorie sunt: aut statari e aut mixte. motorie turbulente statarie quietiores: mixte ex
vtroꝗ actu cõsistẽtes. Comedia ꝑ quatuor ꝑtes diuidit̃. Prologũ Prothesim Epithasim Catastrophẽ. Prologus
est velut prefatio q̃dã fabule in quo solo lꝫ ꝑter argumẽtũ aliq̃d ad populũ: vel ex poete vel ex ipsi⁹ fabule. vel ex
actoris comodo loqui. Prothesis prim⁹ est actus: initiumꝗ dragmatis. Epithasis incrementũ ꝓcessusꝗ turbarũ ac
totius vt ita dixerim: motus erroris Catastrophe cõuersio reꝝ est ad iucũdos exit⁹ patefacta cunctis cognitiõe ge=
storũ. ¶ Comedia est fabula diuersa ꝯstituta ꝯtinens affectũ ciuiliũ ac priuatoꝝ qua discit̃ q̃d sit in vita vtile: q̃d cõ comediam esse Cicero ait imitationem
tra euitandũ: hanc greci sic diffiniuere
vite speculũ cõsuetudinis imaginẽ veritatis. Comedie aũt more antiquo dicte: qꝛ in vitijs huiusmodi carmina: ini
tio agebant̃ apud grecos: vt in italia: cõpitalicis ludicris admixto pronunciationis modulo quo dum actus cõmu hoc est ab actu vite hominum qui in vicis
tantur populus detinebant aut
habitabant ob mediocritatẽ fortunarũ: non in aulis regijs: vt sunt persone tragice. Comedia vero qꝛ poema sub
imitatione vite atꝗ similitudine compositũ est in gestu ⁊ pronunciatione consistit. Comediã apud grecos dubiũ
est quis inuenerit primus: apud latinos certũ est ⁊ comediã ⁊ tragediam Togatam primo liuium andronicũ re=
perisse: qui ait comediã esse quotidiane vite speculũ: nec iniuria. Nam vt intẽti speculo veritatis liniamẽta facile
ꝑ imagines colligim⁹ ita lectiõe comedie imitationem vite ꝯsuetudinisꝗ nõ egerrime aiaduertim⁹. Hui⁹ aũt origi
nis rõ ab exteris ciuitatib⁹ moribusꝗ ꝓuenit. athenienses nãꝗ atticũ custodiẽtes elegãtiã. cũ vellent male veniẽtes
notare in vicos. ⁊ ꝯdita ex oib⁹ locis leti alacresꝗ veniebãt: ibiꝗ cũ noib' singuloꝝ vitia publicabãt: vñ nomẽ cõ=
positũ vt comedia vocaret̃ hec aũt carmina prim⁹ in pratis mollib⁹ agebant̃: nec deerãt ꝑmia q̃b⁹ ad scribẽdũ do=
ctoruꝫ ꝓuocarent̃ ingenia: sꝫ ⁊ actorib⁹ munera offerebant̃: quo libẽtius iucũdo vocis flexu ad dulcedinẽ cõmẽda
tiõis vterent̃. Caper nãqꝫ ꝑ dono his dabat̃: qꝛ vitib⁹ noxiũ aial habebat̃: a qua ẽt Tragedie nomẽ exortũ est. Nõ=
nulli aũt ex amurca olei fece: q̃ est humor aquatilis tragediã dici vocariqꝫ maluerint: q̃ ludi quũ partifices in ho=
norẽ liberi patris agerent̃: ẽt ipsi comediaꝝ tragediarũqꝫ scriptores hui⁹ dei velut ꝑsens numẽ colere. venerariqꝫ
ceperũt. cuius rei ꝓbabilis ratio extitit. Ita carmina inchoata ꝑferebant̃: vt ꝑ ea laudes ei⁹ ⁊ facta gloriosa celebra
ri ꝓferriqꝫ ꝯstaret. Tñ paulatim fama hui⁹ artis icrebuit. Thesbis aũt prim⁹ hec scripta in omniũ notitiã protulit
postea Eschylus secutus prioris exẽplũ publicauit. De q̃b⁹ ita Horatius in arte poetica loquitur. Ignotũ tragice
gen⁹ inuenisse camene. Dicit̃ ⁊ plaustris vexisse poemata Thesbis Que canerẽt ageretqꝫ peruncti fecib⁹ ora. Post
hũc ꝑsone palleqꝫ repertor honeste. Eschylus ⁊ modicis intrauit pulpita tignis. Et docuit magnumqꝫ loqui nitiqꝫ co
thurno. Successit vetus his comedia nõ sine multa laude: sꝫ in vitiũ libertas excidit. ⁊ vim dignã lege regi: lex est
accepta chorusqꝫ. Turpiter obtinuit sublato iure nocẽdi. Nil intentatũ nostri liquere poete. Nec minimũ meruere
decus vestigia greca ausi deserere ⁊ celebrare domestica facta. Uel q̇ ꝑtextas vel q̇ docuere togatas. ¶ Fabula gene
rale nomẽ est. Ei⁹ due prime ꝑtes sunt Tragedia ⁊ comedia. Si latina argumẽtatio sit pretaxata dr. Comedia aũt
multas species hꝫ aut eñ palliata aut togata: aut tabernaria: aut attellana: aut minus rhinatica aut planipedis.
Planipedis aũt dicta ob humilitatẽ argumẽti eius ac vtilitatẽ actorũ qui nõ cothurno aut socco vtuntur in scena
aut pulpito. sed plano pede Uel ideo ꝙ non ea negotia continet que personarũ in turribus aut cenaculis habitan=
tium sunt sed in plano et humili loco Personati primi egisse dicunt̃ comediã. Sincius et Faliscus Tragediam Mi=
nutius ⁊ Prothonius. Omniũ autẽ comediarum scripta quatuor rebus omnino sumuntur: nomine: loco: facto: euen
tu. Nomine: vt phormio. Hecyra Curculio Epidicus. Loco: vt andris. Leucadia Brundusina. Facto vt eunuchus
asinaria captiui. euentu: commorientes crimen: heautontimorumenos. Comediarum forme sunt tres palliate gre=
cum habitum referentes quas nonnulli tabernarias vocant. Togate iuxta formam personarum habitum togataꝝ
desiderantes. attellane salibus ⁊ iocis composite: que in se non habent nisi vetustam elegantiam. Comedia au=
tem diuiditur in quatuor partes. Prologum. Protesim. Epitasim. Catastrophen. ¶ Prologus est prima dictio a id est antecedens veram fabule com=
grecis dicta
positionem elocutio eius species quatuor sunt. Commendatitius
quo fabula vel poeta commendatur. Relatiuus quo aut aduer
sario maledicta: aut gratie populo referuntur. Argumentatiuus fabu=
le argumẽtum exponens. Mixtus om=
nia hec in se continens. ¶ Inter prologũ ⁊ prologium quidam hoc interesse voluerunt: qꝛ prologus est vbi peccata
excusantur: aut fabula commendatur. ¶ Prologiũ autem est quum tantũ de argumento deducitur. ¶ Prothesis est
primus actus fabule quo pars argumẽti explicatur: pars reticet̃ ad populi expectationẽ tenẽdã. ¶ Epitasis inuolutio
argumẽti cuius eleuantia cõuertitur. ¶ Catastrophe explicatio fabule: per quã euentus ei⁹ approbat̃. In plerisqꝫ
fabulis ipsarũ nomina priora ponebantur ꝗ poetaꝝ in nõnullis poetaꝝ: ꝗ fabularũ: cuius moris diuersitatẽ anti=
quitas ꝓbat. Nã quũ primũ aliqui fabulas ederent ipsarũ nomina pronunciabantur anteꝗ poete pronunciarẽtur:
ne aliqua inuidia a scribendo deterreri posset cũ autem per editionem multarum: poete iam esset authoritas acqui
sita rursus priora poetarũ nomina proferebantur vt ꝑ ipsorũ vocabula fabulis attentio acquireretur. ¶ Uarias di=
uersis ludis manifestum est inscribi. Nam ludorũ quatuor sunt species: quos curules ediles munere publico curãt. appellant. Funebres
Megalenses magnis dijs cõsecrati quos greci
ad retinendũ populum instituti: dum põpa funeri decreta in honorem Patricij viri plene instruitur. Plebei qui pro
salute plebis illudũtur. Apollinares Apollini consecrati. In scena due are poni solebãt: dextera liberi: sinistra ei⁹
de cui⁹ ludi fiebant. Unde Trentius in andria ait. Ex ara sume verbenas. Hinc Ulyssem palliatũ semper inducunt:
siue quod aliqñ insaniam simulauit: quo tẽpore tectuꝫ se esse voluit: ne agnitus cogeretur in bella prodire: seu ob
singularẽ sapientiã qua tect⁹ munitusꝗ plurimũ socijs profuit. Huius eñ virtutis erat animi semꝑ decipiẽtis inge
niũ. Nõnulli Ithace incolas sicut lucros palliatos fuisse cõmemorãt Achillis siue Neoptolemi ꝑsone diademata
habent: ꝗuis regalia sceptra nunꝗ tennerint. cuius argumenti probatio talis inducitur: ꝙ nunꝗ cũ reliqua grecie
iuuentute ad gerẽda cum Troianis bella sacramẽta cõiurationis interũt: nec vnꝗ sub Agamẽnonis imperio fue=
runt. Comicis senibus cãdidus vestitus inducitur: ꝙ is antiquissimus fuisse memoratur. Adulescentulis disco

De miro poete artificio.

[illegible]buntur. Serui comici amicti [illegible] quo [illegible]gunt: paupertatis antique gratia: vel quo expeditiores rem agāt. Parasitū in tortis pallijs [illegible] veste candidus. erumnoso obsoletus. purpureus diuiti pauperi pheniceus datur. Militi chlamys purpurea. puelle habit⁹ peregrinus inducitur. leno pallio varij coloris vtitur. Meretrici ob auaritiam luteū datur. Syrmata dicta sunt ab eo ꝙ trahuntur q̄ res ob scenicā luxuriā instituta est. Eadē in luctuosis ꝑsonis incuriā sui ꝑ negligentiā significāt. Aula quoqꝫ in scena in terra sternuntur: ꝙ pictus ornat⁹ erat ex Attalica regia Romā vsqꝫ est perlatus. ꝓ quibus suppara etas posterior accepit. Est autem minutū veluz quod populo obsistit dum fabularū actus commutantur. de cuius vmbra histriones pronunciabant. Cantica vo. temperabantur modis nō a poeta: sed a perito artis musice factis. Neqꝫ enim omnia ijsdem modis in vno cantico agitabantur: sed sepe mutatis vt significant q̄ tres numeros in comedijs ponunt que res continent mutatos modos cantici illius: q̄ huiusmodi modos faciebant. Nomen in principio fabule ⁊ scriptoris ⁊ actoris superponebāt huiusmodi adeo carmina ad tibias fiebant: vt his auditis multi ex populo ante discerent. quam fabulam acturi scenici essent. Cum omnino spectatoribus ipsius antecedens titulus pronunciaretur. Agebantur autem tibijs paribus aut imparibus: et dextris aut sinistris. Dextre autem tibie sua grauitate seriem dictionemqꝫ comedie pronunciabant. Sinistre ⁊ serrane. acuminis leuitate: locum in comedia ostendebāt vbi autem dextera ⁊ sinistra acta fabula inscribebatur mixtim ioci ⁊ grauitates denunciabantur. Andrie explanatio. ¶ Poeta cum primum animū ad scribendum appulit. Comedia andria quū palliata sit fabula: de loco nomē accepit: ⁊ a menandro prius ⁊ nūc ab ipso Terentio qui quum de Chryside loqueretur sic ait. hei vereor ne quid andria apportet mali ⁊ hoc cōmune vocabulū est ⁊ in greca ⁊ in latina lingua. hec maiori ex parte motoria est. Continetqꝫ actus amatoꝝ adulescentū. Ex partibus patrū prioꝝ. callidi serui astute ancille. serue. lenes adulescētule liberales. in hac prime partes Simonis sunt: secūde Daui. tertie Chremetis: et deinceps reliquorū. Prologus in hac acer inducit̄ ⁊ in aduersario nō mediocriter asperatur sed tamē id subtiliter fit vt omnia lacessitus facere videat̄ ac dicere hic ꝓthesis subtilis: epitasis tumultuosa: catastrophe pene tragica ⁊ tn̄ repente ex his turbis in tranquillum peruenit. ¶ Hec prima acta est ludis Megalensis. Marco Fuluio ⁊. M. Glabrione. Q. Minutio Ualerio. Edilibus curulibus: egerūt L. Attilius latinus prenestinus. ⁊. L. ambiui⁹ Turpio. Modos fecit Flaccus Claudij fili⁹: tibijs parib⁹ dextris ⁊ sinistris ⁊ est tota greca edita. M. Marcello ⁊ Sulpitio cōsulibus. Pronunciataqꝫ est andria Terentij ob incognitū adhuc nomē poete: ⁊ minoris apud populum authoritatis ac meriti. De verbis autēticis lepide distincta est: ⁊ successu aspecta prospera: hortamento poete fuit apalias conscribēdas. Initium aūt id est aduenticiam personam recepit. Sosie propter euoluendam argumenti obscuritatem persona autem protatica ea intelligitur que semel inducta in principio fabule in nullis deinceps fabule partibus adhibetur. Annotandum sane: puellarum libellum. nullā orationem in proscenio induci in Comedia palliata preter inuocationē Junonis Lucine. q̄ ⁊ ipa quoqꝫ post scenam fieri solet: scire debemus hanc esse virtutem poeticam a nouissimis argumentum rebus incipiens: initium fabule ⁊ originē narratiue reddat spectatoribus: authoremqꝫ presentem sibi exhibeat: vbi finis est fabule hūc eiū ordinem ⁊ circulū poetice artis vel virtutis nō mō secuti sunt. Tragici Comiciqꝫ authores: sꝫ Homerus etiaz ⁊ Uergilius tenuerunt. Diuisionē actuum in latinis fabulis internoscere difficile est: causam iādudū demonstrauimus. Unde aūt aut quomodo: quāuis egre tamē: intelligi distinguiqꝫ possint: est operepreciū dicere. Principio dicendū est nullā personā egressam quinquies: vltra exire posse. Sed illa re plerūqꝫ decipimur ꝙ personā cū tenuerit egressam falso putamus q̄ nihilomin⁹ in proscenio tacens: loquendi tempus expectat. Est igitur attente aiaduertendū vbi ⁊ quādo scena vacua sit ab omnibus ꝑsonis: vt in ea chorus vel tibicē audiri possit: quod quū viderimus ibi actū esse finitū debemus agnoscere. Cōfundit sepe lectorē id qδ ꝑsona in superiori scena desinēs: ⁊ in prima incipiēs loqui nō intelligit̄ ingressa: qδ experientes ipsam fictaz dijudicant de republica ac temporū qualitate pōt ei fieri vt ⁊ egressa: sic ac egressa quā praue credim⁹ de proscenio non recessisse: posse aūt quinto egredi ꝑsonā necesse est dicim⁹: sed vt appareat vltra exire nō posse. In tragedia aūt parcius exire ⁊ solere pariter ⁊ licere. ¶ Primus actus in andria narrationē Symonis apud Sosiam continet argumenti qδ populus hac occasione perdiscit: mox querelam apud se Daui de domino: ⁊ eiusdem cum domino verba ⁊ rursus eiusdem serui deliberationem q̄d gerunt gerat. Secundi actus sunt Charini verba primo cum Byria seruo: ⁊ post cum ipso Pamphilo de nuptijs. Pāphili sermo cum patre dolo cōsentientis in nuptijs. Byrie verba. daui callida oratio aduersum senem. Tertio actui hec attribuuntur Misidis cū obstetrice colloquiū Dauo ac Simone audientibus. Partus Glycerij suspectus seni: ⁊ daui apud eum fraudulēta sermocinatio. Simonis verba cū Chremete de nuptijs Daui perturbatio ac pamphili. Quartū actum per hec intelligim⁹. Primo Charini verba sunt indignantis velut fidez sibi nō seruatam a Pamphilo tum Misidis verba aud Pamphilum eiusdēqꝫ questus. Daui administratio doli aduersus Chremetem. In quinto actu simonis ⁊ chremetis prope iurgium disputatio: tū detectio fallaciarū daui: tum indignatio patris aduersus filium: tum Critonis interuentus: vt per eū cognitis rebus in tranquillā rem acta: ducētibus vxorib⁹ quas concupiuerunt Pamphilo ⁊ charino. ¶ Illud nō commouere nos debet: ꝙ in horum actuum distinctione videntur de proscenio nō decessisse persone quedam: sed tenere debemus ideo Terētium vicinitatis mentionē fecisse in principio vt modico receptu ⁊ adesse et abesse personam intelligamus: nihil ergo secius factum est ab antiquis: qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserunt.

Absque Labore Nihil

Emi ex Bibliotheca D. S.r de [illegible]

Velasco Granate 1615

Argumentum Andrie Terentiane.

¶Andrie argumenti narratio.

Chremes Atticus pater Passibule ⁊ Philomene quum ex his duabus se Passibulā ꝑdidisse falso crederet relictam athenis: nec visam postea multo tpe: tanq̄ vnicā sibi putabat philomenā: quā Charinus adulecens atheniēsis adamabat vnice: ⁊ eā sibi petebat vxorē. Sed pater eā pamphilo cuidam simonis filio vltro despōderat: q̄ pāphilus ecōtrario sororē Chrisidis ac peregrinam tum creditā passibulā supradictam alterā Chremetis filiā sub noīe Glycerij latenter sic amauit: vt ex ea filiū suscepisset inscio patre: quare intellecta cōmotus Simo pater pāphili: dum per falsas nuptias tentat animū pamphili: multis dolis a Dauo deluditur seruo periculoq̄ Charini ⁊ pamphili notus error in fabulis qui vsq̄ ad eū ductus est finē dum athenas veniens de andro quidam Crito rem aperiat: ⁊ nodum fabule soluat per quē agnita Passibula recipitur a parētibus ⁊ traditur pamphilo amanti: Philomena vero Charino despondetur: ⁊ traditur exoptanti.

DISTICHON PAULI MALLEOLI.

Liuide pone tuum tandem exitiale venenum:
Non alium ledis: te furor iste necat.

¶Alterum Distichon eiusdem.

Stet sua per totum virtutis gloria mundum:
Recte viue deo: cetera funus erunt.

¶Argumentum Andrie Terentiane.

¶Titulus prime comedie Terentij.

Andria publij Terentiani Aphri poete comici. Acta ludis megalensibus Marco fuluio glabrione. Quinto minutio Ualerio: edilibꝰ curulibus. Egerūt Lucius Attiliꝰ Latinus prenestinus ⁊ Luciꝰ ambiuius. Modos fecit flaccus claudij tibijs paribꝰ dextris ⁊ sinistris. Tota greca est Edita a Marco Marcello: ⁊ Sulpitio cōsulibus.

¶Expositio verborum tituli.

Andria ⁊c. Hic est cōpletus ⁊ ꝑfectus titulus prime comedie Terentij completus ex titulo premio quem authores figebāt in fronte ꝓscenij: ⁊ ex annotatione subiectiua quā scriptores comediarum postq̄ ante fuerāt solebant ascribere vt sciretur quo tpe quibꝰ ludis ⁊ quibus authoribꝰ luse fuerāt. Continet eñ completus titulus hec octo. Nomen poete: nomē comedie: nomē ludorū celebriū: noīa edilū q̄ comediā a se emptā agi curauerunt: noīa actorū: q̄ eā egerunt: nomen modulatoris. Qualitatem ⁊ speciem comedie: ⁊ nomis consulum: in quorum consulatu comedia primum edita fuerat. ¶Quantum ad nomen comedie scire oportet illud quod in decimosexto capitulo nostri preambuli dictum est. s. ꝙ in titulis aliqñ nomen poete preponitur: ⁊ aliquando nomen comedie. Quādo eñ poeta ex alijs operibus suis famam ⁊ authoritatē sibi acquisiuerat tunc nomen eius proponebatur vt eo viso populus desiderio vidende comedie detineretur. Quando vero iam primum cepit edere fabulas: ⁊ nomen fabule ꝓpter grecum authorem in precio erat: tunc nomen comedie seu fabule preponi cōsueuit vt in hoc presenti titulo. Nomen ergo comedie exprimitur cum dicitur andria. Circa quod sciendum est ꝙ omnes iste comedie primum erant in greca lingua composite ⁊ acte in ciuitate Atheniensi. ⁊ ideo persone fere oēs athenienses sunt ⁊ q̄uis postea a Terentio in latinā linguā sunt trāslate: tñ materia ⁊ persone māserūt eedē ⁊ sepe etiā noīa: ⁊ ideo semper presupponi debet ꝙ comedie aguntur in ciuitate atheniensi: ⁊ de personis atheniensibus licet Rome aut etiā in galliarū regionibus agātur. ¶Notādū preterea est ꝙ eo tēpore quo facte sunt he comedie quod multo erat ante natiuitatē christi mulieres que turpi questu merebant̄ solebant patriam natiuam derelinquere ne parētibus essent dedecori: ⁊ vt liberius viuere possent quod etiam hodie fieri videmus. Ea autē tēpestate ab andro que est insula in mari egeo venerat athenas quedam mulier Chrisis nomine que secū adduxit quandam iuuenculam ciuis atheniensis filiam vt argumento dicemus. Nam tota materia huiꝰ comedie est de illis principaliter mulieribus que ex Andro venerant: ⁊ ideo comedia vocatur a loco andria sicut etiā ipsa mulier vt dicemꝰ. Nomen poete satis notum est. xxv. c. preambuli vbi de vita Terentij dictū est. Uocatus est autem huius operis author Publius: quia hoc erat ipsi pronomen Terentius: q̄r hoc erat eius nomē. Apher quia erat ex carthagine q̄ est ciuitas in aphrica. Aphrica autem est vna de tribus partibꝰ mundi. q̄ sunt Aphrica: Asia: ⁊ Europa. Dictus est poeta comicus: quia comedias scripsit. Nomen ludorū ponitur cum dicitur Acta est ludis megalensibꝰ. i. ludis consecratis in laudem magnorum deorum: vt dictum est in. xij. capi. ¶Nomina edilium curulium qui hanc comediā emerūt ponuntur ibi Marco fuluio Glabrione. Quinto minutio. Ualerio edilibus curulibꝰ. ¶Nomina ludentium seu actorum subditur cum dicitur. Egerunt lucius ⁊c. Nomen musici seu cantoris ponitur ibi. Modos fecit. id est modulationes tibiarū fecit Flaccus Claudij subaudi filiꝰ. ¶Qualitas comedie tāgitur cū additur. Tibijs paribus dextris et sinistris. Et hoc enim habetur quod ita comedia est mixta. i. partim motoria ⁊ partim stataria vt prius dictum est. Nam de qualitatibus comediarū satis dicetur capitulo. xiiij. De cantatoribus capitu. xij. De tibiarū significationibus capitu. vij. ¶Species comedie tangitur tibi. Tota greca est. Ex hoc enim habetur ꝙ est palliata vt satis patet ex. xiij. capit. Dicitur autem tota greca: quia nihil sumptum est ex latina hystoria: aut ex materia romana. Translata aūt est ex Menandro: qui in hoc genere comediarū principalissimꝰ fuit apud grecos authores. Nomina cōsulum in fine ponunt̄ ibi Marco Marcello ⁊c. Solebant aūt romani oīa acta ⁊ publica instrumenta notare per consulatus dicendo. Actū rome istis vel illis consulibus. Et hoc inuentū est ad memoriam ⁊ gloriā consulū perpetuandā sicut quidē in Francia annos post coronationē talis aut talis regis cōputent. Et hec de hoc titulo latius executi sumus: vt in alijs breues esse possimus. Hunc autem titulum ex Donato collegimus: nam qui libris multis reperiunt̄ scripti omnes deprauati sunt. Nunc ad argumentum accedamus.

¶Argumentum Andrie Terentiane.

Chremes atticus duas habuit filias: alteram Passibulam nomine: alteram Philomenam. Ex eis duabus credidit diu quanq̄ falso se alteram perdidisse: relictamq̄ sibi vnicam Philomenam: q̄ carinus mirum immodum deperiebat vbiq̄ iungi matrimonio deposcebat. Uerum pater eam desponderat Pamphilo Simonis filio: qui filius liberior amoto pedagogo effectus adamauit alteram filiam Chremetis que perdita putabatur sub nomie glycerij: idq̄ adeo vt ex ea filium susceperit quem amorem vt resciuit pater Simo dum filij animum tentat per simulatas nuptias multis dolis dauo seruo deluditur. Deinde motus error periculo Carini et Pamphili tantisper perductus est dum athenas veniens de andro quidam critonem aperiat et nodum fabule soluat: per quem agnita Passibula reperitur a parentibus et traditur Pamphilo amanti. Philomena vero Carino despondetur et tradtur expotanti.

Argumentum

¶ Publij Terentij Aphri poete comici Andrie argumentum.

Vxorem falso creditā meretricule genere
Andrie Glyceriū vitiat Pāphilus. Gra-
uidaq; facta dat fidē vxorem sibi fore hāc.
Nam ei aliam pater desponderat gnatam
chremetis. Atq; vt amorem comperit simulat futuras
nuptias cupiens suus quid haberet animi filius co-
gnoscere. Daui suasu non repugnat pamphilus. Sed
ex Glycerio natum vt vidit puerulū chremes recusat
nuptias: generū abdicat. Mox filiā Glyceriū inspe-
rato agnitā: hāc Pāphilo dat aliam carino coniugē.

Pamphilus nomē proprium filij Simonis senis: quod nomen idem dicit si velimus interpretari quod to-
tus amans vt ait Tortelius. Nam pam. totum dicit ⁊ philon amans vel philos amicus. ita vt totus di-
catur amicus: quo nomine teste Quintiliano fuit pictor quidaz eximius q̄ multa ratione depinxit. Pam
philus ergo vitiat: id est stuprat. Uitiare vitio deductū interduz significat vitiose agere aliquid. Persius
Ne liceat facere id quod quis vitiabit agendo. Uitiabit. id est vitiose aget. Interdū significat vitium et
stuprum afferre puelle nō sine eius vitio. ⁊ quasi
vi turbatione quia affert Glycerium. i. illā puel-
lam cui nomē hoc indituz fuerat in andro: q̄ quis
reuera eēt passibula filia chremetis. Dicitur au-
tem glycerium dulcis amor. Nam cōponitur ex
glyzis quod est dulcis ⁊ eros amor quasi dulcis
amor. Et sic quoq; per diminutionem adulatiōe
amatoria a grecis platū est: q̄ q̄ ⁊ glycera repe
riat. Martialis in. xj. Formosam glycerā amat
Lupercus. Pāphilus inq̄ vitiat glycerium credi
tam sororem. i. que credita fuit soror: vbi soro-
rē actūs non habet creditam pro adiectiuo: sed
potius ab eo vt dici solet regitur. Eiusmodi em̄
participia passiua plerunq; copulant similes
casus: vbi casus sequens significat rem cōiunctā
vel eādem cum antecedēte. Soror inquit Labeo
appellata est: q̄ quasi seorsum nascitur: separa-
turq; ab ea domo in qua nata est: ⁊ in aliam fa-
miliam transgreditur. Fratris aūt vocabulū Pu
blius Nigidius hō impēse. i. valde doctus nō mi
nus arguto subtiliq; ethymo. i. recto iterp̄tamē-
to interpretat̄. Frater inq̄t est dict⁹ quasi fere al-
ter. Creditā ergo falso. i. nō vere: est autem abla-
tiu⁹ positus p̄ aduerbio qualitatis: sororē mere
tricule: scz Chrysidis andrie. i. ex andro insula maris egei: vn̄ athenas venerat. Meretricula diminutiuū est a mere-
trice sic positū per cōtēptū: vt cū homuncio appellatur aliquis vel homūculus vel homulus: vt Priscianus habet de
diminutiuis. Quatuor enim de causis proferuntur ingeniolum. Prima gratia significationis. vt regulus paruulus
rex. gratia vrbanitatis ⁊ vitande arrogantie: vt ingeniolum gratia adulationis: vt corculū ocellus gratia contēptus
vt homuncio ⁊c. Andrie autem hic est adiectiuum ab andro nomine substantiuo deriuatum. Declinaturq; Andrius
a. um. i. de andro: illa insula nomen est denominatiuum ⁊ gentile. genere. i. natione de gente vel patria. Nam genus
interdum dicitur tota cognatio eorum qui ab eodem principio originem ducunt: vt Romani a romulo. Nam primi
reges fuerunt patresfamilias: ex quibus genera propagata sunt ⁊ ciuitates condite: vt ait Aristoteles lib. j. politi-
corum. Interdum genus refertur ad nobilitatem: vt familia ad copias: ait Donatus. Item genus aliquando est pro
genies: aliquando gens: vt iam dictum est: aliquando ipsa generatio. Genus autem putatur dictum. vt refert Festus
a greco vocabulo terre quam greci geam dicunt. Possumus quidem dicere imitati Terentium habeo matrem ge-
nere cenomanam: q̄s. i. ⁊ glycerio facta grauida. i. pregnante ablatiui absoluti sic resoluēdi. i. vbi vel postq̄ glyceriū
facta est seu emersit grauida. Pamphilus dat fidem. i. sancte promittit. Nam dare fidem est sancte promittere. Uer-
gilius. Accipe daq; fidem. i. accipe meam promissionem: et da mihi vicissim tuam. Dicimus etiam quācūq; fidem pro
me dederis eam prestabo. i. exequar quicquid de me promiseris. Promittit ergo hanc glycerium fore. i. futuram esse
sibi pamphilo vxorem. i. coniugem. Ab vngendo dicitur vxor: vt ait Donatus quod cum puelle nuberent maritorū
postes vngebant: et eis lanam figebant. Ennius exinde inquit Tarquinium bona femina lauit ⁊ vnxit. Inde vxo-
rius dicitur qui vxori seruit: ait Seruius. Nam pater scilicet Simo desponderat: id est destinauerat ei Pamphilo
aliam scilicet gnatam: id est filiam Chremetis senis ciuis atheniensis nomine philomenam. Despondere et sponde-
re hanc habent differētiam. Nam pater adulescentis qui filio puellam petit despondet filium suum ducturum in
vxorem filiam quam petit. Pater autem sponse a quo petitur puella spondet se daturum filiam nuptui adulescen-
ti: a cuius parte petitur. Nam vt Seruius Sulpitius in libro quem scripsit de dotibus inquit. Sponsalia in ea par-
te Italie que Latium appellatur hoc more: atq; iurium solita erant fieri. Qui vxorem ductur⁹ erat ab eo: vnde du-
cenda erat: stipulabatur eam in matrimonium dum iri: qui daturus erat itidem spondebat daturum. Is contractus
stipulationum sponsionūq; dicebatur sponsalia. Tum que promissa erat sponsa appellabat̄: qui sponderat ductu-
rum sponsus. Sed si post eas stipulatiōes vxor nō dabat̄ aut non ducebat̄: qui stipulabat̄ ex sponsu agebat. Iudices
cognoscebant. Iudex quamobbrē data acceptave non esset vxor querebat. Si nihil iuste cause videbatur litē pecu-
nia estimabat: quantiq; interfuerat eam vxorem accepi aut dari eum qui spoponderat aut qui stipulatus erat con-
demnabat. Hoc ius sponsaliorum obseruatum dicit Seruius ad id tempus quo ciuitas vniuersa latio lege iulia
data est. Hec eadem Horatius scripsit in libro qui de nuptijs composuit. hec Gellius. Atq; vt id est postq̄ simo pa-
ter comperit: id est deprehendit cognouit. Inde dici solet compertum eum mihi: vel habeo compertum: id est explo-
ratum est mihi vel habeo exploratum et perspectum. Ut ergo competit amorem pamphili filij: simulat. id est fingit
nuptias futuras: id est faciendas. Nam futurus interdū a sum es retinet significationē. Interdum a fio fis vt hic. Uo
cis tamen formatione a neutro deriuatur: sed a verbo antiquo fuo suis fui futum futu. quod in dessuetudinez abijsse
constat retinemus tantum fui preteritum. quod verbo sum es est accommodamus. Nuptie autem siue matrimoniuz:
nam idem sibi volunt: vt in institutionibus titulo de patria potestate. Uiri et femine coniunctio est: indiuiduam con
suetudinem vite continens. Pater ergo simulat futuras nuptias cupiens: id est volens cognoscere quid animi: id est
quem animum: vt quid cause est: id est que causa. quid rei: id est que res: filius suus Pamphilus haberet. Pamphi-
lus nō repugnat subire nuptias que apparabantur ei suasu. id est admonitiōe Daui callidi serui. Sed vt: id est post-
q̄ Chremes pater Philomene desponsate seu destinate. Pamphilo vidit puerulum natum ex glycerio amata a Pā
philo: que reuera erat Passibula. recusat. id est renuit ipse Chremes nuptias: id est matrimonium contrahi cum
Pamphilo. A puer proprium diminutiuum fit puellus: vt a puer puera q̄ dicebatur puella: quod autez puerulus
dicitur: potius a pueris nominatiuo manere indicatur ipse pater abdicat. id est expellit a se generuz non qui esset
sed qui futurus sperabatur. Abdicare est expellere a bonis filium dum viuit pater. Exheredare vero est filiuz a bo-
nis paternis expellere post mortem patris se abdicare est grauius quod etiam in se exheredationez cōtinet. Mox

id est statim post conuersionem factam omnium turbationum et rixarum. Chremes dat pamphilo in vxorem hanc
Glicerium ... tenebatur Pamphilus. agnitam: id est recognitam. Agnoscimus enim vetera: cognoscimus
noua: filia ... id est que agnita fuit esse filia Chremetis que Passibula dicebatur: insperato aduerbium: id est preter
spem inopinato preter expectationē: preter opinionē: nam cum agnita fuit non sperabāt parētes se vnq̄ visuros filiā
quā mortuā putabāt ⁊ ipse Chremes dat aliā scz Philomenā coniugē. i. vxorē Carino adulescēti atheniēsi. Aliam
posuit pro alteram: nam duas tm̄ filias habebat Chremes: Philomenā ⁊ Passibulam.

¶ Explanatio argumenti Andrie Terentij.

Vxorē ⁊c. Istud est argumentū Andrie. Est eñ argumentū breuis ⁊ cōpendiosa narratio totius mate-
rie seu fabule seu historie qua tractamur. Quod quidē argumentū creditur a poeta ipso non esse cōpo-
situm: neq; est de integritate comedie: neq; recitatur sicut sequētia omnia. Quia non expediret populo
euentū rerū aperire. Alioquin eñ statim aufugeret visis quibusdā partibus nec finem expectaret sicut
nunc qñ desiderio finis videndi: ⁊ dubijs exitūs sciēdi detinet. Cōposita aūt huiusmodi argumēta sunt
a grāmaticis ⁊ expositoribus comediarū vt per ea iuuenes seriē totius rei intelligāt. Ideoq; ⁊ nos ⁊ q̄
postea in textu auctoris dicētur sine lōga declaratione intelligi possent longius totā rem enarrabimus. Sciant tm̄
lectores q in hmōi ludis seu comedijs nō oportet q res sint geste aut ex vera historia sumpte: imo oēs sunt ab inge-
nio ipsius poete greci cōficte. Vñ apparet vtus ingenij poetaꝝ quin ita res sciūt fingere vt reuera euenisse eas pu-
temus. nan multa que ex cōsilio ⁊ ex ꝓuidentia poetaꝝ in comedijs fiunt a casu euenire vident. huius aūt prime co-
medie historia sic effecta est. Fuerūt olim in regione atheniēsi fratres duo mediocriter diuites quoꝝ alter vocat⁹ est
Chremes Alter phania. Chremes ex vxore sua generauit duas filias Passibulā ⁊ Philomenā: quibus adhuc tene-
ris ortū est athenis graue bellū: quapropter chremes in aphricā ꝓfugit. Phania aūt crescente bello fratrē sequi vo-
lens nauē conscēdit: ⁊ Passibulā filiā fratris sui quē solā derelinquere victus secū assumpsit. Orta autem tēpestate
apud Andrū fracta est nauis eius: ⁊ ipse cū filia illa paruula eiectus est genus ⁊ appulsus ad insulā illā q̄ Andro vo-
catur ibiq; recepit se in domum cuiusdā ciuis q parnula erat filia chrisis vocata. Postq̄ autē ibi phania plusculos
esset dies venit aliqñ ad euz cōsanguineus hospitis sui vocatus Crito: qui athenis ante illud tempus conuersatus
erat cum Chremete ⁊ Symone de quibus mētionē fecimus: cui critoni phania fortunas suas exponēs ostēdit quo-
modo bellū fugiēs naufragiū passus fuit: ⁊ filiā fratris sui secū adduxerat: non indicās tum quisnā sibi frater esset.
Factū est autē durāte bello vt phania ille moreret. Puella autē sola derelicta est: que q in oculis omniū gratiā me-
ruit vocata est Glyceriū qd est dulcis amor. Mater autē Chrysidis cepit eā educare eodē modo quo filiā Chrysidē:
ita qd fere oēs eā Chrysidi sororē esse crederēt. Interea aūt loci mater chrysidis morit: pater autē antea multo mor-
tuus fuerat. Vidēs itaq; Chrisis q sola esset preter illā puellā. Cognoscēsq; qd paupcula deberet viuere cogitauit
vt ciuitas Atheniēsis esset opulēta itaq; sperās q illic forte facilius posset sibi vitā defendere opus muliebre exercē-
do. cū puella illa que soror eius putabat: ⁊ cum tota suppellectili sua athenas ꝓfecta est. Sed ne Chremetis historiā
pretermittā. Chremes finito bello athenas redijt: sed fratrē ⁊ filiā nō iuenit: neq; quisq; certi potuit de ipsis habere:
itaq; credidit q ambo perijssent in mari aut mortui essent. Alterā autē filiā suā quā vnicā sibi esse putabat studio-
sius nutriuit: ⁊ cū grādis erat cuidā adulescēti despōdit: de quo nunc dicendū erit. Postq̄ eñ chrysis athenas vene-
rat: cū puella illa et vna ancilla cui misidi nomē sobrie et pudice cepit viuere acquirēs sibi tenellū victū ex ope ma-
nuū suarū texēdo et nendo: deinde adulescētes atheniēses vidētes q pulchra nimis esset ⁊ iuuenis: ⁊ sola: ⁊ pauper-
tate honesta: sepe autem ficta et bene simulata honestas et deuotio magnum libidini debet augmentum: ceperunt
eam solicitare primū per internūcios: deinde obtēto cōsensu in propria persona ipsaz alloquētes ⁊ plurima pollici-
tātes si cōsentire vellet. Illa autē vt est natura hummana prona a labore ad libidinē. tandē ⁊ donis ⁊ precib⁹ ⁊ pro-
pria libidine victa est: ita vt nō vni tm̄: sed trib⁹ simul morē gereret: quoꝝ noia erāt Clinia Phedria ⁊ Nicerat⁹ socij
⁊ familiares cuiusdā adulescētis Pāphili noīe: q̄dā pāphil⁹ honest⁹ erat ⁊ prudēs sciēs ciuiliter vrbane ⁊ liberali-
ter cū oibus viuere: itaq; societatis gratia sepe adduct⁹ erat cū alijs ad cenā in domo chrysidis ibiq; simbolū cū alijs
solutis quāuis chrysidē nō amaret. Verū nō multo post euenit si incautius passibulā seu glyceriū inspiceret ⁊ eius
amore caperet ipsiq; cū ea cōfabulari: inuenitq; eā lepidā: sapientē: eloquentē ⁊ in oibus gratiosam quocirca eius
amore tandē exarsit nec quieuit donec blādis precibus ⁊ pollicitationib⁹ eam sibi consentientē effecerat: clam tamē
oibus dempta chryside: euenit autē quod grauida esset glyceriū: sed nondū percipiebatur. Interea aūt tēporis se-
pissime in domo chrysidis erat: ita qd simo pater eius haberet suspitionē de chryside: de puella autē nihil suspica-
batur. Sciscitabat ergo ex seruis illorū trium qui chrysidē amabāt: quid pāphilus in domo egit. Nā vt in prima sce-
na dicet: ipse Simo obseruabat mane seruos eorum: ⁊ interrogabat eos: quis hesterno die Chrysidē habuerat: ⁊ re-
spondebāt nunc clinia: nunc phedria: nunc niceratus: ⁊ cum nunq̄ pamphilū nominarēt. quesiuit. Et quid pāphilus
fecit. Responderūt: cenauit simbolū dedit. Vñ Simo multū gaudebat credēs quod filius cōtinētissimus esset eo qd
in domo inhonesta inter lasciuiētes pudicus permāserat. hoc eñ credidit nō sciens de glycerio. Et q patres nimiū
filios amāt ⁊ eos libēter laudāt ⁊ laudari audiunt sepe pamphilū extollebat. quod etiam alij fecerūt. Nam reuera
probus adulescens erat q̄uis amore clam captus esset. Vñ euenit qd chremes ille de quo dictū est audiens Pāphi-
li honestā ⁊ fragilē vitā vltro venit ad Simonē offerēs filio eius filiā suam vnicā: ⁊ putabat cum summa dote: quā
rem Simo acceptauit. Interea autē Chrysis illa moritur: ⁊ dum ad vstrinā vbi corpora vrebant duceretur: affuerūt
illi tres amatores ⁊ gratia illoꝝ etiā erat in pōpa funebri Pāphilus ⁊ amore pāphili Simo pater eius: videns eñ
Simo pietatē pāphili erga chrysidem hospitē suā ⁊ putās nō aliud esse cause cogitabat secū si filius meus hospite
sue mortē tam egrefert quid faceret mihi patri. certe vt non minus pius videar etiā comitabor. Dū ergo duceretur
funus vidit Simo puellā illam quā Pāphilus grauidā effecerat: ⁊ aspiciens eam preter ceteras formosam ⁊ gratio-
sam interrogabat pedissequas quenā esset quā dicebāt sororē esse Chrysidis: quāq̄ reuera soror eius nō erat sed
filia Chremetis. Dū autē in ignez chrysis mitteretur. Gliceriū nimio dolore cōmota se etiā precipitare in ignem vo-
luit qd videns pāphilus reiecit se in eam flens familiarissime ⁊ amplexus est eā dicens. Quid agis glyceriū amica
mea: quare te perdere vis: illa aūt vicissim in pāphilū familiariter innixa est. Qd vidēs Simo statim cognouit amo-
rem Pamphili: et qd eius causa in domo chrysidis sepe erat. et qd funus chrysidis ea de causa celebraret. Grauiter
igitur cōmotus redijt domuz nesciuit quid faceret. Non eñ potuit filiuz obiurgare ex eo qd puellā que se cōburere
voluit saluasset. Veruz quāquā chremes hec etiā intelligens filiam suā sequenti die volebat denegare: tm̄ Simo si-
mulabat futuras esse nuptias vt sciret an pāphilus tā pdite amaret eā: vt nō vellet ducere vxorē: qd si sic tūc habuis-
set veras causas obiurgādi sz si nō renuisset ducere vxorē: tūc intēdebat q Chremetē iterū oraret vt filiā desponde-
ret: quod ab eo faciliter inpetrare sperauit. eo quod summi amici essent. Dauus aūt seruus callidus intellexit quod
chremes generū refutauerat: et quod simo ad tentandū Pamphilū nuptias simularet: sed nō animaduertit qd non
posset faciliter a chremete nuptias veras impetrare. Itaq; persuasit Pāmphilo: quod patri iubenti vt vxorem du-
ceret consentiret dicens non esse periculum eo quod chremes filiam suā nollet dare. Magnum autez econtrario pe-

riculum ostendit si pamphilus negaret se vxorem velle ducere quia tūc pater acerbe ipsum obiurgaret. ⁊ Glycerium [illegible] pamphilus nuptias fugeret faciliter extra oppidum eijceret. Cōsensit itaqꝫ pamphilus dauo ⁊ patri iubenti vxorem ducere: quo facto simo chremetem adijt nuptias impetrauit: quod videns Pamphilus totus attonitus et ira in Dauū persuasorē commotus fuit: cōmotus fuit etiā carinus socius pamphili qui amauit illā filiam chremetis quā pāphilo voluerūt dare. Commotus insuper fuit Dauꝰ ꝙ pamphilū timuit: itaqꝫ ita calliditate sua inuenit mediū ad disturbandas nuptias: qꝛ voluit filiū ꝙ eodē die quo nuptie fierent pamphilo nascebatur ante ostium simonis ponere vt eo viso nuptie disturbarent. Forte aūt dum dauus puerū ex domo chrisidis vbi glyceriū puerpera fuit afferret. Chremes interuenit in dauo cū misi de ancilla glycerij litigāte cognouit pamphilū habere filiū ex puella quā ciuē atticā dicebant. Lex aūt atheniensiū erat ꝙ ꝙ ciuē viciauerat eā ducere cōpelleretur. Itaqꝫ chremes grauiter cōmotus ad simonem redijt: ⁊ iterū nuptias refutauit. Cū aūt adhuc loquerentur venit: quidā vir ex andria sobrinus. i. consanguineus ex sorore chrisidis ad quē hereditas eius pertinebat: que tota glycerio derelicta fuit eo qꝺ putabatur esse soror chrisidis. Verū vir ille crito nomine qui notus erat chremeti ⁊ simoni adductꝰ est ad eos ⁊ ostēdit glycerium esse ciuē atheniēsem. Tandemqꝫ inuenta est esse filia chremetis. Unde oēs gauisi sunt: ⁊ pamphilus eā ducit ⁊ relictā duxit carinus. In fine aūt totius fabule ostendā qūo omnes fere tandem leti effecti sunt: sed hec pro argumento sufficiunt: addere possum distinctionem esse faciendā illic. Nā ei aliā pater disponderat. Nō eñ aliā gnatā sꝫ aliā vxorē vcꝫ gnatam chremetis. In fine autem alia mcarino ⁊c. quidam legunt illā ⁊c.

¶ Argumentum prologi.

¶ Huius prologi ratio ratione eo tendit vt noui poete venia patet eo quod non vt reliqui poete argumentuꝫ suo loco narret tum deinde vt veterem in odium ducat. Postremo vt Terentiū modestissimum minimeqꝫ errantem comprobet.

Prologus.

Poeta cum primū aīm ad scribendū appulit id sibi negotij credidi solum dari populo vt placerent quas fecisset fabulas. Veruꝫ aliter euenire multo intelligit. Nam in prologis scribundis operam abutitur: nō qui argumētū narret: sed ꝙ maliuoli veteris poete maledictis rñdeat Nūc quā rē vitio dēt queso animū aduertite. Menander fecit Andriā ⁊ perinthiá: ꝙ vtrāuis recte norit ambas nouerit: nō ita dissimili sunt argumēto: sed tamē

¶ De nominibus ⁊ partibus personarum prime comedie.

Quantum aūt ad nomina personarū huius comedie partiū sciendū est propria noia ingenuis precipue cōuenire seruilibus aūt ⁊ inhonestis dantur noia patriarū aut officij gaudēt tñ proprio noie appellari. Uñ dauus dicitur a dacia syrus a syria frigius a frigia patria sua. Misis a misi. Lesbia a lesbo andria ab andro. Propria tamē noia interdū pro officijs finguntur: vt Pamphilus latine dicitur totus amans vel totꝰ in amore. Glyceriū dicitur dulcis amor. Chrysis aurea propter pulchritudinē ⁊ sic de alijs multis ꝙ res parum facit ad linguā vulgarē iocunda tñ est cognitu. Partes aūt dantur personis secundū principalitatē in agendo vnde illi dantur prime partes ꝙ plurimū ⁊ principaliter agit sic consequēter. Uñ in hac comedia prime partes dantur Simoni: scḋe Dauo. tertie Chremeti. quarte Pamphilo. quinte charino. sexte Misidi. ⁊ sic deinceps.

Poeta cū primū ⁊c. hic prologus quē in manibus habemus est relatiuus qm̄ in aduersarium maledicta reeferuntur: ⁊ quidē acriter ea tamen subtilitate vt poeta videatur oia refellere lacessitus aduersarij maledictis. Sunt aūt quatuor prologi species. Alius est commendaticius in quo fabula aut poeta cōmendatur. Alius relatiuus quo aut aduersario maledicta aut gratie populo referūtur Quidam est argumentatiuus fabule argumentū exponens. Quidā mixtus oia hec in se continens. hic aūt prologus est in quo defensor poete introductus ostendere nititur poetam modestū minimeqꝫ errantem ⁊ aduersariū in inuidiam vocare cuius maledictis rñdendo occupatus a narrando argumento supersedere cogitur. Comici aūt solent introducere nō seipsos in prologis loquentes: sed aliū inducūt ex abrupto aduersariū reprehendentem poete cōmendatione adhibita: qꝺ fecit aristophanes inducens in prima comedia sua chremetem: qꝺ etiā satis videre est in hoc ipso Andrie prologo in quo poete defensor inductus captat beneuolentiā a persona poete eā cōmendando ⁊ a ꝑsona aduersarij eā in crimē ⁊ in inuidiā vocando. ¶ Poeta cū primū ⁊c. Poeta a poeio. i. facio dicitur ꝙ carmina faciat. Verg. pollio ⁊ ipse facit noua carmina. Appello is. ex ad ⁊ pello significat subducere naues ad littus quasi pellere naues ad littꝰ. Inde appulsus. i. accessus ⁊ ꝓprie ad aquā vel ad littus: transfertur aūt ad alia: sed appello as. significat nomino as. Cicero in epistolis tertio quoqꝫ verbo orationis sue me appellabat: qꝺ ex ad et pello as. componitur ꝙ simplex nō est in vsu: sed cōposita eius appello ⁊ cōpello as. qꝺ est alloquor eris. Verg. prior eneā cōpellat achates. Negotiū interdū capitur ꝓ labore vt nō est magni negotij debilē superare. i. magni laboris. Interdū capit̄ ꝓ molestia cura sine sollicitudie. Cū primū vt. primū vbi primū statim vt simulat simulatqꝫ postqꝫ posteaqꝫ idē fere sibi volunt postulantqꝫ duo verba ꝙprimū vero qꝺ sibi significat citissime vnū tantum vt veni ad me ꝙprimū. i. citissime. Interdū cum primum due partes sunt vt hic ordo est. quum. i. quādo poeta appulit animū. i. applicuit vel adhibuit ingeniū ad scribēdū. i. cōponendum poema. credidit id negotij. i. illā sollicitudinem solū. i. tantūmodo dari sibi vt. i. ne nō: vt Donati sentētia fabula. i. fabule vel subaudiatur fabule quas fabulas fecisset placerent populo: vt sit sensus putauit sibi duntaxat illā curam siue illum timorē relinqui quod sue fabule populo nō placerent de quo vnusquisqꝫ poeta solet esse sollicitus. Aut si ponatur negotiū pro labore: ⁊ vt ꝓ qꝺ sensus erit putauit solum illum laborem sibi relinqui vt efficeret suas fabulas populo placere: sed spe falsus intelligit sibi esse maledictis poete lacessentis rñdendū itaqꝫ ordo est. Verum poeta intelligit euenire multo aliter. i. longe secus vel valde cōtra quare nā abutitur opera. i. labore ⁊ industria: hoc est nō bene collocat laborē suum in prologis. i. prefationibus scribendis presertim ꝙ poeta. s. non narret argumentum. i. fabule materiam vt facere deberet: sed qui respondeat maledictis. i. purget detractiones ⁊ criminationes poete natura maliuoli ⁊ longa consuetudine: quia iam veteris ⁊ in emulatione inueterati. Ubi aduertendum puto dictum Diomedis legendis operam abutitur. inquit enim ita fuisse antiquos locutos vtor hanc rem abutor hanc rem quod a recentioribus dictum est vtor hac re. i. abutor hac re. vt ait Donatus. vtitur fructu rem ipsam non deperdentes. Abutimur autem ⁊ rē deperdentes ⁊ fructum. vtimur enim agro abutimur oleo aut vino. Legunt etiam negoti pro negotij: vt versus approbat ⁊ scribūdis pro scribendis. Non qui subaudiatur non existens is qui vel vtpote qui non ⁊c. Nunc queso. i. posco vos spectatores animum aduertite. i. diligenter attendite quam rem vitio dent. i. quid vituperent ⁊ improbent. quod si subaudiatur hic datiuus poete sensus est attēdite de qua re poetam vituperēt. Nā dare rem aliquā vitio alicui est

eū vituperare super illa re. Jtidem vertere rem aliquā vitio cuiqȝ idem significat. Menāder narrat q᷒ vitio illi da-
bit inquiens verti vitio quod transferens sibi Menandri andriam ex perithia altera comedia greca cōcesserit in
suam latinam andriam que illi congruere visa fuerunt: quod non diffitetur confutans ab authoritate ⁊ exemplo
id vitium non esse precipue cum id grauissimi authores comici effecerint. Attende ordinem. Menander poeta gre-
cus fecit Andriam ⁊ perinthiam grecas comedias ⁊ bene fecit quia earum argumentum excogitauit. Scribit autem

dissimili oratione sunt facte ac stilo. Que cōuenere in
andria ex perinthia: fatetur transtulisse atqȝ vsum pro
suis. Jsti id vituperant factum atqȝ in eo disputāt con
taminari nō decere fabulas. Faciūt ne intelligēdo: vt
nihil intelligant qui cum hunc accusant: neuiū: plau
tum enniū accusant: quos hic noster authores habet
quorū emulari exoptat negligentiam potiusqȝ istorum
obscurā diligentiam. Dehinc vt quiescant porro mo-
neo ⁊ desināt maledicere malefacta ne noscāt sua. Fa-
uete: adeste equo animo: ⁊ rē cognoscite: vt pernosca
tis: ⁊ quid spei sit relictum: posthac quas faciet de in-
tegro comedias spectande an exigēde sint vobis pri᷒.

Terentius transferens: licet in ei᷒ laudem ⁊ fa-
cere quoqȝ dicatur: qui norit. i. cognouerit recte
i. bene ⁊ vt intelligi debet vtramuis earū scilicet
hoc est vtramlibet siue alterutram earū nouerit
ambas nō ita. i. nō adeo dissimili sunt argumen
to. i. materia: sed tamen sunt facte dissimili ora-
tione. i. dissimilibus sententijs: ac dissimili stilo.
i. iunctura verborū. Ubi aduerte oratione in sen
su siue sentētijs esse stilum in verbis siue eorum
iunctura qui etiā caracter dicitur: argumentum
autem in rebus. Ipse poeta fatetur transtulisse:
id est traduxisse ex perinthia greca in andriam
latinam ea que conuenere. i. commoda fuerunt: ⁊
apta atqȝ fatetur se esse vsum illis translatis ꝓ
suis. i. tanquam a se inuentis: vel pro sibi conue
nientibus: isti maliuoli. s. per cōtemptum dicitur
vituperant factum illud atqȝ disputant id est im
morantur: calumniantur vel argumentantur in
eo videlicet q᷒ sequitur nō decere. i. nō honestū
esse fabulas contaminari. i. quasi fedari aut ma
culari ex multis vnā faciendo. Contaminare em̄

est manibus luto plenis aliq̇d attingendo illud relinquere pollutum maculatū siue fedatum. Ne. i. certe vt ait Lau-
rentius. Uel vt Donatus. i. valde intelligēdo. i. prout nimis curiosi minima queqȝ timendo efficiunt vt nihil intelli-
gant. Interdū em̄ nimia curiositas ac vt poeta inquit obscura diligētia potius est omittēda qȝ sequēda. Alij capiūt
ne ꝓ vtrū interrogatiue illud dictū legēdo. Alij ꝓ nō verū: vt bene sentit Donatus: melius est vt ꝓ certe aut valde
accipiatur. Qui maliuoli cū accusant. i. arguunt hūc Terentiū accusant Neuiū Plautū Enniū poetas magne autho
ritatis. Quos poetas hic noster poeta habet authores. i. imitandos. i. quorū sequitur authoritatē: ⁊ eorū se tutatur
authoritate. Quorꝫ poetarū exortat. i. preeligit emulari. i. imitari: aliquādo inuidere. negligentiā. i. nō nimiā curio
sitatem potius qȝ exoptet emulari diligentiā. i. curiositatē obscuram. i. afferentē obscuritatē dictis istorū maliuolo
rum. Dehinc admonet eos vt cessent maledicere ne audiant male facta sua Dehinc. i. deinceps moneo. i. admoneo
eos vt porro. i. in futurū siue postea quiescant. i. quieti sedent: q̇ tā insolentes sunt ⁊ inquieti: neqȝ amplius animū
suū perturbatione inuidie vexēt. ⁊ desinent maledicere. i. detrahere ne noscant sua malefacta manifestatione poete
qua sit criminaturus eos ⁊ vitia detecturus ne cessant detrahere. Fauete. Ad auditores cōuertitur a quibus fauo-
rem ceptat. Fauete. i. fauorē date silendo sic ⁊ pontifices dicebāt. Fauete verbis: fauete linguis. Et Uerg. Ore faue-
te oēs adest. i. auxiliū prebete ⁊ intenti estote: vt aduocati adsunt clientib᷒ equo aīo. i. bono aīo: ⁊ cognoscite. i. intel
ligite rē. i. comediā agendā vt pernoscatis. i. perfecte noscatis eā rē. ⁊ etiā cognoscatis quid spei reliquū sit. i. q̄ sit
apud vos reliqua spes. Uel q̇d spei. i. que spes reliquū. i. reliquorū hoc est reliquarū comediarū sit apud vos. an. s.
vtrū comedias. i. comedie. Uel subaudi comedie quas comedias poeta faciet. i. transferet vel scribet posthac. i. am-
modo vel in imposterū. De integro. i. ex integris grecis vel denuo vt sit aduerbiū: sint spectāde. i. aspiciēde vobis ꝓ
a vobis an prius. i. anteqȝ spectātur vtrū sint exigende. i. excludende ab ex q᷒ est extra ⁊ ago agis q᷒ est duco ducis.
Tanqȝ dicat de hac fabula sumite specimen. i. degustationem: vt sciatis an certe vobis spectande sint.

¶ Expositio literalis huius prologi.

Poeta cum primū ⁊c. Poeta vt dixi in primo capitulo preambulorꝫ significat factorē rei quā artificiose
⁊ quasi diuine cōponit ⁊ fingit. Multe aūt sunt cause quare Terētius maluit dicere Poeta quū primū
quā sic Terētius quū primū quas causas: sic Donat᷒ ponit. Cū maiore honore poetā quē Terentiū di-
cit vt illud de ipso noīe de quo laborat ornaret. Pro quib᷒ verbis sciendū est primo ꝙ triplicia sunt ho
minū exercitia. Quedā sunt oīno honesta ⁊ magne dignitatis: vt sunt exercitia regū: principū: poetarū:
oratorū: magistratuū: ⁊ oīm ecclesiasticorū. Alia sunt oīno inhonesta vt oīm turpi q̄stu viuētiū vt sūt le
nones: meretrices: vsurarij: tortores: ⁊ eiusmodi. Alia sunt mixta sine dishonore ⁊ sine magna laude ⁊ dignitate: vt
sunt mechanica officia: textorū: fullonū: fabrorū: fartorū ⁊c. Qui in primis exercit᷒ sūt volūt noīe officij ⁊ dignitatis
appellari. Uñ si regē: principē: cācellariū: iudicem: cōsiliariū: prepositū: doctorē: locūtenentē aut eiusmodi proprijs
dūtaxat noībus appellaremus: ipsi crederēt sibi iniuriā fieri. Qui in exercitijs dishonestis sunt solo ꝓprio nomine
vocari volūt. Sicut etiā humiles persone gaudēt dū a diuitibus proprio nomine appellantur. Non em̄ amic᷒ eris
si quē lenonē: sicarium: aleatorē: tortorē: vsurariū: aut eiusmodi vocaueris. Qui in tertio sunt exercitio vtroqȝ mo-
rum fere simul libēter appellātur vt Joānes faber: Petrus Apothecarius ⁊c. Quia autē officiū poete honestissimū
est: vt primo capitulo ostēdit: ideo multi gaudebant salutari poete: sicut dicit Acron ꝙ greci poetas salutant chere
hoc est salue poeta. Romani etiā gaudebant sic salutari: quod Horatius moleste tulit in illis qui nō erāt veri poete
Uñ dicit in libro de arte poetica in persona sua pro quolibet alio. Descriptos seruare vices operūqȝ colores. Cur
ego si nequeo ignoro que Poeta salutor. Si ego inquit nescio seruare illud quod ad artificiū poeticuȝ ptinet q̄re
salutor poeta. q. d. iniuste: cū nullus debeat vocari poeta nisi sit dignus. Et si quis dicat quomodo Ter. cū iuuenis
etiam et de nouo incipiens ausus est se poetam appellare. Dices ꝙ in poetis non attenditur annositas neqȝ longa
experientia sicut in alijs artificibus. Quia vulgo dici solet alij artifices per doctrinā ⁊ studiuȝ exercitiumqȝ fiunt: sed
poeta nascitur quia diuinū ingeniuȝ quod ipsi a musis inspiratur sine labore obtinet. Et ideo dicit Terē. ꝙ credidit
sibi id negotij: hoc est officiū scribēdi poema dari quod nature est et fati: vt statim dicemus. Ne ergo quis dubitet an
qui hanc comediam scripsit esset poeta: dicitur in primo verbo prologi. Poeta ⁊c. Ut em̄ dicit Donatus. Teren. la
borauit de hoc nomine. hoc est incertū erat et nondū satis probatum an ipse esset poeta. Causa autem dubitationis
triplex erat. Una ex iuuēta: altera ex nouitate scribēdi. tertia ex genere scribendi. Posset em̄ aliquis dicere quomō
poetā appellas qui adhuc tam iuuenis est. Ad hoc potest dici ꝙ ad poetā nō requirūtur anni: sȝ diuinus spiritus. Et
si quis dicat: quid fecit vt poeta appellet. Rñderi potest ꝙ hāc fabulā sic trāstulit: vt nihil vitij in ea reperiri posset
qȝuis emuli eius diligētiā fecerint vt aliq̇d reprehēsione dignū ānotarēt. Tertio si dicat ꝙ nō satis sit cause ad hoc

vt quis poeta appelletur ꝙ comedias scripserit: qꝛ vt dicit Hora. in sermonibꝰ dubitādū est an comedia esset poema. Propterea ꝙ acer spiritꝰ ⁊ vis ꝟboꝝ in ea nō esset ⁊ multi asserūt ꝙ nō eēt poema vt diximꝰ in primo capitulo. Uerum Teren. nolens excludi a dignitate tāta dicit se esse poetā. Cām dicimus statim vbi oñdemus quare se dicit facere fabulas. Est ergo vna cā quare a noie poete incipit: qꝛ voluit poeta a dignitate officij appellari. Scda est qꝛ appellādo se poetā remouit dubiū an esset poeta: nō tñ loq̄tur in ꝓpria ꝑsona: qꝛ vt prius dictū est in comedijs. Poeta nūꝗ̄ loquit̄ sꝫ qꝛ certū est ꝙ ꝓlogū fecit tātū est ac si ipē loqueret̄. Tertia causa pōt esse qꝛ qñ aliq̄d facimꝰ nō propria authoritate sꝫ noie officij: tūc cōueniēs est vt nomē officij ⁊ dignitatis nr̄e exprimamꝰ. Qꝛ ergo edere comedias est officiū poete iō poeta ⁊c. ⁊ nō Terētius est ⁊ alia causa satis efficax: qꝛ em̄ Terētiꝰ adhuc erat ignotꝰ ⁊ nullas ediderat fabulas forte si dictū fuisset. Cū Teren. primū aim appulit ⁊c. ppl's aufugisset: dubitās an dignꝰ eēt cuius opa viderent̄ itaq̄ʒ vt honestatē officij ⁊ suā dignitatē ꝓfiteret̄: fecit ꝓlogū dicēs. Poeta cū primū ⁊c. Aliud in quo fertilis est significatio est illud verbū appulit. Appellare em̄ ꝓprie est nauē ex maris tēpestate ad portū dirigere qđ fit pellēdo ventos: fluctus: ꝓcellas: ⁊ scopulos in quo magna est difficultas. Applicat̄ aūt ꝓprie ad officiū poete: qꝛ iuuenilis etas vt dicimꝰ est instabilis ⁊ incerta vt mare. Et iō dicit Terētiꝰ qꝛ applicauerit aim ad scribēdū sicut nauē appelleret ex maris ꝑturbationibꝰ. Uñ magna diligētia ⁊ feruēs studiū ad ppl'm cōplacēdū significat̄. Tertiū vocabulū est dari. dr̄ em̄ dari ꝙ benignitate nature seu fatoꝝ siue nr̄a opa nobis cōtigit. Uñ qñ nobis aliquā specialē grāz in oculis oīm dicere voluimꝰ: dicimꝰ hoc mihi datū est vt placeāt q̄ facio oia. Qꝛ ergo Terē. ex natura poeta sic dicit ꝙ credidit sibi offm̄ scribēdi fabulas dari. Quartū vocabulū est fecisset. Facere em̄ ꝓprie cōuenit poetis qꝛ faciēdo appellant̄. Sed tūc tm̄ facere dicunt̄ qñ aliq̄d de nouo cōponūt. Uñ trāslatores nō dicerent̄ ꝓprie facere: nisi qꝛ tā artificiose transferūt vt nō solū transtulisse: sed ēt multa fecisse putent̄ precipue q̄tū ad artificiū: et modū dicēdi. Pōt ēt dici ꝙ Terētiꝰ ꝓprie dixit ꝙ credidit sibi officiū scribēdi solū dari vt fabule q̄s fecisset placerent ppl'o: qꝛ licet primū comedias transtulit principaliter tñ intēdit comedias facere vt patet ex eius vita. Alia in quibꝰ nō est magna difficultas patebunt in processu ⁊ declaratione totius textus que talis est.

POeta cū primū ⁊c. In hoc ꝓlogo q̄tuor fiūt. Primū oñdit poeta liberalitatē suam erga ppl'm: vt eiꝰ grāz mereret ⁊ aduersario suo odiū faceret. Deinde purgat se ab opprobrijs sibi sine causa obiectis. Ultimo rogat vt cū silentio audiat. Pria pars est in principio. Secunda ibi. Sed q̄ respōdeat maledictis ⁊c. Tertia ibi. Nūc queso aiaduertite ⁊c. Ultia ibi fauete ⁊c. Liberalitatē ⁊ honestatē suā erga ppl'm ostēdit q̄si in quolibet ꝟbo vt patebit: qꝛ oia tangit q̄ pñt beneficiū cōmendare. Uñ si queras quis est qui beneficiū cōtulit. Rñdet̄ dignissima ꝑsona videlꝫ poeta. Si queras qñ cōtulit. Respondet̄ primū. i. citissime ⁊ in prima etate ⁊ vtrūq̄ʒ gratissimū est. Si queras quō cōtulit. Rñdet̄ ꝙ appulit qđ difficillimū erat ꝓpter ꝑturbatiōes in quibꝰ adulescētia est. Si queras q̄d appulit. Rñdet̄ aim. i. rōnē ⁊ volūtatē: sꝫ rōne nihil est dignīꝰ ⁊ volūtas sola ē nr̄a: ⁊ iō ab ea deus honorari ⁊ amari vult. Si queras ad q̄d appulit aim. Rñdet̄ ad scribēdū qđ honestissimū officiū est: qꝛ scribere capit̄ hic nō ꝓ eo qđ est litteras formare: sꝫ ꝓ eo qđ est aliq̄d nouū ⁊ bonū cōponere: vñ sancte doctrine ⁊ diuina scripta vocant̄ sacre scripture. Si queras q̄re appulit aiꝫ ad scribēdū. Rñdet̄ ꝙ credidit sibi id negotiū. i. officiū scribēdi dari. i. credebat ꝙ sibi datū esset a natura. Sed ad q̄d: rñdet̄ iō vt placerēt ppl'o fabule q̄s fecisset in q̄ ostendit̄ magna liberalitas: qꝛ nihil p̄mij expetebat p̄ter ꝙ̄ bñplacitū ppl'i. Deinde mouet magnā cōpassionē erga se. Primo qꝛ hoc vnū nō potuit impetrare. Scdo qꝛ multum a spe sua decidit. Tertio ꝙ sine culpa sua decidit vñ dicit. Uerūtñ ipē poeta itelligit sibi euenire multo aliter ꝙ̄ vt ppl'o placerēt fabule sue. Si queras quō intellexit. Rñdet̄ qꝛ sperauerat ꝙ totā fabulā ppl's benigne spectaret ⁊ nihil sine cā reprehēderet. ⁊ tñ Luciꝰ lauiniꝰ vetꝰ ⁊ maliuolꝰ poeta añꝙ̄ ageret̄ reꝑhenderat eā: vt dicimꝰ. Uñ ꝓ textus cōtinuatiōe hoc sufficit. Credidit Terentiꝰ ꝙ tote fabule sue placerēt ppl'o: sꝫ nūc intelligit multo aliter euenire. Nā abutit̄ hoc est coactꝰ est abuti opa in ꝓlogis scribēdis. Propria em̄ opa ꝓlogoꝝ est narrare argumētū: sꝫ qꝛ Luciꝰ lauiniꝰ q̄ comediā Terentij anteꝙ̄ ageret̄ inspexerat eā male trāslatā eē dixerat. Iō Terētiꝰ nō potuit in ꝓlogo isto argumēta narrare: sꝫ coatꝰ est rñdere maledictis veteris maliuoli poete hoc est Lucij Lauinij aduersarij sui ⁊ ita conat̄ Terētiꝰ gn̄are odiū aduersario suo ꝓpterea ꝙ voluit impedire ne amplius ad cōplacēdū ppl'o scribat: ⁊ hec de prima ⁊ scda partibꝰ. In tertia q̄ incipit ibi. Nūc queso ⁊c. Excusat se poeta ostēdēs ꝙ sine cā accusatus eēt. dr̄ hic ꝙ ipē fecit ēt antiqui ⁊ doctissimi poete fecerūt: ⁊ ita q̄ reprehendūt Terentiū debēt ēt illos reprehēdere quoꝝ authoritas maior est ꝙ̄ illoꝝ q̄ Terentiū reprehēderūt. Causa aūt reprehēdēdi erat ꝙ Terētius trāsferēdo Andriā menādri sumpsit aliq̄ ex perinthia eiusdē. Sūt aūt Andria ⁊ perinthia noia duaꝝ comediaꝝ menādri poete greci: hoc excusat Terētiꝰ dupliciter. Primo qꝛ potuit hoc cōueniēter fieri ꝓpter similitudinē argumēti. Andria em̄ menādri ⁊ Perinthia eiusdē: quasi ex vna materia sunt. Et ideo potuit aliq̄ q̄ in vna ponūtur in alterā trāsferre. Uerūtamē ne videat̄ Menandrū velle reprehendere ꝙ de vna re duas comedias fecerat oñdit ꝙ hoc potuit facere ꝓpter diuersitatē stili ac orationis hoc est ꝓpter diuersitatē forme ac modi scribēdi. Sicut em̄ ex eadē materia possunt formari diuersa animalia ꝓpter diuersitatē forme: vt ex vna certe pōt formari leo ⁊ agnus: sic ex vno argumēto possunt ꝓpter diuersitatē stili fieri due comedie etiā in vna lingua. Uñ habet̄ ꝙ traslatores comediaꝝ bene facere dicunt̄: qꝛ formas dāt. Secūdo ostēdit Terētiꝰ hoc sibi licere qꝛ licuit antiquis poetis quos imitat̄. ¶ Notādū aūt est ꝙ dicit in plurali numero. nūc aiaduertite q̄so de qua re vituperēt ⁊c. cum tñ antea dixerit: ꝙ debeat rñdere maledictis vniꝰ veteris ⁊ maliuoli poete. Ad hoc aūt rñderi pōt dupliciter. Prio ꝙ Lucius ille vetus poeta erat cā mouēs sꝫ tñ plures habuerat sibi cōsentiētes. Scdo pōt dici ꝙ est modus irascentiū ꝓpter vnū multa dicere. Uñ in scda comedia ꝓpter vnā meretricē dr̄. Nō possuꝫ pati meretricū cōtumelias. Et in primo eneid. de vna naue amasia dr̄. Nauibꝰ in fundū amissis ⁊c. si etiā hic de vno posset pluraliter loq̄. Notādū ēt ꝙ ironice ⁊ derisorie dicit ꝙ mallet seq̄ negligentiā antiquoꝝ poetarū ꝙ̄ diligentiā suorū aduersariorum. Nō em̄ vult dicere ꝙ antiqui illi poete q̄ ex pluribus grecis comedijs vnā latinā effecerant essent negligentes sꝫ amare deridet aduersarios suos q̄ dicentes ꝙ ipse hoc faciens esset negligens in opere suo. debuerunt ēt dicere ꝙ Plautus Ennius ⁊ Neuius q̄ hoc idē sepe fecerūt essent negligentes. Sensus ergo verus est. Qđ Terentius mallet sequi antiquoꝝ neglīgētiā nō qui negligentes erāt: sed quos aduersarij negligentes debebant indicare ꝙ̄ obscuram diligentiam ipsoꝝ aduersarioꝝ. Debebāt aūt dicere ꝙ illi antiqui poete comici essent negligētes. Qꝛ dicerēt ꝙ Teren. negligentē andriā menandri transtulisset ex eo ꝙ ex perinthia assumpserat aliqua diligens aūt poeta vt censerūt nō deberet nisi ex vna greca vnā latinā cōficere. Qđ si negligentie est hoc facere etiā Plautꝰ Ennius ⁊ Neuius erāt negligentes: q̄ hoc sepe effecerāt. Sed vult Terē. dicere ꝙ hoc nō est inconueniens: neq̄ʒ negligentiam arguit: sed ꝙ mallet seq̄ talē negligētiā ꝙ̄ obscurā diligentiā aduersarioꝝ: dicit obscurā. i. ignobilem ⁊ illaudatam diligentiaꝫ. Mala est em̄ diligentia qua cauemus qđ perfectissimi viri fecerunt in eodē genere artificij ⁊ ita vocat eā obscurā sicut em̄ viros nobiles illustres ⁊ laudatos vocamꝰ claros eo qđ virtus ⁊ fama eoꝝ clarescat: ita ecōtrario ignobiles ⁊ turpes obscuros dicimus. Nō erat aūt clara diligentia: qꝛ p eū nō viderūt ꝙ etiam antiquos poetas autenticos viros quos reprehendere nō licet accusarent. vñ dicit faciunt ne intelligendo vt nihil intelligāt ⁊c. quorū verborum varia est sentētia. Nā pōt accipi sicut nos accipimꝰ sic: faciūt aūt sic valde intelligendo vt nihil intelligāt: vel pōt accipi cū amara interrogatiōe. vt sic faciūt ne hoc intelligēdo. q. d. sic faciūt intelligēdo vt nihil intelligāt qꝛ nō intel-

ligũt ꝙ autēticos viros ſimul cũ poeta noſtro accuſant. Ubi aũt dicit. Deinde vt poſthac ⁊c. Innuit poeta ꝙ alibi
exprimit ſe mlta habere aduerſarioꝝ vitia:ſȝ ea nõ vult mõ recitare:ſȝ monet dũtaxat ſi nõ velint male audire ꝙ de
ſinãt male dicere. In quo laudat̃ modeſtia ⁊ honeſtas poete. In fine autē vbi dicit fauete notat̃ fiducia poete:vt eñ
dicit Quintilianus orator dȝ pre ſe ferre fiduciã qꝛ niſi ſic putaret̃ agere ineptã cãm. Magna aũt fiducia eſt de ope
ſuo qñ q̇s ꝑcat̃:vt bene examinet̃ ⁊ diſquirat̃ an dignũ ſit ꝙ ſpectet̃. Uñ vult poeta ꝙ populꝰ ſumat experimētũ ex
hac fabula an fabule q̃s poſtea de integro hoc ſine argumēto greco ſȝ oĩno de nouo facturꝰ eſt ſint ſpectãde an ꝓ
ſint priuſq̃ ſpectēt̃ exigēde.i.expellēde vt voluerũt aduerſarij. Cũ magna ãt amaritudie ſtomachi dixit an ſint exi=
gēde. Exigere eñ ꝓprie ē eijcere aut expellere. Cõponit ei ab extra ⁊ ago vt ſciũt grãmatici. Exigit̃ aũt canis cũ qñ
fetet:aut qñ obſcenũ q̇d portat. Itaq̃ voluiſſent aduerſarij ꝙ auctores comediarum Terentij eſſent exacti:tanq̃
canes obſcenum afferentes. Nunc ad alia.

¶ Sententiarum prologi declaratio.

POeta quũ primũ ⁊c. Hic ꝓlogus ꝑ ꝑte eſt cõmēdatiuꝰ:⁊ ꝑ parte relatiuꝰ:vt ptȝ ex.xvij.capitulo preambu=
lorũ. Eſt eñ cõmēdatiuꝰ: qꝛ cõmēdat ⁊ laudat ꝑſonã poete vcȝ Terētij. Eſt aũt relatiuꝰ qꝛ refert maledicta
in aduerſariũ:ſȝ cũ multa modeſtia vt videbimꝰ:cõmēdat̃ aũt vt dicit Donatꝰ ipe Terētiꝰ a tribꝰ. Prio a
pudētia ſeu pudore ⁊ modeſtia. Scđo a prudētia. ⁊ tertio ab honeſtate. Ois eñ mētio huiꝰ ꝓlogi eſt vt
nouo poete gratiã ppl'i ⁊ veteri odiũ generet. Nõ obliuiſcēdũ aũt eſt ꝙ vt prius paruit. Prologus eſt ſer=
mo ꝓcedēs principalē actũ quo ſolet captari ſilētiũ ⁊ beniuolētia ppl'i ⁊ argumēti ps narrat:ſȝ Terētiꝰ ab aduerſa
rijs impeditꝰ id facere nõ potuit vt in hoc ꝓlogo ⁊ in alijs fere oibꝰ dicet̃. Scies etiã ꝙ ꝓlogus nõ dr̃ a poeta qꝛ co=
medie ſunt luſoria poemata in q̇bꝰ poeta nuſq̃ loquit̃. Dicit̃ aũt vtplurimũ ab eo q̇ curã principalē ludēdi hȝ ſicut
ab eo q̇ in cõibꝰ ludis librũ tenet. Et qꝛ poeta nõ loq̇tur ab ipo ꝓlogus cõpoſitus eſt. Ideo audacius põt ꝑſonã ſuã
cõmēdare:ſȝ tñ id faciēdũ eſt modeſte ſicut etiã poeta id facit. Qꝛ vt Donatus ſubtiliter dicit. Poeta in ꝓlogo cõmē
dat̃ ab eo ꝙ pudēs eſt:ꝙ honeſtꝰ ⁊ prudēs. Que tria cũ hic appertiſſime habeant̃ a paucis tñ diſcernunt̃. iõ ꝓ virili
noſtra laborauimꝰ ea oñdere. Primũ oñdit̃ Terētiꝰ pudēs. Eſt aũt pudētia ſeu pudor q̃dã naturalis modeſtia q̃ in=
tra limites noſtre dignitatis nos cõtinemꝰ:neq̃ audemꝰ maiora q̃ digni ſumꝰ de nobis predicare: erubeſcimuſq̃ ſi
alij de nobis ꝑdicēt. Cõtra dicũt impudētes q̇ oia ſibi vſurpãt vltra q̃ meriti ſunt. Terētiꝰ aũt pudēs eſt. Prio qꝛ tã
modeſte libertatē ſuã cõmemorat. Nõ eñ dicit q̃ magna bñficia in populũ cõtulit:ſȝ ſolũ ſperauerat populo placere
neq̃ rogat vt comedia ſua laudet̃:ſȝ cũ ſilētio ſpectet̃. Scđo oſtēdit ſe pudētē in aduerſario vituperãdo ⁊ id dupli=
citer prio qꝛ nõ noiat eũ:deinde qꝛ nõ dicit eiꝰ vitia:ſȝ ſolũmodo admonet:vt deſinat maledicere. Honeſtas aũt poe
te oſtēdit̃:primo ex officio qꝛ poeta eſt:ſecũdo ex libertate:qꝛ oia q̃ ad libertatē faciũt obſeruat:tertio ex modeſtia
erga aduerſariũ cui tã honeſte rñdet. Prudētia poete oñdit̃ ex animi eiꝰ tēperãtia:ſȝ eñ iniuſte leſus fuit:nõ tñ im=
modeſte aduerſariũ carpit:ſȝ ſe honeſte excuſat:⁊ aduerſariũ pie admonet. Oſtēdit̃ ēt prudētia eiꝰ in artificioſa cõ
poſitiõe ꝓlogi iſtiꝰ. Eſt eñ artificioſiſſime factꝰ iuxta artē rhetoricã. Qꝛ in ꝓlogis habet̃ officiũ oratoris:vt in alijs
dicet̃. Et eſt in genere demõſtratiuo:qꝛ in cõmēdatiõe ⁊ vituperatiõe certaꝝ ꝑſonarũ principaliter cõſiſtit. Ut̃ aũt in
principio eē q̇dã color ſeu honeſtas loquēdi q̃ dr̃ apud oratores cõtētio:eo ꝙ ſingule ptes ſniarũ inter ſe cõtendũt ⁊
litigãt:q̃ cõtētio multũ facit ad claritatē ſermonis:qꝛ vt dicit philoſophus. Oppoſita iuxta ſe poſita magis eluce=
ſcũt. Primũ ergo nitit̃ acq̇rere. Tertio fauorē populi ex beneuolētia ⁊ liberalitate ſua erga populũ. Et deinde odiũ
in aduerſariũ ꝓpter maleuolētiã eiꝰ. Pro primo oñdit Terētiꝰ oēs ꝯditiões liberalitatis obſeruaſſe. Ut eñ donũ
aliq̇d ſi gratũ requirit̃. Primo vt donãs ſit ꝑſona honeſta:ſȝ nulla eſt dignior aut honeſtior:vt ptȝ ex prio capitulo
quã poeta. Et ergo dr̃ poeta ⁊c. Scđo requirit̃ vt donũ cito det̃ ⁊ ſine magna difficultate:qꝛ vt dicit Seneca. Nihil
cariꝰ emit̃ q̃ qđ ꝓcibus emitur. Idē dr̃ in parabolis Alani. Sub celo nihil eſt ꝙ credã cariꝰ emptũ:quã qđ emũt longe
frõte rubēte ꝓces. Sȝ poeta nõ fecit difficultatē:qꝛ p̃mũ hoc eſt citiſſime voluit ꝯferre bñficiũ ſuũ. Tertio requirit̃
ꝙ donũ ſit ꝓcioſum. ⁊ ita addit aim ſȝ ſi animꝰ capiat̃ ꝓ rõnali aia ſicut a Iuuenale accipit̃:tũc nihil i terris eſt ꝓcio=
ſius. Solꝰ eñ aimꝰ eſt q̇ hõ a beſtijs differt vt dicit idē Iuue. Quarto req̇rit̃ ꝙ donũ ſit dãtis ⁊ nõ alteriꝰ:ſȝ nihil eſt
hoi ꝓpriũ ꝑter aim ⁊ volũtatē:hoc eſt liberũ arbitriũ. Itaq̃ deꝰ deſiderat ſummope honorari ⁊ ſeruiri ab eo qđ nr̃m
eſt hoc eſt a volũtate:qꝛ coacta ſeruitꝰ nõ placet deo. Appulit ergo Terē. aim. Quito vt donũ ſit gratũ requirit̃ ꝙ ſit
difficile ad acquirēdũ. Qꝛ res q̃ cũ ſummo piculo aut ſũma difficultate ⁊ labore acq̇rũt̃:ſolēt eē ꝓcioſiſſime:⁊ ergo
dixit appulit:qđ vt priꝰ dixi.magnã difficultatē iportat:qꝛ ſignificat nauē ex mari ad portũ applicare in quo eſt ma
gna difficultas. Eſt ãt aduleſcētia tanq̃ mare multis ꝑturbatiõibꝰ ai iplicita:ita vt difficillimũ ſit iuuenibꝰ aliquē
certũ portũ:hoc eſt modũ viuēdi iuenire. Uñ dicit Salomõ i ꝓuerbijs. Tria difficilia ſũt mihi:de q̃rto penitꝰ ignoro
Uia aquile in celo:via colubri ſupra petrã:via nauis in medio mari. ⁊ via viri in aduleſcētia: Tria inq̇t ſunt mihi dif
ficilia ad cognoſcēdũ. Primũ eſt via aq̇le qñ eſt in aere:nemo eñ ſcit q̇ volabit. Scđm eſt via colubri ſupra petrã:cũ
eñ lubricus ſi incertũ eſt quo ſe voluet. Tertiũ eſt via nauis in mari qꝛ neſcit̃ quo ꝑueniet:qꝛ vētus quo pellit̃ incer
tus eſt. Quartũ aũt dicit ſe penitꝰ ignorare. videlicet viã viri in aduleſcētia. Cã huiꝰ eſt:qꝛ vt dicit Cice. in lib. offi=
ciorũ. Aduleſcētes ſunt maxie expertes conſilij:⁊ tñ maxie indigētes. Uerba Ciceronis qꝛ pulchra ſunt ſubiũgã. dicit
itaq̃ ſic. Imprimis aũt cõſtituēdũ eſt quos quales eē velimꝰ ⁊ in quo gñe vite q̃ delibaratiõe oim difficillima. Ineun
te eñ etate aduleſcētie cui ineſt maxia imbecillitas cõſilij. Tũc id ſibi quiſq̃ genꝰ etatis degēde cõſtituit:qđ maxie
adamauit. Itaq̃ ante implicat̃ aliquo certo gñe curſuq̃ viuēdi q̃ potuit qđ optimũ eēt iudicare. hec Tullius q̃ ver
ba volũt. Si velimꝰ recte ⁊ officioſe viuere neceſſe eſt vt añ oia cõſtituamꝰ ⁊ deliberemꝰ primũ quos nos eē velimꝰ:
hoc eſt clericos an ſeculares literatos an mecanicos. Deinde vbi deliberauimꝰ quos eē velimꝰ cõſtituere debemus
quales nos velimꝰ eē:ſi eñ milites eē volumꝰ vidēdũ eſt quales:an eq̇ſtres:an pedeſtres:an inter primos:an inter
medios:an inter vltimos. in ſtrēnuitate ⁊ ſilr̃ in alijs exercitijs:qꝛ in mecanicis:vt in picturis ſculpturis ⁊ hmõi qui
primꝰ eſſe velit in arte:neceſſe eſt:optimũ habeat magiſtrũ:naturã benigniſſimã ⁊ diligētiã ſummã. Tertio vidēdũ
eſt in quo gñe vite velimus nos exercitare qui eñ carnē aut mundũ ſequi volet ſtulte religionē ꝓfitebit̃:⁊ q̇ ſe totũ
deo dedicare ⁊ deuouere velit fugiat claſſica cytharas meretricũ gannitus ⁊ laſciuos cuiuſcunq̃ riſus ⁊ blanditias
Nihil loci nihil plauſus:nihil charitas nihil facetie:nihil lepores:nihil mundane gr̃e ad religioſos. deliberare aũt
qui quales ⁊ quõ viuere debeamꝰ difficillimũ eſt:nã dũ incipimus eſſe aduleſcētes ⁊ ꝓprij quodãmodo iuris ⁊ tp̃s
inſtat:quo aliquã viuendi viã debeamꝰ ingredi. In qua quidē etate:maxime ſumus ſine conſilio ⁊ prudentia:cũ tñ
maxime egeamus cõſilio. Tũc nos vtplurimũ ſequimur id genus vite pagēde qđ maxime adamamꝰ. Nõ vidētes ſi
honeſtũ ſit necne. ⁊ ita implicabimur ⁊ includimur in aliquo certo gñe ⁊ curſu vite anteq̃ poſſumus iudicare quid
ſit optimũ genus viuēdi. Pauciſſimi enim ſunt:vt ibidē ꝯſr̃ docet Cicero q̇ deliberēt prius q̃ vitã ingrediatur. Re=
linquitur ergo manifeſtũ vt quotidie videmꝰ ꝙ vita aduleſcētis eſt dubia vaga incerta ſine cõſilio:⁊. ſi ergo maxime
laudãdi ſunt aduleſcētes q̇ ſtatim deo ſeruiũt:qꝛ in p̃ma etate damꝰ deo aureũ ſacrificiũ:in media argēteũ:in vltima
plũbeũ. Et ſi ad extremũ vſq̃ ad finē diſtulerimꝰ vix terreũ. Nõ eſt ãt deo gratiꝰ ſacrificiũ q̃ cũ fit holocauſtũ.i.totũ
incēſũ caput cũ cauda hoc eſt q̃ cũ totũ tp̃s vite nr̃e ſit incēſũ igne charitatis i deũ ⁊ ꝓximũ. Mira eſt ergo liberalitas
Terētij erga ppl'm romanũ. ꝙ q̃uis eſſet in aduleſcētia tñ victis oibꝰ ꝑturbatiõibꝰ animi ſtatim appulit nauē ſuã

Expositio prologi.

hoc est genꝰ viuendi ad scribēdū amorē populi. Sexto requirit ꝙ illud qđ cū difficultate volumus alicui offerre sit
honestū: honestissimū aūt genꝰ offerēdi est offerre scripturā hoc est sanctā doctrinā: qꝛ nihil ꝑciosius sapiētia q̄ scri
bēdo crescit. ⁊ ergo dicit ad scribēdū ⁊c. Septimo sicut qn̄ donū aliqđ dare volumꝰ requirit ꝙ sit nr̄m ita qn̄ seruitiū
⁊ obsequiū alicui impēdere pollicemur opꝫ ꝙ sit in nr̄a ptāte. Stultū em̄ eēt si aliq̄d nos facturos polliceremur qđ
facere nesciremꝰ aut nequiremꝰ: ⁊ ergo dicit. Credidit id negotiū dari sibi: dari em̄ vt dixi dicunt q̄ a natura nobis at
tribuunt ⁊ singulari grā: hoc aūt optime facere solemꝰ ad qđ natura nos genuit. Nā vt dicit ꝓpertiꝰ. Nature sequit
semina q̄sq̄ sue hoc est q̄sq̄ sequit naturalē inclinationē: qꝛ vt iā vidimꝰ in Ciceronis ꝟbo in adulescētia solemꝰ pri
mum facere ꝙ maxie adamamꝰ: hoc aūt maxie adamamꝰ facere ad qđ nos natura dirigit. Qui āt naturā ducē in aliq̄
exercitio sequit errare vix potest. Ut videre possumꝰ in aialibꝰ rōne carētibꝰ q̄ solā naturā insequuntur: q̄s em̄ cuꝫ
areanea cōtēdere velit texēda in tela: aut cū auibꝰ in cōgerēdis nidiculis. Et ob hāc rē multe natiōes habēt eā ꝯsue
tudinē vt soleāt iuuenibꝰ oim exercitiorū arma hoc est instr̄a ꝓponere ⁊ in q̄bꝰ magis delectant ad ea ipsos appli=
care. Maxime aūt in poeta req̄rit ꝙ habeat naturā benignā: qꝛ licet in alijs exercitijs q̄s ꝑter naturā incipiēs pos=
set diligētia sua aliq̄d laudis acq̄rere: qꝛ vt dictū volūt a Boetio. Diligētia cuiuslibet opis obtusitas ꝑmollit. Per
diligētiā duritas opis ⁊ ingenij ꝑmollitur tn̄ in poetica nemo laudē inuita natura acq̄ret. Qꝛ licet in alijs artibus
mediocriter experti laudent: nullꝰ tn̄ poeta laudat nisi summꝰ sit vt dictū est ꝑ Horatiū de quo vidimꝰ in primo ca
pitulo. Octauo maxime ostēdit liberalitas ex affectione ⁊ aio dātis. Ex hoc em̄ differt vere liberalis a captioso qđ
liberalis libere dat neq̄ mercedē aliā q̄ eā q̄ in cōsciētia virtus est desiderat. Captiosus aūt dat sicut venator lupor
vulpi predā offert: ⁊ piscator pisci escā: vt plus accipiat q̄ dederit. Est aūt duplex officiū liberalitatis: alterū dona=
to vt libēter: vbi quomō quibꝰ ⁊ qđ decet donet ⁊ inuite accipiat. Aliud est reddēdo: qꝛ si q̄d ab amico recipit in illo
referēdo imitabit: vt dicit Tullius in de officijs: agros feraces: q̄ lōge plusq̄ acceperint referūt. Hic aūt tāgit pria
spēs liberalitatis q̄ est in dādo. Un̄ dicit ꝙ ꝓ tota diligētia ⁊ largitate sua nihil exoptauit sibi reddi ꝙ pplo vt place
rent q̄s fecisset fabulas. Un̄ vt finē fiā. Si q̄s vir multa dignitate preditus statim vbi cōceperit aio quo tibi placeret
totas ai vires expēderet ⁊ piculosissimū mare intraret: ⁊ inde ꝑ oēs tēpestas nauē in portū traduceret oiaq̄ cū qua
dam gratiositate ⁊ beneuolētia nature faceret: nihil ad portū veniēs aliud desiderare: q̄ vt tibi placeret obsequiū
seruitutis sue nōne ineptꝰ ⁊ totꝰ inhumanꝰ esses si illud donū qđ tibi offert nō libenti aio ⁊ hylari vultu acceperis:
precipue si tibi fuerit bonū. Quia ergo Terentiꝰ hec oia se fecisse ostēdit erga populū romanū prudēter ⁊ honeste
ꝑsonā suā cōmēdat precipue cū id qđ offerre gratis vult populo bonū sit. Est em̄ triplex bonū. Quoddā est honestū
quoddā vtile ⁊ quoddam voluptosum: honestū est qđ de deo ⁊ diuinis rebus ꝯcipit: in quo animꝰ pascit nihilq̄ pre
ter virtutē desiderat. Et illud summū bonū stoici posuerūt q̄ nihil preter honestū bono censuerūt. Bonū vtile est il=
lud ex quo lucrū sequit sicut illa q̄ vulgo bona appellamꝰ hoc est diuitie. Bonū voluptatis ē in delitijs carnalibꝰ in
quibus quidā epicurū summū bonū posuisse volunt: sed primū bonū perfecti appetunt secundū mundiales: tertiuꝫ
carnales qđ magis porcorū est quā hominū si purū accipiatur. Uerū si epicurus in carnis voluptate summū bonum
constituisset nō tam abstinens ⁊ cōtinens vixisset: sicut ipsum vixisse constat ex Senece epistolis. Ut aūt Uictorinus
di. in princ. rhetoricoruꝫ. Bonū honestum duplex est: quoddam em̄ purū est in quo nulla attenditur vtilitas: ⁊ illud
conuenit perfectissimis vt dixi: cuiusmodi erāt philosophi: qui oia vtilia derelinquentes solam virtutē amplexati
sunt. Aliud est honestum qđ admixtam habet vtilitatem: ⁊ illud conuenit ijs qui cū vita contemplatiua actiuam cō
miscent. Quia vero Teren. vult conferre beneficium in ipsum populū oportet si vult donū suum esse gratū ꝙ videat
populo bonū. Et idcirco nō offert bonū mere honestū neq̄ mere vtile nec mere voluptuosum: sꝫ quoddā ex his tribus
confectum hoc est comediam. Comedia enim habet bonum honestum inq̄tum bonos mores docet: ⁊ habet bonum
vtile ex quo iuuenes frugalitatē docet ⁊ parētes lenitatem ⁊ mansuetudinē erga liberos ⁊ prudētiā eos regēdi ⁊
habet voluptatis: quia ista documenta non probet seuere ⁊ rigide. vt faciunt philosophi qui dum nimis seueri esse
volūt penitus delinquunt: sꝫ tractat delitiose ⁊ per moduꝫ ludi. Nā in comedijs tanq̄ in speculo q̄libet videre pōt
qualē vitā debeat degere. Et hec de cōmēdatiōe poete ꝓ libertate sua. E diuerso autē generat odiū aduersario poe=
te: qꝛ sicut Ter. laudatur ex eo ꝙ honestus est sic aduersariꝰ vituperat ex eo ꝙ inhonestus. Uidemus em̄ ꝙ cōtraria
habēt fieri circa idē subiectū ⁊ q̄si in eisdē gradibꝰ intētiōis ⁊ remissionis: vt ferrū qđ intēse fit calidum: intēse etiam
fit frigidū. Christianus si bonus est optimꝰ est: ⁊ si malus pessimꝰ. Sic poeta si bonus est beniuolus honestissimus
est: sicut Terē. q̄ pplo beneuolētiā voluit ostēdere: sed si malus est pessimꝰ est sicut Luciꝰ laui. aduersarius Terētij.
Idē sicut Terē. laudat ex eo ꝙ primū voluit pplo placere sic Lucius vituperat ex eo ꝙ vsq̄ ad extremā etatē voluit
nocere ⁊ facere ne q̄s pplo ꝯplaceat. Itē sicut Terētiꝰ laudādus est ex eo ꝙ diligētiā maximā fecit vt pluribus pro
desset: sic Lucius vituperādus ex eo ꝙ maximā diligētiā fecit vt obesset. Nā licet nō haberet cām reprehēdēdi Terē.
tn̄ eū reprehēdit iniuste ex inuidia. ¶ Notādū aūt est ꝙ Teren. multis modis ꝯcitat miseratiōnē ⁊ cōpassionem sui.
Prio qꝛ euenit sibi oino ꝯ spem. Quis em̄ nō cōpateretur si videret aliquē oia fecisse vt placere posset: ⁊ tn̄ aliq̄s ꝑ
inuidiā conaret ipm cū donis suis expellere. Un̄ etiā deplāgit disfortuniū suū poeta dicens per ꝓlogū. Uerū multo
aliter euenire intelligit. Primo cōquerit ꝙ euenit sibi aliter. Scđo ꝙ euenit sibi multo alr̄. ostēdit aūt qūo sibi mul
to aliter euenit. Nā etiā in ꝓlogis scribēdis opa abutit tanq̄ is qui non narret argumētum ⁊c. Sperauit Teren.
ꝙ populo fabule sue placerēt vsq̄ ad finē: sꝫ tm̄ abfuit vt etiā in prologo q̄ añ initiū actionis dr̄. debuit abuti opa.
Nam ꝓpria opera ꝓlogi est narrare argumētū: sꝫ Terē. nō potuit narrare argumentū: sed coactꝰ est rn̄dere male=
dictis maliuoli veteris poete. Scđo mouet cōpassionē ppli in se: eo ꝙ aduersariꝰ eū iniuste conatꝰ est vituperare. Nā
si humanitas exigit vt etiā peccantibꝰ ignoscamꝰ multū immanes ⁊ crudeles sunt q̄ bonos ꝑ maliuolētiā ⁊ inuidiā
suā reprehendūt sicut Luciꝰ laui. Un̄ ꝯn̄r oñdit ꝙ iniuste vituperatus fuit. Nā id in quo vitupatus est autentissimi
viri nō semel fecerūt. Tertio mouet cōpassionē in se ꝓpter modestiā ⁊ pietatē suam. Qui em̄ vult miam cōmouere
in se, necesse est vt se libēter misericordē esse oñdat: hoc fecit Terē. Nā summū charitatis indiciū est diligere aduer=
sarios: qđ Terē. vr̄ fecisse ex eo ꝙ aduersarij vitia nō vult reprehendere. Quis vt alibi dicit multa hēat q̄ cōtra ad=
uersariū posset dicere sed admonet eū dūtaxat vt desinat maledicere: si nō velit nosse sua malefacta. Nosceret em̄ ex
relatiōe Teren. ⁊ est silis locutio apud Salustiū q̄ sic ꝯtra Ciceronis inuectiuā rn̄dit. Rn̄deo tibi vt si quā maledicē
do voluptatē cepisti eā male audiēdo amittas. Cicero inq̄t ego rn̄debo tibi hac intētiōe: vt si cepisti aliquā volupta
tem ⁊ delectationē in maledicēdo mihi tu eā voluptatē nūc admittas male audiēdo a me. Sic Terē. dicit Lu. si nō
vis desinere maledicere mihi imputādo falsa vitia. ego faciā vt tu cognosces malefacta tua: qꝛ ego dicā tibi tua ve
ra vitia q̄ in scriptis tuis cōmisisti. Ultimo sicut modus est oratoris postq̄ poeta ostēdit beneuolētiā suā in pplm ⁊
modestiā in aduersariū ponit petitionē suā rogās modeste vt velit diligēter hāc fabulā ad finē vsq̄ spectare. vt pos
sent scire an alie fabule q̄s facturꝰ eēt essent spectāde an statim: vt aduersarij bene voluissent exigende prinsq̄ spe=
ctarētur. Et hec de ꝓlogo. ¶ Circa quē restāt adhuc aliqua inquirēda. Dubitat em̄ primo an Teren. sapiēter fatet
aduersariū inuidia motū eē. Scđo qūo coactus est Teren. abuti officijs ꝓlogi. Tertio an licite potuit aduersario re
spōdere. ¶ Quarto an debite Luciū lauiniū seniorē poetā reprehēdat. Ultimo an recte imitat autoritati veterꝫ ⁊ ma

iorum su oꝝ. ¶Circa primū videt̄ ꝙ nō recte fateat̄ inuidiā aduersarij q̄ꝛ maioris ꝓbitatis clemētie ⁊ humanitatis
indicium videt̄ amari ꝙ̄ odio haberi. Ad hoc dicet̄ ꝙ̄ magne ꝓbitatis est signū malis displicere ⁊ odio haberi: nul-
lus em̄ bonus aut human⁹ mouet̄ inuidia. Neq̄ꝫ mouet̄ aliq̄s inuidia in alium nisi ꝓpter salutē et ꝓsperitatē eius.
Vn̄ Martialis contra inuidiā sic dicit. Oibus inuidias inuide nemo tibi. O inuidet inq̄t ego velim inuidias oibus:
q̄ꝛ tunc oēs essent felices: ⁊ ꝙ nemo tibi inuideat q̄ꝛ sic solus miser esses. Et q̄ꝛ vt dicit hora. Inuidus alterius rebus
marcessit opimis: hoc est ꝙ inuidus sit macer ⁊ cōsumit̄ ex pinguibus rebus alteri⁹. Ideo quidā notus auctor dicit.
Utinā inuidi haberēt oculos et aures in oī loco: q̄ꝛ sic visis ⁊ auditis multis ꝓsperitatib⁹ multū torquerent̄. Ut em̄
d̄r iustus inuidia nihil est: nihil est iustus inuidia. q̄ꝛ statim torquet possessorē suū. Vn̄ dicit hora. in ep̄lis. Inuidia
siculi nō inuenere tyrāni mai⁹ tormētū. Tyrāni siciliēses nō excogitauerūt maius tormētū ꝙ̄ si inuidia q̄ꝛ ip̄a sicut
ignis subiectū suū cōsumit. Vn̄ q̄ naturaliter inuidi sūt nūq̄ꝫ bene sunt colorati: sed q̄si exusti semꝑ sunt liuidi. Et ide
vocant̄ cōiter liuidi. Nemo aūt potest dicere ꝙ ꝓpterea ꝙ aliq̄s odio a multis habet̄ vituperādus sit q̄ꝛ sic xp̄s vitu-
perādus esset quē ꝑ inuidiā tradiderūt iudei pylato ad crucifigēdū: immo cdiuerso q̄ꝛ iudei sanctitatē vite xp̄i imi-
tari noluerūt nec assequi potuerūt: nō inuiduerunt. Vn̄ solet dici illud comicū ꝓuerbiū. Q̄ꝛ asseq̄ ne q̄s inuides. Tu
habes inuidā q̄ꝛ nō potes idē efficere. Vn̄ Lucius lauini⁹ vidēs ꝙ Teren. iuuenis peritior esset ꝙ̄ ip̄e senex motus
est inuidia. Signū est ergo magne ꝑfectionis in Teren. ꝙ potuit mouere veterē poetā inuidia. Nā nisi eque doct⁹
aut doctior ꝙ̄ lauinius esset nūq̄ꝫ ei inuideret. ¶Secūdo dubitatū est q̄uo Teren. coact⁹ est abuti opa in scriben-
dis ꝓlogis. v̄r em̄ ꝙ ɔtēpto aduersario cōsulti⁹ narrasset argumētū. Ad hoc dicit̄ ꝙ luci⁹ lauinius coegit terentiū
r̄ndere hoc modo. Postq̄ꝫ iuuenes poete de nouo incipiētes onera sua ad ediles venūdanda portauerāt. Solebāt
ediles de ipsis seniores cōsulere an digna essent q̄ emerent̄ ⁊ ꝓp̄lo exhiberent̄. itaq̄ꝫ forte euenit postq̄ꝫ Terē. co-
mediā hāc edilib⁹ venalē prebuerat ꝙ ediles Luciū lauiniū veterē poetā cōsuluerunt an bona esset q̄ coactus est
eā laudare: tñ postq̄ꝫ ꝑlegit eā dicit ineptā factā esse: ex eo ꝙ nō trāstulisset andriā Menādri puram sed aliqua ex
perinthia assumpsisset. Ediles tñ q̄ ēt ꝑiti erāt nō dimiserūt ꝓpterea emere: sꝫ dixerunt Terentio hoc vitio dari
sibi ꝙ ex duab⁹ vnā fecisset Terētius. vt aūt in ꝓlogo scd̄e comedie dicet̄ nō vult fateri ꝙ ediles Lauiniū cōsulue-
runt: q̄ꝛ si cōfiteret̄ ꝙ maior esset autoritas ipsius ꝙ̄ sua: sꝫ dicit ꝙ Lauinius tm̄ fecit erga ediles ꝙ eā priusq̄ꝫ age
retur inspexerat. Si aūt Teren. nō purgasset se de vitio obiecto: forte aduersarius q̄ p̄ns erat exclamasset dū ea
pars q̄ ex perinthia sumpta erat ageret̄ ꝙ iam aliā fabulam inceptarēt: ⁊ sic forte ꝓp̄ls statim aufugisset: ⁊ ita sa-
piēter purgauit factū suū ostēdēs se nihil fecisse p̄ter cōsuetudinē alioꝝ poetaꝝ. ¶Si querat̄ quare nō narrauit
argumētū suū postq̄ꝫ se excusauerat. Dices primo ꝙ ad vitandā ꝓlixitatē ꝓlogi q̄ vitiosa est. Scd̄o q̄ꝛ in prima sce
na cōuenientissime narrat̄ argumētū nō narratiue aut recitatiue: sꝫ representatiue: intrādo ludū agit̄ argumētū.
Itaq̄ꝫ coactus est Terentius ne aduersari⁹ cōtra se exclamaret respōdere aduersario. Nec voluit argumentū hic
post excusationē facti sui recitare q̄ꝛ prolixus fuisset: ⁊ statim post id cōmodissime facit. ¶Tertio dubitatū est an li
ceat aduersario respōdere. ad q̄d dices ꝙ sic quotiēs verisimiliter sperat̄ emendatio vite alteri⁹: aut excusatio ꝓ-
prie vite: aut castigatio improbitatis alteri⁹ sicut christ⁹ dicit in passiōe. q̄d me cedis ⁊c. Sic Teren. sperat ex mol
li r̄nsione emēdare vitā alteri⁹: q̄ꝛ vt dicit Salomō. R̄nsio mollis frāgit irā. sermo durus suscitat furorē ⁊c. Molli
ter aūt r̄ndit eū amonēs solū vt desineret etiā innocentiā suā defendere: q̄ꝛ ostendit se fretū authoritate maximo-
rū viroꝝ. Vult ēt refrenare improbitatē aduersarij: q̄ꝛ minat̄ se ipsius vitia nisi desinat manifestaturū. ¶Quarto q̄si
tum est an debite Luciū lauinū seniorē poetā reprehēdat. Videt̄ em̄ ꝙ nō: q̄ꝛ adulescētes debēt maiores suos reue-
reri: ⁊ eoꝝ correctionē bono aīo audire. Vn̄ Tulli⁹ de officijs iuuenū dicit sic. Est igit̄ adulescētis maiores natu ve
reri. ex hisq̄ꝫ eligere optimos ⁊ ꝓbatissimos: quoꝝ ɔsilio atq̄ꝫ authoritate nitat̄. Ineuntis em̄ etatis inscita seni ɔsti
tuēda a regēda prudētia est. At adulescētie inq̄t ꝑtinet veteri maiores ⁊ antiq̄ores ⁊ ex ipsis eligere optimos ⁊ ꝓba
tissimos: quoꝝ ɔsilio atq̄ꝫ authoritate nitat̄. Nā ignorātia iuuenū est regēda prudētia senū. Vn̄ ēt apud antiq̄ssimos
hoies seniores erāt in summa reuerentia nō solū apud iudeos vt sacre attestant̄ litere: sed ēt apud gētiles. Vn̄ di.
Ouidi. poeta. Magna fuit quondā capitis reuerētia cani. ⁊ Aulus gellius dicit. Lacedemonios ꝓ veteri instituto
antiquiores venerari. Vn̄ ēt cōmuni vocabulo apud oēs fere nationes antiq̄ores vocant̄ patres reuerētie cuiusdā
grā. Vn̄ Iuuenalis de antiquis italie populis loquēs sic ait. Improbitas illo fuit admirabilis euo. Credebāt hoc
grāde nephas ⁊ morte piandū si iuuenis vetulo nō assurrexerit ⁊ si barbato cuicūq̄ꝫ puer: lꝫ ip̄e videret Plura domi
farra: ⁊ maioris glandis aceruos Tā venerabile erat precedere quatuor annis ⁊c. Tpe inquit prisco quo hoies
in agris degētes farre ⁊ glādib⁹ vescebant̄: nec alias diuitias sciebāt preter agros ⁊ pecora. Improbitas erat tanq̄ꝫ
monstrū ita ꝙ oēs admirabant̄ qñ aliq̄s inter eos improb⁹ reperiebat̄: credebātq̄ꝫ tūc ꝙ eēt grāde nephas ⁊ dignū
supplicio mortis si iuuenis nō fecerit reuerētiā hoī parū veteriori se assurgēdo illi dū preteriret: aut cū eo loquere-
tur. Et si puer q̄ adhuc minor est ꝙ̄ iuuenis nō fecerit reuerētiā cuicūq̄ꝫ viro barbato: licet ipse puer eēt ditior ꝙ̄ bar
batus: ⁊ haberet domi plura farra ⁊ plus glandis. Intātū erat tūc venerabile precedere aliū in quatuor annis. Hec
Iuuenalis. Q̄uo ergo Teren. audet maiorē suum reprehēdere: maxie ex eo ꝙ vetus esset. Ad hoc r̄ndēdū est ꝙ nō re
prehendit eum q̄ꝛ vetus est: sed q̄ꝛ erat vetus ⁊ maliuolus simul. Sicut em̄ pulchrū est eē christianum: pulchrius tñ
bonum christianum: turpissimū autē malū christianū. Ita pulchrū est esse veterē: pulchrius veterē ⁊ beniuolū: tur-
pissimū aūt veterē ⁊ maliuolū. Maliuolētia em̄ ex inuidia ⁊ suꝑba emulatione nascit̄: q̄ maxime ɔ humanitatē ⁊ cō-
tra charitatē est. Deberet em̄ senes bene conantes ad virtutē cohortari ⁊ laudare: vt amplius proficiāt. Q̄ꝛ vt dicit
Oui. Laudataq̄ꝫ virtus crescit: ⁊ immēsū gloria calcar hꝫ. Virtus laudata crescit: ⁊ gloria hꝫ immēsū calcar. hoc est
amor glorie q̄ bñ operāti dat̄ vrget ⁊ instigat nos maxie ad v̄tutē. Officiū p̄terea maiorū est adulescētes docere: et
ipsis in virtutibus preire. Vn̄ dicit Tullius lib. j. offi. Senibus dāda opa est vt amicos ⁊ iuuētutē ⁊ maxie rēpubli-
cā cōsilio ⁊ prudētia ꝙ̄ plurimū adiuuēt. Et q̄ꝛ vt idē Tullius alibi dicit. Simul ac iuuenes eē ceperūt magna spe-
ctare ⁊ ab ea rectis studijs debēt cōtendere q̄d eo firmior aīo faciēt: q̄ꝛ nō modo nō inuidet illi etati: sꝫ etiā fauet̄. Pu
ri statim postq̄ꝫ ceperūt esse iuuenes debēt spectare magna ⁊ egregia facta: ⁊ debēt ad ea directis studijs in nullā ꝑtē
flectēdo cōtēdere audacter ⁊ firmo aīo eo ꝙ iuuenili etati nō solū modo nō inuideri solet: sed etiā ab oib⁹ faueri ⁊c.
Iō in Lucio lauinio sene. Grauis est culpa ꝙ Teren. ad virtutē cōtēdēti nocere sūmopere conat̄. Et cū oibus vitium
maliuolētie turpissimū sit. maxie tñ Lucio lauinio dedecori est. Q̄d oibus hoc vitiū turpissimū sit pꝫ: q̄ꝛ deprauat
omne q̄d hūane nature ꝓpriū est. est em̄ maliuolētia mala volētia seu mala volūtas. Nihil aūt ꝓpriū habemus pre-
ter liberū arbitriū ⁊ volūtatē. Vn̄ si nō esset nobis volūtas libera: nō esset nobis infernus. Oēs p̄terea virtutes mo-
rales ⁊ q̄b⁹ celū meremur in volūtate sunt vsq̄ꝫ adeo ꝙ meli⁹ sit bñ velle ⁊ nō opari: ꝙ̄ bñ opare ⁊ nō bñ velle q̄ em̄ bñ
vult: sꝫ ꝑ impotētiā aut ignorātiā nō culpabilē bñ opari al̄r neq̄t: tm̄ est ac si bñ opatus eēt. Nā deus piū effectū ꝓ ef
fectu suscipit. Qui vero sine bona volūtate q̄dcūq̄ꝫ opus bonū facit nō meret̄ celestia. Et si cū mala facit meret̄ infer-
nalia vt hypocrite q̄ ꝓpter vanā gloriā in ɔspectu ꝓp̄li deū adorāt. Et luxuriosi q̄ ꝑlasciuia implēda eleemosiynas
distribuūt. Ideo quo die saluator humani generis iesus xp̄s natus est: q̄ pacē inter deū patrē ⁊ hoiem recōciliare ve
nerat. angeli nō oib⁹ pacē annunciauerūt: sꝫ tm̄ eis q̄ erāt bone volūtatis vñ cecinerūt corā pastorib⁹. Gloria in ex-
celsis deo ⁊ in terra pax oib⁹ bone volūtatis ⁊c. negat̄ ergo maliuolis pax dei patris. Negat̄ etiā sapientia qui fili⁹

dei est. Quia vt dicitur in libro sapientie. In maliuolā aīam nō introibit sapiētia. Benignus est em̄ sp̄us sapiētie ⁊ nō liberabit maledictū a labris suis. Negaꝛ etiā gr̄a sp̄ussancti q̄ ipsa bonitas dei est. Unde dicit psalmista. Sp̄us tuus bonus deducet me in terrā rectā ⁊c. Est ergo detestādus summopere deo ⁊ ꝑ ꝯñs toti celesti curie homo maliuolus quinetiā hoībus nihil odiosius esse pōt: ꝓpterea ꝙ hō maliuolus ferinā potiꝰ q̄ꝫ humanā obtinet naturā. Et ita pꝫ ꝙ vitiū maliuolētie omni homini turpissimū sit: qđ ꝓ̄o maxime Lucio lauinio disconueniat: patet dupliciter. Primo qꝛ vetus est. Secūdo qꝛ poeta. Uñ dr̄ maliuoli veteris poete. Est ergo vituperādus Lauinius qꝛ vetꝰ est maliuolus. Ueteres em̄ deberent esse misericordes: fauorabiles ⁊ beniuoli. Misericordes qꝛ viderūt ⁊ experti sunt multas miserias in humana vita: ideoq̄ꝫ cōpati deberent alijs si aliquādo ceciderint. Unde petrus cecidisse permissus est: vt cadētibus facilius cōdoleret: deberēt esse fauorabiles: qꝛ sciūt q̄ꝫ difficile sit in adulescētia virtutē maiorum assequi. Ideoq̄ꝫ bene conātibus facere deberēt. Deberēt esse beniuoli. vt illud qđ viribus corporis nō possunt virtute animi suppleāt. Nihil est in sene maliuolo cōmēdādū. Uituperatur aūt maxime senex maliuolus qñ est poeta. Primo qꝛ poeta scit grauitatē maliuolētie. Scđo qꝛ maliuolētia est directe cōtra officiū poete. ꝓpriū em̄ poete est vt sit affabilis comis vrbanus. māsuetꝰ oībus sermonibꝰ eloquētia gratiā cōsiliās. Nā vt dicit Cicero in rhetoricis. Per eloquētiā multe vrbes sunt cōstitute. Plurima restrincta firmissime societates ⁊ sanctissime amicitie ꝯfirmate. Idq̄ꝫ poete studiū suū vocauerūt studiū hūanitatis. Humanitas aūt est quidā animi clemētia qua homo homini cōpatiꝛ seq̄ꝫ beniuolū erga cōparē naturā ostēdit: pacēq̄ꝫ cōsiliat. Nā vt dicit Oui. Cādida par hoīes trux decet ira feras ⁊c. turpissimum ergo est veterē poetā esse maliuolū vt latius dicemus statim in doctrinis. Ultimo quesitū est an Terentius recte se defendit authoritate veterū: ⁊ videtur ꝙ nō qꝛ multa veteribus licita fuerunt que nobis vetantur. Nā ante oīa debemus vti sermone nō peruetusto: vt docēt Cesar. Horatius. Aulus Gelius ⁊ multi alij. Silr̄ leges et instituta mutanꝛ. vñ etiā vita mutari dꝫ. Sꝫ dices ꝙ Terētiꝰ imitaꝛ antiquos in eo cuius semꝑ eadē manet ratio. Nā qua rōne antiqui potuerūt ex pluribꝰ grecis comedijs vnā latinā facere eadē etiā moderni possunt: sed nō est eadē ratio de modo loquēdi qui imitatur. sequēdi tñ sunt ꝓbati viri nō qui nūc sunt barbari. Et de modo viuēdi non est semꝑ eadē ratio si lex ⁊ q̄ mater humane legis est vtilitas reipublice mutatur. Recte ergo defendit se in hac re Terētius authoritate maioꝝ suoꝝ quos nemo in ea re reprehēdit nisi Lucius lauinius qui cū Terētiū reprehēdit. Licet id nō animaduerterit: coactus est illos quoq̄ꝫ reprehendisse. Sed hec hactenus. Nunc ad doctrinam prologi.

¶ De doctrinis ⁊ authoritatibus ex prologo notandis.

Tametsi plures doctrine morales ex hoc prologo elici possunt q̄ꝫ in eo verba sint: ne tñ nimiū ꝓlixus sim satis erit decē collegisse. quaꝝ prima est. ¶ Si q̄s vult gratuꝫ impēdere bñficiū opꝫ vt seruet cōditiones quas seruat Terētius: videlꝫ immo det. honestꝰ ⁊ donū sit honestū ⁊ vtile vt ip̄m cito det vt nō sit vtilex vt liberali an vt ipse ⁊ honestus fuit Terentius qꝛ poeta honestū fuit donū: qꝛ comedia qua boni mores docenꝛ cito dedit: qꝛ primū ⁊ in prima etate ⁊ nō erat inutile qꝛ cū summa difficultate aīam ad ip̄m appulit ⁊ liberali animo dedit: qꝛ nō petijt aliud ꝙ populo vt placerēt quas fecisset fabulas. ¶ Scđa doctrina est ꝙ ad illud exercitū honestū tēdemꝰ ad qđ nos natura impellit Sicut Terē. animū ad scribēdū appulit qđ negotij credidit sibi solū dari. i. a natura cōcedi. Nemo em̄ inuisa natura bonꝰ poeta euadere pōt. ¶ Tertia ꝙ difficile est ppl̄o seruire ⁊ gratiā mereri: qꝛ Teren. vt ppl̄o placeret oīa fecit: ⁊ tñ multo aliter euenire intellexit. Uñ Horatiꝰ in epistolis dicit ad cōmunitatē belua multoꝝ capitū es. Et vt dicit Terē. Quot capita tot sensus. Ideoq̄ꝫ qđ vni placet alteri displicet. Idcirco tutissimū est deo seruire q̄ semꝑ eo aīo quo facimꝰ factū accipit neminēq̄ꝫ suo munere fraudat immo cētuplū hic restituit ⁊ vitā eternā cōcedit. Necesse est tñ ēt hoībꝰ charitatē bene facere: sed ne mercedē perdamꝰ vnū est ⁊ salubre remediū. Si oīa amore dei faciamꝰ de qua re loquiꝛ beatꝰ Aug. lib. de verbis apl̄i. capi. xvij. circa mediū dicēs. si tu bñ fecisti: ⁊ ingratꝰ es hō nō te peniteat bñ fecisse. ne fundas penitēdo qđ implesti miserādo. Dic in corde tuo licet nō videt iste cui feci tñ ille videt ꝓpter quē feci. Si ip̄e videret cui feci ⁊ gratꝰ eēt sibi potius q̄ꝫ mihi ꝓdesset. Ad deū me teneā q̄ scit nō solū qđ facio: sꝫ quo aīo facio illum sperem retributorē qui facti mei nō querit testē. ¶ Quarta doctrina est ꝙ vnusquisq̄ꝫ se ⁊ illos a q̄bꝰ q̄ petit talē ⁊ tales mōstrabit quale est qđ petit vt si q̄s beniuolentiā petit se beniuolū mōstrabit. Sicut Terētius. q̄ noluit vitia aduersarij publicare: sꝫ maliuolētiā eiꝰ reprehēdit vt ppl̄m beniuolū faceret. Hoc ēt Uerg. obseruat vt patet apud illū. ¶ Quinta ꝙ ad gratiā inuenīēdā affectioneꝫ ꝙ pathos grece dr̄ mouebimꝰ vt digni miseratiōe videamur. Sic Terētius hic multipliciter facit. Primo ab eo qđ est ꝓ̄ter spē. sperauit em̄ populo placere: sꝫ multo aliꝛ euenit. Scđo ab eo ꝙ est circa culpā. vituperaꝛ em̄ in eo quo nō est culpa: vtpote in eo ꝙ aliqua ex vna comedia greca in aliā trāstulerat qđ doctissimi viri sepe fecerūt. Tertio ab innocētia in eū cui nocere posset: vtpote in maledictū ⁊ maliuolū cui humane parcit: solū mouēdo vt desinat maledicere. ¶ Sexta doctrina est ꝙ inhumane vitiū maliuolētie summopere senibꝰ ⁊ viris in dignitate cōstitutis fugiēdū est. Nā vt dicit Iuue. Oē animi vitiū tāto cōspectus in se crimen habet quanto q̄ peccat maior habeꝛ. Ideo Teren. Lucium Lauiniū taxat ꝙ esset vetus et maliuolus poeta. ¶ Septima doctrina est ꝙ iunior singulari virtute ꝓ̄ditus senē corripere potest si tria hec cōcurrāt. primū vt legitimā habeat causaꝫ. Scđm vt bonā habeat intētionē. Tertiū vt bonā habeat moderationē. Pro primo sciēdū ꝙ triplex pōt esse iniuria. s. in deū qualis est blasphemia: et illā tollerare nimis est impiū vt dicit Crisostomus: sicut iuste reprehēdere possum patriā aut parētes: aut quosuis alios bonos xp̄ianos iniuste diffamatos. Nā id ad fraternā correctionē ꝑtinet. Idq̄ꝫ daniel tametsi iuuenis eēt nō veritus est tñ corripere senes vt inocētiā susāne saluaret. Alia iniuria est in ꝑsonā nr̄am: vt qñ aut verbo aut facto ledimur et illā tollerare si sine scādalo fieri pōt magne perfectionis est indiciū. Nā vt xp̄s iesus ꝓ persequētibus se orauit et hāc non est passus Teren. Tertia iniuria cōtumelia est in opa nr̄a: ⁊ in doctrinā nr̄am: ⁊ pro illa si bona est lꝫ respōdere: qꝛ bona doctrina cui fides nō adhibeꝛ inutilis est. Quocirca doctoribꝰ cuiuscūq̄ꝫ bone doctrine opus est nomē habere bonū. Nā vt dicit Aug. Cōsciētia bona nobis necessaria est bona fama ꝓximis nostris. Idcirco sctūs Hiero. vt trāslationi sue fides habeaꝛ. Et sacra scriptura integra legaꝛ maledictis emuloꝝ in oībꝰ fere biblie ꝓlogis. sicut Teren. in oībus comedie ꝓlogis coactus est rñdere. Uñ in ꝓlogo Iob sic dicit. Cogor ꝑ singulos scripture libros aduersarioꝝ rñdere maledictis ⁊c. Habuit ergo Terē. bonā cām rñdēdi. Primo vt nomē bonū sibi ꝓ̄seruaret. Iuxta illud. Curā habe de noīe bono ⁊c. Maxime aūt de nouo aliq̄d incipiēti interdū est: vt sibi: vt autoritas sine qua frustra molliretꝛ. Scđo doctrinā suā quā a maioribꝰ ⁊ more maioꝝ fideliter scripsit defenderet. Tertio vt aduersarij petulātiā ⁊ temeritatē reprimeret. Iuxta illud ꝓuerbioꝝ. xxvj. capitu. Rñde stulto iuxta stultitiā suā ne sibi sapiens esse videatur. Uñ etiā agnus māsuetudinis iesus xp̄s vt serui iniuste sedēti temerarios ausus reprimeret. dixit. Si bene locutus sum q̄d me cedis? Habuit etiā bonā intētionē: qꝛ nō respōdit: vt aduersariū diffamaret: sed vt se ⁊ opa sua defenderet: qđ patet ex eo ꝙ noluit vitia aduersarij recensere. Habuit preterea bonā moderationē: qꝛ non vltra q̄ꝫ debuit cōuitiatus est. Oportuit em̄ ꝙ aduersariū maliuolum appellaret: quia nisi ex maliuolentia Terētium reprehendisset. Terētius illi videtur debere credere cū esset senior: sed hec hactenus. ¶ Octaua doctrina est ꝙ vir bonus ⁊ sapiēs potius conabitur famā suā defendere: q̄ꝫ alterius vilipendere qđ est cōtra rusticos ⁊ ineptos qui dum ipsis cōuitia lꝫ iniuste ingerūtur nō conātur se defendere: sed cōuitia reddere vt pulchre docet Uerg. in buccolico qđ incipit. Dic michi dameta ⁊c. ¶ Nona doctrina est ꝙ qui mala audire nō vult nō debet male loq̄ de alijs vt dicit Te-

Prime scene textualis declaratio.

rentius. Desināt maledicere malefacta ne noscāt sua. Decima ⁊ vltima doctria est ꝙ vt a Quintiliano ꝓcipit orator
ꝗ cām agit: et iustā agere credat̄ oꝫ pre se ferre quandā fiduciā. Unde Teren. vt populus credat bonā esse comediā
precatur vt eam diligenter inspectet et sciet an quas de integro post hac facturus erat spectande essent an exigende
prius: et hec de hoc prologo in quo longe plura notatu digna sunt: sed nimis prolixus fierem et sequentibus que nō
minus iucunda et vtilia sunt iniuriam facerem si diutius immorarer.

¶ Sequitur prima scena primi actus Andrie.

¶ Prime scene textualis declaratio.

Os istec ⁊c. Hec est prima scena primi actus huius comedie quapropter priusꝗ̄ ad expositionem
textꝰ deueniā aliqua premittā necessaria ad cognitionē dicēdoꝝ. Et primo ꝙ quelibet comedia habet
quinꝗ̄ actus qui tunc finiunt̄ qñ nulla persona ꝑmanet in proscenio hoc est in loco vbi sunt ludentes.
Scdo ꝙ in quolibet actu possunt esse plures scene sed nō incerto numero. Tertio ꝙ in qualibet scena
possunt esse multe persone: sꝫ raro plusꝗ̄ tres loquūtur. quarta aūt rarissime loquit̄. Persone autē
interloquētes scribunt̄ añ pricipiū scene: et in hac scena due sunt ꝑsone interloquētes. Simo senex
paterfamilias pater pāphile: de cuius amore est principalis materia totius ludi ⁊ sosia libertus eiꝰ.
Dicit̄ autē libertus alicuius que ab ipsa libertate donatus est cū antea fuerit seruus. Quando autem libertatem
accipiebant dñis solebant etiā accipere pileū: et caput radere. Causa autē manumittēdi erat plerūꝗ̄ honesta et bo-
na eorū sensus aut qñ dñm suū a morte liberauerāt: vel quid libertate dignū affecerāt. Quarto scies ꝙ qꝛ hic est ser
mo senilis plenus sniarū bonaꝝ ꝓpterea ꝙ loquitur vir senex cuius salubre solet esse cōsiliū de salute filij: qm̄ ante
oia in terris diligit. Ideo plusculis vbis hic immorādū erit ꝗ̄ in tota comedia. ꝓ materia aūt huius scene sciēdum
est ꝙ qꝛ argumētū in ꝓlogo narratū nō est poeta hic ipm subtilissime manifestat nō per modū narrationis: sꝫ ꝑ mo-
dum actionis. Sicut em̄ in argumēto dictū est. Simo senex athenīēsis ciuis habuit filiū noie Pāphiluꝫ ꝗ fuit adu-
lescens multū moratus intātum ꝙ chremes ei filiā suā philomenā quā solā sibi viuā esse credebat despōderet vxo-
rem. verū postꝗ̄ in die sepulture Chrisidis ꝑceperat Chremes ꝙ Pāphilus amaret glyceriū quā credebat eē sororē
Chrysidis cū tñ esset filia ipsiꝰ chremetis. Uenit chremes postridie ad Simonē: et nisi simo se subtraxisset refutasset
nuptias: quā rē simo familiariū suoꝝ nemini adhuc dixerat: lꝫ em̄ sciebat ꝙ nō eēnt future nuptie: qꝛ certus erat ꝙ
chremes nō vellet filiā suā dare pāphilo: tñ voluit simulare nuptias ꝓpt̄ hāc cām. Si em̄ pāphilꝰ ꝓpter amorē gly-
cerij nō dimitteret ducere vxorē tūc sperauit ꝙ facilr̄ posset impetrare a chremete veras nuptias sicut etiā postea fa-
ciet. Si vero nō vellet ducere vxorē: tūc haberet verā causam ipm obiurgādi quā aliter habere nō potuit. Ipso ergo
die quo deberēt fieri nuptie hora satis bona ⁊ matutina qꝺ ideo suspicor: qꝛ multa eodē die fiunt: senex ipe rediens
ex foro: vt ꝗdā putāt: aut ex domo: aut aliūde veniēs vult cape cōsiliū cū sosia liberto suo quē fidelē ⁊ taciturnū sem
per inuenerat quomodo posset scire aim filij sui ꝑ falsas nuptias. Et simul oñdit cām quare vult nuptias simulare: ⁊
quare: nō sunt vere nuptie ꝑ quē modum docetur ppl's argumēta vñ adhuc duo premittenda sunt. Primū ꝙ perso-
na sosie est ꝓtatica hoc est introducta solū in principio ludi ad hoc vt argumentū aperiri posset. Nō em̄ amplius lu
det in tota comedia. Scdm ꝙ vt dixi poete nō incipiūt historias suas eo ordine quo geste sunt: sꝫ sepe a medio: nō
em̄ incipit hic Teren. agere qūo chremes atticus abijt in aphricā. ⁊ qūo phania frater eius volens ipm sequi cū pas
sibula filia chremetis naufragꝰ ad andrū insulā venit: ⁊ qūo ibi mortuus est ⁊ reliqua ꝗ dicta sunt in argumēto: sed
hec oia dicent̄ in toto fine. Incipit aūt a die nuptiarū. Et qꝛ loquit̄ liberto suo ꝗ oēs ꝑsonas nouerat: ⁊ quasi oēm rē
nō opus erat multis verbis argumētū narrare: neꝗ̄ vt dixi preambulis vtile esset coram populo oia expresse dicere:
qꝛ sic ppl's vt primū intelligeret principalem exitū rei statim aufugisset ad alia spectacula ꝗ eodē die Rome fiebant.
Unde debet poeta comicus maxime laborare: vt aius audiētis semꝑ esset suspensus et captus amore vidēdi finē rei.
Nunc ad rem hoc em̄ satis notū est ꝙ semper persona que prima scribitur est prima que loquitur. Qntum hic primo
loquitur Simo ⁊ deinde Sosias. Itaꝗ̄ qñcūꝗ̄ scribitur Si. intelligitur ꝙ loquitur Simo. Et quādo scribit So. in-
telligitur ꝙ loquitur Sosias: qui interdum loquitur vt sine stadio loqueretur vnde dicit Simo.

Os istec ⁊c. Simo vt multi volunt expositores rediens ex foro emerat aliquid: sed non multum obsonij
dum esset ante fores domus sue vocauit seruos suos: ⁊ dum viderat eos, vt secrete loqueretur cum Sosia.
et tamen alij non suspicarentur ꝙ loqueretur de nuptijs falsis misit alios intro retento solo sosia. Alij ta
men dicunt ꝙ non emerat obsonium: quia si parum obsonij emerat vt postea dicit dauus non debuit mul
tos seruos intromittere: nec verisimile est ꝙ ipse senex portasset obsonium e foro. hoc enim seruorum offi
cium erat vt postea dicitur ꝙ puer chremetis portauerat illi pauculos pisces ad cenam eius. Si autem seruū cū Si-
mone e foro venerant frustra diceret eis ꝙ intro auferrēt. Uñ alij dicunt ꝙ aut ligna aut supellectilia aut scabella ꝗ
ad apparatum nuptiarū sine expensis possunt intro ferri: senex fecerat intro portari. Quomodocunꝗ̄ tñ intelligat
parum refert. Certum aūt est ꝙ Simo dum hec lequeretur stetit ante e domuꝫ suam vbi erant domestici cum eo: siue
eos euocauerat siue inuenerat eos foris: parū ēt interest. Noia etiā seruoꝝ nō ponunt̄ hic. Sed qꝛ postea oñdet̄ ha
bere duos seruos dauum ⁊ dromonē: possumus intelligere ꝙ ad illos nūc loquat̄ dicendo sic. Si vos alij serui mei
asportate istas res introrsum: ⁊ dū nō cito properarent sicut fere pigri sunt: dixit quasi iratus cōcitare: abite hoc est
discedite vt dixi: postea autem submissus dixit ad sosiam. Sosia venias ad me volo te paucis verbis colloqui. So-
sias ad hoc respondens: qꝛ senes sunt multorum verborum ⁊ prolixi in sermone: vt sermonē eius preueneret dicit.
Dictum puta hoc est ꝙ iam dictum est ꝙ vis dicere. Nam certe vis dicere ꝙ ego facerem diligentiam vt hec recte cu-
rentur hoc est secūdū eos qui dicunt ꝙ dedit obsonia introportanda vis ne vt faciam diligentiam vt esculenta tua
bene coquantur: vel si alias res deditas sportādas: vis ne vt hec bene ordinentur ⁊ disponantur in domo. Ubi notā
dum ꝙ inter domesticos quidam erant vicarij dñorum quales sunt ꝓcuratores domus qui non laborabant: sed, pre
erant laborantibus in absentia dñoꝝ ⁊ precipiebant alijs: ⁊ isti erāt vtplurimū libertini sicut hic sosias. Simo. si-
mo multum anxius de vita filij respōdit ad sosiam. Immo aliud dictū volo. Sic aūt solemus loqui quotiēs res ar-
dua ⁊ difficilis est. Est bene alia res ꝗ̄ putas. So. ⁊ qꝛ sosias itellexit forte ex spirio senis vel ex grauitate loquele
ꝙ res esset magni pōderis: mirat̄ dicēs. Quid est ꝙ ars mea possit tibi efficere quod esset maius ꝗ̄ vt hec bene curen
tur. Erat em̄ dispensator domus: ⁊ ita credebat ꝙ per artem suam nihil posset facere nisi quod ad gubernationē do
mus pertineret. Simo ergo respondet illi. Nō est mi opus ad hāc rem quā intēdo ista arte de qua tu loqueris hoc
est arte coquendi vel gubernandi seruos: sed opus est mihi fide ⁊ taciturnitate ꝗ semꝑ in te fuerūt. Sosias ergo ad-
miratus dicit. Ego desidero ⁊ expecto audire ⁊ scire quid velis. Simo ergo volens ei secreta sua reuelare facit artifi
ciosam insinuationē cōmemorando bñficia ei impēsa: vt ꝓ recōpensatione illorū inearre quā dicturus est fidelitatē
seruet. Et qꝛ rē arduā inceptat incipit a ꝓnoie ego: qꝺ in principio orōnis expressum semꝑ quandā vehemētiā hꝫ.
Dicit ergo Sosia: tu scis qualr̄ postꝗ̄ ego te emi a paruulo semꝑ tibi fuerit apud me iusta ⁊ clemēs seruitꝰ. Feci em̄
te mihi libertū: cum antea seruus esses. Persolui etiā tibi summū pretiū qꝺ habui dando tibi libertatē: ꝓpterea ꝙ
seruiebas liberaliter: hec simo. Quibus verbis artificiose cōmemorat magnitudinē bñficij sui. Scire em̄ oportet ꝙ

ſerui dicũtur: qꝫ ſeruati ſunt cũ poſſint a dñis ſuis occidi. Qñ em̄ olim in bello q̇s capiebat̃ erat ſeruus ei⁹ q̇ ipſum ce
pit. Quinetiã vxores liberi: ⁊ oẽs q̇ ab hoſtib⁹ capiebantur: aut ab eis ip̄os ceperant: aut poſſidebãt emebãtur ſerui
captoris aut authoris erant. Seruorũ aũt miſerrima eſt cõditio. Nam quicquid lucrantur dñis nõ ſibi lucrantur: vt
apud leges ⁊ iura ciuilia ſpãlius videri dꝫ: ſꝫ hec dixi: qꝫ in multis regionibus ad quas opus hoc forte ꝑueniet nul
lus ſeruus inuenitur. Nõ em̄ mercẽnarij ſerui dicendi ſunt. Erat aũt olim dñis mera libertas: vt poſſent ſeruos occi
dere ex libidine. vnde bene actum cũ illis putabat̃ q̇ mites ⁊ hũanos dñis ſortiebantur. Nunc videamus magnitu-
dinẽ bñficij a ſimone impẽſi. Pᷓio dicit. Ego poſtq̄ te emi a puulo. Pro quo verbo ſciendũ eſt ꝙ mala eo ſunt durio
ra ⁊ intolerabiliora q̄to diuturniora. Uñ in inferno nihil horribili⁹ excogitari põt q̄ ꝙ eterno ſunt duratura tor-
menta. Ideo in hac vita ſi q̇s a prima etate ſeru⁹ effect⁹ eſt: miſerrim⁹ eſt q̇ppe q̇ in nulla vite ſue parte liber fuerit.
Uult ergo dicere Simo. vide q̇d tibi effecerim ſoſia cũ adhuc eſſes puerul⁹ fact⁹ es ſeruus me⁹: qꝫ te emi. Ideoq̄ ſi
voluiſſeꝫ fuiſſe in te dur⁹ ⁊ immitis toto tp̄e vite tue fuiſſes in duriſſima ſeruitute. Q̄propter magnũ bñficiũ tibi im-
pẽdi ꝙ te emi qꝫ ſi ali⁹ te emiſſet nõ habuiſſes tã clemẽtẽ dñm. Scd̃o maxia fuit tibi gr̃a ꝯceſſa ꝙ tã iuſta ⁊ clemens
fuerit tibi erga me ſeruit⁹. Iuſta ſeruit⁹ fuit: qꝫ nõ vltra q̄ debui exegi a te. Clemẽs aũt qꝫ min⁹ q̄ iuſte potuiſſet feci
te ſeruire. Tertio nõ ſatis fuit ꝙ clemẽter te tractaui in ſuitute: ſꝫ feci vt eſſes mihi libert⁹ ex ſeruo. Ubi tria notãda
ſunt bñficia. Pᷓimũ ꝙ effect⁹ es libert⁹. Uñ ſciẽdũ ꝙ tres ſunt ſtat⁹ hois. Quidã ſant ingenui q̇ ſemꝑ liberi fuerũt ⁊
nulli vnq̄ ſeruierũt: ⁊ illoꝝ nobiliſſim⁹ eſt ſtat⁹. Alij ſunt ſerui q̇ actu ſeruiũt ⁊ illi miſerrimi ſunt. Alij ſunt libertini
q̇ ex ſeruis liberi effecti ſunt ⁊ illi ſunt in media dignitate: qꝫ nõ erãt ſubiecti vt ſunt ſerui: qꝫ ꝓ ꝓprij effecti erãt iuris
⁊ ſibi lucrabant̃. tñ debebãt adhuc patronis ſuis impẽdere reuerẽtiã ꝙ ſi ingrati i nuẽti fuiſſent potuiſſent iterũ in
ſeruitutẽ reuocari: qꝫ aũt ſerui nũq̄ potuerũt fieri ingenui maxia gr̃a impẽdebat̃ qñ fiebãt libertini. Uñ dicit feci
vt eſſes libert⁹. Scd̃z aũt bñficiũ tãgit̃ qñ dicit ex ſeruo. q. d. niſi clemẽtia ⁊ bñficẽtia mea feciſſet adhuc eſſes ſeru⁹: ſꝫ
feci vt eſſes libert⁹. Tertiũ bñficiũ notat̃ cũ dꝫ mihi. ꝑ hoc em̄ innuit ꝙ nõ eſt effect⁹ libert⁹ filij ſui nec alteri⁹ q̇ poſ-
ſet forte duritiẽ exercere i eũ ⁊ ita cogere ad ingratitudinẽ: ⁊ ꝑ ꝯñs ad ſeruitutẽ reuocare. Cãm aũt q̄re hec bñficia
ipſi impẽderat ſubdit dicẽs. Propterea ſeruiebas liberal̃r qd̃ verbũ nõ ſine cã additũ eſt. Sicut em̄ pri⁹ dictũ eſt opti
ma via ad ipetrãdũ aliq̇d ab alio eſt oſtẽdere illi eã rẽ p̄cipuã eẽ q̄ ab alio petim⁹. Uñ dauid volẽs hr̃e miam a deo
dicit. Miſerere mei de⁹ ſm̄ magnã miam tuã. Et ſm̄ multitudinẽ miſerationũ tuaꝝ: dele iniquitatẽ meã ⁊c. Et ideo
ſimo volẽs vt ſeru⁹ eẽt fidelis ⁊ tacit⁹ ⁊ dicit ꝙ i eo ſꝑ fuit fides ⁊ taciturnitas: ⁊ qꝫ ſꝑ ſeruiuit liberal̃r. Itẽ qꝫ dictũ
eſt Comedia dꝫ deſeruire ad bonos mores: ⁊ dare exẽplũ honeſte viuẽdi. Ideo dicit ſimo ego id tibi feci ſocia nõ ex
q̇dã lenitate ⁊ felicitate aimi mei ſꝫ q̄ſi ex merito tuo qꝫ ſeruiebas liberal̃r ꝑ qd̃ ceteri ſerui cohortant̃: vt ſi velint li
bertatẽ adipiſci ſeruiãt liberal̃r. Ubi notãdũ eſt q̇d eſt ſeruire liberal̃r. eſt ſeruire more liberoꝝ ⁊ ingenuoꝝ q̇ ſer-
uiũt nõ timore verberũ ſꝫ amore honeſtatis ⁊ debiti officij. Scim⁹ oẽs ꝙ duplex eſt timor: q̇dã eſt filialis quo filius
timet offendere patrẽ ſuũ: ꝓpterea qꝫ diligit eũ. Idq̄ lꝫ ſciat patrẽ nullã facturũ eẽ vindictã: nõ tñ vellet eũ offende
re. Et q̇ ꝓpter hũc filialẽ timorẽ ſeruiũt dicũt̃ liberal̃r ſeruire: qꝫ ſeruit⁹ volũtaria nõ facit aim ſeruilẽ: ſꝫ quaſi in-
genuũ: ⁊ in hoc nõ debem⁹ timere deũ: nõ velut ſerui ne nos puniat ſꝫ vt boni filij ne ip̄m offendam⁹. Debem⁹ etiam
deo ſeruire libẽter: ⁊ liberal̃r qꝫ ſicut ſeruit⁹ quã filij q̇ ſunt in ptãte pr̃is impẽdũt patri nõ vetat eos eẽ ingenuos:
ita ſeruit⁹ quã deo pr̃i nr̃o impẽdim⁹ nõ facit nos ſeruos ſꝫ liberos: q̄ſi reges. Nã vt dicit Boeti⁹ in li. de ꝯſolatiõe
phie. Dei agi frenis atq̄ obtẽperare p̄ceptis ſumma libertas eſt ⁊c. Serui aũt ſeruiũt ciuiliter: qꝫ timore verberũ: ſi
em̄ ſperarẽt ꝙ nõ punirent̃ nihil boni dñis ſuis facerẽt qꝫ ſciũt quia nihil ſibi: ſꝫ dñis oia lucrent̃. Et iõ di. Hora. in
epl̃is. Oderũt peccare boni ꝟtutis amore. Oderũt peccare mali formidine pene. Qꝫ ergo ſoſias dño ſuo liberal̃r hoc
fidel̃r eo abſente ⁊ p̄ſente ſeruierat ideo ꝯſecut⁹ eſt libertatẽ ⁊ merito: qꝫ talis anim⁹ dign⁹ eſt libertate. Et iõ dicit
Simo qd̃ habui ſummuꝫ pretiũ ꝑſolui tibi. Que ꝟba pñt dupl̃r itelligi. pᷓio. q. d. qꝫ vidi ꝙ ſeruiebas liberal̃r: volui
vt haberes aliqd̃ p̄tiũ ꝓ liberali ſeruitio tuo. Sꝫ nõ dat̃ mai⁹ p̄tiũ ſeruis q̄ hr̃e libertatẽ ſine qua nihil ꝓpriũ hr̃e
pñt. Iõ dicit ego ꝑſolui tibi ſummũ p̄tiũ: qꝫ feci libertatẽ tibi. Alio mõ ſic: qꝫ ſerui nõ pñt ꝑ ſe effici liberi: qꝫ q̇cq̇d lu
crãtur dñoꝝ eſt. Et iõ nõ poſſunt reſtituere pretiũ ꝓ quo empti erãt: niſi aliquis ex amicis eorũ poſt pacẽ cũ hoſtib⁹
apud quos capt⁹ eſſet redimat eos vel niſi dñis ex libertate cõdonaret. Ideo di. nemo ꝑſoluit mihi pecuniã quã ꝓ
te dedi: ſꝫ egomet ꝑſolui tibi: hoc eſt ꝓ te ſummũ p̄tiũ qd̃ habui: qꝫ te liberũ gratis effeci. So. ego inquit ſoſias ha-
beo in memoria: hoc eſt ego bñ memini ꝙ ita feciſti ⁊ ita nõ velim obliuiſci ne ingratus videar. Plus em̄ eſt qd̃ dicit
in memoria habeo: q̄ ſi dicat ego bene ſcio. Nã que habem⁹ in memoria nõ obliuiſcimur ſicut interdũ ea q̄ ſcimus.
Simo. nõ muto. i. deſtruo factũ hoc eſt ego nõ vellẽ ꝙ al̃r eẽt factũ: qꝫ nõ me penitet ita feciſſe. Uel legit̃. Non muto
factũ. i. nõ faciã de te aliter q̄ factũ eſt hoc eſt nõ volo id qd̃ feci te liberũ faciẽdo mutare reuocãdo te in ſeruitutẽ.
Iura em̄ ꝑmittũt vt igrati reuocarent̃ in ſeruitutẽ. Soſias rñdet. Gaudeo ſi q̇d feci tibi aut facio ſimo qd̃ placet tibi:
⁊ habeo gratiã ꝙ illd̃ fuit gratũ apud te. Ubi tria notãda ſunt. Pᷓimo ꝙ ſoſias ſeruierat liberal̃r qꝫ libẽti aio: ⁊ nõ
coacto: ⁊ ideo dicit ſe gaudere qd̃ fecerit qd̃ placet patrono ſuo. Scd̃o ꝙ licet liber eẽt adhuc ſeruiebat: qꝫ dicit nõ ſo
lum ſi q̇d feci: verũetiã ſi q̇d facio adhuc quotidie qd̃ placeat. Tertio notãda eſt difficultas inueniẽdi gratiã apud
diuites: qꝫ ſepe licet bono aio ſeruierim⁹: nõ tñ impetram⁹ gratiã nec gratũ eſt qd̃ facim⁹: qꝫ putãt aio captãdi nos
facere. Et ideo dicit. Et habeo gratiã id fuiſſe gratũ apud te hoc eſt ꝙ gratãter ſuſcepiſti obſequiũ meũ: verũ qꝫ vt
Seneca dicit in ꝓuerbijs. Beneficium q̇ ſe dediſſe dicit petit: dicit ſoſias. Sed mihi moleſtũ eſt qꝫ ſcꝫ cõmemoras be-
neficiũ mihi impẽſum: qꝫ iſtiuſmodi cõmemoratio eſt quaſi exprobatio immemoris beneficij. Qd̃ ſic probat̃. Qui em̄
cõmemorat beneficiuꝫ vt dixi videtur aliud petere Et qꝫ nõ audet petere niſi cõmemorãdo beneficiũ datũ: ideo videt̃
exprobare alteri qd̃ ipſe imemor ſit bñficij. De exprobãtib⁹ aũt dicit Cice. in lib. de amicitia ſic. Odioſum ſane gen⁹
hoiꝫ officia exprobãtiũ. Que meminiſſe debet is in quẽ collata ſunt: nõ cõmemorare q̇ ꝯtulit. Et qꝫ grat⁹ erat ſoſias:
ideo dicit ꝙ ſibi hoc moleſtũ eſt. Non em̄ vult ꝙ Simo vtatur iſto ambitu verborũ: paratus em̄ eſt facere quicquid
velle vult etiã ſi nullũ beneficium cõmemoraret. Uñ dicit. Quinimo dic vno ꝟbo quid eſt qd̃ me velis facere. Simo
videns paratum obſequi dicit. ego faciã ita hoc eſt dicam tibi paucis verbis ſꝫ ego dicã tibi prius in hac re hoc pri-
mum hee nuptie filij mei cũ filia Chremetis quas credis hodie eſſe nõ ſunt vere nuptie. Et iſtud eſt principiũ narrãdi
argumẽtum. ſoſias admiratus ꝙ diceret eſſe nõ veras nuptias ait quare igit̃ ſimulas veras nuptias eſſe hic notãdũ
eſt q̄ per ſubtilẽ breuitatẽ poetarũ multa ſubintelligi debẽt: qꝫ em̄ ſoſias dicit ꝙ ſimo ſimulabat nuptias datur in-
telligi ꝙ iuſſerat domum apparari: ⁊ fortaſſe aliq̄ obſonia parari tãq̄ eſſent future nuptie: ſimo dat cãm quare ſi-
mularet dicens. Tu audies omnẽ a principio: vides niam ſenilẽ. prius dixerat ſe dicturũ ꝙ vellet vno verbo: nũc dicit
ſe dicturũ oẽm rem in principio ſed ſeruatur decoꝝ perſone: qꝫ ſenes garruli ſunt. ⁊ nimiũ libẽter de filijs loquũtur.
Seruat̃ etiã vtilitas materie ꝙ duꝫ ſimo ſoſie narrat ꝓpl̃o docetur argumẽtũ. Dat aũt cauſã quare vult oia a pᷓici-
pio dicere: qꝫ vult tria facere. Pᷓio em̄ vult vt ſoſias ſciat vitã filij ſui pãphili. Deinde cõſiliũ ſuũ: qꝫ voluit ſcire q̄lẽ
aim haberet fili⁹ erga nuptias. Tertio qꝫ etiã oſtẽdere voluit q̇d oporteret ſoſiã facere. Uoluit em̄ ꝙ ſimularet etiã
nuptias: ⁊ ꝙ obſeruaret filiũ ſuũ q̇d faceret: ⁊ ꝙ ꝑterrefaceret dauũ ſeruũ neq̄ ⁊ fautorẽ filij vt plurimũ em̄ ſerui ma
gis fauẽt filijſfamilias q̄ pr̃ib⁹: qꝫ pr̃es auſteriores ſũt. Cũ iuuenib⁹ aũt lauta cõuiuia ducũt ⁊ leta ocia. Incipit ergo

ſimo narrare vitā filij ſui ab eo tpe quo incepit eſſe extra virgā patris ⁊ pedagogi quē magiſtrū vocāt. Tenent eñ diui
tes pedagogū qui filios ſuos ducat ad ſcholas ⁊ regat domi. ⁊ ſub eius virga ſunt pueri adhuc parui. quapropter tādiu
dum ſunt adhuc ſub virge ptāte nō poſſumus bñ nocere ingeniū ſeu naturā ipſorū ſed poſtꝙ liberi⁹ ſine cuſtode ⁊ va
gari pñt: tūc incipiūt oſtēdere naturā ſuā ad q̄d inclinant. Ut aūt dictū eſt in ꝓlogo Salomo. dicit ſe penitus ignorare
viā viri in adoleſcētia ſua ꝑpter inopiā ꝯſilij: vt dicit Cicero. Ut aūt dicit Horati⁹ in lib. de arte poetica. Iuuenes ſunt
ardētes in ſtudijs ſuis: ita ꝙ eam rem quā amāt nimiū amāt: ſed nō diu amāt. Et q: nimiū ardēter oīa plerūꝗ faciūt:
ideo laudabile ⁊ vtile eſt in adoleſcētibus ꝙ ingeniū ad vnā ſolā rem applicēt ſed nūc ad vnā nūc ad aliā. Et q: hoc fe
cit pāphil⁹ gaudebat ſimo pater eius rñdet ſoſias ꝙ nō ſine cā. Quia appꝛime vtile eſt in vita hoīs: vt ne quid nimis.
de quo ꝟbo poſtea dicā in ſentētijs. Si quis aūt velit cōuertere ꝟba textus ſciat ꝙ ſic oꝛdinatur. Nam is filius meus
poſtꝙ ſupauit pueritiā ⁊ iam liberius viuere potuit fecit oīa mediocriter ea que pleriꝗ oēs faciūt adoleſcētes: ꝙ appli
cant ingeniū ad aliqđ ſtudiū: vel ad venationē: vel ad philoſophiā. Reddit aūt p interpoſitionē: que grece parentheſis
dicitur cām quare dixerat ꝙ ipſi erat poteſtas liberius viuendi qñ exceſſit ex ephebis. Nam ante inq̄t q̄uo poſſes ſcire
animi ingeniū nocere dum etas met⁹ ⁊ magiſter pꝛohibebāt. q. d. nullo mō: q: vt dicit phs. Nullū violētū eſt perpetuū.
Unde qđ inuite facis aut nō diu facis aut nō bene. Uñ nō ſequitur: ſi puer eſt bon⁹ ꝗdiu eſt ſub virga ꝙ ſemp bonus
erit. ¶ Notāda ſunt aūt tria vincula q̄bus pueritia cōſtringitur. Pꝛimū eſt etas. Neſciūt enim impuberes quid venus.
Unde multis pꝛima mali labes oꝛitur: quid vinū: quid alea: per que tria multi depauperātur. Unde tutus eſt verſicul⁹.
Diues eram dudū me fecerūt tria nudum. Alea: vina: venus: per que ſum fact⁹ egenus. Neſcit ergo pueritia adhuc ea
quibus bona dilapidaret. Scđm vinculū metus aut patris aut magiſtri: per quē ligantur in abſentia patris aut magi
ſtri: q: dum magiſter preſens nō eſt ſepe facerēt malū niſi timerēt ꝙ magiſter perciperet. Tertiū eſt magiſter hoc eſt pe
dagogus ⁊ cuſtos eoꝝ qui eos dum preſens eſt coercet ne quid ineptū faciāt. Simo cōtinuat laudes Pamphili ⁊ lau=
dando eum cohoꝛtatur oēs adoleſcētes qui hanc comediā audiunt: vt etiā ſic viuāt hoc enim habēt boni hyſtoriogra
phi qui laudes viroꝝ bonoꝝ ſcribūt ꝙ dum eos laudāt nos admonēt vt laboꝛemus tales eſſe. Nam ſepiſſime ſcribūt
non quales illi fuerūt in rei veritate ſed quales eſſe debuerūt. Dicit ergo ſimo de filio ſuo. Sic erat vita eius ꝙ faciliter
tolerabat oēs eos cū quibus erat: ⁊ debebat ſe cū his obſequebatur eoꝝ ſtudijs nemini erat aduerſus ⁊ nūꝗ ꝓponens
ſe alijs. Ubi notātur q̄nꝗ cōditiones per quas homo ab oībus amabitur ⁊ charus habebitur. ¶ Pꝛima eſt ꝙ debeat pa
ti ⁊ tolerare ⁊ ſufferre eos cum q̄bus viuit. aliquādo eñ boni viri (nam cum alijs nō eſt viuēdū) ſunt interdū ſatis im=
poꝛtuni: ita ꝙ verbis aut factis interdū amicos ſuos ledūt: cuius eos poſtea penitet. Uerū ſi ille qui leditur fuerit ira=
cundus aut nimis inexoꝛabilis ⁊ implicabilis tunc eoꝝ amicitia cito diſſoluetur: ſed ſi patiēs fuerit melius recōcilia
bitur. ¶ Scđa cōditio eſt ꝙ dedat ſe vna cum his q̄bus eſt. Dedere aūt eſt ſe penitus dare ad volūtatē alterius: ⁊ ſic cō
ſentire ꝙ nullo modo ab eius volūtate diſcedat. ¶ Tertia cōditio eſt obſeq̄ ſtudijs alioꝝ ꝙ vnus ſemp velit vt alius:
et iſta maxime facit amicos vt patebit. ¶ Quarta ꝙ nemini ſit aduerſus hoc ꝙ nō oſtēdat verbis aut factis aduerſita
tem ⁊ hoſtilitatē cōtra alios. ¶ Quinta cōditio eſt ꝙ nō ſit pꝛeponēs ſe alijs hoc eſt ꝙ nō ſit ſuperbus volēs alijs p̄fer=
ri: quia inter ſuperbos ſemp eſt diſcoꝛdia. Qui aūt iſtas cōditiones bene ſeruauerit inueniet laudē ſine inuidia ⁊ ami
cos pares. Superbia eñ eſt mater inuidie: raroꝗ inuidet quis niſi ſit ſupbus: ⁊ raro inuidemus humilibus aut pau=
peribus. Ideo dicit ſimo ꝙ pāphilus vixit ita vt facillime inuenias laudē ſine inuidia ⁊ amicos pares: hoc eſt q̄ eſſent
parati tibi tantū amicitie facere ꝗtum a te acceperūt. et vtitur ſcđa perſona pꝛo tertia ſicut ſepiſſime fit. Soſias inter=
dum loquitur. Ne faſtidiū eſſet ſeni in lōgo ſermone. vnde inquit Pam. inſtituit vitā ſuam ſapiēter. Nam hoc tēpoꝛe
obſequiū facit amicos ⁊ veritas odiū parit. de qua ſentētia poſtea dicam. Si. Interea mulier ⁊c. Simo hic facit quandā
digreſſionē. digreditur enim parū a pꝛopoſito ſuo. Nam ꝓpoſuerat dicere vitā pamphili: ſed nūc incipit loqui de chry
ſide que ex andro inſula athenas venerat. Sciendū tamē eſt ꝙ tūc digreſſiones ſunt licite qñ illi deſeruiunt qđ pꝛinci=
paliter dicturi ſumus: ſicut hic: q: eñ mutatio vite pāphili facta eſt in domo chryſidis: operepꝛetiū fuit oſtendere que
fuerat illa chryſis. vñ di. Interea dum filius meus ſocialiter et amicabiliter ſic viueret quedā mulier venit ex andro in
hanc vicinā habitatū coacta patriā deſerere ꝑpter inopiā ⁊ pauptatē: ⁊ ꝑpter cognatoꝝ negligentiā. ¶ Ubi notādū
eſt ꝙ cognati qui ipſi debebāt ſuccurrere ⁊ nō ſuccurrebant erāt cauſa occaſionabiliter vite turpis: quā poſtea geſſit.
dicit notanter ꝙ erat coacta per inopiā ad ſignificandum ꝙ non erat naturaliter inclinata ad turpem vitā neꝗ etiam
ex conſuetudine turpem queſtū amauit. Quod poeta artificioſe indicat: quia ſi ipſa ſemper turpē vitam duxiſſet nō vi
deretur veriſimile ꝙ glyceriū que apud ipſam a iuuētute ſua moꝛata eſt etiā ꝓba et modeſta futura. itaꝗ ſimo poſtꝙ
inuenta eſſet eſſe filiā chꝛemetis nō accepiſſet eam vxoꝛē filio. Subtiliter ergo inducitur ſimo excuſare vitā chryſidis.
Soſias audiēs ꝙ eſſet aduena mulier interrumpit ſermonē ſimonis dicēs. Hei vereoꝛ ne andria iſta mulier ex andria
appoꝛtet quid mali. Multa eñ ſunt quare id vereri poſſit. Pꝛimo q: aduenerat mulier. i. coꝛrupta nō virgo. Uirgines
enim arcētur pudoꝛe quo amiſſo nihil eſt in muliere cōmendandū. Scđo ꝙ erat ſola ſine marito: qđ notatur cū dicitur
mulier q̄dā. Tertio ꝙ erat peregrina. i. externa extra cognatos ⁊ natos vbi ſolēt mulieres vtplurimū turpiter viuere.
Nam meretrices vtplurimū peregrine ſunt. vñ dicit ex andro. Et ſoſias repetēs illud dicit hei vereoꝛ ne quid andria
appoꝛtet mali. ¶ Ubi notādū eſt ꝙ vocādo eam andriā tria facit. Pꝛimo notat cōſuetudinē patrie: q: andrie mulieres
libidinoſe erāt. Scđo notat cōſuetudinē appellādi hoīes turpis cōditionis. Nam ſerui ⁊ meretrices ſepe ad patriam
noīantur. Tertio indicat nomē comedie q̄ ab illa inſula vñ erat hec mulier andria appellatur. Quarto aūt timebat ſo
ſias: ideo q: effecta eſt vicina: vñ dicit ꝙ venerat habitatū in illā viciniā. Multū eñ allicit freq̄uēs cōſpectus mulieris.
vñ dicit Uer. in Geoꝛ. Uritꝗ vidēdo femina. i. femina vꝛit. i. incēdit maſculū amoꝛe ſui dū ſolūmō videt. Quinto timeba
tur q: diu ibi cōmoꝛata fuerat: q: venerat ante triēniū. Sexto q: erat paupercula. ⁊ a cognatis deſerta. vñ faciliter poſ=
ſet ad queſtū etiam turpē anhelare. Septimo q: erat multū foꝛmoſa vñ poſſet faciliter a multis appeti. Octauo q: erat
in floꝛe iuuētutis: ⁊ hec oīa erāt timēda ex parte mulieris: vnde diligēter oīa verba ſunt cōſideranda: nullū eñ verbū a
poetis fruſtra poni ſolet. Multa etiā ſunt timēda ex parte Pāphili. Pꝛimo q: erat iam liber effectus ⁊ nō amplius ſub
virga vt pꝛius dictū eſt. Scđo q: erat diues. Tertio q: erat liberalis. Quarto q: erat iuuenis vt faciliter poſſet ad venerē
alici. Quinto q: erat ocioſus. Sexto q: freq̄uētabat conuiuia. Septimo q: erat freq̄uēter inter amatoꝛes vt poſtea dice
tur. Octauo q: erat amabilis hoc eſt foꝛmoſus ⁊ amoꝛoſus ex natura. Uñ dictus eſt pāphilus hoc eſt totus amans vel
totus in amoꝛe. Uñ antē timetur ignis amoꝛis: q: nihil eſt qđ facilius in omni genere aīaliū trahat ad furias vt docet
Uer. in. iij. Geoꝛ. Simo cōſequēter vitā chryſidis recitat dicēs hec mulier pꝛimū viuebat pudice hoc eſt caſte ⁊ ſine libi=
dine ſicut cōſueta erat viuere in andro. Itē parce. i. ſobꝛie ſicut paupes ſolēt ⁊ duriter. i. cū magno laboꝛe acquirens ſibi
quotidie miſerū victū ex lana quā carpebat aut nebat: ⁊ ex tela quā texebat: vñ oſtenditur ꝙ nō erat multū libidinoſa
ſed poſtꝙ acceſſerūt amatoꝛes vn⁹ duo aut tres pollicitātes ei multa munera ſi vellet cōſentire. ipſa tandē conſenſit: q:
natura oīm hoīm eſt multū inclinata vt dimiſſo laboꝛe trāſferat ſe ad libidinē ⁊ carnalē vitā cū ocio. Incepit ergo face
re queſtū meretriciū. Amatoꝛes aūt qui tunc illā amabāt ſicut fieri ſolet perduxerūt inq̄t ſimo illuc filiū meū pāphilū
vt cōuiueret ⁊ eſſet cū illis: dictū eñ eſt qđ erat multū ſodalis. Ego aūt inquit ſimo hoc vidēs cōtinuo dicebā mecū cer
te filius meus captus eſt amoꝛe: ipſe hꝫ hoc eſt recepit amoꝛis vuln⁹. Et tractū eſt inq̄t Dona. hic modus loquendi a

gladiatoribus seu dimicatoribus. Qñ eñ alter gladiatorꝫ ꝑcussus est ppl's hoc vidēs exclamat ipse hꝫ hoc est vulnus recepit ꝙuis nesciat. Unde etiã qui aliũ vulnerare volũt dicũt hoc habet vt apud Uer. Bene aũt sumitur hec similitudo: qꝛ cupido deus amoris habet in altera manu flãmas ⁊ in altera tela seu iacula que corda amantiũ incedũt ⁊ vulnerant. Et qꝛ simo suspicabatur ꝙ filius suus esset captus amore chrysidis. Ego aũt obseruabã mane seruulos illorum amãtiũ euntes ad domũ Chrysidis aut redeũtes ex domo chrysidis: ⁊ interrogabã hoc mõ. Heus puer dic sodes. i. dic bene si audes ꝗs habuit heri chrysidē. Nam illa andria quã dixi huc habitatũ venisse vocabatur chrysis. Sosias rñdit. Ego bñ intelligo. Simo cõtinuat sermonē suũ quē habebat cũ pueris ⁊ est sermo breuis ⁊ mimiticus. i. imitatiuꝰ: qꝛ non est cõtentus narrare rem sed repetit eadē verba ⁊ eosdē gestus quos cũ pueris habebat. vñ dicit pueri dicebant Cliniã habuisse eã: aut phedriã aut niceratũ. Nam illi tres amabãt tũc simul eã ⁊ cũ semꝑ illos dicerēt ⁊ nũꝗ pãphilum eã habuisse. Simo admiratus dixit ad eos. Eho ꝗd ergo pãphilus faciebat. Pueri aũt rñdebant quid: hoc est ꝗris quid pãphilus fecit ipse dedit simbolũ hoc est imposuit pecuniã pro cena: vel dedit annulũ vel aliud pignus vt facta cena cũ alijs portionē suã solueret: ⁊ cenauit cũ alijs. Hic cõsiderãda est expositio Donati qui in sentētijs subtilissimꝰ semꝑ est. vñ dicit Mire nulla negatio facti est posita pro pãphilo: sed per puerilem simplicitatē oĩa gesta narrata sunt. Ubi sciendũ est ꝙ subtiles ⁊ astuti viri nõ possunt melius decipi ꝙ̃ per fictã simplicitatē. Nam sciũt oẽs ꝙ ꝗ in aliquo pctõ culpabiles sunt maxime solēt se de illo purgare. Uñ adultera ꝗ̃diu secreta est plures contumelias dicet de adulterijs ꝙ̃ mulier ꝓba. ⁊ si dicaẽ ipsi ꝙ adultera sit multo impatiētius fere ꝙ̃ mulier honesta. Et fur occultus semꝑ de furibus male loquiẽ ⁊ se nimis anxie purgat. Uñ legiẽ de quodã qui dũ frumēti caritas atꝙ penuria esset ⁊ frumentũ ciuitatis custodiretur. solebat nocte ad modũ porci incedere quadrupes ⁊ grunnire ⁊ portare saccũ sub vētre in quo frumētum furatũ reportabat ante custodes ꝗ credebãt porcũ esse nõ hoiem: quadã aũt die dũ fur ad furcas duceret: ille insultabat ipsum dicēs. Uade miser ad patibulũ qui dignus abire es: quare nõ vixisti labore tuo sicut ego: ⁊ hoc dicēs ostendebat ei callosas manꝰ. Qđ vidētes viri sapiētes incipiebãt habere suspitionē de ipso ⁊ obseruabãt vitã eius. vñ paulopost dephēsus est in furto ⁊ ad patibulũ dijudicatus. Si ergo serui rñdissent sic. Queris quid pãphilus fecit ipse nõ curat de meretricibus ipse nimis est cõtinēs. Nunꝗ ipse tale ꝗd faceret tũc simo cepisset suspitionē ⁊ putasset ꝙ serui fuissent cõsocij ⁊ docti sic rñdere. Nunc vero qꝛ nõ negant ipm esse luxuriosum: sed fatebãtur ipm cenasse ⁊ simbolũ dedisse: vñ simo posset irasci: qꝛ sic bona cõsumsisset. ipse Simo nullã habuit suspitionē de vita Pãphili. vñ dicit. Ego audiens tale rñsum gaudebã: ⁊ siĩr alia die querebã ⁊ cõperiebã nihil oĩno attinere ad pãphilũ de amore illius mulieris. Et certe ego putabã eũ esse satis expectatũ ⁊ magnũ exēplũ cõtinenti. Nam qui cõflictatur ⁊ atteritur cũ eiusmodi ingenijs: qualia sunt ingenia adulescētulorũ ⁊ meretricũ: nec animus eius moueẽ in ea re: tũc scias ipm posse habere modum ⁊ moderationē sue vite. Pariter ergo id mihi placet: ⁊ ꝙ oẽs hoies vno ore vincebãt mihi oĩa bona ⁊ laudabãt fortunas meas qui habebã filiũ preditũ hoc est a natura ante alios dotatũ tali ingenio ꝙ videlꝫ in domo meretricis cõtinue cõuersatus non posset ad incõtinentiã trahi. Quid verbis opus est. Chremes vir ille diues impulsus hac tam laudabili fama filij mei venit ad me vltro nõ reꝗsitus a me: vt daret vnicã filiã suã cum maxima dote vxorē filio meo. Placuit mihi ⁊ despõdi hodiernus aũt dies assignatus est ad celebrãdas nuptias. Hic notãdũ est quantũ valeat bona fama: qꝛ vt dicit Salomõ. Melius est nomē bonum ꝙ̃ diuitie multe. Istud eñ patet ex facto chremetis. Ipse eñ chremes debuisset requiri nõ requirere. Primo quia diues fuit. Nam postea dabit duo talēta pro dote. cum tamē aliam filiã reperisset. Scđo quia vir honestus. Tertio quia vnicã filiã se habere putabat. Quarto quia pulchra valde filia eius fuit vt patet per carinũ adulescentē qui eam nimis amabat. Quinto quia summã dotē cum ea dare voluit. Unde valde mirandum est ꝙ ipse vltro venit. Nam cõsuetudinis est ꝙ pater spõsi petat filio suo spõsam ⁊ nõ econtrario. Nam mulier non debet petere virũ sed peti ab eo. Sosias aũt hec omnia admiratur querēs quid igitur obstat quare he nuptie non fiant vere. Simo respõdet. Audias hec. Chrysis quã dixit moritur his diebus paucis in quibus hec que dixi acta sunt. Sosias timēs semper aliquid mali euenisse Pamphilo dum audit eam mortuã exclamat pro letitia. O istud benefactũ est dicēdo eam mortuã fecisti me beatũ: quia liberasti me a cruciatu animi quo timebã eam. vnde subditur. Hei metui a chryside. Animaduerte autē inquit Dona. est vbiꝙ a Terētio mortes comicas sic induci. vt cum ad necessitatē argumenti referãtur non sunt tamē tragice. Nam aut meretrix moriatur: aut senex aut de duabus simul vxoribus vna vxorum. Itaꝙ hmõi obitus aut cum mediocri tristitia excipitur aut etiã cum gaudio. Hec donatus. Pro ꝗbus verbis notanda sunt in preambulis dicta: videlꝫ ꝙ comedia est de mediocribus fortunis: ⁊ habet letum exitũ quapropter non pñt induci mortes ꝑcipue eorũ de quibus principalis ludus est. Et si de aliorũ morte fiat mentio illa non debet afferre magnã tristitiã: quia si esset materia tragediarũ que maximas ⁊ tristissimas res tractant quales sunt obitus charorũ et principũ. Qñ igitur hic meretrix mortua nũciatur nõ fit magna tristitia precipue audiētibus hoc est simoni ⁊ Sosie. Quia sosia antea dixerat ꝙ metuebat ne quid mali apportaret andria. Simo qui sciebat malũ euenisse per glyceriũ nõ per Chrysidem cõtinuat sermonē dicens. Filius meus erat simul cum illis qui amabãt Chrysidē et curabat cum illis funus: erat interdũ tristis ⁊ interdũ collachrymabat: dictũ eñ est ꝙ erat sodalis ⁊ obsequiosus. Placuit autē dicit simo tunc id mihi cogitabã enim sic hic filius meus causa parue cõsuetudinis quã habuit in domo Chrysidis suffert mortē eius tam familiariter. hoc est tam dolorose ac si esset de familia quid faceret si ipse amasset eam: quid ipse faciet mihi patri suo qñ mortuus ero. Ego putabã hec omnia esse officia humani ingenij ⁊ mansueti animi. Ubi notandũ est ꝙ antiꝗ circa sepulturã etiã misericordes erãt vt latissime ostēdit Uer. vnde hic simo inquit ad quid te teneo suspēsum multis verbis. Omitto pietatē filij. Egomet etiã procedo cum funere causa filij mei: nihil mali suspicãs. So. quia simo dixerat se nihil mali suspicantē cum filio in funus processisse suspēsus Sosias querit cum quadã nota formidinis dicēs. Hem quid est id mali. s. qđ nõ suspicabaris ⁊ tamē innuis subsecutũ. Simo respõdet dicēs: tu scis quid sit funus iam effertur ex domo nos imus ad locũ vbi deberet cõburi cadauer: ⁊ cineres sepeliri. Interea autē aspicio forte inter eas mulieres que aderãt ibi adulescentulã vnam habentē formã So. qꝛ simo sicut solet admirãs non cito expressit elegãtiam forme adiuuat eum Sosias dicēs. habentē bonam fortassis formã: hoc est magnã pulchritudinē. Simo. vñ dicit Simo habētem dico formã ⁊ vultũ o Sosia adeo modestũ vt nihil supra. vbi debet notari artificiũ poete in bona economia. i. dispositione operis. Quia eñ hic Simo laudat Glyceriũ a venustate ⁊ honestate forme sic ꝙ dicat nihil venustius aut honestius posse inueniri. Non eñ mirandũ postea qñ inuēta erit esse filia chremetis ꝙ capiat eam vxorē filio suo. Cõtinuat aũt narrationē suã dicens. Que mulier videbatur mihi lamētari super oẽs alias: ⁊ qꝛ habebat formã vltra oẽs alias honestam ac liberalē ego accedo ad pedissequas ⁊ interrogo que sunt: pedissequę dicũt esse sororē chrysidis qđ verbũ percussit ilico animũ meum ⁊ incepi pauere dicēdo: atat que est interiectio metuentiũ hoc illud est qđ nũc suspicor pãphilum amare hanc puellã est illud qđ ipse sepe erat in domo chrysidis: ⁊ tam familiariter tulit mortē chrysidis: ⁊ hinc. i. ex hoc sunt ille lachryme quas fudit ob mortē chrysidis: ⁊ hinc. i. propter amorē glycerij sororis chrysidis est illa mĩa quã credebã ipsum ex humano ingenio ⁊ animo mitti affectũ. Est aũt modus loquēdi per pronomina demõstratiua qñ loquimur de rebus nobis cognitis. licet aliis adhuc ignotis dicētes hoc illud est. Sicut anna postꝙ dido que simulatat se velle peragere sacrificia se interemerat. dicit in. iiij. eneid. hoc illud germana fuit. o soror mea germana dido fuit illud quod dicebas te velle sacrificare inferis ⁊ vti arte magica hoc scꝫ ꝙ te interficeres, hi autem sermones quos ex passione

brevitter proferimus sunt nobis noti:sed nō semper audiētibus:vñ Sosias hic adiūgit.So.q̄ntum timeo quorsum eua
das.ad qđ peccatū filij tui narrandū tamē peruenias cum tantā difficultatē facias anteq̄ id mihi clare di.Si. simo sic
cōtinuat.Funus interea procedit ad locū vbi deberet cadauer cōburi nos oēs sequimur sicut cōsuetudinis adhuc est:
quia funus est dictū a funibus hoc est a chordis que sunt in cereis ꝛ ita capitur funus pro omni pōpa circa defunctū ꝛ
pro cereis quo procedunt.bene ergo dicit nos sequimur funus:venimus tñ ad sepulchrū ꝛ ipsa posita est in ignē ꝛ cum
proijceretur in ignē ab oibus maximo eiulatu fletur.Si quis q̄rat si cōburebātur cadauera quid tūc sepeliebātur dices
cineres ꝛ ossa si qua erāt nō cōbusta q̄ in vrnā vt dixi colligebātur.De sepulturis aūt diuersis antiquorū sciendū est ꝙ
sicut apud philosophos naturales diuersitas erat in principijs naturalibus ex quibus corpus humanum cōstat ita ꝛ
iam in mō sepeliēdi.Nam que oia ex igne cōstitui dicūt corpora cremabāt precipue ꝓpter purgationē qui vero ex terra
aut aqua in profunda terra sepeliebāt.cineres autē etiam cōbustorum in vrna sepeliebātur cum ergo chrysis in ignē
proijceretur.Interea:vt inquit.Simo.Hec soror quā dixi accessit ad flammā satis impendērer ꝛ cum periculo: ita ꝙ vi-
deretur se velle proijcere in ignē:multū eñ amabat Chrysidē licet nō esset soror eius:qr fuerant simul nutrite: ꝛ tāq̄ so
rores simul semꝑ cōuersate.Pāphilus aūt ibi exanimatus.i.factus totus ꝑplexus ꝛ sine animo ꝛ prouidētia cum vide
ret glyceriū velle saltare in ignē indicat ꝛ prodit amorē suū:multū antea dissimulatū ꝛ occultatū: qr occurrit ad eam et
amplectitur eam ꝛ inq̄t.O mea glyceriū amica mea quid agis hoc est q̄d inceptas agere mittēdo te in ignē.Tūc illa ta-
liter vt faciliter cerneres:hoc est vt quilibet faciliter cernere posset amorē cōsuetū inter eos eiecit se in eam flens ꝛ cum
vellet dicere Simo multū familiariter vel quid simile memor adhuc illius rei:qr nō potuit inuenire vocabulū satis am-
plum ad significandū illā familiaritatē.ꝛ ideo admirando ꝛ stupēdo dicit.o quā familiariter.hic licet poeta breuiter di
cat faciliter colligere licet verba glycerij sed qr ipsa parū in publico loquitur eo ꝙ pudica est et futura matrona:prdice
aūt mulieres parū loquebātur.Potuit aūt fingi.ideo sic eñ in ignē velle ꝓijcere quasi sic in animo aut etiā palā tamen
tarentur.Heu me miserā que neq̄ parētes cognosco neq̄ amicos neq̄ notos habeo sola sum ꝛ eam quā sororis loco ha
bui nūc misera amisi.O soror mea chrysis tecū puella vixi:tecū nutrita sum:tecū adnecta:tecum etiā me mori iustū est.
et hoc dicēs se in ignem proiecisset nisi Pamphilus eam amice cōplexus fuisset.Tum vero reiecit se ab igne in eū quasi
diceret.O mi pamphile.Tu mihi solus spes.solus vita sine te certe mori velim ꝛ multa hmōi cogitari possunt.Sosias
hec audiēs dicit nō interrogās tāq̄ esset dubiꝰ:sed admirās q̄d ais. Simo cōtinuat sermonē suū ego redeo inde domū
iratus ꝛ moleste patiēs factū filij nec tñ erat mihi satis cause ad obiurgādū eū:posset eñ dicere pater q̄d feci:quid mali
cōmisit in quo peccaui:ego ꝓhibui ꝛ seruaui eā que se voluit ꝓijcere in ignē:ꝛ certe ait Simo.Ratio est honesta. Sosia
cōfirmat hoc verbū simonis dicēs.Tu recte putas ꝙ honesta est ratio se excusandi.Nam si obiurgares eum qui attulit
auxiliū vite ꝛ saluauit vitā puelle quid facies illi qui fecerit alicui dānū vite aut rerū.Et est argumētatio sumpta a con
tradictorio quasi diceret:si interfectores debēt puniri tūc saluatores vite debēt remunerari ꝛ laudari nō obiurgari. Si-
mo.Chremes qui vltro despōderat filiā suā filio meo venit ad me postridie.i. sequēti die clamitās sic. O factū indignū
tali hoie.non eñ dicebat filiūfamilias hois honesti tenere peregrinā.i.meretricē pro cōiuge credebat eñ Chremes ꝙ
glyceriū esset meretrix cum tñ esset filia sua.Clamitabat eñ Chremes indignū facinus.i. factū pāphili ꝛ dicebat se cō-
perisse hoc est pro certo ꝑcepisse pāphilū habere illā externā mulierē pro vxore.Ergo dicit Simo diligēter cepi negare
illud factū esse.Ille cōtrario ꝑseuerat instāter ita esse Tandē qñ vidi ipsum mihi velle dicere ꝙ nō daret filiā suā in filio
meo vxorē.Ego discedo ab eo accepta leui occasione recedēdi ab eo.Et ita nondū recusauerat Chremes nuptias sed re
cusat nisi Simo celeriter abijsset.So.audiēs rem de qua sciebat patronū suū maxime iratū querit.Nonne tu hic quādo
vidisti filiū tuū repudiandū esse obiurgasti filiū tuum.Si.rñdet etiā in hac re non est mihi visa adhuc satis vehemens
causa ad obiurgandū eum.So.dic ergo inquit Sosia q̄uo non est satis causa obiurgandi Simo.Simo respōdet in qua
respōsione notandus est animus paternus qui semper pronus est ad excusandū facta filiorū: ideo inquit non est satis
magna causa ad obiurgandum eum:posset enim dicere pater tu prescripsisti ꝛ statuisti hmōi rebus terminū:hoc est tu
dedisti diem nuptiarū: post quas non licebit mihi amplius indulgere voluptati ꝛ libidini:quia ergo prope adest dies
quo debebo viuere alieno more hoc est more cōiugatorum qui honeste viuere debent alter pro alterius more permitte
me nunc viuere meo modo hoc est s̄m arbitriū meum.So.quia Sosias viderat tātam lenitatem in simone ꝙ etiā tale
factum excusaret quasi parum indignatus querit.Quis igitur relictus est obiurgandi locus: hoc est quā causam ergo
obiurgandi poteris habere in filium tuū si pro luxuriosa vita eum nō obiurgas.Si.vsq̄ ad hanc partē dicit vitam filij
nunc dicet cōsilium suum qđ tale est voluit enim vt nuptie bene simularentur propter duas causas. Prima est vt sciret
qualē animum filius haberet ad matrimoniū.Nam si propter amorem puelle quam in meretricem putauit nollet ducere
vxorem tūc enim iuste ꝛ acriter obiurgaret.Sicut enim Dona.di.alibi. Tolerabile putabāt veteres ꝙ adulescentes li-
bidinis impatientes cum meretricibus rem habebāt:sed turpissimum censebant si eas amabant. Quod ergo pamphi
lus glyceriū cognouerat pater eius Simo tolararet:sed si eam sic amat ꝙ nō vellet ducere vxorē tunc eum acerbe casti-
garet.Neq̄ tamē credendū est q̄ licitū putabāt veteres meretricē sectari sed tolerabile sicut hodie q̄uis omnis coitus
non legitimus mortalis est:tamē meretrices tolerātur:non ꝙ licitū sit:sed vt maius malū euitetur sic etiā veteres sciē-
tes ꝙ difficile est iuuenes diuites et ociosos castitatē custodire permittebāt tamen eis ne scorta grauius malum perpe
trent:videlꝫ ne virgines aut viduas aut maritatas aut vestales sollicitent aut turpius quid faciant ꝛ ne cum meretrici
bus aufugiat.et eiusmodi vt in adelphis dicendū est.Si ergo pamphilus sic amasset glycerium qđ nollet filiam Chre-
metis vxorē.tamē pater eum castigasset:at si dimissa Glycerio voluisset vxorē:tunc Simo chremetē taliter orasset ꝙ da-
ret filiam suā sicut etiā euenit et hec est prima causa quare voluit nuptias bene simulare. Scđa est vt deciperet Dauū.
Dauus erat seruus astutus ꝛ maliuolus qui semꝑ conabatur seni aduersari.Itaq̄ Simo putabat eum vt primū audi
ret nuptias futuras labo aturū vt eas disturbaret qđ Simo ipsum facturū putauit sine suo dāno: quia non erant vere
nuptie ergo sic.Si.si filius meus ꝓpter amorē glycerij nolit ducere vxorē:tunc ea iniuria mihi illata propter inobediē-
tiam erāt vindicāda ꝛ castigāda ab illo ꝛ ego nūc conor per falsas nuptias habere verā causam obiurgādi eum si dene
get eam ducere.Insuper Dauus seruus meus sceleratus si habet aliquid cōsilij ꝛ subtilitatis ad disturbādas nuptias:
volo vt nūc illud consumat ꝛ in bonum exerceat quando doli eius nihil noceant quem dauum ego scio omnia facturū
laboriose ꝛ diligentissime manibus ꝛ pedibus.hoc est totis viribus suis magis.ideo vt noceat mihiq̄ vt prosit et obse
quatur filio meo Sosi.Sosia miratur ꝙ dauus id vellet facere cum nō viderit causam fallendi tam bonū herum.vnde
querit.Quapropter velit dauus tibi nocere.Simo quoq̄ cōsentit quod non est causa.sed ꝙ per malitiam ipse hoc face-
ret.Unde ait interrogas quare mihi velit nocere mala mens ꝛ malus animus est in eo: sed vbi est mala mens ꝛ malus
animus non potest nisi malum sequi. Sicut in euangelio dicitur. Non potest arbor mala bonos fructus facere. vnde
vt dicit Donatus est argumentū a natura.Natura enim mali animi est malum sine causa inferre:ꝛ quia grauissimum
est peccatum quod ex certa malitia sit.ideo Simo cōmotus ira vtitur quadam reticentia. hoc est imperfecta ꝛ abrupta
oratione sicut irati solent qui plus in animo habent q̄ verbis explicare possunt. vnde dicit quēquidem Dauum si ego
sensero quam orationem sic complebis : quēquidem dauum si ego percepero aliquid facere ad disturbandas nuptias
aut vt equū molire faciam aut perpetuis cathenis tenebo aut verberibus seuissimis affligam aut aliquid simile. So-

lemus autem irati tunc imperfecta locutione vti.⁊ non possumus inuenire statim supplicium satis magnũ pro pec=
cato eius cui irascimur:vnde simo nolens exprimere dicit: sed quid opus est verbis permitte ⁊ cõcede mihi vt eueniat
in pãphilo qd volo vt sine mora accipiat vxorẽ qñ ipsi iubebo.tũc chremes remanet mihi exorãdus vt det filiã suã pã
phil. et spero ꝙ ita fiet hoc est ꝙ nõ negabit filio meo filiã suã qñ videbit ꝙ filiꝰ meus est paratꝰ dimittere amicã et
ducere vxorẽ.Post hec verba simo ponit tertiã partẽ eorũ q̃ ꝓmiserat dicturũ.nã ꝓmiserat ꝙ diceret sosie vitã filij sui
et cõsiliũ suũ sicut fecit:⁊ diceret ei quid ipse sosias deberet facere sicut hic. vñ dicit. Tuũ officiũ est nũc et bñ simules
has nuptias vt perterrefacias dauũ:⁊ vt cõsideres quid filiꝰ meus agat ⁊ quid cõsilij captat cũ dauo.So.satis est di=
ctũ ego curabo ita facere vt iussisti eamus nũc intro.Si simo q̃ volebat manere in ꝓscenio liberto suo sosie dicit.Ua=
de ante ego te sequar quare aũt volebat ⁊ debebat in ꝓscenio manere dicã in principio expositionis sequẽtis scene.

¶Principales sententie ⁊ auctoritates prime scene primi actus.

Auctoritates ⁊ sentẽtie dignissime notatu hic plurime sunt: sed q: eas per expositiones nostras quilibet
habere fallaciter põt:ideo paucas repetã.vñ prima est qui clemẽtẽ vult habere patronũ necesse est libera
liter seruiat.vñ Terẽ.in andria.Feci ex seruo vt esses libertꝰ mihi ꝓpterea ꝙ seruiebas liberaliter. ¶Se
cũda est ꝙ summũ pretiũ oim q̃ possident est libertas.vñ Terẽ.in and.de libertate loquẽs dicit ꝙ habui
summũ pretiũ persolui tibi. ¶Tertia.Beatus est famulus cuiꝰ obsequiũ dño gratũ est. vnde Teren. in
and.facit famulũ loquẽtẽ ad patronũ suũ.Gaudeo si qd tibi feci qd placeat.Simo.⁊ hic gratũ fuisse ad=
uersum te habeo gratiã.¶Quarta qui bñficiũ datũ cõmemorat videt ingratitudinẽ accipiẽtis exprobare.vñ Teren.
in and.Istec cõmemoratio quasi exprobatio est immemoris bñficij.¶Quinta ingeniũ hois non cognoscit ꝙdiu sub
virga tenet.vñ Terẽtius in and. Nã antea qui scire posses aut ingeniũ noscere dũ etas metus magister prohibeant.
¶Sexta vtilissimũ est iuuenibus nulli vni rei nimis ardẽter insistere.sed oia q̃ iuuenes honeste facere pñt mediocri=
ter peragere.vnde Terẽtius in and . Id arbitror apprime in vita esse vtile vt ne quid nimis:⁊ est istud vnũ de tribus
aureis verbis chilonis philosophi que dicunt aurea q: scripta erãt aureis literis ⁊ cõsecrata in tẽplo apollinis tanꝗ
essent adeo sapiẽtie mortalibꝰ data.vñ dicit Plinius lib.vij.naturalis historie.c.xxxij. Mortales oraculoꝝ societatem
dederũt chiloni tria eius ꝓcepta delphis ꝯsecrãdo aureis literis q̃ sunt hec. Nosse se queꝗ.Et nihil nimiũ cupere.Co
mitẽꝗ eris alieni atꝗ illi esse miseriã.Primũ inꝗ est nosse se queꝗ.vñ dicit Iuuenalis.E celo descẽdit gnotiseautõ. e
celo descẽdit hoc grecũ cognosce teipsum. ⁊ certe nulla sciẽtia sub deo vtilior est.Scdm preceptũ chilonis fuit nihil ni
miũ cupere.Nã vt dicit Terẽtius. Apprime vtile est in vita hois ne quid nimis.vnde vulgare est dictũ. Omne qd est
nimiũ vertit in vitiũ.Nã vt oẽs philosophi morales dicũt virtus moralis cõsistit in medio.vnde dicit Horatius.Uir=
tus est mediũ vitiorũ vtrũꝗ reductũ.Et alibi.Est modus in rebus sunt certi deniꝗ fines. Quos vltra citraꝗ nequit
cõsistere rectũ.Tertiũ preceptũ chilonis fuit comitẽ eris alieni atꝗ litis semper esse miseriã. miseria semper comitat
et insequit eos qui accipiũt pecuniã ad vsurã:⁊ qui libenter litigat in iudicio.oẽs enim qui pecuniã ab alienis ꝓ pre
tio accipiũt ad miseriã tẽdunt.Laertius in vita chilonis dicit ꝙ tertiũ eius dictũ fuit Spõsioni comes est iactura qui
pro alio fideiubet aut spõdet faciliter dãnũ inuenit q: naturaliter sequitur sponsionẽ.¶Septima doctrina huius sce
ne est.Qui alios prefert ⁊ eorũ studijs obsequit nemini aduersus ⁊ nunꝗ se alijs preponẽs facillime laudẽ sine inui=
dia inuenit ⁊ amicos pares.Auctor est Terẽtius in andria.¶Octaua est hoc tẽpore obsequiũ amicos veritas odium
parit.de qua sententia dicit Donatus quod improbatur a sapientibus.nã obsequium assentator debet veritatẽ ami=
cus.Est idẽ sententia inquit magis probabilis quã necessaria ⁊ honesta.Est quidẽ probabilis:quia ita fere fit.vt per
obsequiũ facias tibi amicos ⁊ dicẽdo veritatẽ generes inimicos:sꝫ nõ est necessaria nec honesta q: nõ deberet ita esse.
vnde Tullius in libro de amicitia di.sic. Cuius aures clause veritati sunt ab amico verũ audire nequeat huiꝰ salus
est desperãda.Scitũ est enim illud Catonis.Multo melius de quibusdã acerbos inimicos mereri ꝗ eos amicos qui
dulces videant.Illos verũ sepe dicere.hoc nunꝗ. Et ꝓpterea dicit Cicero.in eodẽ libro de amicitia.Monendi amici
sunt sepe ⁊ obiurgãdi ⁊ hec accipiẽda amice:cũ beniuole fiũt.Sed nescio quõ verũ est ꝙ in andria familiaris meꝰ Te
rẽtiꝰ dixit.Obsequiũ amicos veritas odiũ parit.Molesta veritas est si quidẽ ex ea nascit odiũ qd est amicitie venenũ.
Sed obsequiũ multo molestius quod peccatis indulgens precipitẽ amicũ fieri sinit.Maxima autẽ culpa in eo est qui
et veritatẽ aspernatur ⁊ in fraudẽ obsequio impellitur.Ex his omnibus patet ꝙ nõ debemus adulatorie amicis obse
qui nec parcere veritati.si per eã possumus proximũ oportune corrigere.Et ideo dicit Dona. ad excusandũ Teren. ꝙ
istud verbũ dicitur in theatro nõ in schola.Pro quibus verbis sciendũ est ꝙ in scholis a philosophis nõ debẽt precipi
nisi ea que sunt omnino laudabilia ⁊ honesta:sed in ludis ea sepe dicuntur nõ que fieri debẽt:sed que male fiunt:ꝙ si
quis velit dicere ꝙ in theatro liceat sentẽtias cõtra bonos mores ꝓferre tunc multũ derogat auctoritati comicorũ: q:
nesciret qñ bonũ ⁊ qñ malũ preciperẽt.Et ideo melius est vt dicamꝰ Teren. nõ dicere ꝙ honestũ sit obsequi ⁊ odiosum
verũ dicere:sꝫ ꝙ ita cõiter fiat lꝫ nõ sit laudabile ꝙ aũt nõ sit laudabile indicat Terẽ.q: addit illã particulã hoc tẽpore.
Qñ enim sic loquimur nunc videmus mores tẽporis nostri reprehẽdere. Cõe est enim vt oẽs laudant mores preteriti
tẽporis.Itaꝗ qñ dicitur vt nunc viuunt homines:vt nũc sunt mores hoc tẽpore sic viuitur hoc genus aucupij est nũc
vberrimũ:tunc significatur semper aliquid fieri nõ recte sicut hic.⁊ ideo Sosias dicit ad Simonẽ ꝙ Pãphilus sapien=
ter vitã instituit ꝓpterea ꝙ illo tpe sic erãt corrupti mores hominũ vt obsequiũ generet amicos:⁊ veritas odiũ:ꝙ si ve
limus intelligere hoc tẽpore vt referatur ad etatẽ eorũ quibus pãphilus obsequebat : tũc etiã non est mala sententia:
nam sensus tunc est hoc tempore.i.tẽpore adulescentie aut iuuente in quo est pamphilus cum suis equalibus. Obse
quium parit amicos ⁊ veritas odium. Iuuenis enim vt dicit Hora.in lib.de arte poetica est monitoribus asper: q: nõ
libenter corripitur precipue ab eo qui non est maior ipso maiores non equales debẽt prauos minorũ mores corrige=
re.Prudẽter ergo vnde Pãphilus vitã instituit ꝙ cũ esset iuuenis obsequebatur studijs cõsociorũ hoc est cõformabat
se voluntati eorũ cũ quibus viuebat:vnde dicit Hora.in episto.Nec tua laudabilia studia aut aliena reprehẽdes:nec
cum venerari volet ille poemata panges ⁊c.Causam postea dicit ꝙ oderunt hylarẽ tristes:tristẽꝗ iocosi.Sedatũ cele=
res:agilẽ gnauũꝗ remisit ⁊c.Itaꝗ cui vult amari ⁊ charus haberi obsequatur studijs:quod tunc licitum est qñ studia
sunt honesta vel quando non sunt vitiosa qualia erãt studia eorum quibus pamphilus obsequebatur:quia vt dictum
est maxime hoc tempore.i.tempore iuuente obsequium amicos parit.Melius est tamen intelligere vt referatur ad om=
nes et dicatur cum quadam reprehensione temporis in quo hec comedia ludebatur:quod etiam Donatus videtur sen
tire.Nũc ad alia. ¶Nona doctrina est.Ingenium omnium hominum est procliue ab labore ad libidinem. ¶Decima
auctoritas est. Si illum obiurges vite qui auxilium tulit. Quid facies illi qui dederit damnum aut malũ . Multa alia
notanda sunt sed alijs relinquo.

Primus actus Andrie.

Os istec. Hec scena ꝓ argumēti narratione ꝓponit̃ atq; ꝓ faciēdis fabule fundamētis in qua q̄dē introdu
cit̃ ꝓtatica persona. Sosia q̄ semel inducta in principio fabule in nullis deinceps fabule partibꝰ adhibe=
tur. Hic aūt Simo Senex Pāphili pater seruū alloquit̃ sup nuptijs falsis quibꝰ animū filij tētare niteba
tur: bisq; suo sermone subtiliter fabule argumētū explicat qd in ꝓlogo omiserat vt maliuoli poete dictis
rūderet: sermonis etiā principiū abrupti est. sic enim incipit quasi epule nuptiales iā essent coempte ⁊ in
cōtinuū ferēde. ❡Ordo est. vos serui auferte. i. asportate hec edulia intro puta ad coquinā. Ipsis autē ser
uis respiciētibꝰ neq; ꝓperātibꝰ subdit abite qua
si discedite domū ⁊ facite qd iubemini. Ubi aduer
te illa auferri q̄ cū fastidio cernunt̃ ea vero ferri q̄
cū honore tractant̃. Deinde submissa voce dicit
Si. Sosia. in vctō adesdū. i. adueni huc seu ad me
veni vbi dū est syllabica adiectio. ⁊ ades vel adsis
imperatiuū est vel ades capit̃ ꝙ ꝓpe sis: hic volo
te alloq̄ paucis verbis. i. breui sermone. Sosia di=
ctū puta. i. existima te dixisse aut re puta id dictū
esse. Nēpe. i. certe vis sup. vt hec edulia recte curē
tur. i. coquant̃. Nā curatio medicoꝝ est: ⁊ cura re=
liquoꝝ. Curare enim interdū significat reficere.
vñ curare corpꝰ gñale verbū est ad oia q̄ spectant
ad curā corporis. ⁊ p̄cipue ad egestionē siue ven=
tris euacuationē. Si. Immo. i. sz aliud volo. So=
sia. q̄d est qd mea ars. i. meū artificiū mea īdustria
possit efficere tibi ampliꝰ. i. maiꝰ hoc. i. hac re. s. vt
recte edulia coquant̃. facere est in opere esse sz effi
cere d. signat ꝑfectionē. Inde effectꝰ ⁊ efficax. Si=
mo. nihil. i. nō vel nullatenꝰ est opus mihi. s. i. nō
egeo istac arte. i. tua arte coquinaria ad hanc rē. i.
ad experimētū filij: quā rē. ego paro. i. facere dispo
no sed opus est his artibꝰ sup. vcz fide ad cōplen
da iussa taciturnitate. i. ad celanda cōmissa secre=
ta. Interdū enim fides est mādatoꝝ fida executio
quas. s. artes intellexi. i. cognoui sitas. i. positas
esse semp in te. Sosia expecto. i. desidero. Uer. ex=
pectare vernis: scire quid velis. Simo. Ego simo
postq; te emi a paruulo. i. quo tpe paruulꝰ adhuc
eras nedū paruꝰ scis vt. i. qualr seruitꝰ. i. tua serui
lis cōditio fuerit tibi semp apd me iusta ⁊ clemēs.
i. iuste ⁊ benigne tractata capiendo vcz illa verba
iusta et clemens passiue vel si manis cape actiue
tūc vt sentit Donatꝰ seruitꝰ ꝓ dñatiōe capi dz. feci
vt esses mihi patrono tuo nō filio libertꝰ. i. manu=
missus ex seruo. i. cū priꝰ esses seruꝰ ꝓpterea ꝙ. i.
iō ꝙ seruiebas liberalr. i. liberali aio: vel liberalr:
q: tue priuate vtilitati nō auide cōsulebas sz mee
ꝑsolui tibi Sosie sūmū p̄tiū qd habui scz libertatē
dādo. So. i memoria habeo. i. nō sum ingratus: sz
memor accepti bñficij ⁊ plꝰ est q̄ scio. Nā q̄ feci=
mus possumꝰ obliuisci: q̄ vo memorie cōmēdamꝰ
nunq̄ amittimꝰ. Si. Haud. i. nō mutuo factū. i. nō
vellē nō eē factū siue nō me penitet id fecisse vcz
te a seruitute liberasse: q: cuiꝰ nō penitet id ifectū
cē vellemꝰ. Aut ꝓpterea dicit se factū nō mutare ꝙ
libertus factus nō fecit quicq̄ indignū qd factū
esset mutādū ⁊ reuocatio in seruitutē facienda.
Legit̃ aliq̄n haud muto factū. i. nō dāno neq; re=
prehendo. So. o Simo gaudeo si q̄d. i. si aliq̄d feci
aut facio qd placeat tibi: et habeo gratiā. i. habeo
animū gratū in te id qd feci fuisse vel esse (vt alij
velūt) gratū aduersuz te. i. apud te: vbi aduersum
nō declarat cōtrarietatē: aduersum aūt dici pōt et
aduersus: sicut rursum et rursus: sed hoc mihi est
molestū. i. hoc mihi displicet. Nā istec. i. ista hec cō
memoratio. i. ad memoriā reductio est q̄si. i. tanq̄
exprobatio. i. vituperatio hois sup. immemoris. i.
qui est ingratꝰ bñficij accepti: vel si capiat̃ imme=
moris passiue: vt memore iunonis ob irā sic intel
lige: est quasi exprobatio. i. obiectio. (Est em̄ expro
batio) tūc commemoratio bñficij cū enumeratione
factoꝝ bñficij immemoris. i. obliti passiue: vcz de
quo non habetur memoria. quin. i. quinimmo dic
vno verbo. i. vna sñia ꝑfectā intelligētiā cōtinēti
que cōficitur ex noie ⁊ verbo q̄d est qd me velis fa
cere. Simo. ita faciā. i. vno v̄bo dicā: p̄dico. i. apte
dico tibi hoc primum. i. ante reliqua in hac re. i. in

❡Simo senex. Sosias libertus eius.

❡Hec scena pro argumenti narratione proponitur: in qua totius fa=
bule faciunt fundamenta: ita vt virtute poete sine officio prologi ma
teriam comedie populꝰ teneat: ⁊ res agi magis q̄ narrari videatur.
Simo enim hic argumentum narrat quod prologus in maledictis
refellendis occupatus omiserat.

Os istec intro auferte abite. Sosia. adesdū
paucis te volo. Sosi. dictū puta nēpe vt cu
rētur recte hec. Simo. Immo aliud. Sosia.
quid est qd tibi mea ars efficere hoc possit
amplius? Si. nihil istac opus est arte ad hāc rē quā pa=
ro: sz ijs quas semp in te intellexi sitas: fide ⁊ taciturnita
te. So. Expecto q̄d velis. Simo. Ego postq̄ te emi a par
uulo: vt semper tibi apud me iusta ⁊ clemēs fuerit serui=
tus scis: feci ex seruo vt esses libertꝰ mihi: ꝓpterea ꝙ ser=
uiebas liberaliter: qd habui summū pretiū ꝑsolui tibi.
So. in memoria habeo. Si. Haud mutuo factū. Sosi.
Gaudeo si q̄d feci aut facio qd placeat. Simo. Et id gra
tum fuisse aduersum te habeo gratiam: sed id mihi mo
lestum est: nam istec cōmemoratio quasi exprobatio est:
immemoris beneficij quin tu vno verbo dic quid est qd
me velis. Si. Ita faciā hoc primū hac in re predico tibi:
quas credis esse has nō sunt vere nuptie. So. Cur simu
las igitur. Simo. Rem omnē a principio audies: eo pa=
cto et gnati vitā: et consiliū meū cognosces: ⁊ quid face
re in hac re te velim. Nam is postq̄ excessit ex ephebis
sosia liberius viuēdi fuit potestas. Nam antea qui scire
posses aut ingeniū noscere dum etas: metus: magister
prohibebant. Sosi. ita est. Simo. Quod plerique oēs fa=
ciunt adulescētuli vt animū ad aliqd studiū adiungant
aut equos alere: aut canes ad venādū: aut philosophos
horum ille nihil egregie preter cetera studebat: ⁊ tamen
oia hec mediocriter: gaudebāt. Sosi. non iniuria. Nam

Exprobratio

illi sub intelligi potest.

id arbitror apprime in vita esse vtile: vt ne quid nimis. Simo. Sic vita erat facile omnes perferre ac pati cum quibus erat: cumq; vna his sese dedere eorū obsequi studijs aduersus nemini nūq̄ preponēs se alijs ita vt facillime sine inuidia laudē inuenias ꝛ amicos pares. Sosia. sapiēter vitā instituit. Namq; hoc tpe obsequiū amicos veritas odiū parit. Simo. interea mulier q̄dā ab hinc trienniū: ex Andro cōmigrauit huic vicinie inopia/ꝛ cognatorū negligētia coacta. egregia forma/ atq; etate integra. So. Hei vereor ne q̄d andria apportet mali. Simo. Primū hec pudice vitā parce ac duriter agebat lana/ꝛ tela victū queritās: sed postq̄ amās accessit pretiū pollicēs vnus ꝛ itē alter (ita vt ingeniū est oīm hoīm ab labore procliue ad libidinē) accepit cōditionē. Dehinc questū occipit: qui tum illā amabāt forte (ita vt fit) filiū pducere illuc secū (vt vna esset) mecū. Egomet continuo mecum certe captus est habet obseruabam mane illorū seruulos veniētes aut abeūtes: rogitabā: heus puer: dic sodes: quis heri Chrysidem habuit. nam andrie illi id

hoc negotio: has nuptias.i. he nuptie non sunt vere q̄s nuptias videlȝ credis esse veras. So. Cur igit̄ simulas.i. fingis eas esse cū nō sint. Si. audies oēm rem a pricipio eo pacto.i. eo mō. Nam pactū p̄cedit ꝛ mod⁹ sequit̄: ꝛ ita dr̄ id qd̄ p̄cedit ab eo qd̄ sequit̄ cognosces ꝛ vitā gnati q̄ fuit pri⁹ bona ꝛ nūc mala ꝛ cōsiliū meū.i. id qd̄ facere ꝓposui: ꝛ q̄d velim te facere in hac re. Nā is. Incipit narrare vitā nati bonā inquiēs. Nā o sosia postq̄ is nat⁹ excessit ex ephebis.i. postq̄ nō fuit amplius de numero ephebor̄. Ephebi em̄ sunt q̄ pubescere incipiūt: ꝛ ephebia est pria etas adulscēctie ptās.i. facultas fuit ei subaudi viuēdi liberi⁹.i. libere cōparatiuū pro positiuo vel supplēdū est aliquāto q̄ȝ aliquāto liberi⁹ solito viuere potuit. Nā antea.i. an̄ illud tps qui ꝑ cōmodo posses scire aut nescire igeniū.i. inclinationē naturalē dū etas tenera.s. met⁹ verberū ꝛ magr̄.i. pedagog⁹ ꝓhibebāt.i. impediebāt quominus ingeniū nosceret. Scim⁹ qd̄ certū est: nescimus q̄ adhuc incerta desideram⁹. So. ita est vt dicis.s. ꝛ hoc interponit̄ ne sol⁹ simo loqueret̄. Si. Ille natus nihil hor̄.i. nihil ex his q̄ sequūtur studebat.i. studiose faciebat: egregie.i. valde vel nimis p̄ter cetera.i. vltra reliqua q̄ agere solebat: ꝛ tn̄ studebat inq̄ hec oīa in literā pri⁹ cōtēta mediocriter.i. modeste qd̄.s. egregie studere aliquid horū preter cetera plerīq; oēs alterū scȝ plerīq; abūdat quo ad sensū: sed sonorā reddit orationē alterū.s. oēs ponitur necessario oēs adulescētuli faciūt vcȝ vt.i. ita qd̄ adiūgant.i. applicēt animū ad aliquod studiū.i. ad aliquā vocationē aut alere.i. ad alendos equos aut canes ad venādū.i. ad venatū vel venādi grā: adiūgāt inq̄ animū ad philosophos aut sectādos subaudi aut audiēdos. pōt etiā subaudiri infinit⁹ sic aut adiūgant animū adire philosophos.i. adeūdos philosophos aut audiēdos. sed tunc in idē redit: gaudebā letabar ꝙ tam mediocriter cūcta agebat. So. nō iniuria.i. nō immerito gaudebas. Nā arbitror id esse apprime.i. valde vel mirū in modū vtile in vita vt.i. ꝙ ne quid.i. non aliquid agas sup. nimis.i. ne agat aliq̄s vltra id qd̄ satis est. Si vita eius erat si.i. eiusmodi siue talis hoc est modus viuēdi eius talis erat: vcȝ facile.i. benigne pferre ꝛ pati oēs cū quibus erat.i. facile tolerare cor̄ mores cū quibus viuebat ꝛ dedere sese. vna cum his: id est se esse deditū aut paratū ad ea ad que socij erāt parati aut dediti. ꝛ obsequi. id est morē gerere studijs: id est cupiditatibus ꝛ voluntatibus eorū cū quibus erat. Ubi est aduertendū dedere significare valde dare queadmodū hostes se dedūt in hostiū ptātē. Sed inq̄ ei⁹ vita erat nemini esse sup. aduersus.i. nulli aduersari aut repugnare nūq̄ preponēs.i. vita ei⁹ sic erat nūq̄ esse p̄ferens se alijs. Uel sic astrue literā exponēdo illa infinitiua per p̄terita impfecta indicatiui sic. Uita ei⁹ erat sic vt sequit̄ facile pferre.i. pferebat pati.i. patiebatur oēs cum q̄bus erat ꝛ dedere.i. dedebat sese.i. accōmodabat se vna cum ijs cum q̄bus viuebat obseq.i. morē gerebat cōplacebat studijs eorū nemini supple erat aduersus: nūq̄ erat supple p̄ponens i. preferens se alijs erat ita agēs sup. vel faciens vel volēs vt inuenias.i. vt inueniret aliq̄s facillime inter eos laudē sine inuidia.i. sine detractione ꝛ amicos pares.i. cōcordes. Sosias. Pāphilus instituit.i. suscepit siue incepit ꝛ formauit sapiēter vitā.i. viuēdi modū. Nāq; hoc tpe obsequiū quasi obediētia siue (vt ita loquar) cōplacētia parit.i. acq̄rit amicos veritas parit odiū. Simo incipitur hic vite male narratio ꝛ pri⁹ fit digressio ad chrysidem. Interea.i. interim dum hec agūtur quedā mulier scȝ chrysis egregia forma.i. eminēti ꝛ prestāti facie atq; etate integra.i. florēte cū nihil esset addēdū nihil quoq; foret diminutū cōmigrauit ex andro insula.i. patriā linquēs accessit huic vicine.i. ad hāc viciniā coacta inopia.i. pauperie negligentia.i. incuria cognatorū.i. ꝓpinquorū triēniū abhinc.i. ex tribus ante annis: qd̄ barbare dr̄ a nōnullis de post tres annos p̄positio itaq; aduerbio iungi pōt vt abhinc dehinc. A mane vsq; ad vesperū illic pugnata est pugna dicit Plautus in amphitrione. Sosia. hei interiectio dolētis ꝛ indignātis vereor ne quid mali.i. qd̄ aliqd̄ malum andria femina.s. Chrysis que ex andro insula maris egeiathenas venerat apportet.i. afferat ꝛ bn̄ apportet q: portare ignotis est. Si. defendit vitā Chrysidis vt potuerit apud eā recte morata esse Glyceriū. Primū.i. in principio hec chrysis agebat vitā.i. viuebat pudice.i. caste parce.i. tenuiter ac duriter.i. laboriose. Nam dure aduerbiū significat crudeliter queritās victū.i. vix quotidie querēdo ꝛ victū inueniēs. Nam q̄rit qui ad plenū ꝛ ppetuū reponit: queritat qui vix quotidie querēdo victum inuenit. Bene etiā dicit victū qui in paruis aridisq; alimonijs est cōstitutus. Cibus etiā delicatus p̄betur queritās ergo victū lana.i. opere lanificio. ꝛ tela que est finis laboris. Tela aūt est pānus quicūq; tam laneus q̄ȝ lineus. Pānus em̄ proprie dūtaxat pānū significat qui vilis est ꝛ crasso filo cōtextus solos paupes decēs. vn̄ pānosus homo qui paup est: ꝙ veste vili induatur. Sed postq̄ amās.i. qui vere amat. amator em̄ fingi pōt: accessit: aduenit pollicēs.i. vltro ꝓmittēs p̄tiū vnus primo: ꝛ item.i. similiter vel post alter.i. duo ita vt.i. eo modo quo ingeniū.i. natura omniū hominū. est procline.i. pronū inclinatū ab labore ad libidinē.i. voluptatē: ipsa Chrysis accepit cōditionē.i. pactioni ꝓmissioniq; assensit. Interdum em̄ cōditio pro actione capitur. Inde ferre ꝯditionē quasi certa lege siue certo pacto aliquid ꝓmittere. Dehinc.i. deinde. occipit.i. cepit vel incipit questū facere vel exercere.i. lucrū facere: nam questus significat lucrū: sed proprie numariū illi qui tū.i. tūc amabāt illā forte.i. casu quodā: ita vt fit.i. fieri solet pducere secū illuc.i. ad chrysidē filiū meū vt essem vna cum eis.i. vt comitaretur seu sociaret eos vel si pducere legat̄ esset ab eo es: sensus est: vt comederet vna cum eis ꝛ cōuiueret: ꝛ quidē bene pduxerūt quasi inuitū. nam perducūtur necessitate coacti. Egomet.i. egoipse cōtinuo.i. ilico mecū subaudi voluptabā vel cogitabā. Certe captus est.i. irretitus siue illaqueatus est amoris praua cupidine tractū a feris laqueo implicatis. habet.i. vulneratus est. qui em̄ pcussus est habet. tractūq; est a gladiatoribus qui dicūt alterutrū eorū habere qui pcussus est: obseruabā.i. animaduertebā mane seruulos illorū iuuenum veniētes aut abeūtes rogitabā: frequēter rogabā. heus aduerbiū vocātis. o puer.i. serue dic sodes.i. si audes. qd̄ vocabulū Prisci. vult esse defectiuū verbū. Seruius vult esse aduerbiū ꝛ precationē significare. Donatus dicit esse vocē exhortantis vt amabo rogo. Festus ꝛ Non

vt capsis cape si vis.sis p̄ro si vis. exponit etiā Donatus.
nino volūt esse copulata verba vt sodes ex si ꝛ audes componatur vt capsis cape si vis. Nam id nomē scilicet
sodes pro si scias:dic ergo sodes si audes.vel si scias q̄s habuit heri Chrysidē.i.quis est ea potitus. Dicebant seruuli phedriā aut cliniam aut
Chrysis erat illi andrie.id est illi mulieri de andria.So.teneo.i.intelligo.Si. amore capti erant.Eho interiectio cum
nicératū iuuenes habuisse Chrysidē:nam hi tres tum.i.tūc simul amabāt id est quid Pamphilus fecit:dicebant inq̄ quid? mo
nunq̄ admirātis interdū deposcit intentionē nutus ꝛ animaduersionē facta distinctione subnectēda

erat nomen.So.Teneo.Si.Phedriam: aut cliniam di
cebant:aut niceratum. nam hi tres tum simul amabāt.
Eho:quid Pamphilus? quid. Symbolum dedit.cena
uit gaudebam.Item alio die querebam comperiebam
nihil ad Pamphilum quicq̄ attinere. Enimuero expe
ctatum satis putabā ꝛ magnū exemplū cōtinētie.Nam
qui cū ingenijs conflictatur eiusmodi: neq̄ cōmouetur
animus in ea re scias: tum posse habere ipsum sue vite
modum:tum id mihi placebat:tum vno ore oēs oīa bo
na dicere ꝛ laudare fortunas meas : qui natū haberem
tali ingenio preditū.quid verbis opus est? ac fama im=
pulsus Chremes vltro ad me venit vnicā gnatā suā cū
dote summa filio vxorē vt daret:placuit despōdi:hic nu
ptijs dictus dies. So. quid igiť obstat cur nō vere fiāt.
Si. audies ferei n diebus paucis quibus hec acta sunt
Chrysis vicina hec moritur. So.O factū bn̄ beasti me.
hei metui a Chryside. Si.ibi tum filius cū illis q̄ ama=
bant chrysidē : vna aderat frequēs:curabat vna funus:
tristis interī nōnūq̄ collachrymabat. Placuit tum id
mihi:sic cogitabā:hic parue ꝯsuctudinis cā huiꝰ mortē
tā fert familiariter.quid si ipse amasset? quid mihi is fa
ciet patri? hec ego oīa putabā esse humani ingenij man
suetiq̄ animi officia. q̄d multis moror? Egomet quoq̄
ciꝰ cā in funus ꝓdeo:nil suspicās etiā mali. So. Hem:
q̄d est? Si. Scies: effertur.imus interea inter mulieres
que ibi aderāt forte vnam aspicio adolescentulā forma.

dus interrogādi et facta distinctione subnectēda
est respōsio dedit symbolū.i.vt sentit tortelius por
tionem suā vel signū dedit vt anulū vel aliq̄d tale
quousq̄ pecuniā ꝯferret.symbolū em̄ teste Tullio
pollnce de vocabulis rerū paruū erat nummisma:
vnde ꝛ signū a nōnullis traditur qui etiā symbo=
lum bonū omen interpretatur. Cum aūt a symbo
lo q̄d est cōfero deducatur:quidā collationē inter=
pretari voluerunt:ita vt scena illa dicatur collatio
in quam cōparandam plures aliquid cōtulerunt.
Symbola enim huius symbole est collatio. Cena
uit cum socijs.i.ego pater gaudebā. Itē similiter
alio die querebā comperiebā.i. inquirēdo reperie
bam siue cognoscebā nihil quicq̄ abūdat quicq̄
aut cape nihil pro nō vt sepe fit.attinere.id est spe
ctare ad Pāphilū.Enimuero.i.certe putabā satis
spectatū.i.satis ꝓbatū et putabā ipm̄ esse magnū
exēplū.i. magnā imitationē cōtinentie cautionis
cōseruationis a libidine. hyperbole laudis est fi=
dem excedēs.nam homo qui conflictatur.i.atteri=
tur siue agitatur : frequētatiuum em̄ est conflicto
a confligo cōfligis cōfligit: q̄d significat cōcertare
et manus cōserere inde cōflictus preliū.Cōflicta=
tio autem est tactus corporū inuicē et collisio. cō=
flictatur ergo : id est colliditur atteritur collucta=
tur cum eiusmodi : id est talibus ingenijs hoc est
cum hominibus talis nature puta lasciuis : neq̄
tamē animus eius cōmouetur.i. a suo ductu ꝛ te=
nore nō deflectitur: vbi aduerte tamē poni vbi nō
precessit q̄q̄ q̄d Laurētius valla vult esse subau=
diendum:scias ipsum:id est talē iuuenē posse ha=
bere modū:id est regimen ꝛ moderationē sue vite.
tum.i.et vel partim id scʒ q̄d non cōmouetur ani=
mus eius mihi placebat.tum:id est et vel insuper
vel preterea oēs vno ore.id est vno cōsensu vna vo
ce.dicere.id est dicebant oia bona ꝛ laudare:id est
audabāt fortunas meas. id est me fortunatū ꝛ fe
licem qui refertur ad meas quo ad ꝑsonā possesso
ris nō possessionis qui videlʒ ego haberē gnatū:
id est filiū preditum tali ingenio:tali natura ꝛ ta=
libus moribus moratū siue institutū. quid opus
est verbis: id est cur pluribus verbis laudes eius
inculcarē. Chre.ciuis atticus ipulsus.i. inductus
motus hac fama.id est bono rumore:de filio venit
ad me vltro.id eū nō rogatus vt daret vnicā gna=
tam suā vxorē.i.que foret vxor filio meo Pāphilo cum summa dote.i.cū optima dotis cōditione. Placuit.i.fuit cōtētus
volui despōdi.i.ꝓmisi me etiā daturū filiū virū sue gnate:ꝛ bn̄ despōdi.nā spōdet pater ꝓpuelle:despōdet vero p̄r adulescē
tis.hic dies.i.p̄ns dies dictus est.i.cōstitutus ꝛ assignatus nuptijs.i.ad nuptias celebrandas.So.q̄d igiť obstat.i.impe
dit.cur.i.ꝓpter q̄d nō fiāt vere et nō ficte.Si.audies.id est cognosces sese.i.ꝓpemodū in his paucis diebꝰ.i. in hoc breui
tpe q̄bus.s.diebꝰ hec p̄dicta sunt acta.i.facta.Hec chrysis vicina.i.q̄ cōmigrauerat huic vicinie:moriť.So. O factū bn̄.i.o
bonus euētus:vel o bene collatū est.q̄ ipsa obierit ex qua mali q̄cq̄ filio poterat oriri. beasti me.i. beatū me reddidisti.
Hei interiectio dolētis metui a chryside.i.timui ne quid mali Pāphilo contingeret ex chrysidis causa.Nam metuo illū
dico qui mihi aliq̄d facturus est metuo ab illo cuius causa possum mali pati quicq̄ etiā si ipse nihil in me mali cōsulat.
Simo.Ibi id est apud chrysidē:tum.i.tūc filius meus aderat.i.p̄sens erat frequēs.i.adherēs (nam p̄sentes esse possumꝰ
neq̄ tn̄ adheremus ijs q̄bus assumus)vna cum illis iuuenibus qui amabāt chrysidē. Curabat diligēter disponebat fu=
nus.i.pōpā siue spectaculū exequiarū.Diciť em̄ funus a funalibus.i.a funibꝰ que intra cerā latent.Vergi.Et noctē flā=
mis funalia vincūt. Etem̄ noctu efferebātur mortui ꝓpter sacrorū celebrationē diurnā: ꝓpterea opus erat funalibus.i.
fascibus seu cereis ,interim.i.interea dum curaret funus ipse tristis collachrymabat. id est simul cum alijs lachrymas
emittebat:id scʒ q̄d lachrymabat placuit:tum id est tūc mihi.sic.i.hoc pacto cogitabā hic filius meus fert tam familiari
ter.i.tam grauiter quasi familiaris mortē huius mulieris cā parue cosuetudinis.i.parue cōuersationis:q̄d fecisset sup.si
amasset eam.i.eiꝰ fuisset amore captus q̄d hic filius faciet mihi patri.i.mihi q̄ sum pater:ego putabā voluebā mēte tāq̄
pectoris simplicitate oberrās hec oia.scʒ q̄ faciebat filius esse officia.i.esse debita igenij humani.i. nature benigne circa
Chrysidē ꝛ esse officia māsueti animi.i.bone mētis in amicos.quid.i.cur moror te multis v̄bis: scʒ.i.cur lōgo sermone te
detineo.pōt etiā dici q̄d moror.i.immoror cōsisto multis.i. in lōgo sermone ꝛ hoc dicēdi genus cū sitibus solet adhiberi
vbi aliq̄d p̄cipuū aut creditu dificile addēdū est.quoq̄.i.etiā egomet.i.ego ipse pater causa eius.scʒ filij:ꝓdeo:id est exeo
in funus:id est in officiū ipsum seu pompā exequiarū nihil mali suspicās.i.cogitās etiā.i.adhuc:vt fiat suspēsio audito
ris.Sosia hem interiectio indignātis quid est.i.quid sibi vult q̄d dicis etiā. Si.scies.affertur.i.exportatur ad rogum.s.
cadauer mortue:nam afferri ꝓprie dicūtur cadauera mortuorū:imus ire ꝓprie ad exequias spectat interea inter mulie=
res que aderāt ibi.i.in eo loco forte.i.casu quodā:aspicio vnā adulescētulā.i.iuuēculam forma.i.habentē formam ꝛ ibi

Sosi.(bona fortasse)Si. Et vultu socia adeo modesto: adeo venusto vt nihil supra:que tũ mihi lamentari preter ceteras visa est:⁊ quia erat forma preter ceteras honesta ac liberali. Accedo ad pedissequas:que sit rogo sororem esse aiunt Chrysidis: ꝑcussit ilico animũ:atat: hoc illud est hinc ille lachryme:hec illa est mia.So.ꝙ timeo quorsum euádas.Si.funꝰ interim ꝓcedit:seq̇mur:ad sepulchrũ venimꝰ in ignẽ posita est: fletur. Interea hec soror(quã dixi)ad flãmã accessit imprudẽtiꝰ satis cũ periculo. ibi tũ exaiatus pãphilus bñ dissimulatũ amorẽ ⁊ celatũ indicat accurrit. mediã mulierẽ amplectit̃. mea Glyceriũ(inq̇t)q̇d agis?cur te is perditũ? Tũ illa(vt cõsuetum facile amorẽ cerneres)reiecit se in eũ flens ꝙ familiariter.Sosia.Quid ais? Si. Redeo inde iratꝰ atq̃ egre ferens.Nec satis ad obiurgandũ cause: diceret q̇d feci:quid cõmerui aut peccaui pater:q̄ sese in ignẽ inijcere voluit prohibui: seruaui:honesta ratio est.So.Recte putas nam si illũ obiurges:vite qui auxiliũ tulit q̇d facias illi qui dederit dãnũ aut malũ. Si.venit chremes postridie ad me clamitans indignũ facinus cõperisse se pãphilũ pro vxore habere hãc peregrinã: ego illud sedulo negare factũ:ille instat factũ. deniq̃ ita dum discedo ab illo vt qui se filiã neget daturũ.So.Non tu ibi gnatum?Si.ne id q̇dẽ satis vehemẽs causa ad obiurgãdũ. So.qui cedo.Si. Tute his rebus finẽ ꝑscripsisse pater. prope adest quũ alieno more viuẽdũ est mihi sine nunc me meo interea viuere mõ.Sosi.quis igitur relictus est obiurgandi locus.Si.si ꝓpter amorẽ vxorẽ noluit ducere.ea primũ ab illo animaduertẽda iniuria est:et nũc id operam do:vt per falsas nuptias vera obiurgãdi causa sit si deneget:simul sceleratꝰ Dauus si q̇d cõsilij habet vt consumat nũc cũ nihil obsint doli quẽ ego credo manibꝰ pedibusq̃ obnixe oĩa facturũ magis id adeo mihi

subdistinguendũ est vocem subleuãdo.Sosia fortasse bona forma aspexisti iuuenculã.i. vidisti eam habẽtem bonã formam.Simo.O sosia ad attentionẽ excitandã propriũ nomẽ exprimit.⁊ aspicio inquã illã vultu.i.frõte vel indicio voluntatis adeo.i.ita modesto.i.moderato ⁊ ꝓbo.⁊ adeo.i.ita venusto formoso ⁊ elegãti:vt nihil supra excogitari possit vel nihil sit ꝑterea requirẽdũ.est eñ eclypsis que.s.adulescẽtula.tũ.i.tũc visa est mihi lamẽtari.i.plãgere:flere preter ceteras.i. plus ꝙ cetere:⁊ q: erat forma.i.specie seu factura honesta.i.pulchra ac liberali.i. pre se ferẽti liberalitatẽ ꝙtũ ad vultũ.s. forma enim immobilis est ⁊ naturalis vultus mouetur et fingit̃:accedo ad pedissequas.i.ad ancillas et comites glycerij rogo.i.interrogo percũctor que sit illa adulescẽtula. aiunt.s. pedisseque eam esse sororẽ chrisidis illico.i. cõtinuo suspitio vel responsum earũ percussit hoc est cõmouit aĩm meũ: atat interiectio subitũ motũ designans et impetũ admirãtis hoc est illud ꝓpter qđ.s.curabat vna funus hinc.i.ex hac cã ille lachryme filij.s. procedũt hic est illa mia qua.s.eum duci putabã in mortuã cum tñ ex superstite glycerio ꝓficiscatur. So.ꝙ.i. ꝙtum timeo quorsum euadas.i.ad que prosequẽda te cõferas et exeas seu ꝑuenias.Simo.interim i.interea:funus.i.mortuũ corpus ꝓcedit.i. progreditur: id est assidue portatur ad rogũ.sequimur.i. imus post:venimus accedimus ad sepulchrũ. Dicitur sepulchrum aut quasi sine re pulchra aut q̄si sine pulsu cũ ibi mortui sint aut a sepeliẽdo dicit̃. Chrysis postea est in ignẽ fletur (impersonaliter dictũ)ab omnibus scz.interea hec soror scz Glycerium.quã dixi accessit imprudẽtius.i. nimis incõsiderate : vel cõparatiuũ pro positiuo ponitur ad flãmam satis est cum periculo.i. nõ satis sibi cõsulẽs:ibi.i.in eo loco.tũ.i.tũc.Pamphilꝰ exanimatꝰ. id est perturbatus.exanimis aũt vel exanimus dr mortuꝰ.indicat.i.indicijs ⁊ argumẽtis ostẽdit ab effectu scz facto ⁊ dicto amorẽ bene.i. multũ dissimulatũ ⁊ celatũ.i.occultatũ accurrit.i.ad eam currit cõplectitur mediã mulierẽ.i. mediũ mulieris. inquit Pamphilus tanq̄ amator. mea Glyceriũ.i. amica mea quid agis cur is perditũ.i.destructum te.tum id est tũc illa glyceriũ reiecit se in eũ Pamphilum flens ꝙ.i. ꝙtũ familiariter : id est amice: vt.i. ita q facile.i. clare cerneres.i. cernere posses vel cernere possit aliquis (vt scđa ꝑsona pro tertia ponatur)amorẽ cõsuetũ.So.quid ais.mirãtis est nõ interrogãtis.Si redeo inde iratus atq̃ egre.i. indigne.impatiẽter difficulter ferẽs culpã filij scz nec satis.cause.i.sufficiẽs causa erat sup. ad obiurgandũ.i.incusandũ vel inclamãdũ : diceret enim sup.o pater q̇d feci tanq̄ facinus. quid cõmerui ⁊ bene.nam cõmeremur mala:ꝓmeremur bona tãtum:vt q̇d id est in quo peccaui.i.erraui prohibui impediui seruari eam sup. que voluit inijcere sese in ignem ratio vel vt alij volũt oratio est honesta. So.recte putas.i.bona est tibi snia:nam si obiurges.i. incuses illũ qui tulit.i. attulit (al's sustulit vel pertulit) auxiliũ vite dicimus auxiliũ dare et ferre. ideo dixit tulit auxiliũ quid facias illi q̇ dederit.i.intulerit dãnũ rei.s aut malũ qđ est hominis.Si.Chremes venit postridie.i.die sequẽti. ad me clamitãs tanq̄ indignabundus(indignũ facinus)id est turpe ⁊ deforme factũ et indignũ iuuene.ita bñ primus morato et est illud per se legẽdũ sicut prohdolor ⁊ similia clamitãs ergo q̇d clamitans se.s.cõperisse.i. ab alijs cognouisse Pãphilũ habere pro vxore nõ pro amica hanc peregrinã.i. alienigenã ⁊ per contẽptũ dictũ est.nam etiã peregrine noĩe meretrices noĩabãtur.ego Simo negare.i.aut negabã aut subaudi cepi sedulo:id est ĩstãter illud factũ ille puta Chremes instat:id est cõtẽdit et vrget factũ esse scilz. Deniq̃:id est postremo tũ id est tũc discedo ab illo ita vt:id est tanq̄ ab eo qui neget se daturũ filiã.Sosi.nõ tu ibi.i. tũc non obiurgasti sup.gnatũ:id est filiũ scz Pãphilũ.Si.ne quidẽ.i.nec etiã hic pro tũc causa erat satis vehemẽs ad obiurgãdũ.i. inclamãdum.vel incusandũ.So. qui.i.cur cedo.i.dic vel da.⁊ est manũ porrigentis. Si.o pater tute.i.tumet ꝑscripsisti ꝑfinisti determinasti finẽ.i.terminũ his rebus voluptati ⁊ libertati.ꝓpe adest tẽpus sup.quũ.i. quo tꝑe mihi est viuẽdum more alieno.id est vxoris arbitrio iam adsunt nuptie in ꝓrimo sunt mere libertatis:⁊ ideo auidius voluptaria sub finẽ capio, interea.i.dum nuptie parãtur sine.id est ꝑmitte me viuere.meo mõ.i.mea volũtate meo arbitrio meo more.Sosi.q̇s igit̃ locus id est que oportunitas vel occasio obiurgãdi est relictus tibi.Simo.Hoc est initiũ cõsilij sui demõstrandi si ꝓpter amorẽ Glycerij.nolit.i.renuat.ducere.i.accipe vxorẽ sibi promissam.s.Philo. Primũ.i.tũc primũ ea iniuria quã facit nuptias recusando est animaduertẽda.i.cassanda vindicãda ab illo.s.Pãphilo penas sumẽdo ab eo ⁊ nunc do operã id est ꝓpter id vt vera cã id est occasio obiurgãdi id est incusandi eũ sit ꝑ nuptias falsas id est fictas si deneget: id est si recuset

ducere Philomenã: simul. i. etiã vt si quid cõsilij. i. astutie vaframẽti. Dauus sceleratus. i. vitiosus habet cõsumat. i. cõte rat ⁊ ĩ vanũ exponat nũc cũ nihil. i. i nullo doli. i. fraudes obsint noceãt quẽ dauũ ego credo facturũ obnixe. i. instãter to to conatu ⁊ nisi manibꝰ pedibusqꝫ. i. oĩbus mẽbris hoc est oĩbus viribꝰ adeo. i. certe vt magis incõmodet. i. noceat mihi id. i. per id qđ faciet ꝙ̃ vt obsequat̃. i. morẽ gerat gnato. i. filio. So. quapropter. i. quare id faciet dauus vt tibi incõmodet sine incõmodũ afferat cũ iustus sis dñs. Si. rogas. i. interrogas inq̃ris? r̃nsio mala mens malus animꝰ quasi mala inuẽ

vt incõmodet: ꝙ̃ vt obsequatur gnato. So. quapropter. Si. rogas? mala mẽs malus animꝰ quẽ quidẽ ego si sen sero. sed quid opus est verbis sine eueniat quod volo in Pamphilo: vt nihil sit more. Restat chremes qui mihi exorandus est: ⁊ spero confore. Nunc tuũ est officiũ: has bene vt assimules nuptias perterrere facias dauũ. obser ues filiũ qui agat: quid cum illo consilij captet. So. sat est curabo. Eamus nunc iam intro. Si. I pre sequar.

tio siue excogitatio ac mala volũtas est supple cã quẽ dauũ ego si sensero. i. si ꝑcepero aliq̃d moliri: ⁊ eque aposiopesis: sed q̃d est opus verbis: eueniat: id est contingat. qđ si sit sine tũc est sensus: ꝑmitte ꝙ eueniat id in Pamphilo qđ volo scꝫ vt experiar eiꝰ amorẽ per falsas nuptias: vt id est ita ꝙ nihil sit more: id est tardationis: Chremes restat: id est reliquus est qui est exorãdus mihi: id est assuadẽ dus et spero confore: id est ꝑfectũ iri vt Chremes adiuuet figmẽtũ. nũc in hac parte tum est. i. ad te spectat vt assimules. i. fingas. bene id est vt decet has nuptias: ⁊ ꝑterrere facias. i. territũ facias Da uum obserues. i. aĩaduertas vel oculis diligenter custodias filiũ quid agat quid cõsilij. i. qđ consiliũ captet. i. capiat cum illo Dauo. So. satis est. i. suf ficit curabo. i. apparabo omnia eamus nũc intro. Si. I pre. i. prei p̃cede sequar. i. ibo post te. et I pre est anastrophe pro prei. ❡Ascensius.

❡Sine eueniat ⁊c. sic intelligo. Sine. i. permitte ⁊ cõcede vt eueniat mihi in Pamphilo quod volo: id est vt non recuset vxorem propter amorẽ: restat Chremes. i. sola difficultas erit in chremete q̃ ⁊c.

Simo herus. Dauus seruus.

❡Simo a Dauo filij amorem explorat: idem falsas nuptias vafre simulabat interminando ipsi Dauo ne quid in ea re fallacie struat: postremo Daui hesitabundi est consultatio Pamphilum ne adiu uet: an potius obtemperet hero.

Non dubium est quin vxorem nolit filius ita dauum modo timere sensi: vbi nuptias futu ras esse audiuit sed ipse exit foras. Dauꝰ mi rabar hoc si sic abiret: et heri semper lenitas verebar quorsum euaderet: qui postꝙ̃ audierat nõ datũ iri filio vxorem suo: nunꝙ̃ cuiꝙ̃ nostrũ verbũ fecit: neqꝫ id egre tulit. Si. at nunc faciet neqꝫ (vt opinior) sine tuo magno malo. Da. id voluit nos sic nec opinantes duci falso gaudio sperãtes iam amoto metu inter oscitantes opprimi nec esset spaciũ nobis cogitandi ad disturban das nuptias astute. Si. carnifex qui loquit̃. Da. Herus est neqꝫ ꝓuiderã. Si. daue. Da. hem. q̃d est? Si. Ehodũ ad me. Da. quid hic vult. Si. Quid ais. Da. qua de re. Si. rogas. meũ gnatum rumor est amare. Da. Id ppl's curat scꝫ. Si. Hoccine agis an non. Da. Ego vero istoc. Simo. Sed nũc ea me exquirere iniqui patris est. Nam quod ante hac fecit nihil ad me attinet. Dum tẽpus ad eam rem tulit sini animum vt expelleret suum. Nũc hic dies aliam vitam affert: alios mores postulat. Dehinc postulo ⁊ si equũ est te oro daue: vt redeat iam in viam.

Non dubiũ. Hic Simo alloquit̃ populũ. Nam sosia protatica persona non erat amplius necessaria narratione iam ha bita ꝓpterea discesserat: senex aũt sub stitit per que agẽda erãt reliqua. Non est dubiũ quin. i. ꝙ filius nolit: vxorẽ. sensi dauũ ita timere mõ id est antequã cũ sosia loq̃ cepisset. vbi. i. cũ primũ audiuit nuptias esse futuras sed ipse Da. exit foras. i. egredit̃. Da. mirabar si hoc id est hoc cõmissum Pãphili vel si hoc factũ simo nis sic id est ita negligenter ⁊ facile abiret id est traduceretur. ⁊ id est etiã verebar. i. timebã heri quorsum. i. ad quẽ effectũ semꝑ lenitas. i. cõtinua ⁊ assidua clemẽtia euaderet. i. ad quã partẽ erũpe ret. Nam euadere est per quãcũqꝫ difficultatẽ ad aliq̃d ꝑuenire: qui postꝙ̃ audierat vxorẽ nõ datũ iri. i. nõ esse dãdũ filio suo nũꝙ̃ fecit ṽbũ cuiquã nostrũ. i. nihil dixit nobis: ne ṽbũ q̃dẽ neqꝫ egre tulit. i. nõ impatiẽter aut moleste tulit illud. s. vxo rẽ filio nõ datũ iri. Si. At. i. sed nunc faciet. i. egre feret et simo de se per tertiã personã loquit̃ sum misse ⁊ secreto r̃ndens verbis daui nesciẽtis eum neqꝫ vt opinor sine tuo maximo malo. Dauus id voluit qđ sequit̃. s. nos duci. i. induci tãꝙ̃ feras in rhetia. aut duci. i. foueri. Nam duci ex expectatio ne longi tpis malũ ꝓ letari falso gaudio sic. i. tali lenitate nec opinãtes. i. nõ suspicãtes voluit inqꝫ nos sperãtes. i. spem hñtes q̃etos iam emoto me tu. i. posito timore opprimi. i. deꝑhendi inter osci tãtes. i. vel securos vel nihil ꝓuidẽtes. Oscitatio enĩ est animi ociũ ⁊ securitas dicta ab ore sciẽdo. i. cõmouendo. ne ociũ esset nobis. ne haberemus

oportunitatẽ cogitãdi. i. cõminiscẽdi ad disturbãdas. i. impediẽdas dissipandas nuptias astute fecit sup. ⁊ agitatione capitis dictũ esse putãdũ est. Si. Carnifex. i. Da. carnifice. i. laniatore dignus vel ipse excarnificãs dñm. i. vel destruẽs: vel in eius ꝑniciẽ ⁊ malũ tendẽs aut eũ suis verbis laniãs. Carnifex ergo qui loquit̃: cũ explanatione lege. Da. audiẽs dauus murmur ait. herus est. i. dñs adest neqꝫ preuiderã mea simplicitate ductus. Si. daue? Da. hem interiectio indi gnãtis quid est? Si. codũ hec particula est signũ deposcẽtis attentionẽ ⁊ animaduersionẽ ⁊ dum est syllabica adiectio. ad me. s. veni. Dauus. quid hoc. s. simo vult. Si quid ais? Dauus de qua re. Si. rogas. i. interrogas rumor est. i. fama vo lat gnatũ meũ amare. i. amore capi. Da. ppl's curat id. i. filiũ amare scꝫ. i. qđ vulgo dicitur deꝰ sciat ⁊ fere semꝑ ironice di citur. Si. hoccine. i. vtrũ hoc agis. i. audis an nõ agis. s. quod intelligis qđ dico an non. Da. ego vero ago. i. audio istoc. i. istud qđ ais. Si. Sed est iniqui patris. i. spectat ad patrem nõ equũ me nũc exquirere ea que. s. ante fecit. Nam nihil ad me attinet. i. spectat de his sup. que fecit ante hac. i. ante hoc tẽpus: dum i. qñ tẽpus. i. tẽporis oportunitas tulit. i. pre buit se supple ad eam rem. i. ad amãdũ. sini a sino sinis. id est ꝑmisi vt expleret animũ suũ. i. vt satisfaceret aĩo suo nunc hic dies. i. hoc tẽpus pars pro toto affert. i. recte denũciat siue adhibet aliã vitã. i. diuersum viuendi modũ. ⁊ postulat. i. req̃rit alios mores. i. cõtrarios a suꝑioribus. Dehinc. i. de hoc tpe imposterũ postulo tãꝙ̃ rem instã ⁊ si ast equũ. i. rectũ. quasi dicat nõ. daue te oro tãꝙ̃ maiorẽ vt ipse filiꝰ. iam. i. nũc ⁊ modo tarditatis signũ est redeat in viã rectã scꝫ. i. resipi scat ⁊ viã lasciuie deserat ⁊ redeat in viã rectã prouerbialiter dictũ est. ⁊ translatiue ab eo qui delirauit seu deuiauit et

Da. hic quid sit miror. Si. Oēs qui amant grauiter sibi dari vxorē ferunt. Da. Ita aiunt. Si. tum si quis magistrum cepit ad eā rem improbum ipsum animū egrotum ad deteriorem partem plerūꝫ applicat. Da. Non hercle itelligo. Si. Nō. Da. Hem: Dauus sum. nō edipus. Si. Nempe ergo aperte vis me que restant loqui. Da. Sane quidem. Si. si sensero hodie quicꝗ in his te nuptijs fallacie conarier: quo fiant minus: aut velle in ea re ostēdere ꝗ sis callidus: verberibus cesum in te pristinum Daue dedā: vsꝫ ad mortē/ ea lege atꝫ omine vt si te inde exemerim ego pro te molā. Quid hoc? Intellextin an nondū etiā ne hec q̇dē. Da. Immo collide ita aperte ipsam rē mō locut⁹ nihil circuitione vsus es. Si. vbi vis facili⁹ passus sim: ꝗ in hac re me deludier. Da. bona verba queso. Si. irrides nil me fallis. Sed hoc dico tibi: ne temere facias: neꝫ haud tu dicas tibi nō predictū caue. Da. Enimuero daue nihil id loci est segnitie neꝫ secordie. ꝗtū intellexi mō senis sentētiā de nuptijs q̄ si nō astu ꝓuideant: me aut herū pessundabūt. Ne q̇d agā certū est: Pāphilū ne adiutē aut auscultē seni. Si illū relinquo ei⁹ vite timeo. sin opitulor hui⁹ minas cui verba dare difficile est primū iam de amore hoc cōperit: me infensus obseruat ne quā faciā nuptijs fallaciā. Si senserit perij aut si libitū fuerit cāꝫ ceperit: quo iure q̄q; iniuria p̄cipitē in pistrinū dabit. Ad hec mala hoc mihi

ràdē in rectā redit viā. Dauus. Miror q̇d hoc sit quos scꝫ dicis. Si. Si queris. i. si scire vis dicā. Oēs qui amāt. i. q̄ amore sunt capti. grauiter ferūt. i. moleste ⁊ egre patiunt vxorē sibi dari. Dauus. Ita aūt. qd. d. fere oēs ita dicūt: ⁊ est tepeda cōsentio ⁊ quasi inuiti rn̄sio. Tū. i. deinde vel preterea. si quis cepit magistrū improbū ad eā rē. i. ad amādū siue sup amore. i. plerūꝫ. i. sepenumero. applicat id est adiūgit ipsum animū egrotū. i. male habētē ꝓpter amoris insaniā ad partem deteriorē. i. peiorē. Egrotus tñ hic vsurpat pro egro. Nā eger est animus: corpus vero egrotū. De hercle. i. certe: iurātis aduerbiū nō intelligo. i. nō capio verba tua. Si. Nō? Hem interiectio irascētis. Da. Ego sum dauus quasi dicat simplex seru⁹ nō edipus. i. nō interpres enigmatū mihi prepositorū nisi aperti⁹ fiat sermo. edipus em̄ posteaꝗ sphingis monstri enigma ꝓponētis ⁊ nesciū dissoluere opprimētis dissolnit ⁊ mōstrū interfecit. dicēs. est rerū obscurissimarū interpres: itaꝫ Dauus hic pōt intelligi dixisse senē deformē ⁊ mōstri similē aut inhumanū et senē instar sphingos. Si. Nēpe. i. certe ergo vis me loqui aperte. i. plane ea q̄ restāt. i. reliqua sunt. Dauus. quidē: id est certe. Sane. i. valde volo supple. Si. si sensero hodie. i. tā nocte ꝗ die. Cōplectit enim dies naturalis tā diē ꝗ noctē. te dauum conarier. i. moliri quicꝗ fallacie. i. ad aliquā deceptionē: aut cauillationē in his nuptijs quas s. simulo quomin⁹. i. vt impedit⁹ fiāt: aut si sensero te velle ostēdere in ea re: ꝗ id est ꝗtū sis callidus. i. astutus a calleo calles. Nā vt magn⁹ labore sic mēs callidi assiduitate malitie sue astutie cōcalluit. ac callū fecit. O daue dedā. i. perpetuo dabo te. Dauus em̄ ad tp̄s qd repetimus vt amicis. Dedimus vero ad ꝑpetuū vt hostib⁹ in pistrinū vcꝫ ad circū agēdas malas quas trusatiles vocāt (vt Gelli⁹ ait). Dicit enim pistrinū a pinso is. qd est molo molis: siue tūdo tūdis. cesum. i. flagellatū. verberibus i. virgis fustibus loris. Nā (vt ait Laurēti⁹) lꝫ verbera ꝓ verberatione accipiunt tñ rē cōparē ꝓprie significāt: vt flagella virgas baculos fustes loras ferulas harūdines. ⁊ si q̇d est simile: vsꝫ ad necē: id est mortē ea legi. i. tali ꝯditione referēdo ad hoies ⁊ eo hoie: id eo auspicio seu augurio ⁊ voto mētis ⁊ vocis referēdo ad rē diuinā. Omē em̄ teste Festo est anguriū qd o e fit. vt voce non auib⁹ aut alio mō dictū q̄si orimē qd ore fiat. Seruitus etiā dicit esse auspiciū. Itē votū mētis ⁊ vocis: ea ergo lege et omine vt: id est ꝙ si exemerim: id est si eduxerim te ide id est ex pistrino ego dn̄s molā. i. circū agā molas ꝓ te. i. vice tua. Quid intellextin. i. intellexisti ne hoc qd nūc dixi an nōdum. i. nō adhuc etiā ne hec quidē id est nec etiā hec intellexisti sicut nec cetera te dicebas intelligere abūdat etiā Da. immo. i. sed intellexi supple tu locut⁹ ita aperte: id est clare rē ipsam id est tuā volūtatē mō: id est pauloāte. nihil: id est nō vsus es circuitione. i. ambage verboꝝ. Si. vbi vis: id est in quacūꝫ alia re facilius passus sim: id est min⁹ moleste ferrē: deludier. i. deludi per paragogē hoc est derideri. ꝗ in hac re. i. in his nuptijs. Dauus. q̄so. i. rogo bona verba. quasi dicat meliora loq̄re vel suauius loquere precor. Si. irrides nil. i. nō me fallis. i. nō te ignoro nō me preteris aut fugis: sed dico tibi. i. admoneo caue id est fuge ne facias quicꝗ supple temere. i. incōsulte incōsiderate neꝫ ꝓ nō caue inꝗ. i. fuge. Ne haud dicas. i. qd dicas (due em̄ negatiue faciūt vnā cōsentiuā) malū futurū nō p̄dictū fuisse tibi. Uel sic dici pōt. Caue id est animaduerte vel ꝓuide: ne id est vt ꝓ ꝙ haud id est nō dicas nō p̄dictū ⁊c. Dicimus enim caue cadas ⁊ caue ne cadas in eodē sensu: vbi ne significare videt ꝙ si caue capiat pro fuge quo quidem pacto capi dꝫ. Nā cū dicim⁹ caue ne cadas. intelligim⁹ fuge hoc vcꝫ casum ⁊ lapsum tui. aliter legit Dona. qd mente ex ingenio reuolue. Enimuero. Hic dauus secū sequētia volutat atꝫ loquit. Enimuero. i. certe o Daue nihil loci est segnitie. i. negligētie neꝫ secordie. i. stultitie: quasi dicat nō oportet hic dauū esse negligēte neꝫ stultū ⁊ incōsideratū vel nihil valet hic segnitia aut secordia. Dꝛ em̄ segnis negligēs ⁊ segnitia vel segnities negligētia quasi vt Festus ait siue nitēdo qd vtile ⁊ honestū est. Secors aūt dꝛ aut ignau⁹. i. timid⁹: aut stult⁹ siue incōsideratus. Inde secordia ignauia vel stultitia. Dicit em̄ secors quasi sine corde. i. animositate vel prudētia. nā cordati hoies prudētes dicunt ꝗtū. i. inquantū intellexi mō. i. pauloāte sniam id est ꝓpositū senis id est simonis de nuptijs. q̄ nuptie si nō ꝓuideant id est caueant ⁊ vident astu. i. vel astute vel astu. i. astutia: vt vult Torteli⁹ ab astu vrbe in qua versati fiūt cauti ipse nuptie pessundabunt id est precipitē dabūt metaphora ab his q̄ irruētib⁹ vndis in aquas p̄cipites dant atꝫ submergunt ⁊ ab vndis opprimunt: sic hic Da. timet ne a nuptijs opprimant aut herilis fili⁹. Pessundabūt ergo me: aut herū. i. herilē filiū: nec certū est mihi: id est nō est mihi exploratū aut cōpertū: siue nō est apud me deliberatū aut ꝯstitutū quid agā id est agere debeā ne. id est vtrū adiutē. i. adiuuē Pāphilū. an auscultē. i. obsequar morē gerā: siue obediā seni: id est Simoni. Si relinquo id est desero illū scꝫ Pāphilū: timeo vite eius. i. metuo ne pereat sin: id est sed si opitulor id est opē fero Pāphilo: timeo inꝗ minas id est interminationes huius senis: cui seni difficile est dare verba id est fallacias. Nā verba dare alicui: est fallere aliquē. Primū iā: id est iā primū anastrophe. cōperit id est veritatē deprehēdit de hoc amore: hoc dixit quasi cū tedio ipse infensus id est vehemēter iratus ⁊ odiū gerēs obseruat me. id est diligēter animaduertēdi quid agā ne quam: id est vt nō aliquā fallaciā faciā nuptijs quo minus fiāt si senserit id est perceperit me fecisse fallaciā. perij id est male agetur mecū. aut si libitū fuerit id est si libuerit seu placuerit ei. ceperit: id est capiet: coniunctiuum pro indicatiuo. cau-

fam: id est occasionem dabit me precipitem: id est me precipitabit in pistrinum: id est in eum locum quasi ergastulũm in quo ingens erat mola: qua equis voluentibus molebatur triticum. In cum autem locum mitti solebant serui contu maces: vt equorum vice molam verterent: neq; illinc eximebantur nisi dominis ipsis postulantibus quo iure q; pro et qua iniuria prouerbiale est quasi fas nephas velis nolis quasi dicat iure vel iniuria: me in pistrinum dedet. ⁊ ita ad literam poterit intelligi. ceperit causam quo iure: id est per quod ius interrogando. q;. i. et qua iniuria id est per quam iniuriam vel quo iure id est aliquo iure ⁊ qua id est aliqua iniuria dabit me ⁊c. Verũtñ qr prouerbiale est ita sumendũ est vt sumi solet eisdẽ verbis. etiã

accedit etiã: hec andria siue ista vxor: siue amica est grauida e pãphilo est audireq; eorũ est operepretiũ audaciã. Nã inceptio est amentiũ: haud amantiũ: quicquid peperisset decreuerũt tollere ⁊ fingunt quãdam inter se nunc fallaciã: ciuẽ atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex mercator: nauem is fregit apud andrũ insulã. Is obijt mortẽ. Ibi tũ hãc eiectã Chrysidis patrem recepisse orbam: paruã. fabule mihi quidẽ hercle nõ fit verisimile: atq; ipsis commentum placet. Sed Misis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forũ vt cõueniã Pãphilũ ne de hac re pater imprudentem opprimat.

Misis ancilla.

Hinc exiens e proscenis Misis: de quo gestura est dicit simulq; docet quidnam ab altera gestum sit.

Audiui archilis: iãdudũ lesbiam adduci iubes. Sane pol temulẽta est mulier et temeraria: nec satis digna cui cõmittas primo partu mulierẽ: tñ eã adducã: iportunitatẽ spectate anicule: qr cõpotrix ei⁹ est. Dij date facultatẽ obsecro huic pariũdi atq; illi in alijs poti⁹ peccãdi locũ. Sed quidnã Pãphilũ examinatũ video: vereor qd fiet. operiar. vt sciã nũc quidnam hec turba tristitie afferat.

Pamphilus adulescens. Misis.

In hac scena inducitur Pamphilus stomachabundus: et ira concitus: vehementer dolens de nuptijs iam subito celebrandis pollicetur preterea Misidi fidem omnino seruaturum se Glycerio vel inuito: si res ita exigat patre.

est ita sumendũ est vt sumi solet eisdẽ verbis. etiã hoc qd sequitur accedit. i. adiungitur additur ad hec mala qua imminent propter nuptias. hec andria. i. hec puella de andro. s. Glycerium: siue ista cum quodã tedio et indignatione stomachi hãc facit interruptionem est vxor siue amica. i. amasia est grauida. i. pregnans e Pamphilo: id est ex opere pamphili. q;. i. ⁊ operepretium est. i. mirum est. Operepretium enim dicitur de mirificis ⁊ laudabilibus. Miramur enim que magna sunt etiam mala et libenter audiuimus: et ita admiratio et delectatio pretium est opere. i. laboris audiendi. Operepretium igitur significat iucundum: laudabile: necessarium: fructuosum: ⁊ haud ab re. i. non preter rem siue non vltra propositum. Operepretium itaq; est. i. iucundum est. vel mirum est audaciam. i. temeritatem eorum scilicet Pamphili ⁊ sociorum. Nam id sup. est inceptio. s. inchoatio amẽtium. i. mente destitutorũ. haud. i. non amantiũ. i. amore captorum. paranomasia est. Nam veteres amabant de proximo similia dicere. Decreuerũt. i. constituerunt. Decernere est de magnis rebus certam proferre sententiam. Unde senatus decreuit tollere. i. educare quicquid peperit: siue masculum siue feminam: vbi ostenditur nimius esse amor: cum non expectetur quod tollatur. ⁊ nunc fingunt inter se quandam fallaciam. s. hanc Gly. esse ciuem atticam. i. ex vrbe atheniensi que est in attica regione. quidam senex mercator fuit olim. i. iampridem is fregit nauem. i. naufragium fecit eius fracta naui apud andrum insulam appositione. is mercator obijt mortem. i. mortuus est quasi iuit ad mortẽ. Nam Cicero in epistolis dicit obire vilas pro adire. Inde obire mortẽ. i. ire ad mortem: obire diem suum. i. ire ad diẽ fati hoc est mori. Ibi id est in andro. tum. i. tunc fingunt inquã aut fama est sup. patrem chrysidis recepisse hanc Glycerium eiectam. i. ad littus emissam ex naufragio. Nam naufragus dicitur naui fracta eiectus orbem. i. sine parente paruã ita vt cognoscere parẽtes nequiret fabule. i. vt Persius ait nuge sunt sub. qdẽ hercle. i. p herculẽ. i. sup. non fit mihi sup. verisimile. i. probabile atq;. i. tñ cõmentum tale figmentũ mendacium excogitatum tale inuẽtum. Nam cõminisci significat excogitare: inuenire. Inde commentitia ratio. i. ratio fictitia: commentum ergo placet ipsis quasi dicat quod commiscuntur probãt. Sed misis. Hec est parasceue. i. preparatio alterius scene Misis ergo. i. ancilla illa a natione sic dicta. Seruorum enim comicorum nomina aut a nationibus sunt indita vt misis. Aut accidentibus vt lesbia quasi ebriosa a lesbo insula que ferax est suauissimi candidissimiq; vini. Aut a moribus ⁊ vernilitate: vt pseudulus. Aut ex negotio vt chrysalus. Aut ex qualitate corporis: vt chilach⁹. Aut ex specie forme: vt pinacium. Misis egreditur. i. exit ab ea scilicet Gly. at id est sed. Ego Da. ducã sup. vel conferam me huc ad forum vt conueniã. i. alloquar Pã. ne pater Si. opprimat. i. deprehendat eũ imprudẽtẽ. i. improuisum nõ suspicantẽ de hoc amore. i. q̃tũ spectat ad hunc amorẽ. Ascensius.

Verum est quod ait Donatus. Difficile esse distinguere actus in Terentio: quia videtur hic actus primus completus. Nam Simo quoq; ingressus videtur post sosiam: vnde dixerat. I pre sequar et ibi vidisse Dauum perturbatum cum sosia nuptias assereret vnde ait ingressus rursus. Ita modo dauum timere sensi. Sed dicemus simonem non esse ingressum vidisse autem Dauum timere pauloante quum perciperet. Vos istec intro auferte. Multa autem exemplaria habent: illic enim vero. Dane nouam scenam in qua solus Dauus loquitur. Nam Simo vt Sosie pollicitus erat nunc ingressus est. Inter oscitantes opprimi. Moralis sentẽtia. Multi enim anxietate tuti in securitate perierunt: vt troes. Unde illud Job. xxj. Ducunt in bonis dies suos. ⁊ in puncto ad inferna descendunt. Dauus nõ edipus prouerbiale est. i. simplex sum seruulus: non callidus enigmatum explanator vt edipus qui sphingis mõstri marini enigma soluens ipsam ad mortem cõpulit. Enigma autem fuisse creditur quod pedibus binis animal me ⁊ absq; ruinis. Et sumptis ternis post claudicat atq; quaternis. Est autẽ homo qui sumpto baculo aut podijs claudicat. Decreuerunt tollere. i. educare. Nam vt in tertia comedia latius patet veteribus atheniensibus erat in filios potestas aut educandi aut abijciendi ⁊ exponendi feris. Tangit autem argumentum fabule vt Critoni posteafacilius credatur: est autem parascene. i. preparatio sequentis scene quum dicit. Sed Misis ab ea egreditur: sicut in sequenti scena cum dicet. sed quidnam Pam. examinatũ video? Cetera nota sunt nisi q; pleriq; textus habent ante illud. Omnes qui amant hec verba. Si queris dicã. Audiui archilis ⁊c. Hic Misis egrediẽs ⁊ de quo gestura est loquitur: ⁊ simul docet qd ab altera gestũ sit. O archilis, id est o anus audiui quid scilicet me facere velis iubes; id est vis vel precipis lesbiam: id est illam

obstetricē ebriosam adduci iamdudū.i.q̄primū pol.i.per pollucē siue per edē pollucis.illa lesbia est mulier sane.i.multum temulēta.i.vinolēta quasi temeto.i.vino plena. Temetū em̄ vinū est qd̄ teneat mentē. Inde abstemicus.a.um.i.sobrius ꝛ temeto abstinēs.ꝛ temeraria.i.incōsiderata:preceps nō satis cōsiderās quid agat. Nec est satis digna cui cōmittus.i.credas.cōmittimus em̄ magna que salutē in dubio habēt.tñ q̄uis sit temulēta adducā eā: quia tātopere vis vos supple spectatores spectare.i.cōsiderate:importunitatē.i.incōsideratione siue incōmoditatē loci et tp̄is anicule scz Archilis:qꝛ Archilis est cōpotrix eius scz lesbie.i.simul cū ea potat. Deest p aposiopesim. Ideo vult illam accersiri. O dij obsecro.i.per sacra rogo.date huic Glycerio facultatē pariundi atq̄ date illi lesbie poti⁹ locū.i.oportunitatē siue occasionē peccādi.id est errādi in alijs vel rebus vel mulieribus. Sed quidnā:id est cur video pāphilū exanimatū: perturbatum. Exanimis aūt dicitur mortuus vereor.i.timeo q̄d fiet.i. quid sit negotij : vel quid.i. cur vel propter quid sit exanimatus.operiar.i.expectabo quidnam tristitie.i. quam tristitiam hec turba.i.hec turbatio cōmotio afferat.

Hoccine est humanū factum : aut inceptum: Hoccine est officiū patris? Mi. Quid illud est? Pam. Proh deum fidem atq̄ hominū. q̄d est si hec ꝯtumelia non est? vxorē decreuit sese mihi hodie:nōne oportuit prescisse me ante? nonne prius cōicatū oportuit. Mi. Miserā me:quod verbum audio. Pam. quid Chremes qui denegarat se cōmissurum mihi gnatā suā vxorē:id mutauit: q̄m me immutatum videt ita ne obstinate operā dat vt me a Glycerio miserum abstrahat. qd̄ si fit pereo funditus. Adeon hominē esse inuenustum aut infelicem quēq̄ vt ego sum? Proh deum atq̄ hominū fidē: nullā ego chremetis pacto affinitatē effugere potero? quot modis contemptus spretus facta trāsacta oīa:hem repudiatus repetor quāobrem? nisi. i. qd̄ suspicor:aliquid mōstri alūt. ea q̄m nemini ostrudi pōt:itur ad me. Mi. oratio hec me miserā exanimauit metu. Pā. Nā quid ego nūc dicā de patre? ah tantā ne rem tam negligēter agere preteriens modo mihi apud forū: vxor tibi ducēda est Pāphile hodie inquit: para. abi domū id mihi visus est dicere abi cito et suspēde te. Obstupui. cēsen me verbū potuisse vnū ploqui aut vllā cām ineptā saltē falsam iniquā. obmutui. Nō si ego resciissem id prius : q̄d facerē:si q̄s nūc me roget. aliud facerē:vt hoc ne facerē. Sed nūc quid primū exequar? tot me ipediūt cure : q̄ meū animū diuerse trahūt:amor:mia huius nuptiarū sollicitudo tū patris pudor q̄ me tā leni passus est aīo vsq̄ adhuc q̄(meo)cunq̄ aīo libitū est facere. Ei ne ego vt aduerser? hei mihi incertū est quid agā. Mi. Misera timeo incertū hoc quorsum accidat. Sed nūc peropus est aut hunc cū ipsa: aut

Hoccine.inducitur pāphilus iracūdus et dolēs de nuptijs tam repēte celebrādis.Iracūdia descēdit ex iniuria. Dolor vo ex miseria. Hoccine. id est vtrū hoc est factū humanū aut inceptū aliq̄ volunt factu aut inceptu vt sit sensus. Utrū hoc est humanū factu aut inceptu: id est vt fiat aut incipiatur. Hoccine.i. vtrū hoc est officiū patris.i. id qd̄ deberet facere pater. Mi. Quid illud est? pamphilus. Proh fidē deū.i.deorū atq̄ hoīm. Proh interiectio est dolētis. Uñ prohdolor dici solet ab eo qui dolēs loquitur atq̄ exclamat.pōt etiā esse interiectio indignātis siue vituperātis. Inde proh pudor dici consuenit ab eo qui cū vituperatione alicuius loquitur.hic aūt proh fidē deū atq̄ hominum dicit̄ a dolēte iracūdo atq̄ indignante et pre indignatione in exclamatione prorūpēte: vbi sensus est.proh fidē: quasi dicat testor ꝛ inuoco fidē.i.veritatē vel opem siue auxiliū deum:id est deorū atq̄ hoīm.quid hoc est si cōtumelia: id est iniuria non est:quasi dicat nihil aliud est q̄ contumelia. hoc aūt dicendi genus per se apte accōmodari solet his que necessario sunt : hoc etiā cū stomacho dictū est quasi in eū qui diceret nō esse cōtumeliā. In eo esset dicto si hec cōtumelia nō est potest esse sensus. hec.i.si heres que incipiūtur contumelia non est.i.si nō sunt cōtumelia etem̄ si contumelia postponeret̄ in eo ordine sunt diceretur nō est decreuit.i.cōstituit pr̄ scz sese daturū subaudi mihi hodie vxorē nōne oportuit me Pāphilū prescisse: ante vbi alterū abūdat vel ante vel pre.nōne oportuit id sup.de nuptijs cōmunicatū fuisse id est collatū fuisse prius inter patrē et me: qꝛ nuptiarū nō oīs potestas in patre est. Mi. Me miserā subauditur o.vel dico sicut te infelicē hominē neq̄:pro homine neq̄. Fingitur aūt id dicēdi genus vice interiectionis ostēdētis aut indignationē aut dolorem cū exclamatione:qd̄ verbū.id est quē sermonē audio. Pā.quid Chremes ait sup. vel facit q̄ denegarat se cōmissurū : id est traditurū vel crediturū aut daturū mihi gnatā suā vxorē.i.in vxorē et est appositiue dictū mutauit id qꝛ videt me immutatū: id est nō desistētē ab amore Glyce.ne.i.vtrū Chremes dat operā ita obstinate.i.pseueranter pertinaciter. Obstinate em̄ aliquid facere est aliquid in alterius malū cū conatu pseuerāter facere et in alteri⁹ perniciē nimis niti vt abstrahat.i.diuellat me miserū: id est afflictū a Glycerio. Proh deū atq̄ hoīm fidē exclamatio affectū indignātis doletisq̄ demonstrās qd̄ si sit.i.si abstrahat ab ea pereo.i.actū est de me funditus.i.prorsus radicitus. adeon.i.vtrū est verū sup. quēq̄ hominē esse adeon.i. ita vel tm̄ inuenustū scz sine venere ꝛ gratia quē oēs pulchre respuāt ꝛ repudiēt ꝛ appetāt deformes atq̄ infelicē.i. infortunatā vt ego Pam.sum. Inuenustus em̄ hic dicit̄ cui displicēs obijcitur infelix cui placēs negatur nullū id est vtrū nullo pacto.i.nullo mō potero effugere.i. in totū fugere affinitatē.i. ppinquitatē per nuptias Chremetis ne vcz sim eius gener. Quot modis quasi dicat multis modis sum cōtēptus spret⁹.exaggeratio est indicās affectū exprimētis.omnia sunt facta trāsacta.i.pacta cōcordata.prouerbiale est hoc dictū de eo de que negotio nihil supest agēdū. Hem interiectio indignātis ego repudiatus.i.recusatus a chremete repetor.i.reuocor:quāobrē.i.cur repetor siue hoc faciūt pater et chremes nisi.i.q̄ suspicor.i.opinor ꝛ est argumētū cōiecturale alūt pater ꝛ chremes aliq̄d mōstri cōtumeliosius dicit̄ si diceret aliquod mōstrū sic alibi q̄d hominis vxorē habes:alūt ergo aliq̄d mōstri.q.d. tegūt ꝛ celāt aliq̄d mali seu aliq̄d deforme qd̄ mihi cōmitti volūt q̄m mōstru aliq̄d deforme est pter nature ritū pductū ea.s.filia chremetis. mutauit aūt genus dicēdo ea q̄m femina est q̄m nemini pōt obtrūdi.i.infringi:impingi: impelli.vt nubatur itur impsonaliter.i.venit̄ recurrit̄ ad me. Misis. Hec ora.i.hic sermo examinat idest pturbat me miserā infelicē ꝛ afflictā metu. Pā. nam.i.sed quid ego nūc dicam de patre. ah interiectio dolētis ꝛ indignātis.i.vtrū decuit subaudi agere tātā rem.s.nuptias tam negligēter pater meus

modo.i.pauloante preteriẽs inquit mihi apud forũ hec verba.Pã.hodie vxor est tibi ducẽda.hoc dicẽdi gen⁹ semper
ostẽ sit necessitatẽ para.i.dispone te:abi.i. recede domũ aduerbialiter visus est mihi dicere.id abi cito ⁊ suspẽde te.i.
suspẽdio vitam termina.obstupui.i.attonitus.⁊ examinatus totus fui nihil responsionis habẽs.censen.i. putas ne
me potuisse proloqui id est proponere profari siue pronunciare.inde proloquium dicitur propositio. item profatum
et pronunciatũ (vt hab et Gellius) vllum verbũ aut vllam causam.i. excusationẽ saltẽ ineptã absurdã que a quouis
posset reprehendi falsam.i. fallantẽ etiã prudẽtẽ
iniquã iniustã:non admittendã.obmutui.i.obti
cui.quid fecissem supple si ego rescissem.i.cogno=
uissem prius id scz me hodie ducturũ vxorẽ. q.d.
aliquid commẽtus essem. Deinde se reprehendit
si quis me nũc roget.i.interroget quid facerem:re
sponderẽ supple facerẽ aliud vt ne. i. nõ facerem
hoc.i.vt nõ tacerẽ:sz nunq̃d exequar.primũ tot cu
re impediũt.i.perturbãt me:ne possim delibera=
re quid optimũ factu sit q̃ cure trahunt diuerse.i.
in diuersas sentẽtias animũ meũ.Deinde q̃ sunt
ea quẽ distrahũt eius animũ subdit ⁊ est articul⁹
exornatio rhetorica vel dissolutũ siue dialiton vel
forte schesonomaton deficiẽtibus copulis amor
misericordia huius glycerij sollicitudo nuptiarũ.
Sollicitudo est q̃ inheret mẽtibus.sollicitatio au
tem est q̃ fit ab alio:tum id est insuper pudor pa=
tris vel pudor quẽ ꝓpter me pater est habiturus
vel quẽ apud eũ sum passurus nãq amphibolo=
gia est hec oia predicta trahũt animũ diuerse qui
pater passus est tã leni.i.benigno aio vsq adhuc
i.hucusq siue hactenus me filiũ facere quecunq
(themesis est) libitũ est.i.libuit animo facere sub=
audi ne:id est vtrũ passus est sup.hec predicta:vt
ego nunc. aduerser ei. i.repugnẽ voluntati eius.
Hei interiectio dolentis incertum est mihi: id est
nõ est mihi exploratũ quid agam.i.agere debeã.
Mi.Misis nõdum se ostendit Pãphilo: sed cum
apud se conquerẽtẽ latẽter auscultat ⁊ sola etiam
secũ per interualla loquit vt vidim⁹ in priori par
te isti⁹ scene.ego misera timeo quorsum.i. ad quã
rẽ vel versus quã partẽ hoc icertũ qd dixit Pãphi
lus accidat.i.perueniat vel vertatur:sed nunc est
per opus.i. valde opus aut hũc pãphilũ loqui cũ
ipsa Glycerio aut me Misidẽ loqui aliq̃d de Gly=
cerio aduersus.i.apud hũc Pãphilũ. Dũ.i. q̃diu
animus est in dubio.i. mutat ⁊ nescit quo potissi
mũ se vertat. paulo momẽto.i.facile ac paruo tpe
et absq longa mora impellit.i.inducit huc vel il=
luc.i.in hãc vel in illã sentẽtiã quã eliget.Hoc au
tem dictũ tractũ est a mole põderis alicuius q̃ an=
teq in loco sederit ⁊ q̃diu pendet facile cõmouet
⁊ huc vel illuc impellit.Pam.quis loquit.hic secũ
enim voluntãs predicta audiuit Misidis vocẽ.de=

aliq̃d de illa me aduersum hunc loq̃. Dũ in dubio est
animus paulo momẽto: huc vel illuc impellit. Pam.
Quis hic loquit. Mi. salue. Mi. o salue pãphile. Pã.
q̃d agit. Mi. Rogas laborat e dolore: atq̃ ex hoc mise
ra sollicita est die q olim i hũc sunt cõstitute nuptie.
Tũ autẽ hoc timet ne deseras se. Pã. Hen. ego ne istuc
conari queã. Egõ ꝓpter me illã decipi miserã sinã. que
mihi suum animũ atq̃ oẽm vitã credidit: quã ego aio
egregio charã pro vxore habuerim: bñ ⁊ pudice ei⁹ du=
ctum atq̃ educatum sinã coactũ egestate ingeniũ im=
mutarier. non faciã. Mi. haud vereor: si in te solo sit si=
tum: sed vim patris vt nequeas ferre. Pam. Adeõ me
ignauũ putas: adeõ porro ingratũ: aut inhumanum
aut ferũ: vt neq̃ me cõsuetudo: neq̃ amor: neq̃ pudor
cõmoueat: neq̃ cõmoueat vt seruẽ fidẽ mi. Unum hoc
scio hãc meritã esse: vt memor esses sui. Pam. Memor
essem. o misis. Mi. etiã nũc mihi scripta illa dicta sunt
i aio chrysidis de glycerio. Jã ferme moriẽs: me vocat:
accessi: vos semote: nos soli. Incipit. mi Pãphile hu=
ius formã: atq̃ etatem vides nec clam te est q̃ illi nunc
vtreq̃ res inutiles ⁊ ad pudicitiã ⁊ ad rẽ tutandã siẽt.
Qd ego te per hãc dexterã oro: ⁊ ingenium tuũ per tuã
fidẽ perq̃ huius solitudinẽ te obtestor ne abs te hanc
segreges neu deseras: si te i germani fratris dilexi loco
siue te hec solũ semper fecit maximi: seu tibi morigera

inde cõuersus vt aspiceret visa Miside dixit.O misis salue.Misis.O optãtis est aduẽtũ aut repente percussi.Pãphile
salue.Pãp.q̃d agit amatorie perfamiliariter dictũ.misis rogas.i.i terrogas. lẽta ⁊ tristis rñsio ⁊ dolore plena.labora=
te.i.ex dolore partus ⁊ egritudinis atq̃ ipsa misera.i.afflicta ⁊ miserabilis sollicita est.i.anxia ex hoc die q olim.i.mul
to ante nuptie cõstitute sunt.i. destinate ⁊ determinate in hũc diẽ.aut.i.sz.tũ.i.pterea:timet tertiã sollicitudinẽ.s.ne de
seras.i.ne derelinquas se.Gly.Pã.hẽ interiectio dolẽtis ⁊ indignãtis affectũ demõstrãs.ne.i.vtrũ queã conari.i. velle
vel nedũ perficere istud.q.d.nõne.i.vtrũ ego sinã.i.patiar istuc.i.istud qd sequit fieri sup.s.illã Glyceriũ miseram.i.affli
ctã decipi.ꝓpter me:q ex me grauida ⁊ de me sollicita q̃ Glyceriũ credidit.i.mee fidei cõmisit animũ suũ q̃tũ ad amorẽ
atq̃ oẽm vitã suã sperãs se nactã maritũ quo cũ vitã trãsigeret suã.quã Gly.ego haberẽ charã ꝓ vxore aio egregio.i.
optimo aio summoq̃ desiderio.q.d.credidit mihi ⁊ animũ ⁊ vitã vt eã pro vxore charã haberẽ.Sinã.i.patiar ingeniũ.
i.naturã ei⁹ gly.ductũ.i.sustẽtatũ atq̃ educatũ.i.alitũ bñ i.honeste pudice.i.caste immutarier paragoge.i. mutari co=
actũ egestate.i.indigẽtia.rñdet sibiipsi nõ faciã.Misis.aut id est nõ vereor si negotiũ subaudi sit sitũ in te solo id est si
tuo ipsius relinquat arbitrio:sed vereor inq̃ vt nequeas.i.q nõ possis ferre.i.pati. vim id est impeditũ patris. pãphi.
adeõ.i.vtrũ ita putas me ignauũ.i.timidũ parũ fortẽ. Ignauus enim est q vim seruare nõ põt qui nõ est perseuerans.
porro hic cõiũctio copulatiua est.Porro aũt particula significat sed lõge certe postea vltra adeõ.i.vtrũ: ita ingratũ me
putas.i.immemorẽ bñficij accepti aut ita inhumanũ.i.ita durũ aut ita ferũ.i.immãsuetũ immitẽ.vt.i.q neq̃ cõsuetu=
do.i.diutina cõuersatio qua etiã fere mãsuescũt.cõtra id qd dicit ferã.neq̃ amor cõtra inhumanitatẽ neq̃ pudor ɔtra
ingratitudinẽ cõmoueat me.i.in me affectionẽ inducat neq̃.i.nec etiã cõmoueat me sup.i.incitet vt seruẽ fidẽ.i.sim ei
fidelis.Mi.scio hoc vnũ.q.d.quid factur⁹ sis nescio.equidẽ vnũ scio hãc Glyceriũ meritã esse.i.meruisse vt esses memor
sui.Pãph.dicis vt memor essem:o misis:misis prius est vocãdi alter increpãdi: etiã nũc illa dicta chrysidis de glyce=
rio sunt mihi scripta in aio ipsa chrysis iã ferme.i.ꝓpemodũ.⁊ est aduerbiũ festinãtis moriẽs:⁊ ꝓpterea vera dicẽs nõ
adulãs vocat me Pãphilũ.accessi ad eã.s.vos alie mulieres ab ea fuistis vel iuistis subaudi semote.i.separate seiuncte
seorsum:nos ego ⁊ ipsa chrysis mãsimus sup.soli.ipsa incipit dicere.s.o mi Pã.vides formã.i. pulchritudinẽ atq̃ eta=
tẽ.s.paruã iuuenilẽ hui⁹ gly.nec est clã te.i.nõ tu ignoras:q̃.i.q̃tũ nũc vtreq̃ res.s.forma ⁊ etas parua nihil pl⁹ signi=
ficat ꝓ vtreq̃ res in plurali q̃ significaret si in singulari diceret vtraq̃ res siet.i.sint inutiles nõ cõmode ⁊ ad tutãdam
rẽ.i.cõseruãdã pudicitiã.i.castitatẽ ⁊ hoc ꝓpter formã ⁊ ad tutãdũ rẽ.i.substãtiã ⁊ fortunas q̃tũ ad etatẽ paruã qd.i.

post quod dictū. vt Verg. Quod te per superos .i. post quod ego oro te per hāc dexterā quam teneo. hic enim apparet Chry. eū tenuisse: & oro inq; per ingeniū .i. per naturā tuā māsuetā & bñ moratā. alij per geniū legūt quasi p familiarem .i. nature deū per tuā fidē .i. per constātiā & veritatē seu fidelitatē qua polles: & per solitudinē .i. q2 sola est nisi tibi vni cōsocieř. alij legūt per sollicitudinē obtestor te .i. adiurando te rogo ne segregis .i. seiūgas elōges. Hanc Glyce. abs te nex .i. vt nō deseras .i. desertā relinquas hanc. Si dilexi te. Vtimur: si in tali genere loquēdi. cū aliquid prestitū volumus exprobare. si ergo dilexi te loco fratris germani .i. fratris ex eodē vtroq; parente: siue .i. vel si hec Gly. semp maximi fecit .i. plurimi estimauit. te solū .i. sine riuali. seu si in quā fuit morigera .i. officiosa obsequiosa tibi in omnibus rebus dote virū id maritum est isti Glyce. do inq; te amicū scilicet vt eā nō deseras. do te tutorē vt eam tuearis tanq; orbā. do te patrē vtpotē que parua sit: et adhuc paterno egens auxilio: cōmitto tibi .i. credo seu trado tibi hec bona nostra .i. hāc nostram superlectilē. & mando .i. cōmando ea bona tue fidei .i. tue fidelitati. Chrysis. dat mihi hanc Glycerium manū. q. d. per manuū coniunctionē nos cōiunxit cōtinuo .i. ilico mors occupat .i. arripit eā Chrysidē qui magis me oportet esse memorē eorum post que illa locuta non est. Accepi proprie quasi vxorē seruabo eam acceptā tanq; vxorem. Mi. spero ita futurū subaudi vel te ita facturum. Pam. sed cur tu abis .i. discedis ab illa eam sc3 solam relinquēs & hoc dictū increpantis est. Mi. accerso .i. eo ad vocandū obstetricē .i. sagacē mulierē que parturientibus fert opē. Pā. propterea atq; audin .i. audis ne & reuocans eā hoc ait. q. d. intelligis. ne caue dicas sup. illi vnū verbū de nuptijs ne etiā hoc doloris accedat subaudi ad morbum eius. Mi. teneo id est intelligo capio audiui quid velis.

Ascensius.

Hoccine &c. In hac vltima scena primi actus Pamphilus cuius principales sunt partes induciř perturbatus. Solent enim in comedijs fere oēs perturbari. Hic vero ideo perturbař pāphilus: q2 Simo pater eius vt a dauo recesserat iuit domū: vt filij animū erga nuptias tētaret: sed eo non inuento domi: ad forū profectus illic eū inuenit: et quasi aliud agens & preterire volens. Abi inquit pāphile domū. ducēda enim est tibi hodie vxor. Quo audito Pamphi. domū rediēs hoc secū q̄ a Miside audiuntur hec verba amoris quidē plena sed in quibus ingenui iuuenis erga patrē animū agnoscas. Vtiř aūt in principio figuratis interrogationibus affectioni inseruiētibus. Ideo autē

fuit in rebus omnibus te isti virum do amicum: tutorem: patrē bona nostra hec tibi committe: et tue mādo fidei. Hanc mihi in manum dat mors continuo ipsam occupat. accepi accepta seruabo. Misis. ita spero quidem. Pam. sed cur abis ab illa. Mi. obstetricem accerso. Pā. ppera: atq; audin. verbū vnū caue de nuptijs: ne ad morbū hoc etiā. Mi. teneo.

Scōs actus.

In hac sequenti scena colloquiū est duorū adulescentum Charini & Pamphili: in quo altera pars ostenditur fabule. Nā ex duorum iuuenum periculis: gaudijsq;: Andria componitur. Pamphilū Carinus precatur obnixe philomenam ne ducat.

Carinus adulescens. By. seruus. Pamphi.

Quid ais byria? datur ne illa pamphilo hodie nuptum. By. sic est. Cari. Qui scis. By. apud forū modo e Dauo audiui. Car. Veh misero mihi vt animus in spe: atq; in timore vsq; ante hanc attentus fuit: ita postq; adempta spes lassus: cura confectus stupet. Byr. Queso edepol carine qm̄ nō potest id fieri quod vis: id velis quod possis. Ca. nihil volo aliud nisi Philomenā. Byr. Ah quāto satius est te id dare operā: qui istū amorem ex aīo amoueas tuo: q̄ id loqui: quo magis libido frustra incendatur tua? Cari. Facile oēs (cū valemus) recta consilia egrotis dam9. Tu si hic sis aliter sentias. By. age age vt lubet. Ca. sed pāphilū vide si omnia experiri certū et priusq; percā. By. quid hic agit. Ca. ipsum hūc orabo:

maior est cōmotio: q2 subita. vt em̄ Boetius inqt. Oīs subita cōmutatio rerū nō sine quodā cōflictu fit aiorū. Et ideo dido enei. iiij. Nō iā cōiugiū antiquū qd̄ pdidit oro. Nec pulchro vt latio careat. regnūq; relinquat. Tp̄s inane peto requiē spaciūq; furori. Dū mea meuitā doceat fortuna dolere. Nulla aūt maior cōmotio q̄ amissa amica aut coniuge. vñ etiā eneas. Quē nō incusauit amēs hoimq; deorūq;. sic Pā. proch deū fidē atq; hoim. Pulchrū aūt est q affinitatē chremetis nūc tātopere fugit q in fine maximopere expectet vt videamus quid possit amor. Aliqd mōstri alūt. Hoc nō vere: sed ex amore dicit: q2 pulchra admodū erat philomena que tātopere placuit Carino. Perturbatur autē hec quoq; Misis sed nō tātopere vt amās. Causa inepta est & insufficiēs: vt si dixisset. Nō possum q2 nimis amo glyceriū. Causa falsa. q2 etiā sapiētē deciperet vt nō possum: q2 fidē dedi Glycerio aut q2 glyceriū ciuis est attica. Causa iniqua que cōtrarius: vt nō ducā cōtra volūtatē meā: sed potius aufugero in militiā. Pudor patris ambiguus est sermo aut quem pater haberet de me si ppter meretricē recusē vxorē aut q̄ mihi iesset ob reuerētiā p̄ris. Quid agiř: nō dicit qd̄ agit glyceriū. Vix em̄ audēt amātes pferre in absentia nomē amati vel amate. Vñ pnoībus vtunř vt enei. iiij. dido. Que mihi reddat eū vel eo me soluat amātē. Et magdalene. Johā. xx. Si sustuli illū dicito mihi &c. Quod aūt dicit eam decipi si aliā duceret: spectat ad honestatē puelle q̄ nō cōsenserat nisi data fide q ciuis inuēta ducař. Bene aūt se memorē verborū Chrysidis fateř. Q2 vt dixit apud Ouid. sapho. Meminerūt oīa amātes. Maximū aūt suprema verba pōdus habent. Vñ est illud. & dixit moriēs te nūc habet ista scdm. Hinc etiā testamētis vigor. Per dexterā. Ea enim cōsecretur fidei. sicut genua mie: aut res memorie: frōs genio & pudori digiti minuere &c. In ea aūt suprema oratione pouit chrysis pis oīa q̄ cogāt Pā. in amorē Glycerij. Primo q2 dicit iuuēculā & formosam. Scdo q2 honestā eo solo cōtētā. Tertio q2 amātē vt q̄ ip̄m semp fecerit plurimi. Quarto q2 morigerā & obsequiosam. Quinto q2 ab eo cognitā accepta prius fide. Sexto q2 diuitē vt cui oīa bona sua reliqrit chrysis. Bñ aūt vtiř si cū indicatiuo vt dido en. iiij. Si bñ qd̄ de te merui &c. Queras autē qūo pcedat q pāphilus vetat mētionē fieri de nuptijs quū Misis dixerit eā ad eas sollicitā. Sed scias glyceriū sciuisse despōsatā qdē: s3 iterū negatā Chremetis filiā. Nescisse aūt q2 eo die ducēda esset. In fine autē Misis abit ad obstetricē: & pāphi. ad aliquē a quo 9siliū petat. Et ita q2 nemo manet in 3 scenio: finit9 est actus primus.

Quid ais. In hoc colloqo duorū adulescētū Carini & Pā. altera pars ostēdiř famule: nā andria ex duorū adulescētū periculis gaudijsq; cōponiř cū fere solā ecyrā Terē. exvni9 comedia adulescētis effecerit. Carin9. O byria serue qd̄ ais. ne .i. vtrū illa philomena dař nuptū .i. dař vt nubat hodie pāphi. ex verbis carini apparet: byriā seruū nūciasse carino futuras nuptias philo. cū pāphi. nec adduciř tñ vt statim credat & accommodet animū sepius: ergo repetit interrogādo & bñ dixit illa velut amatorie de certa loqreř persona ipse etiā mirař magis q̄ interrogat, vel potius indignař. By. sic est .i. dař hodie nuptū. Ca. q̄ .i. hoc quaten9 est qūo scis, q. d. vñ hoc scis,

Ca. vch interiectio execrãtis ⁊ detestãtis quicquã
By. audiui.i.accepi id modo.i.pauloãte:e dãuo.i.a dauo apud forũ. Ca. vch interiectio execrãtis ⁊ detestãtis quicquã
mihi misero:vt.i.sicut animus fuit attẽtꝰ.i.arreptꝰ in spe de futuro bono ⁊ timore de futuro malo vsqꝫ antehac.i.assi
due ante hoc tp̃s harũ p̄positionũ iunctarũ vsqꝫ ⁊ ante:altera est velut aduerbiũ nõ p̄positio ⁊ cũ nulla p̄posito p̄positio
ni adiũgi separatim possit vsqꝫ tñ est hmõi:vt sint aliqua prepositione raro inueniat: ita sic postquã spes est adempta
id est ablata animus inqꝫ lassus, defatigatus et confectus id est cruciatus sic vulneratus et percussus vt sanari non

huic supplicabo:amorẽ huic narrabo: meũ credo ĩpe=
trabo:vt aliquot saltẽ nuptijs prodat dies. Interca fiet
aliq̇d spero. By. Id aliq̇d nihil est. Ca. byria:q̇d tibi vi
deẽ adeõ ad eũ. By. q̇dni. si nihil ĩpetres vt te arbitreẽ
sibi paratũ mechũ si illã duxerit? Ca. Abi hĩc ĩ malã rẽ
cũ suspitiõe istac scelꝰ. Pã. carinũ video: salue. Ca. o sal
ue pãphile ad te venio: spẽ: salutẽ: auxiliũ: cõsiliũ: expe
ctẽs. Pã. neqꝫ pol ꝯsilij locũ habeo neqꝫ auxilij copiã.
Sed istud q̇d nã est. Ca. hodie vxorẽ ducis? Pã. aiunt.
Ca. Pãphile si id facis hodie postremũ me vides. Pã.
q̇d ita? Cari. hei mihi vereor dicere huic dic q̄so byria.
By. ego dicã. Pã. Quid est. By. spõsam hic tuã amat.
Pã. ne iste haud mecũ sentit heodũ dic mihi nunquid
nõ ãpliꝰ tibi cũ illa fuit carine. Ca. Ah. Pãphile nihil.
Pã. ꝙ vellẽ. Ca. nũc te ꝑ amicitiã ⁊ amorẽ obsecro pã=
phile p̃cipio:vt ne ducas. Pã. dabo eq̇dẽ operã? Ca.
sꝫ si id nõ põt aut tibi nuptie he sunt cordi. Pã. q̇d cor=
di? Ca. saltẽ aliquot dies ꝓfer: dũ ꝓficiscat aliquo ne
videã. Pã. audi. nũtiã carine. Ego neutiq̃ officium li=
beri esse hominis puto: cum his nihil mereatur: postu
lare id gratie poni. sibi nuptias ego istas effugere ma=
lo ꝙ tu adipiscier. Carinus reddidisti animum. Pam=
phi. Nunc si quid potes aut tu: aut hic Byria: facite:

possit cura.i.sollicitudine stupet.i.totus attonitꝰ
⁊ stupidꝰ est. By. edepol.i.per edẽ pollucis: iuran
tis est ⁊ obiurgãtis. O carine queso.i. oro te qm̃ id
quod vis nõ põt fieri velis id qđ possis ⁊ ꝓuerbia
le est. Ca. nihil volo aliud nisi philomenã.q.d.nec
vitã q̇dẽ. ⁊ est amatorie dictũ By. ah q̃to satiꝰ est.
i.meliꝰ re id.i.in eo dare operã.i.laborare: qui.i.vt
amoueas istũ amorẽ ab aio tuo, q̃ loq̇ id quo.i. ꝑ
qñ tua libido.i.immoderatꝰ amor incẽdat.i.inflã
met.i.frustra.i.icassum. Cari. oẽs nos cũ valemꝰ.
i.sani sumꝰ facile damus recta ꝯsilia egrotis tu si
sis hic.i.ego vel si ageres ꝑtes meas. Nã hic ꝓno=
mẽ est de hoc loco nõ aduerbiũ. Aĺr sentias. By.
age age.i. ꝑge. et hoc dictũ reprobãtis est. vt lubet
tuo arbitrio. ca. Sꝫ particula est hic iceptiua q̄si ꝓ
atqꝫ video pã. certũ.i.deliberatũ ẽ mihi experiri.i.
tẽtare oĩa.i.oẽs vias ⁊ rõnes q̇bꝰ phil. hr̃e possim
priusq̃ ꝑ eã obeã.i. moriar. By. Quid hic agit. q.
d. q̇d tãdiu immoramur hic vanis ꝟbis tp̃s cõsu=
mẽtes. Ca. carinꝰ totꝰ in amorẽ raptꝰ nõ attẽdit
ad ꝟba By. serui: sꝫ ꝑgit dicẽs orabo hũc ipm̃ Pã.
huic supplicabo.s.pã. oramꝰ aũt q̄ bona sunt: sup
plicamꝰ in aduersis malis cũ lachrymis. narrabo
huic pã. meũ amorẽ: credo ꝙ sup. ĩpetrabo: vt saltẽ
ꝓtrahat. alij ꝓdat qđ ĩ hac parte idẽ signat hoc est
ꝓferat ꝓtelet differat aliquot dies nuptijs iterea
i.durãtibꝰ illis diebꝰ spero ꝙ fiet aliq̇d. By. id ali
q̇d.s.qđ tu dicis factũ iri nihil est. Ca. q̇d tibi videẽ
adeõ.i.debeo ne adire ad eũ. dicimꝰ eñi adeo te: et
adeo ad te: sꝫ donatꝰ ait adeo ad eũ: dici magis cõ
suetudine q̃ rõne cũ alterꝫ adabũdet. By. q̇dni.i.
cur nõ adeas subaudi: vt.i.q̃tuꝰ si nihil impetres
saltẽ arbitreẽ.i. reputet te paratũ mecũ.i. adulte=
riũ sibi si duxerit illa philo. ⁊ hoc dictũ intelligi dꝫ
ironice ꝓferẽdũ. Ca. O scelꝰ.i.scelerate substãtiuũ
ꝓ adiectiuo. abi.i.facesse discede hic a me in malã
rẽ.i.in malã fortunã vt dici solet abi ad patibulũ
aut ad suspẽdiũ cũ istac.i.tua suspitõe i.turpi opi
niõe tua. Pã. video carinũ salue. Ca. Io optãtis est

hic. Pã. salue venio ad te expectãs spẽ vt.s.des mihi aliq̇d spei q̇ recreer a meis curis. expetẽs iquã salutẽ.i.icolumitatẽ
si nõ ducas eã vxorẽ. Cuiꝰ amore depereo auxiliũ: vt saltẽ ꝓroges nuptiarꝫ tp̃s ĩ aliqđ dies ꝯsiliũ (vt q2 amãs sũ iõ amẽs
⁊ nõ mei cõpos) des mihi ꝯsilij q̇cq̃ ad sanãdã meã demẽtiã: qđ ꝟbũ bñ ĩ fine dicti positũ est veluti expectat illđ tãq̃ ma
gis cõducibile ⁊ cõsentaneũ. Pã. pol. neqꝫ habeo locũ.i.facultatẽ aut oportunitatẽ cõsilij q̇ ipse cõcilij egeo neqꝫ habeo
copiã.i.facultatẽ auxilij referẽdi: q2 miser sum: sꝫ q̇dnã.i.q̇d istuc.i.istud est qđ te ipellit ad hec petẽda. Ca. hodie ducis
i.accipis vxorẽ philomenã. Pã. aiũt.i.dicimꝰ de re quã volumꝰ eẽ falsam. Ca. Pãphile si id facis.i.si eã ducis vides me
postremũ.i.postremo nouissime hodie q̄si insania moris dolore iãiã sim moriturꝰ. Pã. q̇d.i. cur ita postremũ.s. hodie te
video si id facio. Ca. hei mihi vereor dicere byria queso dic huic pãphilo. Byria. ego dicã. Pã. q̇dẽ Byria.s. By. Carinus
amat hãc philomenã spõsam tuã.i.tibi ꝓmissam. Pã. ne.i.valde vel ne.i.õ q̃ vel certe. Iste carinꝰ: haud.i. sentit mecũ.
i.lõge a mea s̃nia est alienꝰ. Nã eã deperit quã vehemẽter odi heodũ particula mouẽs attẽtionẽ q2 se ꝯuertit ad carinũ.
O carine dic mihi.i. r̃nde mihi nunq̇d nõ.i.nõ aliq̇d ampliꝰ q̃ amare fuit. i. intercessit tibi cũ illa philomena qđ sit eiꝰ
recusande cã. Ca. ah. dolẽtis particula: o pãphile nihil fuit inq̃ ⁊c. Pã. q̃.i. q̃tũ vellẽ vt aliud tibi cũ illa fuisset. Ca. nũc
o pãphi. obsecro te ꝑ amicitiã.i.ꝑ beniuolẽtiã inter te ⁊ me mutuã ⁊ ꝑ amorẽ meũ in eã philomenã q̇ [illegible] crucior: vt
mei sit miserãdũ p̃cipio.i.in primis: vt ne.i.nõ ducas eã. Pã. eq̇dẽ.i.ego q̇dẽ sepe apud Verg. dabo [illegible].i.elaborabo
ne id fiat plus est q̃ nõ ducã. Ca. sꝫ si id nõ põt fieri. scꝫ ꝙ eã nõ ducas ꝓpter parẽtis instãtiã: aut [illegible] nuptie sunt tibi
cordi.i.si placẽt tibi. Pã. pãphilꝰ dictũ interrũpẽs nouissimũ verbũ sibi nõ placẽs repetit iquiẽs [illegible].q.d. dubitas aut
times ne sint mihi cordi. Ca. deide ꝑgit ĩ petitiõe. Ca. saltẽ q̄si salutẽ desperatis cũ rebꝰ solã [illegible] petimꝰ. ꝓfert.i.ꝓla
ta ꝓtela proroga ꝓduc differri: dũ.i. quousqꝫ ꝓficiscar.i.ꝑgere me cõferã: aliq̇.i.in aliquẽ tãq̃ ex[illegible] locũ ne videã nuptias.
s.pãphi. O carine iã nũc audi: correptio est ipatiẽtis q̇ nõ sinat audire de exilio Carine er[illegible] q̄ ex ꝓnoibꝰ icipiũt se
ria semꝑ ac vera ꝓmittũt. Ego neutiq̃.i. nequaq̃ puto eẽ officiũ liberi.i.hois ingenui an[illegible] postulare id poni.i.attri
bui ascribi sibi g̃re.i.ad gratiã q̄si diceret postulare: vt ob id sibi g̃ra habeaẽ cũ is nihil m[illegible]reaẽ.i. nihil mercede dignũ
efficiat. mereri eñi est aliq̇d mercedis ꝓ labore sumere: iõ cũ dicimꝰ nihil mereẽ. hoc intelligiẽ nihil est mercedis dignus
accipere ⁊ ꝙ nihil mereaẽ ꝓbat inquiẽs. ego malo effugere.i.euadere istas nuptias q̃ tu velis adipiscier.i. assequi. Cari.
reddidisti animũ mihi.s. Pã. nũc si q̇d potes aut tu carine aut hic byria facite qđ verũ est fingite: qđ falsum est inueni=
te.i.excogitate ne quid temere.i.incõsiderate fiat efficite.i.date operã qui.i.vt detur tibi Carino Philomena.s.si donatꝰ
tñ dicit qui capi pro queadmodũ. ego agam id qui.i.vt ne.i.nõ deẽ mihi pãphilo. Ca. sat habeo.i. sufficit mihi. Pam.
video optime dauũ.q.d. oportune eum video seruum cuius consilio.i.suasione fretus sum.i.confisus. Ca. an tu. By. es
sup. similis dauo. Hercle haud.i.nõ dicis aut nuntias aut affers quicq̃ mihi nisi ea que nihil.i. nõ vel in nihilo opus
est me scire: vel si dicaẽ sunt addẽdũ est sciri: sic nihil affers nisi ea que nihil.i.non sunt opus.i.non attinẽt sciri a me.s.
fugin comminantis est. ⁊ reijcientis seruum a se, q.d, es tu adhuc hic neqꝫ hinc facessis seu discedis. By. ego vero, fugiã
sup. a te ac lubens.i. ⁊ quidem bono animo.

Ascensius.

Secundus actus

Quid ais Byria. Hec est prima scena scđi actus. Primus eñ est finitus: quū nullus mãserit in ꝓscenio. Nam Misis abijt: ⁊ siĺr Pamphilꝰ qui in hac scena iterū occurreret. Uerūtamē me qualitas obstaret dicerē primū actū fuisse finitū post primā scenā: q2 verisimile est Simonē ingressum fuisse: vt in principio scđe scene primi actus vidimꝰ. nūc aūt videt Pāphi. nō ingressus. sed deambulādo in occursum carini venisse cuius hic tractātur tūc amores. Uñ amatorie dicit. Datur ne illa nō noiando eam ꝙ tātopere dilexit. Illa aūt ponitur pro philomena. nō tñ dices cōiunctim illa philomena: sed illa videlz philomena. Historia sic cōtexitur. Postꝙ dauus audiuerat a simone ꝙ decreuerat Pāphilo dare philomenā: abijt in forum vt Pamphilū certiorē faciat eius rei: quē quū Pamphilū nō inueniret dixit Byrie seruo Carini qui ilico dño retulit. vñ egrediēs dñs perturbatus et stupefactus ait. Quid ais non interrogatiue sed admiratiue. Summa aūt turbationis ⁊ desperationis vis est in aduerbio hodie. Seruatur autē cōsuetudo: vt mala cito innotescāt: q2 vt dicit Uergil. eneid. iiij. Fama malū: quo nō aliud velocius vllū nobilitate viget viresq3 acꝗrit eūdo. Ideo tñ ꝗrit que sciat vt verisiḱe videatur Byriā id tā cito scire potuisse. Sciat autē grāmaticus dicēdū esse. qui vel qūo id scis nūquid scis ⁊c. post aūt Byria se dicit a Dauo audiuisse. credidi ilico Carinus: quia sciuit Dauū esse intimū illi in oibus cōsilijs vnde exclamat. Ue misero mihi. Stupet animꝰ. i. hebetatur ⁊ obtūditur sicut dentes in immaturo fructu stupescūt ⁊ obtundūtur. Notandū autē q2 seruus non amās inducitur prudētior dño amante: vt significetur vis furoris que in amore est. Bonum est ergo consiliū. Qm̄ non potest fieri qđ vis id velis quod possis. Prouerbiale autē est. Facile oēs quū valemus recta cōsilia egrotis damus ⁊c. Tu si hic. i. ego demōstrat enim seipsum. Priusꝙ pereā. Sic de Didone eneidos. iiij. Ne quid inexpertum frustra moritura relinquat. Amatorie aūt dicit priusꝙ pereā quasi certū sit ipsum periturū esse. Interea fit aliquid: aut mors Pamphili aut potius cognitio Glycerij: que ciuis asserebatur. Pamphilus aūt prior Carinū alloquitur. Ut seruetur decorū ⁊ vt detur Carino fiducia colloquendi. Est ꝑterea notatu digna rñsio Pamphili ego neutiꝙ officiū esse liberi hois puto: quū is nihil mereatur. i. quum nihil faciat amore alterius. sed oia ad suū cōmodū licet inde etiā alteri obueniat cōmodū ⁊c. Qui detur. i. quauis qua ratione detur tibi. Fugis. i. fugis ne hinc. Cetera nota sunt.

fingite: inuenite: efficite qui detur tibi: ego id agam mihi qui ne detur. Cari. Sat habeo. Pamphi. Dauum optime video: cuius consilio fretus sum. Cari. An tu hercle. haud quicꝙ mihi nisi ea que nihil opꝰ sunt sciri fungin hinc? Byria. ego vero ac lubens.

Dauus. Carinus. Pamphilus.

☞ In hac scena consilium cōtinetur personarum ad quas potissimum argumentū spectat. Et est locus in quo: vt fieri solet: fortuna mixta rebus dispositis magnas turbationes dat. In cuius principio Dauus comperta: ex varijs coniecturis: nuptiarum falsitate Pamphilum querens insolentius exultat.

Dij boni: boni ꝗd porto. sed vbi inueniā pamphilū? vt metū in quo nūc est adimā: atq3 expleam aīm gaudio. Ca. letꝰ est nescio quid. Pā. Nihil est nondū hec resciuit mala. Da. quē ego nūc credo si iaz audierit sibi paratas nuptias. Ca. Audin tu illū? Da. toto me oppido examinatū ꝗrere. Sed vbi ꝗrā? aut quo nūc primū intēdā? Ca. Cessas alloꝗ. Da. abeo. Pā. daue adest: resiste. Da. ꝗs hō est: qui me vocat? o pāphile teip̄m ꝗro: Euge carine ambo oportune vos volo. Pā. daue perij. Da. Quin tu potiꝰ hoc audin. Pā. Interij. Da. Quid timeas scio. Pam. Mea ꝗdē hercle ī dubio est vita. Da. ⁊ ꝗd tu scio. Pā. Nuptie mihi. Da. Et id scio. Pā. hodie. Da. obtūdis. tametsi intelligo: id ꝑcaues: ne ducas tu illā: tu autē vt ducas. Ca. Rem tenes. Pam. istuc ip̄m. Da. atq3 istuc ip̄m nihil pericli est me vide. Pam. Obsecro te vt ꝙprimum hoc me miserū libera metu. Da. Hē. libero vxorē tibi non dat Chre. Pam. Qui scis. Da. scio tuus pater non me prehendit: ait tibi vxorem dare sese hodie. Ita

Dij boni ⁊c. In hac scena cōtinetur consilium personarū ad quas maxime pertinet argumētū. In cuius principio Dauus cōperta nuptiarū falsitate insolentius exultat querens pamphilū. Da. O dij boni ꝓpter beneficia in hoies quid porto. i. gesto in pectore. Portamus nō solū corpore: sed etiā animo. portamus aūt tam bona ꝙ mala vt alibi. vereor ne quid andria apportet mali. Nūc aūt dicit Dauus se aliquid boni scire ⁊ illud gestare in animo sed vbi inueniā Pāphilū vt adimā. i. abstergam auferā metū in quo nūc est atq3 vt expleam. i. repleam animū gaudio. Ca. letus est Dauus scilz nescio quid. i. post vel propter nescio quid quasi diceret letus est ꝓpter nescio quid vel letus nescio quid. i. nescio quare Pam. nihil est quo letus sit nōdū. i. non adhuc resciuit. i. cognouit hec mala. s. indictas mihi nuptias. Da. Dauus querēs Pamphilū neq3 videns pergit in sermone incepto ad spectatores: quē pamphilū ego nunc credo si iam audierit nuptias paratas sibi. Car. Carinus alloquēs secreto pamphilū inꝗt audin. i. audis ne tu illū. Dauū qūo de nuptijs loquatur tāꝙ resciuerit. Da. Daui sermo carini sermoni interpositionē interruptus est: ideo repete quē pamphilū examinatū. i. perterritū perturbatū credo querere me dauū toto oppido. i. in tota vrbe: sed vbi querā eum scilz aut quo. i. in quā partē nunc primū intendā. i. cursum dirigā. Ca. carinus timēs ne habeat Da. dixit pāphilo cessas loqui. q. d. non vis loꝗ vel quid ni loꝗris. Da. abeo. i. discedo quasi egerit quo ꝑgat Pāphilus. Daue ades. i. adsis impatiui modi est resiste. i. remane. Uer. primo eneiđ. Resistit Eneas claraq3 in luce refulsit. Da. Dauus in oēs partes se versans inꝗt ꝗs est hō qui me vocat. deinde animaduertens pāphilum subdit. O pāphile quero teipsum. o Carine. euge interiectio est letitiā mouens. quāsi dicat exultat interdum applaudētis est ⁊ adulātis: interdū etiā irridentis seu exprobātis ⁊ ꝑcipue qñ geminatur ambo pāphi. ⁊ Carinus oportune. i. tēpestiue vel mature adestis subaudi volo vos. i. quero vos. Pamphi. Da. perij. i. dolore cōfectus sum Da. quin. i. quinimmo potius audi hoc qđ sum dicturus. Pam. Interij quasi actū est de me: nisi cōsulas. Da. scio quid timeas. Ca. quidē hercle. i. per herculē vbi quidē expletiua dūtaxat particula est mea vita est in dubio. i. in periculo ne cum morte cōmutetur. Da. ⁊ id est etiā scio quid tu timeas. Pāphilus. Nuptie mihi indicte sunt subaudi a patre. Dauus. et id scio tibi indictas ⁊ nūciatas futuras nuptias. Pam. hodie scz sunt indicte ⁊ in hunc diem constitute. Dauus obtundis. i. totiēs repetēdo me hebetas ⁊ molestus es. qui eñ sepe repetēdo aliꝗd dicit obtūdere dicitur. trāslatio aūt est a fabris. qui sepe repetūt tundēdo aliquid malleo ⁊ idē obtundūt ⁊ hebetant. obtūdis ergo. q. d. caput mihi frāgis

et aures hebetas tua crebra repetitione tametsi.i. q̃uis intelligo qđ scꝫ repetis ⁊ inculcas totiẽs precaues id.i. times.i. propter id scꝫ ne.i. ꝙ tu pãphile ducas illã philomenã. aũt.i. sed tu Carine p̃caues.i. times: vt.i. ne nõ hoc est ꝙ non ducas eam. vt em̃ pro ꝙ nõ interdũ vsurpari inuenitur. Carinus tenes.i. intelligis rem.i. negotiũ ipsum vti est Pamphi. istud ipsum. est supple qđ tu dicis. Dauus istud ipsum qđ scꝫ times nihil pericli est.i. nullũ est periculũ in eo qđ times vide.i. specta me Dauum vel fidei dato rem vel an letus sim ⁊ vultus meus in spem aliquã gestre vi deatur. Pamphi. Obsecro quasi per sacra rogo te. libera q̃primũ.i. citissime me miserum afflictum. hoc metu quo crucior ⁊ bene libera: perfecta em̃ securitas liberatio nominatur. Da. Hem. hec particula hic demõstrãtis factũ est quasi ecce libero te. Chremes non dat iam tibi vxorẽ filiã scꝫ et bene addit. iam est enim hic renũciatio perpetuitatis. q.d. nec dat iam nec posthac daturus est. Pam. qui.i. quõ scis. Da. scio tuus pater prehendit.i. cõprehendit tanq̃ vitantem ⁊ fugientẽ me dauũ modo.i. pauloante ait hodie ait quia cõtẽnẽda dicũtur ait sese dare tibi hodie vxorẽ. Itẽ sił alia multa ait. scꝫ que nũc nõ est locus.i. tẽpus vel spaciũ aut oportunitas narrãdi cõtinuo. ego properãs ad te p̃curro quasi celeriter curro ad forũ: põt etiã ibi addi ad te quasi addi ad te cõueniẽdũ ⁊ alloquendũ: vt dicã tibi hec vbi.i. postq̃ nõ inuenio te ibi.i. in foro ascẽdo in quẽdã locum excelsum.i. editũ eminentem circũspicio.i. circũlustro oculis an te videã: nusq̃.i. in nullo loco vidi te. s. forte ibi.i. in eo loco video Byrriã seruũ subaudi huius Carini. rogo. s. interrogo viderit te necne negat se vidisse te id sup. mihi molestũ fuit. Cogito quid agã interea suspitio incidit mihi redeundi de foro: scꝫ ex ipsa re quasi ex ipso apparatu nisi dicatur redeũti ex ipsa re agenda: sed superior sentẽtia melior. Hem particula sepe est interiectio corripientis seipsum vel indignantis: quãq̃ etiã demõstrantis est: ⁊ hic quoq̃ capi põt. paululum obsonij erat.i. rei cibarie siue pulmenti. Est enim obsoniũ qđ greci obsonoin dicunt quicquid in comedendo additur pani ⁊ vino a quo obsono as. verbũ neutrũ: ⁊ obsonor ris. verbũ deponens. ipsius.i. ipsi more vetusto. s. pater. Simo erat tristis.i. mestus nuptie de improuiso.i. ex abrupto et ex insperato indicte: nõ coherent.i. non quadrant nõ sunt verisimiles. Pam. quorsum nam.i. ad quẽ finem istuc.i. istud dicis. s. vbi nam syllabica adiectio est ad significationem nihil efficiẽs. Da. egomet cõtinuo.i. p̃tinus ad Chremetẽ vado subaudi hoc est me cõfero ad eius domũ cum aduenio illo.i. illuc solitudo.i. hominum vacuitas et carentia est subandi ante ostium iam.i. tũc gaudeo.i. propter id. Carinus. Recte dicis. Pam. Perge.i. prosequere. Da. Maneo. Interea tam loci q̃ tempo.is habet significantiã neminem video introire: neminem video exire. nullã video matronã.i. mulierẽ. Matronam quidẽ dicunt eam esse que peperit q̃ mater sit. Quidã autem locupletiorẽ feminam matronam appellãt. Festus etiam ait matronas fuisse appellatas quibus stollas habendi ius erat. nullam ergo matronã video in edibus.i. in domo Chremetis. nihil ornati pro ornatus nihil tumulti pro tumultus in genitiuo. s. ⁊ est archaismos. Inuenitur etiam in Salustio senati in genitiuo pro senatus vbi dicit. Ergo senati decreto seruiendũ ne sit accessi.i. audiui: intro aspexi. Pam. Scio.i. intelligo magnũ signum.i. magnũ argumentũ ⁊ sup. qđ tu dicis nõ mihi datum iri philomenã. Da. Hec non videntur cõuenire nuptijs. q.d. hec signa sunt a nuptijs aliena. Pam. Non vidẽtur inq̃ ⁊c. opinor.i. in ea sum opinione. Da. Narras.i. dicis opinor nõ recte accipis.i. intelligis cum opinor dicas res est certa de ea itaq̃ nõ est opinandum. Etiã.i. preterea ego abiens.i. discedẽs inde cõueni.i. casu inueni: puerum.i. seruũ Chremi.i. chremetis. Chremes enim ⁊ chremi genitiuum facit: vt Ulixi et Chremetis. Inueni igitur puerũ ferre olera et pisciculos minutos emptos obolo: que est vltima nũmorum significatio: in cenam.i. in vsum cene: seni.i. propter senem chremetẽ cuius est maior cura domi. Ca. O daue liberatus sum hodie tua opera.i. industria. Da. ac nullus quidem sum id est non sum: quia adhuc cura cõfectus. Carinus. Quid ita. id est cur ita nullus es. nempe.i. profecto chremes prorsus non dat illam philomenam huic Pam. Da. Ridiculũ caput pro toto homine ponitur per sinedochẽ: quasi valde homo ridiculus est.i. ridẽdus. quasi per ironiam dicitur: id est tanq̃ necesse sit si Chremes non dat huic te ducere illam vxorem. Ambis id est appetis que non assequeris nisi vides. id est prouides: nisi oras amicos senis id est Chremetis. Ca. bene mones. Ibo tametsi hercle sepe iam hec mea spes frustrata est: id est decepit me carinũ. Ualde. His superioribus dictis artificiose Dauus laborauit: vt si fieri posset carinus proprijs laboribus promeretur vxorem.

alia multa que nũc non est narrãdi locus : cõtinuo ad te properãs percurro ad forum/vt dicam tibi hec. Ubi te nõ inuenio: ibi ascẽdo in quendã excelsum locũ: circũspicio: nusq̃ ibi forte huius video Byrriã: Rogo negat vidisse se te. Mihi molestũ. Quid agã: cogito. Redeũti interea ex ipsa re mihi incidit suspitio. Hem: paululum obsonij ipsius tristis erat de improuiso nuptie non coherẽt. Pam. quorsum nam istuc. Da. egomet cõtinuo ad chremetẽ cũ illo aduenio solitudo ante ostiũ iam hic gaudeo. Ca. recte dicis. Pamphi. perge. Da. Maneo in terra introire neminẽ video exire neminem matronã nullã in edibus nihil ornati nihil tumulti. accessi intro aspexi. Pamphilus. Scio magnũ signũ. Da. Non videtur cõuenire hec nuptijs. Pam. Nõ opinor. Da. opinor narras : non recte accipis certa res est. Et puerũ conueni chremi inde abiens olera ⁊ pisciculos ferre emptos obolo in cenã seni. Ca. liberatus sum hodie daue tua opera. Da. ac nullius quidẽ. Ca. Quid ita: nẽpe huic: prorsus illã non dat. Da. ridiculũ caput q̃si necesse sit si huic non dat: te illã vxorẽ ducere nisi vides nisi senis amicos oras ãbis. Ca. bñ mones ibo tãetsi hercle sepe me iã mea spes: hic frustrata est. Uale.

Ascensius.

Ji boni ⁊c. Interuenit Dauus letus: q2 putauit se deprehendisse cõsilium senis. Ut ergo illi officiat ⁊ Pamphilum a curis liberet princeps venit. Ex hac aũt spe ⁊ letitia vehemẽs postea oritur cõturbatio. Querens autem quomodo dauus sciuit ꝙ Carinus Philomenã amaret: quum id Pamphilus iam primũ sciret. Sed facile est ipsum id a By. audiuisse quum dixerat ei quia pãphilus eam duceret. Bonus autẽ est ordo vt primum metum demat: deinde gaudium inferat. Preterea oportune dicit ꝙ non esset narrãdi locus : q2 inepta esset repetitio antedictorum ⁊ importuna: quia Pamphilo metũ rursus ingerãt. Illud autem. At, nullus quidem non intelligo vt sit: at nullus quidem sum : sed at nullus. id est non sup. liberatus est opera mea: quia si effeci vt non detur Pamphilo: nõ tamen i[de]co tibi dabitur. Sepe autẽ nullus ⁊ nũq̃ pro non ponuntur: vt nunq̃ omnes hodie moriemur multi. Illud preterea. Nisi senis amicos oras ambis quidam intelligunt nisi senis amicos oras et ambis: id est modo ambientium sollicites. Alij vt Guido, tu ambis, i. frustra rem arduam appetis: vt ambientes sepe solent.

Secundus actus

Quid igitur &c. Hec scena deliberationem continet Daui et Pam. Esto illud falsas esse nuptias. Igitur quid sibi vult pater. i. quid q̄rit quid cogitat ⁊ stomachose dictū est: cur si inutilat illas nuptias. Dauus. ego dicā tibi si pater succēseat. i. irascatur nūc id. i. ꝑpter id q꜄ chremes nō dat tibi vxorē ipsius. i. ipse videat̄ sibi esse iniurius. i. iudicet se tibi iniuriā intulisse neq; id indicabit. s. iniuria. i. nō immerito. priusq̄ ꝑsperxerit. i. ad plenū ⁊ ꝑfecte nouerit animū tuū vt. i. qualiter sese habeat. i. sit dispositus ad nuptias sed si tu negaris. i. noneris ducere tibi. i. tūc transferet. i. cōferet: traducet in te omnē culpā. tum. i. deinde. ille ad terrorē dictum est. Ille turbe. i. turbationes cōmotiones ire fient. Pam. patiar quiduis. i. q̄libet dum culpa in me nō transferatur: ⁊ turbas patris nō audiam: vel vt alij volūt quid. i. quā rem vis vt sup. patiar: sed superior mihi magis placet. Da. O pāphile ipse est pater ⁊ ideo habēs auctoritatē difficile est resistere. i. contradicere subaudi patri. Alij habēt difficile est ei verba dare. i. eum verbis decipere. tamē. i. deinde hec mulier. s. glyceriū est sola. i. deserta sine auxilio dictū ac factū: vel est prouerbium celeritatis: q̄d sepe in ore populi est. tumq; sensus hm̄oi est. statim dictū statim factū inuenerit. i. inueniet cōiunctiuum pro indicatiuo aliquā causam. i. aliquā occasionē quāobrē. i. ꝑpter quā eijciat. i. exigat eam oppido. i. ex ciuitate: sine manis ex vrbe vel si non sit prouerbiū sensus esse pōt inuenerit. i. inueniet aliquā causam puta dictum aliq̄d aut factū quāobrē eijciat oppido. Pamphi. eijcit pāphi. miratur ⁊ stupet Dauus. ⁊ cito. s. eijciet tēpus celeritatis illi admirāti affert. pam. igitur. o Daue cedo. i. dic quid faciā. Da. dic te ducturum eam Philome. Pam. Hem. interiectio dolorē ostendens. Da. Quid est cur ita ingemis. Pāphi. Egō. i. ego ne. i. vtrū ego dicā. i. dicere debeā mētiturus. Da. cur dices nō. Pam. nūq̄ faciā. i. nunq̄ dicā. Da. ne nega. i. noli negare. Pam. noli suadere. i. cōsulere hoc. Da. Uide quid fiat ex ea re. pam. fiet sup. vt excludar ab illa Glycerio. ⁊ cōcludar. i. claudar cum hac philomena captus ⁊ irretitus ferarum in morē. Da. nō est ita. Nempe. i. certe opinor. i. puto patrē tuū dicturū esse hoc sic. volo sup. q꜄ ducas hodie vxorē: tu inquies. i. dices (ducam) cedo. i. dic: quid obiurgabit. i. propter quid rixabitur tecū hic. i. tunc reddes. i. efficies vt omnia cōsilia que nunc sunt certa efficient. i. sint incerta sine omni periculo. Nam hoc haud est dubiū. s. q̄n. i. q꜄ Chremes nō det tibi gnatā philomenā: nec. i. nec etiā tu minueris. i. diminues cōiunctiuū pro indicatiuo vel mutabis ea causa. i. propter eam causam hec que facis: ne is Chremes mutet suā sententiā. Dic patri te velle ducere vxorē vt nequeat irasci tibi iure: id est cum causa cum velit irasci. s. Nam facile propulsabo repellam id quod tu speras. i. cōfidis: videlicet q꜄ nemo dabit vxorem his moribus. i. viro talibus moribus predito: ecce q̄d cōfidis: sed illud dictum ita propulsabo pater inueniet inopem: id est vxorē pauperculam potius q̄ sinat. i. patiatur te corrūpi a meretricibus. s. sed si accipiet. i. audiet vel intelliget te ferre equo animo nuptias feceris. i. facies reddes eum negligentem in paradis nuptijs ipse ociosus. i. securus sine cura sine sollicitudine nuptiarum: queret alia: id est alium modum interea aliquid boni acciderit: id est accidet: coniunctiuum pro indicatiuo. Pamphi. Itan. i. ita ne credis futurum. Da. quidem id haud: id est non est dubium. Pamphi. vide. i. diligēter animaduerte: quo inducas. i. immittas me Pamphilum. Da. Quin: id est cur non taces. id est non es securus. Non enim silentium illi imperat sed securitatem. Pamphi. Dicam ergo me velle ducere subaudi: autem: id est sed cautio est. i. cauendum est vel cautione opus est ne pater reciscat puerum: id est ferum esse mihi ex illa Glycerio. Nam pollicitus sum me suscepturum puerum: id est recepturum et educaturum. Da. O facinus audax: id est factum temerarium. Pamphi. Glycerium obsecrauit me vt darē sibi hāc fidem: id est vt firme promitterem illi. hoc. s. me suscepturum puerum qui: id est vt sciret me sup. nō deserturum: id est derelicturum se. Da. curabitur impersonaliter. id est opera dabitur vt non reciscat: sed pater adest. id est prope est vel aduentat caue sentiat te tristem: id est prouide vel prospice ne sentiat te esse tristem vel si capiatur caue pro vita vel fuge sensus est: caue id est fuge illud scilicet q꜄ sentiat te tristem. Pamphi. faciam. id est cauebo.

Ascensius.

Pamphilus. Dauus.

In hac scena ponitur cōsultatio ⁊ deliberatio Daui ⁊ Pamphili cui tandē dauus persuadet ne a patre ꝓpositas recuset nuptias.

Quid igit̄ sibi vult pater? Cur simulat? Da. ego dicā tibi: si id succenseat: nunc quia nō dat tibi vxorē. Chremes ipsius sibi esse iniurius videatur neq; id iniuria priusq̄ tuū vt sese habeat animū ad nuptias perspexerit. Sed si tu negaris ducere ibi culpā in te transferet oēm tū ille turpe fient. Pam. Quiduis patiar. Da. pater est pamphile: difficile est ei verba dare: aliquā causam q̄obrē eijciat oppido. Pam. Eijciat? Da. Et cito. Pam. Cedo igitur quid faciā daue. Da. dic te ducturū. Pam. Hem. Da. q̄d est. Pāphi. Ego ne dicā. Da. cur nō? Pāphi. Nūq̄ faciā. Da. ne nega. Pāphi. suadere noli hoc. Da. ex ea re q̄d fiat vide. Pāphi. vt ab illa excludar ac cōcludar. Da. nō ita est: nempe hoc sic esse opinor ducturū patrē ducas volo vxorem hodie tu (ducā) inquies cedo quid obiurgabit tecū hic reddes omnia (que nūc sunt certa ei cōsilia) incerta vt fient: sine omni ꝑiculo. Nam hoc haud dubiū est quin Chremes tibi nō det gnatam nec tu ea causa minueris hec que facis: ne is mutet tuā sententiā patri: dic velle te vt cum velit iure tibi irasci nequeat. Nam quod tu speras ꝓpulsabo facile vxorē his moribus dabit nemo inueniet inopē: potius q̄ te corrumpi sinat. Sed si te equo aīo ferre accipiet: negligentem feceris alia ociosus q̄ret: interea aliquid acciderit boni. Pamphi. Itan credis. Da. Haud dubiū id quidem est. Pāphi. vide quo me inducas. Da. Quin tace. Pamphi. dicā: puerū autē ne reciscat mihi esse ex illa: cautio est. Nam pollicitus sum suscepturū. Da. O facinus audax. Pamphi. hāc fidē sibi me obsecrauit (qui sciret se non deserturū) vt darē. Da. Curabitur. Sed pater adest cauete tristem esse sentiat. Pamphi. Faciam.

Simo. Dauus. Pamphilus.

☞ In hac scena continetur erroris fabule nodus: ⁊ periculum comicum atq; executio consiliorum.

Reuiso quid agā̃t aut quid captent consiliȷ̈. Da. hic nūc non dubitat: quin te ducturum neges. Uenit meditat⁹ alicunde ex solo loco rationem sperat inueniſſe ſe qua differat re. Proin tu fac apud te ſies. Pam. Mō vt poſſim daue. Dauus. crede. inꝗ̃ hoc mihi Pā̃phile: nūꝗ̃ hodie tecū̃ cōmutaturū patrem vnū eſſe verbū/ si te dices ducere.

Byria Dauus Simo Pamphilus.

☞ Hec scena habet quemadmodum Pamphilum Byria obseruet. Exinde eiusdem Pamphi. consensum ad nuptias: tandem Byria re intellecta Carinum merore conficit. hic quatuor persone sine intellectus confusione loquuntur.

Erus me relictis reb⁹ omnibus iuſſit Pamphilū hodie obseruare: vt quid ageret de nuptijs scirē. Id propterea nūc: hunc veniētem sequor: ipsum adeo p̄sto video cū Dauo hoc agā. Si. vtrunq; adeſſe video. Dauus. Hem: serua. Si. Pā̃phile: Da. Quasi de improuiso respice ad eū. Pā. Hem: pater. Da. Probe. Si. Hodie vxorē ducas (vt dixi) volo: By. Nunc nostre timeo parti: quid hic rñdeat Pā̃philus. Neq; istic neq; alibi tibi vſꝗ̃ erit in me mora. By. Hem. Da. obmutuit. By. Quid dixit? Si. facis vt te decet: cum istuc qd̄ postulo/ impetro cū gratia. Dauus. Sum verus. Byria. Herus (quantum audio) ab vxore excidit. Si. I nūc intro: ne in mora cum opus sit/ sies. Pam. Eho. Byria. nulla in re eſſe cuiꝗ̃ hoīm fidem: verū illud verbū est vulgo/ qd̄ dici solet. Omnes sibi eſſe melius male ꝙ̃ alteri. Ego illā̃ vidi virginē forma bona/ memini videre quo equior sum pā̃philo. si se

Quid igitur ⁊c. Postꝗ̃ carinus abierat remanserunt Pamphi. et Dauus in proscenio vnde actus finitus non est. Dat autem dauus cōsilium consentiēdi in nuptias cuius postea vtrūq; penitebit: quia licet Dauus perceperat nuptis nō eſſe paratas nesciuit tamen quia facile parari poſſent: vnde postea maxima purgatio fiet potiſſimū ex eo ꝙ Pamphilus totis viribus ne in nuptias consentire cogatur obstat. Inuidiose aūt dicitur. excludar ⁊ cōcludar: quasi cum fera aut ferus ab amica. Nec tu ea causa minueris hec que facis neis mutet suam sententiā.i. licet dicas patri te velle ducere: poſſis tamē Chremeti patefacere amores tuos in Glyceriū ne is mutet sententiā suam: qua constituit tibi filiā suam nō dare. Nam qd̄ tu speras.i. si tu speras te amare Glyceriū fatearis. ⁊ ꝓpterea refugias nuptias ꝙ nemo dabit tibi sic corrupto filiam sed erras. quia pater potius cogat te inopē ducere. Interea aliquid acciderit boni: q: vt Donatus sentit mors patris: aut q: alteri nubet chremetis filia vt carino. Qui sciret: id est vt aut quid: id est quare vel per quā̃ rem seu per qd̄ sciret ⁊c. In sequenti scena nihil occurrit dubiȷ̈.

Reuiso ⁊c. Hic cōtinetur error fabule nodus ⁊ periculū comicum atq; executio cōsiliorū. Si reuiso.i. redeo ad videndū quid agant.i. dicant loquantur respondeant. aut quid consiliȷ̈.i. qd̄ consiliū captent.i. ineant suscipiant. Da. hec cum odio dicit hoc.s. Simo nunc non dubitat qn̄ neges te ducturum. venit meditatus.i. munitus ratione qua te opprimat alicunde.i. ex aliquo loco quod exponit subiȷ̈ciēs ex loco solo.i. deserto solitario ⁊ ꝓpterea aptiori ad meditandum speret id est credit se inueniſſe.i. excogitaſſe rationem.i. viā̃ modum qua ratione. scilꝫ differat.i. distribuet: diſſipet: discruciet quasi in diuersum ferat te. proin.i. ꝓinde.i. ea propter. tu fac.i. labora vt sies.i. sis apud te.i. preparatus ad respōdendū. Ideo nō sum apud me: signat non sum paratus. Pam. o daue mō vt.i. nō poſſim eſſe.s. apud me: vel cape vt ꝓ qualiter sic. Da. qualiter modo poſſim eſſe apud me.i. poſſim eſſe paratus. Illud etiā̃ dictū. fac vt sis apud te. potest eleganter collocari loco horū dictorum attende diligenter vel animaduerte quid tibi sit agendū vel qd̄ vulgo dici solet. tene te in tuis custodiȷ̈s: et caue tibi. Da. O pā̃phile inꝗ̃.i. dico tibi crede mihi hoc nunꝗ̃ patrem tuum eſſe cōmutaturū.i. altercaturum vnū verbū iurgiȷ̈.s. tecū sed dices te ducere philomenā̃. Cōmutare verba dicit Donatus eſſe pro bonis dictis mala ingerere: hoc est pre iracūdia in maledictis cōpelli. Proinde illi⁹ dicti crede patrem tuū non cōmutaturū tecum vnū verbū Sensus est: patrē nullum iurgiū tecū habiturū: id enim verba cōmutare. sic in phormione tua nō cōmutabis verba inter nos hodie.i. nō iurgabis.

Herus me ⁊c. Hic quatuor persone sine implicatione intellectus loquuntur ex quibus Byrie ꝑsona per se loquitur ad populū nō aliȷ̈s admixta. Herus dominus.s. carinus iuſſit me Byriā̃ obseruare.i. aiaduertere oculis menteq; custodire. Obseruatio autem est duplex vel captionis cum damus operam: vt aliquam deprehendamus in aliquo negotio. altera est obseruatio obsequiȷ̈: cum videlicet accurate animaduertimus et intentos tenemus oculos in eum cui plene obsequi cupimus. Obseruare inꝗ̃ hodie Pamphilum omnibus rebus: id est negotiȷ̈. ceteris semotis et postpositis siue posthabitis: vt scire quid ageret de nuptiȷ̈s in diem istum constitutis id propterea vacat. Id ait Donatus aut propterea propost aut propter capiendum est. poſſet tamen iungi id cum scirem et eſſet sensus vt scirem id scilicet quid ageret de nuptiȷ̈s: nunc sequor hunc Pamphilum venientem quasi diceret eum venientem oculis lustro et obseruo adeo: id est certe video hunc Pamphilum presto: id est presentem siue coram cum dauo hoc agam.i. faciam quod iuſſus sum et eum obseruabo qd̄ pronunciandū est gestu corporis obseruantis quid agat. Si. video vtrūq; Dauū ⁊ Pamphilū adeſſe.i. aduenire vel prope eſſe. Dauus. Hem dolētis interiectio. obserua: id est custodi teipsum Pamphile ne opprimaris improuisus: immo caue tibi attende quid tibi agendum sit. Si. Pamphile. Da. respice ad eum quasi de improuiso: id est quasi preter. inopinato ex insperato: preter opinionem ex abrupto. Pamphi. Hem pater: responsio est Pamphili qualis fit quotidie a nobis vocatis. Da. probe: id est recte respondisti. Si. volo vt ducas hodie vxorem: vt dixi prius.s. tibi apud forum. By. nunc metuo nostre parti quid hic Pamphilus respondeat. Pamphi. Neq; et non mora non erit tibi in me istic: in hoc negotio: neq; alibi.i. in aliȷ̈s negotiȷ̈s: vſꝗ̃. id est in aliquo loco. In quo dicto ponuntur aduerbia loci pro rebus et negotiȷ̈s que in locis fiunt preter vſꝗ̃ quod proprietatem suam seruat. By. Hem dolentis est. Da. obmutuit Simo scilicet: id est obticuit nec vnum addidit verbum. By. Quid dixit exclamando hoc pronunciat. Si. facis vt decet te: id est tibi honestum cum impetro: id est obtineo: cum gratia.i. beniuolentia istuc: id est istud quod postulo: id est iuste volo. Petimus enim precario: poscimus imperiose: postulamus iure. Da. sum verus: id est verax vel veridicus

sicut falsus pro falsidicus. By. Herus excidit ab vxore.i.a matrimonio ⁊ nuptijs. Extum audio.i. Extum possum intelligere ex verbis auditis. Si. I.i.vade nunc intro:id est in domum ne sies.i.sis in mora dum. opus sit.i.sis paratus cum erit opus. Pam. Eo.i.intro. By. ne.i.vtrum est verū subaudi fidem.i.veritatē constantiā non esse cuiqꝫ homini in vllare. Illud verbū.i.prouerbiū vel sentētia est verū qd solet dici vulgo.i.cōmuniter.vt ita dicam: oēs homines male.i.preeligere melius esse sibi ꝗ alteri:sic alibi. Proximus sum egomet mihi: ego vidi illā virginē philomenā : bona forma.i. honesta pulchritudine ⁊ recte bona: ne illa forma lasciuie potius irritamentum esset ꝗ castimonie ornamētū. Ubi poeta corrigit per Byrie personā quod a Pāphilo dictū fuerat aliquid aliunt monstri cum dicat se eam vidisse bona forma. Memini videre.i.vidisse sum memor:vel fortasse est sensus nūc adhuc eam mihi videre videor::vel vt dictū est presens ponitur pro preterito etiā quia memini preteriti vox est cui preteritū infinitiui non sepe inuenitur iunctū fortassis ea causa videre dicere maluit ꝗ vidisse quo.i.quare sum equior:id est minus iniquus pāphilo.i. ꝗ pāphilus si maluit se amplecti illā somnis.i. per noctē ꝗ illum carinū amplecti illā inqꝫ. Renunciabo.i.referā illi carino vt det mihi malū pro hoc malo.

illam in somnis ꝙ illum amplecti maluit. Renunciabo vt pro hoc malo mihi det malum.

Dauus. Simo.

☞ Hec scena dolos cōtinet vtrinsqꝫ persone Daui et Simonis quibus vterqꝫ miro modo et fallit et fallitur.

Hic nunc me credit aliquā sibi fallaciā portare:et ea me hic restitisse gratia. Si. quid dauus narrat? Da. Eque quicꝙ nūc quidem. Si. nihil ne? Hem. Da. nihil prorsus. Si. at qui expectabā quidē. Da. pter spem euenit:huic sentio: hoc male habet virū. Si. potis ne mihi verum dicere? Da. nihil facili⁹. Si. num illi moleste quippiā he sunt nuptie propter huiusce hospite cōsuetudinē? Da. nihil hercle:aut si adeo:bidui est aut tridui hec sollicitudo: nostin? Deinde desinet. Etēm ipsi⁹ secū eam rem recta reputauit via. Si. laudo. Da. dum licitū est ei dūqꝫ etas tulit amauit:tum id clam cauit:ne vnꝙ infamie ea res sibi esset:vt virū fortē decet:nunc vxore opus est:animū ad vxorē appulit. Si. Subtristis visus est esse aliquātulum mihi. Da. nihil ꝓpter hāc rem: sed est ꝙ succēseat tibi. Si. quidnā est? Da. puerile est. Si. quid? Da. nihil est. Si. quin. dic quid est? Da. ait te nimiū parce facere sūmptū. Si. Mene? Da. Te. Uix (inquit) dragmis est obsonatus decē num filio videtur vxorem dare? quem (inquit) vocabo ad cenam meorū equaliū potissimum nunc? et (quid dicendum hic siet) tu quoqꝫ perparce nimium. non laudo. Si. Tace. Da. cōmoui. Si ego istec

❡ Ascensius.

Herus me ⁊c. Graphice depingit quod Ouid. dicit quia res est solliciti plena timoris amor. Nō eñ potuit Ca. quiescere donec sciret quid de Pamphilo ⁊ philomena que dicitur dulcis amor factū sit. Mittit ergo seruū ad explorandū. Illud autem in fine. Quo equior pāphilo videtur mihi exponēdum vt Pāphilo sit datiui casus. Nam sensus est. Memini videre.i.adhuc representatur mihi decor forme illius quo.i.quocirca vel de qua re ego sum equior.i.nimis iratus ⁊ succēsus pāphilo.i.ignosco pāphilo. Ca. fallēti si se illā in somnis ꝗ illum amplecti maluit.i.si maluit ꝙ ipse eam q̄ tam formosa est habeat ꝗ Carinus. Hoc autē dicto abit Byria. Pāphilus aūt abierat postꝗ dixerat se pariturū patri. Restitit ergo dauus qui nō secut⁹ est Pamphilū vt cum simone loquatur. vñ secū dicit.

Hic nunc ⁊c. Hec scena dolos continet vtrinsqꝫ psone daui et simonis quibus vtraqꝫ capit ⁊ capitur miro mō. Da. dauus ita videt loqui vt nullus spectator audiat. sed hoc ait vt velit audire a scena. Hic Simo nūc credit me portare.i. aio cōmētiam gestare aliquā fallaciā ⁊ credit me restitisse: id est remāsisse hic ea gratia.i.ea causa. Simo qd dau⁹ narrat.i.dicit. Da. eque.i ita nūc q̄dē qcꝗ.i. aliqd narro subaudi vt prius.q.d.nihil narro nūc te alloquēs plusꝗ narrabā cum tu interrogasti:q̄ respōsio equalet nihil. Si. nihil ne? vtrū nihil narras? Hem interiectio irati aduersus eū qui se negat aliquid dixisse. Da. nihil prorsus.i. oino nihil narro. Si. atqꝫ.i.sed certe expectabā vt.s.aliquid narres:⁊ alloquitur eum per verbum tertie persone. Expectamus bona et mala:speramus bona tantū. Da. sentio.i.percipio ꝙ hoc.i.talis respōsio filij euenit preter spem.i.contra opinionē patris hoc male habet:quasi male tractat virū scꝫ simonē senem: propterea virū dixit per ironiā ⁊ ioculariter. Si. potis ne est sup.i.dauus est ne potēs dicere mihi verū. Da. nihil facilius est illi ꝗ dicere verū tibi. Si. num.i.nunquid he nuptie sunt quippiā.i.nō nihil siue aliquātulū moleste.i.inuise displicētes illi pamphilo vbi quippiam significationē habet minime rei propter consuetudinē.i.conuersationem huiusce hospite.i.peregrine ⁊ alienigene.s.glycerij. Da. hercle nihil sunt inqꝫ moleste aut si adeo.i.certe.hec sollicitudo.i.perturbatio:est bidui.i.spacij duorum dierum aut tridui:id est trium dierū:nostin.i.nosti ne. Nostin dicimus in significationem multorū qui cōpendio facimus. Deinde.i. postea desinet:id est desistet cessabit etenim.ipsius Pāphilus putauit.i.retractauit:quia putare purgare est:vnde ⁊ arbores ⁊ vites putare dicimus.putauit ergo eam rem:scꝫ amorem recta via.i.ratione ⁊ consilio. Si. laudo.dum licitum est ei per te scꝫ:id est dum permisisti:nam licitum est pro licuit dicimus.sicut placitū est pro placuit ⁊ puditum est pro puduitqꝫ. id est cum etas immatura nuptijs tulit.id est passa est aut pertulit.significat etiam tulit attulit abstulit amauit. id est amori operam dedit. tum.id est deinde cauit.id prouidit. clam.id est secreto. id quod sequitur:ne vnꝗ ea res.s. amare esset sibi infamie vt decet fortem virum. id est vt honestum est viro forti nunc opus est vxore: appulit. id est applicuit quasi ex multis iactationibus fluctuum amoris qui innumeras habet tempestates : appulit animū ad vxorem relicta amasia. Si. visus est mihi aliquantulum subtristis quasi non ad plenum tristis. Da. nihil est tristis propter hanc rem. id est nō est tristis ob nuptias:sed est aliquid quod.id est propter quod succenseat.id est iure irascatur tibi. Succensere enim est cum ratione irasci et hoc in re graui ⁊ iusta. Si. quidnam. id est quid est. Da. id sup. puerile.id est grauem virum dedecens. Si. quid est. Da. nihil est. Si. quin. id est immo dic quid est. Da. Pamphilus ait te facere sumptum. id est impensas nuptiarum nimium parce.id est nimium parue vel tenaciter. Simo Mene. id est vtrum ait me id facere. Da. te.id est ait te id facere. Inquit Pamphilus hec verba pater meus vix obsonatus est. id est vix comparauit obsonia pro decem dragmis. Habemus obsono obsonas:neutrum:obsonor obsonaris. deponens in eodem sensu : dragma autem ex decem et octo siliquis hoc est ex tribus scrupulis constare dicebatur. Ait etiam Julius pollux de vocabulis

rerum ad cōmodum cesarem fuisse athenienſiū nummiſma qđ etiam bos vocabatur:q: eiuſmodi animalia figura de-
signatus erat. Ipſe pater nō videtur dare vxorē filio inquit Pamphi. quem potiſſimum.i. dignitate principaliſſimum
meorū equalium.i. equeuorū vocabo.i. inuitabo ad cenam: ⁊ qđ nunc hic dicendū ſit.i. qđ poteſt a me dici in abſentia
Pamphili.q.d. nō dicerem in cōſpectu eius quoq̄.i. etiam nimiū: id eſt nimis peparce.i. tenaciter ⁊ tenuiter ſumptum
facis nō laudo. Si. tace. Da. Cōmoui.i. ſollicitaui ⁊ irritaui iam eum idq̄ dicit: vt audiat ſpectator non ſenex. Si. Ego

recte vt fiant: videro. Quidnā hoc rei eſt? quid hic vult
veterator ſibi? Nam ſi hic mali eſt quicq̄ (hem) illic eſt
huic rei caput.

Tertius actus.

☞ In hac ſcena nouo quodāmodo Dauo inſcio ceſſanteq̄ fallitur Simo pre ꝑnimia ſagacitate ſua: ⁊ hoc ita fingit poeta vt vehemēti⁹ ad nuptias agēdas accendatur Simo ⁊ quadā induſtria ſic quedā agit poeta tāq̄ caſu eueniāt vt hec eſt ſuſpitio ſenis de partu ficto.

Miſis. Simo. Dauus. Leſbia. Glyceriū.

Ita pol quidem res eſt vt dixti Leſbia fidelē
haud ferme mulieri inuenias virum. Si. ab
andria eſt ancilla hec quid narrat. Da. Ita
eſt. Mi. Sed Pamphilus. Si. (quid dicit)
Mi. firmauit fidem. Si. Hem. Da. Utinā aut hic ſur-
dus: aut hec muta facta ſit. Mi. Nam quod peperiſſe
iuſſit tolli. Si. O iupiter quid ego audio actum eſt ſi-
quidem hec vera predicat. Leſ. Bonum ingeniū nar-
ras adoleſcentis. Mi. O optimum ſed ſequere me in-
tro ne in mora illi fies: cum opus ſit. Leſb. ſequor. Da.
quod remediū nūc huic malo inuentā. Si. quid hoc?
Adeon eſt demens ex peregrina. iam ſcio. ah: vix tādem
ſenſi ſtolidus. Da. quid hic ſenſiſſe ſe ait. Si. hec pri-

videro.i. mee partes ſunt nō tue: vt hec recte fiāt.
Quidnam hoc rei eſt.i. quid hoc eſt quidnam hic
veteratori. in aſtutia inueteratus et callidus ſibi
vult. Nam ex eo pēdet quod dixit veterator: ſi hic
quicq̄ mali eſt vt ſi promiſſa non compleat Pam
philus. Hem interiectio indignantis et excande-
ſcētis: illic.i. ille dauus. eſt caput: id eſt origo huic
rei. Caput enim eſt origo et ſumma vniuſcuiuſq̄
rei. Vergi. O latij caput horum ⁊ cauſa malorum.
hic videre eſt cōmotum eſſe ſenem ex argumento
falſarum nuptiarum. ❡ Aſcenſius.

Hic nūc ⁊c. Ut breuis ſim. illud. Eque
quicq̄ ſic exponitur. Narro quidē.i.
certe nunc quidē quicq̄ eque.i. equa
liter vt ſupple prius hoc eſt nihil vel
narraui quicq̄ eque: vt ſupple nunc
narro: hoc eſt nihil vnde ſino. Nihil
ne. Hem. prudentis aūt viri eſt ſnia. Tum.i. clam
cauit que ſic celari pōt. Fortem virū cauere decet
ne qua res ſit ſibi infamie. Maxime autem amor
celādus eſt. vnde Tibullus. Celari vult ſua furta
ven⁹. Quin adeo dulcior petatur furtiuus amor
ſicut cetera. Unde Prouer. j. Aque furtiue dulcio-
res ſunt ⁊ panis abſcōditus ſuauior. Ueteres au-
tem occupabant amores propter infamiā vitan-
dam. Quia inde anthore Horatio in ſermonibus.
Fama malū grauius q̄ res trahit. Animū ad vxo
rem appulit dictum eſt ſicut in prologo expoſui-
mus. illud animū ad ſcribendum appulit huic rei
caput.i. cauſa ⁊ origo. vnde Uerg. O latij caput ho
rum et cauſa malorū. Hoc autē dicto Simo abit.
Da. autē prius abiuerat quaſi pamphilū ſequēs:
vnde quia nullus manet in proſcenio: finitur hic
ſcđs actus ſcđm nonnullos de quo proxime dicā.

Ita pol ⁊c. In hac ſcena nouo modo fallitur Simo per nimiā ſagacitatem ſuā. Mi. Pol. quidē iuſiurandum
eſt. O leſbia res eſt ita vt dixti pro dixiſti per ſincopā: haud fer me.i. non facile inuenias.i. inueniat aliquis
vel inuenire poſſit: ſcđa perſona pro tertia. virū fidelē.i. fidem ſeruantē mulieri. Simo. Hec ancilla eſt ab An
dria.i. ex parte andrie hoc eſt Glycerij: nam illi fauet quid narrat. Da. ita eſt. Mi. Sed hic pamphilus. ſup. fir
mauit fidē: ſed audito nomine Pamphili pater intercepit loqui inquiens. Si. quid dicit neq̄ tñ alloquitur
Miſidem ſed Dauū. Miſis firmauit.i. cōfirmauit fidē.i. promiſſionē ſuā quaſi qđ ꝓmiſerat ratificauit. Si. Hem interie
ctio eſt verba accipiētis ⁊ admirantis. Da. vtinā aut hic. Simo ſit factus ſupple ſurdus aut hec Miſis ſit facta muta.
ſilepſis eſt per genera. Mi. Nam pendet ex eo qđ dicit firmauit fidē: nam iuſſit tolli.i. educari nutriri quicquid pepe-
riſſet. ſiue maſculū: ſiue feminā ꝓpterea ſic firmauit fidē. Si. O iupiter quid ego audio? Actū eſt in ſumma rerū deſpe-
ratione ponitur actū eſt. quaſi dicat periſti male tecum agetur. Eſt aūt illud dictū a iure ciuili deductū in quo cauetur
ne quis res acta apud iudices repetat. Cice. ad petū. Actū igitur de te eſt niſi prouides ſiquidē.i. ſi certe hec miſis pre-
dicat.i. loquitur vera. Leſ. narras. id eſt refers. bonū ingeniū.i. bonam naturā adoleſcētis. Mi. Optimū narro inq̄ in-
genium: ſed ſeq̄re me intro ne ſies.i. ſis in mora cum illi Glycerio ſit opus.i. ne cum egeat tua opera in te mora ſit neq̄
illi adſis ſatis tēpeſtiue. Leſb. ſequor te: ſcȝ Da. qđ remediū nunc inueniā huic malo. Si. quid hoc rei eſt ſup. Adeon.i.
tantū ne eſt demens. Pāphilus deeſt vt ſuſcipiat filiū vel aliquid tale: ſed hoc tacuit per apoſiopeſim reliquūq̄ pronū-
ciauit prouide atq̄ conſilio repertū: ⁊ bene demens dixit. nam demens eſt qui amore captus eſt: ſequitur eñ quo ducit
voluptas nō quidē ſui cōpos adeo itaq̄ demens eſt: vt. ſ. ſuſcipiat filiū ex peregrina.i. meretrice: nam peregrine mulie-
res: inhoneſte ac meretrices habebātur. Iam.q.d. nunc primū ſcio factū filij. ah interiectio dolentis vix tandem.i. poſt
multū temporis adhuc vix potui ſentire. ⁊ id dicēdi genus nō tam refertur ad diuturnitatē temporis q̄ ad effectū expe
ctantis. Cice. ad appium. Uix tandē legi literas dignas appio. ⁊ Uergi. vix tandē magnis ithaci clamoribus actus cō
poſito rumpit vocē. Uix tandē ego Simo ſtolidus ſenſi.i. percepi fallaciā. ſ. quam cōminiſcuntur aduerſum me ⁊ Chre
metem. Stolidus dicitur qui proxime accedit ad naturā ſenſumq̄ pecudū. Et cum q̄nq̄ ſenſus habeamus cōmunes
cum alienis. duos tamē viſum ⁊ auditū magis ſenſibiles habemus q̄ pecora. Duabus aūt rebus ſcimus aut ratione
aut ſenſu q̄bus maxime preſtamus ceteris animalibus. Da. Quid hic. Si. ait ſe ſenſiſſe hec fallacia primū affertur iam
mihi ab hoc dauo. ſ. Simulāt hanc Glyceriū parere quo.i. vt abſterreant.i. deflectāt chremetem a dāda filia ſua Gly.o
Iuno lucina ſic dicta ab eo qđ in lucē producat. fere opem dicitur in malis rebus ⁊ ab his qui de ſalute dubij ſunt. Igi
tur fer opem.i. opitulare partui.i. propter qđ lucina eſt dicta inde obſtetrix. vt Dona. vult. dicit ꝙ opem ferat obſecro.i.
per ſacra rogo. ſerua.i. cuſtodi me parientē ſiue puerperā: hoc eſt etiā ſerua me cum ero partu liberata. Si. Hui interie-
ctio eſt irridētis. tam cito illucuſq̄ ſubaudi peruētū eſt ridiculū ſicut prius dixit fabule ⁊ Perii⁹ nuge ⁊ eſt vultuoſe.i.
cum geſtu ⁊ capitis motu pronunciandū.q.d. q̄ſta ridendi materia qđ verbū an nomē an aduerbiū dicendū ſit. Do. du
bitans tandē in eam deſcēdit ſententiā vt magis aduerbiū ſit. videtur tamē nō inepte dici poſſe illud eſſe nomē ſubſtā
tiuum neutri generis. Poſtq̄ audiuit me ſtare.i. ſtantē eſſe ante ſuū oſtium approperat.i. eiulare et innouis auxilium
implorare feſtinat. O daue. Hec que fiunt. ſ. nō ſunt diuiſa.i. digeſta cōpoſita: diſtributa tibi.i. a te ſatis cōmode.i. ſatis
oportune vt nō prodaris ⁊ vt nō tua ſentiat fallacia. tēporibus.i. per tempora. Da. mihin.i. mihine nō ſunt ſat cōmode
diuiſa: q: dixerat Simo. tibi rñdi Dauus mihin. quaſi nō intelligēs quid loquatur ſenex. Si. nū.i. nunquid.q.d. nō es

immemor.i.oblitus discipuli.i.Pamphili: q̃ ad has fallacias faciendas instruis.dixerat enim prius tum si quis ma-
gistrum cepit ad eam rem improbū:ideo dauus reputatur magister.Pamphi.vero discipulus. Da.ego nescio quid nar
res.i.quid dicas.Si.hiccine:id est hic ne hoc est verū si hic dauus adortus esset.i.aggressus esset: nam adoriri dicitur
qui ex insidijs repente inuadit dictū ab eo ꝙ corpora aggredientiū exurgant subito atq; inerescant si adortus esset me
imparatum.i.improuisum in nuptijs veris.i.vere celebrādis:quos ludos.i.quos iocos quas irrisiones nūc redderet:
id est obijceret mihi ꝛ retorqueret in me. Nunc.fit
impersonale est: vt Cicero ad Gelliū. sedulo fit.i.
res agitur in nuptijs.laboratur periculo.i.in peri
culum ꝛ perniciē huius daui. ego Simo nauigo
in portu.i. tutores meos ago circa omne pericu-
lum metaphoricos ex maris tranquilitate.

Ascensius.

Ita pol.qui ꝛc. Hoc est donatus censet
principium tertij actus.Qui vero dicūt
primum actum tantū vnam habere sce
nam:nō ponunt hic nonum actum: sed
dicunt Simonem cum Dauo restitisse.
Quod verosimile non est quia si Dauus perman-
sisset non tot verba de eo dixisset Simo. Preterea
prius longe fuerūt a domo Chrysidis seu Glyce-
rij ante quā nūc sunt.Dicemus ergo cum Dona-
to hic tertiū incipi actū: ꝛ ita cōtexemus historiā.
Postq̃ Simo introgressus iusserat seruis que do
mi agerēt:rursus egreditur : et Dauus eum forte
iniussus sequitur: vt obseruaret quidnam ageret.
Egressus aūt erat ad cōueniendū Chremetē quo
eundo dum perueniret vsq; in domum Chrysidis
audiuit Misidem ad Lesbiam obstetricē pro qua
missa fuerat:dicētē.Ita pol ꝛc.Quo audito retro-
cessit:vt intelligeret quid diceret ꝛ tamē non vide
retur ab ea vnde etiā cum ea nihil loquitur.In se
quenti aūt scena iubebit dauo introire: quia non
expediret ipsum interesse qñ Chremetem cōueni-
ret:vnde videtur in iussu dñi secutus. Uerum nō
omnia sunt mihi que sentio dicēda:illud tamē nō
tacebo donatū hic legere.Num immemores disci
puli vt sit.Num discipuli tui sunt imemores pre-
ceptorum tuorum. Uel num mulieres sunt imme
mores discipuli tui videlȝ Pam. Cuius tu ad ne-
quitias p̄ceptor es.Si quis dicat poetā facere con
tra illud Horatij de arte. Nec quarta loqui perso-
na laboret : q: hic quinq; sunt persone. Dicemus
ꝙ nō simul nec inter se oēs loquūtur. Nam misis
et Lesbia non loquūtur cum simone ꝛ dauo. Gly
cerium antē tantū semel loquitur: ꝛ id intus atq;
adeo partiens. Dauus autem fere secum: aut ad

mum affertur iam mihi ad hoc fallacia hanc simulāt
parere quo Chremetem absterreant. Gly. Juno:lucina
fer opem serua me obsecro. Si. hui tancito ridiculum
postq̃ ante ostium me audiuit stare approperat. Non
sat cōmode diuisa sunt temporibus. Da. hec tibi. Da.
mihin. Si. Num immemores discipuli. Da. quid nar-
res nescio. Si. hiccine:me si imperatū in veris nuptijs
adortus esset quos mihi ludos redderet. Nunc huius
periculo fit ego in portu nauigo.

Lesbia. Simo. Dauus.

AR In hac scena perq̃ scite exprimitur consuetudo medici vel me-
dice de domo egroti abeuntis. Nam Lesbia egrediens de negotijs
eius et morbo loquitur. Preterea Daui et Simonis de puero edito
callida habetur altercatio.

Adhuc archilis que assolent queq; oportent
signa esse ad salutē oīa huic esse video nunc
primū fac istec. vt lauet post deinde qd iussi
ei date libere ꝛ q̃tū imperaui date. mox ego
huc reuertar. Perecastor scitus puer est natus e pāphi
lo Deos queso vt sit superstes quādo quidē ipse est in-
genio bono. Qñq; ꝛ huic veritus est optime adulescē-
tule facere iniuriā. Si. vel hoc q̇s nō credat(q̇ te norit)
abs te esse ortū. Da. q̇dnā id est? Si. nō impabat corā
q̇d op⁹ facto esset puerpere : sed postq̃ egressa est illud
que sunt intus clamat de via. O daue itan ɔtēnor abs

populum loquitur.Si.vero parum donec mulieres introgresse erant:et interdum etiam secum vt non intelligat Da-
uus.Pulchrum autem est ꝙ vterq; astutia sua capitur.Ideo autem puerpera intus loquitur:quia Horatius dicit. Nō
tamen intus digna geri promes in scenam:multaq; tolles. Ex oculis que mox narrat facundia presens.In hoc autem
tertio actu fient maxime cōmotiones.Nam id in comedijs fit:vt in primo actu cōmotiones et turbe excitentur.In se-
cundo crescant.In tertio consummate sint.In quarto decrescant et in quinto finiantur.

Adhuc archilis que assolent ꝛc. In hac scena spectari pōt q̃ scire expssa sit cōsuetudo medici vel medice egre-
dientis de egri domo.nam veniēs lesbia de negotijs eius loquitur abiēs de morbo.O Archilis adhuc: id est
hucusq; video oia signa que assolent queq;.i.que oportet(quidā codices habēt: oportēt:attamē oportet raro
personale inuenitur)esse ad salutē adesse huic Gly.Medicina habet esse aut in ratione:aut in consuetudine:
aut in exēplis.Assolent ergo cōsuetudinis est.oportet rationis nūc primū in.primis fac.i.da operā vt istec.i.
puerpera Glyceriū lauet se.s.vel si istec sit accusatiuus pluralis generis neutri:vt vult Donatus.sic astrue.fac.vt Glyce
rium lauet istec.i.illa que ei lauāda ostēdebat Lesbia:ꝛ hāc sententiā cōprobat Donatus altera improbata pp̄ter hāc
rationē ꝙ nō cōtinuo solēt puerpere post puerperiū lauare: sed diebus omissis post deinde alterū abūdat:date ei bibe
re qd iussi et quantū imperaui. hoc aūt dicēdi genus date ei bibere cōsuetudine magis q̃ ratione dictum est.nam duo
verba sic vna iūcta male coherent sine noie aut pronomine:vt si dicas dic facere.date ergo ei potionē mox.i.statim re-
uertatur huc. Perecastor ꝛ periungēda est cum scitus vt sit e castor.i.perecastorū aduerbiū iurādi aptū feminis sicut
pol.i.per pollucem prescitus puer.i puer valde scite factus vel perscitus.i. elegans pulcher natus est e Pamphilo.i.ex
opere Pāphili queso deos vt sit superstes.i.saluus diu viuēs:superstites sunt senex ꝛ auus:q: senes multis supstites.i.
superuenientes etate delirant.vnde ꝛ superstitio dr.i.vana religio : ꝛ superstitiosi qui vana religione implicati delirant:
quādoquidē.i.q: certe ipse.s.Pamphilus:hic em̄ trāsitus fit a puero ad ipsum Pamphilū: est bono ingenio.i.bona na
tura:q;.i.ꝛ quādo.i.quia.ꝛ.i.etiā veritus est facere iniuriā huic optime adulescētule.s. Glycerio.Si.Uel.i.etiā quis nō
credat qui norit te Dauū hoc.i.hanc fallaciā esse ortū.i.profectū cōmentū cōpositum.instructū abs te dauo. Da.quid-
nam.i.Simo.Lesbia non imperabat puerpere Glycerio:puerpera em̄ omnis dicitur que peperit siue que superioribus
diebus mater est effecta)corā.i.in cōspectu siue in p̄sentia puerpere:corā ad certas psonas palam ad oēs refertur quid
esset opus facto.i.facere:sed postq̃ egressa est clamat illis mulieribus q̄ sunt intus de via.i.de itinere siue de vico.O da
ue.itan.i.adeo ne cōtemnor abs te.Tēno grecū est.i.credor ꝛ reijcior:veteres em̄ illud dicebāt sine prepositione:aut tan
dem:ibi tādē habet quiddā vrgēs ꝛ accelerās.q.d.sine longiori sermone ita ne videor tibi idoneus esse i.aptus et huic
rei natus:quē.s.me incipias fallere dolis.i.fallacijs siue fraudibus tam aperte saltē incipias iuq; me falere dolis : tam

accurate.i.tam diligēter ꝛ cum tāta cura ꝛ tam subtiliter:vt videar metui a te.s.certe.i.pfecto si rescivero.i.si cognoverim. Simo: vel certe si rescivero: quidā dicūt si rescivero pro cognoverim. sed prima snia mihi potissimum placet. Deest autem hic aliquid ut rescivero: acerbe te puniā vel te in pistrinū dedam: fallere me per aposiopesim: decst acerbe te puniā vel te in pistrinū dedam:q̄dā dicūt si rescivero pro cognoverim: scz fallere me per aposiopesim.q.d.putas ꝙ nō rescivero ꝛ ita stultū me putas:vt id me latuerit:sed prima snia mihi potissimum plz Da.certe hercle.i.per herculē hicipsus.i.hicipse fallit se.i. se decipit haud.i. nō ego eum.s.falso. Si.edixin.i. iussi ne vel imperaui ne tibi ꝛ interminatus sum ꝛ phibui ne faceres fallaciā in nuptijs. Num.i.nūquid.q.d.non veritus es.s.facere fallaciā veretur liber metui seruus

te aut ita ne tādē idoneus tibi videor esse:quē tam aperte fallere incipias dolis:saltē accurate vt metui videar: certe si rescivero. Da. certe hercle nūc hic ipsi⁹ se fallit haud ego. Si. Edixin tibi interminat⁹ sum ne faceres. Num verit⁹ es q̇d retulit. Credō tibi hoc nūc peperisse hāc e pāphilo. Da. caueo q̇d erret:ꝛ q̇d agā habeo. Si. quid taces. Da. q̇d credas quasi nō renūciata tibi hec sint sic fore. Si. mihi in q̇sq̄. Da. eho. an tu te itellextin hoc assimularier. Si. irrideor. Da. renūciatū est nā qui istec tibi incidit suspitio. Si. Qui? q̄ te norā. Da. quasi tu dicas factū id cōsilio meo. Si. certe em̄ scio. Da. nō satis me pnosti etiā qualis sim simo. Si. ego ne te. Da. sed si q̇d narrare tibi occepi ꝯtinuo dari tibi v̄ba cēses. Si. falso. Dau. Itaq̃ hercle nihil mutire iā audeo. Si. Hoc scio vnū ego neminē pepisse hic. Da. intellextin? sed nihilo seci⁹ deferet mox huc puer ante ostiū id ego nūc iam tibi here renūcio futurū vt scis sciēs:ne tu hoc mihi dicas posteri⁹ daui factū ꝯsilio aut doloris: prorsus a me opinionē hāc tuā esse ego amotā volo. Si. vn̄ id scis? Da. audiui:ꝛ credo. Si. multa cōcurrunt simul qui cōiecturā hāc nō facio. iamprimū ex se e Pāphilo grauidā dixit esse inuētū est falsū. Nūc postq̄ vidit nuptias domi apparari missa est ancilla ilico obstetricē accersitū ad eā ꝛ puerū vt afferret simul. Da. hoc nisi sit puerū vt tu videas nihil mouētur nuptie pāphilo. Si. Quid ais? cū intellexeras id cōsilij capere cur nō dixti

quid retulit.i.quid interfuit quid profuit tibi edicere ne faceres: nam referre prima lōga significat interdū vtile esse siue pdesse:ꝛ est sensus sic contēpsisti quasi non tibi cōminatus sim : et ideo nihil profuit prohibere tibi ne faceres: q̄ nihilominus effecisti ꝯtra iussum meū credō.i.credone tibi hoc qđ sequitur:vcz hanc Glyceriū nūc peperisse e Pāphilo.i.ex opere Pamphili. Da.teneo.i.scio intelligo quid.i.pter quid erret.i.fallatur deliret ꝛ habeo.i.scio. Cicero ad lentulū habes de vaticinio cognoscere de crasso.habeo ergo.i.scio quid agam.i. loquar ꝛ rn̄deam: ꝛ hoc populo dicit non seni. Si. quid taces: quia nō audierat Dauū alloquentem populū. Da.quid credas? q̄ Simo dixerat credon tibi hoc ꝛc.et ideo nūc repetit Dauus verbū q̇d.i. propter quam nō credas quasi per ironiā dicitur quasi hec nō sim renūciata.i.nūciata:cōpositū pro simplici tibi sic.i. eo mō fore.i.futura esse. Si.mihin.i.mihi ne q̇sq̄ renunciauit.s.q.d.meo ingenio id perspicaciter excogitaui. Dauus. Eho.mō eho est interiectio admirātis interdū ad se vocātis:vt alibi ehodū ad me an tute.i.tumet tuipse intellextin.i. nouisti hoc.s. partū Glycerij. assimilarier.i. fingi.paragoge est. Si. Irrideor.i.illudor. Da.renūciatū est tibi hoc assimilari. Nam qui.i.qūo vel vnde.istec.i.ista suspitio.i. opinio incidit tibi. Si. qui.q.d.miraris vnde inciderit profecto q̄ noram te.i. iam pridē tuos mores cognouerā. Da.quasi tu dicas.i.credas ab eo qđ sequitur id qđ precedit intelligitur(figura est metale presens a posterioribus ad priora)id factū esse meo cōsilio.i. mea suasione. Si.em̄.i.quia certe scio.i.exploratū est mihi. Dauus.o Simo etiam.i.adhuc nō satis pernosti qualis sim. Si.ego ne.i.vtrum nō pernoui te. Da. Sed si quid occepi ab occipio.i.institui tanq̄ caput rei narrare tibi ꝯtinuo cēses verba.i.fallacias dari tibi hoc est te falli ꝛ decipi a me. Si.falso aduerbium ironiceq̃ dictū quasi dicatur falso cēseo. scz. Uel si sine ironia dicatur sensus est.falso loqueris.q.d.tu mētiris. Da.itaq̃.i.ideo hercle.nihil audio iam mutire.i.loqui: vt inquit Festus Persius Men mutire nephas.i.nō licet mihi loqui. Uel vt vult donatus: mutire.i.nec dicere nec facere:vnde mutos dicimus. Forsitā etiā dici posset nō absurde:iam nō audeo mutire.i.nō modo non audeo loqui:sed nec hiscere quidē quasi nō audeo os aperire ad loquendum. vel inter dentes immurmurare:ꝛ susurros efferre. Mutire em̄ videtur esse mutorū:ꝛ eorū qui more mutorū volūt loqui: sed non audent:sicut muti nō possunt loqui:nec aliquid proferre. Simo.scio hoc vnū neminem.i.nullā mulierem. Ubi aduerte neminē feminino genere positū peperisse hic in ea domo in qua est Glycerium. Da.intellextin.i.intellexisti neminē peperisse? sed nihilo secius.i.nihilominus:puer.i.infans deferetur nobis.s.mox.i.statim huc ante ostiū o here iam nūc renuncio.i.significo tibi id futurum vt sis sciens.i.vt cognoscas:ne.i. vt nō dicas mihi hoc posterius.i.hoc sequens factū.s.quādo deferetur mox puer ante ostium factū fuisse sup.cōsilio aut dolis Daui.i.meis ego volo hanc tuā opinionē esse prorsus.i.omnino amotā a me. Si.vnde scis id.s.puerū ablatū iri. Da.audiui ꝛ credo. Simo multa signa scz cōcurrunt.i.conueniunt.simul ex eodē tendūt mihi supple qui facio nūc hanc coniecturā.i.qui nunc hoc qđ sequitur cōijcio sive cōiecturo. Jamprimū.i.in principio hec Gly. dixit se esse grauidā e Pamphilo inuentū est falsum.i.copertū est illud esse falsum vel inuentū.i.cōmentū illud est falsum:ꝛ tunc inuentū esset substātiuū: nunc postq̄ Glycerium videt nuptias apparari.i.preparari domi ilico.i.statim ancilla missa est accersitū.i.vocatū obstetricē.i. mulierē puerperiū adiuuantē ad eam puta Gly. iuuandā.s.et vt simul.i.etiā afferret puerū. Da.nisi hoc sit vt tu videas puerū nuptie nihil.i.nō mouētur.i.perturbātur quin statim fiant. Si.quid ais:cum intellexeras Glyceriū capere id cōsilij cur non dixisti exēplo.i.ilico. Da.dicis supple.cur nō dixi q̇s igitur abstraxit.i.abstulit auulsit eum Pamphilū ab illa Glycerio nisi ego dauus.nam q̇dē.i.certe oēs scim⁹ ꝙ misere.i.valde vel nimis amarit eā nūc expetit.i.nō recusat sibi vxorē dari scilz postremo.i.tādē da.mihi.id negotij.q.d.relinq̄ mihi istud faciendū vt vcz nō recuser vxorē.tn̄ tu idē.i.tutemet perge.i. ꝓsequere facere has nuptias ita vt facis ꝛ spero id vcz deos adiutores fore subaudi.alij codices hn̄t adiuturos ꝛ tūc est sensus.spero deos adiuturos id negotiū.i.nuptiarū. Si.immo.i.sed abi.i.discede:intro.i.domū opire.i.expecta me ibi:ꝛ para id qđ est op⁹ parato.i.parare hic dau⁹ nō impulit me.i.nō mihi ꝑsuasit oīno vt crederē nūc atq̃ haud scio an oīa q̄ dicit sint vera:sed paruipēdo.i.nō multū curo illa. Illud est mihi multo maximū qđ ipsi⁹ gnat⁹ i.ipse Pam. Pollicit⁹ est mihi nūc cōueniā.i.alloquar Chre. Orabo.vt det sup.vxorē gnato si ipetro vt det.s.q̇d.i.cur.malim.i.eligā has nuptias fieri alias.i.alio tpe q̄ hodie. nam id haud.i.nō est dubiū mihi q̇n.i.ꝙ nō sit fili⁹ nolit.i.recusat facere qđ est pollicitus possim cogere merito cū vt.s. faciat atq̃ adeo.i. certe vel valde vel inim̄ eccū.i.ecce hic ipm chremetē obuiā.i.in occur

sum. aduerbiũ est obuiã in ipo tpe.i.tẽpestiue mature i ipsa oportunitate ⁊ in ipso arti: nio negotij suscepti. ¶ Ascẽsi⁹.

Adhuc archilis ⁊c. Hec scena posset esse continua cum superiori: quia simo et Dauus steterant ante ostium donec Lesbia obstetrix egrederet̃: sed nihil refert quod scene ponantur dũmodo actus rite distinguãtur. Deos queso vt si superstes subaudi patri Pãphili: q̃ sequitur quãdoquidẽ ipse scʒ pater Pãphilus est in genio bono. Bene autẽ intelligitur ⁊ nõ exprimitur patri ne videat mortẽ eius optare quũ ⁊ filiũ superstitem desiderat saltem accurate supple me fallas. i. cũ curat ⁊ cetera more ne percipiscã: vt metui videar abs te lʒ nõ metuar. Num id est nunquid veritus es ne percipiscam quasi dicat. Nam quid retulit id est ꝓfuit aut in re mea fuit ꝙ tibi interminatus sum quum non minus facias. Quid.i.ad quid aut cur alias.i. alio tẽpore. Imperiti autem accipiunt alias pro aliter.

Iubeo: hec cõgressio duorũ senũ ad tale periculũ redigit fabulã vt id videat̃ cõsilio non posse mutari: sed euentu qui euentus est critonis p̃ntia. Nã nũc ex falsis fiẽt vere nuptie. Iubeo.i.volo (nã firme aliquid iubere velle est) Chremetẽ saluere subaudi sed supprimitur alterius persone interuentu. Volo aũt ⁊ iubeo differũt. Nam volumus animo, iubemus verbis. Chre. o aduerbiũ optantis, querebam teipsum. Si. ⁊ ego te querebã inq̃. Chre. aduenis optato.i.multũ optatus aliquot.i. neq; multi neq; pauci audierũt me.i.venerunt ad me.nõ autẽ dixit accesserunt. nã adit arduus difficilisq; est. itaq; adierũt quasi importune ⁊ interpellantes aduenerũt qui agebant id sup. auditũ esse ex te.i. a te vcʒ filiã meã nubere hodie. i. dari nuptui gnato tuo.s. Pãphilo id.i.ob id viso.i. ad videndũ venio.ne.i.vtrũ tu simo insanias qui id dixisti an illi qui id aiebant insaniant qui.s. non audita referant. Si. Ausculta.i. audi paucis.i.breuibus verbis.pauca etiã legit quasi audi aliqua et scies quid ego velim te vel intellige facere: vel est sensus scies propter quid ego te tãtopere optarem et scies inq̃ id qd̃ tu queris. Chre. Ausculto loq̃re.i.dic q̃d velis.i. cupias vt fiat. Si. O Chre. oro te per deos ⁊ per nostrã amicitiã que incepta i.instituta a paruis.i.iam tñ cũ adhuc parui essemus ⁊ a paruis ꝓ aduerbio ponit̃: sicut a paruulo puero accreuit.i.cepit incremẽtum simul.i.pariter cũ etate.q;.i.⁊ oro inq̃ te per tuã gnatã philomenã vnicã ⁊ solã sine sororib⁹ aut fratribus: et per gnatum meum cuius nati seruãdi.i. custodiendi ne perdat̃ summa potestas datur tibi. oro ergo te vt adiuues me in hac re in hoc negotio abstrahendi filij a libidine atq; ita.i.eo pacto nuptie fiant.i.celebrent̃.vt.i.sicut fuerãt future.i. faciende.a fio potius q̃ a sum. Chre. ah dolẽtis interiectio ne obsecra me.i.noli me obsecrare.i.per sacra rogare quasi. i. tanq̃ oporteat te impetrare hoc: scʒ vt nuptie fiant a me chremete orãdo me: scʒ cẽses.i.putas me esse nũc aliũ.i.aliorũ meorũ atq;.i. q̃ olim.i.preterito tpe cũ.i.qñ dabã filiã meã filio tuo si est in re vtriq;.i.si vtriq; nostrũ est vtile ⁊ nemini inutile. Res enim interdũ pro vtilitate ponitur vt hoc est e re mea.i. mihi vtile. e re tua.i. tibi vtile ⁊c. similiter puto hoc esse in rẽ vtriq; nostrũ. i.puto hoc esse vtile vtriq; nostrũ: ergo si est in rẽ vtriq; nostrũ: vt nuptie fiãt accersi.i.euoca me seu fac me certiorem vel mone. nã accerso vel accersio ab arcio arcis est qd̃ significat voco cas. queẽadmodum ⁊ accerso eiusdẽ significationis: antiqui eñ dicebãt arcio is. mutãtes d literã in r. Inde arcessio is. nunc autẽ dicimus ectio is. mutata d in c. ⁊ inde fit accersio sis. vel accerso sis. tertie inflexionis vel quarte. iube.i.impera vt fiãt: sʒ si plus mali est ex ea re.i.ex nuptijs q̃ cõmodi vterq; mihi ⁊ tibi oro te id.i. a te peto vt cõsulas id est ꝓspicias prouideas in commune.i.in commodum quod sit mihi cõmune tecũ: vel in cõmune.i. ex equali vt Donat⁹ vult cõe se pe dicitur de duobus tñ vt hic: ⁊ Cicero ad suspitiũ. quicquid nos communi sententia statuerimus.i.mea et tua. et in multis alijs locis cõsulas igit̃ in cõe quasi.i. tanq̃ illa filia mea sit tua. q;.i.⁊ ego sim pater Pãphi. Si. immo.i.sʒ o chreme invocatiuo sicut vlixe volo itaq;.i.⁊ postulo ita vt fiat.i.vt hoc negotiũ cõpleat̃ neq; postulẽ.i. postulare velʒ abs te

extẽplo. Da. quis igitur eum ab illa abstraxit/nisi ego: nam omnes nos quidem scimus q̃ misere hãc amarit. Nunc sibi vxorem expetit. Postremo id mihi da negotij: tu tamen idem has nuptias perge facere ita vt facis: et id spero adiutores deos. Si. immo abi intro ibi me operiret quod parato opus est para. Non impulit me hic omnino nunc vt crederem: atq; haud scio an que dixit sint vera omnia sed paruipendo. Illud mihi multo maximũ est. quod mihi pollicitus est ipsi⁹ gnatus. Nũc chremetem conueniam orabo gnato vxorem. Si impetro: quid alius malim q̃ hodie has fieri nuptias. nam gnatus quod pollicitus est aut dubiũ est id mihi si nolit quin eum merito possim cogere. Atq; adeo in ipso tempore eccum ipsum obuiam.

Simo. Chremes. senex.

¶ In hac scena continetur egressio duorum senum que ad tale periculum redigit fabulam: vt id videatur consilio vitari nõ posse sed euentu qui euentus est Critonis presentia. Nunc etiam ex falsis vere fient nuptie.

Iubeo chremetem. Chre. O teipsum querebam. Si. ⁊ ego te. Chre. optato aduenis aliquot me audiuerũt ex te auditũ qui aiebãt hodie filiã meã nubere gnato tuo id viso tune: an illi insaniãt. Si. ausculta paucis ⁊ quid ego te velim: ⁊ tu qd̃ queris scies. Chre. ausculto: loquere q̃d velis. Si. per te deos oro ⁊ nostram amicitiam o chreme que incepta a paruis cũ ⁊ a te accreuit simul: perq; vnicam gnatam tuã ⁊ gnatũ meũ cuius tibi p̃tãs summa seruandi datur vt me adiuues in hac re atq; ita vt nuptie fuerant future fiant. Chre. ah. ne me obsecra: quasi hoc te orando a me impetrare oporteat aliũ esse censes nũc me: atq; olim cũ dabam si in rẽ vtriq; est vt fiãt accersi iube: sʒ si ex ea re plus mali est q̃ cõmodi vtriq; id te oro: id cõmune vt consulas: quasi illa tua sit: pamphiliq; ego sim pater. Si. immo ita volo itaq; postulo vt fiat chreme. neq; postulẽ abs te nisi ipsa res moneat. Chre. quid est? Si. Ire sunt inter glycerium ⁊ gnatum. Chre. Audio. Si. ita magne vt sperẽ posse auelli. chre. fabule. Si. profecto sic est. chre. sic hercle. vt dicam tibi

nisi ipsa res moueat.i.incitet ⁊ postulet: vt fiat Chre. quid est. Si. Ire sunt inter Gly. ⁊ gnatum. Chre. audio.i.intelligo. cepio quod dicis. Si. ita magne sunt ire vt sperẽ Pãphi. posse auelli.i.abstrahi ab illa chre. fabule.i.nuge sunt: scz Si. pfecto.i.pcul dubio: ⁊ est particula cõfirmatiua. sic est.i.ire sunt magne. chre. hercle sic est vt dicã tibi ire amãtiũ.i.amo ⁊ captor reintegratio.i.instauratio est amoris: est aũt silepsis cuiusmodi illud est xenophõ delitie mee sunt: mandata tua meditatio mea est. verbũ em̃ sequit vltimũ noĩatiuũ ⁊ cũ illo cõgruit. Simo. Hem interiectio ostẽdẽs dolorẽ pfectũ ex dicto Chremetis: q catholicã.i. cõem protulit sniam.i. ob id q amãtium ire ⁊c. Oro te vt eamus

amantiũ ire amoris reintegratio est. Si. hem id te oro vt ante eamus dũ tẽpus dat: dũq eius libido occlusa est cõtumelijs priusq harũ scelera ⁊ lachrime conficte dolis reducãt aĩm egrotũ ad miam. vxorẽ dem⁹ spero consuetudine ⁊ cõiugio liberali deuinctũ chreme: dein de facile ex illis sese emersurũ malis. Chre. Tibi hoc ita videt: at ego nõ posse arbitror neq illũ hãc ppetuo habere neq me ppeti. Si. qui scis ergo istuc nisi periculum feceris. Chre. At istud periculũ in filia fieri graue est. Simo. Nẽpe incõmoditas deniq huc oĩs redit si eueniat (qđ dij phibeant) discessio. at si corrigat quod cõmoditates inde pñcipio amico filiũ restitueris tibi generũ firmũ et filie inuenies virũ. Chre. qđ istic si ita istuc animũ induxti esse vtile: nolo tibi vllũ cõmodũ ĩmo claudier. Si. merito te semp maximi feci chreme. Chre. sed qđ ais? Si. quid. Chre. q scis eos nunc tũc discordare inter se. Si ipsius mihi dauus (q intimus est eorũ cõsilijs) dixit ⁊ eis mihi persuadet nuptias q̃tum queã vt maturẽ. Nũ (cẽses) faceret filiũ nisi sciret eadẽ hec velle. tute adeo iam eius audiet verba heus euoca te huc dauum atq eccũ video ipsum exire foras.

Dauus Simo. Chremes.

In hac scena Dauus seni insultãs vt nuptias acceleret hortat: cui facile acqescit Simo. Dauo cõsiliũ suũ prodit conaturq ex fictis veras efficere nuptias q res Dauũ anxiũ ⁊ exanimatũ reddit.

ante.i.preueniamus: dũ.i. quãdiu tẽpus.i. opor tunitas dat dũq libido.i.effrenis voluptas: ⁊ lascinia ei⁹ Pãphili est occlusa.i. cohibita repressa cõtumelijs.i.pbris. vltro citroq datis demus vxorẽ priusq scelera.i.scelerati mores ⁊ lachrime (harum pro hui⁹ Glycerij inuidiose dictũ est vt in eunucho nõ perpeti meretricũ cõtumelias) cõficte.i. simulate dolis.i.astutijs frandib⁹ ad decipiẽdũ reducant.i.redigant animum egrotum: quia amore saucium ad misericordiã.i. vt misereatur eius glycerij. O chreme spero.i. cõfido ipsum pãphilũ deuinctum.i.alligatum irretitum alectum cõsuetudine.i.conseruatione eiue filie ⁊ coniugio.i. matrimonio liberali.i.facto cũ libera ⁊ nõ serua qualis forte putabat peregrina illa Glyceriũ vel coniugio liberali.i.liberaliter facto. spero itaq sese deuictũ dein vel dehinc.i. postea facile emersurũ.i. erupturũ ex illis malis que in amore sunt Chre. hoc videt tibi ita futurum suppleat.i. sed ego arbitror neq illũ Pãphilũ posse habere hãc filiam meã vel contradici potest hanc non posse habere illum perpetuo: ideo amphibologia ex industria vsus est vt vtrũq ostenderet: et arbitror inq me chremetẽ nõ posse perpeti.i.vsq ad finẽ pati vt filiã habeat secũ: scz qñ eiusmodi mores post cõnubia sit psecuturus. Si. ergo qui.i. vnde vel quomodo scis istuc pro istud nisi feceris periculũ.i. tẽtamẽtũ seu experiẽtiã. Chre. at est graue.i.molestũ istuc periculũ.i. tẽtamẽtũ fieri in filia mea. Si. nẽpe.i.certe respõsioniq aptũ est deniq.i.tandem oĩs incõmoditas.i. importunitas redit huc: id est in meipsuz recidit: nã huc de persona loquẽtis dicitur si discessio.i.separatio eueniat: scz q discessionẽ euenire dij prohibeãt.i.auertãt parentesis est per emphenismõ. At si.i.sed si corrigat.i. resipiscat propter filiã tuã quot cõmoditates: id est oportunitates inde pcedent.s. alij habẽt vide qđ ipsum satis quadrat quantũ ad sniam principio: id est in primis restitueris: id est reddes cõiũctiuũ pro indicatiuo anacoluthon filiũ amico tuo: quẽ: scilicet filiũ vides lascinia perditum iri inuenies tibi generum firmum: id est stabilem et virum.i.

maritum filie tue. Chre. Quid istic verbum concedẽtis est et velut victi ita vt istic abundet: vel sensus: quid istic facis supple quasi concessionem tandem subiuncturus. Uel quid istic: id est histe dicit supple admirando: si induxit per sincopem animũ.i. si tibi imperasti vel tibi persuasisti istud esse ita vtile nolo vllũ cõmodũ claudier p claudi per paragogen: tibi in me: hoc est nolo tuum cõmodũ retardari per me. Si. O chre. merito: id est iure semper maximi feci te id est plurimi estimaui. chre. sed quid ais. Simo. Quid chre. qui.i. quomodo scis eos nunc discordare inter se scilicet Pam. et Gly. et eos dixit quod masculinum genus preponderare debet feminino. Si. ipsius Dauus quasi qui maxime sciat qui est intimus id est familiarissimus propinquissimus consilijs. id est propositis eorum Pamphi. et Gly. dixit mihi: ⁊ his persuadet mihi vt maturem. id est accelerem nuptiam quantum queam. Nun. id est nunquid: quasi dicat non censes. id est iudicas quod sup. faceret nisi sciret filium velle hec eadem. Adeo: certe tute: id est tuipse iã.i. nũc audies verba eius. Deinde admonet alios seruos vt euocet dauum ad simonem. Heus aduerbium vocantis et attentionem petentis. euocate: id est accersite dauum huc.i. ad me atq eccũ.i. ecce hic prope video ipsum exire foras. Ipse enim iussu simonis abierat intro, vt pararet paranda.

Ascensius.

Iubeo Chreme ⁊c. Egressus erat chre. ad disquirendum quid sibi vellet quod fama esset filiam suam eo die a Pamphilo deducendam quum ipse id nesciret et pollet et ita simo ad ipsum profectus occurrit et prior salutat eundem. Accersi iube. Accerso tertie est. vnde hic infinitiuus passiuus nec reperitur quarte apud idoneos. Amantium ire amoris reintegratio est. Aptum prouerbium. Est autem in locutione zeuma ab inferiore. Et boni textus habent reintegratio interiectio propter meliorem sonum. Illud autem reciprocum sese dependet ad emersurum non ad deuictum: quia ordo est deuictum coniugio liberali emersum: id est elaturum sese ex turpi vita. Preterea illud. Nempe incommoditas omnis huc redit. non intelligo: vt huc sit in me: sed huc. id est ad hanc rem quam dicam id est pessimum quod inde euenire potest vt fiat: hoc est si eueniat discessio seu diuortium: quia non in simonis tantum: sed etiam in Chre. et filie eius damnum fieret. Quod commoditates ⁊c. pulchre describit legem amicitie: que vult vt plus commodi consequatur qui petit q damni accipiat qui dat: nam aliter non esset petendum.

Tertius actus

AD te ibã. Si. quidnã est? Da. Cur vxor nõ accersitur iã aduesperascit. Si. audin tu illum. Ego dudũ nõ nihil veritus sum daue abs te: ne faceres idẽ ꝙ vulgus seruorũ solet: dolis vt me deluderes propterea ꝙ amat filius. Da. Ego istuc facerẽ. Si. credidi. idqꝫ adeo metuẽs vos celaui: qḋ nũc dicã. Da. quid est. Si. scies nam propemodum habeo iam tibi fidem. Da. tãdẽ cognosti qui siem. Si. non fuerant nuptie future. Da. q̃d num? Si. sed ea gratia simulaui vos vt pertẽtarẽ. Da. quid ais? Si. sic res est. Da. vide nunqꝫ istuc quiui ego intelligere. Vah. consilium callidum. Si. hoc audi vt huc introire iussi: oportune hic mihi sit obuiam. Da. hem. nũnã perimus. Si. narro huic que tu dudũ narrasti mihi. Da. quidnam audio? Si. gnatã vt det/oro: virqꝫ id exoro. Da. occidi. Si. hẽ. quid dixisti? Da. optime inqꝫ factum. Si. nũc per hunc nulla est mora. Chre. domum nunc ibo: vt apparentur dicam. atqꝫ huic renuncio. Si. nunc te oro daue quoniam solus mihi esse cisti has nuptias. Dauus (ego vero solus) Simo. corrige mihi gnatũ porro enitere. Dauus. faciã hercle sedulo. Si. potes nunc dũ animus irritatus est. Dauus. quiescas. Si. age igitur: vbi nunc est ipsius. Da. mirũ ni domi est. Simo. ibi ad eum: atqꝫ eadem hec: que tibi dixi: dicã, itidem illi. Dauus. nullus sum quid cause est quin hinc in pistrinũ recta ꝓficiscar via? Nihil est p̃ci loci relictũ: iã perturbaui omnia herum fefelli. in nuptias cõieci herilẽ filiũ. Feci hodie: vt fierẽt inspirante hec atqꝫ inuito pamphilo. Hẽ: astutias ꝙ si quiescam nihil inuenisset mali. Sed eccum ipsum video occidi. Vtinã mihi esset aliquid hec quo: nunc precipitẽ darẽ.

Pamphilus. Dauus.

AD te ibam ꝛc. Hic locus est in quo iam ad discrimẽ mali producta comedia in meliorem partem iam incipit inclinare. Da. Ibã. ego Dauus ad te simonẽ. Si. quidnã est. Da. Cur vxor non accersitur. i. aduocat vel adduci curatur. Jam aduesperascit. i. ad vesperã inclinat dies. Si. audin. i. audis ne tu chreme illum dauum. Ego semper. grauis est inceptio orationis que exordium sumit a pronomine ego dudum. i. pauloante. Aduerbia temporis aut certa sunt vt hodie cras: aut incerta vt dudũ nuper. Itaqꝫ incertis certũ additur tempus: vt iã dudũ iam nuper. O daue veritus sum nonnihil. i. aliquid timui ne quid a te fieret sed breuitati studuit poeta: vt alibi metui a chryside: ne. i. ꝙ faceres idẽ quod vulgus. i. maior pars seruorum solet: scꝫ vt i. ꝙ deluderes. i. ludibrio offenderes me senẽ. dolis. i. astutijs malis propterea ꝙ filius amat. i. amore captus est. Da. egõ. i. ego ne facerẽ. i. facere vellem istuc vcꝫ te deludere dolis. Si. credidiqꝫ. i. ꝛ ego adeo. i. valde metuens: id ne scꝫ deciperer celaui vos seruos id sup. quod dicã nunc. Da. Quid est. Si. Nã propemodũ. i. vel admodũ vt vult Donatus vel ferme prope habeo iã fidẽ tibi. i. credo tibi. Da tandẽ cognosti. i. nouisti qui. i. equalis siem hoc est sim. Si. nuptie nõ fuerant future: id est faciẽde. Da. quid. i. cur non fuerant future. Si. sed simulaui nuptias futuras ea gratia. i. causa vt pertentarẽ vos. i. perfecte de vobis periculũ facerem. Da. quid ais. Si. sic res est. Da. vide nunqꝫ quiui ego intelligere istuc. Vah interiectio indignãtis vel increpantis ac deridẽtis. consiliũ. i. propositum commentũ: callidum. i. astutia ꝛ calliditate plenũ. hoc aũt dictũ exclamatione tollendũ est. q. d. cõsiliũ illud est multũ callidum: ꝛ irridet dauus ex pacto simonẽ. eum enim non latebat eiusmodi consiliũ. Si. audi hoc vt. i. postqꝫ iussit te dauum introire huc. i. in domũ parandorũ obsoniorũ gratia. hic Chre. fit obuiam. i. occurrit presto est mihi oportune. i. tempestiue. Da. Hem dolentis interiectio nunnam. i. nũquid perimus. i. perditi sumus. ꝛ nam adiectio est syllabica: vt quisnã. Si. narro huic chremeti que tu dudum. i. pauloante narrasti mihi. Da. quidnam audio: alij audiã. Si. oro vt ipse Chre. det gnatã: virqꝫ exoro. i. obtineo id. Da. occidi. i. perij. perditus sum. Si. hẽ. indignãtis interiectio hic est q̇d dixisti. Da. inqꝫ. i. dico vel dixi optime factũ esse. s. Si. nunc nulla est mora per hũc. i. nõ stat per chremetem quominus nuptie fiant Chre. nũc ibo domum dicã vt apparent obsonia. s. atqꝫ renũcio. i. significo huic filie mee. s. Si. O daue nunc te oro quoniã tu solus effecisti. i. faciendo perfecisti has nuptias. Da. dauus interrũpẽs sermonem dicit. Ego vero solus effeci nuptias: hoc aũt dicit non ad confirmationẽ: sed ad increpationẽ. Si. subdit simo ꝙ fuerat dauum rogaturus porro. i. deinceps in futurum. vel hortandi est aduerbium enitere: id est labora quasi difficile sit ꝛ cognatu opus corrigere i. ad vitam rectam redigere mihi gnatũ. s. pamphilum. da. hercle. i. per herculem faciã sedulo. i. instanter quasi sine dolo. Si. potes corrigere nunc dum animus eius est irritatus. i. commotus ira siue concitatus ꝛ prouocatus. Da. quiescas id est conquiesce neqꝫ de hac re labores. Si. igitur age. i. vel dic vel loquere. vel est aduerbium hortãtis quo adhortatur eam: vt faciat quod pollicetur: vbi ipsius Pamphi. est nunc. Da. mirum est: id est miror ni. id est si non est domi cum sint inimicitie: illi cum amasia. Si. Ibo ad eum filium atqꝫ dicam itidem. id est similiter illi hec eadem que dixi tibi. Da. nullus id est non sum plus: esse enim nullum est minus ꝙ perijsse. Nam qui perit corpus habet reliquum. qui vero nullus est ita non est: ac si natus non sit quid cause: id est que causa est quin. i. cur nõ proficiscar tanqꝫ res egra et difficilis recta via. id est plana hinc. i. ex hoc loco in pistrinum. id est in ergastulum pistorum ad circunagendas trusatiles molas: nihil loci: id est nullus locus hoc est nulla oportunitas relictum est preci quasi nunc preces apud Pam. non sint valiture iam perturbaui omnia conieci. i. impetu ꝛ iniuria immisi filiũ herilẽ. i. Pam. filium heri mei. Si. in nuptias feci vt nuptie fierẽt hodie hoc Pã. inspirante atqꝫ inuito. i. nolente. Hẽ. irascentis sibi interiectio est: astutias omisit o: vt hominem neqꝫ: pro o hominem neqꝫ bona ironia pluraliter dixit astutias quasi ei qui abundat astutijs vna non sufficiat ac suppetat quod id est sed si quiescẽ. id est in ea re nõ laborassem nihil mali euenissem. Sed eccum. id est ecce hoc ante oculos video ipsum Pam. occidi. i. perditus sum. vtinã aliquid esset mihi hic quo. i. vt vel equo darem me precipitem nunc. i. precipitarem me mihi ipsi mortem consciturus.

Ascensius. Ad te ibã ꝛc. Jocundum est videre seruum astutũ et callidum qui se spectat dominum decipere ab eodem decipi. vnde impatientissime perturbatur: sed quia omnia facilia sunt pergo.

Bi illic est ⁊c. Hec scena cuius perturbationis esse debeat supra poeta prestruxit cum ad consentiendum daui consilio tardum pāphilū faceret. Pam. vbi illic scelus.i.ille scelestus et illic pro ille ponit: ⁊ ad intellectum refertur non ad verba. Nam illud esset dicendum: quēadmodum subiungit relatiuum masculi.generis: scilz qui vbi est silepsis per genera: cū quod esset dudū si ad verba redigeret. In eo autē ꝙ scelus pro scelerato ponitur: quidā dicunt emphasim esse vbi ergo est ille sceleratus dauus ꝗ perdidit.i.destruxit me. Da. perij. Pamphi. atq; confiteor hoc malū.s.obtigisse.i.attigisse mihi iure quādoquidē: qr certe sum tam iners.i. sine arte ⁊ astutia: et tam nulli consilij.i. nullius prudentie qui mihi cauere nequeant: vbi nulli in genitiuo ponitur vetuste pro nullius. Nam veteres nulli nullo ⁊ soli solo declinabāt more adiectiuorū nominum nec sola hec sed ⁊ alia nōnulla in ius nūc genitiuū terminātia seruon.i. seruo ne.i. vtrū est prudētie subaudi me cōmisisse.i.credidisse fortunas meas.i.successus meos: vel conditiones ⁊ status meos: seruo futili.i.leui instabili tractum a vase quod futile dicitur. Illud vas sacrorū est: et a solo sacrorū ministro deponit̃ ad terram: estq; fundo acuto ⁊ patulo ore: propterea in terra stare nō potest: quinimmo statim accūbēs effundit quicquid in se liquoris est oblatū os ⁊ fundū acutum. Cōmittere enim plus est ꝙ̃ cōmendare. cōmittimus enim que cū magno periculo volumus esse seruata. ergo ferre premiū.i.pretiū sz pretiū potius est pena pro stultitia: premiū pro virtute ⁊ sapientia: honorē ⁊ lucrū. premiū tñ generaliter quod pro bono aut malo facto reddit: fero igitur pretiū ob stultitiā: sed ipse seruus nunq; auffert.i.asportabit in premium a me inultū passiue posuit pro nōvindicatum. Da. Posthac.i.in futurum sat scio me fore.i.futurū esse incolumē.i. saluum: ⁊ non post periclitaturum. si deuito.i.euado nunc hoc malū. quasi dicat tā difficile est hinc euadere: vt qui euaserit videatur immortalis futurus. Pāphi. Nā quid ego nūc dicā patri: negabo ne me velle modo qui pollicitus sum ducere: quia fiducia.i.impudentia audeam facere: id.i.negare: nescio quid faciam nunc de me. Dona. autē vult vt me ablatiuus sit sine prepositione: quasi quid faciam me id est per me solum. Da. equidē. id est certe nec nescio inq̃ quid faciam de me: per quod ostenditur de me in dicto Pamphilo fuisse atq; ago id sedulo. id est instanter cogito: vt sciam quid de me sit facturum vel faciam dicam me inuenturum iam aliquid vt producam. id est proferam: prolatam: protendam differam aliquam moram huic malo. Pamphi. ohe interiectio sentientis eum quem querebat. Da. Dauus superiora interposuit non perceptus a Pamphilo nunc di. visus sum. Pamphi. Ehodum particula est euocantis ad se bone vir: per ironiam ⁊ hoc ironia prosequitur cum omne contumelie genus leue in eum ducimus in quam ferimur iracundia: quid ais. id est loqueris dicis vel facis/viden. id est vides ne me impeditum. id est implicatum. inuolutum: illigatum: irretitum tuis consilijs. id est tuis suasionibus. Impeditus autem proprie est qui ita pedes habet illigatos vt progredi non possit sed hic ad negotium retulit. Da. at. id est sed expediam. id est exoluam te iam breui vel celeriter. Pamphi. expedies. Da. o Pāphile certe expediam scilicet. Pamphi. nempe. id est certe vt id est sicut modo expedisti. Da. immo. id est sed spero. id est confido me melius expediturum. scilz quasi iam bene expedierit. Pamphi. oh interiectio indignantis vel irati vt furcifer: qui dignus es vt circunferas furcam ignominie causa vt credam tibi hoc. Furciferi enim dicebant serui qui ob leue delictum cogebantur a dominis ignominie magis ꝙ̃ sabyci causa circa vicinos furcam in collo ferre subligatis ad eam manibus et predicare peccatum suum simulq; monere ceteros ne quid simile admittant. Restitues. id est resarcies: reparabis: recuperabis: restaurabis: rem impeditam. id est intricatam: inuolutam: implicatam et perditam.i. de qua nulla restat spes. Hem irati interiectio et indignāti: quo siem fretus quia dixerat cuius consilio fret⁹: sum quasi dicat in quo possim amplius fiduciam habere qui dauus hodie coniecisti me in nuptias ex re trāquillissima. id est que erat sine vlla perturbatione an id vtrum non dixi: quasi dicat immo hoc esse futurū: vczvt ab illa excludar ac cōcludar. Da. dixisti illud futurum. scilicet. Pamphi. quid meritus es. Da. crucem meritus sum. id est vt cruci affigar: quod supplicium malorum seruorum erat: et precipue fugitiuorum. Sed sine id est patere vt redeam paululum ad me: id est vt animum resumam siue recipiam et sedem mentis. Ad se enim redit qui esse amens desistit. Jam id est celeriter dispiciā id est disquiram: excogitabor commentabor: comminiscar: considerabo aliquid: id est aliquod remedium seu aliquod consilium. Nam dispicere est disquirere consilium. Despicere vero significat deorsum aspicere. Pamphi. hei mihi cur non habeo spacium: id est oportunitatem: tempus: ocium: vt sumam supplicium: id estvt exigā penas vt persequar penas de te. vt volo.i.ad arbitrium meum. Nāq; hoc tempore monet.i.admonet me precauere.i.prouidere mihi. haud sinit permittit me vlcisci de te.i.vindictam capere de te si sit te absq; de tunc vlcisci significat punire.

Quemadmodum hec scena perturbationis plena esset futura supra posuit poeta. cum consentiendum daui consilio tardum induceret Pāphilum. Hic nunc indignatur Pamphilus stomachaturq; ꝙ seruo futili auscultauerit.

Bi illic est scel⁹ ꝗ me ꝑdidit? Da. perij. Pā. atq; hoc ꝯfiteor iure mihi obtigisse q̃nquidē tam iners tā nulli ꝯsilij sum: seruū fortunas meas me cōmisisse futili: ergo ꝓtiū ob stultitiā fero sz inultū id nūq; a me auferet. Da. Posthac incolumē sat scio fore me hec nūc si deuito malū. Pā. Nā ꝗd ego nūc dicā patri. negabo velle me (mō ꝗ sum pollicit⁹) ducere: ꝗ fiducia id facere audeā. nec ꝗd nunc de me faciā scio. Da. nec de me equidē atq; id ago sedulo. Dicā aliqd iā me iuēturū: vt huic malo aliquā ꝓducā morā. Pā. Ohe. Da. visus sum. Pā. Ehodū bone vir ꝗd ais: viden ne tuis ꝯsilijs miserū īpeditū esse? Da. at iam expediā. Pā. expedies. Da. certe pāphile. Pāphi. nēpe vt mō daue immo melius spero. Da. Ob hoc tibi ego vt credā furcifer: tu rem impeditā et perditā restituas. Hem/quo fret⁹ siem: qui me hodie ex trāquillissima re cōiecisti in nuptias: an nō dixi hoc esse futurū. Da. dixi. Pā. quid merit⁹. Da. crucē. Sed sine paululū ad me vt redeā iā aliquid dispiciā. Pā. hei mihi: cur nō habeo spaciū vt de te sumā suppliciū vt volo. Nā que hoc tps ꝑcauere monet me: haud de te vlcisci sinit.

Ascensius.

Bi illic est scelus ⁊c. Emphaticos scelus pro scelesto posuit. Unde ad rem non ad vocem respiciens dixit illic et qui masculino genere. Nam si dixisset illud scelus quod ⁊c. videretur de facinore non de homine loqui. Cur non habeo spacium. Bene negat sibi spacium esse: ne tragicum fiat opus. Hoc autem dicto ingreditur forte in quemuis angulum excogitatum consilium: et Dauus idem facturus eundem sequitur. Unde hic finitur tertius actus vt in sequenti dicam latius.

Quartus actus

Hoccine est ꝛc. Elegans perturbatio: in qua inter se oēs omnibus redduntur offensi. Cari. hoccine. i. vtrū hoc est credibile. q. d. est incredibile ꝛ nephandū aut memorabile. i. memorari dignū vt tanta vecordia. i. malitia cordis. dicitur eñ vecors mali cordis sit innata cuiq̄ vt gaudeat malis alienis: atq̄ vt cōparet. i. acquirat: assequatur sua cōmoda ex incōmodis alterius. Ah dolētis interiectio: ne. i. vtrū id genus hoīm est verum. i. verax. veridicū. Fidele. immo. i. sed id genus hominū est pessimū: quis. i. quibus hominibus pudor paululū adest modo. i. dūtaxat in denegādo. i. vt negent se facturos post. i. deinde vbi. i. qñ tēpus est iam promissa perfici. i. prestari: tum. i. tunc ipsi coacti necessario quasi ducti necessitate: se aperiunt. i. malitiam suā ostendūt q̄ prius texerūt in pectoris altitudine ꝛ timēt denegare ꝛ tñ res. i. malitia sua cogit eos denegare qđ ꝓmiserāt ibi. i. tūc. tum. i. deinde oratio eorū est impudētissima. i. insolentissima petulātissima. Quis es tu. i. qua dignitate polles: q̄s es mihi. i. frater an cognatione iūctꝰ: cur optas sup. vel petis tibi. i. ꝑ te meā vcꝫ vxorē. Heus. Hec particula heus hic significationē hꝫ reuocādi aliquē ad attētionē siue cōsiderationē eius qđ statiꝫ est dicēdū. Egomet sum ꝓximus. i. carꝰ: beniuolꝰ mihi. Inde ꝓximi ꝛ ꝓpinqui dicūtur q̄ nobis chari esse debēt: attamē. i. sed tñ si roges. i. si ꝑcūcteris vbi est fides. i. fidelitas: veritas cōstātia dictorū et cōuctorꝫ: nihil illos pudet. i. nullo afficiunt̄ pudore vbi nihil pōt capi ꝓ non: aut genitiui casus esse pōt q̄si nulliꝰ rei eas pudeat aut noīatiui ꝛ tūc pudet verbū ꝑsonale est. Hic vbi est opꝰ vereri denegare vcꝫ vbi ꝓmiserūt nō verent̄ denegare illic vbi nihil. i. nō est opꝰ. s. vbi nōdū ꝓmiserūt: vbi verent̄ denegare. Sed q̄d agā. Adeā ne ad eū: alterū adabūdat vt expostulē. i. cōquerar hanc iniuriā. i. de hac iniuria cū eo Pā. Expostulare est q̄relā apud eūipsuꝫ deponere q̄ fecit iniuriā. Postulare aūt est querelā dicere de altero apud alterā: ꝛ vt ingerā. i. iniiciā mala multa tāq̄ tela illi Pā. q. d. vt multis ꝓbris eū afficiā. Atq̄ aliquid dicat expostulādo ꝛ ingerēdo mala multa. nihil ꝓmoueris. i. ꝓfeceris vel profueris. Et qđ vulgo dici solet. nihil lucraberis. Rñdeo subaudi ꝙ multū ꝓmouero inq̄. i. ꝓfecero qm̄ certe. i. saltē fuero molestꝰ ei pāphilo. i. eū saltē aliq̄ affecero molestia. atq̄ morē gessero. i. cōplacuero obsecutus fuero: satisfecero aīo meo. Pā. O Ca. ego iprudēs. i. male ꝓuidus ꝛ incautꝰ male ꝓspiciēs rebꝰ meis ꝑdidi. i. destruxi ꝛ me et te: nisi q̄d. i. nisi aliquātulū dij respiciūt nos. i. nisi dij sint adiutores: qui respiciēdo mortales iuuāt. Ca. Ita ne. i. vtrū est ita. Et distinguēdū est hic atq̄ subiūgendū imprudēs me ꝑdidisti inq̄. q. d. non immo cōsulto id effecisti tandē cā. i. occasio inuēta est vt me perderes: soluisti. i. fregisti: violasti: nō ꝑstitisti fidē. i. sctām ꝓmissionē vel soluisti fidē. i. fidelitatē qua iūcti eramꝰ tāq̄ vinculo quodā. Et sic̄r soluisti fidē. i. ꝓmissionē. Nam ꝓmissionibꝰ obligātur hoīes: vt ptꝫ i iure de stipulationibꝰ. ꝛ ideo soluit̄ fides qñ nō ꝑstat̄ sed ꝯtēnit̄. Pā. Quid tādē: ibi tādē hꝫ q̄ddā vrgēs ꝛ accelerās rñsionē. i. rñde paucis ꝛ sine lōgis ambagibus cur soluerim fidē. Ca. etiā postulas. i. cōtēdis educere me nunc. i. decipere istis dictis. i. tuis ꝟbis. Pā. q̄d istuc est. Ca. postq̄ dixit me. amare. i. amore capi. ista amica cōplacita est tibi vt et mihi: heu me miserū. s. dico vel fateor me miserū ꝛ exclamādo ꝓferēdū est me miserū qui spectaui. i. ꝯsideraui aīm tuū ex aīo meo. i. putaui te gestare aīm adeo fidelē vt ego habeo cōiecturā eñ ex meo aīo capiebā. Pā. falsus es. i. deceptꝰ. O Ca. qui eā de me habes opinionē malā. Ca. nōne hoc gaudiū. s. eā habere q̄ amo visum est tibi satis solidū. i. integrū idoneū plenū nisi lactasses. i. ꝓduxisses: induxisses: oblectasses: ꝛ tuis suauibꝰ sermonibus me fouisses ꝛ alexisses. Interdū eñ lactare vltra notā significationē est iducere in aliquā volūtatē a lactādo: vñ ꝛ oblectare dr̄: nisi ergo lactasses me amātē. i. amore captū ꝛ ꝓduceres. i. ꝓduxisses me spe. i. spectatiōe falsa. i. fallaci ꝛ decipiēti: tibi eñ falsus actiue capit̄ sed supiꝰ passiue habeas ꝑmisso animi irati. Pā. habeā. i. dicis vt habeā. ha iteriectio dolētis nescis in q̄tis malis ego miser ꝟser. i. assidue sim ꝛ voluter ꝛ q̄tas sollicitudines meꝰ carnifex. i. tortor i me q̄ vcꝫ ita me torq̄at: q̄si faciēs carnē carnifex dr̄ mortuorꝫ eñ potiꝰ caro ē vt corpꝰ viuorꝫ q̄tas sollicitudies meꝰ carnifex. i. carnifex i me ꝯfecit. i. cōparauit: ꝯxit mihi: ꝯflauit mihi suis ꝯsilijs. i. suasionibꝰ. Ca. Quid istuc. i. cur istud est tā mirū si capit exēplū de te. i. si te imitat̄. Pā. Haud dicas istud si cognoris ꝑ sincopē pro cognoueris me. i. igeniū meū siue naturā ꝛ amorē meū quo cōplector Glyceriū. Ca. Scio ꝙ sup. altercasti: alij altercatꝰ es. nā altercor nō dicimꝰ. i. cōtendisti dudū. i. paulo ante cū patre ꝛ his pr̄ ꝓpterea nūc succēset. i. irascit̄ tibi nec quiit. i. potuit cogere te hodie vt duceres illā philomenā. Pā. imo etiā. i. sed etiā vel ꝑterea aut āpliꝰ he nuptie nō apparabant̄ mihi. apparari cū dtō casu semꝑ cladē ꝛ ꝑniciē significat vt Uer. Mihi sacra parari: quo. i. qua re. s. q̄

¶ Quartus actus. Carinꝰ. Pāphilus. Dauus.

☞ In hac scena elegās perturbatio est in qua inter se Simo. Pamphilus. Dauus. Carinus. Byria. Chremes. oēs omnibus reddūtur offensi sed potissimum Carini in Pamphilum continctur iurgium.

Hoccine est credibile/ aut memorabile tanta vecordia innata cuiq̄ vt siet: vt malis gaudeat alienis atq̄ ex incōmodis alterius sua vt cōparet cōmoda? Ah: id ne est verū: immo id genus hoīm est pessimū: in denegādo mō q̄s pudor paululū adest: post vbi tp̄s est ꝓmissa iam perfici: tunc coacti necessario se aperiūt ꝛ timent: et tñ res eos cogit denegare. Ibi tū eorū impudentissima oratio est. Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus ꝓximus sum egomet mihi. Attamen vbi fides est: si roges/ nihil pudet. Hic vbi opus est nō verētur: illi vbi nihil opus est vbi verentur. Sed q̄d agā? adeā ne ad eū: vt cum eo iniuriā hāc expostulē ingerā mala multa atq̄ aliq̄s: dicat nihil ꝓmoueris. multū molestus ei certe fuero atq̄ aīo morē gessero. Pam. Carine ꝛ me ꝛ te imprudēs (nisi q̄d dij respiciūt) perdidi. Ca. ita ne imprudēs: tandē inuēta est causa soluisti fidē. Pam. quid tādē. Ca. etiā nūc me seducere istis dictis: postulas. Pam. q̄d istuc est? Cari. post quā me amare dixi cōplacita est tibi: heu me miserum qui tuū animū ex animo spectaui meo. Pam. falsus es. Ca. nōne est tibi satis hoc solidū visum gaudiū nisi me lactasses amantē ꝛ spe falsa ꝓduceres: habeas. Pam. habeā: ha nescis quantis in malis verser miser quātasq̄ is suis cōsilijs mihi cōfecit sollicitudines meꝰ carnifex. Ca. quid istuc tam mirū est: de te si exemplum capit. Pam. haud istuc dicas si cognoris me vel amorem meū. Ca. Scio cum patre altercasti dudū et is nūc ꝓpterea tibi succenset ne te quiuit hodie cogere illā vt duceres. Pā. immo etiā quo tu minꝰ scis erūnas meas he nuptie nō apparabant̄ mihi. nc postulabat nūc q̄sq̄

ignoras illud tu scis minus meas erūnas.i.miserias:nec quisq̄ postulabat nunc dare vxorē.Ca.scio.q.d.intelligo bene tu coactus es tua solius volūtate.Pā.mane.i.ausculta adhuc parū nec discede nondū.i.non adhuc scis rem vti est Ca.equidē.i.ego quidē scio te esse ducturū illā philomenā.Pā.cur enecas.i.crucicas me audi hoc nūq̄ subaudi.Dauus desistit.i.cessauit instare.i.instanter vrgere suadere tanq̄ parē orare tanq̄ superiorē: vt dicerē patri me ducturū: vsq̄ adeo.i.intantū:vel quousq̄ donec.i.quousq̄ pertulit.i.impegit impulit me ad id faciēdū. Ca. quis istic.homo est de quo loqueris.Pam.Da. Car.est dauus. Pam. Dauus interturbat.i valde turbat omnia:nā inter hic est particula actiua adeo vt nō pro mediocri significatione sit:sed qꝛ maiorē habere non potest.vt interfectus interceptus nisi intercapiatur pro post:vt hūc interfluuio tyberin⁹ ameno.Ca. q̄obrem interturbat.Pam.nescio nisi ꝙ scio satis deos fuisse iratos mihi:qꝛ oscultauerim.i.obedierim ei seruo.Carinus:o daue hoc factū est.Dauus.factū est fateor. Carinus.Hem indignantis particula. O scelus.i.scelerose serue:quid ais. At dij duint.i. dēt tibi exitū dignū.i. perniciē dignā factis.Eho interiectio intētionē audientis exposcens.dic mihi hoc semper iniuriosum est. si oēs inimici vellēt hūc esse cōiectū in nuptias qđ cōsiliū darēt nisi hoc quod dedisti. Da.decept⁹ sum at non defatigatus. i. nō ita fact⁹ vt nullas alias vias prosequi velim:immo ad alia experienda paratus sum.Ca.scio te:scilicet nō esse fatigatū Da. non successit.i.quod conabamur nō ꝓspere cessit hac via.i.hac rōne aggrediamur.i. adoriamur et enitamur alia via nisi putes in quod sequit̃ videlicet qꝛ primo parū ꝓcessit.i. parū habuit momenti quod moliri sumus hoc malū iam nō posse verti ad salutē.i.ad ꝓsperitatē ꝛ incolumitatē. Pam. immo etiā iam satis credo si aduigilaueris.i.dederis operā.adhibueris ingeniū qđ sup. cōficies mihi geminas.i.binas ex vnis nuptijs.q.d.si vigiles scio te adeo mea mala posse augere vt ex vno malo ad duo me deducas ita quod si nō satis vni crucier nuptijs binas mihi conficias. Da.o Pā. debeo tibi hoc pro seruitio.i.pro seruitute vez conari manibus pedibusq̄.i.in omnibus membris ꝛ viribus totis ꝛ noctes ꝛ dies id est omni tempore adire periculum capitis id est subire mortis periculum: dum id est dummodo prosim tibi id est sim vtilis tibi. Tuum est.i.tuum officium est tue partes sunt mihi ignoscere si quid euenit preter spem.i.contra opinionem ꝛ volūtatē meā:si id qđ ago.i.melior parū succedit.i.parū ꝓspere cadit.at facio sedulo.i. ex aīo quasi sine dolo ꝛ instāter vel melius tute.i. tumet facis subaudi vbi vel posset correptiue capi. q. d. id qđ melior sedulo id facio vel potius tute ipse facis:qꝛ per me nihil fecissem nisi ꝓmisisses te ducturū:vt ego suadebā:vel tute sup.facis melius q̄ ego.Deinde eius mēti occurrit quicq̄ quod ei placebat ad turbādas nuptias.s. prolatio pueri ad ostiū ideo subaudit reperi aliud.i.aliud excogitaui ꝛ cōmētus sum missum face me.i.dimitte me vt inuētū prosequar: neq̄ vtaris opera mea.Pam.cupio.i.volo.sed restitue me in quē locū me accepisti.i.in eū statū in quo me accepisti:vel omnia mihi integra ꝛ salua redde qualia tibi tradidi cōsulturo.Da.faciā.i.te restituam.Pāp.atq̄ iam hoc est opus vt hoc sit noīatiui casus:vel opus est hoc in ablatiuo.Da.hem sed mane.q.d.patientiā habe modicū.Jam em̄ quicq̄ noui mihi occurrit:ostium a glycerio concrepuit.i.glycerij ostium apertum est.Pam.nihil ad te spectat sup.si ostium glycerij concrepuerit.q.d.nihil.ad inuentionem tuam apertio illius ostij facit.Da.quero id est inuestigo animo meo consilium quo restituaris in pristinum statum.Pam.Hem dolentis vel indignantis particula nuncine demum.i. vtrum nunc deniq̄ queris subaudi consilium et inuentionem vt restituat in pristinum statum quasi dicat adhuc incipis cum iam consilium excogitatum et inuentum esse foret opus.Da.at iam id est statim nunc dabo tibi hoc consilium.s.quo restituaris in pristinum statum inuentum id est excogitatum.

vxorem dare. Ca. scio tu coactus tua voluntate es. Pā. mane nondum scis. Ca. scio. equidem illam ducturum te esse. Pam. cur me enecas. hoc audi nunq̄ destitit instare vt dicerem me esse ducturum patri suadere. orare vsq̄ adeo donec perpulit. Ca. quis hō istic. Pā. dauus Ca. dauus. Pam. dauus interturbat omnia. Ca. quā obrem. Pamphi. nescio nisi deos mihi iratos fuisse satis scio qui auscultauerim ei. Car. factū est hoc daue. Da. factum? Ca. hem quid ais o scelus at tibi dij dignum factis exitiū duint. eho: dic mihi si omnes hunc coniectum in nuptias esse inimici: vellēt quod nisi hoc consiliū darem. Da. deceptus sum at nō defatigatus. Ca. scio. Da. ac non successit: alia aggrediamur via. Nisi id putes: qꝛ primo processit parum non posse iā ad salutem conuerti hoc malum. Pam. immo etiā iam satis credo (si aduigilaueris) ex vnis geminas mihi cōficies nuptias. Da. Ego pamphile hoc tibi pro seruitio debeo conari manibus pedibusq̄ noctesq̄: ꝛ dies capitis periculum adire dum prosim tibi. Tuum est si quid preter spem euenit mihi ignoscere si parū succedit qđ ago: at facio sedulo. Uel melius tute aliud reperi me missum face. Pam. cupio. Restitue in quē accepisti me locum. Da. faciā. Pam. At iam hoc opus est. Da. Hē. sed mane concrepuit a glycerio ostiū. Pamphilus. Nihil ad te. Da. quero. Pam. Hem. nūcine demum. Da. At iam tibi hoc inuentum dabo.

Ascensius.

Hoccine ꝛc. Difficultas magna est inhac comedia in actionibus distinguēdis vt Donatus dicit qui hoc principium quarti actus ponit. Sed quia Dauus ꝛ Pamphilus hic loquuntur et non dicuntur ingressi nec videtur ratio cur idem facerent: videntur in proscenio remansisse: et ita non esset nouus actus. Uerum dicemus introgressos: quod ex multis colligi potest. Primo quia hic iterum incipit agi de amore Carini sicut in principio secundi actus. Secundo quia in fine precedentis scene non est facta mentio de Carino hoc est nulla facta est parasceue sequentis scene vt in eodem actu fieri solet. Tertio quia Dauus ꝛ Pamphilus nihil loquuntur de Carino aut eius aduētu: nec q̄diu illa loquit̃ qđ haud dubie fecissent si in proscenio mansissent. Dicent̃ ergo introgressi ꝛ nūc egressi: forte vt cōspectū simonis fugerēt. Sed ad rē ibi tn̄ eorū imprudētissima oratio est: qꝛ videlicet deprehensi sunt. Uñ de mulieribus dicit Juuenalis. Nihil est audacius illis deprehēsis. Irā atq̄ animos a crimine sumūt. Ne autem tragica fiat exclamatio. Pāphil⁹. prior Carinū alloquit̃ idq̄ molli sermone qui irā frāgere solet. Illud aūt vel melius tute Aliud reperi sic intelligo vt reperi sit imperatiui modi in hoc sensu. vel tute.i.tuipse reperi. i. excogita ꝛ inueni aliud scꝫ cōsiliū melius. ꝛ face.i.fac me missum.i.dimitte ꝛ absolue me. Uñ pāphilus. Cupio scilicet melius aliquid reperire q̄ tu: restitue me in quē locum accepisti me. Cetera in hoc actu tota manifesta puto.

Quartus actus.

Iamiam. In hac scena instauratio est adhortationis pāphili per misidē opꝰ est enim exhortari rursus adulescentē ne sub patris oppressione astringatur aut frangatur. Mi. Iamiam.i.statim vel mox curabo.i.dabo operā inuentū.i.inuenire.ꝛ adductū.i.adducere tibi mecū tuū pāphilū vbi vbi.i. vbicūqꝫ erit. ꝛ bene ibi, dixit quasi amāti modo.o mi anime scꝫ glycerium quā toto pectore amor:ꝛ est mollis oratio ꝛ feminis multis implicata blandimentis noli macerare.i.excruciare te:vel noli te angore efficere. Pāphi.o Misis. Mi.quid est.deinde viso Pāphilo dixit. Hem. o Pamphile optime.i. oportune ꝛ tempestiue offers te mihi.i. huiꝰ mihi efficeris. Pāphi. Quid est? Mi.hera.i. Glycerium iussit me orare te.si ames se.i. eius sis amore captus:vt iā.i.nūc venias ad se ait se cupere videre. Pam. Uah:interiectio increpantis:perij hoc malū.i.amor meus ꝛ Glycerij sollicitudo integrascit.i.integratur hoc est integrum redditur:repetitur:restauratur: refricatur: renouatur. Siccine.i. vtrum sic oportet sup.illā Glycerium atqꝫ me pāphilū miseros.i.afflictos.vbi masculinū preponderat feminino:vt mos est sollicitarier.i.perturbari nunc tua opera. i. tua operatione tuo labore scilꝫ Daui quid operam dedisti vt nobis hoc malū pareres:nam iccirco accerso.i.euocor ꝙ:id est q: sensit ipsa glycerium nuptias apparari mihi. Apparari ad honorem refertur ꝛ ad timorē ꝛ datiuo casui subiunctū cladē et perniciē significat. Uergi. Misi sacra parari. Ca.quidem.i. certe:quibus nuptijs:quā.i. quantū facile potuerat quiesci.i. potuerat supersederi ꝛ sine turbatione ac labore abstineri vbi tā potuerat q̃ꝫ qesci impersonalia verba sunt si hic scꝫ Dauꝰ qescet.i. qeuiscet neqꝫ aliquid fuisset molitꝰ. Da. age.i.agedū hortātis est aduerbiū per ironiā ꝛ derisionē dictū si hic pamphilus nō insanit.i.desipit furit.iracundus est et furore parcitus:satis sua sponte.i. ex seipso instiga.i.incita ꝛ subministra iracūdie tormenta. Mi. atqꝫ edepol ea res est.i.ipsa glyceriū nuptias sensit apparari:ꝛ ꝓpterea nunc ipsa misera est in merore.i.in luctu ꝛ squalore ꝛ dolore. Pāphi.o Misis asseueratio est vbi a noīe incipit eius cum quo fit sermo.adiuro.i.valde iuro.nā ad actiua particula est vt admirabiliter.i.valde mirabiliter.adiuro igit tibi per oēs deos nunq̃ꝫ me desertură.i.derelicturū eā nō addit iterū nō ad maiorē negationē ꝛ simul vt subnectat qꝺ sequit: ꝛ est sensus nō eā vnq̃ꝫ me desertură iuro tibi etiā si sciam vel capesi pro q̃uis omnes hoīes:hoc verecūde dixit propter patrē:esse mihi capiundos inimicos.i.mihi maliuolos vbi capiūdos mutauit e in u:vt moris est.expetiui.i.optaui elegi mihi hāc glyceriū contingit.i.euenit vt ea potier optata : qꝺ vix euenit cōtigisse dicit mores nostri cōueniunt magnā habent similitudinē qꝺ valet ad matrimoniū cōfirmandū. Illi valeāt.i. abeant discedāt a nobis:q: et discedētibus ꝛ mortis valde dicit.est autem valeant renūciationis ꝛ imꝓcationis verbū qui volunt dissidiū.i.discordiā.a dissideo dissides quod signat discrepo discrepas. discordo discordas: inter nos:scꝫ Glyceriū ꝛ me nemo adimet.i. abstrahet mihi hanc nisi mors. Carinus.resipisco.i. vires resumo recreor sensus mei reuocāt spiritꝫ:ꝛ bene resipisco ait qꝺ significat in pristinū sensuꝫ bonū redire.q.d.se pauloante insanisse ꝛ desipuisse pro dolore. Pāphi.responsum apollinis non est magis verum q̃ꝫ hoc.i.meū si poterit fieri vt ne id est ꝙ nō pater credat per me stetisse : id est per me factū esse quominus:id est vt nō he nuptie fierēt volo.i.bñ cupio illud ne irritet:sꝫ si id nō poterit fieri faciā id qꝺ est in ꝓcliue.i.qꝺ impēdet faciendū.qm̄ iā res eo inclinata ꝓpe videt : vt id sit necesse quo eā nō deserā. Deinde ostēdit qd sit i ꝓcliue:vcꝫ vt pater credat ꝑ me stetisse quominus fierēt nuptie.qs.i.qualis videor. Cari.videris eque.i.ita miser.atqꝫ.i.vt ego. Dauus. q̃ro.i.aio meo inuestigo cōsiliū.i.viā rōnē modū quo possim te restituere in bonū statū. Carinꝰ.es fortis.i.validus magnanimꝰq̃ nullo infortunio deprimeris . Pā=

Misis. Pamphilus. Carinus. Dauus.

In hac scena instauratio est adhortationis Pamphili per misidem.opus enim erat rursus adulescentem exhortari ad amorē glycerij ne sub patris impulsione opprimatur : frāgaturqꝫ itaqꝫ victus per misidem spondet se nunq̃ꝫ amicam deserturum etiam si omnes homines sibi ob id reddat infestos.

Iamiam (vbi vbi erit) inuētum tibi curabo ꝛ mecum adductum tuum pamphilū tu modo anime mi nolite macerare. Pāphilus. O misis. Mi. q̇d est? hē pāphile optime mihi te offers. Pāphi. Quid est. Mi. orare iussit:si se ames hera:iā vt a sese venias videre te ait cupere se. Pam. Uah perij:hoc malū integrascit. Siccine me atqꝫ illā opera tua nunc miseros sollicitarier. nam iccirco accessor nuptias ꝙ mihi apparari sensit. Ca. quibus quidem quā facile poterat quiesci: si hic quiescet. Da. age si hic non insanit satis sua spōte instiga. Mi. Atqꝫ edepol ea res est propterea nunc misera in merore est. Pamphi. Misis:per omnes tibi adiuro deos : nunq̃ꝫ eam me deserturū nō:si capiūdos sciā mihi esse inimicos oīs hoīes. hāc mihi expetiui:cōtigit/cōueniūt mores. Ualeāt qui inter nos dissidiū volūt:hāc nisi mors mihi adimet nemo. Ca. resipisco: Pā. nō apollinis magis verū q̃ꝫ hoc rñsum est. Si poterit fieri vt ne pater per me stetisse credat:quominꝰ he fierēt nuptie/volo:sed si id nō poterit id faciam in procliue quod est per me stetisse vt credat. Quis videor? Ca. miser eque:atqꝫ ego. Da. cōsiliū q̃ro. Ca. fortis es. Pāphi. scio quid conere. Da. hoc ego tibi ꝓfecto effectū reddā. Pāphi. iam hoc opus est. Da. quin iā habeo. Cari. quid est? Da. Huic nō tibi habeo ne erres. Da. sat habeo. Pā. quid facies? cedo. Da. dies mihi hic vt satis sit vereor ad agēdū ne vacuū esse nūc me ad narrādū credas:ꝓinde hinc vos amolimini. nā mihi impedimēto estis. Pā. hanc ego visam. Da. quid tu? quo hic te agis? Ca. verū vis dicā? Da. imo etiā narratiōis īcipis mihi initiū. Ca. q̇d de me fiet? Da. eho:tu impudēs non sat habes ꝙ tibi dieculā addo q̃ꝫtū huic ꝓmoueo nuptias. Ca. attñ. Da. quid ergo. Ca. vt ducā. Da. Ridiculū. Cari. huc face ad me vt venias si q̇d poteris. Da. q̇d veniā nihil habeo. Ca. Attñ si quid. Da. age veniā. Da. si quid:domi ero. Da. tu misis (dū exeo) parūper operire me hic. Mi. quapropter. Da. ita facto

philus.ſcio quid conere.i.moliaris.Dauus.ꝑfecto.i.certe ego reddā tibi hoc qd̄ molior effectū.i.perfectū.Pāphi.Jam hoc eſt opus.Dauus.quin.i.quinimmo:iā habeo.i.iā excogitatū eſt cōſiliū qd̄ querebā.Carinus. quid eſt qd̄ hab es: ſcʒ Dauus.habeo.i.cōmētus ſum aliquid huic.i.ꝓpter hūc Pāphilū nō tibi.i.ꝓpter te ne erres.i.decipiaris.Carinus. ſat habeo.i.ſufficit mihi qd̄ ſit delatio nuptiaꝝ.Pāphilus.cedo.i.dic quid facies Daue.Dauꝰ.vereor.vt id eſt quod nō hic dies ſatis ſit.i.ſufficiat ad agēdū qd̄ ſcʒ agere volo.ne.i.nedū hoc eſt nō ſolū credas me nō eſſe vacuū.i.ocioſum ad narrādū nūc ꝓpoſitū. Alij hn̄t ne tm̄:⁊ tūc ne ꝓhibentis eſt. q.d. noli credere me ocioſum ad narrādū.proinde.i.ideo:qr hic dies nō ſatis eſt mihi

opus eſt.Mi.Matura.Da.iam inquam hic adero.

Miſis. Dauus.

Hec ſcena adminiſtrationem doli continet:ideo fit:vt demeretur.Chre.chremes filiam ſuam dare Pamphilo:⁊ Dauus cum miſide fraudem comminiſcitur. Attende etiā miſidi non minimas partes in hac comedia tribui.

Nihil ne eſſe ꝓpriū cuiꝙ̄ dij veſtram fidē ſummū bonū eſſe here putaui hūc pāphilū amicū amatorē: virū in quouis loco paratū. Verū ex ea nunc miſera quē capit dolorē: facile hic plus mali eſt ꝙ̄ illic boni. Sed dauus exit. Mi. hō quid iſtud obſecro eſt? quo portas puerū. Da. Miſis nūc opꝰ eſt tua mihi ad hāc rē exprōpta memoria: atꝙ aſtutia. Mi. q̄dnā īcepturꝰ es? Da. Accipe a me hunc ociꝰ: atꝙ añ noſtrā ianuā appone. Mi. obſecro humi ne. Da. ex ara hīc ſume v̄benas tibi atꝙ eas ſubſterne. Mi. ꝙ̄obrē id turpē id tuteipſe nō facis. Da. qr ſi forte opus ſit ad herū iuſiurādū mihi nō apposuiſſe liquido poſſim. Mi. intelligo vñ noua. Nūc religio in te iſtec inceſſit cedo. Da. moue ocius te vt quid agā porro intelligas. Proh iupiter. Mi. q̄d eſt? Da. ſponſe pater interuenit repudio cōſiliū qd̄ priꝰ intenderā. Mi. Neſcio quid narras. Da. ego quoꝙ hinc a dextera venire me aſſimulabo tu vt ſubſeruias orationi vtcūꝙ opus ſit verbis: vide. Mi. Ego quid agas: nihil intelligo. Sed ſi quid eſt quod mea opera opus ſit vobis: aut tu plus vides manebo ne q̄d veſtrū remorer cōmodū.

vos Pāphi.⁊ Carine amolimini.i.diſcedite hinc.id eſt ex loco. Amoliri dicunť qui cū magna difficultate ⁊ molimine ſummouenť ac tollunť de medio. Cū em̄ res aliqua iacēs in medio magnitudine ⁊ moleſte ſua affert moleſtū impedimētū:neꝙ niſi cum magna difficultate diſcedit.diſcedit dr̄ a moliri nō abire aut diſcedere. Nā diſcedit qui facile abit de medio.moliť aūt qui vix recedit. nam eſtis mihi impedimento. Pāphi.ego viſam.i.ibo ad vidēdū hāc.i.meā Glyceriū. Da.quid tu carine ſcʒ ages quo agis.i. fers ducis te hinc. Agere ſe eſt ꝓprie tarde diſcedētis ac triſtis. Ca. vis vt verū dicā. Da.immo et iam incipis mihi initium narrationis. Carinus.quid fiet de me. Da.eho tu impudens.i. inuerecūdus ⁊ ꝓcax ac moleſtus in rogādo nō ſat habes.i.nō tibi ſufficit qd̄ addo.i. adhibeo ⁊ ꝓrogo tibi dieculā.i. tēpuſculū. Nam diecula ſignificat paruū tēpus ſeu paruā moram quaſi parua dies.i.tēpus in feminino gn̄e quātū tꝑis ſcʒ ꝓmoueo.i.differo nuptias huic.ſ.pāphilo. Ca.attamen da. Da.intercipit ſ. rmonē carini dicēs.q̄d ergo petis.ſ.tibi fieri aliud. Ca. vt ducā philomenā.i.habeā in cōm[…]c. Da.ridiculū cū exclamatione ⁊ irriſione legēdū eſt.⁊ deeſt hoiem.i. o hominē ridiculū.i.plurimum ridendum ⁊ illudēdū. Da. fac vt ad me venias huc ſi q̄d poteris. i.vel ſi aliquid poteris inuenire: vel ſi aliquo mō poteris huc venire. Da.quid.i.cur veniā ad te nihil habeo.i. nihil ſum cōmentus qd̄ tibi ex re ſit. Car.attamē ſi quid habueris:ſcʒ venito. Da.age. hortātis aduerbiū ⁊ vix cōcedētis veniā ad te:ſcʒ. Ca.ſi quid humeris.ſ.ero domi.i.ꝯtinebo me domi quo me poſſis facile cōuenire. Da. tu. Mi.operire.i.expecta me hic parūper.i.aliquādiu. Miſis quapropter.i.q̄re te operiar. Da.opꝰ eſt facto.i.facere ita. Mi.matura.i.ꝓpera cū moderatiōe. Da. inq̄.i.dico tibi:adero.i.preſens ero.i.ſtatim hic.

Nihil ne eſſe ꝓpriū ⁊c. Hec ſcena adminiſtrationē doli hʒ qd̄ ſit vt deterreať Chremes filiā ſuā pamphilo dare. Miſis nihil ne aduerbiū percūctātis.i.ne verū ſubaudi nihil eſſe ꝓpriū.i.perpetuum cuiꝙ̄.i.alicui.dij veſtrā fidē:admirationis aduerbiū cū exclamatione:vbi fides pro ope ⁊ auxilio ponitur. Eſtꝙ ſenſus:o dij imploro ſupple veſtrā fidē.i.opē ⁊ auxiliū quo etiā modo pōt capi in eo dicto proh deū atꝙ hoim fidē: vt ſuperius eſt explicatū putabā hūc pāphilū amicū ꝙ̄tū ad animū amatorē ꝙ̄tū ad corpus virū.i.virilē ⁊ nō facile vincibilē:paratū in quouis.i.in quolibet loco eſſet ſummū bonū here.i.dn̄e.ſ.Glycerio. verū.i.ſed quē dolorē.q.d.maximū ipſa miſera capit nunc ex eo pamphilo. facile.i.liquido ⁊ manifeſto haud dubie clare.veteres eriam pro certo facile dicebant.plus mali eſt hic:ſcilicet in dolore ꝙ̄ boni illic ſcilʒ in amico amatore viro:ſed dauus exit a domo glycerij. Mi. homo obſecro.id eſt queſo.et per ſacra rogo quid iſtuc mali eſt quid ſcilicet portas. Dauus enim portabat puerum inuolutum:quē dum euoluit Miſis ſubdit quod id eſt in quem locum portas puerū. Dauus. Miſis nunc eſt opus mihi tua memoria id eſt intelligentia ad retinenda ⁊ intelligenda mea precepta exprompta.i.in medium emiſſa ſeu prolata ab expromendo. Aliquid enim expromitur quod reconditum deducitur in medium ad hanc rem quam paro: ſcilicet et eſt etiam opus tua aſtutia:id eſt calliditate ad ſtrenue agendum que imperabuntur tibi. Miſis. Daue quidnam.i.quid es incepturus.i.ſuſcepturus ⁊ inchoaturus. Dauus accipe.i.aſport[…] ⁊ recipe ex me ocius.i.velociter:comparatiuū pro poſitiuo hūc puerum atꝙ appone eum ante ianuam noſtrā. Mi.obſecro.i.queſo ne.i. vtrum apponā eū humi.i.ſuper terrā. Dauus.ſume tibi(hoc tibi quaſi motū quēdā ⁊ geſtū ſtomachātis habet verbenas.i.herbas ⁊ frōdes ex quibus hec ara coronatur.verbene enim ſunt oēs herbe ⁊ frōdes facte ad aras coronandas: vel ſunt oēs herbe frōdeſꝙ ex aliquo loco pure decerpte dicte quaſi herbene. Sume ergo tibi verbenas hinc ex ara quam tibi oſtendo que eſt ara apollinis. Nā apollini comedia dicata eſt in cuius honorē arā conſtituebāt comediam celebrantes. Apollini ergo comedia dicata eſt ſicut in libero patri tragedia. Atꝙ ſubſterne eas verbenas.i.ſuppone eas puero ⁊ apta ſub eo. Miſis.quāobrē.i.quare tuteipſe.i.tumet.⁊ eſt tātologia:nō facis.i.no apponis ante ianuā:tute.i.tutemet.tūc diciť cū ꝓnomē reflectiť ad eā perſonā a qua ſumiť:vt verbi gratia cū dicimꝰ tu lege.⁊ ille nobis rn̄deat:cur tute nō legis. Da. ſi forte ſit mibi opus iuſiurandum.i.ſi mihi ſit opus iurare ad.i.erga herū.ſ.Simonem.vbi iuſiurandum pōt eſſe noiatiuus vel actūs. Diciť em̄ hec res eſt mihi opus vel eſt mihi opus hāc rē. Itē eſt mihi huius rei opus:ſed frequētius ⁊ magis oratorie dr̄.eſt mihi opꝰ hac re. Cice. etiā in epl̄is ait. Dux nobis ⁊ auctor opus eſt:reliqua duo magis ſunt poetaꝝ aut hiſtoricoꝝ.vt poſſim iurare ſup.liqdo aduerbiū.i.pure ⁊ manifeſte(vā q̄ ſunt pura ⁊ defecata liqda ſunt,)me nō

apposuisse puerū ad ianuā. Mi. intelligo. i. capio. cedo. i. dic: & est porrigētis manū: vnde istec noua religio. i. subitus et insolutus metus dei & reuerētia: vt timeas mētiri & peierare. incessit in te. i. ingruit. inuasit incedit ab insido in pectus tuū. Da. moue te ocius. i. velociter: vt porro. i. deinde. aduerbiū ordinis al's tēporis intelligas. quid agam. i. agere suscipiam. Deinde dauus subito aspiciēs chremetē venientē exclamat. Proh iupiter: exclamatio est comica indignationem pariter & dolorē ostendēs vbi iupiter pōt esse vocatiui casus: quasi o iupiter fer mihi opem. Mi. quid est? Da. pater spōse. i. philomene promisse pāphilo interuenit. i. intercidit repudio. i. recusor reijcio: cōsiliū. i. propositum qd̄ prius intenderā. i. tanꝙ rethe qd̄ tetenderam ad decipiēdos chremetē et simonē. tractū em̄ est vel a sagittis vel ab arcu. Mi. nescio quid narres. i. recites loquaris. narrare em̄ aliena que nobis non sunt necessaria dicimus. Da. quoq;. i. etiā assimilabo. i. fingā me venire hinc. i. ex hoc loco a dextera parte scʒ tu misis. i. animaduerte. esto cauta intellige: specta vt subseruias. i. latēter & caute foueas obsequaris orationi mee: qm̄ oratiōe vtar tu solis verbis. sum em̄ diutius locuturus ꝙ tu: ideo dixit vtcunq;. i. qualitercunq; opus sit verbis tuis scʒ. Mi. ego nihil intelligo quid agas. i. quid agendum proponas: sed si quid est quod. i. in quo sit op⁹ opera mea: id est labore & industria vobis: aut si tu plus vides. i. si plus intelligis et sapis ꝙ ego manebo: id est hic premanebo vt vobis morē geram: ne quid. i. non in aliquo remorer: id est retardem. retineam vestrum cōmodum.

Chremes. Misis. Dauus.

¶ In hac scena inducitur Chremes audiens de puero Pamphili ex Glycerio: ob cuius interuentum scena illis fraudibus instructa est ne promissas compleat nuptias.

Reuertor postꝙ qui opus fuere ad nuptias gnate paraui: vt iubeā accersi: sed quid hoc puer hercle est mulier tu ne apposuisti hunc Mi. vbi illic est? Chre. non mihi respōdes. Mi. Hem nusq̄ est ve misere mihi reliquit me hō atq; abijt. Da. Dij vestrā fidē quid turbe est apud forꝝ quot illic hominū litigāt? tum annona cara est quid dicam aliud nescio. Mi. cur tu te obsecro hic me solam. Dau. Hem: que hec est fabula. Eho misis puer hic vnde est? quisue huc attulit? Mi. Satin sanus es quid me id rogites. Da. quē ego igitur rogem: qui hic neminē aliū videā. Chre. miror vnde sit. Da. dicturā es quod rogo. Misis. Hau. Da. cōcede ad dexterā. Mi. deliras nō tu teipse. Da. Verbū si mihi vnū preterꝙ qd̄ te rogo faxis caue. Mi. maledicis. Da. vnde est: dic clare. Mi. A vobis. Da. ha ha he: mirū vero impudēter mulier si facit meretrix. Chre. Ab andria est ancilla hec quantū intelligo. Da. Adeō videmur vobis esse idonei in q̄bus sic illudatis. Chre. veni in tēpore. Da. Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua: mane caue quoꝙ ex istoc excessus loco. Mi. dij te eradicent ita me miseram territas. Da. tibi ego dico an non. Mi. Quid vis? Da. At etiā rogas: cedo cuium puerū hic apposuisti dic mihi. Mi. tu nescis. Da. Mitte id qd̄ scio dic qd̄ rogo. Mi. vestri est. Dau. Cui⁹ vestri. Mi. Pāphili. Da. hē. Quid Pāphili. Mi. Eho. an nō est. Chremes. recte ego has semp fugi nuptias. Da. O facinus aīaduertēdū. Mi. q̄d clamitas. Da. Quē ne ego vidi heri ad vos afferri vesperi. Mi. O hominē audacē. Da. verū vidi cantarā

Reuertor &c. Adest nūc ipse Chremes cuius causa scena fraudibus instructa est ne promissas cōpleat nuptias. chre. reuertor: postꝙ paraui ea q̄ fuerunt opus ad nuptias gnate philomene. vt iubeā accersi. i. euocari vel pamphilū: vel potius filiam: sed q̄d hoc est: viso puero. q. d. hercle ornatiua est hec particula quasi per herculē iurantis est aduerbium puer id mulier tu ne. i. vtrū apposuisti hunc puerū? Misis querit dauū qui discesserat: vt a foro venire videretur vbi illic. i. ille dauus? Chre. non rn̄des mihi. Mi. hem: dolētis & indignātis est interiectio: nusq̄. i. in nullo loco est hic ve mihi misere. q. d. maledictio me inuasit hō reliquit me sic solam atq; abijt. i. discessit. Da. dij vestram fidē. i. imploro vestrū auxiliū. Est aūt aduerbiū admirātis cū exclamatione: vt superius dictū est. q̄d turbe. i. turbationis ꝓpter varia hoim litigia est apud forum causarū scʒ qd̄ hoies. q. d. multi litigāt. i. agūt causas in seinuicē. tū. i. deinde annona. i. res cibaria. Non em̄ solū annona dr̄ de frumētis. sed et de carnibus salitis & alijs hmōi rebus. Cice. de diuina. Putaret annonā in macello cariorem fore. Annona ergo est cara: nescio q̄d aliud dicā. Mi. obsecro. i. q̄so: & per sacra rogo te cur tute. i. tute me reliquisti sup. me solā hic. Da. hem interiectio dolentis & indignantis que est hec fabula. i. que sunt he nuge: quasi principiū rationēq; ignoret. Eho interiectio aut animaduersionē poscētis aut repētecernētis o Misis vn̄ hic puer est quisue attulit eū huc. Mi. satin. i. satis ne sanus es. q. d. tu es bn̄ fatuus & insan⁹ qui rogites. i. interroges me id: qm̄ rogo duos regit accusatiuos. Da. igit̄ quē ego rogem. i. interrogare possim que neminē aliū videā hic. Chre. miror. i. nescio vn̄ sit miror veteres cum vnde pro nescio ponebāt: nam admiratio ab ignorantia descēdit. Da. dicturā. i. dictura ne es id qd̄ rogo. i. peto. Mi hau interiectio cōsternate mulieris. Da. cōcede. i. confert te veni ad dexterā. Mi. deliras. i. deuias desipis insanis nō es mētis cōpos. q. d. tute. i. tutemet dedisti. s. mihi puerū hūc: sed tacuit illud p aposiopesim tertiā ꝓpter. s. interruptionē factā a Dauo ne mulier ꝓdat eum. Da. caue si faxis. i. facias mihi vnū verbum preterꝙ. i. nisi illud qd̄ rogo te. Mi. Maledicis. i. minaris: posuit em̄ hic pro cōminatione ꝙuis pro cōuitio soleat poni nisi forte: q2 cōtumelie genus est cōminatio. Pōt etiā dici maledicis. i. cum cōtēptu loqueris & cōuinium facis: sed superior snīa melior est. Da. dic clare. i. aperte deposita omni simulatione vnde est hic puer. Mi. a vobis est scʒ: q2. s. ab hero Pāphilo est. ideo dixi eum etiā esse serui dn̄o suo fauētis in amore. Da. ha ha he. interiectiones ridētis ob rn̄sionem. mirū vero est hoc per ironiā dictū est. q. d. nō est mirū. nam vero particula sepe ad ironiā refertur si mulier meretrix bono ordine locutus est. prima em̄ causa impudētie natura est deinde cōditio. minime ergo mirū est si mulier meretrix facit impudēter. i. inuerecūde posito omni pudore cum frontē defricuerit. Chremes: hec ancilla est ab andria. i. hec ancilla est andrie. i. glycerij que exandro insula venit hoc est ipsi fauet andrie ꝗtū intelligo. Da. adeō. i. adeo ne. i. vtrū tm̄ vel valde videmur vobis idonei. i. apti. Idoneus em̄ dr̄ aptus & ad bona & mala in q̄bus illudatis. i. in quibus vestras faciatis illusiones & irrisiones. Dicimus em̄ illudo tibi cum datiuo: vt Ver. Certātq; illudere capto. Item

illudo te cum actō: vt verbis virtutē illude superbis. Item illudo in te vt in hoc loco: simile est insulto: vt testatur Ser-
uius in .ij. eneid. Chre. chremes apud se dicit. Ueni in tempore. i. veni oportune tēpestiue auspicato mature. Dicimus
etiam veni tempore sine prepositione. ꝛ veni tempori in dtō. Da. adeo. i. valde propera. i. festina tollere. i. asportare. Jan-
ferre puerū hinc ab ianua. deinde eam retinens summisse: et dicit mane caue excessis. i. excedas vt faxis pro facias: ꝛ di
citur caue excedas ꝛ caue ne excedas pro eodē: caue ergo excessis. i. exeas aliquo: id est in aliquem locum ex isto loco in

suffarcinatam. Mi. dij pol habeo gratias q̄ in pariun
do aliquot affuerūt libere. Dauus. Ne illa illū haud
nouit: cuius causa hoc incipit. Chremes. si puerum po
situm ante edes viderit: suam gnatam non dabit tāto
hercle magis dabit. Chremes. Non hercle faciet. Da-
uus. Nūc adeo (vt tu sis sciēs) nisi puerum tollas: iam
ego hinc in mediam viam prouoluam: teq̄ ibidē pro-
uoluam in luto. Mi. tu pol homo nō es sobrius. Da.
Fallacia alia aliam trudit. Eam susurrari audio ciuē
atticam esse hanc. Chremes. Hem. Dauus. coactus le-
gibus eam vxorē ducet. Mi. An obsecro an non ciuis
est. Chremes. Jocularium in malum insciens pene in-
cidi. Da. quis hic loquitur o chreme per tempus adue-
nis ausculta. Chremes. Audiui iam omnia. Dau⁹. ab
ne tu omnia. Chre. audiui inq̄ a principio. Dauus. au
distin obsecro (hem) scelera: hāc oportet in cruciatum
hinc arripi. Hic est ille non te credas dauum illudere.
Mi. Me miseram nihil pol falsi dixi mi senex. Chre.
Noui omnē rem: sed est Simo intus. Da. Est. Mi[illegible] Da.
me attingas sceleste si pol glycerio nō om[illegible] quid sciam?
Eho inepta nescis quid sit act[illegible]aud poterat fieri: vt sci-
Da. Hic socer est alio p[illegible] Mi. Hem. prediceres. Da. Pau
ret hec que vol[illegible]esse censes exanimo omnia (vt refert natu-
lulum[illegible]

quo tu es quicquid tibi dicam. Mi. dij eradicent
quasi extirpēt euellent e terra te abducāt et de me
dio tollant te Dauū siue etiam excrucient ita ter-
ritas. i. frequēter terres me miserā: id est in mise-
rijs versantē afflictā et anxiam. Da. quia Dauus
sublata voce dixerat illi prius propera tollere pue
rum deinde summisse dixerat mane nunc iterum
sublata voce alloquitur eam quasi facere cōtēnat
quod iussa sit dicēs dico tibi an nō vt tollas pue-
rum vel vt dicas cui⁹ sit. Mi. quid vis. Da. at etiā
rogas rursum iurgium repetit et turbulentā ora-
tionem cedo. i. dic cuiū: id est cuius antique sicut
dic mihi Dameta cuium pecus apposuisti hic: id
est in ianua puerum dic mihi. Facit repetitionē
non sine vehementia: cedo enim et dic mihi idem
signant: sed instat vt respondeat. Mi. tu nescis et
vultuosi se proferēdū est per ironiam. Da. dauus
lentius et summisse dicit ei omitte. i. pretermitte
qđ scio et dic quod rogo. Mi. apposui inq̄ puerū
vestri intelligitur si Prisciano credimus interpre
tanti hunc locum dn̄i vel herilis filij. q. d. puerum
vestri domini vel herilis filij vt sit gtūs posses[illegible]ius
ꝛ nō primitiui. Quod si Misis locuta sit [illegible]. i. pam-
dixerat a vobis est velitq̄ dicere eo[illegible]et sui est pa
phili et Daui qui ei fauet in [illegible]trum in cas[illegible]la
ticeps concilij. proculdub[illegible]Valla cōprob[illegible]uerim
sandi esset dicendum [illegible] cuium puer[illegible]profecto ita
teq̄ interrogā[illegible]ondere debeo [illegible]Misis dicet aliqs
alicui non[illegible] velimus. Se genitiui casus a pri-
si vsu[illegible]ratiui esse nu[illegible]sectādo vetustatē quan
[illegible]suo ego. Jd dic[illegible]os vetustos sic esse locutos.
do quidē cōstat lib. vndeuigesimo ex sn̄ia apolli
vt refert Gel[illegible]batissimi. Uerum in eo loco Laurē-
naris viri [illegible]um carpere nō dubitauit cui si assentia
tius G[illegible]ic potius sequeremur Prisciani sentētiam
mu[illegible] [illegible]tim cum vti Laurentius ait vestri ab ego
semper passiue capiatur non autē actiue nec pos-
sessiue: hic autē designatur aut possessio aut actio
cum interrogetur per interrogatiuum possessio-
nis. s. cuium et etiā cum hoc verbo ostendatur pa

ter pueri qui a nullo passiuus in generatione diceretur: attamē si quis velit sequi Gelliū nō carebit authoritate ꝛ insu
per comica vetustate defendetur. Sed de hoc satis superq̄ Da. cuius vestri. Quia nimis summisse ancilla, dixerat ve-
stri ideo Dauus repetit vt plene audiretur a Chreme. ꝛ etiā vt Misis amplius exponat ꝛ cōfirmet Mi. Pāphi. s. puerū
apposui ex hoc multū Prisciani sentētia cōprobatur qui dixit vestri filij vel herilis dn̄i cum Misis subdat Pamphili.
Nam de vno loquēs nō dixisset vestri in plurali nisi eo modo intelligeretur quo dictū est videlʒ pro vestri cōprehende
ret dn̄m ꝛ seruū fautorē: ꝛ cum diceret Pamphili solū intelligere authorē. Da. Hem: interiectio indignationē ostendēs
quid modus interrogādi. q. d. quid dicis Pāphili cū exclamatione pronūciandū est: ꝛ hoc facit Dauus vt melius Chre
mes apprehēdat puerū esse ex Pāphilo. Mi. eho interiectio attentionē poscēs ꝛ animaduersionē nō Pāphili apposui
puerū. q. d. ita. Chre. chremes adhuc solus post Dauū loquitur ego fugi recte semper has nuptias. Da. o facinus. i. pu
niendū flagitiū animaduertendū. ꝛ flagitione. i. increpatione dignū ꝛ supplicijs cōpescendū ac piandū ꝛ est aposiope-
sis. i. reticētia interuētu. s. persone Misidis que inceptū sermonē interpellauit. Mi. quid. i. cur clamitas. i. ita clamas. O
facinus ꝛc. Da. dauus vult irritare mulierē negādo eum esse Pāphili ad cōfirmanda que vult quē. s. puerū ne. i. nonne
vidi afferri ad vos heri vesperi aduerbiū. i. sero. Misis. O hominē audacē: exclamādo. Dauus verū. i. sed vidi cantarā. i.
illā anum siue vetulā suffarcinatā. i. pannuciā: vt Persius pānucia baucis: vel pānosam. Nam pānucius ꝛ pannosus
dicitur qui crasso ꝛ vili pāno indutus est. et vt ait Donatus propriū est anis. i. vetulis suffarcinatas que sub veste mul
ta ferre solent latentia. que cum reuolutas sursum vestes atq̄ succintas habēt eo quidē modo vt nōnulla ferre possint
dicūtur suffarcinate. Mi. pol iurātis aduerbiū habeo gratias dijs. q. d. fateor me bn̄ficio a dijs affectū qđ aliquot libere
mulieres quarū testimoniū pluris est aduersus seruū: affuerūt in pariūdo. i. cum pareret siue in ipso puerperij tēpore. ꝛ
aliquot dixit. q. d. ne multe neq̄ pauce. Da. dauus cōuertens sermonē ad spectatores de Miside in tertia persona loqui-
tur. Ne. i. certe ₰m Uallā. ꝛ valde ₰m Donatū illa. s. Misis haud. i. nō nouit illū. s. Chremetē: cuius Chremetis causa, in-
cipit hoc. si chremes viderit puerū positum ante edes nō dabit suā gnatam: deinde altera cōsideratione motus subdit
quasi se corrigēs hercle quasi per herculē tāto magis dabit gnatā. Chremes qm̄ nondū se putat a dauo perceptum esse
apud se dicit de se in tertia persona hercle dixit quia dauus dixerat hercle magis dabit. Chre. inq̄ quē ita dicis facturū
non faciet. i. nō dabit gnatā. Da. nūc adeo. i. certe vt tu sis sciēs. i. vt tu scias more vetusto ꝛ eloquēter: nisi tollas. i. aufe
ras hinc puerū iam. i. nūc ego prouoluam. i. proijciam quasi pedibus voluēdo ꝛ trudēdo hinc. i. ex ianua in mediā viā:
et te prouoluā quasi porro voluam te misidem ibidē. s. in via media ꝛ in luto. i. in sceno ꝛ sordibus vie. Mi. pol tu homo
non es sobrius. i. sane mētis nec in te mensurā ꝛ modum habes quasi sobrius. i. separatus ab ebrio: vt secretus dicitur

quasi separatus ab his que discernũtur. Da. alia fallacia.i.aliud mendaciũ alia astutia ⁊ deceptio trudit.i.impellit aliã fallaciam.q.d.alia emergit fallacia. Est aũt prouerbiũ cui subiacet memorẽ mendacẽ esse oportere. iam audio susurrari id est murmurari ⁊ quasi in aure summissis verbis latẽter dici; hoc.s.qd sequitur vbi susurrari passiuũ est. Nam susurro susurras dicimus vt ille susurrat semper aliqua.i.ille semper aliqua latẽter dicit ⁊ summisse loquitur. inde susurrus ri.i. murmur. inde susurro nis.i.murmurator:non audens plane verba afferre. audio ergo hoc qd sequitur susurrari.s.hanc Glyceriũ esse ciuem atticam.i.atheniẽsem. Chre. Hem indignãtis interiectio. Da. Pamphilus ducet eam Glycerium vxorẽ coactus.i.cõpulsus legibus.i.iure ciuili. Mi. an interiectio cõturbate mulieris obsecro te.i. queso an non est ipsa ciuis attica.s. Chre. pene.i.fere incidi: id est lapsus sum insciens.i.imprudẽs. in malũ iocularium.i.(ad verbum interpretãdo) ridiculum ridendum illudendum id est de quo posset fieri iocus ⁊ irrisio. Uel vt Donatus vult per antiphrasim dicatur iculariũ id est graue molestũ ac nimium. Dauus: quis loquitur hic. Deinde cõuersus Dauus. dixit. O chreme aduenis per tempus.i.in tempore ⁊ tempestiue seu peropportune quasi cum nũc primũ viderit auscultã. Chremes. iam audiui omnia. Da. ah interiectio dolentis et mirãtis ne. id est vtrum audisti omnia: vel si ne producatur significat non audisti omnia. Chre. inꝙ.i.dico tibi audiui omnia a principio. Dauus. obsecro audistin: id est audistine: hem scelera.i.flagitia omnia: ita vt scelera regã [illegible] ab audisti prius tamen interiecta: interiectione. [illegible] dici potest hem scelera? exclamando quasi dicat te [illegible] iente multa scelera cõmissa sunt propterea qd in [illegible] spectu tanti viri hec inepta ancilla tot ineptias eff [illegible] oportet hanc misidem abri [illegible] abstrahi hinc et [illegible] in cruciatum.i. sup vbi [illegible] hic est ille Chre [illegible] bet illud [illegible] emphasim qui vꝫ.q.d.vir magnus dere: id est de [illegible] dicit cum ironia nꝛ t. sic non de tum senem. Mi. [illegible] Dauum quando de [illegible] te illu lieris quasi dicat excl [illegible] ram subpalpitatio tan mi senex pol iureiurãdo d [illegible] sum bene misera. O falsi. Chre. noui.i.scio omnem re [illegible] firmat nihil dixi Simo est intus. Dau. est intus.s. Mi. [illegible] scilꝫ est: sed scelerate et sceleribus plene. Dauus. ne [illegible] scelest e.i. [illegible] tingas me: id est noli me tangere si pol nõ omnia [illegible] vis supple me dicere. Glyce. vel aliquid tale: est aposiopesis.i.reticentia. Fiunt autẽ tribus modis aposiopeses siue reticentie. Aut eñ quis per seipsum tacet. et hoc duobus modis aut ad aliud transit ⁊ sic est prima. Aut non vltra aliqd dicit: ⁊ sic est secũda: aut aliene persone interuentu reticet: ⁊ sic est tertia. Dauus. Ehõ hac interiectione mouet attentionem: tu inepta: stulta cõsiderata: nescis quid sit actum. Mi. quid sciam.i. scire possim. Dauus. hic Chremes est socer.i.pater. Philomene sponse Pamphili. Nam cuius habet quis filiam socer est: haud alio pacto.i.nõ aliter poterat fieri vt sciret hec que volumus. Mi. Hem interiectio dolentis hic prediceres.i.predicere debebas. Dauus. censes paululũ interesse.i.parui referre. an facias hec omnia ex animo.⁊.i.(nam ephêresis est) vt natura.i. naturalis ⁊ ingenita actio fert.i.postulat instigat an facias de industria.i.cõsulto dedita opera: de sciẽtia: de prudẽtia.

ram) facias an de industria.

Crito senex. Misis. Dauus.

☞ In hac scena Crito persona ad catastrophen.i. euentum fabule enodandum introducta loquitur. Nam hic Crito nihil argumento debet: nisi ad absolutionẽ erroris eius: simulꝙ et verbis suis ꝙ grauis ꝙ modestus: ꝙ iustus sit ostendit.

In hac habitasse platea dictum est Chrysidẽ que sese inhoneste optauit: parare hic diuitias potius ꝙ in patria honesta pauper viuere. eius morte ea ad me redierunt lege bona. Sed quos perconter video saluete. Mi. Obsecro quem video? est ne hic crito sobrinus Chrysidis? is est: crito. Cri. O misis salue. Mi. saluus sis. Cri. itan Chrysis? Mi. Hem nos quidẽ pol miseras ꝑdidit. Cri. quid vos? quo pacto hic: satin recte? Misis. Hem: nos ne: vt quimus (aiunt) quãdo vt volumꝰ nõ licet. Crito. Quid Glyceriũ: iam hic suos parẽtes repperit. Mi. vtinam. Cri. an nõdum etiam haud auspicato huc me appuli. Nam pol si id scissem nũꝙ huc retulissem pedẽ. Semper [illegible] dicta est esse hec atꝙ habita soror que illius fuere possi[illegible] [illegible] me hospitem litis sequi ꝙ hic mihi sit facile atqꝫ vti[illegible] [illegible] exempla cõmonẽt: simul arbitror iam esse aliquẽ amicũ [illegible] sorẽ eius: nam fere grandiuscula iam ꝑfecta est illinc. [illegible] me sycophãtã hereditatẽ persequi mendicũ: tum ipsam [illegible] [illegible] are nõ

In hac. In hoc loco persona machinata loquitur. nam hic Crito argumento nihil debet: sed absolutionem erroris facit et simul ꝙ grauis: ꝙ modestus: ꝙꝙ iustus sit ostendit Crito. hoc quod sequitur dictũ est mihi: scꝫ Chrysidem habitasse in hac platea.i.in hac parte vrbis plana et lata que Chrysis optauit.i.elegit. Nam optare est vnum de duobus eligere sese.i.seipsam parare.i.acquirere quasi animo heredis habendi hic diuitias inhoneste potius ꝙ viuere pauper pro pauperem: vt posuit ex aliquorum sentẽtia. nõ enim sepe in vsu est hic dicendi modus optauit sese viuere pauper: id tamẽ dicendi genus interdum inuenitur. Luca.x. Titumꝙ putauit iam bonus esse socer: ꝙ ergo viuere honeste pauper.i.inops in patria sua. Crito itaꝙ ostendit Chrysidum contempsisse patriam: honestatẽ: et paupertatẽ. morte.i.per mortem: vel ex morte eius ea bona que parauit redierunt ad me lege.i.per legẽ: quia in familiã redeunt si nõ est heres de proximo: aut ex testamẽto: sed video quos percõter.i.interrogẽ. Sed interrogatio differt a percũctatione. nam interrogationi necessario respõdetur aut sic aut non: sed non percunctationi. saluete.i.salui sitis Dauo ⁊ Misidi dictũ est: ⁊ masculinũ prepõderauit feminino. Mi. obsecro quẽ video. ne.i.vtrũ Crito sobrinus Chrysidis.i.cognatus est hic Sobrini vt aliq volũt dicũtur quasi sororini.i.nati de duabus sororibus. Uel vt alij volũt sobrini sunt cõsobrinorũ filij. Deinde misis attentius viso Critone subdit. Is est Crito scꝫ Crito. O Misis salue. Mi. O crito saluus sis. Crito. Itan.i.ita ne Chrysis perijt subaudi. sed impediuit genitus. Mi. Hem? eiulando proferenda est particula. Hem. quidam.i.certe pol. perdidit.i.destruxit nos.scꝫ me ⁊ heram. Glyce. miseras. Chrysi. quid vos facitis supple quo pacto.i.quomodo hic vos habetis vel valetis. satin.i.satis ne recte scilꝫ vos habetis vel valetis. Mi. nos ne: id est petis vtrum nos habeamus recte ⁊ quid faciamus. Habemus nos vel facimus inꝙ sic vt quimus: id est possumus quando.i.quia non licet.i.non permittitur nos habere vel facere vt volumus aiunt per parenthesim est legendum: id est vt fertur: vt dicitur vt aiunt homines quasi sit prouerbiũ: quale est illud Cecilij. Uiuas vt possis quando nequis ⁊ velis. Cri. quid Glyce. facit. scilꝫ iam.i.nunc: repperit suos parentes hic.i.athenis. Mi. vtinam reperisset. ⁊ pro negatione hoc dictum est quasi non reperit. Cri. An etiam nondum.i.non adhuc repperit. Hand. id est non auspicato.i. infeliciter quasi aut non prius captatis auspicijs: aut male captatis quasi dicat malis auibus huc me contuli

applicui:adegi me huc.nam pol si scissem id scilz
intempestiue immature.et qd dici vulgo solet:in mala hora:appuli.i.
eam nondum parentes reperisse.nunq; retulissem pedem huc.i.nunq; huc accessissem quasi nunq; extulissem seu suble
uassem pedem huc venturus:vbi Terentius antiquitatem secutus tetulissem dicit a tollo. Nam vt dicit Priscianus.
tollo tetuli facit.pro quo nunc in vsu frequenti est sustuli.A tulo quoq; qd apud vetustissimos in vsu fuit tetuli dice-
bant.Hec Glyce.semper dicta est esse soror eius Chrysidis:atq; habita.i.iudicata existimata et credita possidet ea bona

licet. Misis.optime hospes pol crito antiquum obti-
nes.Cri.duc me ad eã (qñ huc veni) vt videã. Mi.ma-
xime. Da.sequar hos nolo me in tpe hoc videat senex.

Quintus actus.

Chremes. Simo.

Hec scena continet disceptationem officiorum patrũ duorum
inter se de officio amicorum et paterna pietate tractantium. Chre-
mes ob natum filium ex Glycerio generum recusat.

Satis iam satis. Si. spectata erga te amicitia
est mea satis pericli incepi adire orandi iam
finẽ face dum studio obseq̃ tibi pene illusi
vitam filie. Si. immo enim nunc q̃ maxime
abs te oro atq; postulo. Chre. vt beneficium verbis ini
tum dudum nũc te cõprobes. Chre. Uides q̃ iniquus
sis pre studio dum id efficias quod cupis neq; modũ
benignitatis. neq; quid me ores cogitas. nam si cogi-
tes remittas me iam onerare iniuriis. Simo. quibus?
Chre. Ah rogitas: perpulisti me vt homini adulescen-
tulo in alio occupato amore abhorrenti ab re vxoria fi
liam darem in seditionẽ atq; incertas nuptias eius do
lore atq; labore gnato vt medicarer tuo impetrasti. in-
cepi dum res retulit:nunc non fert:feras. Illam hec ci-
uem esse aiunt. puer est natus. nos missos face. Simo.
Per ego te deos oro : vt ne illis animũ inducas crede-
re quibus id maxime vtile est illũ esse q̃ deterrimũ nu-
ptiarũ gr̃a hec sunt ficta atq; incepta oĩa. Ubi ea causa
q̃obrem hec faciunt erit adempta desinẽt. Chre. erras.

que fuere illius Chrysi. nunc exempla aliorum cõ
monent.i.admonent: cõmonefaciũt: quam:id est
quantum sit mihi facile (quasi dicat difficile) et vti
le (quasi dicat inutile) me emphasim habet quasi
senem pauperem et a litibus remotum hospitem:
id est peregrinum sequi.i.exercere agitare lites:id
est litigia.cõtrouersias.hic:id est in hac vrbe alie-
na mihi et ignota simul.i. etiam arbitror iam ali-
quẽ esse amicum et defensorẽ eius Glycerii. Nam
fere iam grandiuscula:id est adulta excreta gran-
dis: ita comparatiuũ illud diminutiuũ sumatur
pro positiuo etiam diminutiuo si haberemus tã-
q̃ si diceretur grandula. Nam grandis de etate
sepe dicitur. itẽ de pecunia et prole. Fere ergo iam
grandiuscula profecta est.i.decessit illinc: id est ex
andro:clamitẽt.i.clamitare possint me sycophan
tam:id est calumniatorem : cauillatorem. mendi-
cum:id est inopem et quasi petentem stipem perse
qui:id est prosequi vel repetere in iudicio heredi-
tatem.s.successionem sobrine. Sycophãta:ad ver-
bum interpretando dicitur ficuũ comestor. Nam
sycos grece dicitur ficus et phanta comestor quasi
ficuum comestor:traducitur tamen a nostris calũ
niator. Nam vt inquit Synesius grãmaticus gre
cus ex duobus seruis grecis alter assumpserat fi-
cus alter quis prorsus excedisset ignorabat domi
no tamẽ conquerẽte a sonte insons accusabatur
herus prudentissimus vtriq; calidam ficum pre-
buit.solus delinquens euomuit. Quid enim rei
nus euomeret nisi intestina. tũc primum natum
est id verbum sycophãta:i.calumniator : quia de-
linquẽs insontem falso crimine calumniabatur.
Mendicus vt vult Uarro animus dicitur. Uel vt
Festus ait ex sententia Uarri a mente quã fefelle
rit fortuna vel q precatur quicq;.vt vite sue medea
tur cibo:et tunc a medeor diceretur. Tum.i.preterea
non licet.quasi dicat. non est honestum dispolia-
re.i.vacuam omnibus bonis relinquere ipsam:q
scz nihil suum habet. Misis.O crito hospes: id est
aduena peregrine alienigena optime. Pol tu cri-
to obtines.i.habes vel possides et assecutus es an
tiquum morem supple vel ingeniũ vel obtines.i.
obseruas antiquum scz equum et bonũ Cri. quan
do huc veni : id est cum huc venerim q̃uis nihil
habiturus sim : duc me ad eam Glycerium:vt vi-
deam eam scz Mi. Maxime.q.d.libentissime redu
cam. Da.sequar hos nolo vti id est q senex.scz Simo videat me in hoc tempore.

Satis iam et c. Hec scena officiorum disceptationem continet patrum inter se tractantium de officio amico-
rum et paterna pietate Chre. O si iam.scz.nunc satis. Hec repetitio ostẽdit Chremetem cumulate sue in Si-
monem functum officio: amicitia mea erga te est satis spectata.id est probata incepi adire.id est subire satis
pericli.i.periculi syncope.face nũc finẽ orãdi.i.siste precas dum studeo.id est laboro obsequi. id est morem ge
rere tibi pene.i.prope modum illusi:id est ludibrio inquinaui siue ridiculam pene reddidi vitam filie scilicet
Philomene. Si.immo enim.i.sed certe nunc O chremes oro atq; postulo abs te comprobes.id est confirmes nunc re.id
est ipso effectu beneficium initum.id est inceptum siue ceptum ab ineundo.i.incipiendo dudum.id est pauloante ver-
bis.id est per verba. Chre.vides q̃.i.q̃tum sis iniquus.id est iniustus petitor pre studio id est pre nimia cupiditate fa-
ciendi quod institueris.dum.id est dũmodo efficias quod cupis velis vel iubes.neq; cogitas. id est mente voluis mo-
dum.id est iustam mensuram benignitatis.id est vel liberalitatis: vel mansuetudinis debite in amicitia : neq; cogitas
quid.id est quam rem iustam an iniustam ores me. Oro enim regit duos accusatiuos. nam si cogites iam remittas. id
est cesses desistas supersedeas onerare me iniuriis.id est iniustis petitionibus.nam iniuria dicitur quicq; non iure fit.
Si.quibus iniuriis scilicet te onero. Chre. ah interiectio dolentis et indignantis rogitas. id est percunctaris quibus
iniuriis perpulisti : id est tuis importunis precibus me impulisti vt darem filiam homini adulescentulo occupato. id
est detento in alio amore q̃ filie:et abhorrenti id est perq; alieno ab re vxoria: id est a coniugio legitimo in seditionem:
id est discordiam atq; in nuptias incertas : id est non firmas: quoniam eam fortassis relinqueret et in alterius amore
fixus inhereret aut rationem aliquam iniret qua eam repudiaret et quidem pepulisti me: vt id facerem adhuc preci-
puc finem medicarer: id est mederer tuo gnato.id est Pamphilo qui amoris graui vulnere saucius est imperasti.id est
iussisti familiaritatis iure : vt id facerem incepi id facere dudum. id est quandiu res retulit compositum pro simplici
protulit. id est quandiu honestas postulauit ac passa est: nunc res:id est honestas vel vtilitas filie non fert. id est non
postulat non patitur feras. id est patiaris oportet quando quidem filiam non sum daturus cum res non ferat. aiunt:
id est dicunt homines quasi rumor est per contemptum dixit aiunt illam Glycerium esse ciuem hinc ; id est ex athenis

puer natus, est ex ea fac nos missos qd vulgo dici solet dimitte nos in pace nec amplius precibus aures nostras obtū de si per deos ego oro te: vt ne. i. non inducas animū: id est tibi imperes aut persuadeas credere illis quibus. i. maxime vtile est illum filiū esse ꝙ deterrimum. i. pessimū depravatissimū perditissimū peruertissimū vbi ꝙ pro valde superlatiuo iungitur. Hec omnia sunt ficta. i. simulata atꝙ incepta gratia. i. causa nuptiarū vbi. i. quādo ea causa ꝙobrem: id est propter quā causam faciunt hec erit adempta. i. ablata desinent: id est cessabunt fingere et cōminisci mendacia. Chre. erras: id est te decipis, deliras egomet vidi ancillā obiurgare. i. rixari cum dauo. Si. Scio. q. d. intelligo illud: sed simulabat ancilla. Chre. ac vero vultu vidi eam obiurgare. q. d. serio obiurgabant nō simulate quum neuter presenserat. i. pceperat me adesse ibi. Si. Credo qd dicis et. i. etiā Dauus predixit mihi dudū mulieres illas facturas. i. obiurgaturas ac disturbaturas nuptias ꝛ nescio quid: id quare vel propter quid oblitus sum dicere tibi hodie. ac. id est sicut volui vel ac. i. contra ꝙ volui vt Donatus sentit. ¶ Ascensius.

SAtis iam ꝛc. Hoc est principiū quinti ꝛ vltimi actus. Nam Dauus et crito ac missis ingressi sunt ad Glycerium vbi Pamphilus erat. Chremes autem ad Simonē vnde nunc cum eo egrediens sit. Num ꝙ autē vehementius exaudiuit Simo ꝙ hic, vbi fabula ad finem tendit.

ANimo iam ꝛc. Hec scena principiū indicij: et iracundiā senis cōtinet atꝙ in ea vehemēter, exprimitur consuetudo patris ac dñi offensi ꝛ indignātis. Da. exultans egreditur Dauus nuncians prona esse omnia, ad securitatem. Impero. i. volo vel iubeo vt statim fiat esse iam nunc animo ocioso. i. securo qd dicendi genus hoc pacto etiam dicetur a metu ociosum animum esse iubeo. Nam ociū capitur pro securitate sicut negotiū pro sollicitudine. Chre. Hem. Da. tibi video subaudi vel aliquid tale Simo vnde egreditur cum indignatione hoc dicitur. Da. Dauus nō videns Chremetem neꝙ simonē continuat suū sermonē inꝙ esse animo ocioso ꝑsidio meo atꝙ presidio. i. auxilio ꝛ beneficio hospitis. i. critonis peregrini ꝛ alienigene. Si. quid illud mali est. Da. ego non vidi hominem cōmodiorē. i. oportuniorē nō vidi inꝙ aduentum cōmodiorē et non vidi inꝙ tēpus cōmodius subaudi per sylepsim. Si. hic scel⁹. i. sceleratus refertur em̄ ad sensum nō ad verba: ꝑpter sensus autem verba sunt nō propter verba sensus ea ꝑpter non est soloecismus. Hic scelus ergo est quē nam id est quē hominē laudat. Dauus. omnis res est iam in vado. i. in tuto in securitate. Ut em̄ in profundo periculum est ita in vado securitas est. Est autē tritū in sermone prouerbiū. Simo. cesso. i. desisto alloqui te Chremetē, allocuturus Dauum. Dauus. herus est quid agam. Si. O bone vir salue. ironia vsus est que increpatione maior est cū enim omne genus criminis aliquis superauerit cum ironia alloquēdum putamus. Da. Dauus. oppressus et improuisus subdit Hem interiectio perturbati est. O Simo. o chreme noster propter Glyceriū cōpertā filiā eius omnia sunt apparata intus quando prius dixerat senex abi intro et qd

Cum dauo egomet vidi obiurgare ancillam. Si. scio
Chre. at vero vultu quum ibi me adesse neuter tū presenserat. Si. credo. ꝛ id facturas Dauus dudū predixit mihi ꝛ nescio qd ibi sum oblit⁹ hodie ac volui dicere.

Dauus. Chre. Si. Dromo. Seruus.

☞ In hac scena principium indicij Glycerium ciuem esse atticam: continetur preterea Simonis indignatio aduersus Dauum quem in vincula conijcit. Mire quoꝙ et artificiose exprimitur consuetudo patris ac domini offensi et excandescentis.

ANimo iam nūc ocioso esse impo. Chre. Hem Dauū tibi. Sim. Unde egreditur. Dauus. me presidio atꝙ hospitis. Simo. quid illud mali est da. Da. ego cōmodiorē hoiem aduētum ac tēpus non vidi. Sim. Scelus quē nam hic laudat. Dauus. Ois res est iam in vado. Si. Cesso alloq. Da. herus est: quid agam. Simo. salue bone vir. Dau. Hem. O sim. o noster chreme oia apparata iam sunt intus. Si. curasti ꝑbe. Da. vbi voles accerse. Si. bene sane: is enimuero hinc: nūc adest etiam tu hoc respōdes: qd istic tibi negotij est? Da. mihin. Si. ita. Dau. mihine. Si. tibi ego. Da. Modo introi. Si. (Quasi eo ꝙ dudum rogē.) Da. Cum gnato tuo vna. Si. an ne est int⁹ Pāphilus. Da. crucior miser. Si. Eho. nō tu dixti esse inter eos inimicitias carnifex. Dauus. sunt. Si. cur igitur. hic est Chremes quid illū censes: cum illa litigat? Dauus. Immo vero indignū. Chrem̄. Jam facinus faxo: ex me audias. Nescio quis senex modo venit. ellum cōfidens ꝛ cautus cū faciē videas: videtur esse ꝙtiuis pretij tristis seueritas inest in vultu: atꝙ in verbis fides. Si. quidnā apportas. Da. nihil equidē nisi quod illū audiui dicere. Si. Quid ait tādē. Da. Glyceriū se scire esse ciuē atticā. Si. Hem dromo dromo. Da. quid

parato opus est para. Si. Curasti probe. i. vel recte vel memoriter cure habuisti iussa mea: vel curasti proparasti aut decoxisti. Da. accerse. id est voca inuitatos vbi. i. quando voles. Si. bene sane. id est valde bene dicis supple. Nam qui sanus est is est validus. Enimuero. i. certe is scȝ Dauus: conuertit enim Simo sermonē suū ad Chremetem. Nunc abest hinc. i. hoc loco in quo parari deberēt nuptie. Deinde reducit suum sermonem ad Dauum. etiam tu hoc, respondes an non subaudi vt donatus. Alij legunt responde: vt sit imperantis quid negotij. i. opere sollicitudinis est tibi istic. i. vbi tu es ante Glycerij ostium. Da. nesciens quid respondere debeat dicit mihin. i. mihi non loqueris scȝ. Si. Ita tibi dico. scȝ. Da. mihin ne dixerat prius corrupte mihi nūc plene profert. Si. tibi ego dico. s. Dauus Introi modo. i. pauloante. Si. quasi per quandā derisionem dicitur quasi. i. interrogem. ꝙ dudum. i. quāto ante tempore introieris. s. Da. introiui inꝙ vna gnato tuo Pamphilo. Si. an ne. i. vtrū Pamphilus est intus. i. in domo Glycerij. Da. Dauus in verbis deprehensus ꝛ oppressus nescit quid rñdeat: sed videt se accusasse filiū se excusando miser. i. ego infelix crucior. i. opprimor: cōficior: vexor: angor: ꝛ vt ita dicā in maximā sum cōstitutus angustia. Si. Eho interiectio hic ostendēs dauū oppressum: et verbis suis captū: vel est interiectio mouētis attentionē carnifex. i. improbe serue qui me torques tātopere nō dixti. id est nōne dixisti. q. d. ita inimicitias esse inter eos. scȝ Pamphilū ꝛ Glyceriū: sed masculinū feminino preponderauit. Da. Sunt inimicitie inꝙ. Simo igitur cur est hic apud Glyceriū. Chre. irridet Simonē. Chremes. O simo quid censes illū facere apud eam litigat. i. cōtendit cum illa Glycerio: vel quid. i. propter quid censes illū. i. tua censura notas illum

vnde censeres magistri morum qui mores censebant.i.incusabant et notabant. Da.immo vero.i. sed potius O chre. faxo.i.faciam ꝙ sup.audias ex me.id est ex me audies quemadmodum etiam dicimus feci vt ad te scriberem pro ad te scripsi audies ergo ex me facinus indignum id est incongruum inconueniens et indecens nescio quis senex.s.Cri.venit modo id est pauloante ellum.i.ecce illic longe positum eum.s.est autem demonstrantis aduerbiũ:⁊ similiter ellam ellos et ellas que sic exponit Laurentius valla ellum ecce illic virum : scȝ ellam ecce illic mulierem ellos ecce hic viros

est.Simo.Dromo.Dau.audi.Sim̃.verbum si addide
ris:dromo.Dau.Audi obsecro.Dro.quid vis?Simo.
Sublimen intro hunc rape quantum potes.Dromo.
Quẽ?Sim̃.Dauum.Dro.ꝗobrem?Simo. quia lubet
mihi rape inꝗ.Dau.Quid feci? Sim̃.Rape.Dau. si
quicꝗ inuenies me mentitum occidito.Si. nihil au-
dio ego te iam commotum reddam.Dau. tametsi hoc
verum est.Sim̃.tantum tu cura ad obseruandum vi-
ctum(atqȝ audin) quadrupedem cõstringito age nunc
iam ego pol hodie(si viuo)tibi daue ostendam quid
sit periculi herum fallere:et illi patrem.Chre. ah ne se-
ui tantopere. Simo. O chreme pietatem gnati non te
miseret mei tãtum laborem capere ob talem filiũ age
Pamphile:exi Pamphile ecquid pudet.

Pamphilus. Simo. Chremes.

In hac scena cõtinetur querimonia Simonis aduersus filium cum ingenti acrimonia indignantis subinde filij excusatio per concessionem qui se quoqȝ omnino patris voluntati submittit. Postremo Chremes Simonem aliquanto temperatiorem reddit.

Quis me vult? perij pater est. Sim̃. quid ais
omniũ. Chre. Ah rem potius ipsam dic : ac
mitte male loqui. Si.quasi quicꝗ in hunc
iam grauius dici possit.Ait.tãdẽ ciuis Gly
cerium est?Pam.ita predicant.Si.ita predicãto ingen
tem confidentiam:num cogitat quid dicat : num facti

ellas ecce illic mulieres sic eccũ eccã eccos eccas. id est ecce hic virum vel mulierem. viros vel mulieres.Ellum ergo. id est ecce illic eum est subaudi confidens.i.constans interdum in malam partem capitur et cautus.i. callidus doctus ingenio suus sciens sibi cauere vel ardens. nam ingeniorũ igneus vigor est cum videas faciem.i.formam vel facturam eius videtur.id est censetur: ꝗtiuis ptij id est iudicatur.tanti esse quanti a quouis estimatur:vbi pretij refertur ad magnitudinem : sed ꝗtiuis ad paruitatem differunt ꝗuis ⁊ ꝗtiuis alterum enim est contemptionis:alterum laudis. Seueritas.i. rigor quidã tristis. id est grauis. tristis enim interdum ad laudem sumitur:non ad amaritudinem.Cicero. iudex tristis et integer seueritas igitur ex istis inest in vultu dicimus em̃ inest huic rei et in hac re atqȝ fides.i.veritas ⁊ constantia in verbis.Si.quidnã.i. Quid apportas. quasi dicat.quid noui mali affers:vt prius vereor ne ꝗd andria apportet mali.Dauus.equidẽ nihil apporto scȝ.nisi id quod audiui illum Critonem dicere. Simo.quid tãdem.i.paucis:habet enim quidam vrgens ⁊ accelerans hec particula tandem ait ille senex Da.ait se scire Glyce.esse ciuem atticam.Si. cõmotus ira Simo et dolore nihil dicit nisi ꝙ lorarium.i.verberatorem et punitorem seruorum aliorum repetendo sepius vocat. Hem interiectio indignantis.Dromo dromo.Da.Quid est. Si.Dromo veni subaudi. Da.audi. Simo si addideris.i. si adiunxeris verbũ vnũ cogam sup. te tacere aut aliquid tale p aposiopesim. deinde resumit iterũ. Dromo.Dauus.obsecro audi. Dromo.quid vis? Si.rape.i.celeriter cade hunc Dauum sublimen. id est per altum vel elatum in altũ rapiendo cum intro.i.in carcerem aut pistrinum quantũ potes. celerrime.Dromo quem rapiam.Simo.Dauum. Dromo.ꝗobrem.i.cur capiam.Sim̃.quia lubet.i. libet mihi:vbi u pro i ponitur : inꝗ.i.iterum dico tibi rape. Dauꝰ. Quid feci. Simo.rape. Da.si inuenies me mentitum esse quidquam.i. falso affirmasse aliquid occidito me. scilicet plus est ꝗ verberato. Si.nihil audio ego reddã.i.efficiam iam id est nunc te cõmotum.i.citum ⁊ celerem vel multũ perturbatum. Da.tamet.i.quãꝗ hoc ꝗd dico verũ est Simo: tantum.i tantũ modo tu dromo cura.i.da operam ad seruandum Dauum vinctum.i.ligatum:atqȝ audin.i.audis ne constringito.i.stricte ligato ipsum quadrupedem.i.dispositum morem quadrupedis:aut belue vel fere:aut quadrupedem cõstringito.i.cum pedibus ⁊ manibus:aut posuit quadrupedem pro seruo ac fugitiuo. Dubitat etiã donatus vtrum quadrupes genus sit ligature sic appellatum nũc age.i.eya:et tũc est aduerbiũ hortãtis vel age.i.stringe ⁊ fac ꝗd iuberis ⁊ tunc est verbũ pol iurantis est iam.i.nunc O daue ego ostendã tibi hodie si viuo qui,certa minari volunt incertã faciunt vitam suã ostendam ergo tibi quid pericli.i.quod periculũ sit fallere herum ⁊ ostendã inꝗ illi Pamphilo quid sit pericli fallere patrem.Chre.ah ne serui.i.noli seuire.i. seuitiam tantopere exercere. Simo.O chreme non te miseret mei ob pietatem per ironiam dicit pietatem.quã in patrem filius esse deberet : intelligit tamen ob impietatem gnati scilȝ Pamphili oportet supple me patrem capere tãtum laborem ob talem filium cum indignatione proferendum est. O pamphile age hortantis est exitum exi egredere de Glycerij domo:ecquid.i. vtrum aliquid pudet id est pudore afficit te:et est tunc personale verbum pudet.

Ascensius.

Animo ⁊c.Cesso alloqui.i.ad quid cesso alloqui Dauum.Ubi voles accerse. subaudi sponsam vt ducatur.Is enimuero hinc nũc abest.Is inꝗ qui principalis esset in nuptijs hoc est Pãphilus O chreme pietatẽ gnati subaudi vides.q.d.vides:vt nulla sit gnati in me pietas:⁊ ergo.Non.i.nõne miseret te mei.q.d.certe scio ꝙ sic cum vides me tam sollicitũ pro eo vnde exclamat. Ita ne dijs visum aut placitum est. Aue ita ne iustum aut decens est me tantũ laborem capere ob talem filium.q.d.impium ⁊ iniquũ id esse.Et ita penitus desperat de nuptijs:quia filiũ non amplius excusat:sed palam accusat nequitie ⁊ impietatis que duo detestanda sunt vitia.

Quis ⁊c.Hec accusatio est que soluitur per conceptionẽ in eo ꝗd pertinet ad amorem ⁊ per coniecturam in eo quod ad critonis personam spectat. Pamphi.quis vult me.i.quis me petit:deinde viso patre subdit:perij.i. perditus sum pater est qui.s.me vult.Si.quid omniũ.i.ex omnibus excusationibus que dici possunt ais:et est aposiopesis.est enim interruptus sermo a Chremete.ipsa autẽ figura est iratis familiaris cum pro dignitate peccati nõ inueniatur coniunctũ:et illud quid ais non est interrogantis sed inuehentis : et in eo ꝙ ait omniũ est eclypsis multa significans vt vult Do.Chre.ah dolẽtis est potius vero eligentis dic ipsam rem.i. ipsum factum mitte.i.omitte male loqui.i.cõtumelias inferre.Si.quasi per ironiã sepe particula quasi sumitur.i. tanꝗ quicꝗ possit iam dici grauius.i.molestius ⁊ enormius in.i.cõtra hanc Pam.quam subaudi fecit vel peccauit.Ain.i.ais ne vt tuus Da.tandẽ donatus capit pro tamẽ.videtur autẽ melius capi vt rñsionẽ celerẽ vrgeat Glyceriũ est ciuis.Pãphi.

ita predicant homines.s.Si.ita predicant.repetit dictū Pamphi.per iracundiā.nam repetūtur verba in quibus argui
tur impudentia. O exclamatio ingentē confidentiā.i.audaciam cum improbitate:supra antē capitur pro constanti ꝛ
graui:ergo cōfidentia interdū in bona interdum in mala capit:sed fiducia semper in bona. Nun.i.nūquid.q.d.non co
gitat quid dicat.num.i.nūquid eum penitet facti sui vide num colore eius indicat.i.ostendit·vsq̄.i.in aliqua parte fa=
cierat vultus signū pudoris.i.erubescentie propter amissum flagitiū adeon.i.vtrū est verum subaudi eum filiū esse
animo adeo.i. tātū impotenti.i.suis appetitibus
moderati nequeunti quasi minus potēti aut de=
bili ꝛ deuicto vt q̄uis sup.id sit preter.i.cōtra mo
rem.i.cōsuetudinē siue ius non scriptū ꝛ legem.i.
ius scriptū ciuium et preter volūtatem sui patris
tamē studeat.i.laboret cupiat det operam habere
hanc Glycerium cum summo probro.i.vituperio
ignominia atq̄ dedecore. Pam. me miserū decla=
mando.i.fateor me infelicē qui tāto sim insanus
amore.Si.ne.i. vtrū modo demū.i. solū vel tarde:
est enim hic demū tarditatis signū.sensisti.i. per=
cepisti id videlꝫ te esse miserū olim repetitione cō
firmat dictū suum.q.d. multo ante tempore istud
verbū.s.miserū accidit vere in te eodē die quum.i.
quādo induxisti ita animū,tuum.i. cum persuasi=
sisti tibi hoc esse tibi efficiendū aliquo pacto.i. ali
quo modo qđ cuperes.i.velles : sed quid ago cur
excrucio.i.vero me.cur macero.i.affligo: contero:
debilito me:cur sollicito.i.sollicitū reddo seu cōtri
sto vel perturbo meā senectutē.i. me senio confe=
ctum amētia.i.insania.q̄m insani sunt oēs aman=
tes:nec sui compotes:sed mēte capti amētia ergo
huius filij : an.i.vtrū sollicito meā senectutē ꝛc.vt
sufferam.i. sustineā portem ferā patiar suppliciū.
pro peccatis.i. erroribus et flagitijs huius Pam.
immo.i.sed potius habeat ipse Pāphi.illā subau
di valeat. id est a me discedat viuat cum illa Gly.
Pamphi.O mi pater.q.d.veniā peto. Si quid mi
pater.q.d. quid tibi vis dicendo mi pater quasi.i.
tāq̄ indigeas huius patris.i.quasi indigeas ope
ra mea qui sum pater tuus:domus inuēta est.s.in
qua cum Glycerio habitas vxor inuēta est.s. Gly.
q̄ foues vt vxorē liberi.i.puer vnus ꝛ libertū dixit
de vno.vt enim Gelli⁹ ait antiqui oratores histo=
rieq̄ aut carminū scriptores etiam vnum filium
filiamue liberos multitudinis numero appella=
runt:liberi ergo inuēti sunt patre scꝫ me inuito.i.
moleste ac egerrime ferēte adducti sunt hoies qui
dicant illā Glyce.esse ciuem hinc.i.ex athenis. Ui
ceris.i.vicisti cōiunctiuū pro indicatiuo.q.d.curā
tui vehemēter gestabāt:sed tandē tua improbita=
te effecisti vt eam curā eiecerim Pāphi.Pamphi=
lus titubans ꝛ balbutiens pudore ꝛ cōscientia lo
quendi coquēdi copiam petit.O pater ne.i.vtrū li
cet mihi per te pauca loqui vel dicere. Simo.quid dices mihi Chre. attamen O simo audi.Simo.dicis vt ego audiam
eum o chreme (Chremes et chreme dicitur in vocatiuo) quid ego audiam. Chremes attamē sine.i. patere ꝙ sup.dicat
id est loquatur qđ vult Simo.age hortantis est.dicat loquatur sino.i.do facultatē patior Pamphi.ego fateor me ama=
re hāc Glyce.vel hanc amare me dubiū enim estvtrū dicat amphibologia.si id scꝫ amare est peccare quoq̄.i.etiā fateor
me peccare.O pater edo me tibi.i.vt ita dicam reddo me tibi quasi cōtraria ꝛ hostilia volēti: impone quiduis oneris.i.
quodlibet onus impera.i.iube vt exequar vis me ducere vxorem vis amittere hanc Glycerium. feram id est patiar vt
potero.i.prout mea feret facultas:modo.i.tantūmodo obsecro te hoc vt ne: id est nō credas hunc senem critonem alli=
gatum.i.adhibitum a me sine:id est permitte.vt sup.expurgem.i. excusem me atq̄ vt adducā illum huc coram aduer=
bium est hic quasi presentialiter: vt ita loquar.Si.Simo indignatus ꝙ illum petit adduci.Pamphilus repetit verbū
sibi displicens dicis vt adducas illum indignanter proferendum est. Pamphi.O pater sine.i.permitte.Chre. postulat
equum.i.rem iustam da veniam.i.concede indulge fac ei potestatē adducendi illius.Pamphi.sine.i.patere ꝙ exorem
hoc:id est aut tibi persuadeam hoc.aut a te impetrem hoc. Si.sino.i.permitto. Deinde conuerti t sermonem ad Chre=
metem.O chreme cupio quid vis.i.rem quālibet:dum id est dūmodo.ne id est nō comperiar.id est deprehendar: cogno
scar vel inueniar falli ab hoc.s.Pamphi. Chre.paululum supplicij.i.reprehensionis:accusationis.iurgij cruciatus satis
est.i.sufficit patri in suum filium pro magno peccato.

piget vide num eius color pudoris signū vsq̄ indicat.
Adeo impotēti esse animo : vt preter ciuiū morem atq̄
legem et sui voluntatē patris tamē hāc habere studeat
cum summo probro. Pam. me miserū. Si. modo:ne id
demū sensisti Pamphile. Olim istuc olim cum ita ani
mum induxti tuū hoc qđ cuperes aliquo pacto efficiū
dum tibi:eodē die istuc verbum vere in te accidit. Sed
quid ago? cur me excrucio. cur me macero. cur meā se=
nectutē huius sollicito:amētia:an vt pro huius pecca=
tis ego suppliciū sufferā. Immo valeat viuat cuꝫ illa.
Pam. O mi pater. Si. quid mi pater. quasi tu hui⁹ in=
digeas patris domus vxor liberi inuenti inuito patre
adducti qui illā ciuem hinc dicāt viceris. Pam. pater:
licet ne pauca. Si. q̇d dices mihi. Chre. attamen Simo
audi. Si. audiam ego quid ego audiam chre. Chre. At
tādem dicat:sine. Simo. Age. dicat sino. Pam. ego me
hanc amare fateor. si id est peccare fateor id quoq̄ tibi
pater me dedo quiduis oneris impone: impera. Uis
me vxorem ducere: hanc vis amittere vt potero feram:
hoc modo te obsecro vt ne credas a me allegatum hūc
senem:siue me expurgem atq̄ illū huc coram adducā.
Si. adducas. Pam. sine pater. Chre. equū postulat da
veniā. Pam. sine te. hoc exorem. Si. Simo quid vis cu
pio dum ne ab hoc me falli comperiar chre. Chre. pro
peccato magno paululum supplicij satis est patri.

Ascensius.

Quis me vult ꝛc. Illud quiduis omnium. Non intelligo quid omnium.i. ex omnibus animis sed quid tu
omnium subandi hominū perditissime ꝛ impijssime:est enim interruptus sermo interloquente Chremete.
Ah rem potius ipsam dic ꝛc. Adeon.i.decens ne est an iustum ipsum esse animo adeo impotēti vt ꝛc. Olim
istuc olim ꝛc.matura et patre digna sentētia:qui hoc vult qđ Salustius ait. Nam priusq̄ incipias consulto,
et vbi consuleris mature facto opus est. Unde etiam recte Ouiđ. Principijs obsta sero medicina paratur,
Quum mala per lōgas conualuere moras. Eodē die ꝛc. Stoice ꝛ seuere. Nam stoici miserum censent quēcūq̄ esse tur=
pem aggredit. Unde hor. diorestem insaniuisse non minus die matrē occideret q̄ postq̄ occiderat. Unde ꝛ Seneca. Illo
nocens se dānat quo peccat die. Uiceris. Concessiuus est modus. Sicut eneiđ.x. neq̄ illum inueris. Subiunctiuus
enim sepe concessiue ponitur:sed hec cōcessio vim habet inhibēdi. Pro peccato magno paululum supplicij satis est pa
tri. Bona sententia ad temperandos patrum animos:vnde vtilitatis plurimum hec habet comedia.

Mitte ꝛc. Hic in scenā progreditur crito: in cuius verbis non modo ipse promisit: sed etiam qḋ ꝛ Pam. dixerit demōstrat ꝛ hic omnis error aperietur fabule. Crito alloquitur Pamphi. orantē vt firmus staret verbis contendendo aduersus patrē. Mitte. i. omitte. cessa desiste orare. i. rogare me vna quelibet causa harū que sequū tur monet me vt faciam qḋ petis ꝛ he sunt cause: vel tu. i. vel tua in me beniuolētia: aut tuus honestus modus: ꝛ tua sermonis affabilitas monet me ꝛc. vel qḋ. i. quia verum est qḋ dicturus sum vel qḋ. i. quia bene cupio ipsi Glycerio. i. Glyceriū plurimū amor ꝛ ideo illi bene volo. Chre. Ego video critonē andriū. i. ex andro insula. certe. i. pfecto est is. s. crito andrius. Cri. Chremes sis saluus. i. salue. Chre. quid. i. cur tu insolēs. i. insolitus. insuetus athenas venisti subaudi. q. d. cur venisti athenas qui nō sis solitus venire qui nō cōsueris videri athenis. Insolēs enī interdū dr: insuetus: insolitus. Inde insolētia. i. insuetudo. Cice. Moneor etiā insolētia loci. i. insuetudine. Itē insolens dr arrogās. Inde insolētia. i. arrogantia. qui enī pter legē agit humanā et naturalē insolēs dr. Cice. Ipsa victoria q̄ natura insolēs est. Cri. euenit. i. cōtingit casu aliquo vt athenas venirem. pudet enī eū fateri pꝑter hereditatē venisse. sed hiccine est simo. i. vtrum est hic simo. Chre. hic est simo. s. Si. mē. i. me ne hoc est vtrū q̄ris me ꝛ nō q̄ris pro me: vt nōnulli cōsueuerūt dicere tāq̄ pro sermone elegāti. Eho hic interiectio attētionē monet vt audiat Crito dictū simonis: vel deridentis est particula tu ais Glyce. esse ciuē hinc. i. ex athenis vrbe. Cri. tu negas. i. inficiaris eā esse ciuē atticam. Si. Ita ne p indignationē sepe dr: ita ne ꝛ derisionē aduenis huc paratus. i. subornatus ꝛ dolo cōpositus. Cri. qua de re venirē. s. paratus. Si. rogas. i. iterrogas tu ne. i. vtrū facias impune. i. sine pena seu punitione. i. venias paratus ad decipiēdū hic. i. athenis vbi delicta vidicātur tu ne. i. vtrū. q. d. ita illicis. i. illigas. vnde licita dicta sunt quasi ligia in fraude hic. i. athenis hoīes adulescētulos impitos rerū eductos libere. i. vel educatos ꝛ nutritos more eorū adulescētulorū qui ingenui nati sunt vel eductos libere. i. emissos in viuendi libertatē. i. quibus facta est copia: vt liberius viuāt lactas. i. detines quadā dulcedine animos teneros. s. eorū sollicitādo. i. incitando eos: nam sollicitare interdū significat sollicitū reddere. interdū vo est inqetare aliquē ꝛ inter spem metūq̄ cōstituere atq̄ incitare seu stimulare: et pollicitando. i. frequēter pmittēdo illis cōplemēta volūtatū. Teneros animos lactare est dulcedine aliq̄ retinere: ꝛ ad psuasionē inducere. Un̄ oblectare dicimus ꝛ delectare. Cri. ne. i. vtrū sanus es. i. sane mētis et cōpos. q. d. insanis. Si. interrūperat Crito. sermonē. Simo. quē nūc cōtinuas ac cōglutinas. i. cōiūgis vt conglutino res alique cōiungūtur nuptijs. i. cōnubio amores meretricos. q. d. nō efficitur amica de meretrice sed coniūx. Pam. perij metuo: vt. i. ne non vt donatus: posset tamē simpliciter capi pro quo sic metuo q̄ hospes. i. peregrinus ꝛ alienigena iste cri. substet. i. succūbat: neq̄ ferre possit cōtumelias patris. Chre. simo. si noris. i. si cognoscas satis hunc nō arbitrare. i. nō ita de eo cēseas hic. s. crito est vir

Crito. Simo. Chre. Pamphi.

Hic in scenam progreditur Crito. in cuius verbis non solū quid ipse promiserit: sed etiam quid ꝛ Pamphilus dixerit demonstratur: et hic omnis error fabule aperitur.

Mitte orare: harū vna queuis causa me (vt faciam) mouet vel tu: vel quod verū est. vel qḋ ipsi bñ cupio Glycerio. Chre. andriū ego video Critonē: certe is est. Cri. Saluus sis Chremes. Chre. q̄d tu athenas insolēs. Cri. euenit: sed hiccine est. Si. Chre. hic est. Si. Men q̄ris. Eho tu glyceriū hinc ciuē esse ais. Cri. tu negas. Si. ita ne huc paratus aduenis. Cri. qua de re. Si. Rogas tu ne ipune hec facias tu ne hic hoīes adulescētulos imperitos rerū eductos libere in fraudem illicis: sollicitādo et pollicendo eorū animos lactas. Cri. Sanus ne es? Simo. Ad meretricios amores nuptijs cōglutinas. Pāphil. perij: metuo vt substet hospes. Chre. si Si. hunc noris satis nō ita arbitrare: bonus est hic vir. Si. hic sit vir bonus. Ita ne attemperate euenit hodie in ipsis nuptijs vt veniret ante hac nunq̄ est. vero huic credendū. Chre. Pam. Ni metuā patrē: habeo pro illa re qḋ illū moneā pbe. Si. sycophanta. Cri. hem. Chre. sic. Cri. est hic mitte. Cri. videat que fiet: si mihi pgit (quē vult) dicere que nō vult audiet ego istec moneo aut curo: nō tu tuū equo aīo feres malū nam que dixi: vera an falsa audieris iam sciri pōt. Atticus q̄dā olim naue fracta apud andrū eiectus est: ꝛ istec vna parua virgo Tum ille egenus: forte applicat primum ad Chrysidis patrem se. Si. Fabulam inceptat. Chre. Sine. Cri. ita ne vero obturbat. Chre. perge. Crisis. Tum mihi cognatus fuit qui eū recepit: ibi ego audiui ex illo sese atticū esse ciuem: is ibi mortuus est

bonus. Si. hoc sit vir bonus. q. d. sit bonus q̄ntū volet ꝛ per ironiā dictū intelligitur. vt eum nec virū nec bonū dicat ita ne. i. vtrū. venit hodie ita attēperate. i. tempestiue in ipsis nuptijs. i. in ipso articulo: siue vt ita dicā in pūcto nuptiarū. vt nūq̄ veniret ante hac. i. ante hoc tp̄s. Plerūq̄ tamē casus imitatur industria: ꝛ sepe hoc fit vt etiā sedulo facta sint suspecta. est vero credēdū huic. q. d. nō est illi fides habēda. vbi vero dr per ironiā: vt Uerg. Egregiā vero laudē ꝛ spolia ampla refertis. Tuq̄ puerq̄ tuus: quēadmodū. ꝛ. s. vt id ppl's curat. s. qḋ dici solet deus sciat vero fere hoc eodē modo capitur: vt illic. s. Pam. ni. i. nisi metuā patrē habeo. i. scio aliquid sup. qḋ moneā. i. admoneā probe. i. cōmode illū Critonem pro illa re. i. pro rn̄sione ad obiecta. Si. o sycophāta. i. o calūniator: exclamādo pfertur. Cri. hem interiectio indignantis Chre. Cri. hic. Si. est sic. i. talis nature ꝛ recte. nā nature ignoscitur nō volūtati. mitte. i. dimitte eū nec attēde ad ea que dicit Cri. videat qui: id est qualis si sit perget. i. prosequetur pseuerabit dicere mihi que vult: audiet que non vult. Ego moneo: id est perturbo ꝛ curo. i. cogito istec que tu dicis. Sim. tu nō feres equo animo tuū malū. s. amorē in filio. Nam audieris. i. audies ea que dixit vera an falsa. i. siue sint vera siue falsa et hoc vt tibi sim moleste sicut es mihi. Et addit temporis celeritate inquiens iam. i. nunc potest sciri an vera sint an falsa. quidam atticus olim fracta naui: id est naufragio fracto apud Andrum eiectus est ad littus: scilicet et vna. i. simul istec virgo parua eiecta est tum: id est tunc forte ille egenus applicat: id est adigit. appellit se primū ad patrē Chrysidis. Proprie de naufragio ad littus eiecto atq̄ egenti applicare dicitur. Si. Simo narrationem irridens inquit inceptat. i. incipit fabulam: id est nugas: cōmentum: mendacium vanitatem. Chre. sine: id est permitte eum loqui. Cri. ita ne obturbat vero. i. ita ne euertit veritatem: aut reclamat aut reluctatur seu interstrepit veritati. Chre. Cri. perge: id est psequere. perseuera. Cri. tum is fuit mihi cognatus

que recepit cū atticū ibi.i.in eo loco audiui ex illo sese fuisse atticū is mortuus est ibi Chremes.crito dic supple.nomē eius.Cri.putas supple.vt tā cito dicā tibi nomen ostendit enim difficile sese dicturū. deinde subdit phania est sup. nomen eiꝰ:sed ita cri. dicit vt nemo audiat adhuc scꝫ dubitans an ipse sit.chre. hem perij Chremis:est dolentis:potest et pāphi.esse.Cri. verū.i.sed hercle opinor fuisse phaniam: scio certe hoc aiebat se esse rhānusiū.i. ex rhāno attice pago. rhānꝰ enim pagus est attice.Chre.o iuppiter.cri.o chreme multi alij a me audiuere:tū hoc eadē in andro in ea insula. chre. vtinā id quod spero sit eho:attentionē mouet.dic mihi quid tum.i. tunc aiebat eam Glyce. esse scilicet ne.i. vtrum aiebat esse suam filiam. s. cri. Non chre. Igitur cuiam.i.cuius filiam esse dicebat.cri. Aiebat esse filiā fratris.chre.certe ea est mea scꝫ filia.cri.quid ais. Si.quid tu ais. Pā.alloquitur seipsum dicens. Pāphi. arrige aures.i. erectas prebe aures ad accipiendā vocē tibi congruam.Si.quid credis chreme scilꝫ chre.ille phania fuit meus frater.Si. noram phaniam:scilꝫ et scio eum tuū esse fratrē.:chre. is frater fugiēs bellum ⁊ persequens me in asiā proficiscitur hinc.i. ex athenis et persequēs dicit ostēdens sequentis perseuerātiā.tamen frater veritus est relinquere illā hic post illa vel tēpora vel ea que sunt dicta nūc primū audio quid sit factū de illo fratre meo. Pāphi. pāphi. pre nimio gaudio ita perturbatur vt apud seipsum nō sit. propterea inquit vix sum apud me.i.nō sum apud me. Et magis cōsuetudine dicit̄ quā ratione vel ita dicit quasi abierit animus in aduētu gaudij ⁊ rursus redierit.Eaꝓpter cū aliquis se colligit ⁊ cōsiderat dicit̄ ad se redire: cū priꝰ extra se existēs apud se nō esset ita. i. adeo animus est commotus.i.perturbatus : metu spe gaudio mirando.i.dum miror hoc bono tanto et tam repentino.i. subito id est ꝓpter tātū bonū ⁊ tā repētinū.Duo sunt futurarū rerū carnifices.i. tortores:afflictores:turbatores:qr turbāt animū: scꝫ spes ⁊ metus:dolose enim ⁊ gaudiū presentiū rerū sunt.Si.sane.i.valde alij:ne habēt.i. certe vel valde:aut nimis gaudeo istā glycerium inueniri tuā multis modis.i. rationibus. gaudemus nobis gratulamur alijs.Pā.o pater credo te scꝫ gaudere.Simo.at vnus scrupulꝰ.i. vna anxietas vna difficultas vna molestia.Tractum est enim a scrupulo lapide minimo qui in calceo latens ledit et molestus est:moleste enim sunt pedibus vie scrupulose.vnus ergo scrupulus restat.i.superest reliquus est mihi q̄ male habet.i.vexat vel male tractat me.Pam. dignus es cum tua religione.i. superstitione et scrupulositate odio.i.vt odio habearis.queris nodum in scirpo . scirpus iūci species est leuissima ⁊ sine nodo.Et ideo prouerbium est de illis qui nimis sunt curiosi:et qui querunt aliquid vbi non est : quod si solet vulgo . Tu queris in veruece quinqꝫ pedes: cū tamē tantū sint quatuor . Cri. quid istud est quod te sollicitat. Chre. nomē non cōuenit.i. de nomine est controuersia: vel nomen non congruit vt sit filia mea. cri. hercle.aliud fuit nomen huic parue.i. cum esset parua.Chre.qd nomen fuit?Cri. quero id.i.tento.in memoriam illud redigere. Pam.ne.i.vtrū patiar memoriā huiꝰ critonis:obstare.i.nocere mee voluptati.cū egomet possum mihi medicari in hac re nō patiar heus chreme.Uocat chremetē qui intuēdo critonē erat attentus q̇d queris?Illa est passibula.Cri.ipsa est passibula.s.Chre.est ea q̄ est filia mea.Pā.audiui millies ex ipsa se esse passibulā.Si.o chreme credo te credere nos oēs gaudere hoc.i. hac re. Chre.ita dij me adiuuēt vt bñ credo.Pā.o pater quid restat.i.superest reliquū est.Si.res ipsa.s.agnitio passibule reduxit me iādudū.i.paulo ā̄te in gratiā.i.i beniuolētiā ⁊ chremetis ⁊ filij vt vcꝫ mihi bñ cupiāt:⁊ ego quoqꝫ illis:qd si ad solum dicat̄ pāphilū ad pāphilū referat̄ tm̄.Pam.o lepidū patrē.i.in quo plurimū est leporis. ac venustatis:nā lepos est venustas.Chre.nihil mutat de vxore ita vt possedi.i.vt iā habui eā.Chre.ā cest optima:vt nihil mutam nisi pater. Si. ait aliquid est aliud.Pā.Nēpe.i.certe nihil aliud sup.ait.Si.scꝫ.i.sed certe nihil aliud aio.Chre.o Pāphile dos est tibi decē talēta.i.pro dote dabunt̄ tibi etiā decē talenta.Pā.accipio.i.grata habeo illa talēta:seu illā dotem habeo gratam. Chre.propero.i. ꝓperāter eo ad filiā passibulā. Eho admonitio est attētionis ad id qd dicturi sumus meus crito veni sup.mecū.Nā credo illā haud.i.nō nosse me. Si.cur nō iubes illā trāsferri huc.i.traduci in hūc locū. Pā.admones recte.ego dedā.i.valde dabo ⁊ cōmittam iam istud negotij dauo. Si.nō pōt id negotij scꝫ suscipere.Pā.quid.i.q̄obrē nō potest hic peragere.Si.habet aliud malū ⁊ malus ex sese.i.ex seipso Pā.quidnam.i.quid mali habet vel quidnā.i. cur habet malū.Si.vinctus est.i.ligatus in carcere:siue est in vinculis cōiectus .Pā.o pater nō est vinctus recte.i.iusta de cā.Si.Iocat̄ pater dicēs se nō iussisse vt ita vinceret̄:sed vt quadrupes stringeret̄.haud.i.nō iussi ita vinci scꝫ Pā.Obsecro iube solui.i.vt soluatur.Si.age:hortātis est.fiat.Pam.at matura,i.accelera iubere. Si. eo intro.Pam,o hunc diem faustum ⁊ felicem.q,d,multe felicitatis plenum.

Ascensius.

Chre. eius nomē. Cri. nomē tā cito tibi phania. Chre. hem. perij. Cri. Uerū hercle: opinor fuisse phaniā. hoc certo scio rhānusium se aiebat. Chre. o iupiter. Cri. eadem hec chreme multi alij in andro tū audiuere. Chre. vtinā id fit quod spero. Eho dic mihi quid eā tū suā ne esse aiebat. Cri. nō. Chre. Cuiā igitur? Cri. fratris filiā. Chre. certe mea est. Crito. Quid ais? Si q̇d tu ais. Pāphilus arrige aures pamphile. Si. Quid credis. Chre. phania ille frater meus fuit. Si. Noram et scio. Chre. Is hinc bellum fugiēs. meqꝫ in asiam persequens proficiscitur: tum illam relinquere hic est veritus: post illa nūc primū audio: quid de illo sit factū. Pam. vix sum apud me: ita animus cōmotꝰ est metu: spe gaudio mirādo: hoc tāto ⁊ tā repētino bono. Si. Sane istam multis modis tuam inueniri gaudeo. Pam. Credo pater. Chre. At mihi vnꝰ scrupulus etiā restat q̄ me male hꝫ. Pā. Dignus es cū tua religione odio. Nodū in scirpo queris. Crito. Quid istuc est. Chre. nomē non cōuenit. Crito. fuit hercle huic aliud parue. Chre. quid crito: nū quid meministi. Cri. Id quero. Pam. ego ne huiꝰ memoriā patiar mee voluptati obstare: cū egomet possim in hac re medicari mihi nō patiar. heus chreme. quod queris? Passibula est. Cri. ipsa est. Chre. Ea est. Pam. Ex ipsa milies iam audiui. Sim. oēs nos gaudere hoc chremes te credo credere. Chre. Ita me dij bene ament credo. Pā. Quid restat pater. Si. iādudum res reduxit me ipsa in gratiam. Pā. o lepidum patrem: de vxore ita vt possedi nihil mutat chremes. Chre. causa optima est nisi q̇d pater aliud ait. Pam. nēpe. Si. Id scꝫ Chre. dos Pam. est decem talēta. Pam. Accipio. Chre. Propero

Mitte orare. Hic omnis error aperitur: ⁊ omnium fit reconciliatio iuuenta gly. chremetis filia. Uocatur antē hic per summam iniuriam. Cri. sycophāta: quod vocabulum grecum est significatqꝫ latine comestorē ficuū. Nam sycos ficus est. phagim comedere. Et per translationem sumitur pro calūniatore qui aliū accusat: cuius ipse culpabilis est. tractūqꝫ est a seruis. quorum alter ficus comederat: et cōseruum tamen accusauit: dominus antē dedit vtriqꝫ potionē calide aque vt: euomāt. euomit ergo accusator ficus: ⁊ ita sycophanta dictus est quicunqꝫ alium sciēs iniuste accusat. In fine haud ita iussi. Do. legit. At ita iussi. vt vere mutatus videat̄ animus. chre. qui nunc iocatur ⁊ ridicule dicit. At illud Pamphili. Non recte vinctus est q: pāphilꝰ intellexit ꝙ nō iure ⁊ ex iusta causa. At pater ꝙ nō satis firmiter vinctꝰ esset. vn̄ dicit. At. i. attamen. i. licet non recte vnctus sit. tn̄ iussi. ita. i. vt recte hoc est firmiter vinciat̄. In hac autē comedia oēs fuerunt cōmoti et perturbati: oēsqꝫ in fine letant̄. Cōmotus enim fuit summopere. Simo qn̄ vidit filiū peregrine puelle amore captū: ex ea natū velle tollere: ⁊ eam ciuē asserere. Letat̄ autē nunc quando videt eam eius cuius voluit filiā. Turbatus fuit Pam. quādo se in nuptias coniectum intellexit aut patiest necessario offendendū. Letat̄ autē nunc quādo cum gratia patris dilectam recipit cōiugē. Perturbatus fuit Chre. quum filiam suā vidit homini perdito spōsam. Gaudet nunc quando alterā: quam credebat periisse inuenit optimo iuueni charissimam: et vtrāqꝫ bonis maritis iungendam. Turbata fuit Gly. quando se a Pam. per nuptias excludēdam intellexit. Gaudet autē nunc quādo agnito patre dilectissimo nubit. Turbata fuit ob nuptias ⁊ daui dolum Misis: que nunc gaudet: aut quia cum Critone reditura est in patriam: aut cum glycerio in optima domo mansura. Turbatus fuit preter morem Dauus: quando suo consilio Pamphi. in nuptias coniectum accepit. Gaudet autem nunc vinculis exemptus: et dilecto domino restitutus. Doluit Cari. quando diligentissimam alteri nupturam accepit. Gudet nunc quando eam ducet. Turbata forte fuit philomena si audiuit se a Pāphi. cui nuptura erat sperni. Gaudere autem nūc potest amantissimo iungi. Turbatus fuit Crito quum se sycophātam nuncupari intellexit. Letatur nunc quum verax creditur: et ius suum recipit. Gaudēt preterea actores: quia populum ad finem fabule retinuerunt. Unde vt id fiat in fine breues sunt. Uicit ergo in fine. Calliopius: id est principalis musicus: qui non est dauus: sed qui prologum dixit. Unde postquam dauus dixerat, Eho: induit personam Calliopii: aut calliopius venit dicens. Ne expectetis. Calliopius autem vi videtur a calliope musa: que bona vox dicitur dici: sed finem facio.

ad filiā. Eho mecū crito nā illā me haud credo nosse.
Si. cur nō illā huc transferri iubes. Pam. Recte admo
nes Dauo ego istuc dedam iam negotiū. Si. nō potest.
Pamp. Quid non pōt. Si. q: hꝫ aliud magis ex sese: et
maius malum. Pam. quidnam. Si. Uinctus est. Pā.
pater nō recte vinctus est. Si. haud ita iussi. Pam. iu-
be solui obsecro. Si. age fiat. Pam. At matura. Si. Eo
intro. Pam. O faustum et felicem hunc diem.

Carinus. Pamphilus.

☞ In hac scena alterum generum Chremeti comparat: ne aut Carinus tristis recedat: aut non prouisum Philomene videatur.

Prouiso quid agat pamphilꝰ atqꝫ eccum.
Pam. aliquis forsitā me putet nō putare
hoc verū: at mihi nunc sic esse hoc verum
lubet. Ego vitā deorū. ꝓpterea sempiternā
esse arbitror ꝙ voluptates eorū ꝓprie sunt.
Nam mihi immortalitas parata est si nulla egritudo
huic gaudio intercesserit. Sed quē ego potissimū nūc
mihi exoptē (cui hec narrē) dari. Ca. quid illud gaudiū
est. Pam. Dauum video. nemo est quē malim omniū.
nam hunc scio mea solide solum gauisurum gaudia.

Dauus. Pamphilus. Carinus.

☞ In hac scena mira arte ea que restant de comedia breuiter explicantur ⁊ designantur duorū. s. sociorū bine nuptie Pāphili ⁊ Carini. Letus quoqꝫ comedie exitus subinde exhibetur ⁊ clauditur.

Pamphilus vbinam hic est? Pam. Daue. Da.
Quisnam homo est? Pamphi. Ego sum. Da.
o Pāphile. pamphi. Nescis quid mihi obti-

Prouiso ⁊c. Hec scena alterum generum chremeti comparat ne aut carinus tristis recedat: aut non prouisum videretur philome. Ca. prouiso: id est prouideo vel procedo vel pro simplici ponitur: id est eo ad videndum quid Pamphi. agat atqꝫ eccum: id est ecce hic eum Pamphi. forsitā aliquis putet me non putare hoc esse verum. at mihi lubet pro libet nunc hoc esse verum sic vt dicitur: scilicet quasi dicat aliī putāt vt volent. ego vero illud verum esse cōfirmo quod nihil lubet verum credere ego arbitror vitam deorum esse sempiternam propterea quod voluptates eorum: id est eorum gaudia sunt proprie: id est perpetue sempiterne nō accommodate ad tempus seu mutue. Omne enim quod habemus ad mutuum est aut proprium. Mutuum est quicquid ad tempus habemus nec postmodum nostrum futurum est vt vxor domus villa serui ⁊c. propriam autem est vt virtus animi ⁊ bonum sempiternum quod proprie de diis dicitur: non enim aliud venerunt. sed apud seipsos sunt semper. epicurum autem Terē. hic secutꝰ est a ceteris enim philosophis repudiatur de ocio deorū ⁊ perēni voluptate. Et interest inter sempiternum ⁊ perpetuum. Nam sempiternum ad deum: perpetuum proprie ad homines pertinet. Ergo Pam. sm̄ illam sentētiam dicit si propria hec fuerit voluptas deus sum. Nam immortalitas parata est mihi si nulla egritudo. i. sollicitudo anxietas animi aut passio intercesserit. i. obstiterit huic gaudio. sed quem potissimum. i. principalissime exoptem dari mihi nunc id est obuium fieri mihi cui narrē hoc ca quid gaudiū. i. quod gaudiū est illud qd̄ agitatur a pam. Pam. video dauum nemo est omnium quem malim dare mihi. s. Nam scio hunc solum gauisurū solide. i. integre firme mea gaudia. i. grātulaturū mihi. Dicimus enim eleganter gaudeo tuū gaudiū pro eo qd̄ est gaudeo: q: gaudes. Ge. ad Cice. Accessit huc ꝙ postridie eius absolutionem theatrum curionis hortēsius introiit puto vt suum gaudium gauderemus. i. vt gauderemus: quia ipse gaudebat.

Pamphilus ⁊c. In hoc actu mira arte ea que restant de comedia breuiter explicantur et designantur duorum sociorum bine nuptie. Da. vbinam hic Pamphilus est. Pam. daue. Da. quisnam. i. quis homo est qui me vocat: scilicet Pam. Ego sum. Da. o Pamphile. Pam. nescis quid obtigerit: id est acciderit mihi. Da. certe. id est profecto nescio quid tibi contigerit. scilicet sed scio quid obtigerit mihi. Pamphi. ⁊ quidem: id est etiam ego scio. Da. Euenit more hominum abundat hominum dicit Dona. quasi dicat euenit vt solet euenire: vt in-

gerit. Dauu. certe sed quid mihi obtigerit scio. Pamphi. et quidem ego Da. more hominum euenit vt quid sim nactus mali prius rescisceres tu ꝙ ego illud quod tibi euenit boni. Pāphi. mea glycerium suos parentes repperit. Da. o factum bene. Ca. hem. Pamphi. pater amicus summus est nobis. Da. Quis? Pam. chremes Da. Narras probe. Pamp. Nec mora vlla est quin eam vxorem ducam. Ca. non ille somniat ea que vigilās voluit. Pamb. Tum de puero daue. Da. ah desine solus es quem diligunt dij. Ca. Saluus sum si hec vera sunt adibo: et colloquar. Pamphi. Quis homo est o Carine in tempore ipso mihi aduenis. Cari. Benefactum. Pamphi. Hem. audisti. Car. omnia age me secūdis in rebus tuis respice. tuus est nunc. Chremes (facturum que voles) scio esse omnia. Pamp. Memini: atq; adeo longum est illum expectare dum exeat sequere me hac intus apud glycerium nunc est tu daue abi domū propere accerse hinc qui auferant eam: quid stas quid cessas? Da. eo ne expectetis dum exeat. huc intus despondebitur. Intus transigetur. si q̄d est quod restet. vos valete et plaudite. calliopius recensui.

Terentij eunuchus.

Acta ludis Megalensibus. L. posthumio Albino et L. Cornelio merula edilib⁹ curulibus. egere. L. ambiuius turpio. et. L. Attilius prenestin⁹ greca menandri prima. Acta secunda. M. Ualerio: et. C. Mutio fannio consulibus. Modos fecit Flaccus claudij tibijs duabus dextra et sinistra.

rescisceres. i. post factū cognosceres q̄d mali nactus sim. i. inuenerim prius ꝙ ego resciscerē illud boni. i. id bonum q̄d euenit tibi. Pam. Glycerium mea amica repperit. i. casu quodā inuenit parētes suos. i. patrē et matrē. Da. O bene factū exclamat. o est pro qua bene factū est. Cari. Hem. interiectio hic admirantis: factum illud Pam. pater eius glicerij est summus amicus nobis. Da. quis pater. Pamphi. Chremes. Da. narras probe. id est dicis verum. Pamphi. nec vlla mora est quin: id est quod non ducam eam glycerium vxorem. id est quin habeam eam in vxore. Carinus. Nū. id est nunquid ille Pamphilus. somniat ea que vigilans. id est cum vigilaret voluit: id est cupiuit. Pamphi. tum. id est deinde o Daue de puero quid fiet scilicet Da. Ah. desine: id est desiste de ea re sollicitus esse tu es solus quem dij diligunt: id est tu omnium fortunas superas siue omnium fidelissimus es et cui dij magis fauerunt. Ca. sum saluus: id est sum incolumis sospes viuo nō lāgueo vt prius si hec sunt vera adibo: id est ibo ad eum et colloquar: id est alloquar eum et cōferam cum eo: de his. Pamphi. quis homo est. qui scilicet loquitur. Deinde percepto eo subdit. O carine aduenis mihi in ipso tēpore: id est oportune et tempestiue. Cari. bene factum est. sup. Pamphi. hem. audisti ꝙ bene factum sit. Ca. omnia audiui. scz age. i. eya hortantis est aduerbium respice. i. retro aspice me hoc est faue mihi tractum a dijs qui respiciendo homines illis fauent. Sunt autem qui felicitate elati ne respicere quidē velint amicos. Itaq; respice me: id est non obliuiscaris me quē precedis. felicitate: id est in tuis rebus secundis: id est in tuis prosperitatibus. Chre. est. nūc tuus id est eius moderator es et tibi magna est apud eū fides: ita vt tuo sit vsurus cōsilio scio eum esse facturum omnia que voles. Pāphi. memini: id est scio eum esse meum et omnia facturum. nam quorum meminimus illa nouimus et scimus atq; adeo. i. certe vel valde longum est mihi expectare illum chremetem dum: id est quousq; exeat sequere me. hac. i. per hanc viam est nunc intus apud glycerium agnitam filiam tu daue abi. i. discede propere. i. celeriter velociter domum aduerbialiter sumitur. accerse: id est voca. vel vade ad vocandum aliquos qui auferant. i. abducant eam glycerium hinc. id est ex hac domo in qua est: quid. i. cur stas: id est erectus es neq; vadis quid: id est cur cessas in mora es vel ociosus es. Dauus. eo. i. vado. Deinde conuersus ad spectatores inquit. Ne expectetis. i. nolite expectare dum. i. quousq; gly. exeat huc: id est veniat huc in medium proscenium. Despondebitur. i. sponsa efficietur intus. i. post scenam nisi mauis illud verbum impersonaliter capi pro eo quod est sponsalia fiēt intus. De sponsalibus autem sic ait Gellius lib. iiij. et capi. iiij. Qui vxorem inquit ducturus erat ab eo. vnde ducenda erat stipulabatur eam in matrimonium ductum iri qui daturus erat itidem spōdebat daturum is contractus stipulationum sponsionūq; dicebatur sponsalia: tūq; promissa erat spōsa appellabatur que spoponderat sponsus. Sed si post eas stipulationes vxor non dabatur aut non ducebatur qui stipulabatur ex sponso agebat hec ille. Si. quid est quod restat. i. superest transigetur. i. concordabitur cōficietur intus. id est post cenam. hoc autem dicit propter iustam hereditatis petitionem que a critone fieri poterat ex successione chrisidis sibi propinqua. Interest autem inter transigere et pacisci. Nam vt ait Ulpi. qui transigit quasi de re dubia et lite incerta neq; finita transigit qui vero paciscitur donationis causa rem certam et indubitatā liberaltate remittit. Uos spectatores valete discedite cum sanitate: et plaudite. i. congratulamini poete qui hoc vobis suo ingenio spectāda prebuit. ego calliopius resensui. i. recognoui et censuram meam adhibui his scriptis coram recitatis.

Terentij eunuchus.

Acta ludis et c. Hec comedia fuit acta. i. recitata: et quod vulgo dicit lusa ludis. i. in ludis megalēsibus id est in honorem magne matris deorum celebratis. L. posthumio. L. cornelio merula edilib⁹ curulibus. i. quo tpe erant ediles curules. L. ambiui⁹ turpio et. L. attilius Prenestinus: id est de preneste ciuitate illi actores egere: id est vt dici solet luserunt et comediam recitauerunt ac pronunciauerunt voce et gestu corporis. Prima greca est subaudi menandri facta: id est facta secunda: scilicet latina. M. valerio. C. fannio consulibus. i. quo tempore tales erant cōnsules. Flaccus claudij filius supple fecit modos: id est modulatus est: siue modulamina fecit musicis instrumentis inter actus duabus tibijs: id est illis instrumentis musicis dextris. i. grauitatem orationis ostendentibus. Tybias enim adhibebant pares et impares. i. dextras et sinistras. Dextre sua grauitate seriem comedere et orationem pronunciant. sinistre ferrane acuminis lenitate iocum ostēdebant. Ergo vbi mixtum cum grauitate iocus esset dextre sinistreq; adhibebantur.

Ascensius.

Argumentum eunuchi.

Acta ludis ⁊c. Ex titulo andrie potest hic faciliter declarari. Habet propositum nomē poete iam noti. Illud
autem. Greca menandri prima acta. secūda ⁊c. Ueri codices sic habbēt. Greca est menandri. Acta a primo et
secundo est enim bis acta ⁊ octo milibus sestertijs vendita. Egerunt autem dicit Donatus. Lucius numi-
dius posthumis ⁊ Lucius ambiuius turpio. Pronunciata non eunuchus Terētij. sed Terentij eunuchus
prime partes hic sunt parmenonis. Secunde cheree. Tertie phedrie. Quarte gnatoris: quinte thrasonis.
sexte thaidis. septime pythie. octaue chremetis: et
ita consequenter nō secūdum dignitatē sed scdm
principalitatem ⁊ difficultatem in agendo.

¶ Unum eunuchi argumentum.

Sororem falso dictitatam Thaidis idipsum
ignorās miles aduexit: thraso ipsiqꝫ donat:
erat hec ciuis attica eidē eunuchum quem
emerat tradi iubet thaidis amator phedria
thrasoni oratus biduum concedere. Ephebus frater
phedrie puellulā cū repperiret domo missam Thaidi
ornatu eunuchi induit: introij te vitiat virginē. Sua-
det parmeno sed atticus ciuis in primis repertus: fra-
ter collocat vitiatam ephebo.

¶ Argumentum eunuchi.

Uirgo quedā attica rhodum aduecta est
matriqꝫ Thaidis meretricis dono da-
ta. Deinde thais athenas se cōtulit vna
cū amatore suo cui mortuo heres insti-
tuta successit quā Thraso miles misere
cepit adamare. Rhodūqꝫ ꝓfectus rerū oim ignarꝰ
inuenit puellā atticam vinū ꝓpositam mortua.
Thaidis matre quā thaidi donaturꝰ emit: reuer-
susqꝫ athenas Phedriā cū thaide cōmerciū habe
re cōperit quare indignatus nō prius se donatu-
rꝫ puellā affirmauit ꝙ̄ phedria eijceret. Ipsa autem
thais puelle potiūde cupida ad tēpus phedriam
eiecit quē postea indignatum lenijt ab eaqꝫ obti-
nuit: vt in bidui spaciū. Rus secederet: qd obiēs
phedria iussit eunuchū cū puella ex ethiopia de-
ducta per parmenonē thaidi dono offerrri: qd ⁊ rescivit Cherea frater phedrie amatorqꝫ puelle a Thrasone date sup-
positꝰ eunuchi loco Thaidi donatꝰ est. Ea occasione stuprata virgo ⁊ mox ciuis ⁊ nobilis cognita datur. vxor Cherece
Phedria ꝓo ⁊ miles ex riualibus cōcordes per parasitū redditi cōi amica sine certamine potiunt. In hac comedia Te-
rentius delectat facetijs: ꝓdest exēplis ⁊ vitia hoim paulo mordacius ꝙ̄ in ceteris carpsit. Exēpla autē morū hic trina
pcipue ꝓponunt vrbani. s. moris: parasitici ⁊ militaris. Hec edita tertio est ⁊ ꝓnūciata Terētij eunuchꝰ. quippe iā adul
ta cōmēdatione poete ac meritis ingenij notioribꝰ pplo. Facta aūt ex duabꝰ grecis vna est latina. Nā ex eunucho et
collace menādri fabulis hoc eunuchus Terētiana scripta est nō sine crimine ꝙ multa in hāc trāslata sint ex multis
poetis latinis: quod totum prologo purgat atqꝫ defendit. ¶ Primus actus phedrie conquestionem habet. Secūdus
profectionem eius rus. Tertius militis characterem ⁊ parasiti colloquium. Quartus phedrie est ex villa reditū nun
ciato per doriam iurgio militis et thaidis. Quintus thaidis querelam de stuprata virgine eamqꝫ agnitam cheree vxo
rem datam ad vltimum reditum in gratiam militis cum phedria.

Hec masculini gnis noie nūcupata fabula est Eunuchus: ⁊ est palliata Menādri vetus. Quā ille author de
facto adulescētis qui se pro eunucho deduci ad meretricē passus est nominauit. Itaqꝫ ex magna parte mo-
toria est. Atqꝫ in hac comedia qui personā Parmenonis actor sustinet primas habet partes. Secunde sunt
Chere. Tertie ad phedriā spectāt. Huius ꝓlogus sane est cōcitatior. Nam et obijcit crimina aduersanti-
bus ⁊ cōminatur in posterū ⁊ accusatore narrat iniuriā Terētio factā: ⁊ ad vltimū tumultuose: ⁊ cū magna
inuidia inuidia defendit poetā. Hec ⁊ prothesin: ⁊ catastrophen ita equales habet
vt nusqꝫ dicas longitudine operis Terentiū delassatū dormitasse. Actus sane implicatores sunt in ea: vt qui non faci-
le a parū doctis distingui possunt. Ideo quia tenēdi spectatoris causa vult poeta noster oēs quinqꝫ actus velut vnum
fieri ne respiret quodāmodo: atqꝫ distincta alicubi cōtinuatione succedentiū rerū ante aulea sublata fastidiosus specta
ctatore exurgat. Acta plane ludis Megalēsibus. L. Posthumo Lu. Cornelio curulibus edilibus. i. curam ediū haben
tibus etiam nunc personatis. L. Numidio Prothimio. L. Ambiuio Turpione. Item modulante Flacco Claudij tibij
dextra ⁊ sinistra ob specularia vel multa permixta grauitate ⁊ acta est tanto successu: ac plausu: ac suffragio vt rursus
esset vendita et ageretur iterū ꝓ noua. proqꝫ ea pretiū qd nulli añ istā fabulā cōtingit octo milibꝰ sestertiū numerarēt
poete: ꝓuerbia multa sepe ꝓnūciata ⁊ cātica sepe mutatis modis exhibita sunt. nusqꝫ h::sꝫ suis tm̄ personis
vtit. In hac Terētius delectat facetijs: ꝓdest exēplis: ⁊ vitia hoim paulo mordaciꝰ ꝙ̄ in ceteris carpsit. Exēpla aūt mo
rū hic trina pcipue ꝓponunt. Urbani. s. parasitici: ⁊ militaris. Hec edita tertiū est. ⁊ ꝓnūciata Terētij Eunuchꝰ: quippe
iā adulta cōmēdatione poete. ac meritis ingenij notioribꝰ populo. Facta aūt ex duabꝰ grecis vna est latina. Nam ex
eunucho ⁊ collace Menādri fabulis hec eunuchus Terētiana scripta est nō sine crimine: qd multa in hāc trāslata sint
ex multis poetis latinis quod totū prologū purgat atqꝫ defendit.

¶ Argumentum eunuchi.

In primo actu Phedria exclusus a Thaide ⁊ secū primo: ⁊ mox cū Parmenone cōquerit fortunas suas: ⁊ ad
postremū corā accusat Thaidē rursus permulcet ab eadē ⁊ volūtate digrediēs rus sese concessurū in spaciū
bidui esse ꝓmittit. Scds actus ꝓfectionē phedrie cōtinet delegātis seruo deductionē Eunuchi. ⁊ puelle ad
thaidē. Tum parasitū loquētē per quē virgo a milite dono amice missa est. Tū interuētu Cherece amantis
virginē: eiusdēqꝫ cū Parmenone cōsiliū de eadē potiēda per fallaciā qr pro eunucho ipse supponit Thaidi.
Tertius actꝰ characterē exprimit militis ⁊ parasiti ridiculū colloquiū. Tū inuitationē ad cenā Thaidis. tū oblationē
velut eunuchi cherce ⁊ puelle ex ethiopia per Parmenonē factā. tū verba Chre. ad Thaidē veniētis perductiqꝫ ad mi-
litē antiphonis chereeqꝫ colloquiū de vitiata per dolū virgine. In quarto actu Dorias nūciat iurgiū inter militem et
Thaidem. tum reditū ex villa phedrie ⁊ querelā pythie de vitiata virgine apud Phedriam ⁊ eiusdem stupentis quod
audiebat errorē ebrij Chre. ⁊ verba petulētia thaidis aduersum militē: ⁊ militis aduersum thaidē parata prelia: ridicu
loqꝫ deo sita. Quintus actus hec continet: querelā thaidis de vitiata virgine primo cū pythia postea cū ipso Cherea: tū
interuētū Chre. atqꝫ nutricis. tū per turbationē per dolū pythie atqꝫ eius indicio per senē: qui rure tūc aduenerat: con-
firmitas nuptias ad vltimū reditum in gratiā militis cum Phedria.

¶ Argumentum.

Rapta quedā est Attica virgo nobilis: atqꝫ adducta rhodum. Ibiqꝫ matri Thaidis meretricis ab amico do-
no data est ⁊ educta velut soror vna cum filia. Sed thais relicta matre rhodo cum amatore quodam athe-
nas se contulit ab eo heres instituta quo mortuo mox a milite thrasone diligebatur nimis. Qui cum mili-
te athenis ꝓfectus thaidis mortuā Rhodi cōperisset: et eā virginem quam diximus ab heredibus mortue
aiaduertisset venū esse propositā: ꝙuis ignarus rerum oim emit tamē ⁊ dono amate thaidi vexit athenas
Uerū postqꝫ adueniēs riualē phedriā apud amicā repperit quē pius absentiā sibi meretrix ꝯsiliata: affirmauit se nō
añ daturū omissam virginē ꝙ̄ Thais foras emulū pepulisset. Illa igit ⁊ si amaret phedriā cupiditate tm̄ recuperande

Argumentum eunuchi.

virginis ꝛ ciuis Attice ꝛ quā a partula: vt sororē dilexerat: excludit phedriā. Hinc ille primo irascitur. post accepta facti ratione a thaide lenitur: ꝛ in bidui spaciū spōte cōcedens militi rus proficiscitur. Statimqꝫ nc ab emulo milite muneribus superaretur eunuchū ꝛ puellā parme. iubet abiens ad thaidē deducere. Uerū cherea frater Phedrie tūc Ephebus visa virgine nimio inflāmatur amore. Atqꝫ eo euasit vehemēti amore vt pro eunucho ipse deduceretur ad thaidē. Hac occasione vitiata virgo: ꝛ mox ciuis ꝛ nobilis cognita dat̄ vxor Cheree. Phedria ꝓo ꝛ miles ex riualib⁹ cōcordes ꝑ parasitū redditi cōi amica sine certamie potiunt̄.

Sororē falso ꝛc. Thraso miles. i. qui militiā solitus erat exercere aduexit. i. vel nauigio vexit: vel equo: vel vehiculo puellā sup. atticā dictitātē. i. frequēter appellatam sororē thaidis meretricis rhodi falso. i. iniuria nō vere. nam eius soror non erat ignorās scꝫ miles idipsum. i. eam nō esse sororem thaidis ꝛ ipē miles donat id est dono dat ipsi thaidi puellam illā. hec puella aduecta ex rhodo athenas a milite erat ciuis attica. i. oriūda ex ciuitate atheniēsi vel ex parentib⁹ atheniēsib⁹ ciuib⁹ phedria amator thaidis iubet eunuchū quē emerat tradita parmenone eidē thaidi oratus. s. Phedria. i. rogatus a thaide concedere thrasoni. i. dare locū militi apud thaidē biduū. i. per spaciū duorū dierū frater phedrie. s. cherea epheb⁹. i. adulescens pubes: vt sentit Tortelli⁹ cū repiret puellulā missam dono. i. pro dono thaidi: induitur. i. vestitur ornatu. i. indumēto eunuchi. Ipse cherea introiit. i. ingressus est in thaidis domum ipse vitiat. i. stuprat virginē que prius erat virgo. Parmeno callidus seruus suadet. i. monet consulit id fieri. sed in primis. i. ante omnia frater phedria existēs ciuis atticus repertus est. i. forte interueniens collocat id est matrimonio iungit puellam vitiatam ephebo. s. che. pubescenti. ℂAscensius.

Sororem falso dictitatā ꝛc. In explanationibus. D. Guidonis velim emēdes. Idipsum ignorās miles. Ubi nō dices idipsum. i. eam non esse sororē thaidi qꝛ nō putauit esse sororē cum nesciret thai di notā. Sed idipsum. i. sororē thaidis dictā esse. i. habitā pro sorore thaidis. et cum ea cōmoratā. Et illud: frater collocat ꝛc. Nō dicā fraterveꝫ phedria: sed Chremes. qui Pāphile frater repert⁹ eam cheree collocat. Cetera nota sunt: nec magni momēti.

Meretrix thais excludit: id est foris clausit neqꝫ intromittere voluit adulescentem phedriā cuius phedrie adulescentis ipsa tenebatur amore mutuo. i. pari vltro citroqꝫ dato acceptoqꝫ. Mutuū in amore ait Cice. ad Metellū est cum par voluntas accipitur et redditur et ipsa meretrix reddidit causas. i. occasiones motiuas exclusionis. i. expulsionis ei scꝫ phedrie reuocato. i. recōciliato placato. frater ei⁹ phedrie. s. Cherea minor natu. i. iunior cepit amare virginē. s. puellā quā miles thraso misera meretrici. dono. i. pro dono. Dicim⁹ em̄ elegāter do vel mitto tibi hācrem dono tāqꝫ nō repetiturus neqꝫ qcqꝫ mercedis habitur⁹ et ipse cherea deduct⁹ in domū meretricis a Parme. ꝑ eunucho. i. loco eunuchi vitiat. i. stuprat puellā. Itaqꝫ. i. ideo vt̄ sunt due partes pro ꝛ ita re cognita. i. stupro rescito cū meretrix thais doleret se esse illusaꝫ. i. ludibrio lesam placat̄ ipsa meretrix. i. ad lenitatē reducit̄ atqꝫ mitigat̄ ab adulescēte. s. Cherea ꝛ interuētu. i. intercessione fratris siue aduētu fratris intermedio duxit vxorē. i. cepit in vxorē ipsaꝫ puellā cognitā ciuē atheniēsem. i. ex athenis originē parētū ducētē. quoqꝫ. i. etiā miles thraso recept⁹ in parte amoris meretricij. i. ipi⁹ thaidis meretricis illudit̄. i. decipit̄ ac ridet̄ ꝛ ludibrio afficit̄.

ℂAliud argumentum.

Meretrix adulescētē (cuius mutuo amore tenebat̄) exclusit ciqꝫ reuocato: exclusionis causas reddidit eius frater minor natu virginē (quaꝫ miles meretrici dono miserat) amare cepit: deductusqꝫ i domū meretricis ꝑ eunucho vitiat. Re itaqꝫ cognita cū illusaꝫ se meretrix doleret ab eodē adulescēte placat̄. interuētuqꝫ fratris ei⁹ cognitā ciuē atheniēsem duxit vxorē miles quoqꝫ in partē meretricij amoris receptus illuditur.

ℂPrologus eunuchi.

☞Defensor poete Calliopius introductus: hūc prologum quemadmodum et precedentem in maledicum et detractorem Lucium lauinium pronunciat captando multipharium spectatorum beniuolentiam. Diluit quoqꝫ aduersarij accusationem ostendens etiam veteres talia fecisse: qualia in Terentio capere nititur.

Si quisqꝫ q̄ est placere se studeat bonis qꝫ plurimis ꝛ minime multos ledere in his poeta hic nomen profitetur suum. Tum si quis est qui dictū in se clemētius eximat esse sic existimet rn̄sum nō dictū esse quale sit prius: qui bene vertēdo vt eas describendo male: ex grecis bonis latinas fecit nō bonas. Idē menandri phasma nūc nuper dedit atqꝫ thesauro scripsit cām dicere prius vnde petitur aurum quare sit suū: qꝫ ille qui petit vnde is sit thesaurus sibi? aut vnde in patriū monumētū peruenerit. dehinc ne frustretur ipse se aut sic cogitet: defunctus iam sum: nihil est qd̄ dicat mihi is ne erret moneo: et desinat lacessere. Habeo alia multa nūc que cōdonabuntur: que

Si quisqꝫ ꝛc. Postea defensor introductus calliopius hūc prologum in maledicos pronūciat ita inquiēs. Si quisqꝫ. i. si aliquis est qui studeat. i. laboret cupiat placere qꝫ plurimis bonis ꝛ minime. i. nō ledere. i. offendere multos in his. i. inter tales qui student placere ꝛ nō offendere vel in his. i. in his rebus scꝫ in placēdo ꝛ nō ledēdo. hic poeta Terētius profitetur. i. ostēdat iactitat: ingenue fatetur nomē suū esse ex illis tum. i. p̄terea si quis est ꝑpter Lucium lauiniū dicit qui existimat. i. existimauit dictū esse impersonaliter intelligi recte potest. i. quasi inuectū esse sine iocum ꝛ sermonē mordacē factū esse inclementius. i. inclementer cōparatiuū pro positiuo. Pōt etiā optime capi pro nimis aspere: dure: acerbe: mordaciter. Nam sepe animaduerti cōparatiuū. qd̄ pro positiuo poni dꝫ in se implicare nimis cū positiuo: vt cum dꝫ hic interpres diutius immoratur in re parui momēti. i. hoc est nimis diu qd ni etiā: hic eo pacto sumat̄ ꝑculdubio video impedire nihil quinctiā liberi⁹ affero primo aspectu sensum poete forsitā id magis postulare. Si q̄s ergo existimat dictū esse inclemētius. i. nimis acerbe aspere mordaciter in se. i. cōtra se existimet. i. iudicet sciat. i. cognoscat p̄sumat. i. aio suo cōcipiat siue sibi ꝑsuadeat rn̄sum esse ei sup. impersonaliter. i. qꝫ ei rn̄suꝫ est nō esse dictū. i. nō esse iocum mordacem. Dicta em̄ interdū sunt iocosi sales: mordaces th̄: ꝛ ijs q̄dē nō placētes qui ledunt̄ sed alijs: vn̄ dicaces dn̄r q̄ iocosis salib⁹ maledicūt: existimet ergo nō esse dictū tale subaudi quale sit pri⁹ dictū. s. in andria. vbi dictū est faciūt: ne intelligēdo vt nihil intelligāt. Idē Luci⁹ lauinius q̄ fecit ex bonis fabulis grecis: fabulas latinas nō bonas: bn̄. i. valde vtēdo. i. in linguā latinā trāsferēdo aut corrūpēdo ꝛ describēdo male. i. iepte eas fabulas hoc est carminib⁹ iābicis trāslata male ordinādo. Idē ergo dedit. i. edidit nūc nup. i. pauloāte siue is supiorib⁹

proferētur post si perget ledere: vt facere instituit. Quā nunc acturi sumus menandri eunuchum postq̄ ediles emerunt perfecit sibi vt inspiciundi esset copia. magistratus cum ibi adesset: occepta est agi exclamat furem non poetam fabulam dedisse nihil dedisse verborū tamen: collacem esse neuij ꝛ plauti veterem fabulam: parasiti personam inde ablatam et militis. Si. i. peccatū: peccatum imprudētie est poete qui non furtum facere studuerit. Id ita esse vos iam iudicare poteritis. Collax menandri est in ea est parasitus collax et miles gloriosus eas se nō negat personas trāstulisse in eunuchū suū ex greca: sed eas fabulas factas prius latinas scisse sese: id vero pernegat. Quod si psonis ijsdē vti alijs nō licet qui plus licet currētes seruos scribere bonas matronas facere meretrices malas parasitū edacē gloriosum militē puerū supponi: falli per seruū senē amare. odisse. suspicari. Denique nullū est iā dictū qđ nō sit dictū pri⁹. Quare equū est vos cognoscere. atque ignoscere q̄ veteres factitarūt si faciūt noui. Date operā ꝛ cū silētio aīaduertite: vt pernoscatis quid sibi eunuch⁹ velit.

diebus recenter ꝛ bñ nunc addidit. nam nisi addidisset nuper significasset olim pridem. Dedit ergo phasma. i. fabulā quandā menandri poete greci sic appellatam ab apparatione vana. Phasma enim grece dicit̃ apparitio latine: ꝛ pprie vana ꝛ incerta vt in nocte. Hāc autē fabulā totā silētio dānat quasi admonuerit spectatorē q̄ turpe ꝛ inepte sit scripta ꝛ ex vicinitate facti: qꝛ dixit nūc nuper dedit ostendit nihil aliud esse dicendum q̄ q̄ illa comedia displicuerit cum adhuc res sit recēs ꝛ omnes meminerint. Thesaurū vero nō totū: sed ex vno loco dānat ꝑpterea q̄ Lucius cōtra consuetudinē litigātiū defensionē ante accusationē induxerit possessionēque thesauri inuenti in sepulchro patris adolescētis a quo senex quidā auar⁹ emerat agrū fecerit agere priorē q̄ petitionez qđ abhorret a cōsuetudine ꝛ iuris ꝛ litiū: sed ad Terentij verba accedamus atque lucius lauinius scripsit a thesauro. i. ex ea fabula tractante de thesauro a sene auaro detēto scripsit ergo eum senē aurum: vnde. i. a quo auarū petit̃ dicere causam. i. rationē quare ipsum aurū sit suū priusq̄ ille adulescens cuius erat aurū in patris sepulchro inuētū dicat subaudi causam suam qui adulescens petit vnde. i. a qua ratione is thesaurus sit sibi. i. vnde habuerit senex illum thesaurum aut vnde peruenit in monumētum patrium. i. patris ipsius adulescentis cum dicit poeta scripsit eum vnde petitur aurum dicere causam prius quam ille qui petit rectior esset locutio si dixisset q̄ illuz qui petit: vt quam particula iūgeret similes casus vt solet: sed q̄ ille maluit dicere vt subaudiamus causam dicat per zeuma a superiore figuratum. Dehinc. id est posthac moneo ne ipse frustretur se. i. ne decipiat se si post hac loquatur aut ne sic cogitet si taceat iam defunctus sum: id est iam finiuit pericula in edendis comedijs: nam defunctus periclis vel morbis dicit̃ qui finiuit pericula vel morbos: nihil est quod dicat mihi: quasi dicat nihil. Terentius in me dicere vel inuehi potest. nā iam edidi fabulam quam carpit. Dicit tamen Terentius vel defensor eius non sit securus de suis vitijs propter vetustatem: nihilominus a me reprehendetur. moneo. ꝛ admoneo eum ne is erret. i. in errorem labatur ꝛ se decipiat: et moneo inq̄ vt desinat: id est desistat: cesset: lacessere: id est cōtumelijs Terentiū irritare: habeo id est scio teneo alia multa que nunc condemnabuntur. i. remittētur que proferētur. i. detegentur post. si perget Lauinius. i. si perseuerabit ꝑsequet̃ persi stet ledere. i. offendere Terētium: ita vt id est sicut instituit. i. incepit facere. Quā nūc ab aliquo incipit hec narratio: ꝛ a carmine dimidiato. Postq̄ ediles. i. magistratus curam edium habentes ꝛ ludorū instruendorum quos populo exhiberent emerunt eunuchum menandri. i. hanc fabulam ex menandri fabulis eunucho ꝛ collace traductā: quā eunuchū scꝫ. i. quam fabulam. nam ad fabulam non ad hominē retulit. quā fabulam ergo nunc sumus acturi. i. representaturi agendo. perfecit scꝫ Lucius lauinius. i. obtinuit impetrauit: vt copia. i. facultas inspiciundi fabulā esset. i. daretur vel fieret sibi lucio cū magistratu: scilꝫ is qui exhibebat ludos ibi adesset. i. presens esset fabula accepta. i. incepta est agi: id est agendo representari. Occipere est caput rei instituere siue incipere exclamat. i. voce effrena clamat furem vcꝫ Terentium (quasi qui varia hincinde ex alijs sublegisset.) dedisse fabulam non poetam. vt qui eam non fecisset: sed ab alijs surripuisset: ꝛ tamē exclamat ipsum Terentium nihil verborum dedisse: hoc est nihil addidisse de stillo suo: aut neminem decepisse. Dare enim verba est decipere qꝛ qui rem expectat et nihil preter verba inuenit. deceptus est. Unde et alibi verba istec sunt. Exclamauit inq̄ hanc fabulam collacem nomine scilicet Neuij ꝛ Plauti. i. in qua ꝛ Neui. ꝛ Plau. comici poete laborarūt. Exclamat inq̄ personam parasiti ꝛ militis esse ablatam inde. i. ex collace: si id scilicet abstulisse personam parasiti ꝛ militis est peccatum. i. vitium. Peccatum est impersonaliter a peccatur peccabatur. i. peccatum est amissum imprudentia ignorantia poete. i. Terentij: qui non studuerit. i. non laborauerit vel cupiuerit facere furtum ex alijs poetis: vos spectatores iam poteritis iudicare collax. i. ea fabula est menandri. i. prius a menandro greco poeta facta est collax: parasitus. i. que omnia ad voluntatem eius loquit̃. in cuius cōtubernio est assentādo. laudādo nihil repugnādo: vētris gratia est. i. introductus est in ea fabula: ꝛ miles gloriosus. i. glorie affectator est in ea fabula poeta non negat se trāstulisse. i. traduxisse eas personas. i. qđ barbare dici solet ea personagia ex greca collace in suā eunuchū suam femininū ad fabulā nō ad hominē retulit: sed vero id est certe pernegat. i. valde negat se scisse eas fabulas grecas collacem ꝛ eunuchum prius. i. ante eum esse factas latinas. i. scriptas latino sermone. Quod si personis. Talis est sententia inquit poete defensor si non licet ijsdem personis quibus alij sunt vsi cur magis licet personis introducere vt seruos matronas: meretrices: ceterasque id genus vna cum suis epithetis: vt currentes seruos matronas bonas ꝛc. quas alij introduxerunt nec personas. modo licet introducere quas alij introduxerunt: ꝛ quidem cum ijsdem epithetis: sed et facta quoque vt amare odisse ꝛc. presertim cum sit impossibile omnino nouū aliquid in medium depromere. cū nullū sit dictum quod prius dictum non sit. quod. i. sed si non licet. i. permittatur ꝛ deceat alijs sequentibus poetis vti ijsdē personis. qui. i. cur vel quomodo magis licet scribere. i. inducere in comedijs seruos discurrentes. i. huc ꝛ illuc cursitantes. qui inq̄ licet facere. i. introducere matronas bonas. i. matresfamilias siue locupletiores ꝛ optimates mulieres honestas. Item facere. i. introducere meretrices malas. i. improbas facere parasitum edacem. i. voracem facere militem gloriosum. i. glorie cupidum. seu affectatorem et qui magis licet puerum supponi. i. introduci velut suppositum. i. loco alterius clam positum. Item qui magis licet senem aliquem falli. i. decipi per seruum qui magis licet amare. i. introducere amores odisse. i. introducere odia suspicari. i. introducere suspitiones. denique nullum est iam dictum quod non sit dictum prius. i. a veteribus quare equum est. i. iustum est vos cognoscere morem scribētium vel materiā comicorū

atq3 equum est vos ignoscere si noui.i.recentes poete faciunt ea que veteres.i.prisci poete factitarunt.i. sepius fecerūt
date operam.i.attendite ⁊ aures equas prebete.et animaduertite.i.considerate cum silentio.i.taciturnitate vt perno=
scatis.i.perfecte intelligatis quid eunuchus sibi velit.i. quid sit de eunuchi compositione ⁊ quid significet. Est enim
comedia imitatio vite:speculū ꝯsuetudinis imago veritatis et ideo qd sibi velit comedia est attēdēdū. ¶Ascēsius.

I quisq3 est ⁊c. Prologus hic est relatiuus multumq3 concitationis et commotionis habens. Nam aduersariū errores partim ostendit.⁊ partim se ostēsuꝝ minat. Facit aūt precipue quatuor. Primo ostēdit innocētiā poete. Scdo culpam et maliuolētiam aduersarij. Tertio in defensionē poete recitat fere comediarū materiā. Et quarto silētiū ⁊ fauorē populi implorat. Innocētiā aūt poete ostēdit: quia semper conat⁹ est bonis q3plurimis placere:⁊ minime multos ledere. Ubi signāter dicit bonis:qz malis placere malorū est. At si dicas illud Iuue. Rari quippe boni qūo ergo q3plurimis. Dicā poetas fm diuersos locos et diuersas affectiones diuersas ponere sentētias. Iuuenalem quoq3 loqui de bonis.i.sapiētib⁹ ⁊ studiosis poetā aūt de bonis.i.beniuolis quos plurimos in populo romano cēset:⁊ ita eoꝝ captat grām:oratorie eis inesse ostēdēs qđ plurimū cupit. Si rursum dicas neminem esse ledēdū.qūo ergo dicit. Et minime multos ledere. Dicā ordinem posse esse ⁊ minime.i.in nullo ledere multos:aut ledere minime multos.i. paucissimos:vcz malinolos:vt lesi resipiscāt ⁊ errorē suū agnoscāt qđ oibus lz. Habēt aūt antiqui textus:nō studeat:sed studeāt:vt sit. Si quisq3 eorum sup.qui studeāt ⁊c. Scdo ostendit culpā aduersarij:ostēso pri⁹ cādore animi ipsi⁹ poete. Pōt aūt vocabulū dictū esse participiū et nomē.si participiū sensus est. Tamē.i.insup si qs est(scit autē Luciū eē)q existimat.i.indicat dictū.i.sermonē factū eē in se.i. ꝯ se inclemēti⁹.i.ihumani⁹ ⁊ magis

¶Phedria adulescens. Parmeno seruus.

☞In hac scena Phedric habetur consultatio:an redeat post exclusionem ad Thaidem necne et miro artificio amatoris exprimit affectus. Inde parmenonis consilium quo suadet phedrie:vt equo animo amoris molestias ferat quum nequeat euitare.

Quid igit faciā nō ea nūc quidē cū accessor vltro:an nō poti⁹ ita me cōparē nō ppeti meretricū cōtumelias excludi reuocat:redeam nō si me obsecret? Par. si qdē hercle possis

hostilr q3 decuit:vt i plogo andrie:vbi eū malinolū appellauit.existimet.i.cēseat ⁊ indicet nō esse dictū.s. ab icipiēte cō
nitiari:sz rn̄sum sup.tale quale fit pri⁹ sup.dictū ab eo q bn̄ ⁊c. Sin nomē sensus est. Tū si qs existimat dictū.i. dicteriū
et scoma in se esse inclemētius.i.minus inhumanū ⁊ hostile. Et priore mō inclemētius erat aduerbiū: nūc aūt nomen
talis sup.existimet.sic vcz rn̄sum esse factū in te nō dictū ⁊ tale rn̄sum quale sit prius dictū eius sup.vcz Lucij Lauinij:
qui vertēdo.i.trāsferēdo sup.comedias de greco in latinū bn̄.i.fm Dona.abūde ⁊ multū ⁊ describēdo eas male.i.inde=
cēter fecit ex grecis bonis:latinas nō bonas.i.malas. Pōt bn̄ etiā exponi p eo qđ est fideliter.i. de verbo ad verbū non
cōmiscēdo nec cōmutādo fabulas:qđ Luci⁹ credidit bn̄ factū esse: quū tn̄ in ea erret. Nā vt dicit Hora.in arte poetica.
Nec verbo verbū curabis reddere fidus interpres:nec desilies imitator in arctū.vn̄ pedē pferre pudor vetet: aut opis
lex.i.nō astringes te ad imitationē talē.vt nihil immutare cōmiscere aut addere audeas vt fecit Lucius qui hic bn̄ fa
ctū putauit:⁊ ideo poete vitio dedit qđ cōmiscuerit Menādri fabulas. Qui ergo verēdo bn̄ nō reuera:sed sicut ipse exi=
stimauit vt sic dictū est sicut in plogo andrie quorū emulari exoptat negligētā potius q3 istorū obscurā diligētiam nō
que reuera fuerit negligētia sed existimata ab imperitis. Bn̄ ergo vertēdo fm opinionē lucij.i.fideliter ⁊ male.i.indecē
ter describēdo fecit ex grecis bonis latinas nō bonas:qđ primo illi dat vitio. Deinde qz in phasmate Menādri nō ser=
uauit forte decorū. In phasmate aūt argumētū est. Uir quidā filio suo nouercā superduxit q filia nesciente marito ge=
nuit:eāq3 clā aluit apud vicinū inter quē erat solus paries quē paruiū fecit dictitās foramē sacrū esse ⁊ illic secū deab⁹
sepe habere colloquiū quocirca sertis ⁊ frōdibus coronauit. filiā autē instruxit vt deā sicq3 cōparere in habitu defecit.
quidnā priuignus vidēs phasma vn̄ fabule nomē est credidit primū.deinde virginē esse percepit:eiusq3 forma captus
cepit sollicitare nouercā:vt cū ea loqui liceret.quo cōcesso ex prudēti rn̄so ⁊ colloquio vehemētius accēsus nō quieuit
donec cōiugē haberet:qđ nouerca plurimū optauit itaq3 fabula letū habuit exitū. Sed queras ad qđ ppositū dicat pro
logus. Idē menādri phasma nūc nuper dedit. Dicā qđ duab⁹ de causis altera vt popalo significet qui sit de quo loqua=
tur. Nā Lucius paulo āte phasma dederat. Un̄ dicit. Nūc nuper. Altera vt significet:quas fabulas ille malas ex grecis
bonis fecerit qz totus populus sciuit phasma esse comediā a lucio male trāslatā ⁊ nō ad finē actā et a populo fugiēte
derelictā.⁊ ita eā ex toto dānat.quasi dicat bn̄ scitis qualiter phasma menādri hisce diebus verterit:⁊ vobis exhibue=
rit. Atq3 idē a thesauro.quasi dicat si forte nō oēs cognoscitis errorē in thesauro comedia ab codē trāslata dicam vobis
in ea posui: defensionē ante accusationē. Thesauri aūt argumētū tale est. Sener atheniēsis filiū habuit pdigū:quo=
circa ne bona sua dilapidaret excogitauit remediū. Nā sepulchrū sumptuosum sibi in agro suo extrui fecit:⁊ in eo the
saurū suū occultauit ⁊ filiū iureiurādo astrinxit. Post decēniū ⁊ nō prius eplam quandā in sepulchrū inferre:ea sepeliret
cū respuerit filius thesaurū inueniret.tū alia epla q ꝯsiliū occultādi thesauri illi patefaceret. Mortu⁹ igit in sepulchrū
suū elat⁹ est:sed fili⁹ ad inopiā redactus agrū vēdidit vicino cuidā auaro: excepto sepulchro qđ nephas etiā tūc erat
violare. Peracto aūt decēnio memor iuramēti accessit cū eo q agrū emerat sepulchrūq3 ipm aperuit ⁊ thesaurū inuenit.
quē suū is q agrū emerat asseruit:⁊ priusq3 aliqd ab eo peteret aut priusq3 accusaret accessit ad iudices dicēs: scitis pa
tres cōscripti quale bellū hoc decēnio passi sum⁹:quocirca in sepulchro patris ei⁹ abs quo hūc agrū emi abscondi the=
saurū meū putās illic tutissimū fore:nūc fili⁹ aperuit sepulchrū epistolā illaturus ex iussu paterno petitq3 iniquissime
thesaurū meū:eo qđ in patris sui sepulchro esset sibi dari. At qđ iuuenis institutū ⁊ factū patris aperuit: ⁊ ita ꝯtra mo
rem litigantium is vnde peteretur aurum prius dixit causam cur aurū sit suum q3 ille qui petit dixit vnde is thesau
rus sit sibi:aut inde in patrium peruenerit monumentum:quod vitiosum contendit esse poeta licet nonnul
li id interdum licere contendat. Sed finem facio.reliqua enim nota sunt.

Quid igit faciā ⁊c.hac ptasi.i.ħ hoc primo actu exēplū ponit q3tū sue potestatis nō sit q amat Phe.postq3 mul
ta cogitauit phedria tādem in hec verba prupit.igit.i. deinde vt vult Dona. Pōt etiā in sua significatione
capi q̄si post multa voluptata.dicat igit qd faciā dubitat an cū reuocet redeat an ea deserat.itaq3 dubitāde

hec dicit: nõ eã.i. ire nõ debeã. ne q̃dẽ.i. nec etiã nũc cũ accessor.i. aduocor vltro.i. ꝓprio motu meretricis an potiꝰ quasi hoc eligat cõparẽ.i. cõstituã siue cõstituere me debeã: ita.i. in eo pacto nõ perpeti.i. ferre cõtumelias illusiones meretricũ iratus vni de oibus querit̃ simul. Cõparare interdũ significat cõstituere vñ dici solet ita veterũ moribus cõparatũ est.i. cõstitutũ. Exclusit me.i. eiecit me reuocat nõ rogat: immo tanqꝫ super ba reuocat redeã.i. redire debeã deliberatiue dictũ est. deinde cõstituit se nõ rediturũ ne siquidẽ vehemẽtissime roget: non redibo supple. hoc affirmatiue

nil priꝰ neqꝫ fortiꝰ verũ si incipies ne perficies nauiter vbi atqꝫ pati nõ poteris cũ nemo expectet infecta pace vltro ad eam venies indicãs te amare et ferre nõ posse: actũ est, illicet peristi eludet vbi te victũ senserit. Phe. Proin. tu (dũ est tp̄s) etiã atqꝫ etiã cogita. Par. Here. q̃ res: in se neqꝫ cõsiliũ neqꝫ modũ hꝫ vllũ eã cõsilio regere non põt. In amore hec oĩa insunt vitia: iniurie suspitiones: inimicitie: inducie: bellũ pax rursum. Incerta hec si tu postules: rõne certa facere nihil opus agas ꝙ si des operã vt cũ rõne insanias. Et qđ nũc tute tecũ iratus cogitas ego ne illã q̃ illũ q̃ me: q̃ nõ? sine nõ: mori me malim sentiet: qui vir siem. hec verba vna me hercle falsa lachrimula (ꝙ oculos tergẽdo miserevix vi expresserit) restringet et te vltro accusabis et dabis vltro suppliciũ. Phe. O indignũ facinꝰ: nũc ego: ⁊ illã scelestã esse ⁊ me miserũ sentio: ⁊ tedet: ⁊ amore ardeo ⁊ prudẽs sciẽs viuus vidẽsqꝫ pereo: nec quid agã scio. Par. quid agas? nisi vt redimas captũ ꝙ minimo queas: si neq̃as paululo at quãti queas. et ne te afflictes. Phe. ita ne suades. Par. Si sapis neqꝫ p̄terꝙ quas ipse amor molestias habet addas/ illas quas habet recte feras. Sed ecca ipsa egreditur nostri fundi calamitas: nam quod nos capere oportet: hec intercipit.

dicit̃. si.i. ꝙtuis obsecret.i. me vehemẽter ⁊ obnixe roget. Par. hercle.i. p̄ herculẽ siquidẽ.i. si certe possis facere sup. vt nõ redeas nihil erit supple priꝰ.i. meliꝰ nec fortiꝰ.i. validius: verũ.i. sꝫ si incipies neqꝫ percipies.i. perseuerabis nauiter.i. fortiter ⁊ magno aĩo dictum aũt est a naui teste Donato: a qua in aliũ nullũ diuersoriũ est. atqꝫ vbi.i. cũ non poteris pati quin eã visas venies vltro ad eã pace. id est cõcordia infecta.i. nondũ facta cũ nemo expectet.i. preter spẽ p̄ter expectationẽ: indicans.i. oñdens te amare.i. amore eiꝰ capi ⁊ nõ posse ferre quin. scilicet ad eã venias si hec feceris actũ est de te. scꝫ Cicero actũ est de te nisi prouides illi: ⁊.i. ire lꝫ hac voce a p̄cone ꝓlata iudices de cõcilio dimittebant̃: ponit̃ aũt ea vox semp̄ in fine transacte rei periisti.i. p̄ditus es: neqꝫ est ampliꝰ de tua salute vlla reliqua spes eludet.i. ridebit te vbi.i. cũ viderit te victũ. Eludere em̃ ꝓprie est gladiatorũ cũ vicerint. Nã victores victos eludũt. Similiter eludere est finẽ ludo imponere. Phe. proin.i. proinde hoc est eapropter tu parmeno dũ.i. ꝙdiu tp̄s est.i. cõmodũ seu oportunũ cogita ẽt atqꝫ ẽt.i. iterũ ac sepiꝰ tecũ volue quonãmodo hoc insano amore potero me exoluere. Par. here.i. dñe nõ põt regere.i. moderari cõsilio.i. suasione ⁊ monitione alicuiꝰ eã rem sup. q̃ res nõ habet in se consiliũ.i. in qua dari bonũ consilium non potest neqꝫ habet modũ vllum.i. vllam mẽsurã ⁊ moderationem qualis est insanꝰ amor nũc dño amãte ⁊ sui nõ cõpote seruꝰ est sapiẽtior q̃ nõ est amator nec amãs vt idẽ in andria facile cum valemus recta cõsilia egrotis damꝰ: hec oĩa vitia.i. mala sunt in amore. dicimꝰ em̃ inest huic rei ⁊ in hac re.s. iniurie.i. iurgia: ꝓbra: cõtumelie: suspitiões de riuali.s. inimicitie: discordie: inducie.i. intermissiones amoris. Inducie em̃ sunt pax in paucos dies vel qđ in diẽ dent̃ vel qđ in dies aliqđ ociũ p̄beãt bellũ.i. certamen inter amãtes rursus.i. denuo. est pax.i. ꝯcordia recõciliatio si postules.i. vel coneris facere.i. reddere hoc incerta.i. istabilia. certa.i. firma ⁊ stabilia rõne.i. moderatione aliq̃ nihiloplus agas.i. nõ plus efficias ꝙ si des operã.i. labores vt insanias.i. insanus sis cũ rõne.i. cũ vsu rõnis qđ est impossibile cũ hec īter se pugnẽt insanire ⁊ rõne vti. ⁊ qđ dictũ sup. velvt ait Dona. qđ pro q̃ sumat̃: ⁊ ad id qđ sequit̃ referat̃ hec verba qđ.i. q̃ tute: id est tumet iratus cogitas tecum videlicet ego ne: id est nõ vlciscar illam thaidem que recepit illum militem que exclusit sup. me que non admisit me. scilicet sine a sino is. modo: id est tantum quasi dicat linquatur mihi hoc vlciscar eam malim me mori ꝙ scilicet non vlcisci: sentiet qui. id est qualis. vir siem: id est sim: vel hercle iurantis est vel affirmantis quod ab eis sic intelligebatur quasi hercule me iuuante quod a christiano minime putem vsurpari debere qui verum deum vera colit religione: neqꝫ herculem neqꝫ alios quos elusa antiquitas pro deis colebat quicꝙ habere deitatis putat quoniam omnes dii gentium demonia vna lachrimula falsa ficte: quam lachrymulam ipsa expresserit: id est quasi premendo oculos amiserit. vt cum exprimimus sordes alicuius vlceris carmen premendo misere male vt aduerbialiter sumatur quasi cum maximo labore et maxima miseria expresserit vix. id est difficulter vi: id est violentia et summa ope tergẽdo oculos suos. vna ergo lachrymula restringet. id est extinguet hec verba pridem que tecum cogitas et accusabis: id est culpabis te vltro nullo cogente et dabis ei supplicium vltro: id est dabis penas ei hoc est teipsum punies aut te ei puniendum offeres: sumere de aliquo supplicium vel penas significat aliquem punire: dare vero penas vel supplicium signat puniri: si enim ab aliquo supplicium sumatur ipse est qui dat supplicium a quo sumitur. Phe. o exclamatiue vel indignanter facinus indignũ: id est non admittendum neqꝫ impune ferendum nunc quasi dicat tarde ego sentio et illam thaidem esse scelestam.i. sceleratam et iniquã et me esse miserum: et me tedet. id est tedio afficior: ⁊ ardeor.i. vror amore.i. insania amoris. ⁊ prudens.i. mea intelligentia cognoscens et sciẽ.i. alterius iudicio admonitus. Prudens enim per se aliquid sentit. sciens vero per aliorum admonitionem: pereo.i. occido viuus non mortuus et videns: id est vigilans et non dormiens: nec scio quid agã: id est agerẽ debeã. Par. quid agas.i. agere debeas: nisi vt redimas te ꝙ minimo pretio sup. queas.i. quanto minimo possis pretio te captum.i. in amore captiuum et irretitum si nequeas te redimere sup. paululo.i. admodũ paruo pretio. at redimas te quanti queas.i. quanto pretio te poteris redimere: et ne id est non afflictes.i. torqueas excrucies commoueas te. Phe. ne.i. vtrum suades.i. consulis ita. Par. si sapis.i. si es sapiens facies neqꝫ addas molestias preterea sup. quas ipse amor habet et recte feras eas molestias quas habet: sꝫ ecca.i. ecce hic ipsa calamitas.i. ipsa pernicies, ipsa tempestas. nostri fundi.i. nostre possessionis egreditur.i. exit foras. scꝫ Tha. que est tanꝙ grando que calamos fundi concutit. vnde sequitur pauperies coloni calamitatem enim proprie rustici grandinem dicunt quod comminuat calamum hoc est culmum ac segetem. Subdit deinde quare sit calamitas. nam hec thais intercipit. id est totum capit quod nos oportet capere. interdum etiam intercipere significat ex incidiis rapere vt latrones intercipiunt merces que feruntur huc ⁊ illuc.

Ascensius.

Primus actus

Quid igitur ꝛc. Principiū huius comedie sumitur: vt reliquis quasi a medio aut supra mediū argumēti. Donatus aūt dicit esse dialogismon.i.sermonē vnius secū disputātis quasi duo sint. Sunt aūt verba Phe. vsꝗ ad illud Parmenonis here que res in se ꝛc. Et id Donatus sentit. ꝛ Horatius.ij. sermonū ostēdit inducens seruum id primo respōdentē. Est aūt hic vicere seruū non amantē prudētiorem esse dn̄o amāte: quia nullus furor grauior est nec plura amātia torquet ipso amore. Unde Ver. in Geor. li. iij. Omne adeo genus in terris hominūꝗ ferarūꝗ. Et genus equorū pecudes picteꝗ volucres. In furias ignēꝗ ruūt amor omnibus idē. Si quidē hercle possis. Sunt verba vt dixit Pam. secū disputantis: ꝛ siquidē due sunt partes orationis. sicut autē vni nomini nō dant duo adiectiua plena sine coiūctione media: ita nec vni verbo duo aduerbio vnde non dicā expresserit misere: sed tergēdo miserere vix expresserit vi. Et prudens sciēs viuus vidensꝗ pereo. Graphice exprimit vim amoris. Notāter autē dixit sciens et prudēs nō sciēter ꝛ prudēter q: nemo prudēter petit.

Thais. Phedria. Parmeno.

☞ In hac scena Thais ratione adducta quare Phedriam excluserat eum sibi reconciliatur. Et vt biduum rus abscedat militiꝗ tantisper concedat: suis blandimentis tandem impetrat.

Miseram me vereor ne illud grauius Phedria tulerit: neue aliorsum atꝗ ego feci acceperit ꝙ heri intromissus nō est. Phe. Totus parmeno tremo horreoꝗ postꝗ̄ asperit hanc. Par. animo bono es accede ad ignē hūc: iam calesces plus satis. Tha. quis hic loquitur. Hem tu hic eras mi Phe. quid hic stabas. cur nō recta introibas. Parme. Ceterum de exclusione verbum nullum. Tha. quid taces. Phe. Sane: quia vero he mihi patēt semper fores: aut q: sum apud te primus. Tha. missa istec face. Phe. Quid missa o thais thais: vtinā esset mihi pars equa amoris tecum ac pater fieret vt hoc tibi doleret itidē: vt mihi dolet: aut ego istuc abs te factum nihili penderem. Tha. Ne crucia te obsecro aie mi. Phe. Non pol queꝗ̄ plus amem aut plus diligam eo feci: sed ita erat res faciendum fuit. Par. Credo (vt fit) misera pre amore exclusisti hunc foras. Tha. Siccine ais Parmeno: age. sed huc qua gratia te accersi iussi: ausculta. Phe. fiat. Tha. dic mihi hoc primū potin est hic tacere? Parme. Ego ne? optime. Uerum heus tu hac lege tibi meā astringo fidem: que vera audiui taceo ꝛ continuo optime. Simo. falsum aut vanum aut fictum est continuo palam est: Plenus rimarum sum. Hac atꝗ illac perfluo: proin tu taceri si vis: vera dicito. Tha. samia mihi

Miseram ꝛc. Hic thais adducta ratione qua excluserat Phedriā eum sibi recōciliat ꝛ vt biduū rus abscedat suis blādimentis imperat. Tha. me miseram pro interiectione dolentis ab aliquibus rite capitur vel intellige dico vel fateor me miserā et infelicē. vereor ne Phe. tulerit grauius.i. grauiter et moleste neue.i. vel vt.i. qꝺ acceperit.i. interpretatus fuerit ꝛ cōceperit aliorsum.i. in aliā partē. atꝗ: id est ꝙ̄ ego feci vereor ergo ne tulerit vl' acceperit illud qꝺ nō intromissus est heri.i. admissus in domū: sed exclusus. O parmeno tremo.i. tremulus sum ꝛ horreo.i. horrore cōcutior totus.i. ꝑ oēs partes post asperi hāc thaidem pre amore nimio horrere interdū signat frigere. Iuue. Tunicā horrenti nō reddere seruo. et Persius. scis comitē horridulum trita donare lacerta. ex frigore aūt effigimur tremuli ꝛ horridi ꝛ aliquando ex nimio calore. Nimius enim ignis effectū frigoris reddit vt ex frigore nimio effectus ignis existit: ſm illud qꝺ phisici aiunt. Natura em̄ magni caloris etiā horrorem incurrit vt nimie febres. Quod aūt ex frigore nimio effectus ignis existat e vergiliano liquet dicto. Aut horrore penetrabile frigus adurat. Par. es.i. sis bono animo.i. habeas bonū animū. accede.i. adueni ad hūc ignem scꝫ thai. cuius amor te: vt ignis adurit iam.i. statim calesces.i. calidus fies plus satis.i. vltra ꝙ̄ satis est siue supra modū. Et ponitur ibi satis tanꝙ̄ pro vno ablto velut si diceretur plus sufficientia quēadmodū dicimus plus equo. Donatus autē sentit plus satis tātum capi hic pro satis: ꝛ ita plus abūdare. Tha. quis loquitur hic. O mi Phedria. mi est blādiētis vctūs. ne: id est vtrū eras hic. quasi non ante eum percepisse simulatrix meretrix: quid.i. cur stabas.i. immorabaris hic cur nō introibas recta via: elegātius aūt supprimitur via ꝙ̄ apponatur. Cice. ad petū. recta enim a porta domū meam venisse. Item amicus vrbem ingressus recta venit domū meam: id est nusꝗ̄ aliorsum diuertit: sed statim eodē vie tenore domū meam petiuit. Par. ceterū.i. sed nullū verbū.i. nullus sermo sit de exclusione ipsius Phe. Tha. quid.i. cur tu Phedria taces: id est non loqueris Phe. sane vero hoc totū per ironiam dictū est vero enim particula sepe ironice significat: vt Uer. Egregiā vero laudē ꝛc. quia he fores semper patēt: id est aperte sunt mihi: aut q: sum primus: id est precipuus ꝛ in maximo honore habitus et pretio apud te. Tha. missa face.i. omitte istec que loqueris. Phe. quid.i. cur missa faciam. s. vel quid missa face dicis supple o Thais thais vtinam equa pars: id est equalis portio amoris esset mihi tecum.i. vtinā equalis esset noster amor ita ꝙ tantū te redamarem ꝙ̄tū me rursus si me non amares nec ego quoꝗ te: ac pariter.i. similiter vel equaliter fieret: id est efficeretur vt aut hoc ꝙ. s. exclusus sum doleret tibi: id est te afficeret dolore. itidem.i. similiter vt dolet mihi: id est quantū mihi est dolori aut affert dolorem. aut nihili penderem.i. nihil facerem contēnerem non curantem istud factū abs te. s. exclusione mei. Tha. O phedria anime mi. appositiue dictū: id est quā per amorē gesto in pectore meo aut cuius animus meo iungitur per amorē ita vt vnus animus esse videatur. vt dicimus duos amicos esse animā vnam in duobus viuentem corporibus obsecro.i. per sacra rogo ne crucia te.i. noli te angere et torquere tali dolore. Pol. id est per pollucem non feci id sup. id est non exclusi te eo ꝙ plus me amem aut plus diligam queꝗ̄: id est aliquam ꝙ̄ te: sed res erat ita.i. negotium id postulabat faciendum fuit: id est oportuit facere ad eam assequēdam que parabatur. Par. credo tu misera: id est afflicta amore eius exclusisti hunc Phe. foras pre amore: id est tanto eius amore flagrabas vt eum excluseris vt fit id est vt fieri solet hoc autem per ironiā dictum est. q. d. non esse verisimile vt si quēpiam amet eundem possit excludere. Tha. O parmeno siccine vtrum sic ais. Age ibi non est aduerbium hortantis: sed potius corripientis: sed ausculta qua gratia. id est qua causa iussi.i. precepi te accersi. id est vocari. est enim infinitiuus passiuus tertieꝗ inflexionis. interdum autē est quarte. et tunc facit accersiri. Phe. fiat id est auscultabo. Tha. at.i. sed dic mihi primum hoc qꝺ sequitur hic. s. parmeno seruus tu potin: id est potis ne hoc est: es ne potens facere. Par. ego ne quasi dicat dicis vtrum ego possim tacere. deinde respōdet optime: id est

possum tacere. verũ. i. sed heus aduerbiũ attentionem poscentis: astringo. i. promitto sine obligo. Nam vincula fidei dicuntur: astringo ergo tibi meã fidem. i. veritatẽ: constantiã & fidelitatem: vel equitatẽ. vel potius astringo tibi fidem. i. sancte promitto tibi me taciturũ hac lege. i. hac cõditione hoc consilium: qđ sequitur videlicet taceo. i. secreta teneo: nõ euomens ea que audiui vera: & cõtinuo. i. me cohibeo optime ne patefiant que vera audiui: vel potius est translatũ a metaphora vasorũ que nõ perfluunt sed liquorem impositum cõtinent: sic homo qui nõ est elinguis & secreta cõmissa non prodit: cõtinere dicitur. Sin. i. sed si dictũ tuũ sup. est falsum aut vanum aut fictum: cõtinuo. i. statim est palam. i. statim vulgatũ est & patefactũ. Falsum est quo tegitur id qđ factũ est vanũ est id quod fieri nõ põt. Fictũ dicitur qđ non est factum fieri potuit. Vel falsum est fictũ mendaciũ simile veritati: vanum nec possibile est nec verisimile. Fictum est totũ sine vero sed verisimile falsum loqui mẽdacis est. fictũ callidi: vanũ stulti: falsum loqui culpe est: fictũ virtutis: vanũ verecũdie falsis decipimus. Fictis delectamur: vanis offendimur siue obtũdimur: sum plenus rimarũ. i. fissurarũ. i. meo non vera dicta effluũt: vt per rimas vasorũ effluit liquor. Perfluo hac atq; illa. i. cõmissa mihi reuelo sine cõsideratione vlla cõmittentis si vera nõ sint et est translatio facta a vasis perfluentibus. i. per rimas liquorẽ emittentibus. Dicimus enĩ eleganter hoc vas perfluit qđ inepte dr̃ vadit. s. proin. i. ea propter si vis taceri. i. vt taceatur impersonaliter legẽdo vel per passiuũ: si vis dicta sup. tua taceri. i. celari dicto vera. Tha. Mater fuit mihi samia. i. ex samo insula: ea mater habitabat. i. cõmorabatur Rhodi aduerbialiter. i. in ea vrbe remota a natali solo: per qđ ostenditur eam fuisse meretricem. Par. hoc põt tacere: qr̃ scʒ est verisimile meretricem posse nasci ex peregrina & quidẽ meretrice. Tha. tum. i. tunc quidã mercator dedit dono matri mee paruulã puellã arreptã. i. ablatã hinc. i. ex attica. i. illa regione grecie que attica nominatur vel ex vrbe atheniensi. Phe. ne. i. vtrũ dedit ciuem atticam. i. atheniẽsem. Tha. arbitror non scimus certũ ipsa dicebat nomen patris et matris. neq;. i. non sciebat neq; etiã potuerat scire sup. Tum. i. tunc per etatẽ. i. etate permittente patriam & cetera signa. vt domũ: regionẽ & similia. Mercator qui eam dederat addebat hoc se audisse. i. a predonibus vnde. i. a quibus emerat eam quid addebat: ipsam puellam. s. fuisse abreptam. i. abductam. per vim e sunio. i. ex eo promontorio Atheniensium in quo rerũ venalium emporium. i. mercatus est. Inflectitur autẽ hoc sunium nũ secũde inflexionis. vbi. i. postq̃ mater mea accepit datã puellam cepit. i. incepit docere eam omnia studiose. i. diligenter et affectuose. Cepit inq̃ educare. i. nutrire eam. ita. i. eo modo. vt. i. sicut si esset filia. Pleriq;. i. multi credebant eam esse sororem meam. ego abij discessi ex Rhodo huc athenas cum illo hospite. i. peregrino alienigena: quia attico quo cum. i. cum quo vno. i. solo tunc habebant rem. i. consuetudinem amorem cõuersationem: qui hospes reliquit mihi per testamentum omnia hec que habeo. i. possideo. Parmeno. Hoc vtrũq; dictum sup. est falsum. propterea effluet. i. reuelabitur neq; tacebitur: sed a pectore nostro exibit. Thais. Quid. id est cur istud dicis: scʒ esse falsum. Parme. rogas. i. petis respõsio. quia neq; tu eras contenta vno amatore: neq; solus ille hospes dedit tibi omnia que habes: nam quoq;. i. etiã hic Phedria attulit tibi

mater fuit ea habitabat rhodi. Parme. potest taceri
hoc. Tha. Tum ibi matri paruulã puellam dono qui
dam mercator dedit: ex attica hinc arreptam. Phe. ci-
uem ne. Tha. arbitror: certum non scimus matris no-
men et patris dicebat ipsa. Patriã et signa cetera neq;
sciebat neq; per etatẽ etiam tum potuerat. Mercator
hoc addebat predonibus (vnde emerat) se audisse arre-
ptam e sunio. Mater vbi accepit cepit studiose omnia
docere educare: ita vti si esset filia. Sororem pleriq; esse
credebant meam: ego cum illo quo cum vno tum rem
habebam hospite abij huc: qui mihi reliquit hec (que
habeo) omnia. Par. vtrũq; hoc falsũ est effluet. Tha.
Quid istuc. Par. quia neq; tu vno eras contenta neq;
solus. Nam hic quoq; bonam: magnãq; partem ad te
attulit. Tha. ita est. Sed sine me puenire quo volo in-
terea miles qui me amare occeperat in cariam hinc est
profectus te interea loci cognoui: tute scis post illa ꝙ
intimum te habeã: & mea consilia vt tibi credã omnia.
Phe. ne hoc quidẽ tacebit Parmeno. Par. ah dubiũ
ne id est? Thais. hoc agite amabo: mater mea illic mor
tua est nup: eius frater aliquãtulũ ad rem est auidior.
Is vbi hanc forma vidit honesta virginem/ et fidibus
scire/ pretium sperãs ilico producit/ ac vendit. Forte for
tuna affuit hic meus amicus emit eam: dono mihi de-
dit imprudens harũ rerum: ignarusq; omniũ. is venit:
postq̃ sensit me tecũ quoq; rem habere: fingit causas:
ne det sedulo: ait si fidem habeat/ se iri prepositum tibi
apud me: ac non id metuat: ne vt acceperim sese relin-
quam: velle se illam mihi dare: verũ id vereri. Sed ego
q̃tum suspicor: ad virginem animũ adiecit. Phe. etiã
ne amplius. Tha. nihil nam quesiui. nunc ego eam mi
Phedria: multe sunt cause: q̃obrem cupiã abducere.
primũ/ ꝙ soror dicta: p̃terea vt suis restituã/ ac reddam

bonam partem tuorũ bonorum quantũ ad speciem et qualitatem: et magnam quantum ad quantitatem. Interdũ tamen bonus capitur pro magnus vel multus. Tha. est ita vt dicis. s. Phedriã multis me affecisse donis: sed sine. i. patere permitte me peruenire quo volo. i. ad qđ narrandum tento. interea. i. dum hec aguntur miles qui occeperat. i. inceperat amare me perfectus est in cariam. i. in eam prouinciam interea loci ponitur loci soni aptionis gratia dũtaxat vt dici etiam solet nusq̃ gentium nusq̃ locorum. vbi locorum. i. aliquo terrarũ. sunt enim hi geniti. loci locorum terrarum gentium adiectiones nihil ad sensum facientes cognoui te Phedriã: tute. i. tumet scis post illa: id est omissis illis rebus scilicet ꝙ prior me cepit amare: et talia genuit vel post illa tempora. s. quibus in Cariam est profectus q̃. i. q̃tum habeam te intimum. i. familiarem. ibi enim intimus positiui naturam habet. possetq; comparari intimus intimior vt proximus proximior. Phe. ne quidẽ: id est nec etiam par. tacebit hoc. Par. ah. ne. i. vtrum est dubiũ me nõ taciturũ. hoc quasi dicat nõ est dubitandum. Tha. amabo. interiectio blandientis comicis valde familiaris. q. d. rogo vos per amorem agite hoc. i. illud desinite & hoc attendite qđ sum dictura. hoc enim dictum corripientis est & vt audiẽtia prebeatur

adhortantis mater mea mortua est nuper.i.non multo tempore a nūc illic.i.Rhodi vel in charia:frater eius est aliquātulum auidior.i. nimis cupidus ad rem.s.ad pecuniam congerendam:vbi.i. postq̄ is vidit hanc virginem forma honesta:id est habentē pulchritudinem honestam et pre seferentem honestatem:et vidit eam scire fidibus.i. esse peritam fidium pulsandarum hoc est cythararum tangendarum fides autē fidis dicitur genus cythare: vt Festus inquit sic dicte ꝙ tātum inter se chorde.eius quantum inter homines fides cōcordet. Inde fidicula diminutiuum.i. parua cythara aut chordula cythara: sed in plurali fidicule cularum significat tortoriū: ipse frater eius sperans pretium magnum.s. ex venditione illius puelle ilico.i.statim producit.i.venum eam seu venalem proponit ac vendit forte fortuna.i. bona fortuna seu quodam casu bono hic meus amicus:scilꝫ miles affuit.i.presens fuit emit eam ipse imprudens harum rerū.i.ex se non intelligēs has res ⁊ ignarus omniū.i.nescius omniū rerum : quia ab aliis non admonitus dedit eam puellā in dono.imprudens aliquos per se dicitur qui ex sua intelligētia non cognoscit. ignarus per alios hoc est ab aliis non admonitus.miles venit athenas postq̄ sensit quoq;:id est etiam me habere tecū rem.i. amorē consuetudinem fingit.i. cōminiscitur adinuenit excogitat causas.i.occasiones:ne.i.vt nō det puellam sedulo:id est impense instanter quasi sine dolo. Ait si habeat fidem: id est si credat se propositū iri. id est ꝙ preferetur tibi apud me ita ꝙ magis sit amandus a me. Ait dicimus semper quum vel inuisa nobis aut audientibus narramus aut vana dicta alicuius recitamus ac: id est et ait inq̄ si non metuat: id est timeat id quod sequitur scꝫ ne. id est vt hoc est ꝙ vbi.i. postq̄ acceperim puellam ab eo milite relinquā deseram: sese:id est seipsum militem. Ait ergo se velle dare illam puellā mihi. verum : id est sed ait inq̄ se vereri : id.i. timere qđ dictum est : sed quantū ego suspicor.id est opinor adiecit animum ad virginē: id est virginem cepit amare et ad eius amorem animū applicuit. Phe. etiam ne.i. vtrum amplius. id est vtrum vltra fecit q̄ animū adiecit. Tha.mihi fecit sup. amplius nam quesiui : id est inuestigaui nunc O mi Phedria sunt multe cause q̄obrem : id est ꝓpter quas cupio abducere: id est abstrahere eam ab eo milite primum ꝙ : id est quia dicta est soror mea.ꝓterea:id est insuper vt restituā propria voluntate ducta ac reddā parentibus volentibus.restituimus enim volentes:reddimus volentibus.sum sola:id est sine familiaribus ⁊ sanguine iunctis neminē habeo hic eorum scꝫ qui voluntate sua iungūtur. neminem ergo habeo neq; amicuꝫ neq; cognatū: explicat quod dixit sola sum:id est sine cognatis ⁊ habeo neminem:quia sine amicis amator dicitur qui ad tēpus amat: amicus qui perpetuo : q̄obrē O mi Phedria cupio parare · id est acquirere aliquos amicos meo beneficio : scilicet restitutione filie amabo blandiētis est particula vt dictum est adiuta: id est adiuua frequentatiuum pro principali. quo : id est vt id scilꝫ paratio amicorum fiat facilius:sine.i.permitte a sino sinis. illum militem habere priores partes.i.preferri tibi esse potiorē apud me per hosce aliquot dies:nihil respondes mihi? Phe.es.pessima egon.i.vtrum ego respondeam quicq̄ cum istis id est tuis factis ⁊ istis per contemptum dixit. Par.hei noster Phedria laudo te.scilꝫ vel dictum tuum tandem perdoluit.i.dolorem sensit Thais.es vir.i.virilis non puer qui meretricem contēnis. Phe.at ego nesciebam quorsum tu ires.i.quorsum tendebas dicendo supple hec verba puella ipsa arrepta.i. abducta est ⁊ asportata hinc.i.ex attica paruula.i.cum esset adhuc parua mater eduxit.i.educauit ⁊ extra pueritiam duxit pro sua filia sup.i.tanq̄ suam filiam dicta est soror cupio abducere eam vt reddam suis parentibus. Nempe.i.profecto hec omnia verba nunc redeunt huc.i. recidunt spectant pertinent ad hoc vt concedam rus. Deniq;.i.tandem excludor: ille miles recipitur qua gratia.i. qua causa. q.d. nulla alia nisi vt ames illum plusq̄ me et times nunc istam puellā que aduecta est ex rhodo ne preripiat.i. surripiat illum talē militem tibi.i.ne eius amore implicatus te amplius nō amet qui timor magnum ostendit amorem. Tha. Ne.i.vtrum timeo id quod dicis. Phe. Ergo quid aliud sollicitat.i.cōmouet sollicitam ⁊ anxiam reddit. Cedo.i.dic nunc.i. nūquid ille miles dat solus dona tibi:nuncubi.i.nūquid alicubi sensisti.i.percepisti meam benignitatē.i. liberalitatē benigne exercitatam:claudier.i.claudi:paragoge vel claudicare:in te.i.erga te:nōne vbi.i.postq̄ dixi.i.dixisti te cupere.i.desiderare ancillulam.i.paruam ancillā ex ethiopia.i.ethiopissam quesiui.i.inuestigaui vnā omnibus rebus relictis.i. omissis porro.id est deinde vel postea aut multo post. Dixi.i.dixisti te velle eunuchū. Eunuchus vt vult Tortelius est qui viribus eiectus est:quia sole regine.i.sole diuites.rex enim interdum pro diuite capitur. Iuuenalis satyra prima. Optima siluarum interea pelagiq; vorabit rex horum. Quia ergo sole regine vtūtur his.i.huiuscemodi eunuchis vel his.i.huiuscemodi delitiis seruitiisq; repperi.i.dedi tantam operam vt vnum inuenerim dedi heri minas viginti.i.illa genera nummismatis. Nam vt Prisc. inquit de ponderibus et mensuris,mina attica dragmas continet octogintaquinq;. Mina

sola sum: habeo hic neminē neq; amicum neq; cognatum. Q̄obrem Phedria cupio aliquos parare amicos bn̄ficio meo. id amabo adiuta me:quo id fiat facilius: sine illum priores partes hosce aliquot dies apud me habere. Nihil mihi respōdes. Phe. pessima:egon q̄dq̄ cum istis factis tibi respōdeā. Par. hei noster(laudo) tādem perdoluit vires. Phe. at ego nesciebā quorsum tu ires:paruula hinc est abrepta: eduxit mater pro sua: soror est dicta:cupio abducere:vt reddam suis. Nempe omnia hec nunc verba huc redeunt. Deniq; ego excludor:ille recipitur : qua gratia nisi ꝙ illū plus amas q̄ me:et istam nūc times: que aduecta est:ne illum talem preripiat tibi. Tha. ego ne id timeo. Phe. quid te ergo aliud sollicitat:cedo:num solus ille dona dat : nūcubi meam benignitatem sensisti/in te claudier: nonne vbi mihi dixti cupere te ex ethiopia ancillulam:relictis rebus omnibus quesiui : porro eunuchum dixti velle te (quia sole vtūtur his regine)repperi. heri minas viginti pro ambobus dedi. tamen cōtemptus abs te hec habui in memoriā ob hec facta abs te spernor. Tha. quid istuc Phedria? q̄q̄ illam cupio abducere : atq; hac re arbitror id fieri posse maxime : verūtamen potius q̄ te inimicum habeam:faciam vt tu iusseris. Phe. vtinam istuc verbū ex animo ac vere diceres: vt potius q̄ te inimicum habeam. Si istuc crederē sincere dici : quiduis possem perpeti. Par. Labascit victus vno verbo q̄cito. Tha. egon. ex animo misera dico:q̄ ioco rem voluisti a me tādem quin perfeceris. Ego impetrare nequeo

vero gratia nonagintasex. Latine autē dicitur mina: sed grece dicitur mna. Minas ergo viginti dedi.i. viginti libras ita tamen vt tanti sit libra q̄nti diximus esse. Tamē ego contemptus: idest spretus abs te habui hoc in memoriam: id est in recordationē beneficij quod in te contuli vel vt conferam paraui: spernor abs te ob hec facta.i. propter hec officia. Tha. quid. id est quare rememoramur supple istud. O Phedria q̄q̄. id est tametsi q̄uis cupio abducere tanq̄ā a stulto ꝛ per fraudem illam puellam. atq̄ arbitror id posse fieri. id est posse eam abduci maxime. id est precipue hac re.

hoc abs te: biduū saltē vt concedas solum. Phe. siquidem biduum: verū ne fiant isti viginti dies. Tha. profecto non plus biduum/aut Phe. aut dixti nihil moror. Tha. nō fiet hoc mō sine te exorem. Phedria. Scʒ faciū dum est qđ vis. Tha. Merito te amo. Phe. bene facis. rus ibo. ibi hoc me macerabo biduū ita facere certum est mos gerūdus est Thaidi tu Parmeno huc fac illi adducātur. Par. maxime. Phe. In hoc biduum Tha. vale. Tha. mi Phedria. et tu nūquid vis aliud? Phe. ego ne quid velim? cum milite isto presens absens: vt sies dies noctesq̄ me ames/me desideres: me somnies: me expectes: de me cogites me speres: me te oblectes: mecū tota sis: meus fac sis: postremo animus q̄ñ ego sum tuus. Tha. me miserā: forsitan hec mihi paruā habeat fidē/atq̄ ex aliarum ingenijs nūc me iudicet: ego pol (que mihi sum conscia) hoc certo scio: neq̄ finxisse falsi quicq̄: neq̄ meo cordi esse quēq̄ chariorem hoc. Phe. et q̄cquid huius feci causa virginis feci: nam me eius fratrē spero propemodū iam reperisse adulescentē adeo nobilem ꝛ is hodie venturum se ad me cōstituit: domū concedā hinc intro: atq̄ expectabo dum veniat.

¶ Secūdus actus. Phedria. Parmeno.

Hec actio iam amatoriū multiloquium vaniloquiūq̄ continet nam Phedria sepe repetit qđ iam dictū est et id facete magis ꝛ odiose nimis. deinde rus proficiscitur. Parmeno illius ex amore immutationem admiratur: postremo militis domum mirifice laudat.

scilicet biduum concedendo. verūtñ potius q̄ habeam inimicum.i. infestum mihi faciam vt insseris: ꝛ hoc totū Thais dicit tāq̄ ipsa magis amet Phedriā q̄ ab illo ametur. Phedria. vtinam diceres istud verbū.i. istud dictū vel sententiā: sed p ea proprie snia vel enūciatione ponitur que vno ligatur vel astringitur verbo: vtinaʒ ergo diceres istud dictū ex animo.i. ex animi affectione ac vere.i. non simulate ꝛ qđ est illud dictū: videlicet potius q̄ te habeam inimicum. Si. crederem istud dictū dici syncere.i. solide integre pure simpliciter sine fuco.i. adulatione ꝛ simulatione. Fuc⁹ eñ dr color adulterin⁹.i. simulatus nō verus possem perpeti quiduis.i. quilibet. q.d. paterer quicquid velles. Par. hoc dicit Parmeno apud se de Phedria hic labascit.i. cadit animo seu animus eū deficit ꝛ dicitur statim vict⁹.i. superatus vno v̄bo.i. vno dicto q̄cito.i. q̄tum celeriter ꝛ cū exclamatione ꝛ distinctione est proferendū. Tha. egon.i. vtrū ego misera dico ex animo. q.d. dubitas vtrū dixerim ex animo illud dictū potius q̄ te inimicū habeant tandē hic accelerat respōsum vel assensum extorquet quasi sine longis ambagib⁹ dicas quā rem voluisti a me. ioco aduerbiū est cui contrariū est serio. q.d. quid a me modo postulasti sed dūtaxat voluisti ꝛ quidē non serio: sed ioco.i. iocando: quin.i. quā non perfeceris: ego nequeo impetrare abs te vt saltē concedas.i. annuas p̄stes mihi hoc solum biduū.i. dierū duorū spaciū. Phe. siquidē.i. si certe biduū esset futurū sup. cōcederē subintellige: verū.i. sed vereor sup. ne isti duo dies fiant viginti dies. Tha. pfecto biduū erit sup. vel fiet nō plus.i. non vltra vel amplius aut aposiopesis est interuentu sermonis Phedrie. Phe. dixti.i. dixisti aut nihil moror.i. nō dubito. cum autē dixeris q̄n plus biduo sit futurū si cōcessero. Tha. nō fiet hoc modo.i. hoc pacto vt putas. sine.i. permitte a sino sinis. vt sup. exorē te.i. persuadeā tibi et te in meā sententiā inducam. Phe. scʒ.i. certe: faciundū.i. facere oportet amore cogente. quoduis.i. quodlibet. Tha. amo te merito: quia meruisti. Phe. Bene facis ibo rus. id est ad agros me conferam ibi id est ruri macerabo.i. debilitabo affictabo excruciabo me hoc biduum.i. hoc spacio bidui. nomina autem temporalia cum omnibus verbis possunt poni aut in accusatiuo aut in abltō: sed per actm̄ eloquentius loquimur. certum est. id est deliberatum est mihi me ita facere. id est me macerare ruri hoc dubio mori[illegible]ndum est.i. oportet morigerari.i. obsequi et morem gerere Thaidi. O Parmeno tu fac vt sup. illi.s. eunuchus ꝛ eth opissa vbi masculinū genus prepōderat feminino. adducātur huc ad Thaidem.s. Par. Maxime. id est libentissime. Phedria. o. Thais vale in hoc biduum quasi dicat a te abscedo ego vsq̄ ad duos dies. Nam hic vale potius abscessum significat q̄ā salutationem. Tha. O mi Phedria ꝛ tu nunquid.i. non vis aliquid aliud.i. non aliud petis a me fieri interea q̄ biduum abieris. Phedria. ego ne: id est vtrum ego velim aliquid cum isto milite. isto dicit per contemptum.i. odiose: quasi dicat quid possem velle quamdiu riualis miles a te prefertur ꝛ tunc sit distinctio deinde sequitur. velim supple vt tu absens: id est a me qui ruri ero distans sies.i. sis presens per cogitationem: quoniā vt Cicero inquit non minus nostra sunt que mente complectimur. q̄ que oculis intuemur. Posset etiam sic fieri distinctio. ego ne quid velim.i. vtrum petis supple quid velim. deinde subaudi velim: vt tu presens cum isto milite sies.i. sis absens ab eo in me cogitando ames me dies noctesq̄.i. luce ac tenebris desideres.i. requiras me ꝛ mei desiderio tenearis somnies me.i. per somnium me videre videaris: expectes de me speres me. Expectare et sperare sic differunt. Nam expectatio est certorū spes vere incertorū. Itē expectatio est propinquarū rerum spes longinquarū. Itidē expectatio destinat tēpus: spes nō destinat. Oblectes te.i. delectationē capias me.i. memoria ꝛ recordatione mei. Est eñ me septim⁹ casus qui et abltūs est sis tota.i. toto animo mecū per cogitationem. fac.i. da operam vt postremo.i. tandē sis animus meus.i. vnanimis mecū ꝛ velis ac optes qđ volo ꝛ opto q̄ñ.i. q: sum tuus animus.i. a tua non dissentio voluntate ita vt inter nos tanta sit coniunctio animorū: vt vna vtriusq̄ sit volūtas: ꝛ quorsum alter animus feratur corsum ꝛ alter ferri nō recuset: is eñ est animus meus qui animi mei cupiditati seu mauis volūtati nō refragatur sed vnū idēq̄ vtriusq̄ est velle. Tha. hic Thais conuertit sermonē ad Par. apud eum de Phe. loquēs. Me miserā dolētis interiectionis vice fungitur hoc dictū me miserā quasi p̄h dolor vel si mauis subaudi fateor vel assero me miserā forsitā hic Phe. habeat.i. habere possit paruā fidē mihi.i. parū mihi credat atq̄ iudicet me nūc ex ingenijs.i. moribus et naturis aliarū meretricū.s. Pol. iurātis est particula qua mulieres vtebant̄ cōfirmatiue q̄cq̄ ego Thais. que Thais. que eñ refert ad ego sum cōscia mihi.i. q̄ nosco volūtatē meā ꝛ q̄ scio q̄d nā in pectore gestē: scio certe hoc.i. vere hoc noui me neq̄ finxisse.i. simulasse q̄cq̄ falsi.i. aliqđ mēdaciū: neq̄ quēq̄.i. aliquē esse chariorē cordi meo hic Phedria.i. q̄ hoc Phedria ꝛ q̄cq̄d feci cū excludēdo feci cā hui⁹ virginis nā spero.i. cōfido vel credo me repisse ppemodū.i. fere fratrē ei⁹ appositiue adulescētē adeo.

id est valde se nimis vel sit particula expletiua.i.certe nobilē.ꝛ is frater cōstituit.i.ꝓposuit se venturā esse hodie domū aduerbialiter ad me cōcedā.i.decedā hinc.i.ex hoc loco intro.i.in domū atqꝫ expectabo dū.i.quousqꝫ veniat.¶Ascēsi⁹.

MIseram me ꝛc.Quia nō omnino excandescit Thais.omisit.O particulā vt valla recte docet.Granius subaudi qd par sit ꝙ heri intromissus nō est.Callide extenuat factum nam nō dicit qd heri exclusus est ad ignem hunc:sunt enim amati quidā ignis.vnde Ver.in buc.At mihi sese offert vltro meus ignis amitas.ꝛ Val.edi tus apud Gel.Quid faculā prefers phileros:qua nil opus nobis.Ibimus hic lucet pectore flamma satis.Istā non potis est visi sena extinguere venti. Aut ymber celo candidus precipitans.At cōtra hunc ignem veneris si non venus ipsa.Nulla est que posset vis alia opprimere.Et portius luc. Custodes oviū videre propaginis agnū queritis ignē ite huc: queritis ignis homo est. Si digito attingero incendam siluā simul omnem. Omne pecus flamma est omnia que video ꝛc. Cur nō recta dicentur omittitur via.

FAc ita vt iussi deducantur isti. Par.faciam. Phedria.at diligenter. Parme.fiet. Phe.at mature. Parme.fiet Phe. Satin hoc mādatum est tibi? Parme.ah rogitare:quasi difficile sit. Utinā tam aliquid inuenire facile possis Phedria:quā hoc peribit. Phe.Ego quoqꝫ vna pereo:quod mihi est cari⁹ ne istuc tam iniquo patiare animo. Parme.minime quin effectū dabo:sed nūquid id aliud imperas. Phe.Munus nostrū ornato verbis quoad poteris: ꝛ istū emulū(quoad poteris)ab ea pellito. Par.au memini:tametsi nullus moneas. Phe.ego rus ibo. atqꝫ ibi manebo. Par.censeo. Phe.sed heus tu? Par.quid vis? Phe.censen posse me obfirmare ꝛ perpeti: ne redeā interea? Par.te ne? Nō hercle arbitror/nam aut iam reuertere aut mox:noctu te adigēt horsum in somnia. Phe.Opus faciā vt defatiger:vsqꝫ ingratus vt dormiā. Par.vigilabis lassus.hoc plus facies. Phe.Ah nihil dicis Parmeno.eÿciūda hercle hec est mollicies animi:nimis me indulgeo tādē ego nō illa careā/ si sit opus.vel totū triduū. Par.Hui vniuersum triduū?vide quid agas. Phe.stat sniā. Par.dÿ boni qd hoc morbi est? Adeon hoies immutarier ex amore:vt nō cognoscas eūdem esse:hoc nemo fuit minus ineptus / magis seuerus quisqꝫ nec magis cōtinēs. Sed quis hic est qui huc pergit?atat.hic quidē est parasitus gnato militis: ducit secum vnā virginem dono huic pape/ facie honesta mirum ni ego ne turpiter hodie hic dabo cum meo decrepito eunucho:hec superat ipsam Thaidem.

FAc ita ꝛc. Hec actio continet amatoriū multiloquiū:et vaniloquiū. Nam in ea sepius repetitur qd iam dictū est. Phe.Fac ita. i. eo pacto vt iussi.i. imperaui tibi ꝛ commisi.Isti.i.eunuchus ꝛ ethiopissa:sed masculinū prepōderauit feminino deducantur.i.ad thaidē ducātur. Par.faciā. Phe.at.i.sed fac diligēter. Par. Fiet diligenter.s. Phe.At.i.sed mature.i. tempestiue fac.s. Parme. fiet mature. Phe.Satin.i.satis ne hoc est mandatū.i.iniunctum tibi. Par.Ah indignātis est ꝓpter tam odiosam repetitionē.Mirū est sup. te rogitare.i.ita instanter rogare:vt id fiat q̄si ironice dr sit difficile.i.res difficilis ad meretricē munera deducere:vtinā possis inuenire.i.acquirere tam facile aliqd:ꝙ. id est ꝙtum facile hoc donū qd dari iubes peribit.i.nihil fiet ꝛ nihil estimabitur ab ea.s. Vel ꝙ facile hoc peribit intellige.i. quantū facile hoc qd thais tibi promittit peribit.i. non durabit et euanescet. Phe.quoqꝫ.i.etiā ego pereo.i.molestia amoris cōficior vna.i.simul cum eo qd dicis tam facile periturum.qd mihi Cari⁹ est.Dona. vult hic capi hāc structurā neutrā.pro masculina vt sit sensus. ego q̇ mihi carior sum pereo vna cum eo dono qd dicis peritur ū vel si vis fac vt qd totam clausulā referat vt sepe fit. Ita qd sit sensus. ego quoqꝫ vna pereo qd.i.que res.s.me perire est mihi Carius.i.maiori est mihi cure ꝛ magis animū meū tangit sine pungit:ne patiare.i. noli pati istud tam iniquo aio.i. tam egre quinimmo pareto voluntati mee. Par. Minime.i.non patior.s.iniquo animo quin. id est quinimmo dabo effectū.i.producā in effectum qd iussisti.sed nunqd imperas id est precipis aliud ꝙ vt deducam donū tuū. Phe.ornato.i. reddito pulchrum ꝛ decorꝫ munus nostrū verbis .i.aliquo sermonis eloquio quoad.i.inꝙtum poteris et pellito ab ea illum emulū.i.inuidū et riualē adducēdo eum in inuidiā Thaidis. Par.an interiectio ad eum spectās que incipit capere ꝛ intelligere quorsum vergatur:memini.i.in memoria habeo iam recōditum quorsum spectes tametsi.i.ꝙuis nullus.i.nō vt sepe ita interpretari solet moneas.i.admoneas. Phe. Ego ibo rus aduerbialiter ponitur rus atqꝫ manebo ibi.i.ruri. Par.censeo.i.ea est mea sententia vt id efficias. Phe.sed heus vocātis est aduerbiū.tu Par.quid vis. Phe.censem.i.arbitraris ne(vnde cēsores qui morū alienorū sunt summū arbitriū).Censem ergo.i.arbitraris ne me posse affirmare.i.cōstituere:stabilire animū meū.s.ꝛ perpeti.i.tolerare ne redeā interea.i. ꝙdiu hec mea iussa explebis. Par.Te.ne.i.petis vtrū censeam te posse offirmare vt non redeā hercle.i. per herculē nō arbitror te posse offirmare ꝛc.nam aut reuertere.i.redibis iam.i.statim aut mox paulopost in somnia.i. visa in somnis vel vigilie ꝙuis pro vigilia dicatur potius insomnia nie prime inflexionis: ꝛ ꝓpterea aliqui dicūt adiget.vt sit singularis numeri:adigent.i.adducēt hoc est te ad vrbē agent.i.ducent.vel lege adiget.i.impellet horsum.i.versus hanc vrbē noctu.i.nocturno tpe. Phe.Faciā opus.i.operabor ruri vt defatiger vsqꝫ.i.assidue vt dormiā.i. somnū capiā ingratus.i. etiā coactus. Nam ingratus nō vltro significat quia nō vltronea grata sunt ingrata que ab inimicis fiunt ac repugnantibus. Par.tu lassus.i.opere defatigatus vigilabis.i.somnū nō capies:facies.i.efficies plus.i. maius ꝛ difficilius hoc in abltō.i.ꝙ vigilare lassus. Phe.Ah Parmeno nihil dicis.hec mollicies.i.hec effeminatio animi est eÿciūda.i.eruēda a nobis.Hercle.i.certe:vel per Herculem nimis.i.plus equo indulgeo me antique pro indulgeo mihi hoc est nimis sum benignus mihiÿpsi ꝛ facilis:et parco nimis mihi tandē.i.vt ego maximū dicā non careā.i.carere possim illa si sit opus.vel.i.etiam triduū totū.i.integrū triduū. Par.Ridet Phedriā seruus.Hui interiectio ridētis vel aliquid admirātis : carebis bene vniuersum triduū illa:vide.i.cōsidera quid agas.i.quid agendū suscipias quasi res ardua sit. Phe. Stat sententia.i.ea opinio et est cōsiliū mihi placet ꝛ apud me firmatū est deliberatū ac decretū. Par. Dÿ boni vctūs est.q.d. inuoco vos qd hoc morbi est.i.qualis est hic morbus et infamia:nō autē amor.Adeon.i.est ne verū supple. homines adeo.i.tm̄ immutarier.i.mutari ex amore.i.propter amorē:vt cognoscas.i.cognoscat aliquis scda persona pro tertia vt sepe fit nō eūdem

esse hominē qui ante amorē erat adeo immutatus est: ⁊ more suo a plurali numero ad singularē se cōuertit. Nemo fuit minus ineptus.i.prudētior hoc scz Phedria. ante amorē minus enī vni positiuo iunctū reddit cōtrariū cōparatiui significationem vt minus prudens.i.stultior. minus stultus.i.prudētior. Quisq̄.i.aliquis nō fuit magis seuerus.i.grauis neq; magis cōtinens.i.a lascinia sibi cauēs. Sed quis est qui pergit.i.qui prosequitur iter suū huc.i.ad hāc partē. Atat interiectio metuentis vel oppressi ex insperato. quidē.i.certe hic est gnato.i.sic appellatus: parasitus.i. qui adulatione

Gnato parasitus. Parmeno seruus.

¶ In hac scena (que tota moralis est) quasi ambulans persona inducitur. Exprimit autē parasitum: sub cuius verbis corruptos hominum mores in assentationem prolapsos ostēdit. adeo vt honeste quoq; psone in eius culpa mente sint. gnato sectā adulādi instituit deinde mira dicacitate ⁊ mordacibus salibus Parmenonē lacessit.

Dij immortales homini homo quid prestat stulto intelligēs quid interest. hoc adeo ex hac re venit in mētem mihi conueni hodie adueniens quendā mei loci hinc atq; ordinis hominē haud impurū itidē patria q̄ obligurierat bona video sentū squalidū: egrum pānis annisq; obsitum. Quid istuc (inq̄) ornati est: qm̄ miser / qđ habui perdidi. Hem quo redact⁹ sum: oēs noti mei atq; amici deserūt hic ego illū cōtēpsi pre me. quid homo (inq̄) ignauissime: itan parasti te: vt spes nulla reliqua in te sict tibi: simul consiliū cum re amisisti: viden me ex eodem ortū loco: qui color nitor vestit⁹ que habitudo est corporis oīa habeo: neq; quicq̄ habeo. Nihil cum est nihil desit tamē. at ego infelix neq; ridiculus esse: neq; plagas pati possum. Quid tu his rebus credis fieri tota erras via. olim isti fuit generi quodā questus apud sclm prius hoc nouū est aucupiū: ego adeo hāc prim⁹ inueni viā. Est genus hoīm qui esse primos se omniū rerū volūt: nec sunt hos cōsector: hisce ego nō paro me vt rideāt. sed ijs vltro arrideo: ⁊ eorū ingenia admiror simul q̄cq̄d dicūt laudo: id rursum / si negant laudo: id quoq; neget q̄s: nego ait: aio. Postremo impaui egomet mihi oīa assentari: is questus nūc est multo vberrimus. Par. Scitū hercle hominē. hic hoīes prorsum ex

victū queritat: ⁊ sic replere ventrem desiderat militis.s.thrasonis quē ille parasitus ambit: vt vētrē impleat: ducit secū huic.s. Thaidi: dono.i.p dono vnā virginē. pape interiectio admirātis: facie honesta.i.habētē faciē honestā ⁊ modestā. Mirū erit sup. ni.i.nisi dabo.i.dedero seu obtulero me turpiter.i.cum pudore meo: hic.i. in hoc loco cum hoc meo eunucho: in viribus exacto decrepito id est senio iam confecto admodū. Decrepiti autē dicti sunt quorū iam fuerant cōclamata funera crepitu et plāgore familie hec puella superat.i. vincit pulchritudine ipsam Thaidem. ¶ Ascensius.

Ac ita vt iussi ⁊c. Principiū est secundi actus. Nam cum Phedria abiturus in agrū domū abierit ⁊ Thais introgressa sit: nullus māsit in proscenio. Ah rogitare. Donatus subintelligit pergis: vt sit. Ah pergis rogitare Et istum quasi vilem ⁊ contemnendum: iste enim pertinet ad contemptum. Tametsi nullus.i.non moueas.

Dij immortales ⁊c. In hac scena optime atq; elegātissime parasitorū mores exprimūtur. Gna. Dij immortales exclamatio admirātis. quid.i.q̄tū hō vnus p̄stat.i. preferēdus est alteri homini.s. quid.i.q̄tū intelligēs.i.prudens interest.i.differt a stulto.i.ab imprudēti adeo.i. certe hoc.i.hec sententia venit mihi in mētem.i. subdit animū meū ex hac re.i.ob hāc causam ego aduenies hodie cōueni.i. sum allocutus quēdam hominē hinc mei loci vel ex eodē loco oriundū quo ego vel eiusdem generis: quasi ijsdē natalibus ortū ita q; alter nō est ex maiori loco nat⁹ q̄ alter atq; mei ordinis.i. mei status q̄tum ad fortunas.q.d. pauperem vt ego sum haud impurū nō auarū qm̄ auaritia sepe dicitur sordes ⁊ auarū sordibus ⁊ bene non auarū quoniā prodigus erat. qui itidē: id est similiter vt ego obligurierat.i.suauibus escis seu epulis consumpserat bona patria.i.que a patre simul relicta fuerant. Et obligurio is. verbū est a greco tractū. Nam ligurion greci suaue appellāt. video.i.aspicio eum sentū.i. horridū. Sentus ta. tum. dicitur a sentibus.i.spinis. ⁊ est ille pprie qui gestat vestē vilem multis frustis compositā cuius frusta spinis colligantur ⁊ cōiungūtur. Vergi.in.iij. Cōsertum tegmē spinis ac cetera gratus: video inq̄ eū squalidū.i. sordidū ⁊ alta sordiū cōgerie obductū. Squalor enī est illuuies densa ⁊ inculcata. Squalere enī dr̄ q̄cquid facie noua viscerib⁹ incutit horrorē video inq̄ eum egrum.i.aīo mestū: ⁊ obsitū.i.

inculcatū. circundatū ⁊ quasi suffarcinatū pānis.i.vilib⁹ indumētis ⁊ annis.i.senio inq̄.i. dixi q̄d istud ornati p ornatus est. Antiq̄ ornati ⁊ ornatus in gtō dixerūt senati ⁊ senatus tumulti ⁊ tumultus vt Priscianus pbat exēplis. ¶ Ubi est aduertēdū q; si in casu recto proferatur interrogatio nō est cōtumeliosa: vt si dicas q̄s hic homo est: si aūt in obliquo proferatur. contēptus significatur vt si dicatur quid hoc est hominis q̄d mulieris: quid ornatus. Rn̄dit alter. Qm̄ ego miser.i.inops perdidi.i.cōsumpsi qđ habui.s.a patre meo. Hem dolentis interiectio quo.i.in quē statū redactus sum.i. deueni: oēs noti.i.cogniti ⁊ amici.i.qui prius erāt familiares cū diues essem deserūt.i.derelinquunt me. Hic.i.tunc ego gnato cōtempsi illū pre me.i.in cōparatione mei.q.d. q̄uis patrimoniū cōsumpserim sicut ⁊ ipse: tn̄ mea industria viuēdi viam cōperi inq̄.i.dixi illi quid modus interrogādi. O homo ignauissime.i.sine animositate et qui totus aīo cadis. Ita ne parasti.i.disposuisti te vt nulla spes sit tibi reliqua.i.relicta ⁊ supersit tibi in te.i.in tuo cōsilio ⁊ industria. Amisisti consiliū.i.rationē qua tibi cōsulere debeas? simul.i.vna cum re.i. substātia tua seu patrimonio. viden.i. vides ne me ortum ex eodē loco: qui.i.qualis color est mihi sup. non enī succensus sum.i.horridus aspectu: qui nitor.i.qualis mūdicia est mihi: nō enim vt tu squalidus sum qui vestitus.i.quis cultus est mihi. non enī pannosus sum vt tu que.i.qualis est mihi habitudo corporis.i.aptitudo status corporis mei.q.d.sum vegeto corpore viuido ⁊ bene habito habeo omnia q̄tū ad industriā.s.q: viuēdi nō deest mihi cōsiliū neq; habeo q̄cq̄ fortunarū.s.cum.i.q̄uis nihil est mihi fortunarū nihil tn̄ desit: a desio.i.deficit vel deest mihi qm̄ viuēdi semp habeo industriā. Rn̄det alter. At.i.sed ego infelix neq; possum esse ridicul⁹.i.qui ab alijs redear ⁊ qui alijs p̄beā ridēdi materiā: neq; possum pati.i.tolerare plagas.i. vt vapulē. Rn̄det gnato q̄d credis tu fieri: his rebus.i.dum q̄s ridetur aut vapulat erras tota via.i.prorsus te decipis ⁊ fallis methaphora est a deuiātibus tracta olim.i.multo ante fuit quodā questus.i.lucrū ⁊ pprie nūmariū. Isti generi parasitorū.s.apud prius.i.supius sclm: hoc est cū essent tēpora meliora hoc aucupiū.i.hoc vite q̄rende genus est nouū.i. recēs nec diu vsar

Secundus actus

stultis insanos facit. Gna. Dũ hec loq̃mur interea loci ad macellũ vbi aduenimus: ꝯcurrũt leti mihi obuiã cupedinarij oẽs. Cetarij: lanij: coqui: fartores: piscatores: aucupes: q̃bus ⁊ re salua ⁊ ꝑdita ꝓfuerãt: ⁊ prorsuz sepe salutãt ad cenã vocãt aduẽtũ gratulãtur. Ille vbi miser famelic⁹ videt me esse in tãto honore ⁊ tam facile victũ q̃rere: ibi hõ cepit me obsecrare vt sibi liceret discere id de me. sectari iussi si potis est: tãq̃ philosophorũ habent discipline ex ipsis vocabula parasiti itidẽ vt gnatonici vocẽtur. Par. Viden ociũ ⁊ cibus q̃d faciat alienus. Gna. Sed ego cesso ad Thaidẽ hãc deducere: et rogare ad cenã vt veniat. Sed Parmenonẽ añ ostiũ Thaidis tristẽ video: riualis seruũ salua res est: nimirũ hi hoies frigẽt: nebulonẽ hũc certum est eludere. Par. Isce hoc munere arbitrat̃ suã Thaidẽ esse. Gna. plurima salute Parmenonẽ summũ suũ ĩpartit Gnato: q̃d agitur. Parme. statur. Gna. video. nũquid hic (qđ nolis) vides. Parme. te. Gna. credo. at nũq̃d aliud. Par. quid tum. Gna. q2 tristis es. Parme. nihil est quidem. Gna. ne sis. Sed q̃d videtur hoc tibi mãcipium? Par. non malũ Hercle. Gna. Uro hominẽ. Par. Ut falsus animi es. Gna. q̃ hoc munus gratũ Thaidi arbitrare esse? Par. hoc nũc dices eiectes hinc nos? omniũ rerũ (heus) vicissitudo est. Gna. Sex ego te totos Parmeno hos mẽses q̃etũ reddã: ne sursum deorsum cursites: neue ad lucẽ vsq̃ vigiles: ecquid beo te? Par. Men? pape. Gna. sic soleo amicos. Par. Laudo. Gna. Detineo te fortasse: tu ꝓfecturus alio fueras. Par. nusq̃. Gna. tum tu igitur paulũ da mihi opere: fac vt admittar ad illã. Par. age mõ: nũc tibi he patent fores: quia istã ducis. Gna. Num quẽq̃ euocare hinc vis foras? Par. Si

patũ. Aucupiũ ꝓprie est ars auiũ capiẽdarũ. nam aucupari significat arte quadã aues inq̃rere. inde transfertur ad alia vt aucupari laudẽ: aucupari gloriã adeo. i. certe inueni primus hãc viã. i. hanc viuẽdi ⁊ parasitãdi rationẽ. Est. i. extat genus. i. modus species hominũ qui volũt se esse primos. i. p̃cipuos omniũ rerũ: nec tamẽ sunt precipui cõsectores hos: id est tales nõ paro. i. non presto: nõ prebeo: non offero: nõ instruo me hisce. i. talibus: vt rideant. i. derideãt me: sed arrideo. i. applaudo vel pareo ⁊ assentior arridẽdo illis vltro. i. nõ rogatus: q̃uis donatus dicat vltro. i. versauice vel insuper ⁊ simul. i. etiã admiror: plus est q̃ laudo ingenia. i. naturas mores eoꝝ. q. d. laudo quicquid dicũt rursum. i. denuo si negãt. id qđ laudarũt: quoq̃. i. etiã laudo id qđ negarũt. quis. i. aliq̃s negat ego etiã nego quis inq̃t ait. i. affirmat ego etiã aio. i. affirmo. Postremo. i. deniq̃ impaui mihi. i. induxi animum meũ assentari. i. cõprobare oia assentiẽdo et adulãdo: is q̃stus. i. illud aucupiũ ille vite modus illud lucrum est nũc vberrimus. i. copiosissimus. Par. Hercle audio scitũ hominẽ. i. scientẽ: hic facit prorsus hoies insanos ex stultis. i. ex cõsideratis reddit insanos. i. sue mẽtis non cõpotes: sed decipientes. Gna. Prosequtur narrationẽ suã. Interea loci abũdat loci vel soni causa adhibetur sicut interea temporis nusq̃ terrarũ nusq̃ gentiũ vbiuis loci. vbicũq̃ locorũ: dum. i. q̃din loquimur hec p̃dicta vbi. i. postq̃ aduenimus. i. accessimus ad macellũ. i. ad locũ vbi obsonia. i. ea que vescẽdi causa in vrbẽ essent allata qualia sunt omnia que addũtur pani ⁊ vino vendebãtur. Marcellus enĩ et cupes vt Festus ⁊ donatus referũt ex snia Varronis duo romani fuerũt quorũ ob latrociniũ vel vt alij volunt ob proditionẽ patrie dãnatorũ edes dirute atq̃ solo equate sunt in areis aũt vbi edes fuerant vẽdi ceperũt obsonia. i. ea que addũtur pani et vino ac ꝓpterea locus ille vocatus est macellũ vel forũ cupedinis: vt festus inq̃t. Antiqui etiã cupedia in neutro plurali. vel cupedias in feminino nominabant lautiores cibos. Ait enĩ Gelius lib. vj. c. xij. Cõiectabamus inquit ad cenulã nõ cupedias ciboꝝ sed argutias qõnũ cupedias posuit ꝓ cibis lautioribus. Cupedinarij aũt dicti sunt oẽs qui esculẽta ⁊ poculẽta vẽdũt. vel vt Seruius inquit. Cupedinarios vocãt voluptatis et cupiditatis ministros: oẽs ergo cupedinarij leti cõcurrunt obuiã mihi. s. cetarij. i. qui maiores pisces vendũt. lanij. i. qui pecora laniant quoꝝ officina dicitur laniena. Inde laniste deducti sunt q̃ laniandis presunt gladiatorib⁹. coqui. i. qui obsonioꝝ decoquẽdorũ curã gerunt. Fartores qui farcimina faciũt. quos vulgus pastillarios vocat. tametsi pastillus sit paruus panis et dulciari⁹. Horatius. pastillos rufilus olet. itaq̃ qđ dicit̃ pastillus deberet poti⁹ dici farcimẽ minis. piscatores. i. qui recentẽ piscẽ prebẽt. aucupes. i. auiũ captores. ab auib⁹ capiendis dicti q̃bus tendũt insidias: quibus cupedinarijs profuerãt ⁊ re. i. substãtia ⁊ patrimonio salua: id est cũ adhuc haberẽ patrimoniũ saluũ. ⁊ re ꝑdita. i. adhuc postq̃ rem meã cõsumpserã q̃nquidẽ manticinabar. i. furabar vel dolose agebã de alieno: manticinor aris. vel mãticulor aris. significat furari vel dolose agere. quasi ergo dicat cũ de meo impẽderem et de alieno mãticinabar illis semper profuerã ⁊ prorsum expletiua est hic hec particula sepe salutant me vocant me ad cenã. gratulantur aduentũ. i. ob aduentum meum: verbactũs pro dtõ ponitur. Aduentus autẽ proprie expectatorum necessariorũq̃ dicitur. vbi. i. postq̃ ille miser famelicus: id est fame confectus a fame et edendo quasi famelicus videt me esse in tãto honore et videt me querere victũ: id est alimoniam tam facile: id est tam leni via ⁊ ratione: ibi. i. tunc homo: scilꝫ ille miser cepit obsecrare: id est vehementer et quasi per sacra rogare me vt sibi liceret discere: id scꝫ artem parasitandi de me: id est a me: antiqui enim magis de illo ⁊ de me dicebãt q̃ ab illo vel a me iussi: id est precepi illum sectari me. i. esse sectatorem mei ⁊ proprie: nam et secte philosophorum ab eo dicte sunt si potis est: id est si potes et ei ingeniũ aptum itidem. i. similiter parasiti vocẽtur gnatonici a Gnatone parasito tanq̃. i. veluti discipline. i. secte philosophorũ habent vocabula ex ipsis philosophis: scꝫ. Parme. Parmeno interrumpit et distinguit longiloquium parasiti neq̃ tamen ab eo sentitur. viden: id est vides ne quid ocium. id est securitas. hoc est curarum vacuitas et cibus alienus faciat: quasi vt Persius inquit venter sit artis magister. Gna. sed cesso. id est nimis cunctor et tardo deducere hanc puellam ad Thaidem: ducitur quis ad supplicium: sed deducitur in letitiam: et cesso inq̃: id est nimis cunctor rogare vt veniat ad cenam sed video Parmenonem tristẽ ante ostium Thaidis seruum appositiue dictum: id est qui est seruus riualis. i. emuli militis scilꝫ. Phedrie qui Thrasonis riualis erat: res est salua prouerbialiter dictum: id est res bene se habet nimirum. i. certe hi homines frigent. i. cessant remissi sunt et pigri. Nam pigrum frigus dicitur certum est mihi. i. constitui apud me ⁊ decreui eludere. i. decipere verbis vel deridere hunc nebulonẽ: scilꝫ

parmenonem nebulonem inquit.i.vel furem ꝙ nebulas obijciat ꝛ tenebras sequat:vel mollem vt nebulã vel inanem ꝛ vanum vt nebula est.Par.isce pro his vetuste.s.gnato arbitrantur thaidẽ esse [illegible] hoc munere illius puelle. Gnato. Gnato impartit plurima salute Parmenonem suũ summum amicum sup.quid agitur.i.quid [illegible] a te.s.parmeno stat a me scz.i.ego sto neq; ambulo:sed erectus ante ostiũ maneo.Gna.video a te.s.stari nunqd nam.i.quid vides id qđ nolis videre.s.parme.video inq;.te quem nolim videre.Gna.at.i.sed nunquid aliud vides.s.qđ nolis preter me Parmenonem.quid tum.i.quid tunc esset si aliud viderẽ quod nolim vel quid deinde vis dicere.Gna.quid i.cur es tristis.Parme.equidẽ nihil.i.ppter nullam rem sum tristis:vel cape nihil pro non. Gna. ne sis.i.noli esse tristis:sed quid.i.que res hoc mãcipium.i.hoc serua puella videt̃ tibi.i.quid dicis de hoc mancipio.Parme.hercle nõ est malum mãcipium.i.non est inuenustum neq; deforme.Gnato.vro.i.incẽdo hoiez.s.Parme.vel vro.i.dolore ango hoiem parme.vt.i.q̃tum es falsus animi pro animo antiptosis.i.q̃tuz errat ꝛ decept⁹ est.Gna. q̃.i.q̃tum arbitrare.i.putas hoc munus esse gratum Thadi.Parme.dices nunc vos me ꝛ heruz eiectos hinc.i.ex domo thaidis hoc munere.s.he⁹ vicissitudo.i.permutatio.vel alterna mutatio oiz rerum est.Gna.O parmeno ego reddã.i.efficiã te quietum hosce sex menses totos.i.integros sine vlla intermissione aut cessatione ne cursites.i.frequenter curras sursum deorsum.i.huc ꝛ illuc:neue.i.vel vt non vigiles:immo vt dormias vsq; ad lucem neq; noctẽ insomnẽ ducas: ecqd.i.nunqd beo te.i.te beatuz facio.Parm. Men.i.me ne beas pape admirantis.Gna.soleo sic beare supp.amicos.Par.laudo illud.s.Gna.detineo.i.impedio te ꝛ remoror fortasse eras profecturus alio.i.in aliuz locum aduerbium.Parme.nusq;.i.in nullum locum eram profecturus.Gna.igitur tum.i.deinde da mihi paruulum opere.i.parum adiuuamen vt admittar.i.introducar ad illam thaidez. Parme. age ho.tantis particula modo.i.tãtummodo:vel nunc fores patent.i.aperte nunc sunt tibi:q: ducis istam puellam.Gnato.num.i. nũquid vis quẽ q̃.i.aliquem euocari hinc.i. ex domo foras ad te scilicet Par. sine.i.permitte.aut expecta ꝙ supple

ne biduum hoc pretereat qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus ne tu istas (faxo) calcib⁹ sepe insultabis frustra.Gna.etiã nũc hic stas Parme. eho nunnam hic relictus custos ne quis forte internũcius clam a milite ad istam cursitet.Par.facete dictũ mira vero militi que placeant.Sed videon herilem filiũ minorem huc aduenire:miror quid ex pireo abierit:nam ibi custos publice est nunc non temere est:et properãs venit:nescio quid circunspectat.

Cherea. Parmeno.

In hac scena nouus amor Cheree ephebi ostenditur.Laus forme virginis conspecte:conquestio.Cheree de interceptione archimenidis virginis diuerticulum ad Thaidem:deinde consiliuz ei⁹ potiunde per subornationem Cheree loco Eunuchi hic omnia tãta fiunt virtute comici poete vt hoc cõmẽtum sua sponte occurrisse non quesitum aut elaboratum videatur.

Occidi.neq; virgo est vsq;:neq; ego qui illaz e conspectu amisi meo.Vbi queram: vbi inuestigẽ:quem percuncter qua insistam via incert⁹ sum.Vna hec spes ẽ:vbiubi est:diu celari nõ põt.O faciẽ pulchrã deleo oẽs dehinc ex ani

hoc biduum.i.duorum dierum spacium:pretereat.i.traducatur effluat faxo.i. faciam quod supple tu qui fortunatus.i.cui prospere omnia cedunt aperis mihi nunc fores : vno digitulo.i.facillime ne.i.valde vel certe insultabis. i.pulsabis sepe istas fores:calcibus.i.pedibus seu talis pedum:et quidem frustra.i.ne quicq; incassum,dicimus insulto tibi et te insulto foribus et fores.Gna. etiam parmeno tu stas hic:quasi dicat non admitteris intro eho interiectio attentionem mouens,nunnam:id est nunquid.nam est syllabica adiectio.vt quidnam es supple relictus a Phe.supple custos.i.speculator et prohibitor ne forte quis:id est aliquis internuncius:id est amantium minister qui nuncia mutua differt:cursitet clam.i.secreto a milite ad istam thaidem. Par.facete dictum est supple ironice. quasi infacete.i. inepte illud dictum esse intelligat vero.i. sed mira.i mirum hoc est quid mirum est: supple ea facete esse dicta que placeant militi quasi vero delicatas aures habeat in dignoscendis. facete dictis ab infacete dictis : hoc autem totum per ironiam intelligendum est vel ea sunt supple mira que placeant militi:sed video filium herilem.i.filium heri mei scilicet Cheream fratrem phedrie minorem natu:scilicet iuniorem phed. aduenire huc miror.i.nescio quid:id est cur abierit. id est discesserit ex pireo.i. ex eo oppido in attica quod oppidum portus erat atheniensium : pars enim illa maritima accessu litoris erat clementior quare minor:nam est tibi.i.pyrei publice.i.ex publico constitutus custos aduersus predonum incursus:illic enim iuuentus attica excubabat:nunc non est temere. i. inconsiderate hic supple.q.d.non sine causa et consideratione:nunc est visum ei huc venire vel esset:ꝛ.i.etiã venit huc properans.i.festinus circunspectat.i. circunlustrando oculis omnia emolitur nescio quid ꝛ parat.

Ascensius.

Dii immortales ꝛc.Dicimus auctore Laurentio valla. O particulam tunc recte supprimi quando non est excandescentia:neq; vehemens animi concitatio:idq; tam cum accusatiuo vt miseram me.ꝙ cum nominatiuo et vocatiuo vt dij immortales ꝛc.Isce arbitrantur: vt donatus . prisc.sulpitius ꝛ multi alij attestantur. Isce hoc loco ponitur pro ntõ plurali.Vnde legendũ est arbitrãtur:non arbitratur:quia non tam de gñatione q̃ de milite riuali loquitur.Riualis autem dicitur qui ad eandem amicam tendit cum emulatione . Tractũq; est ab armentis ad vnum riuum non sine emulatione et conflictu tendere solitis.Plurima salute ꝛc. Petulanter ꝛ magnifice dictũ.vt a parasito p petulãtiã se btissimũ pre alterius seruo predicãte.vñ impartit.i.participẽ facit illũ summum suum:videlicet amicum ꝛ sodalem salute.In qua re cauendũ est nobis ne ad beatiores ꝛ maiores nobis loquentes simili vtamur loquela.Est enim latina: sed nimis pomposa nec conueniens modicis aut humilibus respectu potentium:vt falsus animi.Bene seruo dat sermonem minus grammaticum.Me sursum deorsum.Tractum inquit valla hoc est a situ vrbis atheniẽsis:cuius portus deorsum est arx sursum.Nusq; subaudi,pfecturus erã.Vñ est aduerbiũ tam ad locum ꝛ in loco q̃ de loco.Sed video.Parasceue est future scene etiam habitum futuri sermonis prenotans.

Occidi ꝛc.In hac scena nouus amor Cheree ephebi ostenditur ꝛ consilium potiende virginis demõstrat. Che.cherea inducitur tanq̃ properans et circunspiciens videre ne puellam cuius in amorem exarcerat. Occidi media breui: ab ob ꝛ cado pro morior.i.mortuus sum siue perij ac perditus sum:neq; virgo.i.puella ducta ad thaidem est vsq;.i.in aliquo loco quem aspiciam.neq; ego sum inq; vsq;.q.d.eam perdendo illam me quoq; perdidi ꝛ hoc amatorie.nã dũ illa nõ inuenit seipsum perditũ cẽset : neq; ego inq; sum vsq; qui scilicet ego amisi illam e conspectu meo incertus sum.i.dubius vbi inuestigẽ.i. per vestigia eã sequar

quẽ hoiem percũcter.i.nescio quẽ interrogẽ si vestigia desint.incertus etiã sum qua via insistam.i.qd iter teneã sequẽ
do eã.hoc est summa spes mea.i.precipua expectatio ⁊ fiducia vbiubi.i.vbicunq̧ est nõ potest celari diu propter nimiã
forme gloriam o admirantis est faciem.i.formã totã ac facturã ⁊ spẽ totã que apparet ⁊ cernitur pulchram.i.venustã:
ibi particula o accusatino iungitur ⁊ admirantis est:vt Uerg.o fortunatos nimiũ bona si sua norint agricolas: inter⸗
dum etiã iungitur nominatino ⁊ vocatino in quibus structuris possunt subaudiri verba pro legẽtiũ arbitrio. dehinc

mo mulieres . tedet quotidianarum harũ formarum. ¶Par. Ecce autem alterum nescio quid de amore loqui tur. O infortunatum senẽ. hic vero est: qui si occeperit amare/ludum/ iocũq̧ dices esse illum alterum : preut huius rabies que dabit. Che. Ut illũ dij deeq̧ senium omnes perdant:qui me hodie remoratꝰ est: meq̧ adeo qui restiterim:tum autem qui nõ illum floccifecerim. Sed eccũ parmenonẽ. salue. ¶Par. Quid tu est tristis: quid ne es alacris? vñ is? Cher. ego nescio hercle/ neq̧ vnde eam:neq̧ quorsum eam:ita prorsus sum oblitus mei. ¶Parmeno. Quid queso? Cher. amo. ¶Parme. Hẽ. Cherea. Nunc parmeno te ostendes: qui vir sies. Scis tu te mihi sepe pollicitũ esse Cherea aliq̃d inueni modo:quod ames: in ea re vtilitatẽ ego faciam vt cognoscas meam:cum in cellulam ad te patris penam omnẽ congerebã clanculum. ¶Par. Age inepte. Che. Hoc hercle factum est fac sis nũc promissa ipsa appareant siue adeo digna res est:vbi tu neruos intendas tuos. Che. haud similis virgo est virginũ nostrarũ:quas matres studẽt demissis humeris esse vincto pectore vt graciles sient: si qua est habitior paulo/pugilẽ esse aiũt deducunt cibunt:tãetsi bona est natura reddũt tali curatura a iũceas. itaq̧ ergo amanẽ. ¶Par. Quid tua istec? Che. noua figura oris. ¶Par. pape. Che. color verꝰ : cor⸗

i.ammodo deleo ex animo meo.i.aufero ex animo ⁊ oblittero oẽs mulieres alias ab hac puella me tedet.i.tedio efficior harũ formarũ.i. facierũ quotidianarũ.i.leuiũ ⁊ visitatarũ.Par.aũt. i. sed ecce in conspectu adest anteq̧ repẽtinũ malũ alter filius loquitur nescio quid per indignationẽ dici sepe solet nescio quid per cõtẽptũ de amore exclamantis et dolẽtis est senẽ.i. patrẽ horũ iuuenum phedrie ⁊ cheree infortunatũ.i.infelicẽ vero.i.sed hic.i.talis cherea supple est.Donatus tamẽ vult ꝙ per hic intelligatẽ potius senex malo tñ vt cherea ꝓpter sequẽs relatiuũ q̃ non referendũ ad senẽ:sed ad chereã q̃.s.cherea si acceperit. i. incepit amare dices.i.diceret aliq̃s illũ alterũ.s.phedriam fuisse ludũ ⁊ iocũ:ludus est in facto iocus in verbo:preut illa erunt sup.que rabies.i.insania amoris huius cheree dabit.i.mouebit:dici eñ sic eleganter solet hoc non est nisi ludus ⁊ iocꝰ prout illa sunt q̃ fecit alter preut illa sunt hoc est in cõparatione eorũ que alter fecit.pre eñ sepe significat in cõparatione:vt Cice.ad Sulpitiũ.At cõtra nobis non tu quidẽ vacuus molestijs sed pre nobis beatus videris.s.pre nobis dixit in cõparatione ⁊ respectu nostrũ:itaq̧ preut particula nõ q̃dẽ ꝓpositio:sed aduerbiũ retinet significationẽ illiꝰ ꝓpositionis pre casui nõ seruit:⁊ ea est ita vtendũ vt dictũ est.Che.vt.i.vtinã dij ⁊ dee ꝑdãt.i. destruãt illũ seniũ.i.illũ senẽ in quo dicto nõ respexit genꝰ sed intellectũ tantũ dixisset eñ illud.atqui: q: senẽ intelligebat dixit illũ ⁊ seniũ apposuit ad cõniciũ senis illius cognati patris qui eũ detinuerat qui retulit ad intellectũ nõ ad vocabulum: qui. s. senex remoratꝰ est.i.detinuit me hodie. Remoror ris.significat detineo es.diciturq̧ a remora ore qđ significat pisciculũ echeneidẽ nomine naues remorantẽ.⁊ adeo.i.valde vel certe dij ⁊ dee ꝑdant me q̃ restiterim.i.cessauerim seq̃ virginẽ: propter eũ autẽ.i.sed tũ.i.deinde vel cape illas particulas ꝑ ⁊ repetendo dij ⁊ dee etiam perdãt me: qui nõ floccifecerim.i.contempserim illũ senẽ.sz eccũ i.ecce hic prope video parm̃.deinde vt accessit ad eũ subiunxit.salue parmeno.i.saluus sis.Par. q̃d cur es tristis.i.vultu mesto q̃d ne.i.cur nõ es alacris.i.letus:vñ is.i.venis.authores eñ ⁊ eo ꝓ venio ⁊ rursus venio ꝓ eo indifferẽter vtunẽ.Che.hercle ego nescio neq̧ vñ eã.i.veniã ita prorsus.i.adeo oĩno sum oblitꝰ mei.i.adeo totꝰ sum amoris insania correptꝰ neq̧ scio sup.quorsum.i.v̾sus quã partẽ eã.Par.q̃so q̃.i.quõ vel cur ita es tui oblitꝰ.Che.amo. i.amore sũ correptꝰ.Par.hem iteriectio idignãtis.Che.o ꝑmeno nũc ostẽdes q̃.i.qualis vir sies.i.q̃tã potestatẽ ⁊ virtutẽ habeas:vel q̃tũ fidelis sis ꝓmissis stãdo tu scis te pollicitũ eẽ.i.spõte tua mihi ꝓmisisse:⁊ quidẽ in hec v̾ba siue i hãc formã:⁊ est mimesis:qm̃ nõ est cõtentꝰ dicere q̃d sit pollicitꝰ:nisi etiam dicat quõ ⁊ quibus verbis.verba hec sunt.o cherea inueni.i.excogita elige mõ.i.tm̃mõ aliq̃d qđ ames.i.qđ sit tibi cordi.ego parmeno faciam vt tu cognoscas meã vtilitatem.i.q̃tum ero tibi vtilis in ea re quam amabis:⁊ scis inquam te esse id pollicitum:cũ.i.qñ congerebam.i.vel coadunabam vel cõportabã ad te clãculũ.i.secreto occulte et quo cõgerebã ad te in cellulã.i.in aliquã camerulã vel in aliũ locũ domus aptũ reponẽdis claudẽdisq̧ rebꝰ:cella eñ ab eo dicta est ꝙ eã clausam esse cõueniat ob ea q̃ in ea celantur ⁊ cela ⁊ celariũ dicit a reponẽdis claudẽdisq̧ rebꝰ esculẽtis ⁊ poculẽtis:itaq̧ cella vel cellula a celando rite dici debetq̧ in ea celanẽ reposita:cũ ergo congerebã clãculũ ad te in cellulã oẽm penum patris.i.q̃cq̃d esculentũ ⁊ poculentũ pater habebat domi repositũ lõge visionis cã.nõ aũt quotidiani vsus ⁊ hiperbolicꝰ est.Ueteres aũt dixerunt ⁊ hoc penus ⁊ hic penus ⁊ hec penus.Itẽ ⁊ hoc penu indeclinabile.Parme.O inepte qui sc3 dubitas de promissis vel iactas te multum largitum age vel hortantis est vt inueniat aliquid quod amet:aut si verbum.i.effice ergo vt aliquid inuenias.Che.hercle hoc factum est scilicet inueni quod amem fac.i.effice nunc sis.id est si vis sicut cape si vis Persius.Uide si pro si vis intellige ergo sic fac sis vt supple ipsa promissa tua appareant nunc si adeo.i.si certe vel valde:aut satis digna res est vbi.i.in qua tu intendas neruos tuos.i.labores aut pericliteris.i.de tuis viribus capias periculum.Alij applicãt illud dictum siue adeo digna res est vbi tu neruos intendas tuos ad personam parmenonis sed meliꝰ vt sentit Dona.totum applicatur persone cheree.Uirgo illa haud. id est non similis nostrarum virginum. id est virginũ nostre terre ⁊ patrie.dicimus enim similis huic ⁊ similes huius:quas scilicet virgines nostras matres student. id est laborent:dant operã esse humeris demissis:id est habere demissos ⁊ non extantes humeros:⁊ quas student esse pectore vincto:id est castigato:tenui:represso:cohibito:non permissꝰ distenti neq̧ diffluere. Aliqui habẽt iuncto:sed donatus legit vincto quem puto sequendũ:vt sint graciles.si qua est virgo paulo habitior:id est vegetior aptior. Inde habitudo corporis dicitur quasi status eius ⁊ factura seu aptitudo.Uel cape hoc dictum sic:si qua est habitior.id est si est aliqua do corpulentior q̃ decet puellam? Et est quod barbare dicitur si aliqua est in satis bono puncto: vbi diceretur recte si qua est habitior paulo. Aut vt Gellius habet si qua est corpore bene habito ac vegeto aiunt.id est dicunt matres vel

pus solidum:/ꝛ succi plenũ.Par.anni quot.Che.sedecim.Par.flos ipse.Che.hanc tu mihi vel vi:vel clã vel precario fac tradas mea nihil refert.dum(potiar) modo.par.quid?virgo cuia est?Che.nescio hercle.par.vñ est?Che.tãtundẽ.par.Ubi habitat?Che.ne id quidem:Par.vbi vidisti.Cher.in via.Par.qua ratione amisti.Che.id equidẽ adueniens mecũ stomachabar modo neqꝫ ego quemꝙ hominem esse arbitror:cui magis bone felicitates omnes aduerse sient.Par.Quid hoc sceleris est.Che.perij.Par.Quid factum est.Che.rogas patris cognatum atqꝫ equalem archimenidez nostin?Par.quidni:Che.is(dum hãc sequor)fit mihi obuiã.Par.incõmode hercle.Che.immo enimuero infeliciter.nam incõmoda alia dicenda sunt.Par.illũ(liquet mihi deierare)his mẽsibus sex vel septem prorsus non vidisse proximus nisi nũc:cum minime vellẽ:minime neqꝫ opus fuit.eho nonne hoc monstri simile est.quid ais?Parm.maxime.Che.Continuo accurrit ad me ꝙ longe quidem incuruus:tremulus:labijs demissis:ge=

homines eam esse pugilem.i.pugne aptam:quod virorum potius est:cum mulieres sint imbelles etiam audire est co=lonos appellantes mulierem corpulentam ac robustam militem matres inqꝫ deducunt.i. diminuunt illis puellis ci=bum ꝛ dietam illis imponunt.tametsi.i.ꝙuis natura earum puellarum est bona.i.plena magna ꝛ pinguis reddunt.i.exhibent perficiunt eas iunceas.i.tenues et pallidas tali curatura.i.tali diligentia. nam curatio est medicine curatiua est diligentie.ergo ita.i. eo pacto amantur per ironiam quasi dicat nemo illas pallidas amat quas curatura tales fecit:sed eas potius que natura.Uel intellige sine ironia.qꝫ.i.et ergo amantur ita.i.tali industria et curatura efficitur vt amentur non nature beneficio.Parme. quid interrogandi modus est distinguendo a sequentibus. deinde subde dic supple.(vt ait Dona.)qualis est istec.i.ista puella tua quã scilz amas. Che]. noua.i. inaudita inusitata forma.i.figura venustas oris.i. faciei est supple. illi vel si sint ablatiui casus:et tũc sic ordina: quia petierat parmeno qualis esset subdit est sup . noua forma oris.i.habet nouam facie figuraz. Parme. pape interiectio admirãtis venustatem virginis. Che.color eius est sup. verus.i. naturalis non ex cura/ex ceco corpus est illi solidum.i.firmum plenum forte non flaccidum non corruptũ curamentis vt nostrarum virginum : et corpus inqꝫ eius est plenum succi.i.humoris non corrupti quo animalis corpus alitur ac sustentatur . nam humor in corpore animalis qui corrupt⁹ est dicitur pus. Uergi. Et succus pecori et lac subducitur agnis. Succus vt ait Do.est humor in corpore quo abũdãt bene valentes et dicitur proprie quasi sugus quoniam illum humorem membra sibi sugũt ex alimentis vt se repleant. Deinde subdit.Succus est pinguedo membrorum. Hec Do . Dixit ergo Terẽ. Succi plenum: quia nemo dedurit cibum illi . Par.quot sunt anni illi.Che . sedecim . Par. Flos ipse iuuentutis in ea est supple cum sit sedecim annos nata.Che.tu fac.i.labora vt tradas mihi hanc puellam:tractum a iure est. nam res vendita tradi debet vel alio modo contracta et recte tradas : quia subdit vel vi.i. violenta quia virgo est vel clã quia custoditur:vel precario.i. per preces qꝛ Cheree pretium deest.Hec tria verba vi clã precario] ex iure deducta sunt quib⁹ nõ rite res agit:ꝛ mala fide aliquid possidet:/qꝛ sine pretij mẽtione nihil.i.nõ fert mea.q.d.non curo qua via tradatur mihi:dũmodo potiar.i.poto meo ea vtar.Par.quid modus interrogandi:virgo illa cuia est.i.cuius conditionis serua ne an filia.ꝛ bene dixit cuia.Nam tã serua:qꝫ filia in potestate sunt aliena.Chere.hercle]nescio]cuia sit.Par.vnde est.i.ex quo loco est oriunda.Che.tm̃dem scio:sup.ꝙtũ scio de eius conditione.Par.vbi habitat.i.moratur.Che.ne quidem.i.nec etiã scio inqꝫ id.s.vbi habitet.Et est venusta variatio responsionis.Nũc ne scio nũc tm̃dem deniqꝫ ne id quidẽ.Par.vbi vidisti eam.Che.in via.Par.qua ratione.i.quo pacto quomodo amisti.:id est amisisti eam.Che.equidẽ ego]adueniens.i.accedens huc stomachabar.i.indignabar modo.i.propter id:qꝛ sic mea culpa]amiseram mecũ.i.apud me:neqꝫ arbitror ꝙꝙ.i.aliquem hoiem esse quem me sup.cui omnes bone felicitates.i.boni successus:ꝛ bone dixit Dona.poni pro magne nimie vel noue:sint magis aduerse cũ ex eis aliquid qð ledat nascatur:nã qð occurrerit:ei felicitatis loco putat:sed qð amiserat infelicitatis ꝛ aduersitatis.Et vt ait Dona.Epytheta]tribus de causis noibus adduntur.s.causa discretionis vt phrygie molimur montibus ide.Aut proprietatis:vt terribili impessum seta dentibus atris.Aut ornatus vt alma venus.Parmeno.quid hoc sceleris est.i.quid est hoc scelus quod commissum est a te vel ab alio vt ita sis infelix.Cherea.Perij.i.perditus sum.Parmeno quid est factum.Chere.rogas i.queris nostin.i.cognoscis ne achimenidem cognatum patris atqꝫ equalem.Parmeno.qdni.i.cur non nouerim supple.Nam quidni signat quod nisi aut cur non.Ueteres enim ni pro ne ponebant.ꝛ ne pro non. Plautus.ni stulta sis i.non:et ne vult pro] non vult.Cherea.dum.i.ꝙdiu sequor hanc puellam fit.i.efficitur.offertur obuiam.i.in occursum.mihi.Parmeno.hercle factus est supple tibi obuiam incommode.i.tempestiue et importune.Cherea.immo enimuero.i.sed certe infeliciter factus est obuiam mihi.Nam o Parmeno alia infortunia scilicet que in mora sunt dicẽda incommoda non autem istud sed maxima]quedam ac noua infelicitas ꝛ si quid grauius est dici debet.liquet mihi. i.liqdum est vel constans vel manifestum:aut certum est mihi:ꝛ quod dici solet paratus sum.Nam si quis constituerit aliquid facere illud efficere est paratus liquet mihi.i.paratus sum deierare.i.valde iurare:si de producta legatur vel]si] correpta legatur deierare intellige.i.deos iurare.paratus ergo suz iurare me supple.non vidisse illum senez prorsus.id est omnino his sex vel septem mẽsibus proximis.i.superioribus aut preteritis.(Nam preterita ꝛ futura nobis sunt proxima:presentia autem ea sunt in quibus sumus nunc.)Quod autem dici inepte solet illum non vidi de post sex vel septẽ menses.Diceretur recte et eleganter sequendo Terentium qui dicit illum non vidi his sex vel septem mensib⁹ supioribus primis vel preteritis lapsis vel actis nisi nunc cũ.i.quo tpe minime.i.vellẽ vidisse eum:ꝛ cũ minime. i.non fuit opus.i.necesse neqꝫ vtile:eho interiectio indignationẽ ꝛ animi passionẽ ostendens:nõne hoc est simile monstri.q.d.nõ ne hoc est deforme admodũ ꝛ velut portentũ ꝛ fedum mõstrum.i.ita pdidisse eã aduẽtu senis illius.qd ais.i.que est in hac re opinio.Parmeno maxime.i.admodum est simile monstri.Che.continuo.i.ilico accurrit:id est accessit ad me curriculo:ꝙ longe.i.quantum longe quod dici solet quantum [illegible] longe:vel si vis subaudi ꝙ longe eram.Accurrit ergo qdem:id est certe incuruus.i.valde curuus:in nunc auget [illegible] minuit dictionez:tremulus.i.titubans pre senio labijs demissis:id est depressis aut pendentibus.Labra sunt superiora:labia vero inferiora:labre autem sunt proprie asinorum.A magnitudine labrorũz dicuntur labrones sicut chilones improbius labrati dicuntur:nam chila grece labra sunt improbiora ꝛ modum excedentia.Et propterea quidẽ pisces improbius labrati chilones dicuntur accurrit inqꝫ gemens.i.gemebundus propter continuatam tussim inquit.i.dixit o Cherea.Heus vocantis aduerbium est:heus ꝛ

chere procedente iterum dicit senex heus dico tibi. vel intellige eum vno tenore dixisse restiti. i. constiti fixi gradum retinui p edem: scin. i. scis ne quid ego volebam te. potest intelligi facere vt sit quid volebam te facere. sed melius supplitur ꝙ addatur. Gellius. Hoc te volebam nescius ne esses et eleganter dicitur quid me vis. Quod vulgo dici solet: quid vis mihi. Dic verbum est Cheree admonētis eum: vt dicat celeriter. Judicium est mihi cras. i. in ius vocatus sum in crastinum: aut est mihi negotium cras agendum: seu causa agenda et controuersia. Deinde subdit cherea. Quid tum. i. quid inde vis dicere si sit tibi iudicium dixit senex vt nuncies diligenter patri tuo: vt meminerit esse aduocatus mihi cras mane. Dum. i. quādiu dicit hec hora vna abijt. i. discessit transijt traducta est rogo. i. interrogo: nunquid. i. vtrum aliquid aliud velit: quasi dicat significo me abire dicendo quod abeūtes solent. nam abituri ne id dure facerent nunquid vis dicebāt ijs quibuscō stituerāt inquit senex recte pro eo quod est nihil aliud volo ⁊ quidam moraliter dictum est et gratiose: vt ita loquar. est enim in his dictis carientismos abeo. i. discedo quum respicio ad virginē huc. i. in hanc partem in qua meretrix thais habitabat. Interea. i. dū id agebatur illa puella auerterat. i. diuerterat sese cōmodum. i. oportune tempestiue: vel vt ei visum sit commodum. i. oportunum ⁊ tempestiuum ⁊ ego dicēdi genere vti perpulchrum est. Nam interdum dici solet cū vidit bonum suum collectis sarcinulis discessit et eleganter sic diceretur. Nactus oportunitatem discessit vel sic ipse autem collectis commodum sarcinulis abscessit auerterat ergo sese huc: scilicet in hanc nostrā plateam: quia vicina erat illis thais ad quam deducebatur. q. d. in hanc nostram vicinitatem diuerterat: quia in eadem platea. i. in eadem planitie ⁊ amplo loco vrbis multi ⁊ frequentes commorantur illicꝙ frequens vicinia esse solet. Par. mirum est ni. dicit hāc que data est dono huic thaidi modo. i. pauloante. hic autem dicēdi modus per mirum perpulcher est: vt si sic dicatur latine quod in ore populi esse solet. Edentes intuēs si non edat mirū ni sibi mortem consciscat. Cher. cū aduenio huc nulla erat hic. i. nō erat puella. Par. s. comites secuti sunt virginem scilicet. hic ponitur pro eo quod barbare dici solet libēter vt in tali dicēdi genere. Libēter comites secuti sunt eam. Che. verum hec particula verum est hic inceptiua ⁊ non relatiua vt sepe fit parasitus scilicet gnato cū ancilla. i. parasitus ⁊ ancilla secuti sunt eam. Parmeno scilicet. i. certe ipsa est quam queris desine cessa iam conclamatū est. i. finitū est vel transactum: vt conclamata corpora nihil reliqui iā habēt ad vite officia. vel cōclamatū est. i. manifestū est vt in cōclamatis funeribus nulla dilatio est doloris ⁊ luctus. Vñ Lucanꝰ ait. corpora nōdū cōclamata iacēt. aut ꝯclamatū est. i. satis deploratū est satisꝙ vociferatū est: q: dixerat o infortunatū senē tanꝙ dicat iā occisum patrē ꝓpter filij vtriusꝙ amorē. Che. agis alias res. i. vel nō intēdis ad id qđ dico occupatꝰ in alijs rebꝰ cogitādis aut nugatorias ⁊ vanas res agis. i. iocaris. Par. eqdē. i. certe ago istuc. i. intēdo ad id qđ dicis. Che. dic mihi nostin. i. cognoscis ne q̄ sit illa puella aut audistin. i. accepisti ne ab aliquo q̄ sit. Par. vidi eā: ⁊ noui. i. cognosco eā: scio quo. i. quē locū sit adducta. i. deducta. Cherea. Eo mi parmeno nostin. Par. noui. Che. ⁊ scis vbi sit. Par. deducta est huc ad meretricē Thai. eē ⁊ data est ei dono. Che. qs est is hō tā potens cū hoc tāto. i. tā egregio munere. Parme. Thra. miles amator Thaidis riualis phedrie. i. emulꝰ. riuales eñ dicuntur emuli de eadē muliere quasi in vnū amorē deriuātes facta trāslatiōe a feris bestijs q̄ sitiētes cū ex eodē riuulo haustū petūt in preliū inuicē veniūt. Jnde in iure riuales vel corriuales dicunt᷑: q̄ in eodē riuo ius habēt ⁊ ꝓ eo sepe contēdūt. Cherea. ꝑdicas. i. dicis duras. i. asperas acerbas partes. i. onera seu ꝓuinciā asperā fratris. q. d. fratri est res cū potēti viro ꝓpterea illi dure partes sunt. Pro eo eñ qđ dr magnā mihi iponis ꝓuinciā diceret᷑ recte magnas seu difficiles mihi partes iponis. Par. imo eñ. i. sȝ certe si scias qđ donū frater tuꝰ cōparet. i. emat aut cōparādū putet ꝯtra sup. hoc donū vel ꝯtra. i. vicissim vel ex opposito vt sit aduerbiū: tū. i. tūc magis dicas id. s. duras phedrie eē partes: vt cū tā diuitie ⁊ largo ꝯtēdat donis seu munerib9 certet. Che. Hercle. i. ꝑ herculē q̄so quodnā. i. qđ bonū cōparat huic. Par. Comparat eunuchū. Che. Obsecro me. i. vtrū cōparat illū hoiem inhonestū. i. fedū senē. i. annosum muliebrē. i. effeminatū ⁊ q̄ molliciem habet mēbrorū vt mulier ideo vituperat ab etate ꝙ ait senē: ⁊ a mēbrorū mollicie cū ait muliebrē quē. s. hominē mercatus est. i. emit heri. Parme. Jstū ipsum cōparat inquā. Che. certe homo ille. s. frater quatietur. i. trucidetur impelletur vel fugabit᷑ ⁊ q̄dē verberibus foras. Dici etiā solet feri canem foras. i. feriendo foras canem eijce. Sed non sciui istam thaidem esse vicinam nobis. Par haud. i. non diu est ex quo sup. est vicina nobis. Vbi diu est nomen: cum supponat huic verbo est. Che. perij: id est perditus sum ne: id est vtrum est verum sup. me nunquam vidisse illam scilicet thaidem. Ehodum interiectio mouens attentionem dic mihi: id est responde mihi ne: id est vtrum est forma. id est habet pulchritudinem talem sup. vt fertur: id est vt rumor. Nam aristoteli est scientie copia: debet resolui per habeo vt Priscianus sentit pro eo quod est aristoteles habet copiam scientie. Parme. sane: id est certe est forma ingēs: vt fertur: affirmat enim ibi sane. Che. at: id est sed nihil ad nostram hanc puellam: id est nihil est in cōparatione huius ꝓuelle. Parme. alia res est de hac ⁊ de illa: quasi dicat lata est differentia. Cherea. o Parmeno, obsecro fac: id est elabora vt potiar

mens. heus heus tibi dico. Cherea inquit. restiti. Scin quid ego te volebā. dic cras est mihi iudiciū. quid tum vt diligēter nūcies patri: aduocatus mane mihi esse vt meminerit. Dū hec loquit᷑: abijt hora. Rogo nunquid velit? recte inquit: ab eo: cū huc respicio ad virginē. illa sese interea cōmodum huc aduerterat in hanc nostram plateā. Par. Mirū ni hanc dixit modo huic que data est dono. Che. huc cum aduenio: nulla erat. Par. Comites secuti scȝ sunt virginē? Che. verū parasitus cum ancilla. Par. ipsa est scȝ: desine iam conclamatum est. Che. alias res agis. Par. istud ago equidem. Che. nostin que sit: dic mihi aut audistin. Par. vidi noui scio quo abducta sit. Cherea. eho parmeno mi nostin. Par. noui. Che. et scis vbi siet? Par. huc deducta est ad meretricem thaidem ei dono data est. Che. quis is est tā potens cum tanto munere hoc. Parme. miles Thraso phedrie riualis. Che. duras partes fratris predicas. Par. immo enim si scias qđ donū huic dono cōtra cōparet tum magis id dicas. Che. quodnā queso hercle. Par. Eunuchū. Che. illum obsecro inhonestum hominem (quem mercatus est heri) senem mulierem. Par. istū ipsum. Che. hō quatiet᷑. certe cū dono foras. Sed istā thaidē non sciui nobis vicinā. Par. haud diu est. Che. perij nunꝙ ne etiā me illā vidisse: ehodū dic mihi est ne (vt fertur) forma? Parme. sane. Che. at nihil ad

Tertius actus

ea.i.voto meo vtar.Parme.faciam sedulo.i.diligenter instanter quasi sine dolo ac dabo operam.i. elaborabo adiu=
uabo.i.fauebo nunquid vis aliud hoc dicere abeuntes solent quasi alio properantes ꝛ verbis finem optantes.Che.
quo nunc is.i.vadis.Parme.eo inquam domum:vt deducam ad thaidē hec mancipia.i.hos seruos quasi manu capta: vez
Eunuchū ꝛ ethiopissam.ita vt.i.sicut frater tuus.s.phe.iussit.i.precepit.Che.o istū eunuchū(istum per contēptū dicit
ꝛ in odiū)fortunatū.i.felicem.q.d.reputo seu existimo istum eunuchuz felicez:quiqui dē.i. certe detur.i.mittat dono in

nostram hanc.Parmeno alia res est.Cherea.obsecro
hercle parmeno fac vt potiar.Par.faciaz sedulo ac da
bo operam adiuuabo nunqd me aliud vis?Che.quo
nunc is?Par.domū vt mancipia hec(ita vt iussit fra=
ter)deducam ad thaidē.Che.O fortunatum istum eu
nuchuz qui quidē in hanc detur domū.Par.quid ita
Che.rogitas?summa forma semꝑ conseruam domi vi
debit:colloquetur:aderit vna in vnis edib9 cibū non
nunqꝫ capiet cū ea:interdū ꝓpe dormiet.Par.quid si
nunc tute fortunatus fias.Che.quare parmeno?rñde.
Par.capias tu illi9 vestē.Che.vestē quid tum postea.
Par.pro illo te ducā.Che.audio.Par.te illum esse di
cam.Che.intelligo.Par.tū illis fruere cōmodis qui=
bus tu illuz dicebas modo:cibū vna capias adsis: tā
gas:ludas:ꝓpe dormias:quandoquidē illarū neqꝫ te
qsqꝫ nouit:neqꝫ scit q sies:ꝑterea forma ꝛ etas ipsa est
facile:vt ꝑ eunucho ꝓbes. Che.dixti pulchre nunqꝫ vi
di melius cōsiliū dari.Age eam9 intro nūc iā orna me
adhuc qꝫtū potes.Par.qd ais?iocabar equidē. Che.
Garris.Par.perij:quid ego egi miser quo trudis per
culeris iā tu me:tibi equidē dico mane. Che.eamus.
Par.ꝑgin.Che.certū est.Par.Uide.ne nimiū callidū
hoc sit modo.Cherea.Non est ꝑfecto: sine. Parmeñ.
At eñ istec in me cudetur faba:ah flagitium facinus.
Che.an id flagitiū est si in domū meretricā deducar: ꝛ
illis crucibus que nos nostrāqꝫ adulescētiā habēs de
spicatam ꝛ que nos semꝑ oībus cruciant modis:nunc
referā gratiā:atqꝫ easdem itidē fallā:vt ab illis falli=
mur:an poti9 hec pati ?equuz est fieri:vt a me ludant

hanc domū thaidis.Parme.quid.i. cur ita dicis
eum fortunatum.Cherea rogitas.i. interrogas.
videbit semper domi conseruam.s.puellam q erit
conserua illi cū ipse sit seruus.videbis ergo cōser
uam summa forma.i.habētē formā.i.pulchritudi
nem excellentē:colloquet.i.simul loquet aderit:
i.presens erit vel prope vna.i.simul in vnis edi=
bus.i.in vna eademqꝫ domo nonnunqꝫ.i.inter=
dum c:piet cibum cum ea comedet:interduz dor
miet prope.i.iuxta eam.Parme quid diceres sup
ple si tute.i.tumet nūc fias.i.efficiaris fortunat9
i.felix:vt ille eunuchus.Cherea.quare Parmeno
fierem fortunatus responde.Par.capias vestem
illius.Chere.vestem capiam.s.quid tum.i.tunc
fiet sup.postea.i.post captam vestem.Par.ducam
te ad thaidem pro illo i.illius loco.Cherea audio
i. libenter hoc admitto et cōsentio.Parmeno. di=
cam te esse illum eunuchū.Che.intelligo.i.capio
quo spectes.Parme.tum.i.tunc fruere.i.cuz dele
ctatione vteris illis cōmodis. i.illis voluptatib9
ꝛ oportunitatibus quibus cōmodis tu dicebas
modo.i.pauloante illum fruiturum.s.capias ci=
bum vna.i.simul cū ea adsis .i.ꝑsens vel ꝓpe sis
tāgas attrectes:ludas.i.colludas cū ea dormias:
prope.i.iuxta eam qñquidem .i.qr certe:neqꝫ quis
qꝫ.i.aliqua ꝛ quisqꝫ quāuis masculini tm̄ generis
esse videatur multis exēplis probatur a veterib9
in feminino genere esse positum.Nam queqꝫ ab
surdū esset:quiqꝫ ergo illarum.i. ex illis mulier=
culis non nouit te.i.non cognoscit te:neqꝫ quisqꝫ
scit.i.cognoscit qui sies.i.qui sis.preterea.i.insu=
per forma.i.pulchritudo:qr pulcher es ꝛ etas : qr
es ephebus est ipsa.i.talis vt facile probes.i. per
suadeas fingas cōprobes te pro eunucho.i. ꝑsua
deas te esse quasi eunuchum.Che.dixti.i. dixisti
pulchre.i.festiue seu festiuiter.nunqꝫ vidi melius
i.excellentius consilium dari.Age hortantis est:
eamus intro nunc iaz oro orna me.idest idue me
vestem eunuchi.adduc.i.deduc qꝫtum potes cito
sup.Par.qd ais equidem iocabar.i.ioco dicebam
supradicta.Che.Garris.i.nugaris verba mihi da
re vis vel futilib9 verbis me ludere tēdas. Par.
perij qd ego miser.i.infelix egi.i.dixi vel feci quo
i.in quē locū trudis.i.impellis me tu iam.i. stati
ꝑculeris a percello lis li.i.peruerteris me siue ad
terram me deieceris.q.d.si pergas me sic trudere
statim me peruerteris.i.ad terram deieceris tan=
qꝫ plaustrum aliqd euersum:vt verbis iuris vtar
vnde prouerbiū natū est bene plaustrum ꝑculit:
forte pro eo qd dici solet posuit manū suā in bo=
no loco:vel cecidit seu deuenit ꝛ appulit in bonū
locū equidē dico tibi mane:nec prosequere qd in=
cipis.Cherea.eamus.Parmeno.pergin.id est perseueras ne in incepto.Cherea.certum est:id est constitutū est apud
me pergere.Parmeno:vide ne hoc sit modo nimis callidum id est nimis callide excogitatum.quasi dicat periculosuz.
Cherea.profecto:id est certe non est nimis callidum consilium scilicet sine quasi dicat ipse videro:ꝛ quod inepte dici
solet dimitte mihi facere.Par.at.i.sed istec faba cudetur in me prouerbiuz est.i.hoc malū recidet in me vel hec culpa
vindicabit in me sicut terra in qua cudit.i.batuit faba cum siliquis exuit laborat etem cū fabe;e fustib9.i.flagellis tū
duntur in area more rusticorum:ipsa etiā area tunditur.Uel hoc prouerbium inde natum est qd quidam male coctaz
fabam:ꝛque non mad :erit sed dura permanserit supra caput coqui saxo comminuunt:tumqꝫ vniuersum malū et oīs
dolor ad coquum peruenit.Simile etiam alibi a pulmento prouerbium est.Tute hoc in tristi t: bi:id est hoc malum ti
bi peperisti.Ah interiectio dolentis facinus hoc supple factum est subaudi flagitium.i.flagitione.hoc est increpatio=
ne dignum.Flagitium enim more militari dicitur res flagitione:id est increpatione digna.Nam flagitio ad strepitū
dicitur.Unde flamma flagella flagitare:id est personare intelligimus dici.Nam hec omnia sine sonitu crepituqꝫ non
sunt.Quidā codices habent flagitiū facinus.verū Dona.mihi velle videtur facinus dici.Chere.an:id est flagitiuz id
est vituperatione dignum.si deducar in domum meretricam scilicet Thaidis:ꝛ si referam gratiam in malam partez.
hic capitur referam gratiam.id est reddam siue rependam vices illis crucibus.i.tormentis.vexationibus que scilicet
cruces habent nos despicatos sup.id est contentos et habent inqꝫ nostram adulescentiam:id est iuuentutem despica
tam:id est contemptam despectam.Nam sicut conspicor signat conspicio:sic despicor signat despicio:sed nunc despi=

catam capitur passiue tanq̄ a cōi:⁊ que cruces cruciant.i.torquent nos omnibus modis.i.omnibus viis. An flagitiū inq̄ est vt referam illis crucibus gratiā atqꝫ fallam.i.decipiā itidem.i.vicissim vel eodē modo easdē cruces. i. meretrices que nos cruciant.vt.i.quēadmodū nos adulescentes fallimur.i.captamur atqꝫ decipimur ab illis an potius flagitium est inq̄ pati hec que fiunt a meretricibus.at equum est.i.iustum est fieri vt meretrices ludanť a me dolis.i.decipiantur a me fraudulenter:hoc est qualicunqꝫ potero fraude qđ scilicet hoc pati hi qui resciuerint.i.ad quorum notitiā puenerint nulli culpent.i.criminētur omnes putent illud.s.delusas esse meretrices esse factum merito.i.q: bene meruerunt. Parme. Quid istuc dicis sup.q.d.cur tā longū sermonē producis. Et est dictū egre cōcedentis:si certum est tibi.i.si constituisti facere illud.facias pro facito.verū.i.sed.vide sup.ne post.i.ne postea conferas.i.coniicias reiicias culpā in me. Ubi sine sic prohibētis aduerbium nihil deest. Cherea. Non faciam.i.nō conferam in te culpam istā. Parmeno. Ne.i. vtrum iubes me ornare te ⁊ deducere. Cherea. Petis supp. an iubeo immo.i.sed cogo atqꝫ impero vbi satis liquet plus esse imperare q̄ iubere. Par. nunq̄ fugiam tuam autoritatē.i.tuam iussionem. Uel nō recusabo facere dum tu tamen autor sis facti. Sequere me. Cherea. Dii bene voltant quod agim⁹: scilicet.i.efficiant.vt ex hoc nobis bene contingat ⁊ quasi in nostrum bonum vertant velut bono oē id efficiamus. Tractum est aūt hoc ab hectore et Aiace. Nā Hector dedit Aiaci gladiū quo se aiax postea interemit. Hector vero balteum accepit ab aiace quo circa muros patrie tractus est postea inde ⁊ illud comicum natū est dii bene voltāt quod agas plerunqꝫ enim bona in peius:mala mutantur in melius.

dolis:quod qui rescierint nulli culpēt illud merito factum omnes putent. Par. quid istuc? si certum est facere facias. verum ne post conferas culpam in me. Che. non faciam. Par. iubes ne? Che. iubeo: immo cogo atqꝫ impero. Par. nunq̄ tuam fugiam auctoritatē. Che. Sequere me. Par. dii bene voltant.

Tertius actus.

Thraso miles. Gnato parasitus. Parmeno seruus.

In hac scena cōtineť assentatio parasiti:⁊ stultitia militis gloriosi ei insdēqꝫ summis in rebus iactantia. Insuper daui consiliū ne scilicet Thraso se purget erga thaidem de amore Pamphili: immo potius suspitionē augeat quoad possit:vt par pari referatur.

Magnas vo agere gratias thais mihi. Gna. ingētes. Thra. ain tu leta es. Gna. nū tā ipso quidē dono q̄ abs te datū esse id vero serio triūphat. Par. huc puiso vt ibi tps fiet deducā:sed eccū militem. Thra. est istuc mihi datū profecto vt grata sint que facio oia. Gna. aduorti hercle aīum. Thra. vel rex semper maximas mihi gratias agebat quicquid facerē aliis non itidem. Gna. labore alieno magnā partem gloriā verbis sepe in se transfert: q̄ habet salē qđ in te est. Thraso. habes. Gnato. rex te ergo in oculis. Thraso. (Scz) Gnato. gestire. Thra. verum credere omnem exercitum consilia. Gna. mirū Thra. tum sicubi eum satietas hominum aut negotii si quādo odiū ceperat: requiescere vbi volebat quasi nostin. Gna. Scio quasi vbi illam expueret miseriam ex aīo. Thra. tenes tū me cōuiuam solū abducebat sibi. Gnato. hui regē elegātē narras. Thra. immo sic hō est perpaucorū hoīm. Par. immo nullorū arbitror si tecum

Ascensius.

Occidi media hic breui pnūciabit. Recte iquit pro eo qđ est nihil aliud ex veteri supstitione qua credebāt mali esse hois si nihil dicerēt q: sic ne salutē quidē videbať optare. dicebant ergo recte.i.nihil aliud volo q̄ vt recte sint oīa. Unde alibi Tū qđ illi directe est. nam nihil dicere mihi religio est. Senē mulierē: veri textus habent mulierem:vt per emphasim non muliebrem sed mulierē dicat sicut prius seniū pro sene dixit in vnis edibus. Bene vnis pluraliter dixit q: edes pro domo priuata singulari carent illarum quisqꝫ anteqꝫ antique. nā quis olim tertie declinationis cōis erat generis.

Magnas ⁊c. Hec scena continet assentationē parasiticam ⁊ stultitiaꝫ gloriosi militis. Thra. vo hec pticula hic est inceptiua:vt Cicero incipit epistolā. ego vero seruivellē ⁊c. Tha. agere.i.agebat (sed plus sonat infinitus mod⁹ q̄ finit⁹) magnas gratias mihi gnato ingētes.i.imensas maximas agebat inq̄ gratias. Thra. ain.i.dicis ne tu quod thais est leta ob donū meū.s.gnato quidē. i. certe tā est leta inq̄ ipso dono.i.ppter ipsum donū: q̄ q.i.q: datuꝫ est abs te cuius amore letatur. Uero id est sed triumphat.i.more triūphantis ducis floret et letatur:id est ob id quod scilicet abs te datum est serio:id est bono animo non ficte neqꝫ ioculariter quod si sit esse intelligitur sentit vel aliud verbum id genus: quasi dicat q̄ q id est q: sentit vel scit abs te datum esse. Dixit autē triumphat propter militem q ex victoria militie parta triumphetur. Par. hic tertia persona venit in scenam. sed separatim loquitur ⁊ secum. Prouiso.i.procedo. Significat etiam prouideo vel prospecto vt vbi.i.quando tempus sit adducam huc eunuchum cum ethiopissa:sed eccum.i.ecce hic militeꝫ per contemptum dixit. Thra. Istud est datum mihi.i.facto decretoqꝫ concessum:vt omnia sint grata que facio. Gna. Hercle aduerti aīm.i.aiaduerto:⁊ dux meus semp agebat mihi maximas gratias:quicq̄d.i.quācūqꝫ rē effecerā:nō itidē.i.nō similiter aliis gratias agebat:⁊ nō sibiipsi id fieri voluit. gnato is q̄ hꝫ salē.i.vrbanitatē:facetiā:facūdiā:sapiētiā:qđ.i.habere salē est in te sepe trāsfert.i.traducit in se verbis.i.eloquētia sua gloriā magnā partē.i.q̄ partiť seu acq̄ritur:labore alieno.i.labore aliorū qui nō ea sunt facūdia qua tu es. Sal neutraliter condimentū est masculini sapientia. Sed sepi⁹ reperiť in bonis auctorib⁹ in masculino: q̄ in neutro.⁊ q̄dē p cōdimēto. Nō velim tñ negare q̄n vetustissimi aliqui neutro sint vsi. Thra. habes.i.intelligis. Cicero ad lentulū. Habes de vaticinio:cognoscere de crasso qđ eū tenemus corpe habem⁹ aio. Itē qđ aio habem⁹ illud intelligim⁹. gna. ergo rex te habebat sup.in oculis i.in cōspectu suo. Thra. s.i.certe me habebat aū cōspectū suū. Gna. gestire.i.gestiebat hoc ē gestib⁹ letitiā suā ondebat de pñtia tua. Thra. Uerū.i.sed credere.i.cōmittebat mihi oēm exercitū oēm aciē:⁊ cōsilia.i.archana ⁊ secreta. Gnato. mirū. Uel nō est mirādū vel mirū nō est sup. mihi.i.nō miror:⁊ q̄dē p ironiā.q.d.quis non crederet tali viro. Uel est admirantis dictum quasi dicat mirum est quomodo sic vtaris eo familiariter. Thraso. tum.i.deinde sicubi:id si alicubi satietas

hoim ceperat eũ.i.tedio hoim erat affect⁹ aũt si qñ.i.si aliqñ vel si forte odiũ negotij.i.molestie cure vel laboris vbi vo lebat.i.qñ cupiebat requiescere ⁊ recte.nam cessat desidiosus requiescit defessus:quasi nostin. aposiopesis.q.d. habes iam ⁊ tenes animo qđ dicere volo:⁊ ideo non est opus perfecte dicere.Gna.scio.i.intelligo bene quasi vbi.i. quãdo expueret.i.cum fastidio eijceret animo.i. ex mente sua:illam miseriam.i.molestiam animi. Expuere enim est cũ fastidio aliquid reijcere et expellere. Nam expuere.i.extra pus mittere. Pus enim est omnis humor corpori onerosus. Thra.

viuit. Thra. Inuidere oẽs mihi mordere clanculũ ego floccipendere:illi inuidere misere verum vnus tamen impense elephantis quem rex indicis preferat: is vbi molestus magis est queso inq̃ strato. eo ne es ferox/q̄ habes imperium in beluas? Gnato pulchre me hercle dictum ⁊ sapiẽter. Pape: iugularas hominem: quid ille. Thra. Mut⁹ ilico. Gnato quidni esset. Par. Dij vestram fidem:hominem perditum:miserumq̃:⁊ illũ sacrilegũ. Thra. quid illud gnato: quo pacto rhodiũ tetigerim in conuiuio nunq̇d tibi dixi. Gna. nunq̃ sed narra obsecro plus milies iam audiui. Thra. vna in cõuiuio erat hic(quem dico)rhodius adulescẽtulus:forte habui scortũ. cepit ad id ludere:⁊ me irridere. Quid ais homo(inq̃)impudens? lepus tute es:⁊ pulpamẽtum queris. Gna. ha ha he. Thraso. Quid est? Gnato facete: laute: lepide. nihil supra. Tum ne obsecro hoc dictum erat vetus credidi. Thra. Audieras. Gna. Sepe et fertur imprimis. Thra. meum est. dolet dictũ imprudenti adulescenti ⁊ libero. Par. at te dij perdãt. Gna. quid ille queso. Thra. perditus. risu omnes qui aderant emoriri:deniq̃ metuebãt omnes iã me. Gna. nõ iniuria. Thra. sed heus tu purgem ego me de istac Thaidi quod eã me amare suspicata est. Gnato. nihil minus/ immo auge magis suspitionem. Thraso. Cur. Gnato. rogas:scin si quãdo illa mẽtionem phe. facit: aut si laudat te malevt vrat. Thra. sentio. Gnato. id vt ne fiat hec res sola est remedio. Ubi noĩabat phedriã

tenes.i.intelligis.tũ.i.tunc abducebat sibi me solũ cõuiuã.i.inuitatũ ab eo ad epulas secũ. Gna. Hui interiectio gestiẽtis ⁊ quasi admirãtis narras regẽ elegãtẽ vel qui eligere sciat vel qui ipse sit eligẽdus. Thra. Immo sic est immo per paucorũ hoim.i.q̃ paucis vtit̃ vel paucis placet.s. bonis ⁊ sapiẽtibus qui pauci sunt vel est homo de paucis vel pauci sunt aut rari inuẽti q̇ sunt eius similes ⁊ quod dici solet est singularis homo et nonus qui habet:qđ paucis ꝯuenit. Gnato. Aduersus parasitus hoc dicit ne miles audiat. Immo arbitror nullorũ hoim ipsum regẽ si tecũ viui.q.d. nullis esse eũ similẽ puto si tecũ viuit. qm̄ nemo sit preter eũ qui te secũ cõuiuã admittere dignaretur ꝑpter tuã fatuitatẽ cũ sis ita gloriosus loquar ⁊ nihil. Thraso miles nõ aduertit ad dictũ parasiti sue iactantie adeo insudans omnes cõmilitones inuidere.i.inuidebant mihi mordere.i.mordebant ⁊ detrahebant mihi clãculum.i. secreto:ego floccipẽdere.i. cõtẽnebam q̄ inniderẽt ⁊ morderẽt. Illi inuidere.i.inuidebãt:misere. i.cũ miseria ⁊ molestia sua ⁊ infeliciter. Nã se nõ alios inuidus igne coquit. Uerũ.i.sed tũ vnus ex inuidis impẽse.i.valde vel vehemẽter vel misere inuidebat inq̃ quẽ rex prefecerat elephantis(nã hic elephantus elephãti dicit̃)indicis.i.de india profectis: vbi.i. cũ is est magis molest⁹.i. nimis me afficiens tedio inq̃.i. dico ei ostrato nomen accõmodatũ militi:ne.i.vtrum es ferox.i.terribilis ⁊ toruus eo.i.ideo quod habes imperium in beluas.i.supra elephãtos. Gna. dictum fuit sup. pulchre ⁊ festiue lepide ⁊ sapienter. Pape interiectio admirãtis tale dictũ iugularas hoiem.i.attonitum ac mutũ reddideras eũ ac si iugulasses.i. occidisses eũ. Quid ille respõdit sup. Thra. ilico i.statim mut⁹ fuit:neq̃ quicq̃ addidit. Gna. q̇d ni i.cur non esset mutus.sc; Par. O dij vestram fidẽ innoco sup.hoc est vestrũ auxiliũ imploro et opẽ hominẽ perditum vbi deest sed sic melius sonat: maioris enim est stuporis sic ꝓnũciatũ.i.o hominem perditũ.i.in omne scelus datum ⁊ miserũ infelicem.⁊.i.etiam o illũ sacrilegum.i.nephariũ:illum dicit elegãter ad maiorẽ expressionẽ vel retulit illud ad gnatonẽ ita q̄ vnã partẽ illius dicti referas ad Thrasonẽ ⁊ alterã ad parasitum quasi vtrũq̃ vituperet. Thraso. O gnato q̇d:mod⁹ interrogãdi nunquid dixi tibi illud. s. quo pacto tetigerim.i.quõ tetigerim.i.pupugerim:luserim:

fatigauerim:ꝯuiuio rhodiũ quẽdã adulescẽtulũ de rhodo. Gna. nũq̃ dixisti mihi:s; obsecro narra audiui plus milies hoc dicit aduersus Thrasonẽ:hic adulescẽtul⁹ Rhodi⁹ quẽ dico erat vna.i.simul in cõuiuio forte.i.casu habui scortũ.i. meretricẽ cepit.i.icepit ludere ad id,scortũ sc; qđ habebã ⁊ cepit inq̃ irridere me inq̃.i. dixi o hõ ipudẽs.i. effrõs ⁊ inuerecũde ⁊ q̇ defricuisti frõtẽ q̇d ais?tute.i.tumet es lep⁹.i. pulpamentũ et q̄ris pulpamẽtũ in alio hoc est qđ in te habes hoc in altero queris.quasi dicere velit: prestas te alijs abutendum.et vt ait Cicero et aduersus impudicus est. Pulpa pulpe et pulpamentum pulpamenti:vt vult Donatus dicitur caro que manducatur eo q̄ pulsetur ⁊ cõcidatur: ⁊ ideo lepus hominis pulpamentum est quoniam eius carne vescatur homo. Sed hic sub eo dicto infamia feda multaq̃ intelligit̃ que potius est reticẽda q̃ nimis patefacienda. Gna. ha ha he:interiectio in risum effusi. Thra. quid est? Dictũ fuit sup. festiue vrbane. Nam facetus dicitur qui facit verbis quod vult. Lepide.i. pollite. Nam lepidus dicitur qui politus est vt lepersi grece.i.lamina laute.id est splendide nitide. Lautus enim est qui mundus et splendidus est nihil supra.id est nihil vltra dici poterat vel nihil supra q̃ dici debebat est dictum : vel nihil melius dici poterat obsecro. id est vtrum hoc dictum erat tuum:id est a te inuentum:credidi:id est iudicaui illud esse vetus:propterea q̄ redolet antiquitatem que festiua erat et faceta et omnia vetera magna sunt: dicta et prouerbia et adagiones siue adagia facetis hominibus ascribuntur. Thra. Audieras illud:scilicet dici aliquando. Gna. sepe audieram. scilicet et fertur.i. dicitur in primis:idem inter prima ⁊ precipua dicta que facetiam habẽt. Thra. illud dictum est meum id est ex ingenio meo et eloquentia profectum. dolet mihi sup.i. doleo illud scilicet tute lepus es ⁊c. dictũ esse vt sit participium adulescenti.s.illi Rhodio iuuene imprudenti.id est incautor ⁊ non solum adulescenti sed etiam libero qui non est seruilis cõditionis cuiq̃ id dictum dicendum non erat:vel sic intellige dictum sit nomen dictum : id est dicterium meum ⁊ ridiculum mordax:scilicet lepus tute est dolet.i.dolori est vel dolorẽ affert adolescenti : ⁊ libero imprudenti.i.qui minime crederet tali se posse percuti cõnicio aut cũ tali viro sibi rem futuram. Uidetur velle Donatus hec dicta superius scil; dictum dolet esse Gnatonis:sed melior est superior interpretatio. Parmeno. at dij perdant.i. destruant te thrasonem

quod dictum secum profert Parmeno nescius vel ignoratus illic esse.Gnato queso quid ille adulescens respōdit sup:
Thra.perditus fuit supple.idest perijt ꝛ totus stupefactus ꝛ attonitus euasit omnes qui aderant.idest astabāt emori
ri.idest moriebantur risu.i. pre nimio risu aut pre nimia ridendi cupiditate deniq₃ ad summū iam omnes metuebant
me ne talia illis dicerem.Gnato.non iniuria.idest non sine causa.Thra.s₃ heus tu aduerbiū vocantis.quasi dicat tu
adhuc hoc audi.Purgen scilicet purgare.ne debeo me.i. me excusare Thaidi.idest apud Thaidē de istac puella scili-
cet q:.idest q₃ suspicata est . idest opinata est me
militē amare eam puellam. Gna.nihil minus fa
cias.sc₃ ꝙ te purges immo.i.sed magis auge su-
spitionē.i.fac vt magis suspicetur.Thra.cur.idest
quare id faciā.Gna.rogas.idest interrogas.Scin
idest scis ne:ꝛ monētis est:si qñ.idest si forte vel si
aliquando ꝛ tunc est vocabulū cōpositū habens
accentū in prima:nam si sint due particule solitas
habēt significationes suas ꝛ solitos accentus si
qñ ergo illa Tha.facit mentionē phe.i.sermonē
de phe.aut si laudat Phe.vt male vrat.idest incē-
dat ira cura vel amore.Thraso sentio.idest intel-
ligo.Gna.hec res sola.id vnica est remedio id est
ad remediū ne faciat id.id est ne laudet phedriā
riualē.Ubi locū ꝛ tēpus signat.sed cape hic p qñ
thais noiabit phedriam continuo.id est ilico no
minato supple phedriam illā puellā. Si qñ.i.si
forte dicet itromittam⁹.i.itroducam⁹ ꝛ admitta
m⁹ phedriā comessatū qd si sit comessatū additur
vnus.nam a comedo dis. comesū fit comesso co
messas per simplex s comessatum ergo.id est ad
comedendū.nā intromitto est verbū motum ad
locū declarans.tu dicito sup. pronocemus quasi
foras vocemus pamphilū cantatū.i.ad cantādū.
Si hec thais laudabit formā.id est pulchritudi-
nē illius tu contra.id est ediuerso inuicē vicissim
laudato supple formam huius sc₃ pamphili deni
q₃.id est ne plura persequar referto:id est reddito
par pari.id est iniuriā iniurie accōmodato qd sci
licet referre par pari mordeat.idest ledat offendat
ꝛ tangat seu pungat eam thaidem.Thra.siquidē
id est certe amaret me istud qd dicis : ꝛ mones tu
gnato prodesset hoc dicto ondītur non prorsus ri
dicula fuisse psona militis ꝛ stulta.Stultitia aūt
est in his quatuor modis aut non venire in men-
tem quod oportet:aut si venerit nō tenere aut bo
num cōsiliū admittere:aut malū admittere. Gna
to qñ.i.q₃ thais expectat.i.desiderat vt expectate venis.i.desiderate atq₃ qñ amat illud qd tu das iamdudū:vel sampri
dem:vel nimis aut valde amat te iamdudū.i.statim vel ilico vt iādudū sumi te penas facile fit illi Thaidi aliqd quod
doleat:recte dicimus eñ doleo hanc rem doleo hac re.ꝛ res dolet mihi.Thais metuet semp:ne qñ.i.ne forte:vel ne al-
quando:tu iratus conferas alio aduerbium loci pro noīe personam significante:hoc est ne conuertas ad aliā amicam
eum fructum.i.eam cōmoditatē quā ipsa nunc capit subaudi abs te.Thra.dixti bene at.id est sed istud nō venerat mi
hi in mentem.i.non animaduerteram il ud vel illud non cogitaueram.Gna.ridiculū dicitur per indignationē.i.o ri
dendū hoīem qui es incōsideratus.Uel ridiculum neutri generis.est ꝛ casus nominādi vt ridiculum est supple.i. res
ridenda dictum.q.d.non est verisimile ꝙ tu non cogitaueras:vel potest esse casus vocandi aut accusandi:vt sit sensus
ridiculū.i.aliqd dignū risu eñ.i.certe non cogitaras.i.dicis quod non cogitaueras ceterū.i.sed o Thraso ꝙto meli⁹
tute.i.tuipse inuenisses i.cogitasses hoc idem quod scilicet inueni si.s.cogitasses.

tu pamphi.continuo.Si quando illa dicet phedriam
intromittamus comessatum:tu pāphi.cantatum pro-
uocem⁹.Si laudabit hec illi⁹ formā tu hui⁹ cōtra.De
niq₃ tu par pari referto:qd eā mordeat.Thra.si quidē
me amaret:tum istud pdesset gnato.Gna.quādoqdē
id quod tu das expectat atq₃ amat iamdudū amat te
iamdudum illi facile fit:quod doleat metuet semper:
quem ipsa nunc capit fructū.nequando iratus tu alio
conferas.Thra.bene dixti at mihi istuc non in mentē
venerat.Gna.Ridiculum.non enim cogitaras.ceterū
idem hoc tu te melius quanto inuenisses thraso.

¶Thais. Thraso. Parmeno.
Gnato. Pythias ancilla.

¶Hic inducitur multiplex concursus dissimilium personarū ta
men ita virtute poetica discretarum:vt nulla confusio sermonis ob
id fiat simul etiam quecunq₃ accommodata videntur mire represen
tat oratio.Deinde parmeno phedrie munus laudat , Thraso gna-
toq₃ contra contemnunt.

Audire vocē visa mō militis atq₃ eccū salue
mi Thra.Thr.o Tha.mea meū suauiū quid
agitur ecqd nos amas de fidicina hac.Par.
ꝙ venuste:qd dedi principiū adueniēs.Tha.plurimū

¶Ascensius.

Magnas vero agere ꝛc.Bene obseruat id quod prius instituerat officium parasitorum q̄ vt Iunc.inquit
de magnis maiora loquunt.Nā vbi Thraso quesiuerat an magnas rñdet ingentes quod est plus ꝙ ma
gnas.Nam ingens dicitur quasi sine genere.i.incōparabile:aut in genus aut gentem sufficiens sicut
oppido quod oppido satis est . Qui h₃ salē qd.s.habere salē in te est.Uel dicamus imperitis dari sermo
nem nimi⁹ grammaticū:sicut serui plautini papauerem ꝛ gutturem dicunt.Quasi nostin Graphice de-
scribitur ineptitudo militis.qui contemptū suum eloqui nescit.Elephātis dat.nus est.Nā a genitiuo
tertie in os fit sepe noīatiuus secūdo in us.vt a genitiuo elephantos hic elephāt⁹.delphinos hic delphinus .arabos
hic bus.Dolet dictū.Bene censet Dona.esse gnatonis verba.Nā ad illū loquit Par.l₃.secrete dicēs.At te dij perdāt.
Audire vocē visa ꝛc.Hic inducitur multiplex cōcursus dissimiliū psonarū tñ virtute ꝛ cōsilio poete discreta-
rū.Thais Uisa s..m.i.sensi audire modo.i.pauloante vocē militis atq₃ eccū.i.ecce hic eū.O mi Thra.salue.
Thraso.O Thais mea amasia scilicet.Deinde cum oscularet dixit meū suauiū.i.meū basium.Oscula sunt
officiorum:basia pudicorū.suauia libidinū vel amorū quid agit ecquid.i. vtrum, aliquantulum amas nos
de hac fidicina.i.propter hanc puellā peritā fidiū pulsandarū.Parmeno ꝙ.i.quātū venuste.i.facete:incipit
supple per ironiam reprehendi dictū militis qd.i.quale principiū ipse adueniens.i.in aduentu suo dedit.Thais plu
rimum te amo scilicet merito tuo.i.beneficio.tuo.ꝛ prestito:vel q₃ bene mereris vt ameris plurimū ex tuo ipsius offi-
cio.Meritum eñ dicitur beneficium seu prestitum.Cicero ad lentulum.Tāta est eñ magnitudo tuorum in me meri
torum.i.prestitorū beneficiorū.Gna.ergo eamus ad cenam:quid.i.cur stas.i.moraris quid tardas.Par.Hem indignā
tis dicas hunc alterum stultum parasitum gnatorem natum.i.ortum ex homine hoc.id est Thrasonem adeo bene in
ter se conueniunt.Thraso.vbi.idest quando vis eamus ad cenam : scilicet non moror.id est non tardo nec resto.Par
meno adibo eo supple.id est ibo ad eos atq₃ assimilabo.id est fingam quasi.id est velut nunc exeam.i.egrediar ppe ac
cessurus que prius pcul steti.O Thais ituram.i.itura ne es quopiā.i.in aliquem locū.Tha.Hem parmeno pol.id est
per pollucem bene fecisti quod vulgo dici solet tu habes bonam causam seu rationem petendi nunc hoc:bene ergo

fecisti petẽdo an quopiã sup.sum itura hodie. Par.q̃.i.q̃re bñ feci vel repetit iterrogãs q̃ eat. Tha.q̃d mod⁹ iterrogãdi hic cũ stomacho nõ vides hũc.s.militẽ. Par.video eũ.s.ꝛ me tedet videre.scʒ eũ vbiuis.i.vbilibet vl' qñ vis dona adsunt i.ꝑpe sunt tibi e phedria. Thra.q̃d.i.cur stam⁹.i.nõ imus qd iterat dicẽs cur nõ im⁹ hinc.i.ex hoc loco. Par. Hercle.i. per herculẽ q̃so.i.posco vt liceat ꝑ te dare huic thaidi q̃ volum⁹ liceat inq̃ ꝯuenire eã.i.alloqui eã colloqui.i. cõicare cũ ea de aliq̃b⁹ qd.s.dare munera ꝯuenire colloq̃ fiat cũ supple pace tua.i.gra ꝛ volũtate ꝛ q̃si pri⁹ captata venia et qd dici vulgo solet:neq̃ displiceat tibi:vel ita permitte vt sine tua molestia fiat.

merito tuo. Gna. eamus ergo ad cenã quid stas. Par. hem. alterũ ex hoie hoc natũ dicas. Thra. vbiuis nõ moror. Par. adhibo atq̃ assimulabo quasi nũc exeã: iturã thais quopiã es. Tha. hẽ parmeno bene pol fecisti hodie itura. Parm. quo. Tha. Quid hũc nõ vides. Par. video: et me tedet vbiuis dona adsunt tibi e Phedria. Tha. q̃d stam⁹: cur nõ imus hinc. Par. queso hercle vt liceat (parce qd fiat tua) dare huic q̃ volumus cõuenire: ꝛ colloq̃. Thra. perpulchra credo dona haud nostris similia. Par. res indicabit heus iube te istos foras exire quos iussi: ocius procede te huc. ex ethiopia est vsq̃ hec. Tha. Hic sunt tres mine. Gna. vix. Par. vbi tu es dore: accede huc en eunuchũ tibi q̃ liberali facie q̃ etate integra. Tha. ita me dij amẽt honestus est. Par. q̃d tu ais gnato. nunq̃d habes qd cõtẽnas q̃d tu aũt thraso tacẽt satis laudat. fac periculũ i literis fac i palestra in musicis q̃ liberũ scire equũ est adulescẽtẽ solertẽ dabo. Thra. ego illũ eunuchũ si op⁹ siet: vel sobri⁹. Par. Atq̃ hoc q̃ misit nõ sibi soli postulat te viuere ꝛ sua cã exclu di ceteros: neq̃ pugnas narrat neq̃ cicatrices suas ostẽtat neq̃ tibi obstat quod quidã facit verũ vbi molestũ nõ erit vbi tu voles: vbi tẽpus tibi erit: sat habet situm recipitur. Thra. Apparet seruũ hunc esse dñi pauperis miseriq̃ʒ. Gna. nã hercle nemo posset (sat scio) q̃ haberet qui pararet aliũ huc perpeti. Par. Tace tu: quẽ ego esse infra infimos oẽs puto homines. Nã que huic animũ assentari induxeris e flãma te cibũ petere posse arbitror. Thra. iã ne imus? Tha. Hos prim⁹ introducã ꝛ q̃ volo simul iperabo postea cõtinuo exeo. Thra. Ego hinc abeo: tu istã operire. Par. nõ conuenit vna ire cũ amica imperatorẽ in via. Thra. q̃d multa tibi dicã dñi

Thra. Credo te daturum sup. perpulchra.i.valde pulchra dona. hoc dicit per ironiam haud.i. non similia nostris donis. scilicet Parme. res.i.aspectus rerum indicabit.i. ostendet sint pulchra necne. Heus aduerbiũ vocantis iubete.i.precipite istos: scilicet Eunuchũ et ethiopissam exire ocius: id est velociter quos iussi exire. quasi dicat facite vt properent quos iusseram exire. tu scilicet ethiopissa procede. id est veni vt appareas: siue prodi huc et progredere. Hec maura est ex ethiopia: id est mauritania. est autem ethiopia duplex. vna ad ortum solis: altera ad occasum. vsq̃ modo aduerbiũ est vsq̃ ꝛ quidẽ de loco: vt Uerg. Siculo ꝓspexit abusq̃ pachyno. posuit aũt vsq̃ vt longinquitatẽ loci monstraret. igiť sic astrue hoc est ex ethiopia vsq̃.i. ex eo loco hucusq̃ hic deducta est. Thra. hic.i.i hac maura sunt tres mine.i.tres libre fuerunt exposite in ea emẽda. Gna. vix.i.difficile vel nõ sunt tres mine. Par. O dore vbi es tu. accede huc deinde vt venit subiũgit. En.i.ecce Eunuchũ tibi.i. pro te. q̃ i.q̃tum est facie.i.forma vel specie liberali.i.venusta sicut cõtra auarus diciť sordid⁹ q̃.i.q̃tum est etate integra. idest habet etatem florentẽ solidaʒ firmam nihil passam detrimenti caloris naturalis. Tha. ita dij ament me. iurantis est illud dictũ quasi imprecãtis ita se amari a dijs: vt illud qd seq̃tur est ex animo dictura.s.thais. deide subdit honest⁹ est.i.pulcher. nã honor ꝓ pulchritudine apud Uerg. ineniť. vt ꝛ letos oculis afflaret honore. Par. o Gna. q̃d ais. nunq̃d habes.i.inuenisti qd cõtẽnas i hoc sup. eunucho. aũt.i.sʒ o Thraso q̃d ais: tacẽt ꝛ ideo satis laudãt: q̃nquidẽ taciturnitas cõcessionis gen⁹ est fac periculũ.i. experiẽtiã probationi est examina in lr̃is.i.in doctrinis in palestra.i.in luctãdi arte in musicis.i.i arte musice dabo adulescentẽ. scʒ eunuchũ solertẽ.i. desertũ ornatũ ꝑditũ his sup. qua equũ est.i. licet liberuʒ iuuenẽ.i.ingenuũ scire.i.callere. quondã em̃ liberi pueri in his artib⁹ erudiebanť.s.in lr̃is in palestra ꝛ musica: solers dr̃ q̃si tot⁹ i arte cõsistẽs. diciturq̃ a solõ qd est totũ ꝛ ars artis: quasi tot⁹ i arte: nã vt ait fest⁹ solũ lingua oscoꝝ signat totũ integrũ vel solidum. Inde tela dicunť soli ferrea.i. tota ex ferro. ꝛ solers totus in arte. Thra. Ego indigne tractarẽ sup. illũ eunuchũ si sit opus. vt.i. etiã sobrius.i.ieiunus ꝛ fecit apostopesim propterea q̃ fedissimum dignũ erat ꝛ indignissimum auditu. Sobrius elegãter poniť ꝓ ieiuno: vt si dicã. Hoc ego illi facile dicerẽ: vel sobri⁹ vbi dr̃ totus ieiun⁹. etiam dici solet: hoc tibi sobrius dico hoc est serio tibi dico s: iens et volens nullo me cogente po-

tu. parme. atq̃ is qui misit hec scilʒ tanta munera.s. non postulat te viuere soli sibi. id est vt illũ solum ames ꝛ illi soli indulgeas et non postulat ceteros amatores. idest excludi. idest eijci sua causa. idest propter se: neq̃ ip[…] narrat.i.recitat pugnas: descriptio est militis: neq̃ ostẽtat.i.freq̃nẽter oñdit ꝛ quasi iactitat suas cicatrices [...] vestigia ꝛ indicia neq̃ obstat tibi.i.nõ tibi instat vt amatores tuos repellat qd.i. quã rẽ totã p̃fatã q̃dã [...]tẽptũ hoc verbo exp̃miť ꝛ itelligiť miles q̃dã igiť facit.i.qd miles efficit cui⁹ parco nomini veꝝ vbi.i. qñ molestũ.i. [...]es molesta et tediũ siue molestiã afferẽs tibi nõ erit est em̃ hic molestũ gñis neutri. Uel põt itelligi vbi phedriã reci[...] nõ erit molestũ tibi i.nihil tibi afferret tediũ: neq̃ molestie vbi.qñ voles. vbi.i.qñ tp̃s.i.oportunitas tp̃is erit tibi sat [...] sufficit ei si tũ.i.tũc recipiť.i.admittiť. Thra. appet.i.visu ẽ obuiũ hũc s̃uũ eẽ dñi paupis ꝛ miseri.i.spectare ad dñz [...] ꝛ miserũ.i.miseria aliq̃ afflictũ ꝛ calamitosuʒ: nõ em̃ si paup sit aliq̃s ꝯtinuo ẽ miser. q̃ pauca em̃ h̃t vl' posside[...] ẽ nõ ꝓpterea miser: si puo ꝯtẽt⁹ sit. Gna. hercle.i.ꝑ herculẽ. sat scio.i.satis mihi ꝯstat q̃ sup. nemo posset ꝑpeti.i.[...] tolerare hũc seruũ q̃ haberet.i.sciret viã ꝛ rõnẽ ꝛ modũ q̃.i.q̃ via q̃ pacto q̃ rõne vel mõ pararet.i.cõpararet sibi aliũ seruũ. Par. Tu gñato tace quẽ.s. te puto.i.existimo eẽ ifra oẽs hoies infimos.i.quẽ existimo eẽ vilioris ꝯditionis ipsis seruis. Nã arbitror te posse petere cibum.i.alimentũ. e flamma.i.ex flammis incẽdio. Posset tamen fortasse nõ inepte dici [...] Donato nõ placeat puto te ita ligurionem voracem seu epulonẽ aut comedonem vt etiã ex medio igni: aut ex medio estu olle bullientis educere seu decerpere cibum non dubitares adeo ventri deditus es ita q̃ flamme vel ardoris molestias perpeti non renueres dum modo gule tue inseruires arbitror ergo te posse petere cibum e flamma qui induceris anima:

id est qui susceperis vel imperaueris tibi ⁊ ꝑsuaseris assentari.i.adulari verbis tuis huic militi. Thra. hic stomacus.i.
indignatio militis ostenditur hac festinatione:ne.i.vtrum:imus.i.vadimus:iam.i.nūc.q.d.satis ne cunctati sumus ꝙ
mox imus. Thra.prius.i.anteꝙ te comiter introducā.i.in domū ducā hos scꝫ eunuchū ⁊ ethiopissam: sed in hac elocu
tione masculinū prepōderauit feminino ⁊ simul:id est ⁊ etiam prius imperabo.i.precipiā que volo fieri scꝫ sed potius
supprimitur ꝙ exprimatur:postea.i.post illa facta que dixi me facturā continuo.i.ilico ex eo vt te sequar ad cenā quam
mihi apud te dare cupis. Thra.tedio affectus mi
les inqt.abeo.i.discedo:hinc.i.ex hoc loco tu gna=
to operire in scda imperatiui.i.expecta hanc thai=
dem. Par.non cōuenit.i. nō bene quadrat non est
bene consentaneū aut congruū imperatorē: id est
eum qui milites sub se habet : ire.i.iter facere vna
id est simul cū amica in via Thra. quid.i. cur ego
dicam tibi multa es similis dñi.i.similes domino
habes mores: dicimus enim similis dñi ⁊ similis
dño. Gna. ha ha he interiectio ridentis est ⁊ stulti
effusi in risum qualis erat parasitꝰ. Thra.quid:id
est cur rides vel ꝓpter quā rem rides. Gna. rideo
sup.istud.i.propter istud.q.d. propter tuū dictum
qđ modo.i.pauloante dixisti. Et id est etiam illud
dictum de rhodio.s.tute lepus es ⁊c.venit mihi in
mentem.i.in memoriā:sed Thais exit.i.egreditur
a domo sua vt te sequatur in domū tuam cenatu=
ra. Thra.abi.i. discede domū precurre.i.ante nos
curre vt omnia sint parata domi. Gnato fiat: non
dixit faciam vel fiet ne videatur eius seruus. Sed
fiat dixit tanꝙ liber ipse sibi precipiat. Thais. O
Pythia fac.i.da operā vt cures.i.cure habeas dili
gēter.i. studiose si forte.i. si casu aliquo Chremes
aduenerit.i. accesserit huc. cures igitur vt ores eū
primū.i.in primis vt maneat me expectans:sin.i.
sed si id.s.manere.non est cōmodū.i.vtile vel opor
tunum ei ores inꝙ vt redeat. si non pōt fieri:vt.s.
redeat adducito ad me. Pythias.ita faciā vt impe
rasti. Thais. quid aliud voluit dicere qđ nūc non
venit in mentē hoc mente volutās ⁊ memoria re=
petens qđ erat oblita inuento.eo qđ querebat eru
pit in hanc voculā hem.q.d. rediit in memoriam
⁊ quasi aliquid indignationis illa vocula indicat
quod indignetur. Thais.fere illud esse oblitū nec
imperatum curate diligēter istam virginem.i.dili
genter curā habeatis huius virginis facite.i.effi=
cite vt sup. adsitis.i.ꝓsentes sitis domi : nec illinc
vos moueatis. Thra. eamus ad cenā.s. in domū
meā. Thais. Uos puelle.s.pedisseque seqmini me.

Rofecto quāto magis ⁊c. Hec persona
apud menandrū adulescentis est rusti
ci cuius oratio est incōsequens sed con
ceditur se cū loquētibus multa trāscen
dere que taciti intelligūt Chreme.ꝓfe=
cto.i. certe quando cogito.i. mente voluto magis
magisꝙ.i.intentius:nimirum. id est certe vel sine

similis es. Gna.ha ha he. Thra.qđ rides? Gna. Istud
qđ dixi modo et illud de rhodio dictū in mētem venit
sed thais exit. Thra. abi precurre vt sint domi parata
omnia. Gna. fiat. Tha. diligēter. Py. fac cures si chre=
mes huc forte aduenerit : vt ores primum vt maneat.
Sim id non cōmodum est vt redeat : si id non poterit
ad me adducito. Py. ita faciam. Tha. Quid aliud vo=
lui dicere hem. curate istam diligenter virginem domi
adsitis facite. Thra. eamus. Tha. vos me sequimini.

Chremes adulescens rusticus. Pythias ancilla.

Hec scena cōtinet Chremetis probati adulescentuli suspitionē
de Thaidis erga ipm amore: quē sane subterfugere obnixe conatur.

Profecto ꝙto magis : magisꝙ cogito nimi=
rum dabit hec Thais: mihi magnū malum
ita me ab ea astute video labefactarier. Jam
tum cum primū iussit me ad se accersier do=
mum: roget quis quid tibi cū illa? ne norā quidē : vbi
veni: cām vt ibi manerē repperit: ait rem diuinā fecisse
se: ⁊ rem seriā velle agere mecū. Jam tum erat suspitio
dolo malo hec fieri omnia ipsa accumbere mecū mihi
sese dare: sermonē querere: vbi friget : huc euasit ꝙ pri=
dem pater mihi ⁊ mater mortui essent: dico iādiu Rus
suniꝫ et qđ habeam et quam longe amari credo ei pla=
cere hoc spera se a me auellere: postremo hec: qua in die
parua perisset soror: ⁊ quis cum ea vna quid habuisset
cum periit ⁊ quis eam poscet noscere. Hec cur queritet:
nisi illa forte que olim periit paruula soror. Hanc se in=

dubio inuenio sup.vel intelligo ꝙ sup.hec Thais.dabit mihi magnum malum his verbis intelligitur se sentire pau
latim labi in amorem meretricis ꝙuis inuitum et adhuc retinentem mentem. Nimirum dicitur quasi non mirum:in
terdum enim ni capitur pro nō. Ita id est eo pacto vel adeo video:id est intelligo me labefactarier (paragoge est). id est
perturbari cōmoueri suis titillationibus malis ⁊ corrumpi cum prius mihi bona mens esset astute: id est callide ab ea
Thaide. Jam tum. id est iam ex eo tempore quum.i.quando primum iussit.i.precepit vel voluit me accersier.i. accersi
hoc est appellari vocari domum.i.ad domū suā quis.i.aliquis roget.i.interroget qđ tibi cum illa intercedit sup.vel est:
quasi dicat quid cōmercii habes vel consuetudinis cum illa vel quid eges eius opera vel quid tibi est illa opus:ne qui=
dem.id est ne etiam noram: id est noueram illa sup. quasi dicat non modo nihil mihi est cum illa sed nec eam quidem
noueram tum iussit me accersi ad se domum vbi:id est postꝙ veni repperit causam.i. occasionem vt manerem.i. rema=
nerem ibi:id est domi sue ait.i.dixit se fecisse rem diuinam:id est velle se fecisse sacrificium seu sacrum:et ait inꝙ se velle
agere.id est loqui et cōmunicare mecum rem seriam.i. magni ponderis non iocularia iam tunc.id est iam ex eo tem
pore suspitio.id est opinio ⁊ coniectura erat mihi:hec omnia fieri dolo malo. id est mala calliditate : nam dolus malus
vt Labeo ait dicitur omnis calliditas fallacia ⁊ machinatio ad circūueniendū:fallēdum:decipiēdumve alterum adhi
bitum:nec sine causa dolus malus dici solet qm veteres etiam dolum bonum dicebant et pro solertia hoc nomen acci
piebant maxime si aduersus hostem latronemve quis machinatur. Dicitur autem vt vult Dona.vel a dolendo.i.nem
nendo:vel a ledendo:nam dolus grece lesio dicitur latine: et dolones tela quedam bellica et dolare lignum est fabri:i
ascia scindere:dicitur etiam dolus malus:quia est ⁊ bonus quo a medentibus falli egros non decipi. Lucretius poet
testatur ipsa Thais accumbere.i.accumbebat.i.ad epulas scꝫ sumendas mecum vel more epulantium iuxta me sede
bat:dare.i.dabat sese:id est seipsam mihi quibus significatur profusa petulantia:querere.i.querebat sermonē.q.d.inui
tabat me ad respondendum vt loquendi materiam inueniret. vbi.i. quando friget id cessat : nec suppetunt ei verba
solebant euasit huc : id est in hec verba erupit siue huc peruenit siue eo processit vt peteret ꝙpridem.i. ꝙtum tempori
esset ex quo pater ⁊ mater essent mortui mihi.i.ad meum incōmodum vel refert mihi ad pater ⁊ mater quasi dicat pat
meus ⁊ mater mea dico,i,respondeo iamdiu parentes meos:scilꝫ esse mortuos : ipsa Thais sperat, id est credit se pos

auellere.i.extorquere abstrahere a me tanq̄ pertinaciter retinēte hoc sc3 et qđ rus.i.q̄ kem fundū sunij habeā et quā.t. q̄tum longe.i. procul amari habeā illud:vel sit. Sunium aūt est promontoriū atheniensium ꝛ in eo rerū venaliū emporium est hic aūt sunij in gtō aduerbialiter poni recte potest.credo.i.puto rus illud sup.placere ei.s. Thaidi ꝛ propterea ita de illo percunctari.postremo.i.tandē sperat inq̄ se posse auellere hec.s. que sequuntur videlicet in qua die.i. in quo tempore perijsset.i.perdita fuisset:ꝛ quis perierat sup.cum ea vel quis erat cum ea vna.i.simul:hoc est etiā sperat posse auellere:quid habuisset.i.possedisset cum.i. quando perijt.i.perdita fuit:ꝛ quis posset noscere eam: id est agnoscere:nam agnoscim⁹ vetera cognoscimus noua. Nescio sup.cur queritet.i. percūctetur hec nisi forte illa paruula soror que olim perijt.i. proponit nititur ostēdere se esse hāc que est apud Thaidem intendere proprie est crimē in aduersarium iacere:vt audacia est mulierū sup.i.qua sunt audacia mulieres. Uerum.i.sed ea soror si viuit est nata sedecim annos.i. habet sedecim annos. vel est etatis sedecim annorū non est supple maior.i. maioris etatis Thais est maiuscula.i. paulo maior q̄ ego sum. Maiusculus maiuscula maiusculum a.maius est diminutiuum.:retinetq̄ prorsus structurā similē.ostendit aūt Chremes vtraq̄ esse prime: nam porro.i.postea : nam porro significat sed lōge certe postea vltra Thais misit orare promisit ad me orādū vt venirē ad eam serio.q.d. pro re seria:vt prius prediterat. est aūt serio aduerbiū cuius contrarium est ioco. vel refert serio adorare quasi dicat misit orare serio.i. consulto dedita opera omni semoto ioco vt venirem ad se: aut dicat quid vult pro velit : aut ne.i.non prohibentis est. sit molesta.i. non me molestia afficiat hercle non veniā tertio quod solet dici solet tertia vice. Heus heus:aduerbium vocantis ꝛ hoc dicens pulsat ianuam. Pyt. hoc audiens Pythias dicit ecquis.i. nunquid aliquis est hic qui ostium pulsat. Chre. ego sum Chre. Pythias. O capitulū.i.paruum caput diminutiuum factum blandimēti gratia lepidissimum.i. facetissimū vel iucundissimum quasi cuius aduentus plurimū sit optatus quod indicato actō iūctum ntō vel vctō quoniā capitulum illic illorū triū casuum esse potest. Chremes. ego dico insidias.i.proditiones ꝛ fraudes ꝛ circūuentiones fieri mihi. Pythias. Thais orabat te maximopere pro maximo opere.i. maxime vel singulariter vel vehementer:vt redires cras. Chre. eo rus id est eo ad negotiandum: ꝛ operandum in agrū: vt meus mos est:quia sum rusticus. Pythia. amabo amātis et blandientis est interiectio comicis valde familiaris.q.d.rogo te per amorē : fac qđ peto.s. Cras redi. Chremes:inq̄.i.dico tibi non possum redire. Pythia.aut tu mane apud nos dum.i. quousq̄ ipsa Thais vel domina redeat. Chremes nihil minus faciā supple quam quod maneā. Pythia. O mi Chremes cur nihil minus facies ꝛ intelligimus eum manu a Pythia tactū vel propterea qđ vocatus sit mihi Chremes irascētē.eapropter subdit chremes. abi.i.discede hinc.i.a me in malā rem:quasi in malā fortunā ꝛ qđ dici solet vade in febrim quartanā q̄dē codices habēt ibis quasi eam a se reijciēs dicat ibis in malā rem. Donatus legit abis in malā rem vultq̄ hoc aduerbialiter dici. Pythia.si istud.s.nō redire est iam tibi certū.i.cōstitutū,amabo particula blandiētis quasi rogo te per amorē vt transeas.i. per eā breuē viā te trāsferas.illud.i.in domū militis vbi illa Thais est.dixit aūt trāseas ꝛ nō eas vt breuē viā demōstraret. Chre.eo.i.vado illud. Pythi. O Doria serua deducito hūc ad militē.i.ad domū militis vbi est Thais. ¶ Ascēsius.

tendit esse audacia : verum ea (si viuit) annos nata est sedecim : non maior Thais q̄ ego sum maiuscula est. Misit porro orare vt venirem serio: aut dicat quid velit aut molesta nesciet. non hercle veniam tertio heus heus. Pyt. Ecquis hic est? Chrem. ego sum Chremes. Pythia. o capitulū lepidissimum. Chre. dico ego mihi insidias fieri. Pythi. Thais maximo (te orabat) opere vt cras redires. Chre. rus eo. Pyt. fac amabo. Chre. nō possum inq̄. Pyt. at tu apud nos hic mane dū redeat ipsa. Chre. nihil min⁹. Pyt. cur. mi Chremes. Chre. malam in rem hinc abi. Pyt. Si istuc ita certum est tibi amabo. illuc trāscas vbi illa est. Chre. eo. Pyt. Abi dorias: cito hunc deduc ad militem.

¶ Antipho adulescens.

☞ In hoc proloquio est insinuatio illius persone cui narraturus est Cherea que a se retro post scenam facta sunt: hoc autē fit potissimum populi gratia vt id auribus percipiat: qđ poete honeste oculis obijcere non potuit.

HEri aliquot adulescentuli coimus in pyreo in hunc diem : vt de symbolis essemus cheream ei rei preficimus. dati anuli locus. tempus constitutum est. Preterijt tempus quo in loco dictum est: parati nihil est homo ipse nusq̄ est? neq̄ scio quid dicam : aut quid coniectem nunc mihi hoc negotij ceteri dedere: vt illum queram ibo ad eum visam: si domi est. Sed quisnam hinc a Thaide exit? is est an non est ipsus est. Quid hoc hominis est. quid hic ornatus est. Quid illud mali est. Nequeo satis mi-

PRofecto quanto magis magisq̄ cogito ꝛc. Quia hic non ponitur a donato principium quarti actus necessarium est dicere Pythiam mansisse in proscenio:aut saltem Chremetem ingressum esse proscenium priusq̄ Pythias introgressa sit.et in sequenti scena antiphonem in proscenium venisse anteq̄ Pythia discesserat.

HEri aliquot ꝛc. In hoc proloquio insinuatio cōsone eius est cui narraturus est cherea que a se post.i.retro cenam facta sunt.fit aūt hoc ppt̄ causā:vt spectator auribus accipiat qđ subijcere oculis poeta non potuit. An aliquot adulescētuli coimus.i.cōsensimus pepigimus conuenimus:ꝛ dicit̄ coimus p coiuim⁹ heri in pyreo.i. in vrbe attice regionis qui erat portus Atheniensiū.cōsensimus inq̄ in hūc diem:vt essemus ab edo es.i.cōmederemus de symbolis quasi de portionib⁹ collatis ab vnoquoq̄ nostrū quid aūt sit symbolū satis abūde prius dictū est prefecimus.i.p̄posuimus chereā ei rei.s.vt essemus de symbolis.qui.s.collegeret symbola collata a singulis anuli dati sunt pro symbolis.quia deerant pecunie vt nobiles adulescētes facere solent deficiēte pecunia:locus constitutus ꝛ destinatus vbi cena parāda erat tēpus erat cōstitutū.i.determinatū tp̄s preterijt.i.lapsum est. nihil est parati.i.nihil est apparatus in eo loco sup.in quo loco dictū est.i.constitutū est cenā vel prandiū fore.ipse hō.s. cherea nusq̄ est.i.nō apparet nusq̄ offertur oculis:neq̄ scio quid dicā aut quid cōiectem.i.quid possim cōiectura cōsequi ꝛ cogitare. Nunc ceteri adulescētuli dederūt mihi hoc negotij.i.hanc curā hanc prouinciā vt querā illū.i.inuestigem ibo ad eū visam.i.videbo vel interdū ibo ad videndū si est domi.sed quisnam.i.quis exit hic.i.ex hoc loco a Thaide.i.a domo Thaidis:id est.s.Cherea an non est ita volutat sit Cherea necne quē videt deinde eo attentius perspecto cōfirmat: ipsus est

id est: est ipse Cherea. Quid hoc hois est.i.quis hic homo est: & bene hoc hominis.q.d.qui nõdũ pubes est:sed epheb⁹:& iam a Thaide meretrice exit q̇d.hic ornatus est.i.cuiusmodi est hic ornat⁹:q: hic eunuchi veste indutus est quid illud mali est:q:.s.timidus egreditur nequeo satis mirari.i.tm̃ mirari q̇n adhuc sit mirandũ neq; possum sup.conijcere.i.cõiectura satis ꝑcipere q̇d sit.nisi quicquid est.i.q̇cquid sit mali procul hinc.i. longe a me.q.d. sibi totũ nihil mihi Libet.i. velim prius sciscitari.i.inquirere tanq̃ nouũ q̇d sit.Siscitari est occulta magis & secretiora mirari ac velle cognoscere.

rari neq; cõijcere nisi (quicquid est) Procul hinc libet prius quid sit sciscitari.

Cherea. Antipho.

☞ Hic Parmeno gloriatur Chereã eunucho subornasse ita vt virgine preter sumptum & dispendium potius sit. Deinde meretricum ingenia et sordes cõmemorat quare Pythiam quã non adesse percipit satis cõmotam magis irritat.

Nunquis hic est. nemo est. Nũquis hic me sequitur. nemo homo est. iam ne erũpere: hoc mihi licet gaudiũ. Proth iupiter. nũc est tp̃s profecto interfeci cum perpeti me possũ me hoc gaudiũ cõtaminet vitã egritudine aliqua. Sed neminẽ curiosum interuenire nunc mihi video qui me sequatur: quiq; iam rogitando obtũdat enecet q̇d gestiã: aut quid letus sim? quo pergã vnde. emergã. vbi si est vestitũ hũc nactus. quid mihi querã. sanus sim an me insaniã. Anti. adibo atq; ab eo gratiã hãc (quem video velle) inibo. Cherea. quid est qd̃ sic gestis. aut quid sibi hic vestitus q̃rit: quid est qd̃ letus sis. quid tibi vis satin sanus es q̇d me aspectas. quid taces. Che. O festus dies hoĩs. amice salue: nemo est omniũ quem ego nũc magis cuperem videre q̃ te. Ant. narra istuc queso qd̃ sict. Che. immo ego te obsecro Hercle vt audias. Nostin hãc quã frater amat. Ant. noui. Nẽpe opinor Thaidem. Cherea. istã ipsam. Anti. sic cõmeminerã. Che. hodie quedam ei est dono data virgo quid eius tibi nunc faciem predicem: aut laudem antipho cum meipsum noris q̃ elegans spectator formarũ siem in hanc cõmo

Nunquis &c. In hac scena verba gestum vultũq; indicant exeũtis cui obuia ꝑsona obijcitur sub cuius occasione spectatoribus gesta narrabũtur. Che. nũq̇s.i. nunquid aliquis est hic apud me.s.qui mihi comprehẽsos occurrat. Deinde nemine viso subdit. nemo est nemo est nũquis sequitur me hic qui me.s.persequatur. postea nemine viso subiungit nemo homo est.i.nullus homo est: nemo enim iunctũ cum homo idẽ est qd̃ nullus vt neminẽ vidi hominum.i.nullum. Deinde; ostẽdit se cupere summopere suũ gaudiũ alicui cõicare:sed neminẽ interuenire videt cui narret. Ne.i.vtrũ licet mihi iam.i.nunc erũpere.i.exprimere emittere manifestare prodere meũ gaudiũ qd̃ cepi in illa suppositione cum.s.pro eunucho fui suppositus:vel si vis capere vt Dona. ait erũpere neutraliter pro exire: et tũc sic astrue:licet ne iam hoc.i.meũ gaudiũ erũpere.i.exire prodire elabi euadere mihi.i. a me manifestando.s.alteri. Dicimus enim erũpi in hanc vocẽ & hec vox ex eius pectore erupit quasi exiuit. Proth iupiter vt ait Serui.in.iij.eneid.irascentis exclamatio est ꝑfecto.i.proculdubio: nũc tempus est cum.i.quãdo vel in quo tẽpore:& tũc aduerbiũ ponitur pro nomine vt sepe fit: possum perpeti.i. ferre me interfici ne.i.vt non hoc gaudiũ qd̃ cepit cõtaminet.i. inquiet sedet vitã meam aliqua egritudine.i.aliquo crimine & passione. Nam crimen est animi egritudo, quemadmodũ & omnis animi passio. Sed neminẽ video nunc interuenire.i.interea venire:mihi.i. ad me curiosum.i. minutissima queq; exquirentẽ a nimia enim cura curiosus dicitur quotiẽs plus diligenter q̃ oporteat impẽdimus rebus vel nostris vel alienis qui.s. curiosus homo sequatur me & que iam obtundat.i. instet reperat molestus & tediosus sit rogitando:et q̇ inq̃ enecet.i.suis questionibus quasi me mori faciat vt vulgo dici solet cum aliq̇s est nimis tediosus mori me cogis tedio & quasi enecas: qui ergo enecet querẽs subaudi quid gestiam.i.quid motu corporis ostendã.: Nam gestire proprie est sensum id est sententiã & cupiditatẽ corporis gestu indicare q̃ magis brutorũ est animaliũ. Vergi. Et studio incassum videas gestire lauandi. Aut querẽs inq̃ quid.i.cur sim letus et quo.i. in quem locum pergam.i.iter prosequar & dirigam vnde.i. a quo loco emergam.i.exeam erumpam et bene veluti ex lustris & inhonestis locis. Cice.ad petun.quidẽ emercisti. luculẽter queso ex nature tue sordibus querẽs inq̃ vbi nactus sim.i.inuenerim hunc vestitũ.i.talem cultũ eunuchi querẽs inq̃ quid queram mihi.i.quid mihi velim quod postulem querẽs inq̃ an sim sanus.i.mentis cõpos an ne.i.vel vtrũ insaniã.i.desipiã sim insanus & mente captus. Antip.adibo eum.s.atq; inibo hãc gratiã ab eo.i.dabo illic hoc beneficiũ quã.s.gratiã hoc est qd̃ bñficium video eum sup. velle.q.d. offeram me illi & interrogabo eum vt possit suũ gaudiũ erũpere qd̃ habiturus est beneficij loco. Gratia enim interdũ capitur pro bñficio.vnde referre gratiã.i.beneficiũ cõpensare alio beneficio. Interdum gratia dicitur amicitia.vnde inire gratiã alicuius est mereri amicitiã eius prestatione beneficiorũ.& ita gratia acquiritur per gratiã.i.amicitia per beneficium. Inibo ergo gratiã ab eo pro eius:hoc est merebor amicitiã eius hoc bñficiũ illi prestãdo. Teren.autẽ sepe amat ponere ab eo pro eius:vt satis prius dictũ est. O cherea repetit antipho verba interrogationis vt Cherea sciat eũ iampridem:esse presentẽ:quid est qd̃ sic gestis.i.qd̃ gestu corporis ostẽdis:aut quid hic vestitus querit sibi.i. quid sibi vult tale indumentũ siue quid significat quid est qd̃.i.propter quod sis letus quid tibi vis.i.qd̃ dici inepte solet:quid oportet tibi satis ne.i.vtrũ es satis sanus.i.satis bone mentis:quid.i.cur aspectas me q̇d.i.cur taces. Cherea. O festus dies hominis.i.s̃m Dona. O homo festi diei.i.qui es causa festi & leti diei:vel qui sit tantus q̃tus est festus dies. Posset etiã rite dici a Cherea de seipso. O festus dies hominis videlz meis.q.d. O dies mihi letus istius hominis aduẽtu mihi amici & admiratiue dictũ est hoc vel exclamatiue:amice antipho salue.i.sis saluus. Nemo omniũ.i.nullus ex oĩbus est quẽ ego nunc magis cuperẽ videre quã te Antiphonẽ. Antipho. queso.i.rogo:narra.i.recita quid istud sit qd̃:scz gestis & qd̃ letus es &c. Cherea. Immo.i.sed potius ego te obsecro.i.per sacra rogo qd̃ plus est quã queso. Hercle.i.per Herculẽ iurãtis aduerbiũ vt audias.i.auscultes dicta mea. Nostin.i.cognoscis ne hanc meretricem quã frater Phedria amat. Antipho. Nempe.i.certe noui vt opinor amat inq̃ Thaidẽ. Cherea. istã ipsam.i.istãmet amat:scilz Antip. sic.i.eo modo cõmemineram.i.recordabar & memoria tenebam. Che. hodie quedã virgo est data ei dono. Antip. quid.i.quare ego nunc predicem.i.narrem aut laudẽ.i.cõmendem tibi faciem.i.formã & speciem eius seu figurã. Predicamus res vt sunt dicit Donatus, laudamus vero cum extollimus vel predicamus voce:laudamus argumẽtis, Quid ergo tibi predicem cum

notis.i.noueris hoc est cognoscas quam.i.quantũ sim elegans.i.aptus accõmodatus ad eligẽdas formas spectator.i. probator formarũ.i.facierũ cõmotus sum.i.allectus primo aspectu et primo motu innasit me titillatio forme eius seu incitatus sum in hac scʒ virgine. Antipho. ain.i.ais ne tu Cherea te esse cõmotũ in illa τ eam esse tanta forma. Cherea. scio ꝙ dices eam esse primã.i.prestantissimã forma τ vincẽtem ceteras si videris eam: quid multa verba inculco.s.vel quid plura vel quid verbis opus est. que verbo poni solent vbi qđ precipuũ est venit subiungendũ. Cepi amare post.s.

tus sum. Antip. Ain tu. Che. Primam dices scio: si videris. Quid multa verba. amare cepi: forte fortuna domi erat quidã eunuchus quem mercatus frater fuerat Thaidi: neq; is deductus erat etiã tum ad eam. Submonuit me Par. ibi seruus: qđ ego arripui. Antip. quid id est. Che. tacitus sis citius audies vt vestem cum illo mutem et pro illo iubeã me illuc deducier. Antip. Pro eunucho. Che. sic est. Antip. quid ex ea re tandem caperes cõmodi. Che. Rogas viderẽ: audirem: essem vna: qua cum cupiebã Antipho: num parua causa aut parua ratio est traditus sum mulieri. Illa ilico vbi me accepit leta vero ad se adducit domũ cõmendat virginẽ. Antipho. Cui tibi ne. Che. mihi. Antip. satis tuto tñ. Che. Edicit ne vir quisq; ad eã adeat: τ mihi ne abscedam imperat. In interiori parte vt maneã solus cũ sola: annuo terrã intuẽs modeste. Anti. Miser. Che. Ego (inquit) ad cenã hinc eo: abducit secũ ancillas pauce (que circũ illam essent) manent nouice puelle. Continuo hec adornant vt lauet ad hortor: properent. Dum apparatur: virgo in conclaui sedet suspectãs tabulam quandã pictam: vbi inerat pictura hec. Iouem quo pacto dane misisse aiunt: quondam in gremium imbrem aureum. Egomet quoq; id spectare cepi: τ quia cõsimilem luserat iam olim ille ludum: impendio magis animus gaudebat mihi deum se in hominem cõuertisse: et per alienas tegulas venisse clanculum per impluuium: fucum factũ mulieri. At quem deũ qui templa celi summo sonitu ꝯcutit. ego homũcio hoc nõ facerẽ? ego ilud vero ita feci ac libens. Dum hec mecum reputo accersitur lauatũ interea virgo it. lauit rediit. Deinde eam in lectũ ille collocant: sto expectans: si quid mihi imperent. Venit vna: heus tu (inquit) dore cape hoc

cõmotionẽ meã in ea: prius eñ cõmouemur deinde amamus forte fortuna.i.casu quodã vt dici solet aduerbiũ euentus quidã eunuchus erat domi fratris quẽ eunuchũ frater mercatꝰ fuerat.i.emerat Thaidi.i.propter Thaidẽ: neqꝫ tum.i.tunc is eunuchus deductus erat ad eam Thaidẽ. Ibi.i. tũc Parmeno seruꝰ submonuit.i.leniter et latẽter monuit me aliquid sup. techne seu artis τ versutie qđ ego arripui.i.celeriter ipso inuito rãpui τ mihi vendicaui. Antip. quid.i.Che. sis tacitus.i. noli interrũpere sermonẽ audies citius hoc dictum est corripiẽdo Antiphonẽ qui sermonẽ interrumperat. Subiũgit deinde ꝓm suũ ordinẽ. Submonuit inq̃ me vt mutem vestẽ cum illo eunucho τ vt iubeam.i.precipiã: seruo Parmenoni me deducier.i. deduci per paragogẽ illuc.i.ad Thaidẽ pro illo.i. illiꝰ loco. Antipho. pro eunucho.i. loco eunuchi. Cherea. sic est. Antipho. quid tandẽ: ibi tandẽ habet vrgẽs quiddã et accelerãs: quid ergo cõmodi. id est quid vtilitatis caperes ex ea re.i.ex ea deductione. Cherea. rogas.i. inq̃ris viderẽ.i. delectarer eiꝰ aspectu audirẽ eius blãdos sermones essem.i. versarer vna.i.simul qua cum.i. cũ qua puella cupiebam esse. O Antipho num.i.nũquid.q.d.nõ est parua causa aut parua ratio quare cuperem deducier traditus sum mulieri.s. Thaidi: ꝟo.id est scʒ ilico.i.cõtinuo: vbi.i.cum accepit me illa leta.i. gauisa deducit me domũ ad se.i.qđ vulgo dicitur: sed nõ recte penes se: nam ad se: hic illud significat cõmendat.i.tradat mihi.i.fidei me virginẽ.s.puellã. Antipho. cui cõmendat virginem sup. ne.i.vtrum tibi Cherea: mihi cõmendat inq̃. Antipho. tamẽ satis tuto.i.satis sine periculo tibi cõmittit eam. quasi dicat periculosissime. et hoc per ironiã dicit vel satis tuto dicit cũ nullus te ꝑsente sit accessurus alius presertim cum illius sis satis futurus solitus. Cherea edicit.i. iubet nam edicimus.i.iubemus τ iure dicimus. Edicta enim imperatoris sunt ne quisq̃ vir.i.aliq̃s vir adeat.i.ingrediat̃ ad eam puellã: τ imperat mihi.s. Thais postq̃ iussit oĩbus mihi precipue impauit: ne abscedã.i. discedam ab ea impat inq̃ mihi vt maneã.i. remaneã perseuerẽ in eo loco solus cũ sola. Annuo.i.quodã signo ostẽdo me velle intuẽs.i.aspiciẽs modeste cũ bono mõ terrã. An. miser eras sup. vtpote dono datus τ seruiẽs meretrici. Cherea. inq̃t thais ego eo hinc.i.ex eo loco ad cenã cum milite: abducit secũ ancillas: pauce puelle nouice. adhuc noue et rudes et impite q̃ essent circũ illã.s. virginẽ seruãdã manent.i.remanẽt. Cõtinuo.i. ilico hec pro hec et in phormione hec ille erant adornãt.i. apparẽt vt lauet.i.balnea subeat adhortor suadeo vt properetur id celeriter fiat talis apparatio vel vt aliĳ codices habent vt properent scilʒ puelle. dum.i. q̃diu apparatur.i. fit apparatꝰ ille ad lauãdũ τ apparatur dictũ est impersonaliter virgo sedet pro sedebat in conclaui.i.in loco secretiori domus. Est eñ conclaue separatior locus in interioribus tectis vel ꝙ intra in eum locũ multa loca τ cubicula clausa sint adherẽtia triclinio suspectãs.i.sursum vel sursum aspiciẽs quãdam tabulã pictã vbi.i.in qua tabula hec pictura inerat: quo pacto.i.quo mõ aiunt poete.s.τ bene aiunt quia fabula est iouẽ misisse quõdam.i.iampridẽ olim imbrẽ aureũ.i.habentẽ aureas guttas in gremiũ dane illius puelle. Nam dane potius est dtũs q̃ gtũs: nisi latina inflexione declinetur τ tunc esset bene gtũs quoq;.i.etiã egomet cepi spectare id.s.tabulã pictam. Et qꝛ ille iupiter iam olim.i.iampridẽ luserat ludũ consimilẽ qualẽ ludere conabar videlʒ suũ facere mulieri impendio: magis.i.multo magis animꝰ gaudebat mihi deũ.i.iouem cõuertisse.i.mutasse sese.i.seipm in hoiem atq; venisse clãculũ.i. secreto latenter aduerbiũ est: in alienas tegulas.i.in tecta aliena: qđ furi soli aptũ erat per impluuiũ. Varro ait impluuium esse id qđ relictum erat in medio tecti vt lucẽ caperet deorsum quo impluebat dictũ sic impluuiũ a pluuia. Asconius etiam dicit impluuiũ esse locũ sine tecto in edibus quo impluere imber in domum possit. Venisse ergo per impluuium factũ i.vt faceret primum supinũ: fucum.i.insidias fraudẽ furum astutam mulieri pro femine. At.i.sed quẽ deum animus inq̃ gaudebat se cõuertisse. Interrogat deinde respõdet illũ sup. qui concutit templa celi.i.loca cõsecrata deo. Et vt varro interpretatur: templa.i.atria celi seu alta tecta tonãtis: qui ergo cõcurrit summa tẽpla.i.sublimia atria celi

senitu videlicet tonitruum. Hoc autem ex Ennio deductum est de industria non errore aliquo. Ego Cherea homuncio.i.quasi qui non sum homo in comparatione eius non facerem.i. nō efficerem hec que fecit: scȝ vero.i.sed feci:ita vt ipse ac libens.i.cum magna libididine ⁊ appetitu interea dum repeto.i.considero hec predicta mecum.i. apud me accersitur virgo:scilicet.i.aduocatur ab ancillis it vadit ad eas lauit in balneo scȝ rediit reuersa est vbi ego eram. Deinde ille ancille collocarunt.i.disposuerunt(quod verbum ascribitur pronubis)eam puellam in lecto.sto.i. erectus sum non sedens expectans si quid imperēt mihi ipse

flabellū:⁊ ventulum huic sic facito dum lauamus.vbi nos lauerimus:si voles lauato accipio tristis. An. tum equidē istuc os tuū impudens videre nimiū vellē qui esset status flabellū tenere te asinū tm̄. Che. vix elocuta est hec foras simul oēs proruunt se abeunt lauatū:perstrepunt(ita vt fit domini vbi absunt)interea somnum virginem opprimit. Ego limis aspecto sic per flabellū et clanculum simul alia circunspecto: satin explorata sint. Uideo esse pessulum ostio obdo. Antip. quid tū? Che. quid eum fatue. An. fateor. Che. An ego occasionem mihi ostētatam. tam breuē tam optatam. tam insperatam amittē tum pol ego is essem vere qui assimulabar. An sane hercle. vt dicis. Sed interim de simbolis quid actum est. Che. Paratū est antip. frugi es vbi domin. Che. immo apud libertum discum. An perlonge est. Che. sed tanto ocius properemus. An. Muta vestem. Che. vbi mutē perij nā domo exulo:nunc metuo fratrem:ne intus sit porro autem pater ne rure redierit iam. Anti. eamus ad me. ibi proximum est vbi mutes. Che. recte dicis eamus:⁊ de istac simul quo pacto porro possim potiri consiliū volo capere vna tecū. An fiat.

Quartus actus. Dorias ancilla.

Hic dorias introducitur que terribilem credat militem vt eo magis vanus postea ridiculusqȝ esse possit:tū quid post cenam.i.in conuiuio militis gestū sit ancilla demonstrat:e quibus profecto ea que in proscenio gerantur agnoscere poterimus.

Ita me dij bene amēt:ꝗtū ego illū vidi non nihil timeo misera nequā ille hodie insanꝰ turbam faciat:aut vim thaidi. Nam postꝗ iste aduenit chremes adulescēs frater virginis militē rogat vt eū admitti iubeat illi continuo irasci neqȝ negare audere. Thais:porro instare vt hominē inuitet id faciebat retinēdi illiꝰ causa qꝛ illa que cupiebat de sorore eius indicare ad eā rem tp̄s nō erat inuita tristis māsit ibi: illa cū illo sermonem ilico occipit: miles vero sibi putare adductū añ oculos emulū vo-

nouitie puelle. Donatus legit spectans.i. desiderans:vel aspiciens vna ex illis puellis. venit inquit.i. dixit heus aduerbium vocantis dore nomen eunuchi cape hoc flabellū.i. hoc instrumentum aptum aut ad ventilandum.i. ventum faciendum:aut ad abigendas muscas. Dicit enim a flo flas. vel est diminutiuū a flabrum flabri.qd a flando sic nominat. Et facito huic.s. puelle ventulum.i. paruum ventum: sic.i. hoc pacto vt tibi ostendo. dum.i. ꝗdiu lauamus vbi.i.quando lauerimus nos lauato si voles. Accipio flabellum tristis.i.vultu seuero ⁊ quasi mesto. An equidem i.certe.tum.i.tunc vellem nimium.i. valde ceperam videre: istud per contemptum dixit os tuū. i.tuam faciem impudens.i. inuerecundū nimiū: inqȝ vellem videre:qui.i.qualis esset status tuus. i.tuus habitus et modus te habendi te tantum asinum.i.te qui es tam magnus asinus ⁊ hoc per contemptum dicit:cum illud officium et ministerium sit dedicatorum ⁊ paruorū seruorum. Uellē ergo videre te tam magnum asinum tenere flabellum.q.d.opere pretium fuisse videre et tā magnum asinum facere ministerium paruorum et delicatorum seruorum. Ita enim loqui fere solemus cum videmus aliquē magnum adhuc puerilia opera exercere. Che. vix puella supple est elocuta.i.effata hec que dixi omnes proruūt sese foras.i.omnes simul cū impetu se conferunt foras. Ubi vero neutrali pro actiuo est vsus. abeunt.i. discedūt lauatū perstrepunt.i. magnū strepitum faciunt pedibus manibus vocibus confusis. Ita i.eo modo vt.i.quemadmodum fit.vbi.i.quando vel in quo loco domini absunt.i.non sunt presentes. Interea.i. dū perstrepūt somnus opprimit.i. occupat virginem cui ventulum faciebam. Ego aspecto limis.si inflectatur hic ⁊ hec limis et hoc lime:tunc est sensus. ego limis.i. ego trāsuersus. Unde limen dicitur quod ingredientibus et exeuntibus transuersum est. Si vero inflectatur limus lima limū.tūc est sensus. ego aspecto limis oculis sup.i.oblique intuētibus. Nam limi obliqui dicuntur generaliter proprie tamen de oculis illud vocabulum dicitur. Cum autem homines dissimulant se videre quod vident ⁊ nō recta facie:sed transuersa intuentur limes dicunt aspicere ego inqȝ aspecto limis oculis.i. oblique intuentibus:sic.i.hoc modo:vt ostēdo clanculum.i. secreto per flabellum.i.per ventilatorium: vt ita dicā. Et simul.i. etiam circunspecto.i. circūlustro oculis alia.satin.i.vtrū sint satis explorata.i.certa:video omnia esse explorata inqȝ:obdo.i.oppono quasi contrado pessulum.i. repagulum obicē. i.illud scilicet ligneum vel ferreum: quo ex interiori domo clauditur ostiū. Diciturqȝ a pello pellis.obdo inquit pessulum ostio: vt.s. amoueret et arceret auxilium virginis. An quid tum.i.deinde secutū est. Che. quid tum fatue.i. o fatue queris quid tum sit secutum An. fateor me esse fatuum qui quesierim. Che.an.i.vtrū amitterem.i. amittere debebam:vel putas ꝙ amitterē occasionē.i.oportunitatē ostētatā.i.oblatā mihi tā breuē.i.tā parū duraturā tam optatā tā insperatā.i.tam preter spē mihi ablatā. Pol.i.per pollucē ego essem vere is qui assimulabar.i.fingebar.i.ego essem vere eunuchꝰ qui videbar esse cū nō essem. An hercle.i. per herculē.sane.i.certe est sup. ita vt dicis. Sȝ interim.i. interea quid est actū de symbolis.i.de pecunijs vel anulis collatis ad prādiū. Che.paratū est.i.prādiū est apparatum. vel forsitā impersonaliter sumi posset. An es frugi.i. vtilis ⁊ necessariꝰ vt fruges sunt humano generi. Frugi est ergo in quo est aliqd quo fruamur.i.vtamur. Ubi est paratū inqȝ domin.i.vtrū domi. Che.immo.i.sȝ apud libertū.i.manumissum.discū.i.sic noīatū paratū est sup.inqȝ. An.est perlōge.i.valde lōge. Che.sed ꝑperemꝰ.i.ambulemꝰ: ait Do.vel festinemus tāto ocius.i.velociꝰ. An muta vestē.i.depone illā ⁊ sume aliā. Che. vbi mutē.i.vbi possum mutare vel nescio sup.vbi mutē perij.i.perditꝰ sum: nā exulo.i.ꝑpe iā sum eiectꝰ a domo paterna.nā exulat qs de loco ⁊ a quo erectꝰ est?

in loco in quo exiliũ illi assignatũ est. nũc metuo. i. vereor ne frater. s. Phe. sit intus. Porro. i. deinde metuo inꝗ̃ ne parer iam redierit rure. i. ex agris. An. camus ad me. i. ꝙ barbare dicitur penes me vel apud me. cũ nec penes nec apud sequi possint verba motũ significantia: ibi apud me proximũ est domiciliũ sup. vbi. i. in quo mutes. i. mutare possis: vel proximum in neutro genere sume. i. res proxima est. s. domus mea vbi mutes. Che. dicis recte. i. bene dicis eamus ad te. s. et simul. i. et etiã volo capere consilium. i. volo deliberare cõstituere vna tecũ de istac puella quo pacto. i. qua via possim potiori ea. s. tanꝗ̃ re optata porro. i. postea deinceps An. fiat. i. efficiatur vt vis.

luit facere contra huic egre. heus (inquit) puer Pamphilam accerse: vt delectet hic nos illa exclamat. Minime gentium in conuiuium illam miles tendere. Inde ad iurgium. Interea aurũ sibi clam mulier demit: dat mihi vt auferam hoc est signi: vbi primum poterit se illinc subducet scio.

¶ Quartus actus. Phedria.

☞ Ratiocinantem ⁊ cogitabundum Phedriam inducit secũ reputantem quid incõmodi perpetietur intercepti amoris: si totũ biduũ ruri permanserit. Sed vicit amor: eaq; gratia importune in vrbem reuersus fingitur vt iurgium militis tollatur.

Dum rus eo cepi egomet mecũ inter vias (ita vt fit vbi quid in animo est molestie) aliam rem ex alia cogitare: ⁊ ea omnia in peiorem partẽ quid est verbis opus. Dum hec puto preterij imprudẽs: villam iam abierã. cum sensi redeo rursum male vero me habẽs. Vbi ad ipsum veni diuerticulum cõstiti occepi mecũ cogitare. Hem biduũ hic manendũ est soli sine ea quid postea nihil est quid nihil si nõ tangendi copia est eho ne videndi quidẽ erit? si illud nõ licet: saltem hoc licebit. Certe extrema linea amare aut nihil est. Villam pretereo sciens. Sed quid hoc est ꝙ timida subito egredietur Pythias.

¶ Ascensius.

Numquis hic est ⁊c. Melius legas cum Do. Nec hoc gaudium cõtaminet vita egritudine aliqua. ꝗ̃ vitã ⁊ vita sit suppositum. Nam viuẽdo diu multa incõmoda pati solem⁹. Unde Flaccus in arte. Multa ferũt anni veniẽtes cõmoda secũ. Multa recedẽtes adimunt. Hinc Maro in buc. O lycida viui peruenimus ⁊c. i. diu viuendo. et in eodem. Omnia fert etas oim quoq;. Nouicie puelle. Nouicij ⁊ nouicie ꝓprie sunt serui ⁊ serue pauloante venũdati. Quo pacto Daue trissyllabũ est. Horatius in carminibus. In clausam donatam turris ahena. Hunc aũt locum dãnat in de ciuitate dei Augustinus. Quia moꝝ deprauatiuus est quum doceat a dijs peccãdi exemplũ sumere. Unde Plinius dicit lib. ij. naturalis hystorie. Proxime accedere ad demẽtiã inter deos statuere cõiugia aut adultera. picture tamen ⁊ fabule id predicabant: priusꝗ̃ aũt a proscenio penitus decedũt ingressa est Dorias: qua amota finitur tertius actus.

Ita me ⁊c. Quesita est hic ꝑsona que et terribilem credat militẽ. ⁊ simul demonstrat quid post cenã gestũ sit in cõuinio militis. Dorias. dij ita ament me. iurãtis est dictũ. q. d. ita amer a dijs vt dictura sum verũ ꝗ̃tum vidi. i. cognoui illũ militẽ non nihil. i. aliquatenus siue aliquãtulũ ego misera. i. dolore afflicta et timore timeo ne quã. i. ꝙ aliquã turbam. i. turbationẽ tumultũ ille insanus. s. miles faciat. i. moueat hodie: aut timeo inꝗ̃ faciat aliquam vim. i. violentiam Thaidi. Nam postꝗ̃ iste Chremes adulescens iuuenis frater virginis aduenit ad domũ militis Thais rogat militẽ vt miles iubeat illũ. s. Chremetẽ admitti. i. introduci in domũ ⁊ recipi. Cõtinuo. i. ilico ille miles irasci cepit sup. vel irasci pro irascebatur: neq; audere: id est audebat negare. i. renuere ꝙ Chremes introduceretur presertim poscẽte amasia. porro: id est deinde vel postea Thais instare. i. instabat hoc est vrgebat assiduis precibus vt inuitet. i. alliciat ad discumbendũ hominẽ. s. Chremetẽ. Thais faciebat id. i. precabatur vt inuitaret miles eum causa retinẽdi illius. i. retinendi illũ Chremetem. quia nõ erat tempestiuũ ⁊ oportunum ad eam rem quã parebat. s. indicare. i. significare ostẽdere de sorore Chremetis illa que cupiebat indicare inꝗ̃ miles sup. inuitas Chremetẽ tristis. i. inuitus nõ libens. Chremes mansit ibi. i. remoratus est: remãsit non recessit illa. s. Thais ilico. i statim occipit. i. incipit sermonẽ. i. colloquiũ cum illo. vero. i. sed miles putare. i. putabat emulũ. i. eiusdem rei studiosum hoc est riualem adductũ. i. adhibitũ sibi ante oculos contra. i. in oppositum miles voluit facere egre. i. moleste huic Thaidi inquit ipse miles heus vocãtis est accerse. i. fac venire vel vade ad vocandũ: aut voca Pamphilã. i. virginem quam dono dederat vt delectet hic nos fidibus. s. canendo quod hec Thais non facit. Illa Thais exclamat minime gentiũ. i. nequaꝗ̃ gentiũ terrarum loci locorũ temporis sepe ponuntur vbi ad significationem nihil faciunt: sed dũtaxat ad vocalitatẽ vt nusꝗ̃ terrarum nusꝗ̃ gentium. vbiuis loci sed hoc magis mirum est minime gentiũ ꝗ̃ nusꝗ̃ gentium: potest itaq; esse distinctio hic minime gentium: id est nequaꝗ̃ accersatur. s. Deinde subdatur accerses sup. illam puellam in cõuiuium. q. d. es satis fatuus vt velis accersere eam in cõuiuio ⁊ hoc interrogando. vel potes intelligi cõtinue ⁊ affirmatiue minime gentiũ. i. nequaꝗ̃ accerses sup. illam in cõuiuium quia videlꝫ prohibebo. Miles tẽdere. i. pertinaciter cõtendebat vt puer eam accerset. inde. i. deinde ventũ est sup. ad iurgiũ. i ad rixã ⁊ obiurgationẽ interea mulier Thais demit sibi clam. i. amouet a se ⁊ tradit mihi aurũ ne amittat aurũ qđ tenebat ant vt esset ad rixã expeditior vel ad fugã dat. i. tradit mihi: vt auferã. i. asportẽ hoc est signi. i. hoc est signũ ⁊ cõiectura. vnde sup. scio ꝙ sup. subducet se. i. clam se substrahet illinc. i. ex domo militis vbi primũ. i. cum primũ poterit se subducere scꝫ.

Dum rus eo ⁊c. Hic nũc causa narratur cur statim in vrbem redeat Phedria qui decesserat absuturus biduũ ad tollendũ iurgium militis: sed importune redit. verũ erat tempus reuocandi Phedriã in scenam postꝗ̃ facta sunt omnia que illius absentiam desiderabant. Phe. Phedria solus loquitur. cum eo rus egomet cepi. i. incepi cogitare mecũ. i. mente volutare inter vias. i. inter eundũ vel in ipsis vijs aliam rem ex alia. i. nũc vnã rem: nũc aliã vt etiam Cice. ad petum. Me quotidie aliud ex alio impedit. i. aliud post aliud. Et Vergi. Nos alia ex alijs in facta vocamur. ita vt fit. i. quemadmodũ fieri solet: vbi. i. cum quid. i. aliquid molestie. i. displicẽtie: vt ita loquar est in animo ⁊ cepi inquã cogitare ea omnia in partẽ peiorẽ. i. deteriorẽ quid est opus verbis. i. quid attinet plura dicere post dictũ. quid nunc subiungã: dum. i. ꝗ̃diu puto. i. existimo siue reputo hec. ⁊ est apheresis. puto pro reputo. Putamus aũt instãtia: reputamus ꝑterita ego preterij. i. pretergressus sum imprudẽs. i. per imprudẽtiã non cõsiderãs viam quã pertransibã: preterij: ego villã. i. domũ aggrestem quo ibam iam abierã. i. pertrãsiuerã lõge. i. procul illã villã cum sensi. i. ꝑcepi redeo rursum. i. reuertor: ⁊ est tãtologia: vo. i. sed male habẽs: me. i. male sanus: q; insanio verat⁹ amore vbi. i. postꝗ̃ veni ad ipsum diuerticulũ. i. ad semitã qua de via diuertitur ac deflectitur. Nam diuerticulũ vt ait Do. est vbi iter de via flectitur: ⁊ ꝓprie diuerticula sunt in uia domicilia, ad que de itinere diuertendum sit. Cõstiti. i. restiti.

Illic et fixi gradū cogitabundus totus cepi cogitare mecū.i.apud me sequētia. Hem interiectio laborātis animi manē dum est.i.oportet manere:hic.i.in hac villa biduū.i.spacio duorꝫ dierū. Manendū est mihi sup.soli sine illa.scꝫ Thaide hic quasi in loco tristi ꝛ biduā qꝺ tēpus longū putatur amāti. Deinde intermiscet cōsiliū sane mētis: quid tum postea id est quid inde sequetur si biduū manendū sit. Nihil est manere.s.biduū:deinde resurgēs amor incitat eum:vt dicat: quid nihil.i.quō dicis nihil esse biduū abesse si nō est copia.i.facultas tangendi. Eho ridicule additū quasi non secum loquatur ne equidē.i. nec etiā copia inqꝫ videndi erit si illud nō licet.i. permittatur hoc est tangere saltē hoc licebit.s. videre certe.i. profecto extrema linea positiue dictū.i.quod.s.videre est linea extrema in amore: quatuor he insunt linee in amore. Prima visus.secunda tactus.tertia osculū.quarta opus linee ergo extreme sunt visus ꝛ opus nisi dicatur extrema linea quēadmodū dr longis lineis quid fieri.i.de lōginquo Amare.i.amore frui.ideo amore impellor ad repetēdā vrbē. Sed q̄d hoc est. hisverbis ꝑsona in scenā veniēs ꝛ locutura describitur ꝛ timida: sed quid hoc est.i. quid de hoc sibi vult ꝙ Pythias egreditur.i. exit subito timida.i. cōmota egra animo ac turbata. Aliquid est timidum naturaliter vt cum canibus timidi venient ad pocula damme. Aliquid est etiam timidum ex euentu:vt addit se sociam timidiqꝫ supuenit egle.

VBi illū ꝛc. In huius scene initio ostēditur ꝓgressam esse ꝑsonā ancille Thaidis tāqꝫ ꝓsequentē fugientē. Pythias. Ubi.i. in quo loco ego misera inueniā illū.s. Chereā scelerosum.i. sceleribꝰ plenum:qꝛ Thaidē q̄ ei credebat illusit atqꝫ impiū.i. iniquū ꝛ improbū in virginē.s.cui vim attulit:scelerosus est multorū scelere:scelestus vero est:vel.i. etiā:vniꝰ. Scelerosus ꝓprie est auctor sceleris. scelerātus in quo scelꝰ sit ꝯstitutū ꝛ cōmissum aut.i. vel vbi querā illū scelerosum. Hoccine.i. ne verū est aut credibile ipsum sup.scelerosum esse ausum facere hoc tam audax.i.tam importunū facinus ꝛ tam proternū ac petulās. Perij.i.ꝑdita sum. Phe. vereor.i.ꝛ nescio ꝛ timeo quid hoc sit qꝺ conqueritur Pythias. Pyth.quinetiā.i.atqꝫ etiā insuper.i. ꝑterea postqꝫ scelus pro scelestus: sed auxesis est: plus est eñ scelus qꝫ scelestus ludificatꝰ est.i. decepit illusit virginē.i.puellam dono datā discidit.i. disrupit omnē vestem.i.totā vestē illi virgini misere.tū.i. deinde cōscidit.i. lacerauit illam capillo multo melius: quasi diceret capillū illi conscidit. Phe. Hem iteriectio indignātis. Pythias.s.eunuchus(cōtinuat eñ sermonē suū Pythias) si potest hic capi ꝑ vtinā inde o si vt sit sensus:vtinā nunc detr mihi.vt inuolē.i.in modū auis volātis celeriter saliā in capillos illi venefico.i. mutāti hoies ꝛ ex virginibꝰ mulieres faciēti:aut venefico.i.amatori.nam amor venenū occultū est. Uer. Occultum inspires ignē fallasqꝫ veneno. Ueneficus ꝓprie dr qui venena miscet ꝛ per illa aliene vite insidiatur qui alio noie dr intoxicator. vt ergo ego inuolem vnguibus.i. per vngues in capillos illi venefico. Phe.ꝓfecto nescio quid est turbatū.i. perturbatū domi absente nobis.i.nobis absentibus. singularis pro plurali.adibo.i.accedā ad eā.quid istuc est sup.qꝺ ita quereris. O Pythia q̄d.i.cur festinas.i. properas turbaris et trepidas.aut O pythia quē hoiem sup.queris.i.inuestigas ꝛ ꝓsequeris. Phe. Hem interiectio indignātis rogas sup.quē q̄ram abi hinc.i. discede a nobis quo.i. in quā partē dignus es abire.q.d. in malā rem cum tuis donis tam illepidis.i.inuerecūdis. Phe. quid istuc rei.i. quid ista res est. Pyt. rogas.i. interrogas me. is Eunuchꝰ sup.quē eunuchū dedisti Thaidi quas turbas.i.turbationes dedit nobis quēadmodum dicimus sermonē quem audistis nō est meus. vrbem quā statuo vestra est:sic etiā hic Eunuchū quem dedisti. Ubi vel Eunuchū ponitur pro Eunuchus:casus pro casu vel extrinsecus sumitur siue subauditur is Eunuchus prout interpretanti placet. Aliꝫ capiūt interrogatiue quē pro qualē vt sit sensus:quē.i.qualē Eunuchū dedisti quas.i. quales turbas dedit nobis ipse vitiauit.i.stuprauit:ꝛ violauit virginem quam miles Thraso. dederat here.i.dñe Thaidi dono.i. pro dono. Phe. Quid ais:quasi nō credat aut intelligat.ꝛ est admirātis. Py.perij.i.perdita sum. Phe.es temulenta.i.vino ingurgitata ꝛ ebria at emeto:quo noie antiqui graueuinū appellabant eo ꝙ tentaret mentē.i.labefactaret siue per-

Pythias. Phedria. Dorcas.

☞ In hac scena operepretium erat aliquid delectatione ex querela Pythie et errore Phedrie spectatoribus efferre. Nam magnopere ancilla de fuga Cheree ad Thaidē missi pro eunucho conqueritur: quod certe Phedrie difficile creditu videbatur.

VBi illum ego scelerosum misera:atqꝫ impiū inueniam aut vbi queram: hoccine tam audax facinus facere esse ausum? perij. Phed. hoc quid sit vereor. Pythias quinetiā insuper scelus postqꝫ ludificatus est virginē vestem omnem misere discidit: tum ipsam puellam capillo conscidit. Phe. Hem. Py. qui nūc si detur mihi vt ego vnguibꝰ facile illi in oculos inuolē venefico. Phe. nescio quid profecto absente nobis turbatū est domi adibo. Quid istuc:quid festinas:aut quē queris Pythia. Py. Hem Phedria egon quē querā abi hinc quo dignus es. cū donis tuis tam illepidis. Phe. Quid istuc rei est. Py. Rogas me Eunuchū quē dedisti nobis quas turbas dedit virginē quam here dono dederat miles vitiauit. Phe. Quid ais? Pyt. perij. Phe. temulēta es. Py. Utinam sic sint qui mihi male volūt. Dori. Hau. obsecro mea Pythias. quid istuc:nam monstri fuit. Phe. Insanis qui istuc facere Eunuchus potuit. Py. ego illū nescio qui fuerit hoc qꝺ fecit res ipsa indicat: virgo ipsa lachrymat:neqꝫ cū rogites q̄d sit audet dicere. Ille aūt bonusvir nusqꝫ apparet etiā hoc misera suspicor. aliq̄d domo abeūtē abstulisse. Phe. nequeo mirari satis:quō ille abire ignauꝰ posset lōgius:nisi domū forte ad nos redijt. Py. vise amabo num siet. Phe. iam faxo scias. Do. perij. Obsecro tā infandū facinꝰ mea tu:ne audiui q̄dē. Py. at pol ego amatores audierā mulierū esse maximos:sed nihil posse. Uerū misere nō in mētē venerat: nā illud aliquo ꝯclusissem:neqꝫ ei cōmisissem virginē.

Phedria Dorus. Pythias. Dorias ancilla.

☞ In hac scena facetus ꝛ iocundus error est quandoquidem Phedria credit esse Eunuchum ipsum qui queratur:proinde sic indignatus eum aggreditur vt cum eo iniuriam expostulet: tamen signis ꝛ argumentis cōperit Chercam fratrem scelus perpetrasse.

turbaret. Py. vtinā illi qui mihi male volunt sic sint ebrij sup. ego tum: quasi dicat. non ego me esse ebriam. at non vino. sed maloꝝ indignatione. Dorias. Hau interiectio indignationē ostendens ⁊ dolorē: q2 videbat alterā ancillā sic dolentem. Pythias. mea blandimentum mulieri aptum est: vt ⁊ amabo ⁊ mi ⁊ alia id genus: quidnam. i. quid istud monstri fuit. i. quid istud inopinatum ⁊ cōtra naturam factū. Quippe omne monstrū est quod est contra naturam seu pretergreditur nature modū. Nunc aūt contra naturam factum est si eunuchus stuprauerit virginem. Phe. insanis. id est a tuo sensu destitueris qui. i. quō eunuch⁹ potuit facere istud. i. virginē stuprare. Pyt. ego nescio. i. non cognosco illum qui scit qui stuprauerit virginem. i. sit eunuchus necne res ipsa. i. ipse effectus indicat. i. liquido ostendit hoc vitium: quod fecit virginem violando ipsa virgo lachrymat ꝓ lachrymatur. i. est effusa in lachrymas: neq̄ audet dicere quid sit. Nam hec iniuria apud virginē non habet nomē. cū rogitas. i. interrogas eam: autem i. sed ille bonus vir: bonus per ironiam: ⁊ bene vir q2 virum se esse ostendit: non eunuchum nusq̄. i. in nullo loco apparet. i. facit copiaz sui seu presto est etiam ego misera suspicor. i. opinor hoc videlicet ipsum eunuchum abeuntem abstulisse aliq̄d domo: id est ex domo thaidis. Phe. Neq̄ aeo satis mirari. i. nescio quo. i. in quem secuz ille ignauus ⁊ inualidus posset ire longius nisi si forte redijt domum ad nos. i. quod dicitur vulgo penes nos sed de eo dicendi genere satis est dictum. Pythi. Amabo blandimentum muliebre quasi rogo te per amorem: vise. i. vade ad videndum: num. i. nunquid sit domi. Phe. iam. i. statim faxo. i. faciā: vt supp. scias an illic sit necne. Dorias. perij o tu mea. blandimentum muliebre est obsecro. i. queso vidisti ne supple vel audisti facinus: id est flagitium tam infandum. i. detestandum ⁊ abhominandum ego quantum ad me spectat ne quidem id est nec etiam audiui tale facinus. s. Pyth. at. i. sed audieram eos eunuchos esse maximos amatores mulierum sed audieram eos nihil posse ita q̄ non deerat voluntas sed facultas. Uerum. i. sz non venerat in mentem mihi misere. i. ego miserā nō erā suspicata vel nō cogitaueram eos esse supple amatores mulierū maximos. In mētē venire nō solū signat reminisci sed etiā cogitare ⁊ suspicari. nōnulli capiūt verū vt sit nomē ⁊ sit sensus: audierā quidē os nihil posse: tñ illud audierā falsum: verū autē. i. rei veritas non venerat mihi in mētē. i. veritatē nō cogitauerā nam cōclusissem. tanq̄ seuā ferā aliquod. i. in aliquo loco: vel i aliquem locum trudendo conclusissem. Nam in cōcludendo motus localis adesse intelligitur. neq̄ commisissem. id est credidissem siue tradidissem illi virginem custodiendam.

Exi foras sceleste: at etiam restitas fugitiue prodi male cōsiliare. Dorus. Obsecro. Phedria. Eho illud vide: os vt sibi distorsit carnifex: quid huc reditio est quid vestis mutatio? quid narras: paululum si cessassem. Pythias domi non offendissem ita iam adornarat fugam. Pythias. habes ne hominē amabo. Phe. quidni habeā. Py. o factū bene. Dorias. Istuc pol vero bene. Pythi. vbi est. Phe. rogitas? non vides? Py. videam obsecro quē. Phe. hūc scilicet. Py. quis hic est obsecro homo. Phe. Qui ad vos deductus hodie est. Py. hunc oculis suis nostrum nunq̄ quisq̄ vidit phedria. Phe. Nō vidit. Py. an tu hunc credidisti esse obsecro ad nos deductum. Phed. Nam qui aliuz habui neminem. Py. hau ne comparandus hic quidem ad illū est. Ille erat honesta facie ⁊ liberali. Phe. ita visus est dudum: q2 varia veste exornatus fuit: nunc eo tibi videtur fedus: quia illam non habet. Pyt. Tace obsecro: quasi vero paululum intersiet. At nos deductus hodie est adulescentulus: quem tu videre vero velles phedria hic est verus: vietus: veternosus senex colore mustellino. Ph. hem q̄ hec est fabula eo redigis me vt q̄d emerim egomet nesciā. Eho tu em̄ ego te. Dor⁹ emisti. Py. Jube mihi denuo rñdeat. Phe. Roga. py. venisti hodie ad nos negat at ille alter venit annos nat⁹ sedecī quē secū ad

Ascensius.

Ubi illum ego scelerosum ⁊c. Bene dicit in oculos: quia poete docent homines fore puniri per que membra peccant vt amatores in oculis: parasitos in ventre ⁊c.

Exi foras ⁊c. Hic videri potest iucundus phedrie error: qui non dubitet ipsum esse qui querit eūq̄ sic aggreditur ac si esset ipse Phe. phedria exturbās ac trahēs eunuchū foras inquit. O sceleste. i. improbe scelerate exi foras. i. linque domū meā. ⁊ misellus eunuchus se trahi: admirās resistebat trahenti cui sic ait phedria at etiam. i. ⁊ etiam cum scelere tuo es mihi repugnans neq̄ exire vis o fugitiue restitas. i. resistis remanes neq̄ vis prodire foras. nam restito as. a resisto frequentatiuum est quod resisto recta formatione facere debet restitum: cum preteritum et supinum mutuetur a sto. Cuius composita faciunt sepe supinum in itum vt presto prestitum. Resisto autem interdum significat repugnare: reluctari interdum significat remanere siue figere gradum neq̄ progredi vt superius visum est. Posset etiam forsitan restisto tas. a resto. deduci. Scelestam autem vocauit ⁊ fugitiuū quod vitiū. s. esse fugitiuū erat in seruo grauissimum quod summo plectebatur supplicio. O male consiliate. i. o tu empte magno pretio. s. nam male pro magno pretio hic capitur. Dona. teste consiliate autem signat hoc empte vel comparate. Nam interdum consiliare signat comparare quod scilicet comparare interdum signat emere. preterea oīs cōuentio consiliatio nominatur ergo o male cōsiliate. i. nimis caro pretio empte cum sis nihil ⁊ nullius frugis ꝓdi. i. exi foras. Dorus. eunuch⁹. obsecro. i. per sacra rogo noli supple ita me innocētem trahere. Phe. eho interiectio mouēs attentionem pythie vide illud scilicet vt. i. qualiter carnifex ille tortor qui me istis curis ⁊ molestijs excarnificatur: distorsit sibi os. i. os suū deturpauit torquendo os: reditio. i. reditus siue reuersio huc. i. in domū meā quid est. i. quid sibi vult. q. d. ad qd̄ ꝓpositum ex thaidis domo huc redijsti. Mutatio vestis quid est. i. quid sibi vult quid significat quid narras. i. quid dicis. Nūc aduertit se ad personam Pythie o pythia si cessassem. i. tardassem seu moratus essem paululum. i. aliquādiu: nō offendissem. i. nō inuenissem eū. s. domi: ita. i. hoc modo vt videri pōt. q2. s. vestē suā deposuit ⁊ liberi vestē sumpsit. vel ita. i. adeo: iā adornarat. i. apparauerat fugā. i. discessū scelerē. Py. pythias cernēs eunuchum hec oīa dicit. Id aūt erat iucundū vt querat illū quē videt amabo particula blādiētis est quasi rogo te per amorem habes ne. i. trū habes hominē quem quereo, scilicet eunuchuz qui male tractauit puellā. Phe. quidni. i. quare nō habeā. q. d.

duxit parmeno. Phedria. agedum: hoc mihi expedi primum istam(quam habes)vnde habes vestem. Taces monstrū hominis nō dicturus es. Dor. Venit cherea. Phe. frater ne. Dor. ita phe. Quando. Dor. Hodie. Phe. quādudum. Dor. Modo. Phe. qui cū Dori. cum parmenone. Phe. noras ne eū prius. Dor. nō nec quis esset vnq̄ audiuerā dicier. Phe. Unde igitur fratrem eum esse sciebas. Dor. parmeno dicebat eum esse. is dedit mihi hanc vestem. Phe. occidi. Dor. meam ipse induit. Post vna ambo abierunt foras. pyt. Jā ne satis credis sobriā esse me ⁊ nihil mentitam tibi? iam satis certum est virginem vitiatam esse. phe. age nunc belua: credis hoc quod dicat. Pyt. quid isti credam? res ipsa indicat. Phe. Concede istuc paululum audin etiam nūc paululum? Sat est? Dic tu hoc rursum: cherea tuam vestem detraxit tibi. Dori. factum Phe. et eam est indutus. Dorus. factum. Phed. et pro te huc deductus est. Dor. ita. Phe. Juppiter magne: o scelestum: atq̄ audacem hominem. Pyt. veh mihi misere: etiam non credis indignis nos esse irrisas modis. Phed. Mirum si tu credas quod iste dicat. Py. Quid agam nescio. Phed. heus tu (negato rursum) possum ne hodie ex te exculpere verum. Vidisti fratrem cheream. Dor. non. phe. non potest sine malo fateri: video: sequere hanc: modo ait: modo negat ora me. Dor. ob-

non vides Py. o exclamantis est. quasi dicat q̄ꝫ bene factum est. si tu. s. eū habeas. Dorias vero. i. sed pol. i. per pollucē istud bene factum inq̄ꝫ si habeas eum. Py. vbi est. Phe. rogitas non vides aspiciebat enim Dorum eunuchū. sed sciebat nō esse eū quē querebat. Py. obsecro. i. queso quē videā. i. videri possim a me precipue quesitū. Phe. tangēs eū phedria inquit. s. i. certe videas hūc quē tāgo. Py. obsecro. i. queso quis est hic hō quē tāgis ⁊ dicis esse eū quē querimus. Phe. est is sup. q̄ deduct⁹ est hodie ad vos. Py. nunq̄ꝫ quisq̄ꝫ ꝑ quēq̄ꝫ antique. Nā quisq̄ꝫ in vtroq̄ꝫ genere dicebat: q̄sq̄ꝫ nostrū. i. nostrarū hoc est nostre familie seu nostrarū familiarū. vidit oculis suis (pleonasmos) hunc quē ostendis phedria. Phe. non vidit admirādo ⁊ indignando inquit. Py. obsecro quasi per sacra rogo vt dicit̄ per tuā fidē an credidisti hunc esse deductū ad nos. Phedria. Credidi sup. nā. i. quippe qui neminē aliū habui ad vos deducendū. Pythias. hau. interiectio conturbate femine nec cōstantis sibi: ne quidē. i. non etiā hic est cōparād⁹ ad illū scꝫ Chereā eunuchi simulatorē. ille Cherea erat facie honesta liberali. i. habebat facturā formā seu figurā ⁊ precipue oris honestam ⁊ liberalē hoc est pulchrā ⁊ benignā. Phedria ille eunuchus visus est tibi supple: dudū. i. pauloante. i. talis scꝫ honesta facie ⁊ liberali: q̄ fuit exornat⁹ varia veste: nunc videtur tibi fedus. i. deformis turpis eo. i. ea re siue ideo q̄ nō habet illā vestē quā prius habebat. Pythias. obsecro tace: hoc feminino stomacho dictū est: ⁊ ne iniuria videatur auditum est obsecro quasi dicat noli obsecro contēdere illū esse quē quero: q̄ nulla ratione mihi potueris persuadere: quasi vero per ironiam dictū est vt sepe solet que due particule hoc videntur significare videlicet quasi dicatur ꝙ paululū intersit ⁊. i. ꝙ parua sit differentia cū tn̄ sit latissima. adulescētulus deductus est hodie ad nos vero. i. sed aliā supple quam tu Phedria velles videre adeo. facie est honesta ⁊ liberali hic scilꝫ Dorus est vietus. i. mollis flaccidus ⁊ flexibilis corpore. Item ait Festus languidus sine vi et naturalibus virib⁹ priuatus. Nā viere signat vincere seu ligare inde vimina quibus aliquid vietur. i. ligatur: vetus hic ad vituperationē ponit̄ nō ad laudē. s. vt prius dicrum est cariosus aut rancidus? A vetus diminutiuum fit vetulus veternosus. i. morbo vetere cōfectus. i. veterno quales qui idropem patiuntur ⁊ recte nā sepe eunuchi in senecta veternosi fiūt. i. idropici senex. i. rugosus ex morbo et egritudine: est inq̄ꝫ colore mustellino. i. habete colorē mustellino colori similem. i. sublíuidum. mustella autem dicitur lōgus mus. Do. vult in menandri fabula: vnde hec traducta est esse stellionem videlicet animal quod lacerte non dissimile est maculoso corio. nāq̄ꝫ ad genus id coloris facies exprimitur eunuchorum quia pleriq̄ꝫ lentiginosi sunt. i. masculosi. nam lentigo nis. faciei est macula. Phe. Hem. indignantis que. i. qualis vel cuiusmodi hec fabula est quasi hoc figmentum siue he nuge et ioculare aliquid redigis. i. reducis me. eo. i. in eum errorem: vt egomet nesciam. i. non meminerim siue non agnoscam quid emerim. Eho tu eunuche eho est interiectio attentionem mouens et responsionem ego emin. i. emi ne te eunuchum. Dor. Emisti me. Py. iube vt supple respondeat denuo. i. secundo quia respondit tibi iube vt iterum respondeat mihi. Phe. roga. i. interroga eum. Py. venistin. i. venisti ne hodie ad nos negat: hoc dicit Py. de eunucho quem interrogauit at ille alter venit ad nos natus. xvj. annos. i. xvj. annum agens quem parmeno adduxit secum. Phe. agedum hortantis est primum. i. in primis expedi. i. explica mihi hoc. i. vnde habes istam vestem quam habes. taces. i. non respondes o monstrū hominis. i. deformitas hois ⁊ pretergrediens nature hominis modū cū nec sis mas nec femina non dicturus es. i. nō es responsurus. Dorus Cherea venit. Phe. ne. i. vtrum frater meus venerit scilicet Dorus. Jta. Phe. quando Dorus. hodie. Phe. quandudum. i. quanto ante veni. scꝫ Dorus. Modo. i. pauloante Phe. que cum. i. cum quo vt nobiscum. i. cum nobis. Dorus cū parmeno. Phe ne. i. vtrum noras: id est cognoueras prius eum fratrem cum sis nouitius. Dorus non noram nec vnq̄ꝫ audiueram dicier. i. dici quis esset Cherea frater. Phe. igitur vnde sciebas eum esse, fratrem meum. Has autem interrogationes obliquas intermiscet vt frustentur omnia que confessus est. Dorus. vult enim fratri esse consultum. Dorus Parmeno dicebat eum esse Cherea fratrē tuū is dedit mihi hanc vestem. Phe. occidi. i. perij Dorus ipse Cherea induit meam vestem post. i. deinde vel postea ambo. s. Cherea ⁊ Parmeno abierunt. i. discesserunt vna. i. simul foras. Py. ne. i. vtrū credis iā satis me esse sobriā. i. non temulentam vt prius dixeras et credis inq̄ꝫ me nihil mentitū esse. i. falso affirmasse tibi iam satis est certum. i. exploratum virginem esse vitiatam. i. struprata m. Phed. age. hortantis est aduerbiū o belua. i. stolida mulier et non satis considerata credis nunc huic scilicet eunucho seruo et fugitiuo id supple quod dicat. Py. quid. i. cur. vel quam rem credam isti eunucho vel vt alij habent: quidni: id est cur non credam isti. res ipsa. i. ipse effectus: indicat: id est declarat satis sine asseueratione et testimonio. Phe. concede: id est conferte eunuchum paululum: id est aliquādiu istuc. i. ad me versum etiam audin: id est audis ne hunc paululum aliquid quod dicturus sum et dixit audin quod pre timore forte alter: scilicet eunuchus refugiebat propinquare Phedrie: et cum accessit subiunxit. Phedria. sat est: id est sufficit: quasi dicat satis prope est: ⁊ incipit interrogare voce submissa tu rursum. i. denuo dic: id est responde hoc videlicet cherea detraxit: id est abstulit tibi tuam vestem. Dorus eunuchus. factū est supple ab eo

secundus actus remanet in passiuo cum verbis vehemē- Cherea. Phe. ⁊ indutus est scilicet Cherea eam vestem. nam tis transitionis. Dor. factum est supple illud ab eo. Phed. ⁊ deductus est huc ad thaidem siue ad thaidis domum quā ostendebat pro te. i. loco tui. Dorus ita deductus est: scilicet pro me. Phedria. o magne Jupiter. o hominem scelestum atqꝫ audacem. i. temerarium ⁊ importunum et petulantem ⁊ hanc exclamationem facit de cherea sed hic pronunciat vt putet ancilla: de Eunucho dicit. Pythias. Veh mihi misere. i. ego sum bene infelix ⁊ misera et quasi maledicta cum

secro te vero phedria. Phedri. J intro. Dorus. Hoi hei. Phe. alio pacto honeste quo modo hinc abeā nescio actum est: si quidem tu me hic etiā nebulo ludificabere. Pythi. parmenonis tam scio esse hanc technā ꝙ me viuere. Dor. sic est. Pyt. inueniam pol hodie parem vbi ei referā gratiā sed nunc quid faciēdum cēses doria. Do. De istac rogas virgine. Pyt. Ita vtrū taceā ne an ꝑdicē. Dor. Tu pol si sapis qꝺ scias: nescis: neqꝫ de eunucho neqꝫ de vitio virginis hac re ⁊ te ab oi turba euolues et illi gratum feceris. Jd modo dic abijsse dorum. Py. ita faciam. Dor. Sed video chremē. Tha. iā aderit. Py. Quid ita. Dor. qꝛ cū inde ab eo iam tum inceperat turba inter eos. Py. tu aufer aurū hoc ⁊ ego scibo ex hoc quid fiet.

Chremes. Pythias.

☞ Hic Chremes vino semigrauis inducitur exprimens egregie temulentorum conditionem priorū memor in presentibus titubās: quemadmodum egregie compoti solent.

Tat data hercle verba mihi sunt vicit me vinū qꝺ bibi. At dū accūbebā: q̄ videbar mihi pulchre esse sobri⁹. Postq̄ surrexi neqꝫ pes: neqꝫ mēs satis suū officium facit. Pyt. chreme. Chre. quis est ehem pythias vah: qñ nūc formosior videre mihi quā dudū. Py. Certe tu quidē pol multo hylarior. Chre. verbum hercle hoc verum: Sine cerere ⁊ baccho friget ven⁹. Sꝫ Tha. multo ante venit. Pyt. an ne abijt iam a milite? Chre. iādudū etatem lites sunt facte inter eos maxime. Pyt. nihil dixit

omnia accidant mihi ita aduersa: etiam non credis nunc nos esse irrisas. i. illusas modis indignis. i. inhonestis ⁊ turpibus rationibus. Phed. mirum est supple ni tu credas illud supple quod iste eunuchus dicat. ⁊ iste per contemptum dixit. Deinde summissa voce dicit nescio quid agam. i. agere debeam vt fratris honorem tuear heus tu aduerbium excitantis eum ad negādum rursum i. econtrario negato quod prius dixisti admonito Eunucho quid debeat respōdere sublata voce vt audiat ancilla interrogat ne. i. vtrum possum exculpere. i. extorquere teste marcello: verum. i. veritatem vidistin. i. vtrū vidisti Che. fratrem. Dorus non vidi: scilꝫ Phe. video. i. facile perspicio ꝙ sup. hic eunuchus non potest fateri quod. s. verum est sine malo quasi dicat sine supplicio et tormētis: tu Dore. sequere me hac. i. per hanc viam ad tormenta. scilicet subeunda: ⁊ hec omna simulantur ad excusationem inueniendam. Chere. modo: id est aliquādo ait. id est, fatetur modo. id est aliquādo negat. id est diffitet: ora me. id est finge quod ores me ne te afficiam supplicio. Dor. o Phedria obsecro te. vero. i. certe ⁊ q̄si ex animo: ostēdit em̄ eunuchus se anxiū rogare ex aio nō vt illi videbatur dolo. Phe. J intro. i. ingredere in domū ad tormēta subeūda. Do. Hoi hei interiectiones dolentis ⁊ deploratione facientis. Phe. nescio quomodo abeā. i. discedā hinc. i. ex hoc loco honeste. i. cū meo honore: alio pacto. i. alia rōne q̄ per hāc fallaciā. Actū est. i. factū est: diciturqꝫ semꝑ de malo cui vix medela adhiberi pōt. Cice. in epi. Actum est de te nisi prouides. si quidē. i. qꝛ etiam tu nebulo. i. futilis inutilis nullius frugis bone nihili leuius ac van⁹ vt nebula: ludificabere. i. illudes irridebis me hic. Py. Scio tā. i. tm̄ hāc technā. i. hanc artem hanc cautelam: hanc fallaciā esse parmenonis. i. prodijsse a Parmenone q̄. i. q̄tū scio me viuere. i. ꝙ ego viuo. Techna grece ars dicitur latie. Jnde techinides. i. artifex. inde calotechnus. i. bonus artifex. ⁊ cacotechn⁹. i. malus artifex. Dorias ancilla. Sic est vt dicis pythia. Py. pol. i. ꝑ pollucē. inueniā hodie eū sup. alicubi vbi referā ei parmenoni parē gratiā. i. rependā ei vices: in maluꝫ ei sepe dꝛ referre gratiā. i. qꝺ vulgo dꝛ reddere placitū. Sed nunc o Doria quid censes faciendū. Dorias rogas. i. interrogas me de istac virgine q̄ ita fuit stuprata. Py. i. ita rogo de ista virgie vtrū ne altera ꝑticula abūdat taceā. i. celē an predice. i. aperte dicā ⁊ detegā facinus. Dorias. pol si sapis. i. si es sapiens. nescis. i. ignoras q̄tū ad detegēdū illud sup. quod scias apud te. referunt em̄ hec verba ad diuersa alioquin non caperent fidē videlꝫ ne scis neqꝫ de eunucho neqꝫ de vitio. i. de stupro virgis ꝙ iam sit facta mulier ac re. i. tua taciturnitate ⁊ celatione euolues. i. exolues explicabis: expedies: extricabis te ab oi turba. i. ab oi turbatione ⁊ iurgio ⁊ gratū feceris gratum facies coniunctiuum pro indicatiuo illi. s. virgini; cuꝫ silentio texeris amissam virginitatē que reparari non pōt. Nā vt inquit Ouid. Lesa pudicitia deperit illa semel. i. irreuocabiliter. Modo. i. tantummō: dic id. s. dorū abijsse. i. fugisse seu discessisse. Py. faciā ita, vt mones. s. vt suades doria. Sꝫ video n. i. vtrū video Chremē. declinatur em̄ chremes is. vel chremetis: ⁊ ita deinceps. Thais. iā. i. statim aderit. i. adueniet vel ꝑsens erit. Py. qd. i. cur ita aderit. s. thais: qꝛ. s. chremetē vides. Dorias qꝛ cū abeo inde. i. ex domo militis: iaꝫ tum. i. tunc turba i. rixa turbatio iurgiū inceperat inter eos. s. militē et thaidem. Py. tu dorias aufer hoc aurū: ⁊ ego scibo pro sciaꝫ ex hoc scꝫ chreme. quid fiet. i. quid sit de turba incepta: ⁊ quomodo res sese habeant.

Ascensius.

Xi foras ⁊c. Jllud. Jube mihi denuo respondeat. Juxta artem facit callida mulier. Nā dum ad interrogata aut proposita respondere nequimus. precipimur aliud interrogare ac proponere qꝛ ergo nō potuit inficias ire quin emptus esset a phedria. interrogat. Venistin hodie ad nos. Et cū respondere non anderet quum exigeretur: significauit se negare. vnde dicit, negat.

Tat data ⁊c. Hic semigrauis inducitur vino chremes priorū memor titubans in presentibus. Chre. Atat interiectio est paulatim precepti atqꝫ intellecti mali. Hercle. per herculem iurantis, est: verba sunt mihi data. i. fraus mihi facta est a vino. i. ab aliquo captioso ⁊ doloso. Propterea Plautus de vino loquens vocat vinū luctatorē dolosum: vinum quod bibi vicit me. At dum. i. qñ accūbebam. i. ad edendū sedebaꝫ. Antiqui em̄ epulantes cubabant. ac cubito innitebantur q̄. i. quantū videbar mihi. i. indicabar a meipso esse pulchre. i. nimis vel fortiter sobrius. i. modestus vel potius moderatus postq̄ surrexi e conuiuio neqꝫ pes quantum ad incessum: neqꝫ mens quantum ad facta ⁊ dicta facit satis suum officium, i. id quod efficere debet vel quod efficere solet cuꝫ homo

tū vt sequeris sese. Chre. nihil nisi abiēs mihi innuit. Pyt. Eho nonne id sat erat? Chre. at nesciebam id dicere illam nisi q̄ correxit me miles quod ego intellexi minus. Nam me extruxit foras: sed eccam ipsam video miror: vbi ego huic anteuerterim.

Thais. Pythias. Chremes.

☞ In hac scena habetur colloquium Thaidis ⁊ Chremetis armātium se ad bellū contra militem: qui rapturū virginē formidabant: et inducitur thais longe animosior ipso Chremete.

Credo equidem illum iam affuturū esse vt illā a me eripiat: sine veniat: at qui si illam digito attigerit vno oculi ilico effodientur: vsq̄ adeo ego illius fere possum ineptias: ⁊ magnifica verba: verba dū sint: verū enim si ad rē cōferentur: vapulabit. Chre. Thais. ego iādudū hic adsum. Tha. o mi chreme teipsum expecto. Scin tu turbā hanc ꝓpter te esse factā ⁊ adeo attinere ad te oēm rē. Chre. ad me? qui quasi ego istuc. Thais. Quia dū tibi sororē studeo reddere ac restituere hec atq̄ hmōi sum multa passa. Chre. vbi ea est. Thais. domi apud me. Chre. hem. Tha. Quid est educata est ita: vti te illaq̄ dignū est. Chre. q̇d ais? Tha. id qd̄ res est hāc tibi dono do: neq̄ repeto pro illa quicq̄ abs te pretij. Chre. Et habetur ⁊ refertur thais a me (ita vti merita es) gratia. Thais. At enim caue ne priusq̄ hāc a me accipias amittas Chreme. Nam hec ea est quam miles a me vi

...sum 3 est. Py. o Chre. Chre. quid est deinde visa pythia subdit hem pythia. Hem dixit: quasi dicat nōn videbam te. Vah. quandoq̄ vah est interiectio gaudentis vt hic. ostendit enim ibi gaudium et effusionem in risum quandoq̄ significat derisionem: vt in passione. Vah qui destruis templum dei: quanto: quasi dicat multo vel longe: quanto enim ibi dicitur exclamando: videre. i. videris mihi: nunc formosior. i. pulchrior q̄ dudum. i. pauloante. Pyt. certe quidē pol he particule fere idem significantes sunt inculcate vt appareret hanc vere loqui que sobria est. videris inq̄ mihi multo hilarior. i. alacrior: q̄ prius scilicet Chre. hercle hoc verbum. i. hoc dictum hoc prouerbium hec sententia est vera. Venus. i. lascivia friget. i. cessat vel non adheret sine cerere et baccho. i. sine cibo ⁊ potu: ⁊ est methonymia. ponitur enim inuentor vel inuētrix pro re inuenta: vt bacchus pro vino: venus pro lascivia: ceres pro frumento: sed thais venit multo ante interrogando: quasi dicat vtrū Thais venerit multo ante pythiam: an. i. vtrum iā abijt a milite. Chre. iādudū etatem. i. lōgo ante tempore: quasi dicat diu ⁊ longinquo tempore vt est etas. Nam sic dicimus de die. nam dieculā aliquantulum moram dicimus. Nec mirum si dicamus etatem in accusatiuo. nam nomina temporalia vel tendentia ad tempus vel distantiā possunt poni cum verbis omnibus et in accusatiuo ⁊ in ablatiuo: sed elegantius in actō. Jamdudum etatē. i. multo ante tēpore iādudū enim infinite est more: ⁊ nunc paruam: nunc mediocrem: nunc magnam moram significat propterea addidit etatem: vt ostendat multum abijsse temporis ex quo factū est. Lites facte sunt maxime inter eos: iamdudum etatem. i. lōgo ante tempore. Py. nihil. i. non dixit: tum. i. tunc. vt sequereris sese. i. ipsam. Chre. nihil. i. non dixit nisi abiens. i. cum discederet: innuit. i. signum fecit mihi vel oculis vel digito vel alio quouis modo. Py. eho nōne sat erat. i. sufficiebat. Chre. At. i. sed nesciebā illam thaidē dicere. i. velle vel significare: id scilicet vt discederem nisi q̄ miles correxit. i. corrigendo me ostendit id quod minus. i. non intellexi. Nā extruxit. i. exturbauit impulit me foras. Sed eccā. i. ecce video ipsam miror vbi. i. in qua parte vie anteuerterim huic. i. hāc precesserim. Nam anteuertere alicui vel celeriori cursu pretergrediendo. Pōt etiā forsitan anteuerto iungi accusatiuo: vt anteuerti socium vel socio sequendo hunc locum.

Credo equidem ⁊c. Hic apparet ex ipsis verbis q̄ concitata ⁊ recens a litigio veniat thais itaq̄ nec nominat militem ac virginem: sed pro nomine vtrūq̄ significat quasi in medio constituta negotio. Thais equidem credo illum militem affuturum. i. aduenturum. Nam adesse interdum significat aduenire: vt Vergilius. Huc ades. i. aduenias iamdudum: id est statim et hic de futuro: vt iamdudum sumite penas: quasi ilico vel nunc vt eripiat. scʒ miles illam scilicet virginem a me. Sine. i. permitte id. i. qd̄ veniat hoc est dimitte eum venire ⁊ est comminantis dictum vt sine modo: antiqui. i. sed certe: si miles attigerit illam virginem digito vno ilico oculi effodientꝰ. i. extrahentꝰ euellentur: eruentur illi et bene oculi. Nam in oculis maxime seuire feminas et tragedi fere omnes et comedie protestantur vsq̄ adeo: id est certe alias intantum: ego possum fere: id est pati tolerare ineptias: id est stultas viuendi rationes: et verba magnifica: id est verba tumida superba elata: vel verba quibus se iactitare solet dum. i. dummodo sint verba. i. dummodo verbis non addantur verbera. Verum: id est certe: si verba conferantur: id est conuertantur ad rem: id est ad effectum: quasi dicat si decesserit verbis et rem experiri ceperit. vapulabit: id est cedetur. Et elegans est locutio si dicas verba ad rem cōtulit: hoc est aggressus est agere quod dicebat Chremes. o thais ego adsum hic. iamdudum: id est diu est ex quo sum hic. Thais. o mi chreme blandientis est expecto teipsum. Scin: id est scis ne hanc turbam: id est turbationem rixam esse factam propter te: vt vtrum scis inq̄ hanc omnem rem: id est totam hanc contentionem adeo: id est valde: et intantum vel certe attinere ad te: id est ad te spectare et tua interesse Chrem. chremes commotus est meretricis dicto dicis supple eam contentionem ad me pertinere indignanter est proferendum qui: id est quomodo dicis hoc. vel quomodo potest ad me attinere: quasi ego istuc fecerim supple. id est quasi commouerim hoc iurgium. Tha. quia dum studeo. i. laboro reddere restituere: tibi sororem passa sum hec iurgia atq̄ huiusmodi multa. i. talia id genus. Proprie redditur cupientibus: vt domino seruus restituitur cupiens vel patrie ciuis redditur ⁊ restituitur cupiens cupientibus vt parētibus filius: ergo in hanc virginem vtrumq̄ est ⁊ reddi ⁊ restitui. Chre. vbi ea scilicet soror est. Tha. est domi apud me. Chremes. hem timentis est et indignatione percussi quia audiuit sororem esse in domo meretricis. Tha. quid est quod indignaris et times soror est educata: id est nutrita apud me supple ita, vti sicut dignum est te ⁊ illa sorore eam sup. educari: quasi dicat ita est educata sicut honestum est pro te ⁊ sorore eam educari: ⁊ vt vulgo dici solet sicut ad te et ad illam pertinet: et vbi quis diceret ego tractaui lautius quam ad te pertinere elegantius diceretur lautius te accepi quam dignus sis vel quam te sit dignum. Chremes. Quid ais: quasi dicat mirum est apud meretricem virginem liberaliter educari. Tha. dico supple id quod res est: quasi dicat dico id quod est verum do tibi hanc sororem dono neq̄ repeto: id est non reposco quicquam pretij abs te pro illa quod possem facere. Chre. o thais gratia: id est memoria et recordatio beneficij accepti habetur a me et refertur: id est reddi-

tur:vel rependit:ita vti.i.sicut meritā es.i.bene meruisti.Qui habet apud se gratiam nondū retulit:retulit autem,qui desistit habere.Unde agere gratias dicimur verbis referre gratiam facto reddendo beneficium ⁊ habere gratiam vel gratias in animo.Tha.at em.i.sed certe o chreme caue ne amittas hanc priusꝙ accipias a me.Hoc ita dicit in come dia lz more vulgi ceterū non potest amitti:quod nondum sit acceptum.Nam hec est puella quā miles venit nunc ere ptum.i.vt eripiat a me.tu pythias abi.i.vade domum.affer domo:id est ex domo cistellam.i.scrinium vt ait Nonius

nunc ereptum venit.Abi tu cistellaz pythias domo af fer cum monumētis.Chre.Uiden tu illum thais.Py. Ubi sita est.Tha.in risco odiosa cessas.Chre.militem ad te quantas secū video copias adducere.atat.Tha. Num formidolosus:obsecro es mi homo.Chre.apage sis egon formidolosus nemo est omnium qui metuat minus.Tha.atꝙ ita opus est.Chre.Hau metuo quem tu me esse hoīem existimes.Tha.immo hoc cogitato: que cū res tibi est peregrinus est minus potēs ꝙ tu mi nus notꝰ:minus amicorū hic habēs.Chre.Scio istuc sed tu qđ cauere possis stultū est admittere.Malo ego nos prospicere ꝙ hūc vlcisci accepta iniuria tu abi:at ꝙ obsecra ostiū intus:dū ego hinc trāscurro ad forum volo ego adesse hic aduocatos nobis.Tha.mane ma ne.Chre.meliꝰ est.Tha.mane.Chre.omitte iā hic ade ro.Tha.nil opus est chreme hoc mō dic sororē illā esse tuā ⁊ te puā virginē amisisse nunc cognosce signa ostē de.Pyt.Adsunt.Tha.cape si vim faciat in ius ducito hominē:intellextin.Chre.probe.Tha.Fac animo hec presenti vt dicas.Chre.Faciam.Tha.attolle palliū pe rij huic ipsi opus patrono est quem defensorem paro.

Thraso. Gnato. Thais. Sanga. Chremes.

☞ Hic inepti militis vanitas demonstratur qui ad amicam tan ꝙ hostilē exercitū pergit concito cursu irritato aīo quatienti capi te furienti similis:acie init.uit ad pugnam progreditur:parasiti tñ suasu facile exercitum dirimit:⁊ verbis contendit.

Hanccine ego cōtumeliam tam insignem in me accipiam gnato?mori me satius est sima lio:Dorax:Syrisce sequimini primum edes

peratū ad leges ferendas.Nā vt ait Uarro a cista fit cistula ⁊ cistella:⁊ tāz cista ⁊ cistella inueniunt pro scrinio poni in quo recondite leges ferebant Cicero ad heren. ille nihilominus cistellam detu lit.Et paulopost pontes disturbat cistas deijcit.i. scrinia ferendarum legum parata. Interdū cista est corbis.i.genus calati magni viminibus cōte xti ⁊ forte scrinium legum ferendarum paratuz in modū calati:erat contextum aut paratum ab eo differebat.Affer ergo cistellam.i.scrinium cū mo numentis.i.cum instrumentis seu literis et me morialibus que litere forte faciebāt mentionem de statu eius.s.ꝙ esset ciuis attica:aut etiā que li tere erant de hereditate sua.Chre.O thais viden i.vides ne illum militem. Py.vbi cistella est cita. i.posita ⁊ recondita.Tha.est sita in risco.i.vel in fenestra parietis vel in magna cista pelle cōtecta Nam vt inquit Seruius.Riscus dr fenestra par ua in pariete posita.Do.aūt dicit esse nomen fri gium significans cistam pelle contextam.Noni. conuenit cum Seruio inquiens esse locū in parie te angustum.O odiosa.i.exosa vel molesta.Nam odiū interdū capitur ꝓ molestia:inde dr odiosus i.molestus.cessas.i.tardas cunctaris.Chre. Quā tas copias.i.quantas legiones.Nā copie in plu rali dicuntur legiones in exercitu collecte: video militem adducere ad te.i.ad tibi nocendū. Atat interiectio metuentis.Tha.obsecro o mi homo. mi blandientis est nū.i.nunqđ es formidolosus: passiue hic capitur ait Dona.i.terribilis seu timē dus.interdū capitur actiue ⁊ significat meticulo sum ⁊ timidum.Chre.Apagesis.i.apage: hoc est recede vel abi sicut apagete.i. abite vel recedite: verba sunt comica vel aduerbia ⁊ greca.Nōnulli dicunt apagesis pro tace vel sta in pace:aut si sa nus ⁊ pacificus.Egon.i.ego ne sum sup.formido losus.i.timidus seu meticulosus.Nemo omninz est qui minus metuat ꝙ ego.s. Tha. Atqui.i.sed certe.est opus ita.i.opus est vt non sis meticulo sus sed animosus.Chre.Hau interiectio dolentis seu metuentis:interdū indignantis ⁊ exclaman tis metuo.q.d.sollicitus sum ⁊ anxius qualē ho minē existimes me esse.Tha.Immo.i. sed cogita hoc qui cū.i.cuz quo:qui enī est ablatiuus:res est tibi.i.negotiū habes ⁊ cū quo es cōflicturus ⁊ ma gnus conserturus:miles supp.est peregrinus.id est alienigena minus potens ꝙ tu minꝰ notus ꝙ tu es inꝙ habēs hic minus amicoꝝ.i.nō tot ami cos quot scilicet habes. Chre.Scio istud:sed stultum est amittere.i.pati fieri id supple quod possis cauere.i.vitare et prohibere ne fiat seu impedire.Ego malo.i.potius volo vos prospicere.i.prouidere cauere ꝙ vlcisci.i.punire hūc mi litem iniuria accepta.i.postꝙ erimus ab eo affecti iniuria:quasi dicat longe melius est cauere iniuriam ꝙ eam acci pere ⁊ postea vlcisci ⁊ vindicare.tu thais abi atꝙ obsecra.i.claude intus.i.per partem interiorem ostium.i.ianuam. Donatus dicit seram esse ianue claustrum dum.i.ꝙdiu ego transcurro hinc ad forum vel venale vel carum:vt illuc de ducam adiutores:volo aduocatos.i.homines paratos defendere nos:vt Laurentius ait adesse.i.presentes esse vel ꝓ pe esse hic vel presidio esse nobis in hac turba.i.in hac turbatione ⁊ rixa.Thais mane mane.i.noli ire quesitum ad uocatos.Chr.melius est.scilicet ire ad forum.Tha.mane.i.siste.Chre.omitte quasi dicat dimitte me per quod verbuz innuitur chremetem fuisse comprehensum manu a thaide.iam.i.statim adero.i.presens ero hic quasi dicat statim re diero.Thais.O Chremes nihil id est nullatenus est opus istis per contemptum dixit:id est tuis aduocatis vel tuis omnibus que dixisti hic hoc modo illam esse tuam sororem:et dicis te eam amisisse virginem paruam.id est cuz ad huc parua foret.Dic inꝙ te cognosce i.te cognouisse nunc ostende signa quibus persuadeas eam esse tuam sororez. Pythias.adsunt.scilicet miles et sui:hoc est adueniunt vel iam prope sunt.Thais.cape hominem militem hoc est cō prehende eum si faciat vim . id est violentiam ducito in ius:hoc est deduc ad eum iudices : vt de eo fiat ius . intelle xtin:id est vtrum intellexisti. Chremes.Probe: id est recte intellexi scilicet . Thais Fac vt dicas hec animo presenti: id est forti ⁊ prestanti.Uergilius in quinto Eneidos. Nunc si cui virtus animusꝙ in pectore presens:id est fortis vt Seruius recte sentit.Chremes.Recte faciam et timide dictum est a Chremete.Thais.Attolle.i.erige pallium tuum: quod scilicet.Thais perij.i.perdita sum:opus est patrono.i.defensore.Nam patronus est:quia accusati causam agit: seu defendit huic ipsi: id est huicmet adulescenti:quem paro:id est dispono defensorem meum :quasi dicat. Iste quem paro meum defensorem eget ipso defensore cum adeo sit simplex vt quod pallium attollere deberet illud trahat.

expugnabo. Gna. recte. Thra. virginẽ eripiam. Gnato. pbe. Thra. male mulctabo ipsam. Gna. pulchre. Thra. in mediũ huc agmen cũ vecte dorax tu. Simalio in sinistrum cornu. tu syrisce in dextrum. Cedo alios: vbi cẽturio est sanga ⁊ manipulus furũ. Sanga. eccũ adest. Thra. Quid ignaue peniculo pugnare (qui istuc huc portes) cogitas. Sang. ego ne imperatoris virtutẽ nouerã ⁊ vim militũ sine sanguĩe hoc nõ posse fieri? q̃ abstergerẽ vulnera. Thra. vbi alij. Gna. qui (malũ) alijs solus sanio seruat domũ. Thra. tu nosce istrue hic ego vero post principia. Inde oĩbus signum dabo. Gnat. illud est sapere vt hosce instruxit ipsus sibi cauit in loco. Idem hoc iam Pyrrhus factitauit. Chre. Uidẽ tu. Tha. quam hic rem agit nimirum consilium illuc rectum est de occludendis edibus. Tha. Sane qui tibi nunc vir videtur. Hic nebulo magnus est ne timeas. Thra. Quid videtur. Gna. fundam tibi nunc nimis vellẽ dari: vt tu illos procul hinc ex occulto cederes facerent fugã. Thra. Sed eccã thaidẽ ipsam video. Gna. ꝙ mox irruimꝰ. Thra. mane omnia prius experiri verbis ꝙ armis sapientem decet. Qui scis: an que iubeaz

Hanccine ergo cõtumeliam tuã ⁊c. Hic militis inepti vanitas demonstratur: qui ad amicã tanꝙ ad hostilem exercitũ pergit irritato animo. Thra. O gnato. hanccine. i. vtrum hanc contumeliaz accipiã. i. patiar tam insignẽ. i. tam magnam siue grauẽ: hoc in malã partẽ in me. i. cõtra me satius est. i. melius est me mori ꝙ. s. talem pati cõtumeliã: sed accipere cõtumeliam potius ꝙ pati. Miles incitato aio suos seruos vocat faciturꝰ insultationes Thaidi simalio dorax syrice. i. vos serui seqmini me. Simalio a simio vel a simia deriuatuz est ob feditatẽ oris vel nasi. Syriscus diminutiuuz est a syro. Primũ. i. iprimis expugnabo capiaz edes. id est, domũ thaidis. Gna. recte facies sup. adulando dicit hoc. Thraso eripiã: id est abducam a Thaide virginem quam dono dedi. Gnato. probe facies supple. quasi dicat non improbe facies eripiendo virginem pro qua mala tibi habetur ac refertur gratia. Thraso male. id est valde et in maluz eius mulctabo. i. puniam ipsam scz Thaidẽ. Gna. pulchre facies eam mulctãdo: quasi dicat. honeste ac decenter: decet enim eaz mulctari qui sic est ingrata ⁊ hec oĩa potius dicit assentando ineptijs militis ꝙ probãdo: nam eo omnia parasiti verba tendunt: vt gule indulgeat ⁊ venter impleatur. Thra. O dorax. concede sup. vel veni huc in mediũ agmen. i. in mediũ exercitum ordinatum cũ vecte. i. cũ ferreo instrumento parietibus domoꝝ perfodiẽdis apto. Inde vecticularia vita dr eoꝝ qui vectibus parietis ꝑfodiunt alienos furandi gratia. Cato. Uecticulariam vitã viuere est repente largiter habere: repẽte nihil. Et ita cũ vellet expugnare edes thaidis vectibꝰ erat opꝰ ad parietes quatiẽdos ac frãgendos. tu Simalio nomẽ serui cõcede inꝙ i. cornu sinistrũ. i. in partẽ aciei sinistrã. hic em̃ cornu ꝑ metaphorã dr ꝑ parte aciei tam dextra ꝙ sinistra hoc est ꝑ latere tam dextro ꝙ sinistro. ⁊ vt inquit Strabo cornu hz sexagenos milites. Tu Syrisce concede inꝙ in dextrũ cornu: hoc est in latus dextrũ aciei seu exercitus. Cedo. i. dic seu noĩa alios: i. reliquos seruos vbi est centurio. i. is qui centuz preest militibꝰ: ⁊ potius peditibꝰ. Nã cẽturio est peditũ: decurio vero equitũ. In exercitu miles cẽturioni parebat: centurio tribuno: tribunus legato: legatus consuli. sed seorsum magister equitum solum dictatori parebat. Quidam dicunt cẽturiones aliqñ prefuisse quatuor manipulis: manipulum vero constitisse ex centũ prius. deinde ex ducentis militibus dictosq̧ manipulos a fasciculis palearũ quos manipulos dicimus. Nã adhuc pauper populus romanus pro vexillis manipulos paleaꝝ partica suspensos ferre solebãt: vnde manipularis miles dictus est. Ouidius. partica gestabat suspensos acta manipulos. Unde manipularis nomia miles habet. Uarro, aũt inquit. Manipulos esse minimas manus. i. minimas cateruas exercitus que vnum sequũtur manipulos em̃ coniungit plures manus. et Nonius. Manipuli sunt manus militũ vel collecti viri sic dicti: vt vult Dona. Nã cũ romani ⁊ latini sub nouo centurione bellum aggressuri deputabantur sibi sertũ vel coronaz ex manipulo herbe conficiebant quã ꝑ signo sequebant. Nõnulli etiã volunt manipulos dici signiferos: qz sub Romulo pauper adhuc Romanus exercitus hastis fecit manipulos alligari: ⁊ hos pro signis tenebant. Redeamus ad literam. Ubi est Sanga ille seruus: vbi est manipulus: id est caterua furum: id est predonum: vel manipulus vt alij volunt. i. signifer. Aliqui hic manipulum furum coqui discipulos dici putant: ⁊ quod miles coquum videns conuiuas desiderat. San. eccum: id est ecce hic coram te Sanga adest et in tertia persona de seipso loquitur. Thraso. O ignaue: id est timide, quid modus, interrogandi ne. id est vtrũ cogitas pugnare peniculo: id est spongia longa: qui scilicet tu portes. id est afferas istuc peniculum huc scz in medium agmen. Penis: vt Festus ait cauda vocabatur. vnde ⁊ offam porcinam cum cauda offam peniam dicebant. Est etiam membrum virile vt ait Seruius. Salustius adulter ganeo manu ventre alea pene bona patria lacerauerat. hic ⁊ hec penicuros dicimus quibus calciamenta teruntur: que de caudarum extremitate fiunt. Sunt etiam peniculi spongie longe propter similitudinem caudarum appellate. Inuenio etiam penicula in neutro a peniculum peniculi pro instrumentis factis ex setis porcinis quibus vtuntur pictores cum pingũt: que instrumenta: ni quid me fallat pincella vulgo vocant. San. ego ne. i. queris supple vtrũ ego cogitem pugnare peniculo. Noueram virtutem: id est vires imperatoris videlicet tuas qui es imperator, huius certaminis: ⁊ noueram vim. idest vehementiam acrimoniam militum: noueram inꝙ hoc certamen scilicet non posse fieri sine sanguine. qui: id est quomodo abstergerem. i. desiccarem vulnera ⁊ mundarem nisi attulissem peniculum: vel nisi ponatur hoc totum interrogatiue: sic supple attuli sup. peniculum: qui. i. vt abstergerem vulnera. Thra. vbi sunt alij. Gna. malum. hic est interiectio malum: ⁊ per parentesim solum legendum sit malum: id est quod vulgo dicitur mala gratia: qui alij sunt supple. Plau. in epidico. quem malum hec imprudentia vt si sic dicerem vnde malum mihi pecunias esse putas: quod vulgo dicitur vnde mala gratia putas mihi esse pecunias. Item. Quid maluz tibi vis: quod dicitur quid mala gratia aut male gratie oportet tibi: quod ineptum est dicendi genus. Sed hic talia apponuntur: non vt approbentur: sed potius vt reprobentur alijs dicendi modis surrogatis. Solus sanio. i. ille seruus seruat. i. custodit domum quod si sit doni intelige sic seruat. id est manet aut sedet domi vt obseruet eam: vel etiam custodit domi. Thra. tu. Gna. instrue. idest appara vel orna aut dispone ⁊ informa hosce milites ego ero hic post principia. i. post primas legiones firme armature. Nam in acie bene instructa erant milites agiles leuis armature qui velites dicebantur: quia velitabantur. id est agiliter pugnabant: quorum officium erat lacessere pugnam. Et quasi prelij preludiũ facere velitationem: id est proborum vltro citroq̧ obiectatione. Deinde lacessita pugna se celebrant: aut in equos insiliebant sua agilitate: inde veniebatur

ad primas legiones firme armature ⁊ robuste q̄ dicebantur principia: q2 illic erat principiũ resistentie. Sequit̃ in litera
inde. i. ex eo loco dabo signũ oibus aut sonitu tube seu classidi: aut alio signo aut vibratione vexilli vel erectiõe. ⁊ alia
reliqd genus. Gna. illđ. s. ita sibi cauere est sapere. i. esse sapientẽ: vt. i. postq̄ instruxit. i. apparuit hosce milites ac dispo
suit ipsus. i. ipse cauit sibi. i. prouidit ꝓspexit sibi in loco. i. oportune. vt in adelphis pecunia in loco ⁊c. Pyrrhꝰ rex epy-
rotarum peritissimus stratogematũ. i. astuciaꝝ militie factitauit. i. sepe fecit hoc idem. i. sibi oportune cauit ac consu-

sine vi faciat. Gnato. dij vestrã fidem: quanti est sapere
nunq̄ accedo quin abs te abeã doctior. Traso. Thais
primũ hoc mihi respõde. Cũ tibi do istã virginẽ: dixtin
hos dies mihi soli dare te. Tha. qui tum postea. Thra.
rogita q̄ mihi ante oculos coram amatorem adduxit
tuum. Tha. quid cũ illo agas. Thra. et cum eo clam te
subduxti mihi. Tha. libuit. Thra. pamphilã ergo huc
redde ni vi mauis eripi. Chre. tibi illam reddat: aut tu
eam tangas omniũ. Gna. Ah quid agis tace. Chre. q̄d
tu tibi vis. Thra. egon nõ tangã meam. Chre. tuã autẽ
furcifer. Gna. caue sis nescis cui maledicas nunc viro.
Chre. Nõ tu hinc abis: scin tu: vt tibi res sese habeat?
si quicq̄ hodie hic turbe ceperis faciã vt huiꝰ loci diei
q̄ meiq̄ semꝑ memineris. Gna. miseret tui me: q̄ hũc
tantũ hoiem facias inimicũ tibi. Chre. diminuam ego
caput tuũ hodie nisi abis. Gna. ain vero canis sic agis
Thra. Quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa
rei tibi est? Chre. Scibis principio eam esse dico libe-
ram. Thra. Hem. Chre. Ciuem atticam. Thraso. Hui.
Chre. Meam sororem. Thra. Os durũ. Chremes. mi
les nunc adeo edico tibi ne vim facias vllam in illã
ego eo ad sophronã nutricem: vt eam adducaz ⁊ signa

luit. Chre. O thais viden. i. vides ne quã rem hic
thraso miles agit. Nimirũ. i. sine dubio illud cõsi
lium. i. illa suasio vel illud propositũ de occluden
dis edibꝰ. i. de obseruanda domo est rectũ. i. recte
suasuz ⁊ susceptũ. Tha. sane. i. nimis vel valde cõ
siliũ inq̄ rectũ est de occludendis edibꝰ ⁊ hoc per
ironiã dicit q̄. i. qualis vir nunc vr̃ tibi hic est ne
bulo. i. vanꝰ inanis mollis: vt nebula magnꝰ cor
pore. s. ⁊ statura: sed mollis vt nebula ne timeas:
i. noli timere q̄uis sit magnꝰ ⁊ in etate virili. Do
natus aũt subaudit nõ est legẽdum affirmatiue
non interrogatiue sic non est supple talis vir qui
i. qualis videt̃ tibi hic est magnus nebulo. i. ma-
gnus corpore ⁊ statura. s. mollis vt nebula futilis
⁊ vanus non virilis neq̄ magnanimꝰ: vt tibi vi-
det̃ ne metuas. Thra. gnato quid videt̃ tibi. i. q̄d
iudicas de ineũdo prelio ꝑ qđ ostendit se iam ti-
mere. Gna. nũc vellẽ fundã. i. sagittam qua. s. mul
tũ lõge iactat̃ nõ hastã neq̄ lanceã. Funda eñ in
terdũ dr̃ instrumẽtũ quo rotant̃ seu iaciunt̃ lapi
des vt seruius ait. Uerg. in geor. Stupeat torquẽ
tem balearis verbera funde. interdũ dr̃ genꝰ rhe
tis a fundendo vt ait Nonius. Uerg. in geor. atq̄
alius latũ funda iã verberat amnẽ. ⁊ illud rhetis
genus vulgo dr̃ barcha. iterduz funda significat
iaculũ siue missile aliquod qđ longe fundit̃. id est
mittitur. Inde funditores vt Nonius ait dicunt̃
qui fundis magnis dimicant. Si scena in. iij. hy-
storiarum. At post armatos funditores ⁊ sagitta
rios ponit. Nunc inq̄ vellem fundaz dare tibi vt
tu cederes. i. verberares ⁊ vexares ac oppugnares
illos. s. thaidem ⁊ chremem procul hinc. i. longe
ab hoc loco ex occulto. i. ex loco vbi nõ videreris:
ipsi subaudi facerẽt fugam. i. darent terga siue fu
gerent. Thra. sz eccam. i. ecce hic video ipsaz thai-
dem. Gna. quã mox. i. q̄tũ statiꝰ vel q̄to post irrui
mus. i. impetũ facimꝰ: nã irruere est cũ furore ꝑ-
liũ inire. Thra. mane. i. siste pedẽ: decet sapientez
priꝰ experiri. i. tentare oia. i. querere ⁊ experiri oia
media verbis. i. bona compositione ⁊ pactione verbis militibus facta q̄ armis. i. bello. ⁊ est sententia exornatior rhe-
thorica: q̄. i. quõo scis an faciat. Thais ea q̄ iubeã. i. velim sine vi. i. sine impetu ⁊ violentia. Gna. dij vestrã fidẽ exclama-
tio est comica. i. imploro su p. vestrã fidem. i. vestrũ auxilium ⁊ vestrã opem quanti est. i. quanti valet: quantũ est vtile
sapere. i. esse sapientem nunq̄ accedo ad te quin. i. q̄ non abeam doctior. i. quin redeaz ex consortio tuo doctior tãta est
sapientia. est aũt adulatio parasitica. Thra. O thais primum responde hoc mihi quod sequitur cum do. i. darẽ tibi istã
virginem dixtin. i. promisisti ne dare. i. exhibere te hos dies. i. per hos dies: sed elegantius omittitur prepositio et ele-
gantius in accusatiuo dicitur q̄ in ablatiuo soli mihi non etiam Chremi. Tha. quid tum. i. tũc postea fecit sup. Thr.
rogitas. i. petis quid fecisti: que. s. tu adduxisti mihi coram oculis tuum amatorem. s. chremetẽ quez miles putauit esse
suum riualem. Thais. Quid agas cum illo chemete quasi dicat quam actionem ex ea re contra eum habere possis: vel
fiat distinctio post quid ⁊ sit interrogandi modus vt sepe fit: deinde subdatur agas cum illo de illa re: quasi dicat loq̄
re cum eo: de ea re non mecum: vel contendas cum illo tibi: quasi dicat acerrime responsuro et verbo et dimicatione.
Thra. et subduxti. i. subtraxisti te mihi clã. i. furtim cum illo amatore. Th. libuit. i. sic mea fuit voluntas. Thra. ergo
redde. i. restitue huc mihi pamphilam: quia discessisti a pacto ideo multum esse debet vel conditionem donationis nõ
impleuisti: ideo donatio nullius momenti esse debet: ni. i. si non vis illam sup. eripi. i. auferri te vi. i. violentia. Chre. di-
cis supple vt Th. reddat tibi illam pamphilam: aut vt. i. q̄ tu omnium tangas eam pamphilam non modo eripias eã
⁊ est aposiopesis locutio namq̄ imperfecta est et concisa. namq̄ loqui solent plus gestu q̄ verbis conciti ⁊ commoti
ira. Gna. Ah dolentis vel deridentis quid agis vel quid ais. i. quid loqueris: tace: quasi dicat nescis cui viro maledicas
Chremes quid tu tibi vis. i. quod inepte dicitur quid oportet tibi. Thra. egon. i. vtrum ego non tangaz meam scilicet
Pamphilam. Chremes. O furcifer. i. verbero et qui dignus es illa ignominia affici: vt furcam. i. patibulum feras circũ
vicinos more improbi serui. Gna. caue sis. i. si vis et est compositum ex duobus corruptis: vt capsis ex tribus. i. cape si
vis. sed talibus vti potius est poetarum q̄ oratorum: nescis cui viro tu nunc maledicas. i. contumeliam inferas. Chre
mes alloquitur hic militem inquiens tu non abis. i. discedis hinc. i. ex hoc loco ⁊ minaciter cum eo agitur. quãuis ta
men sit metriculosus. Scin. i. scis ne: vt. i. qualiter res sese habeat tibi. i. quantum ad te spectat ⁊ in tuum malum quasi
dicat scis ne quomodo res se habeat quantum ad te spectat si quicq̄ turbe. i. rixe turbationis ceperis. i. cõcitaueris ho-
die hic. i. in hoc loco faciam: id est efficiam vt memineris. id est recorderis huius loci ⁊ diei ⁊ memineris meiq̄ semꝑ: id
est omni tempore. Gnato. me miseret tui: id est misericordia tui me mouet. qui scilicet tu facis hunc scilicet militez tan
tum virum: i. qui est qui est tantus vir inimicum: id est aduersarium et maliuolum tibi. Chremes alloquitur iterum mi-
litem. Ego diminuam. i. mutilabo hodie caput tuum nisi abis. Gna. vero. i. sed o canis. i. impudens acerbus vt canis:
hoc verbum canis impudentibus inimicis conuicium fieri solet ain. i. dicis ne te diminuturum caput eius sic agis. i.
sic loqueris: alias sic ais. sed in idez redit. Thraso. quis. i. qualis homo es quid tibi vis quod dicitur quid oportet tibi

ostendam hec. Thra. Tu ne prohibeas: meam ne tangam. Chremes. Prohibeo inq̃. Gna. audin tu hic furti se alligat. Chre. Satin hoc tibi est. Thra. Idẽ tu hoc ais Thais. Tha. quere qui respondeat tibi. Thra. quid nunc agimus. Gna. quin redeamus. Jam hec tibi aderit supplicans vltro. Thra. Credin. Gna. Jmmo certe noui ingenium mulierũ: nolunt vbi velis: vbi nolis cupiunt vltro. Thra. bene putas. Gna. Jam dimitto exercitũ. Thra. vbi vis. Gna. Sãga (vt fortis decet milites) domi focique fac vicissim vt memineris. Sanga. Jamdudum animus est in patinis. Gna. frugi es. Sãga. vos me hac sequimini.

Quintus actus. Thais. Pythias.

Hic demum virgo a Cherea vitiata esse cognoscitur: et id quidẽ oportune postq̃ contra militem defensa est ac retenta vn de itaque sequentur nuptie eius et Cheree qui illam vitiauit. Is in fine scene vt hec parentur interuenit.

PErgin scelesta mecũ pplexe loq̃ scio nescio. Abij audiui ego nõ affui. Nõ tu istuc mihi dictura aperte es quicq̃d est virgo cõscissa veste lachrymãs obticet eunuchus abijt q̃obrem? quid est factum taces? Pythi. Quid tibi ego

inepte quid reiecit tibi cum illa puella.i.quod negotium seu commercium habes cum pamphila q ita de ea loqueris acriter. Chre. scibis pro scies: principio.i.in primis dico eam esse liberam non seruilis conditionis. Thra. Hem interiectio indignantis ppter dictũ illud. Chre. dico: inq̃ esse ciuem atticam. Thraso. hui interiectio deridẽtis. Chre. dico inq̃ eam esse sororem meam. Thraso. os durum.i.os impudens qui talia effudit mendacia et figmenta sicut ↄtra mollis frontis dicuntur qui sunt reuerentes. Chre. o miles adeo.i.certe miles aũt contumeliose dixit vt fieri solet cum vilis officij noie aliquẽ vocamus edico.i.precipio: impero tibi tanq̃ pretor vel imperator militi: pretoris enim et imperatoris edicta sunt ne.i.q nõ facias vllam vim.i.vllam violentiã in illam.i.contra illam puellam. Deinde conuertit sermonem suum ad thaidem inquiens ego eo ad sophronaz nutricem puelle.s.vt adducam eam nutricem et ostẽdã hec signa sorori mee que signa intelligimus ostẽdisse thaidi de sorore sua. Thra. tu ne.i.vtrũ tu phibeas.i.impedias ne tangam meam puellã quã emi. Chre. inq̃.i.iterum dico tibi prohibeo.i. veto ne eam tangas. Gna. audin.i.audis ne iniuste scz profiteri hic.s.chremes vel hic tanq̃ apud pretorem alligat.i.astringit illaqueat et obnoxiũ seu reum facit se furti.i.fraudis per metalepsim: naz omne quod fraude fit furtum est. Jnde dulcia furta dicuntur adulteria. itaque furtum accipimus p omni fraude dolo et iniuria. duobus autem modis dicitur furtum: vno modo cum omne maleficiuz generaliter significat: altero cũ res subrepta demonstrat: nũc ergo furtũ maleficiũ est. Chre. sati i.satis ne hoc est tibi.i.sufficit ne hoc tibi. Thr. alloq̃t nũc Thai. tu thais ais hoc idẽ.s.q ipse chre. dicit. Tha. quere aliquẽ qui respondeat tibi tanq̃ sis indignus cui ego debeam respõdere et quare dixit contumeliose illud enim queritur quod difficile reperit. ergo non mõ indignus es inq̃t cui ego respondeam. sed vix inuenies qui te dignuz responso iudicet. Thra. quid agimus nũc hoc dictum est languidi atque defessi. Gna. quin.i.immo redeamus vnde venimus. iam.i.statim hec thais aderit.i.adueniet supplicans vltro. i. sponte sua tibi. Thr. credin.i.credis ne: credere dubitãtis est certum esse fidentis. Gna. immo certe.i.sed profecto aderit supplicans tibi noui.i.cognosco ingenium.i.naturam mulierum vbi.i. quando velis aliquid nolunt vbi.i.cum nolis ipse cupiunt vltro illud.s.quod non vis. Thr. bene putas.i.recte cogitas disputas vel indicas. Gna. iã.i.statim vel nunc dimitto exercitum.i.facio illi copiã abeundi siue prebeo militibus comeatũ. Nam dux dicitur dimittere milites suos qñ vltro illis stipendia dare nõ vult: sed illis abeũdi prestat facultatẽ. Thra. vbi vis.i.qñ vis vel cum libet dimitte exercitũ. nã gnato per interrogationẽ dixerat dimitto exercitũ. Gna. o. sanga fac: vt vicissim.i.identidẽ siue spe cũ quodã interuallo memineris.i.recorderis domi et foci.i.coq̃ne. Focus pprie dr locus vbi ignis est: et qm̃ coquina sine igne esse non põt (cum a coquendo dicat) precipue quo tpe aliquid decoquit ideo p coquina rite poni põt. San. iamdudũ animus est in patinis i.pauloante incepi habere appetitũ et cogitare de patinis.i.de vasis in quibus edulia ponunt: et per vasa ostendit se habere animũ ad edulia et iã esurire. et est qd vulgo dr. Jste semp hz cor ad coquinã duz quis vult dicere aliquẽ velle semp comedere vbi elegãter diceret illi semp animus est in patinis: vel in patinis semp animũ hz. Gna. es frugi.i.vtilis et necessarius a frugibus qua dicte sunt q his fruamur. Jnde fructus et frumentũ. Frui aũt est vesci: dicitur que a frumine q̃ est summa pars gule a qua re et his frui dicimus qui nec cibi nec pocula sunt vt pote amicitia delectatione sensuũ exteriorum pariter ac interiorum. San. vos sequimini me hac.i.per hanc partem. Sanga enim coquus est qui esurientibus sequendus est qualis est parasitus qui ventrem implere cupit.

Ascensius.

HAnccine ego etc. Pulchre hic miles gloriosus et parasitus assentator partes suas agũt. Nã gloriosum dicit alter et alter approbat mulierẽ o ppugnare. quũ eneid. ij. dicat eneas. Nõ ita. Nã et si nulluz memorabile nomẽ feminea in pena est. Nec hz victoria laudẽ etc. neque ergo recte expugnauerit edes q lege vetitum. Neque pbe virginẽ eripuerit: q contra pbitatẽ. Nec pulchre mulierẽ mulctauerit q cõtra honestatẽ est. oia prius experiri q̃ armis sapiẽtẽ decet. Jnepte quidam apponũt verbis. Nã dona. dicit aut antiptosim esse vt sit q̃ armis p q̃ arma: aut eclypsim vt in subauditiõe sit agere: sic q̃ agere armis: sermo aũt impfectus aut incongruus bñ congruit tali militi. Ridicula aũt est seuera snia in ore stulti et meticulosi. Ex more autẽ meticulosorum chremes rusticus qui parũ facere audet multa minat dicens. Faciã vt huius loci etc. Rusticitatẽ aũt suã ostẽdit dicens. pohibeo inq̃. q: per hoc fatetur militis esse quum astutus diceret prohibebo ne meã tãgas. Et q: inepte respondit airgnato Hic furti se alligat q: qui phibet dño ne rem suam extingat illam furto occupat. Jllud aũt. Quid nũc agimus est thrasonis cuius animus labascit: nõ parasiti q̃ dicit. Qui redeamus vt fortis decet. Nam ita vt apud Liuiũ et ceteros in concionibus cohortantur ipsi duces suos milites vt coniugis liberorum ac penatium meminerint qui oĩa in manus hostiũ si vincant perueniant. Uos me hac sequimini: hoc dicto omnes abeunt: et ita finis est quarti actus.

PErgin etc. Nũc demũ puella cognoscitur a thaide esse stuprata et quidem oportune postq̃ defensa est et retẽta magnopere: nam statim consequenter nuptie eius et Che. qui ei vim attulit. Thais: perscelesta.i. scelerata pythias pergin.i.prosequeris ne loqui mecum perplexe.i.obscure inuolute intrincate vt sint aduerbia: nam perplexus dicitur districtus nutans dubius titubans intrincatas qui nescit quorsum se conferat pergin: ergo loqui mecum perplexe dicendo supple scio. puellam flere. deinde nescio stupratam esse: abijt.s.eunuchus; audiui domi hoc esse admissum etc. Ego nõ affui.i.nõ interfui cũ est illi vis illata hec asin

theta instantis domine vultū habitūqꝫ demonstrant non es mihi dictura istud quicquid est aperte.i.palam loquendo et manifeste non perplere ⁊ obscure virgo veste conscissa.i.habens vestem fractam obticet.i.tacet lachrymās.i. lachry mas emittens tacemus cōsilia: recticemus dolores obticemus quorum nos pudet. Eunuchus abijt.i. discessit quam obrem.i.quare taces.i.celas id quod est factum.i.admissum. Pyt.quid ego misera dicam negem.i. negare debeo illum qui adductus est fuisse eunuchus. Tha.igitur si non fuit eunuchus quis fuit. Py.iste per contemptum dixit iste che rea fuit scilicet Tha. qui cherea fuit. Pythi. iste ephebus.i. adulescens impubis;frater phedrie.

dicam misera? illum eunuchum negam fuisse. Thais. Quis fuit igitur. Pythias. Iste cherea. Thais. qui cherea. Py. iste ephebus frater phedrie. Tha. Quid ais venefica. Pythi. At quid certe comperi. Thais. Quid is obsecro ad nos: aut quāobrem adductus est Pyt.nescio:nisi amasse pamphilam credo. Tha. Hem misera occidi: infelix: si quidem tu istec vera predicas. Num id lachrymat virgo. Pyt. id opinor. Tha. Quid ais sacrilega istuccine interminata sum hinc abiens tibi. Pyt. Quid facerem. ita vt iussisti. soli credita est. Tha. scelesta ouem lupo commisisti. dispudet sic mihi data esse verba. Quid illud hominis est. Pythi. Hera mea tace obsecro / salue sumus: habemus hominem ipsum. Tha. vbi is est. Pythias. Hem ad sinistram viden. Thais. Video. Pyt. comprehēdi nunc iube quantum potes. Thais. Quid illi faciemus stulta. Pythi. Quid faciam rogas: vide amabo si nō (cum aspicias) os impudens videtur. Thais. Non est. Py. Tum que eius confidentia est.

Cherea. Thais. Pythias.

☞ In hac scena continetur Cheree post fugam comprehensio. Deinde contentio inter Thaidem ipsumqꝫ: tandem redeunt in gratiā Pythia tamen renitente demum de nuptijs cum Pamphila cōtrahendi tractant.

Apud antiphonem vterqꝫ pater ⁊ mater quasi dedita opera domi erant / vt nullo modo introire possem: quin viderēt me. Interim dū ante ostiū sto: notus mihi quidā obuiā venit. Vbi vidi egomet ī pedes (quātū queo). In angiportū quoddā desertū dedi: inde item in aliud inde in aliud ita miserrimꝰ fuit: fugitādo ne q̇s me cognosceret. Sz est ne thais quā video: ipa est. hereo quid faciā

Tha.o venefica.i.o meretrix: quia omnis adultera eadem venefica est similiter et omnis meretrix que suis illecebris tāq̃ veneno inficit amatores propterea insanus amor interdum venena appellatione desinatur. Pythi.at qui.i.sed certe comperi.i.cognoui quod fuit frater phedrie. Tha.obsecro.i.queso quid.i. cur: et quamobrem.i. propter quam occasionem is cherea adductꝰ est ad nos. Pythi.nescio nisi quod supple credo eum amasse pamphilam. Sed si sit amasset dic sic. Nescio cur adductus sit: nisi quia supple amasset pamphilā. Et tunc subdat credo.i.ita arbitror. Thais.hem interiectio indignantis:: ego misera occidi.i.perij infelix sum supple. et per se legendum est si quidem.i.si certe tu predicas.i.narras istec.i.ista que dicis vera num.i.nunquid virgo lachrymat.i. ob id. Py. Opinor.i suspicor id scilicet virginem ob id lachrymare. Thais. O sacrilega.i. nefaria impia et scelerosa quasi que sacrum violauerit quid ait istuccine.i. nonne ego abiēs.i. discedens hinc interminata sum. id est cōminata sum tibi istuc quod scilicet cōstabat inter eas: postq̃ ad scenam fuerat mādatum vt forsitan ne quisqꝫ ad eam accederet. Pyt. credita est.i. commissa est eunucho soli: vt iusti.i.iussisti. ideo quid facerem.i.quid facere aliud possem q̃ tuis morem gerere mandatis vel prepone quid facerem vt in tenore textus est. Thais. O scelesta.i.scelerata commisisti.i.tradidisti credidisti ouem lupo. prouerbialiter dictū est: quasi dicat virginem violatori commisisti sicut si ouis lupo deuoratori committatur dispudet.i.maximo pudore afficior: verba sic mihi data esse.i.me sic esse deceptam: quid illic hominis est: id est quis est ille homo eunuchi veste indutus. animaduertit enim thais cheream: sed non continuo agnouit propter vestem et hominis dixit in genitiuo. Nam per genitiuum iniuriose dicitur: per nominatiuum vero honorifice. Pythias. O hera.i.domina mea obsecro tace.i.esto secura. Nā illud tace non est silentium indicentis: sed securā facientis sumus salue habemus hominem ipsum. scilicet cheream tāq̃ reum. Thais: vbi is scilicet cherea est. Pythi.hem per indignationem. viden.i. vides ne eum ad sinistram partem: scilicet Thais video. Pyt.iube eum comprehendi.i.capi quantum potes. Tha. O stulta.i. inconsiderata quid faciemus illi comprehēso. Pythi. rogas q̇d faciam amabo interiectio blandientis. quasi dicat queso rogo te per amorem vide si os eius non videtur impudens.id est inuerecundū cum aspicias eum. Tha. non est os eius impudēs Pythi. tum.i.deinde vltra hoc quo d nō erubescit vide que.i.qualis confidētia.i.nimia securitas est: ⁊ est quod dicitur inepte: vide quomodo est assecuratus. Fiducia in bonū sonat vtplurimum: confidentia vero in malum.

Apud ⁊c. Hic cherea reddit causam cur etiā rediēs ī viciniā suā nō mutauerit vestē. Che.apud antiphonē.i. in domo antiphonis vterqꝫ parēs.s.pater ⁊ mater. Et vterqꝫ dixit: nā masculinū p̄pōderat feminino erāt domi quasi dedita opera.i.cōsulto de industria vt nullo modo possem introire quin.i.ꝙ nō viderēt me interim. i.dū hec agunt: dū sto ante ostiū quidā notus venit obuiā.i. in occursum mihi. vbi postq̃ vidi eū.s. egomet dedi in pedes.i.cōuerti cōieci seu cōtuli me quātū queo in quoddā angiportū.i. vicū angustū nec paruū desertū.i.nō frequētatū. Angiportū ti.neutrū vel angiportꝰ ti.masculinū (vtrūqꝫ enim dicit) vicus est angustꝰ nō paruꝰ: vt Do.⁊ Seruiꝰ sentiūt: vel inter cōpēdiariū ait Festꝰ: it. oppido eo ꝙ sit angustꝰ portꝰ.i.aditꝰ ad portū ꝙ vel ẜm Varronē dr: angiportū ꝙ sit angustū ⁊ p qđ nihil agi pōt pre nimia angustia quasi ab angēdo et portu eo ꝙ talis angustia sit inter portꝰ.i.inter domos. Nā portꝰ quēadmodū ⁊ insulas p domibꝰ veteres dixerūt: multi codices habēt impedes et tunc ita dicendum est. Ego dedi: vel vt alij habent erexi me in pedes.i.cepi progredi vel velociter ire. Nam qui vult ire in pedes se egerit. vel dat ⁊ quo cepi progredi velociter in angiportum: quoddam desertum ⁊c.ꝙ si non esset in tunc facile esset dicere dedi pedes in angiportū.i.me contuli in vicum angustum. qui vernacula lingua venella dicitur: vel latine viculus. Nam qui se cōfert aliquo illuc dat. ac dirigit pedes. Inde.i.ex eo angiporto: itē.i.similiter dedit pedes in aliud angiportū inde.i. ex angiporto sc̄do cōtuli me in aliud angiportū ita.i. eo modo fui miserrimus fugitando.i.

quid mea aũt? quid faciet mihi. Tha. adeamꝰ bone vir dore salue dic mihi aufugin. Che. Hera factũ. Tha. satin id tibi placet? Che. Nõ. Tha. credin hoc te impune abiturũ. Che. vnã. hanc noxiã mitte si aliam admisero vnꝗ̃: occidito. Tha. non meã seuitiam veritus es. Che. Non. Tha. quid igitur. Che. Hanc metui ne me criminaretur tibi. Tha. Quid feceras. Che. paululũ quiddã. Tha. eho. paululũ impudens. an paululũ hoc esse tibi videtur virginẽ vitiare ciuẽ. Che. conseruam esse credidi. Py. conseruã vix me cõtineo quin inuolẽ in capillũ monstrum etiã derisum vltro aduenit. Tha. Abi hinc insana. Pyt. quid ita vero abeã. Credo isti quicꝗ̃ furcifero presertim cum se seruũ fateatur tuũ. Tha. Missa istec faciamus non te dignũ. Che. fecisti. nam si ego digna hac cõtumelia sum maxime at tu indignus qui faceres tamẽ neq́ edepol. quid nũc consilij capiã scio de virgine istac. ita conturbasti mihi rationes oẽs vt eam nõ possum suis (ita vt equũ fuerat: neq́ vt studui) tradere vt solidũ pararẽ hoc mihi beneficiũ Cherea. Che. at nunc dehinc spero eternã inter nos gratiã fore Thais. Sepe ex hmõi re quapiam ⁊ ex malo principio magna familiaritas conflata est. Quid si hoc quispiam voluit deus. Tha. equidem pol in eam partẽ accipioq́ ⁊ volo. Che. immo ita queso vnum hoc scito cõtumelie nõ me fecisse causa: sed amoris? Tha. scio ⁊ pol propterea nũc magis ignosco tibi. Nõ adeo inhumano sũ ingenio. Che. neq́ ita imperita: vt quid amor valeat nesciam. Che. te quoq́ iam Thais. (ita me dij bene amẽt) amo. Py. tum pol tibi ab isto. Che. cauendũ intelligo. Che.

fui fatigatus lassus languidus dum fugio: ⁊ est honesta locutio: vt miser amãdo: miser loquẽdo: ne quis. i. vt nõ aliqs cognosceret. i. agnosceret: prius eñ eum cognouerat. Agnoscimus eñ vetera: cognoscimus noua: sed, ne. i. vtrũ hec mulier quã video est Thais. Deinde diligẽter intuitus subdit. ipsa est Thais hereo. i. incertꝰ remaneo ⁊ defigor. Primus enim metus adimit consiliũ: sed recogitatio reddit cõfidentiã. hereo ergo. i. dubito quid faciã. autẽ. i. sed quid mea: hoc dici vt hoc verbo Thais mitigetur cum dicat eam suã. i. cui bene cupit. non amicã, non esset ꝓprij fratris riualis. Quid inq̃ repetit ad maiorem expressionem faciet mihi quasi dicat dubito ac nescio prorsus quid mihi sit factura. Tha. adeamus illũ. i. eamus ad eunuchũ illum. s. Cheream: indutũ adduc eunuchi veste. O bone vir. per ironiam salue dic mihi aufugistin. i. fuisti ne fugitiuus tãꝗ̃ si esset seruus eũ alloquit̃ ꝓpter vestẽ qua adhuc erat indutus. Cher. O hera. i. dña factũ est sup. i. aufugi. Tha. satin. i. vtrũ satis. i. valde tibi placeat. aufugisse. s. Che. nõ placet. s. mihi. Tha. credin. i. credis qđ ne hoc sequit̃. scꝫ te abiturũ impune. i. te euasurum sine punitione. Cher. mitte. i. ignosce dimitte hãc vnam. i. hãc solam noxiã. pro noxam. i. culpam si vnꝗ̃ admisero. i. cõmisero aliã noxam. occidito me. Tha. Non veritus es. i. nõ timuisti meam seuitiam. Che. nõ veritus sum. s. Tha. quid igitur veritus es. s. Che. metui hãc ancillã. s. ne. i. ꝙ criminaretur me tibi: id est apud te. Tha. q̇d feceras. Che. fecerã q̇ddã. i. aliquid paululũ. Tha. eho interiectio hic indignãtis. O impudẽs. i. inuerecũde dicis sup. paululum te quiddã fecisse an hoc. s. vitiare. i. stuprare virginem bonã ciuem: appositiue dictũ hoc inq̃ videt̃ tibi esse paululũ. i. parue estimationis ⁊ parui criminis. Che. credidi eam esse cõseruã ⁊ non ciuẽ. i. putaui eam esse seruã cum Pythia ⁊ alij. Py. indignata est ancilla ꝙ dixerit se putasse eam esse conseruam quasi paululum esse diceret ancillis meretricis vim afferre dicis sup. te credidisse eam esse cõseruã. vix cõtineo me q̇n. i. ꝙ nõ inuolẽ. i. insiliã velociter more volãtis auis de inuolo qđ dicitur a vola vole satis supra dictũ est. Vix inq̃ ꝯtineo me quin inuolẽ. i. insiliã in capillũ tuũ etiã mõstrũ. i. qui stuprat virgines cum tamen se simulet eunuchum. Cõtra naturã enim est vt eunuchus stuprũ cõmittat etiã mõstrum hoc aduenit derisum. i. ad deridendũ vltro. i. spõte ⁊ per se. Tha. O insana. i. non cõsiderata: abi. i. discede hinc. Py. vero per ironiam dictũ est q̇d ita abeã. i. discedã credon. i. vtrũ credere debeo quicꝗ̃. i. aliq̇d isti furcifero. i. isti improbo seruo digno qui furcã circa vicinos ferat in collo ignominie cã presertim. i. ꝓcipue cũ fateatur se esse seruũ tuũ. Tha. missa faciamꝰ. i. omittamus hec iocularia. s. ⁊ futilia. O cherea nõ fecisti dignũ facinus. s. vel rem dignante in abltõ. i. non fecisti debitũ. tuũ siue manis non es functus officio tuo vel non fecisti qđ te decebat aut tibi erat honestũ. Nam si. i. ꝗuis sum maxime digna hac contumelia: q: meretrix. s. attamẽ tu es maxime indignus. que faceres. i. facere deberes aut debuisses: neq́ edepol: iurãtis est: scio q̇d consilij capiã nũc. i. quã deliberationẽ sumã siue qđ propositũ suscipiã de ista virgine: ita. i. adeo cõturbasti. i. perturbasti implicasti impedisti omnes rationes. i. oẽs vias reddẽde eius vt nõ possim tradere. i. offerre eam suis parẽtibus. s. ac ꝓpinquis: ita vt. i. sicut fuerat equũ. i. iustũ atq́ vt. i. queadmodũ ego studui. i. laboraui tradere eam: scꝫ vt pararẽ. i. consiliarẽ: cõtraherẽ. acquirerem mihi hoc bñficiũ solidũ. i. integrũ ⁊ firmũ ac stabile reddẽdo eam suis. Che. at. i. sed O Thais nũc spero gratiã. i. beniuolentiã fore. i. futurã esse eternã. dehinc. i. ammodo posthac imposterũ in futurũ inter nos sepe. i. plerũq́ ex hmõi: id est ex tali capiã. i. aliqua re scꝫ turbulẽta ⁊ ex malo principio magna familiaritas. i. cõsuetudo ⁊ cõiũctio societas est conflata. i. cõtracta parata. cõsiliata acq̇sita q̇d diceres sup. si quispiã deus. s. cupido deus amoris voluit hoc ita scilꝫ fieri et instigauit vt fieret. Tha. equidẽ. i. certe pol iurãtis est accipio. i. intelligo in eam partẽ ⁊ volo euenire sup. in eam partem in quã: vt videlꝫ eterna inter nos sit gratia ⁊ ex malo principio cõpleatur magna familiaritas. Chere. immo. i. sed ita queso. i. rogo te vt fiat. vel queso deos vt idẽ velint. Scito hoc vnũ me non fecisse causa cõtumelie: sed causa amoris. Tha. scio te fecisse causa amoris ⁊ pol propterea nũc magis ignosco tibi. O cherea non sum ingenio adeo inhumano. i. non sum natura adeo immitis ⁊ insuaui ⁊ quasi ferina. vtpote cũ sim homo neq́ sum tam imperita. i. nõ experta vel tam pudica: qua meretrix vt nesciam quid amor valeat. i. quid amor possit: qui profecto ad multa nephãda impellit. Chere. O Thais quoq́. i. etiã iam te amo. ita dij me bene ament sicut. s. verũ te ame a mari: ⁊ est affirmãdi ac iurãdi modꝰ queadmodũ sic viuat aia mea: ⁊ alia id genus. Pythi. O hera. i. dña pol intelligo. i. cẽseo tibi cauẽdũ esse. i. prouidẽdum tibi ab illo. s. Cherea ne tibi quoq́ vim afferat. Cherea. nõ ausim. i. nõ audebo propter fratrẽ scilꝫ Phedriã qui eam amat: et ideo dicit nõ amare Thaidẽ pro libidine. sed propter eius benignitatẽ ⁊ etiã causa illius puelle quã amat Pyt. nihil. i. non credo tibi quicꝗ̃. i. tuis verbis fidẽ non habeo. Thais. desinas. i. desine hoc est cessa loq̇: vt intelligetur fac vt desinas. Cherea. nũc ego te oro Thaidẽ vt sis mihi adiutrix in hac re. i. vt ducã Pamphilam ego cõmendo ⁊ cõmitto. id est

trado credo me tue fidei.i.fidelitati:⁊ est auxesis: nam cōmendo et cōmitto hic parū distant nisi ꝙ cōmendamus nos cognitis.cōmittimus vero nos ignotis.O Thais:capio.i.eligo te patronā mihi.i. capio te aduocatā ⁊ mediatricē seu protectricem:vt ⁊ me cōmendes ⁊ aduersus obsistētes me defendas quo possim potiri illam quā amo. et obsecro.i. per sacra rogo vt mihi adsis in hoc negotio:emoriar.i.ad mortem oppetā:et nihil plus significat quā primitiuū si non du xero hanc vxorē.s.Pamphilam.Thais.tamē si pater nō volet sup.⁊ est eclypsis vel aposiopesis facta per interruptionē a Cherea factā:qui vno verbo tam cito intellexit quid dicere vellet Thais. ⁊ illi obuiam iuit. Cherea q̄d dicat sup.Ah.interiectio gestiētis in spem certo scio ꝙ sup.volet modo.i. dūmodo hec Pamphila sit ciuis.Thais.si vis operier pro operi paragoge.i. expectare iam.i.statim ipse frater virginis.s.Chremes adderit.i.presto erit hic iuit accersitum.i. adductū siue vocatū nutricem que aluit illā virginē paruulā.i.cum adhuc paruula foret. O cherea tute ipse.i.tutemet: aut te aut ipse quātum ad significatū vocat : aderis.i.presto eris cōparebis hic in cognoscendo passiue pōt capi.i.dū cognosceretur a nutrice : vel si capiatur actiue sic intellige tute hic aderis in cognoscēdo eam scilȝ quasi dicat. interea magis ac magis eam cognosces.Chere.vero mō est cognoscētis aduerbiū interdū cōfirmantis qn̄qȝ est cōiunctio significans sed interdū vero iuuat ironiā:vt Egregiam vero laudē ⁊ spolia ampla refertis. Tuqȝ puerqȝ tuus: ego maneo.i. operior vt voluisti. Thai.ne.i. vtrū vis ꝙ sup.operiamur.i.expectemus eum fratrem domi q̄ꝫ potius q̄ꝫ ante ostium.Interea.i.interim dum is frater.s.venit Che.immo.i. quinimmo percupio.i.valde cupio illud. Pyt. Obsecro Tha.s.quā rem es actura que sic in domū Chereā vis deducere.Tha. quidnam.i.cur ita petis quid sim actura Py.rogitas cogitas recipere hūc posthac.i.ammodo in edes.i. in domū tuā.Tha. Cur nō reciperē sup. Pythi.crede hoc mee fidei:id est habeas hāc mihi fidē.i.credulitatē : hic Cherea dabit.i.inducet denuo.i. rursus aliquā pugnā.i. aliqđ stuprū. Lucillus.vicimus o socij ⁊ magnā pugnauimus pugnā.Thai.Hau interiectio perturbate mulieris obsecro tace. Pythi videre.i. videris iudicare parū perspexisse.i.parū clare cognouisse audaciā. id temeritatē eius.s.Cheree.Che.Pythia non facturum:nisi.i.preterq̄ꝫ si non cōmissum erit tibi.i. si tibi nō creditū erit.q.d. facies qđ dico presertim si tibi fuerit cōmissa puella.Nam si nihil tibi creditum aut commissum fuerit credo facile te nihil facturum cum nō erit tibi copia facta. Cōmittere enim interdū significat credere seu tradere fidei alicuius quicꝙ :vt hic vbi cōmissum fuerit impsonaliter dictū est quasi pro creditū fuerit nisi intelligatur aliquid : ⁊ tūc cōmissum fuerit passiue capictur qđ in idem recidit.Che.quin.i.quinimmo tu Pythias seruato.i.obseruato me ausim quicꝙ facturus.Pythi.pol neqȝ ausim.i. nō audeā dare tibi quicꝙ.i. aliquid seruandū.i. custodiēdū neqȝ ausim seruare te.i. custodiā tui gerere. Tha.apagete.i.discedite ac cessate ab his verbis. ipse frater virginis.s. Che. adest.i. p̄sto est optime: id est oportune. Che.Hercle.i.per Herculē perij.i.perditus sum.O Thais obsecro abeamus intro.i.abscedamus intra domū : nolo sup. quod videat me in via cum hac veste Eunuchali. Tha.tandem.i. quasi dicat paucis responde vt nunc sit omnis dilationis finis : habet enim tandem hic quiddam vrgens respondere ⁊ accelerans:q̄ꝫobrem.i.quare non vis vt te videat ⁊c.an.i.vtrum ideo sup.quia te pudet. id est pudore afficeris ⁊ erubescis esse ita indutus.Che.id ipsum est sup.propter quod nolo vt me videat:quia.s.me pudet. Py.dicis sup.idipsum esse quia te pudet virgo vero est sup. ironice capitur vero quasi dicat.s.virgo est qui pudicitiam virginalem ⁊ seruat et veneratur:et in hoc sensu virgo in masculino genere poni intelligitur : quod si dicatur de puella sic intellige dicis te nolle sic videri quia te pudet.s.virgo est puella que tibi credita fuit per ironiam intelligendo tanq̄ꝫ dicat:id male iudicat te esse prudentem quod fecisti. Tha.Che.sup.I pre. id est prei precede sequar te O Pythia tu mane istic vt introducas.id est intromittas Chremē.

non ausim. Py.nihil tibi quicꝙ credo. Tha. desinas.
Che.nunc ego te in hac re mihi oro : vt adiutrix sies.
Ego me tue cōmendo ⁊ cōmitto fidei.te mihi patronā
capio Thais et obsecro emorias si nō hanc vxorem du
xero.Tha.tamē si pater.Che.quid? Ah volet certo scio
ciuis modo hec sit.Tha.paululū operier si vis iam fra
ter ipse hic aderit virginis nutricem accersitū iuit:que
illam aluit paruulā in cognoscēdo tute ipse hic aderis
Cherea.Che.Ego vero maneo.Tha.vis ne interea (dum
is venit) domi operiamur potius. q̄ꝫ hic ante ostium?
Che.immo percupio.Pyt.quā rem actura es obsecro.
Tha.nam quid ita? Py.rogitas hunc tu in edes rogi-
tas recipere post hac? Thais.cur non. Pyt. Crede hoc
me fidei dabit hic pugnā aliquā denuo.Tha.Hau ta-
ce obsecro.Py. Parū perspexisse eius videre audaciā.
Che.Non faciā Pythia.Pythias. nō Pol credo Che
rea nisi si cōmissum nō erit.Che. quin Pythias tu me
seruato.Py.Neqȝ pol seruādū tibi quicꝙ dare ausim:
neqȝ te seruare. Tha.apagete: adest optime ipse frater.
Che.Perij Hercle obsecro abeamus intro Thais: no-
lo me in via cum hac veste videar. Tha. Quāobrem
tandem an quia pudet.Cher. Idipsum. Pyt.idipsum
virgo vero vitiata. Tha. I pre sequar tu istic mane : vt
Chremem introducas Pythia.

Pythias. Chremes. Sophrona nutrix.

Hoc in loco est disputatio Pythie apud seipsam cogitātis quēadmodum Parmenonem dolo possit vlcisci.

Quicquid venire in mentē nunc possit mihi
quidnam.Qui referā sacrilego illi gratiam
qui hūc supposuit nobis.Chre. Moue vero
ocius te nutrix. Sop.moueo. Chre.video sed

Ascensius.

Apud Antiphonem vterqȝ pater ⁊ mater ⁊c.Iocūde Che.cum Thaide loquitur vt Eunuchus hoc est seruus cum domina.vnde heram dicit ⁊ si aliam admisero vnqȝ occido.Et si conuersam esse credidi.

Quicquid.In hoc loco est disputatio Pythie cogitantis apud seipsam quatenus.i. quomodo Parmenonem dolo possit vlcisci.Py.quidnam.i.quid est interrogatiue legendo quicquid.i.quod: quicquid enim significat omne quod:⁊ interdum capitur pro quod tantū.Quid est igitur quod possit venire mihi in mentem : qui.i. quomodo vel vt referam gratiam.i.rependam vices isti sacrilego.s.Parmenoni impio nefario seu improbo. qui supposuit.i.loco Eunuchi latenter adhibuit vel adduxit nobis hūc Cheream.Iuuenalis. Suppositus.

venias:⁊ falso nomine poscas. Subducũtur que volumus admittere ait Dona. Supponũtur aũt que nõ desideram⁹. Nõnulli codices habent quid his positũ quasi sit repetitio ostẽdens indignationem ⁊ vlciscendi cupiditatẽ sic quicquid possit venire mihi in mentẽ. Iterum quidnam possit inq̃ venire in mentẽ qui.i.vt referã gratiã iste sacrilego qui supposuit nobis hũc Chercam. Chr.O nutix vero hic stomachãtis interiectio est moue te ocius.i.velocius.i.mouẽdo te perge ⁊ accelera] citius.vult eñ Chremes eam velocius ambulare quod nõ potest fieri nisi se velocius moueat. So. moueo me.s.i.exerceo corpus meũ eundo q̃ maxime possum. Chre.video te.s.moueri:sz nihil ꝓmoues.i.nihil ꝑficis. Nam q̃uis maximo studio te moueas tamẽ nõ satisfacis mee cupiditati: qd nõ est mirandũ. Nam anus q̃uis studio ꝓperent ire tamẽ accelerare nequeũt propter etatem ingrauescentẽ. Promoueo aũt dicitur quasi ꝓcul moueo. dicit ergo moues te sed nõ procul te moues. Pythias ne.i.vtrum iam ostẽdisti signa agnitionis virginis nutrici sue. Chremes.ostẽdi sup. omnia signa. Py.amabo.i.rogo te per amorẽ: blandiẽtis est particula quid ait nutrix.s.ne.i. vtrũ cognoscit ea signa.s. Chre.ac.i. etiã cognoscit ea quidẽ memoriter.q.d.ea signa firma adhuc anus memoria tenet. Pythias.edepol.i.per edẽ pollucis bñ narras.i.prospere refers talia. Nam faueo illi virgini te,intro.i.in domũ iamdudũ.i.iam ex multo ante tpe hera.i.dña expectat domi. Eccum.i.ecce hic video Parmenonẽ virũ bonũ per ironiã ⁊ appositiue dictũ incedere huc.i.venire huc:viden.i. vides ne:vt.i.qualiter sit ociosus.i.securus sine sollicitudine ⁊ cura:si dijs placeat spero.i. credo vel cõfido me habere.i.scire ac cognoscere. Cice.ad Lentulũ. Habes de vaticinio cognosce de crasso.i. scis cognoscis vel habere.i.habituram et nacturã qui.i. q̃uo qua ratione excruciã.i. affligã afficiam hunc Parme.meo more.i. meo modo ⁊ ad votũ meũ ibi intro.i.intra domũ vt certũ sciam de cognitione.i. de agnitione puelle a nutrice postea.i. postea seu deinde exibo.i.egrediar atq̃ ꝑterrebo hũc sacrilegũ.i.impiũ.s.Parmenonẽ ⁊ nefariũ. ¶ Ascẽsius. Quicq̃d venire ⁊c. Nõnulli legũt. Quid qd vt sit quid sup.est. quod possit mihi venire in mẽtẽ:nũc.s.cum ociosa Chremem expecto ⁊ r̃ndet sibi dicẽs. Quidnam.i.quero ne:q̃d certe qui.i. q̃uo referam ⁊c. Si vero legendũ est quicquid:ordo esse potest quicquid possit venire nunc mihi in mentem sup.cogitandũ est quidnã.i.quid nam aũt in mentem venire possit. deinde quasi inuento eo dicit qui referam sacrilego illi gratiam.

nihil promoues. Pyt. iam ne ostendisti signa nutrici. Chre. Omnia. Pyt. amabo q̃d ait:cognoscit me. Chre. ac memoriter. Pyt. Bñ edepol narras. nam illi faueo virgini:ite intro:iamdudum vos hera expectat domi. Uirum bonũ eccum Parmenonẽ incedere huc video: vide vt ociosus sit. Si dijs placet spero me habere qui hunc meo excruciem modo ibo intro:de cognitione vt certũ sciam post exibo:atq̃ hunc perterrebo sacrilegũ.

Parmeno. Pythias.

Hic Parmeno gloriatur Chercam Eunucho subornasse ita: vt virgine preter sumptum ⁊ dispendiũ potius sit. deinde meretricum ingenia ⁊ sordes cõmemorat quare Pythiam: quam nõ adesse percipit satis cõmotam magis irritat.

Reuiso quidnam Cherea hic rerũ agat q̃ si astu rem tractauit:dij vestram fidẽ q̃tam et q̃ veram laudẽ capiet Parmeno. Nam vt omittã q̃ ei amorem difficillimũ ⁊ charissimum a meretrice auara surripuit virginem quã amabat eam cõfeci vt potiretur sine molestia sine sumptu sine dispẽdio. Tum hoc alterũ id vero est qd ego puto mihi palmariũ me reperisse: q̃uo adulescẽtulus meretricum ingenia ⁊ mores posset noscere mature: vt cum cognouit ꝑpetuo oderit. Que dum foris sunt:nil videtur mũdius nec magis compositum quicq̃ nec magis elegãs que cum amatore suo cum cenant liguriũt. Harum videre ingluuiẽ: sordes: inopiã: q̃ inhoneste sole sint domi atq̃ auide cibi quo pacto ex iure hesterno panem atrũ vorent:nosse omnia hec salus est adulescentulus. Py. Ego pol. te pro istis dictis et factis scelus vlciscar:vt ne impune in nos illuseris.

Reuiso ⁊c. Hic Parmeno Pythiam suis maledictis magis irritat q̃ tñ non sentit adesse: neq̃ maledicta audire. Parmeno.reuiso.i.redeo ad videndũ quidnam rerũ.i.quas res cherea agat hic.i. apud Thaidẽ: quid.s.Cherea si tractauit.i. gessit agitauit deduxit rem.i.negotiũ astu.i.astute caute.i.hic est aduerbiũ.alias aũt est nomẽ:vt iam in astu venit. Et vt inquit Tortelius est nomẽ grecũ significatq̃ apud poetas astutiã:cuius origo(ait Festus)ex greco vocabulo astu deducitur:quod oppidũ seu vrbẽ indicat. In qua qui cõuersati assidue sunt cauti atq̃ acuti esse videbãtur. Dij vestrã fidem. hic nõ inuocãtis est sed admirãtis quẽadmodũ cum dicitur admirãdo.vir ille q̃ta dij boni:cum suauitate locutus est:vbi nos diceremus. Quanta bone deus cum venustate est locutus. Uerũ cum est inuocãtis sic intelligitur. O dij imploro sup. vestrã fidem.i. vestram opem ac vestrũ auxiliũ.quantã laudẽ.i.q̃tum magnã et q̃.i.q̃tum verã.i.non sine causa Parmeno capiet: loquitur in tertia persona de seipso. Nam vt omittã.i.qd dicitur excepto eo q̃ surripui.i.subtraxi furtim ei.s.Cherce hoc est ad eius voluptatẽ a meretrice auara.i.habẽdi cupida amorẽ difficillimũ.i.admodũ difficilẽ vt Cherea suo nutu illo potiretur et charissimũ.i.quo si voluisset potiri maximũ meretrici erat pretiũ dandũ. Cõfeci.i.superaui vel deuici eam virginem quã amabat vt potiretur ea sup.sine molestia. Proprie hoc verbũ cõficio cõuenit gladiatoribus q̃ grauissimis cõfecti ⁊ saucij vulneribus occubuerũt. Inde cõfectores ferarũ qui feras sauciãdo trucidãt. Põt etiã sic intelligi text⁹. Cõfeci.i. ꝑfeci expediui vt Cherea potiretur.i.cum desiderio vteret eam virginẽ quã amabat. Potior eñ interdũ iungitur actõ alibi. Patria potitur cõmoda:sepius tñ aut gtõ iũgitur aut abltõ. Uel sic intellige quã virginẽ Cherea amabat. Confeci.i.deuici eam vt ipse potiretur ea sine molestia.i.impedimẽto:ac tedio seu fastidio sine sumptu.i.impẽsa sine dispendio.i.dãno ac detrimẽto. Aliq̃ non habẽt vt potiretur ⁊ tunc sic astruit litera. Cõfeci.i.deuici:supaui sine molestia:sine sumptu ⁊ sine dispẽdio eam virginẽ quã amabat. Tum.i.deinde hoc alterũ.i.hec altera res a me inuẽta vero.i.certe est id qd ego puto me reperisse.i.excogitasse palmariũ mihi.i.palma dignũ.i.victoria seu laude.ac p̃mio victorie vez q̃uo.i. qua vis adulescẽtul⁹ posset noscere mature.i.cito ⁊ ante tẽpus.ingenia.i.naturas ⁊ mores .i. modos faciẽdi meretricũ vt cũ cognorit.i.cognouerit ingenia earũ ⁊ mores oderit.i.odio ꝓsequatur ꝑpetuo.i.omni tpe earũ ingenia et mores. Que meretrices,dum,i.q̃n sunt foris apud amãtes:nihil videtur mũdius.i. lauti⁹ delicacius cum tñ nõ sint nec q̃sq̃.i.

aliquid videtur magis cōpositū.i.ornatū:nec magis elegās.i.venustū aptū appositū seu accōmodatū ⁊ quod vulgo dicitur magis propriū.que meretrices cum.i.qñ cenant cum amatore suo liguriūt.i.suauiora cum fastidio degustāt. Ligurire em̄ dicitur a verbo greco ligonē quod significat suaue. Ligurire em̄ fertur ille qui elegāter ⁊ morose cūq3 multo fastidio suauiora queq3 degustat. Nonius etiam dixit ligurire esse degustare inde abligurire.i. auide multa cōsumere. inde liguriones qui ligurientes ⁊ suauissima edulia ac pocula degustātes: eaq3 vndiq3 sibi cōquerētes:patrimonia sua consumpserūt.

Pythias. Parmeno.

In hac scena Pythias simulata perturbatione sui Parmenonē vt supra ꝓposuit:terret atq3 in principio vim magnā ostendit deorū implorās fidē:quasi in hoc negotio nihil ꝓsit humanū cōsiliū. Parmeno tādē Pythie minis territus rem omnē seni aperire mollitur.

Proch deū fidem facinus fedū. O infelicem adulescentulū:o scelestum Parmenonē qui istū huc adduxit. Par. Quid est Pythi. Pi. Miseret me:itaq3 vt ne id viderē misera huc effugi foras que esse futura dicūt exēpla: in eum indigna. Parmeno. O iupiter que illec turba est: nunnam ego perij adhibo. Quid istuc Pythias:quid ais in quē exēpla fient. Pythias. rogitas audacissime ꝑdidisti istū: quem adduxti pro Eunucho adulescentulum dum studes dare verba nobis. Par. quid ita: aut quid factum est:cedo. Pyt. dicam virginē istam (Thaidi hodie que dono data est)scin eam hinc ciuem esse: ⁊ fratrem eius esse apprime nobilē. Par. nescio. Py. atqui sic inuentu est eam iste vitiauit miser. ille vbi id resciuit factum frater violētissimus. Par. quidnā fecit. Pyth. colligauit primū eum miseris nodis. Par. Hem. colligauit. Pyt. Atq3 equidē fecit orante(vt ne id faceret)Thaide. Par. quid ais. Py. nūc minitatur porro sese id facturum qd̄ mechis solet:qd̄ ego nunq̄ vidi fieri: neq3 velim. Parmeno. qua audacia tantū facinus audet. Pyt. quid ita tantum. Par. an non tibi hoc maximū est. quis homo pro mecho vnq̄ vidit in domo meretrica deprehendi quēq̄. Py. nescio. Par. at. ne hoc nesciatis Pythias dico edico vobis: nostrū esse illum herilem filium. Pyt. Hem obsecro an is est. Par. ne quā in illū Thais vim fieri sinat atq3 adeo aūt cur nō egomet intro eo. Pyti. Uide Parmeno q̄d agas ne neq3 illi ꝓsis et tu pereas. Nam hoc putāt(quicquid factum est) ex te esse ortum.

Salus est.i.salutare est ⁊ vtile:siue salus.i.vtilitas maxima qualis est salus adulescētulis videre ingluuiē.i.vētris seu gule voracitatē et videre inq3 sordes.i.vel auaritiā.nam sordidus dicitur auar⁹ vel scalorē quo sunt obsite apud se. salus est inq3 videre inopiā.i.extremā paupertatē harū meretricū. ⁊ salus est inq3 adulescētulis nosce.i.cognoscere hec oia videlz q̄3.i.q̄3tū sint inhoneste.i. turpes:sole.i. cū sole sunt domi apud se.s. atq3 q̄3tū sint auide cibi.i. voraces et quo pacto.i. qūo vorent.i. diglutiāt panē atrū.i. vetustate mucidum:madidū sup.maceratū vel molitū ex iure.i. ex succo pulmētarij:quod brodiū vulgo dicūt hesterno.i.pridiano.i.precedētis diei. Py.o scelus.i. celeste ⁊ sceleribus plenus pol.iurātis est:egovlciscar.i.puniā te pro istis.i.tuis dictis q̄ pauloante protulisti in nos.⁊ pro factis q̄ exercuisti in puellam:vt ne.i.vt non illuseris in nos.i.inuectus fueris in nos impune.i.sine pena. Dicimus aūt illudo tibi cum dtō:illudo tecū cum actō: et illudo in te quasi inuehor in te. Ascensius.

Reuiso ⁊c. Inducitur letus vt grauius cōmoueatur audito Cherce incōmodo : sicut etiā postea Laches inducetur tranquillo animo:quū nuntium tam tristem de filio accipiet.

Proch deū. Hic Pythias simulata turbatione sui Parmenonē terret: atq3 in pricipio vim magnā ostēdit deorū implorās fidē quasi in hoc negotio nihil ꝓsit humanū consiliū. Py. Proch irascentis exclamatio est ⁊ testātis seu inuocātis fidē.i. opē et auxiliū deorū imploro sup. vel inuoco fidem.i. opem deū.i.deoꝝ. O facinus.i.flagitiū seu factum fedū.i.crudele. Salustius. fedi oculi.i. crudeles o exclamātis est particula hic adulescētulū.s. Cheream infelicē.i.miserū ⁊ afflictū fingit em̄ eū grauiter apud Thaidē mulctari o Parmenonē scelestum.i.scelerosum qui adduxit istū adulescentulū huc vt tam grauiter puniret. Par. q̄d est? Py. hoc Pythias secū dixit fingens se nescire q̄ Parmeno assistat:me miseret.i. misereor ei⁹ Cheree ⁊ pre nimia credulitate cōmota mea viscera sunt itaq3.i. ideo ego misera afflicta vidēdo talia effugi.i.elapsa suz huc vt aufugi foras huc vt ne.i. nō viderē id.i.tale suppliciū Cheree. Deinde Pyt. exclamat inquiēs que exēpla indigna.i.feda crudelia ⁊ horrenda. Thais Chremes ⁊ ancille dicunt esse futura.i.faciēda in eū chereā.i.erga eū vt ceteris sit documēto nequid tale attentā vbi futura a fio poti⁹ manat q̄3 a sum vt sepe fit: qd̄ vt credā adduco: ex eo.qd̄ sequit̄ q̄d ais.in quē exēpla fient posset etiā legi sine clamatione aufugi ne viderā id.s.que exēpla indigna dicūt futura in eum vel sic ne viderē. indigna exēpla que dicūt esse futura in eum Cheream Par. O iupiter talis exclamatio est qualem facimus cum turbati recurrimus ad eum dicētes. O deus que.i.qualis.illec pro illa cōpositum autē est ex illa ⁊ hec:que ergo illec turba.i. turbatio est ⁊ cōmotio.nunnā. id est nūquid nam est parelcon siue syllabica adiectio:ego perij.i.perditus sum occidi qui illius rei fuerim auctor adhibo. O pythias quid istud est sup. Quid ais? in quē:id est erga quem vel in quo exempla non quidam imitanda sed fugienda fient.i.efficient vt ceteri sint ad iniuriam tardiores. Py. O audacissime.i.plene temeritatis ⁊ cōfidētie rogitas: id est inquiris in quem fient exempla:perdidisti.i.destruxisti perniciosus illi fuisti.perdidisti ergo istum adulescentulum:sc3 Cheream quem adduxti.i.adduxisti pro Eunucho.i.loco Eunuchi.dum:id est quādo studes.i. das operam laboras conaris dare verba nobis.i.decipere nos. Parme.quid: id est cur ita dicis sup. aut cedo.i. dic quid factum est de Cherea. Py.dicam.quod factum.sc3 Scin. id est scis ne eam virginem que hodie data est dono Thaidi esse ciuē hinc: id est ex hoc loco. hoc est ex athenis ⁊ scis fratrem eius.s. Chremem esse apprime.i.valde nobilem. Parme.nescio. Py. atqui.i.sed certe inuenta est:id est cōperta est sic.i.ciuis esse hinc iste miser.scilz Che.vitiauit ; id est stuprauit eam ille frater violentissimus.i.impetuosissimus siue turbulentissimus vbi id resciuit:id est tanq̄3 inopinatum cognouit. Par. deinde intercipit sermonem petens. Parme.quidnā : id est quid fecit ille frater et hoc petit vt acceleret ancillam que longiora narrat. Py.primum.i.imprimis:colligauit eum.scilz Cheream miseris nodis. Par. colligauit indignando et

exclamãdo pre timore ⁊ ita repetiuit idẽ verbũ a pythia prolatũ. Py. atqꝫ equidem fecit id. scilicet colligauit eũ thaide orante. i. q̃uis thais oraret: vt ne. i. vt non faceret. id. i. colligaret eum. Par. quid ais extupentis est. Py. nũc minatur. i. minatur sese facturũ porro. i. postea id quod solet fieri supple mechis. i. stupratoribus aut adulteris vt forte ꝙ abscindet illi virilia vel alis id gen⁹ efficiet qđ. s. illud fieri solet mechis ego Pythias nunq̃ vidi fieri neqꝫ velim. i. neqꝫ vellẽ vidisse fieri vel neqꝫ velim nunc fieri cheree. Par. qua audacia chremes audet. i. audenter admittit tantum facinus. i. tam enorme factum. Py. Quid cur: dicis sup. ita tm̃ facinus ipsum audere. Par. an. i. vtrũ hoc facinus nõ videt̃ tibi maximũ. quis hõ vidit vnq̃ quẽq̃. i. aliquẽ deprehẽdi. i. opprimi ⁊ cõprehendi in domo meretrica ꝓ mecho. i. pro stupratore ⁊ adultero. Py. nescio. Par. at. i. sed o pythia ne. i. vt nõ nesciatis. i. vt nõ ignoretis dico. i. assero vobis edico. i. significo seu notũ facio vobis illũ cheream esse nostrũ filiũ herilẽ. i. filiũ heri. i. dñi nr̃i puta lachis senis. Pyt. hem indignantis ⁊ dolentis obsecro an. i. vtrũ est is qui filius herilis est. Par. neqꝫ. i. nõ aliquã vim. i. violentiam thais sinat. i. emittat fieri eũ vbi ne põt capi vt sit aduerbium ꝓhibẽtis vel põt capi ꝓ vt nõ ⁊ iũgi cũ preceden ti sermone. Par. sic dico illũ esse herilẽ filium vt thais nõ sinat aliquã vim fieri in eũ atqꝫ adeo. i. certe cur egomet nõ eo intro defensurus. s. eum. Py. o Parme. vide. i. aspice cõsidera quid agas. i. agendũ suscipias vel vide ne. i. vt pro ꝙ neqꝫ. i. et non prorsus illi cheree: ⁊ tu pereas. i. occidaris. nam putant scilicet chremes cum thaide et alijs quicquid factum est esse ortum. i. ꝓdisse ꝑfectum eẽ a te. i. a tua techna ⁊ arte. Par. igitur ego miser perplexus ⁊ anxius quid faciã. i. moliar: vel quid incipiã. i. inibo faciẽdũ. Perficim⁹ mediocria incipimus ingentia. Autẽ. i. sed ecce. i. in conspectu adest tanq̃ repentinus sit eius reditus ⁊ inopinatus video senẽ. i. patrẽ cheree lachẽ redeũtẽ rure. i. ex agro vbi rure aduerbiascere vel meli⁹ pro aduerbio de loco poni constat. Deliberat an debeat illi dicere an nõ. Dicã huic seni nõ dicam. s. Deinde eligit se dicturũ hercle. i. per herculẽ ego dicã etsi. i. q̃uis scio magnũ maluꝫ mihi paratũ: sꝫ necesse est dicere sup. vt subueniat. i. succurrat huic. s. filio suo cheree. Py. Sapis. i. sapienter dicis seu loqueris ego abeo. i. discedo intro. i. in domum thaidis tu Parme. narrato isti seni omnem ordinem. i. totam seriem facti. vt. i. qualiter factũ sit. i. quo pacto totum factum processerit.

Parme. quid igitur faciã miser: quidue incipiã. Ecce autem rure video redeuntẽ senem. Dicam huic an non dicam hercle ⁊ si mihi magnũ malũ scio paratum sed necesse est huic vt subueniat. Pyt. Sapis ego abeo intro tu isti narrato omnẽ ordinem: vt factum sit.

Laches senex. Parmeno.

In hac scena ociosus adeo ⁊ quietus inducitur senex vt neqꝫ mores suorum increpet neqꝫ quicq̃ suspicetur mali. Sed agit gratias proxime ville cuius beneficio ignorat: q̇d in vrbe agerent filij: qđ percipit imprudenti parmenonis narratione felicitas quoqꝫ senis hic attendat̃ vt appareat q̃ inopinate malũ omne fieri possit. Nã imparatis mentibus mala grauiora sunt.

Ex meo ꝓpinquo rure hoc capio ꝯmodi neqꝫ agri: neqꝫ vrbs odiũ me vnq̃ ꝑcipit. Ubi satietas cepit fieri cõmuto locũ sed est ne hic noster parmeno: certe ipsus est quẽ prestolare parmeno hic ante ostiũ thaidis. Parmeno. Quis homo est hem saluum te aduenisse here gaudeo. Laches. quẽ prestolare. Parmeno. perij lingua heret metu. Laches. hem quid est quid trepidas: satin salue: dic mihi. Parmeno. here primum te arbitrari id quod res est velim: quicquid huius factum est culpa? nõ factum est mea. La. quid. Par. recte sane interrogasti: oportuit rem prenarrare me emit. quendã phedria eunuchũ: q̃ dono huic daret. La. cui? Parme. thaidi. La. emit perij hercle quãti. Par. viginti minis. La. actum est. Par. tũ quãdã fidicinã amat hic cherea. La. Hem q̇d amat an scit iam ille quid meretrix fiet. an in astu venit. aliud ex alio maluꝫ. Par. here. ne me spectes: me impulsore hoc nõ facit. Lac. Omitte de te dicere. Ego te furcifer si viuo sed istud (quicquid est) primũ expedi. Par. is pro illo eunucho ad thaidem deductus est. Lac. pro eunucho. Par. sic est hũc pro mecho postea cõprehẽdere intus ⁊ cõstrinxere. Lac. Occidi Par. audaciã meretricũ specta. La. Nunquid est aliud mali dãniue: quod non

Ascensius.

Proh deũ ⁊c. Peritiores dicunt hanc interiectionẽ sine c immo etiã si ne h scribendã in morẽ prepositionis pro. Que exẽpla Aulus gellius docet grauissima supplicia apud veteres exẽpla dicta qđ fierent vt per ea deterreantur alij.

Ex meo ⁊c. Hic primũ introducitur Laches senex: phedrie ac cheree pater omni cura vocans vt postea relato facto per ordinẽ a parmenone videat̃ turbatior. nã imparatis mẽtibus mala maiora sunt. Laches capio. i. percipio hoc commodi. i. hãc cõmoditatẽ et vtilitatẽ ex meo rure. i. agello propinquo vrbi. sꝫ ꝙ sup. neqꝫ. i. nõ vnq̃ odiũ. i. tediũ seu fastidiũ agri neqꝫ vrbis, percepit me. i. nũq̃ satietate sum defessus neqꝫ agri neqꝫ vrbis vbi. i. postq̃ vel qñ satietas. i. fastidium vel tediũ qđ ex abũdãtia plerũqꝫ nascit̃ cepit fieri. i. incepit capere me cõmuto locũ. i. discedo ab vno loco ad aliũ. Sed ne. i. vtrũ ille quẽ video supple est Parmeno seruus meus: deinde attẽtius viso eo subdit certe ipsus pro ipse vetuste est Parmeno sꝫ o Parmeno. quem prestolare. i. prestolaris hoc est expectes. Dicimus prestolo tibi ⁊ prestolor te: sed sepius cum datiuo quem prestolare hic ante ostiũ Thaidis meretricis. Parme. quis homo est qui me scilicet alloquitur: hem interiectio percipientis quem prius non aduertebat. o here id est tu domine mi gaudeo te aduenisse: saluum id est incolumen. Laches. quem prestolare: id est quem expectas vel manes. prestolare enim: vt Nonius inquit est expectare seu manere. Donatus autem dicit prestolari significare presto esse. Parme. perij. i. occidi lingua heret. i. quasi fixa manet ⁊ immobilis vt loqui non possit metu. i. pre timore. Uer. ⁊ vox faucib⁹ hesit. Laches hem hic interiectio metuẽtis est ne quid mali sit quid. i. cur trepidas. i. times satin. i. satis ne salue aduerbium hic. i. integre recte commode incolumiter te habes scilicet dic mihi: id est responde mihi vel satin: id est satis ne salue: id est integre recte commode res se habẽt supple domi nunc dic mihi. Par. o here primum velim te arbitrari id quod res est: id est id quod est verum scilicet quicquid huius rei supple factum est, videlicet de suppositione cheree et eius deprehensione non est factum mea culpa. i.

meo vitio et mea improbitate. Lach. quid dicis factũ sup. sane. i. certe vel valde recte interrogasti oportuit me prenarrare. i. prius recitare rem. i. factum ipsum. Deinde incipit narrare inquiẽs Phedria emit quẽdam Eunuchum quẽ daret huic Thaidi dono. La. cui daret. s. Par. Thaidi daret. s. Lach. emit hercle perij q̃ti emit. s. i. quãto ptio. Par. emit sup. viginti minis. i. viginti libris. vt dictũ est. La. actum est: hoc est desperans dictum. q. d. actũ est de Phedria perditus est quasi nõ sit reliqua sue resipiscẽtie spes cum sit meretricis irretitus blãditijs. Par. tum. i. deinde hic Cherea filiꝰ alius amat quandã fidicinã. i. canentẽ fide. i. cithara. s.

dixeris reliquũ. Par. Tantum est. Lac. cesso huc intro irrũpere. Par. Non dubiũ est quin mihi magnum ex hac re sit malũ nisi quia necesse hoc fuit facere: id gaudeo propter me hisce aliquid esse euenturũ mali. Nam iamdiu aliquã causam querebat senex quãobrem aliquid insigne faceret is nunc repetit.

Pythias. Parmeno.

☞ In hac scena Pythias egreditur tanq̃ irrisura Parmenonem vt ipsa putat: egredi autem a poeta cogit vt doceat populum quid intus egerit senex.

Nunq̃ edepol quicq̃ iamdiu qđ magis vellẽ euenire mihi euenit. q̃ quod modo senex intro ad nos venit errans: mihi sole ridiculo fuit: que quid timeret sciebam. Par. quid hoc aũt est. Pythi. nunc id prodeo vt conueniam Parmenonem. Sed vbi obsecro is est. Par. Men. querit hec? Pythias. atq̃ eccũ video adibo. Parme. quid est inepta quid tibi vis. Quid rides? Pergin. Py. ha ha he perij defessa iam sum misera ridendo te. Par. quid ita Py. rogitas? nunq̃ edepol hominẽ stultiorem vidi te: neq̃ videbo ha nõ satis põt narrari quos ludos prebueris intus: at etiã primo callidũ ac disertum credidi hominẽ. Parmeno. quid est? Pyt. quid ilico ne credere ea que dixi oportuit te an nõ penitebat flagitij te auctore qđ fecisset adulescẽs ni miserũ insuper etiã patri indicares nã quid illi credis animi tum fuisse: vbi vestẽ vidit illã esse eum indutũ pater. Parmeno. quid est. Pyt. iam scis te perijsse. Parmeno. Hem q̃d dixti pessima? an mẽtita es? etiam rides ita ne lepidum tibi visum est scelus nos irridere. Pyt. Nimium. Parme.

virginẽ quã stuprauit. La. hem dolẽtis vel indignantis ⁊ excandescentis quid? modus interrogandi ea que nõ bene intelleximus aut intellecta non credimus An. i. vtrũ ille Cherea sit iam quid sit meretrix an. i. vtrũ venit in astu. i. in vrbẽ athenas ex pireo. est eñ hic astu nomẽ ⁊ indecli. significatq̃ vrbẽ. Nam athenien. sic vocabant vrbem suã. Astu eñ grece vrbs dicitur latine. Inde astu inuenitur pro astutia ⁊ calliditate. nam qui vrbes frequẽtarunt vtplurimũ astutiores sunt: inuenitur autẽ ⁊ astus astus astui masculini generis et astu indiclinabile neutri generis pro astutia. Inde astutus. i. callidus. Aliud malũ ex alio hoc separatim protulit senex fixis in Parmenonẽ oculis. sic autẽ intellige ecce sup. aliud malum ex alio. i. aliud malũ post aliud vel lege per appositionem iungendo precedẽtibus sic quod sup. s. Cheream amare est aliud malũ ex alio. i. est malũ super malum quia primũ malum ipsi seni erat ex Phedria. scđm ex Cherea. Par. O here. i. domine ne spectes: id est aspicias me fixis oculis vt facis indignabũdus ipse Cherea nõ facit hoc. i. nõ amat me impulsore. i. quia impellã eum ad id faciendũ aut inducam. La. omitte. i. cessa dicere. i. loqui de te ⁊ te excusare o furcifer. i. digne qui furcã feras circum vicinos ignominie causa illi alligatus ego te puniã sup. et est aposiopesis si viuo sed primũ expedi. i. explica istud quicquid est. i. explica istud quicq̃d sit. Par. is Cherea deductus est ad Thaidem pro illo eunucho qui fuerat emptus. La. pro eunuchon. i. vtrũ pro Eunucho deductus est. Par. sic est postea comprehẽdere. i. ceperunt hũc Cheream intus. i. in domo Thaidis ⁊ cõstrinxerunt pro mecho. i. tãq̃ esset mechus seu adulter. La. Occidi. i. perij. Par. specta. i. cõsidera vide audaciã meretricum. La. nunquid vtrũ aliquid aliud mali vel dãni est reliquũ. i. restat superest superat quod non dixeris. Mali autẽ dixit referendo ad comprehensum ⁊ constrictũ Cheream. Damni vero dixit referendo ad emptionẽ Eunuchi que facta est viginti minis. Par. tantum. i. illud dũtaxat est qđ dixi. Lach. cesso. q. d. cur tardo vel cunctor irrumpere: id est violenter ingredi huc ostendebat locum intro. i. intra domũ Thaidis. Par. non est dubium quin magnũ malum. i. supplicium sit mihi ex hac re. i. propter hãc deductionem ⁊ cõprehensionem vel manifestationem facti nisi quia fuit necesse. i. oportuit facere hoc: id est manifestare rem patri vt succurreretur Cheree cõprehenso. Est aũt necesse nomen. nam necessus necessis necessitas ⁊ necessum lectũ est. gaudeo id. i. propter illud qđ sequitur. scʒ aliquid mali esse euenturũ. hisce scilʒ meretricibus ꝑpter me. i. per me seu me incitãte. nam senex. s. Laches querebat tãdiu. i. a longo tẽpore aliquam causam. i. occasionẽ q̃obrem. i. ꝑpter quã facere aliquid insigne. i. aliqđ magnũ ⁊ nobile facinus. is. s. senex nũc repperit cãm. s. eius facinoris faciẽdi.

Nunq̃ ⁊c. Hic Pythias egreditur veluti irrisura Parmenonẽ vt ipsa putat: egredi aũt a poeta cogitur vt doceat populũ quid intus egerit senex: ergo persona cachinans. i. inmoderate ridẽs inducitur querens Parmenonem aspectuq̃ eius ob nimiũ risum vix loqui potẽs. Py. edepol. nunq̃ quicq̃ euenit mihi iamdiu ex longo tẽpore qđ magis vellem euenire. dixit aũt iamdiu ⁊ nunq̃. q. d. in longo tẽporis spacio nulla tẽporis parte mihi euenit quod magis euenire vellem q̃ id. s. q modo. i. pauloante senex. s. Laches venit intro. i. in domũ ad nos errans. i. allucinatus nõ quidã errans gressu aut via sed animo potius ⁊ opinione. is senex fuit mihi ridiculo. i. loco mihi sole pro soli. nam antiqui dicebant in gtõ soli sole soli: et in dtõ sole solo more ceterorũ adiectiuorũ. ridiculũ dicitur sermo potius risum mouẽs q̃ derisum: que scʒ ego Pythias sciebam quid timeret. Par. Parmeno minatur ridentẽ Pythiam inquiẽs. autẽ. i. sed quid hoc est q hec tãto tempore ridet. Py. nũc prodeo. i. exeo in mediũ id. i. propter id vt cõueniã. i. alloquar Parmenonẽ: sed obsecro vbi est Parmeno. Par. hec Pythias querit me ⁊ non querit pro me vt quidã literatores se recte cogitasse putãt. Py. atq̃ eccum. i. ecce hic video eum. s. adibo eum. scʒ. i. ibo ad eum Par. o inepta. i. fatua que tanto cachino rides quasi fatua quid est quid tibi vis. i. quid per tuum risum significas: vel quod dicitur inepte quid oportet tibi cum tuo cachino et risu effrenato quid. i. cur rides vel quid rides. i. quid derides ita cachinãdo. i. inmoderate ridẽdo: ⁊ cum videret eam magis inualescentẽ et insultantẽ risu. subdit pergin. i. vtrũ nõ cessabis hodie vel desistes a tuo risu. Py. perij ꝑprie dicit quasi sit lassa ridẽdo ego misera. i. ego infelix ⁊ effecta tanto

risu iam sum defessa.i.defatigata:ridendo.i.deridēdo te.Par.quid.i.cur ita me rides.Pythias.rogitas.i.inquiris.Pol
nūq̄ vidi hoiem stultiorē te.i.q̄ tu scis:nec videbo post hac.Ha.interiectio ridētis:nā idemtidē Pythia loquēdo resol
uitur in tantū risum:vt loqui nō possit non pōt satis.i.sufficiēter narrari:quos ludos.i.iocos que ridicula ⁊ quā mate=
riam ridēdi prebueris intus.i.in domo Thaidis.At etiā.i.sed etiā primo.i.in principio cum te incepi cognoscere cre=
didi te sup.esse hominē callidū.i.astutum ac disertū optime disserere potentē de re aliqua.Par.quid est. Py.quid.q.d.
petis quid sit:ne.i. vtrū oportuit credere ilico.i.cō
tinuo ea qui dixi:an.i.vtrū te sup.penitebat flagi
tij:id est vtrū tibi parū videbatur flagitiū qd adu
lescens.s.Cherea fecisset te auctore.i.te suadēte et
te consulente. nisi etiā insuper.i.preterea indica=
res.i.proderes ipsum Cheream miserū patri suo
scz.Lachi.bene autē dixit indicares.nam indiciū
est eius qui vna peccauerit : nam qd animi.i. quē
animum credis fuisse illi Cheree vbi.i. quādo pa
ter.s.Laches vidit eum esse indutū illam vestem
Eunuchi.dicimus autem recte ego sum indutus
hanc vestē vel hac veste quid est?modus interro=
gandi ridendo illum qui prius nō poterat intelli
gere quod ei dicebatur:iam.i.nūc : scis te periisse:
id est male te habere.hoc aūt dici solet non stupē=
tibus ac culpā fatentibus. Parmeno. Hem indi=
gnantis ⁊ dolentis.O pessima.i. improbissima et
petulantissima:quid dixti.i.dixisti? nunc demum
Parmeno intelligit se esse delusum an mentita est
dicendo mihi quod prius dixeras etiam.i.et cum
hoc rides? Ex quo apparet eam ex huius stoma=
cho vehementius cachinnare.i. immoderate ride
re:ne.i.vtrū irridere.i. illudere nos visum est tibi
scelus.i.flagitiū ita lepidum.i.ita festiuū:⁊ iucun
dum:vel pōt scelus esse vocatiui casus:⁊ tūc astrui
tur litera o scelus.i.scelerosa mulier quevideris di
gna quodvoceris scelus ipsum:ne.i.vtrum visum
est tibi ita lepidum.i. ita iucundum irridere nos
Pythias. nimium.i. valde vel plurimū visum est
mihi lepidū te irridere. Parmeno. intellige sic po
test Pythias.bene dicere quod nimiū tibi lepidū
visum est nos irridere: siquidem.i.si certe habue=
ris istud impune.i.sine pena.i.si istud impune fe
ras nec propter istud puniaris. Pythias.ridendo
eum Pythia subdit:verum.i.sed quid fiet sup.cō=
tra me vel quid te facturum putas qui me non la
turam impune videris minitari. Parmeno.Her=
cle.i.per Herculem iurantis est : reddam.i.repen=
dam vices sup.seu gratiam referam ⁊ hoc in ma=
lam partem.Pythi.credo.i.facile persuadeor ad id credendū quod miranda facies.sed o Parmeno istud quod minita=
re.i.minando polliceris ⁊ dicis te facturū fortasse dubitātis est in diem.i.in longam dilationem vnde dilatio est dicta
diei prolatio:tu Parmeno iam.i.nunc aut statim post pendes penas sup.i. lues et dabis penas meritas qui denobilita=
tas.i.infamas seu deturbas flagitijs.i.turpitudinibus flagitione.i.increpatione dignis istum adulescentulum.s.Che
ream stultum.i.inconsideratū ⁊ indicas.i.prodis ⁊ quod non proprie dicitur hic incusas eundem adulescētulum. scilz
vterq̄ scz pater ⁊ filius edent.i.efficient ⁊ quasi publicabunt exempla.i.documenta ceteris seruis vt sint tardiores ad
inducendos iuuenes ad malos mores.potest etiā esse edet sine figura vt sit vterq̄ edet exēpla in te.Par. nullus sum.i.
non sum perij occidi exanimatus sum ⁊ cōsternatus ac si nullus essem.Pyth.hic.i.talis honos habitus est.i.impēsus
tibi a Cherea vel talis honos habitus est tibi.i.a te ab eo.s.Cherea pro illo munere.i.pro deductione eius ad Thaidē
loco Eunuchi quod magni muneris loco reposuit tunc. Par.egomet miser perij hodie meo indicio.i. mea proditione
et manifestatione quam feci de Cherea patri suo quasi.i.velut sorex sepe perit suo indicio ⁊ stridore.Proprium est sori=
cum qui sunt in multis similes muribus ⁊ forsitan eiusdē speciei.proprium inq̄ est eorum vel stridere clarius q̄ mu=
res vel magis strepere cum obrodunt friuola.i.crustula vel frustula qui ex edulijs factis decidūt a frio as.friuola dicū=
tur quod signat frango is.nam ex rebus factis quicquid decidit friuolum dicitur:vt ex panibus crustula friuola dicun
tur.sumuntur etiam friuola pro minutis suppellectilibus.Iuue. Iam friuola transfert vcalegon. Ad vocem itaq̄ sori
cum multi intendentes transfigunt eos q̄uis per tenebras noctis Plau.confessorem te faciam soricia venia.

siquidē istuc impune habueris.Py.verū.Par.reddā
Hercle.Py.Credo.sed in diem istuc Parmeno est for=
tasse:quod minitare tu iam pendes: qui stultū istū de=
nobilitas adulescentulum flagitijs ⁊ eundem indicas
vterq̄ exēpla que in te edent.Par.nullus sum.Py.hic
pro illo tibi munere honos est habitus ab eo.Parme.
Egomet meo iudicio miser(quasi sorex)hodie perij.

Gnato. Thraso.

In hac scena considerare licet: ad quos exitus militē induxerit
Gnatonis assentatio.Nam dixerat supra. Iam tibi hec aderit sup=
plicans vltro.Hic contra miles vltro se dedere Thaidi ac deuouere
satagit exemplo Herculis:qui Omphale in lanificio seruiuit.

Quid nūc qua spe:aut quo cōsilio huc imus
qd inceptas Thraso.Thra.ego ne vt Thai=
di me dedam.et faciam quid iubeat.Gna.
quid est?Thra.quid minus huic: q̄ Hercu=
les seruiuit omphale.Gna.Exemplum placet vtinam
tibi cōmitigari videā sandalio caput.Sed quid fores
crepuerūt ab ea.Thra.Perij.qd hoc aūt est mali:hunc
ego nunq̄ viderā:etiā quidnā hinc properans prosilit.

Cherea. Parmeno. Gnato. Thraso.

In hac scenā introducitur persona Cheree magnopere feruens
ingenti gaudio:vt adulescentuli in prosperis solent quod nuptias
cum Pāphila confecerat : nec mirū est : quod adeo insane ob id in=
sultat,qui iamdudū tantopere quod eam vitiauerat:letabatur.

Quid nunc ⁊c.Hic parasitus inducitur interrogare militem vt audiat populus quo consilio veniat miles ad
Thaidem:vt videlicet post instructū bellum tanq̄ victus se dedat ⁊ eius volūtati morē gerat. Gna. quid.i.
cur cum imus huc.i.in domū Thaidis:aut qua spe.i.qua spectatione ⁊ fiducia:aut quo consilio.i.qua men=
te quo proposito imus huc ad Thaidem.q.d.animia expertus es:nec muneribus gratus nec terroribus me=
tuendus.O thraso quid inceptas.i.faciēdum inspicis:incipere maiorū facinorum est ⁊ audacie. Thra.ne.i.
vtrum petis quid ego incepto inq̄ vel eo huc vt dedā me Thaidi.i. tradam me in Thaidis potestatem ⁊ vt faciam id
quod iubeat.i.velit et precipiat. Gna.quid est quod tu dicis sup.hoc interrogat quasi non possit credere militem qui
se fortē iactitat in eam posse adduci sentētiam.Thra.quid.i.cur minus seruiam sup.huic.s.Thaidi q̄ Hercules vir for
tissimus seruiuit omphale.i.regine lydie que Herculem sibi seruiētem etiam ad lanificium compulit cum ipsa calathū
et colum cultusq̄ femineos cum sagittis ⁊ claua leonisq̄ tegmine mutasset Gna.Exēplum tuum placet mihi.i.probo.
exemplū tuum quod tibi proposueris imitandū vtinam videam caput cōmitigari.i.tundēdo deprimi:atq̄ deponi tibi
sandalio.i.illo genere calciamenti:dicuntur nostra tempestate sandalia.illi calcei quibus vtitur papa ⁊ episcopi in ce=
lebranda missa quibus nec pes totus tegitur.nec nudus terre alliditur. dicunt insuper quidam sandalium esse pan=
num quo operiuntur equi magnatum.vt pape cardinalium ⁊ ceterorum.Item esse pannum quo vulnera vel corpora

mortuorum teguntur. Seruius aūt inquit sandalium esse genus calceorū vel caligarum altiorū. Sed quid fores ab ea Thaide.i.fores eius Thaidis crepuerunt.i.patefacte sunt ⁊ fores crepuerunt ab ea est simili modo dictū vt prius. Ab andria est ancilla hec pro:hec est ancilla Andrie. Thra. Eunuchi habitu Cheream videt a quo terretur tanq̃ a nouo riuali. Perii autem.i. sed quid hoc mali est.i.quod malū est istud nunq̃ viderā hunc Cheream.s. etiā quidnā.i.cur prosilit.i.prodit exit prorumpit hinc.i.ex domo Thaidis.properans: id est festinans ⁊ cum quadam confidentia virili.properabat enim pre gaudio querens Parmenonem cui suum gaudium impartiret.

O Populares: ecquis me hodie viuit fortunatior:nemo Hercle quisq̃. Nam in me plane dii potestatē suam omnem ostēdere cui tam subito:tot contigerunt cōmoda. Par. quid hic letus est. Che. O parmeno mi:o mearū voluptatū omniū inuentor:inceptor:perfector:scin me in quibus sim gaudiis: scis Pamphilam meam inuentā ciuem. Par. Audiui. Che. scis sponsam mihi. Par. ita me dii ament benefactum. Gna. audin tu hic quid ait. Che. Tum autem Phedrie meo fratri gaudeo esse amorem omnē in tranquillo:vna est domus. Thais se patri cōmendauit in clientelam et fidem nobis dedit se. Par. fratris igitur Thais tota est. Che. Scilicet. Par. iam hoc aliud est quod gaudeamus miles pelletur foras. Che. Tum tu frater(vbiubi est) fac q̃primum hec audiat. Par. visam domi. Thra. nunquid Gnato dubitas:quin ego nūc perpetuo perierim. Gna. sine dubio opinor. Che. quid cōmemorem primū:aut laudem maxime illum qui mihi dedit consiliū vt facerem: an me qui ausus sum incipere aut fortunam collaudem: que gubernatrix fuit que tot res tantas: tam oportune in vnum cōclusit diem:an mei patris festiuitatem ⁊ facilitatem. O iuppiter serua obsecro hec bona nobis.

Phedria. Cherea. Thraso. Gnato.

¶ Hic cito interuenit Phedria vtpote qui domi erat et audierat que gesta erant apud Thaidem ex relatione Parmenonis. Deinde laus Thaidis continetur:tum militis interuentus qui Gnatonis opera ⁊ blandimentis in riualem accipitur a Phedria. Demum fabule iucundus finis imponitur.

O populares ⁊c. Hic persona Cheree et feruens gaudio.vt adulescentuli est in prosperis rebus. Che. Cheres insane exultās:ppter nuptias quas videt sibi paratas in hec vba prorūpit. alloquēs Parmenonē vt popul⁹ ⁊ miles instruātur qd intus gestū sit o populares.i.o gratiosi ⁊ pplo grati seu fauorabiles vel o vos qui estis de populo aut qui habetis aurē.i. fauorē populi iudicetis an sitis fortunatiores me. Ecquis.i.vtrū aliquis viuit hodie. i.hoc tēpore fortunatior.i.felicior me deinde sibi respōdet Hercle nemo quisq̃ abundat q̄sq̃ nemo inq̃ est fortunatior me.nam plane.i.omnino vel certe dii ostēdere.i. prebuerūt explicuerunt omnē suam potestatē in me.i. erga me cui.s. mihi tot bona.i.tot prospera cōtigerunt mihi tam subito.i.repēte. Par. quid est cur hic.s. Cherea est let⁹. Che. O mi Parme.o inuētor tanq̃ sapiens.o inceptor tāq̃ audax perfector tanq̃ cōstans omnium mearū voluptatū.i.delitiarū. Scin.i.vtrū scis me abūdat me in quib⁹ gaudiis sum scis Pamphilā meam.i.quam amo:inuentā.i. cōpertam esse sup. ciuem atticā.s.q.d. ingenuā. Par. audiui.i.accepi ita esse.s. Che. scis Pamphilā esse sponsam.i. promissam mihi:hic enim spōsus sa.sum.deriuatur ⁊ est participiū. Par. dii ita me ament modus est iurandi.q.d.ita me dii amēt sicut ex animo dico hoc benefactum esse.s.q̃ tibi Pamphila promissa est. Gna. audin.i.vtrū audis id qd hoc.s. Cherea ait ⁊ hoc vultu mutato ⁊ turbato ait. Che. autem.i. sed tum.i.deinde gaudeo omnē amorē esse fratri meo in trāquillo.i. in tuto sine perturbatione vlla aut contentione: ⁊ bene in trāquillo:nam mari ⁊ tempestatibus omnis amice mobilitas ⁊ instabilitas cōparatur : vna est domus.i.vnica est mansio fratri ⁊ Thaidi. Tha. cōmēdauit se patri.s. Lachi in clientelā.i. in protectionē ac defensionē ac patrocinium pater sit aduocatus a cliens dicitur clientela.est autē cliens cōsultor qui patronū sequitur seu aduocatū vt ab eo causa ipsius clientis agatur:⁊ ita clientela dicitur illa defensio et illud patrocinium.capi etiam pōt pro illa amicitia quam consiliat mihi aduocatus cum clientibus causas eorū defendēdo : vt hic aduocatus multas habet cliētelas.i.quod inepte dicitur multas practicas. Aliqui codices habent cōmendauit se in clientulam ⁊ tunc sic intellige cōmendauit.i.tradidit cōmisit se in clientulam.i.pro clientula ⁊ famula patri meo.i. cuius sit pater patronus futurus.nam a cliens fit clientulus la.lum.vt mancipium diceretur clientulū in neutro saltem legi satis clientulus ⁊ clientula. Tha. inq̃ dedit se nobis in fidem.i.fidelitatem.⁊ beneuolētiam vt essemus illi fideles ⁊ bene illi cuperemus. Par. igitur Thais est tota fratris tui.s. Phedrie. Che.s.i.certe ipsa est tota eius:hic enim.s. affirmatiue sumitur. Par. Jam.id est nunc hoc est aliud quod.i.propter quod gaudeamus quia miles Thraso. pellet.i.exturbabit foras. Che. Tum.i. deinde tu Parmeno fac q̃primum.i.citissime vt frater.s. Phe. audiat hec.s.et amatorē suum esse in tranquillo: ⁊ militē pelli foras: vbiubi est.i. vbicunq̃ sit. Parme. visam.i.ibo ad videndum an sup.sit domi.alii habent domum:⁊ tunc est sensus visam domum:id est ibo domum ad vidēdum an inueniam eum. Thra. O gnato nūquid dubitas:quasi dicat non: quin.i.q nō ego nūc perierim : id est sim perditus perpetuo.i.sine remedio. Gna. sine dubio:id est proculdubio.opinor.i.mea est opinio te periisse perpetuo vel opinor te perisse sine dubio non autem perpetuo. Che. quid commemorem.i. exponam aut laudem.i. commendem primum:id est ante cetera maxime.i.plurimum : quasi dicat nescio ex his rebus tam prosperis q̃ cui proferre debeam vtrum sup.laudem illum scilicet Parmenonem qui mihi dedit consilium vt facerem. id est vt deducerer suppositus ad Thaidem an laudem me qui ausus sim incipere : id est inire. tale factum an collaudem : id est debeam collaudare fortunam:id est successum que scilicet fortuna fuit gubernatrix. id est directrix in eo facto que scilicet fortuna conclusit:id est contulit coniecit tam oportune.i.apte ita tempestatiue tot res et tantas: id est tam prosperas et tanti ponderis in vnum diem:an.i.vtrum collaudem festiuitatem: id est sermonis seu orationis lepiditatem ac suauitatem et facilitatem:id est benignitatem patris qui et mihi amanti non obstitit et vt facilis agnouit.vnde festiuitas in doctis est:facilitas vero in animo ⁊ factis. Tria autem sunt in via hominum:consiliū:factum:successus. Consilium est animi.factum corporis.successus fortune. O iuppiter obsecro quasi per sacra rogo:serua.id est cōserua nobis hec bona:id est has prosperitates.

Ascensius.

O populares rc. Sin. me in quibus sim rc. Imitatio est grecorum qui priori dant quod posterioris est, verbi vt scin me pro scis ne in quibus ego sim gaudijs. O Jupiter serua obsecro hec bona nobis prudenter, nã raro hic solida aut perpetua sunt gaudia. Unde Alexandri magni. Pater philippus tribus letis nuntijs vno die acceptis. Optime inquit Jupiter precor pro his tam animis boni modicum reponas mali.

Di vestram fidem: incredibilia parmeno modo que narrauit: sed vbi est frater? Che. presto adest. phe. gaudeo. Che. Satis credo nihil est thaide hac frater tua digni⁹ qđ ameť. Ita nostre oĩ fautrix est familia. Phe. hui mihi illam laudas. Thraso perij q̃to minus spei est tanto magis amo obsecro gnato. in te spes est. Gna. Quid vis faciã Thra. perfice hoc precibus aut precio: vt hereã in parte aliqua tandẽ apud Thaidẽ. Gna. difficile est. Thra. si quid collibuit facile est noui te. hoc si effeceris. quod vis donum premium a me optato: id optatum feres. Gna. ita ne. Thra. Sic erit. Gna. si efficio: hoc postulo: vt tua mihi domus te presente te absente pateat inuocato: vt sit locus semper. Thra. do fidem futurũ. Gna. accingar. Phe. quem ego hic audio o thra. Thra. salue te. Phe. tu fortasse que facta hic sient nescis. Thra. scio. Phe. cur te ergo in his ego cõspicor regionib⁹. Thra. Uobis fretus Phe. scin q̃ fretus: miles edico tibi. si te hac in platea offendero posthac vnq̃ nihil est quod dicas mihi: alium querebam: inter hac habui. perijsti. Gna. Eya. haud sic decet. Phe. dictum est. Gnat. non cognosco vestrum genus tam superbum. Phe. sic erit. Gna. prius audite paucis quod cum dixero si placuerit facitote. Phe. Audiamus. Gna. tu concede paululum hic thraso. Principio ego vos ambos credere hoc mihi vehementer volo me huius quicquid faciam: id facere maxime causa mea. verum si idem vobis prodest vos nõ facere: inscitia est. Phed. quid est. Gnat. Militem ego riualem recipiundum censeo. Phed. Hem re-

Sequitur ordo textus.

Di vestrã fidẽ: incredibilia rc. Hic introducit Phedria e domo sua veniens vt fratri congaudeat: audierat enim que gesta essent apud Thaidem Parmenonis relatione. ibi ꝛ interuẽtu parasiti thraso miles in partem amoris meretricij admittitur a phedria. Phe. dij vestram fidem pre admiratione eorum que audiuit; facta erumpit in exclamatione hanc ad deos factam implorãs de more eorũ fidẽ. i. opẽ et auxiliũ vt satis est interpretatum hic tñ ꝓprie nõ inuocat: sed tãtum admirať: vt solemus christiani admirãtes aliqđ dicere. bone deus quanta probitate vir ille fulget deinde subdit causam admirationis inquiens q̃ incredibilia. i. maxima et sua magnitudine excedentia fidẽ parmeno narrauit modo. i. pauloante: sed vbi frater est scʒ cherea. Che. frater tuus. s. ego adest presto. i. ꝑsens est. vel ꝓpe vel iuxta te. ꝛ loquiť in tertia persona de seipso. Phe. gaudeo ꝛ te adesse ꝛ te res tuas ex snia bene gessisse. Che. satis credo te. s. gaudere mea gaudia o frater nihil est dignius qđ ametur. i. nulla meretrix est dignior que ameť a Thaide tua amica. vbi vsus est Terẽ. oratione neutra ꝓ oratione feminina suauitatis grã ita. i. adeo est fautrix. i. fauorẽ prebẽs nostre familie. i. nostre cognationi. Phe. hui ridẽtis est interiectio hic et amatorie dictas laudes mihi illã thaidẽ. q. d. mihi gaudẽti ꝛ qui eã optime norim. Thra. perij q̃to minus spei est mihi tanto magis amo. i. amore capior. o gnato obsecro te. vt. s. me in hac re iuues spes est in te quasi dicat nihil mihi spei est reliquum nisi in teipso. Gna. quid vis. i. qđ cupis me facere. Deinde subiũgit faciã si admonitus. s. fuero quid velis efficiã ꝛ laborabo morẽ gerere tue voluntati. potest etiã sic sumi interrogatiue. Quid vis faciã. i. qđ petis a me fieri vel quid vis qđ ego faciã vel sine interrogatione sic faciã quid vis vt sit cõpositũ nomẽ pro faciã quodlibet. q. d. faciã quicquid volueris. Thra. perfice precibus. i. precario aut precio. i. donis hoc. s. vt hereã. i. maneã tandẽ. i. saltẽ dicit. Dona. ap đ thaidẽ i aliqua parte. i. ꝙ sit mihi aliqđ loci saltẽ apud eã. Gna. id qđ vis est difficile factu scilicet. Thra. si quid collibuit tibi. i. si qđ capessis aut suscipis faciẽdũ facile est perficere sup. vł. i. facile factu sup. Do. vult si qđ ꝓ si qđẽ capi: vt sit sensus. si collibuit tibi perficere illud sup. de quo locutus sum prius. i. facile factu tibi noui te. i. tuã industriã si effeceris hoc. s. vt hereã apud eã optato a me quoduis. i. quodlibet donũ ꝛ premiũ feres. i. habebis tolles a me id optatũ qđ a me optaueris. donũ tã ante factũ q̃ post factũ dať sicut ꝛ mun⁹. premiũ vero nõ nisi post factũ. donũ insuper volũtariũ est. mun⁹ vero debeť. Gna. ita ne. i. ita ferã a te donũ ꝛ premiũ si effecero qđ vis. Thra. sic erit. i. ita fiet. Gna. si efficio hoc qđ petis postulo vt tua dom⁹ pateat. i. sit apta mihi ꝛ qđ vulgo diciť sit ad meũ preceptũ ꝛ te ꝑsente. i. qñ tu eris presens ꝛ te absente. i. cũ tu eris absens postulo inq̃ vt locus sit semper mihi inuocato. i. inuitato sin augeat ꝙ si priuet sensus est: locus semꝑ sit mihi nõ vocato. i. q̃uis nõ sim inuitatus: sed mea spõte venerim: nisi quis velit inuocato futurũ esse imperatiui: verũtamen longe melior est superior expositio. Thra. Do. fidem: id est spondeo iuro confirmo futurum: id est quod erit ita vt petis. Gna. accingar: id est me parabo ad id ac viribus vtar siue quod barbare dicitur implebo me ad id faciẽdum. Accingar autem dicimus in magnis rebus suscipiẽdis. Uerg. Accingunt oẽs operi. Phe. quem hominem audio hic. Deinde animaduerso eo seu precepto subdit superbe ꝛ minaciter o Thraso. Thra. Saluete. i. salui estote vos ambo fratres Phedria et Cherea. Phe. ꝯspicio te i his regionib⁹. i. in his locis i qb⁹ morať amica. Thra. sum sup. fret⁹. i. ꝯfisus vobis. i. vr̃a amboꝝ clemẽtia. Phe. scin. i. scis ne q̃. i. q̃tũ fret⁹. i. ꝯfisus eẽ debeas nobis: vt si dicerem⁹. Tã illo fret⁹ esse debes q̃ inimico ꝛ inuido. i. illi tm̃ debes ꝯfidere q̃tũ inimico. O miles minaciter ꝛ acerbe hic cũ milite agit edico. i. ꝑcipio tibi: vt dux edicit militib⁹ suis si posthac. i. postea post hoc tp̃s offendero. i. inuenero te vnq̃. i. aliq̃ tpe in hac platea. i. planicie ꝛ parte vrbis nihil est. i. nõ opʒ (vt sic loquar) qđ tu dicas mihi vel nihil est qđ. i. ꝓpter qđ dicas. i. dicere debeas mihi querebã aliũ. i. nõ illũ quẽ putas: vbi masculinũ genus preualet: q̃uis forsitan intelligat poeta feminã forsitã dico, Nam quid pro-

hibet etiam rite intelligi masculinũ: vt si quis me rogaret ꝙd mihi vellẽ vel quem quererẽ respõderẽ de more nõ illuꝫ quero quẽ tu putas. Dixit aũt aliũ querebã non ꝓ alio vt vulgus grãmaticoꝝ somniat. Nihil est inqꝫ qđ dicas mihi. habui iter hac. i. per hũc locũ: hoc est. mihi fuit hac eundũ seu trãseundũ. Peristi. i. mortu⁹ es si hoc feceris seu perdit⁹ es. Gna. eya interdũ hortantis est: nũc eya correctionẽ significat. hau. i. non decet. i. nõ est honestũ sic velle facere scꝫ Phe. dictũ est. i. sic stat snĩa certũ est. Gna. nõ cognosco vestrũ gen⁹ sup. vel ingeniũ vel morẽ vel institutũ vel animuꝫ esse sup. tã supbũ. i. tã insolens vt id efficere non dubitetis. Phe. Sic erit vt dictũ est. Gna. pri⁹ au dite paucis. s. breui sermone qđ dictur⁹ suꝫ qđ cũ dixero facitote. i. faciatis si placuerit. i. sederit animo vestro ⁊ sivisum fuerit bonũ. Phed. Audiam⁹ quid dicat sup. Gna. O thraso. cõcede. i. vade: vel confer te paululũ istuc. i. in istũ locũ quẽ tibi ostẽdo: nõ em̃ eũ ad se vocat: sꝫ locũ ostẽdit quo abeat atqꝫ concedat. Principio. i. in primis ego vehemẽter volo vos ambos credere mihi hoc. i. hanc habere mihi fidẽ ꝙcꝙd. i. quãcũqꝫ rẽ hui⁹. i. ex hac re faciam me facere id maxime. i. precipue mea causa. i. ꝓ mea vtilitate verũ. i. sed si idẽ qđ faciũt ⁊ dicã nũc ꝓdest vobis inscitia est. i. simplicitas ignorantia vel imprudentia est vos nõ facere. i. si vos non faciatis. Phe. quid est. Gna. censeo. i. iudico: militẽ riualẽ. i. emulũ eiusdẽ meretricis amatorẽ: facta aũt est nois huius trãslatio a feris que sitiẽtes cũ ex eodẽ riuulo haustũ petũt: in preliũ ꝯtra se inuicẽ concitant: censeo ergo riualem recipiendũ. i. admittendũ in aliqua parte apud thaidem.

cipiundũ. Gna. cogita modo. Tu hercle cum illa phe dria ⁊ libenter viuis etenim bene libenter victitas qđ des paululum est: ⁊ necesse est multuꝫ accipere Thaidẽ vt tuo amori suppeditari possit sine sũptu tuo ad oĩa hec magis oportunus nec magis ex vsu tuo nemo est principio ⁊ hꝫ qđ det ⁊ dat nemo largius. fatuus est insulsus tardus: stetit noctes ⁊ dies: neqꝫ istum metuas: ne amet mulier: facile pellas vbi velis. Phe. quid agimus. Gna. preterea hoc etiã qđ ego vel primũ puto: accipit hominem nemo melius prorsum neqꝫ prolixius. Phe. mirũ ni illoc hoĩes quoquo pacto opus est. Che. idẽ ego arbitror. Gna. recte facitis. Unũ etiã vos oro: vt me in vestrũ gregem recipiatis: satis diu iam hoc saxum voluo. Phe. recipimus. Che. ac lubenter. Gna. at ego pro istoc phedria ⁊ tu cherea hunc comedendũ et deridendũ vobis propino. Che. placet. Phe. dign⁹ est. Gnato. Thraso: vbi vis accede. Thr. obsecro te ꝙd agimus? Gn. quid isti te ignorabãt post tanquã eis mores ostendi tuos: ⁊ collaudaui scđꝫ fac ac virtutes tuas impetraui. Thra. bene fecisti gratiam habeo maximã. Nunquã etiam fui vsquã quin me omnes amarint plurimũ. Gna. dixin. ego in hoc inesse vobis atticam eloquentiam. Phe. Nihil pretermissum est. Gna. Ite hac Uos valete ⁊ plaudite. Calliopius recensui.

Phe. hem indignãtis est recipiendũ veꝫ censes. Repetit em̃ phedria id verbũ qđ sibi accidit molestũ. Gna. modo. i. tm̃modo vel nunc cogita cõsidera hercle tu libenter viuis. i. consuetudineꝫ habes ⁊ familiaritatem viuendo cũ illa. etem̃ vel sit vnum verbum pro qr: vel sunt duo. i. certe bene. i. valde libenter victitas. i. bonoꝝ ciborũ edax existis cum illa ⁊ quod des. i. dare possis paululũ est i. paululum admodum est ⁊ necesse est thaidem accipere multuꝫ donoꝝ. s. vt possit suppeditare te sup. i. subministrare se faciendo copiam sui aut vt possit incũbere idulgere tuo amori se suppeditãdo tibi ⁊ tue voluntati morẽ gerẽdo ⁊ hoc sine sũptu tuo. i. sine impendio fortunarũ tuarũ q̃ pauce sunt nec diu possent continuare: nemo est magis oportunus. i. magis congruus ac magis ex vsu tuo. i. vtilior tibi. nam ex vsu significat ex vtilitate: vsus em̃ interdum ꝓ vtilitate capitur nemo est ergo magis ex vsu tuo ad hec oĩa veꝫ vt sine sumptu tuo ⁊ victites cum ea ⁊ thais multum accipiat ⁊c. principio. i. in primis ⁊ habet qđ det: i. habet vnde possit munera factitare tanqꝫ diues ⁊ nemo dat largi⁹. i. copiosius velut liberalis. hec autẽ in eo bona corrumpunt eo qđ est fatuus. i. inepte loquẽs a fando insulsus. i. sine sale. i. sapiẽtia vel vrbanitate. Id ei sal significat: nã sales sunt facetie seu vrbanitates. ide. salsus homo dicit. i. vrbanus facetus lepide loquẽs inde insulsus a mutata in u quasi nõ salsus. i. nõ vrbanus aut facet⁹: sed poti⁹ insipidus ⁊ illepidus: ⁊ etiã tardus. i. ebes torpidus corpore ⁊ membris ⁊ forte intellectu ⁊ ingenio obtusus. Itaqꝫ vt Do. inqt Fatui sunt q̃ verbis ⁊ dictis fatui sunt. insulsi vero q̃ corde ⁊ aĩo: tardi aũt sunt q̃ corpore ⁊ mẽbris torpidi sunt etiã et intellectu tardos vocamus. Stertit. i. dormiens in somniũ prorumpit noctes ⁊ dies. i. diebus ⁊ noctib⁹ vel die ac nocte: vel noctu diuqꝫ: aut luce ac tenebris. ista em̃ omnia idem sibi volunt. Neqꝫ metuas ne verearis ne. i. vt ⁊ vt. i. ꝙ mulier thais amet istum. s. militem: per contẽptũ dicit istũ facile pellas. i. repellas eum ab ea. vbi. i. qñ vel cum velis. Phe. quid agimus initiũ hoc est contentionis. Gna. preterea. i. preter ea que dixi de eo hoc deest sup. vel hꝫ hoc qđ vel i. etiã puto. i. reputo primũ. i. precipuuꝫ qr parasitus qui cupit laute epulari vel replere ventrẽ. Nemo accipit. i. inuitat: excipit tractat pascit. Uergi. Illos porticibus rex accipiebat in amplis. i. pascebat tractabat. Nemo ergo accipit hoieꝫ aliquem prorsus. i. oino melius. i. latius apparatius neqꝫ prolixius. i. largius copiosius. nam prolixus interdũ significat largum ⁊ sepe Cice. hꝫ in suis epistolis. Phe. mirum est sup. ni. i. si non opus est. i. si non indigemus illo hoie. scꝫ milite quoquo pacto. i. quocũqꝫ modo sit opus. Che. ego arbitror hoc idem. s. opus esse illo homine. Gnat. recte facitis ita veꝫ iudicando ⁊ in hoc gratiarum quodãmodo est actio etiam oro vos vnũ. i. a vobis vnũ flagitto vel peto. naꝫ oro duos potest regere actõs: vt re capiatis. i. ascribatis me in vestrum gregem. i. in vestrã cõitatem seu in vestram societatem ⁊ cateruam vt ego sim vnus ex numero vestro iam satis diu. i. iam satis longo temporis spacio voluo hoc saxũ. i. deduco istam materiã ⁊ ad hoc tendo vt habeatis militeꝫ cuius sumptibus meretricẽ foueatis ⁊ me in vestrã recipiatis fidem ⁊ societatem. Est em̃ prouerbium in eos qui inextricabili labore (. i. labore cuius exitũ videre non possunt) afflicti sunt qđ a sisypho latrone tractum est qui pro supplicio eterno saxum inextricabiliter apud inferos voluit neqꝫ illius reuolutionis exitũ videre põt. Ubi em̃ dici solet iã diu sum in hoc labore: vel iampridẽ deduco istã materiã: diceretur eleganter iamdiu hoc saxum voluo. Phe. recipimus te gnatonem in gregem nostrum. Che. ac pro ⁊ lubenter. i. libenter recipimus inqꝫ te Gna. at ego gnato pro istoc. i. ista re pro isto beneficio ꝙ me admittitis in gregem vestrum O phedria ⁊ tu cherea propino. i. porrigo offero vobis hunc militem comedendum. i. quantum ad substantiaꝫ suam. ac rem familiarem consumendum ⁊ deridendum. i. illudendum propinare significat post potum dare siue aliquẽ prouocare potu. ⁊ vbi dici solet bibo tibi dicendum latine foret propino tibi. Uale. lib. iij. c. de fortitudine. Ridensqꝫ seruo

publico q̄ eā tradiderat critie inquit propino. Chere. placet. i. volumus vt aut recipiatur aut derideatur ac bonis eua cuetur. Phe. Dign⁹ est q̄ scz comedat ac rideat. sed noluit id efferre. vt illis vltimis verbis sublata voce enūciatis existimet miles se laudatū ac probatū. Gna. O thraso accede vbi. i. q̄n vis nā vbinis aduerbiū loci nō habet hic locū post verbū motū significans. Thra. Obsecro te. i. te rogo q̄d agimus. i. q̄d facim⁹ quo modo se habet res mea. Gnat. q̄d. i. petis q̄d agamus. Isti phedria ⁊ cherea ignorabāt. i. nō nouerāt te: sed postq̄ ostendi mores tuos amphibolū. nā sunt boni mores ⁊ mali: ⁊ postq̄ collaudaui te secūdū facta. i. gesta ⁊ virtutes, tuas impetraui. i. obtinui q̄d volui. Ironice autem hec oīa dicunt. amarior eīn est ironia in vitiosos hoīes q̄ veritas. Thra. bene fecisti ⁊ habeo tibi scz maximā gratiā etiā nunq̄ fui vsq̄. i. in aliquo loco. Dona. vult capi nunq̄ ꝓ non: nihil tñ ꝓhibet q̄n possit tpaliter sumi q̄n. i. q̄ nō oēs hoīes amarint. i. amauerint me plurimū. Gna. alloquit gna. phedriā ⁊ chereā Dixin. i. dixi ne vobis eloquentiā. i. facundiā atticam. i. verā germanā venustā excussam esse. i. residere in hoc milite hoc tibi dicit ꝑ ironiā. Et bñ atticam dicit. nā excultior eloquētia dicit attica ⁊ summi oratores attici appellati sunt. Inde etiā attica venus dr. i. venusta sermonis ac festiuitas excussor cuiusmodi vigebat apud athenienses quoꝝ oratores oēs dicendi veneres sectati sunt. Gna. ite hac. i. per hūc locū quē ostēdo cōmessatū. s. vel ad militē vel ad thaidē. Uos spectatores valete ⁊ plaudite. i. cōgratulamini poete. Ego calliopius Terētij defensor recognoui hāc comediā Terentianā ⁊ in ea meū adhibui iudiciū ac meā censurā seu eam recensui. i. probaui.

¶ Ascensius.

Di vestrā fidē ⁊c. Sepe dixi i minore affectiōe subticere particulā O. Ita nostre omni ⁊c. Datiu⁹ familie potius abest q̄ a fautrix regitur. In hac quoq̄ comedia oēs fuerūt comoti. omnesq̄ in fine letant. Cōmotus fuit phedria exclusus. Miles repulsus. Chere. amissa virgine. Chre. audiēs sororē vi auferendā. Thais audito vitio virginis. Uirgo accepto vitio. Pyt. eodē ⁊ dori. ꝑfugio cognito. Laches ⁊ Parmeno audientes chereā castrari. Letātur autē omnes in fine: vt videre est.

¶ Publij Terentij Aphri poete Comici Heautontimorumenos incipit feliciter.

Terentij heautontimorumenos.

Acta ludis megalensibus. L. Cornelio lentulo. L. Ualerio flacco edilibus curulibus egere. L. Ambiui⁹ turpio. L. Attilius prenestinus Modos fecit: flaccus Claudij tibijs duabus dextris. Greca est menādri edita. M. Iunio ⁊ Tito Sempronio: aut Aulo Numio et marco cornelio consulibus.

Argumentum.

In militiā proficisci gnatū Cliniā amantem Antiphilā cōpulit dur⁹ pater animoq̄ sese angebat: facti penitens. Mox vt reuersus est: clā patre: diuertitur ad clitiphonem. Is amabat scortū bacchidē. Cū accerseret cupitam Antiphilā clinia: eius Bacchis venit amica: ac seruule habitum gerens Antiphila factū id quo patrē suū celaret Clitipho. hic technis Syri decē minas meretricule aufert a sene. Antiphila Clitiphonis reperitur sororꝫ hanc clinia: aliam Clitipho vxorem accepit.

¶ Argumentū Heautontimorumenos.

Chremes et Menedemus duos filios habuerunt. Chre. clitiphonem ⁊ Menedemus cliniam. clitipho exarsit in bacchidis meretricis amorē: cliniam aūt in antiphile qui cum ea cōsidebat. Menedemus egerrime ferens illud iurgijs multis filiū cliniā in militiā ire cōpulit. Deinde ad se reuersus ⁊ se orbū vidēs oīa vēdidit ⁊ agrū emit in quo se exerceret ac maceraret in seipso filij iniuriā volēs vlcisci. Interea cliniacham patre redijt: diuertititq̄ ad clitiphonē: vbi cū accersisset antiphilam bacchis vna cū ea venit cupiente clitiphone chremetiq̄ persuasum est eā esse clinie amicā qui haberet puellā antiphilā arabonis gratia ob pecunie certe summā que ei ab anu corinthia debebatur: hec autē persuasio a syro callido seruo prodijt: effectūq̄ est vt a chremete extorquerentur decem mine quas clitipho promiserat ipsi bacchidi. Postea agnita est antiphila esse ipsius clitiphonis sororq̄ a matre fuerat tradita cuidā anui corithie secreto ꝓpterea q̄ chre. vxori sue fuerat interminat⁹ si puellā pareret nolle tolli. itaq̄ ipsa agnita data est clinie in vxorē. Cliti. vero dimissa bacchide aliam accepit. ¶ Ascensius.

Quandoquidē: vt post finē operi dicturi sumus. Auctor ipse Guido Iuuenalis. operā nostram amicissime efflagitauit: qua commentaria in Terentium properanti vt inquit studio edita: quippe quo tempore infinitis laboribus implexus esset: recognosceremus noluim⁹ in tam pia re difficiles nos exhibere. Ne quis autem eius que plurima sunt bene ⁊ argute dicta a nobis deprauata putet nos diximus eius dicta immutare sed ipsis fideliter impressis nostras annotatiunculas quotiēs commodum videbitur superaddere instituimus. Ut igitur ad rem ipsam redeamus. In huius argumenti enarratione quod dicitur bacchis: vna cum ea venit cupiente cliti. ⁊c. sic intelligo. Non quidem vt in principio id cupiuerit clit. Nam clam eo effectū est: sed vbi consilium Syri intellexerat. Item illud effectūq̄ est vt a chremete extorquerentur decem mine quas clit. promiserat Bacchidi. postea agnita est antiphila ⁊c. Nō intelliges vt prius extorserit minas illas q̄ agnita fuerat antiphila. Uoluit quidem eas extorquere Syrus. Sed eiusmodi via quam intendit nō placuit Chreme. Postea vero q̄ antiphila agnita erat filia chremetis abstulit eas ab eo propterea q̄ Syrus honestum duxerat vt pro alimentis redderentur. Quod etiam chremes attestatur vt videre est. Credo ergo ab auctore positum fuisse non postea: sed postq̄ agnita ⁊c. ¶ Acta dicitur in ludis megalensibus modi facti tibijs tantum dextris ob grauitatē. In ea prime partes sunt menedemi et chremetis. Secunde Clinie ⁊ Clitiphonis. Tertie Syri. ⁊ sic deinceps. Fit autem ex duorum argumento. Nomen est grecum Heautontimorumenos. i. seipsum cruciās. Nam heauton signat semet. he enim signat se: ⁊ auton ipsum. Caret autem heauton nominatiuo: ⁊ timorumenos crucis aut puniens. Nam timoreo me dicitur punio ⁊ crucio.

¶ Argumentum.

¶ Ioānes Calphurnij Brixiēsis viri clarissimi. In. p. s. Terētij Heautōtimorumenō examinata interpretatio.

In militiam proficisci. Hec fabula Menandri greca que facta a Terentio latina: nomen idem obseruauit ne greci nominis euphoniam perderet. Quod Terentius minus laudis existimaret propria scribere q̄ greca transferre. Nomē habet a sene seipsum excruciante ob filij absentiā quē amantē duritia sua in militiā proficisci cōpulerat. Heautontimorumenos latine seipsum excrucians interpretatur. Illud animaduertendum oēs Terētianas fabulas ex vtroq̄ genere mixtas preter hanc. Nam comedie aut motorie sunt aut statarie

Heautōtimorumenos.

aut mixte. Motorie turbulente statarie quietiores: mixte ex vtroq; actu ꝯsistentes. In hac que plurimū delectat ⁊ actu ⁊ stilo prime partes sunt Menedemi ⁊ Chremetis: secunde Clinie ⁊ Clitiphonis: tertie Syrū ⁊ sic deinceps. Hec etiā vt ceteri quinq; actus hꝫ: prologum concitatum. Nā ⁊ se purgat: ⁊ in ledendis aduersarijs est occupatus. Argumētū quoq; in simplicis negotij hꝫ: nec vnius adulescentis amores: vt in Ecyra sed duoꝝ vt ceteris fabulis. ¶ In primo actu agitur de coniunctione senū vcꝫ Menedemi ⁊ Chremetis simul ⁊ de amicitia ⁊ familiaritate adulescentum: in qua Clitipho ardētissimus ostenditur. Secūdus actus continet quēadmodū adulescētes amicas receperint: simul ⁊ Syri calliduꝫ consiliū. Tertiꝰ actꝰ exprimit Syri fallaciā in Chremetē vt Bacchidem credat Clinie esse amicam: ⁊ Antiphilaꝫ arraboni Bacchidi relictam esse putet pro argento qd anum corinthiā meretrici debere finxit. In quarto actu agitur de recognitione Antiphile: ⁊ de extorsione argenti: qd Bacchidi Clitipho pro miserat. Quintus vero actus continet omnium rerum conuersionē ad iocūdos exitus patefacta cūctis cognitiōe gestoꝝ: ⁊ quēadmodū Antiphilā vxorē Clinia duxerit. Clitipho ꝟo dimissa Bacchide aliā acceperit.

¶ Prologus.

¶ Hic prologus concitatus est: naꝫ ⁊ sese purgat iterū de obiectis ⁊ aduersarium acriter terret. Aucthor quoq; ipse ex suo commodo: cur hanc comedie actionem susceperit cās affert: varijs etiam modis spectatorū beneuolentiam ⁊ attentionem captat.

NE cui vestrū sit mirum: cur partes seni poeta dederit: que sunt adulescentum id primū dicam, deinde quid veni eloqu ar ex integra greca integram comediam hodie sum acturus. Heautontimorumenon duplex que ex argumento facta est simplici. nouam esse ostendi: et que esset. nunc qui scripserit et cuia greca sit. ni partem maximam existimarem scire vestrum id dicerem. Nunc quā obrem has partes didiscerim paucis dabo. Oratorem esse voluit me non prologum: vestrum iudicium fecit me actorem dedit: sed hic actor tantum poterit a faciunda quantum ille potuit cogitare commode qui orationem hanc scripsit quam dicturus sum. Nam qd rumores distulerunt maliuoli multas cōtaminasse grecas dum facit paucas latinas esse id factum hoc non negat. Neq; se id pigere et deinde facturum autumat. Habet bonoruꝫ exemplum: quo exemplo sibi licere id facere quod illi fecerunt putat: tum quod maliuolus vetus poeta dictitat repente ad studium se applicasse hunc musicum amicum ingenio fretuꝫ haud natura sua arbitrium vestrum vestra existimatio valebit. Quare omnes hos oratos volo ne plus iniquuꝫ possit

¶ Argumētū totiꝰ comedie.

CHremes grauide vxori olim intermi natus si puellaꝫ pareret nolle tolli. Ad illa clā anni corinthie nutriēdū dedit: hanc adultam Clinia inuito patre amare cepit. cuiꝰ duritia: ⁊ assiduis iurgijs in militiā proficisci cōpulsus est. Postea facti patreꝫ Menedemū adeo penituit vt omnia venderet ⁊ agrum emeret in quo se exerceret ⁊ cruciaret: vt sic filij iniuriā vlcisceretur. Paulopost reuertitur Clinia: ⁊ clam patre diuertitur apud Clitiphonē: qui ⁊ ipse amabat scortum Bacchidē. Mittit accersitum cupitā antiphilā Clinia cum qua ⁊ bacchis vna venit. Hāc adulescētes Clinie amicā simulant Syri technis Antiphila ad matrem deducitur: cuius occasiōe Syrus deceꝫ minas meretricule affert a Chremete. Dehinc Antiphila Clitiphonis soror reperit: ⁊ sic Clinie in vxorem datur. Chre. Bacchidem a Clitiphone amari animaduertit irascitur minatur: sed ⁊ Menedemo adhortante filio ignoscit: ⁊ aliam illi dat coniugem.

IN militiam ꝓficisci ⁊c. Pater. s. Menedemꝰ durus. i. acerbus ⁊ qd inepte dicitur in hac significatione rudis compulit Cliniam gnatum. i. filium suuꝫ amantē. i. q amabat Antiphilā puellam proficisci in militiam. i. bellum. Et ipse Menedemus penitens. i. penitentia ductus facti illius. i. talis duriciei: angebat sese: animo. i. animo curas voluebat. Uel ipse penitens facti animo. i. in aīo suo angebat. i. sese macerabat seu excruciabat seipsuꝫ. Mox. i. statim: vbi. i. postq̃ reuersus clam patre. i. nesciente patre diuertitur ꝑ diuertit se vel deflectit ad Clitiphonem. is clitipho amabat scortum. i. meretricem Bacchidem. Cum Clinia accerseret Antiphilam cupitam. i. amatam Bacchis venit vt: id est tanq̃ amica eius Clinie ac Antiphila venit inq̃ gerens habitum seruile: id est tanq̃ ancille Bacchidis. Id factum est supple quo id est vt Clitipho celaret patrem suum Chremetem. hic Clitipho aufert. i. extorquet a sene scilicet chremete meretricule id est pro Bacchide cui promiserat decem minas. i. deceꝫ libras technis: id est artibus ⁊ calliditatibus Syri. Antiphila reperitur soror clitiphonis. Clinia accipit hanc scꝫ Antiphilam vxorem. Clitipho accipit aliam vxorem dimissa Bacchide. Nam si intelligeret Bacchidem dixisset alteram.

NE cui vestrum sit mirum ⁊c. Hic est prologus concitatus. Nam ⁊ se purgat ⁊ aduersarium acriter terret. Actor quoq; ex cōmodo suo cur hanc comedie actionem susceperit causas volo hic afferre. Actor loquitur. id est ille qui comediam est acturus ne cui. i. vt non alicui vestrum qui auditis sit mirum cur poeta dederit partes. i. officium seni que scꝫ partes sunt adulescentum. i. spectant ad adulescentes et ad iuuenes. Et per senem vt sentio intelligit seipsum qui iam sit senio confectus. Dicaꝫ primuꝫ id scꝫ quare dederit partes mihi seni agendi hanc comediam: cum tamen aptiores forent iuuenes. Deinde eloquar. i. culto sermone dicam qd. i. ꝑpter quid vel quare veni. i. ꝓdij in mediū. Ego sum acturus. i. recitaturus hodie hanc comediā integrā trāslatā sup. ex integra greca menandri. Nā ex menandro omnes transtulit preter duas. s. ecyrā ⁊ formionem qua ex apolodoro traduxit: sum ergo acturus hodie hanc comediā noīe scꝫ Heautōtimorumenon: q̃ dictio greca in latino sonat seipsum excrucians que. s. comedia facta est duplex propter senes ⁊ iuuenes qui in ea introducuntur ex argumēto simplici. i. ex materia vniformi. Ostēdi hāc comedia esse nouā. i. nouo modo traductā ex greco ⁊ ostendi que esset. i. quo nomine nuncuparetur. Nunc ni. i. nisi existimarem maximam partem vestrū scire q scripserit: i. cōposuerit: ⁊ cuia. i. cuius autoris ipsa greca sit dicerē: id nūc dabo. i. dicā paucis. i. breui sermone q̄obrē didiscerim has partes. i. discēdo eas susceperim poeta voluit me esse oratorem. i. oratione aliquid rogare studētē. Orare enim est petere seu rogare: sed exorare est impetrare. Item orator dicitur qui causas orat in foro. Item dicitur legatus qui ad peregrinas nationes mittitur: vt oratione sua efficiat si possit ne bellum exoriatur: sed petita repetant. Et qm̄ orato-

Argumentum.

ri non licet iniuriam facere ideo actor ne patiat̃ iniuriam non se prologum sed oratorem nominat. Nō voluit inq̄ꝫ me esse prologum.i.facientē prefationē siue proloquiū sive narrantem totius comedie materiā. Fecit ipse poeta iudiciū esse vestrum.i.voluit vt iudicaretis: vel fecit id quod censebatis esse faciendū: ⁊ vestre morem gessit voluntati dedit.i. destinauit exhibendo me vobis actorem.i.representatorem seu pnunciatorem. Sed hic actor.s.ego quē poeta vobis dedit tm̄ poterit.i.tantū consequet̃ a facundia.i.ex ornatu loquendi seu suauitate pnūciandi quantū ille poeta valuit cogitare.i.inuenire cōmode.i.apte.q.d.actor facūdia tm̄ valebit seu poterit quantum poeta inuentione cōmoda qui.s.poeta scripsit hanc orationē quam sum dicturus.i.facunde pnunciatur⁹. Nā qd.i.qd aūt modus respondendi maliuoli.i.inuidi ⁊ emuli distulerunt.i.diuulgauerunt rumores i.sermones in populo seu famam ipsum poetam contaminasse.i.fedasse maculasse: ex multis vnā faciendo multas grecas comedias: duā.i.qn̄ fecit paucas latinas comedias. hic poeta non negat id esse factum.i.ex multis grecis paucas esse factas latinas: neq̄ꝫ.i.non ⁊ non negat inq̄ꝫ se nō pigere.i.nō dolere id.i.ob id ⁊ autumat.i. opinatur dicit: censet se facturum. Deinde.i.postea id inq̄ꝫ: scꝫ se facturū paucas latīas ex multis grecis: ipē poeta habet exemplum bonorum.i.doctorū eruditorum poetarum comicorum.s. Nenij: Plauti ⁊ ceterorū quo exemplo.i.qua imitatione putat licere sibi facere id quod illi fecerunt. Tum.i.deinde arbitrium vestrum.i.vestrum iudicium vestra estimatio.i.vestra sententia valebit.i.locum ac pondus habebit seu autoritatem in eo supple ꝙ poeta.s.Luc.laui.maliuolus.i.malignus suis maledictis ⁊ detractiōibus vetus.i.inueteratus in sua inuidia ⁊ detrahendi atq̄ꝫ latrandi consuetudine dictitat.i.iactitat hunc musicum.i. hunc poetam elegantem. nam a musicis.i.a camenis seu cantibus ⁊ carminibus amenis dicitur musicus qualis rite censendus est poeta qui musis est sacer: est em̄ musarum sacerdos: musis ergo latine dicit̃ elegans sicut a musos grece dicitur inelegans ꝙ dictitat: ergo hunc musicum se applicasse.i.appulisse aīnꝫ repēte.i.subito ad studiū fretū.i.cōfisum ingenio.i.industria amicū.i.amicorū per syncopē haud.i.nō fretū inq̄ꝫ natura sua.i.propria minerua seu proprio ⁊ suapte ingenio ⁊ vt dici solet proprio marte. Quare.i.quapropter volo vos oēs oratos.i. oro vos oēs ne oratio.i.sermo iniquū.i.iniquorū ⁊ improborū: ac maliuolorū plus possit.i.maiorem habeat auctoritatē quā oratio equū.i.equorū hoc est bonorū ⁊ iustorū facite.i.laborate qd sup.sitis: equi.i.iusti iudices date copiā.i.facultatē crescēdi nouarū.i.vt crescant noue comedie. Nā genitiuus gerundij singularis numeri iungit̃ genitiuo pluralis numeri vt Plautus in capti. duo nominandi istorū magis q̄ꝫ edūdi copia. Similiter hic date copiā crescendi nouarū.i.vt crescant noue ⁊ date illā copiā his poetis q̄ faciūt copiā.i.facultatē spectandi.i.aspiciēdi sine vitijs.i. sine erroribus seu erratis. Ne.i. non prohibentis est is.ie.ill poeta non existimet hoc dictum esse supple pro se id est gratia sui siue causa qui poeta nuper fecit: id est finit s puooemate populum decessisse: id est locum dedisse seruo current in via ⁊ per hoc non seruauit decorum. Cur.id est quare populus seruiat: id est obediat obsequatur cedat insano seruo. scꝫ fatuo et decipienti: poeta dicet plura de peccatis.i.erroribus ipsius poete. scilicet Lucij. cum.i. quando dabit alias comedias nouas nisi facit finem maledictis.i.detractionibus seu conuicijs et dictis contumeliosis ac mordacibus. Adeste: id est intenti estote ac auxilium ferte more aduocati: qui cliēti adest: id est presidio illi est equo animo.i.bono animo ⁊ iuste iudicanti sine vlla affectione in quemq̄ꝫ date potestatem vt mihi liceat per silentium: id est per taciturnitatem agere: id est recitare hanc comediam statariam. i. quietam que non est turbulenta vt motorie. Nam comedie motorie sunt turbulente: statarie autem sunt quietiores. Item mixte ex vtroq̄ꝫ actu consistunt. alij dicunt liceat mihi hanc statariā: id est stando perpetuo vsq̄ꝫ ad fabule exitum sine turba aliqua. Agi enim dicitur fabula cum recitatur: stare autem cū placet. Ne. id est vt non seruus currens sit semper agendus. Item ne senex iratus sit agendus semper ne parasitus edax: id est vorax multi sibi sit semper agendus ne sycophanta: id est calumniator de quo satis prius dictum est impudens: id est inuerecundus sit semper agendus ne leno: id est fouens lenocinium hoc est puellarum: et interdū proprie vxoris venditor auarus: id est cupidus habendi: ne ergo hi omnes prius enumerati sint assidue agendi: id est representandi ac recitandi seni. scilicet mihi actori annoso summo clamore: id est vociferatione magna cum magno labore vos spectatores inducite animum: id est imperate vobis siue persuadete mea causa: id est mea contemplatione hanc causam: scilicet me esse senem iustam vt aliqua pars laboris minuatur mihi: nam hi qui nunc scribunt.i. condunt nouas comedias: nihil id est nullatenus parcunt seni: scilicet mihi actori: si qua comedia: id est si aliqua est laboriosa: id est requirens maximum laborē in ea agenda curritur ad me.i.ad me venitur vt eam agam: sin. id est sed si est leuis: id est facilis actu defertur ad alium gregē: id est ad alios actores non egregios ad gregem per contemptū aliorum actorum dicit. In hac comedia stataria est oratio pura: id est nitidus sermo est facile auditorum assensum iniens experimini id est periculum facte in vtramq̄ꝫ partem: id est tam in comedijs leuibus q̄ꝫ laboriosis et statarijs q̄ꝫ motorijs quid meum ingenium possit. id est quantum virium habeat ingenium meum in vtrisq̄ꝫ recitandis ac probandis. hac re enim osten dit Teren. q̄ꝫ grauis auctor sit qui suas comedias probet. Si nunq̄ꝫ statui: id constitui: prescripsi. limitaui auare pretium id est mercedem arti mee industrie: et si induxi in animum: id est eum existimaui: si mihi persuasi eum questum. id est illud lucrū esse maximū seruire: id est obsequi inseruire vestris cōmodis: plus dixit quam si dixisset voluptatibus cōmodis ergo: id est vtilitatibus si ergo hec feci statuite.i.collocate exemplum in me: vt

ꝙ equum oratio facile eque sitis: date crescēdi copiam nouarum: que spectandi faciāt copiam sine vitijs. Necis pro se dictum existimet qui nuper fecit seruo currenti in via decessisse populum. Cur insano seruiat de illius peccatis plura dicet: cum dabit alias nouas nisi finem maledictis facit. Adeste equo animo date potestatem mihi statariā agere vt liceat per silentium ne semper seruus currens iratus senex: edax parasitus: sicophanta autē impudens: auarus leno assiduo agenti sint seni clamore summo cū labore maximo mea causa causam hāc iustam esse animum inducite: vt aliqua pars laboris minuatur mihi. Nam nūc nouas q̄ scribunt: nil parcunt seni. Si qua laboriosa est: ad me curritur. Sin leuis est ad alium mox defertur grege. in hac est pura oratio. Experimini in vtramq̄ꝫ partem ingenium quid possit meum. Si nunquam auare pretiū statui arti mee ⁊ eum esse questum in animum induxi maximum quam maxime seruire vestris commodis: exemplum statui te in me: vt adulescentuli vobis placere studeant potius quam sibi.

id est qđ adulescentuli:id est iuueuculi qui ⁊ ipſi in proſceniū ſunt prodituri agendi gratia/ſtudeant.id eſt laborēt placere vobis potius quam ſibi:quaſi dicat quemadmodum in arte mea non ſector lucella:ſed potius auditorum voluptatibus ſeruire conten do:ſic ⁊ ipſi adulescentuli potius iucunde gratie veſtre gratia ſuam artem agendi exercebunt quam queſtus ⁊ lucri.

Ascenſius.

Chremes. Menedemus.

In hac ſcena:iuſta argumēti pars aperitur p Menedemū quem ſeſe excruciantē in agro ob diſceſſum filij Chremes cōſulendo alloquitur ſedulo cauſas īquirēs cur ſe tā pdite die noctuq pre graui aſtro fodiēdo excruciet.Inde pmoleſto aīo cōquerit pater ꝓde iniuria a ſe citra rōnē filio illata.Hic etiā bn̄ ex arte comica ſenex opitulator inducit q ex alteri⁹ triſtitia vt verū amicū decet mirū ī modū cōmonet.

Quanq̄ hec inter nos nup notitia admoduz eſt inde adeo ꝙ agrū in ꝓximo hic mercat⁹ es:nec rei fere ſane ampli⁹ q̄cq̄ fuit:tn̄ vel virtus tua me vel vicinitas(ꝙ ego in ꝓpinqua parte amicitie puto)facit vt te audacter moneā et familiariter:ꝙ mihi videre ꝑter etatē tuā facere ⁊ ꝑterq̄ res adhortat tua:nā proh deū atq̄ hoim fidē:q̄d vis tibi:q̄d q̄ris annos ſexagita nat⁹es aut plus eo vt cōijcio agrū in his regionib⁹ meliorē neq̄ pretij maioris nemo hz ſeruos cōplures.Proīde quaſi nemo ſiet ita attēte tu illorū officia fungere.Nūq̄ tā mane egredior: neq̄ tā veſpi domū reuertor:qui te in fundo cōſpicier fodere:aut arare:aut aliq̄d ferre.Deniq̄ nullū remittis tp̄s:neq̄ te reſpicis.hec nō voluptati tibi eſſe ſatis ſcio.At dices eīn me q̄tū hic operis ſit penitet qđ ī opere faciūdo ope cōſumis tue:ſi ſumas in illis exercēdis plus agas.Me.chreme tn̄ ne eſt ab re tua ocij tibi aliena vt cures:ea q̄ nihil ad te attinēt.Chre.homo ſuz humani a me nihil alienum puto:vel me monere hoc vel

Ne ni veſtruz ⁊c.Comediam hanc ſtatariā dicit non vt ſtet.i.placeat ad finem vſq̄:ſed quia quietiorem habet actionem:quod ex cōtēptu ptz q̄ rationem addit ne ſemp ſeruus currens ⁊c.Queras aūt cur dicat ptes ſeni datas q̄ ſunt adulescētiū:nā ſtatariā agere ſeni cōpetit.At ſcies q̄ illic non loquit niſi de ꝓlogo q̄ a minori ꝓnūciari deberet niſi poeta voluiſſet vt ſenex etiā ſua qua plurimū potuit apud populū autoritate fauorem popularē imperet exoretq̄ vt hanc ſ3 ſtatariam ad finem vſq̄ ſua gratia ſpectet.

Quanq̄ ⁊c.Hic ſenex Chremes inducit que alterius ſenis Menedemi triſtitia cōmonet.Etiā amborū ſenū cōiunctio multū ſequētib⁹ reb⁹ accōmoda⁊ eſſe cenſet.Chr.quāq̄ hec notitia admodū eſt.i.valde extat ſiue intercedit:nup.i.non multo añ tpe inter nos:adeo.i.intm̄ ꝙ inde.i.ex tali notitia ſiue ꝓpter talē notitiā mercat⁹ ſuz.i.emi hic in proximo.i.in hac vicinia agrū.i.rus ⁊ prediuz nec ſane.i.certe quicq̄ rei.i.aliqua cā fere nō fuit ampli⁹.i.nō fuit vltra illā notitiā q̄ vez res me induceret ad emēdū illū agrū:vel quicq̄ rei nō fuit amplius.i.maius quo moueret ad id emendū:tn̄ vel virtus tua:vel vicinitas.i.ꝓpinquitas:naz vicinia ſignificat hoies q ꝓpe domū noſtrā habitāt ſed vicinitas eſt ipſa domorū ꝓpinquitas:qđ.ſ.eē vicinū puto.i.reputo eſſe ſup.i ꝓpinqua parte.i. in coniūcta portiōe amicitie:tua inq̄ virtus ⁊ vicinitas facit.i.inducit me vt moneā te audacter: i.libere ⁊ familiariter ei⁹ ſup.qđ videris mihi facere ꝑter etatē tuā.i.ꝯtra ſenectutē ⁊ preterq̄ res tua.i.tua vtilitas adhortat.i.admonet:ſuadet poſtulat vt fiat.nā ꝓh exclamatio vehemēs imploro ſup.fidē.i.opē ⁊ auxiliū deū.i.deorū atq̄ hoim: q̄d tibi vis.i.qđ ē q̄d opz tibi:q̄d.queris.i.q̄d petis:natus es annos ſexaginta.i.habes ſexaginta annos aut plus eo numero.ſ.i.vltra eum numerū:vt cōijcio.i.coniecturo.hinc ꝯiectura dicta eſt a ꝯiectu.i.a directione quadā rōnis ad veritatem vnde ſomniorū ⁊ oīm interpretes coniectores dicunt:nemo hz agrū meliorem.i.fertiliorem : neq̄ maioris pretij.i.pluris valentē in his regionib⁹: ⁊ nemo hz cōplures.i.plures:cōpoſitū ꝓ ſimplici ſeruos q̄ tu habes.ſ.Proinde.i.ideo quaſi nemo ſit.i.q̄ſi ſi neminē habeas tute.i.tumet fungeris officia illorū nunc dicimus tn̄ fungi officijs ⁊ non fungi officia vt hic nunq̄ egredior tam mane neq̄ reuertor domū tā veſperi.i.tā ſero tarde qui.i. ꝙ nō conſpicier.i.nō videā te fodere ī fundo.i. in parte agri tui:aut quin videā te arare: aut aliq̄d facere in fundo inq̄ tuo.Deniq̄ nullū remittis: i.relaxas tp̄s quin ſemp labores:neq̄ reſpicis te i.tui non ducis rōnē nec tue parcis valetudini: ſcio ſatis certo ꝓ certe hec nō eſſe tibi voluptati. i.ad delectationē.At.i.ſed dices me penitet.i.mihi parum videtur q̄tū operis fiat hec.i.mihi parū videtur eſſe de eo qđ fit hic a ſeruis meis qui pro maiori parte diei ceſſatores ſunt:ꝓpterea ipſi opi manū libet admonere ſi ſumas id ſup.ope tue.i.id laboris qđ cōſumis.i.cōteris ꝑdis in ope faciūdo.i.in operando in agro.ſi inq̄ ſumas.id opere in illis ſeruis exercendis.id eſt incitandis ad op⁹ faciendum:plus agas.i.magis operaris:⁊ vt dici ſolet plus lucraris ſeu lucrifaceres vel tue vtilitati magis ꝯſuleres.Menedemus.o Chreme.i.vtrū tn̄ ocij.i.ceſſationis vacationis: quietis eſt tibi ab re tua.i.a tuis negotijs familiaribus: vt cures ea aliena i.res aliorū ſeu negotia que nihil.i.nullatenus attinent.i.ſpectant ad te. Chre.ego ſum homo:ergo ſociabilis per naturam:⁊ non ſolū ad me:ſ3 aliū iuuādū natus puto nihil ſpectās ad hominē eſſe alienū a me.i.a me abhorrens ⁊ ad me non ſpectare. Puta me vel monere hoc vt ſcilicet non te ita excrucies vel pe contari.i. interrogare arguendi gratia rectuz.i.officioſum eſt ⁊ honeſtum vt ego faciā hoc ſup.ſcilicet vt te admoneam aut percunter: non eſt meum ſup.vel non eſt mihi integrum ſolutum aut liberum aut ad me non ſpectat vt deterream.i.deflectaz te ab inſtituto propoſito:ſ3 meum eſt te admonere aut interrogare.Mene.vſus eſt mihi.i.opus eſt mihi more Plautino. Uel ſi vis capere vſum ꝓ vtilitate ſenſus eſt.Utile eſt mihi ſic facere ſupple fac vt opus eſt tibi facto.i.facere ablatiuus participij preteriti hic ponitur pro infinitiuo:vt Salu.fecit.Priuſq̄ incipias conſulto:⁊ vbi conſulueris mature opus

pconctari puta. Rectū est ego vt faciā nō est: te vt deterream. Me. Mihi sic est vsus: tibi vt opus est facto: face. Chre. an cuiq; est vsus homini se vt crucier? Mene. mihi. Chre. Si quid laboris est nollē: s; quid istud mali est queso quid de te tm̄ meruisti? Menede. Hei hoi. Chre. Ne lachryma: atq; istuc (quicquid est) fac me vt sciam ne retice. ne verere crede inq̄ mihi aut consolando: aut consilio. aut re iuuero. Meneđ. Scire hoc vis. Chre. hac quidē causa qua dixi tibi. Menede. dicetur. Chre. At istos rastros īterea tn̄ appone ne labora. Mene. minime. Chre. quam rem agis? Mene. sine me vacuum tēpus ne quod dem mihi laboris. Chre. nō sinā inq̄. Me. ah. non equum facis. Chre. Hui taz graues hos queso. Mene. Sic meritum est meum. Chre. nunc loquere. Mene. filium vnicū adulescentulum habeo. Ah quid dixi habere me? Immo habui chreme. nunc habeam necne: incertū est. Chre. quid ita istuc. Men. Scies: est e corinthio hic aduena anus paupcula eius filiam ille amare cepit perdite. prope iā vt pro vxore haberet. Hec clam me omnia: vbi id resciui: cepi non humaniter neq; vt animum decuit egrotum adulescentuli tractare: sed vi ⁊ via peruulgata patrū quotidie accusabam hem tibi ne hec diutius licere speras facere me viuo pr̄e amicā vt habeas ꝓpe iam in vxoris loco? Erras si id credis ⁊ me ignoras clinia. ego te meū esse dixi tātisꝑ volo dū qđ te dignū est facies: qđ si nō facis ego me qđ in te sit facere dignū inuenero. Nulla adeo ex re istuc fit nisi ex nimio ocio. Ego istuc etatis amori operā nō dabā: sed in asiā hīc abij ꝓpter pauperiē: atq;

facto.i. consulere ⁊ facere. Chre. an.i. vtrū vsus.i. opus vel vtile est cuiq;.i. alicui homini vt cruciet.i. torqueat affligat se. Mene. mihi est vsus.s. vt me cruciē. Chre. si quid laboris.i. si aliquis in eo faciendo qđ facis labor est. nollē.i. recusarem ferre. sed queso.i. obsecro quid istud mali est.i. quid sibi vult istud malum qđ pateris: quid.i. in quo tm̄.i. tā grauiter ⁊ tā egre meruisti de te.i. quid ita iratus est in te: aut de te male contentus: vt tam male de te merearis seu male te tractas. Mereo aūt vel mereor: de te est aliqđ in te ꝯfero vel bonū vel malū. Me. hei hoi interiectio dolētis effuse. Chre. ne lachryma.i. noli lachrymare seu flere: atq; fac me: sine necessitate ponit me fac ergo vt sciā istđ: quicqđ est.i. quecunq; res sit ne retice.i. noli celare quicquid est mihi.s. ne verere.i. noli timere: crede mihi iuuero.i. adiuuabo te aut consulendo: aut consilio.i. suasu ⁊ datione cōsilij: aut re.i. ipso affectu. Men. vis scire hoc quicqđ est. Chr. quidē:.i. certe volo scire hac causa.i. ꝓpter hanc causam. qua causa.i. propter quam cām dixi tibi.s. vt tellerem labore. Mene. dicet tibi vez quicqđ est. Chr. At.i. s; interea.i. dū tu dices appone.i. iuxta te pone: neq; suspensos teneas istos rastros. Dicim⁹ rastrum in singulari: ⁊ rastri in plurali. dicti autem sunt a radendo ꝙ terrā radant. Ne labora.i. noli te vexare aut te ita labore conficere interdū ne labora significat ne cura noli curare. Mene. minime.i. nō apponā rastros meos. Chre. quā rez.i. quid agis te ita cruciādo. Mene. sine.i. patere me laborare: ne.i. vt nō dē mihi qđ.i. aliqđ tp̄s vacuū laboris.i. vt nullo tp̄e sim sine labore merit; meis postulantib⁹. Chr. nō sinam inq;.i. dico tibi.i. nō patiar te ita facere. Me. ah. dolentis est: nō facis equum.i. rem iustā. Chre. hui cōmiserantis est exclamatio queso.i. obsecro portas supple hos rastros tā graues.i. tā ponderosos. Mene. meū meritum est sic.i. id qđ merui sic postulat: vt tales gestiam rastros. Chre. nunc loquere.i. explica cām. Mene. habeo filiū vnicū adulescentulū. Ah dolentis est interiectio: quid.i. cur dixi me habere: imo.i. sed habui filiū o Chreme priusq; mea culpa iret militiam incertū est.i. dubiū est non constat habeā necne nunc eū.i. quod dici solet licet non satis recte incertū est si habeā nunc eū aut non habeā. Chre. quid.i. cur istud est supple ita vez vt nō habeas filiū. Mene. scies anus.i. vetula: aduena: id est peregrina non hinc oriunda: sed e corinthio.i. ex vrbe Achaie paupercula est.i. moratur hic seu residet ille filius cepit amare filiam eius anus perdite aduerbium.i. misere ⁊ nimis vehementer ⁊ in perditionem moꝝ suoꝝ prope.i. fere iā vt haberet ⁊ teneret eam ⁊ reputaret eam pro vxore.i. tanq; si esset vxor. hec omnia fecit sup. clam me.i. me nesciente. vbi.i. postq; resciui.i. tanq; inopinatum cognoui id.s. eum amore captum: et habere eam pro vxore: cepi.i. incepi tractare animuz adulescentuli non humaniter aduerbium.i. non benigne neq; ritu seu amore humāo neq; vt decuit.i. vt congruum fuit tractare animum egrotum.i. egrū. Nā animus eger est: s; corp⁹ egrotū: s; quotidie accusabā eū vi.i. impetu ⁊ via ꝑuulgata.i. mō ⁊ more cōi patrū.i. parentū quib⁹ sunt inuisi mali filioꝝ mores. Hec aūt excusandi mihi fuit via alloquēdo filium: ⁊ dicendo. Hem indignantis interiectio: ne: id est vtrum speras.i. credis tibi licere.i. permitti facere: hec id est talia q̄ facis diutius.s. vt habeas amicā prope iā in loco vxoris me patre viuo.i. viuente. O Clinia erras.i. falleris opiniōe tua si credis id.s. vt tibi liceat diu. ⁊ ignoras me.i. haud meū nosti stomachū. ego volo te dici esse meū.i. qđ tu dicaris esse meus filius: tantisꝑ.i. tandiu dum.i. donec aut quandiu facies id qđ est dignum te in ablatiuo.i. quandiu fungeris tuo officio aut facies quod debes. Quod.i. sed: vel quod dignū te si non facis ego inuenero.i. excogitabo quid sit dignū.i. honestū ⁊ equuz me facere in te. erga te seu contra te. Adeo.i. certe ex nulla re.i. ex nulla causa istud quod efficis fit.i. efficit nisi.i. preterq; ex nimio ocio.i. ex cessatione ⁊ requie ab opib⁹. Nā diuturna quies vitijs alimenta ministrat. Res interdū significat imperiū: interdum diuitias: aliqñ litem. qñq; venerem: ⁊ qñq; alia multa. Ego Menedemus istuc etatis. idest cum essem in etate qua es. Dicit eodem modo Cicero in epistolis id etatis pro ea etate: non dabā operam.i. non indulgebam amori: sed abij.i. discessi hinc. id ex patria natali in Asiam.i. in eam ꝓuinciam seu in eam partē orbis. Nam est Asia tertia pars orbis: ⁊ ꝓuincia in ea parte eiusdem nominis propter pauperiem.i. q; erā paup ⁊ vnusquisq; cupit pauperiē fugere tanq; magnuz malū. Ut inqt Hora. Atq; ibi.i. in Asia reperi.i. adinueni et acqsiui mihi simul.i. pariter: rē.i. diuitias ⁊ gloriā.i. laudez ⁊ honorem: cū armis.i. cū instrumentis belli.i. ad bellum faciendum. Alij codices non habent cum: ⁊ tunc armis belli intelligatur.i. perpreclara gesta que gessi in bello. Postremo.i. tandem res negotium de filio redijt. eo.i. ad hec sequuntur seu ad hūc statū. hoc est tandē res eo deducta est: vel res eo processit seu profecta est: seu redijt eo.i. ad talem statum qui sequitur. Adulescētulus.i. filius victus est.i. fractus est ⁊ a proposito malo amoris deflexus audiendo sepe eadē cōuicia.s. ⁊ probra: ⁊ grauiter.i. moleste ⁊ egre audiendo. Et inq; ea putauit.s. filius me patrē plus scire ⁊ pro

uidere sibi q̃ seipsum etate.i. propter etatem quia senex eram et beneuolentia. i. quia videbat me bene sibi velle: et ita laudat filiū q̇ in malo nõ fuerit pertinax vt multi sunt. O chreme abijt in asiam ad regē asie.s.militatum.i.ad militandum:vel vt militaret sub eo. Chre.quid ais:admirantis est hoc dictū potius q̃ interrogantis. Menede. Profectus est clam me.i.me ne sciente abest.i.absens est. Tres menses.i.quod inepte dicitur:est absens de post tres mēses. Chre. estis supple ambo.i.tam tu quam ipse accusandi.i.culpandi.⁊ si.i.q̃uis tamen illud inceptum.i. institutū: propositū

ibi simul rē ⁊ gloriā armis repi. Postremo ad hoc res redijt adulescētulꝰ sepe eadē ⁊ grauiter audiēdi victꝰ est. Putauit ⁊ me etate:⁊ beneuolētia plus scire ⁊ puidere q̃ seipm sibi in asiā ad regē militatū abijt chreme. Chre. Quid ais? Mene. Clā me est pfectꝰ. Mēses tres abest. Chre. Ambo accusandi: ⁊ si illud inceptū tñ animi est prudētis signū ⁊ nõ instrēnui. Mene. Ubi cõperi ex his q̇ fuere ɔscij. domū reuertor mestꝰ atq̧ aio fere ɔturbato atq̧ īcerto pre egritudine assideo: accurrūt serui soccos detrahūt. video alios festinare: lectos sternere: cenā apparare. p se quisq̧ sedulo faciebat: quo illā mihi lenirēt miseriam. Ubi video hec cepi cogitare. Hē tot mei soliꝰ solliciti sunt causa: vt me vnū expleant: ancille tot me vestiant. sumptus domi tātos ego solus faciam. sed gnatum vnicum quem pariter vti is decuit aut etiā amplius q̃ illa etas (magis ad hec vtēda idonea est) eum ego hinc eieci miserum iniustitia mea malo quidem me dignum quouis deputē si id faciā. Nā vsq̧ dum ille vitam illā incolet inopem carens patria ob meas iniurias interea vsq̧ illi de me suppliciū dabo laborans: parcens querens illi seruiens. Ita facio: prorsus nil relinquo in edibus: nec vas nec vestimentum: corrasi oīa: ancillas seruos (nisi eos q̇ opere rustico faciundo facile sumptū exercerēt suum). Oēs produxi ac vēdidi: inscripsi ilico edes mercede quasi talēta q̇ndecim coegi agrū hūc mercatus sū hic me exerceo: decreui tātisper me minus iniurie chreme meo gnato facere dum fiam miser: nec fas esse vlla me voluptate: hic frui nisi vbi ille huc saluus redierit meus particeps. Chrem. ingenio te esse in liberos leni puto: ⁊ illū obsequentē: si

filij tui est signum animi prudentis ⁊ nõ instrennui immo strēnui ⁊ valētis seu elati. Mene. vbi.i. postq̃ cõperi.i.cognoui per inuestigationē ex his socijs q̇ fuerūt conscij.i.participes eius vel conscij i.cõsentientes ei filio reuertor domū mestus.i. tristis: atq̧ animo fere perturbato.i.penitus turbato ⁊ cõmoto: atq̧ incerto.i.pplero assideo.i. iuxta aliquid sedeo.nam componit̃ cõpositū pro simplici: pre egritudine.i. pre dolore animi: serui.i.famuli mei accurrūt.i.celeriter ad me veniunt. accurro enī cõponit̃ ex ad ⁊ curro is. detrahūt. i. deducūt. a pedibꝰ seu dissoluūt soccos.i.calcei genꝰ est vīctꝰ vt aliq̇ volūt q̃si saccꝰ: q̃ calciationi sit facilis quales sunt quas pedithecas vocāt. Eo aūt calciamēto comediarum actores vtebant̃ queadmodū ⁊ cothurno tragedi vsq̧ adeo vt pro stilo comico poni possit queadmodū cothurnus p stilo tragico. video alios seruos meos festinare sternere. i. parare lectos. Lectulis enim stratis antiq̇ cenitabāt. Inde triclinium a tribus lectis dictum. Hora. Sepe tribus lectis videas cenare quaternos. Uideo inq̧ alios festinare apparere. i. laute parare cenā: nam apparare est ad dignitatem quandam ac verius pompam. Preparare vero est que vtilia sunt aut fore creduntur: quisq̧ pro se.i.ex sua parte: vel pro virili sua aut pro qualitate roboris sui. Uerg.in.v. pro se quisq̧ viri faciebat. i. efficiebat sedulo.i. instanter ac sine dolo quo.i. vt lenirent. i. mitigarent mihi illam miseriā. i.calamitatem. Ubi.i. postq̃ video hec que faciebāt serui cepi cogitare.i.considerare hem indignatiue ⁊ dolenter tot serui sunt solliciti. i. anxij causa mei solius vt expleant me vnum.i. vt mihi vni satisfaciant cumulate ac mihi morem gerant tot ancille vestiāt me. quasi dicat non faciam ego solus faciam tantos sumptus.i. tanta impendia siue tantas impensas domi. quasi dicat non faciam sed ego eieci hinc mea iniustitia eum gnatum vnicum miserum quem natum decuit. i. decens fuit vti pariter.i. equaliter vt ego his sumptibus et seruis aut etiam quā decuit vti amplius q̃ illa etas iuuenilis est magis idonea ad hec vtenda: id est ad vtendum his vel vt vtatur his predictis vbi vtēda gerundium est nomen quidem: id est certe deputem: id est valde putem me esse dignum quouis: id est quolibet malo : id est qualibet afflictione si faciam, hoc quod dixi. s. si patiar vt tot serui pro me sint solliciti quod tot ancille me vestiant q̃ tantos sumptus faciam que omnia predicta dixerat indignatiue intelligas se non esse facturum. Nā vsq̧.id est assidue dum.id est quousq̧ vel quandiu ille filius incolet.id est exercebit vel ducet vel aget aut frequentabit illam vitam inopem.id est miseram carens patria.id est exul a patria propter meas iniurias.id est contumelias interea.i.tandiu dabo illi vsq̧.i.assidue suppliciū.i.penas de me laborās.i.laborādo querēs.i.acq̇rēdo. cū labore parcēs.i. coartās ⁊ ɔstringens solitū victū ⁊ tāq̃ parcꝰ fortunis parcēdo ⁊ eas reseruādo seruiēs.i.seruiēdo illi cõq̇rēdo ⁊ cõduplicādo vndiq̧ illi diuitias more boni serui. Dare alicui de se suppliciū significat punire seipm illiꝰ vice. hec sunt illa q̄ senex faciēda sibi decreuerat: nūc oñdit ad rē verba accessisse seu esse collata inquiēs: facio ita vt deliberaui prorsus.i.oīno nihil relinq̇ in edibꝰ.i.domi mee nec vas.s.relinquo nec vestimentū corrasi.i.vndiq̧ coadunās ⁊ colligēs vēdidi oīa scꝫ ancillas seruo nisi.i.p̄ter eos q̇ facile exercerēt.i.bñ collocarēt ⁊ demererent suū sumptū.i.p̄ter eos q̇ vt vulgo dici solet bñ implerēt id q̄d cõstarēt suo sumptu in opere rustico faciūdo.i.in meditādo in agro siue in fodiēdo siue in arādo siue in alijs id genꝰ. Cū dicere volumus aliquē nil oīno tā paruū reliq̇sse ex rebꝰ suis q̄d nõ alienauerit: recte dicimꝰ oīa corrasi q̃si etiā raserit parietes ⁊c. si ex illis radēdis aliquid cõmodi potuerit ɔsequi. Interdū corradere (vt ait Dona.) significat difficulter cõparare. Teren.in adelphis. Minas decē corraderet alicunde.i.difficulter comparabit. Abradere autē significat per vim offerre. produxi.i.exposui venales seu preposui: nam producere significat foras ducere. Inde productores dicuntur qui virgines abducūt ⁊ eas ad questū exponunt: ac vendidi omnes seruos scꝫ meos: ilico. i. protinus inscripsi.i. proscripsi venales edes apponens inscriptionem ad fores talem. Hec domus est venalis: vel alia id genus. inscripsi ergo edes mercede.i.pretio coegi.i. cõgessi coadunaui quasi.i.prope q̇ndecim talenta. Talentū atheniense paruū ɔstat ex sexaginta minis siue libris. Talētū vero magnū ɔstat ex octoginta tribꝰ ⁊ quatuor vncijs. Est etiā talētū euboicū q̄d attico talēto paulominꝰ est. Mercatus sum.i.emi hūc agrū hic.i.in hoc agro exerceo.i.fatigo me. O chreme decreui.i.cõstitui me

facere minus iniurie meo gnato:tātisper.i.tādiu dū.i.ꝙdiu fiā.i.efficiar:miser.i.afflictus.Decernere ꝓprie est de reb⁹ magnis certā proferre sentētiā nec.i.ꝛ decreui nō esse fas.i.nō licere me frui hic vlla voluptate.i. aliquam capere voluptatē:nisi.i.preterꝙ:vbi.i.postꝙ vel quando ille scilicet filius meus particeps.i.heres meus quasi nunc partē capiēs bonorum meorum:vel etiam particeps.i.cui debeam credere omnia mea cōsilia redierit.i.reuersus fuerit huc saluus.i.incolumis. Chre.puto te esse leni ingenio.i.te esse natura miti et benigna ac indulgenti in liberos.i.erga filium. Nam vt Gellius ait liberos dixerūt authores numero multitudinis de vno tātum filio quod longe est mirabilius de vnica filia. ꝛ puto illum filium esse obsequentem id est officium morigerum obsequiosum:ꝛ si quis tractaret.i.foueret eum recte ac commode.i. oportune tempestiue. Verū.i. sed neqꝫ tu noueras.i.cognoscebas satis illum.i. mores eius neqꝫ ille satis nouerat.i.cognoscebat te.i.tuos mores hoc scꝫ vt mores ignorent̄ fit.i. efficit̄ vel contingit ibi.i. tunc vbi.i.qn̄ non viuitur.i.vita nō agitur recte vt decet tu nunꝙ ostendisti quātipēderes.i.quanti estimares aut quanti faceres illum filium.Tractū autē ab antiquis qui ante pecuniam signatā es ꝛ argentum pendebant.i.ponderabant.Inde pēdere penas dicimus.i.dare seu luere penas.Nā antiquorum pene erant pecuniarie inde pēdere dicimus estimare siue liceri. Inde nihilipendere.i. nihil facere. Inde paruipendere floccipendere:magnipendere:nec ille fili⁹ ausus est credere.i. cōmittere ꝛ impartire tibi secreta sup.sua seu consilia que equū est.i.iustū est filios sup.credere.i. cōmittere patri vt nihil moliantur parentibus incōsultis.Quod si factum esset vcꝫ vt ꝛ tu illi ostendisses quāti eū faceres ꝛ ille sua tibi cōsilia credidisset nunꝙ hec euenissent tibi.s.vt tu ita doleres ꝛ filij presentia priuatus esses.Men.res est ita.i.eo modo quo dicis res se habet. fateor.i. profiteor esse:peccatum meum est maximū.i.grauissimū erraui. Chre. O Menedeme at porro.i.sꝫ certe recte spero.i. bona est mihi spes seu recta spe sum: ꝛ confido.i. credo illum filium affuturū esse.i.ꝙ aderit hic ꝓpediē.i.breui cū.s.iam prope est dies.Men.vtinā dij faxint pro faciant.Chre.faciēt.i.efficiēt vt tu redhibeas filiū nūc si cōmodū est.i.si tibi est oportunū tēpestiuū ꝛ nō molestū volo ꝙ sup.sis hodie apd me:qr sup.dionysia sunt hic.i.in hoc anno hoc ē nunc sunt bacchanalia siue orgia que sunt Bacchi sacra seu festa q̇ bacch⁹ vna:suarū appellationū dr dionysi⁹.Eius aūt sacra a plerisqꝫ grecie vrbibus triennio quoqꝫ celebrabant̄.Mene.non possum.s.esse conuiua apud te. Chre.Cur nō potes esse apud me queso i.obsecro tandem.i.vno verbo qd tantā vim habere apud te velim quantā si diu te rogassem ꝛ illud foret vltimū:hoc est qd postulat.Chre.parce aliquantulū tibi.i.aliquantulū tuos remitte seu interseca labores ac interrumpe idē fili⁹ absens vult te facere hoc.i.vt parcas tibi.Mene.non conuenit.i.non est conueniens nunc meipsum fugere laborem qui.s.ego impulerim.i.impegerim ꝛ intruserim illum filiū ad laborem sumendum.Chre.siccine.i.vtrum talis est sententia ꝛ opinio tua.Mene.sic est sup.snia mea.Chre.bene vale.i.mane bene valēs ꝛ sanus.Me.ꝛ.i.etiā tu chre.bn̄vale i.bn̄ valēs abi.Chre.Excussit mihi lachrymas.i.lachrymari me fecit:i.lachrymas ifinibus oculorum meoꝝ oboriri fecit q̄ ex oculis manarūt ac si forent excusse.Nam excutere significat cōmouēdo aliquid deijcere:vt excute te de puluere.i.te mouendo vehementer deijce a te puluerē ꝛ me miseret eius menedemi.i.eius misericordia teneor.Sed vt.i.ꝙ diu tp̄s diei est me oportet monere.i.admonere certiorem facere hunc vicinum phaniā noīe vt veniat ad cenam: ibo vt visam.i.videā hic alias eam ad videndum si est domi.Deinde vt sciuit eum iam esse domi sue subdit.nil.i.non fuit opus monitore.i.vocatore ad cenā aiunt homines.s.i.dicūt eū presto esse.i.adesse promptū seu paratū esse ꝛ comparare iamdudum.i.ex aliquanto ante tp̄e egomet moror.i.in mora detineo conuiuas.i.eos qui ad conuiuiū mecū venerunt.cum em̄ eos deberem expectare me spectant.Ibo hinc.i.ex hoc loco intro.i.in domum meam .Sed quid.i.cur fores crepuerunt.i.patefacte sunt ꝛ aperte.Quisnam.i.si quis egreditur.i.exit hinc a me.i.a domo mea.Est em̄ quod vulgo ꝛ inepte dici solet quis exit de penes me:cum dicendum sit quisnā a me exit aut efflnit queādmodū prius diximus eamus ad me pro eo qd barbare dici consueuit:eamus penes me concessero.i.concedam coniunctiuum ꝓ indicatiuo:hoc est me conferam vel intrabo huc.i.in domū meam.

quis recte ac cōmode tractaret. Verū neqꝫ tu satis hūc noueras:nec te ille:hoc ibi fit:vbi nō recte viuitur. Tu illum nunꝙ ostēdisti quātipēderes: nec ille credere est ausus que est equū patri. Qd si esset factum:hec nunꝙ euenissent tibi. Mened. ita res est fateor peccatū meū maximum est. Chre. Menedeme at porro recte spero et eū tibi saluum affuturum esse hic cōfido ꝓpediē. Me. Vtinam ita dij faxint. Chre. Faciēt. nunc si est cōmodū dionysia hic sunt hodie apud me sis volo. Mene. Non possum. Chre. Cur non queso tandē aliquantulū parce tibi. Idē absens facere te hoc vult filius. Me. nō cōuenit qui illū ad laborem impulerim nūc me ipsum fugere. Chre. Siccine est sententia. Mene. sic. Chre. bene vale. Me. ꝛ tu. Chre. lachrymas excussit mihi:miseretqꝫ me eius. Sed vt diei tempus est monere me hunc vicinum phaniā ad cenā vt veniat ibo vt visam si domi est Nihil opus est monitore iādudum domi apud me esse aiūt. Egomet cōuiuas moror:ibi hinc intro. Sꝫ q̇d crepuerūt fores? hinc a me quisnā egredit̄ huc concessero.

Clitipho. Chremes. Clinia.

☞ Hic clinie qui ex asia redierat:ingēs de amica sollicitudo exprimitur. Accedit ꝛ sodalis opitulator Clitipho:q̇ aduentū Clinie mira voluptate patri Chremeti narrat. Qui de inde filio suo Clitiphoni viuēdi modū clinie exēplo tā pulchre ꝙ morali̇r prescribit.

Ascensius.

Quanꝙ ꝛc. Qr textus hꝫ mercatus es quā lectionē etiā argumētū cōprobat. Vendiderat em̄ Menede. oīa q̄ voluptati esse possent atqꝫ agrū in quo se cruciaret emerat. In quē nūc a chre. cōuenit̄. Ordo talis est. quāꝙ hec notitia est inter nos admodū.i.valde nup.i.nouitia:ꝛ vt Plautus diceret nupera ꝛ notitia inꝙ hec est adeo.i. ipse precise:inde.i.ex ea re.ꝙ.i.quia mercatus es.i.tu menedeme emisti hic.i.iuxta me ꝛ in proximo ad fundum meum. Nec sane.i.certe.fere quicꝙ rei fuit amplius:vt scilicet tui noticiā haberem: tamen vel tua virtus ꝙ virū bonum te perspicio:vel tua vicinitas quā te vicinum effectum video facit me vt ego audacter et familiariter te moneā eo precipue ꝙ.i.qr videre.i.videris mihi facere preter tuam etatem. Illud autem per parenthesim incertum sic astrues. Vel vicinitas inꝙ tua quod videlicet esse vicinum vel in vicinitate ego puto esse in propinqua parte amicitie. Quia plus amicitie vicinis bonis ac necessarijs ꝛ affinibus ꝙ remotis debemus. Fac me vt sciaꝫ dictum est pro fac me scire vel vt ego sciam ad finē. Nunc me ipsum me ꝛ ipsum due sunt partes. Nā ordo est. Nō conuenit me qui impulerim illum.i.filium ad laborem nunc fugere ipsum.s.laborem.

Heautontimorumenos.

Nihil adhuc est qđ vereare clinia haud quaq̄ etiam cessant: ⁊ illam simul cum nūtio tibi hic ego affuturā hodie scio. Proin tu sollicitudinem istam falsam (que te excruciat) omittas. Chre. qui cum loquitur fili⁹. Clin. pater adest quē volui adibo: pater oportune aduenis. Chre. quid id est. Clit. hūc menedemū nostin nostrū vicinū. Chre. Probe. Cli. huic filium scis esse. Chre. audiui in asia esse. Cli. nō est: pater apud nos est. Chre. quid ais? Cli. aduenientē e naui egredientē ilico adduxi ad cenam. nam mihi cum eo iam inde vsq̄ a pueritia fuit semper familiaritas. Chre. voluptatem magnā nuntias quid narrat. Cli. Quid ille miserū se esse. Chre. Miserū quē minus credere est q̄ vellē menedemū inuitatum: vt nobiscum esset hodie: amplius vt hanc letitiā nec opināti primus obijcerē ei domi atq̄ etiam nūc tempus est. Cli. Caue: faxis non opus est pater. Chre. quapropter. Cli. quia incertū etiā ⁊ quid de se faciat modo venit timet omnia patris iram atq̄ animū amice se erga vt sit sue eam misere amat ꝓpter eam hec turba atq̄ abitio euenit. Chre. scio. Cli. nūc seruulū ad eam in vrbē misit et ego vna nostrū syrum. Chre. quid reliqui est: qn habeat: que quidē esse in hoīe dicūtur bona: parētes: patriam incolumem: amicos: genus: cognatos: diuitias atq̄ hec perinde sunt vt illius animus est q̄ ea possidet. Qui vti scit: ei bona sunt. illi qui nō recte vtitur mala. Cli. immo ille fuit senex importunus semꝑ ⁊ nūc nihil

Nihil adhuc ⁊c. Hic clinie qui ex asia redierat ingens de amica sollicitudo exprimitur. Accedit ⁊ sodalis opitulator Clitipho qui aduentū amici mira voluptate patri narrat. Miserat autē clinia accersitū antiphilam discruciabaturq̄ ꝙ nō rideret cui sic inqt Clitipho. Cli. O clinia nihil est adhuc qđ. i. propter quod vereare: id est timeas nō venturam antiphilā hoc est nondū habes timendi materiā seu occasionem. qđ sic dici non satis culte solet. nihil est adhuc de quo tu debeas timere etiā haud quāq̄. i. nequaq̄ cessant. i. differūt aduentum ⁊ tardant ⁊ qđ dici solet non morātur adhuc seu non morā faciunt ⁊ scio illam antiphilam hodie affuturā tibi hic simul. i. vna cum nuntio qui iuit eam accersitum. Proin. i. proinde hoc est ideo mittas. i. dimittas istam. i. tuam sollicitudinē falsam. i. sine causa existentem que sollicitudo excruciat. i. affligit te. Chre. qui cum. i. cum quo filius meus. s. Cli. loquitur. Cli. pater adest. i. ꝓpe est vel aduenit: quē patrē volui adesse sup. vel quē volui: id est optaui ⁊ desideraui: vt quis me vult. i. quis me petit adibo. i. ibo ad eum vt decet filiū patrem adire. O pr̄ tu aduenis. i. accedis oportune. i. tēpestiue auspicato bonis auibus expectate venis. Chre. quid illud est ꝓpter qđ oportune aduenio. Cli. nostin. i. nosti ne hūc Menedemū nostrū vicinum. Chre. probe. i. bene seu recte noui eū. Clit. Scis filiū esse huic. i. eum habere filiū. Chre. audiui. i. accepi eum esse in asia qđ dici non multū latine solet. audiui ꝙ est in asia. Cli. O pater nō est in asia sed est apud nos recte ⁊ nō est penes nos: nā penes nos est quicqđ a nobis possidetur ⁊ in nostra potestate est. vt penes principē salus nostra est. i. in eius ptāte. Chre. Quid ais interrogat id quod audiuit admirabūdus neq̄ facile credens. Cli. ego abduxi. i. deduxi ilico. i. continuo ad cenā illum aduenientē. i. accedentē ⁊ applicantem seu appellantē egredientē. i. exeuntē e naui qua redibat ex asia. i. cum applicaret ⁊ e naui egrederetur statim abduxi eum ad cenam. Nam familiaritas fuit mihi semꝑ cum eo iam inde vsq̄. i. assidue a pueritia. i. a tpe pueritie. iam ex eo tpe cum ambo essemus pueri. Chre. Nūtias. i. narras magnā voluptatē. i. magnā letitiā. vt Cic. in epi. Voluptatē habui nimiā qđ narrat. i. qđ noui refert aut quid dicit. Cli. petis sup. qđ ille sup. narret. narrat sup. se esse miserū. i. infelicē. Chre. narrat se esse miserū quē. i. qualē. s. miserū esse: minus est credere. i. nō licet credere sicut cernere licet. q. d. nō est credēdū eum esse miserū q̄. i. q̄tum vellē. i. optarē menedemum patrē eius esse inuitatū. i. vocatū ad cenā vt esset nobiscū hodie amplius. i. vltra vellē eum esse inuitatū vt obijcerē. i. offerrē domi primus. i. ante ceteros hāc letitiā ei patri: nec. i. nec etiā opinanti. i. suspicāti quasi ꝑter spem ei accidat quo mai⁹ gaudiū esse solet atq̄ etiā nunc tēpus est. i. adhuc satis maturum est eum inuitare: ⁊ ideo mittēdus est qui eum accersat. Cli. o pater caue faxis. i. vide ne facias: et ita habem⁹ faxim faxis faxit ⁊ faxint vt videre facile est pro faciā facias faciat faciant nō est opus. i. nō est necesse vt inuitetur. Chre. Quapropter. i. cur non est opus. Cli. quia etiā incertū est quid clinia faciat. i. intēdat facere de se. q. d. nescit quam viā vult ipse tenere modo. i. pauloante adhuc venit. i. appulit ex asia timet omnia videlꝫ timet irā patris sui atq̄ timet animū amice sue: vt. i. ꝙ nō: vt aliqñ prius diximus ex Do. snia: animus amice. s. nō sit erga se. i. timet ne amica eum postergauerit ac ne ex eius animo effluxerit amat eam amicā misere. i. perdite vehemēter ⁊ in suam miseriā. Hec turba. i. hec turbatio ⁊ discordia inter eum ⁊ patrē ⁊ hec abitio. i. discessio seu profectio euenit propter eā amicā. Dicitur aūt abitio ab eo is abitū abitu u versa in io fit abitio. nis. i. discessio. Nam abire significat discedere. Chre. Scio ꝓpter eam eum discessisse a patre molestatū sepe. Clit. nunc misit seruulū in vrbem ad eam antiphilam accersendā ⁊ ego misi vna. i. simul nostrū syrū seruū. s. Chremes. Quid reliqui est. i. quid restat quid relinqtur quid superest: quid deest seu abest quin. i. ꝙ non habeat ea que quidem. i. certe: dicuntur. i. censentur a vulgo esse bona in homine: cum tamē philosophi tantum animi bona censeant appellāda. habet ergo ea que dicūtur bona. scꝫ habet parentes patrē et matrem habet patriā incolumē. i. saluā et non armis quassatā: habet amicos quos sibi cōciliauit habet genus. i. natales bone cōditionis ⁊ fortis seu prosapiam mediocrem. habet cognatos. i. ꝓpinquos de cognatione sua habet diuitias. i. opes: atq̄ hec omnia que nec de se sunt bona neq̄ mala. perinde. i. ita seu eiusmodi sunt: vt. i. qualis seu cuiusmodi anim⁹ illius hominis est qui possidet ea que dicūtur bona a vulgo. Sunt inq̄ bona ei qui vti scit recte. i. vt decet illis bonis ⁊ sunt mala ei qui non vtitur recte illis que dicūtur a vulgo bona. Cli. Immo. i. sed ille senex. s. Menedemus fuit semper importunus. i. acerbus molestus: infestus ⁊ quod dici solet male gratiosus quasi non oportunus ⁊ nūc nihil magis vereor q̄ ne quid. i. q̄q̄ aliquid: nam hic ne significat tm̄: ꝙ ipse pater nisi mauis pater nisi mauis pater esse vocatiui casus referriq̄ ad Chre. Nil magis inq̄ vereor: q̄ ne. i. q̄ ille senex Menedemus iratus plus satis. i. plus equo seu plus q̄ decet facit. i. faxit aliquid in illū Cliniam. Chre. ille ne. i. dicis te timere ꝙ ille senex sup. faciat aliquid in illū. Deinde Chre. se repressit per aposiopesim ne confirmaret Cliniam vidēs bonū esse vt in timore foueatur sed reprimā. i. cohibebo me neq̄ ostendā vltra eius partis

teneritudinē in eum. Nam vtile est illi. s. Menede. hunc filium suũ esse. i. permanere in metu. Cliti. quia dixerat Chremes reprimã me interrogat filius qui tute. i. tumet voluis sup. aut cogitas tecũ. i. apud te. Chre. dicam vtut. i. vtcunque sine qualitercũq erat. i. qualitercũq res se habebat tamē oportuit mãsum. i. manere. i. oportebat filiũ manere. Ut curabo adductum tuum Pam. pro adducere: vt prius visum est: fortasse. i. possibile quod pater erat aliquãdo iniquior. i. seuerior r acerbior equo propter lasciuiã eius filij aut propter inordinatã r temere susceptã voluntatē eius: pateretur. i. pati debeat vel debuisset: vt faceres sepe pro facere debuisses: nisi manis ad patrē referri. q. d. Debebat pater eius pati libidinē: sed superior sententia melior propter id quod sequitur. Nam quē hominem ferret. i. toleraret: si non ferret. pateretur: scz patrē suum. Tale r illud est in aliquo. Cuius saluti cõsulet qui suam negligit. Hinccine. i. vtrũ hunc filiũ equum erat. i. dicebat viuere ex more. i. ex arbitrio illius: scz patris an erat equum illũ scz patrē viuere ex more huius scz filij, r id nõ est durum. i. asperũ seu acerbũ aut toleratu difficile. s. q insimulat eũ. i. incusat mores eius. Nam insimulare significat accusare. hoc est mores malos reprehendere: vt insimulo illũ supbe. i. incuso. Nam iniurie parētum ferme sunt vniusmodi. i. vnius rationis seu similis homo ille parēs scz qui est paulo. i. paululum tolerabilis. i. dignus qui toleretur (nam tolerabilis passiue capi debet) nõ vult filiũ suum sup. scortari crebro. i. sepe seu frequēter scorta ductitare. Scortari enim vt Uarro inquit est sepius meretriculã ducere. que meretrix a pelle scortum appellatur q vt pellicula subiũgatur: scortes enim pelles sunt arietine et scortea vt Festus inquit. et similiter Uarro appellãtur omnia ex pellibus facta seu corijs: non vult inq parēs tolerabilis filiũ conuiuari crebro. i. frequenter sue meretrici celebrare conuiuium. Nam conuiuor aris. deponens verbum aut significat celebrare conuiuium aut ad conuiuiũ inuitare: aut etiã frequētare cõuiuia. Nonius etiam dicit inueniri cõuiuo pro conuiuor: pro eo quod est ad cõuiuiũ inuito. Põpo. in munda. Si kalendis cõuiuant Idibus cenant foris. Ipse homo tolerabilis inq pbet exigue. i. parce sumptũ. i. impēdia que fiunt a celebrandis conuiuijs et meretricib9 fouēdis: atq hec omnia que facit pater sunt. tum. i. tũc ad virtutē acquirēdam r ad omittēdas tales immundicias. Uerum. i. sed vbi. i. postq anim9 semel deuinxit. i. irretiuit: illigauit: innexuit se cupiditate aut libidinis aut honoris aut opum. O clitipho fili mi necesse est consequi. i. considerare similia cõsilia. i. similia proposita seu similia suscepta quod dicũt inepte aliqui interprisias hoc est scitũ. i. scire docte atq pruden ter factum. r hic capitur passiue qui scitus non

magis vereor: q nequid in illũ iratus plus satis faxit pater. Chre. ille ne sed reprimam me nam in metu esse hunc illi est vtile. Clitip. Quid tute tecũ. Chre. dicam vtut erat pater mansum tamē oportuit: fortasse aliquanto iniquior erat) propter eius libidinē pateretur. Nam quem feret si parentem non feret suum. Huccine erat equum ex illius more: an illum ex huius viuere. Et quod illum insimulat durum: id non est. Nam parētum iniurie vniusmodi sunt ferme paulo qui est homo tolerabilis: scortari crebro non vult / non vult crebro cõuiuarier et prebet exigue sumptum atq hec sunt tum ad virtutem omnia. Uerum animus vbi semel se cupiditate deuinxit mala. necesse est. Clitipho. consilia consequi similia: situm est periclum ex alijs facere: tibi quod ex vsu fiet. Cli. Ita credo. Chre. Ego ibo hinc intro vt videam nobis cene quid fiet. tu vt tēpus est diei: vide sis ne quo hinc abeas longius.

Clitipho.

Solus hic Clitipho remansit qui de patre conqueritur: vt mos est adulescentum: hi enim paterna precepta fere moleste ferunt presertim cum ab amore dehortãtur. Aperit quoq conditionē familiarium parētum: qui vbi aliquãtulũ plus iusto potiti fuerunt: sat incõsiderate: tum filijs coram sua olim patrata facinora enumerant.

Quam iniqui sunt patres in omnes adulescētes iudices: qui equum esse cēsent: nos iam a pueris ilico nasci senes. neq illarum affines rerum esse quas fert adulescentia sua

dicatur sepius qui sciens est hoc ergo scitum est. scz facere periculum. i. facere experiētiam seu sumere experimentũ aut consiliũ ex alijs: nam periclum interdũ videtur pro cõsilio capi. Cice. ad trebatiũ. Cornelio nil audeo dicere cuius periclo tu stultus es. i. consilio: quod scz periclum factum ex alijs sit tibi ex vsu. i. ex vtilitate hoc est tibi sit vtile. Cliti. Credo. i. existimo ita esse vt dicis sup. Chre. ego ibo hinc intro. i. in domum: vt videam quid cene minus dicit q si dixisset que cena fit nobis quod dici solet inepte pro videndo quid habemus ad cenandum tu fili vt. i. qdiu tempus diei est vide: id est caue sis. i. si vis ne quo. i. vt non in aliquem locum. abeas. i. discedas longius: id est nimis lõge. hinc ex hoc loco quod dici solet vide ne elongas te nimis de hoc loco.

Ascensius.

VT Laurentius Uallen. sentit. atq oēs fatemur appello r applico actiua verba sunt quocirca non dicet nauis appulit vel applicuit sed apulsa est. Ideoq credo sublatũ esse appositũ his vbis vt in hac scena aduenientem. i. accedentē r applicantē seu appellãtē subaudi se vel nauē. vel expone aduenietē. i. applicitũ vel appulsum. Uel tutius qd sit aduenire disceptari mõ paulopost. i. cum applicaret subaudi se. Silr ibi modo venit: id est appulit subaudi se. vel dic appulsus est. Silr illud Chre. miserũ quem rc. quis reprehēsione dignũ nõ est (nõ eñ reprehēdere institui) sic q3 intelligere potes. Miserũ: inqt se narrat esse. quē min9 est credere sup. esse miserũ q cum qppe qui talē habeat patrē sed illud subticēs ait q vellē rc. et hoc mõ dictio quã ponitur interrogatiue sed prolatiue nõ dñno. Itē illud nõ est opus pater opus. i. vtile r expediēs poti9 q necesse exposuero. Multa siqdē fieri recte pñt que necessaria nõ sunt. Itē illud. r qd insimulat rc. sic astrue. Et qd in Clinia insimulat. i. falso culpat illũ. i. patrē suũ durũ. i. difficilē r nimis seuerũ id nõ est sup. vt dicit vel verũ. rationē subiũgit cui9 sensus est: si oēs parētes eiusmodi sunt falso vnũ suũ incusat morositatis. Itē illud. Necesse est cõsilia cõsequi silia plures intelligũt sic: vbi anim9 deuinxit semel se mala cupiditate: necesse est cõsilia silia. i. mala cõseq. i. simul seq r nasci. qui sensus quadrare videt illi. Atq hoc sunt tamē ad virtutē omnia. Itē r illud vt tēp9 diei est accipiũt multi sic: vt tps. i. scdm q tps diei est: q: tardũ r vespertinũ.

QUam iniqui rc. Hic solus Clitipho permãsit qui de patre cõqueritur vt mos est adulescentum qui paterna precepta moleste ferũt. Cli. q. i. qtum patres sunt iniqui. i. non equi sed acerbi r importuni iudices. i. censores in omnes adulescentes. i. erga iuuenes omnes. q. d. eos non rectum in eos habere iudicium qui censent equum esse. i. rectũ esse r iustũ nos nasci senes. i. habētes mores seniles r sapientes ilico. i. cõtinuo a pueris pro aduerbio ponitur, i. a pueritia vel ab ineunte etate vel statum vt pueri sumus aut cum primum pueri

euadimus neq̃.i.ꝛ censent inq̃ꝫ non esse equũ.nos esse affines.i.participes seu finitimos ꝛ cõterminos ac propinquos earum rerũ quas adulescẽtia.i.iuuenilis etas fert.i.affert seu inducit.Ipsi patres moderant nos.s.i. regunt nos ꝛ imponunt habenas nobis seu modũ nobis adhibent ex sua libidine.i.ex mero arbitrio ꝛ volũtate siue recta sit siue non. Nam libido est queq̃ꝫ voluntas temere suscepta:interdum tamen capitur in bonam partẽ Salustius.Magisq̃ꝫ in decoris armis ꝛ militaribus equis q̃ꝫ in scortis ꝛ cõuiuijs libidinẽ habebãt.Moderãtur ergo nos ex sua libidine:que.s. libido nunc est illis non qui libido fuit olim illis cum iuuenes essent ꝛ quales sum⁹.

libidine moderãtur:nũc que est: nõ q̃d olim fuit mihi si vnq̃ꝫ fili⁹ erit ne ille facillume vtet̃ patre:nã ꝛ cognoscendi ꝛ ignoscẽdi dabitur peccãti locus nõ vt meus q̃ mihi p aliũ ostẽdit suã sñiam. Perij. is mihi vbi adhibit pl⁹ paulo sua qui narrat facinora nũc ait periculũ ex alijs facito tibi qđ ex vsu fiet astut⁹ ne ille? Haud si quã mihi nũc surdo narrat fabulam. Magis nũc mee amice dicta stimulãt da mihi atq̃ꝫ affer mihi. cui quid respõdeã: nihil habeo neq̃ꝫ me q̃sq̃ꝫ est miserior. Nam hic Clinia ꝛ si is quoq̃ꝫ suarũ rerũ satagit: attamen habet bñ ꝛ pudice eductã ignarã artis meretrice: mea est potens procax magnifica sumptuosa nobilis tum qđ dem ei recte est. Nam nihil esse mihi religio est dicere: hoc ego mali non pridẽ inueni:neq̃ꝫ etiã dũ scit pater.

Sũ filius erit vnq̃ꝫ mihi ne.i.certe ille filius vtetur me patre facillime.i.habebit me patrẽ benignissimũ ꝛ plurimum illi indulgentẽ. Nam locus.i.facultas:occasio: oportunitas cõmoditas dabitur illi a me cognoscendi multa que fiunt a iuuenibus in lubrico positis ꝛ ignoscẽdi.i. parcẽdi peccatis alienis: vel vt alij habẽt peccãti.i.erranti. Nam qui alias errauerit errãtibus ignoscere nõ rennit ꝛ eorum errata excusare. Nõ faciã sup. filio meo:vt.i.sicut meus pater mihi facit qui ostẽdit mihi suã sentẽtiam.i. qđ sentit per aliũ.i. per exẽplum alterius. Perij.i.pditus sum pre nimia eius importunitate ꝛ molestia. Is pater vbi.i. postq̃ꝫ adhibit.i. nihil plus signat nisi aliquatenus augeat p̃positio paulo plus.i.paulo largi⁹ equo: ꝛ vbi narrat sua facinora.i.sua p̃clara facta.per ironiã dicit.nũc.i. aliquãdo ait mihi facito periculum ex alijs.i.delige tibi qui imiteris exẽpla ex aliorũ euẽtis quod periculũ sit tibi ex vsu.i.vtile vt prius dictum est. Ne.i.vtrũ ille pater est astutus.i. cautus.q.d.minime haud.i. non scit quã fabulã.i. quas nugas. Nam fabule loco habeo ei⁹ sermonẽ narrat mihi nũc surdo.i.nõ attendẽti dicta mee amice magis stimulant.i.sollicitãt me. Deinde subiũgit verba amice semper petẽtis. Da mihi munuscula.s.hoc vel illud affer mihi aliquid noui. Cui.s.amice ita petenti nihil habeo nescio quid r̃ndeam.i. debeã respondere:neq̃ꝫ quisq̃ꝫ est miserior me. Nam hic clinia ꝛ si.i.q̃uis satagit suarũ rerum.i.anxius ꝛ curiosus est earũ faciẽdarũ:attamẽ habet amicã: scꝫ eductã.i.educatam.(nam qđ nos educare dicimus antiqui educere dicebant)bene.i. honeste ꝛ pudice.i.caste ꝛ probe ꝛ habet eam ignaram.i. nesciam artis meretrice.i.astutie seu versutie meretricũ mea amica est potẽs.i.vel robusta vel opulẽta procax.i.assidue petẽs. Procare enim vt põpe. inquit signat poscere.Inde procaces meretrices dicte sunt ab assidue poscẽdo.Inde proci dicuntur vxorem in matrimonium poscentes.Itaq̃ꝫ procax.i.petax dispoliatrix magnifica.i.magnifice instructa suppellectili magnifice inducta magnifice epulans ꝛ lata querẽs conuiuia que omnia magnũ auri pondus poscunt sumptuosa.i.auida sumptus: id est multa impendẽs ꝛ preterea multa petens nobilis.i.insignis:in malam partẽ.i.multis nota:quia videlicet frequentes habeat amatores.tum.i.deinde recte est:id est placet ei ꝛ probat ꝙ dicit ei.i. faciam ei munera. Nam religio.id est metus ꝛ sollicitudo est dicere nihil esse mihi.i.me nihil habere quod dem ei.Religio enim interdum capitur pro metu: vt alibi in Andria.Dignus enim cum tua religione es odio nodũ in scirpo queris religione inquit:id est metu ꝛ sollicitudine vt ait Nonius. Non pridem.i.non nuper neq̃ꝫ paruo ante tempore inueni hoc mali.i. nactus sum hoc malum ꝛ irretitus in eo.scilicet insano eius procacis meretricis amore etiam neq̃ꝫ dum.i.et etiam nondum.i. non adhuc pater meus scit me isto malo laborare.

Secũdus actus. Clinia. Clitipho.

Mire amãtis sollicitudo in hac scena exprimitur. Cui amicam expectanti hora dies: dies vero annus videtur. Amor enim res est suspitionis plena Clinia itaq̃ꝫ dilatione et mora Antiphile amice vehementer torquetur.

Si mihi scõe res de amore meo essent iamdudum(scio)venissent: sꝫ vereor ne mulier me absente hic corrupta sit:cõcurrũt multe opiniones:q̃ mihi aĩm exaugeant occasio loc⁹:

Ascensius.

Propterea quod in textu habetur sua qui narrat facinora sic intelligo is pater qui vbi adhibit paulo plus quam equum sup.est narrat mihi sua facinora.i. facta iuuenta que sepe detestanda sunt nunc.i.dum senex et sobrius est ait ꝛc.q.d.inepte sobrium alterius crimina damnare: qui sua ebrius profitetur iactabundus. Illud vero in fine. Tum quod dem ei ꝛc.sic accipiendum puto. Tum.i.deinde illud quod dem.i.donem vel donare possim ei.i.bacchidi:est recte pro eo quod est nihil. Quia enim ex verbis omnia seruabant verebantur dicere sibi nihil esse aut se a nullo peti.Ideoq̃ꝫ querenti patrifamilias quis me vult. respondebatur bona fortuna pater pro eo quod est nullus.et querenti quid tibi est.respõdebatur vt a Pamphilo in Ecyra. recte mater pro eo quod est nihil.Sic hoc loco:tum quod dem ei:est recte pro eo quod est nihil.q.d.nihil est mihi.i.nihil habeo quod dem ei:sed religio est.i.metus et timor (dicitur enim religio a religãdo eo quod mentem metu quodam ac obseruandi studio ligat) dicere nihil esse mihi.i.quod nihil habeam Item illud quod sequitur hoc ego mali non pridem ꝛc. Quia Valeñ. dicit plusculum temporis per pridem quam per dudum significari bene quadraret si dixeris. Non pridem.i.non multo tempore quod patet quia addit:neq̃ꝫ etiam dum sit pater ꝛc. quod est et necdum.i. et non adhuc scit pater: est enim tmesis.i.incisio quam inepti temesim vocant. Multe sunt vbi quam in hac comedia bone eruditiones. Nam cum dicit haud scit quam mihi nunc surdo narrat fabulam admonet patres coram pueris caste viuere.vnde Iuuenalis. Ne tu pueri contempseris annos.Sed peccatur obsistat tibi filius infans.i.adhuc facis nesciens.

Si mihi ꝛc. Hic mira amantis sollicitudo exprimitur,cui expectanti hora dies annus videtur. Cliti.si secunde res:id est prospere succedentes essent mihi de amore meo.i.q̃tum ad amorem spectat.Iamdudum:id est pauloante vel cape pro iampridem venissent.s.Antiphila et serui qui eam accersiuerunt scio:id est non dubito ꝙ iam venissent.sed vereor ne mulier.s. Antiphila corrupta sit.i.ne pecuniarum largitione ad alium diuerterit hic.i.in hoc loco me absente:id est q̃diu fui absens multe opiniones concurrunt.i.simul in mentem veniunt que exaugeant mihi animum ad credendum eam fuisse corruptã. Subdit ea que exaugent animũ ad id

credendũ videlicet occasio.i.opportunitas vt corrũpatur qr formosa ⁊ multis forte iuuenib⁹ placẽs ac nota locus: q.i. est in eo loco vbi alie sunt petulãtes:⁊ ideo cõtagiose facilis lapsu est etas qr iuuenilis et flore iuuẽte nitẽs q̃ plerũq3 lubrica est mala.i.improba mater sub imperio.i.sub potestate cuius est (hec oĩa exaugeãt animũ ad credendum eam esse hic corruptã) cui.s.matri sub cuius est imperio nihil est dulce.i.carum suaue placens preter.i. propter pecunias ⁊ mercedẽ. Cliti.o Clinia vocat eũ vt attendat quod dicere cupit. Cli. hei mihi misero.i.sentio me miserum: et illud dictum interiectionis vim obtinet. Cli.etiam caue ne aliquis exiens a patre vbi inepte dici solet de penes patrẽ videat te fore hic. Clinia.faciã.i.cauebo:sed ꝓfecto.i.certe animus presagit.i.prenũciat predicit presentit prediuinat mihi nesci o q̃d mali. Clit.pergin.i.conaris ne aut niteris seu ꝑsequeris diiudicare istud priusq̃ scias quid veri sit in eo. Cli.si nihil mali esset iã antiphila adesset.i.presens esset hic. Cli.iam.i. mox statim aderit.i.presens erit hic. Clini. qñ istuc erit q̃ aderit. Cli.non cogitas eã abesse.i.remotã esse lõgius.i. multũ longe hinc.i.ex hoc loco ⁊ nostin.i.cognoscis mores.i.modos mulierũ.dũ.i.q̃diu molliũtur.i.leues seu molles cute efficiuntur siue dũ fucantur ⁊ dũ.i.q̃diu comũtur.i.pectuntur annus est.i.annũ conterunt integrũ in lenienda seu molienda cute sua ⁊ in pectendis capillis. Clinia. o clitipho timeo. Cli.respira.i.resume vires recreate cessa a timore animũ reuoca seu resume collige te ad te redi resurgere a metu eccum.i.ecce hic prope dromonẽ vna cũ syro ipsi serui adsunt.i.appropinquant.i.prope sunt tibi.

¶ Ascensius.

Animũ exaugeãt.i. expresse augeãt ad credẽdũ corruptã esse:sunt q̃ exaugeãt legant:sed id lectũ nõ est vñ dici posset verius exaugeant.i.cruciẽt. Item illic dum molliuntur quidam legunt molliuntur.i.conantur proficisci.

An tu.⁊c. Hec scena plena est et suspitionis et timoris sed persona seruilis vtriq3 succurrit:serui aũt in fronte scene ex abrupto colloquunt̃ tanq̃ pergẽtes in incepto colloq̃o q̃d vltro citroq3 invia cõferebãt. Sy.ain tu.i.dicis tu verũ.q̃d aũt dixerit dromo nõ est curandũ. Nã iste est abruptus sermo ex cõi vie colloquio. Dro.sic est vt dico. Sy.verũ.i. sed dũ.i.q̃diu cedimus.i. cõmiscemus sermones.i.colloquia ille mulieres sunt relicte. Cedere vt vult Nonius vltra ceteras significationes interdũ significat cõmiscere.allegatq3 Luciliũ dicentem. tinee oĩa cedũt. i. cõmiscẽt vt ipse interpretatur.nostro autẽ hic proposito optime congruit. Clit.mulier adest tibi.i.ecce propinquat tibi mulier quam tãtopere optabas audin. i.vtrũ audis seruos Clinia. Clit. vero.i.certe vel ed ego nunc demum.i.nunc solum vel tandem video audio et valeo.i.sanus sum cum prius languerem pre timore ⁊ quasi cõsternatus essem mei sensus sua non recte exercebant officia. Sy.serui non videntes adulescentes pergunt in sermone incepto. itaq3 inquit Sy. minime mirum.i. non est mirandum si sint relicte: adeo.i. valde vel intantum sunt impedite.i.retardate ab incessu vel loci causam subdit. ducunt secum gregem.i. cateruam ancillarum.i. famularum ac si duceretur vnus grex ouium. Cliti. Perij.i. perditus sum et sancius illo dicto vnde ancille tam multe sunt illi.i.vnde tot acquisiuit ancillas. Cli. Mẽ.rogas. id est vtrum me interrogas. Sy. non oportuit relictas pro relinquere vt sepe accusatiuus ⁊ ablatiuus participiorũ preteriti temporis ponuntur pro infinitiuis.i.non oportebat relinquere eas portant quid.i. aliquid rerũ hoc est aliquas res quare non tuto incedunt sine tutoribus. Clin.hei mihi interiectio dolorem ostendens. Sy.pergit seruus in sermone quia dixerat portant quid rerum.i.aurum vestem ⁊.i.huc accedit quod vesperascit.i.vespera fit seu ad vesperam venitur et propterea non erant relinquende et non nouerunt:id est nesciunt viam stulte factum est a nobis illud.scilicet quod eas relinquimus.tu Dromo abidum.i.abi.vade dum est parelcon:id est abiectio syllabica abi ergo propere.i.celeriter obuiam.i.in occursum aduerbium est illis:scil3 mulieribus:quid.i cur stas. idest non vadis: proprie hoc dicit vteum accelerare efficiat. Clin.Veh mihi misero:quasi dicat sum maledictus et infelix. De quãta spe decidi:id est sum frustratus ⁊ deiect⁹. Cli.quid istud est autem.i.sed que res sollicitat:id est angit sollicitum reddit te. Cli.rogitas quid sit.viden.id est vides ne aurum vestem ancillas esse supple illi puelle quam ego reliqui hic cum vna ancillula; vnde

etas:mater:cuius sub imperio est:mala. cui nihil iam preter pretium dulce est. Cliti. Clinia. Cliti. hei misero mihi. Cli. etiam caue ne videar forte hic a te patre aliquis exiens. Cli. faciam. sed nescio quid profecto mihi animus presagit mali. Cliti. pergin istuc prius diiudicare q̃ scias quid veri fiet. Cliti. Si nihil mali esset: iam hic adesset. Cli. Iã aderit. Cli. q̃to istuc erit? Clin. Nõ cogitas hinc longius abesse ⁊ nostin mores mulierum dum molliunt̃ dum comuntur annus est. Cli. O clitipho time. Cli. Respira. eccum dromonem cum syro vna adsunt tibi.

Syrus. Dromo serui. Clitipho. Clinia.

Hec scena plena est timoris ⁊ suspitionis:quibus Clinia et Clitipho magnopere afficiunt̃.verũ Syrus vtriq3 succurrit diluẽdo quoad pot suspitiões ⁊ formidinẽ. Is inter narrãdũ pudicã Antiphile vitã ⁊ mores aperit quo ingẽti clinia gaudeo ꝑfundit. Tũ Bacchidẽ Clitiphonis amicã mira confidẽtis ad cenã: patre quoq3 preeunte adduci. Hanc tamen fingit esse Clinie: ita astute vt ⁊ clitiphoni gratificetur et eius patrem minime offendat.

An tu Dromo sic est. Syrus. verum interea dũ sermones cedimus:ille relicte sunt. Cliti. mulier tibi adest audin clinia? Clinia. Ego vero audio nunc demum: et video et valeo clitipho. Sy. Minime mirum adeo impedite sunt ancillarũ gregem ducunt secum. Cli. i. perij vnde illi sunt ancille. Cli. Me rogas? Sy. Non oportuit relictas portant:quid rerũ. Clit. Hei mihi. Sy. Aurum vestẽ ⁊ vesperascit:⁊ nõ nouerũt viã factũ a nobis stulte est. Abiduz tu dromo illis obuiã propere quid stas? Cli. Veh misero mihi quanta de spe decidi. Clin. q̃d istuc q̃ res te sollicitãt aũt. Cli. rogitas quid fiet:vidẽ tu ancillas aurũ:vestẽ quã ego cũ vna ancillula hic reliqui vnde esse eas censes. Cli. Vah. nũc demũ intelligo. Syr. Dij boni quid turbe est: edes nostre vix capient. scio:quid comedẽt? q̃d bibẽt? quid cene erit nostro miseri⁹? Sed video eccos quos volebã. Cli. O iuppiter vbinam est

censes.i.iudicas ea esse illi.Cli.Uah.irridẽtis siue illudentis interiectio est demum.i.tandem intelligo quid te sollicitat.Syrus.dij boni quid turbe est.i.que turba mulierũ admiratur tantã cateruã ⁊ senis sumptibus timet. Turba primo dicit turbationẽ inde perturbo cõturbo.deinde multitudinẽ que fere perturbatione nõ vacat. edes nostre vix eas capient.i.recipient eas:hoc est vix poterũt recipi in nostra domo: scio.i.non dubito q edes nostre vix eas capient:deinde subdit admirãdo quid comedent quid bibẽt:quid erit miserius nostro sene.i.Chremete.i. quid erit eo infelicius q̃ tantã turbam pauerit.Sed eccos.i.ecce:hic video eos quos volebã videre vel quos petebã.scz ambos adulescentes.Eccũ eccam eccos eccas signãt ecce hic eum eam eos eas ellum ellam ellos ellas signãt ecce illic eum eam eos eas ⁊ oia sunt aduerbia ab ecce cõposita. Clinia. O iuppiter qui iura hospitalitatis curas vbinam.i.vbi est fides.i.cõstantia et veritas siue fidelitas ac fiducia: dum.i. q̃diu ego demens.i. desipiens careo patria:errãs id est peregrinabũdus propter te : quia tua causa a patre sum expulsus verborũ increpationibus. O antiphila tu inter ea collocupletasti.i.ditasti te id est locupletẽ te effecisti ⁊ deseruisti.i.dereliquisti et habuisti contẽptui me in his malis propter quem seorsum.i.versor in summa infamia: et sum minus.i.non obseqũes meo patri menedemo. cuius scz patris nunc me pudet ⁊ miseret.i. verecundia teneor ⁊ misericordia eius patris qui cãtabat. id est freqũter inculcabat mihi mores harũ meretricum:antiqui canere pro eloqui capiebãt.Dolet ipse pater se frustra monuisse me vel poti⁹ sic intellige illud sup.quod seqtur dolet mihi.i.mihi dolori est scz eum patrẽ monuisse frustra neq potuisse vnq̃ expellere me.i.abducere abstrahere me ab hac.i.ab huius amore quod tamen nũc faciã.i. abstraham me ab ea nolui abstrahere me ab ea: tum.i.tũc cum illud scz me abstrahere potuit esse mihi gratum.i.iucundum:quia tunc fuissem patri obsecutus: ⁊ eius morem gessissem voluntati. Nemo est miserior me. Syrus.hic Clinia errat.i. in errorem labitur de nostris verbis.i. ꝓpter verba nostra videlicet.i.certe eis verbis que locuti sumus hic. O clinia accipis aliter tuũ amorem atq est.i.quam se habet.nam ⁊ vita eius puelle est eadem.i.modus viuẽdi eius est talis qualis fuit: et animus eius est idẽ.i.equalis similis erga te : ad id est sicut fuit prius quantum cepimus coniecturam ex ipsa re.i.ex ipsa ratione se habendi quam pre se fert.Clini. obsecro quid est quod dicis:nam nihil omniũ rerum.i. nihil est in omnibus rebus est mihi quod malum.i.potius velim quam me suspicarier.i. suspicari falso. id est immerito hoc. scz ea me deseruisse ⁊c.Syr.Primum.i. in primis scito sup.hoc quod sequitur:vt ne quid.i.vt non aliquid rerum huius puelle ignores: anus.i. vetula que dicta est ante hac.id est ante hoc tempus mater ei puelle nõ fuit mater eius ea anus obijt mortem.id est mortua est forte audiui hoc scilicet eam obijsse ⁊c.dum ipsa puella narrat altere more antiquo pro alteri mulieri:scz in via:id est interueniẽdum.Cli.quenam altera est cui dicis eam errasse id:hoc dicit.nam notandũ intellexerat amicam bacchidem aduẽtare cum Antiphila.Syrus.mane.i.siste interrogationes:⁊ me sine progredi quia sum volo: primũ.i.in primis enarrem.i. dicam recitem hoc.qd cepi.i.institui dicere post.i.postea.O clitipho veniã istuc.i.cadam super id quod interrogas.Cli. propera;properat qui festinãter aliquid agit aut dicit.Syr.iam primũ omniũ sic incipit multa pudicitie signa narraturus vt Linius.Jam primũ omniũ satis cõstat.Jmprimũ omniã.i.esse primũ omniũ quod sequitur vbi.i.cum ventũ est impsonaliter.i.peruẽtũ est ⁊ accessum aut appulsum a nobis ad edes.i.ad domũ puelle: dromo pulsat.i.pcutit fores.i. ostia domus quedã anus prodit.i.exit e domo vbi.i. postq̃ hec anus aperuit ostium cõtinuo hic dromo cõiecit.i.cum impetu ingressus est intro.i.in domũ ego consequor eum ⁊ ingredior.anus obdit.i.obijcit opponit pessulũ.i.repagulũ siue obicem siue obstaculũ foribus.i.ostio:de pessulo supius dictũ est.redit.i.reuertitur ad lanã.i.ad lanificiũ exercendum.O clinia potuit sciri hinc ex eo loco haud vsq̃ alibi poterat sciri qd studio.i.qua industria qua animi applicatione exegerit.i.traduxerit vitã.te absente.Exigere itaq vitã signat traducere:exigere vero fabulã signat expellere:⁊ non admittere vt in Andria.An exigẽde sint vobis prius.exigere aũt opus significat finire opus inceptũ ab ex ⁊ ago agis compositũ esse cõstat.Potuit itaq sciri vbi.i.quãto interuentũ est impersonaliter.i.inter tẽpus nõ expectatũ ventũ est mulieri.i.ad mulierẽ de improuiso.i.ex insperato:preter spem:preter opinionẽ:preter expectationẽ:nam ea res videlicet talis interuẽtus inopinatus dedit tum.i.tũc copiam.i.facultatẽ existimãdi.i.iudicãdi consuetudinẽ.i.cõuersationem vite quotidiane que cõsuetudo quotidie vite maxime.i.maiorẽ in modũ declarat.i.ostẽdit re ipsa nõ verbis:vt.i.qualiter.ingenium.i.natura cuiusq sit offendimus.i.inuenimus ipsam texentẽ.i.ordientẽ telam ⁊ filum filo iungentem in tela. Tela aũt dicitur oĩs pãnus tam laneus q̃ lineus studiose.i.curiose diligẽter:attẽte accurate.offendimus inq̃ eum vestitũ veste lugubri.i.luctuosa qua.s.lugebat anum defunctam propterea subdit opinor: eam fuisse ita vestitam

fides.Dum ego ꝓpter te errãs:patria careo demẽs: tu interea loci collocupletasti te Antiphila : et me in his deseruisti malis propter quã in summa infamia sum ⁊ meo patri minus obseqũes. Cui⁹ nũc pudet et miseret que harũ mores cãtabant mihi monuisse frustra dolet neq eũ potuisse vnq̃ ab hac me expellere: quid tñ nũc faciã:tum cũ gratũ esse potuit nolui.nemo est miserior me.Sy.hic de nostris verbis errat videlz que hic sumus locuti Clinia aliter tuũ amorẽ atq est accipis. Nam et vita est eadẽ ⁊ animus erga te idẽ ac fuit q̃tũ ex ipsa re cõiecturam cepimus.Clit.quid obsecro est. nam mihi nunc nihil rerũ omniũ est q malum q̃ me hoc falso suspicarier.Sy.hoc primum vt ne q̃d huius rerũ ignores anus(que est dicta mater ei ante hac)non fuit:ea obijt mortem. hoc ipsa in itinere altere dum narrat forte audiui.Clit. quenam est altera. Syrus. mane hoc quod cepi primũ enarrem.Clitipho post istuc veniam. Cliti. propera.Syrus.iam primum omnium vbi ventum ad edes est. Dromo pulsitat fores. anus quedam prodijt hec vbi aperuit ostium continuo hic se coniecit intro: ego cõsequor:anus obdit foribus pessulum ad lanam redit: hinc sciri potuit haud vsq̃ alibi Clinia quo studio vitam exegerit te absente vbi de improuiso est interuentum mulieri. Nam ea res dedit tum existimandi copiam quotidiane vite cõsuetudinem: que cuiusq ingenium vt sit declarat maxime texentem telam studiose ipsam offendimus:mediocriter vestitã : veste lugubri: eius anuis causa (vt opinor) que erat mortua:

sine auro tum ornatam:ita vti que ornãtur sibi : nulla malam re esse expoliatam muliebri. Capillus passus, prolixius circum caput reiectus negligenter:pax. Clit. Syre mi obsecro ne me in letitiam frustra coniiciãs. Syr. anus sub tegmen nebat:preter eam vna ancillula erat: hec texebat vna pãnis obsita neglecta immunda illuuie. Clini. Sic hec vera sunt. Clinia (ita vt credo) quis est te fortunacior : scin tu hanc quam dicit sordidatam ꝛ sordidam:magnum hoc quoq̃ signum est dominam esse extra noxam:cum tam negligũtur eius internuntii. Nam disciplina est iisdem numerarier ancillas primum ad dominas que affectãt viam. Clitip. Perge obsecro te et caue ne falsam gratiã studeas inire quid ait: vbi me nominas? Sy. vbi dicimus rediisse te:e rogare vti veniret ad te mulier telam deserit continuo ꝛ lachrymis opplet os totũ sibi:vt facile scires desiderio id fieri tuo. Cli. pre gaudio (ita me dii amẽt) vbi scin nescio ita timui. Clitip. At ego nihil esse sciebam Clinia. agendum vicissim Syre. dic que illa est altera. Syrus. Adducimus tuam bacchidẽ. Cliti. Hem quid bacchidem. Eho sceleste quo illam ducis. Syr. Quo ego illam ad nos scilicet. Clitip. At patrem ne? Sy. Ad eum ipsum. Cliti. O hominis impudẽtem audaciam? Sy. Heus tu:non fit sine periculo facinus magnum ꝛ memorabile. Clitip. Hoc vide in mea vita tu tibi laudem is quesitum scelus: vbi paululũ modo te fugerit ego perierim quid illo facias. Syrus. At enim. Clitip. quid enim. Syrus. si finas dicam. Clin. Sine. Clitip. Sino. Syrus. ita res est hec nunc quasi cum Clitipho. Quas (malũ) ambages mihi narrare occipit. Clinia. Syre. verum hic dicit mitte ista atq̃ ad rem redi. Syr. enimuero reticere nequeo multis modis iniuriis Clitipho est:neq̃ ferri potis est. Clin. Audiendum Hercle

causa anuis.i.vetule que erat mortua. Anuis hic legi debet in casu gignendi.nam vt Gelli.inquit antiqui dicebant senatus senatuis domus domuis.sic anus anuis pro anus gtõ:offendimus inq̃ eam tum.i.tunc ornatã sine auro:ita.i. eo modo vti.i.sicut vel quẽadmodũ ille mulieres que ornãtur sibi:vt.i.vt sibi placeãt non vt placeant amatoribus.honeste em̃ mulieres reiiciunt vestiunt sordes.honesteq̃ sibi vestiri cupiũt offendimus inq̃ malã.i.genã partẽ.s.illã que rotũda est in speciẽ mali inter oculos nasum ꝛ buccam nulla pro nõ ꝛ vlla nõ expolitã.i.non fucatã re muliebri.i. fuco quo mulieres molles vtũtur ad expurgandã cutẽ ne rugescat seu soluatur in rugas qđ senescentibꝰ cõtingit. capillus.i.capitis pilus siue crinis eius erat sup.passus.i.sparsus:solutus per collũ a pãdo is. qđ est extẽdo dis.explico cas.quasi extẽsus ꝛ explicatꝰ erat inq̃ prolixus.i.lõgus erat inq̃ capillus eiꝰ: pax aduerbiũ grecũ. vt ait Priscianꝰ.i. tantũmodo:reiectus negligẽter circũ caput.Cliti. O mi syre obsecro ne cõiicias.i.immittas me in letitiam frustra.i.sine causa.Sy.anus.i.vetula cum qua viuebat et q̇dẽ lasciuie internuncia. nebat.i. filabat sub tegmem.i.filum quod in.tela texenda stamen intercurrit. Preterea.i. preter eam anum vna ancillula erat ea texabat.i.filũ filo iungebat. vna.i.simul ancillula dico obsita.i.inuoluta circũdata pãnis.i. vilibus indumẽtis ꝛ crasso filo cõtextis. Inde pãnosus vili panno indutus.ancillula inq̃ neglecta.i.obiecta contẽpta spreta qñ non vt solent eiusmodi ancille apparata immũda.i. feda illuuie.i.sorde.Clit.o clinia si hec sunt vera ita vt credo quis est fortunacior.i.felicior te in abltõ: scin.i.scis ne.i.cognoscis ne hãc ancillã quã Syrus dicit sordidatã ꝛ sordidã. Sordidus aliq̇s dicitur a natura.sordidatus vrgẽte necessitate q̃z.i. etiã hoc est magnũ signũ dominã esse extra noxã id est culpã cum internũtii eius.i. qui nũtia ferũt ad amatores ꝛ referũt ad amatas quos aliqui gamagogi dicũt ducẽdis mulieribus vtrũ bene nec ipsi viderint.Cum ergo internũtii eius tam negliguntur.i.parũ apparãtur ꝛ curantur. Posuit autẽ internuntiũ in masculino: nam interdum habẽt puellos internũtios:interdum puellas. Et q: masculinũ prepõderat feminino : ideo in masculino posuit vtrosq̃ intelligendo. nam disciplina.i.ars meretricãdi est iisdẽ.s.amatoribꝰ : primũ ancillas meretricũ vel amasiarũ numerarier.i. affici numeribus que.s.ancille affectãt.i.preparãt : disponũt prõpto animo faciũt viã.i.ingressum accessum ad dominas suas. Affectare vt inq̇t Festus est pronũ animũ ad aliquid faciẽdum habere Laurentius inquit. Affectare esse affectu ꝛ conatu alterius virtutem emulari quam assequi nequeas refragante natura. Seruius aũt hic interp̃tatur affectant viã pro preparant:quemadmodũ ꝛ illud Vergilianũ. viãq̃ affectat olimpo.i.vt interp̃tatur: ille p̃parat sibi diuinos honores seu disponit. Cli. obsecro te perge.i. p̃sequere in incepta narratione tu syre et caue ne studeas.i.de industria labores inire gratiam falsam.i.captare meã beneuolẽtiã mẽdacio. nam ipso rescito gratia inita frustraberis. q̇d ait ipsa Antiphila: vbi.i.qñ nominas me. Sy.vbi.i. qñ dicimus te rediisse ꝛ te rogare: vt veniret ad te continuo.i.ilico mulier.s.Antiphila deserit telam quã texebat.ꝛ opplet.i.replet sibi totũ os.i.totam faciem lachrymis:vt.i.ita ꝙ facile.i.clare : scire id fieri tuo desiderio.i. vt desideras fieri. vel posuit tuo pro tui vt sit desiderio.i. amore tui ꝛ cupiditate tui videdi. Cliti. ita dii me ament:vt verũ.s.dico affirmãtis id dictũ est nescio vbi sim.i.mei sum oblitus:ꝛ extra me sum pre gaudio.s.nimio : ita.i. adeo timui opposit[illegible] propterea ex altero opposito qđ optabã accedẽte in tantã incessi letitiã. Cliti. At.i.sed ego sciebã nihil esse O clinia propter qđ deberes timere o syre agedũ.i.eya vicissim.i.contra vel cursus dic que est illa altera. Sy. adducimus bacchidem tuã amicã. Cliti. Hem interiectio indignãtis quid modus admirãtis bacchidẽ adducitis scz iterũ hoc admirãdo p̃nũciandũ est eho.interiectio monẽtis attentionẽ:ꝛ vt si statur gradus poscẽris. O sceleste.i.scelerose qui ducis illã bacchidem. Syr. petis sup.quo ducã illã.s.i.certe ad nos.i.qđ dici solet:sed inepte penes nos. Cliti. ne.i.vtrũ ducis illam ad patrem.i.vt ita dicã penes patrẽ ꝗuis barbare:sed interpretationis causa ponitur. Sy. duco illã ad eum ipsum patrẽ:interpretando vt prius. Cliti. O audaciã.i.temeritatẽ impudentẽ.i.effrenatã hominis.s.Syr. Sy. heus tu aduerbium est vocãdi heus ꝛ excitãdi ad attendendũ facinus.i.factũ magnũ.i.magni põderis:ꝛ memorabile.i.dignũ memoria: nõ fit sine periculo. Et est sentẽtia exornatio rhetorica. Cliti. vide.i.animaduerte cõsidera hoc qđ sequitur. O tu scelus.i.tu scelerose adeo:vt ipsum scelus dici possis:tu is.i.vadis:pergis quesitũ.i.ad querendã tibi laudem in mea vita.i. in vite

mee periculo quãdoquidẽ dicturus es perierim si quid offendatur seu erretur.vbi.i.in qua via. fine faciẽdi ratione.'si modo.i.tñmodo quid.i.aliquid paululũ.i.etiã paruũ admodũ fugerit te.i.tantũmodo paululũ erraueris in ea techna exercẽda.q̃ paras perierim.i.eo tpe perditus ero.tẽpus pro tpe quid facias in illo tpe.Syr.At eñ.i.sed certe faciã sup. quod intẽdo.vel non est periculũ.vel nihil me fugiet ⁊ similia. Nam Clitipho more impatiẽtis eius sermonẽ interru= pit inquiẽs.Cliti.quid eñ.q.d.quid vis dicere cum tuo eñ.Sy.dicã si sinas.i.permittas: patiaris. Clinia.tu Ciltipho

est:tace.Clitipho.Quid est.Syrus.Uis amare:vis po= tiri vis : quod des illi effici. Tuũ esse in potiũdo peri= culum non vis:haud stulte sapis. siquidem id sapere: est:velle id quod nõ potest cõtingere aut hec cum illis sunt habẽda:aut illa cum his admittẽda sunt harum duarum conditionũ nunc vtram malis vide.Et si hoc consilium(quod cepi)rectum esse ⁊ tutum:scio. Nam apud patrẽ tua amica tecum sine metu vt sit copia est? Tum quod illi argentũ es pollicitus:eadẽ hac inueniã via.qđ vt efficerem:orando surdas iam aures reddide= ras mihi quid aliud vis tibi. Cli.Siquidẽ hoc fit.Sy. siquidẽ experiũdo scies.Cli. Age age cedo istuc tuum consilium quid id est.Sy. Assimulabimus tuã amicã huius esse.Cli.pulchre.cedo quid hic faciet de sua? an ea quoq̃ dicetur huius si vna hec dedecori est parum? Sy.Immo ad tuam matrem deducetur. Cli.quid eo. Syr.Longum est o Clitipho.si tibi narrem q̃obrem id faciã:vera causa est.Cli.Fabule nihil satis firmi.video q̃obrem accipere hunc mihi expediat metũ.Sy. Ma= ne habeo aliud si istuc metuis q̃ ambo ↄfiteamini sine periculo esse.Cliti. Hmõi obsecro aliquid reperi. Sy. maxime: ibo obuiam his dicam vt reuertantur domũ. Cli.quid dixi? Syr. Ademptum tibi iam faxo omnem metũ:in aurem vtrãuis ociose : vt dormias. Clitipho. quid ago nunc? Syr. Tu ne? quod boni est. Cli. Syr. dic modo verum.Syrus. Age modo hodie sero : ac ne quicq̃ voles.Clinia.Datur fruare dum licet: nam ne scias eius si sit potestas posthac an vnq̃ tibi. Clin.Syre inq̃. Syr. Perge porro : tum istuc ago. Clin. Uerum hercle istud est : syre syre inq̃ heus heus syre. Syrus. Conculcauit quid vis? Cli.Redi redi.Sy. Adsum. dic q̇d est iam hoc quoq̃ negabis tibi placere? Clinia.im=

sine.i.permitte vt pgat pducturus suũ ↄsiliũ.Cli. sino.i.facio illi copiã seu permitto. Syrus.res est ita.i.ita se habet negotiũ.hec an bacchis an Anti phila incertũ est eñ hic oratio imperfecta a Cliti= phone interrupta nũc q̃uasi cum quid velit dicere nescitur interruptione impedientis.⁊ ideo liberũ est vnicuiq̃ subaudire qđ placeat. Cliti.quas ma lum ambages occipit.i.incipit narrare mihi.i.qđ dici solet quas male gratie circuitiones sermonũ verbo⁊ ⁊ inuolucra iste incipit narrare mihi.Ubi malũ est aduerbiũ vel interiectio interposite indi gnationis:vel quo supius satis aperte diximus. Cli.iste.s.Clitipho dicit verũ mitte.i.omitte ista.i. tales ambages : atq̃ redi ad rem.i.ad institutum propositũ.Sy.Enimuero.i.certe:nequeo reticere: id est nõ possum cõtinere quin dicã hoc quod mo net mihi stomachũ videl; q̃ Clitipho est iniuri⁹: id est infestus molestus ac nõ equus multis mo= dis:neq̃ potis est.i.non põt ferri.i.tolerari:vel nõ põt ferre ea que dicũtur ei:neq̃ patientiã habere donec narrauerim.Cli. Hercle audiendũ est quid dicat.s.Tace.Clitip.quid est.Sy.vis amare.i.esse amãs.Uis potiri amata.i. quod inepte solet dici. Uis gaudere amata:vt rex potitur regno: vbi di= cũt rex gaudet regno vis effici.i.inueniri aliquid sup.quod des illi meretrici. Nõ vis periculũ esse tuũ in potiundo.haud.i.non stulte sapis: ironice dicit quidẽ.i.quia id sapere.i.velle contingere: id est assequi quod nõ potes.Uel si sit potest sic intel lige.i.sapere.Per ironiã dicit velle.i. illud optare non põt contingere.i. euenire.'Aut hec pericula sunt habenda cum illis.i.cum his que dicta sunt videl; amare:potiri : inueniri:aut aliud hmõi qđ detur aut illa voluptaria.s.amare : potiri ⁊c.sunt admittẽda cum illis periculis. Nunc vide. cogita examina vtrã.i.quam:si liceat dici: harum duarũ conditionũ.i. optionũ electionũ malis.i. potius velis.Et si.i.q̃uis scio hoc consilium quod cepi.i. inivi suscepi esse rectũ ⁊ tutũ.i.absq̃ piculo.Nam copia est.i. facultas est seu facile factu est vt. i. q̃ tua amica sit tecum apud patrem tuũ sine metu. Tum.i.deinde post hoc inueniam hac eadẽ via.i. hoc eodẽ modo seu hac eadẽ ratione argẽtum qđ pollicitus es illi amice.Quod vt efficerẽ.i.vt inue nirem argentũ quod illi pollicitus es:orãdo.i. ro gando etiã atq̃ etiã reddideras mihi iam aures surdas.i.attonitas obtusas stupidas : quid aliud tibi vis.Cliti.Siquidem.i.si certe hoc qđ dicis fit. Sy.dicis sup.siquidẽ ⁊ propterea videris dubita= re:scies.i.effici experiũdo.i. cum experieris re ipsa quod dico.Cli.age age hortantis est aduerbiũ ge minatum maioris causa exhortationis cedo.i.dic istud consiliũ tuũ quid id.s. consiliũ est.i.quale est seu quod est illud tuum consiliũ. Sy.assimulabi= mus.i. fingimus tuã amicam sc; bacchidem esse amicã huius Clinie.Cli.pulchre.i.iucũde excogi= tasti seu dicis ridendo cum hoc dicit Clitipho quid sua amica faciet hic an quoq̃ ea.s.Antiphila dicetur esse amica hu ius Clinie.s.hec vna.s.Antiphila parũ dedecori.i.affert dedecus.q.d.si hec vna dedecus parit quãtũ esset illi dedecori si diceretur duas habere.Sy.Immo.i.sed ipsa Antiphila deducetur ad matrẽ tuã.s.sostratã.Clit.quid.i.ad matrẽ. Sy.O clitipho lõgũ est si narrẽ tibi.q.d.lõgũ esset tibi a principio narrare.Uera causa est q̃obrẽ.i.pPter quã faciã id.i.suadeã eam deduci ad matrẽ.Clit.Fabule sunt sup.i.nõ sunt nisi nuge ⁊ iocularia verba neq̃ vera neq̃ verisimilia : ⁊ pPterea sunt fabule nihil satis firmi.i.nullã rem satis firmã certã ac stabilẽ in tuo consilio video.i. intelligo esse sc; q̃obrem.i. propter quã rem expediat mihi.i.sit mihi vtile accipere.i.subire hũc metũ. Sy.mane.i.tace audi qđ dicturus sum ⁊ siste verba tua.habeo.i.scio aliud si metuis illud sc; quod suadeo puta vt assimuletur tua esse huius ⁊ sua ad matrẽ deduca tur:quod vc; illud qđ habeo ambo cõfiteamini esse sine periculo.Obsecro reperi aliqđ hmõi.i.tale qđ confiteamur esse sine periculo.Sy.maxime.i.libẽtissime reperiã ibo obuiã illis sc; mulieribus.dicã eis vt reuertatur hinc.i.ex hoc loco. domũ in edes suas vnde venerũt quãdo nõ vis eas recipi.Cli.Hem.indignãtis est:qđ dixti.i.dixisti.Sy. Jam faxo idẽ faciã oẽm metũ adẽptũ.i.ablatũ tibi.i.a te.q.d.abstergã statim oẽm animi tui metũ:nam dicã amice tue vt in domũ re= uertatur:vt dormias ociose.i.trãquille qete secure absq̃ sollicitudine ⁊ metu in vtrãuis aurẽ.i. vt dormias quiete super

Immo syre ⁊ me meū meum amorem ⁊ famam permitto tibi tu es iudex. ne q̇d accusandus sis vide. Syr. Ridiculum est te istuc me admonere. Clit. quasi istic min⁹ mea res agatur q̄ tua hic si quid nobis forte aduersi euenerit tibi erunt parata verba huic homini verbera. Quapropter hec res neutiq̄ neglectui est mihi. sed istuc exora vt suā esse assimulet. Cli. Scz facturū me esse in eū iā res rediit locū vt sit necesse. Cli. merito te amo clinia. Cli. verū illa ne q̇d titubet. Sy. Perdocta est ꝓbe. Cli. At hoc demiror qui tam facile potueris persuadere illi que solet quosq̄ spernere. Syr. In tempore ad eam veni: quod rerum omnium est primū. Nam miserū quēdam offendi ibi militem eius noctem orantē: arte hec tractabat virum: vt illius animum cupidū inopia incēderet: eademq̄ vt esset apud te ob hoc q̄ gratissima sed heus tu vide sis: ne quid imprudens ruas. Patrē nouisti: ad has res q̄ sit perspicax ego te autez noui q̄ esse soleas impotens. inuersa verba euersas ceruices tuas gemitus. screatus. tussis. risus. abstine. Cli. Laudabis. Syrus. Uide sis. Cli. Tutemet mirab ere. Syrus. Sed q̄ cito sunt consecute mulieres. Cliti. Ubi sunt? cur retines? Syrus. Iaz nunc hec nō est tua. Cli. Scio apud patrē at nūc interim. Sy. Nihilomagis. Cli. Sine. Sy. Non sinam inq̄. Cli. q̄so paulisper. Sy. veto. Cli. Saltem salutare. Syrus. abeas si sapis. Clitipho. eo. Quid istic? Sy. Manebit. Cli. O hominē felicē. Sy. Ambula.

Bacchis meretrix. Antiphila mulier. Clinia. Syrus.

vtrūlibet latus aut super dextrū quod per dextram aurē designatur: aut super sinistrum quod per sinistram autem declaratur in tali genere dicendi. Clit. quid ago. i. quid facio nunc dubius ⁊ perplexus querit cōsilium timet pericula et amica egerrime fert abscedere. Sy. tu ne. i. vtrū petis quid agas: agis sup. quod est boni. i. quod spectat ad virum bonum. Non boni est velle. abscedere lasciuas mulieres: ⁊ hoc totū dixit ridendo eū. Cli. O syre dic modo. i. dic nūc mihi verū quasi dicat nunc vere quid facere velis. Sy. Age. hortantiū est particula qua se hortatur syrus: vt obuiā mulieribus eat dicturus vt reuertantur. dicā sup. verum modo. hodie sero. i. vesperi ac ne quicq̄. i. frustra voles quoniā statim reuocabis voluntatē et impedies quominus dicā verum vt prius fecisti: vel sine ⁊ quicq̄ sint duo verba sic astrue: ac ne. i. nō vales. i. nō permittes quicq̄ dici scilicet a me nā impedies vt pri⁹. Clin. dat. i. ꝯce dit tibi ostēdere verū fruare. i. vtare ea facultate dicēdi veri dū. i. q̄diu licet. i. permittitur. nā nescias an vnq̄ potestas eius scilicet ostēdēdi veri sit tibi posthac. i. permittatur tibi post hoc tēpus. Interea Syrus ad mulieres se conferebat quē abeuntē clitipho primo paululum reuocat. Deinde ipso calescēte magis ac magis amore ⁊ syro pergēte vehementissime reuocat. Clit. Syre inq̄. i. dico hoc ita dicit, vt paulisper eum retineat. Sy. perge. i. ꝓsequere in me reuocando quantū voles: porro. i. sed tū ago istuc. i. mulieribus eo obuiam amicā tuā remissurus. Quod vt vidit clitipho syrum pergentem in incepto veritus ne sue amice presentiam amitteret subiūgit cli. Hercle istud est verum te studere vt amicam remittas. Syre syre inq̄ heus heus syre aduerbium vocantis est hec particula heus. Syr. dicit hoc apud se syrus ipse amator cōcaluit. i. amoris ardore exarsit quapropter sic me reuocauit vehementer deinde rñdet ei quiduis. Cliti. Redi redi. i. reuertere noli remittere amicā. Sy. adsum. i. presto sum hoc dixit postea q̄ paululum rediit ac prope clitiphonē fuit dic quid est propter quod me reuocas. Iam. i. statim quoq̄. i. etiā negabis hoc placere tibi vez ꝙ amica veniat et non reuertatur. Cliti. Immo o syre permitto. i. cōmitto tibi seu credo ⁊ trado me tibi Clitiphonem ⁊ meū amorē ⁊ famā meā: tu es iudex. i. tuo arbitrio cōmitto me ⁊ amorē ⁊ famā: vide nequid i. ne in aliquo vel ꝓpter aliq̇d sis accusand⁹. i. reprehēdēdus. Sy. O clitipho ridiculū est. i. stultū est ac ridēdum te admonere me istuc. Admoneo te hoc dicim⁹ cū duob⁹ accusatiuis quasi. i. tanq̄ dicere velis ꝙ mea res minus agatur q̄ tua istic. i. in ea fictiōe. quasi dicat videris ita admonēdo me putare q̄ min⁹ mihi ex ea re impēdeat periculū q̄ tibi: vel qd id caute fieri min⁹ mea intersit aut minus ad me spectet q̄ a te. Nā cū Hora. inquit. Nā tua res agit̃ paries cū ꝓximus ardet. intelligit̃ sic tibi imminet periculū proxime ardēte vicino pariete vel negotiū de incēdio parietis vicini ad te pertinet. Nā res in eo dicēdi genere capitur pro negotio. preterea hec particula quasi hic capit̃ ironice vt sepe precipue cū iungit̃ cū vero etiā sine exēplorū plena sunt omnia. Si forte aliquid aduersi euenerit nobis hic. i. in hac fictione suscepta hoc est si forte quicq̄ in hac re non ꝓspere successerit verba erunt tibi parata ad me obiurgandum verbera erunt inq̄ parata huic homini. id est mihi. Nam hic dicitur de persona loquentis: iste de persona audientis: ille de persona remota ab vtroq̄. Quapropter hec res quam cogito facere. neutiquam: id est nullatenus nullo modo est mihi neglectui. id est, a me negligitur: immo est maxime mihi cure: nam res mea agitur: ⁊ in ea periculū mihi cōmune tecum impendet: sed exora istunc. scilicet cliniam hoc est persuade illi vt assimulet. i. fingat tuam amicam esse suam. Cli. scilicet. i. profecto certe res rediit in eum locum. i. negotium hoc in eum peruenit statum: vel cousq̄ peruentum est in negotio isto vt necesse sit me esse facturum. i. quod faciam non. Cli. O clinia merito. i. non iniuria amo te. Cli. verū. i. sed nequid. i. in aliud: illa. scz bacchis titubet. i. vacillet: sed semper sit stabilis ⁊ firma: vbi ne capit̃ prohibitiue: neq̄ est opus intelligere timeo. Admonet autē clinia vt bacchis nullatenus verbis suis aut gestis aut vultu titubet. i. vacillet: ne forte deprehenderetur eā non esse suam. Syrus. bacchis est perdocta ꝓbe. i. peritissima taliū simulationū. vbi probe capi potest pro satis aut rite aut oportune. Cli. ad hoc. i. preterea: demiror. i. valde miror qui. i. quomodo potueris persuadere illi bacchidi. tā facile: vt scz veniret. q̄ bacchis solet spernere quousq̄ i. oēs. Syrus. Ueni ad eā in tpe. i. intēpestiue ⁊ oportune: quod scz venire ad aliquē tēpestiue: est primū. i. optimū precipuū oīm rerū valentiū ad obtinendum. Nā offendi. i. inueni ibi apud eam quēdā miserū militem orantem. i. petētē noctē eius. i. petētē eius copiā nocturnā fieri sibi hec bacchis tractabat. i. fouebat arte. i. astutia meretricia virū scz miserū illū vt incēderet. i. inflāmaret animū illi⁹ militis cupidū. i. amore captū ⁊ ardore cupidinis: inopia. i. carentia sui qr inter fouēdū eū seu tractādū nō se amorē gesturā ꝓmittebat. Nitimur aūt inuetitū semper: cupimusq̄ negata: ⁊ vt inq̄ eadē esset q̄ gratissima. i. etiā atq̄ etiā grata apud te. ob hoc. i. ꝓpter talē repulsionē militis: sz heus tu admonentis ⁊ vocātis est aduerbiū ac poscētis attētionē, vide. i. caue sis. i. si vis nequid. i. ne aliquantulū: ruas. i. labaris: erres

imprudens.i.inconsideratus non satis aspiciēs q̄d faciendū sit vel pōt dici ne q̄d.i.ne in aliquod dictū aut factū ine= ptū ruas.i.cū impetu incurras:imprudens inconsult⁹. Nonisti patrē tuū ꝙ.i.ꝙtū sit perspicax.i.subtilis: astutus ad has res percipiēdas.s.aut.i.sed noui te ꝙ soleas esse impotens.i.tuoꝝ appetituū minime moderator. Nā is impotēs dicitur qui suis affectibus ac animi passionib⁹ nō pōt modū adhibere ac eas cohibere:sed ab illis victus trahit quo cunq̃ ferant ⁊ rapiant eū abstine.i.siste:cohibe reprime verba inuersa.i.i ambiguū iactata ⁊ in ↄtrariū versa: seu prepo

In hac scena poeta meretricū conditionem exprimit quod non potuit competētius exeq̄ ꝙ per Bacchidē q̄ noi meretricio impri= mis fauet. Et quum alibi quoq̃ reprehendant nihil aliud ex adule= scentū amore querere ꝙ pecuniaꝝ extorsionē. Hic etiā iocunda amā tium congressio a poeta significanter exprimitur.

Edepol te mea Antiphila laudo ⁊ fortunatā iudico id dū studuisti isti forme vt mores cō similes forēt minimeq̃ (ita me dij amēt) mi ror si te tibi quisq̃ expetit. Nā mihi quale ingeniū haberes:fuit indicio oratio tua et cū egomet nūc mecū in animo vitā tuā considero adeoq̃ omniū vestrarū vulgus que ab se segregant: ⁊ vos esse istius= modi:⁊ nos nō esse haud mirabile est. Nā expedit esse bonas vobis:nos quibuscum est res nō sinunt quādo quidem formam impulsit nostra nos amatores colūt hec vbi immutata est illi suum animū alio conferunt. nisi prospectū interea aliq̄d nobis est deserte viuimus. vobis cum vno simul etatem agere decretum est viro cuius mos maxime est consimilis vestrum hi se ad vos applicant hoc beneficio vtriq̃ ab vtrisq̃ vero deuinci= mini vt nunq̃ amori vr̄o vlla incidere possit clamitas. Antiphi. Nescio alias me scio pridem semꝑ fecisse sedu lo:vt ex illius cōmodo meū parare cōmodū. Cli. Uah. ergo mea ātiphila tu nūc sola reducē me i patriā facis nā dū abs te absuz oēs mihi labores fuere (quos cepi) leues preter tui carēdū qd̄ erat. Sy. Credo. Cli. Syre. vix suffero hoccine me miseꝝ nō licere meo modo inge nio frui. Sy. immo vt patrē tuū vidi esse habitū diu du ras dabit. Bac. Quisnā hic adulescēs intuet̄ nos. An ti. Ah retine me obsero. Bac. Amabo q̄d tibi est. An= tiphila disperij misera. Bac. Quid stupes Antiphila. Antip. Uideon cliniā:an non. Bac. quem viden. Cli. Salue anime mi. Antiphi. O mi expectate clinia salue

stere pnūciata.abstine inq̃ tuas ceruices,euersas i.noli ōndere colla tua indomita. Ceruix ei est po sterior colli pars.poniturq̃ pro superbia seu cōtu macia quadā ac rigore mētis vir dure ceruicis.i. indomabilis ⁊ mentis rigorē pre se ferens tanq̃ nemini caput inclinare velit. Euertere interdum signat destruere vt euertere vrbē.i.destruere ⁊ eā demoliri ac dissipare ac etiā subuertere. Interdū euertere significat prosternere ⁊ facere vt qd̄ sta= bat nunc pstratū iacet ⁊ ab hac significatiōe ma nauit precedēs:nā euertitur vrbs cū menia que prius stabant diruunt̄. Itē mulier querens dra= gmā euertit tōtā domū.i.inquirendo illā omnia que in domo sunt iacit huc ⁊ illuc ⁊ a suo ordine dimouet. Itē in iure sepe dicitur euertit plaustrū seu currus qn̄ prosternit̄ ad terram. Abstine inq̃ i.cohibe gemit⁹.i.suspiria screat⁹. i.sputa a screo as.quod significat screatus eijcere ex ore abstine inq̃ tussis.i.tusses hoc est contusiones pectoris: ac precordioꝝ. Abstine.i.cohibe tādē risus ne sol uaris seu effundaris in risum. Ubi est notandum abstineo verbū posse iungi genitiuo:vt apd̄ Ho= ratiū. Abstineo iratū. Itē accusatiuo vt hic. Item ablatiuo vt sepe. Posset tn̄ hec structura ita fieri vt abstineo nō iūgeret̄ accusatiuo repetēdo noui sic noui tua inersa verba noui euersas ceruices tuas gemitus screat⁹ tussis ⁊ risus ibi multa ponit Te ren. que ab amāte vecordi fieri solēt. Cli. Lauda= bis i.probabis meos gestus.s.⁊ mores me habē= di vbi tp̄s erit. Sy. vide sis .i.si vis. Cli. Tutemet mirabere meas rationes me habendi. Sy. sz quā i.quantū cito mulieres consecute sunt. Cliti. Ibi impatientia amātis ostendit̄ vbi sunt mulieres: cur retines eas neq̃ sinis nos illarū presentia de lectari. Sy. iam nunc hec bacchis non est tua ami ca. Cli. scio ꝙ apud patrē non est mea:at.i.sz saltē nunc interim.i.interea priusq̃ ad patrē eatur si= ne mea vt sit. Sy. nihilomagis.i.nō plus est tua nunq̃ apud patrem. Cli. sine.i.permitte me dele ctari eius presentia. Sy. inq̃.i.dico tibi nō sinam i.nō patiar. Cliti. queso paulisper.i. paruo tēpore sinas.s.me delectari eius presentia. Sy. veto.i.p= hibeo.s.te frui eius presentia. Cli. saltē sine.i.per= mitte me salutare eā.i.vt eam salutē. Sy. abeas.i. discedas si sapis.i.qd̄ dr̄ iepte si facis ꝙ sapiens. Cliti. eho.i.discedo q̄d istic.i.iste clinia faciet: scz Sy. manebit.i.remanebit nō discedet. Clit. o hoiez felicem.i.dico hominem.s.cliniam plurimū felicē qui maneat cum amica. Sy. ambula.i.ingredere viam ⁊ perge ꝙuis inuitus. Ascensius.

Datur fruare dum licet plurimi sic inter pretantur.vt Clinia ad Clitiphonē id dicat de voluptate qua in amice presen tia fruatur. Non autem ad syrum deve ritate atq̃ ita dicūt. O Clitipho datur: i.deorum beneficio vel fortune benignitate tibi conceditur frui amica fac igitur fruare.i.fruaris ea dum.i.donec:licet.i.licitum est. Nam nescies an vnq̃ posthac. i. amodo sit tibi potestas eius.i.an vnq̃ posthac ea potiri dabitur ad dominas que affectant viam. Alij legunt qui vt sit ijsdem qui affectant.i.appetunt.illud aūt huiusmodi aliquid reperi scribendum est nō repperi:q̄ presentis tēporis imperatiui est modi quod vnico prescribitur.

Edepol ⁊c. Hic per meretricem optime conditio meretricis exprimit̄ simulq̃ amantū congressio signā tissime representat̄ Bacch. edepol.iurantis est aduerbiū quasi per edem polllucis. Per castorem ⁊ pollu cem apud vetustissimos mulieres iurabant:o mea antiphila.i.amica mea laudo te que dixisti te velle tra ducere vitam cum vno solo ⁊ iudico te fortunatam.i.felicem cum studuisti id quod sequitur. Studeo in terdum iungitur datiuo cum significat incumbo. Interdum accusatiuo cum significat magno studio aliquid conari vt hic cum studuisti.i conata es id videlicet vt mores forent consimiles.i.conformes isti forme.i.tue venustati. Nam in pulchro corpore pudici mores gratiores esse solēt. Uergi. Gratior ⁊ pulchro veniens in corpore virtus. Et ita dij ament,me affirmatio cum iuramento:minime.i.non miror si quisq̃ expetit te sibi.i.cupit ha bere in vxorem cum talibus probis moribus sis vt vni fida esse velis. Expetimus eniz bona tm̄ et honesta:nā oratio

tua.i.tuus sermo. Antiqui etiā pauca verba orationē dixerunt: oratio tua fuit mihi indicio.i. argumento signo ⁊ ostē sioni quale ingeniū.i.qualē naturā haberes: ⁊ cū egomet cōsidero nūc mecū aio vitā tuā. ⁊ adeo.i.certe dū cōsidero vitam oim vestrarū.i.vestri similium iuuencularū: que iuuencule segregāt.i.separent reijciunt ab se.i.a suo consortio et consuetudine vulgus.i.amatorum multitudinē neq promiscue quousq recipiunt. haud.i. nō est mirabile ⁊ vos esse istiusmodi.i.tales quales estis ⁊ nos non esse similes vestri. Nam expedit.i.decet cōmodum: est vtile est vobis esse bonas. vbi notanda est hec structura. Mihi expedit esse bonum: ⁊ mihi expedit esse bono vt Quinti. Cui esse deserto vace. Illi supple amatores quibuscum.i. cum quibus res est nobis.i. cum quibus habemus rem seu consuetudinē ⁊ quib⁹ copiam nostri facimus: siue cum quib⁹ habemus cōmerciū ⁊ cōmunicationē non sinunt.i. non patiuntur nos esse tales quales estis quippe: quia certe vbi quippe ponitur sine relatiuo ⁊ sine coniunctione amatores impulsi.i. illecti induti nostra forma.i.pulchritudine colunt.i.frequentant nos. Ubi.i.postq̄ hec forma nostra est imutata.i. decorem suum amisit ⁊ nitorem illi amatores cōferunt animū suum alio.i.ad aliam amicam: seu ad rem aliam nisi interea.i.dum colimur ⁊ durat nostra forma nisi aliquid est prospectum.i.prouisum nobis vtputa si non prosperimus nobis cōparādo ab illis pecunias viuimus.i. vitam agimus deserte.i.derelicte et abiecte omnibus. Decretum est vobis. i. statuistis deliberastis decreuistis etatem agere.i.traducere vite vestre tempus simul.i.vna seu pariter cū vnoviro cuius viri mos.i.viuendi modus est maxime.i.imprimis precipue consimilis.i.conformis moribus vestrū pro moribus vestris: sic enim antiquis loqui placuit mores vestri vt recētioribus placet. hi.i. tales viri applicant se.i.adhibent animos ad vos: vero.i.sed vtriq tā vir q̄ vxor deuincimini.i.obligamini ab vtrisq.i. vltro citroq hoc bñficio scz seruandi mutuo fidem quasi dicat sic ambo obligatis: vos mutuo beneficio intemerate fidei seruande: ⁊ hoc dictū est illi simile vterq vtriq sunt cordi: vbi Laurentius confirmat ab oratoribus potius esse dicendum vterq alteri est cordi: vt.i. ita qd̄ nulla calamitas.i.nulla miseria possit incidere vestro amori. Anti. nescio alias.i.nō cognosco qd alie faciāt quidē.i. certe scio me fecisse semper sedulo.i. instanter ac sine dolo vt pararem.i.

Cli. Ut vales. An. Saluum aduenisse gaudeo. Cli. Teneo ne te antiphila maxime animo expectata meo. Sy. Ite intro. vos iam dudum expectat senex.

¶ Tertius actus. Chremes Menedemus.

Ueri comici offi ciū a Terentio q̄ pulcherrime in hac scena describitur. In qua profecto amicus amico gaudij insperati: maximo cum affectu: ⁊ nuncium simul: ⁊ consilium affert. Tum menedemus filium suum licenter posthac ducare instituit: cui id magnopere ob varias causas dissuadet. Chre. sed cum illi Menedem⁹ minus ea in re auscultaret: saltem hec tādem persuadet ne filio leuē nimis erga ipsum animum quoquo pacto prodat.

Lucessit hoc cur iam cesso pulsare ostium vicini: primū ex me vt sciat sibi filiuz rediisse: et si adulescētem hoc nolle intelligo verum cū videā miserū hūc tā cruciarier eius habitu: celem tuam insperatum gaudium: cum illi pericli nihil ex indicio fiet: haud faciam: nam quoad potero adiuuabo senē: ita vt filiū meū amico atq equali suo video inseruire: ⁊ socium esse in negotijs nos quoq senes est equū senibus obsequi. Mene. aut ego profecto ingenio egregie ad miseriam natus sum: aut illud falsum est. quod vulgo audio dici: diē adimere egritudinem hominib⁹. Nā mihi quotidie augescit magis de filio egritudo quāto diutius abest magis cupio: ⁊ tam

contraham acquiram et reputem meum cōmodum ex commodo illius.q.d.commodum eius est mihi cure non minori q̄ meum mihiq ita persuadeo ex eius oportunitate mihi oportunitatem contingere. Clinia. Clinia hoc audiens q̄uis non animaduersus a mulieribus prorumpit in exclamationem inquiens. Uah. que interiectio clamosa hic ad gaudium spectat. Ego.q.d. longe aliter q̄ suspicabar vt video. O Antiphila tu nunc sola facis me reducem reuertentē incolumem post varia pericula que subij eundo in asiam ac redeundo. Nam vt Seruius inquit reduces dicuntur proprie qui pericula euadunt facis itaq me reducem.i.defunctum periculis reuertentem in patriam. Nam dum absum. i.longe .um abs te omnes labores quos cepi fuere mihi leues assidua tui cogitatione ⁊ sperādo te reuisere aliquando preterq̄.i.nisi quod carendum erat tui. Antiqui careo verbum genitiuo iungebant nedum ablatiuo. Sy. credo qd̄ dicis esse ita vt asseris. Cli. o Syre. vix.i.difficulter suffero.i.sustineo ⁊ moleste fero qd̄ in ea sum angustia vt mihi meo non liceat vti ingenio. Hoccine.i.hoc ne.i. vtrum hoc est verum supple vt interpretatur Lauren. vel est ne hoc tolerandum non licere: id est non esse licitum modo id est nunc miserum fui ingenio meo.i.complexione mea delectari que est prona ⁊ proclinis ad voluptates. Sy. Immo.i.sed etiam vt.i.quantum vidi i.potui cognoscere patrem tuum habitū i.affectum dispositum dabit tibi duras lites supple vel partes.i.dabit tibi aspera officia.i.onera si cognouerit te adhuc amare ⁊ quidem diu dabit illas partes aut lites. Bac. quisnam.i.quis est hic adulescēs qui intuetur: id est aspicit nos. Anti. Percipiens antiphila esse amicum inquit. Ah interiectio dolentis obsecro te Bacchis retine me ne cadam consternata: adeo amore amici repente percepti sum perculsa. Bacch. Amabo: particula blandiētis quasi rogo te per amorem quid est tibi: id est quid habes Antipho. Ego misera disperij pre nimio amore tota sum attonita et mei impos. Bacch. O antiphila. quid.i. cur stupes.i. ita stupida es et consternaris. Antip. videon: id est vtrum video Cliniam an non. Bacch. quem vides? Clinia. O tu antiphila mi anime.i.in cuius amore totus versatur animus meus salue. Antiphi. o mi Clinia expectate.i.diu desiderate salue. Clinia. vt vales: id est qualiter te habes. Antiphi. Gaudeo te aduenisse saluuz. Cli. O Antiphila maxime expectata. id est desiderata a ⁊imo meo: id est vtrum teneo te: id est vtrum es adhuc mea mihiq quidem adhuc intemeratam conseruas. Sy. Ite intro in domum. Chre. nam senex iamdudum expectat vos vt tenetur.

¶ Ascensius.

Manifestum est hic finiri actum. Nam chremem in proscenio fuisse vsq dum lucesceret postridie: videlicet q̄ aduenerunt puelle ridiculum est. Graphice autem describitur future coniugis simplex integritas et callide meretricis arguta duplicitas.

Lucessit hoc cur iam ⁊c. Hic veri amici officium in scena pulcherrime exprimitur in qua amic⁹ amico gaudij insperati maximo cum affectu nuncium et consilium affert Chremes. Lucessit: id est lux fit hoc est dies aduenit cur: id est quare iam cesso: id est tardo pulsare ostium vicini mei. scilicet Mene. vt ipse sciat primum ex me: id est a me filium rediisse sibi: id est ad suum gaudium: etsi: id est quamuis intelligo adulescentem: scilicet Cli, nolle hoc scilicet vt pater sciat eum venisse verum: id est sed cum videam hunc scilicet patrem

miserum tam.id est adeo cruciarier.id est vexari abitu.i.decessu eius celem.i.debeam celare gaudiū tā insperatum cū nihil pericli sit illi ex indicio.i.ex indicatione ꝛ manifestatione.Haud.i.non faciam.i.non celabo gaudium.nam adiu uabo senē.s.Mene.quoad.i.q̄tum potero:vt.i.sicut video filium meum inseruire amico atq̃ equali suo.s.Cli.et video eū.s.filium meum Cli.esse sociū in negotijs ita.i.in eo modo:quoq̃.i.etiam:equum est.i.iustū est nos senes obsequi.i. inseruire sensib⁹. Mene.ꝓfecto.i.certe aut ego Mene.sum egregie.i.valde nimis natus ingenio.i.natura mea ad miseriam.i.ad infelicitatem sustinēdā:aut illud est

to magis desidero.Chre.sed ipsum foras egressum video.ibo alloquar.Menedeme salue nunciū apporto tibi:cuius maxime te fieri participē cupis.Mened.nū quid nam de gnato meo audisti Chreme? Chre.Valet atq̃ viuit.Mene.vbinam est queso.Chre.hic apud me domi.Mene.meus gnatus.Chre.sic est.Mene.venit Chre.certe.Me.clinia meus venit.Chre.dixi.Me.eamus duc me ad eū obsecro.Chr.nō vult te scire se rediȷ̄sse etiam tuū conspectū fugitat propter peccatū.tū hoc timet ne tua duritia illa ātiqua etiā adaucta sit.Men.non tu ei dixisti vt essem? Chr.non.Me.q̄obrem chreme.Chre.q̄ pessime istuc in te atq̃ in illum consulis: si te tam leni ꝛ victo aīo esse ostenderis.Me.non possum satis iā satis durus pater fui.Chre.Ah vehemēs in vtramq̃ partem menedeme es nimis aut largitate nimia aut parsimonia in eādē fraudē ex hac re atq̃ ex illa incides.primū olim potius q̄ patere filium commeare ad mulierculam que paululo tum erat contenta cuiq̃ erant grata omnia perterruisti.hinc ea coacta ingratis post illa cepit victū vulgo q̄rere nūc cū sine magno detrimēto nō pōt haberi q̄duis dare cupis.nā vt tu scias q̄ ea nūc īstructa pulchre ad ꝑniciē fiet:primū iā ancillas secū adduxit plus decē oneratas veste atq̃ auro.Satrapes si fiet amator nunq̄ sufferre eius sumptus queat nedū tu possis.Me.est ne ea int⁹.Chr. Sit rogas sensi.nā ei vnam cenā atq̃ eius comitibus

falsuȝ quod audio dici.vcȝ diē.i.tp̄s adimere.i.auferre egritudinē.i.merorem hominib⁹. Nā egritudo.i.meror mestitia animi(egritudo em̄ animi est.sȝ egrotatio est corporis)egritudo ergo.i.meror dolor animi de filio.i.ex filio ꝛ causa filij augessit.i.increscit mihi magis quotidie q̄to diutius.i.longius ipse filius abest.i.absens est tāto magis cupior magis desidero.i.eius desiderio teneor.Chre.sed video ipsum senem egressuȝ foras i.extra domum ibo ad eum.s.atq̃ alloquar.i.sermonem faciā cum eo.O Menedeme salue apporto tibi nunciū.i.qđ dicitur nouū.Nuncius dicit qui nunciat:ꝛ res nunciata:pro re etiam nunciata:nunciū in neutro reperitur cuius.s.nuncij maxime.i.maximopere cupis te fieri participē.i.te illo impartiri nuncio cupis summopere.Mene. nunquid nam.i.nonne aliquid audisti de gnato meo.s.Clinia.Chre.valet.i.sanus est:atq̃ viuit. Mene.queso vbinā.i.vbi est.Chre.est hic apđ me domi mee.Menedemus admirabundus hoc dicit meus gnatus.i.me⁹ filius est inquā apud te. Chre.sic est.i.ita est.Me.venit meus gnat⁹.Chr. certe.i.sine dubio venit.Me.Clinia meus.i.me⁹ filius venit.Chre.dixi.i.iam satis dixi eū venisse. propterea non me vlterius obtūdas talibus percūctationib⁹:dixi aūt est verbū aptū perorantib⁹ i.finem orandi facientibus.Me.eamus ad euȝ.s. obsecro duc me ad eū.Chre.non vult te scire.i.qđ tu scias se rediȷ̄sse etiā fugitat tuum conspectum: propter peccatū.i.ꝓpter flagitiū suum:q̄ te offēdit amori indulgēdo:tum.i.deinde timet hoc ne i.vt pro q̄ tua duritia illa antiqua etiam nunc sit adaucta.i.augmentata seu increuerit.Me.tu nō dixisti ei.vt.i.qualr̄ essem hoc est qualiter me haberem.Chre.non dixi.Mene.o chreme q̄obrem: i.quare nō dixisti.Chre.q̄ pessime consulis.i.prouides:ꝓspicis seu suades istud qđ sequitur in te i.in tuum futurum dolorē:ꝛ in filiū.i.in filij tui detrimentum.nā nimia indulgētia nocet.subdit aūt illud qđ pessime consulit.s.si ostēderis te esse aīo tam leni.i.suaui miti benigno:indulgenti et victo.i.fracto abiecto mollificato.Mene.nō possum non ostendere me illi animo leni ꝛ victo satis iam satis (hec replicatio magnā habet vehementiam).q.d.se vltra q̄ satis erat fuisse patrem durū.fui iam satis pater durus.i.seuerus acerbus inhumanus.Chremes.ah interiectio dolentis o Mene.es nimis vehemēs.i.impetuosus.acer.a vi mentis ꝛ impetu dicitur vehemens in vtrāq̃ partē.i.ꝛ in duritiam ꝛ indulgentiā.nā qn̄ vis esse durus excedis modū cum vis esse indulgens excedis id quod est satis incidens in eādem fraudem.i.eodem modo decipieris ex hac re:ꝛ illa scilicet ex nimia largitate.i.indulgentia aut ex nimia parsimonia.i.tenacitate ac duritia primum.i.imprimis olim.i.multo ante tempore perterruisti filium.i.inculsisti filio terrorem potius q̄ paterere.i.potius q̄ permitteres eum commeare.i.se ꝯferre seu transferre aut traducere se ad mulierculam que tum.i.tunc erat contenta paululo.i.victu admodum tenui vel precio admodum paruo:ꝛ cui mulierculę omnia erant grata.i.omnia placebant:que illi dabantur:hinc.i.ex eo tempore illa muliercula coacta ingratis:id est inuita preter voluntatem aliquis ingratus dicitur aliquid facere:vt vult Donatus qui inuitus ꝛ coactus preter voluntatem facit vbi ingratus dicit̄ vetuste tanquam foret tertie inflexionis cepit id est īcepit post illa:id est posteaquā perterruisti filium ab ea querere:id est queritare.Nam querit qui ad plenum et perpetuum reponit:queritat qui vix quotidie inquirendo victum inuenit:cepit ergo querere vulgo:id est passim et in communi seu in medium et in publicum aut in propatulo victum:id est alimonia:vnde videlicet posset inopem defendere vitam.Cibus delicatis prebetur victus in paruis aridisq̃ alimonijs est constitutus:nunc.id est hoc tempore cum illa muliercula non potest haberi sine tuo magno detrimento:id est damno ac dispendio.Alij habent intertrimento quod in idē redit.Detrimentum vt Varro ait:dicitur a detritu.nam ea que sunt detrita minoris sunt precij:similiter intrimentū dicitur ab eo quod duo inter se trita sint ac diminuta.Cum ergo nunc non possit haberi sine detrimento cupis dare quiduis:id est quilibet seu quod petatur.Nam vt scias quam pulchre.id est nitide.ea scilicet muliercula nunc sit instructa.i.apparata ornata ad perniciem:id est ad damnum tuum et tui filij ꝛ tui destructionem.primum.i.imprimis iam adducit secū ancillas plus decē.i.plusq̄ decem quemadmodum diximus adducit secum magis decem homines in quib⁹ dictis magis ꝛ plus aduerbia sunt alioquin diceretur adducit secum ancillas plures decem ꝛ non plus:solemus tamen sepius apponere q̄ vt adducit secum plus q̄ ancillas decem:vel magis q̄ decem ancillas. Verum auctorum vsus semper est sequendus.adduxit inq̄ ancillas plus decem ornatas veste.i.vestimentis atq̃ auro.i.monilibus aureis:vt zonis seu cingulis habentibus aureas fibulas:id est aurea firmacula si satrapes:dicitur etiam satrapa

pro codē:dictio est persica significās prefectū vt ait Tortelli⁹.si ergo satrapes.i.est prefect⁹ puicie cui sunt abūde pecunie sit amator eius puelle nunq̄ queat.i.possit sufferre.i.sustinere sumptus.i.impendia eius nedum.i.non solum tu non inq̧ possis sufferre eius sumptus. argumētum est a maiori ad minus:nam si non possit maior idem nec minor. Mene. ne.i.vtrū ea puella est intus.Chre.rogas.i.petis an sit intus:sensi.i. satis percepi eam esse intus apud me.nā dedi ei atq̧ comitib⁹ eius.i.ancillis pedissequis vnā cenā ꝙ.i.sed si iterum cena sit danda actū fiet hoc dictum semp in malā partem capitur:dicitur autez de ea re de qua iam sit lata sententia ꝛ est verbum desperantis.Chre.actum est de te nisi prouideas. Nam vt omittā alia.i.propter alia que impensa sunt modo.i. pauloante.quid vini.i.q̄tū vini filius meus sup.assumpsit.i.absorpsit sine exhausit mihi.i. in meum detrimentuz pitissando.i.degustando. nā pitisso as.significat parce vinum gusto quasi tentandi gratia assumpsit ergo multū vini dicēs: id est dicendo hoc qd sequitur sic tali modo. O pater hoc vinū est asperum.i.non suaue gustui aliud vinuz est lenius.i.suauius mitius dulcius sodes i.si audes vox est hortantis.Ait Donatus vt amabo rogo vel precantis:vt vult Seruius.dicit autē coniuncte sodes apud comicos:pro si audes: vt sis pro si vis capsis pro cape si vis ꝛc.vide.i.considera quod dicturus sum releui.i.perforaui vt dici vulgo solet:que perforatio fieri non poterat nisi prius auferretur aut lutum:aut limus:aut argilla:aut pix:aut resina:aut gypsus quibus liniebantur dolia.ac picabantur seu incrustabantur. Linire em̄ est picare.i.pice aliquid linire seu vngere seu manis incrustare ꝛ alicui rei suppositū aliquid superducere vt parietē linimus calce aut gypso.i.incrustamus dolium linimus pice aut argilla.i eius rimulas obturam⁹ bitumine aliquo ꝛ quemadmodum tegere significat operire ꝛ retegere significat contrarium.s.tegmen auferre: sic linire significat quod dictum est linire aliquo bitumine ꝛ relinire significat contrariuz:hoc est bitumē detergere seu admouere quo aliquid prius linitum erat ꝛ ita releui dolia omnia significat abstersi lutum vel terrā tenacē ab oibus dolijs: vt in ea scena vinū variū apponeret. Preter autē predictā significationez linire significat etiā deturpare. Inde litura re.i.deturpatio facta attramēto ducēdo lineā per falsa scripta vt fieri solet. releui inq̧ oēs serias.i.vasa fictilia in quibus vinū asseruabāt:nā ante vsuz doliorū q̄ lignea sunt ad vina cōseruāda vasis vtebanť fictilibus q̄ serie dicebanť.Inde seriola le. Persius. Seriole veteris metuēs deradere limū. Idem o si sub rastro creperet argēti seria dextro hercule. vbi Persius capit seriā p vase fictili repleto argēti et terra infosso. Est em̄ seria vt volūt aliq̄ vas fictile de limo oblongū habui oēs seruos meos sollicitos.i. varijs officijs ac ministerijs distractos et occupatos. Festus inquit sollicitare esse a loco suo mouere.a solū soli qd terrā significat ꝛ locū ꝛ cito as.qd est moueo moues.Atq̧ hec vna.i.vnica ꝛ sola nox fuit supple. q.d.q̄d fecissem si scḋa nocte mihi pascēdi fuissent q̄d censes te futurū.i.q̄d putas ꝙ tu eris.q.d. inops ꝛ miser euades: quē scʒ te exedēt ab ex ꝛ edo es.i.corrodēt tuā substātiā ꝛ bn̄ viuēdi facultates absumēdo:ꝛ acrius exedēt te dixit q̄ si dixisset exedēt tuas res aut tuas opes. o menedeme dij amabūt pro amēt me sic vt.i. sicut me misertū est i.vt mia seu miseratione mot⁹ sum tuaꝝ fortunaꝝ.Miseret sepi⁹ facit misertū est: vt Tedet pertesum est. Mene. Faciat fili⁹.s.me⁹ qd lubet.i.id qd ex sua erit libidine.i.etiā ex sua iordinata volūtate sumat.i.spōte capiat ꝛ q̄tū volet ꝯsumat.i.assumat: impēdat perdat.i.reb⁹ meis nō solū vtať:sʒ etiā iterdū abutať eis:rē vcʒ cū fructu deperdēdo decretū est.i.ꝯstitui ac decreui pati.i.ferre illud.s.equo aio dūmō habeā(illū) filiū meū mecū.Chre.si certū est tibi.i.cōstituisti ꝛ decreuisti facere sic vt dicas arbitror illud permagni referre.i.tibi ꝛ filio maxime esse vtile:ꝛ multū ad rē tuā ꝛ illi⁹ spectare vt sentiat.i. iudicet te nesciē:ē quasi deceptū serui technis dare sibi id.i.tātā indulgētiā q̄tā daturū te dicis.Mene.q̄d faciā.Chre. petis sup.q̄d facies ꝛ qua via pcedes?facias supple q̄d vis.i.quodlibet aliud poti⁹ q̄ id qd cogitas facere vcʒ vt des illi qd dare vis per aliū quēuis.i.per quēlibet seu quē cūq̧ volueris.Sinas.i.patiaris te falli.i.deludi technis.i.fallacijs per seruulū tuū.s.ꝛ si.i.q̄uis quoq̧.i.etiā subsensi.i.aliquo mō percepi id qd sequiť vcʒ illos scʒ seruos ꝛ filios esse ibi.i. domi mee subsensi inq̧ illos agere.i.molliri id.s.fraudē ꝛ technas quib⁹ te deludāt ac fallāt. clāculū.i.secreto inter se. Sy. seru⁹ me⁹ cōsusurrat.i.summissa voce colloquiť cū illo vestro seruo ꝛ bn̄ vestro dixit q̄si ꝛ pris sit seru⁹ ꝛ herilis filij adulescētes.i.filij nr̄i cōferūt.i.cōicāt cōsilia.i.suscepta pposita seu instituta.Et sati⁹ est.i.meli⁹ est tibi perdere.i.amittere talētum.i.tale argenti pondus:hoc pacto.i.hoc modo vt dico.Dictum est superius talentum atticum esse duplex: maius quod constat ex quatuor et octoginta libris vel eo citra et minus quod constat ex sexaginta: melius est igitur te hoc modo perdere talentum q̄ perdere minam.i.libram:illo modo.i.te prodendo illi ꝛ tuā illi indulgentiam ostendendo nunc.i.in hac parte non agitur.i.non tractatur de pecunia.i.de quantitate pecunie:sed illud tractatur quomodo demus:id quod daturus es adulescētulo.i.filio tuo minimo periculo.i.eo modo quo minime vergat in eius perniciem:nā si semel intellexerit filius tuus tuum animum.i.tuam volūtatem videlicet te prius perditurum vitam tuam: et omnē pecuniam.i.omnem substantiam:nam nomine pecunie omnes diuitie significantur priusq̄ amittas.i.dimittas seu eijcias filium abs te.Antiqui enim vbi nunc dicimus dimittas etiam et amittas dicebāt Vergilius.Quisquis

dedi.ꝙ si iteruz mihi sit danda:actum fiet:nam vt alia omittam pitissando modo mihi quid vini assumpsit: sic hoc dicens asperū pater hoc est aliud lenius sodes vide releui dolia:oīa oēs serias:seruos omnis sollicitos habui:atq̧ hec vna nox:quid te futurū censes quē assidue exedent sic me dij amabunt vt me tuarum misertum est menedeme fortunarū.Mene.faciat quod lubet sumat consumat perdat:decretum est pati:dū(illum)modo habeam mecū.Chre.Si certum est tibi sic facere:illud permagni referre arbitror:vt nesciens sentiat te id sibi dare.Mene.quid faciam?Chre.quid vis potius q̄ qd cogitas per alium quemuis vt des.falli te sinas technis per seruulum:ꝛ si subsensi id quoq̧ illos ibi esse id agere inter se clanculum.Syrus cū illo nostro consusurrat conferunt consilia adulescentes: ꝛ tibi perdere talentum hoc pacto satius est:q̄ illo minam:non nunc de pecunia agitur sed illud quomodo minimo periculo id demus adulescentulo:nā si semel tuum animum ille intellexerit: prius perditurū te tuā vitam: ꝛ prius pecuniā omnez q̄ abs te amittas filiū. Hui quantam fenestram ad nequitiam patefeceris:tibi autem porro vt non sit suaue viuere. Nā omnes deteriores sumus licentia quodcunq̧ inciderit in mentē volet: neq̧ putabit prauum an rectum sit: quod petet tu rem perire et illum non poteris pati dare si denega-

es/amissos hinc obliuiscere, gratos. q̃q; illic amissos possit interpretari per perditos. nã eos amiserat qui eum deserue rant. Hui interiectio indignãtis. quãtã fenestrã. i. q̃ magnũ aditũ patefeceris. i. patentẽ feceris hoc est operueris ad nequitiam. i. luxum ac libidinẽ. Dicitur em̃ nequitia luxus vite pdigus atq; effusus. Ouidius. Nequitia est q̃ te non sinit esse senem aũt. i. sed porro. i. certe tantã inq̃ patefeceris fenestrã ad nequitiã: vt. i. quod nõ sit tibi suaue: immo acerbum viuere cenã oẽs sumus deteriores. i. (vt Seruius interpretatur) minus beneuolentia. s. nimia libertate cum

ris: ibit ad illũ ilico qui maxime apud te se valere sentiet. abiturum se abs te esse ilico minitabit. Mene. videre verum atq; ita vt res est dicere. Chr. Somnũ hercle ego hac nocte oculis nõ vidi meis dum id quęso tibi qui filiũ restituerem. Me. cedo dexterã. porro te oro idem vt facias chre. Chr. paratus sum. Me. scin q̃d nũc facere te volo. chr. dic. Me. qd sensisti illos me incipere fallere: id vt maturent facere cupio illi dare qd vult cupio ipsum iam videre. Chre. operam dabo. sy. est apprehendendus atq; adhortandus mihi a me nescio q̃s erit cõcede hinc domũ ne nos iter nos cõgruere sentiãt paululũ hoc negotij mihi obstat. Sy. et crito vicini nr̃i hic ambigunt de finib9 me cepere arbitrũ. ibo ac dicã (vt dixerã operã daturũ) me hodie nõ posse his dare cõtinuo hic adero. Mene. ita q̃so dij vestrã fidẽ: itan cõparatam esse hominũ naturam omniũ aliena vt melius videant atq; iudicent q̃ sua: an eo fit quia in re nostra aut gaudio sum9 prępediti nimio aut egritudine. Hic mihi nũc q̃toplus sapit q̃ egomet mihi. Chre. Dissolui me ocius operam vt tibi darem.

quicquid libet. i. licet. ideo licentia dicitur impunitas cũ impune facimus quicquid libet. nulla secura reprehensione videt̃ tñ deterior interdum capi pro peior. Cice. ad caninũ. hoc aio qui sunt deteriores fiunt rogati: q̃uis et illic pro min9 bono sumi possit filius tuus volet quodcũq;. i. omne quod inciderit in mentem: neq; putabit. i. nõ considerabit non mente voluptabit: an id quod in mente veniet sit prauum. i. distortum: et a via recte vite deuians an sit rectum. i. cum virtute et officio faciendũ. Nam vt inquit Cice. ad heren. Rectum est: quod cum virtute et officio fit. nõ putabit ergo an. i. vtrum id quod petet sit prauum an rectum tu non poteris pati rem tuã. i. tuam substantiam et tua bona et illum filium perire. i. perdi et in perniciem ruere si denegaris. i. denegaueris dare qd petet. s. ilico ibit ad illam quã sentiet se maxime valere. i. habere maximam authoritatem apud te ilico minabitur se habiturũ esse i. se eẽ discessurũ abs te. i. a tua societate. Me. videre. i. videris dicere verũ atq; vt. i. quemadmodum res est. i. res se habet. Chre. hercle. iurãtis est ego non vidi somnum ac nocte oculis meis dum. i. q̃diu quero. i. inquiro qui. i. quomõ: qua via: qua ratione restituerem. i. redderem. redditur em̃ et restituitur vt ait Dona. cupiens cupienti vt patri filius vt hic. Me. cedo. i. da dexterã. i. manũ tuã. Cedo em̃ verbũ est defectiuum duas tantum personas habẽs secundas in singulari numero et in plurali presentis imperatiui videlz cedo et cedite vt salue et saluete. Cedo aũt significat dic vel da et cedite vel date: qd significat da vel date pbat Nonius nitẽs dicto Enniano cuius hec verba sunt. Cice. manus vestras measq; accipite. i. date manus vestras et accipite manus meas vt iunctis manibus confirmetur fedus qd exemplum clarius posset adduci illo. Cedo igitur dexterã nos enim aut oraturi aut confirmaturi quicq̃ alicui eius dexteram poscere solemus porro. i. sed o chreme vt facias idem. i. restituas mihi filiũ aliqua via. Chre. sum paratus. Meñ. scin. i. scis nequid volo

Tertius actus. Syrus. Chremes.

In hac scena iocũdus error cõtinet̃ quo Chre. in seruo decipit̃. Nam credit Syrum Menedemo fallaciam intendere: dum ea sibi tenditur. Et sic herus seruum instruit: instigatq; ad fallendum alterum quod profecto in ipsum retorquebitur.

nũc te facere. i. q; tu facias. Chr. dic. Meñ. q̃d. i. q̃ sensisti. i. percepisti illos velle incipere fallere me volo. inq̃ te efficere vt maturent. i. festinẽt, pperent facere id. i. me decipere cupio dare illi qd vult iã cupio videre eũ. chre. dabo operam vt maturent et filiũ videas. Syr. est apprehendendus. i. conueniẽdus et cõpellendus atq; ipse est mihi adhortãdus: vt scz deducat filium ad te et efficiat vt eius presentia reficiaris nescio quis erit. i. egreditur a me. i. quod barbare dicitur de penes me. i. de domo mea concede. i. confer te abi vade hinc. i. ex hoc loco domum. i. in domũ ne sentiant. i. percipiant nos congruere. i. conuenire et qd dz facere forbã ac pactum inter nos: hoc paululum negotij. i. aliq̃d parue cõtrouersie: que sequit̃ inter vicinos obstat mihi. i. impedit me quomin9 domũ meã. illud aũt negotij hoc est syrus et Crito vicini nostri appositiue dictũ ambigunt. i. dubitant hinc de finibus. i. de terminis agrorũ suorũ cepere. i. elegerunt: vt Cicero: aut capiendus exilio locus ceperũt ergo me arbitrum. i. iudicẽ vt totius negotij habeam arbitriũ et facultatem. Arbiter em̃ eligit̃ arbitrio litigantiũ ibo ad eos ac dicam me non posse dare operã. i. non posse vacare suis negotijs hodie: vt. i. sicut dixerã. i. promiseram me daturũ operã eis. i. sicut promiserã me vacatur si eorũ cõtrouersie cõtinuo. i. stati adero. i. presto ero hic. Mene. queso. i. rogo vt adsis statim: deinde absente Chremete secum Menedemus dicit dij vestrã fidem. i. vestrã opẽ imploro. s. itan. i. ita ne est verũ sup. naturã hoim esse ita cõparatã. i. constitutã vt videant homines melius aliena. i. negotia aliorũ et iudicent q̃ videant et iudicent sua. An fit. i. contigit vel efficit eo q; z. i. ideo q; sum9 prepediti. i. ipediti quomin9 recte iudicemus in te nostra. i. in nostra causa aut negotio aut nimio gaudio: aut nimia egritudie. i. dolore q; nimio mẽtis aut nimio merore. nã egritudo est mẽtis: egrotatio corpis. Hic chremes q̃to pl9. q. d. multo pl9 sapit mihi. i. p vtilitate mea sapiẽter loquit̃ q̃ egomet sapiã mihi. i. p mea vtilitate. Chr. iã redijt chremes dixitq; sic. O Menedeme dissolui. i. expediui exolui eripui me ab illis ocius. i. cito comparatiuum pro positiuo vt darẽ operam tibi. i. tuis rebus incumberem.

Ascensius.

Potissando mõ q̃d vini assumpsit. i. assumpsit inq̃ bacchis amica clinie vt credebat Chremes cum tñ clitiphonis esset: nã vt de clitiphõe itelligas nõ pcedit nõ etem̃ verisile est chremetẽ illũ seuerũ patrẽ tm̃ filio indulcisse. pterea vult pbare se sensisse illã esse int9. i. domi sue: ppterea q̃ tm̃ vini assũpserit. Nec obstat q; pr̃ dixit. id em̃ veneratiõis cã patrifamilias ab oib9 dicebat̃. Potes etiã nõ incõcine illud qd sequit̃ sic astruere. pr̃ hoc vinũ qd mõ gustaui est asperũ vide. i. p me pquire sodes aliud leui9 et c. Illud vero. Et si subsensi id quoq; illos ibi esse et c. mallẽ sic interp̃tari. Et si. i. q̃q; subsensi. i. secrete sensi et pcepi illos. i. liberos et seruos nr̃os eẽ ibi. i. in ea re quã dico hoc est in deceptiõe tui seu in te decipiendo sollicitos. Nã mihi nõ sit verisimile vt de domo intelligat. Nõ em̃ subsensit sz palã sciuit eos esse domi sue. Preterea Menede. in eadẽ scena exponit vbi dicit. Qd sensisti illos me incipere fallere et c. Nec aũt actus esset cõplexus inducitur Chremes redijsse anteq̃ Menedemus discesserat.

Hac illac circũcursa:inueniẽdũ argentũ: intendẽda in senẽ est fallacia. Chre. Nõ me fefellit hosce id struere videlʒ hic clinie seruus est tardiusculus idcirco huic nostro tradita est prouincia. Sy. q̃s hic loquit̃ perij nũ hec audiuit Chre. Sy. Sy. Hem. Chr. q̃d tu istic. Sy. recte equidẽ te demiror chreme tã mane. q̃ heri tãtũ biberis. Chr. nihil nimis. Syr. nihil narras visa vero est (qđ dici solet) aquile senect⁹. Chr. eya. Sy. mulier cõmoda ⁊ faceta hec est meretrix. Chre. Sane idẽ visa est mihi. Syrus. Et q̃dẽ hercle forma luculẽta. Chr. sic satis. Sy. ita nõ vt olim: sʒ vti nũc sane bona minimeq̃ miror: clinia hãc si deperit sed hʒ patrẽ quendã auidũ: miserũ atq̃ aridũ: vicinũ hũc nostin: aut quasi is nõ diuitijs abũdet: gnat⁹ ei⁹ profugit inopia. scis esse factũ vt dico. Chre. q̃d ego nesciã: hoiem pristino dignũ. Syrus. quẽ? Chrem. istũ seruulũ dico adulescentis. Syrus Syre. timui male. Chremes. q̃ passus est id fieri? Syrus quid faceret. Chrem. rogas? aliquid reperiret fingeret fallacias vnde esset adulescenti: amice: quod daret atq̃ hunc difficilẽ inuitũ seruaret senem. Syrus. Garris? Chrem. hec facta ab illo oportebat syre. Sy. Eho queso laudas q̃ heros fallũt. Chre. in loco ego. vero laudo. Syrus: recte sane. Chre. quippe q̃ magnarũ sepe id remediũ egritudinũ est: iã huic mãsisset vnic⁹ gnatus domi? Sy. ioco. an serio illec dicat nescio: nisi mihi quidẽ addit aĩm: quo libeat magis. Chre. ⁊ nũc quid expectat syre: an dum hinc denuo abeat: cũ tolerare huius sumptus nõ queat: non

Hac illac ⁊c. Hic iucundus error ꝯtinetur quo herus a seruo decipit̃ quẽ credit alteri fallaciã intendere dũ sibi tendit̃ ⁊ sic eũ aggredit̃ de fallacis in alterũ. Syrus. Circuncursa hac illac hoc dicit seru⁹ secũ admonens seipsum sic circuncursa hac illac. i. cursitat hac. i. per hanc partẽ ⁊ illac. i. per illã circũcursare cõponitur a circũ ⁊ curso quasi circũ circa vt dici solet. cursitare: tñ quicq̃d sit inueniendũ est argentũ: fallacia i. deceptio astutia est. intendenda. i. exercenda in senẽ intelligit Chremetẽ: sed chremes intelligit eũ dicere de menedemo. Intendere proprie dicunt̃ venatores cũ rhetia feris capiendis intendunt aut cũ tẽdũt arcus. Chre. non fefellit. i. me non latuit seu bñ mihi in mẽtẽ venit hosce seruos ⁊ adulescentes struere. i. cõminisci fabricare machinari. i. vt pecunias a sene haberẽt. vcʒ i. certe ille seruus clinie. s. Dromo est tardiusculus i. aliquanto tardior meo vel aliquãtũ tard⁹ ⁊ lentus: idcirco ꝓuincia. i. onus querẽde pecunie tradita est huic seruo nostro. s. syr. ꝓuincia dicitur a porro quod est procul ⁊ vincendo: nã oẽs regiões longe ab italia bello acquisite ꝓuicie dicte sunt ad quas regendas magistrat⁹ cũ officio mittebãtur ⁊ onere ea de re ꝓuincia pro oi onere ponitur cuiuslibet rei gerende. Sy. nondum pceperat ser uus herũ quis loquitur hic perij nũnam. i. nũq̃d nã aũt parelcõ est audiuit hec que dixi. Chr. Sy. vocat eũ her⁹. Sy. hem rñdendi mod⁹ indignando. Chr. q̃d tu istic facis sup. vel aliq̃d tale. Sy. eq̃dẽ recte ago. s. nihil mali: sed o chreme demiror de auget hic te surrexisse supp. tã mane qui. s. tu tm̃ biberis heri. Chre. nihil nimis feci. s. vel nihil. i. nõ bibi sup. nimis. Syr. narras. i. dicis nihil te fecisse mis vero. i. sʒ in te senectus aquile visa est vt. s. modus biberis q̃ comederis queadmodũ aquila annosa qđ dici solet. i. qđ est ꝓuerbiũ qđ in ore populi habet̃. ait em̃ Pliñ. lib. x. naturalis hystorie hoc de aquilis. Oppetũt nõ senio nec egritudine sed fame intm̃ superiore accrescẽte rostro vt adũcitas aperiri nõ queat: igit̃ aq̃la tm̃ in senectute bibit, vel de preda sanguinẽ sugit ex quo fit ꝓuerbiũ in senes q̃ plus bibũt q̃ comedũt. Chre. eya interdũ hortantis est nũc corrigit. Syr. hec meretrix q̃ est cũ clinia est mulier ꝯmoda oportuna elegans nõ importuna ⁊ faceta. i. festiua ⁊ sermone iucundo. Facet⁹ dr̃ qui facit verbis qđ vult: vel põt ad formã corporis referri elegantem. Chre. sane idẽ. i. etiã visa est mihi cõmoda ⁊c. vel visa est mihi idẽ. s. esse faceta accõmoda. Sy. ⁊ quidẽ hercle. i. ⁊ certe ꝑ herculẽ est affirmatio cũ iuramẽto: est inq̃ forma luculenta. i. pulchra nitida: splẽdida fulgida. Chre. sic. i. eo mõ quo est ei⁹ forma est inq̃ satis luculẽta. Sy. forma ei⁹ est sane. i. valde bona. i. venusta: nõ vt oli: sʒ vt nũc hoc dicit q̃ pterita solent pñtib⁹ magis cõmẽdari qđ hic non facit: nã eius formã presentem laudat ⁊ minime. i. non miror si clinia deperit. i. ardenter amat hanc meretricem. nam amator eius amore quaʒ amat perire dr̃. nã perditus est q̃ insano est rapt⁹ amore. Inde vẽtum est vt dicamus deperio illam. i. ardenter ⁊ impatienter amo sed clinia hʒ q̃ndã patrẽ. s. menedemum auidum. i. auarũ parcũ miserũ qui nõ audet vt patris atq̃ aridũ. trãslatio a terra que nihil ꝓducit. nostin. i. cognoscis ne hũc vicinũ tuum. s. Menedemũ. At. i. sed quasi is pater nõ abundet diuitijs natus eius profugit. i. ꝓfugus fuit. nã ꝓfugus dr̃ q̃ procul a sedib⁹ suis vagat̃ inopia. i. egestate scis. i. cognoscis factũ esse vt dico. Chr. indignat⁹ est q̃ tam male audiat de sene vicino: q̃d. i. cur ego nesciã. i. ignorẽ ⁊ nõ cognoscã vicinũ ⁊ qđ factũ sit o sup. hoiem dignũ pistrino. i. q̃ detrudat̃ ⁊ deputet̃ destinet̃ ad circũagẽdas molas trusatiles: vt hʒ Gel. Hoc aũt dixit apud se ita tñ vt audierit seru⁹. Sy. quẽ dicis eẽ dignũ pistrino. Chr. dico. i. itelligo istũ seruulũ adulescẽtis. s. dromonẽ. Sy. secũ hoc susurrat o syre male timui tibi. i. timui ne q̃d mali accideret tibi ex hac re. nã iã mihi nescio q̃d ꝑsagiebat aĩus mali. Chr. ꝓsequitur dictũ suũ q̃. s. seruul⁹ adulescẽtis passus est id fieri. vcʒ vt fili⁹ discederet neq̃ eũ retinuerit. Sy. q̃d faceret. i. qđ dici solet q̃d ipse poterat. Chr. rogas. reperiret. i. excogitaret cõminisceret̃ aliq̃d fingeret fallacias: vñ. i. q̃b⁹ fallacijs aliq̃d sup. esset adulescẽti qđ daret amice sue atq̃ ipse seruus seruaret senẽ q̃ penit⁹ se ꝑdit ⁊ ꝯtinuis excruciat̃ laborib⁹. Sy. garris. i. nugaris ⁊ fabulas depromis. Chr. o syre oportebat hec facta fuisse ab illo seruo. q. d. debebat hec q̃ dixi facere. Syr. eho nõ interrogãtis est ꝑticula alias admirãtis al's ad se vocantis queso. i. obsecro laudas eos seruos q̃ fallunt heros. i. dños. Chre. vero ꝓ certe ego laudo tales fallentes heros in loco cũ est oportunũ ⁊ cũ loc⁹. i. occasio ⁊ oportunitas postulat. Syr. sane recte facis vel dicis. Chr. q̃ppe. i. q̃ certe id. s. seruos fallere dños sepe est remediuʒ magnarum egritudinũ. i. doloꝝ ⁊ mentis ⁊ aliq̃ñ corporis: nam medici egrotos fallũt iã. i. tunc si fefellit herum seruus gnat⁹ vnicus. s. clinia mansisse domi huic seni scilicet Menedemo hoc est in gaudium eius. Syr. hec dicit apud se commẽdabũdus nescio n ille senex dicat. illec. i. illa que dicit ioco. i. per iocum an serio. i. ex animo ⁊ quod dicunt scienter nisi quidem. i. certe addit animum. i. auget mihi animum quo. i. vt magis libeat. i. magis placeat heros a seruis decipi quod vt viderit seruiat in me in pistrinũ dedat. Chrem. ⁊ nunc o Syre quid ipse seruus expectat: an expectat dum. i. donec

quousqꝫ filius abeat.i.discedat hinc denuo.i.iterū cū filius nequeat.i. nō possit tolerare sumptus huius meretricis nonne:ipse seruus fingit.i.comminiscitur excogitat aliquam fabricam id est aliquam astutiam: aliquam thecnam: aliquam machinationem ad senem decipiendum.scilicet tactum est aūt ab his qui expugnaturi oppida machinamē ta belli ad id preparāt.Syr.ipse seruus est stolidus.i.tot⁹ fatu⁹ ⁊ brutalis neqꝫ quicꝙ hñs cōsideratiōis quasi q̇ prie accedat ad maturā sensumqꝫ pecudum.Chre. ac oportet te adiutare.i.adiutere eum seruum causa adulescētuli.s.

ne ad senem aliquam fabricā fingit.Syr.stolidus est. Chre.at te adiutare oportet adulescentuli causa.Syr. facile equidem facere possum si iubes:etenim quo pacto id fieri soleat: calleo.Chre.Tanto hercle melior. Sy.non est mentiri meum. Chre.Fac ergo. Syr. At. heus:tu facito(dum eadē hec memineris)si huius q̇d simile forte aliquādo euenerit(vt sunt humana)tuus vt faciat filius. Chrem.non vsuueniet.spero.Sy.Spe ro hercle ego quoqꝫ.Neqꝫ eo nūc dico ꝙ quicꝙ in illū senserim sed si quid nequid:q̄ sit eius etas vides:⁊ ne ego te(si vsus veniat)magnifice chreme tractare possim.Chre.de istoc(cum vsuuenerit)videbim⁹ q̇d opus sit.nunc istuc age.Sy.nunc cōmodius ꝙ nūc herū audiui loqui nec cum malefacerem:crederem mihi impunius licere quisnam a nobis egreditur foras.

clinie.Syr.equidem facile.possum facere.id adiutare seruum ad fabricā faciendā seni si iubes.i.si vis vel precipis. etenim calleo.i. obtimesco: vt q̇ in talibus iā fecerim callum quo pacto id soleat fieri.i.soleāt senes decipi ⁊ filij retinere.Chre.hercle.tāto melior es.i.aptior seruus qui dñis scias mederi.Sy.meū non est.i.meus non est mos seu mee nō sunt partes vel ad me nō spectat mētiri. Chre.ergo.i.q: tu calles fac.i. adiuua ad fallēdū senē.Sy.at.i.sꝫ heus admonētis hic est heus.tu facito.i.dato operam dū.i. donec memineris hec eade qui.i.precipis me facere.si quid.i.si aliquid hoc est si forte euenerit aliqñ vt.i.sicut vel quēad modū humana sunt.i.se habent hoc est more humanitatis ⁊ humane fragilitatis vt filius tuus faciat aliquid simile hui⁹.i. simile huic facto clinie.nā similis ⁊ datiuo iūgit̄ ⁊ accusatiuo.Chre. spero ꝙ sup.nō vsuueniet.i. ꝙ nō eueniet. Nam vsuuenire signat euenire,vt sepe lꝫ videre in epistolis Ciceronis. Syrus ego quoqꝫ hercle spero non vsuuenturum:neqꝫ dico nunc eo ꝙ senserim quicꝙ in nullū perceperim aliquid erga illū.sed dico inqꝫ ne quid.i.vt nō aliquid mihi dicas.supple si quid acciderit supple simile hui⁹:hic enim est aposiopesis.vides q̄ sit eius etas:quasi dicat amori est obnoxia.et dico inqꝫ dico hoc.i. admoneo de filio anteqꝫ accidat vt caueas vel ꝓuideas filio tuo ⁊ eū obserues ne sit opus vt te fallem ⁊ te magnifice tractem ne.i.vt nō possim tractare. i.vt nō habeā occasionē tractandi te magnifice. i.excellenter fallendi te vt illi de pecunijs prouideatur neqꝫ video qua ratione hic ne capiat̄ pro valde cū sensus nō ꝓcedat neqꝫ ipse ordo structure pati videatur vt liquet subtiliter inspicienti si vsus veniat.i.si accidat vel si sit op⁹.Chre.videbimus.i.cōsiderabimus quid opus sit de istoc.i.de ista re quā times euenire filio cū vsuuenerit.i.cū acciderit. nunc age istuc.i. intēde fallacias seni. Sy.nunqꝫ audiui herū.i.dñm loqui cōmodius.i. oportunius ꝙ nūc: nec crederē mihi licere impunius ab impunis.i. cū maiori impunitate: cum malefacerē.i.cū aliquid mali molirer. nam tunc hoies impunitatē se cōsecuturos sperāt lōge maiorē ꝙ effectu cōsequant̄. Quisnā.i.q̇s egredit̄.i. exit foras a nobis. i. qd̄ barbare dici solet de penes nos siue de domo nostra.est hic parasceue.i. preparatio alterius scene.

Chremes. Clitipho. Syrus.

☞ Hic chremeti Syrus id suadet quod multum facit ad extorquēdum argentū qd̄ operepretiū erat Clitiphoni ꝓ amica sustētāda cōquirere. Incipit aūt Chremes ab filij obiurgatione.quē senserat ludentē ⁊ iocātē cū bacchide quā Clinie amicā credebat. Tum syrus fallaciam de emungendo ab sene argento se inuenisse refert.

Quid istuc queso? quis istic mos est ciltipho ita ne fieri oportet? Cli.quid ego feci? Chre. vidin.ego te manuꝫ in sinum huic meretricule iserere.Syr.acta hec res est.Perij Clitipho me ne? Chre.hisce oculis ne nega.facis adeo indigne iniuriā illi qui nō abstineas manū:nā ista quideꝫ cōtumelia est:hominē amicū recipere ad te:atqꝫ eius amicā subagitare vel heri in cōuiuio ꝙ immodestus fuisti.Sy.factū.Chre.ꝙ molestus vt equidē(vt ita me dij amēt)metuit:q̇d futurū deniqꝫ esset:noui eho amātiū aīm aduortūt grauiter:que nō cēseas.Clit.at mihi

¶Ascensius.

Recte eq̇dē demiror ⁊c. hic quoqꝫ accipies recte.i. pro eo qd̄ est nihil ago: et tunc ades chreme equidē demiror ⁊c. Itē illud.Atqꝫ hūc,difficile inuitū seruaret senē. Nō interpreter seruaret.i. cōseruaret senē ⁊c.q̇ penitus perdit ⁊c. Nō enim voluit Chremes seruum scire vt propter filium pater ille excrucietur.Ideoqꝫ intelligam sic. Atqꝫ seruaret.i. dolose et captiose obseruaret illum difficilem inuitum senem.i.adoriretur illum atqꝫ illi nactus oportunitatem insidias inferendo pecuniam facer et quod declarat illud syri quod sequitur Eho queso laudes qui heros fallunt.Item in illo.Et ne ego te si vsuueniat ⁊c.mallem cum calphurnio discessionem facere ⁊ ne: pro valde accipere atqꝫ ita interpretari:sed si quid eiusmodi in filio euenerit:vt videlicet te falli expediat quod fieri posse probat dicens. que sit eius etas vides. Si igitur quid euenerit ne quid supple mihi succenseas ⁊ possim ne.i. valde magnifice cū remedio videlicet magnarum egritudinum tractare te . Sententia itaqꝫ duas assernationes habet alterutram negatiuam hoc est ne quid succenseat.alteram affirmatiuam:vt possit valde magnifice senem tractare si vsuuenerit.Item quidē in sententiā Guidonis si in textu non esset illud(si vsus veniat). Nam qui posset dicere quod vellet se non posse senē magnifice tractare si vsus veniat:cum presertim id laudauerit senex? At ꝙ sensum dicit non procedere:mihi cōtra videt̄ dicit enim syrus. Neqꝫ eo nunc dico:sed quid dixit? Nēpe tu facito eadem hec memineris quibus verbis non nititur suadere vt caueat senex:ne decipiat̄:sed vt magnifice possit illi imponere si vsuuenerit:sed hec satis.

Quid istuc queso ⁊c.In hac scena syr⁹ hero persuadet id qd̄ multū facit ad extorquēdū argētū.Chre. aūt incipit ab obiurgatione filij quē senserat ludētē cū bacchide quā clinie esse credebat. Chre. o clitipho q̄so q̇d istuc qd̄ fecisti.scꝫ sibi vult seu significat.q̇s.i.qualis.q.d. turpis istic.i. iste mos est ita ludere cū meretrice ne.i.vtrū opꝫ ita fieri,Cliti,q̇d ego feci,Chre,vidin,i,vidi ne ego te:inserere,i, imponere manuꝫ huic mere=

fides apud hunc est nihil me istius facturũ patet. Chre. esto at certe concedas aliquo ab eorum ore aliquantisper multa fert libido ea prohibet facere tua presentia. ego de me facio coniecturam. Nemo est meorum amicorum hodie apud quem expromere omnia mea occulta: clitipho audeam apud alium prohibet dignitas apud alium ipsius facti piget me ne ineptus ne proteruus videar: quod illum facere credito sed nostrum est intelligere vtcunq; atq; vbicunq; opus sit consequi. Syrus. quid istuc narrat? Clit. perij. Syrus. o clitipho hec ego precipio tibi: hominis frugi & temperãtis officiũ functus. Clit. Tace sodes. Syr. recte sane. Chremes syre: pudet me. Syrus. credo: neq; id iniuria quin mihi molestum est. Cli. pergin. hercle? Syr. veruz dico quod videtur. Cli. Nonne accedam ad illos? Chremes. Eho queso vna accedendi via est. Syr. actum est hic prius sese indicarit. ꝙ ego argentum effero. chreme vin tu homini stulto mihi auscultare? Chremes. quid faciam. Syr. iube huic abire hinc aliquo. Cliti. quo ego hinc abeã. Syrus. quolibet da illis locũ: abi deambulatũ. Cli. deambulatũ. quo? Syr. vah. quasi desit locus: abi sane istac istorsum quouis. Chre. recte dicit censeo. Cli. dij te eradicent syre: q̃ me istinc extrudis Syr. at tu tibi istas posthac cõprimito manus censen vero: quid illũ porro credis facturũ chreme. nisi eũ ꝗtum tibi. operis dij dent seruas castigas: mones. Chrem. ego istud curabo. Sy. atq; nunc here tibi adseruandus est. Chremes. fiet. Sy. si sapis nã mihi iã minus: minusq; obtẽperat. Chrem. quid tu ecq̇d de illo qd̃ dudũ tecũ egi. egistin

ticule in sinum. Syr. apud se dicit hoc: hec res est acta. i. actũ est de hac re quasi fallacie fuerit hoc facto obstructꝰ aditus. perij. i. perditus sum. Cliti. mene. i. vtrũ dicis me inseruisse manum. Chre. vidi inq̃ te hisce oculis ne nega. i. noli negare adeo. i. certe vel valde indigne. i. indecenter facis iniuriam illi clinie qui non abstineas manum. i. qui non reprimas manũ tuã ab attrectatione amice illius. Nam quidẽ. i. certa ista est contumelia videlicet reprimere. i. admittere ad te. i. in domũ tuam amicũ tuũ atq; subagitare amicã eius. i. cũ ea consuetudinẽ habere siue ea abuti. vel. i. etiã ꝗ. i. ꝗtũ fuisti immodestꝰ in vino potãdo vel vt habẽt alij in cõuiuio. q. d. multũ fuisti immodestus. Sy. factũ est scz fatetur syrus eũ fuisse immodestũ in vino nisi etiã capiat factum est sicut actũ est: vt sit desperãtis dictũ. Chre. ꝗ. i. ꝗtũ modestus fuisti sup. i. tediosus post interrogationẽ respõdet sibi: adeo supple fuisti modestꝰ: vt equidem ita me dij amẽt: vt supple dico verum iurandi est, & affirmãdi vt equidem timui quid deniq; esset futurũ. i. quid cõtigeret. timebã enim ne oriretur inter vos contẽtio: nõ est opus vt capiatur vt pro ꝗtũ vel qualiter vt vult Calphurniꝰ. Ego noui animũ amantiũ auortũt. i. accipiũt grauiter. i. iniquo aĩo & moleste ea que nõ cẽseas. i. non iudices eos aduertere & suspicari. Clit. at. i. sed fides est mihi apud hũc. i. hic adhibet mihi fidẽ et confidit mihi seu ea sum auctoritate apud eum vt credat me nihil facturũ istius quod times scz Chre. esto. i. sis ita sane seu fac ita esse at certe. i. saltẽ cõcedas. i. te cõferas aliquo. i. in aliquẽ locũ aliquãtisper. i. aliquãdiu. ab ore. i. a cõspectu eorũ libido fert. i. affert multa. i. multos gestꝰ quasi dicat libido incitat amãtes multa inter se vltro citroq; cogitare: tua presentia prohibet eos facere ea q̃ affert libido: ego facio coniecturã de me hodie: nemo est meorũ amicorũ apud quẽ o clitipho audeã expromere. i. detegere oĩa mea occulta. i. mea archana apud aliũ. i. ante aliũ dignitas. i. auctoritas eius ꝓhibet ne ꝓteruꝰ videar apud aliũ me piget ipsius facti. i. doleo de ip̃o facto qd̃ admisit turpiter ne videar ineptus aut ꝓteruꝰ. i. petulãs & lasciuus ac importunus & imprudens qd̃ credito illum cliniã facere. i. credo ꝙ ante te timet ne ꝓteruus videatur sed nostrũ est. i. debemꝰ ad nos spectat: nostre partes sunt: intelligere. i. scire obseq̃. i. inseruire vtcũq;. i. qualitercũq; atq; vbicunq;. i. quocunq; loco opꝰ sit. Sy. syrꝰ timẽs fallacie sue apud se dicit q̇d istic. i. chremes narrat. Vel si sit istuc sic intellige quare narrat istd̃. Clitip. perij. Syrꝰ. clitipho ego functus officium antique ꝓ officio hoĩs frugi. i. vtilis ac necessarij ac tẽperãtis. i. modesti precipio tibi hec. i. hec te doceo vel admoneo vcz vt discedas aliquo a quo ꝯsilio lõge alienꝰ clitipho illũ sermonẽ interrupit nec audire voluit sed inquit Cliti. tace sodes. i. si audes. Syr. sane. i. valde recte audeo tacere. Chr. o syre me pudet. i. pudore afficior filiũ nolle neq; mihi neq; tibi credere. Syrus. credo te pudere neq; id iniuria. i. nõ immerito te pudet. quin. i. q̇nimo id. s. qd̃ clitipho facere nõ vult est mihi molestũ qui nõ sum pater. Cliti. hercle pergin i. prosequeris ne aduersus me loqui. Sy. dico id qd̃ videtur verũ. Cliti. nonne accedã ad illos. i. ad cliniã & bacchidẽ. Chrem. eho: queso hic eho admonẽtis est: vna. i. vna est ratio accedendi ad eos ne vcz te immisceas meretricũ libidini & amori sz pudice agas oĩa. Syr. hec apud se dicit actũ est, dictũ est desperantiũ de re aliqua. hic. s. clitipho prius indicarit ꝓ indicabit: & qd̃ dr̃ incusabit & ꝓdest se prius ꝙ effero. i. extraho educo. i. extorqueo argentũ a se ne qd̃ det meretrici. Deinde ꝯuertit sermonẽ ad chremetẽ inquiẽs. O Chreme vin. i. vis ne auscultare. i. credere & aures prebere mihi hoĩ stulto. Chr. q̇d faciã. Sy. iube hũc filiũ abire hinc aliquo. i. in aliquẽ locũ. Cliti. quo. i. in quẽ locũ ego abeã. i. discedã hinc. Syrus. abeas supp. quo lubet. s. ꝓ libet. i. quo tu vis abire. da locũ. i. cede paululũ illis clinie & puellis vt patri satisfacias: abi i. vade deambulatũ. i. spaciatũ. Cliti. dicis vt abeã deambulatũ: quo ibo. s. deambulatum. Sy. vah interiectio irridẽtis quasi locus desit quo possis deambulare, sane. i. certe abi istac. i. ꝑ istã partẽ istorsum. i. versus istam partem deniq; vade quouis. i. in quemlibet locum. Chre. Syrus, dicit recte censeo tibi: ita faciendũ clitipho. O syre dij eradicẽt. i. extirpent seu funditus ac radicitus strepitus te euellant & de medio tollant. qui extrudis. i. exturbas eijcis inuitũ me hinc. Syr. At. i. sed tu comprimito tibi posthac istas. i. tuas manus quas in sinum mulier inseruisti: quare venisti in suspitionẽ patris. Vel potius sic intellige: ita vt legatur vt comprimas quemadmodum in aliquo codice legi sic. At vero: id est sed certe: et alloquitur Chremetem censen: id est putas ne: vt: id est quod comprimas tibi posthac istas manus: neq; extendas aliquando eas ad filij castigationem porro: id est deinde quid, o Chreme: credis illum facturum esse: nisi castigas seruas mones eum quantum operis: id est facultatis dij dent tibi: id est pro ea facultate quantam tibi deus dabit. Chremes. ego curabo: id est accurate efficiam istud: id est vt seruem eam. Syrus. at qui: id est sed certe here nunc ipse filius est tibi adseruandus: id est custodiendus et obseruandus. Chremes. fiet. i. obseruabitur. Syrus. si sapias

id est si sapienter agas eum adseruabis.nam iam minus minusq; obtemperat mihi:id est sequitur consilia mea et mo-nitiones.Chremes.quid tu,modus interrogandi: ecquid:id est nunquid egisti aliquid de illo quod dudum.i.paulo an egi tecum. id est te rogaui vel tecum sum locutus et communicaui aut reperisti aliquid supple quod placeat tibi an etiam nondum: id est non adhuc reperisti.Sy. dicis.i.loqueris de fallacia seni intēdenda inuenta est fallacia : nuper inueni quandam fallaciam. Chre.es frugi:.id est vtilis necessarius:interdum frugi dicitur modestus.cedo: id est dic quid.i.quod inuenisti. Syrus dicam. Uerum:id est sed vt:id est qualiter aliud incidit ex alio.Chr. O syre quidnam est : id est quid est propter quod dicis aliud incidere ex alio. Syr. hec meretrix est pessima. Chre. videtur ita.scilicet ꝙ sit pessima. Syr. Immo si scias q̃.s. sit mala mirareris. Uide hoc facinus quod inceptet:inceptare magnorum est factorū.Quedam anus.i.vetula corinthia.i. ex corintho vrbe fuit hic. hec meretrix dederat huic anui mille dragmarū argenti hic mille singularis est numeri ⁊ substātiuum de quo multa Gellius. iungitur antē semper gtō propterea quia substa-tiuum est:sed mille adiectiuum ⁊ numeri plura-lis substantiuo iungitur in similitudine generis casus ⁊ numeri.Dragma autem est pondus con-stans vt vult Priscia. ex tribus scrupulis seu decē ⁊ octo siliquis.Sumitur etiam pro genere quodā monete propterea ꝙ nūmismata antiquitus pon-derabantur.Hec ergo meretrix dederat huic vetu-le mutuū ratione mutui mille dragmarū argēti. Chre.quid tum.i.q̃d inde secutū est. Sy.ea anus mortua est.reliquit filiam adulescentulam: ea scz adulescentula est relicta huic.s. meretrici arabo-ni.i.pro pignore. Arabo enim interdum capitur pro pignore:vt hic.interdū etiam ⁊ proprie signat id quod prius datur vt reliquū reddatur siue sol-uatur : quod idem signat errare. ea igitur relicta est huic araboni.i. pignori pro illo argento quod illi mutuum dederat.Chre.intelligo.Sy.hec me-retrix adduxit secum hanc adulescentulam huc ⁊ ea adulescentula est nūc ad.i.apud vxorem tuam. Chre.quid tum.i.quid inde vis inferre. Syr.Cli-nia orat.i. petit id videlicet vti. id est vt illa mere-trix det nunc illam adulescentulam sibi.tamē ipse Clinia poscit.i.flagittat se daturū: id est posse da-re illi meretrici post : id est postea mille nūmum quod vetule dederat ipsa mutuum. Chre. et qui-dem posset ipse Clinia : quasi dicat poscit multa que non dabuntur:⁊ poscet. Deinde hac respon-sione indignatus Sy.subdit.Sy.Hui,interiectio indignantis ne.i.vtrum: id est dubium quod po-scet.q.d. nihil dicis ad rem quod non sit scitum. Nam nemo dubitat quin ipse Clinia illius adule-scentule cupidus ⁊ iam poscat ⁊ poscet. Iterū ⁊ se-pius vt meretrici pecuniā soluat quo puella pos-sit potiri neq; hoc dictum (dubiū ne) .i. quantū vi-dere possum de meretrice dici nō intelligendū est:

Syre.aut reperisti tibi quod placeat an nondum etiam. Sy.de fallacia dicis:inuenta est inueni quandam nu-per.Chre.frugi es cedo:quid id est. Syr.dicam verum vt aliud ex alio incidit. Chre.quidnā syre. Sy.pessima hec est meretrix. Chre.Ita videtur.Sy. Immo si scias hoc vide quod inceptet facinus. Fuit quedā anus co-rinthia hic huic dragmarum argēti hec mille dederat mutuum.Chremes.Quid tum? Syrus.ea mortua est: reliquit filiam adulescentulam ea relicta huic arabo-ni est pro illo argento.Chre.intelligo.Syrus.hanc se-cum huc adduxit eaq; est nūc ad vxorem tuam. Chre. quid tum.Syrus.Clinia : orat sibi vti nunc det illam illi tamen post daturū mille nūmum poscit.Chremes et poscit quidem.Syrus.Hui dubiū ne id est. Chre.ego sic putaui: quid nūc facere cogitas? Sy.Ego ne: ad me-nedemū ibo : dicam hanc esse captam : ex caria.ditem et nobilem:si redimat magnū in ea esse lucrum.Chre. Erras.Sy.quid ita? Chre.pro menedemo ego tibi nūc respondeo:non emo ego quid agis.Sy.Optata loque-re.Chre.atqui non est opus.Sy. Non opus est. Chre. Non hercle vero. Syrus quid istuc : miror. Chremes. Iam scies mane:mane quid est quod iam a nobis gra-uiter crepuerunt fores.

Sostrata. Syrus. Nutrix. Chremes.

☞In hac scena Antiphile recognitio continetur : ex qua inter vi-rum et vxorem iurgium et altercatio oritur. Deinde reconciliatio rursum eorundem. Simulq; Syro alia offertur occasio extorquen-di argentum.

quicquid dicat Calphurnius:quia non cohereret sensus neq; cum antecedente:neq; cum cōsequente.Chremes. ego sic putaui qd poscat se daturū illi mille nūmum:vt adulescētula potiatur sed quid hoc ad rem:quid cogitas facere.Syrus: ego ne.i.vtrum petis.quid ego sperem me facturū.Deinde subdit ibo ad menedemum dicam hanc adulescentulā esse captam ex caria.i.ex illa regione seu prouincia.ditem.i.locupletem ⁊ nobilē: et dicam magnū esse lucrum in ea si redi-mat eam.s.et det mille nūmum.His predictis verbis Syrus fingit suam esse calliditatem qua dixerat se decepturum menedemum:quam fallaciā confutat Chremes.Chremes.Erras ita volens eum decipere.Syrus.quid ita.i.cur dicis me errare.Chremes nūc respondeo tibi.i.recuso tuas cautelas pro Menedemo.i. loco menedemi: hoc modo cum ser-monem facies ei de emenda ea dicet:non emo.i.nolo eam emere.quid agis.i.quid loqueris:alij quid ais.q.d.dicet tibi Menedemus.cur loqueris mihi de hac re.Uel Chremes interrogat Syrum quid ad eam dicat respōsionē.Sy. Loque-re optata pōt dupliciter intelligi:vel loquere pro loqueris dicitur: ⁊ est sensus. Dicis quod tu vis vel que sibi sunt cor-di vt dici sepe solet.Uel loquere est imperatiuum: et tunc est sensus. Dicis hic ea que ego opto et accommoda sermo-nes tuos meis optatis.Chre.At qui.id est certe nō est opus eam emere scilicet Syrus.Dicis quod nō est opus. Chre. hercle per herculem vero.id est certe non est opus.⁊ cōfirmauit id iuramento.Syr.Miror quid.id est quare istud dicas sup.Chre.iam.id est statim,scies quare istud dicam mane mane quasi siste loqui ⁊ audi:sed interrupit sermonem ꝙ in-terea vidit vehementer fores suas crepare.quid est ꝙ.i.propter ꝙ iam.i.nunc fores crepuerūt. id est potuerunt aperte sunt grauiter.i.vehemēter a nobis.i.ꝙ dicitur inepte:de penes nos.Uel potius dixit quid est quod fores a nobis.id est fores nostre grauiter crepuerunt.

¶Ascensius.

In illo.Eho queso vna accedenti via est:neutri cōmentariorum assentio. Nam indignatus senex quod ille superbe satis dixerat.Nonne accedam ad illos hoc est vis ne omnino me seclusum a consortio ⁊ sodalitate amicorum.Cum stomacho respondet. Eho queso est ne vna.i.sola via accedendi ad amicos qua tu accedis quasi dicat licet quidem accedere:sed non istac via immo honesta.

Tertius actus

Nisi me animus fallit hic ꝓfecto est anulus quem ego suspicor is qui cum exposita est gnata. Chre. Quid vult sibi. Syrus. hec oratio? Sostrata. Quid est? is ne tibi videtur. Nu. dixi equidē vbi mihi ostendisti ilico eum esse. Sostrata. at vide vt satis modo contemplata sis mea nutrix. Nut. Satis. Sostr. Abi iam nunc intro: atq (illa si iam lauerit) mihi nuntia: hic ego virum interea operibor. Sy. te vult videas quid velit nescio quid tristis est nō temere est. metuo quid sit. Chre. quid fiet? ne ista hercle magno iam cognatu magnas nugas dixerit. Sost. Ehem mi vir. Chre. hem mea vxor. So. teipsum quero. Chre. loquere quid velis. So. primū te hoc oro: ne quid credas me aduersum edictū tuum: facere esse ausam. Chre. vis me istuc tibi (etsi incredibile est) credere credo. Sy. nescio q̇d peccati portat hec purgatio. So. meministi me esse grauidā ⁊ mihi te maximopere interminatū: si puellā parere nollet tolli? Chre. scio q̇d feceris sustulisti. Sost. ita factū est. Sy. si sic est factum dn̄a ergo herus dāno actus est. Sostra. Minime: sed erat hic anus corinthia: haud impura: ei dedi exponendam Chre. O iuppiter tm̄ ne esse in animo inscitiam. Sost. Perij quid ego feci. Chre. at rogitas. Sostra. Si peccaui mi Chreme: insciens feci. Chre. id quidem ego (⁊ si tu neges) certo scio: te inscientem atq imprudentem dicere ac facere omnia tot peccata in hac re ostens

Nisi me animus ⁊c. Hec scena Antiphile recognitionem continet: ex qua inter virum ⁊ coniugem altercatio oritur: demum recōsiliatio: simul syro offertur alia occasio extorquēdi argentū. Sostrata vxor est Chremetis alloquens nutricem suam de agnoscendo anulo Antiphile cum quo fuerat exposita. Nisi animus fallit me profecto hic est anulus quē anulum suspicor. i. opinor esse sup. is anulus qui cum. i. cum quo anulo gnata: id est filia mea exposita est. i. morti obiecta. Nam exponere pueros significat eos morti tradere et obijcere aut saltem periculo mortis eos obijcere vt possint viuant vt cum ponūtur pueri in sicella aqua sup flumē aut in nemoroso aliquo loco deponitur victurus si possit: ⁊ sic de ceteris id genus exponendi rationibus. Chre. Chremes hoc audiens neq tamē animaduersus ab vxore alloquitur seruum inquiēs. O syre quid hec oratio. i. hic sermo vxoris sibi vult. i. signat. Sostrata alloquitur nutricem. quid est ostendit ei vel porrigit anulum dicens: quid ne. i. vtrū hic anulus videtur tibi esse is qui cum exposita est. Nutrix. Equidem dixi tibi ilico hunc anulum esse illū qui cum est exposita. vbi. i. postq ostēdisti mihi So. at vide mea nutrix. i. diligenter cōsidera eum vt contēplata sis. i. conspexeris satis. i. sufficiēter: modo. i. nūc. i. quod barbare dicitur: vt auisaueris satis aspice bene eum. Pōt etiam intelligi vide pro caue ꝙ satis fueris modo cōtemplata cum anulū: vt verius possis testificari. Nu. satis contemplatiua sum. s. A tēplo dicitur contēplor cōtemplaris. Templū antiqui dicebāt locum qui ab omni per te potest aspici vel cuius omnis pars videri pōt. Sostr. Iam. i. nūc abi intro atq nuntia. i. refer mihi si illa Antiphila lauerit. i. ꝙ dicūt balneauerit se iam: interea operibor: id est expectabo hic virū. i. maritum. Syrus. Vxor sup. vult te. i. te q̄rit te petit: te expectat. vbi barbare dici solet querit pro te. Videas quid velit est tristis nescio quid. i. nescio ꝓpter quid. Intelligitur enim ob aut propter nō temere. i. inconsulte non incōsiderate est tristis vel vt alij volūt sine causa metuo quid sit. i. ꝓpter quid sit tristis. Chre. Metuis quid sit ꝓpter quod est tristis ne. i. certe ista per indignationē dicit. Hercle dixerit. i. dicet coniunctiuum pro indicatiuo. Magnas nugas. i. fabulas vana et futilia cū magno cognatu vel metuo sup. ne ista dixerit. i. dicat mihi magnas nugas. Sostra. Ehem interiectio applaudētis ⁊ blādiētis o mi vir quasi letor aduētu tuo: vt tibi narrem que acciderūt. Chre. Ehem. mea vxor. hec repetitio a simili indignātis est. Sostra. Quero teipsum ⁊ non quero pro te. Chremes loquere. i. dic mihi quid velis. Sostrata primū. i. inprimis oro te hoc nequid. i. vt non credas me esse ausam facere aliquid aduersum. i. edictū tuum. i. iussum seu imperium tuum. Chremes. vis me credere tibi istuc. i. ꝙ nihil fueris ausa aduersum edictū meū credo. i. in hoc morē gero tue volūtati: etsi. i. q̄uis sit incredibile te nihil esse ausam ⁊c. Syrus hec purgatio. i. hec excusatio portat nescio quid peccati. Sostrata. meministi. i. recordaris me esse grauidā. i. tenes memoria cum essem grauida te maximopere. i. mirūimmodū maxime interminatū esse mihi. i. minatū esse mihi. Nam interminari signat minaris quasi minādo prohibere: vt interminatus sum ne faceres. i. prohibui minas proponēdo. meministi ergo te interminatum esse si parerē puellam te nollet tolli. i. nolle vt nutriretur: sed exponeretur. Chre. scio quid feceris sustulisti. i. educasti cōtra iussum meū puellā. Sostra. factū est ita. i. sustuli. Sy. O domina si sic est factū vt dicit. i. si sustulisti puellam. i. educasti a tollo pro educo seu nutrio: ergo. i. itaq herus. i. dn̄s meus auctus est dāno propter dotem que dāda est: dicimus autē ego sum auctus dāno ⁊ damnū est auctū mihi. pro eodem vt dicimus augeo tibi diuitias ⁊ augeo te diuitijs et per passiuū tu augeris diuitijs ⁊ diuitie augētur tibi. So. minime. i. nō sustuli puellam sed anus. i. vetula corinthia erat hic haud impura. i. nō inhonesta neq impudica. impurus em̄ dicitur aliquo vitio maculat⁹ dedi. i. tradidi ei anui filiam meā exponendā. i. mortis periculo vel etiā ipsi morti obijciendā. Chre. O iuppiter ne. i. vtrū decet sup. vel est ne verū vt interpretatur Laurētius tantā inscitiā. i. ignorantiā esse in animo. q. d. putaretur ne tantā esse ignorantiā in aliqua (vt aiunt) persona: vt. s. proderet seipsam alteri in facinore qd̄ celatissimū esse deberet. Sostra. perij. i. perdita sum quid ego feci. Chre. at rogitas. Sostra. o mi Chreme. si peccaui. i. si erraui feci id pctm̄ inscita. i. per imprudentiā ⁊ non cōsulto aut dedita opera. Chre. quidē. i. certo scio id qd̄ sequitur. s. te dicere ⁊ facere omnia que facis aut dicis inscientē atq imprudentē. i. per ignorantiā ⁊ imprudentiā seu stultitiā et inconsiderationē. et si. i. etiā si vel q̄uis tu neges. q. d. etiā si negares tu fateris scio te dicere ⁊ facere omnia per imprudētiā. Prudēs est qui aliq̄d sentit sua intelligētia sciēs aūt dicitur qui alicuius indicio rem cognoscit itaq prudēs per se est. sciēs per alios. Contra: imprudēs dicitur qui nō habet delictū bonorū ⁊ malorū. Insciēs aūt dicitur qui res ignorat quas deberet cognoscere. ostendis tot pctā. i. errata in hac re. nam iamprimū si voluisses exequi. i. cōplere meū imperiū oportuit interemptā eam puellā. i. oportuit interfici eam: nam ponitur hic participiū preteriti tēporis pro infinitiuo vt assolet puta interemptā pro interim id em̄ fit in duobus casibus actō ⁊ abltō non oportuit inq̄ simulare mortē verbis. i. per verba ⁊ dare spē. vite re ipsa. i. ipso effectu dādo videlʒ illi anui que poterat eam educare neq exponere at. i. sed omitto id videlicet te debuisse exequi imperium.

Animus maternus misericordia mouetur.s.infectũ vel animus maternus est dignus misericordia.i. meretur vt sui misereamur ꝛ venia plurimũ dignus est sino.i.facile patior illud nõ valde egrefero q̧.i.nõ exposueris. Uero pro sed q̃ bene per ironiã.q.d.pessime a te prospectũ est filie.i.prouidisti filie dãdo eam sene profectũ est.hic est impsonale passi ue vocis quod ante habet ablm̃ mediãte a vel ab persone agẽtis ꝛ post casum sui verbi.Eodẽ modo in epistolis Cice. loquitur:ait enĩ q̧ si meis rationibus a te prospectũ esse intellexero:quid voluisti facere de filia.q.d.voluisti facere me-

dis: nam iam primũ si meum imperiũ exequi voluis-
ses interẽptam oportuit non simulare mortem verbis.
re ipsa spem vite dare.at id omitto misericordia: amor
maternus sino. q̃ bñ vero abs te prospectũ est? Quid
voluisti? cogita nempe anui illi prodita abs te filia est
planissime per te veluti questum faceret: veluti veniret
palam credo: id cogitasti. q̃d vis satis est dum (viuat)
modo q̃d cum illis agas qui neq̧ ius: neq̧ bonũ atq̧
equum: sciunt? melius: peius: prosit: obsit: nihil vidẽt:
nisi quod lubet. Sost. mi Chreme peccaui: fateor: vin-
cor nũc te obsecro: quanto tuus est animus natu gra-
uior: tanto innocẽtior sit: vt me stultitie iustitia tua sit
aliq̃d p̄sidij. Chre. Scz istuc factũ ignoscam equidẽ ve
rum Sostrata male docet te mea facilitas multa: sed
istuc q̃d est. qua hoc inceptum est causa loq̃re. Sost. vt
stulte ꝛ misere omnes sumus religiose cum exponẽdã
do illi de digito anulũ detraho: ꝛ eum dico: vt vna cũ
puella exponeret: si moreretur: nec expers partis esset
de nostris bonis. Chremes istuc recte: ꝯseruasti te atq̧
illam. Sost. hic est is anulus. Chremes. vñ hunc habes
Sost. Quam bacchis tecum adduxit adulescẽtulam.
Syrus. Hem. Chremes quid ea narrat? Sost. ea laua-
tum dum id seruandũ mihi dedit animũ non aduorti
primo. sz postq̃ aspexi ilico cognoui te, at exilui. Chre
mes. quid nunc suspicare: aut iuuenis de illa. Sostra.
nescio: nisi vt ex ipsa q̃ras. vnde hunc habuerit si po-

retriculã: cogita voluta mẽte tua quid respõdeas nempe.i.certe filia prodita est.i.decepta ꝛ data illi anui ꝛ illi vetule. Festus dicit prodere esse dare ꝛ fallere:et bene hic capi põt eo modo:interdũ pde re significat differre siue elongare:vt ita dicã. Uergil.prodimur atq̧ italis lõge disiungimur oris. Interdũ significat indicare qd deberet tegi ꝛ per hoc fallere:vt pdidit me voce.i.indicauit et quod dicitur inepte incusauit me propterea proditores dicũtur qui decipiũt indicãdo qd celare deberẽt: filia ergo abs te prodita est quasi commissa est illi anui:ꝛ perdecepta veluti.i.tãq̃ planissime.i.oino vel clarissime ꝛ manifestissime faceret questum.i. faceret lucrum turpiter corpore suo ꝛ veluti veniret.i.vẽderetur a veno is.palã.i.publice plus offerenti per te.i.per tuã proditionẽ:credo q̧ sup.cogitasti id qd sequitur cum prodidisti eam anui sit sup.hec filia mea quid vis.i. quidlibet siue faciat questũ corpore suo:siue seruiat ꝛc.satis est.i.sufficit dũmodo viuat:qd cum sit ita dicit Chremes q̃d potest tractari cum talibus imprudentibus quid agas.i.quid agat aliq̃s scd̃a psona pro tertia. hoc est qui tractare aut cõferre:aut comunicare possit aliquis cum illis.i. cum talibus vel viris vel mulieribus: qui refert viros ꝛ mulieres quia masculinu prepõderat feminino qui nesciũt neq̧ ius.i. norma viuendi neq̧ bonum.i. honestũ factu neq̧ equũ.i.qd iustũ est.ꝛ qui nesciũt inq̃ sup. melius prosit aut quid peius.i.magis obsit.i. noceat nihil vidẽt nisi id qd lubet pro libet:u pro i ponitur aliq̃n a poetis.Sost.O mi Chreme peccaui.i.errani fateor victa scz tuis argumẽtis:vincor.i. confutor vt cognoscã me peccasse:nũc obsecro te vt quãto tuus anim⁹ est grauior natu.i.peritior propter plures experiẽtias quas potuisti habere pl⁹ quã ego ꝛ bñ dicit grauior natu.nam maiores natu.i. seniores debent esse grauiores.i. moderatiores ꝛ cõstantiores atq̧ prudẽtiores ob maiorẽ experiẽtiam. põt etiam hic capi grauior natu pro maior natu.q.d. tuus animus potuit plura videre quã meus cum me natiuitate precesserit.nam fere mariti sunt natu grauiores seu maiores vxorib⁹ suis: quãto ergo tuus animus est grauior natu.i.antiquior tãto sit ignoscentior.i.promptior ad ignoscendum ꝛ parcendũ:vt.i.ita q̧ tua iustitia sit aliquid presidij.i.ptectionis ꝛ auxilij me stultitie.i.

mee simplicitati.Chre.equidẽ.s.ambe he particule capiũtur affirmatiue ad maiorẽ cõprobationẽ:ignoscã tibi istud factum.verũ.i.sed o Sostrata mea facilitas.i.benignitas indulgẽtia multa.i.nimia ꝛ abũdãs pl⁹ equo male docet te.i. male te instituit nam si tibi essem paulo acerbior magis reb⁹ tuis agẽdis pspiceres.põt etiã esse multa actũs pluralis sic mea facilitas male docet te multa.Facilis ꝛ Clemẽs sic differũt.Nam facilis est cuius ira cito soluitur.Clemẽs aũt qui nũq̃ irascitur:sed q̃quid istud est.i.qualecũq̧ fuerit factũ illud de exponẽda filia loq̃re.i.dic.qua causa.i. qua occasione hoc.s.filiã esse inuẽtã acceptũ est.i.notũ est.Sost.vt.i.quẽadmodũ oẽs nos mulieres sumus stulte.i.incõsiderate misere.i.infelices ꝛ religiose.i.supstitiose:nã etiã apud antiquos(vt Gelli⁹ refert)regiosus dicebaẽ qui nimia ac supstitiose religione sese alligauerat cũ.i.quo tpe do.i.trado illi anui filiã exponẽdã.i.morti obijciẽdã detraho.i.abduco anulũ de degito meo ꝛ dico vetule.vt exponeret.i.eijceret eũ anulũ vna cũ puella:ne.i.vt nõ si moreref filia nõ esset expers.i. exhors sine parte aut forte de bonis nr̃is.Chre.istud fecisti sup.recte p ironiã dicit cõseruasti te atq̧ illã.q.d.illo anulo tradito seruasti te ne faceres cõtra religionẽ ꝛ cõseruasti illã ne morereẽ.Sost.hic est anulus ostẽdit ei anulũ quẽ dederat Chre.vñ habes illũ.i.a quo recupasti.Sost.habeo sup.ex adulescẽtula quã bacchis adduxit secũ.Sy.syrus timet ne sibi ꝑcipiaẽ auferẽdi argẽti occasio agnitione filie itaq̧ ingemit hem dolẽtis est.Chre.q̃d ea sostrata narrat. Sos.ea antiphila adulescẽtula dum it lauatũ antiq̃ p lotũ.Ouidi⁹ sacra lauaturas mane petebat aquas.dedit mihi.i.tradidit cõmisit mihi anulũ:seruãdũ.i.vt eũ seruarẽ primo.i.in principio nõ aduerti aim̃.i.nõ aiaduerti neq̧ cõsideraui illũ anulũ sed postq̃ aspexi ilico.i.statim cognoui exilui vel exiliui.i.celeriter gaudẽs seu exultãs exiui ad te.Chre.q̃d nũc suspicaris.i.cõijcis aut iuuenis de illa adulescẽtula.Sost.nescio nisi vt.i.qd q̃ras ab ipsa adulescẽtula vñ habuerit hũc anulũ si põt reperiri vñ scz habuerit.Syrus perijvideo plus spei esse q̃ volo de agnitione filie si ita est quẽadmodũ pponitur a Sostrata de ea est nostra.i.filia heri ꝛ here seu de nostra familia.Chremes ne.i.vtrũ illa anus cui dederas eam viuit. Sost.nescio an viuat.Chremes q̃d illa vetula renũtiauit.i.retulit tibi fecisse olim.i.quõdã cũ ei dederas an.s.exposuisse diceret vti erat iussa.Sost.renũtiauit inq̃ se fecisse id qd iusserã scz se exposuisse filiã.Chremes.Cedo.i.dic quod sit nomen mulieris.i.anus vt queratur.i.petatur a vicinis ꝛ noscentibus Sostr.nomẽ ei philtere.vel in dtõ vel in genitiuo. Nam dicere possuz est mihi nomẽ Guido vel Guidoni. Itẽ ꝛ Guidonis vt plerũq̧ legi:sed sepius p nominatiuũ loqui-

mur.aut per datiuum ⁊ quidẽ elegãtius. Syrus ipſa eſt anus ſcilicet quã dicit et a qua antiphila abducta eſt q̃ no uerat. Syrus.nam iuerat ad querẽdas puellas domũ eius mirum eſt ſupple ni.i. niſi illa anus eſt ſalua.i. incolumis ac non mortua ⁊ ego Syrus perij quoniam auferende pecunie eſt mihi preceptus locus. Chremes. O ſoſtrata ſequere me intro.i.in domũ hac.i.per hanc viam.Soſ.vt.i.qualiter vel quãtũ euenit.i.accidit preter ſpem.i. ex inſperato vt ſcilicet tu efficeris ita placatus q̃.i.quantum male.i.miſere ſeu valde timui ne.i.vt ⁊ vt.i.vt eſſes nunc animo ita duro.i. quod haberes nunc animum ita durum.i. inexorabilem vt.i.ſicut olim fuiſti in filia tollenda ⁊ exponenda ⁊ tollenda de medio vel nutrienda quoniã eã nolebas nutrire. Chremes ſpe nõ licet hominem eſſe ita vt vult:ſi res.i. ſubſtantia facultas nõ ſinit.i. non patitur pauperie premẽte nunc tẽpus eſt mihi ita vt cupiam.i.vt optem habere filiã quoniã auctus ſum diuitijs: ſʒ olim.i.cũ iuſſi exponẽdam nihil minus erat mihi ſupple q̃ vt cuperem filiam pauperie prementem rebuſq̃ʒ non ſinentibus:neq̃ʒ video cur ſit capiendum nihil minꝰ pro nõ vt putat Calphurnius.

teſt reperiri. Syrus interij:plus ſpei video q̃ volo noſtra eſt:ſi ita eſt. Chremes viuit ne illa cui tu dederas. Soſtra.neſcio. Chremes quid renũciauit olim feciſſe. Soſtra.id quod iuſſeram.Chremes nomen mulieris. cedo quid ſit:vt queratur.Soſtra. philtere.Syrus ipſa eſt mirum ni illa ſalua eſt et ego perij. Chremes.Soſtra.ſequere me intro hac. Soſtra. vt preter ſpem euenit:q̃ timui male:ne nũc animo ita eſſes duro vt olim tollenda chreme.Chremes. non licet hominem eſſe ſepe ita vt vult ſi res non finit.nunc ita tempus eſt mihi vt cupiam filiam olim nihil minus.

Syrus.

☞ In hac ſcena tam morali q̃ faceta poſt recognitam antiphilam anxius.Syrus nouũ de extorquẽda pecunia co nſilium querit ⁊ deliberantem de re aliqua admodũ artificioſe hic exprimit. Eſt enim dialogiſmos acuti ingenij in multa cogitatione verſantis.

NIſi me animꝰ fallit:haud multũ a me aberit infortuniũ ita hercle ĩ anguſtũ oppido nũc me cogũtur copie:niſi aliquid video:ne eſſe amicã hãc gnati reſciſcat ſenex. Nã q̃ de argẽto ſperẽ aut poſſe poſtulẽ me fallere:nihil eſt triumpho ſcʒ me lateret tecto ⁊ abſcedere crucior:bolum tm̃ mihi eſſe ereptum tam ſubito e faucibus: quid agam: aut quid cõminiſcar? Ratio de integro ineũda eſt mihi Nihil tã difficile eſt: quin querẽdo inueſtigari queat. Quid ſi hoc nunc ſic incipiã:nihil eſt.Quid.ſi ſic:tantumdem egero.at ſi opinor? non poteſt:immo optime euge habeo optimam retraham hercle (vt opinor) ad me idem illud fugitiuum argentum tamen.

Aſcenſius.

AD finem ſcene. Ipſa eſt.Mirum ni illa ſalua eſt. et Commentarius vterq̃ʒ inquit:mirum in illa anus ſit ſalua.Ego vero non de anu: ſed de filia intelligo vt ſit expoſitio. Mirum eſt.ni illa.i.filia ſit ſalua et ego perierim. Ratio autẽ quare de anu intellectum nolo eſt quod Syrus eam mortuam ſciuerat.Unde ſupra dixit.Anus que eſt dicta mater ei non fuit ea obijt mortem. Et paulopoſt.Offendimus mediocriter veſtitã veſte lugubri eius annis cauſa vt opinor q̃ erat mortua ⁊c. Nõ ergo iam dubitat an illa ſalua ſit: ſʒ de antiphila loquit̃.Illud quoq̃ʒ admonitos velim adoleſcentes ſepe in expoſitione pronominũ ſublatum eſſe breuitatis gratia:verbum expoſitum.i. eſt vel ſimile quoduis. Nam vt Seruius grãmaticus docte diſſerit. Pronomina nõ cũ nominibus: niſi emphaticos: ſed pro ipſis nominibus ponũtur.quocirca noluit primo eneidos. Olli nate ſic intelligi vt olli ſit pronomẽ:immo aduerbium:q̃r illi nate non recte diceret̃. Tametſi igit̃ inueneritis eiuſmodi expoſitiones:illa anꝰ.ipſe.cherea ⁊c. non tamen ſic loquendum continuo cenſebitis. Reſtitit autem Syrus domino cum domina ingredientem.Unde non eſt finitus actus.

NIſi me ⁊c.Agnita filia ſyrus nouũ init cõſiliũ de extorquẽda pecunia et hic de re aliqua quiſq̃ʒ deliberãs me exprimitur.Syrus.ſyrus ſolꝰ apud ſe hec loquitur niſi animus fallit me qui ſcʒ preſagit mihi aliq̃d mali infortuniũ.i. ĩfelix ſucceſſus ſeu malus caſus:mala fortuna.haud.i. nõ multũ aberit.i.lõge erit a me:ita.i.;ideo mee copie.i.mee legiones.meus exercitus:⁊ ad propoſitũ mei cognatus cogimur.i. compellimur nunc cõſtringimur nunc oppido.i.valde in anguſtum.i. locum arctiſſimum: quaſi dicat meus exercitus iam pene fuſus eſt.nã coactus eſt impulſus in anguſtias.vbi contereretur facile hoc eſt mei cognatꝰ adeo repreſſi ſunt hac re.i.hac cognitione puelle:vt facile poſſint contundi atq̃ʒ conteri. et eſt tranſlatio ſumpta a re militari.Alij codices habent ita mee copie coguntur.i.conſtringuntur in anguſto oppido.i.in aliqua munitione in quam me recipere neceſſe fuit.Haud multum ergo aberit a me infortunium niſi prouideo aliquid.i.niſi excogito aliquam technam:ne.i.vt non ſenex chremes non reciſcat.i. cognoſcat hanc bacchidẽ eſſe amicã gnati clitiphonis nihil eſt quod.i.propter quod ſperẽ.i.ſpem habeam de argento extorquendo.ſ.aut nihil eſt inq̃ʒ propter quod poſtulẽ me poſſe fallere herum ſcʒ chremetem. Scilicet per ironiam lege quod dici ſolet deus ſciat q̃ triũpho.i.glorior letor more illius qui triumphabat me latere.i.deliteſcere: neq̃ʒ audere emergere in lucem in cõſpectum Clitiphonis ⁊ triumpho inq̃ʒ. ſcilicet me abſcedere tecto.i.relinquere tectum vbi ſit filius quem meis pollicitis decepi. Crucior.i.dolore affligor tantum bolum.i.tantum morſum.i.tantam opportunitatem eſſe ereptum.i. ſubductum ſubſtractum mihi de faucibus.i.de gutture vel ore ac buccis. tam ſubito.i.tam repente.Eſt autem hec tranſlatio ſumpta ab animalibus quibus eripitur preda.quid agam aut quid cõminiſcar.i.fingam excogitabo. Inde commentum id eſt figmentum:ratio eſt mihi ineunda.i.inueniendus eſt mihi modus de integro.i.denuo:nam iam inierat vnam rationem.i. excogitauerat vnum modum habendi pecunie:que via vbi non proceſſit aliam inire.i.excogitare neceſſe fuit.Deinde ſequitur ſententie exornatio ſiue color rhetoricus. nihil eſt tam difficile quin.i. quod non poſſit inueſtigari.i.inueniri querendo. Nam inueſtigare ſignificat querendo inuenire:vt probat Lauren. Nunc ſyrus incipit deliberare ⁊ idẽtidẽ proponit:⁊ propoſita refellit:tandẽ inuẽta bona ratione erũpit in letitiam. Quid erit ſupple ſi incipiã nũc hoc q̃ð ſcʒ cogitabat tũc in hoc pacto.Deinde ſibi nõ placere rñdet nihil eſt.i.tale figmentũ nullius eſt momẽti.Quid erit inq̃ʒ ſi ſic incipiã inq̃ʒ deinde cõfutat illud ergo tãtũdẽ.i.tm̃ pficiã in hoc faciẽdo:q̃tũ in alio pcedẽti iã confutato.At.i.ſed ſi inq̃ʒ incipiã ſic quid erit opinor.i.vt mea fert opinio nõ pñt fieri ſic:ſcʒ vt tũc cogitabat.deinde

illa ratione aliquandiu perspecta cognouit eam esse bonam et tunc se corrigit.immo:id est sed optime potest fieri inꝙ.
hoc euge vox letantis est eius qui bonum inuenerit consilium habeo.i.scio optimam rationem.s. extorquende pecu-
nie.hercle tamen:id est ꝙuis obstructa sit mihi altera via et occlusa:tamen hac via vt opinor retraham: id est reuoca
bo reducam ad me illud idem argentum fugitiuum:quod me tantopere fugit vt id assequi non possim.et de argento
iocularier et seruili more:tanꝙ de homine dicit.

Clinia. Syrus.

☞ Hic ingens Clinie letitia de recognita amica exprimitur qua vsꝙ adeo est preclusus: vt vix tandem a Syro persuaderi potuerit vt Clitipho consodali ad bacchidis conseruationem opituletur.

Nulla mihi res posthac pōt iam interuenire tanta: que mihi egritudinem afferat tanta hec letitia aborta est. dedo patri me nunc iam vt frugalior sim: ꝙ vult. Syr⁹. nihil me fefellit cognita est ꝙtum audio huius verba. istuc tibi ex sententia tua obtigisse letor. Clinia. O mi syre audistin obsecro. Syrus. Quidni? qui vsꝙ vna affuerim. Clini. cui eque. audisti cōmodi ꝗcꝙ euenisse. Syr. nulli. Clin. Atꝙ ita me dij amēt vt ego nūc non tā meapte causa letor: quā illius quā ego scio esse honore quouis dignum. Syr. ita credo. sed nūc Clinia age. date mihi vicissim. Nam amici quoꝙ res est videnda in tuto vt collocetur: ne quid de amica nunc senex. Clin. O iuppiter. Syrus. Quiesce. Clinia Antiphila mea nubet mihi. Syrus. Siccine me interloquere? Clinia. Quid faciam mi Syre? gaudeo ferme. Syrus. Fero hercle vero. Clinia. deorū vitā adepti sumus. Sy. frustra (opinor) sumo hanc operam. Cli. loq̄re audio. Syr. at iam hec non ages. Cli. agam. Sy. videndū est inꝙ amici quoꝙ res Clinia tui in tuto vt collocetur: nam si nunc a nobis abis et Bacchidem hic relinquis: noster resciscet ilico se esse amicam hāc Clitiphonis: si adduxeris: celabitur itidem vt celata adhuc est. Clin. At enim istoc nihil est magis Syre meis nuptijs aduorsum. Nam quo ore appellabo patrem? Tenes quid dicā. Sy. Quidni.

☙ Ascensius.

Illud. Nam quod de argēto ⁊c. siquidē interpretatus est nec inepte meo quidem indicio. Nam nihil est qđ sperem me posse fallere herum: immo ad hoc redactus sum: vt triumphi loco habeā malum fugisse: ideoꝙ ait triumpho scilicet me latere tecto ⁊ abscedere impunē. Si tamē textus habet non silet: sed scilicet ironia est. Superuenit autem Syro Clinia. vnde manet tertius actus.

Nulla mihi res posthac interuenire tanta ⁊c. Hic nimia Clinie letitia exprimitur de re cognita antiphila: qua letitia perculsus vix potest adduci a Syro vt Clitiphoni succurrat. Cli. Iam nulla tanta res potest interuenire mihi.i. accidere et qđ dicitur subuenire licet nō proprie in eo significato posthac.i. post hoc tēpus que afferat mihi egritudinem.i. animi molestiam tanta.i. adeo magna hec letitia est aborta.i. enata mihi. vel erūpit nūc dedo me patri.i. conuerto me vel trado me totum in patris potestatem hostium more qui de victoria desperantes se in hostium potestatem dedunt vel etiam tradūt: vt.i. ita quod iam sim frugalior. id est temperatior: modestior: ꝙ vult.q.d. officio meo et mea frugalitate eius voluntatē ac propositum vincam. Syr. Nihil me fefellit.i. ego bene dicebam ⁊ vere vel non errani cum ita esse indicani. Nam hec res non me fallit quam non ignoro: seu que me non latet non preterit. non fugit quātum audio.i. intelligo verba huius Clinie. Antiphila agnita est.i. recognita est a parentibus. hoc autem apud se dicit. Deinde cōuertit sermonem ad Cliniam ⁊ inquit. Letor istud obtigisse.i. contigisse euenisse successiue tibi ex tua sentētia.i. vt tu volebas vbi dici inepte solet ad tuum gratum: ad tuū placitum. Clinia. O mi Syre obsecro audisti ne rem totam vt facta est de agnitione filie. Syrus. quidni.i. cur non audierim qui affuerim vsꝙ.i. assidue vna.i. simul cum parētibus. Clinia. cui homini audisti quicꝙ cōmodi eque.i. ita euenisse vt sup. mihi euenit. Syrus. nulli audiui ita ꝗcꝙ cōmodi euenisse. Clinia. atꝙ ita me dij amēt affirmādi seu iurādi est hic modus satis comicis familiaris: hoc est dij ament me ita vt ego nunc letor nō tam meapte.i. mea ipsius seu meamet causa inuenitur ⁊ meapte et meopte suapte ⁊ suopte: tuapte ⁊ tuopte: nostrate ⁊ nostropte: vestrapte et vestropte in tribus generibus: sed dūtaxat in casu abltō: licet Cato posuit mihipte ꝓ mihiipsi. Ut ego letor non tam meapte causa ꝙ causa inꝙ illi⁹ scꝫ Antiphile quā Antiphilam scio esse dignā: quouis.i. quolibet honore.i. meruisse quēlibet honorē. Syrus. credo ita esse vt ais: sed O clinia age nunc.i. eya hortātis est vicissim.i. ediuerso cōtra vice tua date mihi.i. obsequere mihi ⁊ mihi morem gere vt tibi sum obsecutus. nam quoꝙ.i. etiā res.i. causas negotiū amici.s. Clitiphonis est vidēda.i. prouidēda vt collocetur.i. constituatur in tuto. hoc est vt careat periculo culpationis ⁊ ignominie videlꝫ ne quid.i. vt senex Chre. non sciat sup. aliquid nūc de amica.i. de bacchide. q sit Clitiphonis amica. Clinia. O iuppiter exclamatio vehemēs in syrū tanꝙ aliquid dixisset qđ videretur desipiēti vergere in nuptiarū impedimētū. Syrus. quiesce.i. ne irascaris ita sis quietus ⁊ expecta que reliqua sunt. Cli. Antiphila mea nubet mihi.i. mihi despondebitur: ⁊ nuptijs copulabitur. Sy. siccine.i. vtrū interloqueris.i. impedis interpellas me loquentē sic. Interloqueris inquit quasi loqueris inter me i. inter meū sermonē illū interrūpendo ⁊ in eius mediū te interponēdo. Cli. O mi syre quid faciā gaudeo hoc est nimio gaudio effectus sum perculsus fer.i. tolera me.i. mea verba inconsiderata. ⁊ modū me habendi. Sy. hercle vero ironice vero aliquid habet hic refero.i. tolero te. Cli sumus adepti.i. ego sum adeptus vitam deorum que letitie plena est et felicitate nulla admixta tristitia: ⁊ est hyperbolicus sermo ab affectione procedēs. Sy. opinor ꝙ sup. frustra.i. inefficaciter sumo operam.i. qđ vulgo dicitur capio penam cum tantū pena dūtaxat dicatur de punitione: nam vt vult Prisci. in primo a pena ne diphthongo in u mutata deducitur punio ⁊ ideo nō est dicendum sumpsi magnā penam pro te sed potius tua causa multos cepi seu sumpsi labores aut plurimū tui causa laboraui. opera autem dicitur operatio: labor industria. ideo sic intellige frustra sumo operam.i. frustra laboro sermonē apud te facere cum tu gaudio desipiens aures mihi non prebeas. Cli. loquere audio te scꝫ.i. aures prebeo tuis sermonibus. Syrus. at.i. sed iam.i. statim nō ages hoc: id est non me audies. Clinia. agam.i. te audiam. Sy. inꝙ.i. dico repeto quod videndū est.i. prospiciēdum est vt quoꝙ: id est etiam res amici tui scilꝫ Clitiphonis collocetur in tuto. vt expositum est intellige: nam si nunc abis.i. discedis a

nobis ⁊ relinquis hic Bacchidē ilico.i. statim noster senex Chremes resciscet.i.cognoscet tā͞q rem inopinatam hanc Bacchidem esse amicā Clitiphonis si abduxeris.i.si tecum duxeris ⁊ a nobis remoueris. itidem.i.similiter ipsa celabitur esse amica eius vt.i.sicut adhuc.i.hucus͞q seu hactenus celata est. Clinia.at em͞.i.sed certe. O Syre nihil est magis aduersum.i contrariū meis nuptijs istoc:in ista re quā mones. Nam quo ore.i.qua fronte quo aspectu: quo vultu qua facie appellabo patrem meum vbi duxero Bacchidē: tenes.i.scis ne quid dicam.i.dicere debeā. Syrus.quidni.i. cur non teneo? Clinia quid dicā quā causam afferam patri propter quā abduxerim eam mecū. Sy. Petis sup.quid dices:nolo ꝙ sup.mētiare narrato aperte.i.clare va quēadmodū res se habet. Clinia.Quid ais.i.dicis. Sy.Jubeo.i.volo te amare: id est ꝙ tu ames illā Antiphilā ⁊ velle.i. ꝙ tu velis habere eam vxorē ⁊ iubeo inq̄ te dicere sup.patri tuo hanc.s.Bacchidē esse Clitiphonis.i. amari a Clitiphone. Clin.imperas.i.precipis suades rem oppido.i. valde bonā ⁊ honestā per ironiam dicit.q.d. valde malā ⁊ inhonestā ⁊ imperas inq̄ rem facilem factu.i.vt fiat ironicos legēdo et hec particula ⁊ hic indignāter poni potest: vt si quis dicat et quis est qui male de me loqui possit: scilꝫ hic ponitur ironice quasi qđ dici solet deus sciat vt alibi hic populus curat.s.Vergi.Scꝫ his superis labor est iam voles me exorare patrē hoc.i.voles me persuadere patri hoc.exoro enim te significat ꝑsuadeo tibi: ⁊ exoro vitā significat impetro: interdū ambo accusatiui:tam actūs persone q̄ rei iungunt̄ simul cum eo:vt hic voles ergo me exorare patrē hoc vt pater meus celet senem,vestrum.s. Chremetem.Dicimus enim celo te hanc rem celo te hac re et celo te de hac re. Syrus. Jnmo.i. sed ego volo vt recta via narres omnē rem ordine.i. per ordinē ⁊ tractu ac tenore suo nō deflectendo a via recta.Cli.Hem indignantis est satis ne est sanus.i.sane mentis: aut sobrius.i. non tumulentus.quidem.i.certe prodis.i.quod dicunt inepte tu incusas illum Clitiphonē plane.i. clare oino. Nam dic mihi qui.i.quō ille Clitipho poterit esse in tuto.i.sine ꝑiculo cognitionis toti⁹ facti vbi.s. dixero patri meo eā esse Clitiphonis: nam senes senem nō celabat.Sy.equidē ironicos legas equidem do palmā huic cōsilio.i. assentio more paciscentiū qui assentiētes palmes porrigūt seu ꝓstāt hic in hac fictione effero.i.extollo eucho me magnifice.i.excellēter ⁊ qđ dici solet: ego bene hic me apparo:qui.s.ego habeā tātā vim.i. tātā efficaciā in me ⁊ qui inq̄ potestatem tante astutie.i. versutie cautele doli dicendo vera vt fallam.i.decipiam ambos iuuenes scꝫ pōt etiam referri ad ambos senes:vt.i.ita ꝙ cum.i.q̄uis senex vester.s.Mene.dicat nostro seni Chre.istam.s.Bacchidem esse amicam gnati sui videlicet tuam: tamē non credat.i. reuera sciat contrarium.q.d.in quo decipietur vel erit pulchra vt dici solet deceptio vbi quis vt credit nō decipitur qđ ita erit in tuo patre quem putas iri falsum. Clinia.At enim.i.sed certe eripis.i. aufers mihi rursus istoc pacto.i. isto modo omnem spem nuptiarū. Nam dum credet ipse Chremes hanc Bacchidem esse amicam meā non cōmittet.i.non credet:⁊ non tradet non collocabit nuptui mihi filiā suam Antiphilam fortasse tu Syre paruicuras.i.paruipendis parū cure habes quid fiat de me dum.i.dūmodo consulas.i.prouideas illi Clitiphoni.Syrus.Quid malū est hic,interrogatio irascentis: vt prius satis diximus:⁊ est quod dici solet quid male gratie censes.i.putas me velle:id.s.de Bacchide assimularier.i.fingi:tandem.i. post multū temporis vel vs͞q ad multū temporis vel si manis cape tandē:vt habeat vrgens quiddā ⁊ accelerās vt sepe ostendit.deinde se nō velle id diu assimulari vnus est dies:pax.i.tantūmodo aduerbium comicū vt Priscianus habet nihil amplius.i.nihil vltra peto simulari preter vnum diem dum.i.q̄diu eripio.i.astute subduco argentum quod Clitipho promisit Bacchidi.Clinia.dicis vnum esse diem tantū per quod ostendit pax significare tantū quod tibi parum videtur.satis habes.i.quod deci solet tu habes bonum tēpus:vel tibi sufficit dum istū diem habes in quo argentū extorqueas: queso quid tum.i.deinde sequetur sup.si pater Clitiphonis resciuerit hoc.i.hanc simulationem ad eum decipiendum.Sy.indignatus tot repetitionibus Clinie dicentis si hoc si illud ⁊c.⁊ vsus est verbo vsitato in eos qui subtimidi in re peragenda dicere semper solent:quid si hoc quid si illud accideret:⁊ ostēdit suo responso talia dicta esse ridicula qualia sunt ea que dicit:quid si redeo ad eos qui aiunt quid si celum ruat.i.labatur deorsum quod dictū est ridiculum dictu ⁊ ostēdens talia esse ridenda.Clinia.metuo quid agam.q.d.nescio quid tute debeā agere.Sy.aufer ei talem metum dicēs posse se exoluere tali metu cum volet:cum tantopere patri sit charus.Metuis.i.dicis ꝙ metuis quasi hec particula hic ponitur ironice vt sepe.i.quasi dicas ꝙ potestas tua nō sit ea.i.tanta vt exoluas.i. liberes te prorsus eo.s. metu quo dicis te metuere etiam in quo tempore velis te exoluere scꝫ. Deinde rogat eum vt suam detegat volūtatem sit facturus necne facias palam.i.manifestes rem.i.id quod facturus es an sis abducturus Bacchidē an non.Clinia. age age hortantis est Bacchis traducatur.i.deducatur ad me vt celetur itidē vt adhuc relata est.Sy.optime.q.d. oportune ipsa Bacchis exit foras,i,e domo Chre,in qua erat: est autē hoc dictū parasceue.i.preparatio ad sequentē scenā.

Cli. Quid dicam:quā causam afferam. Sy. Quid: nolo mentiare. aperte (ita vt res sese habet) narro. Cli. Quid ais. Sy. iubeo illā te amare ⁊ velle vxorem hanc esse Clitiphonis. Cli. bonam at͞q iustam rem oppido imperas:⁊ factu facilem. et scilꝫ iam me hoc voles patrem exorare vt celet senem vestrū. Sy. Jmmo vt recta via rem narret ordine omnē. Cli. Hem satin sanus es aut sobrius tu quidē illuc plane prodis: nam qui ille poterit esse in tuto:dic mihi. Sy. Huic equidē consilio palmā do hic me magnifice effero qui vim tantā in me et potestatē habeam tante astutie vera dicendo vt eos ambos fallā vt cum narret senex vester nostro istā esse amicā gnati nō credat tamē. Cli. At em͞ spem istoc pacto rursus nuptiarum omnē mihi eripis. Nam dum amicā hanc meā esse credet non cōmittet filiam:tu fortasse quid de me fiat:paruicuras dum illi cōsulas. Sy. Quid malum: me tandē censes velle id assimularier vnus est dies dum argētum eripio pax:nihil amplius. Cli. Tantum sat habes: quid tum queso: si hoc pater resciuerit. Syr. quid si redeo ad illos qui aiunt:quid si nunc celum ruat. Clinia. Metuo quid agam. Syrus. metuis quasi nō ea potestas sit tua quo velis vt in tempore te exoluas rem facias palam. Cli. Age age traducatur bacchis. Sy. optime ipsa exit foras.

Bacchis. Clinia. Syrus. Dromo. Phrygia.

☞ In hac scena vel fallacia Syri tādem expediatur pecunia͞q extorqueatur a sene Bacchis indignata a Syro placatur: cuius persuasione ad Menedemum cum pedissequis: tantisper dum Chremes fallatur:sese confert.

¶ Ascensius.

Cui eque audisti. Ubi textus habet cōmodius ⁊ cōmentarium cōmodi. alij legunt cōmode vt sit cui audisti eque cōmode quicq̃ euenisse. Illa vero exclamatio. O iuppiter potius gestiētis ⁊ exultantis q̃ indignātis est. Nam ad syri verba animū non aduerterat. Quod syrus indicat dicens quiesce: vt mihi auscultes ⁊ manifestius sequentia indicant. Illud bonam atq; iustam ⁊c. citra ironiam legendum indicant sequentia. Ad illud vera dicēdo vt eos ambos fallam: nullo modo de iuuenibus intelligi pōt. Nam alter iuuenū hoc audit. Propterea hoc argumentum est. Quia Chre. putabit Menedemum decipi: licet menedemus vere dicet Bacchidem Clitiphonis amicam non habebit fidē itaq; decipietur. At vbi Mene. a Chre. se deceptum putabit: tum primū capietur quam rem etiam Sy. per sequētia declarat. Illud autem. Rem facias palam intelligo vt doceat Syrus quomodo se Cli. exoluat: vtpote si faciat rem palam. i. omnia que tecta erant consilia reuelet.

Satis pol proterue me syri ꝓmissa huc adduxerunt. decē minas quas mihi dare pollicitus est ꝙ si is nunc me deceperit sepe obsecrans me vt veniā: frustra veniet: aut cū venturam dixero ⁊ constituero cum is certe renunciarit et Cli. cum spe pendebit animi: decipiā ac nō veniā. Sy. mihi tergo penas pēdet. Cli. satis scire promittit tibi. Sy. at qui tu hāc iocari credis faciet nisi cauero. Bac. dormiūt. ego pol istos cōmouebo mea Phrygia audistin modo homo iste quā villam demōstrauit carini? Phry. audiui. Bac. ꝓximā esse huic fundo ad dexterā. Phry. memini. Bac. curriculo percurre apud eum miles dionysia agitat. Syr. quid hec inceptat. hac dic me hic oppido esse inuitā atq; seruari. verū aliquo pacto verba me his daturā esse ⁊ venturam. Sy. perij hercle. Bacchis mane mane: quo mittis istā nūc? queso iube maneat. Bac. abi. Sy. quin est paratū argentū. Bac. q̇n ego hic maneo. Sy. atqui iam dabitur tibi. Bac. vt lubet non ego insto. Syr. at scin quid sodes facias. Bac. quid. Sy. Trāseūdū tibi ad menedemū est: ⁊ tua pōpa eo traducēda est. Bac. Quā rem agis scel9? Sy. Egon argentū cudo: qđ tibi dem. Bac. Dignā me putas quam illudas. Sy. nō temere est hoc. Bac. etiā necū hic res mihi est. Sy. minime tuū tibi reddo. Bac. eat. Sy. Seq̃re hac: heus dromo. Dro. Quis me vult. Sy. Syrus. Dro. q̇d est rei? Syr. ancillas oīs. Bac. traduce hinc ad vos ꝓpere. Dro. q̃obrē. Sy. Ne q̃ras ⁊ ferant que secū huc attulerūt: sperabit sumptū sibi senex

Satis pol ⁊c. In hac scena vt syri fallacia expleatur et pecunia extorqueatur Bac. irata a syro placatur ⁊ ad menedemum transit Bacchis. Pol. i. per pollucem satis ꝓterue. i. satis iniuriose seu cōtumeliose aut satis ridicule ac irrisorie: aut etiā satis importune ꝓmissa. i. ꝓmissiones Syri adduxerunt me huc ad Cliticho. propter sup. decē minas. i. libras quas pollicitus est. i. spōte promisit dare mihi. Promittimus rogati: pollicemur vltro nei. Promittere etiam significat aliquādo ad magnitudinem nutrire vt promissa barba. i. prolixa quasi procul missa. Quod. i. sed si is Sy. nunc deceperit me ipse veniet sepe frustra. i. incassum obsecrans me vt veniā ad Clitiphonem aut cum dixero. i. promisero et cōstituero. i. confirmauero quasi statuero cum eo me venturā. i. ꝙ veniā. cum. i. qñ is Sy. renūtiarit. id est retulerit ei Clitiphoni. certe. i. pro certo ⁊ cum. i. quando Clitipho pendebit animi. i. sollicitus erit ⁊ anxius spe. i. expectatione vt sunt hi qui expectāt quibus expectatio maximam affert anxietatē. Dicimus aūt proprie animo pendeo. i. sum sollicitus vel dubius quasi suspensum animū gerens. Figurate autē interdum dicitur pendeo animi: sicut prestans animi discutio: animi pro animo. Gel. ad Cicero. Nescio ego quidem vehemēter animi pendeo: fortassis etiam interpretari posset cum pendebit. i. erit in suspēso spe animi decipiam ego promiserā. Syr. pēdet. i. dabit luet patietr̃ penas tergo suo. id est suo dorso mihi. i. in vltionē iniurie mee. Dicimus em̃ pendes mihi penas vel dabis. i. persolues penis tuis mihi satisfacies. Cli. Bac. ꝓmittit tibi scite: id est pulchre se effecturam vt penas luas si eam fallas. Syr. At qui. i. sed certe tu credis hāc Bacchidem iocari. i. ioco dicere illa faciet id qđ minatur nisi cauero. i. nisi prouidero vt illi pecunia extorqueatur. Bac. dormiunt. i. sunt ociosi ⁊ negligētes Clitipho ⁊ Sy. neq; de pecunijs prouidēt ⁊ quasi dicat surdos agunt vt Cicero in epistolis. Non omnibus dormio: id est non in omnes surdus sum. Pol ego cōmouebo: id est excitabo istos per contemptum. scilicet Syrum et Cliniam. O phrygia mea famula. et est nomē a regione. audisti ne modo. i. pauloante quam villam: id est quam domum agrestem Carini: id est illius viri: iste homo de quo constabat inter eas demonstrauit. Phrygia famula. Audiui. Bac. Nonne inq̃ audisti eam villam esse proximam huic fundo: id est huic predio. Fundus est pars agri: nam ager vnus multos continet fundos: sed hoc est satis inculcatum ad dexteram: id est ad dextrorsum. i. versus partem dextram. Phry. Memini. i. recordor eum demōstrasse ita. Bac. percurre. i. valde curre curriculo. id est celerrime. ita vt sit aduerbium vel sit ablatiuus a curriculum pro cursu: vnde Gellius. Nonne is curriculo et oleum petis: ideo eleganter dicimus. Uenit ad me curriculo. i. quod dici solet toto cursu. Miles de quo prius dictum est qui noctem vnam Bacchidis orabat: agitat: id est celebrat Dionysia: id est orgia Bacchidi hoc est festa bacchi qui bacchanalia etiam dicuntur apud eum hominem: id est qui demonstrauit villam. Sy. Quid hec bacchis inceptat: id est de nouo mollitur et parat. Hac dic me esse hic et asseruari: id est detineri et suspitiose obseruari hic oppido. i. valde inuitam: id est male contentam et contra voluntatem. verum: id est sed dic me esse daturam verba his: id est me decepturam hos qui hic me habent aliquo pacto: id est aliquo modo et dic me venturam. i. ituram ad eum. Sy. Perij hercle. O bacchis mane mane: quo mittis istam Phrigiam queso iube ꝙ supple ipsa maneat: id est non eat illuc quo iussa est. Bac. Abi. i. discede Phrygia quo te iussi. Sy. quin: id est quinimmo argentum est paratum. Bac. quin. i. quinimmo ego maneo hic. quasi dicat. Quid dicit vt maneam: non vides me manere et idem verbum. scilicet quin repetijt more iratorum. Sy. At qui. i. sed certe iam: id est statim dabitur tibi argentum scilicet. Bac. Ut lubet: id est quemadmodum tu vis? Detur necne non curo amplius. Num: id est nunquid insto: id est vrgeo vt des. quasi dicat non. Sy. at: id est scis ne sodes blandientis verbum. quasi dicat si audes quid facias. Bac. Quid faciam, scilicet Sy. est tibi transeundum: id est te oportet transire ad menede-

mum: ⁊ tua pōpa.i.tuus comitatus ancillarū est tibi traducēda eo.i.ad Menedemū. Bac. O scelus.i.o tu scelestę:sed vocauit noīe vitij:vt eius improbitatē aggrauet quē rem agis.i.quid moliris aut quid dicis. Sy.ego cudo.i.extorqo argentū egerrime quasi si ego fabricarē illud. Nā proprie cuditur argentū dū imprimitur:quod argentū dem.i.tradā tibi. Bac.putas me esse dignā quā illudas.i.irrideas. Dicimus aūt illudo te ⁊ tibi ⁊ in te tā in accusatiuo ꝙ̄ in ablatiuo. Sy.hoc quod molior.s.non est temere.i.non paratur inconsulte: sed ingeniose. Bacchis. etiam ne.i. vtrum res est mihi tecum hic.i.habeo hic tecū negotij quicꝙ̄.
Sy.minime.i.non habes negotiū mecū: sed reddo tibi tuū.i.qđ tibi est promissum. Bac. Eatur. Hic est consensio bacchidis vt ad menedemū eat. Eatur inqt impersonaliter.q.d.a me ⁊ a meis ancillis eatur eo. Sy.sequere me bacchis hac. Heus vocantis particula o Dro.serue. Dro. Quis vult me.i.quis me petit. Sy.Syrus est q̄ te vult. Dro. quid rei est.i.que res de nouo obtigit. Sy.traduce pro traduc pp̄ere.i.festināter hinc ad vos oīs.i.oēs ancillas. Bac. Dro.quāobrē.i.quare traducam. Sy. Ne queras.i.noli querere et ipse ancille ferant.i.afferāt ea;que attulerunt huc secū. senex chremes sperabit sumptū.i. impendiū esse leuatū sibi.i.diminutū: abitu.i. discessu harū muliercularū. Ne.i.certe ille senex haud.i. nō scit quātū dāni hoc paululū lucri apportet.i. afferat ei. Tu Dromo nescis id. i. actu nō aduertis ad illud qđ scis.i.qđ mēte tua tenes. Nā multa scire nos experimur ad que nō omni tēpore aduertimus:sed illorū admoniti paululū facile recordamur si sapies.i.si eris sapiēs vel sapiēter ages. Dro.tu dices me esse mutū adeo sum taciturus neꝙ̄ verborum quicꝙ̄ emissurus. ¶ Ascensius.

Illud. Satis scire, pmittit tibi multi de Syro intelligāt vt sit ad Bacchidem (nō intelligētē tn̄) cū irrisione dictū o bac.syr9 pmittit tibi satis scire tamē. Et quia Syrus intelligebat id ironicos ⁊ cū irrisiōe dictū subdit. At qui tu hāc ⁊c. In expositiōe illius ego pol.istos cōmonebo vbi erat clitiphonē feci Cliniā:qr Clitipho absens verbo bacchidis excitari nō potuit. Et ad finē scene vbi reperi traduce huc ad nos pp̄ere textus quā primum legi habuit traduce hic ad nos. Atꝙ̄ ita legendū quoꝙ̄ iudico. Nam cū bacchis apud syri dn̄os sit q̄ posset. Sy. dicere traduce hic ad nos. presertim cū Dro.sit Me. seruus quo traducēda erat Bac. At illud. Tu ne scis id quod scis Dro. mallē sic interpretari vt vulgo dici solet: non me tn̄ vidisti. Dro. tu nescis.i. geras te taciturnum perinde atꝙ̄ nescias quod scis:hoc est dissimulato quod scis. Nā quod actu ratis animaduerterit satio absurde intelligit̄. Cum maxime memorem esse expediat eum qui callide dissimulabit.

Ita me dij ament ⁊c. Hic syri fallacia suū sortitur effectū ⁊ tandē a chremete extorquet̄ argentū. Chre. Dij amēt ita vt me miseret.i.mia moueat vicem menedemi. i. pp̄ter fortunā menedemi vel potius vicē menedemi.i.in loco menedemi. Eodē gn̄e dicēdi Cice.vtitur ad lētulū. Nostrā inquit vicem vltus est ipse sese.i.puniuit seipsum vice.i.loco nostri. Itaꝙ̄ sic cōtinua. Dij me amēt ita vt me miseret vicem pro vice hoc est loco menedemi:quasi dicat cā sua me miseret tantum mali deuenisse ad eū vt tāta illa familia sit alenda. Illanccine.i. vtrū oportet sup.aut necesse seu opus est alere illanc:per contēptū ⁊ odiū dicit pro illā mulierē bacchidem cū illa familia.i.cum tāto comitatu ancillarū:et si.i.ꝙ̄uis scio qđ sup. menedemus nō sentiet onus tantū scz hosce aliquot dies.i. per aliquos dies primos.ita.i.adeo filius fuit ei magno desiderio.i. adeo desiderauit filiū verum. i. sed vbi.i. quando videbit tātos sumptus quotidianos.i.impēsas quotidie faciēdas fieri sibi domi nec videbit modū.i.finē fieri rursum denuo optabit vt filius abeat.i.discedat ab se qđ dicit̄ inepte de penes se. Eccū.i.ecce hic pp̄e. Sy. optime.i. tēpestiue oportune. Sy.cesso.i.quid moror quid tardo adoriri.i.aggredi verbis hūc chremetē. Chre. Syre vocādo pronunciādū. Sy.hem hic est vox leti interdū perturbati. Chre.quid est pp̄ter qđ me velis ⁊ gaudeas mea presentia. Sy. iādudū.i. longo ante tēpore exoptabā te dari.i.offerri obuiū mihi. Chre. Uidere.i.videris cēseris: iudicaris egisse iā nescio quid cū sene menedemo eū decipiendo vt ego postulauerā. Syrus.dicis me egisse aliquid de illo.i. de illa re:vcz de eo decipiēdo quod dudū.i.pauloante:vel secūdū Do.longe ante subaudi cōicauerimus:vel aliquid tale:nā hic est distinguendum. Deinde subde. Reddidi dictum ac factum.i. et dixi ⁊ feci vel vt dixi sic effeci. Reddere enim aliquid dictum est illud dicere ⁊ reddere factum est facere:solemus enim sic dicere hoc tali die factum reddam.i. hoc a me tali die fiet. chre. Bonam.i.bona fide.i.vere ne dicis:nam fides est vt Cice.inquit:dictorum: conuentorumꝙ̄ constantia et veritas. Sy. hercle dico supple bona fide ⁊ iurando dictum comprobat. Chre. Non possum pati i. non possum continere: quin.i. quod non demulceam.i.suauiter attrectem tibi caput o Syre accede huc.i. ad me vt tibi caput demulceam ⁊ te aliquo munere donē:faciā tibi aliquid boni p ista re.i.pro ista fallacia ac lubens.i.bono aīo. Sy.at.i.sed si scias ꝙ̄.i.ꝙ̄tū scite

leuatū esse harum abitu:ne ille haud scit hoc paululū lucri ꝙ̄tum ei dāni apportet tu nescis id quod scis Dromo:si sapies. Dromo. Mutum dices.

Chremes. Syrus.

☞ In hac scena Syri fallacia suum sortitur effectum. Nam tādem extorquetur a chremete argentum. Idem ille chremes qui vt in prima comedie parte cruciāt se condoluit: ita hic quoꝙ̄ eiusdem menedemi miseretur: ⁊ eius vicem dolet de pōpa ⁊ sumptu bacchidis quam clinie amicam esse credebat.

Ita me dij ament:vt nunc Menedemi vicem miseret me tantum deuenisse ad eum mali illanccine mulierem alere cum illa familia et si scio hosce aliquot dies non sentiet ita magno desiderio fuit ei filius: verum vbi videbit tantos sibi sumptus domi quotidianos fieri:nec fieri modum optabit rursum vt abeat ab se filius. Syrum optime eccum. Syrus. Cessa hunc adoriri. Chr. Syre. Syrus. Hem. Chre Quid est. Syr. Te mihi ipsum iamdudum exoptabam dari. Chre. Uidere egisse iam nescio quid cum sene. Syrus. de illo quod dudum:dictum ac factū reddidi. Chrem. bonā fidē. Syrus. Bona hercle. Chre. nō possum pati:quin tibi caput demulceam. Accede huc scire faciam tibi boni aliquid pro ista re ac lubens. Syrus. At si scias ꝙ̄ scite mihi in mentem venerit. Chre. Uah gloriare euenisse ex sententia. Syrus. Num hercle vero verum dico. Chre. dic quid est. Sy. Tui Clitiphonis esse amicam hāc Bacchidem menedemo dixit clinia ⁊ ea gratia secum adduxisse:ne tu id p̄sentisceres. Chre. Probe. Sy. dic sodes. Chr. Nimiū inꝙ̄. Syr. Immo. sic satis. sed porro ausculta quod su-

i.pulchre.ingeniose subtiliter venerit mihi in mentē illud.scilicet qđ postea est dicturus:nā interrupit sermonē chre. Chre.Vah irridētis interiectio est hic.sed tñ ioco eū illudit nō serio gloriare.i.gloria te extollis euenisse ex snia. ꝙ euenerit tibi vt volebas.Sy.vero.i.sed hercle nō glorior sȝ dico verū.i.veritatē.Chr.Dic qđ est? Sy.clinia dixit menedemo hanc Bacchidē esse amicā clitiphonis filij tui.⁊ dixit inꝗ se cliniā adduxisse secū eā ea gratia.i.ea causa ne.i.vt nō persentisceres id.i.vt nō perciperes.Nā a persentio persentis adiūcta co.fit persentisco.qđ regit accusatiuū vt suū verbū:

peresт fallacie:sese ipse dicet tuā vidisse filiaȝ eius sibi cōplacitā formā postꝗ̄ aspexerit hanc se cupere vxorē. Chr.modon q̄ inuēta est.Sy.eam ⁊ quidē iubebit posci. Chr.quāobrē istuc Sy.nā prorsus nihil intelligo. Sy.hui tardus est.Chr.fortasse.Sy. argentū dabitur ei ad nuptias:aurū atqꝫ vestē:q̄ cōparet tenes ne.Chr. cōparet. Sy.idipm.Chr.at ego illi do nec despondeo. Sy.non ꝗ̄obrē.Chre.ꝗ̄obrē me rogas hoī fugitiuo. Sy.vt lubet nō ego perpetuo dicebā vt illā illi dares verū vt simulares.Chrem.nō mea est simulatio:ita tu istec tua misceto ne me admisceas.Egon cui daturus nō sim vt ei despōdeā.Sy.credebā.Chr.minime. Syrus scite poterat fieri ⁊ ego hoc(qr dudū tu tātope iusseras)eos cepi.Chr.credo. Sy.ceterum equidē istuc chreme eq̄ boniqȝ facio.Chr.atqui tum maxime volo te dare operā vt fiat verum alia via.Syrus.fiat queratur aliud:sȝ illud quod tibi dixi de argēto quod ista debet bacchidi id nunc reddendū est illi: neqꝫ tu scilicet eo nūc confugias:quid mea:num mihi datuȝ est: num iussi:num illa oppignerare filiam meā me inuito potuit vtrū illud chreme dicunt ius summum sepe sūma malitia est.Chre.haud faciā. Syr. Immo alijs si licet tibi non licet.Oēs te in lauta ⁊ bene aucta parte putant.Chr.quin egomet iam ad eaȝ deferam. Sy. immo filiū iube potius.Chr.ꝗ̄obrē.Syrus.Qr i hūc suspitio trāslata est amoris. Chr.quid tum. Syrus. Qr videbitur magis verissimile id esse cum hic illi dabit:⁊ simul cōficiam facilius ego quod volo.Ipse adeo adest.abi affer argentum.Chr.affero.

qr etiā pro primitiuo hic ponit.Chre.pbe.i.recte excogitatū est scilicet vt aliqd tale. Sy.dic sodes.i. si audes blandiētis particula:quasi dicat sed dic sine fictione.Chr.inꝗ.i.dico tibi ꝙ nimiū.i.plurimū vel valde probe actū est.Sy.Immo.i.sed satis probe si actū est sȝ porro.i.deinde postea ausculta id supp.fallacie qđ superest.i.qđ restat qđ reliquū est.ipse Clinia dicet sese.i.seipsuȝ vidisse tuā filiā Antiphilā:dicit etiā formā.i.pulchritudinē eius complacitā esse id est cōplacuisse sibi.Nā cōplaceo in preterito facit cōplacui: ⁊ complacitussum pro eodē sensu:dicet etiā se cupere hanc filiā tuā vxorē.i.pro vxore sua postꝗ̄ aspexerit eaȝ:scilicet hoc est se velle eā habere vxorē ex quo eā aspexerit.Chre.modon.i.vtrū dicis illū cupere hāc filiā. que modo.id est pauloante inuenta est? Sy.eam dico scilicet q̄ inuenta est vel eā cupit:⁊ quidē.i.⁊ etiā vel certe iubebit posci.i. peti.i. faciet vt per aliquos a te petat.Chre.ꝗ̄obrem.i.quare O syre dicis sup. istud nam prorsus:id est omnino nihil intelligo id est nō bene capio quorsum spectent tua verba:aut quid sibi velint.Syr. Hui interiectio indignātis syri herū nō intelligere es tardus id est hebes ⁊ obtusus ingenio q̄ me capere non potes.Chre.fortasse.i.possibile est me esse tardū. Sy.argentū datur ei Clinie q̄ in ablatiuo.i.quo argēto comparet.i.querat aurū:id est anulos: anreos ceteraqꝫ aurea posuit.tantū materiā pro materia vt dicunt. atqꝫ quo comparet vestē. i. indumenta ad nuptias honeste celebrandas. Chrem. comparet.i.emat sibi talia nihil impedio qđ ad me? Sy.idipsum est sup.cōsentiendo dicit.q.d.illud tm̄ est vt cōparet q̄ sibi volet te nō impediēte cū nihil ad te.Chre.at.i.sed ego chre.neqꝫ do neqꝫ spōdeo.i.promitto futurā sponsam filiā meā illi clinie.Sy.nō dicis te nō rn̄dere velle illi.admirat hoc sy.deinde iterrogat ꝗ̄obrē.i.quare nō spōdeo Chre.rogas.i.interrogas me ꝗ̄obrē nō spondeā: dare illā filiā meā homini fugitiuo.s.clinie q̄ more fugitiui serui patrē reliquit.Sy.fac sup. vt lubet:ego non dicebā vt tu dares eā illi perpetuo.i. vt totā vitā cū eo exigeret.Uerum.i.sed dicebā vt simulares te illā dare ei.chr.simulatio.i.fictio nō mea est.i.non me decet q̄ vir grauis sum tu misceto.i.cōfundito.istec.i.tuas thecnas ⁊ fallacias: ita ne.i.vt non admisceas me.i.vt nō me interponas seu inuoluas vis sup.vt despōdeā filiā meā sup.ei clitip. cui ego nō suȝ datur⁹.q.d.nō faciā. Syrus.credebam te velle id facere.Chr.minime. i.non volo sup.illud.Sy.id sup.poterat fieri scite.i.pulchre ac ingeniose ⁊ quasi scienter. Nā scitus dicitur q̄ sciēs est.⁊ ego cepi.i.incepi hoc ꝓpositū.⁊ hoc vaframentū eo.i.ideo qr dudū tu iusseras i.volueras tātopere vt scȝ simulationem aliquam quacunqꝫ via inuenirem qua deciperetur Meneđ.Chre.enim credo te id accepisse eam ob rem quia tantopere iusseram.Syr. ceterum.i.sed equidem.i.certe facio istud equi ⁊ boni.i.facio istud bona equitate tanꝗ̄ bonus seru⁹ domino in omnibus gerens morem.Dicimus autem istud equi ⁊ boni facio pro eo quod est facio istud equum ⁊ bonum:vt dicimus istud rei facis:pro facis istam rem:nam equi ⁊ boni.hic vt substantiua in neutro genere capi debent.Chrem̄.atqui.i.sed certe tum deinde consequenter maxime volo te dare operam vt simulatio ⁊ fallacia fiat in Menedemum.verum.i.sed volo id fieri alia via.i.alia ratione siue alio modo. Si fiat alia via scȝ ego sum contentus.sed aliud.i.alius modus queratur.i.excogitetur ⁊ aptus inueniatur:sed illud quod dixi tibi de argento quod ista.i.tua filia debet bacchidi quod videlicet ab anu corinthia que mortua est data fuit illi pignori id argentū nūc est reddendum tibi.i.a te.i.a te opȝ reddere.neqꝫ.s.id est certe nunc confugias.i.recurras eo.i.ad eas rationes que sequuntur dicendo:quid mea interest sup.i.quid ad me spectat de isto argento:num.i.nunquid argentum datum est mihi.q.d.non.num.i.nunquid iussi vt daretur.q.d.non.nū illa anus corinthia potuit oppignerare.i.pro pignore dare filiam meam me inuito.i.nolente.o chreme homines dicunt vulgo illud dictum verum.i.veritati consentaneum.s. quod summuȝ ius.i.nimius rigor iuris est sepe summa malitia.i.(vt Cicero inquit in officijs)summa iniuria. Chrem. haud non faciam hoc est non confugiam ad eas rationes summi iuris.Syrus.immo.i.sed si licet.i.si fas est alijs hominibus vt sequantur iuris rigorem:tibi tamen non licet propterea quod omnes homines putant.i.reputant te e.se in parte hominum lauta.i.splendida.⁊ bene.id est valde aucta virtutibus scȝ ⁊ vite probitate quemadmodum dicimus macte virtute quasi magis aucte virtute.i.per virtutem:⁊ melius aucta legitur quam acta:⁊ ita in multis codi=

cibus fas est inuenire. Chre. quin. i. quinimmo iam. i. nunc egomet deferrem decẽ minas ad eã bacchidẽ ꝙ cito persuasus est glorie cupid⁹. Syr. immo potius iube filiũ deferre ad eã. Chre. q̃obrem. i. quare iubebo filiũ deferre illud. Sy. enim. i. certe quia suspitio amoris est trãslata in hunc filium tuũ qui putatur a Mene. esse amator bac. Chre. quid tum. i. quid deinde sequi si translata est in eam amoris suspitio. Syrus quia magis verisimile videbitur id esse. i. eum amare eã cũ. i. qñ hic filius dabit illi bac. argentum. ⁊ simul. i. etiam cõficiam. i. efficiam perficiam facilius id quod ego volo efficere: hoc est facilius decipiã. Mene. adeo i. certe ipse clitip. adest. i. aduenit. o chre. abi. i. vade domũ et affer argẽtũ. Chre. affero argẽtũ. i. vel effero. i. educo ex capsa vt ferat quasi extra fero.

Nulla ⁊c. Hic apparet amantis incõstantia qui ob nimium amorẽ syro in re sua irascitur. deinde paulo momẽto illum demulcet. Clitipho nulla est res tã facilis quã rem facias. i. faciat aliquis inuitus. i. contra voluntatem: quin. i. que non vel que non (vt quod sit coniunctio) sit difficilis: vel sit nulla res tam facilis. i. tantum facilis quod non sit difficilis quã rem facias inuitus vel. i. etiam hec deambulatio que solet afferre recreationem. quam. i. quantũ non laboriosa. i. non habens laborem dedit me ad languorem. i. ad molestiã et tedium ac merorem neq̃ nũc metuo quicq̃. i. aliquid magis quam me id est vt pro quod ego miser excludar. i. emittar eijciar denuo. i. iterũ hinc. i. ex hoc loco vbi est amica quẽadmodum prius fui eiectus. ne. i. vt nõ accedam. i. adeam ad Bacchidẽ. O syre. vt. i. vtinã dij ⁊ dee oẽs perdiũt antiq̃ũ ꝓ perdãt. i. destruãt te. cũ istoc per cõtẽptũ et odiũ dixit cũ isto tuo inuẽto. i. cũ tuo figmẽto seu cum ista tua inuentione ⁊ cum isto tuo incepto. i. consilio inuito seu instituto proposito: quãtum est. i. quantum licet. i. quantum est possibile vel quantum fieri potest vt te perdant. Nam est sepe ponitur pro licet: vel sic lege vtinam dij et dee oẽs quãtũ est. i. quãtũ deorũ ⁊ dearum est: hoc est quantũ magnũ est cõsortiũ seu cõtuberniũ deorũ et dearũ perdant te cũ tuo incepto ⁊c. quasi dicat oẽs dij ⁊ dee quotquot sunt te perdãt tu comminisceris. i. tu fugis excogitas adinuenis semper hmõi. i. tales res vbi. i. in quibus. aduerbium pro noie excarnifices. i. excrucies affligas me. excarnificare dicim⁹ actiue vt hic excarnificari: vt sit deponẽs verbũ vel cõe vt Priscia. inq̃t: ⁊ sit a carnifex cis. que sic dicitur quod ex homine carnem faciat: que caro proprie est mortuorũ dicta ꝙ careat anima vel a cado dis: q̃d remota aĩa cadat.

Clitipho. Syrus.

Hic mire a poeta proponit̃ spectatoribus amãtis incõstãtia qui cõseruo suo Syro in re sua sollicito magnopere irascatur: facillimo tñ momento et candescentis animũ Clitiphonis Sy. q̃ leniter demulcet. Simulq̃ q̃b⁹ morib⁹ verbisq̃ vti debeat erga patrẽ p̃scribit.

Nulla est tã facilis res quin difficilis siet quã inuitus facias: vel me hec deambulatio que non laboriosa an languorẽ dedit nec quicq̃ nunc magis metuo quam ne denuo miser aliquo extrudar hinc ne accedã ad bacchidẽ vt te oẽs quidem dij deq̃ (quãtum est) Syre cum istoc inuento cunq̃ incepto perdiunt huiusmodi res semper commiuiscere: vbi me excarnifices. Syrus. I tu hinc quo dignus es: q̃ pena tua me perdit proteruitas. Clit. Uellem hercle factum ita meritus. Syr. meritus? quomodo ne me istuc ex te prius audiuisse gaudeo: q̃ argentum haberes quod daturus iã fui. Cli. quid igitur tibi vis dicam? abijsti mihi amicam adduxisti quam nõ liceat tangere. Sy. iam nõ sum iratus sed scin vbi nũc sit tibi tua bacchis? Cli. apud nos. Syr. Non. Cli. vbi ergo? Sy. apud cliniam. Cli. Perij. Syr. bono animo es iam argentũ ad eam deferes: quod ei pollicitus es. Cli. garris vnde id. Syr. A tuo patre. Cli. Ludis fortasse me. Syr. ipsa me experibere. Cliti. ne ego fortunatus homo sum deamo te syre. Syr. que causa id fiat obsecũ

Inde caduci. id est mortui. Uergi. Belloq̃ caduci. id est mortui. Inde etiam cadauer. Syr. Tu ipse. I. id est vade quo. i. in quam rem vel partẽ tu es dignus ire quasi dicas abi in malã rẽ vt meruisti q̃. i. q̃tũ pene. i. ꝓpe aduerbiũ tua ꝓteruitas. i. tua importunitas tua petulãtia perdidit. i. destruxit vastauit me vt dicũt Cliti. hercle vellẽ factum esse vt. s. mea ꝓteruitas te perdidisset: vt ais ita. i. adeo vel sic merit⁹ es. i. dign⁹ es q̃ perdaris. Syr. ais ꝙ merit⁹ sum perdi qũo. i. qua rõne? ne. i. certe vel valde gaudeo me audiuisse ex te ꝓ abs te istud cõuiciũ. s. prius q̃ haberes argẽtũ: q̃d iã. i. statim fui datur⁹. i. q̃d dare tibi volebã. Cliti. igit̃ q̃d vis ⁊ dicã tibi aliud q̃ q̃d dixi cũ nõ dederis mihi occasionẽ aliter dicẽdi. nã abijsti. i. iuisti ad bacchidẽ adduxisti mihi amicã bacchidẽ quã nõ liceat tãgere. Sy. ridibũd⁹ ait nõ sum iam irat⁹: sz scin. i. scis ne vbi nũc Bacchis tua amica sit tibi. Cliti. est apud nos. i. q̃d dr̃ penes nos nõ recte nã penes est q̃si in manu ac ptãte esse. Sy. Nõ est inq̃ apud te. cli. vbi est ergo. Sy. est apud cliniã. Cliti. Perij iã mali q̃d suspicat̃. nã amãtib⁹ oĩa sunt suspecta q̃ fiũt in amicas. Sy. es. i. sis bono aĩo. i. habeas bonũ animũ ⁊ q̃d dici solet facias bonũ vultũ iã. i. statim deferes argẽtũ ad eã q̃d argẽtũ pollicit⁹ es. i. ꝓmisisti ei. Clitipho. garris. i. nugaris inaniter loqueris tractũ ab auibus. vñ garrulus. vñ. i. a quo id argẽtũ extorquebit̃ inq̃ a patre tuo. Clit. sup. Syr. extorquebit̃: fortasse ludis. i. derides me. Syr⁹. experibere antiq̃ ꝓ experiere ipsa. i. ipso effectu. Cli. Ne. i. certe vel valde sum hõ fortunat⁹. i. felix. o syre deamo. i. valde amo. nã hic de auget: te. Syr⁹. experiere inq̃ ita em̃ est repetẽdũ vt videat̃ syri sermo ꝯtinuari sic experiere re ipsa q̃ cã. i. ꝓpter quã cãm id fiat q̃d habeam⁹ argẽtũ a patre tuo tñ est vt mihi obtẽperes: ideo subdit obsecũdato. i. facito ad nutũ meũ in loco. i. qñ loc⁹ est occasio seu oportunitas postulabit: nã obsecũdare est oĩa ad alterius nutũ facere: ideo deus secũdat res nr̃as qñ efficit vt nr̃is optatis rñdeãt: hic ergo obsecũdato cõmẽta mea supple i. accõmoda seu ꝯforma te meis inuẽtionib⁹. vbi tp̃s ac loc⁹ erit: sz pater tuus egredit̃ caue admirat⁹ sis quicq̃. i. vide ne quicq̃ tibi mirũ videat̃: vel ne quicq̃ cũ admiratione laudes ne deprehẽdaris amas. dicim⁹ aũt caue sis admirat⁹ sine negatione ⁊ caue ne sis admiratus cũ negatione in eodẽ sensu penit⁹: vt caue cadas ⁊ caue ne cadas facito id supple quod pater imperabit loquere. i. dicito paucula. i. admodum pauca verba. ¶ Ascensius.

In illo. Uel me hec deambulatio q̃ nõ laboriosa ad lãguorẽ dedit melior est lectio cõmẽtarij: vt sit q̃ nõ laboriosa: ptz apud ip̃m interpretatio. At si vtplurimũ legũt q̃ nõ laboriosa ⁊c. nos quoq̃ legerim⁹ sic astruemus cũ calphurnio. vel. i. etiã deambulatio q̃ deambulatio nõ est laboriosa si nõ inuitus supple ambules: dedit me ad laborẽ: q̃r inuitus ambulauimus: melius tñ sit q̃ laboriosa. i. quas laboriosas nõ dedit: quasi dicat oĩa dedit ad laborẽ. Audiui tertiã lectionẽ nõ min⁹ bonã in qua nõ erat illud me hoc mõ. Uel hec deambulatio q̃ laboriosa nõ dedit ad laborẽ meũ: quasi dicat nulla nõ dedit: hoc est oĩa laboriosa dedit ⁊c. Sicut apud Uergiliũ in buccolicis. Hec eadẽ vt sciret q̃d nõ faciebat amintas: ⁊ in illo Enei. Quẽ nõ incusaui amẽs hoimq̃ deorũq̃.

Vbi Clitipho &c. Hic Chremes cum argento egreditur & Syrus clitiphonem admonet quid debeat respondere patri. Chremes. vbi est nunc clitipho. Syr. tu clitipho inque. i. dic responde eccum. i. ecce hic me. Clit. eccum. i. ecce adsum supple: hic tibi hoc est hic adsum tibi morem gerere paratus. Chre. dixtin vtrum dixisti huic filio meo quid rei: que rei. i. que res esset: quapropter mittebam hoc argentu3. Syrus. dixi pleraq3 omnia pleraq3 abūdat. vt in Andria etiam dictum est. Additiones autem interdum preponuntur vt hic: interdū post ponuntur: vt interea loci interibit. Chremes. Cape hoc argentum: ac defer ad Bacchidē. Syrus. hei hic indignantis est particula. O lapis i. o dure ingenio quid. i. cur stas cur non accipis argentum. Lapis dicitur in ignauū: illa vero caudex stipes asinus dicuntur in stultum. Clitipho sane. i. certe cedo, i. vado vel obsequor. Syr⁹. seq̄re me hac nunc ocius. i. cito comparatiuum ꝑ positiuo. Tu chreme interea. i. dum ibimus operibere vetuste ꝑ operieris nos. i. expectabis nos hic: dum. i. quamdiu eximus. i. egredimur laturi argentum ad Bacchide3: nam nihil est qđ. i. ꝑpter qđ moremur illic vbi est Bacchis diuti⁹. i. multū diu. Chremes. apud se chremes numerat sumpt⁹ ꝑ filia etiā factos & post faciendos: quidē. i. certe iam filia habet a me decē minas. i. decem libras: quas minas duco. i. puto nunc esse datas ꝑ alimentis: id est nutrimentis altere decem mine cōsequentur: hasce. i. has predictas decem pro ornamentis. i. indumentis porro. i. deinde. hec. i. he mine predicte pro alimentis & ornamentis adposcent. i. asciscent siue adiungent sibi duo talenta: i. duo talia pondera de quibus superius dictum est dotis. i. pro dote: ita ꝙ dotis regitur ab illo accusatiuo talenta. talentu3 em̄ dotis recte dicitur ꝙ3. i. quātum multa iniusta ac praua. i. non recta fiunt moribus. id est per mores & consuetudines hominum: quales sunt tales pecuniarū consumptiones: in liberis & educandis et collocandis: nunc aliquis sponsus seu gener est mihi inueniendus omnibus rebus. id est omnibus alijs negotijs relictis. cui scilicet genero dē bona mea inuenta. i. parta labore. i. opera corporis mei & industria mentis.

dato in loco sed pater egreditur. caue quicq̄ admirat⁹ sies quod imperabit. facito loquere paucula.

Chremes. Syrus. Clitipho.

In hac scena Chremes egredit̄ afferēs argētū Clitiphoni dandum. Huic Syrus quomodo patri respōdeat suggerit. Exinde de sumptu & impensis filie causa faciendisq3 conqueritur senex.

Vbi clitipho nunc est. Syr. eccum me inq̄. Cliti. eccum hic tibi. Chr. Quid rei esset dixtin huic. Sy. dixi pleraq3 omnia. Chr. cape hoc argentum ac defer. Syr⁹. hei quid stas lapis? quin accipis. Clit. cedo sane. Syr. seq̄re me hac nunc oci⁹. Tu hic nos (dum eximus) interea operibere nā nihil est illic qđ moremur diutius. Chre. minas quidem iā decē habet a me filia: quas ꝑ alimentis esse nūc duco datas. hasce ornamentis consequētur altere porro hec talenta dotis adposcent duo: ꝙ̄ multa iniusta: ac praua fiunt morib⁹: mihi nunc relictis rebus inueniundus est aliquis labore inuenta mea cui dē bona.

Menedemus. Chremes.

In hac scena declaratio continetur erroris ipsius Chremetis q̄ Menedemum dum credit per syrum decipi ipsemet plane per suos illos syrum & clitiphonem delusus est.

Multo omniū me nunc fortunatissimū factū puto esse gnate: cum te intelligo resipuisse. Chr. vt errat? Mene. teipsum querebā chreme. Seruo (qđ in te est) filiū & me & familiā. Chr. cedo q̄duis faciā. Mene. inuenisti hodie filiam? Chr. q̄d tum? Me. hāc vxorē sibi dari vult clinia. Chr. queso q̄d hois es? Mene. quid? Chr. iam ne oblitus es inter nos quid sit dictū de fallacia vt ea via abs te argētū auferretur. Mene. scio. Chremes. ea res nūc agitur ipsa. Me. quid dixti chreme? erraui sic res acta est: q̄ta de spe cecidi? Chrem̄. & quidē hec (que apud te est)

Ascensius.

Vbi cedo sane non intelligo cedo. i. discedo vel vado sed quia syrus qui vt moris est pecuniam a Chremete acceperat propterea ꝙ clitipho nimium cunctabatur: dixerat quin accipis dicit Clitipho ad Syrum cedo. i. da, porrige sane: quasi dicat sine ista obiurgatione.

Multo &c. Hic iucunda expositio erroris senis continetur qui menedemū credit decipi cū ipse decipitur. Meñ. O gnate. i. o fili clinia puto me factū esse nunc multo fortunatissimum. i. felicissimum omnium hominum cū ego itelligo. i. cognosco te resipuisse. i. in bonā viuendi viam rediisse & quod dici solet te emandasse viuendi rationem. resipiscere enim est ad priorem mentis statum vel in meliore3 redire. Chre. vt id est quantum errat: id est quantum fallitur qui eū putat resipuisse. Menedemus. O Chreme querebam: id est petebam teipsum: id est temet: serua me patrē et filium Cliniam et familiam: id est totam domum meam: vt vxorem et famulos: quod scilicet nos seruare est in te: id est in tua potestate. Nam si dederis filiam tuā filio meo: et eum mihi retinebis & me a cruciatu liberabis et familiam fouebis integram quam sim dissipaturus si iterum abeat filium Chre. cedo: id est dic quid vis vt supple faciam. Menedemus. Hodie inuenisti filiam. Chremes. Quid tum: id est quid inde si inuenerim vis vt sequatur. Menedemus. Clinia vult hanc filiam dari sibi vxorem: id est in vxorem. Chremes. queso hoc dictum est obiurgatorium quid hominis es per contemptum dicimus quid hominis es, per genitiuum: sed per nominatiuum sine contemptu: vt q̄s homo es quasi dicat qualis homo es qui hoc non dubitas poscere vt filium despondeam vni fugitiuo: et qui amicam habeat Bacchidem: nam Chremes illam putat esse ipsius amicam. Menedemus. petis quid hominis sim quasi indignatus se ita verbis a Chremete deprimi. Chremes. ne: id est vtrum iam oblitus es quod sit dictum inter nos de fallacia facienda scilicet per seruum: vt argentum auferretur abs te. Menedemus. Scio quod sit dictum de fallacia. Chremes. Nunc ea ipsa res agitur: id est tractatur: hoc est fallacia ita tractatur quam tu putas esse rem seriam. Menedemus. O Chreme quid dixisti. percussus est dicto Chremetis quid dicat tantum esse fallaciā id qđ agit̄ ad extorquēdū argentū erraui. i. falsus sum. res acta est sic. i. talr vt deciperer de quāta spe cecidi. i. deturbat⁹ sum deiect⁹ sum tuis verbis. Chr. & quidē hec bacchis q̄ est apud te. i. fingitur esse amica clitiphonis. Men. ita aiunt. s. fili⁹ & serui.

Chre.⁊ tu credis eam esse amicam clitiphonis.Mene.credo oia que dicuntur mihi.Chre.⁊ aiunt illum cliniã filium tuum.velle.i.petere optare vxorem vt cũ desponderim.i.sponsam dederim filiam seu spoponderim me daturũ filiam in matrimoniũ ilico des.i.tradas argentũ:vt prius dictũ est:qui.i.quo argento cõparet.i.coemat sibi aurũ.i.ornamẽta aurea:vt anulos ⁊c.⁊ vestẽ.i.vestimẽta atqꝫ alia.i.alia ornamenta que sunt opus.i.q̃ requirunt ad nuptias.Mened.pfecto.i.res ita se hꝫ.id argentũ dabit amice.i.illi cuius amore tenet:qd putat nũc esse bacchidẽ.Chr.s.i.certe credas sup.eũ daturũ amice.Me.vah interiectio irridẽtis seipsuꝫ q̃ nõ potuerit sua sponte talẽ aiaduertere fallaciã igit ego miser frustra gauisus sum ꝙ putaui filiũ resipuisse:tñ iã malo amittere.i.pdere:qduis.i.quãcũqꝫ rẽ vel rẽ quãlibet ꝙ amittere hũc filiũ o chreme qd nũc renũciẽ.i.referam responsum esse abs te ne sentiat.i.pcipiat me sensisse.i.pcepisse illã fallaciã atqꝫ egre ferat.i.moleste difficulter turbato aĩo ferat. Chre. times sup. ne egre ferat.O menedeme nimiũ.i.vltra ꝙ satis est indulgẽs.i.permittis illi quecunqꝫ vult. Me. sine.id est paerte permitte inceptum est.idest naꝫ incepi indulgere vel iam a te inceptum est. mihi faueri. o Chremeperfice hec mihi perpetuo aduerbium.id est continue vt inceptum est: pergito. Chremes. Dic illi te conuenisse.id est vel allocutum esse me sup.vel cõicasse mecuꝫ dic inquam te egisse.i.fecisse mẽtionẽ de nuptijs. Conuenire interdũ signat pacisci vt cõueni tecũ pro denario diurno.interdũ signat alloq̇ vt te cõuenire cupio.i.alloq̇.interdũ signat casu euenire:vt Cic.ad Lẽtulum quẽ cũ cõuenisset.i.casu inuenisset qñqꝫ ẽt signat placere neqꝫ in cõtrouersia esse vt hoc cõuenit inter nos.i.de hoc inter nos nulla est controuersia.itẽ dicere solemus cũ de hoc negotio deliberaremus.tandẽ cõuenit.i.placuit deliberantibus:vt res in crastinũ differretur.Alia habet significantias pro locis:hic aũt elige tibi qd velis. Mene.dicã illud qd dicis:sed deinde.i.postea qd dicã.Chre.dic me esse facturũ oia:dic etiã generũ i.ipsum facturũ maritũ filie placere mihi vel placere eũ esse sup.generũ mihi.Postremo etiã si voles quoqꝫ.i.etiã dicito filiã esse despõsam.i.pmissam in mrimonium sibi a despõdeor eris.passiuo fit despõsus sa.sum.participiũ.Me.hẽ.hic letãtis est interiectio volueram.i.optauerã: vt dicerem istud.i.filiã tuã esse desponsatã sibi.Chre. dic illi illa vt tanto ocius.i.velocius citius poscat te argentũ scꝫ ⁊ tu des illi ꝙ ocissime.i.citissime id argentũ quod cupis dare.Mene.cupio reuera dare qd poscet.Chre.ne id certe vel valde tu obsaturabere.i.satis eris vel defessus eris satietate istius filij tui pppediẽ.i.cito vt.i.ꝙtũ video istã rẽ.i.sumptũ quẽ es facturus:sed vtut.i.qualitercũqꝫ istec sunt.i.quocũqꝫ modo ista omnia que dicimus se habeant siue sit fallacia siue nõ.si sapies.i.sapiẽter agere vis dabis argẽtũ cautim.i.callide versute ⁊ tibi cauẽdo:⁊ paulatim.i. nõ multum simul: sed per particulas.Mene.faciã qd dicis ⁊ paulatim dabo. Chre. Abi. id est discede intro. scilicet in domum vide quod postulent ego ero domi si quid si voles me. id est si mea opera egebis : vel si quid voles me facere . Mene . sane. id est certe vel valde volo . Nam quicquid egero faciam te scientem.i.faciam vt scias te seu faciam te certiorem.

clitiphonis amica.Mened.ita aiunt.Chre.⁊ tu credis
Mene.omnia.Chre.⁊ illum aiunt velle vxorem vt cuꝫ
desponderim des qui aurum ⁊ vestẽ atqꝫ alia(q̃ opus
sunt)comparet.Menede.id est profecto:id amice dabi
ur. Chr.scilicet daturum. Mene.Vah.frustra igitur
sum gauisus miser.quiduis tamen iam malo ꝙ hunc
amittere quid nunc renunciem abs te responsum chre
me ne sentiat me sensisse atqꝫ egre ferat?Chrem.egre.
Nimiũ illi menedeme indulges?Mene.Sine inceptũ
est perfice hoc mihi perpetuo chreme.Chremes. dic
conuenisse:egisse te de nuptijs.Menede.dicam quid
deinde. Chre.me facturum esse omnia generum place
re:postremo(etiam si voles)desponsam quoqꝫ esse dici
to.Menede.hem istuc volueram.Chre.Tanto ocius
te vt poscat:⁊ tu id quod cupis ꝙ ocissime vt des.Menedemus.cupio.Chre.Ne tu prope diem(vt istam rem
video)isti⁹ obsaturabere:sed hec ista vtut sunt cautim
⁊ paulatim dabis si sapies.Mene.faciam. Chre.Abi
intro.vide qd postulent:ego domi ero si qd me voles.
Menedem⁹.sane volo. Nã te sciente faciã qcqd egero.

¶ Quintus actus.

Menedemus. Chremes.

☞ In hac scena:quia iam ad exitum fabula tendit:per menedemũ fallacia detegitur vt clinie antiphila despondeatur. vbi profecto senes mutuis sese ludibrijs illudunt vltro citroqꝫ eat en⁹ donec aperte Menedemus ostẽdat Bacchidem clitiphonis esse amicam : neqꝫ ad cliniam quicꝙ eius attinere.

EGo me non tam astutum:neqꝫ perspicacem
esse id certo scio.sed hic adiutor:⁊ monitor ⁊
premõstrator hoc chremes mihi pstat in me
quiduis harũ rerũ ꝯuenit q̃ sunt dicta i stul
tum.caudex stipes asinus plumbeus in illũ nihil põt.
Nã exuperat ei⁹ stultitia hec oĩa Chremes.Ohe.iã desi

¶ Ascensius.

Ubi.Queso qd hois es dicit id quidã chremes per cõtẽptũ iocundũ:sed non eo qd iniuste filio fugitiuo vxorẽ Mene. petiuerat.Nã postea dicturus est chre.generum sibi placere:sed qꝛ incõsiderate petierat quippe qui meminisse debebat quid de fallacia actũ esset.In cuius rei memoriã paulisper rediens Mene.dicit.Quid.i.ppter quid rogitas quid hois sim.Et chre.Iam ne ⁊c.Illud vero tametsi nõ multũ ad sniam faciat:non tacebo plusculis locis in cõmentarijs suis ⁊ suus nõ reciproce posita. In quibus velim lectores esse cautiores vt hoc loco vbi dicit.Dicito filiã esse desponsam.i.promissam in matrimoniũ sibi dicerẽ ei.i.ipsi aut omitterẽ aut certe dicito filio sciat filiã meã despõsam sibi.similiter in sequẽti.vt dicerẽ istud scꝫ filiã esse despõsam sibi dicerẽ ego ipsi.

EGo me ⁊c.Hic detegit per menedemũ fallacia vt antiphila clinie despõdeatur:vbi senex se mutuis ludibrijs illudunt vltro citroqꝫ eousqꝫ donec aperte loquens menedemus ostẽdit bacchidẽ esse clitiphonis amicam nõ clinie.Mene.Ego certo pro certe scio id quod sequitur veꝫ me non esse tam astutũ.i. cautuꝫ callidũ ⁊ perspicacem.i.subtilẽ.q.d.scio me non esse multum astutum ⁊ subtilem.Nam interdum tam et ꝙ separatim.i.vbi nõ sibi correspondẽt hñt significationẽ vehemẽtie:vt Laurẽti⁹ ait.eo mõ recte,tã p multu hic capi pot nã non vult dicere se nõ esse tam astutum ꝙ chremetẽ:quem dicturus est lõge stultiorẽ se nisi qꝛ dicit chremetẽ eo pre-

stare sibi sed intelligimus id dictũ esse per quandam iactationẽ cũ tñ ꝯtrariũ intelligat. Sꝫ hic chremes adiutor meꝰ i. fautor ⁊ monitor. i. suasor. ⁊ premonstrator. i. qui mihi futura premõstrat de filio: prestat mihi hoc. i. hac re hoc est excellit me in hoc. Dicimꝰ enĩ presto tibi ingenĩ acumine: vel p̃sto te acumine ingenĩ. i. excello. dicit ergo se excelli a chremete in hoc qd̃ sequit̃. nã in se tanq̃ in stultum multa verba dici possunt: sꝫ in chremetez nihil illoꝝ recte dici põt cuz longe in eum acerbiora verba conferri deberent. hoc aũt totũ dicit de se per iactationẽ cõtrariũ volẽs intelligi.

ne deos vxor gratulando obtundere tuã esse inuentaz gnatã: nisi illos ex tuo ingenio iudicas: vt nihil credas intelligere nisi idẽ dictũ sit cẽties: sed interĩ quid illic iãdudũ natꝰ cessat cũ syro. Mene. quos ais hoies chreme cessare. Chr. Ehem menedeme aduenis dic mihi clinie (q̃ dixi) nũciastin. Mene. oĩa. Chre. quid ait? Mene. gaudere adeo occepit quasi q̃ cupiũt nuptias. Chr. Ha ha he. Mene. q̃d risisti? Chre. serui venere ĩ mẽtem syri calliditates. Mene. ita ne? Chr. Vultꝰ quoq̃ hoĩn fingit scelꝰ. Me. gnatꝰ qd̃ se assimulat letũ id dicis. Chr. id. Mene. itidem istud mihi venit in mentez. Chre. veterator. Men. magis si magis noris putes ita rem esse. Chre. ain tu. Men. q̃n tu ausculta. Chr. mane hoc puꝰ scire expecto. q̃d perdideris. Naz vbi desp̃õsaz nunciasti filio cõtinuo iniecisse verba tibi dromonez scꝫ sponse vestem: aurum ancillas: opus esse argentuz vt dares. Mene. non. Chre. Quid nõ. Men. non inq̃. Chr. neq̃ ipse gnatꝰ. Men. nihil prorsus. Chr. magis etiã vnũ instare vt hodie con ficerẽtur nuptie. Chr. mira narras q̃d syrus meꝰ? ne is quidẽ q̃cq̃? Mene. Nihil. Chr. quamobrẽ. Men. nescio equidẽ sed te demiror qui alia tam plane scias: sꝫ ille tuus quoq̃ syrꝰ idẽ mire finxit filiũ vt ne paululũ quidẽ subolcat esse amicam hanc clinie. Chre. quid ais. Mene. mitto iã osculari atq̃ amplexari id nihil puto. Chr. q̃d est qd̃ amplius simuletur? Men. vah. Chr. quid est. Men. au di modo est mihi in vltimis conclaue edibꝰ quoddã retro huc est intro latus lectꝰ vestimẽtis stratus est. Chr. quid postq̃ hoc est factũ. Meñ. dictum ac factũ. huc abijt clitipho. Chre. solus. Mene. solus. Chre. timeo. Meñ. Bacchis cõsecuta est ilico. Chr. sola. Men. sola. Chr. perij. Mene. vbi abiere: ĩtro operuere ostium. Chr. hẽ clinia hec fieri videbat. Me. q̃dni vna mecũ simul. Chremes. filij amica est bacchis menedemi oc-

Quid- uis. i. quilibet harũ rerũ q̃ sequnnt̃ cõuenit. i. congruit. dicit sup. in me. i. contra me: q̃ dicta. i. q̃ vocabula sunt. i. cõijciunt̃ in stultũ. i incõsideratum vel q̃ que. s. res sunt dicta. i. sunt quedã trãslatitia: ⁊ modi dicẽdi in stultũ dicta aũt sunt hec caudex i. tabula vel trũcus stipes. i. colũna dura vel truncus asinꝰ. i. tardus plũbeꝰ. i. durꝰ vt plũbũ. Caudex vel codex nã au dihpthõgus sepe mutat̃ i o: vt plaustrũ plostrũ dr̃: vt vult tã Ser. q̃ Festꝰ: tabula ⁊ quidẽ crassior seu manis grassior. Inde publice tabule cõdicunt̃. Inde etiã codicili ꝑ diminutionẽ de quibꝰ lõga est i iure ciuili mẽtio. caudicarie etiam naues dñr ex tabulis crassioribus facte. Dicit etiã Sene. vt Ser. refert ãtiquos caudicẽ appellasse ꝯtextũ pluriũ tabularũ a quibusdã etiã caudex dr̃ trũcꝰ arboris aut eius crassior ramus. dicit eĩ Gelliꝰ ꝓtagorã interdũ tanq̃ baiulũ caudices lignoꝝ ex abdera in vrbẽ attulisse vbi videt̃ capere caudices lignoꝝ simul colligatos ꝓ illis fascibꝰ lignoꝝ quos baiuli ferunt in vrbe Parisea. Nihil hoꝝ verboꝝ põt conuenire sup. vel cõgruere ĩ eũ. i. contra eũ. nã stultitia eiꝰ Chremetis exuperat. i. transcẽdit hec oĩa dicta. Chrem̃. Ohe interiectio, est satietatẽ vsq̃ ad fastidiũ designans. Chremes vxorem alloquit̃ tãdiu precibꝰ deos obtundentẽ ob inuentaz filiam. O vxor sostrata iam desine obtũdere. i. molestia afficere deos totiẽs gratias repetẽdo: gratulãdo ipsis dijs. i. gratias illis agendo vel applaudendo illis aut tibi gratulando corã eis tuã gnatã esse inuentã. Obtundere signat ꝓprie hebetare: trãsfertur aũt ad significandũ molestiã incutere ⁊ tedium seu fastidiũ nimis aliq̃d inculcando. Cice. in ep̃lis. Cupio te nõ obtundere. trãslatum est a fabris qui sepe repetũt tundendo. i. ꝑcutiẽdo aliq̃d malleo: nisi iudicas. i. censes illos deos ex tuo ingenio. i. ex tua natura: vt. i. ita q̃ credas eos nihil intelligere nisi idem sit dictum. i. nisi eadem res dicatur centies. numerum finitum pro numero infinito. Sed interim. i. interea quid. id est cur gnatus Clitipho cum Syro cessat. i. tardat moratur moram facit illic. i. apud Clitiphonem. Iãdudum. i. tanto tempore. Menede. Hic Menedemus incipit alloqui Chremetem vt fallaciã detegat. o Chreme quos homines ais cessare. i. morari ⁊ esse desidiosos. Chre. ehem particula ostendens gaudium de aduentu. o Menedeme aduenis? dic mihi nunciasti ne clinie ea que dixi. Menede. nunciaui omnia que dixisti. Chre. quid ait clinia. s. Menede. occepit. i. incepit adeo. i. tantuz vel valde gaudere quasi. i. tanq̃ illi supp. qui cupiunt nuptias. i. ducere vxorem. Chre. Ha ha he. vox est nimij cachini eius qui credebat menedemum decipi in filio tanq̃ que ficte petere vxorẽ. Menede. quid. i. cur risisti. Chrem. calliditates. i. astutie syri serui mei quas exercuit scꝫ in te venerunt in mentem ⁊ propterea risi. Menede. ita ne est. s. vt calliditates suas in me exercuerit. q. d. nõ immo potius in te exercuit. Chre. quoq̃. i. etiam vultus. i. frons aspectus hominũ ⁊ facies fingit i. dissimulat format scelus. Na vt ait Cice. in epistolis. In fronte ⁊ vultu simulatio facillime sustinetur. Mene. dicis. i. intelligis id quod sequitur. s. q̃ gnatus assimulat. i. fingit se esse letũ. Chr. id dico. s. Mene. Itidẽ. i. silr̃ istud qd̃ dicis venit mihi in mẽtẽ sic dicit ridendo eũ quasi quẽ sciat a seruo suo deceptũ. Chr. veterator. i. syrꝰ est sup. in astutia inueteratꝰ qui ita te deceperit. Me. magis putes rẽ eẽ ita. s. seruũ esse veteratorẽ. si magis noris. i. noscas eũ. s. vel id qd̃ fecit. Chr. ain tu. i dicis tu eũ esse veteratorẽ vltra q̃ norim. Men. quin. i quinimo tu ausculta. Chr. mane. i. tace noli narrare qd̃ velis prius expecto scire hoc. s. q̃d ꝑdideris vcꝫ q̃d a te extorserit. nã vbi. i. postq̃ nũciasti filio filiã meã sup. eẽ despõsatã. i. ꝓmissam a me nonne est verũ sup. dromonẽ seruũ filij tui continuo. i. ilico iniecisse tibi verba. i. dixisse tibi hec sequẽtia. s. opꝰ esse necesse vt dares vestẽ sponse. s. filie despõsate filio tuo: ⁊ vt dares aurũ ancillas argẽtũ. Mene. nõ iniecit mihi talia verba. Chr. q̃d. i. cur. dicis non

q.d.cur negas.Mene.nõ inq̃.i.iterũ dico ꝛ confirmo tibi eũ nõ iniecisse verba talia.Chre.neq̃ ipse gnat⁹ iniecit inq̃. Mene.o chreme nihil prorsus petijt magis.i.potius instare.i.instabat vrgebat ꝛ hodie nuptie conficerent.i.agerent: celebrarentur.Chre.narras mira.q̃d mod⁹ interrogandi syrus meus seru⁹ ne quidẽ.i.nec etiã is petijt inq̃ quicq̃.i. aliq̃d.Me.nihil petijt.s.Chr.q̃obrẽ.s.quare nihil petijt. Men.equidẽ nescio quare:sz miror te nescire illud q̃ scias tam plane.i.tã clare alia.i.alias res sed ille idẽ.i.illemet tuus syr⁹ mire.i.mirabilr̃ finxit.i.informauit filiũ meũ:vt neq̃dez i.nec etiã paululũ.i.parũ subolеat.i. nec vt nec etiã paululũ appareat vel paululũ sentiat̃ id q̃d sequit̃ vcz hanc Bacchidẽ esse amicã Clinie.Q̃d suboleat dixit id tractũ ẽ a sensu odorãdi.q.d. ne minimus quidẽ odor amoris clinie in bacchidez in mediũ potuit emergere.Chre.quid ais: percus sus ilico dicto Chre.incidit in timorẽ de filio suo. Me.iam.i.nunc mitto.i.omitto hec.s.osculari.i. dari oscula Bacchidi amplexari nihil puto.i.re puto id.s.osculari ꝛ amplexari in comparatione ei⁹ q̃ sequit̃.Chr.quid est q̃d simulet̃.i.q̃d fingat̃ amplius vbi ventũ est ad oscula ꝛ amplexus.nã quinq̃ sunt amoris linee.prima visus:scd̃a collocutio:tertia tactus:quarta oscula:quinta exitus in opus.Mene.vah interiectio irridentis. Chre. Quid est.Mene.modo audi quoddam cõclaue.i. quedã camera secretior retro.i.in quodã secessu in vltimis edib⁹.i.in fine seu in vltima parte domus conclaue cõclauis neutrũ signat secretiorẽ locũ in interioribus tectis vel q̃d intra eũ multa loca clausa sint vel cubilia adherentia triclinio. Festus aũt ait cõclaua dici loca q̃ vna claue clauduntur.Cice.aũt in oratore cepit conclaue p̃ triclinio in quo epulabatur conuiue loquens de simonide q̃ cum esset euocatus a duobus iuuenibus ad ianuã interea cõclaue inquit in quo epulabant̃ scopas super conuiuas corruit. Ualerius aũt vocat illũ locũ tricliniũ.cum de eodem simonide faceret sermonem in capite de miraculis lectus intro latus est.i.lectus portatus est intra illud conclaue.illic lectus stratus est.i. paratus ornatus vestimentis.Chre.quid secutũ est sup.post q̃ hoc est factum.Menede.id q̃d sequitur dictum est ac factuz vel melius eque cito factum est hoc. ac.i.sicut dictũ est ꝛ hoc sermone celeritas facti indicat̃ factũ aũt hoc est clitipho abijt.i.secessit huc. i.in cõclaue.Uel intellige sic dictũ ac factum.i.q̃d dici vulgo solet statim dictũ statim factũ clitipho abijt huc.i.in cõclaue.illud aũt dicendi genus dictum ac factũ vim h̃z cuiusdã aut aduerbij aut interiectionis:q̃d quidẽ sumptũ est a cõi loquendi modo neq̃ adhiberi debet verbuz:q̃m eo addito vim suã perdere videtur:melius est igitur vt pro aduerbio aut interiectione sumat̃ vt me miseruz vt proh deũ atq̃ hominũ fidẽ vt malũ ꝛ alia multa.Chre.abijt inq̃ sol⁹.Me.solus abijt.Chre.timeo ne quid mali sit.Me.bacchis consecuta est eũ ilico.Chr.sola ne est consecuta. Me.sola est consecuta.Chre.perij.i. perditus sum.Me.vbi.i.postq̃ abere intro.i.introierunt operuere.i.clauserunt ostiũ ab ostẽdo d̃r sicut aperio signat recludo sic operio iterdũ signat claudo:vt hic.Chre.Hem interiectio indignantis clinia videbat hec fieri ab eis.s.introire ꝛ operire ostium.Me.quidni.i.cur non vidisset:videbat inq̃ talia vna simul mecũ.Una ꝛ simul idẽ fere signãt sed hic ponit̃ altera earũ p̃ticularũ ad ornatũ vt sonorior reddat̃ orõ.Chr.o menedeme bacchis est amica filij clitiphonis:occidi.i.perij media breui ab ob ꝛ cado is.Me.q̃obrẽ.i.quare occidisti.Chre.vix familia.i.res familiaris decẽ dierũ est mihi.i.vix habeo sumpt⁹ ꝛ penũ seu mauis p̃uisionẽ.vt ita dicam p̃ decẽ dieb⁹.q.d.se eẽ exhaustũ:ꝛ pecunijs a filio ꝛ sumptib⁹ a puellis q̃ multa impẽderũt apud eũ.Familia etiã interdũ capit̃ p̃ hereditate.Inde i iure sepe fit mẽtio de iudicio familie herciscũde.i.h̃rditatis diuidũde:iterdũ cõplectit̃ oẽs domesticos ꝛ p̃cipue seruos ꝛ ãcillas: aliosq̃ i eadẽ domo ↄtentos sub eodẽ p̃fa.vt liberos inde filiusfamilias appellat̃ fili⁹ adhuc i p̃ris p̃tãte residẽs.Me. q̃d.i.cur times istõ q̃d seq̃t̃:vcz q̃ ille dat operã.i.iseruit icũbit vacat:dedit⁹ est amico suo clinie.Chr.imo timeo q̃ amico dat operã.s.bacchidi. Me.si dat.i.si est verũ q̃ det operã amice.q.d.nõ satis est certũ.Chr.an id.s.eũ icũbere amice est dubiũ tibi putas q̃sq̃.i.aliquã eẽ aio tã cõi.i.largo dedito oib⁹ ꝛ leni.i.suaui patiẽti q̃d si sit comi itellige poni p̃ benignor mãsueto.nã comes hoĩes d̃nr q̃ errãtib⁹ viã oñdũt benigne ac nõ grauati. Putas ergo aliquẽ h̃re aĩm ita lenẽ ꝛ comẽ q̃ patiat̃ amicã suã seduci sup.vt̃ aliq̃d tale se vidẽte.i.i ↄspectu suo.Est aũt honesta eclipsis i re turpi.Me.ah hic q̃si ridẽtis ẽ p̃ticl̃a q̃dni.i.cur nõ id fiat ab eis q̃.i.vt ṽba dent̃ mihi facili⁹.i.vt facili⁹ decipiar.chr.derides.i.me ludis ꝛ ludibrio tibi sũ merito.i. nõ iiuria succẽseo.i.irascor:mihi nũc q̃ res.i.q̃ argumẽta ꝛ signa hui⁹ mali dedere.i.tribuerũt mihi vbi.i.i q̃b⁹ possez p̃sentiscere.i.p̃cipere ea q̃ vidi quorsum.s.spectarẽ nisi essem lapis.i.dur⁹ intellectu ac nõ facile itelligẽs p̃pe mãifesta.at ne.i.certe haud.i.nõ ferẽt illud facin⁹ inultũ.i.nõ punitũ nõ vidicatũ si viuo.nã iã apo siopesis p̃ interruptionẽ colloq̃ẽtis facta.q.d.nã iã.i.ex hoc t̃pe exheredo eũ aut aliq̃d tale neq̃ est multũ curãdũ q̃d voluerit dicere.Me. tu nõ cohibes te.i.tu nõ reprimis aĩm tuũ neq̃ tẽperas seu nõ tibi moderaris:nõ respicis te.i.nõ habes rõnẽ tue prudentie ꝛ honestatis ego nõ sum satis exẽpli.i.sufficiẽs exẽplũ tibi.q.d.immo o Menedeme nõ sum apud me.i.non sum mei cõpos non facio de me q̃d volo:vt dici solet pre iracundia.i.adeo sum ira cõmotus.Menede. re.i.vtrũ decet supp.te loq̃ istud.q.d.nõ.Nõne id q̃d sequit̃ est flagitiũ.i.flagitiõe hoc est icrepatione dignuz vcz te dare

cidi.Mene.Q̃obrẽ.Chre.decẽ dierũ mihi vix est familia.Me.quid istuc times q̃d ille operã amico dat suo. Chremes.immo q̃d amice.Mene.si dat? Chre.an dubiũ id tibi est quẽq̃ ne aio tam cõi esse ꝛ leni putas q̃ se vidente amicã patiatur suã.Mene.ah ah eh: q̃d ni quo verba facili⁹ dentur mihi? Chr.derides merito mihi nũc ego succenseo. quot res dedere vbi possem persentiscere (ni essem lapis) q̃ vidi? ve misero mihi at ne illud haud multũ (si viuo) ferẽt nam iam.Me.nõ tute cohibes:nõ te respicis? non tibi ego exẽpli satis sum? Chre.Pre iracũdia menedeme non sum apud te.Menede.te ne istud loqui nõne id flagitiũ est:te alijs cõsiliũ dare.foris sapere:tibi nõ posse te auxiliarier. Chre. Quid faciã.Mene.id q̃d me fecisse aiebas parũ:fac te patrẽ esse censeat:fac audeat tibi credere oĩa abs te petere ꝛ poscere.neq̃ aliã querat copiã:ac te deserat. Chr. Immo habeat malo multo quouis gẽtiũ q̃ hic p̃ flagitiũ ad inopiã redigat patrẽ.Nã si illi p̃gam suppeditare sumptib⁹ menedeme:mihi illec vere:ad rastros res redit.Mene.Quot incõmoda tibi in hac re capies nisi caues difficilẽ ostẽdis te esse ꝛ ignosces tñ post ꝛ id erit ingratũ.Chr.ah nescis q̃ dolcã. Men.vt lubet q̃d hoc q̃d volo vt illa nubat nostro:nisi q̃d est q̃d malis.Chr.immo ꝛ gener:ꝛ affines placẽt.Men.q̃d dotis dicam te dixisse filio:quid obticuisti.Chremes. dotis. Me.Ita dico.Chre.Ah.Mene.Chre.ne quid vereare.

si est minus:nihil nos dos mouet. Chre. Duo talēta ꝓ re nostra ego esse decreui satis:sed ita dictu opus est:si me vis saluū esse ⁊ rē ⁊ filiū me mea oīa bona doti dixisse illi. Me. Quē rē agis. Chre. admirari te simulato ⁊ illū rogitato simul q̄obrē id faciā. Me. quin ego vero q̄obrē id facias:nescio. Chre. ego ne?vt illi⁹ animū q̄ nūc luxuria ⁊ lasciuia diffluit retundā et redigam:vt quo se vortat nesciat. Mene. q̄d agis. Chre. mitte ac sine me in hac gerere mihi morē. Mene. Sino ita nevis Chre. ita. Me. fiat. Chre. Age iā vxorez vt accersat preparet se hic ita vt liberos est equū dictis cōfutabit̃:sꝫ syrum. Men. Quid cū? Chre. ego ne (si viuo) adeo exornatū dabo adeo depexū vsq̄ dū viuat meminerit semp mei:q̄ sibi me ꝓ ridiculo ac delectamēto putat nō (ita me dij amen t) auderet facere hec vidue mulieri que in me facit.

Quintus actus.

re cōsilium alijs:⁊ te inq̄ꝫ sapere.i.esse sapiētē foris.i.apud alios ⁊ te non posse auxiliari tibi.i. tibi consulere ⁊ moderari. Chre. quid faciā. Mene. fac supple. id quod aiebas.i.quod dicebas me parum fecisse.id quod dicebas me nō sufficienter effecisse in filium fac quod supple sentiat te esse patrē fac vt audeat credere.i.committere tibi oīa sua scꝫ consilia hoc est vt audeat confidere tibi de omnibus suis consilijs ⁊ fac inq̄ꝫ vt audeat petere abs te petere inq̄ꝫ cū humilitate ⁊ poscere quod scꝫ honestum. fac inq̄ꝫ ne querat quam.i.aliquā aliā copiā.i.facultatē:oportunitatem:familiaritatem. Nam interdū facere copiā sui est quasi se familiarem exhibere ⁊ presentiam suam non denegare. interdum signat cōcedere facultatem. Fac ergo ne querat aliā familiaritatē ac deserat.i.derelinquat te. Chremes. immo.i.sed multo.i. longe: malo.i. potius volo qđ sup. abeat.i. discedat: quouis gentium.i.quocunq̄ volet q̄ꝫ ꝙ redigat.i.deducat patrē.s.me ad inopiam.i. pauperiē per flagitiū.i. per nequitiā seu libidinē suā flagitione dignā. Nā o tu Menedeme si pergam.i. perseuerē suppeditare.i. subministrare sumptus.i.impendia ad fouēdam meretricem. Dicimus enim eleganter non possum tibi diu sumptus suppeditare.i.administrare ea que impendes. Multi codices habēt sumptibus qđ nō multū placet nisi sic dicas:si pergā suppeditare illi filio.i.inseruire indulgere illi sumptibus dandis scilicet vel sumptibus.i. per sumptus ⁊ quātū ad sumptus spectat. Illec quasi illa res.i.illa necessitas reddit mihi ad astros:scꝫ exercēdos.i.ad rē rusticā agitandā.q.d. id qđ tu absentia filij exercebas hoc ego inopia efficere cogar. Mene. qđ incommoda.q.d. multas molestias capies.i.sumes tibi?vel iunge tibi cū incōmoda:ita vt qđ substantiue capiat̃:et incōmoda adiectiue. Quot ergo incōmoda tibi sumes in hac re nisi caues.i.nisi tibi cōsulis ostēdis te esse difficilē.i.morosuꝫ in filium ⁊ inexorabilem: et tamen ignosces illi post aduerbium.i. postea.⁊ id.s.ignoscere post erit ingratum.i.molestum. Chre. ah.interiectio dolentis: nescis q̄ꝫ.i.quantum doleam.i.dolore sim affectus. Menede. vt lubet.i.quantum vis doleas tamen ignosces. Deinde conuertit Menedemus sermonem ad coniugium faciendum clinie et antiphile. quid?modus interrogandi vt sepe in epistolis Ciceronianis. hoc quod volo. scꝫ vt illa filia tua nubat.i.cedat in coniugium nostro filio fiat subaudi:aut aliquid tale nisi quid.i.aliquid est quod tu mauis.i.potius vis:quasi dicat honeste peto nolēs impedire quin alteri tradas si videas te melius filie tue consulturū. Chre. immo.i.sed et gener. futurus scꝫ clinia ⁊ affines.i. parētes ei⁹ seu cognati q̄ sunt futuri affines filie. Nā affinis est ꝓpinquus in gradu ꝓpter nuptias. Placent mihi.i.sunt mihi ex animi sententia. Menede. quid dotis.i.donationis pro vxore. Nam dos ab vxore dat̃ viro:sicut contra donatio propter nuptias fit a viro in vxorē quam ego dotem dicam filio meo te dixisse.i. destinasse ordinasse. Deinde cū taceret Chremes subiungit quid.i.cur obticuisti. Tacemus consilia:recitemus dolores:obticemus quorum nos pudet. Chre. petis quid dotis dicam pro filia. Me. dico ita. Chre. ah interiectio dolentis et exclamantis. Mene. ne quid vereare.i.ne aliquatenus seu aliquantulum timeas si minus.i.si non dederis: dotem vel si minus dotis dederis hoc est si paruulam etiam dixeris dotem:dos nihil.i.nullatenus mouet.i.ducit nos vt dici solet. Chre. ego decreui.i.constitui duo talenta.i.duo talia pondera de quibus dictum est esse satis.i.sufficere pro re nostra.i.pro facultate nostra seu pro ratione rei familiaris nostre. Sed si vis me esse saluuꝫ si vis inq̄ꝫ rem:id est substantiam meam esse saluam.⁊ filiū meum esse saluum:opus est dictum:id est necesse est:vt dicatur filio me dixisse. i. destinasse illi filie doti scilicet pro dote omnia bona mea. Mene. quam rem agis. Chre. simulato.i. fingito te mirari id ꝓpter illud quod dixerim illi doti omnia ⁊ simul.i.etiaꝫ rogitato.i.interrogato illum quamobrem.i.quare faciam id. Me. quin.i.quinimmo vero.i.certe egomet nescio.i.non bene intelligo quid.i.cur facias id. Chre. ne.i.vtrum dicis te nescire cur ego faciam? facio sup. vt retūdam.i.reprimam animum illius filij qui nunc diffluit.i.dissolutus est luxuria ⁊ lasciuia.i. petulātia. Luxuria a luxu.i.superfluitate deriuatur. lasciuia autem designat quādam petulantiam ⁊ importunitatē flagitione dignam nimis exultando ⁊ delectando in sua turpitudine. hec tamen differentia non obseruatur sed indifferēter illis duobus vtimur pro eodem significato:⁊ ego facio id inquam:vt redigam.i.deducam eum in eum statum supple. vt id est qđ nesciat quo.i. in quā partē vertat se. Mene. o chreme quid agis.i.quid facis vel loqueris? Chre. mitte.i. omitte inquire ac sine.i.permitte me morē gerere mihi.i.satisfacere animo meo vel facere arbitrio meo in hac re. Menede. sino.i.nō impedio ne.i.vtrū vis ita scꝫ vt ei dicā qđ dixisti. Chre. ita volo scꝫ Mene. fiat. Chre. age.i. effice vt tā.i. ex hac tēpore accersat.i.adhibeat aduocet cōparet sibi ⁊ eligat vxorē scꝫ clitipho ⁊ paret.i.preparet se ad respōdēdum supple hic.i.ante me vt equū est.i.iustū liberos respondere supple parētibus ipse filius cōfutabitur.i. conuincetur dictis.i.per dicta. non autē verberibus:vt seruus:sed syrum puniam supple aposiopesis est pre iracūdia. Menede. quid modus interrogandi cū punies sup. chremes. petis supple ne.i.vtrū ego puniā sup. eū.q.d. rogitas. Deinde subiungit affirmatione si viuo dabo.i.reddā eum syrum adeo.i.ita exornatum.i.ita preparatum vt dici solet:⁊ adeo.i. ita depexū.i.comptum. quasi dicat adeo comam suam depectam atq̄ꝫ traham vt sup. vsq̄ꝫ.i.assidue vel vsq̄ꝫ dum.i.q̄ꝫ diu viuat semper meminerit.i.recordabitur mei qui syrus putat.i. reputat me esse sibi pro ridiculo.i. pro ludibrio ⁊ delectamento.i. putat me esse hominem ⁊ quem rideat seu illudat.⁊ in quo fallendo delectetur: dij me ita ament:vt dico supple verum: estq̄ꝫ iurandi modus ipse syrus non auderet facere vidue mulieri:que se vlcisci non potest hec. i. has illusiones que fecit.i. exercuit in me.i.erga vel contra me.

Ascensius.

Principium huius scene:sane ingeniose interpretatur calphurnius vt enim inquit insultat:senex [illegible] alterius stultitiam ⁊ tarditatem ludibrio habet ⁊c. [illegible] in Chremetē:quocirca sic quoq̄ꝫ interpretari [illegible] astutū ⁊ perspicacē:sed hic adiutor ⁊ monitor [illegible] mihi hoc:vcꝫ esse astutū ⁊ perspicacē [illegible]

forte dixit vt patet ex sequenti verbo. Poterit tñ sententia auctoris nostri cõprobari. Illud vero: sed ille tuus quoq; syrus idem mire finxit filium ⁊c. nõ intelliges de clinia locutum: aliter enim inepte postea subiunxisset Clinia. nã debuisset dixisse eius vel ipsius: ordo ergo melior est. Idẽ ille tuus syrus quoq;. i. etiam finxit. i. instituit instruxit filium tuũ clitiphonem mire vt ne paulum quidem subdoleat mihi sup. i. percipiatur a me hanc (de bacchide loquetur) esse amicam clinie: q2 palã permisit bacchidem cũ clitiphone dormire vidente Menedemo. Quod vero hoc vult dicere menedemus patet q2 interrogatus quid ais. Rñdet mitto iam osculari ⁊c. Illud in fine ipsiꝰ scene. Age iã vxorẽ vt accersat preparet se: de clinia dictum volunt. sequens de clitiphone. Illud in commentarijs. q. d. adeo comam suã depectam ⁊c. sine dubio trãscribentiũ vitio inuersum est. Nam scio auctorẽ non dixisse tam expresse suam pro eius vel ipsius. Hic autẽ cũ nullus manet in pscenio finitꝰ est actus. Esse autem spacium mediũ patet: quia menedemus non potuisset aliter tam cito rem omnem indicasse Clitiphoni.

Clitipho. Menedemus. Chremes Syrus.

☞ Ut rerum omnium tranquillitas efficiatur: reliquum est vt clitipho verbis patris a quo obiurgatur perterritus in viã redeat vxoremq; eius suasu ducat. Syrus aliud cõsilium repperit clitiphoni deinde ad menedemum: hero suo non plane fidens concedit.

Ita ne tandem queso est menedeme vt pater tam in breui spacio omnem de me eiecerit animum patris? quodnã ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser? vulgo id faciunt. Mene. Scio tibi esse hoc grauius multo ac durius cui fit: verum ego haud minus egre patior id qui fiat nescio: nec rationem capio nisi quod tibi bene ex animo volo. Clit. hic patrem astare aiebas. Menede. Eccum. Chre. Quid me incusas clitipho? Quicquid ego huius feci: tibi prospexi: et stultitie tue. Ubi te vidi esse aïo omisso: et suauia in presentia que essent prima habere: neq; consulere in longitudinem: cepi rationem: vt neq; tu egeres: neq; vt hec posses perdere. Ubi (cui decuit primo) tibi non licuit per te mihi dare: abij ad proximos tibi qui erant: eis commisi et credidi ibi tue stultitie semper erit presidium Clitipho: victus vestitus: quod in tectum te receptas. Clitipho. Veh mihi. Chre. satius est quã teipso herede hec possidere bacchidem. Sy. disperij: scelestus quantas turbas consciui insciens. Cliti. Emori cupio. Chre. priꝰ

Ita ne ⁊c. Ut tranquilitas rerũ omniũ habeatur reliquũ est vt filius clitipho verbis patris perterritus in viã redeat ac vxorẽ ducat. Relatu autẽ menedemi se a patre esse abdicatuz putat: ⁊ sic inquit Cli. o menedeme queso tandẽ. hec particula habet aliquid vrgens ⁊ accelerans. q. d. paucis respõde acsi essent vltima verba ne me longis exorsis detineo: ne. i. vtrũ est ita vt pater eiecerit oẽm animum patris. i. omnẽ beneuolentiã paternam de me. i. a me. q. d. est ita qđ pater auerterit a me suã beneuolẽtiã in tam breui spacio. i. in tã paruo tẽpore ob quodnã facinus. i. propter quod factum malũ ita auertit beneuolẽtiam a me vt me abdicaret. i. priuaret hereditate: quid tantum sceleris. i. quod tam graue scelus ego miser. i. infelix admisi. i. cõmisi feci. iuuenes sup. mihi equales faciunt vulgo. i. vtplurimum passim id quod feci sup. ⁊ ita se tutatur alieno exẽplo. Nã qđ exẽplo fit id etiã iure fieri putant: vt ait Cice. in epistolis. Menede. Scio hoc quod fecit pater esse multo grauiꝰ. i. molestiꝰ ⁊ duriꝰ. i. asperiꝰ acerbiꝰ tibi clitiphoni: cui. s. tibi fit illud qm̃ id te ppius tangit siue tua magis refert verũ. i. sed ego patior. i. fero. id qđ feci tibi pater: haud. i. nõ minus egre. i. non minus moleste: siue non minus difficulter q̃ tu. s. ego inq̃ qui nescio id ppter quod fecit: et que non capio. i. non intelligo rationẽ. i. modum faciendi aut occasionẽ seu non capio rationem aliã ferendi moleste nisi q̃ bene volo tibi. i. opto tibi multa bona. ⁊ quidẽ ex animo. i. non ficte. clitipho. aiebas. i. dicebas patrem meum astare. i. prope esse. Men. Eccum. i. ecce hic eũ. s. Chre. o Clitipho fili quid. i. cur incusas me. i. mores meos ⁊ meũ faciendi modum reprehendis. nã vt vult Laurentius incusare est mores alicuius reprehendere quicquid huius. i. quicqđ huiꝰ rei: nam hic huius est neutri generis feci. i. effeci prospexi. i. consului prouidi tibi ⁊ tue stultitie. i. inconsiderationi vbi. i. postq̃ vidi te esse animo omisso. i. negligenti hoc est, cũ vidi te habere aim negligentem ⁊ omittentẽ facere que debebas ⁊ vbi vidi te habere. i. reputare prima. i. precipua ⁊ in primo loco ea supple q̃ essent suauia. i. dulcia tibi in presentia. i. in tpe pñti. s. voluptates que lz in presentia sint suaues semp tñ secum iunctam habẽt penam: ⁊ vbi vidi te nõ consulere. i. prouidere in longitudinẽ. i. in tps futurũ longe cepi rationem. i. iniui viam inueni modum vt. i. q neq; tu egeres. i. indigeres necessarijs: ⁊ vt non posses perdere. i. dilapidare alienare hec. i. mea bona quibus te priuaui seu abdicaui. vbi. i. postq̃ vel qñ primo. i. in principio non licuit mihi per te. i. tu me permisisti tuis moribꝰ obsistentibꝰ vel tui mores nõ postularũt me dare tibi bona mea. s. cui sed tibi decuit. i. iustũ fuit me dare. s. bona mea q2 iure debebas mihi succedere nisi obstitissent mores abij. i. me conuerti ad primos tibi puta ad sororẽ ⁊ futurũ eiꝰ maritũ q̇ erãt. i. qui extabant: ⁊ hoc dicit ppter filiã que extabat adhuc quã tñ parentes putabãt nõ viuere seu nõ extare si cõmisi. i. cõmendaui fidei ⁊ credidi. i. cũ fiducia tradidi bona mea. s. eis primis tuis ibi. i. apud eos primos. O clitipho presidiũ. i. adiumentũ: ptectio puisio quedã ⁊ quasi pfugiũ tue stultitie semp erit illic vt dictũ est apud eos ostendit deinde qđ sit illud presidiũ stultitie. s. victꝰ. i. alimonia ad vitã sustentẽdã ⁊ vestitus. i. cultus siue ornatus ad tegendũ corpus: quo. i. vel vt vel in quẽ locũ receptes te. i. frequenter recipias seu vt dicũt retrahas te in tectũ. i. in domiciliũ ⁊ quasi hospitiũ. Cliti. Hei mihi. i. dolor mihi inest. Chre. Satius est. i. melius est me. s. disposuisse ita de meis bonis q̃ Bacchidem possidere hec bona teipso herede. i. si tu esses heres. nã oĩa illi esses daturus. Syr. disperij. i. vario modo sum deperditꝰ quãtas turbas. i. quantas turbationes ego scelestꝰ. i. malꝰ cõsciui. i. cõcitaui cõmoui insciẽs. i. p imprudẽtiã. Dicit autẽ cõsciui a cõcieo es. secunde inflexionis vel cõcio is. quarte q̃ ambo idẽ signant. Cli. cupio emori. i. mori ⁊ nihil addit ad significationẽ. Chre. queso. i obsecro priꝰ disce q̇d sit viuere cũ ratiõe. s. ⁊ virtute vbi. i. postq̃ scies q̇d sit viuere ii vita. i. modꝰ tuus viuẽdi displicebit tibi vitior istoc: ista re quã tibi reliqt. s. victu ⁊ vestitu ⁊ tecto apud sororem. Syr. o here. i. tu dñe ne. i. vtrũ lz. i. permittit mihi a te loq̇ sup. Chre. loquere. Sy. at. i. sed lz ne loq̇ tuto. i. sine piculo. Chre. loquere. Sy. que. i. qualis ista. i. tua prauitas. i. distortũ iudicium. seu non rectum vel que est ista amentia. i. insania id obesse. i. quid obsit. i. noceat huic filio qđ ego syrus peccaui. i. admisi. Chr. ilicet. i. ire licet defectiuũ verbũ: ⁊ semper

finem rei demōstrat: sicut actū est sic aūt de consilio iudices dimittebantur cum preco prōnūciasset ilicet. hic ergo hoc verbo Chremes reijcit syrū qui se immiscere volebat vt a filio crimē depelleret dicēs. potes bene facere qm̄ innanū loqueris: iam em̄ actū est ꝛ conclamatū. nam efficere nō poteris vt filius nō sit abdicatus ne admisce te. i. noli te interponere in hoc negotio mihi cum filio cōmuni: nec pararis pro parauceris. i. noli parare tibi aram super quā preces fundantur sicut fundūtur deo super aras neqꝫ pares tibi precatorē. i. deprecatorē pro te seu intercessorē qui te eripiat a penis qm̄ nullis precibus sum locū relicturus. Uel dicit nō est opus vt queras deprecatorē qm̄ nihil tibi dico: sed abscedo omnia relinquēs.

queso dice quid sit viuere. Ubi scies: si displicebit vita: tum istoc vitior. Syr. here licet ne. Chre. loquere. Syr. an tuto. Chre. loquere. Sy. que ista est prauitas: queue amentia est quod peccaui ego id obesse huic. Chre. Ilicet ne te admisce nemo accusat syre te: nec tu aram tibi neqꝫ peccatorē parauceris. Syr. quid ais? Chrem. nihil succenseo nec tibi nec huic nec vos est equum qd facio mihi. Syr. abijt rogasse vellē. Cli. quid. Syr. vñ mihi peterem cibū ita nos alienauit tibi iam esse ad sororē intelligo. Clit. adeon rem redijsse vt periculū etiam fame mihi sit syre. Syr. modo liceat viuere. est spes. Cli. que. Syrus. nos esurituros satis. Cliti. irrides in re tāta: neqꝫ me quicꝙ consilio adiuuas. Syr. immo et tibi nūc sum ꝛ vsqꝫ dudū id egi dum loquitur pater: ꝛ quātum ego intelligere possum. Clitip. quid. Syr. Non aberit longius. Clitip. quid hic ergo. Syrus. sic est nō esse horū te arbitror. Clitip. quid istuc syre satin sanus es. Syrus. ego dicam quod mihi in mente est tu dijudica. Dum istis fuistis solus: dum nulla alia delectatio que propior esset: tibi indulgebāt dabāt tibi nūc filia postꝙ vera inuenta est: inuenta est causa qua te expellerem. Clitipho. est verisimile. Syrus. an tu hoc peccatum ob esse illum iratum putas. Cliti. non arbitror. Syrus. nunc aliud specta matres omnes filijs in peccato adiutrices ꝛ auxilio in paterna iniuria solent esse: id nō fit. Clitipho. verū dicis: quid ergo nūc faciā syre? Syrus suspitionē istā ex his querere profer palā si nō est verū: ad misericordiā ambos adduces cito: aut scibis cuius scis. Clitipho. recte suades. Faciā. Syrus. sat recte hoc mihi in mentē venit. Nāqꝫ adulescens ꝙ in minima spe situs erit: tam facillime patris pacē in

Sy. quid ais? Chre. nihil. i. non vel in nullo succenseo. i. irascor (ꝙuis tn̄ lesus sim) nec tibi nec huic clitiphoni nec est equū. i. iustū vos increpare siue dare vitio mihi id qd facio vel nō est equū vos facere mihi qd facio mihi. Sy. Chremes abijt. i. discessit relinquens omnia sua bona sorori tue vellē rogasse. i. interrogasse eum. s. Clitiphonem quid velles rogasse. Sy. velle interrogasse eum vnde. i. a quo peterem mihi cibū. i. quis mihi esset cibū suppeditaturus cum tu solus habeas victū ꝛ vestitū ꝛ tectū apud sororē. ita. i. eo modo dādo omnia sorori alienauit nos. i. me tibi hoc est a te. nam non reliquit vnde posses me sustentare. iam intelligo me esse alienatū sup. vel translatū ad sororē que oim bonorū ita est heres effecta. nam serui alienabantur sicut et res cetere. Cliti. adeon. i. est ne verum rem adeo redijsse. i. rem et fortunā meā redactam esse in eum statum vt o syre etiam periculū fame pro famis sit mihi. Antiqui declinabāt fames ei. ꝓm quintā inflexionem: nos aūt fames is. ꝓm tertiam. super vetustissimū gtm̄ singularem quinte interdū terminabāt in es: vt Uerg. libra dies sumnuqꝫ pares. dies pro diei posuit Uergi. interdū in e: vt facies gtō facies facie vel faciei. item et facij. Cesar em̄ in libro de analogia. huius die et huius specie dicendū putat. posset tamen hic esse abltūs tertie ita astruendo vt periculum sit mihi fame. i. per famē vel de fame seu esurie ꝛ inedia. Sy. modo. i. dūmodo liceat. i. permittatur nos viuere. i. ꝙ nos viuamus est spes. i. remanet aliqua expectatio. Clitip. que spes est reliqua. Syr. spes est nos esse satis esurituros. i. ꝙ nos satis esuriemus. Clitip. irrides in tanta re neqꝫ adiuuas me quicꝙ. i. in aliquo seu aliquātulū cōsilio. i. per consilium? Sy. immo. i. sed ꝛ nunc sum tibi tanꝙ paratus te adiuuare ꝛ vsqꝫ. i. assidue dudū. i. pauloante egi. i. effici vt te iuuarē cōsilio: dum. i. ꝙdiu pater loquitur. i. facit sermonē tecū ꝛ ꝙtum ego possum intelligere. Deinde interrupit sermonem Clitipho dicens. Cli. quid vis dicere. s. quia dixisti ꝙ ꝙtū tu potes intelligere. Sy. perficit quod dicere inceperat: pater non aberit. i. non absens erit longius. i. diutius vel minus longe. q. d. pater qui simulauit se abscedere ꝛ relinquere proximus sua omnia nō erit absens diu. hec enim fictio est vt depellaris a domo paterna. Cli. ergo si non vere pater discesserit quid est propter quod id facit. s. Sy. sic est. i. ita se res habet vt sum dicturus: arbitror te non esse filium sup. horum. i. Chremetis et Sostrate. Clit. O syre quid. i. cur dicis sup. istud satin. i. satis ne es sanus. i. mentis compos? Syrus: ego dicam id quod est mihi in mente tu dijudica. i. volue apud te ꝛ cōsidera an verū sit qd dicam dum. i. ꝙdiu fuisti solus. i. vnicus. istis. scꝫ patri ꝛ matri dum. i. ꝙdiu nulla alia fuit delectatio illis que delectatio esset propior. i. ꝓpinquior ꝙ delectatio quā de te capiebāt indulgebant. i. fauebāt ꝛ faciles erāt tibi promittētes multa que volebas dabant. i. dona faciebāt tibi nūc postꝙ: filia est inuenta vera causa. i. occasio est inuēta qua vcꝫ causa expellerent. i. eijcerent te. Cliti. id qd dicis est verisimile. i. probabile ꝛ imaginē quandā habet veritatis. Syrus. an putas illū patrē esse iratū tibi ob pctm̄ hoc vcꝫ ꝙ Bacchidē sciuit te amare. Clit. non arbitror eum esse ob iratū. Sy. nūc specta. i. cōsidera animaduerte aliud oēs matres solent esse adiutrices filijs suis in pctō. i. cū filij errauerūt: ipse inꝙ matres solent esse auxilio. i. solēt prebere auxiliū filijs in iniuria paterna. i. quādo pater est iniurius: ꝛ nō cum equitate agit in filios id non fit. i. nūc tu vides ꝙ mater nō est sibi adiutrix. Clit. dicis verū prius autē dicebat eum dixisse aliquid verisimile. O syre ergo cum ita expellar quid faciā? Sy. quere ex illis. i. percunctare ab illis parentibus istā suspitionē. i. istam opinionē que turbat tuā mentē vcꝫ an sis eorū filius necne profer palam. i. dic illis plane rem totā. vt est. i. in tuam suspitionē ꝛ quare adductus sis in eam opinionē si non est verū. i. si falso suspicaris te non esse filiū eorum cito adduces ambo parētes ad misericordiā. i. vt misereantur tui: aut si est verū te non esse eorum filium: scibis pro scies antique cuius sis filius scꝫ eorꝫ relatu. Cli. suades. i. cōsulis recte faciā qd suades. Syr. hoc venit mihi in mentē satis recte cōmendat suā inuentionē nāqꝫ adulescēs. i. iuuenis. inꝙ. i. quantū minima spe erit situs. i.

leges cōficiet suas. Etiā haud sciam an ne vxorem d[...] cat. at. Syro nihil gratie. Quid hoc autē est? senex [...] foras ego fugio ob hoc (qđ factū est) miror non iussi[...] ilico arripi me; hinc nūc ad menedemū pergam: e[...] precatorem mihi paro. Seni nostro fidei nihil habe[...]

Sostrata. Chremes.

In hac scena exprimitur quasi imago dissidij inter virum [...] rem qui natura morosi sunt ac difficiles. Chremes enim Sostra[...] vxorē mordacibus impetit obiurgatiuncnlis ꝛ salibus haud ill[...] dis in cuius mores filij occasione inuehunt.

Profecto nisi caues tu homo aliquid gna[...] conficies mali: idq̧ adeo miror quomod[...] tam ineptum quicq̄ tibi venire in mente[...] mi vir potuerit. Chre. Oh pergin mulie[...] esse nullam ne ego rem vnq̄ in vita mea volui quin [...] in ea re mihi aduersatrix fueris. Sostra. at si rogitem [...] iam quid est quod peccem: aut q̄obrem id faciam ne[...] scias. in qua re nunc tam confidenter restas stulta. So[...] stra. nescio. Chre. Immo scis potius: q̄ quidem redea[...] ad integrum eadem oratio. Sostra. ohe iniquus es [...] qui me tacere de re tanta postules. Chremes. Non po[...] stulo iam loquere nihilominus ego hoc faciam tamē. Sostra. facies. Chre. Verum. Sostra. Non vides quan[...] tum mali ex ea re exites: subditum se suspicatur. Chre. Subditum: ain tu. Sostra. certe inq̄ mi vir. Chre. Con[...] fitere tuum nō esse. Sostra. ah obsecro te istuc nostris inimicis siet ego ne cōfitear meum non esse filium qui sit meus. Chremes quid metuis (nonne cum velis) conuincas esse illum tuum. Sostra. q̄ filia est inuen[...] ta? Chremes non sed quo magis credendum siet id q[...] est consimilis tuis moribus: conuinces facile ex te na[...] tum: nam tui similis est probe. Nam illi nihil vitij e[...]

collocatus cōstitutus: nam hic inflectitur situs ta. tum. i. situatus ta. tum tam. i. tantū facillime conficiet pacē patris [...] inibit pacē cum patre in suas leges. i. ꝑm eas leges et conditiones quas dare patri voluerit in ea pace ineunda. Nam cum pax inter aliquos cōficitur lex aliqua aut cōditio in ea faciēda solet allegari. i. adhiberi: sensus ergo illius o[ratio]nis est filius componet pacem cum patre pro suo arbitrio ꝛ ꝑm eas leges aut cōditiones pacis quas voluerit. Etiā haud. i. non scio: an ne. i. vtrū ipse Chremes discedēs ꝛ patriā relinquens ducat vxorē secum. s. Sostratā. At. i. sed nihil gratie. i. iocunditatis erit Syro scȝ mihi. i. tu Clitipho ita tibi parentes recōsiliabis vt dico. Ego aūt nihil suȝ gratie apud illos habiturus hoc est nullo modo illis potero gratus esse autē. i. sed q̄d hoc est vox hec timentis est. q. d. q̄d video senex. s. Chremes erit foras ego fugio miror enim senem non iussisse ilico me arripi. i. celeriter cōprehendi ob hoc factū. i. propter id qđ factū est nunc pergā hinc ad menedemum paro. i. dispono vel cōparo vel propono mihi eum precatorē. i. deprecatorem pro me intercessorē nihil fidei habeo seni nostro: id est patri tuo hoc est nullatenus cōfido Chremeti vel nō credo satis illi quicquid dicat. ¶ Ascēsius.

Illud. Ubi cui decuit primo sic intelligunt. Ubi. i. posteaq̄ nō licuit mihi per te. i. ꝑpter tuos mores dare tibi necessaria atq̧ quibus egeres tibi inq̄ cui primo. i. precipue decuit me dare vtpote filiosa. abij ad proximos ꝛc. ego vero potius dixero. Ubi nō licuit mihi dare tibi cui primo decuit per te. i. sine alterius intercessione abij ad ꝑximos ꝛc. Illud autē prius queso disce quid sit viuere ꝛc. sic intelligendū sane puto. Clitipho prius q̄ emori cupias disce quid sit viuere: viuere eñ dicitur qui virtutē ꝛ honestatē amplectitur. Nam improborum vita quasi mors est disce ergo quid sit viuere ꝛ vbi. i. postq̄ scies quid sit vita. i. modus ꝛ actus viuēdi: tum. i. tūc vtitor istoc quod dicis te cupere emori. q. d. si scires viuere nō cuperes mori. Neq̧ vero ꝑcedere videtur qđ cōmentariū habet. Nam si vita displicuerit: qui possit vti victu ꝛ vestitu ꝛc.

Profecto nisi ꝛc. Hic exprimitur quasi imago dissidij inter virū ꝛ vxorem qui natura morosi sunt difficiles. Sostra. O homo per cōtēptū et cum stomacho est pronunciandū non est dignata dicere o vir vel cōiunx profecto nisi tu caues. i. prouides cōficies. i. procurabis cōparabis aliquid maligna to. i. filio. i. Cliti. et adeo. i. valde miror quō o mi vir. i. mi cōiunx. nūc redit ad lenitatē discedēte paulatim indignatione quicq̄. i. aliquid tam ineptū. i. ab omnibus improbatū potuerit venire in mentē tibi. i. occurrere tue volūtati faciēdū. Chre. oh: interiectio indignantis ꝛ ridentis pergin. i. persequeris ne esse mulieris partes exercere ꝛ officiū que semper vult loqui et marito repugnare: ne. i. certe nullā reȝ volui vnq̄ in vita mea quin. i. q̄ nō tu Sostrata fueris aduersatrix. i. contraria mihi in ea re quā volebam. at. i. sed si iam. i. nunc rogitē. i. interrogem te quid est qđ. i. in quo peccem. i. errem aut q̄obrē. i. quare faciā id. i. ita sum acerbus filio nescias respondere. s. o stulta. i. imprudens in qua re nunc restas. i. resistis repugnas mihi tam cōfidenter. i. tam audacter ꝛ temere. nam fiducia sepius in bonū capitur. cōfidentia autē in malū. Sostra. nescio sic legendū est vt potius cōtrarium intelligatur. Chre immo. i. sed potius scis quidē. i. certe q̄. i. q̄tum eadem oratio redeat ad integrū. i. potius scis sepius easdē orationes inculcare ac petere: vt more muliebri semper habeas verba in ore: ac semꝑ loquaris: cum eñ idē sermo repetitur iterū ad integrū redit. nam reintegratur qđ prius prolatū erat: ꝑpterea tūc eadē oratio redire ad integrū d[icitur]. Sost. ohe indignātis est tu es iniquus. i. nō equitatis rationē habes qui postules. i. velis me tacere de tāta re. s. de periculo filij. Chre. nō postulo. i. nō peto vt taceas iam loquere quantū voles nihilominus tamen ego faciā hoc qđ institui. So. facies indignabūda repetit verbū. Chre. verū. i. sed faciā vel verū. i. certe faciā vel si esset nomē ita intelligeret verū dico sup. vel verū erit q̄ faciā institutū. Sost. nō vides. i. nō cōsideras quantū mali excites. i. moueas ex ea re quā moris illū abdicādo simulate ipse filius suspicatur. i. putat se esse subditū. i. non verū filiū: sed tm̄ suppositū seu subditiciū vt faciūt mulieres que parere nō possunt ꝛ vt placeāt maritis se grauidas fingūt ꝛ aliquarū inopum mulierum filios supponūt ac pro suis edūt. Iune. Trāseo suppositos. Chre. suspicatur inq̄ se subditū ain tu. i. dicis ne Sost. o mi vir. cōiunx certe inq̄. i. dico q̄ suspicatur se subditū. Chre. cōfitere. i. dic eum nō esse tuū filiū. s. Sost. ah interiectio dolentis obsecro te modus blandiētis ꝛ misericordiā mouētis. istud. s. negare filiū propriū sit inimicis nostris imꝑcatio est. q. hoc malū apud nos nō habeat locū: sed trāsferatur potius ad inimicos quibus ab inimicis oīa mala desiderātur ne egoꝑ trū confitear eum nō esse filiū meū qui sit meus filius. Chre. quid metuis. i. quid times cōfiteri eum non esse filium

metnis inq̃ ne non.i.qđ non cōuincas.i.possis probare illū esse tuum filium cum velis? Sost.vis sup. me nō metuer e
cōfiteri eum nō esse filiū eo ꝙ filia est inuēta:⁊ ita sine herede nō sim futura. Chre.non.i. non eam dico sed dico quo.i.
vt id.i.eum esse tuū sit magis credendū coꝫ ꝙ ipse est cōsimilis.i.cōueniens tuis moribus facile cōuinces eum esse na=
tum ex te.nam ipse est similis tui probe.i.recte dicimus similis tui cum gtō cum morū similitudinē aut doctrine ostē=
dimus sed dicimus similis tibi cum dtō cum qualitatem similē ostendere laboramus nam nihil vitij.i.mali moris est

relictum quin itidem sit tibi. Tum preterea talem nul la(nisi tu)pareret filiū. Sed ipse egreditur ꝙ seuerus rem cum videas censeas.

Clitipho. Sostrata. Chremes.

☞ In hac scena Clitipho matrē adhuc sollicitiorem reddit: quum tam petat obnixe vt sibi parentes cōmonstret. Ex qua re profecto facilius ad tranquillitatem omniū rerū peruenietur. Sostrata Clitiphonem suum Chremetisq; esse cōfirmat. Chremes ipsum contumeliose obiurgat: ac trepidum pudentēq; vel matre coram reddit.
¶ Additio pro declaratione dicti Chremetis Gerro: id est nugator iners ignauus. fraus. fraudulentus helluo vorax ganeo meretricarius damnosus. Hoc postremo posuit qđ ipsum magis vrget vt potę decem mine Bacchidi date per Syri dolum.

SI vnq̃ vllum fuerit tēpus: mater: cum ego voluptati tibi fuerim dictus fili⁹ tuus tua voluntate: obsecro eius vt memineris atq; inopis te nunc miserescat mei: quod peto et volo parentes meos vt demonstres mihi. Sostrata. obsecro te mi gnate. ne istuc in animū inducas tuum alienum te esse. Clitipho. Sum. Sostrata. miserā me hoccine quesisti obsecro. ita mihi atq; huic sis superstes: vt ex me atq; hoc natus es et caue posthac: si me amas: vnq̃ istud verbū ex te audiam. Chremes at ego: si me metuis mores caue in te esse istos sentiā. Clitip. Quos? Chre. Quos si scire vis ego dicam gerro iners fraus helluo ganeo damnosus mihi crede ⁊ nostrum te esse credito. Clitipho. Non sunt hec parentis dicta. Chremes nō (si ex capite sis meo natus) itidē vti aiunt mineruā esse ex ioue: ea causa magis patiar. Clitipho. flagitijs tuis me infantē fieri. Sostrata. dij istec prohibeant. Chremes deos nescio. Ego: qđ potero: enitar sedulo. queris: id qđ habes parētes: qđ abest: nō queris patri quō obsequare. et vt serues qđ labore inuenerit. Nō mihi per fallacias adducere ante oculos. Pudet dicere hac presente verbū turpe: at id te nullo modo piguit facere. Clit. Hem ꝙ ego nūc totus displicco mihi ꝙ pudet? neq; qđ principiū incipiā ad placandū scio.

relictū a te parēte illi quin.i. ꝙ non itidē.i. simul sit tibi tum.i. deinde ꝑterea.i. preter ea que dicta sunt nulla mulier pareret filium talē.i. taliū moꝝ nisi tu. Sed ipse clitipho egreditur.i.exit ꝙ.id est q̃tum seuerus.i.pre se ferens probitatē ⁊ morum grauitatem cum videas rem.i.rei veritatē: cognoscas, censeas.i.tunc iudices de eius moribus quales sint.nam longe alius est reipsa ꝙ vultu pre se ferat: nam frontis nulla fides.

SI vnq̃ vllum ⁊c. Hic filius magis reddit sollicitā matrē poscens sibi parentes monstrari: quare facilius ad rerum omniū tranquillitatē peruenitur. Cliti. o mater si vnq̃ vllum tēpus fuit cū. id est in quo ego dictus.i. appellatus fili⁹ tuus tua volūtate.i. te volēte me dici filiū veluti me supposueris: fui tibi voluptati.i.fui tibi letitie ⁊ delectationi cum audires me vocari filium tuū obsecro: vt.i. ꝙ memineris.i. recorderis eius tēporis atq; nunc te miserescat.i.te misereat mei inopis.i.mei qui sum inops ⁊ infelix ac miser habemus miseret miserebat et miserescit ⁊ miserescebat in eadē significatione suntq; eiusdē nature: habem⁹ etiā personale miseresco is. Uer. his lachrymis vitam damus ⁊ miserescimus vltro vt.i.ita ꝙ demōstres mihi parētes meos qđ.s.demōstrare mihi parētes peto.i. precario posco ⁊ volo.i.cupio. Sostr. O mi gnate obsecro ne.i. qđ nō inducas in tuū animū: id est non tibi psuadeas istud vcꝫ te esse alienū.i. suppositū ⁊ nō propriū filiū. Cli. sum alien⁹. Sost. me miserā per exclamationē pre dolore dicit.q.d. dico vel verū est me miseram esse qđ dictū interiectionis vice fungitur: obsecro hoccine.i. vtrū hoc quesisti.i. vtrū hoc inuenisti excogitasti seu somniasti: vt dici solet: vt mihi dolorem incuteres vel q̄sisti hoc.i. inuestigasti ⁊ interrogasti hoc ab aliquibus esses ne filius ꝓprius nō suppositus: deinde cōfirmat eum esse filium modo iurādi antiquo parētū ita.i.eo modo sis superstes.i. superuiuens (vt ita dicā) mihi atq; huic patri. vt.i. sicut natus es ex me matre atq; hoc Chremete patre et posthac.i. in posterū caue.i. fuge (si me amas) ne sup. audiam vnq̃ ex te istud verbū: istud per contemptū dixit. Ubi animaduerte idem prorsus dicit per hec duo dicta caue audiā et caue ne audiā vt idē dicitur ꝑcaue cadas ⁊ caue ne cadas. Chre. at.i.si metuis.i. times me caue ne sup. ego sentiā: id est percipiā istos.q.d. perditos ac malos mores esse in te. Cliti. quos mores.s. dicis esse in me seu me cauere ne sint in me. Chre. si vis scire illos mores ego dicā caue ne sis gerro.i. nugator. vt Seruius inquit a gerēdo. Unde nugigerul⁹ dicimus qđ nugas gerit. Uel vt Nonius ⁊ Festus a gerris: nam gerre sunt nuge ineptie. et contēptus sic dicte: vt fest⁹ refert ꝙ cū atheniēses Syracusas obsiderent ⁊ crebro ceras poscerēt irridētes siculi gerras clamitabāt: que gerre prius dicebātur vt idē Festus ait: crates viminee ꝓpter tū illā irrisionē siculorū factū est vt gerre pro nugis ⁊ contēptu dicātur. A gerro noīe fit cōpositū cōgerro nis. vel vt alij etiā dicunt cōgerrius qđ significat eū qui cum alio gerrone easdem exercet nugas: caue sis iners.i. ociosus ignauus sine arte ⁊ industria viuēdi: vt vult Ser. caue. sis fraus.i. fraudulosus seu fraudulētus noxa.i. culpa ⁊ quasi quedā preparatio pene: seu culpabilis. nam vt inqt Ulpia. Fraus est ipsa interdū etiā pro pena capit in iure: vt ait Seruius. Itē ⁊ fraus ꝓ periculo poni inuenitur, vt erit illa res fraudi.i. periculo hec Seruius. ponitur aūt hic fraus pro frauduloso: vt alibi scelus pro scelerato caue sis helluo.i. vorator insatiabilis inqt Seruius seu immoderate bona sua cōsumēs: inqt Fest⁹. Inde helluor: heluaris.i. effundere bona sua luxuriose ac immoderate. caue sis ganeo.i. lasciuus meretricū secutor ac freqūtator: nam ganeū ganeivt inqt Festus antiqui dixerunt locū abditū ac velut sub terra: ꝓpterea meretricū tabernā ipsi antiqui ganeū vocarūt ꝙ in terra sit abdita: vnde vt ait Nonius ganeones dicti sunt a ganeis sicut popiniones a popinis que sunt loca vinolēta ac libidini apta: caue sis dānosus.i. dāni q̄q; tuis parētibus afferēs vt iam fecisti extorquēdo a me per seruū decē minas bacchidi, Crede meis ꝑceptis, s. ⁊ credito te esse nostrū filiū, s.q.d, tātisper te meū dici

volo dum quod ⁊ dignũ est facias ⁊ meis preceptis te accõmodes. Cli. hec. i. talia verba nõ sunt dicta parẽtis. i. non so=
lent ꝓcedere a vero patre. q. d. male tuis verbis ostẽdis te esse mihi patrẽ: nã verus pater nunq̃ tales infert contume=
lias filio. Chre. O cliti. ego nõ magis patiar me fieri infamẽ. i. infamatũ ignominiosum male fame tuis flagitijs. i. ꝓ=
pter tua scelera flagitione digna ea cã. i. ꝓpter eã causam: q: sis filius meus etiam si natus sis ex meo capite. Itẽ. i. si=
militer vt. i. sicut aiũt. scz poete minervã. i. palladẽ esse natã ex ioue. i. ex capite iouis: minerua dr dea ingenij ⁊ artium
inuẽtrix. Itẽ ponitur pro ipso ingenio ⁊ aliquan
do pro natura. Sostr. dij prohibeant. i. impediant
istec videlicet quominus fias inuasis propter fi=
lij flagitia Chre. nescio deos modus loquẽdi ira=
torum precipue qui dei cogitationem non habẽt.
ego enitar. i. conabor sedulo. i. instanter vehemẽ=
ter attente ne fiam infamis quod. s. eniti sedulo
potero facere sup. vel quoad. i. inquantum pote=
ro tu queris. id quod habes videlicet parẽtis pro
parentes. non queris id quod abest tibi videlicet
quomodo obsequare. i. cõplaceas patri ⁊ nõ que=
ris vt. i. qualiter serues id boni. s. q̄ pater tuus. s.
ego inuenerit. i. acquisierit labore. i. sudore corpo
ris sui. non erubuisti sup. adducere mihi bacchi=
dẽ. scz: sz tacuit corã matre. ante oculos. i. ante cõ
spectum meũ. per fallacias. i. per astutias dicẽdo
eam esse amicã clinie. et fecit aposiopesim ꝓpter
id qñ subdit pudet me: scz. i. pudore afficior dice=
re verbum. i. vocabulũ turpe vtputa te adduxisse
meretricem vel aliquid tale hac presente. i. in pre
sentia matris sue. et. s. sed nullo modo te piguit.
i. non fuit tibi molestũ sine nõ dubitasti facere id
quod turpe fuit. Clit. heu interiectio dolẽtis q̃z. i.
quãtũ ego nunc totus displiceo mihi q̃z. i. q̃ztum
me pudet id fecisse: neq̃z scio quod principiũ in=
cipiam ad placidũ. i. leniẽdũ mitigandũ patrem.

Enimuero ⁊c. Hic interuenit ꝑsona cu=
ius gratia pax cõciliatur ita vt omnia
trãquilla sint ⁊ cõposita ꝓut comedie
finis postulat. Me. primo hoc loquitur
Menedemus solus apud se. Enimue=
ro. i. certe chr. cruciat. i. vexat verbis. s. cõtumelio=
sis nimis grauiter. i. nimis acerbe adulescentulũ
videlicet clitiphonẽ: et cruciat eum nimis inhu=
mane. i. crudeliter seu ferociter: ergo cum ita sit ex
eo. i. egredior ad eos vel conciliem. i. componã pa
cem video ipsos optime. i. oportune. Chre. Ehem
interiectio percipientis cum quem volebat o me
nedeme cur nõ iubes filiã meã accersi. i. aduoca=
ri vt sit tibi nurus: accersitur proprie vxor dum ad
virũ ducit̃ ⁊ cur inq̃z non firmas. i. non cõfirmas
ratificas vt aiunt id dotis. i. eã dotẽ q̃z dixi. i. desti
naui filie. Sost. putat Sostrata id qd erat fictum
esse verum: timebatq̃z ne pater penitus exhereda

Menedem⁹. Chremes. Sostrata. Clitipho.

In hac vltima scena interuẽtu Menedemi grata pax post tãtas
turbationes conciliatur: ita vt oĩa ad trãquilitatẽ tandẽ ad incũdã
compositionem redigantur: quẽadmodũ comedie finis expostulat.
Proindeq̃z Clitiphoni quoq̃z pro libito Archonidis filia collocat̃.
Postremo Syrus ab hero veniam adipiscitur.

Enimuero chremes nimis grauiter crucia(t)
adulescentulum. nimisq̃z inhumane ex eo (e)
go: vt pacem conciliem optime ipsos video.
Chremes. Ehem menedeme cur non accersi
iubes filiã: ⁊ quod dotis dixi firmas? Sostrata. mi vir
obsecro te ne facias. Clitipho. pater obsecro: vt mihi
ignoscas. Menedem⁹. Da veniã chreme sine te exorẽ.
Chremes. Ego ne mea bona vt dem Bacchidi dono
sciẽs. Nõ faciam. Mene. ad id nos sinem⁹. Clitip. Si
me viuũ vis pater ignosce. Sostra. age chremes. Me.
age queso ne tã obfirma te chre. Chre. Quid istud? vi=
deo nõ licere mihi (vt ceperã) hoc pertendere. Me. fa=
cis vt te decet. Chremes. Ea lege. hoc adeo faciam si id
faciat quod ego hũc equũ censeo. Clitipho. Pater oĩa
faciã. Impera. Chre. vxorẽ vt ducas. Clit. pater. Chr. Ni=
hil audio. Me. ad me recipio. faciet. Chre. Nihil etiã
audio. Audio ipsum. Cliti. Perij. Sostra. An dubitas
clitipho. Chr. Immo vtrum vult. Mene. faciet omnia.
Sostra. hec dum incipias grauia sunt: dũq̃z ignores:
vbi cognoris: facilia. Cliti. Faciam pater. Sostra. gna=
te mi ego pol tibi dabo puellam lepidã: qua tu facile

ret filiũ oĩa tribuẽs filie. o mi vir obsecro te ne facias id. q. d. ne des oĩa filie. Cliti. pater obsecro vt ignoscas mihi Me=
ne. o chre. da veniã. i. parce illi sine. i. permitte q̄ exorẽ te. i. tibi persuadeã vt ei ignoscas Chre. ne. i. vtrum petis sup. vt
ego dem dono bacchidi mea bona ⁊ quidẽ sciens. i. non satis per imprudentiã non faciã. i. non dabo sciens illi bona.
Me. at. i. sed nõ sinem⁹. i. nõ impediemus ne dentur bacchidi. Cliti. o pater ignosce si vis me viuũ. i. si cupis vt viuam.
Sost. o chre. age. i. fac quod petit̃. age sit aduerbiũ hortantis. q. d. age ignosce ei. Mene. o chre. queso age. i. fac quod pe=
titur. s. ignosce illi. ne obfirma tã. i. tantũ te. i. noli te tam obstinatũ ostendere. Ille enim dicit̃ se obfirmare in aliquo ꝓ=
posito qui obstinate ac pertinaciter in illo persenerat tanq̃z immobilis truncus. Chre. quid istud est. q. d. quid hoc sibi
vult video nõ licere mihi pertẽdere. i. perficere hoc. vt. i. sicut ceperã. i. inceperã. q. d. video me nõ posse perficere seu per=
gere in proposito qd instituer⁹: ⁊ dicit̃ pertendere hoc quasi tendere. i. progredi procedere per hoc propositũ. Mene. fa=
cis vt te decet facere. i. vt tibi honestũ est facere. Chre. adeo. i. certe faciã hoc. i. mutabo ꝯsiliũ ⁊ illi cognoscã: ea lege. i. ea
cõditione si faciat id quod ego censeo equũ esse. i. iustũ esse hunc clitiphonẽ facere sup. Clit. o pater faciã omnia impe=
ra. i. precipe mihi obsecuturo. Chre. censeo inq̃z vt ducas vxorẽ. Clit. o pater tantum hoc dicit verbũ non statim volens
dare respõsum tanq̃z prius deliberaturus chre. nihil audio ex eo bone respõsionis. Me. at. i. sed recipio in me. i. promit=
to quod dici solet in consciẽtia mea q̄ sup. faciet. i. vxorẽ ducet hoc dicendi genere in me recipio. sepius Cicero vtitur
in suis epistolis ⁊ precipue commendaticij vt cernere facile est. nemo enim negat recipere interdum sumi pro promit=
tere. Chre. etiam. q. d. adhuc nihil. i. non audio ipsum vel nihil audio ipsum respondentem. Cli. perij. i. perditus sum.
So an. i. vtrum o cliti. dubitas. i. non audes ducere vxorẽ. chre. immo. i. sed vtrũ vult ducere vxorẽ petere debes. Me.
faciet omnia que imperabis. So. hec. s. separare ad nuptias ducere vxorẽ ⁊c. sunt grauia. i. molestia difficilia dũ. i. q̃zdiu
incipias: ⁊ dũ. i. q̃zdiu ignores. i. sis ignar⁹ m̃rimonij. vbi. i. postq̃z cognoris. i. cognoueris q̄d sit: erũt hec oĩa facilia clit.
o pater faciam. i. ducam vxorem. So. o mi gnate pol iurantis est dabo tibi puellam lepidam. i. sermonem suauem. fe=
stiuam: quam tu facile ames. s. filiam phanocrate nostri aut amici aut vicini. clit. ne. i. vtrum dabis illam virginem ru=
fam. color rufus ⁊ ruber vt in Gellio habet̃ idem est dabis illam virginem cesiam: id est viridem et talis coloris qua=
lis est color celi: vnde Gellio attestante cesia dicitur species viridis coloris quasi celia quod talis sit color celi dabis vir=
ginem ore sparso. id est facie lata. vel etiam ipso ore lato: id est habentem nasum curuum o pater non possum ducere
eam: scilicet chre. Eya hortantis aduerbium. vt. i. quantum vel qualiter ipsa est elegans: id est apta formosa cõmendat

eam filio vt amet eam. Elegans hic refertur ad formam: sed sepius ad orationẽ et verba. Credas animũ esse ibi.i. in ea puella.i. credas ꝙ habet animũ et quidem prudentẽ vel credas.i. reputes animũ tuum esse ibi.i. in amore eius nam satis pulchra est que placet: vt dici vulgo solet nulli sunt amores deformes. Sost. dabo tibi aliã. Cli. quid istud est sup. ꝙ tantopere laboratur ad eligendã mihi vnã: quidem.i. certe quãdo.i. quia ꝛ qđ dicunt postꝙ vxor ducẽda est. egomet.i. ipse habeo.s. scio prope modũ.i. fere eam sup. quã volo ducere vxorẽ: ꝛ que est mihi cordi ꝛ ex animi sententia. Sostra. o gnate nunc laudo te. Cliti. habeo inꝙ filiã archonidis.i. illius vicini quam.s. volo. Sostra. perplacet.i. valde placet mihi vt tu ducas istã. Cli. O pater hoc vnũ.i. hoc solũ restat.i. reliquum est. Chre. Quid est qđ restat. Cli. volo. ꝙ ignoscas Syro seruo.i. remittas illi ea sup. q̃ facit mea causa.i. propter me. Chre. Fiat.i. ignoscat ei. Valete vos spectatores ꝛ plaudite.i. manus iũgite simul sic poete congratulantes. Ego calliopius.i. poete defensor recensui.i. recognoui hanc comediam ꝛ iudicij mei censuram adhibui vel vt alij volunt recitaui.

amces filiã phanocrate nostri. Clitip. Rufam ne illam virginẽ cesiam sparso ore: adunco naso? nõ possum pater. Chr. eya vt elegãs est? credas animũ ibi esse. Sost. aliam dabo. Cliti. quid istuc? quandoquidem ducẽda est: egomet habeo propemodum quam volo. Sostra. Nunc laudo te gnate. Clitip. Archonidis filiã. Sostr. pplacet. Cliti. pater hoc nunc restat. Chre. Quid. Cliti. Syro ignoscas volo que mea causa fecit. Chre. fiat.

¶ Valete ꝛ plaudite Calliopius recensui.

Finis Heautontimorumenos.

¶ Terentij adelphi.

¶ Acta ludis scenicis funebribus. L. emilij pauli. Q. fabio maximo. P. Cornelio affricano edilibus curru libus egere. L. Attilius prenestin⁹. Minutius posthumius. Modos fecit flacc⁹ Claudij Tibijs serranis facta greca Menãdri. L. Mitio. M. Cornelio cõsulib⁹.

¶ Adelphorum argumentum.

Duos quum haberet demea adulescentulos dat Mitioni fratri adoptãdum eschinum sed Ctesiphonem retinet. hunc citharistrie lepore captum sub duro ac tristi patre frater celauit eschinus: famamqꝫ amoris in se transferebat. Deniqꝫ fidicinã lenoni eripuit. Vitiauerat idem eschinus ciuẽ atticam pauperculam: fidemqꝫ dederat hanc sibi vxorem fore. Demea iurgare ꝛ grauiter ferre. Mox tamẽ vt veritas patefacta est: ducit eschinus a se vitiatam ciuẽ atticam virginem vxorem potitur Ctesipho citharistria: exorato suo patre duro Demea.

¶ Ascensius.

Illud Clitip. Pater. Chre. Nihil audio ꝛc. sic quoqꝫ intelligi potest vt Clitipho voluisset dixisse. Pater aliud quoduis oneris impone: vel da mihi spacium et mane tempus dum mea me victum doceat fortuna dolere aut simile quoduis verbum. Sed Chremes id veritus subiũgit. Nihil audio. hoc est nullã excusationẽ suscepturus sũ. Ideoqꝫ Menedemus ait. ad me recipio faciet? et ꝓpterea addit Chremes. Nihil etiã audio te sup. O Menedeme. sed audio ipsum Clitiphonem auscultans an promittet que postulo. aliter enim veniã daturus nõ erat. Illud vero. Eya vt elegãs est peramaram increpationem dictũ intelligo non quidẽ de filia sed de Clitiphone. vt sit. Eya. q. d. videte obsecro vt.i. ꝙtum elegans.i. curiosus ꝛ delitiosus sit filius meus credas animum eius.i. voluntatem esse ibi in re videlicet vxoria: vel in vxore ducẽda: quasi dicat difficilem se exhibet ne vxorem ducat. Atqꝫ ita dictio elegãs que vt docet Gellius apud maiores nostros in malã partẽ accipiebatur. hic quoqꝫ reprehẽsionẽ hꝫ nec multũ abhorret ab illo in Eunucho quã elegãs spectator formarũ siem.

¶ Adelphorum argumenti enarratio.

Hanc comediam adelphos vocant.i. fratres. Nam adelphos grece dicitur frater latine nec iniuria. Nam in ea continetur duos fuisse fratres: Demeam et Mitionem quorum alter mitio vitã elegit celibem: alter vero demeam duxit vxorẽ ex qua sustulit duos filios eschinum ꝛ Ctesiphonẽ e quibus eschinum adoptauit mitio. ꝛ delicate educauit. Alter autem a patre satis dure exercitatus est in opere rustico: qui tamen exarsit in quãdam citharistriam cuiusdã lenonis qua potiri suo nutu non poterat. Eschinus autem quandam ciuem atticam pauperie pressam stuprauit ea quidem lege vt eam esset ducturus in vxorẽ. Hic eschinus fratrem ꝙ maxime poterat celabat totiusqꝫ fratris amorem in se conuertebat: ne Demea pater durus in eum grauiter excandesceret vt erat pater satis acerbus fratri: itaqꝫ a lenone abstulit illam fidicinam quo ea liberius potiretur que vbi rescita sunt. Demea ira parcitus prius multas cõmonit cum fratre turbas. deinde ipso placato ꝛ Eschinus atticam puellam duxit vxorem: et Ctesipho fidicine habende licentiam est consecutus. Est autem hec comedia ex vtroqꝫ genere mixta videlicet statario et motorio vt satis liquido constabit. Ex greca autem menandri est translata in qua quidem spectatur quid intersit inter rusticam et vrbanam vitam: et inter asperam et celibem et inter vitam veri patris et per adoptionem facti.

Duos quum haberet ꝛc. Cum Demea haberet duos adulescentulos.i. duos iuuenes filios dat.i. concedit fratri suo mitioni eschinum filium adoptandum.i. assumendum in filium: sed retinet Ctesiphonem alterum filium suum. Frater Eschinus celauit.i. occultauit hunc Ctesiphonem captum.i. deceptum lepore id est festiuo sermone ꝛ allicienti seu etiam elegantia forme citharistrie.i. cuiusdam fidicine que cithara canere solebat et cum quidem celauit ita captum sub patre Demea. duro. id est aspero: ac tristi id est senero austero. et transferebat in se Eschinum famam amoris illius Citharistrie. Deniqꝫ eripuit fidicinam illam citharistriam. lenoni: id est puellarum venditori: idem Eschinus vitiauerat.i. stuprauerat ciuem atticam pauperculam: ꝛ dederat fidem: id est sancte promiserat hanc puellam fore.i. futuram esse vxorem sibi. Demea iurgare.i. obiurgabat mitionem fratrem Eschinum filium et ferre.i. ferebat grauiter.i. moleste ꝛ indignato animo. Tamen mox.i. statim vbi postꝙ veritas est patefacta.i. rescita ꝛ liquefacta Eschinus duxit vxorem.i. cepit in vxorem virginem ciuem atticam vitiatam.i. stupratam a se. Ctesipho potitur citharistria.i. habet citharistriam suo arbitrio prius Demea patre suo, duro, exorato.i. ꝑsuaso: inducto vt daret licentiam potiunde eius.

HEc fabula Adelphi palliata: vt ipsum indicat nomen ex plurali numero: cum sit vna ex masculino gene cum sit Comedia:⁊ greca lingua cum sit latina censetur. Potuit eam Teren. fratres dicere. Sed ⁊ greci no minis Ephoniam perderet:⁊ preterea togata videretur:ad summam non statim intelligeretur Menandri esse:quod Teren. lectorē scire cupit:minus existimans laudis propria scribere ꝙ̃ greca transferre. Est igitur Menandri:⁊ a facto fratrum quibus argumētum nititur:nomen accipit. Huius tota actio quum sit mix ex vtroq̃ genere vt fere Terētiane omnes preter Heautontimorumenon tamē maiori ex parte motoria est. Nam statarios locos perpaucos habet: prodest autē ⁊ delectat actu et stilo. In hac prime partes sunt vt quidam putāt Demee: vt quidam Syri:quod si est vt primas Syrus habeat. secūde Demee erunt:tertie Mitionis:⁊ sic deinceps ꝙ̃ꝙ̃ etiam sunt qui putant primas Mitioni dandas. scdas Syro. tertias Demee. Nam qđ ait Teren. senes qui primi venient: non ad partes quas dicimus:sed ad ordinem pertinet exeuntium personarum. Hec etiam vt cetera huiusmodi poemata quinq̃ actus habeat necesse est choris diuisos a grecis poetis:quos ⁊ si retinendi causa iam incōditi spectatoris minime distingunt latini, comici metuentes scꝫ ne quis fastidiosus finito actu velut admonitus abeundi relique comedie fiat contemptor et surgat: tamen a doctis veteribus discreti atq̃ disiuncti sunt vt mox aperiemus post argumenti narrationem. In hac prologus aliquāto lenior inducitur:qui magis etiam in se purgando ꝙ̃ in aduersarijs ledendis est occupatus. Prothesis est turbulenta. Epithasis clamosa. Catastrophe lenis quarum partium rationē diligentius in principio proposuimus cum de comedia quedam diceremus. Hec sane acta est ludis Scenicis funebribus. L. Emilij Pauli agentibus. L. ambiuio ⁊. L. Turpione qui cum suis gregibus etiam tum personati agebant. Modulata est autem tibijs dextris. i. ludis ob seriem grauitatē: qua fere in omnibus comedijs vtimur. Hic poeta sepe tamen mutatis per scenam modis cantica mutauit qđ significat titulus scene habens subiectis personis literas. d. m. e. s. Item diuerbia ab histrionibus crebro pronunciata sunt: que significantur. d. ⁊. m. literis ſm personarū nomina prescriptis in eo loco vbi incipit scena. Annotandum sane qđ hec fabula protaticam personā non habet:hoc est personam que ad argumētum nihil attineat:queq̃ sit assumpta extrinsecus:vt est in Andria. Sosia. Hanc dicunt ex Terētianis scđo loco actam etiam cum rudi nomine poete itaq̃ sic pronunciatam. Adelphi Terentij:non Terentij adelphi eo quod adhuc magis de fabule nomine poeta ꝙ̃ de poete nomine fabula cōmendatur. In hac quidem spectatur quid intersit inter rusticā et vrbanam vitam:⁊ inter asperam et celibem:⁊ veri mariti patrisq̃ per adoptionem facti. Quibus propositis ad exemplum vitanda perinde fugiendaq̃ Terentius monstrans artificis poete per totam fabulam obtinet laudem.

¶ Prologus.

☞ In hoc prologo poeta potissimum captat auditorum beniuolentiam modeste ac leniter purgās emuli obiecta. Magis enim in hoc versatur ꝙ̃ in aduersario ledēdo. Nec pfecto magnopere ille defendit quod obijcitur. vtpote se esse adiutum a Lelio ⁊ Scipione immo id sibi maxime laudi ducit.

POstꝙ̃ poeta sensit scripturam suam ab in quis obseruari ⁊ aduersarios rapere in pe rem partem: quam acturi sumus indicio seipso erit vos eritis iudices laudin an vi tio duci factum oporteat. Synaphotniscontes diphil

¶ Sequitur argumentum fabule.

EX duobus atticis fratribus alter quidē demea nomine rus coluit ⁊ vxorē duxit: filios suscepit duos Eschinum et Ctesiphonem. At alter Mitio nomine vxorem non duxit:⁊ filios procreare noluit:sed sibi filiū fratris Eschi. adoptauit: atq̃ ita indulgenter eduxit a paruulo vt effuse luxuriatus adulescēs ad postremum ciuem atticam virginem vitiaret captus amore eius:quo facto etiam matre puelle pepigit nuptias eiusdē quā vitiauit: quum rem gestam ad patris a quo adoptatus fuerat cōscientiam iamiamq̃ prelaturus esset precibus Ctesiphonis fratris sui qui cum apud durum patrem atq̃ agrestem Demeam parsius atq̃ actius habere tur impulsus est. vt idem a lenone raperet meretricem: quo facto multiplici errore cōpletur fabula. Nam Demea cum hoc ipso. i. cum Mitione litigabat:tanꝙ̃ cum eo qui corruperit adulescentem adoptatum in mores perditos nesciēs sibi filium Ctesiphonem esse corruptum:eluditurq̃ a Syro. ⁊ Mi. ne per totam fabulam ⁊ matrem puelle iam decimo mense post raptum virginis:et exactis a puero mensibus credit sibiipsi rapuisse meretricem que perturbatio cito in tranquillum redacta est. Nam re cōperta de vitio virginis. Mitio dat ciuem Eschino quam concupiuerat:eiusq̃ matrem accipit deprehenso vero Ctesiphone in amore meretricis primo irascitur Demea. post lenitur: atq̃ habēde eius meretricis licentiam prebet. ¶ Primus actus hec continet. Mitionis solius verba post eiusdem et Demee iurgium. ¶ Secundus actus lenonis alteram rixam aduersus Eschinum pro puella eiusdem apud Syrum querelas letitiam Ctesiphonis:obsessionem amice ⁊ eiusdē gratiarum actiones apud Eschinū. ¶ Tertius actus hec continet. trepidationem matris Sostrate ⁊ Cantare nutricis ob parturientem Pamphilā ⁊ vitiatam ab Eschino getam nunciantē domine sue per errorē quod sibi rapuerit Ctesipho meretricē. Reditum in scenam Demee eiusdēq̃ cum Syri ludificā consermocinationem interuentū egeonis cum querela apud eundē Demeam de facto Eschini ⁊ consolationem Sostrate. ¶ Quartus actus hec continet. Ctesiphonis cum Syro colloquium:per eum delusi Demee eiusdēq̃ in scenam interuentum:atq̃ secūdam frustrationē per Syrum factam Mitionis cum Egione, sermonem: querelam Eschini de rebus suis:eiusdēq̃ cum Mitione patre facetissimam disceptationem. Demee reditum in scenā ex errore in quē eum coniecerat Sy. us ⁊ reuocatum cum fratre eiusdē processionem in scenam temulentis Syri. ¶ Quintus actus hec continet deprehensionem Ctesiphonis cum meretrice:⁊ tertiū cum Mitione iurgium. Demee eiusdēq̃ vite pristine correctionem:⁊ per eum multa in comedia noua:hoc est blandimentum circa Eschinum ⁊ affabilitatē circa Getā: cōsiliationem Syri ⁊ vxoris eius et veniam circa Ctesiphonē permissionēq̃ habende meretricis. Seruatur autē per totam fabulam mitis Mitio. seuus Demea: Leno auarus: callidus Syrus: timidus Ctesipho: liberalis Eschinus. pauide mulieres: grauis Egio. In diuidendis actibus fabule idemtidē meminerimus primū pagine dinumeratio nem neq̃ grecos: neq̃ latinos seruasse: cum eius distributio hmōi rationē habeat: vt vbi attentior spectator esse potuerit longior actus sit: vbi fastidior breuior atq̃ cōstrictior. Deinde etiā illud in eundē actū posse cōijci ⁊ tres ⁊ quatuor scenas introeuntiū atq̃ exeuntiū psonarū. Facta aūt hec vna est de duabus scꝫ Adelphis Menādri ⁊ cōmorientibus diffilis.

POstꝙ̃ poeta sensit ⁊c. postꝙ̃. i. quoniā sicut cōtra apud Plautū qm̄ poni inuenitur pro postꝙ̃ poeta Terentius sensit. i. percipit scripturā suā. i. suū poema (omnis enim qui aliquid scripsit indifferēter scriptor a vete ribus dicebatur) obseruari. i. visitari diligēter recognosci et examinari ab iniquis. i. inimicis ⁊ postꝙ̃ cognouit aduersarios. i. suos emulos rapere. i. trahere in peiorem partē. i. in vituperiū ⁊ quasi vituperare et vitio dare scripturam seu comediā ꝙ̃. s. comediam sumus acturi. i. pronunciaturi ac recitaturi et representaturi et qđ dicūt lusuri. Ipse poeta erit indicio. i. erit iudex ⁊ proditor de seipso. Indicat em̄ qui aliquid alijs prodit. cōfitetur qui inuitus de se aliquid promulgat. vos spectatores eritis iudices. i. iudicabitis ne. i. vtrum oporteat factū. i. id quod

fecit poeta transferēdo grecā.duci.i.dari verti aut existimari ꝛ reputari et ascribi laudi an vitio.i. vituperationi. Synaphothniscōtes diphili.i.talis comedia greca est. Nomē illius comedie est totū grecum. Plautus fecit eam grecā fabulam.i.comediā latinā dictam cōmoriētes noīe a latino:vt licet videre apud Plautū. In fabula greca est adulescēs qui eripit.i.aufert meretricē lenoni.i.puellarū vēditori. In prima fabula.i.in prima parte fabule Plautus reliqt eum locū de ereptione meretricis integrū.i.intactū liberū alteri qui eum tractaret. Poeta sumpsit sibi ei locū.i. qđ dicūt eū passuz in adelphos.i.traduxit in suā comediā vocatā a duobus fratribus ꝛ sumpsit inquit hoc est libere tulit nec furat⁹ est: extulit quasi extra tulit e greca eam latino stilo ornans extulit inqꝫ verbū latinū.i.expressum quasi detractū ac deriuatū.seu magis deductū de verbo greco: vt ostendat poetā non sumpsisse de plau. Nos.i. ego cum meis gregibus qui mecū personati sunt acturi: sum⁹ acturi eam fabulā nouā.i. nouo stilo translata que.s. prius non fuerat traducta. Pernoscite vos spectatores perfecte videte ne.i. vtrū existimetis furtū esse factū de plauto an existimetis locū comedie q̄ preteritus est.i.ꝑtermissus est negligentia.i. incuria Plauti esse reprehensum.i.resumptum. Nam quod.i.qđ aūt isti maliuoli.i.inuidi dicunt hoīes nobiles.s.Scipionē Affricanū. Leliū sapiētem et Furiū pium adiutare.i.adiuuare sepe eum poetā ꝛ eos scribere.i.cōponere assidue vna.i.simul cum eo.hic poeta ducit.i.existimat eam laudē esse maximā eius sup.qđ illi existimant esse maledictū.i. cōuiciū seu opprobrium vehemens cum.i. quādo placet illis nobilibus qui placēt vobis vniuersis auditoribus in cauea theatri spectantibus ꝛ qui placent toti populo quorū nobilium quisqꝫ tēpore suo vsus est opera.i.operatione ꝛ industria sine superbia.q.d.quisqꝫ libenter eorū opera vtebatur in bello.i.tēpore belli:vt opa Scipionis in ocio.i. in pace: vt opera Furij pij in negotio.i.in accusationibus ꝛ causis criminalibus in quibus multi sunt.vnde opera Lelij sapiētis. Dehinc.i.cōseqnēter ne.i.vt non expectetis argumētū in materiam fabule senes.s. Mitio ꝛ Demea qui veniēt in ꝑscenium primi aperient.i. explicabūt vnam partem argumēti ceteri actores ꝛ etiā senes ostendēt partem argumenti in agēdo.i. inter recitandum seu in progressu fabule agende. Vos spectatores facite curate:vt sup.vestra equanimitas.i.fauor ꝓpitius animus augeat industriam.i.diligentiā poete ad scribendum.i.ad componendas fabulas.

comediā est hanc cōmorientes plautus fecit fabulā in greca adulescēs est: qui lenoni eripuit meretricem. In prima fabula cum plautus locum reliquit integrum. eum hic locum sumpsit sibi in adelphos verbū de verbo expressum extulit. Eam nos acturi sumus nouam. Pernoscite furtum ne factum existimetis: an locū reprehensum qui preteritus negligētia est. Quod isti dicunt maliuoli: hoīes nobiles cum adiutare assidueqꝫ vna scribere quod illi maledictū vehemēs existimant eam laudē hic ducit maximā cum illis placet: qui vobis vniuersis ꝛ populo placēt quorū opera in bello:in ocio:in negotio suo quisqꝫ vsus tēpore est sine superbia. Dehinc ne expectetis argumentū fabule. senes qui primi veniēt. ij partē aperient in agēdo partē ostendēt. Facite equanimitas poete ad scribēdū augeat industriā.

Mitio senex.

☞ In hac prima scena quod prologus promisit argumentū narratur oportuneqꝫ vita aspera cum leni: pater mitis cum seuerissimo cōparatur. Ostendit etiā se Mitio admodū esse sollicitum de Eschino filio adoptiuo quod nondum de scena hesterna redierat:simulqꝫ lenitate potius q̄ꝫ asperitate aut vi instituendos liberos prescribit.

¶ Ascensius.

Postq̄ꝫ ꝛc. Ego principium sic intelligo. Postq̄ꝫ id est ex quo ꝛ qm̄ ita est ꝙ poeta sensit scripturā suam obseruari.i.ad reprehensionē annotari diligenter ab iniquis.et sensit aduersarios rapere oīa in partem peiorem:ipse erit indicio de se.i.indicabit vobis qđ aduersarij obseruare possent in ea quā nunc sumus acturi ꝛ vos eritis merces laudin.i. laudi.ne.i.an oporteat factum.i.id qđ in hac fecit poeta duci.i.dari laudi an vitio. Factū autē est qđ ex diphili fabula traduxit in hāc fabulā locū derelictum a plauto:ꝛ ita aut furtum factū aut contaminatam fabulā criminarentur forte aduersarij: sed id licere prius docuit.ꝛ nunc quoqꝫ asserit. Qđ isti dicūt maliuoli. Aliud obiectū quod ꝛ si verum non sit:non purgat tamen vera: quia tametsi verum sit non vitio:sed laudi dandum fuerit. Quorum auxilio fretus patenter in proemijs dixi.

Storax nō redijt hac nocte a scena eschinus neqꝫ seruulorū q̄sq̄ꝫ qui aduorsum ierāt ꝓfecto hoc vere dicūt:si absis vspiam aut ibi si cesses euenire ea satius est q̄ in te vxor dicit

Storax ꝛc. Hic mitio se plurimum esse sollicitum ostēdit de filio eschino adoptiuo quem non redijsse a scena resciuit. Mitio o storax serue sic dicte ab odore. Nam storax genus est aromatis vt Plinius ait. hunc aūt storacem non videbat coram sed vocabat vt sciret vbinam esset dominus eius eschinus:cui seruiebat volente mitione quo seruo non respondēte subdit pronunciatiue potius q̄ꝫ interrogatiue vt vult Dona. quasi secum conquerēs loquitur eschinus non redijt hac nocte a scena neqꝫ quisq̄ꝫ.i.aliquis seruulorū qui ierant: id est inerant aduersum.i. obuiā illi redijt inq̄ꝫ profecto certe vere homines sup.dicūt hoc vulgo sup.tanq̄ꝫ hoc dictū sepe in ore populo sit. Si absis secūda persona pro tertia.i.si sit aliquis absens vspiam.id est vsq̄ꝫ hoc est in aliquo loco. Nam nusq̄ꝫ ꝛ nuspiā ꝛ vsq̄ꝫ ꝛ vspiam que idē signant dicūtur ꝛ in loco ꝛ ad locum aut si cesses.i.si sis ociosus ibi.id est vbi tu sis absens satius est.i.melius est ea mala euenire:id est contingere tibi:que mala vxor dicit in te. id est contra te ꝛ que mala ipsa irata cogitat in animo q̄ꝫ illa euenire tibi que parentes propitij. id est benigni in animo inq̄ꝫ suo cogitant. Si cesses:id est sis cessator ꝛ ociosus alicubi vxor aut cogitat te amare.i. amore alicuius puelle esse captū: aut cogitat

et in aīo cogitat irata ꝙ illa que parētes propicij. Uxor si cesses aut te amare cogitat aut tete amari: aut potare atq; animo obsequi: ꝛ tibi bene esse soli cum sibi sit male. Ego (qꝛ non redijt filius) que cogito? quibꝰ nūc sollicitor rebꝰ ne ille asserit: aut vspiā ceciderit aut perfregerit aliq̄d. Uah quē q̄ ne hominē instituere in aīo aut parare qđ sit charius: ꝙ ipse est sibi: atqui ex me natus hic nō est: sed ex fratre: is adeo dissimili studio est. Jam ab adulescētia ego hāc clementē vitā vrbanā atq; ociū secutus sum: ꝛ qđ fortunatū isti putāt vxorē nūq̄ habui. Ille cōtra hec oīa ruri agere vitā. semper parce ac duriter se habere vxorē duxit nati filij: inde ego hūc maiorē adoptaui: mihi eduxi a paruulo habui amaui pro meo: in eo me oblecto solū id est charū mihi ille vt itē cōtra me habeat facio sedulo do pretermitto nō necesse habeo oīa pro iure meo agere. Postremo alij clāculum patres que faciūt q̄ fert adulescētia ea ne me celet cōsuefeci filiū. Nā qui mentiri: aut fallere insueuerit patrē: aut audebit tāto magis audebit ceteros: pudore ꝛ liberalitate liberos retinere. satius esse credo ꝙ metu. Hec fratri mecum non conueniunt neq; placēt. Uenit ad me sepe clamitās quid agis o mitio? cur perdis adulescentē nobis? cur amat cur potat? cur tu his rebꝰ sumptū suggeris: vestitu nimio indulges: nimiū ineptus es: nimium ipse durus est preter equum ꝛ bonum ꝛ errat longe mea quidem sententia: qui imperiū

tete.i.teipm amari.i.per amorē ab aliqua detineri aut cogitat te potare.i.potui indulgere atq; cogitat te obseq̄.i. morē gerere aio tuo.i.explere tuū animū oblectatione aliqua quā cupiueris: ꝛ cogitat bn̄ esse tibi soli cum male sit sibi.i.cogitat qđ solus tuas capis delitias quo tempore male se habet vxor. In oibus autē his predictis mitio videtur aliquē alloqui cum tn̄ solus loquitur: ꝛ secūda persona vtitur pro tertia. ego mitio que cogito. quasi dicat mala tamē.i. quas habeo cogitationes malas.s. ꝛ hoc lege interrogatiue ꝛ ea omnia cogito eam ob rem: qꝛ filius non redijt: ꝛ nunc quibus rebus malis, scilicet sollicitor.i. vxor anxius sum ꝛ sollicitus interrogatiue etiam pronūciando ꝛ exclamatiue. deinde subiūgit quibus rebus sollicitetur. scȝ his malis rebus videlicet ne.i. vt pro ꝙ aut ille eschinꝰ asserit.i.frixerit: seu frigus nimiū sit passus ꝑpter quod male babuerit neq; redire potuerit. Nam morborum frigus potissimum est genitiuꝰ sollicitor inq̄ ne. i. qđ aut ceciderit vspiā.i.in aliquod precipuum. Nam etiam vspiā ad locū dicitur aut ꝙ perfregerit aliquid.i. habeat aliquod mēbrū fractū. Nam vt Lauren. val. habet fregit brachium significat habeo brachium fractū. similiter fregi nauem.i.nauis mea fracta est. Uah interiectio irridētis se ne.i.vtrum verū est sup. quē q̄.i.aliquē hominē instituere in animo.i. ꝓponere sibi aut collocare in mēte: aut parare.i.cōparare: cōsiliare: cōtraherere: acquirere seu in aīo disponere aliquid qđ sit charius.i.dilectius. quam ipse homo qui instituit est charus sibijpsi. at qui hic eschinus non est natus ex me.i. non est filius meus naturalis: sed ex fratre. Is.s. frater Demea est studio.i.voluntate ꝛ animi applicatione adeo.i. valde seu nimium dissimili.i. diuersa iam inde.i. iam eo tēpore quod sequitur scȝ ab adulescētia.i. a iuuētute ego secutus sum id est amaui tanq̄ magistram bene beateq; viuēdi: vt discipuli sequunt preceptorum documenta quibus adhereant: propterea sectatores dicunt. Ego ergo secutus sum hanc vitā vrbanā.i. hunc modū viuendi in vrbe clementē.i.que reddit homines clementes: vt pallida mors. Dicitur enim clemens qui colit mentē quod maxime fit in vrbibus: atq; secutus sum ocium vrbanū.i.securitatē seu tranquillitatē vrbis: ꝛ nunq̄ habui vxorem sed vixi vita celibe quod.s.non ducere vxorē: isti.i.qui a me dissentiunt putāt esse fortunatū.i. plurimū felicitatis habens ꝛ ꝓpterea vocāt hanc vitam celibē quasi celitem. Ille frater cōtra.i.ediuerso nisi vis iungere cōtra hec omnia predicta: sed melius est vt sic dicat. Ille contra elegit sup. hec omnia siue secutus est hec omnia que sequūtur: videlicet agere vitam.i.viuere ruri. in datiuo aduerbialiter.i. in agris: et habere se.i. se gerere semper parce.i.tenaciter quantū ad seruandum: ac duriter.i.aspere: acerbe q̄tū ad laborē. Ipse frater duxit vxorem duo filij nati sunt ex eo ꝛ vxore quā duxit inde.i.ex quibus filijs (vt vult Dona.) ego optaui mihi.i.assumpsi mihi in filiū hūc maiorē.s. eschinum qui est maior natu eduxi.i.educaui nutriui eū a paruulo.i.ex eo tpe quo adhuc paruulus erat.q.d.ab ineūte etate. ꝛ ponit a paruulo loco aduerbij. vbi nos educare dicimus: veteres educere dicebāt habui.i.credidi duxi estimaui. reputaui eum pro meo.i.ac si esset ex me natus: amaui.i.charū habui pro meo oblecto me.i.capio meā delectationē in eo dicimꝰ tn̄ oblecto me hac re potius q̄ in hac re id solū.i. ea res sola est charū mihi plus signat q̄ si diceret solus is est charus mihi. Sepe aūt vtimur oratione neutra pro oratione masculina aut feminina. facio.i.laboro. sedulo.i.secus a dolo sine dolo instanter impense vehemēter: vtilē.i.similiter ꝯtra.i.vicissim ille eschinꝰ habeat.i.reputet me ꝑ suo prē: do.i. tribuo sumptꝰ ꝑtermitto.i.relinquo preterire vt dicūt multa delicta nō habeo necesse.i.nō exigit necessitas agere oīa pro iure meo.i.scđm anthoritatē meā in eū ꝛ concessam ab omnibus libertatē. Interius ꝛ equitatē hoc interest. Nā ius est quod omnia recta ꝛ inflexibilia exigit. Equitas est que de iure multum remittit. Et ita hic est sensus non licet etiam si non necesse est seuum esse patrē ꝛ inire ostendit ius suū nisi necessitate non est seruandum. Postremo.i.tandem deniq; consuefeci filium: scȝ eschinum: ne.i.vt non celet me ea facta que adulescentia.i.iuuenilis etas fert.i.infert ipsis adulescentibus que facta adulescentie alij adulescentes faciunt clanculum patres.i.clam patres hoc est patribꝰ nescientibus. Nā clā iungitur ꝛ accusatiuo ꝛ ablatiuo. Donatus ac Priscianus testant. Inde deriuatū clanculū sapit naturā primitiui quēadmodū proxime superlatiuū a prope inuenit seruire actō: vt ꝓxime vrbē sicut ꝓpe particula a qua descēdit. Nā ille filiꝰ q̄ insueuerit.i.ꝯsueuerit: aut qui audebit mētiri aut fallere patrē.i.illi dicēdo aliter q̄ sit tanto magis audebit fallere ceteros a patre quē debet timere. Credo satius esse.i.melius esset retinere.i.reprimere liberos a vitijs.s.pudore.i.verecūdia. ꝛ hoc referēdo ad liberos ꝛ liberalitate.i.bonitate ꝛ benignitate hoc referendo ad patres q̄ metu.i.timore. Hec.i.hi modi retinēdi liberos nō conueniunt.i.non congruūt fratri mecum neq; placēt ipsi hoc est in hoc dissentimus ac dissimiles sumus. Nā hoc mihi conuenit te cum hoc signat de hoc non esse inter nos cōtrouersia: frater venit ad me sepe clamitās.i.importune clamās mitio frater q̄d agis q̄d facis aut q̄d dicis: vtrūq; eñi signat ago cur perdis .i.tua indulgētia in ꝑditionē deducis nobis.i.in dedecꝰ vtriusq; nostrū adulescētē eschinū cur amat.i.amore captꝰ est: cur potat.i.potu se igurgitat. cur suggeris.i.subministras suppeditas sumptū.i.impēsam his

oibus rebus faciendis.s.indulges.i.operã das ꝛ inseruis incumbis nimio vestitu pro vestitui.Nã datiuũ quarte mul ti priscí in u exire ostenderunt.Uer.Parce metu cytharea:p metui.Nã cũ datiuus sepe soleat fieri a genitiuo s remota:ex genitiuo quarte ablata s datiuus remanet in u terminatus:ergo nimiũ indulges vestitui filij.s.i.tu nimis das operam vt ipse filius nitide vestiatur.es nimiũ.i.supra ꝙ decet:ineptus.i.non bene congruus vtilitate filij.Nũc initio de fratre suo suã adhibet sniam inquiens ipse pater demea est nimiũ durus.i.asper austerus preter equũ ꝫ bonũ.i. vltra ꝙ equitas q̃ de iuris rigore multũ remittit: videtur postulare vl̃r vltra ꝙ bonitas seu benigna iustitia reqrit ꝛ quidez.i.ꝛ certe ille longe.i. abunde ꝛ valde errat.q.d.longe lateqꝫ errore dicitur mea sententia.i.meo indicio qui credat imperiũ esse grauius.i.maioris anthoritatis ꝙtuꝫ ad vim:ꝛstabilius.i.firmius ꝙtũ ad tp̃s qꝺ imperiũ fit.i.efficitur seu exercetur vi.i.violẽtia metu malo:ꝙ illud imperium qꝺ adiungitur.i.acquiritur cõciliatur amicitia.i.beneuolentia. Mea ratio.i. meus modus:mea intellectio sic est.i.est talis et induco animum meũ sic.i.sic mihi persuadeo qꝺ sup.homo coactus.i.cõpulsus malo.i.metu: aut violentia qd facit suum officiũ.i.qui facit qꝺ debet cauet.i.vitat peccare sup.tantisp.i.tandiu dũ i.ꝙdiu credit id qꝺ facit rescitum iri.i.qꝺ scietur. Si aũt ipse coactus malo sperat.i.credit id qꝺ facere vult fore.i.futurum esse clam.i. secretũ : sicut eñ dicimus palam est.i.manifestũ est sicqdicimus clam est.i.secretum est ꝛ abditum. Rursum.i.iterum quasi retro versum:sicut prorsum prius versum.redit.i.regreditur ad ingeniũ.i.ad naturam suam deprauatã:seu ad perditos mores suos. Ille homo vel iuuenis quem adiungas.i.allicias tibi deuincias obliges tibi ꝛ retineas beneficio.i. aliquo merito facit officiũ inqꝫ ex animo.i.ex voluntate studet.i.dat operã conat̃ laborat referre par.i.respõdere beneficijs acceptis ipse iuuenis p̃sens ꝛ absens.i.ꝛ in presentia ꝛ in absentia sui custodis seu monitoris erit idem.i.non mutabit semper bene pget bñficio ꝛ honestate allect⁹. hoc quod sequitur est patriũ.i.officiũ patris ꝛ ad patrem spectans:alij patrum habent sed idez redit. Hoc ergo est patrium.i.spectat ad patrem vcꝫ cõsuefacere filium.i.eum reddere consuetũ recte. i. benefacere sua sponte.i.per seipsum poti⁹ꝙ metu alieno.i.ꝙ metu alterius puta monitoris : aut custodis aut patris pater:atqꝫ habens interest.i. differt hoc.i.hac re vcꝫ vel cogendo metu subditos:ꝛ sic est dñs,q̃ cogit seruos:vel beneficijs adiungendo:ꝛ sic est pater:q: fungit̃ officio paterno vel sic intellige impersonal̃r interest.i.differẽtia est an aliquis sit sup.pater an dñs.hoc. i. hac re vt expositum est.Is q̃ nequit hoc facere.s. vcꝫ adiungere bñficijs suos ꝛ alijcere ad bñ viuẽdũ fateatur se nescire.i.q̃ nescit imperare liberis.i. liberos regere ꝛ illis moderari.His sic dictis se

credat grauius esse aut stabilius vi qꝺ fit: ꝙ illud qꝺ amicitia adiungitur.Mea sic est ratio ꝛ sic animũ induco meũ male coactus q̃ suũ officiũ facit dũ id rescitũ iri credit tantisp cauet si sperat fore clã:rursum ad ingeniũ redit.hic quem beneficio adiungas:ex aĩo facit studet par referre presens absensqꝫ idẽ erit hoc patriũ est potius consuefacere filium sua sponte recte facere:ꝙ alieno metu.hoc pater atqꝫ dñs interest: hoc q̃ neqt: fateatur se nescire imperare liberis:ſʒ est ne hic ipsus de quo aiebã:ꝛ certe is est.Nescio q̃d tristẽ video credo iam vt solet iurgabit saluuꝫ te aduenire demea gaudemus.

Demea. Mitio senex.

Hem In hac actione diuersi hoĩes:diuersi patres:diuersaqꝫ studia ponuntur:hic lenis:ille asper facetus hic ille impolitus:hic ad condonandum facilis:ille pertinax atqꝫ difficilis in delictis corrigẽdis remittendisqꝫ.Nam Demea Eschinum filium petulantie grauiter accusat Mitio contra eius adulescentiam indulgenter excusat : a quo tandem Demea vtcunqꝫ placatur.

Em oportune teipsum querito.Miti. quid tristis es?De.rogitas me?vbi nos eschin⁹ siet quid tristis ego sim. Mitio. dixin hoc fore quid is fecit?De.quid fecerit?queꝫ neqꝫ pudet quicꝙ nec metuit quemꝙ neqꝫ legem putat tenere se vllam.nam illa que antehac facta sunt omitto modo quid designauit? Mitio quidnam est? Demea.fores effregit:atqꝫ in edes irruit alienas ipsum dominum atqꝫ omnem familiam mulctauit vsqꝫ ad mortem eripuit mulierẽ quã amabãt clamant omnes

a solo Mitione supuenit de quo sermo erat vt factis dicta ostendant.Sed ne.i.vtrũ est hic ipsus,p ipse antiq.s.demea:de quo aiebam.i.loquebar.ꝛ certe est is de quo loquebar hoc dicit cum proprius vidit eũ: video eũ tristem nescio quid.i. propter nescio quid credo qꝺ sup.iam.i.statim iurgabit.i.rixabitur increpabit me vt solet.i.vt mos eius est.O demea frater gaudemus te aduenire saluum.i.tua salute letamur et tuo aduentu.

Ascensius.

Storax ꝛc.q: non respondet storax iudicat eum esse cũ eschino vnde dicit.Non redijt ꝛc. Postremo alij⁹ ꝛc. Alij inquit Dona.non intelligentur alij patres.sed alij adulescentes: ꝛ ita aut non erit dictu patres aut legendum est clanculum patre.Nam qui ꝛc. Ordo est:nam qui insueuerit mentiri aut fallere patrem.Aut q̃ audebit fallere patrem.audebit tantomagis fallere sup.ceteros.

Hem oportune ꝛc.In hoc actu diuersi homines ꝛ diuersi patres ꝛ diuersa studia proponuntur hic lenis hic amarus.hic facetus hic impolitus.hic facilis:hic pertinax difficilis in delictis.Demea.Hem hec particula ostendit affectum querentis:oportune.i.tempestiue ꝛ mature et quasi expectate venis supple : querito teipsum.Mitio.quid.i.cur vel propter quid es tristis?De.rogas.i.interrogas me quid.i.cur ego sim tristis vbi.i.cum eschinus siet.i.sit nobis.i.cum habeamus eschinum tam perditis moribus vt nobis sit dedecori quasi dicat non est rogandum cur sim tristis presertim vbi habeamus adulescentem nobis dedecus afferenteꝫ. Uel sic intellige rogas me vbi id est in quo loco Eschinus sit quem obseruare deberes : ꝛ scire vbi versari sit solitus. ea propter quid opus est petere:quid id est cur ego sim tristis quasi dicat non alia est mihi causa tristitie nisi ipse mitio.Dixin.idest nonne bene dixi hoc fore.id est futurum esse videlicet vt frater obiurgaret. Et hoc dicit ad populum: deinde conuertit se ad fratrem inquiens quid fecit Eschinus.Demea:petis quid ille fecerit vel quid putas illum fecisse:quem neqꝫ quicquam:idest aliquid pudet:idest pudore afficit vbi pudet est personale verbum cum ante se nominatiuum habeat post se verum casum illum habet quem ante se haberet si esset impersonale quid fecerit inqꝫ ille qui non metuit quemꝙ idest aliquem neqꝫ.idest ꝛ qui non putat se tenere:idest obseruare vllam legem:idest vllam nor-

indignissime factũ esse hoc aduenienti quod mihi mi-
tio dixere: in ore est omni populo deniq (si conferen-
dum exemplum est) fratrem non videt rei dare operã:
ruri esse parcum ac sobrium: nullum huius factum si-
mile: hec cum illi mitio dico tibi: dico in illum corrũ-
pi sinis. Miti. homine imperito nunq̃ quicq̃ iniusti9
est qui nisi quod ipe fecit: nil rectũ putat. De. quorsum
istuc? Mit. Mr tu demea hoc male ĩdicas. Nõ est flagi
tium (mihi crede) adulescẽtulum scortari neq potare:
neq fores effringere hec si neq ego neq tu fecim9: nõ
sinit egestas facere nos. Tu nũc tibi id laudi ducis qđ
fecisti inopia iniurium est. nam si esset vnde id fieret: fa
ceremus. Et tu illũ tuum (si esses homo) sineres nunc
facere dum per etatem licet potius q̃ vbi te expectatũ
eiecisset foras alieniori etate post faceret tñ. De. proh
iuppiter? tu homo rediges me ad insaniam: non est fla
gitium facere hec adulescẽtulum. Mi. ah. ausculta ne
me obtũdas de hac re sepius tuum filium dedisti ado-
ptãdum mihi is meus est factus si quid peccat demea
mihi peccat ego illi maximam partem feram obsonat:
potat: olet vnguentum de meo amat dabitur a me ar-
gentum dum erit commodum vbi non erit fortasse ex-
cludetur foras. Fores effregit restituentur discidit ve-
stem resarcietur: est dijs gratia et vnde hec fiant: et ad-
huc non molesta sunt: postremo aut desine aut cedo
q̃uis arbitrium. Te plura in hac te peccare ostendam:
De. hei mihi. pater esse disce ab illis qui vere sciunt.
Mi. Natura tu illi pater es: cõsilijs ego. De. tu necõ-

nam bene viuendi. Nam omitto illa que facta sunt ab eo ante hac. i. ante hoc tempus quid modo designauit. i. quid noue rei fecit. Nam designare est rem nouam facere siue bonam siue malam: vnde designatores dicũtur qui ludis funebrib9 presunt: q in eis ludis multa fiant noua ꝛ spectanda inde designatores ꝛ hi dici possunt qui suo flagitio oculos populi ꝛ ora in se cõuertunt ꝛ spectabulo sunt vulgo quod retineat populum suo flagitio: vt si designatores ludis funebribus multitudine retinebant. Veteres etiam praue et recte facta designata dicebant. Mi. quidnam. i. quid est id qđ designauit. scz Deme. ipse Eschi. effregit. i. disiecit: disrupit: fregit fores. i. ostia atq irruit. i. irrupit siue per violentiam ꝛ impetum introiuit in edes alienas. i. in domuz lenonis mulctauit. i. lacerauit: mulctauit molliuit: dissoluit. vnde mulciber a mulctando quasi multiber. Mulctauit ergo ipsuz dominũ domus. scz lenonem atq omnẽ familiã ipsius lenonis videlicet seruos vel puellas ꝛ mulctauit quidem vsq ad mortem. i. vsq ad confinium mortis q̃uis mors non sit secuta. hoc dicit ad exaggerationẽ eripuit. i. rapiendo abduxit a lenone mulierẽ quã amabat omnes videntes clamant. i. vociferantur hoc. i. talem ereptionem ꝛ mutilationem factum esse indignissime. i. inhonestissime: quod factum. O Mitio: omnes illi dixerunt mihi aduenienti. i. cum venirẽ ad te. alij codices habẽt quot per t. ꝛ cũ hoc habẽt amici tunc sic intellige. O Mitio quot amici quasi dicat maximus numerus amicorũ qui dolent meo dolore dixerunt mihi adueniẽti: id factum est in ore omni populo. i. toti ciuitati: hoc est nemo ex ciuibus est qui nesciat deniq. i. tandem si exẽplũ est conferendum. i. comparãdũ quasi dicat Eschinum non esse dignum qui cũ. i. cũ quo frater conferatur: sed longe decipitur Demea: vt patuit in argumento. Eschinus non videt fratrem. i. ctesiphonem dare operam. i. incũbere rei. i. operi non amori: non videt eum esse parcũ. i. moderati vsus ꝛ tenuis non prodigũ: vt eschinus est et sobriũ. i. moderati victus: ꝛ non bibosum: vt Eschinus est non videt inq̃: quasi dicat immo videt nullũ factũ illius esse vel inueniri simile facti huius scilz Eschini. Nã simile huius dicimus et simile huic nisi quis velit dicere nõne ꝛ videt nullũ factũ huius fratris esse simile facto fratris sui o mitio frater cum. i. qñ dico hec illi. i. contra illum dico tibi. i. in te tu sinis. i. pateris illum eschinũ quem adoptasti corrumpi. i. lasciuiũ fieri ꝛ deprauari. Mi. nũq̃ quicq̃. i. aliquid est iniusti9. i. iniquius intolerabilius ꝛ magis iniuste iudicãs homine imperito. i. q̃ sit homo imperitus et rusticus ac inexpertus qui homo imperitus nihil putat rectũ nisi quod ipse fecit. De. quorsum istud spectat. i. ad quod propositum dicis istud Mi. quia tu Demea; iudicas hec omnia facta iuuenis male. i. nõ fm equitatem. Crede mihi non est flagitium: nõ contendit Mitio non esse peccatum sed dicit nõ esse flagitium. i crimen dignum flagitione. i. acerba increpatione. cum tamen (pace eius dixerim) non sit verum quandoqnidem tales adulescẽtuli non modo sunt increpãdi: sed etiam duris verberibus fatigãdi ꝑptera iuuenis lector nõ sequaris hec comica dicta sed tanq̃ e medijs vepribus rosam decerpas q si eius faciendi sis imperitus prorsus omittas ne spinarum acumine penetreris ad viuum. Multa enim sunt que longe melius est nescire q̃ scire ait August. Sed ad rem redeamus. nõ est flagitum adulescẽtulum scortari. i. scortum ducere siue sequi. Nam (vt Varro ait) ꝛ satis prius dictũ est scortari est sepius scortum ducere. Capit etiã pro luxuriari ꝛ lasciuia effluere neq est flagitium inq̃ adulescentulum potare. i. bibacem esse cum reuera sit flagitiosissimum neq flagitium adulescentulum effringere. i. rumpere fores. i. ostia meretricum sed per fidem quid si hoc turpe non est si neq ego neq tu fecimus hec predicta: ꝛ est conceptio personarũ: in qua prima concipit secundam adiuncto verbo prime persone pluralis numeri: si ergo non fecimus que fecit eschinus egestas. i. penuria rei familiaris nos sinit. i. permisit nos facere ea quasi dicat non prohibuit voluntas: sed necessitas: et ideo nulla laus est. Tu demea nunc dicis. i. existimas reputas tibi laudi. i. ad laudẽ tibi vertis id: vel tu dicis. i. putas adesse sup. tibi laudi quod fecisti inopia. i. pauperie pressus ꝛ quid est illud quod fecisti videlicet quod nõ fecisti talia que nunc eschinus: sed illa vitasti pressus egestate iniuriũ est. i. iniustũ est iniquum immeritũ te dare tibi laudi quod coactus fecisti: quasi dicat non iure neq merito id tibi tribuis laudi ꝑpterea bene dixit Mitio nihil esse iniustius imperito qualis est demea: nam si esset. i. si suppeteret abundaret vel si haberemus: vnde. i. quo mediante id fieret. i. id qđ eschinus fecit efficeretur faceremus quod fecit. puta si adesset etas iuuenilis si parẽtes propicij sumptum suppeditãtes: et tu demea si esses homo peritus scilicet rerum et modi viuendi iuueniliter sineres: id est permitteres nunc tuũ filium facere quod facit eschinus: dum: id est quandiu etas patitur et non tanta reprehensione digna est quanta foret si esset maturior: nam est quasi pro monstro ludere velle senem potius quã quod tamen ipse filius faceret id quod nunc facit eschinus: post id est postea aduerbium alieniori etate comparatiuum pro positiuo: id est etate aliena a ta-

ens iuuenib⁹: ineptijs ⁊ plurimum indecenti vbi.i. qñ eiecisset foras te patrē expectatum.i. odiosum nō amatū a filio
ppter tuā in eū duritiam.q.d. potius ꝙ faceret iuueniles ineptias. in aliena etate postꝙ esset per mortē tā eiectus fo=
ras.i. expulsus a dominatione in eum. Expectati parentes dicuntur odiosi quorum mors quotidie expectatur: nam si
lijs parētes aut amabiles sunt aut expectati: amabiles boni expectati mali: quorū mors indies magis expectatur. nā
expectam⁹ audiē speram⁹ ad diē: vñ auidior expectat quā ille q̄ sperat. De. hic acriter reprehēdit Mitionē neꝙ imeri

sulis quicꝙ. Mi. ah si pergis: abiero. De. siccine agis.
Mitio. An ego totiens de eadem re audiam. De. cure
est mihi. Mitio. Et mihi cure est verum demea cure
mus equam vtramꝙ partem tu alterum ego item alte
rum. nā ambos curare propemodū reposcere est illum
quem dedisti. Demea. ah Mitio. Mitio. Mihi sic vi=
detur. Demea. Quid istuc si tibi istuc placet profun=
dat perdat: pereat nihil ad me attinet. iam si verbum
vllum posthac. Mitio. rursum Demea irascere. De=
mea. An non credis? Repeton quem dedi egre est alie=
nus non sum si obsto: iam desino. vnumvis curem: Cu
ro et est dijs gratia. Cum ita vt volo est: iste tuus ipse
sentiet: posterius nolo in illum grauius dicere. Mi=
tio. Nec nihil nec omnia hec sunt que dicit tamen
non nihil molesta hec sunt mihi: sed ostēdere me egre
pati illi nolui. Nam ita est homo cum placo aduer=

aiosi stitnētia to vt q̄ falsa ꝓtulerit: ⁊ male iuuenū
q̄ nimis sunt proclines ad libidinē. proh Iuppi=
piter tragica exclamatio est reprehendentis Mi=
tionem ⁊ in eum excandescentis. Uergili⁹. proh
iuppiter ibit: ⁊ ita dicens testari Iouem videtur:
⁊ inuocare aduersum illum in quē irascitur vt di
cere solemus exclamantes bone deus quāta im=
probitate mundus abundat. Tu homo Mitio re
diges me.i. deduces me ad insaniam: idest ad mē
tis hebetudinem ⁊ excecationem dici supple q̄ð
non est flagitium idest crimen increpatiōe dignū
adulescentulum facere hec turpia: idest si adule=
scentulus hec turpia committat: hec dicit excla=
mando in dictum mitionis cui proculdubio eq̄s
velisꝙ vt aiunt reclamari dignum est: ⁊ quidem
ab omnibus. Mitio. ah hic interiectio indignan
tis ⁊ egre ferentis talia verba: ausculta audi que
dicturus sum ne obtundas: idest noli me molesta
re aut mihi molestus seu tediosus esse sepius: id
est nimis sepe de hac re: idest de hoc facto eschini.
Obtundere est aliquid sepe odiose repetere: dedi=
sti mihi filium tuum eschinum adoptandum.i.
assumendum in filium: is filius est factus: idest
effectus meus filius per adoptionem. O demea
si ipse peccat.i. errat quid.i. in aliquo peccat mihi
idest ad meum dedecus: tale est istud Ciceronia=
num in epistolis si quid offenderit sibi totum, ni
hil tibi offenderit: ego mitio illi aduerbium loci:
dicit Donatus: idest ibi siue illic vbi peccabit vel
illi apud Uergilium exponitur sepe pro tūc ꝯ Seruio

illic pro tunc aduerbium temporis quemadmodum ⁊ olli pro illi feram: idest sustinebo tolerabo maximam partem de=
si recte memini illi. ergo: id est tūc quando peccabit ego Mitio ipsa adoptione eius cura liberatus es: eapropter maxi=
decoris: quia nūc in meam est traductus familiam. tu autem conuiuia frequentat. nam Festus inquit obsoni=
ma pars dedecoris mihi ferenda incumbit. Ipse eschinus obsonat.i. conuiuia frequentat. nam Festus inquit obsoni=
tare esset frequenter obsonare. significat autem conuiuere. dicitur autem obsonium vt prius dictum est quicquid in
comedēdo additur pani ⁊ vino. inde obsono nas. neutrū: vel obsonor aris. deponenens pro eodem.i. vel, conuiuere: vt
Festus ait vel conuiuia frequentare ⁊ celebrare ⁊ oppipare.i. laute viuere potat.i. bibosus est seu bibax ⁊ vino se ob=
ruit ⁊ ingurgitat: ⁊ delicata ac suauia queritat vina olet vnguenta.i. vnguentorum odore fragrat quod est molliū vi=
rorum ⁊ effeminatorum ⁊ lasciuorum in cute curanda laborantium. dicimus autem olere vnguenta olere. aromata cū
accusatiuo quemadmodum dicimus sapit mel. idest habet saporem mellis: figuratam enim esse locutionem palā est:
olet ergo vnguēta de meo: idest de meis pecunijs amat: idest amori indulget ⁊ amore captus est: argentum dabitur a
me dum: idest quando erit commodum: idest erit oportunum dare supple ibi vbi: idest quando vel in quo loco nō erit
argentum scilicet: quasi dicat dabo argentum dum oportunum erit dare ibi vbi non erit fortasse ipse eschinus exclu
detur foras: idest vel non admittetur vel iam admissus eijcietur vbi non erit argentum ⁊ fortasse dicit: quoniam esse
potest vt gratis amet et gratis admittatur ob eius forme elegantiam. ita legit Donatus vt dictum est. posset tamen
forsitan non inepte ita distingui: dabitur a me argentum dum erit oportunum dare. Deinde vbi non erit argentum
fortasse Eschinus excludetur foras neꝙ poterit suum tenorem deducere sine pecunijs. Eschinus effregit idest rupit:
demolitus est. diruit fores lenonis scilicet. Dicitur autem effringo effringis ab ex et frango: quo verbo iurisconsulti
sepe vtuntur. Habetur enim titulus libro quadragesimoseptimo pandectarum de effractoribus ⁊ expilatoribus. ipse
fores effracte restituentur. idest reficientur et in pristinum statum restaurabuntur. Eschin⁹ discidit: idest disrupit vel
dissecuit vestem illā resarcietur: idest reparabitur: refuctur: reficietur: restaurabitur: emendabitur: gratia habetur sup
ple a me dijs. Est mihi supple: idest ego habeo: ego possideo et extat mihi et: idest etiam vel ponitur hic geminando:
vt et terris iactatus et alto. Est ergo mihi, vnde hec fiant. idest vnde diruta resartiantur et reparentur: quasi dicat si
ista sunt resarcienda adhuc diuina gratia habeo vnde hec fiant. Sic etiam nobis liceret loqui habeo (deo gratia) vn=
de inopem possim deducere vitam. Alij dicunt: habeo deo gratias: vnde possum viuere et tunc intelligitur ago supple
sed cum est gratiam intelligitur habetur vel habenda est: ⁊ ea que fecit Eschinus: adhuc: idest hucusꝙ non sunt mo=
lesta mihi: idest mihi non displicent. Postremo: idest tandem aut desine: idest cessa me obiurgare: aut cedo: idest dic vel
da quemuis: idest quemlibet quemcunꝙ volueris arbitrium: idest iudicem qui nostre deceptationi modum impo=
nat et secundum te aut secundum me ferat sententiam. Arbiter ast iudex electus arbitrio litigantium cuius arbitrio
committitur litis decisio ac terminatio. Ostendam: idest conuincam: confutabo te peccare plura: idest ostendam te er
rare in pluribus in hac re: idest in hoc negotio. Cum dicimus tu plura peccas quam ego improprius sermo est: qui
ita debet intelligi peccas in pluribus quam ego: vt prius est expositum. Nam pecco est verbum neutrum absolutum
quod accusatiuo proprie iungi non potest. Hei mihi. idest prohdolor disce esse pater cum sis celebs ab illis patribus
qui sciunt vere: idest qui sciunt re ipsa quid sit pater: seu quid sit esse patrem. Mitio. Tu Demea es pater, illi eschino
natura: id est generatione naturali que natura dicitur vis insita. rebus de similibus similia procreans: quasi dicat tu
es illi pater naturalis: sed ego sum pater illi consilijs: idest suasionibus: adhortationibus. quasi dicat tu genuisti eū:
ego vero educaui illum: et que sint illi facienda suadeo. Demea. Tu Mitio ne: idest non consulis: idest suades ei q̄c=
ꝙ: idest aliquid quod supple sit ei vtile aut honestum. Mitio. Ah interiectio dolentis propter contumeliam illatam:
videlicet quod nihil honesti illi consuleret. Si pergis: idest si perseueras in contumelia irroganda: ego abiero.i. abi=
bo discedam: coniunctiuum pro indicatiuo. De. siccine agis.i. vtrum sic discedis: neꝙ ficte loqueris hoc dictum quasi

sor sedulo & deterreo, tamen vix humane patiatur. Uerum si augeam aut etiam adiutor sim eius iracundie, insaniā profecto cum illo: & si eschinus nonnullam in hac re nobis facit iniuriā. Quē hic non amauit meretricem: aut cui nō dedit aliquid: postremo nuper (credo iā omniā tedebat) dixit velle se vxorē ducere sperabam iam deferbuisse adulescētiam gaudebam. Ecce autem de integro: nisi quicquid est, volo scire atq3 hominem conuenire: si apud forum est.

¶ Secundus actus.

Sannio leno. Eschinus adulescens.

¶ In hac scena proponitur exemplum contumeliosi diuitis: p' potentiam & pauperis pertinacis in perniciem suam. Nititur etiam persuadere. Eschinus se inuitum Sannioni lenoni intulisse iniuriam: verum fuisse illius culpa impulsum. Intelligendum quoq3 est Parmenonem seruum morem gerentem Eschino ita acriter egisse cum lenone vt tandē ab ea puella eriperetur: cuius auferende eschinus percupidus fuerat.

reuocantis correctio est: iam em abibat. Mi. cōuersus mitio & retro aspiciēs inqt. an. i. vtrū audiā te supple totiēs quasi obtundendo de eadem re. De. eschinus est mihi cure. i. ad me spectat. Mitio. &. i. etiā ipse mihi cure est. Uerum. i. sed o demea vterq3. i. ego & tu curemus equū partē. i. habeamus curā equalis viriusq3 partis. tu demea cures alterū filiuz s. ctesiphonem. Itē & sit'r ego mitio alterū curā. s. eschinū. nam curare ambos. i. curam habere ambor3 propemodum. i. fere est. i. equalet reposcere. i. repetere illum quem dedisti mihi in adoptionē. s. eschi. De. ah interiectio dolentis o Mitio exclamat dolēs ac cōmot9 ob id quod dixerit mitio illū velle reposcere qd dedit Mi. sic videtur mihi. s. te velle reposcere. Demea. Quid. i. cur loquor supple: istud vel quid resisto aut si sit istic: dicatur quid istic iste frater per contemptum loquitur filio: aut dicit si istud quod filius facit vel si istud qd cōminisceris. s. me velle reposcere placet tibi eschinus profundat. i. prodigat: cōsumat luxuriose alliguriat: oia perdat. i. perditū se reddat: aut amittat quicqd illi pōt cōtingere. pereat. i. perdatur: nihil attinet ad me. i. nihil ad me spectat: iā. i. ex hoc tēpore aut preterea si fecero sup. posthac. i. post hoc tps vnū verbum. i. si dixero tibi ne vnum verbuz quidē & est aposiopesis. q. d. ero bū immemor aut aliquid tale. Mit. o demea rursum: i. iterum irasceris. i. ita concitaris. De. an. i. vtrum nō credis me irasci. q. d. est mihi irascēdi materia. s. dictum quod sequitur repeton. i. repeto ne. i. dicis tu q repeto illum filium quē dedi in adoptionem: indignanter dixit illud egre. i. moleste prope ram est dictum sup. qm non sum alienus. i. extraneus filio: etiam si non essem pater possem tū ob propinquitatem eius bonos mores curare: egre ergo seu moleste seu difficulter dictuz quasi latu... sit difficile mihi patri. Si obsto. i. si resisto moribus eschini volebat aliquid subiūgere vt prius: vt nō facio vltra debitū vel non abhorreo ab officio vel aliquid tale: sed se correxit subiungens iam desino. i. desisto totiens ista inculcare vel frustra in medium depromere: vis q supp. curem vnum. s. ctesiphonem curo quasi dicat bene volo: & iam desino alium curare est gratia dijs. i. dijs habetur a me gratia & sum deo obligatus sine ei9 beneficio deuinctus: cum. i. quando ita est vt volo. i. cum res optatis respondet: opto enim vt cura illius filij efficiar, liber quod mihi contingit se faciente iste tuus filius adoptiuus eschinus per contemptum dixit sentiet. i. percipiet potius. i. malū sequēs. qd. s. sequetur ex nimia tua indulgētia. & posterius dixit p posterū cōparatiuū p positiuo. q. d. sentiet q̄tus sis & q̄tū ames eū qui. s. est decipiēdus ex tua nimia in eū indulgentia. Posterus enim ra. rū. dicit sequēs: vt postera dies. i. sequēs. Uel pōt capi posterus pro post. i. fili9 sentiet postea qualis sit. Nolo dicere grauius. i. peius deterius in illū filiū. Mi. hec apud se mitio dicit absente demea. nec. i. & nō hec mala de eschino qui dixit demea nō sunt nihil. i. nō sunt oino talia. immo sunt aliqd nec. i. & nō oia q̄ dicit sunt. i. veritatē hūt: qd est falsum nihil est. q. d. nō oia que dicit demea sunt vera nec oino falsa immo aliqua sunt & aliqua non sunt: tū. i. q̄uis nō oia sunt vera tū hec q̄ fecit eschin9 nō nihil. i. aliquātulū sunt molesta mihi. i. mihi displicēt: s3 nolui ostēdere illi. s. demee egre. i. moleste seu difficulter. pati. i. ferre illa que fecit filius. Nā ita. i. talibus moribus: hō ille est: cū. i. qn placo. i. volo placare eū aduerso. i. contradico illi sedulo. i. instanter vehemēter & quasi sine dolo: & deterreo. i. diuerto deflecto eū ab ea opinione quā cōcepit de eo propter quā irascit: tū. i. q̄uis abstergere velim iram a se tū vix patit. i. fert tolerat id quod facio humane. i. moleste benigne patiēter equo animo. Uerū. i. sed si augeā iracundiam eius. s. aut etiā si sim adiutor. i. fautor iracundie eius: ita q assentiā illi in ira sua dicāq3 eum recte irasci profecto. i. certe insaniam verbū est hic. i. sim insanus vel desipiēs seu desipiscam cum illo. i. in morē eius etsi. i. q̄uis eschinus facit nobis nonnullaz. i. aliquam iniuriā in hac re videlicet quod effregit fores &c. tamē vltra hoc q3 meretricē ipse amauit. q. d. exarsit in multas aut cui meretrici nō dedit aliquid muneris. s. postremo. i. quod dicunt finaliter: nuper. i. nō multo tēpore at nunc credo. i. puto q sup. iā. i. tunc eum tedebat. i. ipse efficiebatur tedio omniū meretricū dixit se velle ducere vxorē. sperabam. i. credebam adulescētiam. i. lubricitatē adulescētie iam deferbuisse. i. refrixisse siue feruorem pristinum reliquisse. Alij legunt deseruisse: et tunc sic astrue sperabam eum deseruisse adulescētiam. i. motus adulescētie: vel ediuerso sperabam adulescentiam deserui sse eum gaudebā. s. adulscētiam deferbuisse autem. i. sed ecce quasi repentinum propositum quod de integro. i. denuo volo scire quicquid est atq3 conuenire. i. alloqui hominem. s. eschinum si est apud forum venale vel causarum ambiguum est. Deinde lege per parentesim & per aposiopesim nisi. i. nisi quia non temere credo que de eo dicuntur. Ita enim interpretatur Donatus & quidem recte, vt mea fert sententia.

¶ Ascensius.

Quia in illo verbo mitioni. Non est flagitium mihi crede adulescētulum scortari &c. Iudicio cōmentarij poeta contra mores probos sentit & certe contra christiane religionis honestatem. Ne nimis seueri simus in poetam censores pauca que ipse poeta melius si adesset excusaret in purgationem eius adducā. Sciemus ergo (poetas) vt monet Hora. precipite in genere dragmatico hoc est actiuo vbi poeta non loquitur: s3 personae introducere: & etiam mixto quantum ad partē actiuam solere proferre thesi. siue positiones non ex sua: s3 ex loquētis sentētia: vt verbigratia. Quāuis dido Uergiliana ab amatore decepta dicat nusq3 tuta fides nō ptinuo sequit Uerg. id quoq3 sensisse. Similiter hoc loco l3 mitio leni & clementi ingenio natus putet non esse flagitiū adulescētulū scortari nō ideo sequit Terētiū id sensisse: verū dices. Importune Terēti9 eā sniam a mitione in eo cetu pferri sinit. Uñ libēti9 dixero hāc sniam etiam Terētij fuisse. Uerum locutum esse mitionem pro institutis et moribus eius seculi quo non erat flagitiū. Nam & Cato vt auctor est Hora. seuerissimus mor3 censor dixit quotiēs natura instigaret equum esse iuuenes ad prostibula descendere ne videlicet grauius in nuptam aut virginem aut vestalem peccarēt. Uerum quia hoc religioni nostre non satisfacit. Dicam ne mitionem quidam hoc verbum protulisse vt iuuenes ad licentiam talem adhortaretur: sed quo demeam nimis tristem et rigidum virum a seueritate nimia dehortaretur. Ex

pedit enim interdum(nam honestum nunq̃ est)patres ignoscere delictis filiorum ꝙ si menedemus fecisset:nunq̃ illi illius profugus fuisset. Quod vero Mitio non sentiat.omnino licitũ esse scortari:sed dumtaxat dixerit quo:demee senitiam domaret.ipse in fine confitet̃ vbi inquit absente demea. Nec nihil nec omnia ꝛc.vbi manifeste ostendit quare talem sententiam protulerit.dicamus ergo cum Iuuenale commẽtario improbam esse sententiam:sed castigatã ab ipso autore.itaq; nihil est quod illi vitio demus.

Obsecro populares:ferte misero atq; innocenti auxiliũ subuenire inopi. Eschi.ocio se i lico hec consiste nunc quid respectas nihil pericli est nunq̃(dũ ego adero)hic te tãgere. Sãnio:ego istã inuitis oib⁹. Esch. q̃q̃ est scelest⁹ non cõmittet hodie vnq̃ iterum vt vapulet. Sã. eschine audi ne te ignarũ fuisse dicas meorum morũ:leno ego sum. Eschi.scio. San.at ita vt vsq̃ fuit fide q̃squã optima tu qd̓ te posteri⁹ purges:hãc iniuriã mihi nolle factã esse huius q̃cq̃ nõ faciã:crede hoc ego meum ius ꝑsequar neq; tu verbis solues vnq̃ qd̓ mihi re male feceris:noui ego hec vestra:nollẽ factũ iusiurandũ dabitur esse indignũ iniuria hac indignus cũ egomet sim acceptus modis. Esch. Abi ꝑ̃strẽnue:ac fores aperi. San.ceterũ hoc nihil facis. Esch. Intro iam nũc tu San.at eñ nõ sinã. Eschi.accede illuc Parmeno:nimiũ istuc abijsti hic propter hunc assiste. San.hem sic volo. Esch.caue nunc iam oculos a meis oculis quoq̃ dimoueas tuos:ne mora sit si(inuenerim)quin pu-

Obsecro ꝛc.hic exemplum ꝑponitur contumeliosi diuitis:per potentiam ꝛ pauperis cõtumacis in perniciẽ suã nitit̃ aũt persuadere eschinus se inuitũ intulisse iniuriã sannioni lenoni sʒ fuisse impulsum illius culpa intelligẽdũ aũt est parmenonẽ seruum morem gerentem eschino.luctatum esse cum lenone vt tandem eriperetur puella cuius extorquẽde eschinus cupidus erat. Sã. o populares.i.o vos ciues. Popularis interdũ d̓r fautor:iterdũ d̓r cui fauetur vcʒ gratiosus q̃.s.dat operã vt captet auraʒ.i.fauorẽ popularẽ q̃ ꝛ aurarius d̓r. Interduʒ d̓r aliquis popularis qui est de populo interdũ est denominatiuuʒ significãs rẽ ad populum continentem obsecro ferte auxilium i.ferte opem. Auxilium do feroq; dicimus opẽ fero tñ dici lʒ ferte ergo auxiliũ.i.auxiliamini mihi misero.i.afflicto infelici atq; innocenti.i.qui non meruerim vapulare subuenite.i.succurrite mihi inopi.i.pauperi admodũ quasi sine terra.inops d̓r ꝛ plus eñ q̃ paup. Eschi.iaʒ nũc.i.iam hoc ipo tpe tu leno ꝯsiste.i.mane cõstanter ꝛ audacter sta ilico.i.continuo:hoc.i.in hoc loco ociose.i.secure: q: ocium pro securitate ponitur.nam nisi q̃ securus est ociosus est. Dona.vult ilico hic locũ signare nõ tp̃s sed non bene video quomodo bene coherent hic ꝛ illic que duo essent aduerbia de eodẽ dicta qd̓ si non esset hic aduerbiuʒ ilico ꝓ illic bene haberet locum dicendo ociose ostendit se imperasse modũ dicendo iã nũc imperauit tp̃s dicendo hic vel illic ostendit se imperasse locũ ꝛ dicẽdo consiste ostẽdit se imperasse factũ quid respectas i.freq̃ẽter respicis hoc est post te aspicis timebat ne at ergo alter veniret q̃ eũ cederet. Nihil est pericli.i.nullũ est periculũ.q.d.tua culpa et cõtumacia efficis vt vapules: nunq̃.i.non tanget te. Parmeno.s.dum.i.quã diu adero.i.presens ero hic. San.luctatur sannio leno cũ eripientib⁹ puellam inquiens ego abducam sup.istã puellã inuitis oibus.i.qd̓ barbare dicũt male gratib⁹ oim. Esch.hoc dicit parmenoni q̃ eum iã mulctauerat q̃q̃.i.q̃uis ipse leno est scelestus.sceleratus improb⁹:puersus:tñ sup.nõ cõmittet.i.non efficiet(sʒ ꝓprie d̓r de illicitis cõmittere i hoc significato)hodie vnq̃.i.vllo tpe seu tpis parte.vt.i.ꝙ vapulet.i.cedat̃ iterũ ꝑ qd̓ eũ oñdit iam semel vapulasse. San. o eschine audi ne dicas te fuisse ignarũ.i.nesciũ meoꝝ morum.i.meorũ modoꝝ viuendi ego sum leno.i.q̃ redimit puellas quas sibi questũ turpissimum facere cogat. Esch.scio te esse lenonẽ. San.at.i.sed sum leno fide.i.veritate ita.i.tam optima:vt.i.sicut:q̃sq̃.i.aliquis fuit vsq̃.i.in aliquo loco.q.d.qd̓ polliceor me facturũ:illud ego facio citra oẽm dubitationẽ nõ faciã.i.nõ patiar qd̓ purges.i.excuses posterius.i.vlterius postea ꝯñr.ꝛ ponit̃ cõparatiuũ ꝓ positiuo: vcʒ pro postere qd̓ significat post vel ꝯñr nõ faciam ergo qd̓ purges te huius:vt sit neutri generis.i.huius rei causa sup.vcʒ te nolle hanc iniuriam esse factam mihi.i.ꝙ tu dicas ꝙ tu non fueris auctor huius mee vapulationis ꝛ ablationis puelle qm̃ eschinus non eum cedebat:sed parmeno vel non faciã.i.non permittã qd̓ tu purges te nolle hanc iniuriaʒ hui⁹ i.puelle erepte esse mihi factã:alij habent huius quicq̃ ꝛ tunc est sensus nõ faciã quicq̃.i.aliquid huius.i.de hoc quod i.propter quod purges te nolle hanc iniuriã esse mihi factã. Crede hoc.i.habeas hoc persuasum ꝛ exploratum ego persequar.i.vlciscar vsq; ad finẽ cause prosequar ius meum.i.meam libertatem lenoniam vel persequar meam vindictã. Nam vt iniuria est que fit innoxio sic ius est quod redditur reo neq; tu solues vnq̃.i. vnq̃ lues persolues satisfacies: purgabis verbis.i.per verba id quod feceris mihi male.i.in qua re.i.ipso effectu ꝛ vi mihi illata:ego noui vestra verba.s.hec nolle.i.vellẽ hoc non esse factum iusiurandũ.i.sacramentum dabitur.i.iureiurando affirmabitur impersonaliter te esse indignum hac iniuria.i.te non esse eum cui debeat fieri talis iniuria:vt vcʒ accuseris talem iniuriam intulisse mihi cum egomet sim acceptus.i.tractatus indignis modis.i.inhonesto modo ꝛ indigno qui a tali iuuene ingenuo admitteretur seu fieret vel te esse indignum hac iniuria.i.qui deberes facere hanc iniuriam. Esch.abi pre.i.precede discede ante in domũ ex hoc loco vel prestrennue sit vnum verbum vt predives ꝛ tunc:siq̃ lege.abi.i.discede hinc prestrennue.i.valde diligenter.nam strennuus homo est diligens ꝛ validus ac magnanimus.posset etiã forsitan prestrẽnue esse vocatiuus:sed melius est vt sit aduerbium.abi ergo ꝛ aperi fores domus tue vbi est puella quam volum⁹ abducere. San.ceterũ.i.sed nihil.i.non facis hoc.i.non eo peruenisti vt hoc possis facere vcʒ vt tibi fores aperiam vel nihil facis.i.nihil ꝓficis hoc in ablatiuo.i.per hoc qd̓ ita mecũ minaciter ꝛ imperiose agis. Esch.nã nunc.i.ex hoc ipo tẽpore tu Parmeno.I.i.vade abi intro.i.in domũ. San.at eñ.i.sed certe non sinã.i.patiar vt ipse seruus parmeno eat intro vt precipis. Eschi.parmeno serue mi accede illuc.i.vade confer te ad locũ vbi leno est assiste.i.qd̓ dicit̃ tene te hic.i. in hoc loco quẽ tibi oñdo ꝑpter hũc.i.iuxta hũc lenonẽ vt sis parat⁹ illũ mulctare si sit op⁹. Sã.hẽ iteriectio indignãtis ꝛ contumacis sic volo.vt.s.mihi assistat quasi cõtumax propter periculã cedis non deterretur Eschi. tu Parmeno serue caue iam ne sup.dimoueas.i.diuertas quoq̃.i.in aliquam partem vel in aliquem locum oculos tuos a meis oculis.ne.i.vt non sit mora.i.tardatio quin.i.quod non pugnus.i.manus clausa hereat.i.adhereat admoueatur:cõtinuo i.ilico in mala.i.in gena lenonis.s.mala enim est illa pars faciei ꝑpe oculos q̃ more mali.i.pomi est rotunda:caue ergo ꝙ non sit mora quin pugnus hereat in mala eius si inuenerim ab innuo innuis.i.si fecerim tibi signũ. San.ergo quia tu ita precipis volo experire ipm parmenonẽ.i.de eo facere periculũ an audeat facere qd̓ iubes. Eschi.hẽ hic interiectio

gnus continuo in mala hereat. Sān. Istuc volo ergo ipsum experiri. Eschin. Hem serua omitte mulierem. San. o miserum facinus. Eschi. Geminabit: nisi caues. Sannio. Hei miseriam. Eschi. non innueram verum in istā partem potius peccato tamen. I nunc iā. San. quid hoc rei est regnum ne eschine tu hic possides. Eschi. si possiderem: ornatus esses ex tuis virtutibus. San. quid tibi rei mecum est. Eschi. nihil. San. quid nostin qui sim? Eschi. non desidero. Sā. tetigi ne tui quicq̄? Eschi. si attigisses ferres infortuniū. Sā. qui tibi magis liceat meam habere: pro qua ego argētum dedi responde. Esch. ante edes nō fecisse erit melius hoc conuiciū: nam si molest⁹ pergis esse iā intro abripiere atq̄ ibi vsq̄ ad necē operiere loris. Sā. loris liber. Esch. sic erit. Sā. o hoīem impurū hiccine libertatē aiūt esse equā oībus. Esch. si satis debacchatus iā es leno audi: si vis iā. Sā. ego ne debacchatus sum in te: an tu in me. Esch. mitte ista atq̄ ad rē redi. Sā. quā rē quo redeam. Esch. iā ne vis me dicere id qđ ad te attinet. Sā. cupio modo eq̄ aliq̄d. Esch. vah leno iniqua me nō vult loq̄. Sā. leno sū fateor pernicies cōis adulescētiū periturus pestis: tamen tibi a me nulla est or

metuentis. ne puellā abducat leno serua tu Par. i. cōserua protege tutare defende puellā z cū leno nimis asser esset ad eam abducēdā subdit omitte mulierē. i. dimitte mulierē z subaudi cede lenonē qđ si de lenone illud dictum intelligatur sic intellige. hem admonētis tu leno serua te. i. non patiaris ita te mutilari omitte puellā. i. patere vt eā abducamus z ita euades. San. o facinus miserū exclamando pferat hoc est, vos populares videte facinus miseratiōe dignū. Eschi. ipse parmeno geminabit. i. duplicabit plagā sup. siue instaurabit denuo verbera nisi caues. i. nisi consulis z prouides tibi dando petita. San. cū geminasset parmeno: exclamat leno hei interiectio dolētis miseriā deest. o. i. o miseriā. i. sustineo sup. afflictionē miserabilē. Esch. non innuerā. i. non fecerā tibi signum parmeno z geminares sed geminasti verū tamē. s. sed tū potius pctō in futuro imperatiui. i. errato vt verberes eū non iussus q2 peccat seru⁹ plus imperato faciēs: qđ tū volebat eschinus: iō inquit potius pctō eū cedendo in istā partē. i. scdm hanc parte min quā n innuerim neq̄ iusserim: nam erant due partes vz iubere z non iubere innuere z non innuere: ideo dixit in istam partē potius pctō zc. O iam nūc I. i. abi. q. d. sero z post verbera vbi iam tardiatis incusatio est. pōt etiā sed non eque bene referri ad puellā quam iubeat introire vt eā cōmodi⁹ eripiat. San. quid hoc rei est. i. qualis est hec res vel quid hoc sibi vult o eschine ne. i. vtrū possides hic regnum. i. vtrum dn̄aris hoc z exerces tyrannidem hoc. i. ciuitate libera. s. athenarum in qua tyranni semper oppressi sunt. Eschi. Si possiderem hic regnū. i. rerum potirer: z oia meo regerentur arbitrio tu leno esses ornatus. i. tu beneficiū a me consequereris ex tuis virtutib⁹. i. scdm tuas virtutes: sed cū in te nulle sint sed vitia nō modo nō ornareris a me sed etiam p tuis flagitijs grauissimas penas lueres. Sān. qđ rei. i. que res est tibi mecū. i. qđ negotij mecū habes, vl qđ in me actiōis habes: aut qđ tibi debeo. Eschi. nihil rei inq̄ est mihi tecū. q. d. nihil tecum negotij hr̄e cupio: presertī cū in meū redūdaret dedecus. San. quid: mod⁹ interrogandi comicis familiaris. nostin. i. scis ne q̄ sim. i. qualis vir sim. Esch. non desidero nosse qualis sis. Sann. tetigi ne. i. vtrū tetigi ledendi gr̄a. quicq̄. i. aliquid tui i. ex tuo corpore. Lōge eīn interest si q̄s dicat tetigi aliquid tuū z tetigi aliquid tui. Nā prius significat me tetigisse aliquid qđ tuū erat vt librū vestimentū vel aliud sz tetigi aliquid tui significat me tetigisse aliquod ex membris corporis vel aliquam corporis tui particulam. Eschi. si attigisses. i. leniter tetigisses quod minus multo est q̄ si tetigisses ferres. i. portares: sustineres: patereris infortunium. i. infelicitatem pessimum successum: quasi dicat pessime tecum ageretur. San. responde qui. i. cur vel quomodo magis licet tibi habere meam puellam pro qua dedi argentum quā liceret mihi habere tuam si haberes: vel quia dixerat si attigisses dicit nunc. San. si mihi non licet attingere aliquid tui q̄ magis tibi licet non modo meā attingere: sed etiam habere. Eschinus. Melius erit tibi supple. lenoni non fecisse mihi hoc conuicium. i. hanc contumeliā hoc maledictū hoc improperium: hoc dedecus: hoc probrum seu opprobrium ante edes. i. ante domum puta in medio vico: qm̄ locus aggrauat conuiciū. Nam. i. sed sicut. nā qđ pro quod autem si perges. i. si perseuerabis persequeris esse molestus. i. fastidiosus tediosus. iam. i. statim abripiere. i. ab hoc loco rapieris intro. i. in interiorem domum: atq̄ operiere. i. obsuere cooperieris loris. i. scuticis funiculis de corio factis quib⁹ cedebantur mancipia vt conditionis reminiscerentur. Dicuntur autem mancipia quod manu capta sunt ab hostibus sed serui dicuntur quasi seruati cum eos iure belli liceret occidere. Atq̄ ergo operire loris. i. totus obrueris loris cum vapulabis. scz vsq̄ ad necem. idest interiectionē vsq̄. i. ad mortē. San. Minitaris quod sup. ego liber. idest non seruilis conditionis operiar loris quibus serui cedi solent. Eschi. Sic erit vt dico. s. quod loris vapulabis. San. o hominē impurum. i. improbum more antiquo. i. dico te esse hominem improbum: sed est exclamatio quam sic interpretor: vt satisfaciam aliquibus qui nisi videant vnde regimina dependeant vt eorum verbis vtar suo ipsorum animo morem gerere satisfacereve non possunt: quapropter cum professionis nostre officio videamus incumbere: vt quāplurimis satisfiat sic familiariter interpretandū duximus. Sed ad rem redeamus. Hiccine. i. vtrum homines aiunt. i. dicunt verum sup. libertatem. i. facultatem liberam agendi quodlibet esse equam. i. equalē parem omnibus incolis hic. i. athenis. q. d. vt video inter te z me nō videtur equa cū tu pulses ego vapulo tm̄ z meā possideas neq̄ mihi tui q̄cq̄ liceat attingere. Esch. O leno sannio si iā satis debacchat⁹ es. i. insaniuisti. desipuisti: a baccho dr̄ bacchor aris. inde debacchor cōpositū in quo de auget nō minuit. Iā audi si vis. San. ne. i. vtrū ego debacchatus sum. i. insaniui: seuiui verbis z verberib⁹ in te. i. cōtra te: an tu eschine debacchatus es. i. seuitiam exercuisti tanq̄ bacchans z furibundus in me. i. contra me. Eschi. mitte. i. omitte missa fac ista per contemptum dicit quasi inepta atq̄ redi ad rem. i. ad negotiū de quo agitur. San. quā rem amittam sup. cum rem ipsam. scilicet puellam abduxeris. nam res pecunia intelligitur: vel id pro quo pecunia danda est quo. i. ad quem locum redeam presertim cum domus mee fores effregeris. Eschin⁹. ne. i. vtrū: iam. i. nunc vis me dicere. i. q2 ego dicā id quod attinet ad te. idest tibi prodest z cōmodum est. San. cupio vt dicas qđ ad me attinet modo. i. dūmodo dicas sup. aliq̄d equi. i. est aliq̄d qđ non mō sit vtile: sed etiā iustū ac honestū. Esch. vah interiectio ridētis leno. i. puellarū redēptor ac venditor quasi nomē sacrilegiū est z iniustū leno: ergo nō vult me loqui iniqua. i. iniusta inhonesta. q. d. mirū est lenonē patrocinari iustitie hoc totum ironice pnunciandū est. Sā. Fateor q2 sum leno pnicies appositiue dictū. i. que sum destructio perditio cōmunis. i. publica lues adulescētiū iuue:

nū.⁊ sum inq̧ pestis.i.lues corruptio pestilētia adulescētib⁹ inq̧ perituris.i.perdēdis q̄ sequūtur viā perditionis ⁊ in=
teritus aie.tū.i.Quis sim leno tū nulla iniuria est orta.i.incepta tibi ⁊ nata a me.i.per me vel ex meo facto.Esch.Nam
hercle.i.p herculē etiā c̄ hoc qđ dixit te lenonē id restat.i.id qđ tu dixisti reliquū est vez te esse perniciē cōem adulescē
tiū ⁊ pestē perituris.San.queso.i.postulo.O eschine redi illud.i.reuertere ad illud ꝓpositū.quo.i.a quo negotio vel ꝓ=
posito tu cepisti.i.incepisti.Eschi.tu leno emisti illā puellā.xx.minis.i.xx.libris tm̄ argēti.i. tāta pecunia scz.xx. mine

ta iniuria.Eschi.nam hercle etiam id restat.San.illuc
queso redigo cepi eschine.Eschi. minis viginti tu illaz
emisti: que res tibi vertat male argenti tm̄ dabit̄. Sā.
q̄d si ego illā nolo vendere:coges me? Eschi. minime
San.nāq̧ id metui.Eschi.neq̧ venūdādā cēseo q̄ libe
ra est:nā ego illā liberali assero causa manu nunc vide
vtrū vis argētū accipere: an causam meditari tuā.De=
libera hoc(dum ego redeo)leno.San.proh. supreme
iuppiter minime miror q̄ insanire occipiūt ex iniuria
domo me eripuit verberauit:me inuito abdux i⁹ meam
ob male facta hec tātidē emptam postulat sibi tradier
homini misero plus q̄ngētos colaphos infregit mihi.
verū etenim qn̄ bn̄ ꝓmeruit fiat suū ius postulat age
iā cupio si mō argētū reddat:sz ego hoc ariolor postq̄
me dixero dare tāti: testis faciet ilico venūdedisse me
de argēto somniū mox cras redi. Id quoq̧ nūc possuz
ferre si modo reddat:q̄q̄ iniuriū est.Uerum id cogito
qđ res est qn̄ cum questū inceperis:⁊ accipiēda ⁊ mussi=
tanda iniuria adulescētiū est: sed nemo dabit hec fru=
stra.egomet mecum has rationes deputo.

dabit̄ tibi pro illa q̄ res.i.q̄ datio argēti male ver=
tat tibi.i. in tuū malū cedat seu in tuā cedat ⁊ cō
uertat̄ perniciē . Dixerūt veteres versūtū esse deū
q̄ reb⁹ ad opinata reuertētib⁹ preesset. Sepe aūt
male cedit:qđ bonū putatur hoc est male vertisse.
San.q̄d facies sup.vel dices si nolo vēdere tibi il
lam puellā quā tū iā eripuerat eschinus coges.i.
cōpelles me vēdere.s.eschi.minime.i.nō cogā te.
Nā lōge meli⁹ est mihi eā sine pecunijs h̄re.Sā.
peto sup.ita nāq̧ metui id.s. ne me cogeres vēde
re ⁊ est ironia cōtumax ⁊ ridicula.eschi.Neq̧ cē=
seo eā puellā esse venūdādā.i.vēdēdā.q̄.s. puella
est libera.i. nō seruilis cōditionis.nā ego assero.
i.vindico assenero:restituo illā in libertatem ma
nu mea.s.nā assertores seu vindices manu capie
bāt quā asserebāt in libertatē vel in seruitutem
quēadmodū fecit Marc⁹ Claudius Appij Clau=
di Cliēs q̄ asserere volēs i seruitutē filiā virginei
plebei viri iniecit manū in eā suā seruā ex serua
natā appellās: ita hic eschinus asserere volēs in
libertatē puellā iniecit in eā manū liberā eā esse
assenerās. Bene ergo inquit assero manu mea il
lam cā liberali.i. per cām cōtinētē actione liber=
tatis. Est enim cā liberalis cōtrouersia q̄ cōtinet
in se actionē libertatis.de qua lōge lateq̧ agitur
li.xj.pandectarū.ti.de cā liberali . Dicimus autē
assero te in libertatē vel in seruitutē.i.vindico si=
ue assenero siue restituo te in libertatē cū dicere=
ris falso seruus vel redigo te in seruitutē cū fal=
so te asseuerares liberū.In eodē titulo de cā libe=
ralijlegi hoc dicendi genus asseuerare te ex liber=
tate in ingenuitatem:pro asserere vel vindicare?
vt etiā dicere possumus asseuerare se ex seruitute
in libertatem.ab asserēdo dicunt̄ assertores sepi⁹
vindices libertatis q̄uis et forsitan dici possent
assertores seruitutis.q̄dni?cū asserere in seruitu=

tē ex libertate dicam⁹. Inde eiusmodi assertiōes.i.restitutiōes i libertatē aut seruitutē dicunt̄ vindicie arū.vel a vindi
cādo vel a vindicio vitelliorū seruo. q̄ vindicia.i.virga p̄toria prim⁹ libertate donat⁹ est.Inde dicunt̄ vindicie liberta
tis vel s̄m libertatē vindicie seruitutis vel scd̄m seruitutē.Inde index aliquis vt fecit appius claudius decernit dicit̄
proferre decernere vel dicere vindicias seruitutis vel scd̄m seruitutē ⁊ propinqui vt fecit virginius pater vna cū alijs
cognatis dicunt̄ postulare vt vindicie libertatis vel s̄m libertatē puelle agitate in cā liberali ꝓnuncientur . Sic ergo
astrue literā.Ego assero manu mea illā causa liberali.i.vel in cōtrouersia de libertate vel per causam liberalē intelligē
do per actionē libertatis quā cōtinet in se cā liberali.Nūc vide.i. cōsidera delibera vtrū vis accipere argētū.s. viginti
minas.an vis meditari.i.exercere:tutari:defendere causam tuā.i.tuā partē.i.tuū ius in hac cā liberali quā in te puto
intēdere.o leno delibera.i.mēte voluta.hoc.s.an vis accipere argētū an meditari cām dū.i.q̄din redeo.San. Proh.su=
preme. i.summe iuppiter exclamatio est irascētis ⁊ quasi iouē ꝓtestātis.q.d. o summe iuppiter te inuoco in auxilium
meū vel imploro opē tuā vel testor fidem tuam:vel aliquid tale. est autem exclamatio tragica in quā cū poeta incidit
personam insanientē introducit vt prius proh iuppiter tu homo redigis me ad insaniā ⁊ hic.i.nunc minime nō mi=
ror eos sup.qui occipiūt.i.incipiunt insanire.i.fieri insanos ex iniuria.i.post acceptam iniuriam.q. d. Mirabar prius
plerosq̧ insanos fieri per iniuriā:sed iam non miror postq̄ ego ipse per iniuriā quā sum passus insanire cōpellor: adeo
vt exclamē proh supreme iuppiter.Subdit iniurias quas accepit ab eschino.Ipse eschinus eripuit.i.extraxit per vim
me domo.i.e domo vel a domo mea.Dicimus autē eripio te malis cum datiuo ⁊ a malis cum ablt̄o ipse esch.vulnera
uit.i.sauciauit me abduxit.i.violenter arripuit meam puellam me inuito.i.contra meam vtilitatem. ipse esch.postu=
lat eam puellam emptam dari tantidem.i.viginti minis tradier paragoge.i.dari sibi vel postulat eam emptā dari si=
bi tantidē.i.pro eodē pretio quo empta est.Tantūdē dicitur in nominatiuo ⁊ actō et tantidem in genitiuo absq̧ casibus
alijs:⁊ postulat eam dari sibi tantidē ob.i.propter hoc male facta que in me exercuit. Donatus ait legi in ali quib⁹ co=
dicibus totidē.Ipse eschi.infregit.i.cū sonitu illisit inflixit incussit mihi homini misero.i.infelici ⁊ afflicto plus quin
gentos colaphos.i.plusq̄ quingentas alapas . Inde colaphiso as.i. alapis aliquem cedere.Dicimus autem elegan=
ter.Incussi vel infregi vel illisi aut inflixi illi colaphum pro eo quod dicunt dedit ei alapam.Iuue. Nos colaphum in=
cutimus lambent crustula seruo.Uerum.i.sed enim.i.certe quando.i.q: bene i.multuz promeruit.i.adiuuit ꝓfuit cui
contrarium est cōmeruit.Nam merere seu mereri et promerere seu promereri significat prestare beneficium:cōmere=
re autem vel commereri significat contrarium.Uerum ergo quia bene promeruit.i. quia multum meruit vt puellam
haberet.hoc dicit per ironiam fiat.i.habeat eam ipse postulat suum ius.i.suum meritum vel posset dici suū ius.i. suū
meritum postulat vt eam habeat et hoc etiam per ironiam est pronunciandum nisi velit intelligere eum adiuuisse
eum in eo quod repressit identidem parmenonem cedentem eum lenonem. Hec autem omnia leno volutat apud se
cogitabundus ⁊ varias rationes agitans . Age aduerbium hortantis seipsum iam.i. nunc cupio accipere argentum
vel cupio eum habere eam si modo.id est ea lege si reddat:id est restituat argentum quod pro ea dedi:sed ego ariolor:
id est diuino auguror:suspicor:opinor.Inde ariolatores vt inquit Festus dicuntur coniectores: id est diuini seu diui
natores.Ego itaq̧ ariolor:id est suspicor ⁊ diuino hoc quod sequitur postq̄.i.vbi dixero me dare puellam supple tāti

i. pro tanto pretio vez viginti minarꝝ. Ubi aduertet tãti poni in gtõ cũ verbo nõ tẽdẽte ad p̃tiũ saltẽ p̃rime q̃nisre: mote pretiũ aliquatenꝰ tẽdat. Ilico eschinꝰ faciet testes.i. capiet testes vt dici solet de vẽditione facta ꝛ tunc debebit pretiũ testes inq̃z faciet me vẽdidisse puellã de argẽto.i. q̃ztum ad argẽtũ reddẽdũ spectat somniũ erit sup.i. nihil erit tãdẽ nihil soluet. neq̃z inueniet quẽadmodũ cũ aliquis somniat se accepisse pecunias. Itãdẽ cũ expergiscit̃ nihil inue: nit in manibus suis. Mor.i. statim dicet mihi q̃rẽti pecunias hec verba redi.i. reuertere cras: ꝛ ita ꝑcrastinabit de die in dié: q̃z.i. etiam possum ferre.i. tolerare id.s. redi cras. si modo reddat argentũ debitũ: q̃ꝫ q̃z.i. q̃ꝫ uis id sup. est iniuriũ.i. q̃ꝫ q̃z ita differre solutionẽ est inferre iniuriã ꝛ vexare suũ creditorẽ tot accessi= bus ꝛ reditibus. Uel vt ait Dona. q̃ꝫ q̃z iniurium est.i. molestũ ꝛ ab iniuria ꝑfectũ cogi vendere ꝙ nolis vexꝝ.i. sꝫ cogito id qꝺ res est.i. id qꝺ est verũ: qñ.i. postq̃z acceperis.i. inceperis questũ facere.i. querere sit lucella ꝑ lenoniã artẽ iniuria.i. mole= stia adulescẽtiũ est accipiẽda.i. sustinẽda: patien da tollerãda ꝛ musitãda.i. ꝯsiderãda cũ silẽtio et in aĩo reputãda ac per hoc perferenda. Musitare enĩ ꝓprie a musare est frequentatiuũ significatq̃z dissimulãdi cã tacere. dictũ vel a mutuo vel ab m que lr̃a est nimiũ pressevocis ac pene nulliꝰ: adeo vt sola oĩm cũ inter vocales inciderit atterat̃ atq̃z subsidat. Uer. Musat rex ipse latinꝰ.i. tacet causa dissimulãdi. Deinde redit ad se inquiẽs: sꝫ nemo dabit iniuriã.s. irã vt nõ erit op' musitare ꝛ ideo frustra.i. incassum deputo.i. cogito voluto mecũ. i. apud me: ꝛ in aĩo meo has rõnes.i. hos faciẽdi modos de q̃bus dictũ est vtputa de inferẽda iniu ria: vt de nõ soluẽdo debito. ¶ Ascensius.

Am hercle etiam id restat sic intelligo. Nã hercle id scꝫ intulisse mihi iniuriã restat.i. reliquũ est qꝺ nõ fecistis. factu rus tñ es. Nouissimam aũt oĩm sñiam sic intelligo. Sed nemo dabit hec.i. tm̃ quãti emi puellã: et ita frustra deputo mecũ has rationes quibus iudico sufferẽdas esse iniurias illatas postq̃z pecuniam habuero debitam.

Ace egomet cõueniã ꝛc. In hac scena duorꝝ neq̃z hoĩm spectari põt quedã ca ptio dolosa. pariterq̃z auarorꝝ vita atti gitur q̇ sepe in dãnũ ipsiꝰ auaritie ra= tionibus ruunt. Sy. syrus seruꝰ primo alloquit̃ ctesiphonẽ: deĩde cõuertit sermonem ad Sãnionẽ ꝛ qꝛ ctesipho maxime sollicitus erat ob metũ patris: ideo dicit illi seruꝰ tace.i. noli quere las ꝑducere sꝫ potius eas siste. egomet cõueniaꝫ. i. alloquar ipsum lenonẽ. Iã.i. statim faxo.i. faciã: reperitur etiã faximꝰ ꝑ fecerim. Faciã ergo ꝙ sup ple accipiat pecunias ꝛ sit contẽtus neq̃z cõque= rat̃ cupide.i. libenter atq̃z etiã faciã qꝺ dicat be= ne actũ esse secum.i. bene sibi contigisse ꝛ se esse felicissimũ ꝛ fortunatissimũ in hoc negotio. Dei= de nacta oportunitate aggreditur lenonem. Sã. quid istuc est.i. sibi vult: ꝙ audio te concertasse.i. contendisse: cũ hero.i. dño. ꝛ quidẽ vsq̃z eo vt ad manus sit peruentum nescio q̇d.i. nescio propter quam cãm. San. nunq̃z vidi certationem cõparatam.i. concitatam cõmotã contractam ini: quius.i. iniustius. certatio est actus contentioq̃z: certantiũ: sed certamen est res ipsa de qua certatur: interdum, tñ dili= gens lector certamẽ ꝓ certatione inueniet. Nunq̃z inq̃z vidi certationẽ comparatã iniquius q̃z hec certatio q̇ fuit ho= die inter nos ambo.i. ego ꝛ ipse eschinus defessi sumus.i. defatigati. ego defessus sum sup. vapulando in passiua signi ficatione.i. dum verberarer ille eschinus defessus est verberando vsq̃z.i. diu multũ vel assidue ꝛ est aduerbium. Syrus tua culpa fuit sup. que effecit vt ita vapulares vel id factũ est tua culpa in ablatiuo.i. per tuã culpam. Sãnio. Quid agerẽ.i. agere possem Sy. oportuit more gestũ ꝑ gerere.i. oportuit morem gerere seu obtẽperari adulescẽti Eschino. San. q̇.i. quomodo potui melius morẽ gerere qui prebui.i. obtuli os.i. facieꝫ percutiẽdã.s. hodie vsq̃z.i. assidue. Hodie hic non tp̃s significat: sed iracũdã eloquentiam ac stomachũ. Uer. Nunq̃z hodie oẽs moriemur inulti. Sy. age hic cor= ripientis est aduerbium scis q̇d loquar.i. interdũ maximũ est lucrũ negligere pecuniã in loco.i. vbi oportunitas po= stulat. Locus enĩ sepe poni inuenit̃ pro oportunitate seu occasione. q.d. interdũ cõmodum est pecuniam negligere: sꝫ non semper vt in hac parte. San. hui interiectio ridentis est quasi leno rideat dicta serui ꝛ contẽnat. Syr. si nũc cõce= sisses paululũ de tuo iure.i. si paululũ tuum ius pretermisisses ꝛ tuum ius dicit Dona. hic tuam lenoniã duritiaꝫ: vel sic intellige. Sy. paululũ non habuisses rõnem tui iuris qꝺ nõ est vẽdere tuã rem si nolis. ita ꝙ fortunã p̃sentẽ esses secutus capiendo pecunias ab adulescente ꝛ illi morem gerendo. Dici aũt sepenumero solet. Interdũ necesse de suo iure concedere.i. quasi suum ius relinquere ꝛ sequi fortunã presentem que offertur: vt hic ita non sit semper sequẽdꝰ iuris rigor: sed interdũ ab eo declinandũ atq̃z deflectendũ. dici etiã solet vulgo multũ de suo iure dimisit ire: vbi esset dicendũ multũ de suo iure concessit. Sed ad tenorem textus redeamus: atq̃z si morigeratus esses.i. morẽ gessisses ob= temperasses adulescenti eschino. Morigeror aris. deponẽs ꝛ morem gerere idẽ significant si hec fecisses metuisti o tu homo stultissime hominũ. ne.i. ꝙ istud argentum.s. qꝺ potuisses habere si paululum de tuo iure concessisses non fe= neraret tibi.i. non afferret non pareret tibi fenus.i. lucrũ. Nã vt ait Donatus. aliquid dr̃ feneratũ qꝺ cum lucro red=

Syrus seruus. Sannio.

¶ Hic duorum inter se nequam hominum spectanda quedam vel cissim et dolosa captio continetur. Etiam in hac scena exemplũ spe= ctatur vite auarorum qui sepe in damnum ipsius cupiditatis sua= met rationibus ruunt.

Ace egomet cõueniã ip̃m cupide accipiat iam faxo atq̃z etiã bñ vt dicat secũ esse actum. quid istud samnio est ꝙ te audio nescio quid cõcertasse cũ hero? Sãnio. Nunq̃z vidi ini= quius certationẽ cõparatã quã hec q̇ hodie inter nos fuit ego vapulando: hic verberando vsq̃z ambo defessi sumus. Syr. tua culpa. San. quid agerem. Syr. adule= scenti morem gestum oportuit. Sã. qui potui melius: qui hodie vsq̃z os prebui. Syrus. age: scis quid loquar pecuniam in loco negligere maximum interdũ est lu= crum. San. hui. Sy. meruisti. si huic de iure tuo cõce= sisses paululum atq̃z adulescenti esses morigeratꝰ ho= minũ hõ stultissime: ne nõ tibi istuc feneraret. Sãnio. ego spem pretio non emo. Syrus. nunquã rem facies abi nescis inescare homines sannio. Sãnio. credo istuc melius esse verũ ego nunq̃z adeo astutꝰ fui: quin quic= quid possem mallem auferre potius in presentia. Sy. age noui tuum animum quasi iam vsquam tibi sint viginti mine dũ huic obsequare. Preterea aũt te aiũt proficisci cyprum. Sannio. hem. Syrus. coemisse hinc que illuc veheres: multa nauim conductam hic scio animus tibi pendet: vbi illuc spero redieris tum hoc ages. Sannio. Nusquam pedem perij hercle: hac illi

ditum est atꝫ multiplicatū. Interdū tamen fenerare actiuū ⁊ fenerari deponens significant dare alicui pecunias ad vsurā .i. que ab accipiente cum lucro reddatur ⁊ multiplicentur. Propter ea feneror aris. interdū est passiuū ⁊ fenero: interdū significat accipere ad vsurā vt si ita dicam. Ego a ioanne sum feneratus pecunias qui multis alijs fenerat pecunias inꝙ. Itaꝫ talis est sensus tu tua auaritia ductus noluisti capere pecunias tibi tunc oblatas ⁊ ita nunc occasione calua in damnū incidisti ⁊ hoc fecisti metuēs ꝙ ea pecunia nō afferret tibi lucrū quēadmodū tibi quotidie attulisset ipsa puella questū faciēdo tibi. San. ego nō emo spē .i. expectationē futuri boni vel lucri precio .s. negligēdo pecuniam quā habere presentem possim cōtra dictū serui qui dixerat interdum esse cōmodū in loco pecuniā negligere spe vcȝ futuri boni. Sy. nunꝗ facies rem .i. nūꝗ accumulabis diuitias nunꝗ augebis rem familiarē seu substātiā seu nūꝗ cōgregabis peculiū pingue. vel nūꝗ cōgregabis pecunias aut lucrū non facies ⁊ vtilitatem seu cōmodū. nam ⁊ litē meretricis negotiū et lucrū ⁊ cōmodū et patrimoniū ⁊ omnē pecuniā nominari rem animaduerti ex scripturis potest. O sannio abi .i. discede a tua professione sordida ꝗ nescis exercere nescis inescare .i. arte et astutia fallere seu decipere ⁊ irretire hoies: tractū est autē ab aucupibus qui per escas effusas in terra aues capiūt. ideo dicitur. Auceps aues inescauit. id est sparsit escas vt illic cōsidant aues rheticulisꝫ irretiantur. San. credo istud qđ dicis esse meli⁹ .i. esse cōmodius ⁊ aptius. Uerū .i. sed ego nūꝗ fui adeo id est ita astutus .i. callidus cautus. quin .i. ꝙ non mallē potius: eligētis hic; est auferre .i. arripere in ꝑsentia .i. sine dilatione ꝗ in futuro quicquid .i. omne qđ possem offerre. seu celeriter arripere: vel quicquid possem .i. quācunꝫ rem possem facere: sed superior snīa melior. Sy. Age: hic verbū est. et significat dic pōt forsitā nō inepte dici aduerbiū hortātis. Nam hic hortatur lenonem: vt attēdat ad verba sua ⁊ ea exaudiat ac persuadenti consentiat. Noui tuū animū liberalem .s. qui sup. contēnas argentū pro puella arrepta. quasi .i. tāꝗ iam viginti mine .i. viginti libre sint tibi .i. quasi iam habeas viginti minas constitutas et assignatas. vsꝗ .i. in aliquo loco .q.d. noui tuum animū sic liberalem ꝙ nō curas istas viginti minas repetere ab Eschino aut Ctesiphone. sed iam earum estimationē tibi constitueris ⁊ assignaueris in alijs mercibus in quibus sis recuperaturus istas minas perditas. dum .i. dūmodo obsequaris .i. impendas obsequium ⁊ facias vt dicunt placitum inepte tamē huic. scȝ adulescenti autē .i. sed preterea .i. insuper preterea predicta aiunt homines scȝ hoc est fertur dicitur rumor est te proficisci .i. quasi iam arripuisse iter cyprum .i. in illam insulā veneri consecratam .q.d. vis illuc ducere puellas hinc emptas quibus illic questū facias vbi venus colitur .i. libido exercetur: propterea ars illic lenonia locū habet: vel etiā proficisci dicitur potissimū in cyprum qđ mercatus in ea vigeat ⁊ negotiatio exerceatur. San. hem interiectio indignātis ⁊ stomachātis ob inuentionem istam. Sy. prosequitur qđ inceperat syrus quo loquēte dixerat leno hem. Aiunt inꝙ te coemisse .i. emisse cōparasse hinc .i. ex athenis multa sup. mercimonia seu venalia que veheres hāc illinc .i. in cyprum bene aūt dixit veheres quia vehūtur proprie que nō portantur. vnde vectores. Aiunt etiā nauim conductā .i. retentā pro pretio promisso qua tua sis vecturus: scio .i. noui hoc .i. hāc rem: vel hūc locū .s. cyprū vt interpretatur Dona. vel dic scio ꝙ sup. anim⁹ pendet tibi .i. ꝙ animus est iam totus pronus: propēsus ⁊ inclinatus ad eum locū cyprū adeundū ac ꝓpterea iam nūc curret repetere istas minas. ⁊ aliqui codices habēt hic quasi iam in eo loco esset eius animus per cogitationē vbi .i. quādo vel postꝗ redieris illinc ex cypro vt sup. spero .i. credo ⁊ opto: tum .i. tūc ages hoc .i. exiges debitū. Nam hoc agere dicimus eum, qui instat negotio suo. San. Nusꝗ pedē moueo sup. vel profero hoc est nusꝗ non solū non vado sed nec moueo pedem quidem. qđ minus est ꝗ ire. Hercle perij .i. ꝑditus sum: illi adulescētes inceperūt hoc .i. consiliū inierunt a me eripiēdi puellam meam hac spe scȝ quia sperauerūt me profecturū cyprū. Sy. hoc dixit syrus. ꝗdiu exclamabat leno ⁊ dicit summisse vt non audiatur. Leno timet inieci .i. immisi: incussi scrupulū .i. molestiā sollicitudinē ⁊ asperitatē hoi .s. lenoni. Scrupus inde scrupulus dicitur lapillus breuis ⁊ asper latēs in calceo ingerēsꝫ molestiā ⁊ sollicitudinē sua asperitate. de eo satis prius dictū est. San. O scelera exclamatio admiror sup. scelera horū hominū. Uide .i. cōsidera illud qđ sequitur vt .i. qualiter Eschinus vel res ipsa quā subdit. scȝ qđ res suas iam habet coemptas oppressit .i. lesit me in ipso articulo .i. in ipso vt ita dicā puncto quo mihi ad mercatū erat eundū cum plures .i. multe mulieres sunt empte. ⁊ itē .i. similiter alia sunt coempta que porto hinc .i. ex athenis cyprū. Nisi venio .i. vado eo. Nam eo pro venio ⁊ ediuerso sepe poni inueni tur. nisi venio eo .i. cyprū. Est eñ hic eo aduerbiū ad locū ad mercatū .i. ad venūdandas merces meas. Mercatus autē quarte inflexionis significat ⁊ locū mercature exercēde destinatū. Item mercatus significat tēpus in quo hoies in aliqua loca cōfluunt ad negotiandū ⁊ mercaturā exercendā. Itaꝫ elegāter dicimus vado ad mercatū in hispaniā vbi dicunt vado in mercaturā. Nisi ergo vado eo ad mercatū damnū maximū est: mihi. scȝ .i. multū dānifacio nō cūdo nūc si omittā hoc negotiū .s. cum Eschino agam actū .i. nihil agam prouerbiū est. nam qđ in te semel iudicatū fuerit id rescindi ⁊ iterū agi seu retractari nō pōt. vbi .i. postꝗ rediero illinc .i. ex cypro nihil est .i. nulla est reliqua spes res .i. totū negotium de hac oppressione refrixerit .i. iam desierit esse recens iam deferbuerit iam nō erit noua sed iam obsoleta ⁊ reiecta diceturꝫ mihi sup. a iudicibus nūc demū .i. tandē sero post tēpus venis ad agendū de re iam sopita: cur passus es tādiu te opprimi nec intēderis actionē: seu cur fuisti negligēs ⁊ remissus ac nimis patiēs qui iniuriā hucusꝫ in corde portaueris. Ubi eras cum tēpus erat agēdi. vt .i. ita quā satius erit .i. melius erit perdere pretiū puelle, quā aut manere hic tādiu .i. tāto tēpore quo nō nauigo aut ꝑsequi ius meū in indicio. tum .i. tunc cum rediero. Sy. syrus. fingit se non intellexisse omnia ista que locutus est leno, illiꝫ aliud ꝓponit ne .i. vtrū iam enumerasti .i. computasti id qđ putes

spe inceperunt. Syrus. timet inieci scrupulum homini. Sannio. o scelera: illud vide vt in ipso articulo oppressit. empte mulieres cōplures: ⁊ item hinc alia que porto cyprum nisi eo ad mercatum venio: damnum est maximū. Nūc si hoc omittam: actum agam: vbi illinc rediero: nihil est: refrixerit res: nunc demum venis cur passus? vbi eras: vt sit satius perdere ꝗ aut hic nunc manere tādiu: aut tum persequi. Syrus iam ne enumerasti id quod ad te rediturum putes. Sannio hoccine illo dignū est: hoccine incipere Eschinum per oppressionem vt hāc mihi eripere postulet? Syrus. Labascit. vnum hoc habeo. vide si satis placet (potius ꝗ venias in periculum sannio) serues ne hanc perdas totum diuiduum face. minas decē corradet alicunde. Sannio. hei mihi. etiam de sorte nunc venio in dubium miser. pudet nihil omnes dētes labefecit mihi preterea colaphis tuber est totum caput etiam insuper defraudat. nusꝗ habeo. Syrus. vt lubet nunquid vis qn abeam. Sannio. immo hercle hoc q̄so scire vt ut hec sunt facta:

redditurum ad te scʒ pretium puelle qd tibi redibit qm̃ prius a tua bursa est profectũ eam emisti. San.ne.i.vtrum hoc scʒ quod sequitur est dignũ illo Eschino.q.d.nõ decet iuuenẽ ingenuum in hec mala prorumpere.hoccine.i.vtrũ decet sup.Eschinum iuuenẽ ingenuum incipere hoc.i.in sua iuuẽtute incipere male facere.q.d.non decet deinde subdit.qꝫ cum dedecet videlʒ vt postulet eschinus.i. velit aut speret aut spectet eripere.i.auferre abducere mihi hanc.i. meam puellam per oppressionẽ.i.per lesionem ⁊ offensionẽ ⁊ per impetum ac violentiã opprimẽdo me emptorẽ.Syrus.dicit seruus hoc verbũ apud se indicãs illud lenonem iam remitti neqꝫ ita esse instantẽ vt prius leno labascit.i.animus cadit vt ciceronianis verbis vtar ita qꝫ eius animus inclinatur ⁊ corruit habeo dicere sup.vel qd dicam hoc vnũ.i.hoc tantũ.vide.i. considera delibera si satis placet ne.i.vtrũ serues: id est velis seruare ⁊ recuperare seu cõseruare. an perdas totũ.i.⁊ puellam ⁊ pretium potius ꝙ venias in periculum.face pro fac diuiduum.i.fac diuisionem hoc est diuide.⁊ declinatur hoc diuiduũ dui.habemus etiã diuiduus a.um.dimidium autem dicitur a dimensione.diuide ergo illas viginti minas per medium ipse Eschinus non habẽs pecunias de se corradet.i. difficulter contrahet cõparabit abducet auellet extorquebit eximet abstrahet alicũde: id ab alio loco:vel ab alia occasione decẽ minas que sunt pro parte media.Abradere significat per vim auferre.San.hei mihi.i. dolore afficior. etiam nũc ego miser venio in dubiũ: id est in periculum de sorte.i. ꝙtum ad sortem:id est summã principalem qua empta est puella videlicet viginti minarũ:sors enim est summa cui extrinsecus acquiritur fenus:ait Dona. nihil pudet eũm sup. vel nihil.i.nõ vel nequaꝙ pudet reũ malefacere.scʒ Eschinũ.q.d.nullatenus erubescit male agere. Labefecit.i.labare:hoc est ruere fecit et decidere ac fregit mihi omnes dẽtes.preterea: id est insuper totũ caput meũ est tanꝙ sup. tuber.i. tanꝙ illud genus cibi nascẽtis intra terrã quod rustici truffam vocant. Est autẽ tuber vt ait Dona.genus cibi collectum ex tumentibus ⁊ quasi pregnantibus arenis. Nunc ergo dicit totum caput meũ est ita tumens ⁊ inflatum vt tuber: colaphis.i.per alapas.q.d. ex frequẽtia colaphorũ totum meũ caput est turgidũ ⁊ inflatum etiã insuper.i.preter predicta defraudat.i. detrahit deterit per fraudẽ deducit de pretio a me dato ꝓ puella ac ꝓpterea nusꝙ habeo.i.nõ proficiscor in aliquẽ locum ad mercatũ sed agam aduersus Eschinũ. Sy. vt lubet.i. quẽadmodũ vis facito tuo ipsius arbitrio relinquo.q.d.nõ curo.deinde fingẽs velle discedere inquit nũquid vis.i. nunquid vis aliquid aliud a me scire vel mihi dicere:quin.i.quinimmo abeam.i.discedã postꝙ interrogauit nũquid vellet statim subdit:⁊ quasi corrigẽdo se inquiẽs melius esse vt discedat.Dona.dicit ibi capi quin pro quare:⁊ tũc esset sensus quare discedã. San.immo.i.sed hercle queso hoc qd sequitur.O syre vtut.i.vtcunqꝫ.i.qualitercũqꝫ seu quoquõ hec facta sunt ab eschino.q.d.dimissis omnibus offensis meũ.i.res mea hoc est vel puella vel pretiũ reddatur mihi potiꝰ ꝙ sequar lites.i.potius ꝙ litigemus ⁊ agam in eschinũ saltẽ.q.d. salutẽ hec particula nata est a captiuis que ceteris rebus disparatis ad minus.vt dici solet:salutẽ hec petũt saltẽ inꝙ reddatur mihi tm̃ ꝙti.i.ꝙto pretio empta est.s.puella. Syre scio nõ esse vsum antehac.i. ante hoc tẽpus mea amicitia si hoc feceris dices me esse memorẽ recordãdo bñficiũ ⁊ gratũ repẽdẽdo seu gratias referẽdo.nam memor est qui apud se meminit.gratus qui vicẽ reddit seu vices repẽdit.multi aũt sunt memores:ingrati tñ.Sy.faciã sedulo.i.laborabo vehemẽter instãter de industria sine dolo vt tibi tuũ reddatur sed video Ctesiphonẽ preparatio ad aliã scenã est.deinde lentius ⁊ summisse subdit ipse letus est de amica.i.propter amicã qua potitus est.San.quia leno videbat in alio occupatũ. Syrũ timuit ne nõ intellexisset qd eum rogauerat ⁊ ideo eũ interrogat quid nam sit illud qd rogauerit.vt faciat periculũ teneat syrus memoria necne. Quid est sup.qd oro te.nam oro regit duos actõs.i.quid est qd te facere velim.Sy.mane siste verba desine loqui tace expecta habeas patientiam paulisper.i.aliquãdiu:nam parũper paulisper aliquãtisper dũtaxat dicũtur de tpe sitr ⁊ quãtisper qd est tãdiu.

potius quod lites sequar: meum mihi reddatur. saltẽ quãti empta est syre. scio te nõ esse vsum ante hac amicitia mea memorem me dices esse ⁊ gratum. Sy. sedulo faciam sed Ctesiphonem video letus est de amica. San. Quid quod te oro? Sy. paulisper mane.

Ctesipho adulescens. Syrus seruus.

In hac scena Eschini cõmendatio a fratre Ctesiphone facta cõtinetur.exinde gratiarum actio:ingensqꝫ laudatio de beneficio quo cum Eschinus afficit.s.eripiendo illi amicam:eiusqꝫ causa subeundo fame sue periculum.

Abs quiuis homine beneficium: cum opus est:accipere gaudeas: verũ enimuero id demum iuuat. sic quem equum est benefacere is benefacit. O frater frater quid ego nunc te laudem? satis certe scio nunꝙ ita magnifice quicꝙ dicam: id virtus quin superet tua. atqꝫ vnam hãc rem me habere preter alios precipuã arbitror fratrẽ hominem neminẽ esse primatum artium magis principem. Syrus. O ctesipho. Ctesipho. O syre. Eschinꝰ vbi est? Syrus. ellum te expectat domi. Ctesipho. Hem. Syrus quid est. Ctesipho. illius opera syre nũc viuo festiuum caput. qui omnia sibi post putarit esse pro meo cõmodo maledictum famam meum amorem ⁊ peccatum in se transtulit. Nihil pote supra. Sed quidnam fores crepuit. Syrus. Mane mane ipse exit foras.

Ascẽsius. Illud credo istud melius esse ⁊c. Sannio dicit irridẽdo sniam syri dicẽs. Ego credo illud qd dicis concedere de iure suo ⁊ differre solutionẽ esse melius ad inescandũ homines ⁊ ad multũ lucrandũ verũ ego nũꝙ fui ita astutus astutia.videlʒ quam sy.intẽdebat cum se multo sagacius sentire putet.quin.i. quod non mallẽ potius in presentia auferre quicquid possem quam expectare spe maioris lucri vt faciunt inescatores. Illud quod textus habet minas decem corradet alicunde.i.ab aliquo melius puto quam aliunde.

Abs quiuis ⁊c. Hic continetur Eschini cõmẽdatio a fratre Ctesiphone facta ⁊ veluti gratiarum actio pro eo bñficio quo eschinus eum affecit ⁊ eripiẽdo illi amicam ⁊ causa eius subeundo fame periculũ. Ctesipho loquitur primo hec secum reminiscẽs bñficiorum ⁊ beneuolẽtie fratris ⁊ eius affectionem in se laudans gaudeas scda persona pro tertia quasi gaudeatur impersonaliter diceretur vel si gaudeas.i. gaudeat aliqs.q.d. fateor gaudiũ est:accipere bñficiũ.i.qd dicũt placitũ recipere abs quiuis.i. abs quolibet homine. nam quis hic est abltũs singularis: quis cm̃ facit a quo vel a qui in abltõ: vt oibus liquet:cum.i.qñ opus est.i.cũ egetur bñficio alieno.verũ enimuero.i.sed certe id.s.bñficiũ accipere cũ opus est demũ.i.solũ:iuuat.i. non solũ affert gaudiũ : sed etiã delectationẽ qd nõ facit id qd prius dictũ est:vcʒ abs quiuis homine bñficiũ accipere cum opus est si is bñfacit quem

equũ est.i.decet benefacere:vtputa fratre.O frater prius est vocãtis:posterius est laudis quid.i.cur ego nunc laudẽ te satis certe scio ꝙ sup.n ũq̃ꝫ dicam quicq̃ꝫ.i.aliquid.ita magnifice.i.ita sublimi ⁊ graui stilo:quin.i. ꝙ tua virtus nõ superet.i.nõ excedat id .s.qd dixero magnifice itaq̃ꝫ.i.ideo vel sint duo verba.i.⁊ ita arbitror.i. puto me habere hãc vnam rem precipuã p̃ter alios.i.vltra ceteros vcꝫ neminẽ hominẽ.i. nullum hominẽ fratrẽ.i.qui sit frater esse magis alicui sup.q̃ꝫ mihi principẽ appositiue dictũ.i.qui sit princeps primarũ artium.i.optimarum virtutũ:vtputa qui magis colat pietatẽ fraternã. primus enĩ significat aliquãdo optimus vt primus danaũ pro optimus vt interpretatur Pris.Item artes sepe a Cicerone ponuntur pro virtutibus. Syrus offert se nũc Ctesipho ni.o Ctesipho. hoc vocãtis est ⁊ incitãtis ad se respiciendũ.Ctesi.O Syre.vsus est eodẽ genere dicẽdi quasi oblitus quid dixisset. Sy.adeo erat gaudio elatus:⁊ hoc dictũ est vultu hilari et gratulabundo ob aduentum eius vbi est eschinus. Sy. ellum.i.ecce illic eũ expectat te domi.Ctesi.Hem. hic est aduerbiũ letantis. Sy.quid est propter qd gaudes.Ctesi.O Syre petis quid sit: nũc viuo cũ prius languerẽ nõ habita ea q̃ꝫ deperibã opera.i. industria labore operatione illius Eschini.O caput festiuũ.i.lepidũ iucundũ elegãs aptũ cui⁹ cõtrariũ est ridiculũ caput vbi ponitur pars pro.toto.i.o Eschinũ festiuũ.i.dico eschinũ lepidũ iucũdũ q̇ putarit oĩa incõmoda esse sibi postponẽda.i. contẽnẽda a se. que aũt sint incõmoda subdit vcꝫ putauit cõtẽnenda maledicta.i.cõtumelias cõuitia ꝓbra:improperia famã.i.malũ nomẽ pro meo cõmodo.i. cõparatione mei cõmodi transtulit in se.i.ascripsit sibi meum amorẽ ⁊ peccatũ de rapiẽda puella:nihil pote.i.non possibile erat sup.facere aliq̇d supra.i. vltra q̃ꝫ fecit. Persi. qui pote vis dicam pote dixit pro possibile. Alij habent nihil supra potest: tunc est sensus. nihil vltra possunt fieri vel ab aliquo postulari:sed quidnam est sup. fores in nominatiuo singulari.i. ostiũ ianua crepuit: id est resonauit quod signum est ipsam patefieri vnde decrepiti dicti sunt clamorosi senes. Sy. mane mane gaudentis est hoc dictum non iubentis expectare. ¶Ascensius.

Ubi fratrẽ hominẽ ⁊c.textus quem cum cõmẽtario hoc offendi habuerat homini:sed iuxta mentẽ Donati ⁊etiã cõmẽtatoris feci hominẽ.ordo autẽ satis argute collecti est a Guidone nostro.Uerum Donatus vt est acri vir ingenio contexte atq̃ꝫ continue legẽdum cẽset:⁊ tanq̃ꝫ ex languẽti adulescẽtis rustici animo orationẽ esse prolatam. Si autẽ relatiuũ subaudire velimus:vt sepe in Uerg. primo eneid. vrbs antiqua fuit tyrij tenuere coloni.subaudi q̃ꝫ.⁊ in eodẽ. Est in secessu lõgo locus insula portum efficit obiectu laterum.Est rursus eodem.Est locus hesperiam ⁊c.subaudi q̃ꝫ.Si inq̃ꝫ si hoc loco subaudiatur relatiuũ quo ordo est. Arbitror me.habere hãc rem precipuã fratrẽ scꝫ quo neminẽ.i.nullũ hoiem arbitror magis principẽ primarũ artiũ.sed Donato suffragor.

Eschinus. Sannio. Ctesipho. Syrus.

¶Hic fratrum admirabile continetur colloquium persolutio lenonis per Syrum datis pecunijs. Deinde parasitica de scena parãda et obsonio conclusio.

Ubi est ille sacrilegus. Sannio. Men querit nunquidnam affert. occidi nihil video. Eschinus. Ehem oportune teipsum querito. quid fit. O Ctesipho in tuto est omnis res omitte vero hanc tristitiam tuã. Ctesipho. ego illã facile vero omitto qui q̇dem te habeam fratrem. O mi Eschine:o mi germane ah vereor coram in os te laudare amplius: ne assentãdi magis q̃ꝫ ꝙ habeam gratum facere existimes. Eschi. Age inepte:quasi nũc norimus nos inter nos o Ctesi. Sed hoc mihi dolet nos pene sero scisse:⁊ in eum locũ redisse vt si omnes cuperent:nihil possent auxiliarier. Ctesi. Pudebat. Eschin⁹. Aha stultitia est istec:nõ pudor. Tam ob paruulã rem bene ex patria? turpe dictu. Deos queso vt istec prohibeant. Ctesi. Peccaui. Eschinus. quid ait tandẽ nobis. Sannio? Syrus. iam mitis est. Eschinus. Ego ad forũ ibo. vt hunc absoluã:tu intro ad illam Ctesipho. San. Syre insta. Syr. eamus namq̃ꝫ hic properat in cyprũ. San. ne tam cito quidẽ quãuis etiam maneo ociosus hic. Syrus. Reddetur.ne time. Sãnio. at vt omne reddat. Syrus. Omne reddet:tace mõ:ac sequere hac. Sãnio. sequor. Ctesipho. heus heus. Syre. ehem quid est? Cte=

Ubi est ⁊c. Hic cõtinetur fratrũ duorũ colloquiũ lenonis solutio per Syrũ redditis pecunijs. Eschin⁹. vbi est ille sacrilegus. i.ille nefarius leno. San. putat leno se queri vt pecuniã accipiat vt erat auarissimus:men.i. vtrũ querit me ⁊ nõ q̃rit pro me vt literatores aliq̇ putant:nunquidnã.i.nõne aliq̇d affert.i.offert qd sim habitur⁹. deinde vbi aspexi diligẽter subdit:occidi.i.perij nihil video eũ afferre vt pecuniã mihi reddat. Eschi. ehem interiectio hic repẽtine rei ostẽsiua:oportune.i.tẽpestiue aduenisti sup. q̃rito teipsum ⁊ non q̃rito pro te.O ctesipho q̇d fit.i.quid agitur hoc additũ est p̃ter naturã q̃stionis:omnis res.i.totũ negotiũ ⁊ de amica:⁊ de lenonis iurgio ⁊ de suspitione patris est in tuto.i.extra periculum:vero hic particula corripiẽtis est omitte tuã tristitiam. Ctesi. Ego vero facile omitto illã tristitiã qui scꝫ ego quidẽ.i.certe habeã te fratrẽ.q.d.ita mihi ꝓpitiũ cui morẽ debeo gerere.O mi eschine.o mi germane.i.frater vterine.ah interiectio dolẽtis se nõ audere prorũpere in eius laudes:vereor laudare te amplius.i.vlteri⁹ in os.i.apud te in ꝯspectu tuo ante faciẽ tuã:corã.i.in p̄sentia tot auditorꝫ:vel corã.i. p̄sentialiter vt sic dicã non per epistolã.ne existimes.i.iudices me facere.i.te laudare magis cã sup. assentandi.i.adulandi blandiẽdi q̃ꝫ ꝙ habeã gratũ bñficiũ a te mihi impẽsum.s. Eschi. O inepte nõ est iniuria:q̃ꝫ est maior frater age:vel hortantis est aduerbiũ ⁊ deterrẽtis ab illa opinione non audẽdi laudare eũ:vel sit verbũ.q.d.dic qd velis qm̃ nõ sum id putaturus qd existimas ⁊ times quasi nũc.i.nunc primũ adhuc norimus.i.cognouerim⁹ nos inter nos.i. mutuo inuicẽ: hoc est:times ne putẽt te assentari:quasi nũc primũ venerimus in cognitionẽ alter alterius.sed hoc qd sequit̃ dolet mihi.i.ꝓpter id qd seq̇tur doleo ⁊ indigne fero nos scisse de tuo amore.pene.i.fere sero.i.post tp̃s quo scire debebam⁹:⁊ dolet mihi inq̃ꝫ nos vel rẽ seu negotiũ pene.i.fere redijsse ꝑ peruenisse in eũ locũ.i.in eũ statũ:vt si oẽs cuperẽt auxiliari tibi nihil.i.nõ vel neq̃q̃ꝫ possent auxiliari tibi. Ctesipho. me sup. pudebat fateri.s.amorẽ meũ. Eschi. aha interiectio est ostẽdens dep̄hẽsam seu cõpertã esse celationẽ. Istec res sup. vcꝫ celasse ob.i.stultitia.i.incõsideratio secordia q̇dã:nõ aũt est pudor q̇ in iuuenib⁹ est ꝓbãdus. turpe dictu est.i.pudẽdũ ad dicẽdũ vel vt dicat̃ te sup. velle perire aut pene.i.fere fugere ex patria ob.i.ꝓpter rem.s.puellã amatã. tam paruulã.i.tam parui momẽti ⁊ põderis vt.i.vtinã: vel q̃so sup. vt dij prohibeant.i.auertãt a te.istec:scꝫ exiliũ fugãq̃ꝫ patrie. Ctesipho. peccaui.i.non recte feci celando me tristitie causam.

Eschi.sannio leno quid tandē ait.i.breuibus dic quid dicit.San.nobis additū est vt solēt mihi & tibi: vbi neqꝫ ad me neqꝫ ad te neqꝫ ad quēꝙ referunt sed oratio dūtaxat ornāt & explēt sonū. Syr.iam leno est mitis qui prius erat asper. Eschi.ego ibo ad forū:vt absoluā hunc.i.vel vt satisfaciā ei & quasi dimittā a me reddito sibi pretio cui habēdo tātopere inhiat & quasi vt a me soluā ita vt nō amplius sit alligatus ad istud debitū exigēdū vel ridet lenonē sequētē cū barba lenonia & mesto vultu tanꝙ esset reus ꝗ rogaret absolui instādo iudicibus tu ctesipho ingredere sup.intro.i.in domū ad illā scꝫ puellā visandā. San. O syre insta.i.vrge et sollicita. Esch. vt mihi satisfiat. Sy. dixit hoc eschino eamꝰ ad forū scꝫ ꝓut dixerat.Eschi.se iturū. nāqꝫ hic.s.leno ꝓperat.i.ire festinat vel ꝓficisci accelerat in cyprū eā insulam. San.quidē.i.certe:ne dicas supple me ꝓperaret: tā.i.tantū.timet enim ne eo dicto eschinus auertatur a soluēdo:& maneo hic ociosus.i. sine occupatione: ꝗuis.i.ꝗtū vis siue ꝗtūlibet. Syr.argētū seu pretiū puelle reddet.i. restituet tibi: ne time.i.noli timere. San. at. i. sed insta inꝙ vt reddat omne.i.totū pretiū integrū.timet enim ꝓpter id quod dixerat diuiduū face.Syrus. Eschinꝰ reddet omne pretiū modo.i.tātūmodo tace:ac sequere me hac.i.per hunc locū.San.sequor te scꝫ hac. Ctesi. heus heus: vox est reuocantis ex longinquo.o Syre vocātis est. o Syre ehem interiectio ostendens repētinam reuonocationem quid est. Ctesi.hercle.i. per herculē obsecro te absoluitote tu & Eschinus.i.qđ dicit barbare cōtētate siue cōtentatote istū per cōtēptū dixit hoīem impurissimum.i.sordidissimū auarissimū ꝙ primū.i.citissime ne.i. pre timore ꝙ vt ita dicā si sit magis irritatus.i.ad irā cōmotus canū more qui ꝓprie dicuntur irritati : ne ergo hoc.i. iste raptus puelle permanet.i.perfluat futurū est optatiui a permano permanas quod per fluo perfluis ne inꝙ hoc effundatur ad patrem demeam aliqua aduerbiū per locum.i. per aliquam viam seu aliqua ratione.Secretū enim cōparatur aque intra vas clause existenti:que cū effunditur manat: atqꝫ tūc scꝫ quādo permanauerit ad patrem ego perierim.i. perditus fuerim perpetuo.i. in perpetuum & qđ dici vulgo solet ne ego nouisse depinguar . nam se iā aliquātisper periisse fatetur seu innuit. Sy. non fiet illud scilicet non permanebit ad patrem factum hoc esto bono animo.i.habeas bonū animum: & quod dici vulgo solet facias bonū vultū non fiet quod times: interim.i. interea dum hec agentur. tu Ctesipho: oblecta te intus cum illa puella dicimus oblecto me hac re vna cum socio id est capio delectationem in hac re puta in studio cum socio meo & iube lectulos discubitorios scilicet in quibus accumbentes cenitabant vetusti:sterni.i. parari nobis et iube cetera.i. reliqua

sipho.Obsecro hercle hominē istū impurissimū ꝙ primū absoluitote:ne si magis irritatꝰ siet:aliqua ad patrem hoc permanet atqꝫ ego tunc perpetuo perierim. Syrus.non fiet bono aīo esto.tu cū illa te intꝰ oblecta interim et lectulos iube sterni nobis : et parari cetera ego iam transacta reconuertam me domū cū obsonio. Ctesipho . Ita queso . quando bene successit: hylarem hunc sumamus diem.

Tertius actus.

Sostrata mulier. Cantara nutrix.

Hic Sostrata matrona vna cum nutrice introducitur cōpatiēs filie sue:que ex eschino grauida facta iam parturiebat.

Obsecro mea nutrix. quid nunc fiet . Canta. Quid fiet rogas.recte edepol spero. Sostra ta.Modo dolores mea tu occipiunt primulū.Can.iam nunc times quasi nunꝙ affueris: nunꝙ tute pepereris. Sost. Miserā me.neminem habeo.sole sumus . Geta autem hic nō adest: nec quē ad obstetricem mittam:nec qui accersat eschinū.Can. Pol is quidem iam hic aderit: nam nunꝙ vnū intermittit diem quin semper veniat.Sost.Solus mearum miseriarum est remedium.Cāt.Here gnate melius fieri haud potuit. ꝙ factum est hera quando vitiū oblatum est:quod ad illum attinet potissimum talē tali genere atqꝫ animo natum ex tanta familia.Sost.Ita pol est vt dicis saluus nobis deos queso vt siet.

preter lectos que sunt necessaria ad conuiuiū celebrandū:parari.i.apparari re transacta.i.pacata lite:aut pacto seu cōposito.ac finito negotio de raptu puelle:conuertam.i. recipiam referam me domum cum obsonio. i. cum eduliis que adduntur vltra panem & vinum & quod vulgo vocant pitantiā.Ctesi.queso ita vt sup.sumamus hunc diem hylarē.i. vt hylari animo atqꝫ vultu hunc diem transigamus et eum perpetuo in letitiam degamus : qñ.i. qua vel postꝙ bene successit.i.prospere contigit:vcꝫ vt leno nō moueret turbas.sed & solueretur & amata potiremur.

Ascensius.

Manifestum est legendum esse. Norimus inter nos:non autem norimus nos inter nos &c.

Obsecro &c.Hic introducitur sostrata matrona compatiens vna cum nutrice filie sue:que ex Eschino affecta grauida iam parturiebat:nam vt in argumento dictum est virginem atticā filiā ciuis pauperis Eschi.cōpressit ea lege vt iureiurando spōderet se illam ducturū vxorē.sostrata mater.o mea nutrix Cantara obsecro quid nunc fiet.i.quomodo res se habebit quantum ad partem filie spectat.Cātara rogas.i.interrogas quid fiet edepol spero.i.confido quod sup.recte fiet res.i.res bene se habebit & filia salua pariet. Sost.o tu mea blandientis est dictum more feminino modo.i. nunc primulum diminutiuum a primū aduerbio dolores pariēdi occipiunt.i.incipiunt ipsi filie Canta.iam nunc times quasi.i. tanꝙ nunꝙ affueris.i. interfueris parturienti mulieri siue quasi nunꝙ tuleris opem parienti:& quasi nunꝙ tute.i.tumet pepereris.i.partum feceris. So. me miseram exclamantis est dictum.i.dico me miseram vel certum est sup.me esse miseram vel aliquid tale neminē habeo mecum sumꝰ sole.geta.i.seruus noster non adest.i.non est presens nec habeo sup.quē mittā ad obstetricem.i. ad mulierē que adesse solet seu ferre opem parturienti:nec habeo aliquem qui accersat.i.qui aduocet eschinum vel eat ad vocandum eschi.Can.pol.iurantis est quidem:id est certe:iam statim aderit:id est presens erit hic. Nam nunꝙ intermittit: id est omittit interrumpit pretermittit vnum diem quin:id est quod non semper: id est per omnes dies veniat. So. ipse solus eschi.est remedium:id est medela mearum miseriarum:id est mearum calamitatum. Canta.o hera: id est o domina.Sos.haud:id est non potuit melius:id est oportunius fieri: id est euenire gnate: id est filie tue here. id est domine mee quam factum est.i. quam euenit quando vitium: id est stuprum oblatum est ipsi filie tanꝙ inuite:propterea dixit oblatum:quod vitium:attinet:id est spectat potissimum:id est principalissime seu precipue ad illum eschi.talem.i.

tam bene moratum tali genere:id est tali nobilitate prosapie tali animo.i.tali affectione in te ⁊ filium natum ex tanta familia.i.ex tam diuite domo vel talem intellige q̃tum ad bona corporis puta tam formosum seu pulchrum ⁊ tali genere q̃tum ad bona fortune hoc est tali generis honestate:⁊ tali animo q̃tum ad bona anime: puta tali sapientia aut modestia ⁊c.So.pol est ita:id est veritas ita se habet vt dicis queso deos vt ipse sit nobis saluus : id est incolumis nobis seruetur.Nam cum talis sit nihil ad vota preter salutem opus est.

Geta seruus. Sostrata. Cantara.

¶ In hac scena artificiose exprimitur seruus fidelis vehementer cõmotus:currensqꝫ propere:ac mala Sostrate nunciãs.Nam refert quemadmodum Eschinus alieno amore captus puellã lenoni eripuerit:deserta ac spreta.Attica virgine quam ea lege vt ipsam vxorem duceret stuprauerat. Postremo Sostrata Hegioni Simulo familiari rem omnem enodandam censet.

NUnc istud est : ꝙ si omnia omnes sua consilia conferant : atqꝫ huic malo salutem querant auxilij nihil afferant : quod mihiqꝫ hereqꝫ/filieqꝫ herili est:veh misero mihi tot res repente circũuallant:vnde emergi non potest:vis:egestas:iniustitia:solitudo:infamia hoccine seculũ: o scelera:o genera sacrilega:o hominem impurum.Sostrata.me miseram quid nam est quod sic video timidum ⁊ properantem Getã.Get.Quem neqꝫ fides neqꝫ iusiurandum neqꝫ vlla misericordia repressit neqꝫ reflexit neqꝫ quod partus instabat prope qui misere indigne per vim vitium obtulerat.Sostra.Non intelligo satis que loquatur.Cantara.Propius obsecro accedamus Sostrata.Get.ah me miserum. vix sum cõpos animi: ita ardeo iracundia.Nihil est qꝺ malim: q̃ totã illam familiam mihi dari obuiam. vt iram hanc in eos euomam omnẽ dum egritudo est hec recens satis mihi id habeã supplicij : dum illos vlciscar modo seni animã primũ extinguerem ipsi : qui illud ꝓduxit scelus. tum autem syrum impulsorẽ vah quibus illum lacerarem modis sublimen mediũ arriperem : et capite primum in terram statuerem vt cerebro dispergat viam adulescenti ipsi eriperem oculos posthac precipitem darem ceteros ruerem:agerem: raperem:tunderem et prosternerem.Sed cesso heram hoc malo impartire propere. Sostrata.Reuocem⁹ geta hem.Get.quisquis es? sine

NUnc ⁊c. Hic exprimitur seruus fidelis: et currẽs ⁊ mala nunciãs. Refert enim Eschi.amore alieno raptã desertãqꝫ virginem atticã quã stuprauerat ea lege: vt eam duceret vxorẽ.Geta nũc istud.i. negotiũ istud de ducẽda virgine pro tẽpore presenti ita se habet:vel istud periculũ deserẽde virginis vt istud tẽpus nunc eiusmodi : ꝙ si oẽs homines conferant.i.cõgregent omnia sua cõsilia atqꝫ querant.i.studeãt laborent inuenire salutem.i.remediũ salutis huic malo.i.cõtra hoc malũ.s.ꝙ eschinus alieno incũbit amori et est virginis stuprate desertor : nihil afferãt auxilij.i. nõ afferãt aliquid adiumenti huic malo inq̃.i.cõtra hoc malum: qꝺ malum est mihi seruo:⁊ here scilꝫ Sostrate:⁊ filie herili.i.filie ex hera mea que nũc partui.ꝓxima est ex opere eschini. Veh.interiectio execrantis que iũgitur dtõ.Veh mihi misero.i.ego miser sum maledictus ⁊ infelix tot res male.s.circũuallant.i.circundant circũueniunt nos.s. tanq̃ inimica acies que vallo circundat aut stipat se circa hostes:aut conuenit ⁊ circũcludit vallo ipsos hostes ne possint aufugere. ego circũuallant.i. vel se muniunt aduersum nos vel nos circũueniunt nobis molestiam inferẽtes.repente.i.subito:vnde.i.a quibus rebus non põt emergi capiẽdo impersonaliter.i. a nobis euadi non põt seu erũpi vt locutio intelligatur impsonaliter:ita ꝙ emergi sit infinitiuus huius verbi impersonalis emergitur emergebatur.Do.tamẽ vult emergi esse infinitiuũ ab emergor emergeris.deponẽti vt sit sensus.vnde: id est a quibus rebus nullus nostrũ põt emergi.i.erũpere:tres autẽ sunt he:vis.i.violẽtia illata puelle. egestas.i.necessitas inopia ipsius puelle: iniustitia.i.malũ iudiciũ huius tẽporis solitudo.i. desertio seu derelictio a defensoribus.q.d. erit solitudo puelle a defensoribus ꝓpterea ꝙ inops est nec habet vnde cõducat opera aduocatorum infamia.i. ignominia ab his qui credũt puellã esse stupratã pretio hoccine.i.vtrũ hoc seculũ est sup. tale vel tales sunt hoies hui⁹ seculi.i. huius durationis hominum ,huius etatis huius tẽpestatis. O scelera exclamatio.i.miror tot scelera ⁊ flagitia esse hac tẽpestate.O genera hominũ.s.sacrilega.i.npharia. ⁊ impia.i.dico talia genera hominũ qui talia agũt esse sacrilega.O hominẽ.s.eschinũ impurũ.i. fedũ turpẽ inhonestũ.vel impium.i.iniustũ erga deum ante oculos nõ proponit.hoc est dico hominẽ illũ esse turpẽ: ⁊ inhonestũ.Sost.me miserã:exclamatio est interiectionis vice fungẽs.q.d.dico sup.me infelicẽ ⁊ mihi imminere aliquid miserie quid est qꝺ.i. propter qꝺ video Getã seruũ sic timidum. i. perturbatũ:est sic properãtẽ.i.festinantẽ.Ge.geta Sostrate exclamationẽ nõ audiuit. ideo pergit in sermone suo:⁊ ideo sic iũge cum illo qꝺ dixerat.O hominẽ impurũ quẽ.s.eschi.neqꝫ fides.i.ꝑmissio facta:neqꝫ iusiurandum quo iurauit se diuturnũ eam neqꝫ mia.i.cõpassio aut ꝙ ei vim intulit aut ꝙ eam amauit ⁊ illi ꝓbro fuit.Que ergo illũ abũdat illũ neqꝫ fides ⁊c.nõ repressit.i.nõ cohibuit ne auderet id moliri neqꝫ reflexit.i.reuocauit retraxit ne id faceret grãde facinus neqꝫ id repressit eum qꝺ debebat deterrere eum ab eo faciẽdo vcꝫ ꝙ partus ei⁹ puelle instabat.i.imminebat futurus erat ꝓpe seu appropinquabat:cui puelle misere.i.que misera fuit ꝓpter illud vitiũ:ipse eschin⁹ obtulerat ipsi inuite.s.vitiũ.i.stuprũ per vim.i.per violẽtiã indigne.i.impie ⁊ crudeliter.alij codices loco cui habent qui:sed tũc est intelligendũ qui eschinus obtulerat ei sup.misere ⁊c.Sostr. nõ satis intelligo que.i. quas res vel que verba loquatur.Can.O Sostrata obsecro sup.accedamus.i.adeamus ꝓpius a prope cõparatiuũ aduerbiũ.i.propinquius ꝓrimus.Interdũ em̃ ꝓrimus fungit̃ vice positiui ⁊ cõparationẽ habet.Ge.Ah.interiectio dolẽtis me miserũ.i.dico vel fateor.q.d.sum bñ miser vir.i.quasi nõ sum cõpos animi.i.sane mẽtis seu sani animi sicut diximus cõpos mẽtis ꝓ sane vel mẽtis:cõpotẽtis animi seu cõpositi animi:vt alij volũt:que oia ferme in idẽ recidũt.Eius aũt 𝔠triũ est impos animi vel sum sane mẽtis vel impotẽtis ⁊ incõpositi animi vel qui suo aĩo nõ potitur vt sunt iracũdi qui vehemẽti appetitui nequeũt moderari ⁊ ideo nõ sunt cõpotes animi sui.i.nõ potiũtur arbitratu suo vel seipsis vel suis animis. Compos etiã inuenitur iungi abltõ.Salu.Neqꝫ aĩo neqꝫ lingua satis:cõpos.Vir ergo sum cõpos animi:ita.i.adeo ardeo.i. vror incẽdor iracũdia.i.animi ꝑturbatione ⁊ sanguinis ebulitione. Nihil est qꝺ malim.i.potius cupiã q̃ illã totã familiã

me. Sostrata ego sum Sostra. Get. vbi ea es teipsam querito te expecto oppido oportune te obtulisti mihi obuiam hera. Sostrata quid est quid trepidas. Geta hei mihi. Sostrata quid festinas mi geta? animū recipe. Ge. prorsus. Sostrata. Quid istuc prorsus ergo est. Get. perijmus actum est. Sostrata eloquere (obsecro) quid siet. Geta iam. Sostrata q̄d iam geta. Ge. Eschinus. Sostrata quid is ergo. Get. alienus est ab nostra familia. Sostrata. hem perij quare? Ge. amare occepit aliā. Sostrata veh misere mihi. Geta. neq̧ id occulte fert ab lenone: ipsius eripuit palam. Sostrata scis ne hoc certe? Get. certe hisce oculis egomet vidi Sostrata. Sostrata. Ah ah me miseram quid iam credas. Aut cui credas nostrū eschinum: nostram vitam omniū: in quo nostre spes opesq̧ site oēs erant qui sine hoc iurabat se vnū nunq̄ victurū diē qui se in suo gremio positurum puerum dicebat patrē ita obsecraturū vt liceret hāc sibi vxorē ducere. Geta. Hera lachrymas mitte: ac potius qd ad hāc rem opus est: porro prospice. Patiamur ne: an narremus cupiā? Canta. au au mi homo sanus ne es. an proferendū hoc tibi videtur esse vsq̄. Geta mihi quidē nō placet. Jam primū quidē illū alienū

qua ducit originē Eschinus: & ipsum eschinū simul qui est de illa familia dari obuiā mihi.i. occurrere mihi vt enormā: id est eijciā hanc omnē irā.i.qd vulgo dici solet: vt deirascar in eos qui sunt de illa familia: dum.i.q̄diu hec egritudo.i. hec mētis mee iracūdia. Nam egritudo mētis est ipsius mētis perturbatio & cōmotio: dū hec inq̄ egritudo est recēs.i. noua. Nam paulatim lapsu tēporis efferuescit ira que cū recēs esset erat vehemētissima habeā satis id supplicij.i. illud suppliciū mihi: hoc est illud suppliciū satis sit seu sufficiat mihi vel sufficiēs mihi habebo de eis suppliciū dūmō vlciscar.i. dūmodo puniā vel vindicē illos de illa familia mihi inuisa. Primū.i. imprimis extinguerē animā seni.i. suffocarē senē: & dixi extinguerē propterea q ab antiquis putabat anima esse ignis qui extingui p̄cipue dicit. Primū ergo extinguerē animā ipsi seni Demee qui pduxit.i. genuit illud scelus.i. illū scelerosum filiū. autē.i. sed tum.i. deinde vah. quibus modis.q.d. acerbis asperis lacerarem.i. dilaniarē syrum seruū impulsorē.i. suasorē vehementē qui nō solū videatur suadere: sed etiā impellere. Ubi hec interiectio vah. (que sepius est irridētis) hic ostēdit vehementiā affectus in syrū et voluntatē immodicā arriperē.i. celeriter. & cum impetu caperē eum mediū.i. permediū corporis. sublimē.i. in altū sublimatū vt caderet grauius & statuerē.i. prosternerē vel immitterem in terrā primum aduerbiū.i. primo capite.i. per caput. deinde reliquo corpore sequēte.q.d. precipitē eum dare capite primū in terra statuto: vt dispergat.i. in diuersis partibus spergat seu perfundat viā.s. cerebro.i. effusione sanguinis e suo capite prodeuntis vel effusione ipsius cerebri. Posset etiā forsitā dici dispergat viā.i. diffundat viā et faciat foueā in via pcussione capitis sui que fossa fieret dispergendo terrā huc et illuc eriperē.i. eruerē: effoderē extraherē oculos ipsi adulescēti.s. eschino quibus amore puelle capt[9] est posthac.i. postea post illud factū darē eum p̄cipitē.i. p̄cipitarē: deijcerē cū ab aliq̄ editiore loco qd facile esset factu erutis oculis ruerē.i. cum impetu psternerē impellerē ceteros de illa familia: ruere hic habet actiuā significationē significatq̧ toto corpore vti ad impellēdū quod faciūt qui precipites alios prosternūt. tunderē.i. contererē fabrorū more qui malleis tundūt sepe in cudē ictus repetētes: agerē.i. agitarē versarem volutarem nimia celeritate prosequerer atq̧ promouerē. raperē.i. raptim ac properāter illos cōprehēderē prosternerē.i. deturbarē in terrā deijcerem. sed cesso.i. desisto ista incassum minitari malo.i. potius volo impartire.i. participē facere herā meam Sostratā: hoc.i. hac re infausta ac infelici. Dicimus em̄ impartio tibi cōsilia mea & impartio te consilijs meis.i. tibi cōmunico mea cōsilia. Malo inq̄ impartire eam propere.i. properāter festināter. Deinde incipit domū versus ire. Sostr. reuocemus eum.s. Deinde vocat eum suo noīe Geta hem vbi hem vocātis est aduerbiū seu mauis interiectio. Cum em̄ aliquē vocamus eminus positū dicimus. Joānes hau. Ge. quisquis es.i. quicunq̧ sis sine.i. pmitte me ire ad impartiēdā herā hoc malo euētu: & hoc dicit nōdū ea animaduersa. So. ego sum Sost. Ge. vbi est ea Sost. qua cognita subdit: querito teipsam expecto te. O hera obtulisti te obuiā aduerbiū.i. in occursum mihi oppido.i. valde aduerbium intendēdi oppido oportune.i. valde apte. Sostr. quid est? quid.i. cur vel ppter quid trepidas.i. times seu timorē prete fers: neq̧ tibi satis cōstās quinimmo incessus tuus mō citius modo tardus more perturbati & animo agitati. Get. hei mihi id: doleo dolor mihi inest: afficior dolore pertentat dolor pectus. Sostr. O mi Get. quid.i. cur festinas.i. cur es ita cōmotus & pturbatus & anhelās more festinātis vsq̧ adeo vt crebriora verba cōtinuare nō possis pre anhelitu nimio: et ppterea recipe.i. resume reuoca animū & incipe spirare neq̧ ita animo cadas. Get. prorsus.i. oīno perimus.s. qd sequitur sed illud psequi nō potuit pre anhelitu nimio. Sostra. ergo q̄d istuc prorsus est.i. sibi vult quid vis dicere prorsus esse. Ge. prorsus perijmus.i. pditi sumus: actū est verba hec sunt desperationis. Nam actū est dicitur in ea re de qua sit iam lata sniā. Sostr. obsecro te eloquere.i. bono sermone & tali vt intelligaris. detege q̄d sit illud ppter qd es ita turbatus. Geta anhelās geta & singultus emittēs dixit: iam.i. statim eloquar. Sostra. O geta q̄d dicis sup. iam te facturū: vel quare dicis iam nihil aliud addēs sed impeditus singultibus crebris. Ge. eschinus est alienus &c. postea sequit: sed suspiris interpellatus dūtaxat dixit eschinus. Sost. ergo q̄d is eschinus fecit sup. Ge. iunge nūc cum eschinus qd solū dixerat sic. Eschi. est alienus.i. remotus & alienatus a nostra familia ita vt quē sperabamus futurū tibi generū ita de familia nūc alienatū a filia tua cernimus. Sostr. Hem. dolētis interiectio perij.i. pdita sum quare est sup. alienus. Geta. occepit.i. incepit amare aliā puellā. Sostr. Ueh. mihi misere.i. ego misera sum maledicta & infelix prorsus ita vt videar esse maledicta a deo. Get. neq̧ fert occulte.i. nō celat id.s. se amare aliā. Ipsus pro ipse eripuit.i. abduxit obstulit palā.i. manifeste a lenone.i. turpi viro puellarū redēptore. Sost. ne.i. vtrū scis hoc certo aduerbiū.i. qd dici solet oīno pro vero Get. certe o Sost. egomet vidi hisce oculis: hoc ponitur maioris asseuerationis gratia. Sost. ah ah: interiectio est flētis: me miserā.i. dico vel fateor me infelicē. Jam nūc cui credas.i. cui sermoni adhereas nūc: vel cui rei acquiescas iam: cui homini sup. credas.i. confidas. Est ne verū sup. nostrū eschinum ita familiarē existentē nostrā omniū vitā.i. nostrā vite future spem: vel ita charū vt est nobis chara vita. Est ne ergo verū illum fecisse talia sup. Est em̄ eclipticus sermo apt[9] perturbatis in quo eschino nostre spes.i. expectationes & nostre oēs opes.i. nostre facultates erāt site.i. posite collocate. Nam sitū est quicq̄d in loco suo positū nō euertitur: qui sc3 eschinus iurabat se nūq̄ victurū vnū diē sine hac.i. sine filia nostra qui eschinus dicebat se positurū puerū cui[9] parat[9] imminet in gremio suo.i. supra genua sua more matrū

qui inq; dicebat se obsecraturũ.i.rogaturũ obnixe patrẽ ita vt.i.q liceret sibi ducere hanc filiã meã vxorẽ.i.in vxorem. Dicimus eñ duxi filiã illam vxorẽ vel duxi in vxorẽ Get.o hera.i.o tu dña Sostrata mitte.i.dimitte lachrymas.i. noli fiere amplius ac potius cõsule.i.cõsilio ꝓspice seu prouide porro.i.in reliquũ in futurũ deinde.nam porro hic est tẽporis aut ordinis aduerbiũ non cõiunctio.Consule ergo de eo sup.qđ est opus.i.qđ est necessariũ ad hanc rem vel cõsule in reliquũ qđ.s.cõsilio prouidere in reliquũ est opus.i.necessariũ ad hanc rem. Sentit aũt nõ lachrymis esse agendum

alieno animo ab nobis esse res ipsa indicat.nũc si hec palam proferemus ille inficias ibit sat scio tua fama & gnate vita in dubium veniet: tum si maxime fateatur: cum amet aliã: non est vtile hanc illi dare:quapropter quoquo pacto celato est opus.Sost.ha minime gẽtiũ non faciam.Geta.quid ais.Sost.proferam.Get.hem mea Sostrata vide quam rem agas.Sost.peiore loco res nõ potest esse quam in quo nunc sita est.Primum indotata est.tum preterea que scđa eis dos erat.perÿ pro virgine dari nuptum nõ potest: hoc reliquum est.si inficias ibit.testis mecum est anulus quẽ ipse amiserat postremo quãdo ego conscia mihi sum:a me culpã esse hanc procul:neq; pretium neq; rem vllam intercessisse.Illã aut me indignã geta experiar.Get.qđ istuc accedo vt melius dicas.Sostrata.Tu(quãtum potes) abi atq; hegioni cognato huius rem enarrato omnẽ ordinem nam is nostro simulo fuit summus:& nos coluit maxime.Get.nam hercle aliꝰ nemo respicit nos.Sost.propera tu mea cantara curre obstetricem accerse:vt cum opus sit ne in mora nobis siet.

vbi cõsilio opus est.Deinde interrogat geta ne.i.vtrũ patiamur.i.feramus equo animo an narremus cuipiã.i. alicui hoc quod nobis factũ est ab eschino:vel põt iungi cũ p̃cedẽte sic porro.i. deinde cõsule.i.cõsulta delibera ne.i. vtrum patiamur an narremus cuipiam.i.alicui.Deinde subiunge qđ.s.cõsulere an patiamur an narremus cuipiam est opus ad hãc rem.Cãta.au au interiectio indignantis. O mi homo ne.i.vtrũ sanus es.i. mẽtis cõpos:an.i.vtrum hoc factũ.s.eschini videtur tibi esse proferẽdum.i.diuulgandũ vsq;.i.in aliquo loco.Get.quidem.i.certe non placet mihi.i. non est mea sententia vt vsq; proferatur iam.i. nunc primum.i.imprimis res ipsa.i. ipse effectus:indicat.id est prodit. manifestat illũ Eschinum esse alieno animo.i. habere animũ alienum.i. alienum a nobis nunc si proferemus palam.i. si publicabimus hoc stuprũ. scz puelle.Ille eschinus inficias ibit.i.negabit. sat scio.i.nõ dubito & satis perspicio quod negabit tua fama.i.tuum nomen & vita gnate.i.salꝰ filie tue que iam parturit: & ita si hoc resciuerit esse publicatum dolore perculsa poterit extremũ claudere diẽ:tua ergo fama & vita gnate veniet in dubiũ.i.in periculum. Tum.i. deinde si maxime fateatur.i. si assertiue vt dicũt cõfiteatur stuprasse filiã non est vtile hanc scz filiã tuam dari illi nuptui cum amet aliã ab ea: & ita nõ posset bene viuere cum eo qui amore alterius teneatur. Quapropter.i. q̃pobrẽ opus est tacito.i. tacere vel celato.i.celare:vt Salustius.Priusq; incipias cõsulto & vbi cõsulueris mature facto opꝰ est.Opus est igitur celare quoquo pacto.i. quocunq; modo celari possit.Sostr.ah interiectio dolẽtis minime gentiũ.i.nullatenus opus est inq; tacere vbi gentium gtũs ponitur cum minime nõ necessitate significationis:sed ornatus gratia & sonoritatis:vt etiã dicimus nusq; gentiũ terrarũ locorũ.Deinde subdit nõ faciam.i. non tacebo. Ge.quid ais.So. proferam.i.diuulgabo facinus vitÿ. Et ideo quo prius dicebatur animi homo sanus es.Donatus vult ex ꝑsona nutricis legendũ esse: que rem dissimulandam putat.

Demea.

☞ In hac scena ostenditur quantum Demea ipse commouebitur vbi rem ipsam resciuerit. quum ex tam parua rei suspitione tantopere se affligat.

Geta.hem interiectio dolẽtis:o mea hera scz Sostrata.vide.i.diligenter cõsidera quam rem agas.i. quid facias.Sostrata.Res non põt esse peiore loco.i.in peiore statu quã in quo loco.i. statu nunc est sita.i.posita constituta collocata.q.d.peius accidere non põt quam iam acciderit.Primũ.i.imprimis ipsa est indotata.i.sine dote:tum id est deinde preterea.i.insuper dos que erat ei secunda:videlicet virginitas perÿt.i.perdita est & cõsumpta nunq; reditura.Nam ait Ouidius.Lesa pudicitia deperit illa semel:ipsa non põt dari nuptum.i.non potest collocari vel nubere pro virgine.i.tanq; virgo cum non sit & multominus cum erit diffamata.Dicimus dare nuptum filiam amittere spectatum dare,venum edes: que verba q̃uis motum non significent eundi de loco ad locum tamen iunguntur primo supino:nam vt dicunt in se latentẽ motum obtinent preterea id dicẽdi genus ab auctoribus est vsurpatum.Hoc,reliquum est.i.restat:si ipse Eschinus ibit inficias.i.negabit: anulus est testis mecũ.i.vel anulus qui est testis apud me: vel anulus est testis pro me: aut ergo mecũ anulum eius qui testificabitur.i.approbabit factũ ipsum cum videbitur. quem scz anulum ipse Eschinus amiserat.Postremo deniq; quando.i.quia ego sum cõscia mihi.i.sum mihÿpsi testis: et scio apud me hanc culpã de stupro fil·e esse procul.i.longe a me.i.me non consensisse vllo pacto:& quoniã sum inq; mihi conscia:neq;.i.non pretium intercessisse.i.interuenisse:neq; rem vllam.i. neq; nuncium neq; domũ neq; pactum neq; promissum intercessisse.i.intercurrisse:aut interpositũ esse.O geta experiar.i. probabo agẽdo apud indices illam filiam:aut experiar inq; illam indignã me.i.male respondẽte moribus meis & degenerantẽ & propterea indignam que me habeat matrem.Uel potest referri ad culpam dicendo aut experiar.i.probabo apud indices agẽdo illam culpam esse indigam me.i.non dignam que imputetur mihi : quia dixit iam illam culpam esse procul a se : ita vt non dicatur fuisse lena filie.Geta.quid.i.cur dicis sup.istud cum non sit dicẽdum:accedo.i. appropinquo tibi vt dicas melius.i.sermonem aptiorem loquaris.Sostra.tu geta q̃tum potes.i.cito abi.i.discede atq; enarrato.i. recitato ordine.i. per ordinem eodem ductu & tenore quo facta est omnẽ rem.i.totum factũ hegioni cognato huius filie mee.Nam is hegio fuit summus amicus sup.vel familiaris vel in magno honore habitus nostro simulo.i.marito meo. Simulus est diminutiuum(vt dicit Donatus)a simone vel simo & coluit.i.amauit:frequentauit:sociauit maxime.i.valde plurimum nos: quasi dicat plurimũ illi nobiscum fuit vsus consuetudo ac cõuersatio. Ge.bene dicis vt id narrem hegioni. nam hercle.i.per herculem.nemo respicit nos.i.nemo preter eum fauet nobis aut habet curam nostri: vt dicimus deum respicere nos cum nostri miseretur:& nos non aspernatur:sed benigne exaudit Sost.o mea Cantara.i.o nutrix mea chara & est muliebre blandimentũ propera.i.accelera:curre:accerse.i.vade ad vocandum : vel voca:vel quod dicunt fac venire obstetricem.i.mulierem parturientibus opem ferentẽ;vt ne.i.vt non sit nobis in mora.i.vt non tardet cunctetur cum opus sit eam adesse:scz parturienti. Ascensius.

Tertius actus

Ubi nostrā vitā oīm offendimꝰ in textu cū his cōmentariꝫ coimpresso. Nostrarū vitā oīm sed guido recte cū fidis exēplaribꝰ nostrā legit. Nā latinitas (aut verius sniā) id expostulat. Similiter in illo qd paulopost sequit̄ vbi erat in gremio sui: fecimꝰ i gremio suo eiusdē de causis. Itē illud mi hō sanꝰ ne es cū Donato: vt cōmentarius etiā postea cōfitet̄. Cātare nutrici ascripsimus q̄ ideo dico qm̄ nos exēpla integra reddituros polliciti sumꝰ. Illud vero. Illā aut me indignā geta experiar. Sic intellige. o Geta ego experiar agēdo apud iudices illā scꝫ gnatā meā esse indignā hac ɔtumelia ꝓbādo vcꝫ illi esse vim oblatā ⁊ fidē datā: aut si non potero id facile probare ꝓbauero certe me esse indignā tali cōtumelia: que nullo mō cōsenserim nec cōscia fuerim sceleris: vt ipsa declarat ꝑ verbū ꝑsens. Illud nouissime qd sostrata dicit ꝓpterea: ad getā dictū puto ⁊ sequētia ad nutricē.

Disperij ⁊c. hic ostēditur quātū demea cōmouebit̄ ipsa re cōperta cū ex parua rei suspitione tātū se affligat. De. demea solus hec secū loquit̄ inquiēs disperij. i. varijs modis perditus sum et infortunatus. audiui Ctesiphonē filiū affuisse in raptione. i. in abductione seu in violēta ablatione puelle vna cū eschino. Id mali scꝫ vt alter filius corrūpatur lascinia: restat. i. reliquū est mihi misero. i. infelici: deinde subdit id mali qd restat: scꝫ si etiā eschinus potest abducere. i. inuitū deducere attrahere ad nequitiam. i. ad libidinē lasciniā eū illū. i. cū ipsum: scꝫ Ctesiphonem qui est alicuius rei. i. qui alicui rei dat operā seu q̄ aliq̄d negotij facit: aut qui est alicuius ꝓfessionis seu artis. Raptio refert̄ ad personā. rapina ad rē: raptus ad stuprū. Insuper dicimus volētes abducimus inuitos. Nequitia libidinosa inertia dicta est qd nihil queat nulliꝗ rei apta sit: vnde et nuge quasi nihil agāt dicte sunt. vbi. i. in quo loco querā illum scꝫ ctesiphonē credo eū abductū. i. inuitū deductū aliquo. i. in aliquē locū puta in ganeum. i. in lupanar seu prostibulū. Nā ganeū veteres meretricum tabernam dixerunt qd ipsa sit in terra non vt cenacula superius vnde taberna dicit̄ quasi trabaea a vallidioribus dicta trabibus: quibꝰ superiora suspensa sunt. Inde ganeo dicitur ganeorū frequētator. Eschinus ille impurus. i. improbus persuasit. i. induxit eū sat scio. i. nō dubito: facile ꝑspicio. Suadere est i actu: persuadere vero in effectu. Sed eccū. i. ecce hic prope video syrum seruū ire. i. venire. Nā ire ⁊ abire et venire signat hinc. i. exinde vel hoc loco et ex hoc syro: iam. i. nunc scibo. i. sciā (antique) vbi sit ctesipho atꝗ hercle hic syrus est de illo grege. i. de illa sodalitate seu ex numero talium gregaliū seu sodalium vel est ex illo grege. i. ex illo ordine voluptuosorꝫ quibus inseruit si ipse syrus senserit. i. perceperit me queritare. i. instanter querere eū ctesiphonem: ipse carnifex. i. ipse tortor ⁊ qui me excarnificatur ⁊ dolore afficit vel ponitur pro ganeone: hoc est ille ganeo et lascinus nunꝗ dicet vbi sit eschinus ꝓpterea non ostendā me velle id hoc est scire vbi sit eschinus. ¶ Ascensius.

¶ Disperij. Quia hic nō putat̄ noui incipi actus oportet vt Demea conficiat̄ in proscenio priusꝗ Sostra. abiuerat.

Disperij Ctesiphonē audiui filiū vna affuisse in raptione cū Eschino. id misero restat mihi mali. si illū pōt qui alicuiꝰ rei est etiā ad neq̄tiā abducere. vbi ego illū querā: credo abductum in ganeū aliquo persuasit ille impurus sat scio. Sed eccū syrū ire video: hinc cibo iam vbi siet atꝗ hercle hic de grege illo est si me senserit eum queritare nunꝗ dicet carnifex. nō ostēdam id me velle.

Syrus. Demea.

☞ Hic Syrus Ctesiphonem apud Demeam patrem commendat Eschinum vero atꝗ mitionem: qui illi ad scortandum sumptū suppeditat probro afficit ac vituperat: quod demee magno est gaudio. Deinde Syrus in piscibus parandis patinisꝗ curandis sollicitum habet animum. Postremo Demea hegionem contribulem suo magno desiderio conuenire decreuit.

Omnem rem modo seni (quo pacto haberet) enarramꝰ ordine. nihil vidi q̄cꝗ letius. De. Proh iuppiter hoīs stultitiā. Sy. collaudauit filiū mihi (qui id dedissem consiliū) egit gratias. De. disrumpor. Sy. argentum adnumerauit ilico dedit preterea in sumptū dimidium mine. id distributū sane est ex sentētia. De. hem. huic mādes: si q̄d recte curatum velis. Sy. hem demea: haud asperxerant te. quid agitur. De. quid agatur: vestram nequeo mirari satis rationem. Syr. est hercle inepta (ne dicā dolo) et absurda. Pisces ceteros purga dromo congruꝫ istū maximum in aqua sinito ludere paulisper vbi ego venero: exossabitur prius nolo. De. heccine flagitia. Sy. mihi quidem non placent: ⁊ clamo sepe salsamēta hec stephanio fac vt macerentur pulchre. De. dij vestram fidem vtrum studio ne id sibi habet: an laudi putat fore si perdiderit gnatum: veh misero mihi videre videor iam diē illū quū hinc egēs profugiet aliquo militatū. Sy. O demea istuc est sapere: nō qd ante pedes modo

Omnē rē ⁊c. Hic Syrꝰ ctesiphonē apud Demeā cōmēdat ⁊ eschinū simul ac mitionē q̄ illi suppeditet sumptꝰ ꝓbro ꝓsequit̄. Syrus. Syrus tanꝗ nō vidēs Demea: hec loquit̄: ⁊ demea ea audiēs verba tacite sua intermiscet vt cernere est modo. i. pauloāte enarramus pro enarrauimus seni. s. mitioni oēm rē. i. totū negotiū ⁊ factū eschini de raptione puelle quā senex scire volebat. Enarrauimꝰ ergo seni ordine. i. per ordinē vti erat iacta oēm rē quo pacto. i. qualr̄ se haberet. i. qualr̄ existeret. nihil. i. nō vidi quicꝗ. i. aliq̄d letius sene. scꝫ nullū vidi letiorē eo: cū ei narrauissem: est enī neutra oratio ꝓ masculina. De. proh iuppiter irascētis exclamatio vt solemꝰ exclamare bone deꝰ: quāta scelera. q. d. o iuppiter testor te sup. vel aliq̄d tale quasi voco te in testimoniū ꝙ ita nō deberet fieri stultitiā hoīs deest io: hoc est miror supple plurimū stultitiā hoīs illius scꝫ mitionis q̄ letat̄ de improbitate filij adoptiui. Syr. ꝓsequit̄ sermonē secū nō vidēs Demeā. Mitio collaudauit. i. simul cū letitia, sua laudauit filiū eschinū egit mihi grās q̄ dedi id cōsiliū vt ita res fieret queādmodū narrabā ei. Demea. disrumpor. i. differor: distrahor: dilanior: laceror doloribꝰ. Sy. ilico. i. statim ipse mitio adnumerauit. i. cōputauit nobis argētū quo erat opꝰ. ꝑterea. i. vltra hoc dedit dimidiū mine. i. dimidiā partē libre. Dimidiū enī neutri gn̄is est hic: recte aūt dicere possumꝰ dedit dimidiatā minā aut dimidiā partē mine: aut dimidiū mine: sane. i certe id dimidiū mine est distributū. i. in diuersa tributum hoc est dispertitū per pulmētaria ex sentētia. i. ex arbitratu seu ex arbitrio nr̄o vt volumꝰ scd̄m votū ac desideriū nr̄m. De. Hem. interiectio dolentis seu indignantis ⁊ hic ironiam ostendentis mandes. i. cōmittas: credas tradas huic scꝫ

Mitioni vel eschino:imo ⁊ vtriq̄ seni tradas filiū eschino vero argentū dispensandū:imo vero dissipandū ac dilapidā- dū.Mādes ergo huic si q̄d.i.si velis aliq̄d esse recte.i.vt decet curatū.i.cura ac studio custoditū seu accurate cōseruatū. Sy.hem interiectio hic cōmoti ⁊ quasi ꝑculsi re subita ⁊ noua. o Demea haud.i.nō asperērā te q̄d agit.i.q̄d fit blādie- tis est non interrogātis.De.petis sup.q̄d agat nequeo.i.nō possum satis mirari.i.cū admiratione horrere ac repḣē- dere vestrā rōnē malā.s.i.vestrū modum viuēdi,nō satis ꝓbandū.Syr⁹.hercle ne dicā.i.loquar dolo.i.fraude menda cio.i.ne mētiar sed sedulo loquar.i.sine dolo nr̄a rō viuēdi est inepta.i.stulta ⁊ temeraria seu incō siderata ac male congruēs ⁊ absurda.i.sibi repu- gnans ⁊ in ipsa stultitia diuersa. Nā absurdū dr̄ qḋ stultū est:⁊ in ipsa stultitia diuersum ⁊ quasi si bi repugnās neq̄ bn̄ sibi coherēs aut q̄drās. O

est videre:sed etiam illa que futura sunt prospicere.De mea.Quid istec iam penes vos psaltria est.Sy.est hec iam intus?De.eho an domi est habiturus.Syrus.cre do vt est demētia.De.heccine fieri flagitia.Syrus.in- epta lenitas patris.⁊ facilitas praua.De.fratris me quidē piget:pudetq̄.Sy.Nimium inter vos demea (ac non quia ades presens dico hoc)pernimiū interest. tu quātusquātus nihil nisi sapiētia est ille futilis som nium sineres vero illum tu tuum facere hec.De.sinerē illum annum sex totis mensibus prius olfecissem:ꝙ̄ ille quicq̄ ceperit.Sy.Uigilātiam tuam tu mihi nar- ras.De.sic fiet modo vt nunc est queso.Sy.vt q̄sq̄ suū vult esse ita est.De.Quid?eum vidistin hodie.Sy.tuū ne filium.De.abigā hinc rus.Sy.iādudū aliquid ruri agere aritbror.De.Satin scis ibi esse?Sy.oh quē ego met ꝑduci.De.optime est metui:ne hereret huic.Sy.

Dromo nomē est serui purga.i.munda euiscera ceteros pisces ab isto cōgro vero.i.sed sinito istū congrū maximū:q: sunt alij non maximi ⁊sinito ergo istū maximū cōgrū.i.piscem illū de genere congroꝝ:vel si mauis de specie:sinito inq̄.i.per- mittito illū ludere.i.viuere ⁊ se deducere paulisp̄ i.aliquādiu paruo tp̄e in aqua.Ubi.i.cū vel post ꝙ̄ ego venero ipse cōgrus exossabitur.i.purgabi tur sicut ⁊ alij.Exossare eñ hic est purgare ⁊ qua si ossa remouere de obsonio vt auferre spinas ex piscib⁹ est ipsos exossare.inde exossatus ager di- citur lapidib⁹ purgatus q̇ lapides sunt ossa ter- re magne parētis:vt ait Ouid.in transformatis. Uolo prius.i.ante ceteros purgari ꝙ̄ istū.de.hec cine.i.vtrū hec flagitia.i.hec vitia flagitione.i.in crepatione digna sunt sup.facienda aut ferēda. Syrus.quidē certe hec flagitia non placent mihi ⁊ sepe clamo.i.vocifero o stephanio nomē serui ⁊ quasi disci puli ipsi⁹ syri in parandis cibis:fac.i. effice ꝙ sup.hec salsamēta.i.obsonia salita vꝫ pi sces salsi ⁊ laridū seu lardū aut succidia q̄ idē signi ficāt.s.lardū.Salsamēta eñ dicit Do.aut salsi pi sces sunt aut laridū.Fac ergo vt³ hec salsamenta

macerentur pulchre.i.recte vt decet mollificent seu qḋ dici solet desallātur.Macerare eñ significat interdū debilitare attenuare vt macerare corp⁹:interdū mollificare:vt macerare qḋ est rigidū ⁊ durū.Itē macerare significat conterere q̄ significationes pene in idē redeūt.Macerare significat afficere dolore vt mille modis me discipuli macerāt.Ouid.in epistolis.Maceror interdū ꝙ sim tibi causa doloris.maceror inquit ꝓ dolore afficior.Demea.Dij imploro sup.vr̄am fidē.i.vestrā opē vtrū ne.i.vtrū sicut an ne ꝓ vtrū.Ponunt eñ due particule vbi altera sufficeret:nisi vis capere ne ꝓ certe.vtrū ergo mitio hꝫ.i.reputat sibi id.s.perdere filiū studio.i.ad studiū ⁊ animi applicationē seu vocationē ⁊ ad te dij solamen ita ꝙ ex industria ⁊ dedita opera ⁊ ꝓprio studio eius perditioni insistat ⁊ vacet an putat fore.i.futurum esse sibi laudi.i.ad laudem si perdiderit gnatū.i.causa fuerit perditionis gnati subministrando sumptus.Ueh mihi misero.i.ego miser sum tanq̄ maledictus ⁊ deo inuisus:iā videor videre vbi barbare dicunt:videt mihi ꝙ̄ ego iā vi- deo illū diē quasi tristē ⁊ funestū.quū.i.quo die ⁊ quo tp̄e ipse eschin⁹ egens.i.egen⁹ penuria pressus ꝓfugiet.i.lōge di scedet hinc.i.ex hoc loco aliquo.i.in aliquē locū militatū.i.ad militādū seu merēdū:⁊ ad stipēdia faciēda.Sy.istud qḋ sequit est sapere.i.sapientiā habere ⁊ ostēdere vꝫ videre ꝯsiderare no mō.i.nō solū id qḋ est ante pedes.i.qḋest p̄ns.sꝫ ēt ꝓspicere.i.ꝓuidere ⁊ a longe aspicere illa q̄ sunt futura. De.q̄d.i.cur iste q̄si ista hec psaltria.i.cātatrix vel amatrix hi- strionū in scenis cantantiū est iam.i.nūc penes vos vel penes posuit ꝓ apud:vel recte penes vos dixit de ea q̄ in eorū manu ⁊ q̄si ꝓtāte esset quā eripuerā a lenone.psaltria dicit Tortel.apud Romanos dicebat illa q̄ sequebat ⁊ amabat histriones ⁊ deducitur a psallo qḋ est canto.nā illi quos eiusmodi femina amabat quotidie in scenis cantare solebāt: pōt tñ nūc capi ꝓ cātatrice ac tibicina ⁊ meretrice:qm̄ eiusmodi muliercule petulantes cantilenis lasciuis ⁊ de amo- ribus solent resonare tanq̄ syrenes quo suis amatorculis placeant ⁊ illos in sui amorē inflāment ⁊ p hoc decipiant. Sy.psaltria est iam intus interrogatiue proferendo.De.q: syrus dixit iā ac ꝓpterea collegit demea eam futurā qḋ cer to nesciebat:⁊ ideo quasi deprehensa veritate:⁊ nouo motu ꝑculsus inquit.Eho interiectio ostēdens aliquid esse subti liter deprehensum vel attētionem monens an ipse eschinus est habiturus eā psaltriam domi tanq̄ foret vxor. Syr. credo eum esse eam domi habiturū vt.i.cuiusmodi dementia eius est.vel si sit ablatiuus sic intellige vt ipse eschinus est dementia agitatus sup.hoc est tanta est stultitia eius vel adeo est insanus ⁊ male sibi ꝯsulens ⁊ animi cōpos sen- suq̄ bono destitutus.De.heccine.i.vtrū decet sup.hec flagitia fieri.Sy.lenitas.i.indulgentia patris ad permittēdum inepta.i.stulta inconsiderata ⁊ facilitas ipsius ad ignoscendū praua.i.pernitiosa ⁊ sibi ⁊ filio:prauum est qḋ etiā ip̄m ledit facientē.malū vero qḋ alios tm̄ ledit.Lenitas ergo patris ⁊ eius facilitas facit sup.hec flagitia vel est causa ta- lium flagitioꝝ.De.quidē.i.certe me pudet ⁊ piget fratris.i.verecundor ⁊ doleo ꝓpter fratrem qui adeo male consu- luit sibi ⁊ filio.Pudet dr̄ i his q̄ turpiter fiunt.piget aūt in his que cū dāno ac malo:pudere etiā ad dedecus:pigere ad dolorem refertur.pudet quod turpe est:piget qḋ dolet.Sy.o demea nimiū ⁊ pernimiū:immo valde nimiuꝫ.q.d.valde multū aut ꝙ̄ plurimū ⁊ nimiū repetendo confirmat dictum ⁊ auget.Pernimiū ergo aut distantia interest.i.lata est dif ferentia inter vos.i.inter te ⁊ fratrē.ac.i.non dico hoc q: ades cōpositū ꝓ simplici.i.es presens tu demea quātusq̄tus i.quantuscūq̄ sicut quotquot quotcūq̄ quisquis quicūq̄ ⁊ in iure memini me legisse qualisqualis pro qualicūq̄. Itē vtvt ꝓ vtrumq̄:vbiubi ꝓ vbicūq̄ quantuluscūq̄ ergo es nihil es nisi sapientia ille mitio frater est somniū.i.aliquid fu tile ⁊ vanū ⁊ inutile quale est somniū ⁊ est hyꝑbole.nā dicit demeā non esse sapientē:sed esse ipsaꝫ sapientiā:preterea dicit mitionē esse somniū ⁊ quasi ipsam vanitatē nedū vanū ⁊ somniatorē.Aliqui legunt ille est somn⁹.q.d.mitionem nō solū esse somniculosum sed etiā ipsum somnū.itaq̄ est Dona.vero.i.sed sineres.i.sinere ac pati debuisses illū tuum eschinum facere hec q̄ fecit:interrogat per ironiam contrarium intelligēs.De.petis sup.sinerē.i.vtrū tolerare debuis- sem illum facere talia qui si aut non olfecissem.i.sensissem more odoris.s.canis qui quod nondum videtur oculis iaꝫ docet odoratu aut presto aut prope esse:proptereaq̄ nares dicunt a naritate.i.a sagacitate ⁊ olfaciendi facultate: que nondum adsunt presentia.Quasi ergo aut non olfecissem ipsum hec etiam facturum sex totis,i,integris mensibus:

atqꝫ iratum admodum. De. quid aũt. Sy. adortus est iurgio fratrem apud forũ de psaltria istac. De. ain vero? Sy. Vah. nihil reticuit. Nã vt numerabatur forte argentum: interuenit homo de improuiso cepit clamare. O Eschine heccine flagitia facere te? Hec ⁊ admittere indigna gñe nostro. De. oh oh lachrymo pre gaudio. Sy. non tu hoc argentum perdis: sed vitam tuã. De. saluus sit spero est similis maiorum suorum. Sy. hui? De. syre preceptorum illorum ille plenus est. Sy. philosophos domi habuit vnde diceret. De. fit sedulo nihil pretermitto consuefacio deniqꝫ inspicere tanq̃ in speculum vitas hominum iubeo: atqꝫ ex aliꝫs sumere exemplũ sibi hoc facito. Sy. recte sane. De hoc fugito. Syrus. callide. De. hoc laudi est. Syrus istec res est. De. hoc vitio datur. Sy. probissime. De. porro autem. Sy. non hercle ociũ ast nunc mihi auscultãdi. Pisces ⁊ sentẽtia nactus sum: hi mihi ne corrũpantur: cautio est nam id nobis tam flagitium est q̃ illa demea nõ facere vobis que modo dixit. ⁊ (quod queo) conseruis ad eundem istũc precipio modum hoc falsum est hoc adustum est. hoc lautũ est parũ illud recte. iterũ sic memẽto sedulo moneo: q̃ possum pro mea sapiẽtia. Postremo tanq̃ in speculũ. in patinas o demea inspicere iubeo: ⁊ moneo qđ facto opus siet. Inepta hec esse (nos que facimus) sentio verũ quid facias vt homo est: ita

nondũ adsunt presentia. Quasi ergo aut nõ olfecissem ipsum hec etiã facturũ sex totis .i. integris mẽsibus priusqꝫ ille eschinus ceperit .i. inceperit quicq̃ istorũ flagitiorũ. Sy. tu demea narras mihi tuã vigilãtiã .i. tuã vigilẽ ac diligentẽ obseruationẽ filij quã scꝫ maxime scio. De. queso .i. opto qđ sup. ita sit .i. res ita se habeat: vt .i. sicut nũc est .i. sicut dicit nũc se habere qñ mihi non est habita fides neqꝫ mihi est assensum cũ tandiu olfecissem huicqꝫ malo mederi voluissem propterea sit ita sane vt nũc est volo ita indignati dicere solemus vbi nostre admonitioni ⁊ cõsilio nõ est relictus locus. Sy. snia color rhetoricus vt .i. qũo quisqꝫ vult suũ .i. rẽ suã vel filiũ suũ esse ita vt ea res .i. eo mõ ea res vel is filius se habet: ⁊ hoc dicit ꝓpter mitionẽ qui vult saltẽ qui nõ malũ ducit adulescentulũ scortari vt prius dixit q̃uis absurdũ sit dictũ: ⁊ ideo cũ facile patiat̃ eũ eschinũ esse lasciuũ: sit lasciuus oportet: dici etiã vulgo solet quãti est homo tãti est sua possessio. De. quid? modus interrogãdi comicis familiaris: estqꝫ initiũ interrogationis future de persona ctesiphonis vidistin. .i. vidisti ne eũ scilꝫ ctesiphonem hodie. Syr. ne .i. vtrũ petis an viderim filiũ tuũ ctesiphonem. De. abigã .i. expellã seu fugabo tanq̃ pecudẽ non vt hoiem mittã. abigã ergo eum hinc .i. ex hoc loco rus in actõ aduerbiali ter ad locũ .i. bene mittam hinc eũ in agrũ ad meditãdũ .i. se exercendũ. Sy. arbitror eũ filiũ agere .i. operari. ruri .i. in agro in dtõ pro aduerbio in loco ponit̃ iãdudũ .i. iãpridẽ etiã lõgo ante tẽpore agere. bñ dixit. nam ab agẽdo dicit̃ ager: ꝙ in eo multa sunt agenda. De. satin .i. vtrũ satis .i. pro certo scis eũ filium esse ibi .i. ruri. Syr. oh interiectio idignãtis ꝙ ei nõ credãt scio satis eũ ibi esse quẽ egomet .i. egoipse ꝓduxi .i. porro duxi hoc est deduxi et sum eum comitatꝰ cũ iret. De. optime est .i. optime se res habet. vel filius est optime illic: metui ne .i. vt ⁊ vt pro ꝙ hereret .i. adhereret assentiẽdo huic Eschino irritaretur. nã heret nõ aio nec volũtate: sed visco decipiẽtis aucupis. Syrus. atqꝫ ꝓduxi inq̃ eum rus admodũ .i. valde iratũ. Demea. aũt .i. sed qđ .i. cur erat iratus. Syrus. adortꝰ est .i. aggressus est fratrem eschinũ seu insultauit ⁊ affecit iurgio .i. obiurgatione lite increpatione apud forum vel venale vel causarũ aggredimur de lõginquo ⁊ aperte adorimur ex insidiꝫs ⁊ ex ꝓximo. dicit̃ em̃ adoriri quasi ad aliquẽ oriri .i. exurgere. Adortus est ergo iurgio .i. obiurgatꝰ est et increpauit fratrem apud forũ de istac psaltria .i. ꝓpter hãc meretriculam: quid sit psaltria iam est expositũ. De. vero .i. sed: ain .i. dicis ne serio. Sy. vah interiectio irridẽtis senẽ ita difficilẽ ad credendũ ctesipho nihil reticuit .i. nihil celauit fratri: quinimmo aperte est eũ criminatus q̃uis esset natu minor: nam vt .i. qñ forte argẽtũ numerabat̃ recẽsebat̃ ab eschino vt daret psaltrie: hõ scꝫ ctesipho interuenit .i. intercidit de improuiso .i. ex insperato aduerbiũ preter spẽ preter expectationẽ cepit .i. incepit clamare. O eschine heccine .i. vtrũ decet sup. te facere hec flagitia: interuenire est medio negotio quasi ex insidiꝫs superuenire ⁊ opprimere in ipso actu eos qui rẽ celatã vellẽt. decet ne inq̃ te admittere plus est q̃ facere .i. te cõmittere hec flagitia idigna nr̃o gñe .i. ihonesta nr̃e cognationi. Demea oh oh. interiectio hic letãtis lachrymo .i. lachrymas emitto dicimꝰ etiã lacrimor deponẽs. pre gaudio .i. tm̃ est mihi gaudiũ. Syrꝰ. clamare inq̃ cepit vel dixit fratri: tu perdis .i. amittis hoc argẽtũ: sed perdis .i. inquinas amittis vitã tuã: qꝛ aut excessu nimio seu crapula peribis: aut lascinia ad vltimã inopiã deduceris. Itẽ si nõ cito moriaris in lãguore deduces vitã ignominiosam qua vita viuere nõ est viuere: sed potiꝰ perire ac perdi. Demea ipse filiꝰ sit saluꝰ .i. maneat incolumis ⁊ bñ se habeat: ⁊ sit benedictus: spero .i. credo qđ supple est similis suorũ maiorũ .i. suorũ predecessorũ ac parẽtũ. dicimꝰ similis illi et similis illius sed similis illi cũ dr̃ innuit̃ similitudo in re corporea: vt in colore: sed cũ dr̃ similis illius ostẽdit̃ similitudo in moribus ⁊ doctrinis ⁊ ceteris incorporeis ac spũalibꝰ. Syrus. hui interiectio admirãtis quasi admiret̃ syrus q̃ narrat demea. Demea. o syre ille ctesipho est plenꝰ istorũ .i. taliũ preceptoꝝ .i. documẽtoꝝ. Syrus. ipse filiꝰ habuit philosophos .i. sapiẽtes amatores sapiẽtie ⁊ bonitatis domi. Vñ .i. a quibꝰ disceret .i. bonos mores sibi acq̃reret. Demea fit .i. agit̃ impersonalr̃ in eo scꝫ erudiẽdo: sedulo .i. instãter quasi sine dolo. Nã negligẽtes dolo si dicunt̃ itaqꝫ fit sedulo signat idẽ qđ laborat̃ vehemẽter in eo erudiẽdo nihil pretermitto .i. nihil omitto qđ ei vtile forꝫ putẽ cõsuefacio .i. assuetũ efficio in bonis moribus qui ex assuefactione ducũt originẽ. Deniqꝫ .i. tãdẽ iubeo eum inspicere .i. diligẽter cõsiderare vitas .i. viuẽdi modos hoim tanq̃ in speculo .i. sicut videt̃ habitudo faciei in speculo sic vitas hoim volo illũ animaduertere: atqꝫ iubeo illũ sumere sibi exẽplũ ex aliꝫs .i. ex aliorũ moribꝰ dicẽdo ei supple: facito hoc qꝛ bonũ ⁊ laudabile. Syrꝰ sane .i. profecto recte mones supple vel facis. Demea. dico illi etiã fugito .i. caueto hoc: qꝛ vitio dari solet. Syrus. callide .i. astute facis supple. Callidus est qui exercet doctos ⁊ qui callidum artis vsum sibi induxit. Demea. dico etiam ei hoc est laudi .i. ad laudẽ efficiẽtis: ⁊ ꝓpterea faciũdũ. Syrus. istec res est .i. ista est vtilitas vel istud est cõmodum. nam res sepe pro commodo et vtilitate ponitur. Demea. dico etiam ei hoc id est hoc factum datur vitio .i. vertitur in vituperium. Sy. probissime id est rectissime dicis supple vel aliquid tale. Demea. porro autem: id est sed sed certe et quoniam est principium future narrationis quo principio superiora sequentibus connectuntur ꝓpterea audiẽdo defatigatus interrũpit sermonẽ ⁊ inquit. Syrus. hercle nunc non est mihi ocium .i. non habeo facultatem auscultãdi ca

que incipis dicere:nā nact⁹ ſum.i.inueni atq̧ comparaui,mihi ꝓpiſces ex ſententia.i.vt volebam q̇ bene reſpondēt vo tis meis.cantio.i.ꝓuiſio eſt mihi.i.mihi incumbit ne hi piſces corrumpantur.i.cōtrahant corruptionis aliquid.nā o demea id.ſ.ꝙ piſces corrumpi ſinantur eſt nobis tā.i.tm̄ flagitium.i.delictū omiſſum flagitione.i.increpatiōe dignū ꝙ̃.i.ꝙ̃tum flagitiū eſt vobis.i.vobis dn̄is bonam vitam agentibus nō facere illa q̄ tu demea dixit modo. i.pauloante ⁊ꝓcipio ad.i.iuxta iſtunc eundē modū conſeruis.i.alijs qui mecū ſeruiunt quibus tn̄ꝓreſunt ꝗ.ſ.ꝓcipere ita con ſeruis queo.i.poſſuꝫ facere:deinde ſubdit modū ſuum precipiendi hoc obſoniū eſt ſalſuꝫ.i. nimio ſale conditum:hoc aliud eſt aduſtum.i.exuſtum: combuſtum:hoc aliud eſt parum.ideſt non ſatis ſeu non multum lotum.i.mundum ⁊ munde pa ratum.illud obſoniū eſt recte lautū.ſ.⁊ paratum dico alicui ex conſeruis memēto.i.ſis memor pa rare ſup.iterū .i.ſecūdo ſeu alias ſic.i.hoc modo vt te doceo.Moneo.i.doceo cōſeruos ſedulo.i.di ligenter ea que poſſum monere ꝓ mea ſapiētia.i. ſm̄ ſcientiā meā condiendi cibos ⁊ efficiendi eos ſapidos ꝓpterea ſapientiam dixit:q: coci:ſeu co quinā veteres per q non per c.ſcribebant:nūc au tem inoleuit vſus vt per c ſcribat̄.nā inq̧ coci tē perant guſtu ac ſapore cōdimentū.ꝓoſtremo .i. tandem iubeo eos cōſeruos inſpicere in patinas: i.in vaſa coquinaria:ſed precipue patula ac lata: quales ſunt catini quos diſcos vocāt ſartagines lebetes ſeu ahena ⁊c.iubeo ergo ⁊ moneo.i.admo neo doceo eos conſeruos inſpicere in patinas tā ꝙ̃ in ſpeculū ⁊ ſubdit q̇d iubeat eos inſpicere id ſ.qꝺ ſit opus facto.i.facere vt ſepe expoſitū eſt.Et his oib⁹ dictꝫ egregie ſeru⁹ illudit demeā.ſentio i.ꝑcipio hec que nos facimus.i.que ego facio.eſſe inepta.i.abſurda ſtulta ⁊ nō honeſta verū.i.ſꝫ q̇d facias.i.faciat vnuſquiſq̧ ſecunda perſona ꝓ ter tia:vt.i.ſicut ⁊ cuiuſmodi quibuſue moribus ho mo aliquis eſt ita.i.eo modo morem geras:etiaꝫ ſecūda perſona pro tertia.i. morē gerat compla ceat obſequat̄ aliquis precipue ſi velit ſeruare in hoc incolumē amicitiam:eſt aūt ꝓuerbiū aptum aut ſeruis aut amicis.q.d.qualis eſt dn̄s talis ſit ſeruus optꝫ.Itē qualis homo eſt taliter illi mos gerendus eſt.qꝺ quidē ꝓuerbium non eſt ſubſe quendū.nā regula amicitie eſt vt nec amicos ro gemus res turpes nec faciamus rogati. nūquid i.nonne aliquid aliud vis ꝙ̃ dicere mihi illa q̄ di

morem geras.nunq̇d vis? De.mētē vobis meliorē da ri.Sy.tu rus hinc abis? De.recte.Sy.nā tu hic agas: vbi ſi quid bene precipias nemo obtēperat? De.ego ve ro hinc abeo:qn̄ is(ꝙ̃obrem huc venerā)rus abijt : il lū curo vnū ille ad me attinet qn̄ ita vult frater,de iſtoc ipſe viderit.Sed quis illic eſt ꝓcul quem video? eſt ne hegio tribulis noſter? ſatis cerno:is hercle eſt.vah. ho mo amicus nobis iā inde a puero.Dij boni:ne illiuſ modi iam magna nobis ciuiū penuria eſt homo anti qua virtute ac fide.haud ſcio mali quid ortum ex hoc ſit publice:quam gaudeo:vbi etiam huius generis re liquias reſtare video:vah viuere etiam nunc libet op e riar hominem hic vt ſalutem ⁊ colloquar.

Hegio. Geta. Demea. Pamphila.

Hec ſcena complectitur querimoniam hegionis cognati So ſtrate dolentis eius filiam adeo inique ab eſchino tractatam eſſe: ac tandem vitiatam.Nam putabant hinc deſertam aa eo eſſe quuꝫ ita non ſit.Hoc multis conijciebat argumentis: ꝙ̃q̧ falſis tn̄ He gio Demee rem omnem de eſchino ⁊ raptu pſaltric aperit quo ipm admodum conturbatum reddit.

Proh dij immortales facinus indignum Geta quid narras.Ge.ſic eſt factū.Hegio ex illo an familia tā illiberale facin⁹ eſſe ortū.O eſchine

xiſti ita dicere ſolemus cupientes aliquos a nobis abire ⁊ finē ſermonis facere deſiderātes.De.opto ſup.mentē me liorē.i.bonā vel deſiderabilē.poſuit em̄ cōparatiuū ꝓ poſitiuo.nā non vult fieri eoꝝ mētem fuiſſe aliquantulū bonā. opto inq̧ mētē meliorē dari vobis.Sy.tu abis.i.diſcedis hinc rus.i.ad agros.nā in vrbe erat.Demea.recte.i.bn̄ pu tas:nā re vera hinc recte rus abeo.Sy.q.d.abeas libere rus.Sy.nā quid agas hic in vrbe vbi.i.in qua vrbe ſi q̇d preci pias bene.i.recte moneas nemo obtēperat.i.obſequit̄ obedit. De.vero.i.certe ego abeo hinc qn̄.i.q: te qꝺ dicūt nō re cte poſtq̧ is cteſipho ꝙ̃obrē.i.ꝓpter quē venerē huc abijt rus.i.iuit ad operādū in agrū.Curo.i.cure habeo illū vnuꝫ i.illū ſolū ac precipuū ille cteſipho attinet ad me.i.mea intereſt:⁊ ad me ſpectat qn̄.i.qꝺ dicūt poſtq̧ frater mitio vult ita.ſ.me curare hūc ⁊ ipſe ſuū curabit de iſto.i.qꝺ dici ſolet ꝙ̃tū ad reſpectū iſtius ipſe frater viderit qꝺ inepte dici ſo let ego me refero ſibi.i.ſuo ipſius reliquo arbitrio. Sed q̇s eſt illic.i.ille homo ꝓcul quē video ne.i.vtrū eſt hegio no ſter tribulis.i.de tribu noſtra hoc eſt ſit is noſtri ꝙ̃tū ad mores viuēdi ⁊ nobis amicitia iunctus quēadmodum inter ſe neceſſitudine iūcti eſſe ſolent.qui de eadē tribu ſunt.hercle is eſt hegio ſi ſatis cerno.ſ.ſi ſatis adhuc habeo viſum acutū ad eū.Vah hic ridentis eſt interiectio ⁊ exultantis pre aduētu amici.i.homo amic⁹ nobis iā inde a puero.i.eſt iam ab ineūte etate cū veꝫ adhuc pueri eſſem⁹.Dij boni exclamatio eſt ꝓpter paucitatē bonoruꝫ:ne.i.certe vel valde magna penuria.i.magn⁹ defect⁹:magna egeſtas carētia charitas eſt iā nobis ciuiū illiuſmodi.i.taliū cuiuſmodi eſt iſte.Et ſup.hō eſt virtute.i. honeſtate vite ac fide.i.veritate ac fidelitate antiqua.i.qua antiqui pollebāt.hoc eſt redo let ſuis ꝓbatis morib⁹ antiq̇tatē.haud ſcio.i.nō noui quid.i.aliq̇d vel cape ꝓprie nō noui q̇d mali ſit ortū.i.acciderit publice rei.ſ.ex hoc hoīe vt q̇ nunq̧ reipublice aliquo pacto obfuerit vel dicit neſcio q̇d mali ſit ortū reipub.ex hoc.i. q̇d mali impendeat ſeu immineat reipublice ex hoc viro ſi moriat̄ ſup.quaſi ſit optādū vt nō moriat̄:ꝙ̃.i.ꝙ̃tū gaudeo q.d.multū vbi.i.qn̄ etiā adhuc video reliquias.i.paucos reliquos ſeu relictos huius generis.i.tales quales impēſe. Vah hic eſt letantis interiectio etiā nūc libet viuere opiar.i.expectabo hic hoīem hegionē vt ſalutē.vbū a ſaluto as. i.ſalute impartiā eū ⁊ vt colloquar.i.colloquiū familiare cū eo habeam. ¶Aſcenſius.

Illud hē huic mādes ſi q̇d recte curatū velis.Do.de ſyro dictū intelligit ⁊ recti⁹ mea q̇dē ſnīa ꝙ̃ de mitione aut eſchino.Q: em̄ ſyr⁹ iactitabat diſtributū eſſe ex ſnīa id dimidiū mine.Per ironiā dicit demea.Hē huic.i. Syro mādes ⁊c.q.d.q̇ nō diſtribuat ſed dilapidet potius.Illud puer aduerte.Ubi dr̄ mihi quidē nō placet ⁊ clamo ſepe.Syr.dicit ſe indignabundū clamare contra ineptias dom⁹ ⁊ dn̄i nō quidē dicendo ſalſamēta hec ſtephanio ⁊c.Hoc totū em̄ nō determinat illud verbū clamo.Sed ſyr⁹ q̇ ſe pluris facere ſignificauit ne gotium ſuum ꝙ̃ preſentiam demee diuertit ſermonē ſuum ab ipſo ad conſeruum cui id dixit.

Proh ⁊c.Hic continetur querimonia hegionis cognati Soſtrate dolentis filiam cognate adeo male ab Eſ chino tractatam eſſe ac tandem vt putabant deſertā ab eo eſſe cum tn̄ ita non eſſet.Uerum ita conijciebant multis argumentis falſis.tamen hegio proh iraſcentis exclamatio ⁊ decorum proteſtatio dij immortales inuocantis eſt dictum: et in teſtimonium vocantis ipſos deos facinus indignum.i.o factum inhoneſtum ⁊ indecens:⁊ eſt exclamatio in vituperationem facti.q.d.miror illud magnū facin⁹ eſſe cōmiſſum:vel gli

pol haud paternũ istuc dedisti.Dem.videlicet de psaltria hoc audiuit:id nũc dolet alieno pater is,nihilipẽdit.Hei mihi vtinã hic prope adesset alicubi atq audiret hec.Hegio nisi facient:que illos equuz est haud sic auferent.Geta.in te spes omnis hegio nobis sita est:te soluz habemus:tu es patronus:tu pater ille tibi moriens nos commendauit senex si deseris nos tum perimus.Hegio.caue: dixeris : neq faciam:neq me satis pie posse arbitror.Demea.adhibo: saluere hegionem plurimũ iubeo.Hegio.te querebã ipsum salue demea.De.quid autem.He.maior filius tuus eschinus: quẽ fratri adoptãduz dedisti:neq boni:neq liberales functus officium est viri.Demea.quid est.Hegio.Amicũ nostrum noras simulũ atq equalẽ.De.quidni.He.filiam eius virginem vitiauit.Demea.hem.Hegio.mane nondum audisti demea:quod est grauissimuz.De.an quicq est etiam amplius?Hegio.Uerum amplius hoc quidem ferendum aliquo modo est:persuasit nox amor:vinum:adulescentia:humanuz est.Ubi sit factũ ad matrem virginis venit ipsus vltro lachrymãs:orãs: obsecrans:fidem dans iurans se illam ducturũ domũ ignotum est:tacitum est:creditum est:virgo ex eo compressu grauida facta est mẽsis decimus est.Ille bonus

quid tale.o Ge.serue cognate mee Sostrate quid narras nõ interrogãtis est sed admirantis indignitatẽ facti.get. sic factum est vt dico scz Hegio.ex illa.i.ex illa ne hoc est vtrũ decet.q.d.nos facimus.i.flagitiũ tam illiberale.i. tam indignũ homine libero qualis est Eschinus vel tã inhonestũ. Nã qd liberale est:iustũ est τ decet: sed illiberale dedecere. Est ne ergo honestũ facinus tam illiberale.i.tam detestandũ τ seruile ac inhonestũ esse ortũ.i.emersisse ex illa per eminentiaz i.ex tã honesta familia ex qua duxit originẽ Eschinus.O Eschine alloquitur absentẽ pol haud.i.nõ dedisti.i.perfecisti perpetrasti istud facinus paternum. i.ex paterno exẽplo vel ad exẽplũ patris vel permissione patris demee qui adeo honestus est.Demea videlicet.i. certe quasi videre lz sicut scz scire lz.Hegio audiuit de hac psaltria id est de hac puella rapta ab eschino. i. quod dici solet Hegio audiuit loqui de hac psaltria in quo dicto nõ est addendũ neq loqui neq dici vt aliqui sunt arbitrati.id idest illud factuz Eschini:nunc dolet.i.displicet illi alieno.i.qui nõ est de famili a nostra scz hegioni.dicim9 tuus casus dolet mihi τ ego doleo casum tuũ vel casu tuo vel ob aut ꝓpter casum tuũ is pater:scz mitio qui est pater Eschini adoptiuus nihilipẽdit.i.nõ curat ꝓ nihilo habet illud factũ qd dolet alieno hei mihi.i.ab dolore ꝯcutior vtinã ipse pater esset hic ꝓpe alicubi.i.in aliquo loco atq vtinam audiret hec que dicunt ab hegione.Hegio.nisi.i.si nõ parentes eschini τ eschinus faciẽt ea que equũ est.i. iustũ est τ decet illos facere:haud.i.nõ auferẽt sic: idest nõ ita leuiter abibũt seu euadẽt aut remanebunt siue nõ ita subducẽt culpã neq eã operient silentio.Nam de ea re nõ sum taciturus.τ hec oĩa loquitur Hegio cũ geta nondũ enĩ animaduertit Demeã.geta.o Hegio oĩs spes est nobis sita.i.posita collocata in te.habemus te solũ in quo spẽ reponatur.tu es patronus.i.defensor.est aũt appellatio τ nomen tẽporale ab honesto tu es parẽs. i. tanq̃ pater cui cure sim9 τ est nomẽ amoris a iusto.ille senex.s.pater puelle maritus sostrate scz simulus moriẽs.i.cũ moreret essetq in mortis; articulo quãdo sola vera τ ingentia dicunt cõmendauit nos tibi. si tu deseris. i. derelinquis nos inde desertores militis dicunt q̃ deserũ patriã quã debẽt tutari.si ergo tu deseris perimus.i.perditi sumus.He.caue dixeris.i.caue dixeris me desertuꝝ esse vos qm̃ neq faciã.i.nõ deserã vos:neq arbitror me posse facere satis pie.i.quin videri possiz impius:nã pij debem9 esse in parẽtes in sanguine nobis iũctos aut necessitudine:ꝓcipue aũt pij esse debemus in deũ.de.adibo eũ.i.ibo ad hegionem:deinde salutat iubeo.i. volo precedens pro sequente.Nam iubemus que fieri volumus iubeo ergo plurimum hegionem saluere.i.saluum esse et incolumem:aut iubeo eum salutari.Naz Cicero inquit:et saluebis a meo cicerone:saluebis inquit pro salutaris. He.o aduerbiũ optãtis querebam teipsum o demea:salue.i.saluus sis et talis est responsio qualis aggressio seu inceptio.De.autem.i.sed quid est supple aut quid agitur:quid dicitur.He.filius tuus maior:quia tantum duo ei erant. ideo maior inquit scilz eschinus quem dedisti fratri adoptandum: id est assumendum in filium neq.i.non est functus officium.oratores dicerent officio in ablatiuo:non est ergo functus officium viri boni nec liberalis.Donatus autem ponit differentiam. nam bonus inquit intelligitur qui nemini nocet: liberalis vero quia alijs prodest.vel bonus dicitur qui non peccat sed liberalis qui non peccat etiam in verbo:sed he differentie non semper obseruãtur:nam vt Cice.et Uale.inquiunt. bonus innumerabilibus officijs continetur.cuiusmodi aut rarum aut nullum purum hominem inuenias . Demea. quid illud est quod tu dicis:declara liquidius.he.noras.i.cognoscebas bene simulum amicum nostrum atq equalem id est multum nostri similem.de.quidni.i. cur non bene noram eum fuisse mihi amicissimus.He.eschi.vitiauit.i.stuprauit deflorauit filiam eius virginem.De.hem interiectio est vehementer:irati.vt qui hoc nõdum audierat. He. mane.i.ausculta habeas patientie quicq vt reliqua audias:et dicit mane quod alter se commonebat adeo:vt audire eum non potuisset.O demea nondum.i.non adhuc audisti id vitium quod est grauissimum.i. enormissimum τ ferendum grauius ceteris eius flagitijs.De.an.i.vtrum quicq.i.aliquid est amplius.i.maius τ vltra id quod iam tetigisti. He. vero.i.certe est aliquid amplius nam quidem.i.certe hoc videlicet quod ipse fecit in virginem amore.impulsus est aliquo modo ferendum.i tolerandum:nox.i. temporis oportunitas: amor.i. ardor et furor amoris vinum.i. vinolentia. nam vt inquit Uerg. Bacchus τ ad culpam causas dedit.τ Ualerius . Proximus a libero patre ad inconcessam venerem gradus est adulescentia.i.iuuenilis etas que lubrica persepe est. persuasit.i. impulit ad id faciendum quod fecit id supple est humanum.idest ab humana fragilitate incitatum:vbi id est quando eschinus sit:id est intelligit sentit se peccasse vim afferendo virgini ipse venit ad matrem virginis scilicet sostratam vltro: id est sponte sua venit non compulsus lachrymans:id est flens orans obsecrans:id est per sacra rogans quod plus est quam orans dans fidem: id est sancte promittens:iurans eschinum ducturum demum illam puellam : id est se capturum eam in vxorem . nam maritus ducere solet domum suam vxorem:cum ea sibi copulatam coniugio habuerit . ignotum est ab ignoscitur.ignoscebatur verbo impersonali indultum est si liceat ita dici cum potius indulgeo futura respiciat non preterita. ignotum est igitur ei scilicet eschino propterea:quia sic orabat tacitum est a tacetur tacebatur: id est nihil est reuelatum silentium seruatum est creditum est ei:scilicet hoc est confisum est ei. Uergi. O formose puer nimium ne crede colori.i. confide vel creditum est ei.i.fides est habita suis pollicitis.virgo facta est grauida ex eo compressu.i.ex ea compressio=

ignotum

ne virginis hic mensis est decimus ex quo eschinus compressit eam ⁊ iam ipsa parturit et puerperio laborat. Ille vir bonus per ironiam qui deberet esse cum sit scilicet eschinus parauit.i.acquisiuit ⁊ superinduxit nobis idest ad nostrum dolorem et dedecus psaltriã illam puellam quã abduxit a lenone si dijs placet ad inuidiam.i. maliuolentiam cõciliandã hoc interposuit.q.d.id fecit deos offendendo per quos iurauit se ducturũ nostram filiam domum vt dictum est:parauit inquã nobis psaltriam qui cum.i.cum qua ablatiuus est feminini generis viuat.i.vitam agat ⁊ deserat id est desertam reddat illam filiam simuli amici nostri quã compressit.

vir nobis psaltriã(si dijs placet)parauit qui cũ viuat illã deserat. De. pro certon tu istec dicis? Hegio. mater virginis in medio est:ipsa virgo res ipsa:hic geta preterea vt captus est seruorũ non malus neq̃ iners alit illas solus oẽm familiã sustẽtat hũc abduce. vinci querere rem. Geta. immo hercle extorque nisi ita factũ est demea. Postremo non negabit:corã ipso cedo. Dem. pudet ne quid agã:nec q̃d huic rũdeã scio. Get. intus clamat pamphila. Pam. miserã me differor doloribꝰ:iuno lucina fer opẽ serua me obsecro. He. Hem nũnã illa queso parturit. Ge. certe hegio. Heg. hem illec fidẽ nũc nostrã implorat demea qꝺ vos ius cogit:id volũtate impetret hec primũ vt fiãt queso deos ⁊ vos decet sin aliter animꝰ vester est ego demea summa vi defendã:hãc atq̃ illũ mortuũ cognatꝰ mihi erat. A pueris paruulis sumus educati:vna semꝑ militie ⁊ domi fuimus cũ pauꝑtatẽ vna pertulimus grauẽ. quapropter enitar faciã experiar:deniq̃ animã relinquã potius q̃ illã deserã. Quid mihi respondes? Deme. fratrem conueniã hegio his quod mihi de hac re dederit cõsiliũ id sequar. He. sed demea tu facito tecũ animo cogites q̃ vos facillime agitis:q̃ estis maxime potentes:⁊ dites fortunati:nobiles:tam maxime vos equo animo equa noscere oportet si vos vultis perhiberi probos Demea redito fiẽt(que fieri equũ est)oĩa. Hegio. de-

De. pro certon.i.pro certo n e hoc est vtrũ dicis istec facinora eschini: pro certo.i. ꝑ vero ⁊ explorato seu ꝑ certa ⁊ explorata. Hegi. mater virginis.s.sostrata est in medio.i.presto est et ĩ aperto testificatura de hac re:⁊ bene dixit in medio quasi retineri mater non potuerit quin ꝓdiret in medium:hoc est in lucem siue in apertum: ⁊ crimen eschini promulgaret seu proderet. Deinde subdit virgo ipsa.i. virgomet stuprata ⁊ grauida est inq̃ in medio.i.in luce ⁊ quasi non delitescens nec absconsa sed facilis inuẽtu cũ testimonio opus erit ⁊ ideo est in medio significat est in promptu est presto res ipsa i.ip̃m crimẽ seu pondus.vteri exactis ad pariendũ mẽsibꝰ: est inq̃ in medio.i.est in prõptu est in apto est presto qꝺ em̃ in de medio loci alicuius non est abscõsum. vt in corona hoim sedentiũ qui statiz medio circi multum est in luce ⁊ in prõptu. Inde vẽtum est vt dicamus ꝓdire in mediũ:tollere aliquẽ de medio qꝺ posterius significat remouere aliquem de hac luce interficiendo eum. Preterea.i .preter ea q̃ dicta sunt hic geta presens non malus.i.bonus ⁊ fidelis non iners.i.non sine arte immo solers ⁊ industrius:vt.i.q̃tũ captus.i.capacitatis seruuloꝝ est ⁊ declinat̃ hic captꝰ captus captui.hoc est q̃tũ serui habere pñt capacitatez bonitatis ⁊ artis vł q̃tum se habet conditio seruoꝝ seu ẜm qꝺ serui possunt ac solẽt esse boni fideles ac solertes. Hic ergo geta talis vt dictũ est inq̃ in medio vt testificetur de hac re si sit opꝰ.q̃ sit bonus ⁊ solers loquendo cõstat hac re ꝙ ipse alit.i.nutrit illas matrẽ ⁊ filiã querendo victũ vñ he viuãt.ipse solꝰ sustentat.i.fouet ⁊ quod barbare dici solet intertenet omnẽ familiã.i.totam domũ seu totã rem domesticam ⁊ familiarem:o demea abduce: pro abduc.i.rape tecũ etiam si nolit hunc getam in aliquẽ locũ vbi tu possis etiã ꝑ tormenta extorque veritatẽ vinci.i.liga a vincio is. Est em̃ secũda imperatiui persona q̃re.i.pete per questiones q̃s vt in iure habetur titulo de q̃onibus sepe comitãtur tormenta:⁊ ideo quere rem. i.inquire veritatem ab eo etiã per tormenta. Ge. immo.i.sed hercle extorquere apertius dixit ꝙ iuuebatur ꝑ verbum quere.i.torquendo me elice veritatem. Nã torquemus hoiem:extorquemꝰ veritatẽ nisi ita factũ est vt ipse dicit hegio meo relatu. Postremo.i.deniq̃ ipse eschinus non negabit cedo.i.dic hoc facinus coram ipso eschino ⁊ videbis eum nõ negaturũ. De. pudet me.s.i.pudore afficior ob tã indignũ ⁊ turpe factũ:nec scio quid agã. i.agere debeã:nec scio quid respondeã.i.debeã rñdere huic hegioni. Ge. Pam. filia sostrate parturiẽs clamat intꝰ. Miserã me ⁊c. Hic hegio ostendit demee se defensurũ etiã ad mortẽ vsq̃ cognati sui defuncti filiã seq̃ nõ cõmissurũ vt ita res eiusmodi auferat̃ sed acturũ in iudicio vt qꝺ equum efficiat̃. Pam. miseram me interiectio dolentis. Fungitur hoc dictũ vice interiectionis hoc est dico me miserã seu fateor:aut aliquid tale differor. i.diuellor discutior dilanior doloribꝰ ꝓpter dolores partus.o iuno lucina.i.lucem prebens natis:q: preest parturiẽtibus fer opẽ.i.auxiliũ partui siue nascẽti vt saluꝰ sit obsecro salua me parturientẽ vt euadã ex hoc puerperio salua. He. Nũnam.i.nunquid nã est em̃ adiectio syllabe: queso nunquid illa parturit. Ge. O hegio certe.i.vere parturit.i.in puerperio laborat. Parturire em̃ est partum desiderare. He. hem interiectio cõpatientis. O demea illec.i.illa hec.i.illa ipsa nunc iplorat.i.cum ploratu rogat poscit nostram fidẽ.i.nostrum auxilium. Nam fides interdũ capitur ꝑ ope seu auxilio:vt in dicto dij vestram fidem. Implorare est aliquem in malis positum cũ ploratu rogare.deinde rogat hegio vt res.i.connubiũ fiat sine coactione ipsa pãphila impetret.i.assequatur voluntate vestra.i.bono aio vestro ⁊ cũ beneuolentia vestra id.s.coniugiũ cum eschino: quod coniugium ius.i.equitas legũ.s.cogit vos.vt.s.assequatur vel cogit vos facere vel complere primum.i .imprimis queso.i.rogo deos vt hec que peto fiant vt.i.quemadmodũ id supp.hec fiant decet vos.i.vobis honestũ est. Alij habent vobis ⁊ tunc est antique dictum qꝺ frequens est apud comicos ⁊ psecipue apud Plau.qꝺ ꝯo dicit esse grece dictum. Sin.i.sed si animus vester est aliter.i.si aliter vultis.s.vt hec non fiant o demea ego hegio defendã hãc puellam summa vi.i.summa ope summa potentia ⁊ viribus omnibꝰ ⁊ defendam illũ cognatum meum simulum mortuũ i.qui mortuus est ⁊ bene.nã in liberis parentes defuncti vident̃ viuere ac defendi cũ liberis defenduntur ipse mortuus erat mihi cognatus.i.gentilis meus de cognatione mea:nos paruuli.i.cũ essemus adhuc paruuli educati sumꝰ i.nutriti sumꝰ vna.i.simul a pueris loco aduerbij ponit̃ q̃ caremꝰ.i.ab incunte etate:ab incunabulis ipsis a teneris annis a teneris vt greci dicũt vnguiculis a primis tẽporibus etatis. Alij habẽt a pueris paruulis:sed in idem redit. fuimus.i.versati sumus semper vna.i.simul militie.i.belli tempore ponit̃ ⁊ in genitiuo aduerbialiter ⁊ domi.i.pacis tẽpore:qui etiã genitiuus aduerbialiter ponit̃:⁊ pertulimꝰ.i.passi sumus paupertatẽ grauẽ.i.molestã ⁊ grauantẽ.nos

vna.i.simul: quapropter.i.propter quas res nitar.i.moliar conabor:nec solū conabor:sed reipsa faciā sed quid faciam vult intelligi se vlturū esse i iudicio illā iniriā experiar.i.agā ꝛ prosequar ius puelle in iudicio:sepe em̄ inuenire fas est experiri pro agere in iudicio deniqꝫ ad extremū potius relinquā animuz.i.moriar:ꝛ est quod dici solet moriar in pena vel in prosecutione potius ꝙ deseram illam puellam.demea quid respondes mihi.i.quod secundo seu posteriori loco dicis.Respondere proprie dicitur cum lis intenditur:est enim respondere priorem alloqui quasi respondere i sit verba fundere:vt fundiqꝫ has ore querelas. Respondere est posteriore loco dicere.Hec donatus.Demea o hegio cōueniam.i.alloquar fratrem scilicet mitionem?ego sequar.i.tenebo ꝛ imitabor id consilium quod consiliuz is frater dederit mihi de hac re.i.de hoc negotio.Hegio.sed o demea facito hoc qđ sequitur vcz vt cogites tecum animo tuo hoc quod sequitur.s.ꝙ ꝙ.i.ꝙtuz vos agitis.i.viuitis: nam agere vitā viuere est facillime.i.sine magno labore:qꝛ est vobis abunde vnde viuatis:ꝛ ꝙ.i.ꝙtum estis maxime.i.valde potentes ꝛ dites.i.diuites ꝛ fortunati.i.felices ac fortunis affluentes:vobisqꝫ fortuna risit.ꝛ ꝙ maxime estis nobiles tam i.tm̄ maxime oportet vos noscere.i.intelligere equa.i. ea que misi iniuste in equitatē equo animo.i.promta voluntate si vultis vos perhiberi.iudicari haberi bonos.i.nemini iniuriā facientes.De.redito i.reuertitor:noli prosequi in itinere incepto: quo te conferebas ad mitionē ꝛ eschinum:omnia que equū est fieri fient.He.te decet.i.tibi est honestuz facere vt omnia fiant q̄ equa sunt.Cōuertit sermonem ad seruū.geta.duc me ad sostratā.De.hec flagitia nō fiunt ab eschino me indicēte: hoc est me iubente aut me cōsentiente.Indicere proprie dicitur de bellis quasi bellū denūciare.vtinaz.i.quod dicunt placeat deo:ꝛ hꝫ vim desperandi ꝙ hoc negotium seu flagitiū de violatione virginis sit defunctum.i.finitū vltimū post qđ nō sit aliud,ita vt eschinus nō vlterius peccet seu peiora cōmittat: verū.i.sed hec nimia licētia q̄ dat illi a mitiōe profecto.i.certe euadet.i.quasi p abrupta ꝛ ardua veniet in aliquod magnū malū:ibo.i.pergā vlterius ꝛ exq̄rā.i.diligēter inquirā fratrē mitionē vt euomam.i.effundā eijciā hec flagitia in eū.i.cōtra eū: vtpote q̄ me egrū faciūt.quibus me leuabo cū lāguor iste eiectus erit.Nā euomā dici per translationem certo certius est. ¶Ascensius.

Illud vbi scit factū ad matrē virginis venit ꝛc.Cōmentarius non ita legit:qꝛ non interpretat̃ dictionē factum:quasi textus habere debeat.vbi scit ad matrē virginē ꝛc.cū tm̄ alij textus habeāt vbi sic factū subaudi est ab eschino.Quod si textus recte habet vbi scit factū sententia est.Ubi.i.postꝙ esch.scit.i.dignoscit factū.i.peccati magnitudinē:grauissimū enim erat vitiare ciuē atticaz.Quod antea vel qꝛ ebrius: vel qꝛ virginem ciuem.esse ignorarat non sciuit.

cet te facere.Geta.duc me intro ad sostratā.Dem.Hoc me indicente?hec fiunt: vtinam hoc si modo defunctum verum nimia illec licentia profecto euadet in aliquod magnum malum.Ibo ꝛ requiram fratrem vt in eum hec euomam.

¶Hegio ad sostratam.

In hac scena Hegio ostendit Demee sese defensurū vel ad mortem vsqꝫ sui cognati iā defuncti iam seqꝫ nō cōmissurū vnqꝫ vt ita impune res eiusmodi auferat:sed acturū in iudicio id quod equū videbitur.Deinde Demee quoqꝫ rectū persuadere nitit̃.Exinde Sostratam consolatur.pollicens se Mitionē ꝙ primū hac de re cōuenturū.

Bono animo fac sis sostrata:ꝛ istam(qđ potes)fac consolere:ego mitionē(si apud forum est)conueniam atqꝫ vt res gesta est narrabo ordine si est facturus:vt sit officium suuz faciat sin aliter de hac re est eius sententia respōdeat mihi:vt quid agam ꝙprimum sciam.

¶Quartus actus.

Ctesipho. Syrus.

Hic formidolosus ꝛ verecundus adulescēs inducitur.qui patrē suū Demeā ruri diutius remansurū exoptat:quo lenius interim genio indulgere possit.Deinde simplex ipse Ctesipho qđ patri respōdeat a Callido Syro instruetur.Qui paternū quoqꝫ erga ipsum credulum ac facilem animum eidem Ctesiphoni non sine saltibus:explorratum reddit.

Ain patrem hinc abijsse rus? Syrus.Iamdudum Ctesipho.dic sodes. Syrus.apud villam est:nunc autem maxime aliquid operis facere credo. Ctesipho.Utinam quidem qđ

Bono animo.Loquitur hegio o Sostrata fac sis bono animo:id est da operam vt tu habeas bonū animū ꝛ fac quod supple consolere.i.consoleris istam filiam tuam quod.s.consolari eā potes facere:hoc autem dicit hegio posteaꝙ peruenit ad sostratam.ego cōueniam.i.alloquar Mitionem si est apud forum an venale an causarum incertum est.Atqꝫ narrabo.i.recitabo ordine.i.per ordinem vt.i. quomodo res gesta est.i.totum negotiū processit.Si ipse mitio est facturus.i.facere velit:vt.i.ꝙ officiū suū sit.i.debitū suum constet appareat:extet faciat:id sup.qđ petā sin.i.sed si sententia eius mitionis est aliter de hac re:ita vt non velit parere petitis:respōdeat mihi.i.det mihi respōsuz vt sciā ꝙ primū.i.citissime mature quid agā.i. quid agere debeam:si vis etiā subiunge ꝙ primū verbo agam.

Ain patrē ꝛc.Hic adulescentis reuerentia in patrē ostēditur timentis ne factū suū a patre,demea reprehendat ꝛ tandē in iram pater exeat atqꝫ prumpat.Cte.o syre ain.i.dicis ne patrē.s.demeā abijsse.i.discessisse hinc.i. ex hoc loco rus.i.in agrū in villā ad op⁹.Syr.Iamdudū.i.multo ante abijt rus.q.d.est longum tempus ex quo abijt.Cte.dic sodes.i.si audes.q.d.dic affirmatiue ꝛ pro certo abierit necne.Sy.ipse pater est apud villā i.apud domū agrestem.q.d.iam ruri est ꝛ in predio.aūt.i.sed nunc credo eum maxime facere aliqđ operis. i.puto eū nunc maxime aliquid operari.Cte.quidem.i.certe vtinā sit supp.apud villā.ita vult Do.deide subiunge velim sup.patrē ita defatigari.i.delassari:qđ tm̄.s.se defatigari fiat cū salute eius.i.ita tm̄ vt nō moriatur ex illa fatigatiōe alij habēt defatigari.i. veli ꝙ pr̄ ita defatigarit.i.delassauerit se operādo qđ tm̄ fiat cū salute sua:ita vt inde.i.ex lāguore illo mors nō sit secutura.vt prorsus.i.oīno neq̄at.i.nō possit surgere e.i.ex lecto hoc est triduo ppetuo.i.intra hoc triduum sequens perpetuū.i.continuū:ita vt his tribus diebus seq̄ntibus continuis e cubili nequeat exurgere.Syrus.ita fiat.i.ita efficiatur vt optas ꝛ optantis est hoc dictum.Et si quid.i.si aliquid rectius.i.aptius commodius tibi istoc.i.isto triduo puta quatriduanum aut etiam plus temporis potis est.i.potes seu potēs est addi sup.dicit Donatus.fiat inqꝫ vel addatur vbi potis est capiendū simplr̄ p pōt:alioq̄n pote est foret dicendū cū pcedat substātiuū neutrū nisi ponat̃ gen⁹ p genere.fitqꝫ synthesis cuiusmōi est Triste lup⁹ stabulis aufer feta.Cte.ita.i.eo mō fiat inqꝫ vt optas Nā cupio nimis misere.i.nimis vehemēter:aut nimis infeliciter:ꝛ ā miseriā meā degere.i.viuere seu agere trāsigere:al

traducere hūc diē in letitia.vt.ſ.queadmodū cepi.i.incepi:⁊ nulla alia cā.i.ꝓpter nullā aliā cām odi.i.odio proſequor. tā male.i.tā valde tā vehemēter.illud rus.i.illā villā ſuburbanā:niſi qꝛ illud rus eſt ꝓpe vrbē.ſcꝫ hic tñ prope eſt aduerbiū.ſed addito caſu que propoſitio:qđ pro ſed.Uel qđ rus ſi abeſſet.i.remotū eſſet longius prius nox oppreſſiſſet.i. qđ dici ſolet cepiſſet cū illic.ſ.ruri ꝙ poſſet reuerti iterū.i.denuo huc in vrbē ad me querēdū.Nūc nō ſignificat ibi tempus:ſed oſtēdit cōuerſionē ab alio dicto ad aliud:vbi.i.qñ ille pater non videbit me illic.i.ruri. Jam.i. tunc recurret.i. celeriter redebit huc ſat.i.ſatis ſcio hoc eſt ꝑ certo ſcio ⁊ non ambigo quin ſit recurſus rogabit. id eſt interrogabit me vbi fuerim . quem patrem ego nonvidi hodie toto die.i.die integro:⁊ cōtra: qui pater non vidit hodie me quid dicam.i.quid reſpondebo.Syrus.ne.i.vtrum nihil eſt in mente:hoc eſt nihil reſponſionis reſidet in mēte tua. Cte. nunꝙ.i. nunquicꝙ eſt in mente vel ſit parelcon.vt vult Dona.Sy. es tāto nequior.i.deterior quāto.ſ.minus habēs ſciētie ⁊ cautele.ꝙ tibi poſſis cauere.Uel tāto es nequior.i.tanto minoris momēti:quāto minus habes cautionis. Nemo.i.nullus eſt vobis(aliꝗ nobis)cliēs.i.cuiꝰ cā ſit defendenda ⁊ tutande partes ſint. Nā cliens eſt qui opera patroni ſeu aduocati egens eum ſequitur: vt ſua ab eo cā defendatur. inde cliētela. Publius vatinius ad Cice. Publiꝰ vatiniꝰ cliēs ad te venit qui pro ſe cauſam dicier vult. Nemo inꝙ eſt vobis amicus.i.neceſſitudine iūctus cuius amicitie venia danda eſt ⁊ mos gerēdus nemo eſt vobis hoſpes.i.amicus externus . vñ hoſpitiuꝫ dicit̃ ius amicitie qđ eſt inter amicos externos qui externa loca peragrantes olent aliꝗ alios amice in hoſpitiuꝫ recipere. Cteſipho.ſunt cliētes amici ⁊ hoſpites:quid poſtea.i.quid inde vis deducere ſi tales adſint nobis.Syrus.dic patri roganti te vbinā fueris vt.i. quod opera data ſint a te.i. quod tu incubueris ⁊ intēderis vt ita dicā tota die Hiſce.i. aliquibus amicis. ⁊ cetera. Cteſipho.non poteſt fieri vt ſup. opera veniat in mētē que opera non ſit data vel nō poteſt fieri vt opera credatur ſup.data que nō fuerit data. Syrus poteſt fieri inꝙ vt credatur data que data nō fuerit. Cteſipho. Fateor ſup. quod poteſt opera credi data que data non fuerit interdiu. i. de die vt ita dicam. Nā interdiu ⁊ diu pro de die idē ſignificant. Quidā tñ dicunt interdiu ſignificare intermediꝗ diei tēpus: qđ non impedit qui aliud ſignificet vna cū illo:ſed ſi pernocto.i.permaneo hic tota nocte neꝙ domū redeā:quid cauſe.i.quā excuſationem dicā Syrus vah interiectio ridentis.i.deridentis:quam.i. quantum vellem: quaſi dicat multum vt etiam mos eſt operā dari amicis:etiam noctu.i.tempore nocturno non ſolum interdiu ⁊ hoc ſermone ridet adoleſcentem non malitioſum:quin.i.cur non eſt ocioſus.i.ſecurus ſine cura. nā ociū capitur pro ſecuritate:vel ocioſus a metu.i. ſine timore : ego calleo.i. callide et optime cognoſco ſenſum illius patris tui pulchre.i. optime noui mores eius quod dicunt conditionem ſuam: vel pulchre noui eius animum

cum ſalute eius fiat:ita ſe defatigari velim : vt triduo hoc perpetuo prorſus electo nequeat ſurgere. Syrus. Ita fiat: et iſtoc:ſi quid potius eſt: rectius Cteſi. ita nā hūc diem mi ſyre nimis cupio (vt cepi) perpetuum in letitia degere:⁊ illud rus nulla alia cauſa tā male odi: niſi quia prope eſt : quod ſi abeſſet longius prius nox oppreſſiſſet illic huc reuerti poſſet iterum nunc vbi me illic non videbit.iam huc recurret.ſat ſcio rogabit me: vbi fuerim:quem ego hodie toto non vidi die:quid dicam. Sy. Nihil ne in mente eſt Cteſipho. Nunquam quicquā.Syrus.Tanto nequior es:cliens amicus hoſpes nemo eſt vobis.Cteſi.ſunt:quid poſtea.Syr.Hiſce opera dic vt data ſit. Cteſi. Que non data ſit nō poteſt fieri.Syrus.poteſt.Cteſipho:interdiu:ſed ſi hic pernocto cauſe quid dicam ſyre. Syrus . Uah. quam vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari . Quin tu otioſus es ego illius ſenſum pulchre calleo : cum feruet maxime.tam placidum:quā ouē reddo.Cte.Quomodo.Syrꝰ. Laudarier te audit libēter: facio te apud illū deū:virtutes narro.Cte.meas? Syrus.tuas.homini ilico lachrime cadūt quaſi puero gaudio hem tibi aūt.Cte.Quidnā eſt. Syrus:lupꝰ eſt in fabula.Cte.pater ne. Sy. ipſus eſt. Cte. Syre quid agimus. Syrus. Euge modo intro ego videro.Cteſipho.Si quid rogabit nuſꝙ tu me audiſtin. Syrus.Potin es vt deſinas.

Demea. Cteſipho. Syrus.

☞In hac ſcena primū Demea de fratre nō reperto conqueritur. Js deinde rurſum a Syro perꝙ verſute deluditur.Poſtremo idē ille Syrus longis ambagibus.Locū in quo Demee germanus exiſtat:abſtruſe ac bifariā deſcribit. Hic exēplum quoꝙ proponitur: neminē faciliusꝙ optimum queꝙ ac ſimplicem falli atꝙ deludi.

ſeu mentē quū.i.qñ feruet vel feruit. Nā ⁊ ferueo es.⁊ feruo is. dicimꝰ:qñ ergo feruet maxime.i. maxime ⁊ vehemēter ercādeſcit ⁊ eſtuat ira nec iniuria. Nā ira eſt ebulitio ſanguinis circa cor.Reddo.i.efficio illū patrē tā.i.tm̄ placidū.i. trāquillū:quietū pacatū:placatū:mitē ꝙ.i.ꝙtū redderē ouē vel videmꝰ ouē placidā ⁊ mitē. cteſipho. quō. i. qua rōne ita mitigas eū admirat̃.Sy.pater audit libēter te laudari facio te deū apud illū patrē.i.extollo te laudibꝰ ad celūvſꝙ ac ſi laudarē deū narro virtutes.cteſip.admiratꝰ ꝙ cū nulle eſſent virtutes i ſe tñ narrarent̃ a Syro dixit. Narras virtutes meas an alteriꝰ. Sy.narro inꝙ tuas virtutes ilico.i.ſtati vt ſum i narratione tuaꝝ laudū lachrime cadūt hoi.ſ. pr̄i tuo ꝗſi.i. tāꝙ caderēt puero ꝗ facile ꝓrūpit i lachrymas ⁊ cadūt illi nō pre triſtitia:ſꝫ gaudio.i.ꝑ nimia gaudiꝗ abūdātia.Et hec dicēs ſenſit venire Demeā.tūcꝙ ꝓrūpit in hāc vocē.Hē interiectio dolētis de inopinato aduētu pr̄is aūt. i.ſed tibi Cteſiphoni tacēdū eſt ſup.aut deliteſcēdū:aut aliꝗd tale.Eſt em̄ eclipſis vel apoſiopeſis.Cteſipho. ꝗdnā eſt. i.ꝗd eſt qđ vides:ꝓpter qđ es ita cōmotꝰ.Sy.lupꝰ eſt in fabula.i.tacēdū eſt. hoc em̄ ꝓuerbio ſilētiū indicit̃.nā hoies ꝗ repēte obmutuerūt lupū vidiſſe dicimꝰ ꝓpterea ꝙ fere euenit his hoibꝰ quos prior lupꝰ viderit: ſeu anhelitu ſuo fetido ꝯcuſſerit vt obmuteſcāt ⁊ rauciāt ſeu rauci efficiant̃ vſꝙ eo vt clamare nequeāt neꝙ lupū voce ſua abigere. Uer.in buc.Uox ꝗꝫ merim.Jpſa fugit:lupi merim videre priores.Cteſi.i.vtrū pr̄ aduenit ſup.Syr.ipſus.i. iſte pater adeſt inꝙ ſeu aduenit.Cteſip.ſyre ꝗd agimꝰ.i.ꝗd facimꝰ vt huic periculo medeamur.Syr. mō.i. tātūmō fuge intro.i.i domū in qua eſt recōdita puella ego videro.i.experiar euētū vel potiꝰ ego videro.i.permitte mihi totū negotiū ſuſtinebo aduētū patris ⁊ iurgia ⁊ eſt qđ dici ſolet vulgo dimitte mihi facere:vel etiā id quod dicunt inepte.reporta ſeu referte mihi. Nā vbi dicunt.Refero me tibi iam diximus eſſe dicendum tu videris.Sic etiam vbi dicunt.Refert mihi dicendū eſt: ego ipſe videro.Cte.Si quid.i.ſi aliquid rogabit.i.petet de me.ſcilꝫ et eſt eclipſis familiaris feſtinanti: ſimiliter et in

eo quod sequitur si rogabit aliquid dic sup. ꝙ tu nusꝗ̃.i.in nullo loco vidisti supple me:vel aliquid tale.Audistin.i.au diuisti:ne id quod tibi dixi.Sy. potin.i. vtrum potis es seu potes efficere sup. vel imperare tibi vt desinas.i. desistas cesses loqui ꝛ inculcare verba mihi ex paucis facile intelligenti.

NE ego hō sum infelix: primū fratrē nusꝗ̃ inuenio gētiū. Preterea autē dū illum quero a villa mercennarium vidi. Is filium negat esse ruri nec quid agā scio. Ctesipho. Syre. Syr. Quid agis. Ctesipho. men querit. Syr. verum. Ctesi. perij. Syrus. Quin tu animo bono es. De. quid hoc malum infelicitatis: nequeo satis decernere: nisi credo me huic esse natum rei ferundis miserijs. Primus sentio mala nostra. primus rescisco omnia. primus porro obnuncio. egre solus: si quid sit: fero. Sy. rideo hunc primum ait se scire is solus nescit oīa. De. Nunc redeo si forte frater redierit. Ctesip. syre obsecro vide ne ille huc prorsus se irruat. Syr. etiam taces: ego cauebo. Ctesi. Nunꝗ̃ hercle ego hodie istuc committam tibi. Nam me in cellam aliquam cum illa cōcludā: id tutissimū est. syr. Age tamē ego hunc amouebo. Dem. sed eccum sceleratum syrum. Syrus. nō hercle hic quidem durare quisꝗ̃ (si sic fit) potest scire equidem volo quot mihi sunt domini: que est miseria. Demea. quid ille gannit: quid vult? quid ais bone vir? est frater domi. Syr. quid malū? bone vir mihi narras? equidē perij. Demea. q̇d tibi est? Syr. rogitas. Ctesi. me pugnis miserū et istam psaltriā vsꝗ̃ occidit. Demea. hem q̇d narras. Syr. hem vide vt discidit labrū. De. quāobrē. Sy. me impulsore hāc emptā esse ait. De. Num tu eum rus hinc dixtin ꝑdijsse. Syr. factum est verum venit post insaniens nihil pepercit: non puduit se verberare hominem senem: quem ego modo puerum tantillū in manibus gestaui meis? De. laudo ctesipho. patrisas: abi virum te iudico. Syrus. laudas ne ille continebit posthac si sapiet manus. Demea. fortiter. Syrus. per quam nimis qui miseram mulierem et me seruulum

NE ego rc. Hic exēplū cōtinetur neminē facilius ꝙ̃ optimū quēꝗ̃ falli atꝗ̃ deludi. Etenim iterum deluditur demea a syro. Dem. ne.i. certe vel valde ego sum homo infelix: primū.i. imprimis nusꝗ̃ gētium abūdat gentiū vt superius dictum est: sonoriorem tñ reddit orationem.i. in nullo loco inuenio fratrē mitionem: preterea.i. insuper dū.i. qñ vel quādiu quero illum fratrem vidi mercēnarium.i. operariū aliqua mercede conductum seu pro premio aliquid faciētem. Mercēnarius enim dicitur homo mercede conductus ad aliquid agēdū. vidi ergo mercēnariū in villa.i. de villa hoc est qui est de suburbanis vbi villa mea est: vel vidi mercennariū redeuntē supple a villa vel venisse a villa.i. a domo agresti vbi forsitan pro mercede operabitur is mercēnarius negat filium.s. cthesiphonē esse ruri: nec scio quid agā.i. agere debeā.s. vtrū fratrē an filiū magis queram. Cte. o syre. vocātis est. Syr. quid agis.i. quid dicis alij quid est. Cte. men.i. mene.i. vtrū querit.i. petit vel inuestigat me. Syr. verū.i. sed vel certe ipse querit te. Ctesip. Perij.i. perditus sum. Sy. quin.i. cur tu nō es aīo bono.i. cur nō habes animū bonū.i. cur non es otiosus a metu ꝛ cura seu sollicitudine. q. d. de quo te sollicitas. De. demea sol⁹ loquit̃ nec dū aīaduertit syrū. Nequeo satis discernere.i. dijudicare quid hoc infelicitatis sit.i. que sit hec infelicitas. Malū hec vox pro interiectione ponit̃ dolētis ꝛ exclamantis pre dolore et animi nimia perturbatione atꝗ̃ anxietate. q. d. postꝗ̃ dixit nequeo satis discernere cuiusmodi sit hec infelicitas. Deinde exclamat. o malū.i. infortuniū grāde ꝛ molestū mihi. vel pōt eā sic dici: vt prius sepe dictū est: quid malū.i. qđ dici solet: quid male grē: vel q̄ mala gratia: ita vt sit exclamatio ꝛ indignatiōis ostēsio. Deinde subdat̃ neq̄o discernere hanc infelicitatem: vñ vcꝫ procedat nisi qꝛ sup. credo me esse natū huic rei.i. ad hanc rē.s. ferūdis.i. patiēdis: tollerādis miserijs i. ad tolerandas ꝛ patiendas miserias ꝛ calamitates. Ego primus ante alios sentio.i. percipio nostra mala.i. infortunia. ego primus recisco oīa i. cognosco prius oīa que facta sunt porro.i. deinde ego prius obnuncio.i. malū imminens nūcio ꝛ quasi malū omē nūcio: q̇ em̄ mala nūciat: obnūciat: qui vero bona annunciat. Nā proprie dicūtur obnunciare augures qui aliquid mali ois se nūꝗ̃ viderit: ego solus fero.i. patior egre.i. moleste indigno aīo si quid.i. si aliquid fit. Syr⁹. videbat eū. Sy. ꝛ audiebat sed ab eo non videbat̃: rideo.i. derideo hunc vel rideo ꝑpter hūc demeam primū.i. imprimis ait se scire oīa vel ait se primū scire oīa. is De. solus nescit oīa que fiunt. Nā mitio scit quō res se habeat sil̃r. Sy. similiter Cte. et Eschi. Demea nunc redeo in domū fratris viso.i. eo ad videndū si forte frater Mitio redierit. Cte. O syre obsecro.i. per sacra rogo vide.i. prouide: ne i. ꝙ ille pater ꝓrsus.i. oīno nō irruat.i. impetuose inferat se huc.i. in hanc domū in qua ego sum: et vsus est verbo neutro tanꝗ̃ verbo actiuo dicēdo irruat se. Sy. etiā.i. adhuc nunc taces pro tace: ego cauebo.i. prouidebo ne id fiat. Cte. hercle nunꝗ̃.i. non cōmittā.i. nō iniūgam tibi hodie istud quod tibi iniunxi.s. vt caueres ne pater irrueret se huc: ꝛ hoc dixit propterea ꝙ sy. indignabatur totiens sibi inculcari ꝗ̃ recte nouerat. Dona. tñ dicit nunꝗ̃ hodie.i. nullo tpe huius diei cōmittam.i. credā tradam tibi istud quod ago.s. cōplexū mulieris: verū mihi superior sñia magis placet: nā concludā me cū illa.i. vna cum illa claudā me in aliquā cellā.i. in aliquā camerā secretiorem vbi cellari possim: nam cella ꝛ cellarium a reponēdis celandisꝗ̃ rebus dr̄ esculandis presertim ꝛ poculandis. Ait. Do. id.s. me concludere in aliqua cella cum illa est tutissimū i. sine periculo reprehensionis seu oppressionis. Sy. age.i. fac qđ dicis cōclude te cū illa tñ ꝗ̃uis te bene abscōdas ꝛ nō sit maxime opus de pulsione eius: tñ ego amouebo.i. cū labore ꝛ difficultate abducā hunc patrē: ꝛ bene dixit admouebo. nō deterrebo. nam proprie amouetur saxū de loco aliquo ꝛ quidē non sine labore. De. sed eccū.i. ecce hic prope syrum sceleratū.i. flagitiosum scelere cōtaminatū. Sy. fingit se esse recens.i. recenter verberatū a ctesiphone inquiens plorando simulate. Hercle iurantis est si sic fit.i. si tanta seuitia exerceat̃ in seruos quidē.i. certe quisꝗ̃.i. aliqs nō pōt durare i. diu ꝑmanere ꝛ perseuerare hic quinimmo est fugiturus: bñ inq̇t durare. nā id verbū cōuenit ꝑferendus malis. Vergi. Durate ꝛ vosmet reb⁹ seruate secūdis. equidē volo scire quot sūt mihi dñi.i. quot habeo dños q̄ est hec miseria quā

ratio. s. Demea. quid gānit ille. i. qui deplorat ille: quid cōqueritur. gānire est proprie vulpiū: & transferatur ad plora
tus vapulantiū: quid vult ille o bone vir per ironiā quid ais: est ne frater meus domi. Sy. quid malū. i. quid male gra-
tie. vt dici vulgo solet: vbi maiū pro interiectione ponitur vt prius dictū est. i. qđ dici solet: cur in mala gratia narras. i.
dicis mihi bone vir: equidē perij. i. sum perditus pre nimijs ictibus. Demea. quid est tibi. i. quid habes. Sy. rogitas. i.
interrogas quid sit mihi. Ctesipho vsqꝫ occidit. i. prope interfecit me miserū & istam psaltriā istam puellā tibicinē can-

(qui referire non audebam) vicit huic perfortiter. De-
mea. non potuit melius idem sensit quod ego: te esse
huic rei caput. Sed est ne frater intus. Syrus. non est.
Demea. Uidi illū queram cogito. Syrus. scio vbi sit
verū hodie nunꝙ monstrabo. Demea. Hem quid ais.
Syrus. ita. Demea. Diminuetur tibi quidem iam ce-
rebrum. Syrus. at nomen nescio illius hominis: sed lo
cum noui vbi sit. Demea. dic ergo locum. Syrus. No-
stin porticum apud macellum hac deorsum. Demea.
Quidni mouerim? Syrus. Preterito hac recta sursum
platea: vbi eo veneris: cliuus deorsum versum est hac
te precipitato. Postea est ad hāc manum sacellum: ibi
angiportum propter est. Demea. Quodnam? Syrus.
Illic vbi etiam caprificus magna est nostin? Demea.
noui. Syrus. hac pergito. Demea. Id quidem angi-
portum nō est peruium. Syrus. Uerum hercle Uah.
censem hominem me esse? erraui in porticum rursum
redi. sane multo hac propius ibis. & minor est erratio.
Sin cratini huius ditis edes. Demea. scio. Syr⁹. Ubi
eas preterieris: ad sinistrā hac recta platea. vbi ad dia-
ne veneris: ito ad dexteram priusꝙ ad portam adue-
nias. Apud ipsum lacum est pistrilla ex aduerso est fa-
brica ibi est. De. Quid ibi facit. Syr. Lectulos in sole
iligneis pedibus faciundos dedit vbi potetis vos.

tatricem pugnis. i. ictibus pugnis factis: vel Cte
sipho. vsqꝫ. i. valde seu vehementer occidit: cecidit
ad cedē referebantur apud veteres. Demea. hem.
hic est interiectio admirātis vel timentis qđ nar-
ras. i. qđ dicis. Sy. hem. hic est dolentis: vide vt. i.
qualiter Ctesipho discidit. i. disrupit: cōquassauit:
fregit labrū meū. ostēdebat aūt seni qui iam calli
gabat oculis. De. quobrem. i. quare ita discidit la-
brum tibi. Sy. ait hanc psaltriā esse emptā me im
pulsore. i. me suadēte. Demea nō. i. nonne. q. d. ita
aiebas. i. dicebas eum prodijsse. i. abijsse exiuisse
hinc. i. ab vrbe rus in actō aduerbialiter. i. in agrū
ad operādū. modo. i. pauloante. Sy. factum est. i.
prodijt rus vt dixeram verum. i. sed post. i. postea
venit in vrbē insaniēs. i. non solū iratus vehemē-
ter vt prius: sed mētis impos & demens: & nō sane
mentis: nihil. i. in nullo vel nō vel nullatenus pe
percit. i. tēperauit ab ictib⁹ nō puduit se verbera-
re hominē scꝫ me senē annosum. i. non erubuit ce
dere me seruū tam annosum quem scꝫ Ctesipho-
nem ego gestaui. i. portaui modo. i. pauloāte puе-
rum tantillum. i. cum esset puer tantillus quan-
tillum tu scis eum fuisse cum a me gestaretur & di
cendo tantillum ostēdit ei digito vel manu men-
suram & quantitatē eius qua erat cum a se gesta-
retur. Demea. O ctesipho laudo te scilꝫ & hoc dicit
ad absentē patrisas: patrē. s. me imitaris & seque-
ris hoc est redoles mores paternos: quos effin-
gis ad viuū abi. i. discede quouis iudico te virū. i.
scientē moderari tibi: ita vt possis tuorū esse mo-
derator consiliorū: & ita eiusmodi esse qui quo ve-
lis valeas abire. Sy. ne. i. vtrū laudas eum ꝙ me
ceciderit: ille Ctesipho continebit manus. i. tēpe-
rabit manus a verberibus mihi infligēdis post-
hac. i. post hoc tēpus si sapiet. i. si sit sapiens. cōmi
natur seruus vel fugam vel repercussionem. De.
egit sup. vel fecit fortiter. i. strennue te cedendo et
psaltriam. Syrus. perqꝫ nimis. i. valde multū for
titer egit: scꝫ per ironiam hoc dicit qui. s. Ctesi. vi-
cit. i. superauit mulierē psaltriā miserā que imbel
lis est & calamitosa & vicit me seruulū senē qui nō
audebam. i. qui nō eram ausus: nec poterā pre se-
nio. referire. i. retendere ictus & repercutere percu
tientem. Hui interiectio deridētis perfortiter se gessit: scꝫ per ironiā. De. ipse nō potuit melius facere sup. quā fecit: vel
nō potuit melius fieri sup. ꝙ̄ factū est. ipse filius sensit idē ꝙ ego sensi. i. eandē habui sniam quā ego habuit vcꝫ te esse
caput. i. te esse principalē huic rei. i. huic coemptioni psaltrie sed ne. i. vtrū frater meus Mit. est intus. Sy. nō est intus
ipse Mitio. Demea. cogito vbi querā: illum. Sy. scio vbi sit verū. i. sed nūꝙ hodie. i. nullo huius diei tpe mōstrabo vbi
nam sit. De. hem indignātis quid ais. Sy. ita dico vt audisti me hodie nō mōstraturū vbi sit frater: & hoc facit vt ma-
gis accedatur demea ad inuestigādū vbi sit: & deinde reqrat latius. Demea. sustulisse baculū demea his verbis ostēdi
tur. quidē. i. certe cerebrū iam diminuetur tibi. q. d. tāto ictu percutiā caput tuū hoc baculo vt cerebrū frangetur: & ita
diminuet. Sy. at. i. sed nescio nomē illius hominis apud quē est sed noui. i. scio locū vbi. i. in quo sit. De. ergo dic locū
ergo adimus vt hortemur tarde faciētes. Syr. nostin. i. scis ne porticū. i. domus partē que vestit seu operit fores colū-
nisqꝫ sustētatur quasi porte custos vt quidā volunt: nosti ergo porticū apud macellū. i. apud locū in quo vēdūtur obso
nia sic dictū a macello quodā ciue cuius domus funditus deleta fuit ac solo equata. in cuius area cepta sunt obsonia
vendi. nosti inqꝫ porticū apud macellū: deorsum. i. versus inferiorē partē seu in ipsa inferiori parte. hac. i. per hanc par
tem. ostēdebat aūt illi Sy. hec omnia digito. De quidni. i. cur nō: vel quid noui sup. nisi nouerim illā porticū. Syrus.
preterito. i. transi vel transeas sursum. i. versus superiorē: partē seu ad partē ipsam superiorē: hac platea. i. hac planicie
quā tibi ostēdo recta. i. certo itinere seu recta via. sed nō debet apponi via: sic eñ dicere solemus recta iui domū tuā. i.
non declinādo neqꝫ ad hos neqꝫ ad illos: vbi. i. postꝙ̄ veneris. i. accesseris: eo. i. ad eum locū est cliuus. i. paruus collis
et facilis est deorsum versum. i. versus partē inferiorē: precipitato te. i. cito descēde hac. i. per hunc locū postea. i. deinde
sacellū. i. paruū tēplū quasi sacra cella est ad hāc manū quā ei ostēdebat. angiportū. i. angustus vicul⁹ ab agēdo dictus
est propter. i. prope. Uergi. Templū de marmore ponā propter aquā. i. prope aquā. De. quodnam. i. qđ angiportū dicis
esse prope. Sy. dico esse angiportū illic vbi etiā est magna caprificus. i. illud genus ficus siluestris. nūꝙ maturos fru-
ctus habētis sed vi sua omnia loca in quibus nascitur penetrantis. Nostin. i. scis vbinam dicā. De. noui locū illum. s.
Sy. pgito hac. i. per eum locū: nō ito dixit sed pergito: q: longū est iter. De. quidē. i. certe id angiportū. i. angustia & cur
ua via nō est peruiū. i. facile vt illac trāseatur: vel quia nō patet exitus cū ingressus fueris intro. Angiportus vel angi-
portum: vtrūqꝫ eñ dicitur. Est vt vult Dona. angusta & curua via: quasi angustus portus vel angusta. Alij dicūt ꝙ in-
ter portus: sit locus angustus: hoc est inter domos: quas portus vel insulas veteres dixerūt Sy. Hercle verū est. sup. s.
angiportum nō esse peruiū. Uah. interiectio ridentis scipsum ꝙ errauerit. Censem. i. putas ne me esse hominē qui sic

erraverim per imprudentiã.q.d.ego sum bene bestia:erraui.i.ego nõ bene te docui viam fateor rursum redi in portã cum illam quã iam tibi dixi sane.i.certe vel sane pro satis aut valde.nam qui sanus est idẽ et valid⁹. ibis multo propius.i.multo propinquius ⁊ breuius hac.i.per hãc viam:seu per hunc locũ ⁊ erratio.i. deuiatio est minor. Erratio est pecudũ:error est animi ⁊ loci in quo erratur. Sin.i.sis ne edes.i.domum huius.ditis.i. diuitis cratini sic nominati a crato is.i.a potẽtia.De.scio vbinam sint eius edes.Sy.vbi.i.postq̃ preterieris.i.transiueris eas edes ito ad sinistrã manum vel partem recta.i.recto egressu hac platea.i. per hanc planiciẽ vbi.i. quãdo vel postq̃ veneris ad tẽplum sup.diane: ito ad dexterã priusq̃.i.anteqũ venias ad portam vrbis.s. Porta dicta est ab aratro portãdo vt satis est notum. Pistrilla.i.paruum pistrinũ:hoc est taberna siue officina in qua pinsitur.i.teritur seu cõtonditur frumentũ trusatili mola que vel ab equis vel a viris circũagitur. Pistrilla aũt a pistrino diminutiuũ non seruat genus vt terebra bre. ⁊ terebellum li. Pistrilla ergo est apud lacum.i.apud aquatorium equor. Nam Varro docet semp lacum portis aditum ob vsum iumẽtorum introeuntiũ ⁊ exeuntium:atq̃ vt aduersum hostilẽ ignem portis de proximo subueniretur:⁊ fabrica.i.locus ⁊ officina in quo fabricatur.i. fit opus seu aliquod artificiũ exercetur,est ex aduerso.i.ex opposito.Mitio frater tuus est ibi id est in loco.Demea.q̃d facit ibi. Sy.dedit.i.tradidit cõmisit lectulos faciũdos iligneis pedibus id est habẽtes pedes ex ilice arbore specie querc⁹ vbi.i.in quibus lectulis vos ⁊ tu ipse potetis.i.cõpotetis simul bibatis in sole.i.in aprico in loco soli exposito ⁊ sole calefacto. In vrbe enim cõuiuiũ aut in sole aut in vmbra pro conductione tẽporis instruebatur.De.sane recte.i.valde recte facit. est antẽ ironia non approbatio. sed cesso.i.nimis tardo nimis cunctor moror pergere.i. me cõferre ad eum:⁊ bene pergere:quia iam incepit iter ad eum querẽdum fratrẽ.Sy.I.i.vade.Deinde Sy.vidẽs eum euntẽ inquit ridẽdo apud se. O silicerniũ.i.o tu senex qui iamiam silentibus vmbrisq̃ cernendus sis.Nam cena infertur diis manibus q̃ eam silentes cernant.i. vmbre possideãt vel q̃ qui hec inferant cernant neq̃ degustent. Nam de his que libant inferis quisq̃s comederit aut biberit funestatur neq̃ pbat Donatus illam interpretationẽ in qua habetur silicerniũ dici senem silicẽ cernẽtẽ dum senex vel incuru⁹ est vel strate saxo vie intẽtus ac sarcophago iamiam appropinquanti sibi.

O silicerniu⁊ ergo ego te exercebo.i. agitabo te:vexabo te hodie.vt.i.sicut dignus es qui exercearis. Eschinus ⁊ Ctesipho sua agunt negotia:ego consulã mihi illorũ exemplo Eschinus cessat.i.inquiete sine labore est cessator ⁊ laboris vacuus ociose.i.secure sine sollicitudine quia qui sollicitus est cessator ac ociosus esse non solet. Prandium corrũpitur.i. quod vulgo dici solet:prandiũ deuastatur:vbi corrũpitur deberet dici.autem.i.sed Ctesipho est totus in amore.i.omni cogitatione intentus amori.Ego iam.i.nunc propere prospiciam.i.prouidebo consulam mihi.Iam particula interdũ significat festinationem:vt nunc.Interdum ponitur ad describẽdam ⁊ increpandam moram : vt melior iam diua precor. Nam.i.quia iam.i.nunc adibo.i.ibo ad locũ conuiuii.atq̃ carpam:modo eligam.alias euellam:alias ledam:alias fruar et alias pro locis vario modo carpam ergo.i.eligam vnumquodq̃ ex obsoniis capiendo:quod mihi bonum fore videbitur quod scilicet carpere vnumquodq̃ erit bellissimum.i.admodum bonum. Nam bellus bella bellum:est diminutiuum a bonus bona bonum:bellus ergo dicitur satis bonus ⁊ hic proprie bellissimum dixit : nam huiusmodi ad irritandum gulam cibi bellaria dicuntur ⁊ ego sorbillans.i.parum absorbens seu hauriens cyathos.i.ciphos producam tanq̃ ille qui iamiam est moriturus cui producitur tempus vite.producam.i.deducam protrahã paulatim.i.sensim hunc diem.i.presentem diem.Sorbillo sorbillas.est diminutiuum a sorbeo:quasi parum sorbeo. ¶Ascensius.

Demea. Bene sane.sed cesso ad eũ pergere. Syrus. I sane ego te exercebo hodie(vt dig n⁹ es) silicerniũ. Eschinus. Ociose cessat prandiũ corrũpitur. Ctesipho aũt in amore est totus:ego iam pspiciã mihi. Nam iam adibo:atq̃ vnũquodq̃(qđ quidẽ erit bellissimum) carpã et cyathos sorbillãs paulatim hunc producam diem.

Mitio. Hegio senex.

¶hic Mitio suspitionẽ diluit.Quem Hegio ad virginis matrem hortatur accedere:atq̃ hec eadẽ que sibi dixit referre: vt illius dolores aliquantulũ releuentur.Demũ egregia ab eodẽ snia pmissa persuadet oino Mitioni sese debere illis coram de suspitione purgare.

Ego in hac re nil reperio q̃obrem lauder tantopere Hegio meum officium facio quod peccatũ a nobis est corrigo:nisi si me in illo credidisti esse hominũ numero qui ita putant sibi fieri iniuriam vltro si quem fecere ipsi expostulant: ⁊ vltro accusant id quia non est a me factum agis gratias. He. Ah minime nunq̃ te aliter atq̃ es in animum induxi meum. Sed queso vt vna mecum ad matrem virginis eas mitio. atq̃ istec eadem que mihi dixit:tute dicas mulieri suspitionẽ hanc propter fratrem eius esse et illam psaltriam. Mi. si ita equum cẽses: aut si ita opus est facto eamus. Heg. bene facis. nam illi et animũ iam releuabis que dolore ac miseria

Opus est vt in altera parte prosceniĩ videãtur Mit.⁊ Hegio priusq̃ Sy.discesserat: alioquin finiret iste actus ⁊ ita plures q̃ quinq̃ essent actus.Consimiliter in sequẽti scena ⁊ in pluribus aliis actibus dicendum erit.

Ego in hac re nihil reperio ⁊c.Hec scena est plena sentẽtiarum senilium ad officia demõstranda.Mi.o hegio ego nil reperio in hac re.i. in hoc negotio in hac materia de coniugio eschini et Pamphile quod fieri deberet et dico ⁊ volo:q̃obrem.i.propter quod lauder.i.afficiar laudibus a te tantopere.i.tam vehemẽter nimis facio officiũ meum.i.id quod teneor facere. Corrigo.i. emendo peccatum quod est ortum.i.profectum a nobis.i.ab eschino:cuius peccatũ etiam in meum dedecus redundat:nisi credidisti me esse in numero illo hominum qui putant iniuriam sibi fieri: ita.i.hoc pacto.videlicet vltro.i.sua imaginatione sua sponte nemine lacessante vt multi sunt qui si viderint aliquos sibi m... consilia impartiẽtes eos de se sermones facere,improbos sed si quẽ id est si aliquam iniuriam fecere.i. fecerunt ... ipsi expostulant.i. conqueruntur et vltro.i. peruerse seu praue accusant.i.obiurgant eos quibus iniuriam fec...nt agis gratias mihi : quia id non est factum a me videlicet quia non expostulaui nec te accusaui. He.ah interiectio dolentis minime.i. non causa ob rem te laudo aut tibi ago gratias nunq̃ induxi te in animum meum aliter.i.alio modo:atq̃.i.q̃ es.Sed queso o Mitio vt eas.i. venias vna mecum ad matrem virginis atq̃ tute.i.tumet dicas m...ieri Sostrate matri filie istec.i.ista hec eadem verba que dixisti mihi hec sunt verba.scilicet suspitionem que hab... Es...inus amet Psaltriam quam abduxit a lenone ⁊ illam psaltriã esse propter fratrem eius Eschini.scilicet prop... Ctesiphonem.Mit.si cẽses.i.iudicas equum.i.iustum esse: ita facere.aut si opus est facto.i.facere ita.i.vt dicis eamus ad mulierẽ. Hegio.Bene facis ire volẽs ad eam: nam ⁊ iam releuabis.

recreabis refocillabis: vt ita dicã restaurabis reficies reparabis: eriges animũ illi mulieri vel Pamphile filie vel Sostrate matri que mulier tabescit. i. deficit cõficitur perit diminuitur dolore. i. pre dolore aut parturientis aut rei sic contingẽtis ac miseria. i. pre infelicitate propter iniuriã ab eschino acceptam ꝛ functus fueris cõiunctiuum pro indicatiuo. i. fungeris tuo officio. i. facies quod facere debes: sed si putas aliter esse faciendũ neq; te velle ire egomet narrabo mulieri ea que dixisti mihi. Mit. immo. i. sed ego ibo ad ea ꝛ ipse narrabo. He. bene facis omnes homines quibus res

tabescit: et tuo officio fueris functus. Si aliter putas egomet narrabo q̃ dixit mihi. Mi. immo ego ibo. He. gio. bene facis. Omnes quibus res sunt minus secũde: magis sunt (nescio quo modo) suspitiosi ad contumeliam omnia accipiunt magis propter suam impotentiam se semper credunt negligi. Quapropter teipsum purgare ipsis coram placabilius est. Mi. Et recte ꝛ verum dicis. Heg. sequere me hac intro. Mit. Maxime.

Eschinus.

Eschinus hic suas effundit querimonias: mirum immodũ dolens sese esse suspectũ Sostrate Pamphileq; de amore psaltrie quã fratri obsequendo rapuerat. Veretur enim ne ob id cum Pamphila nuptie sibi impediantur.

Discrucior animi hoccine de improuiso mali mihi obijci tantum: vt neq; quid de me faciam nec quid agam certũ est mẽbra metu debilia sunt animus timore obstupuit pectore consistere nihil consilij quiuit. Vah. quomodo me ex hac expediã turba? tanta nunc suspitio de me incidit neq; ea immerito. Sostrata credit mihi me psaltriam hanc emisse id anus mihi indicium fecit. Nam vt hinc forte ea ad obstetricem erat emissa vbi eam vidi ilico accedo: rogito. Pamphila quid agat iam partus adsiet. eo ne obstetricẽ accersat: illa exclamat. Abi abi iam eschine satis diu dedisti verba nobis satis adhuc tua nos frustrata est fides. hem q̃d istud obsecro inq̃ est valeas habeas illam que placet. Sensi ilico id illa suspicari: sed me ne repressi tamẽ nequid de fratre garrule illi dicerem: ac fieret palã. Nunc quid faciam: dicam fratris esse hanc id quod minime est opus vsq; efferri age omitto fieri potis est vt neq; exeat. Ipsum id metuo vt credant. tot concurrunt verisimilia. Psaltriam egomet rapui: ipse egomet solui argentũ: ad me adducta est domũ. hec adeo mea culpa fateor fieri non

sunt minus secũde. i. prospere: puta qui sunt in miseria aliqua ac calamitate nescio quomodo sunt magis suspitiosi. i. pleni suspitionib⁹: hoc est magis suspicãtur de malo aliquo q̃ alij ipsi accipiũt: id est interpretantur magis oĩa dicta vel facta ad cõtumeliã. i. iniuriã q̃ aliqua credũt se semper negligi. i. contẽni: propter suam impotentiã hoc est infirmitatẽ: quapropter hoc qđ sequitur est placabilius. i. aptius ad placandũ te Mitionẽ purgare. i. excusare ipsis mulieribus ipsum eschinũ coram. i. in earũ conspectu vel in earũ presentia. Mi. dicis ꝛ recte ꝛ verũ. Recte ad verba retulit. verum ad rem et sentẽtiam. Hec ergo sequere me intro. i. in domum Sostrate hac. i. per hanc viam. Mitio. maxime: id est libentissime te sequar ꝛc.

Discrucior animi hoccine de improuiso ꝛc. Hic eschinus suas effundit q̃rimonias dolẽs se esse suspectũ a Sostrata ꝛ Pãphila de amore psaltrie quam fratri rapuit. Eschinus hic solus loquitur. Discrucior animi pro animo casus pro casu: vt in epistolis Ciceronis pẽdeo animi. ꝛ Vergilius. O prestans animi iuuenis. Discrucior animo. i. anim⁹ meus cruciatur varijs cogitationib⁹ ꝛ quidẽ displicẽtibus. cõponitur em̃ a dis ꝛ crucior quasi vario modo crucior in aĩo meo. hoccine. i. est ne verũ quasi nõ possit credere est ne verũ sup. hoc mali. i. hoc malũ hoc infortuniũ obijci. i. imponi: imputari: improperari: mihi tm̃. i. adeo magnũ ꝛ molestũ mihi vt neq; sit certum mihi id non sit deliberatũ apud me vel vt nesciã pro certo quid faciã. i. facere debeã de me nec certũ sit inq̃ quid agã. i. quid mihi sit agẽdũ vt huic malo medear. Mẽbra men sunt debilia. i. debilitata metu. i. pre timore et diuortij faciendi cum Pãphila ꝛ pre timore patris nihil cõsilij. i. nihil deliberationis vel boni remedij ꝛ propositi. quiuit. i. potuit cõsistere. i. cõsidere residere in pectore meo. cõsistere em̃ interdũ significat morari ꝛ cõsidere. Juuenalis. Ede vbi cõstas in qua te q̃ro proseucha. Vah interiectio indignãtis ꝛ dolẽtis ac seipsum ꝛ suã stultitiã deridentis quo mõ. i. quo pacto expediã me. i. me explicabo ex hac turba. i. ex hac turbatiõe et ex his tricis seu inuolucris tãta. i. adeo magna suspitio. i. mala opinio de me incidit. i. cõtingit neq;. i. ꝛ ea nõ incidit inq̃ immerito. i. nõ iniuria. Sostr. mater Pãphile credit me emisse mihi. i. pro me hãc psaltriã anus id est vetula missa ad obstetricẽ q̃rendã fecit mihi id indiciũ hoc est significauit mihi suspitionẽ incidisse de me: nam vt. i. dum vel postq; ea an⁹ erat missa ad obstetricẽ accersandã hinc. i. ex hoc loco in quo ego sũ vel ante fores Sostrate vbi in quo loco. s. ante fores vidi eam anum: nam hic vbi pro postq; capi nõ dz. iam em̃ vt est expositũ p postq; et ita vna foret repetitio. et est sensus. postq; erat missa ad obstetricem ex hoc loco in quo vidi eam ilico. i. statim accedo ad eã. i. venio ad eam. Rogito. i. interrogo quid Pamphila puella agat. ne. i. vtrũ partus adsit. i. prope sit. ꝛ rogito inq̃ ne. i. vtrũ accersat. i. eat ad vocandũ obstetricẽ eo. i. eam ob rem vel q: partus adest. illa anus exclamat. i. effrenata voce ꝛ sonitu magno vocis clamat seu loq̃tur: nõ aũt rñdet. O eschine iam ostẽdit tarditatẽ quasi bonũ esset vt citi⁹ abijsses abi abi. i. vade vade noli vlterius verba dare vt fecisti hacten⁹ dedisti satis diu nobis verba. i. decepisti nos tuis verbis q̃ nihil habẽt effect⁹ satis adhuc. i. hucusq; tua fides. i. tua promissio: quã tam sancte facere videbaris: cum tñ figmentis plenus esses: fides ergo tua satis hucusq; frustrata est nos decepit nos. Hem interiectio res nouas audientis inq̃. i. dico vel dixi obsecra q̃d istud est qđ. s. tu anus. dicis. illa aũt pergẽs in itinere suo dixit mihi. valeas. i. abscedas a nobis habeas illã. s. puellam que placet tibi que est tibi cordi ilico. i. statim vt dixit illud mihi: sensi. i. percepi illas mulieres adsuspicari. i. habere suspitionẽ de me. Dicimus ad suspicor quẽadmodũ dicimus addubito qđ compositum nihil addit vltra simplex nihil augeat ꝛ ad illas suspicari temesis est facta ppter carmẽ: sed tñ repressi me. i. me cohibui nec volui auferre illã suspitionẽ detegẽdo amorẽ fratris. repressi inq̃ me ne quid. i. vt nõ aliq̃d dicerẽ illi garrule. i. illi vetule loquaci ac verbose de fratre. i. de amore fraterno. ac. i. ꝛ ne illud de amore fratris fieret palã. i. publicaretur ab illa vetula seu fieret manifestũ. De

mee eni minime fuit op⁹ manifestare illud:nūc q̄d faciā deliberat sol⁹ apud se dicā hāc psaltriā esse fratris Ctesiphonis id q̄d ꝑ q̄d vt sepe apud Ciceronē: referq̈ clausulā preteritā.i.q̄ res vcȝ hāc esse fratris:minime.i.nō est op⁹ efferri.i.publicari ꝓdire in lucē quasi extra ferri vsq̈.i.in aliquē locū vsq̈ dr̄ ⁊ in loco ⁊ ad locū. Age aduerbiū hortātis scipsum in deliberādo omitto.i.ꝑtermitto excipio illud vcȝ nō esse op⁹ hoc efferri vcȝ hāc esse fratris vel omitto.i.relinquo istā opinionē de ꝑdendo fratre q̄ mihi nō placet:potis est.i. pōt:vt pri⁹ est expositū: fieri.i.effici:vt ne.i.ꝙ nō illud de fratre exeat.i.erūpat in lucē qua.i.aliqua rōne ⁊via vbi qua capiť ꝑ aliqua aduerbio p locū vbi hoc totū potis est fieri ⁊c. pōt capi interrogatiue vel affirmatiue ſm varias considerationes. Metuo vt.i.ne nō hoc est q̄d nō:vt Do.vult metuo ergo ꝙ mulieres nō credāt idipsum.s. me eripuisse psaltriā fratri ⁊ nō mihi q̄m vellē eas scire ⁊ credere:⁊ ita nō suspicari de me ⁊ id quidem vellē sine ꝑditione fratris si fieri potis esset vt iā dixit. Deinde argumētať in oppositū inquiēs multa verisimilia eū opprimere vt credať rapuisse sibi. Tot verisimilia.i.tot ꝓbabilia seu ꝓbabiles rōnes similes veri.i. silitudinē hn̄tes veritatis cōcurrūt.i.ꝯgeruntť aduersuȝ me.egomet.i. egoipse rapui psaltriā a lenone egomet ipse tātologia est nam met ⁊ ipe idē significāt.solui.i. nūeraui ꝓ solutione psaltrie argētū.i.ꝓtiū ipi lenoni abducta est.i. ipsa rapta violenter deducta est ad me domū.i in domū in qua resideo vbi domū poniť aduerbialiter.adeo.i.certe fateor hec fieri mea culpa.i.cōfiteor ꝙ imminet mihi periculū diuortij cū Pāp.⁊ ꝙ in eius ⁊ matris sum maliuolētia seu ꝙ subiui carū odia mea culpa hac.s.q̄ sequiť vcȝ me nō indicasse.i.ꝙ nō indicaueri ⁊ patefecerim hāc rē de raptu psaltrie ꝓ fratre pr̄i.s.mitioni q̄ ē adoptatiu⁹ pr̄ vt.i.quēadmodum ea res erat gesta.i.facta exorassem impetrassem obtinuissem:vt.i.ꝙ ducerē.i.haberē in vxorē eā.s. Pāphilā. Cessatū est imper sonaliter dictū a cessať cessabať.i. fuit negligētia in nobis ⁊ ociositas ac segnities seu cūctatio noxia vsq̈ adhuc.i.hactenus sine hucusq̈.vel si manis cessatū est vsq̈.i.assidue semper adhuc.i.hucusq̈ nūc porro.i. ex hoc nūc i futuꝝ seu posthac. o eschine alloquiť seipsum expergiscere. i.excita teipsum neq̈ ampli⁹ cesses ⁊ sis ociosus:expergiscor eris.est verbū deponēs absolutū ⁊ quasi passiue significationis:nā expergisciť qui sua spōte a somno excitať expergefit aūt q̄ ab alio e somno excutiť siue soluiť:nūc hoc q̄d sequiť est primum posti tn̄ illud ꝙ rogād⁹ est pater ibo ad illas mulieres illud est q̄d primū dicit vt purgē me.i. me excusem reijciēdo a me crimē in fratrē secreto.tn̄ a ccedā.i.adueniam ad fores.i.ad ostiū domus Sost.perij.i.perdit⁹ sum amore.s.eius Pāphile quā timeo mihi eripi semper ego miser horresco. i.cōtremisco ac cōmoueor seu frigesco:nā horrere interdū significat frigere. Iuue. Et horrēti tunicā nō reddere seruo. Per.scis comitē horridiculū trita donare lacerna horresco.ergo.i.horrid⁹ fio ⁊ trepid⁹ tot⁹ amore amatoꝝ q̄ voluptate aduētāte ⁊ corp⁹ inuadēte trepidare incipiūt ac trepiduli efficiunť.vbi.i.q̄n occipio.i. incipio pulsare.i.percutere hasce.i.has fores.i.hoc ostiū clamat heus heus aduerbiū vocātis repetitū:ego sum Eschin⁹ aperite ostiū actutū:i.cito celeriter aduerbiū tpis dictū ab actu.i.a celeritate vnde actuarie naues dicuntur.i.celeres ac celeriter per maria currētes:aperite,actutū ostiū ḡnaliter hoc est dictū. Deinde descēdit ad particularia aliq̄s aperiat sup.actutū ostiū:sed Dona.dicit istas distinctiones sic factas nō placuisse veterib⁹:est tn̄ astruēda lr̄a vt singule queq̈ cōnexiones intelligant. Potest ⁊ sic astrui ſm Donatū aliq̄s ex vobis multis aperire ostiū.aliq̄s enim vt idē ait hȝ vim pluralē ḡnis singulariter dicať nō est eīn aliq̄s nisi de multis. Est aūt ꝑlepsis figura cōstructionis qualis si dicereť studeatis aliquis orationē habēdā quasi aliq̄s ex vobis seu q̄libet ex vobis studeat orationi habēde:nō curo q̄s vestrū studeat dūmodo sciať ab aliquo nescio q̄s ꝓdit.i.exit veniēs ad aperiēdas fores q̄ sunt lōge a penetralib⁹ domus cōcedā.i.me conferā: hoc.i.huc aduerbium ad locum sicut illoc pro illud antique.

me hanc patri rem (vt erat gesta) indicasse exorassem, vt iam ducerem cessatum vsq̈ adhuc est. Nunc porro eschine expergiscere: nunc hoc primū est ad illas ibo: vt purgem me:accedam ad fores:perij horresco semper vbi hasce pulsare occipio fores:miser.heus he⁹. Eschinus. Ego sum aperite aliquis actutum ostium prodit nescio quis:concedam hoc.

Mitio. Eschinus.

❧ In hac scena facete luditur Eschinus a patre mitione. Qui varijs modis pamphilam ostendit ab alio in vxorem ductum iri. Qua de re non paruo dolore concutitur Eschi. qui eam summopere deperibat quod antea patrem celauerat. Tandem illum eundem pater miro explet gaudio:recipiēs.i.promittens eidem eam puellā q̄primum vxorem datum iri.

Ita (vt dixi) Sostrata facito ego Eschinū cōueniā : vt quomodo acta hec sint sciat: sed quis ostiū hoc pulsauit. Eschin⁹. pater hercle est perij. Mitio eschine. Eschinus. quid huic. hic negotij est. Mitio. tu ne has pepulisti fores tacet? Cur nō ludo hūc aliquātisper:melius est:quandoquidem hoc nunq̄ mihi ipse voluit credere. Nihil mihi resp ōdes. Eschinus. nō equidē istas quā sciam. Mitio. itā:nā mirabar quid hic negotij esset tibi erubuit salua res est. Eschin⁹. dic sodes pater tibi vero q̄d istic est rei. Mitio. nihil mihi q̄dē amic⁹ q̄dā me a foro

Ascensius.

Ubi commentator legit. Sensi ilico illas adsuspicari ⁊c. textus plurimi ⁊ etiam is quem cum eius primum commento compressum vidimus habent. Sensi ilico ad illas suspicari ⁊c. Illud autem maioris momenti est. Non me hanc patri:rem vt erat gesta indicasse commentarius vult vt intelligatur de raptu psaltrie:sed non procedit. Quia eam rem omnem Mit. sciebat. Unde prius dictum est. Omnem rem modo seni: quo pacto haberet:enarramus ordine et reliqua. vbi Mit. postq̄ omnia que a d psaltrie raptum pertinerent per ceperat argētum soluerat. Non ergo de ea re loquiť. Sed de oppressione virginis quod in sequenti scena declarabitur vbi diceretur. Quandoquidem hoc nunq̄ mihi ipse voluit credere ⁊c.

Ita ⁊c. hic luditur Eschinus a patre mitione qui varijs modis ostēdit Pamphi. ab alio in matrimoniū ductum iri quo non parū dolore concutiť eschinus:qui summopere eam deperibat: sed id celarauerat patrem tandē illū eundē pater explet gaudio recipiēs ab Eschi. puellā illi ductū. Mi. o so. facito ita vt dixi vel tu et filia facite ita vt dixi.per quod apparet mitionē iam multa dixisse.ego ꝯueniā.i. alloquar Eschi. vt sciat quo hec de nuptijs ⁊ de coniugio ipsius ⁊ tue filie sint acta.i.sint transacta ⁊ pacta:sed quid pulsauit.i.percussit hoc ostiū hoc dixit cū appropinquaret forib⁹ quas pulsari audierat. Eschi. hercle pater est.s. mitio pater adoptiuus est hic intra domū.i.iam ego facile perspicio ipsi⁹ sermonē. Mit. o eschi. vocādo eū eschi. q̄d negocij.i. q̄d negociū est huic

sc3 Mitioni per indignationē dixit.i.qd negotiū habet iste hic.i.in domo Sostrate. Mit.ne.i.vtrū tu pepulisti.i. percussisti. Inde pulso as. frequētatiuū has fores.i.hoc ostiū. Deinde cum nō respōderet Eschinus subdit summissa voce et apud se tacet.i.taciturnus est obmutuit. Cur nō ludo.i.illudo hunc eschinū ali quātisper.i.aliquādiu. Meli⁹ est.i. operepretiū est vt a me ludatur: quādoquidē.i.q2 certe nunqꝫ voluit credere.i.cōmittere secreto dicere ac detegere. Itē impartire mihi hoc vc3 amorē filie. Sostra. hec priora dixit apud se. deinde subdit alloquēdo eschinū nihil respondes

abduxit modo huc aduocatum sibi. Eschinus. quid. Mitio. ego dicam tibi: habitant hic quedā mulieres paupercule: opinor has non nosse te & certo scio neqꝫ enim diu huc cōmigrarunt. Eschinus. quid tum postea. Mitio. virgo est cum matre. Eschinus. perge. Mitio. hec virgo orba est patre: hic meus amicus illi genere est proximus. huic leges cogunt nubere hanc. Eschinus. perij. Mitio. quid est. Eschin⁹. nihil recte perge. Mitio. is venit vt secū aduehat. nam habitat mileti. Eschi. hem virginē vt secum aduehat. Mitio. sic est. Eschinus miletū vsqꝫ obsecro. Mitio. ita. Eschinus. animo male est quid ipse aiunt? Mitio. quid istas censes? nihil enim cōmenta mater est esse ex alio viro (nescio quo) puerū natum: neqꝫ eum nominat priorē esse illum: nō oportere huic dare. Eschinus. eho nōne hec iusta tibi videntur? postea. Mitio. nō. Eschinus. Obsecro non? an illam hinc adducet pater. Mitio. quidni illam abducat. Eschinus factū a vobis duriter immisericorditerqꝫ: atqꝫ etiā (si est pater dicēdū magis aperte) illiberaliter. Mitio ꝙobrem. Eschinus. rogas: qd illi tandē creditis fore animi misero: qui illi consueuit prius. qui infelix. haud scio an illā misere nunc amat: cum hanc sibi videbit presens presenti eripi. abduci ab oculis facinus indignum pater. Mitio. qua ratione istuc: quis despōdit quis dedit: cui? quando nupsit auctor his rebus quis est cur duxit alienā. Eschinus. an sedere oportuit domi virginē tam grandē dum cognatus hinc illinc veniret expectantē. hec mi pater te dicere equū fuit & id defendere. Mitio. ridiculū aduorsum illū causam dicerem: cui veneram aduocatus sed quid Eschine nostra aut quid nobis cum illis? abeamus

mihi. Eschi. Equidē.i.certe seu ego quidē nō pulsaui sup. istas fores: ꝙ sciam.i.ꝙtum scio. alij habent qd sciam. qd in idē redit: sed Do. vult ꝙ sciā pro ꝙtū scio. alij habēt ꝙ sciā pro ꝙtū scio. Mit. Itan.i.ita ne.i.ne ita vt ais.s.te fores nō pepulisse. id ego dicebā sup. Nā.i. q2 mirabar qd negotij esset tibi hic vbi dici inepte solet qd haberes agēdum hic. Deinde subdit apud se. Erubuit.i.verecundatus est & rubore est suffusus salua res est.i. res bene se habet. nam rubor est virtutis color: et ita magnū est argumētū eum nondū perfricuisse frontē omnēve posuisse pudorē. Eschinus. O pater dic sodes.i.dic si audes & si tibi cordi est. et est comicū verbū blandiēti aptissimū & iam familiariter loqui incipiēti. Uero.i.sed qd rei.i.quid negotij est tibi istic.i.apud Sostratā vbi dicerēt barbare quid habes agendū. Mit. quidem.i.certe nihil mihi est istic.i.nihil habeo negotij seu vt barbare loquar nihil habeo agēdū illic quidem.i.certe vel quidā amicus.i. vnus ex amicis meis abduxit.i. deduxit remouit me a foro modo.i. pauloante et deduxit me huc ad Sostratā aduocatū sibi intercessorem et mediatorē pro se vc3 vt oia de nuptijs filie & ipsius transigerētur meo beneficio ac mea intercessione. Nam aduocatus d2 qui cām alicui⁹ agit. itaqꝫ faciens eius est intercessor apud iudicē et mediator. est etiā omnis homo defendere aliū paratus vt testatur Laurentius. Sic ergo astrue. mō.i.pauloante amic⁹ abduxit me.i.abstraxit me huc a foro tanqꝫ aduocatū vt sibi.i. essem aduocatus: vt iam est expositū. Esch. Quid.i.cur abduxit te aduocatū sibi in qua re vult te esse sibi aduocatum. Mit. Ego dicā tibi quedā mulieres paupercule habitāt.i.morātur. hic.i. in his tectis opinor te nō nosse has mulieres. & certo scio.i.non dubito et vere scio te nō nosse eas. enī.i. quia nō diu.i. nō ex lōgo tēpore cōmigrarunt huc.i. ceperunt hic sedes & huc ad morandū venerūt. Eschi. Quid tū.i. tūc postea secutū est: vel qd ex eo vis inferre. Mi. Uirgo est cū matre. Eschi. perge ꝓsequere in narratione tua. mi. hec virgo est orba patre.i. caret patre. Orbus d2 aliqua re chara priuatus vt parens dicitur liberis orbus & cōtra liberi dicuntur orbi parēte. hic meus amic⁹ est ꝓximus illi virgini.i. mulieri nam iam corrupta erat est ꝓximus genere.i.cognatione ipse leges cogūt hanc puellā nubere.i.nuptui collocari huic amico. Eschi. perij.i. perditus sum. hoc audiuit mitio sed dissimulat. Mi. Quid est ꝙ tu dicis. nam alter summissa voce dixerat. Eschi. nil est.i.recte.i. bene narras & recte res se habet. sed hoc dissimulāter dicitur perge.i. ꝓsequere narrādo. Mit. Is amicus venit vt aduehat secū.i.naui secū vehat. Nam vectores dicūtur qui naui vehuntur pro pretio. Et bene aduehat. nam ipse habitat.i.moratur mileti.i.in vrbe ionie que est athenensiū colonia & mileti gtūs est aduerbialiter posit⁹.i. pro aduerbio in loco. Eschi. Hem dolētis interiectio & cōmo[illegible] vehemēter dicis eum venisse sup. vt aduehat secū virginem.i.mulierē. nam iam corrupta erat. Mit. sic est.i. est verū eam ob rem venisse vt abduceret. Eschin⁹. obsecro.i.obnixe peto: vt dicas mihi an venerit vt aduehat virginē secū vsqꝫ miletū.i. vsqꝫ in eam vrbē vnde milesie lane pretiose esse dicūtur a Uergi. Mit. ita venit vt abducat eā miletū vsqꝫ Esch. male est aio meo.i. animus me⁹ est eger dolore molestia ac passionibus varijs qbus cōficiatur animus. nam vt dicimus bn̄ est mihi.i. sum sanus: & male est mihi.i. sum egrotus. sic dicimus bn̄ est animo.i. sum let⁹ neqꝫ afflictus morbis animi que passiones sunt & male est animo.i. sum egritudine animi vexatus: & vt inqt Do. male esse animo dicitur cū dicti alicuius merore ꝓculsus anim⁹ est ita vt corpus nō sustineatur sequaturqꝫ ruina mēbrorū quid ipse mulieres aiu[illegible]. Mit. quid cēses.i. putas istas mulieres posse dicere sup. enī.i. certe vel q2 nihil dicūt mater Sost. cōmēta est a cōminiscor eris.i. adinuenit excogitauit: verisimilē.s. falla ciam vc3 puerū esse natū ex alio viro nescio ex quo viro natus sit: vel sic misse puerū esse natū ex alio nescio quo viro: sed in idē reuertitur: neqꝫ ipsa mater nominat eum virū ex quo natus est puer. Cōmēta est inqꝫ vel dixit illum virū ex quo natus est filius esse priorē.i. cui potius sit collocāda puella & ait nō oportere filiā dari huic amico meo. Eschi. eho interiectio audiētis qd optabat: nōne hec que dixit Sostrata sc3 illū ex quo nat⁹ est puer esse priorē & ꝓferēdū nōne ea vidētur tibi iusta: postea.i. postqꝫ dicta sunt & ea cōsiderasti vel q̄ postremo loco dixisti. Mitio. nō vidētur mihi iusta.

Quartus actus

quid est? quid lachrymas. Eschinus. pater obsecro ausculta. Mitio eschine audiui oīa et scio. nam te amo quo magis que agis cure sunt mihi. Eschi. ita velim me promerētem ames dum viuas mi pater: vt hoc me delictum admisisse in me id mihi vehementer dolet: me tui pudet. Mit. credo hercle nam ingenium noui tuū liberale. sed vereor ne indiligēs nimiū sies. In qua ciuitate tandē te arbitrare viuere: virginē vitiasti quā te ius non fuerat tangere iam id peccatū primū magnū at humanū tamen facere alij sepe itē boni. at postq̄ id euenit cedo nunquid circūspexisti: aut nunquid tute ꝓspexisti tibi quid fieret qua fieret si teipsum mihi puduit dicere qua resciscerem hec dum dubitas menses abierunt decē. Prodidisti te atq; illam miseram ⁊ gnatum qđ quidē in te fuit. Quid credebas hec dormienti tibi confecturos deos ⁊ illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum nolim te ceterarū rerum secordem eodē esse modo. Bono animo es: duces vxorem hanc. Eschinus. Hem. Mit. bono animo es inq̄. Eschi. pater obsecro num ludis tu nūc me? Mi. ego te (q̄obrē). Eschinus. nescio nisi quia tam misere esse cupio verū: ideo vereor magis. Mit. abi domū ac deos precare: vt vxorē accersas abi. Eschinus. quid iam ne vxorē ducam. Mit. iam. Eschi. Jam. Mitio. iam q̄tū

Eschi. obsecro nō. i. dicis non videri illa tibi iusta ⁊ hoc nō vultuose est pronūciandū. An. i. vtrū. o pater vtrū ipse amicus tuus abducet. i. abstrahet illā hinc. i. ex hoc loco. Mi. quidni. i. cur nō abducat illā. Eschi. id sup. scʒ trāsactio ⁊ pactio de nuptijs factū est a vobis duriter. i. dura mēte ⁊ inflexibili ⁊ non dure ac crudeliter ⁊ immisericorditer. i. austere aspere sine misericordia: sed cum rigore atq; etiam o pater si est dicendū. i. si licet dicere magis aperte. i. clari⁹ apertius factū inq̄ est a vobis illiberaliter. i. iniuste inclemēter nō bene. quia liberalis bonus dicitur. Mit. q̄obrem. i. quare est ita factū a nobis illiberaliter. Eschi. Rogas me. i. interrogas: quare tandē id sine longis ambagib⁹ et verborū circuitionibus quid animi. i. quē animum credis fore. i. futurū esse illi misero qui consueuit. i. cōsuetudinē ⁊ cōuersationē habuit prius cum illa puella. Dona. legit cōsueuit illi vel illam: nā veteres hāc rem cōsueui dictitarūt qui infelix propter hanc surreptionem haud scio. i. nescio an amat nunc illam puellā misere. i. valde ⁊ in miseriam suam ac in infelicitatē: quid ergo illi animi creditis fore eum. i. qđ ipse presens videbit hanc puellā eripi. i. abduci sibi presenti vel cape ꝓsens aduerbialiter pro corā: quo etiam modo capi pōt. Ci. ad curionē presens tecū egi. i. sum collocutus tecum. Apposuit aūt nescio an illam nūc amat vt tolleret suspitionē de seipso: q̄ nimis aperte fuerat locut⁹ ⁊ ex affectu pre nimio amore ⁊ quid animi creditis illi fore eum ipse videbit hāc puellam abduci. i. auferri ab oculis suis. i. a cōspectu suo. o pater facinus. i. factū vestrum est indignū. i. inhonestum ⁊ non dignum qđ a vobis fieri debuisset. Mitio. qua ratione. i. quo modo vel qua causa dicis istud quis despōdit. i. promisit illam ei quē defendis quis dedit illam puellam. q. d. prius rapta est q̄ daretur: cui homini despōsata est sup. data? quādo nupsit. i. data est nuptuis illi quē tātopere defendis. dissimulat eīn mitio se nosse eschinum ac fuisse illū qui eam stuprauerit: cum tñ latenter obiurgat ꝙ sine patre rem gesserit quis est auctor his rebus. i. quis preest seu prefuit his rebus faciendis vcʒ transactionibus ⁊ pactionibus de cōnubio puelle cum illo quē defendis: cur ipse quē miserū dicis duxit. i. cepit in vxorem alienā. i. eam que sibi nō erat desponsata neq; data ac ideo aliena. Eschi. an. i. vtrū oportuit virginē tam grādē. i. tante etatis quāte est. inde grandis natu. i. annosus. Oportuit ergo virginē tam grandē sedere. i. cessare ociosam esse corpore domi expectantem: dum. i. quousq; cognatus aliquis de cognatione veniret hinc illuc prouerbialiter dictum. i. ex hac haud illa parte o mi pater equū fuit te dicere hec: id est honestum erat vt diceres hec que dixi. s. eam nō debuisse tādiu sedere domi ⁊c. ⁊ equū fuit inq̄ te defendere id. s. quod nō oportuit eam tam grandē sedere domi expectantē dum hinc illinc veniret cognatus. Mi. o ridicule. i. deridēde qui. s. dignus es qui ridearis cum tuis verbis absurdis ⁊ stultis ne. i. vtrū dicerē. i. dicere debebā causam aduersus vel aduersum (vtrūq; enim dicitur) aduersus illū. s. amicū: cui. i. ad cuius defensionē verā aduocatus. i. intercessor futurus ⁊ auxiliari seu defendere parat⁹: sed o eschine q̄d ista facta ⁊ ista negotia de hac puella intersunt sup. nostra in ablītō feminino. i. quid ad nos spectāt: aut q̄d est nobis cū illis. i. q̄d negotij q̄d cōmercij habemus cū illis atq; (qđ dici inepte solet) quid habemus agendū de illis mulieribus ⁊ negotijs suis abeamus. i. discedamus vt aūt hoc dixit animaduertit repēte eum flentē tūcq; subiunxit q̄d est quid. i. cur lachrymas. i. fles. eschi. o pater obsecro ausculta. i. audi. Mi. nō est passus pater filiū torqueri in cōfitendo crimine suo: ꝓpterea inquit audiui omnia noli detegere ⁊ non solū audiui: sed scio oīa quomodo se habeāt: nam amo te quo. i. quare scʒ quia te amo vel quo pro quāto: sed melius est vt capiatur quare ea que agis sunt magis mihi cure. Eschi. velim. i. volo vtinā. o pater ita ames me promerētē. i. bene merentē ⁊ dignū qui a te amer nam promeremur bona tm̄. dum. i. q̄diu viuas: vt. i. sicut id qđ sequitur scʒ me admisisse in me. i. cōmittēdo recepisse in me hoc delictū de virginis stupro. dolet vehementer mihi. i. est mihi maximo dolori siue affert mihi dolorē maximū. ⁊ ita inq̄ me ames vt. i. sicut me pudet tui. i. ꝓpter te q̄m pudore afficio ꝙ sim tibi causa pudoris: q̄ aliquid. s. infamie mea causa cōtraxeris ꝓpter crimē meū. Mit. hercle. credo te pudere facti ⁊ mei nāq; noui. i. cognosco ingeniū tuū. i. naturā tuā esse sup. liberale. i. bonū: quia liberalis bonus: sed vereor. i. timeo ne. i. vt pro ꝙ sis nimiū indiligēs. i. incurius negligēs tandē. i. sine multis verbis rñde: vel cōsidera. nam hic tandē habet quiddam vrgens ⁊ accelerās. Do. vult capi pro tñ in qua ciuitate. i. in qua cōitate arbitrare. i. putas te viuere: viuis eīn in ciuitate atheniensi vbi legibus viuitur. Vitiasti. i. stuprasti ⁊ corrupisti virginē ciuem quā virginē ius non erat. i. nō licebat te tangere qđ sine cōparatione minus est q̄ stuprare iamprimū. i. imprimis id petm̄ est magnū. i. enorme attamē. i. sed tñ est humanū. i. a fragilitate humana defluxū que varijs luditur cōcupiscētijs: sepe. i. plerūq; alij boni nō tunc cum facerent: sed alias fecerūt. item. i. similiter vt tu at. i. sed postq̄ id euenit. i. cōtingit tibi hoc facere cedo. i. dic nūquid. i. nūq̄d aliquid circūspexisti. i. cōsiderasti tāq̄ presens. Circūspicimus presentia: prospicimus futura: aut nūquid tute. i. tumet prospexisti tibi futura. i. prouidisti tanq̄ de futuro vcʒ quid fieret. i. factu bonū esset quō. i. qua ratione qua via quibus adminiculis q̄bus personis fieret illud qđ esset faciendū si teipsum puduit dicere mihi: qua. i. per quos vel qua. i. quare: qua via qua ratione rescicerē. i. cognoscerē quod feceras nunquid inq̄ circūspexisti qđ te facturū putares dum te ita pudebat. dum. i. quādiu dubitas. i. nō audes hec dicere mihi decē menses abierunt. i. fluxerunt prodidisti. i. decepisti te

et illam puellã miseram: et prodidisti.i.decepisti gnatũ.i.filium quẽ ex ea sustulisti quod quidẽ in te fuit.i. quantum ad te spectauit hoc est decepti estis tu et gnatus ⁊ mater tantũ quantũ poteratis decipi per tuam negligentiam quia quantũ ad te spectauit omnino officiũ tuum defuit: ⁊ est elegans dicẽdi modus vbi quis diceret quãtũ potui ⁊ debui adiuui eum: elegãtius sic. Quod quidẽ in me fuit adiumẽtum illi suppeditaui. Similiter vbi dici solet quantũ potuisti, pauperẽ me reddidisti: elegãtius sic. Quod quidẽ in te fuit ad inopiam redactus sum. Similiter hic qd in te fuit.i. quantũ potuit fieri per tuã indiligentiam proditus es: item mater. item nat⁹ ex ea. Quid modus est interrogandi ⁊ melius est vt fiat hic distinctio ac seorsum legatur. Credebas deos cõfecturos.i. ad plenũ facturos hec.i. vt tibi crimen ignoscere tur et connubia transigerentur ⁊ credebas illam puellam deductũ iri futurum infinitiui passiui.i. deducendam esse.i. credebas qd illa deduceretur in futuro tibi dormiẽti.i. cessanti et non vigilanti in tuis negotijs: ⁊ deduceretur ergo domũ aduerbialiter ad locũ ⁊ in quam partẽ domus? in cubiculũ.i. in camerã in qua dormire soles ⁊ que vxore habita diceretur thalamus in quo est lectus genialis. Credebas inq̃ vt hoc fieret sine tua opa.i. sine tuo labore et sine tua industria ac diligentia. Nolim.i. nõ volo te esse secordẽ.i. imprudentem: improuidũ incõsideratũ: ignauũ: ceterarũ rerũ.i. in alijs rebus ⁊ negotijs eodẽ modo quo: scꝫ fuisti in hoc negotio. Secors dicitur quasi seorsum aut semotũ a corde.i. vel a fortitudine et audacia vel a prudentia. Nam cordati homines dicuntur sapientes aut prudentes. propterea secordes non immerito dicuntur imprudentes. Et quoniam inter hec dicenda flebat eschinus: ideo subdit securitatem: es. id est sis secunda persona imperatiui singularis. bono animo. id est habeas bonũ animum: et quod dici solet facias bonum vultũ: duces hanc puellam vxorem. id est habebis eam in vxorem. Eschi. hem interiectio emissa est a singultiente fletu ⁊ gaudio. Mit. inq̃.i. dico tibi es. id est sis bono animo. Eschi. O pater obsecro te nun.i. nũquid quasi optet negatiuã responsionem tu ludis.i. illudis derides me ludificas me tuis verbis. nunc quasi prius nõ luseris. Mit. petis vtrũ ego ludam te: q̃ro brem.i. quare luderẽ te vel quare petis. Eschi. nescio qua ratione nõ credo tibi: ideo.i. eam ob rem magis vereor quia cupio tam misere.i. tam nimis vel vehemẽter vel obnixe dictũ tuum sup. esse verũ. vel quia cupio tam misere verũ esse me illam ducturũ vxorem. Misere interdũ capitur pro valde ⁊ quidẽ vbi est aliquid miserie vt in cupiẽte nimis est passionis aliquid qd est animo molestũ. nam esse nimis a virtute recedit. Mit. abi domum ac cõprecare deos.i. preces effunde dijs tanq̃ ante sit res diuina facienda deinde vxor accersanda: vt accersas.i. aduoces venire facias ad te vxorẽ. Deinde quasi herenti eschino ⁊ morãti repetit. abi.i. fac quod est tibi iam dictum. Eschi. quid modus interrogãdi iam ne.i. vtrũ iam ducam vxorẽ. Mit. iam.i. nũc duces vxorẽ. Eschi. iam.i. nũc ducam quasi pre gaudio tante sue felicitatis sepius repetit. Mi. iam duces q̃tum potes.i. cito et q̃ celerrime fieri poterit a te. Uel potest referri ad id quod prius dixerat abi: ⁊ tũc est sensus abi. inq̃.i. q̃tum potes q̃ celerrime potes abire vel q̃tum põt a te fieri: vel a te abiri ⁊ abscedi per impersonale verbũ. Eschi. o pater dij omnes oderunt.i. odio habeãt me: hic enim ponitur pro odiant si haberemus. ni.i. nisi ego magis amo te nunc q̃ oculos meos. Mi. quid modus interrogandi amas sup. me magis quã illam Pamphilã. Eschi. eque.i. ita equaliter te amo: atqꝫ illã. Mit. perbenigne.i. valde benigne seu valde large prolixe ac liberaliter me amas si illã equo quãtum ad tuũ amorem in me ⁊ eam. Eschi. Quid modus interrogandi vbi est ille milesius.i. vir ille de mileto qui ad eam ducendã venerat. Mit. abijt.i. discessit. perijt.i. multũ perditus fuit mente ac saucius in corde ⁊ cognouit te illam ducturũ ascendit nauem qua veheret miletum sed cur cessas.i. moraris cũctaris tardas nec mihi obsequeris abeũdo ⁊ deos cõprecando vt accersas vxorẽ. Eschi. o pater abi discede tu potius q̃ ego cõprecare deos precibus. nam certo scio eos deos magis obtemperaturos.i. morẽ gesturos tibi quo.i. quanto es vir multo melior. q̃ ego. Mi. ego eo intro in domum vt ea que sunt opus.i. ea que sunt requisita ⁊ necessaria ad nuptias parentur.i. apparentur. Dicimus hec sunt mihi opus. et opus est mihi his rebus vt satis est manifestũ tu eschine fac vt dixi si sapis. Eschi. admiratur eschinus benignitatẽ patris pariter ⁊ laudat quid hoc negotij est.i. quid sibi vult hoc negotiũ admirando dicit cum totum negotiũ inter patrẽ ⁊ filium agatur ita benigne hoc scꝫ quod pater erga me facit: est.i. significat meipsum sup. esse patrẽ.i. vti seueritate patris. q.d. non cum benignitate sodalis potius vtatur: aut hoc qd.s. ego facio ita familiariter agẽdo cum patre est ne.i. vtrum significat me esse filium.i. vti timore filiali quo solent angi filij apud parẽtes de vitijs respõsuri si pater meus esset frater aut sodalis.i. conuictor pari familiaritate vtens: ⁊ qui soleret velut familiaris socius mecũ in mẽsa victitare qui.i. quomodo qua ratione qua re magis morem gereret.i. magis cõplaceret q̃ cõplaceat. Non.i. nõne. q.d. si hic.s. pater talis est amandus.i. amore dignus hiccine.i. vtrum hic pater non est gestandus.i. fouendus portandus in sinu.i. inter brachia si quando debilitate confectus egeret vt portaretur cum sit talis dignus est qui gestari deberet in amplexu brachiorũ. Hem interiectio admirantis vel anxi ac timentis offendere. itaqꝫ.i. ⁊ sic si sint duo verba: vel ideo si vnũ iniecit mihi.i. incussit intulit irrogauit mihi adeo.i. valde magnam curam.i. sollicitudinẽ sua cõmoditate: sua oportunitate: sua mititate ac benignitate. sua bonitate ⁊ clemẽtia ne.i. q̃ non faciã in optatiuo forte.i. casu aliquo imprudẽs.i. per imprudentiam id sup. quod nolit me facere: ego sciens.i. animaduertẽs. ⁊ attentens. cauebo.i. prouidebo ne quid faciam quod nolit: sed cesso.i. nimis tardo ire intro: ⁊ ideo celeriter vado ne.i. vt non egomet sim mora.i. sim retardatio meis nuptijs.

potes. Eschinus. Dij me pater omnes oderint: ni magis te q̃ oculos nũc amo meos. Mit. Quid q̃ illam. Eschinus. eque. Mit. perbenigne. Eschi. quid vbi est ille milesius. Mitio. abijt perijt nauem ascẽdit sed cur cessas. Eschinus. pater abi: tu potius deos cõprecare. nam tibi eos certo scio (quo vir melior multo es) quã ego obtẽperaturos magis. Mitio. ego eo intro vt que opus sunt parentur: tu fac vt dixi si sapis. Eschinus. Quid hoc negotij est: hoc est patrẽ esse: aut hoc filium esse si frater aut sodalis esset q̃ magis morẽ gereret: hic nõ amãdus hiccine nõ gestãdus in sinu est hem itaqꝫ magnam mihi iniecit adeo sua cõmoditate curam ne forte imprudẽs. faciam quod nolit: sciẽs cauebo. Sed cesso ire intro: ne mora meis nuptijs egomet siem.

Demea solus.

¶ Demea quem instituerat Syrus vt fratrem quereret per vrbem totus fatigatus hec conqueritur de Syro: quo non significate ⁊ plane locum in quo esset frater descripserit.

¶ Ascensius.

Illud responsum mitionis. abijt perijt nauem ascendit vt Dona. argute interpretatur ridẽdi ore dictum est vt intelligat Eschinus Mitionem ioco non serio de milesio id dixisse: quoniam is nullus fuerat. Uideri autem debet Demea priusq̃ eschinus discessit.

DEfeſſus ꝛc. Hic demea quē inſtituerat ſyrus vt quereret fratrē per vrbē totꝰ defeſſus hic cōqueriť de ſyro q̄ nō ſignāter mōſtrauerit locū in quo eſſet frater. De. ſolus anhelās hic demea ſecum loquiť defeſſus ſum. i. valde feſſus ſum ambulādo: vt. i. vtinā o ſyre magnꝰ iuppiter ꝑdat. i. deſtruat te cum tua mōſtratione ego perreptaui. i. lēto paſſu inceſſi: q꞉ ſenex per totū oppidū. i. per totā vrbē athenarū: vſqꝫ. i. cōtinue ſine vlla intermiſſione laboris: nullaqꝫ quiete interiecta vel vſqꝫ ad portā vſqꝫ ad lacū quē mihi dixerat ſyrꝰ: quo. i. in quē locū vrbis non perreptaui inq̄ꝫ vel ſic dicas: quo. i. in quo loco vrbis ſcꝫ ad portā ꝛ lacum nō erat neqꝫ vlla fabrica. i. officina fabri neqꝫ quiſq̄ꝫ homo agebat ſe vidiſſe fratrē mitionē ꝛ hoc modo aſtruēdo tres negationes non plus efficiunt q̄ꝫ due. Uero. i. ſed nūc certū eſt mihi ſcꝫ. i. deliberatū eſt apud me ꝛ decretū obſidere. i. ſedere tāq̄ꝫ in aliqua obſidione domi. i. in domo fratris vſqꝫ. i. aſſidue: ꝯtinue donec. i. quouſqꝫ frater redierit. i. ſit reuerſus et bene obſidere inquit tanq̄ꝫ iratus ſit fratri ꝛ repente eū aggreſſurus cū primū venerit. Reptare ſignificat tarde incedere ſeu lento paſſu ambulare: vt faciūt ſenes amplius ingredi nō valētes: tardus enim inceſſus non perambulatio: ſed perreptatio dici debet.

DEfeſſus ſum ambulando: vt ſyre te cum tua monſtratione magnus perdat iuppiter: perreptaui vſqꝫ omne oppidū ad portā ad lacū quo non nec fabrica illic vlla erat ne fratrē homo vidiſſe ſe aiebat quiſq̄ꝫ nunc vero domi certum obſidere eſt vſqꝫ donec redierit.

Mitio. Demea ſenex.

☞ In hac ſcena exēplū eſt intēpeſtiue obiurgationis Demee aduerſum Mitionē. Proindeqꝫ admodū ridicula. Nā que noua et inaudita Mitione referre ſtuduit oia priꝰ melius ipſo Demea nouit quē ꝓfecto rotūdis ſalibus: q̄ꝫ feſtiue vrbaniter ꝛ facete irridet. Certum in calce ſtomachoſa Deme. in Mitionis mores exclamatio continetur.

IBo illis dicam nullā eſſe in nobis moram. Demea. eccū ipſum te iādudū quero mitio. Mit. quid nā? Demea. fero alia flagitia ad te ingentia boni illius adoleſcentis. Mitio ecce autem. De. noua capitalia. Mit. ohe iam deſine. Demea. Ah neſcis qui vir ſit. Mitio. ſcio. Demea. ah ſtulte: tu de pſaltria me ſomnias agere hoc peccatū in virginem eſt ciuē. Mitio. ſcio. Demea. Eho ſcis ꝛ pati tere? Mitio. quidni patiar? Demea. Dic mihi nō clamas? non inſanis. Mitio. nō (malū) quidē. De. puer eſt natus. Mitio. dij bene vortant. Deme. virgo nihil habet. Mitio. audiui. De. ꝛ ducēda indotata eſt? Mitio. Scꝫ. Demea. Quid nūc futurū eſt? Mit. id enī q̄ꝺ res ipſa fert: illinc huc transferet virgo. De. o iuppiter iſtoc ſine pacto opꝫ. Mi. q̇d faciā amplius. De. q̇d facies: rogitas: ſi nō ipſa re tibi iſtuc dolet: ſimulare certe eſt hoīs. Mit. q̇n iā virginē deſpōdi res cōpoſita eſt fiūt nuptie: dēpſi metū oēm: hec magis ſunt hoīs. De.

Aſcenſius.

QUo non. i. quo non perreptaui: quaſi dicat nullo ꝛ ita quolibet ſeu in quēlibet locum. Multā autē vim habet tale genus interrogandi. Non autē dico: quo. i. in quo loco: quia ſequitur illic.

IBo illis ꝛc. In hac ſcena eſt exemplum intēpeſtiue obiurgationis ꝛ per hoc ridicule Mi. Ibo ad ſoſtratam dicam illis matri et filie nullam eſſe moram in nobis me et filio. Demea. Cōſtituerat din illic domi obſidere ſed interea vidit fratrem dixitqꝫ: ſed eccum. i. ecce hic prope ipſum fratrem o mitio quero te et non quero pro te iādudum. i. ex multo ante tēpore. Mi. quidnā. i. cur querebas me Demea. fero. i. affero ꝛ in pectore geſto recondita alia flagitia ingentia. i. enormia illius boni adoleſcentis. boni dixit per ironiā quē flagitioſiſſimū intelligat. Mit. aūt. i. ſed ecce. i. adeſt repētinū malū ꝛ turbatio gaudij. Ecce diciť cū repente aliquid triſte rebus interuenit letis aut certe q̄n cum aliud agitur aliud emergit nouū. De. fero inq̄ꝫ flagitia noua. i. recentia vel mira ſeu magna ꝛ capitalia. i. ꝓpter que qui admiſit dignus ſic capite plecti. Mit. ohe interiectio oſtendēs tedium afferri iam. i. nūc deſine. i. deſiſte iſta inculcare ꝛ loqui. De. ah interiectio dolētis neſcis qui. i. qualis vir ſit. Mitio. ſcio qui vir ſit. De. ah hic quaſi ridētis eſt o ſtulte. i. inconſiderate tu ſomnias me agere. i loqui de pſaltria que fuit rapta a lenone: hoc peccatū. i. flagitiū hoc quod fero eſt. i. extat in virginē. i. erga vel cōtra virginē ciuem atticā. ſ. ac ꝓpterea graue ꝛ capitale ꝑ leges. Mitio. ſcio etiā illud demea. eho. iteriectio iraſcētis nūc enī ipſi mitioni iraſciť nō ſolū eſchino. Scis. i. cognoſcis illud flagitiū eſſe factū ꝛ patere. i. pateris ſeu permittis ꝛ fers. q. d. nō deberes. Mit. q̇dni. i. cur nō patiar ꝑſertim cū mederi nō poſſim. De. dic mihi nō clamas. i. vociferas aduerſus eſchinū iurgijs ꝛ improperijs nō inſanis. i. nō verteris in furiā cū cernis. mitio. nō q̇dē. i. nō etiā dico ſup. illi eſchino malū verbū. i. moleſtū aliq̇d ꝛ nō malui vt legi in aliquibꝰ codicibꝰ. Nā donatꝰ malū dicit: nec etiā coheret ſenſus. De. Puer natꝰ eſt ex pāphila. ſ. Mi. dij bn̄ vortāt. i. q̄ꝺ dici ſolet: bn̄ poſſit euenire ſeu bn̄ feliciterqꝫ eueniat vel, dij cōuertāt rē vt optamꝰ vel vt norūt nobis expedire. Hoc aūt dictū frequēs eſt apud comicos. Dij bn̄ vortant q̄ꝺ agas plerūqꝫ enī bona in peiꝰ mala mutanť in meliꝰ. De. virgo pāphila nihil hꝫ. i. eſt pauper. Mi. audiui. i. intellexi eā nihil habere. De. ꝛ ipſa virgo eſt ducēda. i. capiēda in vxorē: indotata. i. ſine dote. Mi. ſcꝫ. i. certe eſt ducenda indotata. De. quid nunc eſt futurū de hac re. Mitio. enī. i. certe futurū q̄ꝺ ipſa res. i. ipſa neceſſitas fert. i. affert ꝛ poſtulat ſeu compellit. Uirgo. i. ipſa pāphila q̄ prius erat virgo anteq̄ꝫ ab eſchino ſtupraret trāſferret. i. traduceret illinc. i. ex domo ſua huc. i. in domū noſtrā. Demea. Proh iuppiter iraſcētis exclamatio tragica potius q̄ꝫ comica quaſi ſit teſtor te iouē id ita fieri nō debere. Iſtoccine. i. vtrū oportet fieri ſupple nuptias iſto pacto. i. iſto modo quē dicis etiam ſine dote. Mit. quid faciam amplius. i. vltraq̄ꝫ feci vel quid preter nuptias a me fieri poteſt. Demea. rogitas. i. petis q̇d facias: ſi iſtud. ſ. nuptias fieri indotatas non dolet tibi. i. non eſt tibi dolori re vera vel re ipſa. i. ipſo effectu ꝛ in rei veritate. Do. tamen dicit ibi re capi pro vtilitate. Si ergo re vera tibi iſtud non dolet certe. i. ſaltem eſt hominis. i. ſpectat ad hominem ꝛ congruum ꝛ decens ꝛ licitum eſt homini ſimulare. i. fingere dolorē in tali re gratia vtilitatis ſui ꝓpinqui: nō q꞉ hominis dicat eſſe mentiri ſed quia ſepe iracūdie ſimulatio cuſtodia eſt diſcipline mitio. quin. i. quinimmo: immo vero ſeu atqꝫ etiā iam deſpondi tanq̄ꝫ ſocer futurus filio meo petiui illam filiā deſpondet enim puellam qui petit: ſpondet aūt a quo petitur inde ſequunť ſponſalia ꝛ ſpōſus ꝛ ſpōſa ꝛ actiōes ex. ſpōſu: vt ait Gelliꝰ, res. i. negotiū de coniugio eſt cōpoſita. i. pacta

trāsacta cōfecta nuptie fiūt dēpsi ꝑteritū a demo demis.i.abstersi oēm metū.Hec q̃ facta sunt magis snut hoīs.i. ma=
gis decēt hoiez ⁊ spectāt ꝗ id qd dixisti.i.simulare.nā simulatio ⁊ mēdaciū nō cadūt in virū bonū.De.ceterū.i.sꝫ o mi=
tio factū istud de cōiugio indotato placet ne tibi.i.ꝓbas tu illud.Mit.non placet mihi si queā.i.si possum mutare nūc
cū non queo mutare fero equo aīo.i.patienter neqꝫ me ob id excruciandū duco.vita hoīꝫ est ita.i.eiusmodi vt corrigas
i.corrigat aliqs scda persona ꝓ tertia hoc est vt aliquis in re ctū reducat arte.i.calliditate consilio hic qd accidit supp.

cetex placet tibi factū mitio. Mit. nō si queā mutare:
nūc cū nō queo equo aīo fero ita vita est hoīm quasi cū
ludas tesseris: si illud qd maxime op⁹ est iactu nō ca=
dit illud qd cecidit sorte: hic arte vt corrigas. De. cor=
rector nēpe tua arte viginti mine ꝑ psaltria periere: q̃
(ꝗtum pōt) aliquo abijcienda est si nō pretio vel gra=
tis. Mi. neqꝫ est neqꝫ illam sane studeo vēdere. De. q̇d
igitur facis? Mi. domi erit. De. ph diuū fidē meretrix
⁊ materfamilias vna in domo. Mi. cur nō. De. sanuz
ne te credis esse. Mi. eq̇dem arbitror. Dem. ita me dij
amēt vt video tuā ego ineptiam facturuz credo vt ha=
beas qui cū cantices? Mi. cur non. De. ⁊ noua nupta
eadē hec discet. Mi. scꝫ. De. tu inter eas restim ductās
saltabis. Mi. ꝓbe ⁊ tu nobiscū vna si opus sit. Dem.
hei mihi non te hec pudent. Mi. iam vero omitte de=
mea tuam istam iracundiam atqꝫ ita vti decet hyla=
rem ac lubentē fac te in gnati nuptijs ego hos conue=
niam post huc redeo. De. o iuppiter hanccine vitam:
hoscine mores hanc dementiam: vxor sine dote veniet:
intus psaltria est: domus sumptuosa adulescens luxu
perditus senex delirans. Ipsa (si cupiat) salus saluare
prorsus non poterit hanc familiam.

Syrus. Demea.

Hic syrus egregie compotus inducitur: exultans se laute oppi-
pateqꝫ cenatum esse. Quem Demea ob temulentiaꝫ mordaciter im
petit ⁊ obiurgat. Attendatur hic etiam exemplum licentie seruorū
submitti dominio degentium.

Edepol Syrisce te curasti molliter lauteqꝫ mu
nus administrasti tuum: abi: sed postꝗ intus
sum omnium rerum satur prodeā bulare huc

quasi.i.tanqꝫ cū ludas tesseris.i.talis si illud qd
maxime opus est.i.qd plurimū requiritur ad hoc
qd lucrifiat.nō cadit in alueolo iactu.i.proiectio
ne tessere vel iungi pōt iactu cum opus sit: si il=
lud qd op⁹ est iactu nō cadit opta tibi lector vtrū
uis: ita est sup.ludus: vt tu corrigas inqꝫ arte.i.
astutia calliditate cōsilio industria illud qd forte
cecidit iactu tessere neqꝫ statiꝫ ꝓpterea deserend⁹
est ludus: ⁊ ideo vt recte intelligatur sic dicendū
est: ita est vita hoīm vt corrigas.i.emendes id qd
accidit arte.i.consilio ⁊ industria quasi cū ludas
tesseris si iactu tessere illud qd maxime opus est
nō cadit ita est sup.ludus vt corrigas arte qd sor
te cecidit. Demea corrector.i.dicis esse corrigēdū
arte qd accidit. O corrector.q.d. qualis corrector
tu es ridendo eū qualis emendator illius in quo
est erratū nēpe.i.certe tua arte.i.tuo cōsilio ⁊ tua
correctione viginti mine.i.libre viginti periere.i.
ꝑdite fuerūt ꝓ psaltria q̃ psaltria est abijcienda.i.
detrudenda eijcienda aliquo.i.in aliquē locū ꝗ=
tū pōt.i.ꝗ celerrime pōt abijci vel ꝗtū fieri pōt:
vt abijciat si nō pretio est abijcienda.i.si nō vēda
tur alicui qui det pretium quo constitit: vel.i.sal
tem vel etiā gratis.i.sine pretio aut vēditione est
aliquo eijcienda. accedente noua nupta. Mi. neqꝫ
est.i.neqꝫ expedit: neqꝫ sane.i.certe studeo.i.volo
cupio: laboro vēdere illā vel sic neqꝫ est abijcien=
da gratis neqꝫ studio vendere illā. De. igitur q̇d
facis ex illa. Mi. ipsa erit domi mee. De. ph fideꝫ
diuū est.i.diuoꝝ.i.imploro sup.fidē.i.opē diuoꝝ
meretrix ⁊ materfamilias.i.vxor honesta quā ab
alijs mores discernūt erit vna.i.simul congregā=
di aduerbiū est in domo: vel melius erit in vna
domo.idest sub vno tecto. Mitio. Cur non erit
in vna domo meretrix ⁊ materfamilias. Demea.
ne.i.vtrum credis te esse sanum.i.sane mētis seu
animi compotē qui talia dicis. Mit. equidē arbi=
tror me esse sanū. De. ita dij ament me iurātis est
⁊ asseuerantis credo te esse facturū.s.vt vna sint
in domo vt habeas q̇ cū.i.cū qua cantites.i.fre=
quenter cantes more puellorū cū iā sis senex: vt
i.ꝗtū ego video.i.ꝑspicio tuā ineptiā.i.tuam fa=
tuitatē ⁊ inconsiderationē. Mi. cur nō facerē scꝫ
De. ⁊ noua nupta discet hec eadē que fiēt a psal=
tria. Mi. scꝫ.i.certe discet illa eadē. De. tu ductans
i.frequenter ducens ⁊ agitans restim.i.funē sal=
tabis.i.qd dicunt tripudiabis inter eas.s.nurus
⁊ psaltriam more pueloꝝ ⁊ puellarū: que conne=
xis manibus choros ducentes restim ducere exi=
stimantur. Alij dicunt hunc luxū esse natū ab eo
fune quo introductus equus ligneus in troiam est cū connexis manibus funecoꝝ ducunt saltantes. Restis facit re
stem vel restim in accusatiuo singulari qd vnicuiqꝫ liquet. Mi. probe.i.pulchre id faciam vt tu saltabis vna nobiscum
si sit opus. De. hei mihi.i.dolor inest mihi vel dolore afficior ob hanc rem. Hec dicta tua vel hec inhonesta facta nō pu
dent te.i.non afficiunt te pudore interrogatiue legendo vbi pudent personale est verbum a pudeo es. habetqꝫ accusa
tiuum post se: vt hoc pudet me.i.affert mihi pudorem. Mit. o demea iā vero.i.preterea: vel si nunc omitte.i.amoue di=
mitte a te istā.i.istā hanc iracundiā tuā: ira vt ait Do. est de causa: iracūdia vero est de vitio multū irascentis atqꝫ fac
i.labora efficere te hilaꝝ ꝓ hilarē antiq: nā antiq dictarūt hilar⁹ ra.rū. ac lubētē.i.boni animi in nuptijs gnati tui vti
decet.i.honestū est te esse hilarē ⁊ lubentē ego coueniā.i.alloquar hos quos ei oñdebat quosqꝫ illo q̇ volebat post.i.
deinde redeo huc ad te. De. o iuppiter hanccine.i.vtrā decet sup.hāc vitā esse sup.vel agi vel duci hoscine.i.vtrū decet
hos.i.tales mores ꝑditos esse.i.ꝑseuerare in hoīb⁹ decet ne inqꝫ hāc demētiā.i.hāc insaniā esse subaudi vxor veniet si
ne dote psaltria est intus dom⁹.i.familia hoc est hoies de familia est sumptuosa.i.auida sumpt⁹ ⁊ multa cōsumēs, ac
expendēs adulescēs eschi.est perditus luxu.i.libidine ⁊ lascivia senex.s.mitio est delirās.i.desipiens.⁊ a recta lira seu
a recto tramite discedens. Si ipsa salus quasi q̃ fit de ea queadmodū cōcordia victoria pax ⁊c. cupiat seruare ⁊ saluare
conseruare incolumen: hanc familiam prorsus.i.omnino non poterit seruare eam inqꝫ.

Edepol ⁊c. Hic ebrius inducitur syr⁹ adeo vt syriscū se dicat: nō syrū: alloquit primo seipsuz. o syrisce edepol
iurandi aduerbiū curasti.i.tractasti te molliter.i.delicate ⁊ administrasti.i.exercuisti laute.i.oppipate: abū
de: delicate. tuum munus.i.tuū officiū edendo q̇cq̇d esset lautū ⁊ ciatos sorbilando. Abi sibi ipsi dicit cū blā
dientis laudatione. nā sic dicūt qui iā cōpotes sunt votoꝝ oīꝫ ꝑfectiqꝫ sibi videntur in reb⁹ vniuersis post
ꝗ sunt intus satur.i.ingurgitatus refertus replet⁹ oīm rerū.i.oīm ferculoꝝ: libitum est.i.placitū est siue

placuit. Idē em̄ sunt libitū est ⁊ libuit placitū est ⁊ placuit. Posset hic forsitā libitū est capi ꝓ presenti .i. placet tanq̄ libitū esset nomē queadmodū ⁊ placitū vt diximus dictiones impositas fuisse ad placitū tūc cū diceret hoc est placitū meū nomē est placitū. sic existimo revera hic ita capiēdū libitū vt sit nomē: ⁊ tunc sensus est p̄sentis sic. est libitū meū .i. placitū meū vt ita dicā: prodeambulare .i. prodeambulare due prepositiones vni dictioni adiunguntur: vt Vergi. pede pro subigi terrā. De. vide .i. cōsidera animaduerte illud qđ sequit̃ vcȝ qđ supple sis exēplū discipline alijs cōseruis quos etate precurris sic eos exemplo discipline ⁊ boni modi viuēdi p̄cedere debes. et bn̄ ait discipline. vult enim demea vt alij discāt ex eo quonāmodo sit honeste seruiēdū. Sy. aūt .i. sed ecce noster senex .s. demea adest hic: qđ fit qđ agit̃ quid .i. cur es tu tristis. De. Ohe interiectio affecti tedio ⁊ indignatione ꝓpter ebriū seruum inepte colloquētē cū viro honesto. Scelus .i. o scelerate serue. Sy. eho interiectio hic quasi ridētis: iam .i. statim o sapiētia ridet cū iam tu fundes .i. sine cessatione ꝓferes aue etiā innanū ꝓdes hic verba cū nemo tibi sit obtemperaturus. De. si tu esses meus seruꝰ. Deinde interrupit sermonem seruꝰ. Syr. esses dis .i. diues. hic et hec dis ditis si tuus essem .s. o demea ac stabilisses .i. cōfirmasses corroborasses siue ꝯsolidasses ⁊ auxisses rē tuā .i. tuam rē familiarē siue tuam substantiā. De. prosequitur quod inceperat si tu esses meus curarē vt esses exēplū oībus alijs seruis ne inebriarent̃. Sy. q̄obrē .i. quare qđ feci. De. rogas .i. petis o scelus .i. scelerate serue potastis quasi ceteri serui vna potarint vel q꞉ alijs esse exēplū deberet: satis ergo potastis .i. bibistis ī ipsa turba .i. in ipsa turbatione ⁊ in maximo peccato qđ pctm̄ vix .i. quasi nōdū est sedatū .i. peccatū: ⁊ potastis ergo quasi re bene gesta .i. quasi res bn̄ se habuisset: nec fuisset crimē admissuȝ vt fuit: quasi dicat vestra ebrietas ostendit vos nō esse sollicitos de factis filiorum quibus pedagogi cōmissi estis. Syrus. sane .i. certe nollem hunc exitum .i. vellem non exiuisse huc ad deambulandum quoniam demee iurgia non subijssem.

libitū est. De. Illud vide si sis exēplū discipline. Syrus. Ecce aūt adest senex noster: qđ fit. Quid tu es tristis. Dem. ohe scelus. Syr. Eho. iā tu verba fundis hic sapientia. De. Tu si meus esses. Sy. Dis quidē esses. De. Ac tuā rē stabilisses. De. Exemplū oībus curarem vt esses. Sy. q̄obrem. Quid feci. De. Rogas in ip̄a turba atq̧ in pctō maximo (qđ vix sedatū est) potasti satis scelus quasi re bene gesta. Sy. sane nollē hunc exitum.

Dromo puer. Syrus Demea.

In hac scena interuētu cuiusdā parasiti seu comessatoris. Ctesipho adulescēs a patre suo Demea deprehēsus esse ostenditur.

Heus syre rogat te Ctesipho: vt redeas. Syrus. abi. De. quid ctesiphonem hic narrat. Syrus. nihil. De. eho: carnifex est Ctesipho intus. Syr. non est. Dem. cur hic nominat. Syrus. est alius quidē parasitaster paruulus. Nostin. De. Jam scibo. Sy. Quid agis: quo abis. De. mitte me. Syrus: noli inquam. Dem. Non manū abstines mastigia. an tibi iam mauis cerebrum dispergi hic. Syrus. abijt edepol comessatorē haud sane cōmoduȝ presertim ctesiphoni. Qui ego nunc agam: nisi dū he silescunt turbe. interea in angulū aliquo abeam. atq̧ edormiscam hoc villi: sic agam.

Quintus actus.

Mitio. Demea senex.

Ascensius.

Quod demea dicit. Illud vide sis exemplum discipline non intelligo ad syrū sed de syro cum irrisione dictū: nōdum enim aderat syrus. Ordo ergo est. Vide sis .i. si vis hoc est consideret aliquis illud exēplum discipline .i. syrū quē quasi exēplum prebētē eo ꝙ senior iam esset: alij imitari debeāt. Illud aūt ohe iā tu verba hic fundes sapientia. Tametsi Do. quoq̧ dubitet an possit intelligi vt demea dicatur sapientia magis structure verboꝝ quadrat vt ordo fit. O demea fundes tu hic sapiētia verba ꝙ si qđ improprietatis in sermone putans id maxime laudandum est poete q̄ congruam seruo seni ebrio locutionē aptauit. Unde ⁊ Plautus vt stulte militis persone sermo conueniat: sibi sine reciprocatione ab eo prolatum inducit. Sibi dinumerem stipendium.

Heus syre rogat ⁊c. hic per interuentum cuiusdam parasiti siue comessatoris deprehensus esse ostenditur Ctesipho a patre suo. Dromo. Heus aduerbium vocandi o Syre. Ctesipho rogat te vt redeas ad se vnde ebrius venisti. Sy. indignatus quod nominasset Ctesiphonem coram patre per imprudentiam dixit abi .i. vade in malam rem. demea quid .i. cur hic parasitus narrat Ctesiphonem .i. nominat eum. Syrus. Nihil .i. nihil narrat inquam nescit quid dicat. Demea. Eho interiectio deprehendentis aliquid alterius imprudentia. o carnifex .i. tortor qui me excrucias ⁊ mori me deniq̧ cogis tuis improbitatibus. Ctesipho est ne intus. Sy. non est intus. De. cur hic dromo nominat eum. Syr. est alius quidam parasitaster .i. imitator parasitorum paruulus per quod ostenditur parasitaster non esse diminutiuum nomen: sed potius imitatiuum. Nostin .i. cognoscis ne eum. Demea. iam .i. nunc scibo .i. sciam sit intus necne. Syr. Quid ais. quo abis. Demea. mitte .i. dimitte me: impediebat enim eum ne iret. Syr. inq̄ .i. dico tibi noli ire scȝ demea. o mastigia: hic ⁊ hec mastigia declinatur in prima inflexione .i. malus ⁊ nequam seruus vel ancilla. Et vt inquit Seruius. est seruus sepenumero verberibus cesus ⁊ cedi dignus: a mastigo verbo greco quod significat cedo. Non abstines manū .i. nō tēperas nō contines non amoues manum a meretricando .s. seu non cohibes: non reprimis: non cōpescis manum a me impediendo: interrogatiue proferēdo. An mauis .i. potius vis: cerebrum dispergi .i. diffundi: frangi tibi hic ictu huius baculi quem tenebat senex. Syr. abijt. scȝ senex .i. euasit mihi e manibus ⁊ hoc dicit tristi vultu. Edepol iurantis est sane .i. certe vel valde dico sup. vel constat comessatorem .i. istum parasitum cuius inepta pronunciatione deprehensus est seu oppressus. Ctesipho. constat haud .i. non fuisse sup. sane .i. valde commodum .i. consentaneum oportunum presertim .i. precipue ctesiphoni qui eius aduētu est deprehēsus. Alij intelligūt comessatorē dici de demea: qui velut comessator inopinatus superuenit: ⁊ omnia turbauit. Quid ego agam nunc nisi dum .i. q̄diu he turbe .i. he turbationes que iam non sunt: sed statim future sunt silescūt .i. pacate efficiunt̃: siue dum ad tranquillum res redeunt. inter ea abeam .i. discedam abdam me aliquo .i. in aliquē locū puta in angulum aliquem: atq̧ illic edormiscam .i. exhalam dormiendo hoc villi .i. hoc pauculum vinum quod adhibi nimium vinum villum facit per diminutionem: sicut vnus vllus: asinus asellus. Deinde tanq̄ id apud se certum sit ac deliberatum. Subdit. sic agam .i. abdam in angulum ⁊ edormiscam hoc villum ⁊c.

☞ Demea vbi rescinit rē de amore Ctesiphonis summa cum indignatione in exclamatione ꝓripit. Hunc mitio vtcūqꝫ pōt placabilem reddere nitiť: pollicens se sumptū vtriqꝫ ctesiphoni: ⁊ eschino suppeditaturꝝ. Deinde modeste auaritiā senilē carpit. Postremo demea spectat se psaltriā rus abstracturum comminatur ad estum ac laborem duriter percipiendum.

Parata a nobis sunt (ita vt dixi) . Sostrata. vbi vis: quisnā a me pepulit grauiter fores De. hei mihi ꝗd faciā quid agā quid clamē aut quid ꝗrar. o celū o terra o maria neptuni. Mi. hem tibi rescinit oēm rē id nūc clamat scꝫ parate lites succurrēdū est. De. eccum adest cōis corruptela nostroꝝ liberorū. Mi. tandē reprime iracūdiā atqꝫ ad te redi. De. repressi: redij: omitto maledicta omia rem ipsam putem⁹ dictū inter nos hoc fuit ex te adeo est ortum ne tu curares meū neue ego tuū responde. Mi. factum est num nego. De. cur apud te potat? cur recipis meū? cur emis amicā. Mi. nam qui min⁹ mihi idē ius equū est esse qđ equū est tibi? qñ ego tuum nō curo: ne cura meū. Mi. nō equū dicis. De. non. Mi. nā vetus verbum hoc quidem est cōmunia esse amicoꝝ inter se oīa. De. facete nunc demū istec nata oratio est. Mi. ausculta paucis: nisi molestū est. Demea principio si id te mordet sumptū filij quē faciūt queso facito hec tecū cogites. tu illos tuos olim ꝓ re tollebas tua: ꝙ satis putabas tua bona ambobus fore ⁊ me tuū vxorē credidisti: scꝫ ducturū eandem rationē antiquam obtine cōserua quere: parce: fac quāplurimum illis relinquas: Gloriā tu istāc tibi obtine. Mea: que preter spem euenere: vtātur: sine. De. summa nihil decidet qđ hinc accesserit hic de lucro putato esse oīa hec si voles in ani=

Parata ⁊c. In hac scena est collatio.i.cōpatio congregatio duaꝝ ꝑsonaꝝ mitis ac seui seu terribilis ⁊ auster. Mitio. o sostrata oīa parata sunt a nobis ita vt dixi vbivis ꝙ sup. fiāt nuptie. quisnā pepulit.i. pulsauit percussit tā grauiter fores a me.i. fores meas: dicim⁹ em̄ accepi literas a te: ꝓ accepi tuas lr̄as. De. hei mihi pre dolore nimio. q.d. quid faciā ꝗd clamē aut ꝗd querar.i. conquirar de fratre cū ego mea indulgentia veniam criminand⁹. O celū o terra o maria neptuni.i. maria quib⁹ preest neptun⁹ exclamationes sunt ⁊ innocationes elementoꝝ ꝗsi totū mūdū accuset vel dn̄s irascatur ꝗ in illis sunt elemētis. Tria ꝗūt elementa tm̄ innocāt ꝗ caduca sunt ⁊ inferiora: ⁊ ita celū capiendū est ꝓ aere: videriqꝫ pōt diluuiū ⁊ interitū reb⁹ optare ita vt Uer. more dicere velit. Oīa vel media fiāt mare. Mi. hē interiectio dolentis. ipse demea rescinit tibi oēm rē.i. totū negotiū totum figmentū de emptione psaltrie ꝓ filio vbi tibi ad nullū refertur vt fieri sepe solet mihi ⁊ tibi: vt an tibi fores crepuerunt: tu mihi semꝑ dormis in talibus locutionib⁹ mihi ⁊ tibi nec ad me nec ad te nec ad quēꝙ referunť scꝫ.i. certe nūc clamat id.i. ob illud qꝛ rescinit oēꝫ rē: lites.i. qꝛ iurgia sunt parate ipsi ctesiph. ⁊ mihi etiā succurrēdū est.i. opꝫ succurrere ⁊ filio eius. De. eccū.i. ecce hic cōis corruptela.i. deprauatio corruptio nostroꝝ liberoꝝ. nō vnius tm̄ sed duoꝝ adest.i. in ꝓmptu est seu palam est vbi cōmunis dicit quasi vtriqꝫ contingēs ⁊ vtrumqꝫ contaminans seu corrumpens: nā proprie cōmune dicitur de duobus. interdū etiaꝫ de pluribus: vt hoc est mihi cōe tecum.i. tibi mecuꝫ conuenit vel mihi tecū. Mi. tandē.i. post longam tui vexationē reprime iracūdiam. Ira est de causa: iracundia de moribus. atqꝫ redi ad te: hoc est te collige redi ad lenitatem placa teipsum ⁊ bene redi ad te: qꝛ ira dꝛ ab eo qđ est ire: eo qđ a se eat ꝗ irascitur ⁊ furit: ⁊ ideo qñ placať aut resipicit ad se redire dꝛ. De. repressi.i. cōpescui iracundiaꝫ: redij ad me.i. placatus sum: mitto.i. omitto oīa maledicta.i. oīa probra improperia iurgia: putemus.i. tractemus purgemus rē ipsaꝫ.i. cām ipsius litis: nā putare ꝓprie est falsa ⁊ infructifera arboris ferramentis resecare: vnde arboꝝ purgatores putatores dicuntur hinc ⁊ putamina purgamenta dicta sunt: hoc qđ sequiť postea.s. ne curares ⁊c. Fuit dictū inter nos ⁊ adeo.i. certe illud ortū est.i. processit ex te qui illud dixisti vcꝫ ne.i. ꝙ tu nō curares.i. cure haberes meū filium: neue.i. ⁊ ego non curarem sup. tuū filiū responde an hoc fuerit dictum necne. Mitio. factum est.i. illud a me processit dictum non nego. De. cur nunc filius meus potat apud te. cur recipis filiū meum in domū tuaꝫ ad potandū ⁊ lasciuiendū. O mitio cur emis amicaꝫ meo filio. nam qui.i. cur vel quare minus.i. nō est equum.i. non licet non decet nō est iustū idē ius esse mihi.i. qđ habeā idē ius qđ ius equum est tibi esse.i. qđ ius tibi licet habere quasi peiori cōditione sim ego ꝙ tu scis ita ꝙ vt vult Donat⁹ sit textus: nam qui minus mihi idem ius equuꝫ est esse qđ equum est tibi: qñ.i. quod dicūt postꝙ ego nō curo tuum filium ne cura.i. noli curare meū. Mi. non dicis equū.i. non dicis qđ equum sit ⁊ iustū dicere. De. nō dicis ꝙ nō dico equū. Mi. nā quidē.i. certe hoc verbū.i. hoc dictū est ꝓuerbiū est vetus.i. tritū oīa amicoꝝ esse cōia inter se.i. esse cōicanda: vbi op⁹ est qđ ꝓuerbiū inter pythagoreos ortū dꝛ. De. facete.i. vrbane illud est dictū a te tūc demuꝫ istec oratio nata est quasi repentina ⁊ subito exorta scꝫ amicorum omnia esse communia cum vcꝫ non haberes quid respondere posses quasi videat eum iam conuictum demea. Mitio. ausculta paucis.i. breui sermone. O demea nisi est molestū.i. si fiat sine molestia tua hoc est si tibi placet vel cordi est. Principio.i. imprimis si id qđ faciunt filij vel id qđ facio ꝓ filijs suppeditando sumptus mordet te.i. te offendit ac ledit queso.i. obsecro. ⁊ est obiurgatorium facito sumptum.i. impensam quam tui filij faciunt cogites tecuꝫ hec que sequunť: tu olim tollebas.i. educabas: nutriebas illos filios tuos ꝓ re tua.i. secundū facultatem tuam ⁊ secundum qualitatem tui patrimonij: quod parteꝫ sepe significatur ꝙ.i. qꝛ putabas bona tua satis fore.i. sufficientia fore ambobus filijs tuis ⁊ tum.i. tunc scꝫ.i. certe credidisti me ducturū fuisse.i. ꝙ ego ducerē vxorē nunc obtine.i. habeas eandem illā rationē.i. considerationē antiquam.i. quā prius habebas conserua. idest custodi iam acquisita quere.i. acquire noua parce a parco parcis: idest omnibus parcis vtere modice fac idest effice vt supple relinquas illis ꝙplurimum bonorum scilicet.i. ꝙplurima bona optime tibi idest habe tibi istanc gloriam istam laudem detollendis ⁊ educandis ac ditandis filijs tuis sine.i. patere permitte ꝙ supp. ipsi filij tui vtantur mea.i. vtanť meis rebus ⁊ hoc antique. Do. legit vtanť his rebus.s. que euenere preter spem idest preter expectationem ⁊ opinionem tuā. nā cum putares me vxorē ducturū non: expectabas a me bona pro filijs. Nihil decidet.i. diminuetur de summa rei tue scꝫ. q.d. nihil tibi constabit putato id esse de lucro qđ accesserit.i. adiunctū vel additū erit hinc.i. ex meis bonis: quasi dicat quod tuis filijs accedet ex me de lucro id putato presertim cum ante putares nihil esse accessurum illis. O demea si voles cogitare in animo vere hec omnia que dico dempseris.i. demes

molestiā.i.displicentiam ꝛ mihi ꝛ tibi ꝛ illis filijs. De.mitto.i.omitto rē.i.pecuniā loquor sup.vel doleo seu defleo cō suetudinem ipsorū.i.vel malā cōuersionē vel depravatos mores.q.d.nō me mouet pecunie consumptio ꝙ̄tum morū de prauatio.Mi.interrumpit sermonē Demee inquiens. Mane.i.tace noli pergere in eo qd incepisti dicere scio.i.intelli go quid velis dicere:ibam istuc.i.nisi interrupisses meū sermonē pergebā ad illud dicendū qd dicere qte velle:intelli go.o demea multa sunt signa in hoīe ex quibus signis coniectura.i.coniectatio,presentia future ꝓbitatis fit facile vt sepe .i.sicut i lerūqꝫ quum.i.qn̄ duo hoies faciūt

mo vere cogitare demea:ꝛ mihi ꝛ tibi ꝛ illis dempse
ris molestiā.Deme.mitto rem consuetudinē ipsorū.
Mitio.mane scio istuc ibam multa in hoīe demea si
gna insunt:ex quibus coniectura facile fit.Duo cum
idē faciūt sepe vt possis dicere hoc lз ipune facere huic
illi nō licet.Nō ꝙ dissimilis res sit:sed ꝙ is qui faci
que ego esse in illis:video vt confidā fore ita vt volu
mus.Video eos sapere intelligere:in loco vereri:inter
se amare:scire liberū ingeniū atqꝫ animū:quo vis il
los tu dic reducas:at em̄ metuas:ne ab re sint tamen
omissiores paulo:o noster demea ad oīa alia etate sa
pimus rectius:vnū hoc vitium senectus affer homini
bus attentiores sumus ad rem omnes.quā sat est:qd
illos sat etas acuet.De.ne nimiuз modo bone tue iste
nos ratiōes mitio:ꝛ tu iste animus equus subuortāt.
Mitio.tace nō fiet.Mitte iā istec date hodie mihi ex
porge frontē.Demea.scз ita tempus fert faciundū est
ceterā rus cras cum filio cū primo lucu ibo hinc.Mi
tio.immo de nocte censeo:hodie modo hylarez te fac.
Demea.Et istā psaltriam vna illuc mecū hinc abstra
ham.Mitio pugnaueris eo pacto prorsum illic alli
garis filiū:mō facito:vt illā serues.Demea.Ego istuc
videro.at illi fauille plena fumi ac pollinis coquēdo
sit faxo ꝛ mollēdo pter hec meridie ipso faciā:vt stipu
lā colligat tā excoctā reddā atqꝫ atrā ꝙ̄ carbo est.Mit.
placet nūc mihi videre sapere atqꝫ eqdē filiuз tuū(etiā
si nolit)cogas vt cum illa vna cubet?Deme.Derides
fortunatus q̄ istoc animo sies:ego sentio.Mitio.Ah
pergis ne.Demea.Iā iam desino.Mitio.I ergo intro
ꝛ cui rei est opus hylarem hunc sumamus diem.

idem.i. eandem actionē possis dicere.i.intelligere scire sentire lз huic facere hoc impūe.i.sine punitione ꝛ criminatione ꝛ reprehensione ꝛ possis dicere non lз illi facere hoc impune:non est hec diuersitas talis eo ꝙ res quesit ab eis sit dissimilis.sed qd.i.qr is qui facit eā est dissimilis inqꝫ q̄ signa predicta inherentia hoib⁹ quibus mores futuri possunt coniectari video.i.sentio esse in illis filijs tuis vt.i.ita ꝙ confidā.i.certissime credam vel sperē ita fore vt volum⁹.i.eos vt nostris votis in posterū suis ꝓbatis moribus responsuros.Hic sunt signa video eos sapere:video eos intelligere.i.intelligentes esse quid faciat in rē suā video eos vereri.i.timere in loco.i.vbi est opus ꝛ commodū seu oportunū video eos amare inter se i.mutuo amore se prosequi. Dicimus eleganter amam⁹ inter nos ꝓ amam⁹ nos inter nos amatis inter vos.ꝓ amatis vos inter vos:amant iter se pro amant se inter se.video inqꝫ eos s. ire.i.esse scientes vel video eo scire liberū ingeniū.i.liberā naturā suā video animū eorū liberū inqꝫ.Alij habent scire est.i.scire licet.i.potes cognoscere qꝫqꝫ ingeniū liberum ꝛ animū:tu reducas.i.reducere possis ꝛ reuocare i bonā viā vite illos filios quo die tu vis.i.quotpe eos velis reuocare non sunt pertinaces in malis.at em̄.i.sed certe metuas ne i.ꝙ tā sint paulo omissiores.i.negligentiores ab re.i.a patrimonio conseruando ꝛ augendo:seu ne sint tardiores ad suā vtilitatem conquirendam. Omissus omissa omissum inuenit pro negligenti ꝛ tardo qui.s.multa omittit q̄ facere deberet:timet ergo ne sint negligentiores ab re : qr potant amāt ꝛ olent vnguenta. o noster Demea frater ꝛ amice sapimus.i.sapiētes sum⁹ et intelligimus: rectius seu sentimus rectius etate.i.per etatē nostrā senectutis ad oīa alia.i.ad oēs alias res preterqꝫ:scз ad auaritiā. Senect⁹ affert hoibus hoc vnū solū vitiū auaritie : vcз qd nos oēs senes sumus attentiores.i diligentiores curiosiores magis anrij ad rē.i. ad pecuniā congerēdam ꝙ̄ sat est.i.ꝙ̄ est equū ꝛ sufficiens quod.i.ad quod.s. vt sint attentiores ad rem:etas.i. crescentes anni satis acuet.i.incitabit illos metaphora est.i. acuet. demea.O Mitio vereor sup.ne.i.quod iste tue bone rōnes et iste tuus animus equus.i. iustus:et pius in nos subuertant.i.latenter deflectant ꝛ cōuertāt nos modos.i.nunc vel paulo post nimiū. i.supra ꝙ̄ satis est vel lege subuertant.i.deijcient nos a seueritate nostra qua vti in filios erat animus.Alij legunt ne pro certe vel valde nō subaudiēdo vereor:sed potior sentētia superior est.Mi.
Tace nō fiet.i.nō subuerteris nimiū vt times iā.i.nunc mitte.i.omitte istec q̄ tu times da te.i.accōmoda te mihi.i.volūtati mee hodie q̄si dicat morē mihi geras hodie tm̄ exporge pro exporrige.i.explica frōtē quā ꝯtraxisti tristitia: quasi dicat exhilara te ꝛ faciē tuā hodie amore mei.de.s.i.certe tps.i.tpis ꝯditio hoc est tps nuptiarū filij fert ita.i. ita postulat vt scз frōs exporrigat.faciēdū est.i.facere necesse est.Ceterū.i. sed q̇d quicq̇d faciā hodie ibo cras:hinc.i. ex hac vrbe rus.i.in agrū ad operādū vbi rus ponit aduerbialiter:ꝛ ibo cū filio ꝛ q̇dē cū primo lucū.i.cū primū vt Gelli⁹ ait dilucu labit:vel cū primū sol ceperit illucescere. Veteres dicebāt lucus lucus lucui quarte declinationis ꝛ masculini gn̄is pro luce lucē ipsam pro sole ponētes.Ergo cū primo lucu.i.cū primū ceperit sol illucescere.Mitio.immo.i.sed cēseo qd supple eas rus de nocte:quasi dicat nō impediā: quin rus eas etiā noctu:dūmō hūc diē letū trāsigamus:mō.i. tātūmodo hodie fac.i.exhibe te hylarē.i.vultuosum letabundū.Demea.ꝛ ego abstrahā.i.cū asperitate seu acerbitate abducā:hic i.ex hac vrbe:illud.i.rus:vna.i.simul mecū mitio pugnaueris.i.rē magnā feceris sic Lucili⁹.vicim⁹ oci⁹ ꝛ magnā pugnauim⁹ pugnā:eo pacto.i.eo mō illā abducēdo tecū.Alligaris.i.alligabis ꝯiūctiuū ꝓ indicatiuo:prorsum.i.omnino vel recte certe vere filiū tuū illic.i.ruri cū psaltria aderit.Ligare est alicui vincula inijcere: sз aliqs dr alligari ad aliq̇d sine quo esse nō pōt:vt amator ad amicā. Mō.i.tātūmodo facito.i.efficito vt serues illā scз psaltriā:nā illā seruādo:filium quoqꝫ retinebis.De.ego videro istuc.i. qd dici solet dimitte mihi facere de hoc scз vt illā seruē . Itē qd dici solet inepte. Refer te mihi de hoc:sicut dicim⁹ tu videris:vbi dici solet ego me refero tibi:atqꝫ illi psaltrie.faxo.i.faciā ꝙ sup. sit plena fauille.s.scitile extincte ꝛ deserte ab igne ꝛ ꝙ sit plena fumi coquēdo panes.s.vel fruges torrēdo:vt molant.At faxo inqꝫ vt ipsa sit plena pollinis.i.farine tenuis et minute q̄ volitat ex mola cū molit. quā rustici fatuā farinam vocant:

qua farinula ⁊ multores siue pistores sunt toti obrupti ⁊ candidati. Faciã ergo vt sit talis molendo.i.piscendo frãgẽdo fruges mola preter hec.i.vltra ista q̃ dixi faciã vt colligat stipulã.i.culmũ segetũ in ipso meridie quasi in ipso cruore ⁊ estu solis quo vcȝ tpe sol est vehemẽtior.ego reddã.i.efficiã ipsam tã.i.tm̃ excoctam.i. tantũ a sole desiccatã atqȝ atram.i.nigrã ꝓpter fervorẽ. q̃.i. q̃tum carbo est excoctus ⁊ ater. Mitio.nunc placet mihi videre.i.delector cũ video sapere.i.sapientes homines esse:hoc est cum video sapientiam a te exerceri atqȝ etiam tum.i.tunc cogas filium:vt cubet vna cum ea psaltria etiam si nolit. Dem. derides. Ridere dr̃ qui simpliciter ridet:deridere vero qui cũ alterius irrisione ⁊ contemptu ridet. Ego sentio i.percipio ꝙ sup.es fortunatus.i.felix q̃ sis isto animo.i.qui habes istum animum quem habes. Ita solemus dicere cuȝ cura nos offendit fortunatos esse stultos qui nihil sentiant. Mi. io. Pergis ne.i.procedis ne in tuis iurgijs ⁊ in tua tristitia. De. iamiã.i. nunc desino.i. cesso desisto verba iniucunda dicere. Mitio. ergo i.i. vade intro. i. in domũ ⁊ sumamus.i.impendamus consumamus vnde ⁊ sumptum dicimus pecuniã que insumenda est. Sumamus ergo hunc diem hylarem ei rei scilicet ludo letitie voto gaudeo nuptiali cui rei opus est diem insumi.s.vel cui est.i. licet sumere inqȝ hunc diem.

Demea solus.

In hac scena exemplum ꝓponitur hoim qui virtutem tedio affecti:deserunt ob cõtemptũ eius. Nã seuerũ esse in filios apud oẽs ferme vitio datur. Et Terentius adeo fauet clementioribus ⁊ mitissimis patribus:vt hunc quoqȝ Demeam senum adducar in Mitionis sententiam. Non tamen ita fieri debere sentit poeta. Sed ex cõt vsu loquitur volens naturalem in esse veris patribus acrimoniam que profecto semper inuisa est ⁊ odiosa adulescentibus.

Nunqȝ ita quisqȝ bñ subducta ratione advitã fuit quin res etas vsus semꝑ aliq̃d apportet noui aliquid moneat:vt illa que scire credas:nescias:⁊ que tibi putaris prima in experiundo repudies qd̃ mihi nunc euenit. Nam ego vitam duram (quam vixi vsqȝ adhuc) prope iam excurso spatio ego omitto. id q̃obrem re ipsa repperi:facilitate nihil esse homini melius neqȝ clementia id esse verum ex me atqȝ ex fratre cuius facile est noscere. ille suã semper egit vitam in ocio in conuiuijs clemens placidus nulli ledere os arridere oib⁹ sibi vixit sibi sumptũ fecit oẽs bene dicũt amãt. Ego ille agrestis seu⁹ tristis parcus truculentus tenax duci vxorem. Quã ibi miseriam non vidi nati filij:alia cura. Porro aũt dum studeo illis vt q̃plurimum facerẽ:contriui in querẽdo vitam atqȝ etatem meam. Nũc exacta etate hoc fructi ꝑ labore ab his fero odiuȝ ille alter sine labore patria potitur cõmoda:illũ amãt me fugitãt:illi credũt cõsilia oĩa:illũ diligunt apud illũ sunt ambo:ego desert⁹ suȝ illũ vt viuat optant: meam aũt mortem expectant scilicet ita eos meo labore eductos maximo hic fecit suos paulo sumptu. Miseriam oẽm ego capio:hic potitur gaudia. age age nũc experiamur cõtra hec q̃d ego possum blande dicere aut benigne facere qñ eo prouocat. Ego quoqȝ a meis amari ⁊ magnipendi postulo si id fit dando atqȝ obsequẽdo non posterioris ferã deerit: id mea minime refert qui sum natu maximus.

Nunqȝ ita quisqȝ ⁊c. In hac scena exemplum inducit hominum qui virtutem tedio deserunt ob contẽptũ eius quod apud oẽs seuũ esse vitiosum sit:⁊ adeo fauet Teren. clemẽtioribus ac mitissimis patribus:vt hunc quoqȝ adducat ad sententiã mitionis:non tñ hoc sentientẽ ꝙ ita fieri opz sed ꝙ ita res cogat:vult eñ naturalem inesse veris patribus acrimoniã:sed eã semper inuidiosaȝ adulescentibus. De. solus hic loquitur in tota scena. Nunqȝ quisqȝ fuit ratione ita bene subducta: i.nunqȝ aliquis habuit mensurã viã modum ita dispositũ computatum:⁊ quasi vt ita dicã calculatum ad vitã.i. ad viuendũ seu ad vitam degendã. Ducere est digitis cõputare:seducere est quez aliũ ⁊ palã deducere:sed subducere est apd̃ seipȝ ⁊ secreto deducere quo magis in verbo maioris attentionis ⁊ diligentie signum est. Nunqȝ ergo quisqȝ habuit rationẽ ita bene dispositam ad viuendũ quin.i.ꝙ non res.i.experientia etas.i. etatis conditio vsus.i.exercitatio in modo viuendi apporter.i.afferat semꝑ aliquid noui qd̃ pri⁹ erat ignotũ:⁊ quin inqȝ res etas vsus moneat.i.edoceat semꝑ aliquid.vt.i.ita ꝙ nescias illa q̃ credas te scire ⁊ vt repudies.i.recuses:reijcias in experiũdo.i.in exercendo inꝓbando re ipsa ea q̃ putaris i. putaueris esse tibi prima.i.ꝑcipua eligẽda ꝓmo loco ponẽda ac per hec optima ꝙ vcȝ nescire q̃ credebã scire:repudiare que prima mihi putabã euenit mihi nunc. Nã ego mitto.i.omitto vitam durã i.plenã acrimonie asperã incultã spatio.i. cursu vite mee prope.i.fere iaȝ excurso.i.traducto ⁊ ad calcẽ misso:propter istos decursus metasqȝ viuendi. Et est metaphora a cursorib⁹ qui in spatio currũt ad certas metas. Ergo excurso spatio.i.in summa senectute omitto ergo vitã in ipsa senectute:quã.s.vitã vixi vsqȝ adhuc.i.hucusqȝ hactenus vsqȝ ad hoc tp̃s. Dicim⁹ viuovitam ⁊ pugno pugnam certamen. Et qm̃ certo:vt ait Don. Demea hic secũ loquitur:ideo multa reticet:vt id q̃obrem sic intellige vt vult Do. subaudiẽdo ⁊ si q̃s querat q̃obrẽ.i.quare faciã sup.id.i.dimittã pristinã vitam rñdebo supp.ꝙ repperi.i.deprehẽdi re ipa.i.ipso effectu ⁊ ipa experiẽtia nihil esse meli⁹ homini facilitate.i.benignitate. neqȝ clemẽtia.i.in irascentia quo verbo vtit̃ Gel. Facilis sic differt a clemẽte:nã facilis est cuius ira cito soluit̃:clemẽs qui nõ irascitur. Facile est cuius.i.cuilibet noscere.i. esse vex vcȝ nihil esse melius facilitate ⁊ clemẽtia ex me ⁊ fratre.i.ex consideratione ⁊ cõparatione mei ⁊ fratris mitionis. ille frater semper egit vitã.i.traduxit tp̃s vite in ocio.i.tranq̃litate in securitate in pace in vacatione a labore egit etiã vitam in conuiuijs.i.in sodalitatibus viuẽdo cum equalibus suis seu gregalibus.vt Ciceroniano ꝟbo vtar. Egit inqȝ vitã ipse clemẽs.i.quasi colens mẽtẽ. neqȝ eam vexans irascendo. placid⁹.i.tranquillus sed clemens est circa recte agentes:placid⁹ etiã circa delinquẽtes. Itẽ clemẽs aio:placid⁹ vultu. Clemẽs ergo nulli ledere os.i.nullũ presentẽ offendere:qd̃ fit cũ verbũ aliqd̃ molestũ pñtib⁹ ꝑdit ex pectore. Cũ eñ aliq̃s pñs molestia sermonis afficit̃.tũc os.i.facies vultus ei⁹ offendit̃ seu leditur.qd̃ satis ptȝ.nã si eo sermone pungat̃ statim os eius rubore ꝑfundi cernit̃ ꝙ illi molestã affert passionẽ. Clementis aũt est nulli eo mõ os ledere. egit inqȝ vitã placidus arridere oib⁹.i.parat⁹ seu dispositꝰ ⁊ pꝛcat⁹ ad ridendum oib⁹ quib⁹ cũ illi est viuẽdũ. Arridem⁹ alicui cũ risu nr̃o illi benignitatẽ nr̃am seu fauo

rem aut consensum ostendimus aut denicꝫ beneuolentiam. Hc antē structure clemēs nulli ledere os.i.ad nulli ledendū os ⁊ placidus arridere.i.ad ridendū sint similes illis ⁊ cantare pares ⁊ respondere parati.i.pares ad cantandū ⁊ parati ad respondendum: nisi q̄s velit capere ledere ꝓ ledebat aut arridere ꝓ arridebat. Dicit etiam Doñ. nulli ledere os ita intelligi; vt nulli se contristē faciat: sed oibus arrideat. Ipse frater vixit sibi.i.vixit ꝓ se morē gerēdo sibi: necꝫ se excruciando. Aut vixit sibi nō ducendo vxorē: ad cuius nutū viueret sumptum fecit sibi.i.sumptuosus fuit cū amicis laute vixit familiariter ⁊ sodaliter viuēdo si dicere fas sit oēs bene dicūt.i.bñ loquūt̄ de eo oēs amant eū. Ego existēs ille vt Vergil. Ille ego qui quondā ⁊c. ille dixit quasi iā ex seuitia ⁊ asperitate not⁹. Ego ille agrestis.i.inurban⁹ sermone et incultus seuus.i.fer⁹: crudelis tristis.i.mestus seuer⁹: austerus: parc⁹.i.paruus in sumptu faciēdo truculentus.i.terribilis ipso aspectu. Tristis em̄ d: aio. truculētus vultu. Vel tristis qui dolet; truculentus q̄ terret. Ego incꝫ ille tenax.i.nimis tenēs ea que largiri deberez ⁊ mihi ⁊ alijs duri vxorem vbi frater celebs vixit quā miseriā nō vidi.i.non sensi ibi.i.in ꝯiugio. Nā nati sunt filij duo: scꝫ Cte. ⁊ Esch. existēs alia cura.i.alia sollicitudo mihi alata alia icꝫ a mltis alijs curis: q: dixit quā ibi miseriam non vidi. Porro aūt.i.sed certe. aut deinde dū.i.q̄diu studeo.i.do operā laboro vt facerem.i.accumularē illis natis q̄plurimū bonorū.s.i.q̄plurimas fortunas ⁊ q̄plurima fortune bona. Contriui.i.cōsumpsi vitā atcꝫ etatē meam in querendo.i.in acquirendo illis diuitias. Nūc etate mea exacta.i.confecta finita absoluta: fero i.reporto hoc fructi.i.hūc fructū pro labore meo ab his filijs.s.odiū: q: me odio ꝓsequunt̄. Fructi dixit in gtō; vetuste ꝓ fructus. sicut inuenitur apud vetustos tumulti ꝓ tumultus: senati ꝓ senatus: ⁊ ita de alijs oibus nominibus quarte inflexionis haberi pōt. Ille alter.s.mitio frater potitur commoda patria a patrius patria patriū denoiato a patre.i.delectatur cōmodis ⁊ fructibus seu delectatiōibus quibus frui solent felices patres, in suis liberis in qua oratione potior iungitur accusatiuo vetuste cum iungi soleat: aut abltō aut gtō. Deinde subdit illa cōmoda quibus potit̄. Miti. Filij mei amāt illū fugitant me.i.frequēter fugiunt ipsi credūt.i.cōmittūt impartiūt: cōicant illi mitioni oia ꝯsilia.i. oia archana ꝓposita: decreta: deliberationes suas diligunt illū fratrē: sunt ambo apud illū fratrē ego sum desertus.i. derelictus ab eis tancꝫ contēptui habit⁹ optāt illū fratrē vt viuat.i.optant vt ille frater viuat. mod⁹ dicēdi veterū est. aūt.i.sꝫ expectāt.i.optāt. Ut expectare venis mortē meā. Scꝫ.i.certe hic frater fecit eos filios ita eductos ꝓ educatos ⁊ nutritos maximo meo labore fecit ita suos paululo sumptu.i.pua impēsa. Ego capio oēꝫ miseriā: hic frater potit̄ gaudia hic iterꝝ actō iūgit̄ potit̄.i.fruit̄ gaudijs ⁊ delectationib⁹ ex bñuolentia filiorꝝ ꝓcedētib⁹ age age. adhortat̄ seipꝫ ad imitādos mores fratris benignos: nūc experiamur ꝓ experiar.i.faciā periculū ꝯ hec.i.ꝯ austeritatē ac duritiā meaꝫ ⁊ terribiles mores meos vel cōtra hec q̄ facit frater vt filij mei me amēt potius q̄ illū. Vel sic nūc ꝯtra.i. ediuerso vicissim vt sit aduerbiū: experiamur hec que sequunt̄ vꝫ q̄d possim dicere blande.i.leniter aut quid possim facere benigne.i.liberaliter vel māsuete qñ.i.q: ⁊ qđ dicunt postq̄ ipse frater ꝓuocat.i.incitat me eo aduerbium ad locū.i.ad id experiendū vꝫ q̄ dicere blande aut benigne facere: possim quocꝫ.s.etiā postulo me amari a meis filijs.s. ⁊ magnipendi.i.magni fieri.i.magni estimari: ⁊ qđ barbari dicūt multū appciari. Si id.i.si vt amer ⁊ magnifiā a meis fit.i.efficit dando.i.largiendo illis ⁊ obsequēdo.i.cōplacendo indulgendo morem gerēdo illis posthac.i.ammodo post hoc tēp⁹ non ferā.i.nō agā vel non patiar aut nō gerā partes sup. posteriores.i.meū offm̄ in eos ab alio nō vincet̄: alij habent posteriores ⁊ tunc sic intellige: nō ferā partes.i.officia posteris. hoc est, non fungar officio minoris ⁊ sequentis alicꝫ tancꝫ ab eo victi. q.d. non vincar a mitione dando ⁊ obsequendo sed in ea re primus ero nō posterioris munere fungens. Est em̄ trāslatio sumpta a ptib⁹ histrionū in fabula. Deinde subdit tñ aliq̄d hñs seueritatis q̄si seueritas nō sit penitus enomita id qđ sequit̄ deerit.i.deficiet in hac benignitate quā suscipio.s.q̄ minime.i.nō refert mea.i.qđ non spectat ad me non me decet ita.s.dimittere me vt obsequar ⁊ blādier natis presertum q̄.s.ego. refertur em̄ ad mea q̄tū ad itellectū ꝑmitiui sim maxim⁹ natu.i.sum senior ipso mitiōe vel q̄ sum maxim⁹ natu sine cōparatione.i.q̄ iā suꝫ annosus seu annis admodū ꝯfectus. Vel sic pōt intelligi. deerit.i.erit defect⁹ in hac re. q̄ suspitio cū ab ea sim nimis alienus natura mea. Verū nō curo q: nō erit q̄ me arguat ⁊ rephēdat cū sim maxim⁹ natu. sic ergo astrue deerit.i.erit defectus in hac mutatione rōnis vite. id defect⁹ qđ erit minime refert mea.i.ad me nō spectat nō ꝑgit in dedec⁹ meū nihil curo nullatenus interest mea q̄ sum maximus natu.

Syrus. Demea.

Hic poeta ostendit q̄ absurde Demea contra ingeniū suū conetur esse blandus: q̄q̄ immodica sit repentina largitas vbi anim⁹ a nimia parcitate in ꝓfusionis vitium decurrerit. Apparet etiaꝫ iā crapulam omnem Syrum edormiuisse ac despumasse.

Heus demea rogat frater ne abeas longius. Deme. Quis homo? o syre noster salue quid fit quid agitur. Sy. recte. Demea. optime est. iam nunc hec tria primum addidi preter naturaꝫ o noster quid fit quid agitur. Seruū haud illiberalem prebes te ⁊ tibi lubens bene faxim. Syr⁹. Gratiam habeo. Demea. atqui Syre hoc verum est: ⁊ ipsa te experiere propediem.

Geta seruus. Demea senex.

Hic demea obuium getam: preter consuetudinem: blande nititur compellare: et eius insule laudibus insistit pollicendo ei se bene facturum.

Ascensius.

Aliud ad finē scene. Deerit id mea minie refert. sic intelligo vt Demea sibi obiecerit, q.d. fortasse decet mihi aliq̄s si dare ⁊ obseq̄ pergis. De. deerit tibi facultas ⁊ potestas vel certe deerit.i.nō satis erit tibi: q: res tua diminuet̄ nimiū. Ad hoc rñdet Demea. Id mea minime refert an.s.multe mihi sint opes an pauce quippe qui sum maximus natu. ⁊ ita paucissimis egeam.

Heus demea ⁊c. Hic oñdit poeta q̄ absurde blād⁹ conet̄ esse q̄ nō soleat ⁊ q̄ immodica sit repētina largitas vbi anim⁹ a ꝓcitate nimia in ꝯtrariū vitiū ꝓfusiōis excurrerit. Apparet aūt syrū iā crapulam edormiuisse Sy. he⁹ aduerbiū vocādi. O demea frater tuus.s.mitio rogat ne i.q̄ nō abeas.i.discedas lōgius. ⁊ q̄ dici solet q̄ non elonges te. De. quis est sup. homo q̄ me vocat. Deinde viso seruo inq̄t. O syre salue q̄d fit q̄d agit̄. Sy. recte fit: recte agit̄.i.bñ se res hꝫ ⁊ qđ dicunt totū bene vadit inepte sane ⁊ absurde. De. optime est.i.optime res se hꝫ. Iam nunc addidi primū.i.imprimis hec tria verba q̄ sequuntur preter naturā.i.preter ꝯsuetudineꝫ meam. Nā semꝑ antehac fui seuer⁹ ⁊ immansuetus. Subdit illa tria verba q̄ preter naturā dicit.s.o noster est primū verbum. quid fit scđm. quid agit̄. tertiū. prebes.i.prestas exhibes ⁊ te seruum haud illiberalē.i.non improbum immo equum iustum ac bonū. Nā liberalis est bonus ⁊ bene faxim.i.bene faciam tibi libens.i.bono aio. Inuenit̄ etiā faxi ꝓ feceri vt testat̄ Noni⁹. Sy. habeo gratiā.i.ꝓ bñuolentia tua suꝫ tibi deuinct⁹ siue obligat⁹. De. atq̄.i.sꝫ certe o syre hoc qđ dico me tibi bñfacturū est verꝝ ⁊ experiere.i.ꝓbabis reipsa.i.ipo effectu ꝓpediē.i.cito breui tpe q̄si iā ꝓpe sit dies.

Hera ego hic ⁊c. Hic demea obuiū getā blāde nitit̄ cōpellere ⁊ eius insistit laudibꝰ. Geta. o hera. i. o dn̄a mea Sost. mater puelle nupture ꝓuisam. i. procedā hinc. i. ex hoc loco: ad hos. s. ad mitionē ⁊ Eschi. vel ꝓuisam i. ibo ad vidēdū hinc ad hos. ꝙ. i. ꝙtū mox. i. ꝙtū cito ꝙtū statim ꝙto post accersant. i. aduocent venire ad se faciā virginē: sed eccū demea. i. ecce hic ꝓpe. De. sis saluus De. oh. hac interiectione vtimur vbi ex interuallo notos: videmus qui. i. quomodo quo nomine vocaris. ge. vocor: supple get. De. vocaris get. Hodie iudicaui animo meo. id est secūdum animi mei sententiam te esse hominem maximi pretij. i. plurimi estimandum. nam profecto. id est certe is seruus est satis spectatus. i. satis ꝓbatꝰ mihi. i. quantum ad iudiciū meū pertinet cui serno dn̄s est cure ita vt o ge. sensi. i. percepi dn̄am sup. tuam esse tibi cure sꝫ bn̄ dixit in masculino: q꞉ masculinum preponderat feminino. Et ob eā rē. i. ꝓpter eam causam q꞉ es fidelis seruus si quid vsus. i. si aliquid vtilitatis euenerit. i. acciderit: contigerit in quo possim tibi ꝓdesse bn̄ faxim. i. bn̄ faciā tibi ⁊ quidē bono aīo. Uel si capiat̄ vsus ꝓ opus vt sepe fit apud plautū sic intellige. Si q̄d vsus euenerit. i. si q̄d opus fuerit seu si qua necessitas cōtigerit vbi sit opus opera mea bn̄ faciā tibi ⁊ quidem iubēs. Aut sic intellige si q̄d vsuuenerit. i. si q̄d euenerit. Nā sepe in epistolis Ciceronianis inuenies vsuuenire ꝓ euenire. Ipse eñ ad appiū sic inq̄t. Cū p̄sertim mihi vsuuētu vt nō arbitrarer vt ego quoqꝫ abs te defendēdꝰ essem. Itaqꝫ sic astrue. Eā ob rē si q̄d vsuuenerit. i. si q̄d ꝯtigerit in quo mea opera vti possis iubēs bn̄ faciā tibi: ego meditor. i. conor studeo laboro exerceo me molior esse affabilis. i. sermone suauis ⁊ benignꝰ quasi facilis quē possit vnusquisqꝫ affari. i. alloq̄ ⁊ bn̄ procedit. i. bn̄ succedit quasi porro i. procul cedit ⁊ progredit̄. Ergo sic intellige: ⁊ ipsa meditatio seu exercitatio bn̄ procedit bn̄ se habet nō remittit̄: sed progredit̄ lōgius. Dicimus etiā illa ratio nō procedit. i. nō valet nō probat propositū vt digestis de incendio. Quēadmodum ergo procedit qđ Labeo scribit. i. quomodo illud habet apparentia veritatis aut auctoritatis. Meditor ergo esse affabilis et bene procedit. i. in ea meditatione bene me habeo vsqꝫ eo vt res magis magisqꝫ ꝓcedat: id est vt efficiar indies magis affabilis. geta tu es bonus cum existimas: id est iudicas hec de me que dixisti. De. paulatim. scilicet sensim facio: id est efficio reddo primulum. id est nūc primum plebem meam: id est mihi fauentē: nam plebs mansuetis fauere solet: et austeris aduersari.

Hera ego hinc ad hos prouisam ꝙ mox virginē accersant eccū Demea saluus sies. De. oh q̄ vocare? Geta. geta. De. geta hoīem maximi pretij esse te hodie indicaui aīo meo. Et tibi ob eā rē (si q̄d vsus venerit) iubēs bene faxim meditor esse affabilis ⁊ bene ꝓcedit. Geta bonus es: cum hec existimas. De. Paulati plebē primulū facio meā.

Eschinus. Demea. Syrus. Geta.

In hac scena Eschi. de nuptiarū mora: ob apparatū ⁊ ritū conqueritur. Huic deinde De. paulo vrbanius blādit̄: ex quo lepidū se vocari gestit simulqꝫ parietē intermediū quo cōmodius puerpera inducat̄: dirui iubet. Hic quoqꝫ Eschi. ⁊ De. inter se affabiles exēplo nobis sunt ⁊ ꝙ dulcis sit iunioribꝰ assentatio ⁊ ꝙ ingrata cēsura.

Occidūt me quidem: dum nimis sanctas nuptias student facere: ⁊ in apparendo totū cōsumunt diem. Demea. quid agitur eschine. Eschinus. Hem pater mi tum hic eras. Demea. tuus hercle vero et animo: et natura pater: qui te amat plusꝙ hosce oculos. Sed cur nō domum queso vxorē accersis? Eschinus. cupio. Uerum hoc mihi mora est tibicina ⁊ hymeneum qui cātat. Demea. eho vin tu huic seni auscultare. Eschinus quid? Demea. missa hec face hymeneum: turbam: lāpadas: tibicinas: atqꝫ hanc in orto maceriam: iube dirui quantū potes: hāc transfer vnam fac domum traducere ⁊ matrem ⁊ familiam omnem ad nos. Eschinus. placet pater lepidissi-

Occidunt ⁊c. Hic eschi. ⁊ Demea inter se affabiles imaginem prebent ⁊ ꝙ dulcis sit iunioribus assentatio ⁊ ꝙ ingrata censura. Esch. quidem. i. certe ⁊ ostendit expectationem ⁊ tedium. Mi. ⁊ pater De. occidūt me. i. nimis ledunt ⁊ cruciant: et quod dici solet faciunt me mori dum. i. quando vel ꝙdiu student. i. dant operā laborant moliuntur facere. i. celebrare nuptias nimis sanctas. i. nimis integras castas pudicas cum iam peperit puella nubens: nam sanctum est quod omni obseruatione inuiolatum est. Ipsi consumunt. i. conterūt traducūt totū diē in apparādo. i. in preparādis nuptijs cū magno apparatu. De. O esch. quid agit̄. i. quid dicitur. Nam agere interdum signat loqui: quasi dicat quis sermo habetur a te. Eschi. hem interiectio deprehensi et insperantis aduentum alterius. o mi pater blandiēdo tū. i. tu ne eras hic cā: scꝫ predicta loquerer ⁊ quererer apud me? De. quia filius dixerat pater mi: pater respondet hercle. i. per herculem ego sum supple tuus pater ⁊ animo. i. affectione paterna natura. i. generatione quod non inest mitioni: est bene tibi pater animo: sed non naturalis est pater: qui pater (loquit̄ de seipso in tertia ꝑsona) amat te plus ꝙ hosce. i. hos suos oculos. Sed queso cur nō accersis. i. aduocas facis venire vxorē tuā domū. i. in domū tuā seu in domum patris tui adoptiui. Esch. cupio accersi domum vxorem. verum. i. sed hoc quod sequitur: est mihi mora. i. affert mihi moram videlicet tibicina. i. mulier tibia canere solita in nuptijs: ⁊ ille musicus qui canat hymeneum. i. hymnum virginalium nuptiarum. Hymeneum quidem liberi ⁊ veneris filiū dicunt esse q̄ primus certas nuptias instituerit ⁊ per laudem cantatur in nuptijs ob huiusmodi meritum. Alij virum fortem atticum dicunt fuisse: qui raptas a predonibus virgines oppressis latronibus intactas patrie restituerit. Alij hymeneum dici putāt qđ hymē dicatur mēbrana quedā in virgine qua est munita virginitas: ⁊ pro his significatis potius profertur in masculino genere hic hymeneus hymenei. Alij volūt hymnū virginaliū nuptiarū vocari hymeneum: sed forsitā potius in neutro genere: ꝙꝙ nil prohibet quin in masculino: sed auctoritati aquiescēdum est. Hymeneos autem in plurali sepe. Uergi. ponit pro nuptijs seu connubijs. Demea. Eho. interiectio monēs seu captās attentionem. Uin. i. vis ne me auscultare. i. obedire huic seni. i. mihi qui sum senex. Eschi. quid. i. cur auscultabo tibi: aut quid. i. in quo vis me auscultare tibi. De. missa face. i. dimitte: omitte hec que sequuntur. s. turbā. i. multitudinē cōuiuarū. Dona. vult turbas i plurali dici. Itē omitte hymeneū. i. hymnū nuptialē omitte lāpadas. i. lucernas faculas nuptiales seu tedas: vt Ouidi. in trāsformatis. Tedas erosa iugales seu funalia q̄ adhibebant̄ in nuptijs. Uer. Et noctē funalia vincūt omitte tibicinas. i. tibia canēdi peritas atqꝫ iube hāc maceriā. i. hūc parietē disrui. i. dissipari disijci demoliri si passiue capi possit: in orto olitorio vbi nascunt̄ herbe qbꝰ vescimur: ꝙtum potes. i. ꝙ celerrime potes efficere: vel si sit ꝙtū pōt. i. quā celerrime fieri potest trāsfer. i. traduc ad nos hanc vxorē tuam de qua est sermo: fac domum

vnā.i.vel fac vnā familiā de matre ⁊ filia ⁊ tota familia te de nostra vel fac vnā domū.i. diruēdo muros intersecantes domos vestras:effice vt sit tanq̄ vna domus ita ꝙ eat̄ de domo in domū ac si esset vna. traduc.i. trāspone transfer fac matrē Sostratē ⁊ oēm familiā.i.etiā seruos ipsos ad nos:nā de filia iam dixerat trāsfer hāc.Eschi.o pater lepidissime i.iucūdissime suauissime placet qđ dicis ⁊ suades.Demea.Eya interiectio gaudētis seu imperātis letitiā exercent:et hoc qñ semel tm̄ ponit̄ ꝙ si geminet̄ ostendit cōtrariū dolorē vcz ⁊ derisionē.Jā vocor lepidus.i.suauis sermone ⁊ iucundus.Hec aūt dicit nō Eschino sed vt apud se vel syro seruo irridēs adulescētis animū.Edes.i. domus fiēt fratri paruie.i.transitu faciles a paruius uia.uiū.Eschi.adducet turbā.i.multitudinem feminarū domū.i.in domū:⁊ admittet.i.adhibebit:recipiet:adiunget:vt apponet multa ad sumptū.i.efficiet multos sumptus ⁊ longe maior solito.Jlle enim adhibet multa ad sumptū q̄ curat:vt crescat sumpt⁹ ⁊ impēsa quid mea interest scz.i.qñ creuerit sumptus q̇d ego curo: q̇d ad me spectat aut attinet:nā hec oia fiēt sumptu ei⁹ cuius eschin⁹ est fili⁹ ego lepid⁹.i.existēs suauis sermone.in eo gratiā.i.eo in gratiā . hoc est amicos cōparo.Jnire eñ gratiā alicuius est cōsiliare sibi alicuius amicitiā . Nūc iube iam qđ ille babylo. i.vel frater scz mitio quē ob nimiā liberalitatem babylonē vocat aut eschinus ꝙ nimis sit ꝓdig⁹. Jube ergo irrisorie hoc dicit apud se de absente tanq̄ si esset p̄sens: q̇d iubet vt ille babylo dinumeret.i.multū numeret viginti minas.i. viginti libras ⁊ hoc dicere videt̄ absenti fratri q̇ vt supra patuit.iussit lenoni numerari viginti minas pro puella ctesiphonis amica ⁊ quē iussit hoc facere: nēpe eschinū q̇ pro fratre laborabat quē nūc demea babylonē vocat. Deinde cōuerit sermonem ad syrū sublata voce dicēs. O syre cessas.i. nimis tardas ire ad diruendū murū ac facere.i.diruere ipsaz materiā.Uel pōt esse interrogatio quare negligis aut tardas ire ⁊ facere qđ iussus es.Syr⁹. quid agā.De.tu dirue.i.dissipa illa.s.q̄ tibi ducta sū vcz maceriā;⁊ alia q̄ illi oñdebat.abi ad mulieres ⁊ traduc.i.trāsfer illas ad nos.Ge. O Demea dij bene faxint.i.bene faciāt tibi cū.i.q2 vel qñ video te tā velle factum.i.facere ex aio.i.ex voto ex sula nostre familie.s.sostrate ⁊ filie ei⁹ ⁊ ceterorū de familia: vel sic cū video te tā velle ex aio.i.cupere ex tota mēte factū:vt sit nomen.i.negotium nostre familie.i.cū video te tā exoptare:complexionē negotij familie nostre ⁊ cōmodū.De. arbitror vos sup.esse dignos quib⁹ sup.talia fiāt:vcz vt maceria diruat̄:cōuertit ad eschinū sermonez suū.O eschine quid ais de hac re.q.d.nōne est illa familia digna cui tale quid fiat:videlz cui tali modo consulat.Eschi.sic opinor.i.talis est mea opi.De.multo rectius est maceriam.s.dirui ⁊ illac traduci vxorē q̄ illā puellā puerperā.i.nō multo ante partu liberatam duci nūc egrotam.i.debilē adhuc ⁊ male valētē ꝓpter dolores partus:duci ergo huc.i.ad nos ꝑ viā.i.ꝑ vicū:sed deducat̄ ꝑ ortū ⁊ maceria rūpat̄.Esch.eñ.i.cetero mi p̄r nihil vidi melius.i.prestātius q̄ tuū consiliū.De.soleo sic cōsulere vel sic suadere bene:⁊ hoc dicit ironice cū tale cōsiliū suū minime ꝓbaret.sed eccū.necne hic mitio egredit̄ foras.i.erit a domo.

me. Demea. euge iam lepidus vocor fratri edes fient paruie.turbā domū abducet: ⁊ sumptū admittet multa:quid mea ego lepidus in eo gratiā. iube nūc iam dinumeret babylo ille viginti minas . Syrus. cessas ire ac facere.Syrus.q̇d agā. Demea.dirue tu illas. abi ⁊ traduc. Geta. dij tibi demea bñ faxint:cū te video nostre familie tā ex aio factū velle. Demea. dignos arbitror.quid tu eschine ais? Eschinus.sic opinor.Demea. multo rectius est q̄ illā puerperam hac nunc duci per viam egrotam.Eschinus.Nihil enim melius vidi pater.Demea.sic soleo. Sed eccū: mitio egreditur foras.

Mitio. Demea. Eschinus.

☞ In hac scena varijs rōnib⁹ persuadet̄ Mitioni vt sostrata anum vxorē ducat attēde etiā ꝙ Mitio videns diruere macerıā quesierat cur nā id faceret.cui respōdisti Syrus intelligit̄ fratrem suum Demeā ita insciisse.Proindeq̄ sic incipitq̄ Mitio .Jubet frater.

Jubet frater? vbi is est : tu ne iubes hoc demea.Demea.ego vero iubeo et hac re ⁊ alijs omnibus q̄ maxime vnam facere:nos hanc familiā colere adiuuare adiūgere. Eschin⁹. ita queso pater.Mi.haud aliter censeo. Demea. imo hercle ita nobis decet primū huius vxoris est mater Mi.q̇d postea.De.ꝓba ⁊ modesta. Mitio:ita aiunt. De.natu grandior.Mi.scio.Demea.parere iādiu hec per annos nō potest nec qui eā respiciat quisq̄ est sola est.Mitio.quam hoc rem agit.Demea.hāc te equū

¶ Ascensius.

Hoc vltimū.Sic soleo non ironice sed ficte simulate ⁊ captiose dictum puto. Nam vbi ironia vtimur cōtrariū eius qđ dicimus etiā ab eo de quo vel ad quem loquimur intelligi volum⁹.hic vero.demea vt beneuolentiaz captet officiosum se significare nititur.

Jubet frater ⁊c.Hic mitio varijs sermonib⁹ a Demea ⁊ eschino persuadet̄ vt sostratā vxorē ducat mitio.Mitio videns Sy.diruentē maceriam interrogauit quidnā ita dirueret.rñderunt aūt Sy.se id facere iussu fratris demee.Deinde sic incipit.Mi.dicis ꝙ frater De.iubet vbi est frater?deinde viso fratre subdit ne.i.vtrū O demea iubes hoc.i.maceriā dirui.De.vero.i.certe vel sed:ego iubeo vt diruat̄ maceria vel maceries quinte inflexionis: iubeo inq̄.i.volo nos.s.me ⁊ te ⁊ hegionē ⁊ Syrū facere q̄m maxime poterimus.s.aut arctissime hāc familiā vnā ⁊ colere.i.amare seu habere in reuerentia q̄tū ad syrū ⁊ adiuuare q̄tū ad hegionē q̇ rē adiuuat ⁊ adiūgere.i.ꝑ affinitatē ꝯiūgere nobis hāc familiā sostrate ⁊ filie ⁊.i.partim hac re.i.diruptiōe macerie.⁊.i.partim oibus alijs reb⁹ quib⁹ poterim⁹ eā adiuuare ⁊ adiūgere ⁊ familiā vnā cū nr̄a facere.Esch.O p̄r queso ita.i.ita postulo vt fiat.Mi.haud alr̄ cēseo.i.est mea opinio.eadē prius .De.Jmo.i.sed hercle iurātis est decet nobis ita fieri.s.vt fiat vna familia nobiscū:antiq̇ iungebāt decet datiuo:recētiores ꝓo actō vt nos decet ita fieri:primū.i.imprimis ipsa Sostra. est mater vxoris huius eschini.Mi.quid postea.i.q̇d deinde vis ꝯcludere si est mr̄ vxoris hui⁹.De.ipsa est ꝓba.i.honesta q̄tū ad se ⁊ vitā suā:est modesta.i.habēs honestū modū erga alios ⁊ qđ dicūt inepte hz pulchrā manutētionē. Mi.ita aiunt.q.d.q̇d mea refert si est ꝓba ⁊ modesta vt aiunt hoies.De.est grādior natu.i.iā multū annosa ⁊ annis confecta ac plena.Mi.scio eā esse natu grādiorē.i.grādeuā.De.Hec sostrata iamdiu.i.ex lōgo tp̄e nō pōt parere.i.habere natos per annos.i.nō ꝑmittētib⁹ multis annis ⁊ est elegās dicēdi mod⁹ si sic dicat̄.etas nō patit̄ hāc mulierem parere.elegāti⁹:huic mulieri parere ꝑ etatē non lz:vel hec mulier ꝑ etatē seu ꝑ annos parere nō pōt:aut neq̄t.nec est quisq̄ que respiciat eam ad concupiscēdā eam vel ad reuocandā eam ne nubat ipsa est sola.Mi.quā rē hic agit.i.quid

iste loquitur:quid molitur quid,parat quorsum tēdit aut eius spectāt aut pertinēt verba.De. equū est te Mitionē ducere hac deinde cōuersus ad eschinū subdit.⁊ equū est te eschinū dare operā.i.laborare vt sic fiat.i. vt pater tu⁹ adoptiuus ducat eam in vxorē.Mi.aūt.i.sed dicis equū esse me ducere hāc admirabūdus hoc dicit.De.dico bonū esse te ducere Sostratā.Mit.credere nō pōt fratrē esse in ea snīa dicis inq̄ bonū esse me ducere.De.inq̄.i.dico.iterū te ducere eam esse bonū.Mit.ineptis.i.insanis desipis efficeris ineptus ⁊ stultus vel tu effutis tuas ineptias. ⁊ est verbū neutrum quarte inflexionis declinatū ineptio ineptis ineptui ineptire:quasi ineptus fieri aut ineptus esse.

est ducere ⁊ te operam (vt fiat)dare. Mitio me ducere autē. Demea. Te.Mitio.me. Demea te inq̄. Mitio. ineptis.Demea.si tu sis homo hic faciat.Eschinus mi pater. Mitio.quid tu autē huic asine auscultas. Demea.Nihil agis fieri aliter nō potest. Mitio. deliras. Eschinus.sine te exorem mi pater.Mitio.insanis. Demea.age. da veniā queso filio. Mitio. satin sanus es: ego nouus maritus anno demū quinto ⁊ sexagesimo fiant atq̄ anum decrepitam ducā id ne estis auctores mihi.Eschi.fac promissi ego illis.Mit. ꝓmisisti autē de te largior puer. De.age quid : si qui te maius oret. Mi.quasi nō hoc sit maximū. De.da veniā.Eschi. ne grauere.Demea.fac ꝓmitte.Mit.non omittis.Eschi. non nisi te exorem .Mit.vis est hec equidem. Demea. age prolixe mitio.Mit.Et si hoc mihi prauū ineptum absurdum atq̄ alienum a vita mea videtur si vos tantopere istuc vultis fiat. Eschinus. Bene facis merito te amo.Demea.verum quid ego dicam:cum sit quod volo quid nunc quid restat. Hegio. est hic cognatus proximus affinis nobis pauper:bene nos aliquid facere illi decet.Mitio. Quid facere. Demea. agelli est hic sub vrbe paululū quod locitas foras huic demus qui fruatur.Mitio.paululum id autem est.Demea.si multum sit facūdum est pro parte huic est bonus est: noster est recte datur.Postremo non meum illud verbum facio : quod tu mitio bene ⁊ sapiēter dixti dudū vitium commune omnium est ꝙ nimium ad rem in

De.alloquitur eschinū si sis.i. si esse volueris homo aut si credi volueris hō hic.s. Mitio.faciat.i. ducat hanc Sostratā socrū tuā. Eschi. o mi pater blāditur ei.q.d.obtempera petitis: sed interrupit mitio eius sermonē increpās eum. Mit.aūt.i.sed o asine aptū cōuitiū grādi ⁊ fatuo quid.i. cur auscultas.i.obedis prebes aures huic patri tuo naturali Demee in hac re.De.nihil agis.id est nihil proficis ita alienum ab ea re te prestāda non pōt aliter fieri:quin eam ducas.Mit.deliras.i.deuias discedis a recta mente ⁊ tuo destitueris bono sensu.Eschi.o mi pater sine.i.permitte vt sup.exorem te.i.te vincam ꝑsuasione mea seu tibi persuadeā. Mi.insanis.i.insanum te ostēdis desipis.De.age hortantis aduerbium queso.i.rogo te da veniam filio.i.p̄sta illi hoc beneficiū concede qd petit.Mi. satin.i.satis ne es sanus.i.mētis cōpos ego fiam. id est efficiar demū.q.d. tarde. est enim hic aduerbium tarditatis ego ne fiam demū maritus nouus.i.nouus nuptus nouus spōsus anno quinto ⁊ sexagesimo.i.cum sim nat⁹ quinq̄ ⁊ sexaginta annos:vbi minor numerus maiori preficitur: atq̄ ducam.i.capiam in vxorem anum.i. vetulam decrepitā.i.vltime senectutis : vel quia stomacho seu animo sit anili ⁊ iracundo:⁊ ideo valde crepat id est iurgia effutit ⁊ clamat:vel qr sit obtusi animi ⁊ lese senectutis vel qd sepe familia sua crepuerit planctu.i.clamauerit sibi moribūde: vel vt Festus inquit dicitur qd propter nimiam senectutē nec mouere se pōt nec vllum facere crepitū ne.i. vtrum estis mihi auctores.i. suasores seu dissuasores id.i.ad id faciendū scz ad ducendam anum decrepitā vel id.i. propter illa incōmoda que dixi estis mihi auctores.i. consulitis mihi. Eleganter enim dicitur tibi sum auctor vt hoc facias.i. tibi suadeo seu consulo vt hoc facias:ita enim ait Cicero in suis epistolis primi libri ad Lentulū:tibi tamen sum auctor vt si quibus rebus possis eum tibi ordinē aut reconcilies aut mitiges. est enim penultima clausula ipsius Cice.in penultima epistola primi libri. ad Lentulum.Eschi.O pater fac quod rogamus ego ꝓmisi illis.s.Sostra.⁊ Hesioni et filie te.s.facturū et socrum in vxorē ducturū. Mit.autē.i.sed promisisti illis : id de me o puer.i. tu adhuc imprudēs ⁊ pauca expertus.largitor in futuro impatiui.i. fac promissiones tuas. ⁊ tuas largitiones seu largitates de te ⁊ nō de me.De.age.hic age correptiuū est:quid facias sup.vel dicas si filius eschi. oret te aliquid maius.i.petat a te aliquid maius.vbi oro more suo iūgitur duob⁹ accusatiuis.Mi.quasi.i.qd dici solet.q.d. ꝙ hoc qd petit non sit maximū.Demea.da veniam.i.presta hoc beneficiū ⁊ cōcede qd petitur siue indulge petēti ⁊ permitte te exorari.Eschinus.ne grauere.i.ne tibi sit graue ac molestū id facere vel ne te difficilē ⁊ inexorabilē prestes in hac re:nam grauē se prebet qui id facile nō prestat in bn̄ficio quod pōt.De.fac quod petitur saltē promitte te facturū. Mit.nō omittis.i.nō cessas nō desistis hoc suadere eschi.nō omittam.sup. nisi exorem te.i.persuadeā tibi. Mit.quidē id est certe hec efflagitatio est vis.i.violētia coactio impulsio.De.o mitio.age.i.erūpe in actionē ꝓlixe.i.benigne liberaliter large.Mi.⁊ si.i.q̄uis hoc.scz ducere anum videtur mihi prauum.i.distortū non rectū ineptum.i. stultum indecens absurdū.i.inconueniēs inconsentaneū incongruum ⁊ alienū.i. abhorrēs remotū dissidēs discrepans a vita mea quam semper transegi celibē.Si tantopere.i.tam vehemēter vultis.i.cupitis hoc videlz vt ducam vxorē:fiat.i.consentio non mea spōte sed vt vobis satisfaciā.Eschi.bene facis cum vis quod petimus merito.i.nō sine causa amo te:quia bene meruisti.De.verū.i.sed quid ego dicā cum.i.quia vel quādo hoc quod volo fit.quid nūc modus interrogādi.q.d. quid nūc agendū est?quid restat.i.quid sequitur vel quid reliquū est quod nō fuerit obtentum vel qd petatur.Deinde animaduertit aliquid esse petendū quod subdit:hegio est cognatus ꝓximus his Sostrate ⁊ filie:est aūt affinis.i.propinquus,ꝑpter nuptias nobis pauper.i.qui nō abundat diuitijs:decet.i.honestū est nos benefacere illi aliquid.i.per aliquid vel in aliquo vel bene decet nos facere illi aliquid.i.aliquod bonū vt dicunt.Proximus dixit ⁊ affinis ⁊ cognatus.Nam multi sunt gradus ⁊ veluti rami propinquitatis in affinitate ⁊ cognatione dispositi:Insuper cognati vxoris sunt affines mariti et e diuerso. Mi.quid decet nos inq̄ facere illi?De.Paululū agelli.i. possessiuncule prediol i est hic sub vrbe.i.in suburbanis quod paululum agelli locitas.i.frequēter locas vel capiatur pro primitiuo foris.i.nescio cui alieno ⁊ foris posito:locū aūt posuit pro ꝑsona.demus huic egioni pauperi hūc agellum.qui vel sit abltūs pro quo fruatur.i.alatur vel qui.i.vt fruatur.i.alatur illo. vel qui sit ntūs sic demus hegioni qui scz hegio fruatur.i.alatur illo:

fruatur dixit pro alatur siue fructu vtatur nō proprietate potiatur: a frumine dici videtur: quia frumē dicitur summa gutta per quā lingua cibū dimittit in ventrē. Mitio. autē. i. sed dicis sup. id esse paululū quod illic est. De. etiā si multum sit illud qd est agelli: tamē faciēdā est. i. facere oportet videlz vt eo fruatur. ipse hegio est huic. scz filie vel etiā Sostrate pro patre. i. loco patris q̄tum ad affectionē preterea ipse est vir bonus ac propterea alendus est etiā noster. i. nobis affinitate iunctus recte datur. i. recte collocatur apud eum beneficiū cum ꝛ bonus sit ꝛ noster. Postremo. i. tandem facio illud verbū. i. illud dictū illā breuē sententiā loquor ꝛ in mediū effero non meū. i. nō ex me inuentum neq̄ primo proficiūt qd verbū. i. dictū tu mitio dixisti dudū. i. pauloante bene. i. iuste ꝛ cū equitate ꝛ sapiēter. i. cum magna sapiētia hoc est verbū illud tuū vitiū qd sequitur est cōe omniū. i. omnes lōge lateq̄ corrūpit ꝛ cōtaminat: dicimus aūt cōmune, omnibus ꝛ cōmune omniū cum dtō et gtō tale est vitiū scz q in senecta. i. tēpore vel etate senectutis sumus nimium attenti. i. plus equo animo incūbentes inhiantes ad rem. i. ad pecuniam congerendā ꝛ rem familiarē augēdam: seu ad singularē vtilitatē: nos decet effugere. i. vitare euadere hanc maculā. i. hanc labem cupiditatis. nam sordes hominis auari dicūtur ꝛ sordid⁹, ipse auarus id verbū est vere dictū et bene dixit vere: nam vt testatur Uar. verba a veritate dicta sunt: ꝛ oportet id verbū fieri ipsa re. i. deduci ad affectum ita vt nō verbo tenus sit dictū. Mitio. quid istuc est. scz. q. d. vidēs se victū proprijs verbis quidē. i. certe ille agellus dabitur hegioni. Eschi. O mi pater blandiētis est dictū ꝛ vultuose applaudentis. Demea. nūc est mihi germanus. i. frater vterinus et animo ꝛ corpore. scz q̄tum ad animū ꝛ corpus est alter ego: nam respōdēs omnibus votis meis: dicitur eñ frater quasi fere alter. Mitio. Gaudio esset tibi sic gratū vt talia dicas. Demea. iugulo. i. occido neco hunc fratrē gladio suo sibi ita gaudebant loqui veteres. ait Dona. est autem allegoria hoc est proprijs verbis suis eum vinco ꝛ supero ꝛ deturbo de sua sententia ꝛ conuerto in meā. Cum etiam videmus aliquem contra se locutū: ꝛ in verba sibi noxia eripuisse: vel quādo se prodidit suis verbis dicimus recte ille suo sibi gladio se iugulauit in quo dicto nō est opus addere sibi nisi quis antiquitatem velit imitari.

senecta attēti sumus: hanc maculam nos decet effugere dictū est vere ꝛ ipsa re fieri oportet. Mitio. q̄d istuc dabitur quidē: quando hic vult. Eschinus. Mi pater. Demea. Nūc tu es mihi german⁹ pariter ꝛ aīo ꝛ corpore. Mitio. gaudeo. Demea. suo sibi gladio hunc iugulo.

Syrus. Demea. Mitio. Eschinus.

☞ In vltima hac scena omnia iucūdo claudūtur fine: vbi ꝛ seruis libertas elargitur. ꝛ filijs ambobus mulieres optate conceduntur. Causam etiā mitioni refert Demea: cur tam repēte mores mutauerit vbi ꝛ seruulum corruptū per cōsuetudinē aspernendam carpit. Demum filijs sedulam posthac operam illam pollicetur.

FActū est quod iussisti demea. De. frugi homo es ego edepol hodie mea quidē sententia iudico Syrum fieri esse equū liberū. Mit. istūc liberū quodnam ob factū? De. multa. Syr. O noster dem. edepol vir bonus. Ego istos vobis vsq̄ a pueris curaui ambos sedulo docui monui bene p̄cepi semp que potui omnia. De. res apparet: ꝛ quidē porro obsonare cum fide scortū abducere apparare de die cōuiuiū. Non mediocris hominis hec sunt officia. Syr. o lepidū caput. De. Postremo hodie in psaltria istac emūda hic adiutor fuit: hic curauit oīa prodesse equū est. Alij meliores erūt. Deniq̄ hic vult fieri. Mi. vin tu hoc fieri? Eschi. cupio. Mit. Siquidē tu vis syre eho accede huc ad me. liber esto. Sy. bñ facis omnib⁹ gratiam habeo et seorsum tibi preterea demea. De.

Ascensius.

ILlud age prolixe. Mitio. preter expositiones quas Do. affert dictū mihi videtur a demea quomodo solemus dicere ad eos qui quod lubentes faciūt rogari volunt vt sit mitio age prolixe. id est adhibete difficilem et inexorabilem in re quam tuapte tamen voluntate facies.

FActum ꝛc. Hic omnia fine iucundo clauduntur vbi ꝛ seruo libertas donatur ꝛ ambobus filijs optate vxores conceduntur. Sy. o demea id quod iussisti est factū scilz maceria diruta est. Demea. tu es homo frugi. i. vtilis vel fruges interdū significat molestū edepol ego iudico equum esse. i. iustum: quidē. i. certe mea sententia. i. meo iudicio mea opinione syrum seruū fieri. i. effici hodie liberū. i. manumitti ac libertate donari. Mi. dicis equū esse istūc syrū fieri liberū: interrogatiue legendū est. deinde subdit ob. i. propter quodnā factū. i. propter qd factū equū est fieri liberū. De. ob sup. multa. i. propter multas causas. Sy. o noster demea edepol es vir bonus: ego curaui vobis. i. cure habui custodiui administraui moderatus sum tanq̄ pedagogus istos ambos Ctesiphonem: ꝛ eschinū vsq̄. i. assidue sine intermissione a pueris. i. ab incūte etate seu cum adhuc pueri essent docui. i. institui erudiui eos sedulo. i. instāter quasi sine dolo monui. i. admonui eos quid facere deberēt semp bene precepi. i. docui vel iussi tanq̄ custos eoꝝ omnia que potui precipere. De. res. i. effectus apparet. i. ante oculos est res in promptu ꝛ hoc dicit ridēdo eum: ꝛ quidē porro. i. certe particule sunt expletiue: dictū affirmātes: hec officia que sequūtur sunt hominis nō mediocris. i. spectāt ad maximū hominē ꝛ magni momēti pervireniam dixit. Hec aūt sunt officia vez obsonare. i. prouidere de obsonijs. i. de omnibus edulijs preter panē ꝛ vinū cum fide. i. fideliter prouidere de obsonijs est officiū magni viri. nam obsonor ris. vel obsono obsonas. vtrūq̄ eñ dicitur significat vel emere obsonia vel p̄uidere de obsonijs quas pittantias vocāt: vt si diceremus hic seruus optime obsonare nouit. i. scit bene emere obsonia neq̄ decipitur in emendo. inde obsonator dici posset vbi pittantiariū dicunt qui vez de obsonijs prouidet ꝛ eorū querendorū curā habet. hec sunt officia obsonare fideliter abducere. i. rapere a lenone scortū. i. meretricē. Itē apparere. i. parare disponere conuiuiū de die. i. repēte non ante predictū aut pridie cōstitutū. Sy. O caput lepidū. i. o homo iucunde ꝛ festiue seu vrbane: nam caput precipuā partē ponit pro homine toto. De. postremo. i. tandē hic seruus fuit hodie adiutor in ista psaltria emunda pro emēda. i. in emēdo istā puellā cantatricē hic seru⁹ curauit. i. curā animi prebuit vt cōpararetur psaltria ꝛ bono modo haberetur. equū est. i. bonū est ac decet prodesse ei. nam alij serui hoc facto erūt meliores: nam dabūt operam vt bene seruiētes sint libertatē cōsecuturi more istius. Deniq̄ hic eschinus vult hoc fieri. i. vt vult libertate seruus donetur. Mit. vin. i. vtrū vis tu hoc fieri. hoc dicit eschino interrogans cupiat id fieri necne. Eschi. cupio id fieri. Mit. siquidem. i. q̄ñ tu vis eho interiectio admonētis ꝛ attentionē incitātis. o syre accede huc a me. Deinde vt accessit eum manumisit inquiēs esto liber verba sunt iuris quibus manumittitur seru⁹. Sy. o Mitio bñ facis q me manumittis habeo gratiā. i. sum deuinctus seu obligatus omnibus. ꝛ p̄terea. i. preter alios. O demea gratiā habeo tibi seorsum: idest

separatim precipue particulariter. De. gaudeo eo q liber sis. Eschi. ꝛ. id est etiam ego Eschinus gaudeo. Syr. credo q ambo gaudetis mea libertate vtinam hoc gaudium fiat perpetuū.i. integrum solidum ꝛ nusq̄ interruptum: vt: id est ita vel quatenus videam meā vxorē. scilicet Phrygiam .i. sic appellatā a natione liberā vna mecum. De. quidem. id est certe cognoui vel inueni eam sup. optimam mulierem vel optas sup. videre vxorem tuā optimam mulierē liberā vel constat eam esse optimam mulierem. Sy. ꝛ quidem. i. certe hec vxor mea dedit hodie primam mām̄am tuo nepoti filio

gaudeo. Eschi. ꝛ ego. Sy. credo vtinam hoc ꝑpetuum fiat gaudium: phrygiam vxorē meam vt vna mecum videam liberam. De. optimā quidē mulierē. Syr. equidē tuo nepoti huius filio hodie primam mammam dedit hec. De. hercle vero serio siquidē primam dedit: haud dubium est. quin emitti equum siet. Mi. ob eam rem? De. ob eam postremo a me argētū (q̄ti est) sumito. Sy. dij tibi. De. omnes semper omnia optata afferāt. Mi. syre processisti hodie pulchre. De. siquidē porro. Mi. tuum officium facies atq̄ huic paululum aliquid pre manu dederis vnde vtatur reddet tibi cito. Mit. istoc vilius. Eschi. frugi homo est. Sy. reddam hercle. da modo. Eschi. age pater. Mi. post consulam. Dem. faciet Sy. O vir optime. Eschi. O mi pater festiuissime Mi. quid istuc: que res tam repente mores mutauit tuos. qđ proluuium? que ista subita est largitas. Demea. dicā tibi id ostenderē quod te isti facilē ꝛ festiuū putant. id non fieri ex vera vita: neq̄ adeo ex equo ꝛ bono: sed ex assentando indulgēdo ꝛ largiendo. Mitio. Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita inuisa eschine est. q2 non iniusta prorsus omnia omnino obsequor missa facio effundite: emittite: facite qđ vobis lubet: sed si id vultis potius que vos propter adulescētiam minus videtis magis impense cupitis: consulitis parum hec reprehendere ꝛ corrigere me: ꝛ obsecundare in loco: ecce me qui id faciam vobis. Eschinus. Tibi pater permittimus plus scis quid facto opus est. Sed de fratre quid fiet. De. sino habeat in istac finem, faciat. Eschi. istuc recte.

Ualete ꝛ plaudite Calliopius recensui.

C. P. Terentij poete Comici Phormio.

huius Eschini filij tui. De. hercle vero. id est at certe serio. id est remoto ioco extra iocum siquidē: id est si certe vxor tua dedit primam mām̄am filio huius: haud id est nō est dubiū quin sit equū: id est iustum eam emitti. i. extra seruitutem mitti. Mit. ob eam rem. i. dicis equum esse eam emitti propter eam causam: quasi dicat: nō est causa sufficiens. De. ob eam inq̄ rem equū est eam emitti. Postremo si nō vis id facere liberaliter sumito a me argentum quanti est. id est quanto pretio ipsa Phrygia valet. Sy. o Demea omnes dij ferant. id est prestant et afferant semp tibi omnia optata. id est desiderata tibi mitio. O syre pulchre processisti hodie: id est bene vt ita dicam prosperasti: hodie vel ad magnum bonum prouectus es. hodie qui te et vxorem manumitti obtinuisti. Dem. atq̄ si quidem. i. si certe dederis huic syro aliquid paululum pre manu quo vtatur. id est alatur de quo vsumfructum capiat ꝛ cuius tibi sortem reddat porro: id est proculdubio si hoc feceris facias tuū officium: id est id quod decet facere patronū. Ubi animaduerte pre manu posse exponi quēadmodum pre me: id est in comparatione mei. vt tu, es pre me beatus. ait Cicero. id est, in comparatione mei: et tunc si iungas cum paululum si dederis huic, aliquid paululum: id est aliquid qđ est res parua pre manu. i. in comparatione tue potentie: ꝛ tue liberalitatis ac promptitudinis tue in dando vel si intelligatur pre manu pro in promptu vt dici vulgo solet semper habet hec verba vt leges pre manibus pro in promptu recte an inepte ipsi viderint qđ si est ita iungetur cum dederis vt sit si dederis ei in prōptu aliquid paululū: aut si q̄s velit interpretari pre pro ante sic si dederis ei pre manu. i. ante manum vt dici vulgo solet vult me hoc dare ante manū qđ etiā legētiū iudicio relinquo. nam pre pro ante nō inueni nisi in cōpositione ꝑdico prepono. inuenio etiā pre in tali genere dicēdi lachrymatus est pre gaudio: pre timore recessit pre nimia multitudine exire nō potuit et in iam dicto modo vcȝ sic pre multis sumus felices: id est in cōparatione multorū. de illo autē genere dicendi vsitato habere pre manibus aliquid. i. in prōptu. fateor me non legisse neq̄ Priscianus assignat significationes hui⁹ particule ꝑponit alias a predictis nisi q etiam pre in compositione auget ꝛ adhibet maiorē vehementiam q̄ per. capiturq̄ pro valde vt ꝑpotēs prediues preclarus ꝛc. Si itaq̄ dederis ei aliquid quo vtatur ꝛ fungeris officio patroni et reddet tibi sortē et vsurā cito. i. propediem. Mit. ego sup. non dabo quicq̄ vel nihil dabo ei etiam vilius. i. minus vel minoris valoris istoc. i. ista re vilissima q̄ ei ostēdebat. Esch. q̄uis neges te daturum quicq̄ si ipse est homo frugi: id est bonus vtilis ac modestus. Sy. hercle reddam sortem cuius vtar fructu. da: id est prebe presta modo. i. vel tantūmodo vel modo pro nūc: vt sit temporis aduerbium. Eschi. o pater age. id est fac quod petit. id est da modo. Mi. ego consulam. id est deliberabo post. nam consulere interdum significat consultare seu deliberare: vt Lauren. sentit. De. ipse Mitio faciet quod petitur. Sy. O optime vir. de demea dicit vel de mitione. Eschi. O pater festiuissime: id est iucundissime lepidissime. Mit. quid istuc est: scilicet modus interrogandi que res mutauit tam repente tam subito tuos mores qđ: proluuium id est quis promptus animus ad largiendum proluuiū dixit profusione: quasi dicat que est ista profusio ꝛ prodigalitas tua? que ista: id est tua largitas subita. i. subito tibi exorta cum prius parcus esses. De. dicam tibi quare mutauerim mores vt ostenderem id. s. q isti filij mei putant te facilē. i. benignum ꝛ festiuum. i. iucundū vel isti potest esse dtūs singularis sic vt ostenderem tibi id. s. quod homines putant te esse facilem ꝛ festiuum isti filio Eschi. non fieri ex vera vita. id est ex vero modo viuendi immo vero fieri ex fallaci vita ꝛ deceptiua: vt sic dicam: et vt ostenderem id non fieri ex equo ꝛ bono. i. ꝫm quod est equum et bonum: sed fieri ex assentando. id est blandiendo verbis et ex indulgendo. i. plus equo promittendo sine concedēdo ꝛ ex largiendo. i. ex nimis largitione que est corruptio donis facta nunc adeo: id est certe vel valde scio eschine mea vita est vobis filijs meis inuisa. i. exosa ob eam rem. i. propterea quia non obse=

quor oīno.i.q: obsequēdo vobis nō permitto prorsus ista oia iniusta q̄ permittit frater missa facio.i. omitto oia let vobis dilapidāda relinquo effundite.i.dispergite emittite.i.extra manus vestras mittite bona vobis acquisita luxuriose vivēdo ⁊ perdēdo substātiā vestrā facite quodlibet vobis ꝑmissio plena amaritudinis. Sed si potius vultis id.s. me reprehēdere.i.improbare corrigere.i.emēdare castigare recta facere ⁊ obsecūdare.i. in melius cōuertere: vel vt alij volūt obsequi in loco.i. vbi oportunū ⁊ cōmodū erit siue in oportunitate ⁊ occasione: vel dic obsecūdare.i. prospera facere q̄ vos minus videtis.i.minus cōsideratis ꝙ deberetis vel minus pro nō capiat ⁊ que cupitis magis impēse.i.magis obnixe magis acriter seu vehemēter ꝙ est equū: ⁊ que parū cōsulitis.i. nō satis prouidetis seu prospicitis ecce me.i. habetis me in promptu ⁊ ante oculos qui scʒ ego faciā vobis id hoc est reprehēdā corrigam et obsecundabo. Eschinus. O pater permittimus tibi.i. tue volūtati ac dispositioni reliquimus scis plus ꝙ nos.s.quid est opus facto.i.facere. Sed q̄d fiet de fratre.i. de Ctesiphone. Desino.i.permitto qd̄ supple habeat psaltriā scʒ faciat finē.i.modū suo amori et sue libidini faciat in istac.i. in psaltria. Eschi istud recte fit supple vel dicitur.

¶ Valete.i. discedite incolumes plaudite.i. congratulamini poete ⁊ auctoribus ego calliopi⁹.i. poete defensor recēsui.i.recognoui hāc comediā vel vt alij volunt recitaui.

¶ Finis adelphorum.

¶ Megalēsibus. Lucio cornelio merula ⁊ Lucio posthumio albino edilibus curulibus. Agentibus lucio casio attilio: ⁊ lucio ambiuio: modos autē faciēte flacco claudij: tibijs seranis. Greca est appollodori. Epidicazomene greco nomie. Editaq; est quarto loco Marco Valerio ⁊ Gneo fannio consulibus.

¶ Argumentum phormionis.

Chremetis frater aberat peregre. Demipho relicto athenis antiphone filio chremes clā habebat Lenni vxorem ac filiam Athenis aliā coniugē: ⁊ amantē vnice natum fidicinam. Mater e lenno aduenit athenas: moritur virgo sola (aberat chremes) funus procurat. Ibi eam visam: antipho (cum amaret) opera parasiti vxorē accipit pater ⁊ chremes reuersi fremere. dein minas triginta dāt parasito vt illā coniugē haberet ipse argēto hoc emit fiducina: vxorē retinet antipho a patruo agnitam.

Prologus.

☞ Hic prologus concitatus est vtpote qui in Lucium lauinium poete emulū inuehitur: a quo grauiter lacessitus: paria referre molitur. Estq; hic initium spectatorem prouocans in odiū persone aduersarij coniunctum cum insinuatione ad beneuolentiam persone Terentiane conciliandam.

¶ Phormionis argumentum.

Chremes et Demipho fratres fuerunt quorꝝ Chre. fert habuisse duas vxores: alterā diuitē athenis: alterā pauperē lēni.i.in illa insula patria Vulcani ex diuite sustulit filiū Phedriam noie ex paupere vero suscepit filiā Phaniū noie. cōuenerat aūt Chremes cū fratre Demiphone qui vnū aliū antiphonē habeat vt dare nuptui Phaniū antiphoni: itaq; vt res ad exitū deduceretur. demipho iuit in ciliciā: ⁊ Chremes lēnum ad accersendam filiā. interea mater ⁊ filia venerūt athenas querēdi chremetis gratia: neq; eū inuenerūt qd̄ apud vxorē pauperem dicebat se noiari Stilphonē ⁊ apud diuitē chremetē: ꝑinde petētibus Stilphonē nemo ostēdere potuit morit illic paulopost mater remanente filia sola in cuius amorē forte antipho exarsit ⁊ opera parasiti eā duxit in vxorē: vbi aūt redierūt ambo senes inuenerūt antiphonē duxisse vxorem in absentia sua neq; sciebāt eā esse phaniū. Nā chremes vt eā genuerat: aut certe ex teneris annis eā nō viderat indignati senes admodū dederūt operā vt disiūgerent ⁊ vt eā phormio prasitus duceret vxorē. dedit Chre. phormioni noie dotis.xxx.minas quas phormio parasit⁹ dedit phedrie gratia cōparande citharistrie a lenone quam vehementer amabat. intera phaniū agnoscit filia chremetis ⁊ mutatū est cōsiliū ac nuptie cōfirmate: quo facto cepit Chremes repetere suas minas a phormione quas iā leno possidebat. Ut aūt vidit phormio chremetē sic acerbe exigētē ꝓdidit eū nausistrate ꝓprie vxori quā athenis habebat itaq; senex libidinis reus ab ea vxore nō ante veniā meruit ꝙ ⁊.xxx.minarū ⁊ amoris citharistrie veniam dedisset filio. Dicitur aūt hec fabula phormio quo vocabulo lingua greca stramen nauticū significatur ꝗ cuius vtilitate parasitus: etiā ab apollodoro phormionis nomine nuncupatur: estq; tota motoria et quasi in affectibus constituta vt satis liquebit in processu. Ita donatus. Quod autem quater acta sit verū nō est: sed quarto loco cum eodem die tres alie prius acte essent.

Chremetis frater ⁊c. Demipho frater chremetis aberat.i. remotus erat ab vrbe athenis peregre aduerbiū i.longe antiphone filio suo relicto athenis. chremes habebat vxorē clam.i. secreto nesciente nausistrata propria vxorē lēni in gtō aduerbialiter.i.in lenno insula vna ex cicladibus patria vulcani: ac habebat filiā.s.phaniū sicut glyceriū ex illa vxore.s.habebat inꝗ athenis.i.in vrbe athenaꝝ aliā cōiugē.i.aliā vxorem ⁊ habebat ex illa vxore natū.i.filiū scʒ Phedriā amātē: vnice.i.singulariter fidicinā.i.citharistriā. Mater phanij filie aduenit athenas ex lēno isula: ipsa mater morit athenis virgo māsit sola. chremes aberat.i.absens erat virgo ꝓcurat funus.i. exequias mr̄is mortue ibi.i. in tali ꝓcuratione cū antipho amaret eā visam illic accipit eā vxorē opera.i.industria parasiti Phormionis. pater antiphonis.s.demipho ⁊ chremes reuersi fremere.i.voce confusa ceperūt ostēdere suam indignationē: vel fremere pro fremebāt accipe. Deinde dant ipsi senes triginta minas.i. triginta libras parasito vt haberet illam coniugem.s.puellam acceptā ab antiphone fidicina amata a phedria emitur hoc argento triginta minarū. antipho retinet vxorem agnitam a patruo scilicet chremete.

Hanc comediam manifestum est prius ab Apollodoro sub alio nomine: hoc est sub epedicazomene grece scriptam esse ꝙ latine a Terentio Phormionem quāobrem nulla dubitatio est hanc solam esse: cui nomē poeta mutauerit: et errare eos qui in hac Phormionē parasitum putāt a formula litis quam intenderit nominatum cum greca lingua Lectus sparteus et stramen nauticum sic dicatur. a cuius rei vel capacitate: vel vtilitate etiā ab Apollodoro parasit⁹ Pphormionis noie nūcupat. Hec igit tota motoria est quasi in affectibus cōstituta pene maiorib⁹: ꝙ comicus stilus posceret: nisi qd̄ arte poete oia moderata sunt. Primas in ea partes: vt ipse poeta ꝓfessus est tenet Phormio. Scd̄as Geta. Tertias Demipho: subinde ceteri ꝑut in ꝓcessu ostēdit. ¶ Prologus Phormionis nimis cōcitat⁹ est: adeo vt ipsemet veluti reprehēdat ob hāc ipsam paruicaciā: ⁊ simul argumentū sue purgatiōis iducat: atq; i ea quū ⁊ ꝓthasis: ⁊ Catastrophe magni molliminis ⁊ negotij sint: ita varijs leporib⁹ aspergunt vt etiā rerū tristiū grauitatē. poeta lepid⁹ comica serenitate trāquillet. ¶ Hec acta est ludis. Magalēsib⁹ Lucio

Prologus.

Cornelio Merula Edili Curuli ⁊.L.Posthumio Albitio Agentibus Lucio Cassio Attilio:et.L. ambiuio modos fa=
ciente Flacco Claudij filio tibijs serranis totaqꝫ diuerbijs facetissimis ⁊ gestū desiderātibꝰ scenicū ⁊ suauissimis orna
ta canticis fuit.Editaqꝫ est quarto loco.M.Ualerio ⁊.C.Fannio Con.Persona etiam in huius protasi non vna est.sed
due quarū altera extra argumentū posita est cui narratur fabula altera in argumento que narrat fabulā. Argumentū
quoqꝫ nō a simplicis negotij habet nec vnius adulescētis vt in Ecyra:sed duorū vt in ceteris fabulis.Scire enim cōue
nit vno die transigi Phormionē non vt Heauton.
duobus.Prologus correpte dicitur.

Postq̄ poeta vetus poetam non pōt retrahere a studio et transdare hominē in ociū maledictis deterrere (ne scribat)parat. qui ita dictitat: quas ante hac fecit fabulas tenui esse oratione ⁊ scriptura leui: quia nusq̄ insanum scripsit adulescentulum.ceruam videre fugere:⁊ sectari canes:⁊ eam plorare orare vt subueniat sibi. Quod si intelligeret cum stetit olim.noua actoris opa magis stetisse quam sua minus multo audacter q̄ nunc ledit lederet et magis placerent:quas fecisset fabulas. Nunc si quis est,qui hoc dicat: aut sic cogitet: vetus poeta si non lacessisset prior nullum inuenire prologū potuisset nouus quē diceret nisi haberet cui malediceret. is sibi responsum hoc habeat:in medio omnibus palmā esse positam:qui artem tractant musicam ille ad famē hunc ab studio studuit reijcere. hic respondere voluit nō lacessere.benedictis si certasset audisset bene. Quod ab ipso allatum est: sibi id esse relatum putet. De illo iam finem faciam dicendi mihi: peccandi cum ipse de se finem non facit. Nunc quid velim animum attendite. Apporto nouam epidicazomenem: quam vocant comediam greci. Latini phormionem nominant quia

non producte. Nam officium prologi ante narrationem rei quid est semper est: verū tamen ⁊ post principiū fabule inducitur: vt apud plautū in milite glorioso: et apud ceteros magne authoritatis veteres poetas.

¶Sequitur phormionis argumentum.

Cum Chremes demiphonis frater adscito sibi ad fallaciā nomine: qđ Stilphonem fecerat duas eodē tēpore habuisset vxores athenis diuitē pauperem Lēni. Ex diuite sustulit filium qui dictus est phedria:ex paupere furtim suscepit atqꝫ educauit filiam Phanium nomine eamqꝫ consilio cum fratre habito destinauit filio Antiphoni vxorē dare: quibus cōplacitis vno tēpore profecti athenis senes Demipho in Siciliam Chremes Lennū ad accersendā filiā que tum illinc cum matre nauigauerat:occasionē dederat amādi adulescētibus. Nam statim Phedria Citharistriā sub lenone cepit ardere:antipho filiā illā patrui phaniū despōsatā sibi nesciēs nesciētem: mox vt athenas venit nec patrē reperit falsa duplici eiꝰ noie matrē mortuam lamēta adamauit cōsilioqꝫ et opera parasiti ſm leges atheniensiū: q̄sq̄ sibi cognata esset tāq̄ tamē in iure victus: ⁊ velut coactus eam accepit vxorē per absentiā patris: qui cū venisset ⁊ vellet eam expellere primo cōfutatur p impudētiā parasiti:post cum suo fratre sic decipitur: vt dum eam credidit ab Antiphone posse disiungi eam parasitus iste ducat vxorem: ⁊ dato ducturo.xxx.minas presentis dotis puelle noie quas Phormio acceptas Phedrie dedit ille lenoni ad Citharistriā redimendā: quibus gestis tādē Chr. agnoscit filiā suam cōiunctā cum fratris filio. Quare dum mutato cōsilio.xxx.minas a Phormione per rixā conatur exigere per eundē proditus vxori sue Nausistrate est ⁊ tāte libidinis reus non ante veniam meruit a matrefamilias quoqꝫ ⁊.xxx.minarū.⁊ amoris Citharistrie veniam dedisset filio. ¶Primus actus est in colloquio Daui ⁊ Gete per quos discit populus argumentū. ¶Scđs actus continet aduentū senis turbulentum ⁊ eiusdem iurgiū aduersus getā ⁊ Phedriā. Tertio actu attribuitur litigium senis ⁊ Phormionis tum cōsultatio cum aduocatis tum Antiphonis in scenā redditus:colloquiūqꝫ cum Geta.tum lenonis ⁊ Phedrie colluctatio. tum adhortatio Gete de inueniēdo argento ad redimendā Phedrie Citharistriā. Quartū actum ista cōcelebrant. Aduentus. Chre. eiusdem cum fratre deliberatio per errorē de eijcienda Phanio. Gete verba de fallēdis senibus. Antiphonis oratio apud semetipsum de amore tractantis. Gete rursus cum senibus callida ⁊ mox cum Antiphone de eadē causa simplex disputatio: senum inter se colloquiū de expulsione mulieris. Et ad extremū verba Chremetis agnoscētis nutricē ac per eam filiā. nam cum Antiphone cōiunctā. In quinto actu per Demiphonis errorē Phormio accipit argentū dotis nomine:⁊ conuenitur Nausistrata vt exire domo cōpellatur Phaniū.premissaqꝫ:vt vxor habeatur per Getā Antiphoni:⁊ Phormioni nūciatur que quū ita nupta sit:exposcitur argētū a Phormione per rixā senū a quibus ille oppssus rem oēm aperit Nausistrate:ad qđ primū irata vt in tali re vxor solet mox lenit in fine fabule.⁊ tutissimū a pr̄is iracūdia p̄stat phedriā.

Postq̄ poeta ⁊c. Hoc initiū ad destructionē persone aduersarij sumitur cōiunctim cum insinuatione terentiane. Loquitur aūt poete defensor qui cum suorū actorū grege est acturus comediam. postq̄ poeta vetus. scꝫ Lucius lauinius vetus.i.curiosus ⁊ quasi rācidus vel qui iam lōgo tempore poeta fuit non potest retrahere.i.reuocare inuictum poetā Terentium a studio cōponendarū comediarum vbi est opus vehemēti studio et postq̄ non pōt transdare vetuste pro tradere.i.transferre traducere cōuertere hominē scilꝫ Terentium in ocium.i.in vacationē studij ⁊ cessationē laboris.parat.i.molitur.scꝫ poeta vetus deterrere.i.deflectere dehortari dissuadere maledictis.i.cōtumelijs suis seu cōtumeliosis carptionibus seu reprehensionibus ne.i.vt nō scribat.i. comedias componat:qui poeta vetus ita dictitat.i. frequēter dictat fabulas.i.comedias quas poeta noster fecit ante hac.i. ante hoc tempus esse oratione tenui q̄tum ad sentētias seu sensum ac prolatū ⁊ esse scriptura leui.i.non esse cōpositas verbis grauibus ac exquisitis:sed leuibus ⁊ facilibus. Nam scribit qui verba adhibet inquit Donatus propterea scriptura est in verbis. Et quidē reprehendit illud quod cōgruit comedie. Nam si sublimi oratione vteretur poeta transiret in tragicum stilum quemadmodū fecit Lucius lauinius. Dictitat ergo fabulas poete nostri esse tenui oratione.⁊ leui scriptura quia poeta noster nusq̄.i.in nullo loco suarū comediarū scripsit id quod Lucius scripsit inepte videlꝫ adulescentulum insanū.i.furibundū videre ceruam fugere ⁊ videre canes sectari eam ceruam: ⁊ videre eam ceruum plorare et orare:vt ipse adulescentulus subueniat sibi cerue. Quod.i.sed si intelligeret ipse poeta vetus cum.i. quando fabula eius noua ⁊ propterea placens stetit.i.placuit ſm Ser.olim.i. iampridem cum erat scriptorum penuria necdum scribere poeta incepisset. Si ergo intelligeret eam stetisse.id est placuisse magis:scilicet potius opera.i.industria:actoris: id est recitatoris ⁊ lusoris:vt ita dicam q̄ sua opera.i.q̄ sua industria que fuisset vsus in ea componenda lederet ipse

poeta vetus.i.morderet caperet taxaret offenderet nostrum poetam multominus audacter ꝙ nūc ledit: ꝛ fabule sup: quas fabulas fecisset magis placerent vel si vis intellige casum pro casu:sic ꝛ fabulas.i. fabule quas ꝛc. Nunc si quis est qui dicat hoc quod sequitur:aut qui cogitet sic.i.hoc modo qui sequitur. Si vetus poeta Lauinius non lacessisset: id est prouocasset prior vacat prior.nam nemo lacessit nisi prior prouocet ꝛ irridet nouus poeta noster nullū potuisset inuenire.i.excogitare prologum.i.proloquium prefationem. Non enim prologus hic hominem significat:vt in heau tontimorumenon: sed verba quē scꝫ prologū dice ret.i. apte cōponeret vel eloqueretur nisi haberet hominē cui malediceret. Is qui aliter cogitat ꝛ di cit habeat sibi hoc respōsum.i.vel hanc responsio nem vt respōsum sit neutri generis ꝛ substātiuū: vel vt responsum sit participium preteriti vel ha beat.i. putet hoc respōsum esse sibi per passiuum verbum. Deinde subdit respōsionem videlꝫ pal= mam.i. causam certaminis : puta pretium victo= rie esse positam in medio. i.in cōmuni omnibus qui tractant.i.exercent artem musicā.i.artē poeti cam cui presunt muse.q.d. non est mirādum si hi pugnant quibus causa certaminis presto est. Ille vetus poeta studuit.i.laborauit. conatus est reij= cere.i.repellere retrudere hunc poetam nostrum a studio cōponendi ad famem.i.ad esuriē que illi fuerat subeunda nisi sua industria composuisset fabulas: quas edilibus vēderet vnde victū queri taret. Hic poeta noster voluit respondere maledi= ctis non voluit lacessere si poeta vetus certasset.i. prouocasset ab eo quod p̄cedit id quod sequitur benedictis.i.bonis sermonibus ꝛ beniuolis. au= disset bene.i.laudat⁹ a poeta nostro fuisset. Nam bene audire est benedici ꝛ laudari:cōtra male au= dire vituperari Salusti⁹ in Cicero. Ut si quid vo= luptatis maledicēdo ceperis eam male audiendo amittas: ꝙ si non sint eadē verba est saltē eadem sentētia. Ipse poeta vetus putet id quod illatum est ab ipso.i id quod maledictum est ab eo esse re= latum sibi.i. retortum in se.q.d.quod dedit rece= pit iam.i.nunc vel statim faciam.i. statuam mihi finem dicendi de illo cum pro quāuis: ipse nō fa= cit pro faciat: ait Donatus. de se finē peccandi.i. maledicēdi vel errando. Nunc attendite.i. atten= tum prestate animum hoc est attendite diligēter quid velim. Donatus vult intelligi ḡratis. Appor to nouam comediam quam greci vocant epidi= cazomonem a puella de qua indicium est : latini nominant illam comediam Phormionem a stra= mento quo insternitur pauimentum.vnde para= situs vilissime conditionis nomē accepit. Latini ergo nominant Phormionē:quia phormio para= situs per quē res agitur maxime.i.precipue id est a quo materia ꝛ deductio fabule precipue proce= dit erit is qui aget primas partes.i.precipua offi cia et summa in toto fabule progressu. Si vestra voluntas:id est vester fauor accesserit ad poetam nostrum date ope ram:vt.s.intelligatis que dicentur:ꝛ attendatis ad ea que fient.adeste.i.presidio sitis vt solent esse aduocati vel inten ti estote equo animo per silentium ne.i. vt non vtamur simili fortuna.i.infortunio atꝙ.i. sicut vsi sumus cum noster grex.i.nostra multitudo ꝛ caterua actorum modus est loco.i. perdidit locum sibi ab edibus destinatū. Locus hic est distributio temporum que cuiꝙ in spectaculum vonturo attribuuntur ab edibus. Unde loco motus dicitur qui suas horas non obtinuerit inter precedentes ꝛ consecuturos:ergo proprie dicit sic ꝛ Cicero.loco ille motus est cum ex vrbe expulsus est quem locū turbatum virtus actoris.i.histrionis restituit nobis. Nam actor totiens exclusus animū non abiecit sed agere perseuerauit:ideo virtus est et quē locum inꝙ bonitas vestra atꝙ equanimitas adiutans.i. frequen ter adiuuans et fauens restituit inquam nobis. Bonitas attenditur generaliter in omnibus rebus:ꝛ equanimitas inspectando. Aut bonitas hic intelligitur in probandis his que bona sunt : equanimitas in ignoscendis vitijs atꝙ delictis:aut bonitas refertur ad omnes:equanimitas ad Terentium. Ex hoc colligitur ecyram fuisse factā ante Phor mionem.propterea aliqui codices sic habent ecyram Phormioni prepositam: sed tamen nō sequitur eam fuisse prius scriptam et compositam.

primas partes qui aget is erit phormio parasitus: per quē res gerūtur maxime. Uolūtas vestra si ad poetam accesserit date operā adeste equo animo per silētiū: ne simili vtamur fortuna. atꝙ vsi sumus: cū per tumultū noster grex mot⁹ loco est: quē actoris virtus nobis restituit locū bonitasꝙ vestra adiutās atꝙ equanimitas.

Primus actus. Dauus seruus.

Hic Daui persona extrinseca introducitur cui Get. Demipho= nis seruus argumentū narret.eo tamen an imo Getam conuenisse vedetur vt mutuū repetat : quod dandū erat Antiphonis vxori:ab sene patre suo Chremete:superinducte. Hec persona instruēdi spe= ctatoris causa ita mire inducitur vt lepores:facetias: ꝛ sales comi= cos ab artificioso poeta sub argumēti narratione exq̄sisse videatur. Additio. Attende quos garrulos et sententiosos seruos amat co media. Tragedia contra tristes ꝛ parce loquentes.

Amicus summus meus et popularis geta heri ad me venit: erat ei de ratiuncula iam= pridē apud me reliquū pauxillulum nūmo rum: id vt conficerem, confeci, affero. Nam

Ascensius.

Ut in alijs prologis ita in hoc quoꝙ studet poeta sibi conciliare fauorem populi ꝛ aduersario odium. Sibi fauorem quia quacūꝙ lacessitus iniuria ab incepto studio quo populo placere studuit reuocari nō potuit. Aduersario vero odium qui indesinenter ꝛ infatigabiliter ascribendo deterret. Uidetur autem reuera penu ria ingenij semper vnius argumēti prologum fecisse sed quia aduersarius non desistit maledicere coactus est illi respondere. Iniuriam autem in eo deputat maximam ꝙ a re cōmuni ꝛ nulli propria.i. a palma ꝛ glo= ria scribendo promerenda vetus poeta per inuidiam studet nouum deterrere.

Amicus ꝛc. Hic persona daui introducitur:cui possit geta seruus demiphonis narrare fabule totius argu= mentum. Et ita introducitur quasi mutuas acceperit a geta pecunias.quas nūc repetere instat geta vt eas det pro filio vxori quam filius domini sui.s. Antipho duxerat in patris absentia. Da.ge.summus amicus meus: et hic a voluntate ꝛ popularis.i.eiusdē conditionis ꝛ generis siue cognationis. vt Salu. Popularis sui sceleris. Interdum popularis dicitur populo gratus siue a populo amatus. Interdū popularis dicitur

humilis cõditionis.interdũ dicitur vilis ac de populo factus vt si quis dicat vilem seu abiectũ ciuem popularẽ. Ami=
cus ergo geta venit heri vel here vtrũq; enim dictũ inuenitur ꝓpter cognationẽ e ꝛ i literarũ vt mane ꝛ mani.vespere
et vesperi.Uenit ergo ad me heri.nam subaudi pauxillulũ dicimus paulũ paululũ pauxillũ et pauxillulũ. Pauxillulũ
numerorũ erat ei gete apud me: iampridẽ.i.olim reliquũ.i.vel relictũ vel de residuo: de ratiũcula.i.ex quadã supputa=
tione:siue qd dicunt ex quodã cõputo qd fecimus inter nos vel ex quadã conuẽtione:seu ex quodam cõtractulo: siue
ex quodã vt dicunt tractatulo inter nos deducto:
siue etiã ex aliquo negotiolo inter nos cõmuni.

herilẽ filiũ eius duxisse audio vxorẽ munus ei(credo)
hoc corraditur:ꝙ inique cõparatum est hi qui minus
habẽt vt semper aliquid addant diuitioribus. Quod
is vnciatim vix de dimẽso suo suum defraudãs geniũ
comparsit miser id illa vniuersum abripiet haud existi
mans ꝙto labore sit partum. Porro autẽ geta ferietur
alio munere: vbi hera pepercerit. Porro alio autẽ vbi
erit puero natalis dies. Ubi initiabunt: omne hoc ma
ter auferet. Puer erit cã mittundi. Sed videon getam.

Geta. Dauus serui.

In hac scena deuenitur ad argumenti narrationẽ: nacta Daui
oportunitate:illud ab geta ipso audituri. Rite ergo poeta desidera
tum ipsi Gete Dauum proponit:quem ea fiducia alloquitur vt sibi
argentum ab eo reddi:ita vt sit imperet.

SI quis me queret rufus. Dauus. presto est
desine. Ge. oh at ego obuiã conabar tibi da
ue. Da. Accipe. Hem lectũ est conueniet nu
merus ꝙtum debui. Get. amo te ꝛ non ne=
glexisse habeo gratiã. Dauus. Presertim vt nunc sunt
mores ad hoc res redit. Si quis quid reddit magna
habenda est gratia sed quid tu es tristis. Ge. ego ne ne
scis quo in metu et quanto in periculo simus. Da.
Quid est. Geta. scies modo vt tacere possis. Dauus.
abi. sis insciens:cuius fidem in pecunia perspexeris:ve
rere verba credere vbi quid mihi lucri est te fallere.
Geta. ergo ausculta. Dauus. hanc operã tibi dico. ge=

Uenit inq; ad me vt conficerẽ.i.facerẽ. nam fieri
pecunia dicebatur. Salu.que pecunia ad bellum
hispanẽse marcello facta erat:vt ergo cõficerẽ po=
test intelligi rogauit me sup. vt ego conficerem.i.
conquirerẽ seu cõgererẽ id pauxillulũ nũmorum
quod erat ei reliquũ ex ratiuncula cõfeci.i.cõquisi
ui ac si fecissem eam pecuniã que nõ erãt in prom
ptu. Affero id pauxillulũ nũmorũ. Nam audio.i.
intelligo filiũ herilẽ.i. filiũ heri.i.dñi eius.s. Gete
duxisse vxorẽ credo.i. vere scio ꝙ sup. hoc munus
taltũ pecuniolarũ:corraditur.i. totũ radendo ꝛ ni
hil relinquẽdo aufertur extorquetur aut difficul=
ter cõparatur ei vel vxori vel ei rei.s. ductioni vxo
ris ꝙ.i.ꝙtum inique.i.iniuste cõparatũ est.i. con
stitutum est vt hi qui minus habẽt addant semꝑ
aliquid diuitioribus antique pro ditioribus.i.mi
nus pauperibus.ꝛ hic capitur illa vxor arripiet.i.
ad se rapiet ꝛ attrahet abradet vniuersum illud.i.
totũ illud simul qd ille miser geta defraudãs suũ
geniũ.i. parce viuẽs ꝛ tenuiter. Ille enim dicitur
defraudare geniũ qui tenuiter ac parce viuit.sicut
cõtra indulgere genio significat voluptuose viue
re atq; laute. Item genialia(dicit donatus)curare
dicitur qui viuit lautius:neq; immerito.nam ge=
nium nature deũ dicũt siue deũ generationis cui
sacrificabatur dũtaxat die natali: in cuius diei sa
crificio tãtũ vt Seruius inquit licebat voluptati
bus operã dare:cum in aliis sacrificiis esset casti=
tatis obseruatio. Uergil.in bucco. Philida mitte
mihi meus est natalis iola. Cum faciam vitula
pro frugibus ipse venito.propterea geniũ pro vo
luptate capi põt ꝛ lautica conuiuiũ.vnde genialis
lectus dictus est voluptuosus ꝛ cõiugalis: vt te=
statur Seruius. Quod ergo ille miser defraudãs
suũ genium cõparsit preteritũ a cõparco is. quod
cõponitur a cõ et parco is. cõparsit ergo.i.cõgessit
percustodiuit: ac reseruauit vix.i. egre difficulter
vnciatim.i.non per singulos sextertios aut dena
rios aut asses:sed qd minimum fuit per singulas
vncias. Assis em̃ libra est eiusq; partes vncie aũt
duodecima pars libella dicebatur. Apud veteres
enim pecunia pendebatur nõ vt nunc numeraba
tur. Comparsit ergo vir vnciatim.i.paulatim quasi per stirpes de dimẽso suo.i.reseruãdo de portione sua qua abstine=
bat plerũq;:vt peculiũ sibi conflaret. Serui enim singulis mẽsibus quaternos modios.i.quasdã mensurulas frumẽti
accipiebant ꝛ id dimẽsum dicebatur aut a mẽse aut a metiendo ꝛ verius. Nam illis frumentum certa mẽsura dimen=
sum tradebatur. Uxor ergo illa accipiet vniuersum haud existimãs pro estimãs.i.non cõsiderans ꝙto labore id pecu=
lium sit partũ.i.acquisitũ ꝛ bene q; nullus partus sine dolore est ac labore.autẽ.i.sed porro.i.certe vel deinde geta ferie
tur.i.onerabitur premetur cõcutietur alio munere.i.aliud dono vel onere donãdi aliud donũ ꝛ bene ferietur. Nam et
plagã dãnũ ꝛ sumptũ siue rem nostrã sanguinẽ nostrũ dicimus. Ubi.i.qñ hera.i.vxor herilis filii peperit autẽ.i.sed Ge
ta porro.i.deinde feriet alio munere.vbi.i.qñ tẽporis aduerbiũ dies natalis.i. natalitius erit puero vbi natalis est adie=
ctiuũ.sed cum.Uerg.dicit meus est natalis iola.est substãtiuũ. Sed vbi.i.qñ parẽtes sup.initiabũt.i. dicabunt cõsecra=
bũt addicent deuouebũt destinabũt aliqbus sacri.q.d.geta feritur alio munere.hic vbi em̃ initiabũt est vultuose ꝓnun
ciandũ quasi cũ tedio. Legitur apud Appolodorũ quẽ hic poeta noster seqtur in insula samothracũ a certo tꝑe pueros
initiari more atheniẽsiũ.sz apud Uarronẽ legit pueros initiari edulic ꝛ poetice:ꝛ cube:hoc est diuis edẽdi potãdi ꝛ cu
bãdi vbi primũ a lacte ꝛ a cunis trãsferunt. Uerg. Nec deus hũc mẽsa dea nec dignata cubili est Mater.vel nutrix vel Ma
mater auferet.i.arripiet hec oia munera data a Geta.puer erit cã mittũdi ꝓ mittẽdi illa munera: q; ita illudet geta qui
pueri grã dabit qd tollet a matre. Sed videõ.i.video ne getã.tũc poeta idducit getã exeũtẽ vt sit cã cõmutãde orationis.

SI quis ꝛc. Hic descẽditur ad narrationẽ argumẽti nacta oportunitate daui narrationẽ audituri Geta.vide=
tur hic alloqui geta aliquẽ de familia domini sui mãdans illi vt si quisq; quereret suam absentiã excusaret
erit aũt quasi obuiã iturus dauo a quo pecunias expectabat quas pro filio herili daret. Si quis.i.si aliquis
rufus.i.rufo colore suffusus qret me ꝛ nõ queret pro me vt dici solet:ꝛ tũc fecit aposiopesim: quia interceptus
est sermo eius a dauo de quo loqui videbatur. Mandans vt si rufus puta dauus quereret diceretur se pro=
duxisse illi obuiã quod audiẽs da.rñdit in tertia persona de se loquẽs dauus da. presto est.i.ꝓpe est vel aduenit.desine.i.
noli ire ei obuiã siste gradũ. Ge. Oh:interiectio ostendẽtis letitiã de aduẽtu. O daue at.i.sed ego conabar ire sup.obuiã
tibi.i.in occursum tibi ꝛ est obuiã aduerbiũ loci. Da. Accipe debitũ sup. Hem interiectio ostendẽtis officiũ suũ. Lectũ
est.i.argẽtum qd affero est lectũ.i.bonũ vel splendidũ siue electũ ex multitudine.ita vt nullus sit nũmus adulterinus
numerus argẽti cõueniet.i.sine cõtrouersia erit tãtus sup.quãtũ numerũ ego debui.i.in quãto numero pecunie tibi de=

ta. Senis nostri Daue fratrē maiorē chremē nostin. Da
uus. Quidni. Geta. q̇d eius gnatū phedriam. Dauus.
Tanq̄ te. Geta. euenit senibus ambobus similiter. Il
li inlēnū vt iret nostro in ciliciā ad hospitē antiquum.
Is senex p epistolas pellexit modo nō mōtes auri pol
licēs. Dauus. Cui tāta erat res: ꝛ supererat. Ge. Desi
nas sic est ingeniū. Da. oh regē me esse oportuit. Ge.
Abeūtes ambo hinc tū senes me filijs relinquūt quasi
magistrū. Dauus. O geta puinciā cepisti durā. Ge
ta. Mihi vsuuenit hoc scio memini relinq̄ me deo ira
to meo cepit aduersari primo. Quid verbis opꝰ: seni fi
delis dū sum: scapulas perdidi. Da. Venere in mētem
mihi istec. Nāq̄ inscitia est aduersus stimulū calces.
Get. Cepi his oīa facere obsequi q̄ vellent. Da. Scisti
vti foro. Geta noster mali nihil quicq̄ primo hic phe
dria cōtinuo quādā nactꝰ est puellulā citharistriā: hāc
amare cepit perdite. Ea seruiebat lenoni impurissimo
neq̄ erat qd daretur quicq̄ id curarēt patres restabat
aliud nil nisi oculos pascere sectari in ludū: ducere et
reducere. Nos ociosi operā dabamꝰ Phedrie. In quo

ditor fui. Ge amo te q̄ .s. reddideris pecunias debitas. Et habeo gratiā .i. qd barbare dicūt scio tibi bonū gratū te non
neglexisse .i. nō fuisse negligētē in pecunia ꝯficiēda ꝛ afferēda. vl' nō neglexisse .i. cure habuisse hāc rē vel q̄ nō ꝯtēpseris
ꝛ parū curaueris reddere debitū tpe necessitatis. Da. res ad hoc redit .i. tuus sermo ad hoc tēdit vel spectat vel tu ita lo
queris p̄sertim .i. p̄cipue vt .i. sicut. Uel cuiusmodi mores .i. vt ita dicā cōditiones hoīm seu cōsuetudines sunt: nūc si qs
.i. si aliq̄s reddit: q̇d .i. aliq̇d magis gratia est habenda .i. opꝫ vt dici solet scire gratū etiā atq̄ etiā: sed q̇d .i. cur vel ppter
q̇d es tu tristis. Ge. ne .i. vtrū petis sup. quare ego
sim tristis. nescis in quāto metu de futuro malo
ꝛ in quāto periculo de eminenti malo sumꝰ. Hoc
aūt dictū pōt legi aut interrogatiue aut pnūcia-
tiue siue ꝯfirmatiue. Da. Quid istuc est ꝛ propter
qd dicis te esse in magno metu ac periculo. Ge.
scies mō .i. tm̄mō: vt ita qd possis tacere. q.d. Ego
tibi dicam dūtaxat ea lege si illud possis celare.
Da. Abi modꝰ increpādi. q.d. nō es dgnꝰ qui sis
amicꝰ alicui scis insciēs .i. inscitꝰ stultꝰ incōside-
ratus ignarꝰ quasi nesciēs q̇d sit officiū inter ami
cos. Uerere .i. times credere .i. cōmittere celanda
verba et .s. mihi cuiꝰ tu pspexeris .i. clare et plane
cognoueris seu pbaueris fidē .i. cōstātiā ꝛ verita
tem in pecunia quā mihi cōmiseras queq̄ iuste
in tua necessitate restitui. Fides est dictoꝝ cōuē-
torūq̄ cōstātia ꝛ veritas siue est mandatorū fida
executio. Times ergo credere verba ei cuiꝰ fidē
pspexeris in pecunia vbi .i. in qua creditione ver
borū q̇d lucri est mihi fallere. q.d. nihil. secꝰ aūt de
pecunia. Ge. Ergo. nūc ergo est velut increpatio
tarde faciētis: q꞉ hic obloquēdo īpediuerat narra
turū. Ergo ausculta .i. audi. q̄ sum diturꝰ. Da. di
co .i. do ibi ppetuo queādmodū cū aliq̇d dicat̄ .i.
dedicat̄ ꝯsecrat̄ ppetuo dat̄. Dico as. declinat̄. hoc
dico tibi hāc operā audiēdi .s. seu auscultādi. dat̄
aliq̇d ad tps: dicat̄ aūt ppetuo. Ge. o. da. nostin .i.
cognoscis ne chremē maiorē fratrē nr̄i senis .s. de-
miphonis. Da. q̇dni .i. cur nō bn̄ noui. Ge. q̇d mo
dus interrogādi nostin inq̄ phedriā natū .i. filiū
eiꝰ chremetis. da. noui. sup. tanq̄ te .i. eq̄ ac noui
te .i. ita sicut te noui. ge. iter .i. necessitas eūdi per
egre euenit simul ambobꝰ senibꝰ. Chre. ꝛ demi-
pho. vel vt vult Dona. euenit qd sup. iteresset am
bobꝰ senibꝰ .i. qd ambo senes haberēt eūdū vt .i.
ita qd iter esset illi .s. chremeti .i. ita qd haberēt eū
dū in Lēnū insulā vnā ex cicladibꝰ. ꝛ vt esset iter nr̄o .i. vt noster haberet eūdū in Ciliciā regionē ad hospitē antiquū .i.
veterē amicū externū. Alij codices hn̄t euenit iter simul ambobꝰ senibꝰ .s. euenit illi Chre. vt iret i lēnū ꝛ nr̄o demipho
ni vt iret in ciliciā: sed in idē recidit. Is antiquꝰ hospes pellexit .i. fraudulēter induxit. Nā pellicere est in fraudem in-
ducere seu p blāditias decipere. Inde pellax pellacis .i. fallax ꝛ p blāditias decipiens. Inde pellacia .i. fallacia vt vult
Seruius. Pellexit ergo senē .i. demiphonē per ep̄las: pollicēs nō mō .i. nō solū mōtes auri: sed maioꝛa: qd est hyperboli
cū: vel pellexit eū modo .i. paulo āte p ep̄las nō pollicēs mōtes auri .i. nō pmittēs magna premia: tn̄ ipse herus meus
auarus ppter lucella parua nō dubitauit subire periculū nauigādi. Promittere maria ꝛ montes est antiquū prouer-
bium in eos qui temere magna pmittere solēt: similiter hic polliceri mōtes auri dicit̄ per hyperbolē prouerbialē factā
per exceptionē aut suplationē aut equā collationē. Inuenio interdū tn̄ mō pro fere apud Ualeriū: modo etiā interduꝫ
capit̄ pro tm̄: ꝛ tunc esset sensus pollicens fere montes auri: tuncq̄ adhuc esset hyperbolicus sermo: sed non eo modo
quo prius est dictū. Da. hoc sup. pollicebat̄ dn̄o tuo cui tanta res .i. tanta copia rei familiaris erat: ꝛ supererat .i. supera
bat seu superabūdabat. Geta. Desinas .i. nō vltra inquiras: sic .i. eo modo vel tale ingeniū .i. natura dn̄i mei auari est: vt
oīa postponat lucro. Da. oh interiectio admirātis: vel bene de se sentiētis: oportuit me esse regē .i. diuitē. Nā sepe Ho-
ra. appellat diuites reges. q.d. Si fuissem diues sciuissem bn̄ diuitijs vti. Ge. tū .i. tunc ambo senes abeuntes hinc reli-
quunt me hic quasi magistrū .i. pedagogū filijs suis. Da. geta cepisti puinciā durā .i. onus difficile siue difficile officiū.
Nā regiones acquisite bello lōge ab italia puincie dicte sunt a porro vt procul vincēdo: ad quas pretores q꞉ cū officio
mittebātur officia quoq̄ prouincie nominantur. Ge. hoc .s. qd ceperūt durā puinciā vsuuenit mihi .i. mihi euenit. nā
vsuuenire significat euenire vt prius dixi. scio .i. satis perspicio id mihi ꝯtigisse. Memini .i. intellexi bn̄ me relinqui deo
meo .i. dn̄o meo qui quasi deus timet̄ a me seruo ꝛ cui teneoꝛ esse fidelis irato primo propter filiū domini qui me cece-
dit reluctantē sibi: tū propter demiphonē qui cū redibit mihi irascetur vehemēter: vel memini me relinqui filijs tanq̄
si relictus fuissem deo meo irato mihi: q꞉ quemadmodū iratus deus punit sic ꝛ filij mei erant cesuri si nō morigerarer.
Primo .i. in principio cepi .i. incepi aduersari .i. resistere illis cum in amorem inciderent: quid est opus verbis .i. quid
est opus detinere diem longo sermone dum .i. quandiu sum fidelis seni .s. demiphoni fidus est amicus fidelis est ser-
uus perdidi .i. amisi: scapulas .i. humeros hoc est adeo fuerunt verberibus attrite scapule: vt me eas non habere: sed
perdidisse putarem. Da. istec que dicis vel sequuntur venere mihi in mentē .i. cōsiderata sunt a me vel redacta in me-
moriam. Uenire enim in mētē nō ad recordationē tm̄ dicit̄: sed ad reputationē ꝛ intelligētiā: nāq̄ .i. quia inscitia .i. stul
titia est ꝛ simplicitas stulta iactare sup. calces .i. percussiones pedū ac plagas vt vult Do. alias partes plante demon-
strat interdū ꝛ pedes p synodochē. Stultū est ergo iactare calces aduersus stimulū pueruiū. q.d. hic stultū est relucta-
ri recalcitrare ꝯtra antiphonē filiū herilē. Get. cepi .i. incepi facere .i. iocose obsequi .i. obsequēdo cōplere his filijs oīa q̄
vellēt. Da. scisti pro sciuisti vti foro. prouerbiale est .i. sciuisti quid te facere oportebat secunduꝫ illos negociatores qui
ante locum commercij non prescribunt quanti vendant que aduehunt: sed secundum annonam fori quam deprehē-
derūt consiliū de vendendis aut non vendendis mercibus sumunt. geta noster: scilicet antipho primo .i. in principio
nihil .i. non quicq̄ mali fecit sup. vel admisit: sed continuo hic phedria qui non est noster: nactus est .i. inuenit quandā

hec discebat ludo ex aduerso loco tonstrina erat q̃dã.
Hic solebamꝰ fere plerũq; eã operiri: duz inde iret do-
mũ. Interea dũ sedemꝰ illi interuenit adulescẽs quidã
lachrymans. Nos mirarier: rogamus q̃d sit. Nunq̃ eq̃
(inquit) ac modo paupertas mihi onus visum est: ⁊ mi
serũ ⁊ graue modo quãdã vidi virginem huic vicinie:
miseram suam matrẽ lamentari mortuam. Ea sita erat
ex aduerso. Neq; illi beneuolens: neq; notus neq; co-
gnatus extra vnam aniculam quisq; aderat qui adiu
uaret curare funus misertũ est: virgo ipsa facie egregia
Quid verbis opus est. cõmorat oẽs nos. ibi continuo
antipho vultis ne eamus visere? alius censeo: eamus
duc nos sodes. Imus: venimus: videmus: virgo pul-
chra: ⁊ quo magis diceres nihil aderat adiumenti ad
pulchritudinem capillus passus: nudus pes. Ipsa hor
rida lachryme: vestitꝰ turpis vt ni vis boni in ipsa ines
set forma: hec formã extinguerent. Hic qui illam ama
bat fidicinã tm̃mõ satis scita inquit noster vero. Da.
iam scio amare cepit. Ge. scin quam quo euadat vide.
Postridie ad annum recta pergit: obsecrat vt sibi eiꝰ
faciat copiam. Illa enim se negat neq; eum equum fa-

puellam citharistriã. i. fidicinã cepit amare hanc puellã perdite. i. misere ⁊ in ꝑditionẽ ac perniciẽ suam: ea puella ser-
uiebat lenoni. i. curatori puellaꝝ ac venditori impurissimo. i. turpissimo: neq; quicq; erat apud phedriam quo daret le
noni ob precium illius puelle patres Chremes ⁊ demipho curarãt effecerãt id vez ne quid filij sui haberent quo pos-
sent puellas emere a lenonibꝰ: nihil aliud restabat. i. reliquum erat siue remanebat illis filijs. nisi. i. preterq; hoc. s. pa-
scere. i. satiare oculos sectari. i. comitari puellã in ludum. i. in locum exercitij in quo discebat artem musicã. Nã oĩs lo-
cus qui exercitij grece schola dr̃ latine dr̃ ludus:
vt Asconius ac Seruius. Inde ludus literarius
schola grãmatices dr̃ inde ludimagister qui lite
ras docet ⁊ prima rudimẽta. Nihil inq; restabat
nisi hoc vez ducere. i. prestare comitatũ ei puelle
eunti ad ludũ: ⁊ reducere. i. prestare comitatũ ipsi
ex ludo redeunti. nos. i. ego ⁊ antipho ociosi. i. in-
ertes nulli arti aut industrie vacantes aut labo-
ri dabamus operam. i. fauebamus siue incumbe
bamus phedrie parati illum adiuuare: si fuisset
opus: in quo ludo. i. in qua schola musice hec cy-
tharistria dicebat quedã tonstrina. i. officina ton
soria erat ex aduerso. i. ex opposito ⁊ loco exercitij
s. ⁊ ludo: hoc est erat e regione siue in conspectu
illius loci in quo dicebat: hic in ea tonstrina fere
i. vtplurimũ plerunq;. i. sepenumero: sed alterum
abundat. nam hic fere ⁊ plerunq; idem pene de-
clarant. plerũq; ergo solebamus operiri. i. expecta
re eam puellam illic dum. i. quousq; ipsa puella re
diret inde. i. ex ludo domũ. i. in domum lenonis:
cuius erat. interea dum. i. q̃diu sedemus illi pro
illic quidaz adulescens lachrymans interuenit
nos mirarier. i. mirabamur vel cepimus supple
mirarier pro mirari: per paragogen: rogamꝰ. i. pe
rimus quid sit propter qđ lachrymet ipse adule-
scens inquit nunq̃ paupertas visum est mihi eq̃
i. ita onus ac. i. sicut nunc. ⁊ bene dixit paupertas
visum est onus: q̃uis ⁊ paupertas visa est onus
dici posset sed magis est vt consequenti cõgruat
q̃ antecedenti substantiuo. Nunq̃ ego paup̃tas
visum est mihi onus miserum. i. multa miseria re
pletũ ⁊ infelicitate: ⁊ graue. i. molestum modo. i.
pauloante vidi huic vicinie. i. in hac vicinia. nã
vicinia complectitur hoies inter se vicinos ac ꝓ-
pinquos: vicinitas vero est domoꝝ propinq̃tas.
Dona. vult huic vicinie in hoc loco esse aduerbiũ
ostendens locũ vbi eã viderit. Uidi ergo modo
huic vicinie quãdam virginẽ miseram lamentari. i. voce querula ⁊ tristi deflere lugere suam matrẽ mortuam. ea ꝟgo
erat sita. i. collocata apposita stans situata ex aduerso. i. e regione matris mortue: siue ex opposito ad locum vbi iace-
bat mortua mater eius. vbi ex aduerso est aduerbium loci queadmodũ e regione ex opposito. e diuerso: ecõtrario neq;
quisq;. i. aliquis bene volens. i. beneuolus ⁊ amicus acquisitus neq; notus quisq;. i. quisq; de sua notitia: neq; cogna-
tus. i. aliquis de cognatione sua aderat. i. ad auxiliũ eius, erat ad celebrandũ funus matris. ⁊ ideo subdit. nõ aderat er
go quisq; qui adiuuaret funus. i. auxiliaret ei ad celebrandũ funus. i. ipsum offm̃ exequiaꝝ extra vnã aniculam. i. pre
ter v[illegible]m vetulam misertũ est. i. misertꝰ sum eiꝰ puelle: vt ait Do. est tñ misertũ preteritũ ab impersonali miseret mise-
rebat. sicut a tedet tedebat ptesum est. Eius aũt structura talis est. me sup. misertũ est eius. i. sicut me pudet tui. Uir-
go ipsa erat sup. facie. i. factura forma egregia. i. illustri eleganti pulchra. i. habebat pulchrã faciem. quid opus est ver
bis. i. quare diu immorarer in eius narranda pulchritudine sic ait Teren. vbiꝰ ad effecttum ꝓperat ipsa virgo sua fa-
cie cõmorat. i. cõmonerat incitauerat ad amorẽ ⁊ concupiscentiã nos oẽs qui eã videbamus: vbi. i. tunc cõtinuo. i. ili-
co. antipho inq̃t. s. ne. i. vtrũ vultis ꝙ sup. eamus visere. i. ad videndũ eã. Est aũt structura antiqua ⁊ greca. vt Uer. Po
pulare penates venimus. Alius puta phedris vel quilibet inq̃t censeo. i. iudico nobis esse eundũ ad eam eamus di-
cit forsitã aliquis textus. deinde sodes quasi si audes verbũ comicũ duc nos ⁊ hoc dr̃: illi q̃ attulerat tale nunciũ devir
gine. Imus. i. ingredimur viã ꝓcedimus. venimus. i. applicamꝰ ad locũ ad quẽ tendebamus videmus aspicimꝰ virgi
nem. virgo erat sup. pulchra. ⁊ quo. i. vt magis diceres. i. crederes eam esse pulchram. nihil adiumenti. i. auxilijꝰ aderat
i. auxilio erat ad pulchritudinẽ virginis capillus eius erat sup. passus. i. temere disparsus solutus sparsus ꝑ collũ:
⁊ ponitur singularis ꝓ plurali. i. capilli eius erant passi. a pando dis. pes eius erat nudus sine calceis. i. pedes eiꝰ erãt
nudi ipsa virgo erat horrida. i. squalida p̃ dolore ⁊ inculta lachryme erant in eius facie, que eam deturpabãt. turpis ve
stitus. i. habitus sordidus ⁊ pannosus erat ei: vt. i. ita ꝙ ni. i. nisi vis. i. vehemẽtia ⁊ natura boni illius naturalis. pul
chritudo em̃ est bonũ naturale. i. a natura datũ inesset in ipsa forma. i. pulchritudine: dicimꝰ inest huic rei ⁊ in hac re.
Hec predicta. scz solatio crinis: nuditas pedum: lachryme vestis turpis extinguerent. i. suffocarẽt formã: ⁊ bene extin
guerent. nã veteres dixerũt formã. i. pulchritudinem esse ignẽ seu calorẽ quẽdam ⁊ quasi feruorem ꝙ ex ea ⁊ tanq̃ ex
ignis feruore incenderentur iuuenes ad amorem. Et ideo dixerũt fornaces forcipes formã ⁊ formosos ex quibꝰ ignis
amoris exoritur: ergo extinguerent formam que ab igne ⁊ calore dicta est. Nam forunus ua. num: sig̃t calidus da. dr̃z.
vñ forceps vt ait Seruiꝰ ꝙ eo instrumẽto ea q̃ sunt forua. i. calida capiunt. Ille Phedria qui amabat illam fidicinam
quam: prius dixit citharistriam: propterea indifferenter vti possumus fidicina ⁊ citharistria. Ille inquam inquit. i. di-
xit tantummodo satis sita est. i. satis bella vt ait Donatus. hoc est satis bone forme ⁊ faciei vbi magna est laus for-
mam illam placuisse ipsi qui aliam amabat non tamen exarsit in amorem eius: sed tantummodo eam laudauit: vero
i. sed noster Antipho cepit supple amare: sed intercepit sermonem dauus inquiens. Dauus. iam scio idest intelligo vi
delicet cepit amare. Geta. scin. idest scis ne quam ceperit amare. ⁊ est aposiopesis qua aliquando [illegible] quotiẽs
verba rebus minora sunt. interdum illa vtitur Terentius in narrationibus compendij gratia: [illegible] intellige attẽde

quo euadat.i.quo perueniat id quod incepi:nã euadere est per obstantia venire. Postridie.i. die sequenti ipse antipho pergit recta intelligitur via sed non est apponendũ hoc est recte fuit ad anum non declinando aliorsum obsecrat.i.instanter rogat anũ illam vt faciat sibi copiam eius virginis .i.vt posset ea potiri ad voluntatẽ illa anus negat se facturam copiam eius virginis neq;.i.ꝛ ait eũ antiphonẽ nõ facere equum.i. rem iustam quod scʒ peteret sibi fieri copiam ciuis:ait inq̃ illam virginẽ esse ciuem atticam bonam.i.non vilem: quia boni non viles sunt vnde superlatiuus gradus optimates facit: ex bonus melior optimus fit optimas optimatis. à superlatino: et ait inq̃ eã esse prognatã.i. ꝓfectã bonis.i.a bonis maioribus ꝛ nõ cõtẽptibilibus:ait inq̃ si antipho velit vxorẽ lege.i.secũdũ leges ꝛ secundũ legitimas nuptias vel iunge lege cum sequentibus si velit vxorem ait licere lege.i.per legem facere id quod petit.i.copiã virginis.Sin.i.sed si aliter velit copiã fieri sibi virginis negat sup.facturam noster antipho nescire.i.nesciebat q̇d ageret.i.agere deberet:ꝛ cupiebat ducere illã.i. capere vxorẽ ꝛ metuebat partẽ absentem . Metuimus eos qui nos amãt:timemus inimicos.Da.nũ.i. nunq̇d si pater rediisset.i. cũ pater reuersus esset daret ei filio veniã si eã in absentia duxisset. gc. petis vtrũ ille per emphasim auarus vir ꝛ nobilis daret virginem indotatã.i.dote carentẽ atq; ignobilẽ illi filio suo ꝛ bñ daret dixit vt ostẽderet nihil esse potestatis in filio. Deinde subdit respõsionẽ nunq̃ faceret.i.nunq̃ illi daret talẽ q̃uis virginẽ . Da. deniq;.i.deinde vel ad postremũ quid fiet de hac re,sic incepta.Get. rogas sup.quid fiet: est quidã parasitus.i.vir iocularis querens implere vẽtrẽ suis iocis ꝛ adulationibus.est ergo parasitus nomine phormio.existẽs homo confidẽs.i. improbus audax ac temerarius qui.i.vtinã oẽs dii perdant.i.destruant illum vel qui sit pronomẽ et sit aposiopesis super qui sic:est hõ cõfidẽs qui dedit sup.tale consiliũ qđ sum dicturus:sed consideratione improbitatis eius geta confusus prorupit in eã vocẽ:dii oẽs illũ perdãt ꝛ qui reliquit suspẽsum.Da.quid is parat⁹ fecit:geta. ipse dedit hoc cõsiliũ qđ dicã et hoc dicto explicat qđ omiserat: tale est cõsiliũ lex est.i.ius atticũ vt virgines orbe.i. pupille parentibus priuate: nã orbus dicit̃ qui aliqua re chara priuatus est.Interdum ꝛ pro orphano capitur ait Laurentius orbe ergo.i.orphane nubant.i.nuptui tradant̃ is qui sint proximi genere.i.cognatione:ꝛ hec eadem lex attica iubet.i.precipit ꝛ cogit illos proximos ducere.i. in vxores capere illas orbas sibi cognatas illa ergo permittit vt orbe cognatis nubant ꝛ illa eadem iubet et precipit cognatos eas ducere . ego inquit parasitus dicam te cognatum virginis et scribam tibi dicam.i. denũciationem siue admonitionem ꝛ quasi citationem ne dici posset tibi non esse denunciatum te cognatũ eius esse . Est autẽ hec dica dice nomen significãs chartã in qua cõtinet̃ denũciatio facta alicui seu admonitio ꝛ quasi citatio: ꝛ vt quidã volũt capi põt pro syngrapha in qua cõtinetur summa debiti ꝛ nomẽ debẽtis.Assimulabo.i.fingã me esse amicum paternũ virginis i.me esse amicũ patris virginis veniemus ad indices.i. in cõspectu iudicũ: cõfingã.i. cõminiscar hec oĩa mẽdacia vcʒ eũ cõfingã qui fuerit pater virginis ꝛ cõfingã eã que fuerit mater virginis ꝛ cõfingam etiã qui.i. quomodo qua rõne ipsa virgo sit tibi cognata quod.i.cõfingere hec atq; mẽtiri erit mihi bonũ ꝛ incõmodũ.i. ꝙ veteres dicebãt faustũ et felix cũ aliquid erant aggressuri:cõmodũ etiã põt capi pro oportuno ꝛ tẽpestiuo.q.d.mihi erit oportunũ ꝛ tẽpestiuum hoc facere cum tu nihil horum que confringam refelles.i.refutabis redargues.nam refellere est falsitatẽ redarguere. scilʒ.i.certe vincam.i. efficiam propositum pater.s. demipho aderit.i.adueniet lites sunt parate mihi.i. contentiones forenses seu actiones causarum et controuersie sunt parate mihi: nam pater litigabit aduersum me : sed id nihil facio dummodo nihil horum refellas quid mea interest supple seu refert.i. quid curo si mihi lites parentur quidem.i. certe illa virgo erit nostra.nam in iudicio vincemus ne dubites.Dauus.audio supple ex te vel dicis audaciam iocularem.i.que ex ludo et ioco in periculum venit vel audaciam vnius ioculatoris et nebulonis. Get.ipse parasitus persuasit homini:scʒ antiphoni ita esse faciendum et recte fieri posse , factum est.i. denunciatio facta est antiphoni dixit parasitus qui fuisset pater que mater quomodo fuerit cognota ꝛ c.vẽtum est ad iudices.scʒ vincimur.i.superamur,in causa ꝛ a causa nostra cadimus ꝛ ideo antipho duxit eam in vxorem.Dau.quid narras miratur non interrogat tanq̃ credere non possit.Get.narro.i.dico commemoro hoc quod audis.Da.o get.quid est futurum de te.i. quid tibi continget:aut quid futurũ est tibi aut quid de te fiet.timet Dauus plurimum gete cuius futurum cernit periculũ.Get.hercle nescio quid de me sit futurum.Scio hoc vnũ videlicet feremus.i.portabimus patienter equo animo.i.nõ decidẽtes in tristitiã quicquid.i.omne qđ fors.i.fortuna feret.i.afferet.Da.placet mihi dictũ tuum hem interiectio dolentis infortuniũ gete.istud est officiũ viri.i.id facere debet vir fortis vt.s.equo animo ferat que acciderint.Get.omnis spes est mihi in me.i.in mea solertia seu in meo consilio aut vt strennue defendam aut vt fugiam aut patiens sim plagarum. Da.laudo quod in te spẽ solũ reponis nec ab aliis expectas qđ per te agere potes.Ge.abeã.i. abibo discedam ad precatorem.i.ad intercessorẽ qui vt sup.credo oret mihi.i.pro me:sic.i.in hec verba q̃ sequuntur et est mimesis : nunc qso.

cere ait illam ciuem esse atticam bonam bonis ꝓgnatam.Si vxorem velit.lege id licere facere.Sin aliter negat noster quid ageret nescire. Et illam ducere cupiebat et metuebat absentem patrem. Da.num si rediisset ei pater veniam daret . Geta. ille ne indotatam virginem:atq; ignobilem daret illi nunq̃ faceret.Da.quid fiet deniq;. Geta. quid fiet est parasit⁹ quidã phormio homo confidẽs qui dii oẽs illũ perdant. Da . quid fecit.Get.hoc consilium quod dicã dedit.Lex est vt orbe qui sint genere proximi eis nubãt: et illos ducere eadẽ hec lex iubet. Ego te cognatũ dicã. ꝛ tibi scribã dicam paternũ amicum me assimulabo virginis : ad iudices veniem⁹ : qui fuerit pater:que mater que cognata tibi sit:oĩa hec cõfingam. Quod erit mihi bonũ atq; cõmodum:cũ tu horum nihil refelles : vincam scilicet pater aderit:mihi parate lites quid mea: illa quidem nostra erit.Da.iocularẽ audaciã. Geta. persuasit homini factum est vẽtum est vincimur duxit.Da. Quid narras. Geta.hoc quod audis.Da.o geta quid de te futurum est. Geta. Nescio hercle: vnum hoc scio quod fors feret.feremus equo aĩo.Da.placet.hem istud viri est officiũ.Geta.in me omnis spes mihi est.Da.Laudo.Get. Ad precatorẽ abeã:credo:qui mihi sic oret. Nũc amitte queso hunc.Ceterum post hac si quicquã nihil precor tantũmodo non addit:vbi ego hinc abiero:vel occi

amitte pro dimitte hinc seruum getam: vbi em̄ nos dicimus dimitte antiqui dicebant amitte: vt Dona. testat̃. Ceteꝝ i. sed si quicꝙ amittat sup. celeris etiam minimi posthac nihil. i. nequaꝙ: precor. i. peto vt ignoscas illi secundo. Dein de repete qui sit qui inꝙ precator non addat. i. non adhibeat in precatione sua tm̄modo. i. dūtarat id qd̄ sequit̃: vcȝ si quicꝙ admiserit posthac: vbi. i. postꝙ abiero hic. i. ad te discessero. vel. i. etiā non mō cedito. sed etiam occidito si velis vbi ostenditur nullū peccatorem postulare veniā seruo ex. aio: sed tm̄ vt seruo morem gerat. Da. Quid interrogādi modus tritus apud poetas ⁊ oratores. Ille pedagogus. s. Phedria quem dicit pedagogum eo qd̄ vt

dito. Da. Quid pedagogus ille qui citharistriam: q̇d rei gerit. Geta. sic tenuiter. Da. nō multū hȝ qd̄ det fortasse. Geta. immo nihil nisi spem meram. Dau. pater eius rediit: an non. Geta. nōdū. Da. quid senē quoad expectatis vestrum. Ge. non certo scio: sed epistolā ab eo allatam esse audiui modo ⁊ ad portitores esse delatā: hanc petaȝ. Da. nunq̇d geta aliud me vis. Ge. vt bn̄ sit tibi puer: heus nemō huc ꝓdit: cape da hoc dortio.

Secundus actus.

Antipho. Phedria adulescens.

Hic comparatio vite antiphonis atꝙ Phedrie continetur inter se contendentium vter eorum magis sit miser. Simulꝙ illorum ostēditur conditio quod immodice concupiuerunt: vbi adepti fuerint fastidiunt exemplo. Scena ex vsu communi nata.

Adeon rē rediisse: vt qui mihi consultū optime velit esse. Phedr. patrem vt extimescam: vbi in mentem meam eius aduenti venit: q̇ ni fuissem incogitās ita eū expectarē vt par

prius dixit sectatur puellam quam duxit in ludū musice ⁊ reducit neꝙ ascendit ab eius custodia: ideo ei⁹ pedagogus esse videt̃. Ille ergo pedagogus qui sectatur sup. vel amat citharistriā. i. fidicinam puellā: q̇d rei. i. quā rem gerit. i. facit. Geta gerit se supp. tenuiter. i. exiliter modice parce: sic i. hoc modo vt illi ostendebat gestu suo. Dauus. fortasse ipse Phedria non hȝ multū. i. abundantē rem familiarem qd̄ det ꝓ citharistria emēda a lenone. Geta. immo. i. sed nihil hȝ nisi meraȝ spem i. solam expectationem: vt ea aliqn̄ potiat̃. Nam merus ra. rum. dr̄ solus sola solum. Inde merula auis quedam solitaria. Inde merum vinū solum i. sine aqua. Dauus. pater eius phedrie. s. Chremes rediit an non. Geta. nōdū. i. nō adhuc rediit. Da. Quid interrogandi modus apt⁹ mutationi faciende de re vna in aliam quoad. i. quousꝙ vel quādiu expectatis vestrum senem. s. demiphonē. Geta. non scio certo. i. non scio ꝓ certo vel ꝓ vero vt aiunt: sed audiui epistolam esse allatam ab afferor afferris ab eo demiphone: modo. i. pauloāte ⁊ audiui inꝙ esse delatam ad portitores. i. ad custodes portuum: qui portum obsidentes: seu in portu existentes omnia sciscitantur ne forte aut pecunie e regno exportentur aut litere noxie ad inimicos deferant̃ quibus sup re reliqua admoneantur: sunt etiam portitores qui traducūt homines aquas ⁊ vehunt nauigio seu qui conducūt vectigalia seu fructus pecuniarios portus ⁊ illos a transeuntibus exigunt. Inde portitorium dicitur vectigal portus: sine merces que datur traiectoribus qui portitores dicuntur. Petam a portitoribus hanc epistolam. Dauus. nūquid i. vtrum o Geta vis me aliquid aliud eleganter volo cum duobus accusatiuis ponitur in tali genere dicendi. quid me vult ille: sic etiam vis me aliquid aliud. i. vis tu mihi dicere vel me facere ꝓ te aliquid aliud ab eo qd̄ tibi feci pecunias debitas tibi afferendo. Geta. volo supp. tantum vt bene sit tibi. i. bene tibi contingat: ⁊ est carientismos. naȝ honesti⁹ id respondit ꝙ si dixisset nihil te volo his dictis discessit dauus: geta aūt aliquem seruum vocat qui capiat pecunias receptas quas det ancille. Heus aduerbiū vocandi. o puer. i. o serue. Geta em̄ ꝙuis seruus esset preerat tn̄ aliis seruis minoribus. Deinde cum neminem videret veniētem subdit nemō. i. verū nemo prodit. i. exit: emergit: accedit proꝛum pit huc ad me: quo dicto venit seruus cui dixit cape has pecunias. Da. i. trade hoc. i. hoc argentum dortio. i. illi mulieri ancille forsit an. nam dortium dortii dicitur sicut glicerium. est em̄ dortium femine nomen.

Ascensius.

Illud memini relinqui deo irato meo. Tametsi Do. dubitet an domino an vero deo dicat ego verisimili⁹ puto vt de ipso vero deo intelligas. Nā nihil constat aut herū aut filium herilem successisse dum ille abiret seruo suo. Neꝙ potuit dicere de eo quē iratuȝ iri antumat q̇ illo irato relictus sit. Ceterum antiq̇ quoties ꝓspere quicꝙ euenerat aut acceperant diis auspicibus id euenisset arbitrabant̃. vnde illud in. iiii. enei. Diis equidem auspicibus id reor: ⁊ Iunone secunda hunc vento iliacas cursum tenuisse carinas. Contra quando mali quicꝙ obuenerat deo irato id factum credebant. Unde in secundo eneid. Sed nihil inuitis fas quēꝙ fidere diuis. Sic etiam Hora. in secūdo sermone de pariete quem frustra ⁊ incassuȝ cōstruxerat dicit. immeritusꝙ laborat. Iratis natus partes diis atꝙ poetis. Pari modo quia Geta ad malum suum relictus erat cu stos dicit se relictum esse deo irato suo: quasi dicat genio suo et deo quem peculiarem nascēdo sortiebatur. Memini autem non accipitur pro eo quod est intellexi: sed memori ⁊ dolenti mente recogito. Iuxta illud Ciceronianum: cui placet obliuiscitur. Cui dolet meminit. Et illud Uergilianum in sexto. At nimium meminisse necesse est. Expone ergo sic. Memini: idest cum merore reminiscor me relinqui: idest quod relinquor hic deo meo irato: idest ad malum: et incommodū meum: quale solet euenire deo irato. Item illud prouerbium. Inscitia est aduersum stimulum calces: licet Donatus etiam per eclypsim dictum velit. vt dictio calces sit nomen. Malim sine eclypsi (quia dura esset) accipias vt sit verbum a calco calcas. vt sit inscitia est calces: idest quod aliquis calcet. Uel si tu calces: idest recalcitrares aduersum stimulum. Et illud quod paulopost sequitur. Cepi is omnia facere. Textus omnes habent facere. Commentum vero Guidonis habet facete. Preterea illud commemorat omnes nos. Non intelliges commotos ad concupiscentiam puelle: sed ad commiserationem. Nam paulopost sequitur in textu solum Antiphonem eam amasse ⁊ concupiuisse.

Adeon rē ⁊c. In hac scena est comparatio inter Antiphonis vitam ⁊ Phedrie: contendunt enim vter magis miser sit. Simulꝙ ostenditur color vite eorum: qui quicquid immodice concupiuerint spernunt postꝙ illud euenerit. Anti. adeon. i. adeo ne hoc est: estne verum rem adeo rediisse. i. ad eū statum peruenisse vel adeo rediisse. i. rem tam pessime accidisse: nam res rediisse dicitur cum aliquid peius expectatione contigerit. vt o Phedria extimescam. i. timeam patrem qui velit consultum esse. i. prouisum esse p impersonale. i. qui velit vt consulatur. i. prospiciatur seu prouideatur optime mihi: vt ergo extimescam eum vbi. i. quando venit mihi in mentem aduenti. i. aduentus eius patris. i. quando considero seu mente voluo patris aduentū: vbi est aduertendum veteres posuisse venire in mentem: non tantum causa recordationis: sed etiam recogitationis seu considerationis. Insup dicimus recte hec res venit mihi in mentem ⁊ huius rei venit mihi in mētē in qua

ſtructura intelligitur hic nominatiuus recordatio vt recordatio huius rei venit mihi in mentem. Preterea poete interdum vtunť genitiuis ſecũde inflexionis ꝓ genitiuis quarte: vt tumulti ꝓ tumultus: ſenati ꝓ ſenatꝰ ⁊ hic aduẽtꝰ ꝓ aduentus ⁊ alibi ornati pro ornatus: qđ pro ſed ni.i. ſi non fuiſſem incogitans.i. temerarius inconſiderans expectare.i. operirer. alꝰs ſperarem eum patrem vt.i. ſicut par fuit.i. decuit eum expectare. Phe. quid iſtud eſt? ſtomachoſe hoc interrogat ⁊ per contemptum.q.d. eum pre ſe eſſe palam beatum. Antip. rogitas quid ſit qui ſis conſcius mihi.i. mihi particeps facinoris.i. facti tam audacis.i. tam temere commiſi hoc eſt qui mecum ſcias vel ſcias quemadmodũ ego facinus admiſerim tã audax: vt videlicet vxorem duxerim mea libidine abſentia patris. ꝙ.i. ſed vtinam ne.i. non incidiſſet in mentem Phormioni. vtinam phormio non cogitaſſet ſeu intellectum habuiſſet aut animũ ſuadere.i. conſulere id quod ſuaſit per cuius conſilium ita duxi vxorem. Neu.i. ⁊ vtinam Phormio non impuliſſet.i. intruſiſſet me cupidum.i. amatorem eo.i. vado ad id faciendum.ſ. ad ducendaz vxorem quod eſt mihi principiũ.i. caput initium mali mei.i. mee infelicitatis: nã ſi me non impuliſſet non eſſem potitus amata ſcꝫ.i. non eſſez aſſecutus rem amatam: ſed non fuiſſem voti ac rei optate cõpos. Uel intellige hoc modo ſi nõ eſſem potitus re cupita: tum.i. tunc illud.ſ. non potiri: fuiſſet mihi egre.i. fuiſſet mihi graue moleſtum ac toleratu difficile. vel illud egre mihi fuiſſet.i. moleſte ac difficulter mihi accidiſſet: ⁊ quod barbare dici ſolet: tunc feciſſet mihi magnum malum ſi non eſſem potitus. fuiſſet ergo mihi egre per aliquot dies: at pro ſaltẽ.i. ꝗ̃uis fuiſſet mihi graue per dies aliquot: tñ ſaltem hec cura.i. hec ſollicitudo quotidiana.i. qua quotidie conficior: non angeret.i. affligeret anguſtaret animũ meũ dum.i. ꝗ̃diu expecto: ꝗ̃ mox.i. ꝗ̃cito.i. ꝗ̃tum cõtinuo pater veniat qui adimat.i. auferat eripiat mihi hanc conſuetudinem.i. hanc conuerſationẽ ⁊ iam vſum frequentem quẽ cum ea habui. nam conſuetudo interdũ ſignificat cõuerſationẽ: tã bonã ꝗ̃ malã: interdũ eñ deſignat libidinis cõmerciũ. Phe. audio per ironiam dicit.q.d. nihil dicis: ſed hoc verbũ debebat interſeri ante illud dũ excepto quod nolui facere ne interrũperẽ ſtructurã perpetuã ſeu cõtinuã. Deinde ſubdit hic phedria. egre eſt.i. graue eſt difficile ac moleſtum eſt aliꝭs amãtibus a te: qꝛ id quod amant deſit.i. deficit. Uergi. Lac mihi nõ eſtate nouũ nec frigore deſit ꝓ deeſt ſeu deficit: dolet tibi.i. eſt tibi dolori: vel id ſup. qđ ſequiť dolet tibi.i. affert tibi dolorẽ vcꝫ qꝛ id ſup. qđ amas ſupereſt.i. abundat affluit tibi: ⁊ quidẽ vſqꝫ ad ſuperfluitatẽ. Nã interdum ſupereſſe eſt ſuperabũdare ac ſuperfluũ eſſe vt refert Gel. ex Uar. ſententia. O antipho abũdas.i. expleri ſatiaris amore: vel in amore affluis re amata ac ꝓpterea voluptatibus expletus in hec verba prorumpis: quẽadmodum cum ſtomacho homini negligenti cibum dicere ſolemꝰ nimis es ingurgitatus: aut es nimium pleno ventre aut es nimis repletus ⁊c. Nã hercle iurantis eſt: quidẽ explet ſonum certe affirmat. hec vita tua.i. fortuna tibi viuenti conceſſa eſt expectanda tanꝗ̃ bona: quia in legitimo matrimonio ⁊ optanda tanꝗ̃ ſuauis ac iucunda ac delectationibus non vacua. Uita interdum viuendi mores ſignificat ſiue modos: interdum animam quandoqꝫ alimentum: aliqñ ſpacium viuendi ⁊ deniqꝫ fortunam viuentibus accidentẽ: vt hic. Diꝭ ament me ita bene modus eſt iurandi: vt ſupple cupio iam depaciſci.i. pactione tranſigere ſeu ſubire mortem: vt mihi liceat frui eo ſup. quod amo.i. re amata tandiu.i. vel tantũ diu quantũ tu ſeu tanto tẽpore quanto tu: aut tandiu.i. tantillo tẽpore: quaſi dicat etiam paruo tempore quod quidem ſolis amatoribus videtur eſſe credendũ. propterea prius iurauit ꝗ̃ id affirmaret. Tu antipho conꝭcito.i. coniectura colligito cetera.i. reliqua q̃ ſubdit vcꝫ quid ego capiã ex hac inopia.i. ex carẽtia rei optate: puta cõꝭcito me capere infortuniũ ⁊ moleſtiã ⁊ dolorẽ eximiũ: ⁊ cõꝭcito inꝗ̃ quid tu capis ſup. ex iſta copia.i. ex iſta facultate ⁊ pñſentia ſeu affluẽtia rei optate: vt ne.i. vt nõ addã.i. adiũgã: eſt aũt occupatio: negat enim ſe additurum quod addit vt inꝗ̃ non addam hec ſcilicet qđ nactus es.i. inueniſti ſine magno labore: ⁊ vt ait ſine ſumptu ſine magna mercede aut impẽſa virginẽ ingenuã.i. liberis parentibus ortã liberalem quo ad mores.i. bonã honeſtam. nam liberalis bonus eſt cum liberalitas ſit pars iuſtitie: a qua bonus denominatur: vt non addam inꝗ̃ quod habes palã.i. manifeſte ⁊ ex ſententia iudicum vxorem ſine mala fama.i. ſine malo nomine ⁊ ſine vlla ignominie nota: ita vt voluiſti.i. ſecundum votũ tuum: beatus.i. felix es ſupple cum quo palam iungi poteſt ſic tu es palam.i. manifeſte felix.i. clarum eſt ſeu manifeſtum ac certum eſt quod tu es beatus niſi hoc vnum.i. hoc ſolum deſit videlicet qui animꝰ q̃ ferat.i. tolleret ſuſtineat modeſte.i. moderate ⁊ cũ mõ iſtec.i. iſta cõmoda que tibi contingerũt: ꝙ.i. ſed ſi res ſit tibi cũ lenone.i. ſi habeas negotiũ ⁊ qđ barbare dicũt ad faciendum cũ lenone puellarum venditore: qui cum.i. cum quo eſt mihi res.i. cum quo habeo negotiũ ⁊ vt dicunt ad faciendum. tum.i. tũc ſentias ⁊ percipias ꝗ̃tum.ſ. ſit moleſtie illi cui cum talibꝰ eſt negotiũ. plerīqꝫ oẽs ſumus ingenio.i. habemus talem naturam ⁊ quod dicit talẽ cõditionẽ ac ſumꝰ talis nature vbi plerīqꝫ abũdat ⁊ oẽs poniť neceſſario vt in andria: qđ plerīqꝫ oẽs faciũt adoleſcẽtuli. Oẽs ergo tali ſumꝰ ingenio vcꝫ noſmet penitet nr̃i.i. noſipſi nr̃a ꝯtẽnimꝰ ſeu parũ videť nobis tales eſſe quales ſumꝰ. Nã penitet eũ q̃ parũ putat ⁊ cui parꝫ vr̃: vel q̃ parui q̃cꝗ̃ eſtimat: vult ergo dicere vnicuiqꝫ ſuã ſorte diſplicere

fuit. Phe. quid iſtuc eſt? Anti. cogitas: qui tam audacis facinoris mihi conſcius ſis. Quod vtinam ne phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet. Neu ne cupidũ eo impuliſſet qđ mihi principium eſt mali ſi non potitus eſſem fuiſſet tum illud mihi egre per aliquot dies. at non quotidiana cura hec angeret animum. Phed. audio. Antipho. Dum expecto: quã mox veniat q̃ hãc mihi adimat conſuetudinem. Phed. aliꝭs: qꝛ deſit qđ amant egre eſt tibi: qꝛ ſupereſt dolet. amore abundas antipho. Nam tua quidem hercle certe vita hec optãda expetendaqꝫ eſt. Ita me diꝭ bene ament: vt mihi liceat tandiu (quod amo) frui. Jam depaciſci mortẽ cupio: tu conꝭcito cetera: quid ego ex hac inopia nunc capiam? quid tu ex iſta copia vt ne addã quod ſine ſumptu ingenuam ac liberalez nactus es quod habes (ita vt voluiſti) vxorem ſine mala fama palmam. Beatꝰ ni vnum hoc deſit animus qui moleſte iſtc ferat: quod ſi tibi res cum eo lenone ſit qui cum mihi eſt tum ſentias. Ita plerīqꝫ ingenio ſumus oẽs noſtri noſmet penitet. Antipho. At tu mihi cõtra nũc videre fortunatꝰ phedria cui de integro eſt poteſtas etiã cõſulẽdi: q̃d velis retinere: amare ⁊ amittere: ego infelix in cũ incidi locũ vt neqꝫ mihi eius ſit admittẽdi nec retinendi copia. Sed quid hoc eſt videon ego getã currentẽ huc aduenire ipſus eſt. Hei timeo miſer ꝗ̃ mihi nunc nũciet rẽ.

re:ꝛ alienam meliorē putare iuxta Horatiū sniam.Qui fit mecenas vt nemo qꝫ sibi sortē seu rō dederit seu sors obiece
rit illa.Contentus viuat:laudet diuersa sequētes.ꝛ Oui.Fertilior leges est alienis semp in agris.Vicinūqꝫ pec⁹ gran
dius vber hz.Anti.at.i.sed o phedria ꝫ.i.e diuerso videris mihi fortunatus.i.felix cui potestas.i.facultas est de inte=
gro.i.vel deinceps vel melius de integris reb⁹ aut integre ꝛ libere etiam cōsultādi.i.cōsulendi.hoc est deliberādi qd
velis retinere.i.reseruare tibi tāqꝫ se lectū qd velis amare.i.aliquo tpe desiderare qd velis amittere.i.dimittere a te ei⁹
satietate consecuta.Ego infelix incidi.i.casu quo
dā deueni in eū locū.i.in eū statū vt neqꝫ sit mi=
hi copia.i.vt nō habeā facultatem neqꝫ amitten
di ei⁹ quod amo amore impediēte neqꝫ retinen=
di ei⁹.i.retinēdi illud qd amo ꝓpter patrem qui
mihi mox hāc consuetudinē est ademptur⁹.dein
de aīaduertit currētem getaz ꝛ territus ait. Sed
quid hoc est qd video videon.i.vtrū video getaz
currentē aduenire huc.ego accuratius viso sub=
dit ipsus est pro ipse est geta.Hei interiectio in=
gemiscentis:ego miser.i.infelix timeo quam rem
nūc nunciet.i.afferat denūciet mihi antiphoni.

Geta. Antipho. Phedria.

In hac scena gete serui currentis officiū est qui cū esset ex senis
aduentu perturbatus eo nuncio Antiphonē adeo reddit trepidan
tem ꝛ meticulosum vt ante cōnspectū patris:quis ab Geta confi=
denter instructus comparere, minime sit ausus.Immo propere ab
scedit:non rediturus ad rerum cognitionem vsqꝫ ꝛ fabule conuer=
sionē.Remanent igitur allocuturi senem Geta ꝛ phedria qui sese
mutuo in illū instruuntur:exhortanturqꝫ.

NUllus es geta:nisi iā aliqd tibi cōsiliū cele=
re reppereris:ita nūc imparatū subito tāta te
mala impēdēt q̄ neqꝫ vti deuitē scio nec qūo
me inde abstrahā.Nā nō pōt celari nr̄a diu
tius iam audacia q̄ si non astu ꝓuidentur:me hanc he
rum pessundabūt.Anti.qdnam ille cōmot⁹ venit.Ge
ta.tum tpis mihi pūctum ad hāc rem est.Her⁹ adest.
Ant.qd illud mali est.Ge.qd cū audierit qd eius reme
diū inueniā iracundie.loquar ne:incendā taceā:insti
gem:purgē:me laterez lauem.Ehu me miserū cū mihi
paueo tum antipho me excruciat animi eius me mise=
ret ei nunc timeo is nunc me retinet.Nā absqꝫ eo esset
recte:egomet mihi vidissem: et senis essem vltus iracū
diam.aliquid conuasassem atqꝫ hinc me conijcerem
protinus in pedes.Ant.quā hic fugā aut furtū parat.
Ge.sed vbi antiphonē reperiā:aut qua querere insistā
via.Phe.te noiat.Ant.nescio qd magnuz hoc nuncio
expecto malum.Phe.Ah sanus ne es.Ge.domum ire
pergam.ibi plurimū est.Phed.reuocemus hoiez.An
ti.Sta ilico.Get.Hē satis pro imperio quisqs es.An.

NUllus est ge.ꝛc.In hac scena serui cur
rentis offm̄ est tēdēs ad ꝑturbationē
antiphonis quē opz abesse cōspectui
patris vsqꝫ ad rerū cognitionē ꝛ fabu
le conuersionē.Ge.primū geta hec se=
cum loquitur de seipso.O geta nullus es.i.perdi
tus es siue perijsti.Nā null⁹ suz significat quasi
non sum ac perij null⁹ es:ergo nisi reppereris.i.
inueneris tibi aliquod consiliū celere.i.velociter
inuentū.Declinaturqꝫ hic celer.hec celeris.hoc
celere.ita.i.adeo tanta mala.i.infortunia impen
dent subito te imperatū.i.improuisum.i.adeo tā
magna mala pendēt in te.i.futura sunt tibi. vbi
impendeo des.actō iungit̄ queādmodū eñ dici=
mus.Multa mala manēt te.i.futura sunt tibi:di
cimus multa mala impendēt te.i.futura sunt ti
bi ꝛ tibi impendent seu iminēt:q̄ mala neqꝫ scio:
vt.i.qualr̄ deuitē.i.euadam caueā arceā.nec scio
qūo abstrahā.i.eruā educā extrahā me inde.i.ex
illis malis si in illa incidero.Nā nr̄a audacia.i.
temeritas de tali ꝯiugio sic temere facto nō pōt
iam celari diutius:q̄ mala si nō ꝓuidentur.i.ꝓ=
uide cauētur astu.i.astute.ꝛ tunc est aduerbiuz.
interdū est nomē quarte inflexionis:ꝛ tūc signi
ficat astutiā ab astu vrbe i qua q̄ versati sunt cau
tiores efficiunt̄:pessundabūt.i.suppeditabūt op
primēt me aut herum.i.herilē filiū vel vt alij ha=
bent haud herū.i.nō pessundabūt dn̄m.An.qd=
nā.i.cur vel ꝓpter qd ille geta venit cōmot⁹.i.ꝑ=
turbat⁹ ꝯterrit⁹.geta aūt nondū videt iuuenes:
sed pergit in sermone suo.Ge.tū.i.deinde pūctū
tpis.i.momentum seu breuissimum tp̄s est mihi
hoc est mihi restat ad hanc rem.i.ad deliberandum quid mihi in hac re sit agendum. Nam herus.i.dominus meus
adest.i.prope est vel aduenit:nam postea secum vidisse in portu dicit.Antiph.Quid illud mali est.Geta. Quod factuz
scz q̄ vxorem duxit antipho:cum ipse herus audierit quod remediū.i.quam medelā inueniā iracundie eius:quasi ira
cundia sit animi morbus dixit quod remedium inueniā:ne.i.vtrū loquar.i.faciā ne sermonē cum eo an tacebo:vtrū
incēdam.i.incitabo inflammabo eius iracundiā.qz iracundia ignis est.vtrū taceam.i. sileam.vtrū instigem ab insti=
go as.i.irritem vel stimulem eius iracundiam:vtrū purgem.i.excusem me.Deinde hoc nō placet sibi q̄ se purget apd
eum q̄ suis purgationib⁹ nullum penitus sit locū relictur⁹:ꝓpterea subdit lauē laterem.i.operā perdā si id fecero.pos
set ꝛ forsitan lauē laterē legi interrogatiue vt cetera p̄cedentia.Ehu interiectio dolentis me miserū.i.fateor vel sentio
me infelicem cum.i.parū vel multū paueo mihi.i timeo ne quid mali accidat mihi tum.i.multomagis. Antip.excru=
ciat me animi pro animo.i.me curis conficit ꝛ animo me sauciat atqꝫ torquet:me getaz miseret eius antiphonis.i.mi
sericordia ducor in eū nunc timeo ei.i.metuo ne quid ei sinistri accidat.Is antipho retinet.i.remorat̄ me q̄ essem fu=
giturus nisi res ad eum pertineret.Nam recte esset.i bene se res haberet absqꝫ eo antiphone.i.si ad eum nō res perti=
neret:sed meū tantūmodo peccatum esset.Ego vidissem.i.prouidissem cōsuluissez mihi fuga.s.ꝛ discessu:ꝛ vltus essez
i.puniuissem siue vindicassem iracūdia senis.s.dn̄i mei.Ira de causa est:iracūdia aūt de morib⁹:ꝛ bene vltus essem.nā
serui fugiendo faciunt vt dn̄os peniteat iratos fuisse.conuasassem.i.furto collegissem aliquid.nā cōuasare significat
oia furto colligere vt Nonius inquit.tractū seu figuratū a colligendis vasis:atqꝫ ꝓtin⁹.i.ilico conijcerem me in pedes
i.discederem aufugerem hinc quasi celeriter ꝛ cum impetu exurgerem sup pedes fuge faciende gratia.Antipho.quaz
fugam.i.quem discessum aut qd furtū.qz dixit conuasassem hic.s.geta parat.i.mollitur ꝛ hec dicit antipho phedrie co
gnato.Geta.Sed Dona.vult pro ergo accipi vt sit sensus.Ergo vbi queram antiphonē aut qua via insistam.i.perse=
uerem siue pergaz aut prosequar querere eū.s.Phe.Geta nominat te.i.de tuo noie loquit̄.Antipho.expecto nescio qd
magnum malum hoc nuncio.i.vel ab hoc nuncio geta vel hac infelici nunciatione quam est allaturus:hoc est nescio
quod magnū malum hunc mihi nunciaturū arbitror.Phedr.qz phedria vidit antiphonem ita cōmotum ob timorem
nuncij mali propterea eum familiariter carpit inquiens condolendo socio.Ah interiectio dolentis ne.i.vtrum sanus
es.i.es tu compos tui vis nunc desipiscere insanis ne:non habes aliquid sapientie qd hic exhibeas.Geta. nondum
vidi iuuenes pergam.i.persequar contendam conabor.ire domum.sepe dicimus pergo domum sed eclypticos est sit

Secundus actus

geta. Geta. ipse est quẽ volui obuiam. Antip. cedo ꝗd portas obsecro: atq; id (si potest) verbo expedi vno geta. Geta. faciam. Antiph. eloquere. Geta. modo apud portum. Anti. meum ne. Geta. intellextin. Ant. occidi. Get. hem. Ant. quid agã? Phedria. ꝗd ais. Ge. huius vidisse patrẽ me patruū tuū. An. nã qđ ego huic subito exitio remediū inueniam miser. Qđ si eo mee fortune redeunt: phaniū abs te vt abstrahar: nulla est mihi vita expectanda. Get. ergo istec cū ita sint antipho tanto magis te aduigilare equum est. Fortis fortuna adiuuat. Ant. nõ sum apud me. Ge. at qui opus est nunc ꝙ maxie vt sis antipho. nã si senserit te timidū pater esse arbitrabitur cõmeruisse culpã. Phe. hoc verū est. An. non possum immutarier. Get. quid faceres si aliquid grauiꝰ tibi non faciundum foret. Anti. cū hoc nõ possum: illud minus possem. Ge. hoc nihil est phedria ilicet quid cõterimus operã frustra quin abeam. Phed. equidem ego. Antipho obsecro: ꝗd si assimulabo. Satin est. Get. garris. An. vultum contẽplamini. hem satin sic est. Ge. non. An. quid si sic. Get. propemodum. An. quid si sic est. Get. sat est. hem istud serua: ⁊ verbuz verbo par pari vt respondeas: ne te iratus suis seuis dictis protelet. Antipho. Scio. Ge. vi coactum te esse inuitum lege iudicio tenes. Sed quis hic est senex quem video in vltima platea. Antipho. ipsus est non possum adesse. Ge. ah quid agis quo abis? Antipho. mane mane inquam. Antipho. Egomet me noui ⁊ peccatū meū

Donatus vt propero domum cum plenū sit pergo ire domum. ⁊ propero ire domum. Sepius tñ oratores propero romam aut propero illuc dicunt non addendo ire. Pergam itaq; ire domum vbi. i. in qua domo plurimum est. i. vbi frequenter est propter amorem vxoris sue. alij habent ibi ⁊ tunc est sensus. ipse antipho est plurimum ibi. s. domi. Phe. reuocemus hoīem getam. Antipho. tu geta sta. i. cessa ire ilico: nam stare est non ire. Geta. loqueris supple. satis ꝓ imperio. i. satis imperiose seu pro imperio quod habes: quisquis es. i. quicunq; sis nedū animaduertit esse antiphonem. Antiph. Geta. vocatiuus est. Geta. aspiciens geta vidit eum ⁊ inquit ipse est antipho quem Antiphonem volui obuiam mihi fieri supp. i. cui volui obuiare: sed verbo non sepe oratores vtuntur sed aduerbio potius obuiam: vt te obuiam volebam. i. volebam quod mihi fieres obuius. Antipho. obsecro cedo. i. dic quod portas. Ferre ⁊ portare de negotijs maioribus dicuntur atq; expedi. i. explica verbo vno supple. i. breuibꝰ seu paucis quid portes nunciū. s. si potes hoc dicit ꝓpter timorem ⁊ dolorem impedientez. Geta faciam. i. expediam vno verbo. Anti. eloquere. i. expedi eloquenter quid portes. Geta. vidi patrẽ sup. modo i. pauloante apud portum ad. quē applicauerat ex mari. An. ne. i. vtrum vidisti meum patrẽ Demiphonẽ. Get. intellextin. i. nunquid intellexisti me dixisse patrẽ tuum aut certe innuisse. Antip. occidi. i. perij. Ge. hem interiectio indignãtis aut dolentis. Anti. quid agam. Phe. quid aio geta scz Ge. dico sup. me vidisse patrẽ huius antiphonis patruum tuum. i. qui est tuus auunculus: sz ꝓprie patruum. qr ex parte patris: nã auunculꝰ est ex parte matris. Antiph. nam qđ anastrophe pro quodnã. i. quod remedium ego miser inueniam huic exitio. i. huic perniciei: huic pesti: huic malo huic excidio: huic perditioni ⁊ infortunio subito subitus ta. tum. i. repentino. Nam est datiuus ⁊ ablatiuus nois subitꝰ ⁊ interdū aduerbium. qđ i. sed si mee fortune. i. mei euentus mei casus ac successus redeūt eo. i. in eum statum: hoc est reuertuntur quasi in peius ⁊ a processu retro in deterius: vt o phanium nomen vxoris cõuertit sermonẽ ad eam per apostrophen abstrahar. i. adducar eruar. abs te. i. a societate tua nulla vita etiã optima est mihi expectanda: qr sine te viuere nõ potero. Get. ergo o antipho cuz istec sint ita. i. cū tantope timeas ab ea distrahi. tãtomagis equuz est te aduigilare. i. accurate vigilare ⁊ insudare: vt ibi eam conserues. fortuna adiuuat fortes. i. qđ vulgo dici solet. Audaces fortuna iuuat. Antipho. non sum apud me. i. nõ sum mei compos: seu mentis sane: seu nescio ꝗd agam. deest mihi consilium: non habeo animū. Get. atq. i. sed certe o antipho nunc ꝙ maxime. i. potissimū nunc est opus vt sis apud te. i. vt sis animosus ⁊ prudens ⁊ sane mentis. Nã si pater Demipho senserit te esse timidū. i. timentẽ arbitrabitur. i. putabit te sup. cõmeruisse. i. cõmisisse culpã. i. flagitium qđ est flagitione. i. increpatione dignū ⁊ ita afficiet pater vt abstraharis ab ea quam culpa quadam duxeris ⁊ non animi constantis affectu. Phedria. Hoc est veruz. scz quod tu dicis geta. An. non possum immutari. idest non possum effici intrepidus: non possum effici fortis: vel audax: meapte enim natura talis sum. Geta. Quid feceris si quid: idest aliquid aliud grauius: idest molestius foret nunc faciundum tibi. Antipho. Cum non possum hoc facere quod est minus graue scz esse animo forti ⁊ excelso: minus possem illud quod esset grauius ac molestius. Geta. O Phedria hoc quod antipho dicit nihil est. idest nullius est momenti. Uel ponitur oratio neutra pro masculina: sic hoc nihil est. idest hic antipho est nihil. idest nullius momenti. Ilicet idest ire licet. quasi dicat abeundum est: semper eñ ilicet finem rei significat quemadmodum actum est. Ilicet autem dicitur per sincopen quasi ire licet: sic eñ iudices de consilio dimittebantur cum preco pronunciasset suprema scz ilicet. Quid. i. cur cõterimus frustra. i. incassum operam. i. laborem nostrum in eo admonendo quin. i. cur non abeam. i. cur nõ discedo: interrogando ⁊ terrorem antiphoni incutiendo. Uel si capiatur affirmatiue intelligitur sic. quin. i. quinimmo abeaz. i. discedam. quasi dicat quid tu Phedria sis acturus nescio. Ipse autem sum discessurus. Phedria. et quidem. i. et certe ego abeo supple vel discedo. Antipho. Obsecro reuocantis dictum est qui videret eos abeuntes. Quid modus interrogandi. Si assimulabo. idest si fingam me esse forti animo satin: idest satis ne est idest vtrum sufficit. Geta. garris. i. nugaris. Antipho. Contemplamini vultum: idest considerate faciem meam ⁊ videte emergat ne tristitie signum. Hẽ interiectio ostendentis vultum hilarem fictum satis ne est. i. nonne sufficit sic assimulare? Geta. non satis est sic. Antipho. Quid modus interrogandi vel ꝗd dices vel erit si sic assimulẽ vt ostendebat ei. Get. ꝓpemodū. i. fere satis erit sic. Antipho. quid erit supp. si sic assimulem? Get. satis est. deinde vt agnouit iam vultū redeuntẽ in pristinū statū. subdit Hem admonẽtis est serua istud qđ ostendidisti de quo dixi sat est ⁊ serua inq; istud. i. diligenter hoc retine: vt respondeas. i. rependas: referas per verbum pari verbo. i. simile simili ne ipse pater iratus commotus in te protelet. i. ꝓtrahat preueniat exagitet suis dictis seuis. i. terribilibus. a protelo dicit̃ hoc protelum si ꝑ tenore ac tractu quasi sit quedã ꝓtractio. Protelare dicit Festꝰ sigt ꝓpellere a greco thelotẽ ꝙ sigt lõge. itẽ Noniꝰ ait ꝓtelare est ꝓcutere ꝓturbare in-

vobis cōmēdo. Phaniū ⁊ vitā meā. Phed. geta quid nunc fiet. geta. tu iam lites audies ego plectar pēdens: nisi quid me fefellerit. Sed qđ mō hic nos antiphonē monuimus id nosmetipsos facere opz phedria. Phedria. Aufer mihi oportet: quin tu qđ faciā: impera. Geta. meministin olim vt fuerit nostra oratio in re īcipiūda ad defendēdam noxiā? iustā illam causam facilem vincibilem optimam. Phedria. memini. Geta. Hem nūc ipsa est op⁹: aut si quid potes meliore ⁊ callidiore. Phe. fiet sedulo. Ge. nunc prior adito tu ego incidijs hic ero succenturiatus si quid deficies. Phe. age.

Demipho senex. Geta. Phedria.

Hic accusatio est ⁊ contradictio per remotiuam qualitatem in controuersia: vbi vite exemplum ostenditur: quo facile perspicitur nullam esse tam iustā ⁊ grauē patris iracundiā: que non ⁊ defensoris fiducia ⁊ interuallo tēporis euanescat. Imprimis itaqȝ Demipho stomachatur de filij nuptijs: hesitans quidnam rerū agat. Tū factum Antiphonis Phedria apud patrem facetissime defendit. Huic Get. quoqȝ astipulatur: et eidem expiando factum seni insultat irridetqȝ. Postremo Phormionem Demipho vt iniuriam cum eo expostulet: conuenire decreuit.

Ita ne tandem vxorem duxit. Antipho iniussu meo: nec meum imperium age omitto imperium. Non simultatem meam reuereri saltem non pudere. O facinus audax: o geta monitor. Geta vix tandem. Demipho. quid mihi dicent aut quam causam reperient demiror. Geta. atqui reperi aliud cura. Demipho. an hoc dicent mihi? inui-

terdū excludere ⁊ qñqȝ adiuuare. An. scio. i. intelligo sic esse faciendū ne id cōtingat. Geta. fac respondeas sup. te inuitum. i. renuentē esse coactum vi. i. violentia ⁊ coactum lege. i. per legē ⁊ iudicio. i. per sententiam iudicis quā in te tulit. Sed quis est hic senex quem video in vltima platea. i. in fine in extremitate platee. An. ipse est pater. s. non possum adesse. i. sustinere aduentū eius et comparere seu subire vultum eius. tenes. i. intelligis quod dico tibi respondendū. Get. ah interiectio dolētis qđ agis. i. quid facis: alter eñ fugiebat. o Antip. quo abis. i. quo discedis mane. i. siste pedē inqȝ. i. iterū dico tibi mane siste gradū fuge vestigia nec pgredere vlteri⁹. Anti. egomet noui me timidum. sc3 ⁊ noui pctm̄ meū graue. s. ⁊ puniēdū cōmendo vobis phaniū vxorē ⁊ cōmendo vitam meā vt me excusetis ⁊ mee honestati consulatis: ac vt nō ab ea distrahat qr tūc nulla est mihi vita expectēda. Phe. O Ge. qđ fiet nūc abeūte antiphone. Get. tu iā. i. mox audies lites. i. iurgia. ego pendēs. i. suspēsus ad furcā plectar. i. feriar verberabor puniar: vñ plectrū a plectēdo. i. feriēdo dr. inde ⁊ plage dicte sunt. Potest etiā sic intelligi. Ego pendēs. i. luēs penas sup. plectar. i. verberabor ⁊ feriar: quidē ita fit: ni sit quid. i. aliqđ fefellerit me. i. nisi male intellexerim ⁊ mente conceperim: nā hec res fallit me significat hāc rē ignoro seu huius rei sum nescius. Sed tñ o phedria opz nosmetipsos facere id. s. esse forti aio. qđ. s. esse aio forti monuim⁹. i. admonuim⁹. mō. i. pauloāte. antiphonē hic. i. ī hoc loco vbi moneo iūgit cū duobus accusatiuis quod est satis notū fieri posse. Phe. qr geta dixerat nosmet opz ⁊ secū iunxerat Phedriā ideo phedria dicit. aufer opz mihi. q. d. noli me iungere tecū quinimmo impera id quod faciā adeo se ad oia paratū indicat: vt dixerit serno. Ge. Meministi. i. recordaris tenes memoria: vt. i. qualiter olim. i. aliquādo oratio nostra fuerit incipieda in re. i. in narratione ipsius cause siue in materia ⁊ argumēto seu viscerib⁹ cause vc3 cū geta moneret antiphonē vt rñderet accusationibus paternis se inuitū esse coactū vi lege ac iudicio ad defendēdā noxiā pro noxā per epenthesim pp̄ter iambū hoc est ad defendēdā culpam: alias noxa significat penā et ad defendēdā. i. cōprobandā illā causam. i. illā defensionē esse sup. iustā⁊ facilē. i. non difficilē neqȝ inuolutā ⁊ vincibilem. i. que facile vincat. ait Do. ⁊ optimā. i. commodissimā seu aptissimā ⁊ equissimā. Uel pōt sic intellegi. Meministi inqȝ illā causam. i. defensionem iustā facilē vincibilē ⁊ optimā. phe. Memini. i. sum memor illius defensionis Ge. hem nūc opus est ipsa defensione: et si quid pōt inuenire. scil3 ⁊ excogitare opus est defensione meliore et callidiore. i. subtiliore perspicaciore. Phe. fiet. i. laborabitur dabitur opera sedulo. id est instanter sine dolo. Get. nunc tu adito priori. id est subito prior cōspectum eius tanqȝ sis pre alium aditurus. ego ero hic succēturiatus. i. succurrere ac supplere defectū parat⁹ insidijs. i. p insidias et fraudes. Nam insidie sunt deceptiones ⁊ fraudes: inde insidiosos homines subdolos dicimus. Succenturiati dicuntur qui explende centurie gratia subijciunt se ad supplementum ordinum ⁊ est translatio a re militari. nam geta intelligit se ex insidijs succursurum phedrie si sit opus non ad infestandum patrem antiphonis: sed ad defendendā culpam. Ego ergo ego hic succēturiatis si quid. i. si in aliquo deficies. i. obstupesces et non perseuerabis in defensione phe. Age vel fac quod dicis vel sit aduerbium hortantis.

Ascensius.

Illud loquar ne incendam: taceam: instigem ⁊c. nequaqȝ intelligo vt dubitet Ge an instiget herum sic enim non querat remedium eius iracundie. Accipio autem sic. Quod remedium inueniam eius iracūdie loquarne. i. debeam ne loqui. q. d. non: nam si loquar: incendam. i. inflammabo iracundia virum. An taceam: quasi dicat non: quia sic instigem ipsum ad iracundiam. An purgem me excusando videlicet que facta sunt non culpa mea facta. q. d. non: quia sic lanē laterem hoc est frustra laborem: sicut qui lauando laterē decoctum vt eū dealbet operam perdit. nam lauando rubior fit: aut crudum potius quā quo magis lauatur eo lutosior et immundior fit. Non ergo omnia interrogatiue leges illuc ad finem. Aufer mihi oportet. Non significat noli me iungere tecum immo contrarium potius: dictum enim hoc vult phedria. Ne dicas mihi hoc factum oportet: sed dic quid vis faciam. Expone ergo sic. Aufer mihi. i. a me hoc est ne dicas mihi amplius oportet hoc vel hoc facere quin tu ⁊c.

Ita ne ⁊c. In hac scena accusatio est et contradictio vbi vite exemplum ostenditur in quo spectatur nullam esse tā iustam ⁊ gratā iracundiam patris quin ⁊ fiducia defensoris ⁊ interuallo temporis euanescat. De. Ita ne tandem est sup. i. est ne ita tādem hec particula tandē habet quiddam vrgens ⁊ accelerans vt vult Lau. Do. dicit esse expletiuam particulam. Est ne ita tandē quod antipho duxit vxorē iniussu meo. i. sine auctoritate mea vel ne. i. vtrum tandem antipho: ita duxit vxorem iniussu meo: nec pro et: et pro nō et o facinus audax. i. temere admissum. i. non revereri imperium meū age hortantis est seipsum ad aliud cogitandum omitto imperium. i. dempto imperio iterum exclamari potest. O facinus audax non revereri. i. nō timere meam simultatem. i. iurgium ⁊ contētionē saltem non pudere. i. non affici pudore quo reuocaretur a tali proposito. Uel sic intellige ita ne tandē antipho duxit vxorē iniussu meo nec curauit sup. revereri meum imperiū. i. habere eam

tus feci:lex coegit audio ⁊ fateor. Geta. placet. Demipho. verum scientem tacitum causam tradere aduersarijs etiam ne id lex coegit. Phedria. illud durū. Geta. ego expediā sine Demipho. incertū est quid agā quia preter spem atq; incredibile hoc mihi obtigit ita sum irritatus: animū vt nequeā ad cogitandum instituere ꝗobrē oēs cū secūde res sunt maxime: tūc maxime meditari secum oportet quo pacto aduersam erūnā ferāt pericula exilia dāna. Peregre rediens semper cogites aut filij peccatū aut vxoris mortē aut morbū filie. Cōmunia esse hec fieri posse: vt ne quid animo sit nouū. Quicquid preter spem eueniat omne id deputato esse in lucro. Geta. o phedria incredibile est quāti herum anteeā sapiētia. Meditata sunt mihi oīa mea incommoda herus si redierit: molendū mihi esse in pistrino. vapulādū habende compedes opus ruri faciundum. Horum nihil quicq; accidet animo nouū. Quicquid preter spem eueniet omne id deputabo esse in lucro. Sed quid cessas hominem adire et blāde in principio alloq. Demipho. Phedriā mei fratris video filiū mihi ire obuiam. Phedr. mi patrue salue. Demip. Salue. Sed vbi est antipho? Phedria. saluum te aduenire gaudeo. Demip. Credo responde hoc mihi. Phedr. Valet hic est sed satin oīa ex sententia. Demipho. vellem quidem. Phe. quid istuc? De. rogitas phedria bonas me absente hoc confecistis nuptias. Phed. eho an tu id succēses nūc illi. Geta. O artificē probū. De. egó illi nō succenseā? ipsum gestio dari mihi in conspectū nunc sua culpa vt sciat lenē patrem illum factum esse acerrimum. Phedria. Atqui nihil fecit patrue quod

reuerētiā mihi vt meū imperiū expectaret: age omitto imperiū nō curauit revereri quasi pro timere meā simultatem: nō curauit pudere. i. pudore deterreri ab incepto: ita vt pudere sit a personali nō ab impersonali vt satis liquet. O facinus audax: o geta monitor. i. pedagogus director preceptor eius. q. d. puniēdus es acerrime. Ge. vix tādē. i. deniq; post multa verba ad nomē meū peruenit ⁊ pene est oblitus nois mei. De. nondū. Demipho. videt eos: sed solus loquitur. Demiror. i. nescio: nā admiratione ignorātia facit. nescio quid dicēt mihi. s. geta ⁊ filius aut quā causam. i. quā defensionē vel excusationē reperiēt. i. excogitabūt. Ge. atqui. i. sed certe iā reperi causam. i. cura iā aliud. i. noli de eo esse sollicit9: sed ad rē aliā cōfer curā tuā. De. an pro vtrū dicent mihi hoc. s. feci. i. duxi vxorē inuitus. i. nolēs lex coegit vt eā ducerē: audio. i. intelligo ⁊ fateor legē coegisse. Ge. placet. i. est mihi cordi qd fateris illud. De. verū. i. sz ne. i. vtrū etiā lex coegit id. qd sequit. s. ipm filiū sciētē ⁊ tacitū. i. taciturnū nō repugnantē tradere cām. i. offerre victoriā in cā aduersarijs. i. cōtrarijs in illa cā seu ꝯtrouersia. Phe. illud qd replicuit senex est durū. i. difficile solutū. Ge. sine. i. permitte mihi ego expediā. i. ego exoluā illū nodū ne timeas: nā illi obiectioni satisfaciā. De. incertū est mihi. i. nescio quid agā: qr hoc infortuniū q. s. filius duxit vxorē: obtigit. i. accidit mihi tanq; malū: nam de bono dixisset accidit. Obtigit mihi ergo preter spē. i. pter expectationē ⁊ timorē. Nā illud nō timebā ⁊ obtigit mihi incredibile. i. tale qd nunq; fuissem crediturus. i. filiū fuisse vxorē ducturū in mea absentia: sum ita. i. adeo irritat9. i. puocatus in irā impulsus cōmot9 pturbat9 vt nequeā instituere. i. inducere disponere animū meū ad cogitādū. i. ad cōsiderādū ⁊ cōsultādū quo pacto sit hoc ferendū: ⁊ qd de hoc sit faciēdū ꝗobrē. i. quapropter opz oēs hoies meditari. i. reuoluere secū ⁊ quasi exercere in mēte quo pacto. i. quo mō ipsi hoies ferāt. i. sustineāt portēt: patiēter tollerent erūnā. i. calamitatē aduersam. i. molestā aut vacat aduersam: vt ait Do. aut meli9 est erūne epithetō ⁊ quo pacto ferāt dāna pericula ⁊ cetera incōmoda. maxime. i. pcipue tū. i. tunc quū. i. qn res sunt secunde. i. pspe bn succedētes ⁊ ex animi sententia. Tu aliqs rediēs pegre. i. a lōginquis regionib9 distantib9 ac longe remotis: pegre em sigat longe semp cogites. i. consideres hec q sequuntur esse cōia ⁊ posse fieri. s. aut pctm filij aut mortē vxoris. aut morbū filie ⁊ ea cogites vt ne qd. i. nō aliqd sit nouū aio tuo. i. impremeditatū improuisuz deputato. i. valde puta ⁊ destina indica existima vel reputa. vel si vis expone p futurum quemadmodū est futuri tpis: reputa inq; id oē quicqd. i. qd eueniat preter spem esse in lucro. i. accidisse ex abundanti vltra id qd timebas futurum. Get. O phedria incredibile est qntū anteeam. i. antecellā superē vnicū herū meū sapientia. i. per sapientiā oīa mea icōmoda. i. ifortunia sūt mihi. i. a me meditata. i. puisa vbi meditata passiue capit tāq; veniēs a vbo cōi qlia sunt multa alia. Si her9 me9 redierit si. p cū. i. cū redierit her9: sz loquit sm votum suū: vellet em eū nō esse redituru: ⁊ iō dicit si herus em iam redierat: sz nondū erat aditus ab eis. est mihi molendū. i. necesse mihi erit molere vsq;. i. assidue in pistrino. i. qd nostri dicūt i molēdino: nā loc9 erat in quo circūagebantur mole, trusatiles ⁊ ita frumenta pinsebant. i. molebant. est mihi vapulandū. i. me opz vapulare. i. cedi ac verberari. nā vapulare est cedi siue verberibus affici. cū sit neutrūpassiuū. cōpedes. i. vincula cathene colligantes: aut pedes aut crura siue tibias aut alia corpis mēbra. Dnr em cōpedes vt ait Noni. nō a pedib9: sed ab impedimēto. Inde cōpedio edis. i. colligare ⁊ colligādo aliqd impedire. inde compeditus siue impedit9 ⁊ prepeditus: cōpedes ergo sunt habende. i. sum cōpediēdus ⁊ colligand9 cōpedib9 op9 est mihi faciundū. i. me oportebit opari dure ⁊ egre ruri aduerbialr p in agro molendū ⁊ vapulandū: gerundia sunt verba: sed habendū ⁊ faciundū sunt participia nihil. i. nō quicq; hoꝝ pdictoꝝ incōmodoꝝ accidet nouo aio deputabo id oē esse in lucro quicqd. i. qd eueniet preter spem: sed quid. i. cur cessas. i. tardas cunctaris moraris adire hoiem demiphonē ⁊ bene adire tanq; terribilē ⁊ pugnaturū: ⁊ quid cessas alloqui hoiem blande. i. suauiter lenibus verbis in principio. Demi. video phedriā filiū fratris mei chremetis ire. i. venire mihi obuiam aduerbiū est. Phe o mi patrue salue. Demi. Salue: vides q tā ille qui adit q; q adit dicit salue: sed vbi est antipho. Phe. gaudeo sup. te aduenire saluum. Demi. credo te gaudere mea salute: rnde mihi hoc. Phed. Antipho valet. i. est incolumis ipse est hic. i. in hac parte vrbis vel in hoc vico. Q: qui ppe est presens esse videtur: sed satin. i. queris sup. ne. i. vtrum omnia sint supple satis ex sententia. i. satis ad votum ⁊ satis bene se habeant omnia. Demipho. equidez vellē omnia esse satis ex snia: ⁊ sm votum meū. Phedria quid istud est propter quod tristis es. Demipho. O phedria rogitas confecistis. i. celebrastis: et exegistis bonas nuptias per ironiā me absente. i. in absentia mea. Phed. eho interiectio deprehendentis causam tri

succenseas. Demi. Ecce autē similia omnia omnes cō= gruunt vnū cognoris: omnes noris. Phedria. Haud ita est. Dem. hic innoxia est. ille ad defendendam cau= sam adest: cum ille deest: hic presto est. tradunt operas mutuas. Geta. Probe horum facta imprudens depin xit senex Demipho. Nam ni hec ita essent cū illo haud stares phedria. Phedria. si est patrue: culpam vt anti= pho in se admiserit: ex qua re minꝰ rei foret: aut fame obtemperans non causam dico: quin quod meritus sit ferat. Sed si quis forte malitia fretus suas insidias nostre fecit adulescentie ac vixit nostram culpa est an iudicium? Qui sepe propter inuidiam adimunt diui= ti: aut propter misericordiam addunt pauperi. Geta. ni nossem causam crederem vera hunc loqui. De. an quisq̄ iudex est qui possit noscere tua iusta: vbi tute verbum non respondeas. ita vt ille fecit? Phed. fun= ctus adulescentuli est officium liberalis postq̄ ad iu= dices ventū est: non potuit cogitata proloqui. ita eum timidum obstupefecit pudor. Geta. laudo hunc: sed cesso adire q̄primum senem. Here salue saluū te adue nisse gaudeo. De. o bone custos salue columē vero fa= milie: cui cōmendaui filium hinc abiēs meum. Geta. Jamdudum te omnes nos accusare audio immerito: et me omniū horum immeritissimum. Nam quid me in hac re facere voluisti tibi seruum hominē causam orare leges non sinunt: neq̄ testimonij dictio est. De. Mitto omnia adde hoc. Imprudēs timuit adulescēs fino: tu seruus verū si cognata est maxime nō fuit ne= cesse habere: sed id qđ lex iubet dotē daretis? quereret alium virū: qua ratione inopē potius ducebat domū.

stitie an tu nunc succēses. i. irasceris illi: id est propter nuptias. Geta. o artificem probum per ironiam. q. d. audio pro= bum artificem seu opificem defendere alterius causam: cum tamen contrarium intelligat. Demi. egon. i. ego ne non succenseam. i. debeo succensere illi filio: gestio plus est q̄ volo. i. cupio: ⁊ quidem cum gestu ostendēdo videlicet gesti= bus cupiditatem gestio. i. vehementer cupio ipsum filium dari non venire tanq̄ filium: sed dari tanq̄ reum mihi in cōspectum. i. ante oculos meos: vt sciat sua culpa. i. per suam culpā illum patrem lenissimum. i. benignissimum prius scz me esse factū acerrimum. i. asperrimum et du= rissimum ⁊ vehemētissimum. Phe. atqui. i. sed cer te o patrue nihil filius fecit quod. i. propter quod succenseas. i. irascaris illi. Demi. autem. i. sed ecce particula ostendens aliquid nouū ⁊ improuisum animo accidere. ecce omnia similia in nominati= uo. i. adsunt apparent omnia similia inter Phe= driam et Antiphonē omnes de duobus dixit per indignationē. congruunt. i. cōcordant bene simul cognoris. i. si cognoueris vnū noris. i. cognosces vel cognouisti omnes. Phe. haud. i. non est ita vt ais. De. hic scz Antipho est in noxia pro noxa. i. in culpa. ille. s. Phedria adest. i. presidio est: seu para= tus est ⁊ presto ad defendendam causam alterius cum ille Antipho deest. hic adest presto. i. est pn̄s paratus eum defendere ipsi tradunt operas mu= tuas. i. mutuo se adiuuant hoc est adiuuant alter alterū. Ge. senex demipho phe. i. recte depinxit. i. descripsit facta iuuenū imprudens. i. nesciens seu per imprudentiā. qui scilz nesciret amorē Cithari strie. De. Nam ni. i. nisi ista essent. i. nisi iuuaretis alter alterū. O phedria non stares cum illo Anti= phone. i. pro illo hoc est pro illiꝰ defensione. Nam in eius parte stamus pro quo facimus. Phe. o pa true si est hoc sup. scilz vt. i. ꝙ Antipho admiserit: quasi receperit in se cōmittendo culpam hoc est si Antipho admisit culpā ⁊c. est culpandus. ex qua re. i. ex qua admissione culpe foret. i. esset minus: id est nō satis tēperans. i. consulēs prouidens mo deratus vel vt alij habēt obtemperans rei. i. vtili tati sue q̄tum ad facultates dotis vel rei. i. rei fa= miliaris bonis substātie sue aut fame. i. honesta= ti nataliū: puta qui accepit ⁊ pauperē ⁊ ignobilē. Nam in negotio nuptiarū duabus rebus consuli oportet scz rei ⁊ fame hoc est facultatibus dotisq̄ honestatisq̄ nataliū. Si admisit ergo culpam non dico causam quin. i. quod non vel propter quam nō ferat. i. sustineat patiatur id quod meritus sit ferre scz propter suam culpā. sed si forte quis. i. ali quis fretus. i. confisus sua malitia. i. improbitate et astutia maligna fecit insidias. i. proditiones et fraudes nostre adulescētie. i. iuuentuti ac vixit. i. obtinuit in causa: ne. i. vtrum ea culpa. i. illud cri= men est nostrum an est culpa iudicum: qui iudi= ces sepe adimunt. i. auferunt diuiti propter inui= diam. inuident enim illis tantas copias: pauperi autem nunq̄ inuidetur: aut qui iudices addunt pauperi aliquid de quo est cōtrouersia apud eos propter misericordiā qua mouentur in pauperē. Geta. ni. i. nisi noscem. i. cognoscerem causam: id est totū negotium crederē hunc Phedriam loqui vero in neutro genere. i. res veras. Demi. an. id est vtrum quisq̄. i. aliquis est iudex qui possit nosce= re tua in neutro genere. i. res tuas seu negotia tua ⁊ ea que ad te pertinent esse iusta. i. equa vbi. i. quādo tute. i. tu met non respōdeas. i. responsum non des ita vt. i. sicut ille filius meus fecit. Phedria. functus est officiū vetuste pro officio adulescētuli liberalis. i. boni ⁊ verecūdi seu ingenui ac pre se ferētis bonā nature indolem ⁊ ingenuitatē postq̄ ventū est. i. peruētū est: impersonaliter dictū ad iudices ipse nō potuit perloqui. i. proferre in lucē cogitata. i. mētis cōceptus: ita. i. adeo pudor. i. verecūdia obstupefecit eum. i. attonitū reddidit eum tūc timidū. i. qui tūc suapte natura erat timi= dus. Ga. laudo hūc sed cesso adire. i. vel nimis tardo: vel intellige qđ cesso adire quasi quid tardo ⁊ dubito adire q̄pri= mum. i. citissime senē Demiphonē. deinde in hoc dicto accessit ad senē ⁊ salutauit eum. O here salue gaudeo te adue= nisse saluū. De. o bone custos per ironiā. q. d. O improbe pedagoge sed columē. i. substentaculū siue sustētatio fama de= cus familie nostre. s. ⁊ hoc per ironiā dictū est cui. s. tibi ego hinc abiens cōmendaui. i. tradidi fidei filiū meū. Geta. au= dio. i. intelligo te iamdudum. i. pauloante accusare nos oēs immerito. i. sine causa ⁊ erudio te accusare me immeritissi mum omniū. i. qui vnus ex oībus minime merui accusari: nam quid voluisti me facere tibi in hac re. i. in hoc negotio leges nō sinunt. i. nō patiuntur hominē seruum orare causam. i. oratione defendere vel agere causam alicuius neq̄ di ctio testimonij. i. facultas dicēdi testimoniū non est seruo homini. Dictio testimonij est facultas dicēdi testimonium quemadmodum factio testamēti est testamenti faciēdi facultas. De. mitto. i. omitto missa facio omnia ista que dicis. adde istud quod scilz adulescens imprudēs. i. per imprudentiā timuit. fuit timidus: nec vllum verbū proloqui potuit fino. i. omitto etiam ⁊ fateor ꝙ tu es seruus ⁊ multa facere per leges vetitus verum. i. sed si puella ducta in vxorem est

cognata.i.de cognatione nō fuit maxime.i.vrgētissime:necesse.i.necessariū habere eam in vxorē sed daretis.i. date debebatis dotē ipsi cognate id qd.i.quod(vt sepe apud Ciceronē)vez dare dotem lex iubet vel daretis id.s.dotem: quod lex iubet dari: cognata quereret alium virū.i.maritū si dedissetis ei dotē. qua ratione.i. propter quā rationem potius ducebat domū.aduerbialiter ino pē.i.pauperē puellam.Ge.ratio qua ducebat eam domū non deerat: sed argentū pro dote deerat.De.sumeret.i.sumere debuisset vel debebat alicūde.i.ex aliquo loco ꝛ aliqua ratione. Ge.dicis ꝙ sumeret alicunde? nihil est facilius dictu.i.ad dicendū vel vt dicatur: ꝙ illud qd dixisti sumeret alicūde. De. postremo.i. tandē si nullo alio pacto.i. nullo alio modo poterat habere vel sumere.vel.i. saltē sumeret fenore.i.per fenus ac vsurā vel.i.fenore. Geta. Hui interiectio deridētis dixisti pulchre.i.iucunde ꝛ cōmode ac venuste locutus es.siquidē.i.si certe quisꝙ.i.aliqs crederet.i. pecuniā cōmitteret te viuo.i.ꝙdiu viuis.De. dicis ꝙ nō crederet quisꝙ me viuo vtcūꝙ res sese habeat nō sic futurū est vt perpetuo eam habeat vxorē non pōt vel fieri vel mihi persuaderi:vt sic futurū sit:ne.i.vtrum decet sup. vt ego patiar illā puellā nuptā esse cū illo filio meo etiā vnū diē vel vno die vtrūꝙ eñ dici recte pōt.Donat⁹ antē sic iūgit hoc cū sequēte:nihil est nihil meritū suaue.i.nulla est mihi merces dulcis ꝛ iucūda vt patiar illā esse nuptā cum illo etiā vnū diē. Posset tamē equidē nō absurde dici nihil suaue meritum est ab his qui hoc fecerūt.i. hi qui hoc fecerūt nihil suaue meruerūt.i. nō sunt digni quibus cū benigne et suauiter agatur: sed acerbe potius ꝛ aspere:nam si dicimus recte merui aliqd suaue quidni recte dicatur aliqd suaue meritū est a me per passiuū qd hic puto cōgrue fieri.q.d. nihil suaue ab huius rei cōditoribus meritū est ita vt indigno illo facto se prebuerint quib⁹ benignitatis aliqd tribuatur volo istū hominē qui fuit patron⁹ puelle.cōmōstrarier mihi.i. ostēdi mihi aut volo demōstrari mihi vbi habitet.i.moretur consistat aut frequētet. Ge.nēpe.i.certe vis Phormionem demōstrari tibi interrogādo.De.Uolo istum per cōtemptū dixit.patronū.i.defensorē mulieris demōstrari mihi.Ge.iam faxo.i.faciā qd sup. aderit.i.presens erit hic.De.vbi est nūc antipho fili⁹? Phe.ipse est foris.i.abest ab hoc loco ꝛ ab hac vicinia.De.O phedria abi.i.vade reqre eum antiphonem ꝛ adduce pro adduc huc.Phe.equidē eo illuc nō ad Antiphonē sed ad amicā: sed noluit dicere ne intelligeretur a sene recta via sepe nō apponit via.sed supprimitur elegāter.Ge.nēpe vadis sup. ad Pamphilā amicam ꝛ hoc dicit vt spectatores noscant quorsum eat.De.at ego diuortar.i.de via deflectar hinc.i. ab hoc loco domū aduerbialiter

Ge. Non ratio verum argentum deerat. De. sumeret alicunde. Ge. Alicunde? nihil est dictu facilius. Demi. postremo si nullo alio pacto: vel fenore. Ge. hui dixisti pulchre siquidem quisꝙ crederet te viuo. De. Non nō sic futurum est nō potest. Ego ne illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem? nil suaue meritum est hominem cōmonstrarier mihi hunc volo : aut vbi habitet demōstrarier. Get. Num phormionem. De. Istum patronum mulieris. Ge. Jam faxo hic aderit. Demi. Antipho vbi nunc est? Phe. foris. Demi. Abi. Phe. eum require atꝙ adduce huc. Phed. Eo recta via quidem illuc. Ge. Nempe ad Pamphilam. De. at ego penates hinc salutatum domum reuertar. inde ibo ad forum. atꝙ aliquot mihi amicos aduocabo ad hanc rem qui adsient: vt ne imparatus sim cum aduenait phormio.

Terti⁹ actus. Phormio parasit⁹. Geta seruus.

In hac scena de parasitis vilioribus poeta vite exemplū proponit vt in Eunucho de potioribus assentatoribus. Uerū isti presentes acturis a Terentio lacerantur. Hic phormio sese aduersus Demiphonem litigaturum instituit ꝛ animat.

Additio. In hac scena etiā precipue laudatur ambitionis oscitātis ac temulēti actio ac ad expssionē psone parasitice accōmodata.

Ita ne patris ais conspectum veritum hinc abijsse. Get. admodum. Phor. phanium relictam solam. Ge. Sic. Phor. et iratum senem. Get. oppido. Phormio. ad te summa solū Phormio rerū redit. Tute hoc intristi tibi omne

salutatum. id est ad salutandum hoc est adorandum deos penates.i.deos peculiares seu domesticos ꝛ familiares.inde.i.deinde:ibo ad forū causarū scꝫ non venale vt semper fere intelligit Terētius.atꝙ aduocabo.i. adhibebo mihi aliquot amicos.i.aduocatos.amici enim pro testibus ꝛ aduocatis apud veteres ponebantur qui amici adsint.i.presidio sint mihi ad hanc rem.i.ad negotium:vt ne.i.vt nō sim imparatus.i.improuisus siue non paratus cum Phormio parasitus adueniat qui harum nuptiarum auctor fuit. Ascensius.

Illud qd in textu est quāti harum ante eo sapiētia non puto omnino mēdosum sed cōmentarius legit ꝙti. Exemplū vero nostrū habet ꝙto herum ante eo:atꝙ id approbo. In sequētis vero dicti expositione qd Donatus dicit herus si redierit:si pro quū seruiliter dici:vt dubitet ex voto suo vtrū dñs redeat:an non qd quidem posterius cupit. Non puto intelligendū vt cōmentarius intellexit. Non eñ loquitur de tēpore psenti:ꝛ propterea nihil facit cōtra eiusmodi dictū ꝙ iam redierat demipho. Immo hoc dicit herus me⁹ dicit futura que euenire possunt esse homini prouidenda. In qua re multo sagacior sum ipso. siquidē qd ipse faciendū dicit effici. Nam dum adhuc absens esset cogitaui hoc mecū si herus redierit molendū mihi esse in pistrino ꝛc. In quo pro latinitate animaduerteris:vt Dona.auctor est. Si in textu est. Molēdū mihi esse in pistrino vapulandū:habēde cōpedes ꝛc. vitiosam locutionē poeta seruili persone dedit. Nam integrū(inquit)esset si diceret habendas cōpedes. vnde quidā non esse sed vsꝙ legunt. Illud nō ratio verū argentū deerat sic capio. Ratio que efficeret ne duceret eam nō deerat:hoc est rationis fuit:vt nō duceret eam inopem sed argentum deerat:quo deficiente nō potuit efficere quominus eam duceret.

Ita ne ꝛc. In hac scena de parasitis vilioribus Terētius proponit imaginē vite vt in Eunucho de potioribus siue de assentatoribus. Phor.ne.i.vtrū geta ais.i.dicis ita.s. Antiphonē veritū.i. ꝙ timuit conspectū patris abijsse.i.discessisse hinc.i.ex hoc loco.ge.admodū.i.dico eum admodū.i.valde veritū abijsse vbi admodū annuendi vim habet ꝛ cōfirmādi. Phor.ais inꝙ phaniū.i.quā duxit vxorē:sicut Glyceriū in feminino genere esse relictā solā. Ge. Sic aio sup. phaniū solā relictā. Phor. ꝛ ais inꝙ senē Demiphonē iratū. ge.oppido.i. aio eum esse valde iratū.nam oppido est valde. Phor.o Phormio alloquitur seipsum summa vt sit substantiuū.i.caput principale capitale status rerū.s.horū negotiorū redit.i.recidit retorquetur ad te solum tute.i. tumet intristi.i.pro intriuisti.ab intero ris. intriui intritū.i.tu machinatus es tu molitus es seu fabricatus es hoc.i.hoc cōiugiū ꝛ bñ intristi: quia est parasitus qui oīa refert ad ea que sunt cōuiuiū.nam inter rusticos hoc verbū dicitur de alleo siue aliqua herba in mortario cōtrita.proprie aūt cibus eiusmodi its intritus vocatur intrita, et ppterea pseuerās in traslatione subdit

id omne qđ intristi est tibi exedēdū.i.comedendū ab exedo is.qđ ab ex ꝛ edo cōpositum est.Accingere.i. appara te atq expedi ꝛ ab eo loco tu te intristi videtur posse dici ad Getā a Phormione. nam cum dixisset Phormio accingere subdit get.Ge.obsecro te Phormionē quasi roget eum ne reijciat.in se crimē:sed potius sustineat nō ita in culpa futurus. Phormio.si demipho rogitabit.i.interrogabit:super hac re.Ge.oīs spes est reposita in te.Phormio.ecce res.i.adest negotiū ipm seu materia litis ꝛ litis modus rñdebit sup.Antipho si reddit mulierē.s.Geta.dicet sup.ꝙ tu phormio impu

est exedendū accingere. Geta.obsecro te. Phormio. si rogitabit. Geta.in te spes est. Phormio.ecce rem q̇d si reddet. Geta.tu impulisti. Phormio. Sic opinor. Geta subueni. Phormio.cedo senem:iam instructa mihi sunt corde consilia oīa. Geta. Quid ages. Phormio. quid vis? nisi vt maneat Phaniū atq ex crimine hoc Antiphonē eripiā: atq in me oēm iram deriuē senis. Geta. O vir fortis atq amicus. Uerū hoc sepe Phormio vereor: ne istec fortitudo in neruū erūpat deniq. Phormio.ah nō ita est.factū est periculū.iam pedū visa est via. Qđ me cēses hoīes deuerberasse vsq ad necē: hospites:tum ciues quo magis noui tāto sepi⁹. Cedodum an vnq̄ iniuriarū audisti mihi scriptā dicā. Get. quid istud. Phormio.Quia nō rhete accipitri tēditur neq miluo qui malefaciūt nobis illis qui nihil faciūt tēditur:qꝛ eñ in illis fructus est: in illis opera luditur aliijs aliūde periculū est:vnde aliq̇d abradi pōt. Mihi sciūt nihil esse dices ducēt dānatū domū: alere nolunt hominē edacē ꝛ sapiunt mea quidē snīa:pro maleficio si beneficiū summū nolūt reddere. Geta.non satis pro merito ab illo tibi pōt referri grā. Phormio. Immo eñ nemo satis pro merito gratiā regi refert. Te ne ad symbolū venire vnctum:atq lautū e balneis ociosum ab aīo:cum ille ꝛ cura:ꝛ sumptu absumitur. dum tibi fit qđ placeat. Ille ringitur tu rideas prior bibas prior recūbas:cena dubia apponitur? Ge. Quid istuc verbi est. Phormio.vbi tu dubites: quid sumas potissimū. hec cū ratione in eas ꝙ sint suauia: et quā cara sint:ea qui pbeat nō tu hūc habeas plane psentē deū. Geta. senex adest:vide q̇d agas. Prima coitio est acerrima si eam sustinueris post illā iam vt lubet:ludas licet.

listi eū ad id faciendū.Phormio.opinor.i.puto sic eum rñsurū.Ge.subueni.i.succurre ei Antiphoni et mihi. Phormio.cedo.i. da senē in cōspectū meū vt illi rñdeā iam oīa cōsilia.i.oēs vie ꝛ modi q̇bus senē illudā sunt iam istructa.i.apparata psto sunt mihi in corde.get.q̇d agis tuis ꝯsilijs. Phormio. q̇d vis me agere aliud nisi vt phaniū maneat antiphoni. atq vt eripiā.i. liberē Antiphonē ab hoc crimine atq vt deriuē.i. traducā trāsferā inflectā cōuertā in me oēm irā pris. deriuatio dꝛ inflexio criminis ab eo ad quē ptinebat ad eū quē nō ptinet.Ge.o vir fortis atq amicus ꝓ amice:ntsis pro vctō.veꝝ.i.sꝫ o phormio vereor.i. timeo sepe hoc.s. ne.i.ꝙ istec fortitudo.i.tā audax animi conat⁹ deniq.i.ad extremū erūpat i neruū.i.redūdet vergat in tuū detrimētū.i.vt forsitā detrudaris i carcerē. Nā ex romana ꝯsuetudine sepe in neruū ꝯijciebātur ex aliq̄ maleficio in carcerē missis:qđ ꝓuerbiū a sagittarijs natū est qđ imoderate plerūq oēs.vires adducēdo arcū nō telū incitēt sꝫ neruū rūpāt: vel ꝙ sepe forti⁹ feriētes ne tuū; sibi aliquē ledāt ergo fortitudine sibi vici sepe decipi ꝯtingit.phormio.ah iteriectio dolētis vel indignātis nō est ita vt dicis piculū factū est.i. experiētia facta est iam via pedū est visa.i.ꝓuisa q̄ aufugiā si res cogat:vł sic intellige.via est iam visa pedū.i.pedib⁹ et fuge celeri quot hoīes censes.i. putas me deuerberasse deauget vsq ad necē.i. vsq ad mortē: tū ciues: tū hospites.i.cognoui eos tāto sepius deuerberaui. sup.vel quātomagis nosco eos tantomagis soleo deuerberare eos. Cedodū parelcō ꝓ cedo.i. dic tu geta an.i.vtrū audisti vnq̄ dicā.i. cām tabellā libellū iniuriarū scriptā fuisse mihi.declinatur aūt hec dica dice:ꝛ p acyrologiā capiť hic ꝓ cā. Pōt tñ hic recte ꝓ tabella ꝛ chartula ac libello iniuriarū dici:de eo aūt in supiorib⁹ iam dictū est.geta.q̇d.i. cur istud est ꝙ nunq̄ agiť in te iniuriarū vel vnde istud est. Phormio.qꝛ rhete nō tēdiť accipitri. hic accipiter accipitris declinať.nec miluo.i. illis auibus rapacib⁹:q̇ accipiter ꝛ miluus male faciūt nobis.i.q̇ sunt nobis molesti ꝛ noxij.Rhete aūt tēdiť illis auib⁹ q̄ nihil mali faciūt nobis:qꝛ eñ.i.qꝛ certe fruct⁹ hic.i.cib⁹. nam frumē dꝛ tract⁹ gule qua cib⁹ in aluū demittiť:qꝛ ergo fruct⁹ est in illis que nihil mali faciūt:opa.i. labor industria luditur.i. perdiť frustatur illudiť in illis rapacib⁹ auibus q̄ esui nō sunt idonee:piculū est.i.imminet aliūde.i. ex alia cā alijs hoīb⁹.vñ.i.a q̇b⁹ aliq̇d pōt abradi.i. p vim auferri ꝛ extorq̄ri:sciūt hoīes illi q̇s deuerbero nihil esse mihi.i.me nihil habere dices.i.tu Geta posses dicere ꝙ ipsi ducēt me domū.i. in domū suā dānatū.i. addictū destinatū astrictū illis q̇b⁹ nō sum soluēdo ꝓ iniurijs reparādis sed rñdebo ꝙ ipsi nolūt alere.i.nutrire me hoīem edacē.i.multi cibi ꝛ q̇dē sapiūt.i.sapiēter agūt ꝛ recte sibi ꝯsulūt mea snīa.i.meo iudicio.i.vt iudico si nolūt reddere.i.retribuere reponere summū bñficiū.s.alere parasitū ꝓ maleficio.i. p iniuria illata sibi. Geta.grā.i.meritū bñficiū par nō pōt satꝫ referri.i.repēdi tibi ab illo antiphone ꝓ q̄ ita laboras ꝓ merito.i.ꝓ bñficio pstito ꝛ in eū collocato. Phormio.imo eñ.i.sed certe.nēo parasit⁹.s.refert satis gratiā.i.vicē regi.i.diuiti ꝓ merito suo i parasitū alēdo eū sicut pron⁹ liberti dꝛ ꝛ libert⁹ proni:sic rex parasiti ꝛ parasit⁹ regis rex.iterdū capiť ꝓ regnatore iterdū ꝓ dño:nōnūq̄ ꝓ diuite:ne.i.vtrū potes sup.referre satis grām ꝓ hoc merito:vcꝫ te venire vnctū vnguētis more maioꝝ:lotū.i.ablutū e balneis ad symbolū.i.cenā ad quā cōparādā ꝓpe mlti ꝯtulerūt:de q̄ satis pri⁹ dictū est:ꝛ te venire ociosuꝫ.i.securū ab aīo.ab vacat.hoc ē trāq̇lli animi ꝛ q̇eti:cū.i.qñ ille rex diues absumiť.i.cōficiť cura.i.sollicitudine i apparādo ꝛ sumptu.i.ipēsa assumēdo bona sua dū.i. q̄diu fit.i.parať id qđ placeat tibi:ꝛ cū ille rex ringiť:vbū deponēs.i.stomachať indignať irasciť tractū canibus.Itaq ringi dꝛ qui irascēdo gest⁹ ꝛ modos imitať canū ringētiū ostēdēdo.s.dētes:crispādo nasum:rugādo frōtē:ꝛ in acrem sonitū prorūpēdo.Inde rict⁹ rict⁹ rictui.i.vel oris aptio:sed in brutis vel ipm os brutorū.qđ musellū vulgo nomināt. cū ergo ille diues ringiť tu rideas bibas prior:añ ipm decūbas.i.sedeas ad mēsam ꝛ in thoro recūbas prior añ eū cena dubia.i.adeo āpla ꝛ ferculis varia:vt quē in cibū pferas ignores seu dubi⁹ sis.cena ergo dubia apponiť.i.mēsis adhibeť. Ge.nō itelligēs geta q̇d sibi vult dubia cena subiūgit.q̇d istud vbi est.i.q̇d sibi vult hoc vbū:vcꝫ cena dubia.phor.vbi.i. qñ dubites q̇d ciboꝝ potissimū.i.pcipue pncipalissime ꝛ pter alios cibos sumas tūc dꝛ cena dubia. Si ineas.i.itelligas

estimes consideres. hec merita regis vel fercula cene cū ratione.i. vti par est ꝛ decens ꝙ.i. ꝙtū ea fercula sint suauia.i. dulcia gustu: ꝛ ꝙtū sint cara.i. magni pretij nō interrogādo.q.d. nō ita habeas.i. nō reputes hūc regē q̄ prebeat ea fercula esse plane.i. prorsus deū.i. tanꝙ deū cui referri gratia nō possit. presentē.i. vel ꝓpitiū vel potētissimū et efficacissimum vel presentē.i. qui statim prestet: vel qui colaẜ ꝛ videaẜ vt sol ꝛ luna. Get. senex demipho adest vide q̄d agas.i. sis paratꝰ recte rn̄dere: incitātis em̄ est dictū illud non terrētis prima coitio a coco cois. coitum coitu fit coitio coitionis.i. primus cōgressus prima cōsertio manuū est acerrima.i. vehemētissima: trāslatio est a prelio. Nam ꝛ cōgredi milites ꝛ coire dicunẜ: si sustineris.i. sustētaueris seu tolleraueris eā non succumbendo post illā coitionē licet.i. permittiẜ tibi q̄d sup. ludas.i. illudas senem iam ꝛ lubet.i. vt placet tibi.

¶Ascensius.

Rex peculiari appellatione dicitur dominus conuiuij: hic igitur ringitur.i. cum rictu ridet more hospitum quod vulgo dicitur vng ris de hoste.

Demipho. Geta. Phormio.

In hac scena controuersia est que vno tēpore ex vtraꝙ parte tractatur. Est antē ea inter Demiphonē ꝛ parasitum de nuptijs antiphonis et phanij in patris absentia factis quas pariter dissoluere cupit: puellāꝙ abijcere q̄d parasitus obnixe impedire conatur.

¶Additio. Attende preterea in his contentionibus ea potissimum dici que simplici patrifamilias ꝛ calumnioso sicophante improbissimoꝙ parasito maxime compergruere videntur.

¶Hec poeta scite inter se commiscet.

EN vnquam cuiquam cōtumeliosius audistis factam iniuriam: quam hec est mihi: adeste queso. Geta. iratus est. Phormio. quin tu hec age iā ego hūc agitabo. Proh deū immortalium. negat phaniū esse hāc sibi cognatā demipho. Hanc demipho negat esse cognataꝫ. Geta. Negat. Phormio. neꝙ em̄ eiꝰ patrem se scire q̄ fuerit. Get. negat. Demipho. ipsum esse opinor de quo aiebā sequimini. Phor. nec stilphonē ipsum scire qui fuerit. Geta. negat. Phormio. Quia egens relicta est misera: ignoratur parens negligitur ipsa vide auaritia quid facit. Geta. si herum insimulabis auaritie male odies. Demipho. o audaciā etiā me vltro accusatū aduenit. Phormio. Nā iā adulescenti nihil est q̄d succenseā: si illū minꝰ norat quippe homo iā grandior pauper: cui opera vita erat ruri fere se cōtinebat ibi agrū de nostro patre colendū habebat. Sepe interea mihi senex narrabat se hūc negligere cognatū suū: aut quē virū: ego viderim in vita optimū. Geta. videas te atꝙ illum vt narras. Phormio. abi in malā crucē. nam ni ita eum existimassem nunꝙ tā grauis ob hanc inimicitias caperem in nostrā familiā: quam is aspernatur nunc tā illiberaliter. Geta. pergin ero asenti male loqui impurissime Phor. Dignū aūt hoc illo est. Geta. ain tandē

EN vnꝙ ꝛc. In hac scena habetur ꝯtrouersia inter demiphonē et parasitū de nuptijs factis in absentia patris q̄ pater cupit summopere a filio puellam abijci q̄d impedire nitiẜ. Phormio parasitus demipho. En.i. vtrum. ꝛ vim habet indignationis. Uos mei aduocati audistis vnꝙ iniuriā factā esse cōtumeliosius.i. iniuriosius: et cum maiori cōtumelia cuiꝙ.i. alicui homini ꝙ hec iniuria est facta mihi. Queso adeste.i. tanꝙ patroni ꝛ amici presidio sitis mihi ꝛ auxilio. Get. Demipho est iratꝰ. Phor. quin.i. quinimmo tu Get. age hoc.i. fac quod tu nūc facis scꝫ tace. Nam eo loqnēte alter tacebat: et ideo hoc dicto silentium innuit iam hic est celeritatis signū ego agitabo.i. perturbabo cōmouebo versabo succutiā: vt dicunt hunc per contēptū dicitur.s. senē. Proh deū.i. deorum immortaliū fidem imploro sup. demipho. negat.i. est ne verū q̄d Demipho negat hanc phaniū esse cognatā sibi. Et iterum repetit ostendens maiorē indignationē ꝛ maiorē exclamationem: demipho negat hanc sibi cognatā. Ge. ipse negat sine dubio. Phor. neꝙ pro ꝛ nō subaudi verum ne est aut dicit ne se nō scire.i. nō cognoscere patrē eius phanij qui fuerit vel qui fuerit pater eius vel de cognatione senis. Uel ille modꝰ dicendi poniẜ pro hoc est verū se nescire q̄ fuerit pater eiꝰ puelle. Ge. negat se scire q̄ fuerit pater eiꝰ. De. opinor ip̄m eē phormionē de quo aiebā: alloquiẜ suos aduocatos hoc dicēs cū aīaduerterit parasitum seq̄minijme ꝓperātē ad eū cōueniēdū. Phor. nec.i. et nō subaudi dicit se nō scire ip̄m stilphonē quē phormio fingit esse patrē puelle: q̄ fuerit: idē loquēdi genꝰ vt priꝰ.i. dicit se nō scire q̄ fuerit ipse stilpho. ge. Negat se scire qui fuerit stilpho. Phormio. q: ip̄a misera puella relicta est egēs.i. inops ꝓpterea parēs.i. pater eiꝰ ignoraẜ a suis ꝓpinquis ipsa aūt puella negligiẜ q: pauper ꝛ egena. Nec ab aliquo recognosci amice pōt sine lite: vide q̄d auaritia facit. Ge. si insimulabis.i. si accusabis. Nā insimulare est crimē ingerere: ꝛ insimulatio est falsi vel veri criminis incusatio: ꝛ insimulo gtō iūgiẜ. Si insimulabis herū meū malitie.i. improbitatis. male audies a me.i. ego quoꝙ te accusabo: ꝛ probra tibi ingeram ac conuitia. De. o audaciā.i. miror tantā inesse homini isti temeritatē etiam ipse aduenit accusatum me vltro.i. non lacessitus. Phor. nondū herus a phormione cōpellatur. Nam nihil est iam quod.i. propter quod succenseā.i. irascar adulescenti antiphoni: q̄d in hac re repugnauerit si minꝰ.i. si non nouerāt illum stilphonem puelle patrem: quippe q: certe homo scilicet pater puelle erat sup. iam grandior.i. grandeuus grandis natu. cōparatiuum pra positiuo. Grandis autem sepe dicitur de etate ergo iam homo erat senex: erat pauper cui vita erat.i. victus querebaẜ vel alimonia vite: vel cui vita erat.i. sustētabaẜ opera in ablatiuo.i. industria labore corporis i. per laborem suarum manuum: vel cui vita erat.i. consistebat in opera.i. in manuali operatione et quotidianis lucellis: ipse fere.i. vtplurimū ꝛ q̄d dicunt cōiter continebat se ruri.i. viuebat in agris operi insudans assiduo. Continere dicitur qui contra voluptatem se continet vnde contenti dicūtur in malis durantes. Ibi.i. ipse habebat agrum colendum.i. arandum de nostro patre.i. conduxerat illum agrum quē coleret ex patre nostro partem illi fructuum daturus aut pecunie summam soluturus: interea.i. dum viueret ita egre victum queritans sepe ipse senex: id est iam grandis ꝛ grauis annis narrabat mihi hunc suum cognatum: scilicet demiphonem negligere se quod pauper esset. at.i. sed quē virum demipho negligebat supple interrogabat. deinde sibijpsi respondet negligebat virū optimum in vita.i. in actu ꝛ moribus: quem virum viderim.i. quem cognouerim vel in vita dic pro cum viueret. Geta. videas.i. aspicias bene vt.i. qualiter narres.i. predices te phormionem atꝙ illum stilphonē. q.d. aspice quomodo te iactes ꝛ illum laudes. Phor. abi.i. discede. facesse hinc in malam crucem. q.d. quod dici solet. Uade ad patibulū. Nam ni.i.

nisi existimassem.i.indicassem eū Stilphonē esse ita.i.optimū in vita nunq̄ caperem inimicitias.i. contentiones di- scordias simultates tam graues.i.molestas in.i.cōtra nostram familiā ob hanc.i.propter hanc puellam Phaniā quā familiam nostrā his Demipho aspernatur.recusat auertit contēnit:non agnoscit. Aspernari enim significat nō solū corpore auertere:sed etiā animo:est aūt ductum ab aspero.Capere dicimur cum id qđ in nobis est assumimus. vnde capere pro eligēdo ponitur.Quā ergo familiā is Demipho aspernatur nūc tam illiberaliter.i. tam inique tam iniu-

carcer.Demip.geta.Geta. Bonorum extortor legum contortor.Demip.geta.Phor. responde.Geta. Quis homo est hem.Demip.Tace.geta.absenti tibi te indi- gnas seq̄ dignas contumelias nunq̄ cessauit dicere. Dem. Ohe desine iam adulescēs primum abs te hoc bona venia expeto: si tibi placere potis est mihi vt re- spōdeas.Quē amicum ais tuum fuisse: explana mihi et qui cognatum me sibi esse diceret. Phormio proin de:expiscare quasi non nosses. Demi.nossem. Phor- mio.ita Demi.Ego me nego:tu qui ais redige in me- moriam.Phormio.Eho tu consobrinū tuum non no ras.Dem.enecas.dic nomē.phor.nomē maxime. De. quid nunc taces. Phormio. perij hercle nomē perdi- di.Dem. hem quid ais. Phormio. geta si meministi id qđ olim dictū est:subijce.Hem non dico.quasi non noris.tentatū aduenis.Demipho.Egon aūt tento.ge ta.Stilpho. Phor. atq̄ adeo quid mea Stilpho est. Demi.quem dixti.Phor.Stilphonem inq̄: noueras. Dem. Neq̄ ego illū noram : neq̄ mihi cognatus fuit quicq̄ isto nomine.Phormio.Ita ne.Non te horū pu det.At si talentū rem reliquisset decē. Demip.dij tibi male faciant.Phor.primus esses memoriter progeniē vestram vsq̄ ab auo:atq̄ attauo proferēs.Demip. Ita vt dicis ego tum si aduenissem : qui mihi cognata ea esset dicerē itidē tu face cedo: que est cognata. Get. en noster recte heus tu caue.Phor.dilucide expediui qui bus me oportuit iudicibus : tum id si falsum fuerat:

ste tam inhumane illiberaliter dicebāt factum si quis excessisset omne gen⁹ maleficij.ge.O impu- rissime.i.improbissime.pergin.i.pseueras ne ma- le loqui.i. maledicere hero absenti.i. dño meo in absentia eius.Phor.hoc.s.maledictū aut vt male dicatur est dignū illo hero tuo.i. digni est cui ma ledicatur.Ge.o carcer.i. carcere digne ꝛ q̄ dignus es qui in carcerē detrudaris ain.i. dicis ne tandē dñm meū esse cōtumelia dignū : vbi tandē habet quidā vrgēs ꝛ accelerās.De.vocat demipho sum- missa voce Getā sic inquiēs.O geta. Get.geta cū non audiēs pergit in incepto sermone: qꝛ dixerat ais tu tandē carcer extortor.i.excruciator vexator bonorū.i.iustorum virorū ꝛ contortor.i.cōturba- tor legū ciuilium.De.O geta. Phor.rñde illi.q.d. voce summissa.geta.quis est ille homo qui me vo cat.deinde cōuersus ꝛ animaduerso sene inquit. Hem interiectio hic agnoscentis vocantem. De. tace.Get.hic parasitus nunq̄ cessauit dicere tibi absenti contumelias indignas te.i. quas tu non meruisti : et dignas se.i. quas ipse debet audire. De.ohe.interiectio satietatē vsq̄ ad fastidiū desi- gnās quasi ostēdat getā plus iusto pro se locutū videri:proinde illi silentiū imponit inquiēs.o ge ta desine.i.desiste ab his probris.Deinde se cōuer tit ad parasitū dicens.O adulescēs.Phormio.Se nes solēt eos qui minoris sunt etatis appellatio ne iuuenis vel pueri vel adulescētis nuncupare: ideo vocat parasitū adulescentem.ait Dona.Pri- mum.i. imprimis ante omnia peto abs te cum bona venia.i.sine ira et discordia : sed cum bona pace ꝛ tranquillitate atq̄ facultate ex te prius pe tita peto hec que sequūtur.vt respondeas mihi si potis est.i.potest placere tibi.i. tibi esse cordi quē hominē ais fuisse istum amicū tuum cuius cau- sam tantopere egisti aduersus filium: et ais dixit tanq̄ de eo qui vana loquatur. dicere eñ dicitur de his qui validiora loquūtur.explana.i. manife sta expone mihi:ꝛ.i.etiā qui.i.quomodo vel vnde ipse diceret me esse cognatū sibi. Phor. Proinde pro perinde.i.ita expiscare pro expiscaris.i. inqui ris diligēter quasi.i.tanq̄ si non nosses.i. cogno- uisses.Alij noris.i.quasi non noueris. Expiscari est diligēter querere vbinam pisces lateāt.Demi. Dicis sup. ꝙ nossem.i. nouissem eum vel ais tu me pinde expiscari: acsi nō nouissem. Phormio. ita dico.De.ego nego me nosse sup. istum tuum amicum quē mihi cognatū fuisse dicis: tu Phor- mio qui ais me nosce aliquādo eum redige.i.reduc in memoriā mihi.Phormio.Eho interiectio defatigationē quan dam ostēdēs atq̄ illusionē ꝙ nō nouerit senex suos cognatos:tu nō noras.i.noueras dum viueret tuū consobrinū.i. ex sorore matris tue natū.De.enecas.i.qđ dicitur:cogis me mori talia dicendo.Dic.nomē.i.dic quo noie vocabat aut qđ erat ei nomē.Phor.vis vt dicā nomē.dicā maxime.i.libētissime.De.quid.i.cur taces.i.non dicis nūc nomen eius. Phor.hercle perij perdidi nomē.i.nominis sum oblitus ꝛ hoc dicit summissa voce ad Getā.De.Hem interiectio indi gnantis vel deprehendētis malitiā quid ais. Phor.o geta si meministi.si recordaris illius nominis qđ dictū est olim subijce.i.suggere subministra.Deinde inuēta alia dilatione indignāter subdit.Hem nō dico tibi nomē.i. nolo tibi di cere nomē quasi per ironiam dicitur nō noris.i.quasi nesciēs nomen eius cognati. aduenis tentatū.i. ad tentādum: siue ad experiendū sciamus id necne cum optime tu te teneas. De.egon.i. vtrū ne dicis ꝙ ego tento.i. facio periculū de tua notitia simulate ista querēs.q.d.nō tento.geta.Summissa voce geta subijcit nomē esse Stilphonē dicens.Stil pho est sup.nomē defuncti cognati.Phormi.atq̄ adeo.i.certe quid mea refert sup.eius nomen proferre.i.quid ad me spectat:quid egeo dicere nomē eius.Deinde indignāter subdit nomē eius tanq̄ subito inuentū. Stilpho est nomen eius:siue Stilpho est cognatus.De.quē dixisti.i.quē hominē protulisti. Phor.inq̄.i.iterū dico tibi noueras Stilpho nem.De.neq̄ noram.i.noueram illū Stilphonē neq̄ quicq̄ fuit mihi cognatus:isto.i.tali noie Stilphonis.i. quijha buerit talē appellationē.Phor.ita ne.i. vtrū ita est vt dicis?vel ita dicis nō te pudet horū.i.nō afficeris pudore dicēdo talia verba? At.i.sed si ille cognat⁹ reliquisset rem.i.substātiā suā hereditatē decē talentū pro talētorū per syncopen. Talentū vt vult Seruius ſm varias gētes pondus est variū:sed apud romanos talentū est septuaginta librarū.vt ex plauto collegisse se testatur.Deinde intercipit sermonē senex summissa voce dicēs. Dij male faciāt tibi.Phor.psequi tur inceptū sermonē.i.si reliquisset hereditatē decē talentorū tu Demipho esses primus proferēs.i. narrans memori- ter.i.qđ dicūt inepte corde tenus.q.d.sine aliquibus scriptis progeniē.i.sobolē genealogiā vestrā vsq̄ in eodē tenore ꝛ ductu ab auo atq̄ attauo.i.a remotis maiorib⁹.ꝛ lōge repetēdis vbi vsq̄ est aduerbiū.De.Ego sum sup.ita auarus

filius cur nõ refellit. Demip. Filiũ narras mihi. cuius de stultitia dici (vt dignũ est) nõ põt. Phor. (at tu qui sapiẽs es) magistratus adi. iudiciũ de eadẽ causa iterũ vt reddant tibi quandoquidẽ solus regnas: ⁊ soli licet hic de eadẽ causa bis iudiciũ adipiscier. De. Et si mihi facta iniuria est: verũtñ potius ꝙ lites secter: aut ꝗ̃ te audiã itidẽ vt cognata si sit: id qd lex iubet dotẽ dare, adduce hãc minas quinqꝫ accipe. Phor. ha ha he homo suauis. De. quid est. num iniquum postulo? an ne hoc quidẽ ego adipiscar qd ius publicum est. Phor. ita ne tandẽ queso: itidẽ vbi meretricẽ abusus sis. mercedem dare lex iubet et ei. atqꝫ amittere: an vt ne qd ciuis turpe in se admitteret ꝓpter egestatẽ proximo iussa est dari vt cum vno etatẽ degeret: quod vt vetas. De. ita proximo quidẽ: ad nos vnde aut ꝗ̃obrem. Phor. Ohe actũ (aiũt) ne agas. De. nõ agã? immo haud desinã: donec perfecero hoc. Phor. ineptis. Demip. sine mõ. Phor. postremo tecum nihil rei nobis Demipho est: tuus est dãnatus gnatus nõ tu. Nam tua pterierat iam ad ducendũ etas. De. Omnia hec illũ puto que ego nũc dicere. aut quidẽ cum vxore hac ipsum ꝓhibebo domo. Ge. iratus est. Phor. tu te idem melius feceris. Dem. Itan es paratus facere me aduersum omnia infelix. Phor. metuit hic nos: tametsi sedulo dissimulat. Geta. bene habẽt tibi principia. Phor. quin qd est ferẽdũ feras tuis dignũ factis feceris vt amici inter nos sim⁹. De. egon tuã expetã amicitiã: aut te visum: aut auditũ velim. Phor. si cõcordabis cũ illa habebis que tuã senectutẽ oblectet respice etatẽ tuã. De. te oblectet. tibi habe. Phor. Minue vero iram. De. hoc age satis iam verborũ est nisi tu properes mulierẽ abducere: ego illã

ac superbus vt dicis esto ꝗ̃uis nõ sit verũ si ego aduenissem ad indiciũ. tum. i. tunc cum disceptatũ est de hac cognatione ego dicerẽ qui. i. quo modo vel vñ esset mihi cognata illa puella. itidẽ. i. silr cum tua affueris fac id qd efficeris vcꝫ cedo. i. dic: que. i. vñ ea est mihi cognata. get. En. i. ecce. q. d. Jam video te disceptantẽ mi here recte repugnas: vel dicis sup. Heus aduerbiũ vocãtis seu incitãtis: tu caue. i. ꝓuide tibi ⁊ ab illo cauere stude. Phor. ego expediui. i. explicui dilucide. i. clare iudicibus quibus oportuit me expedire qũo esset tibi cognata si tum. i. tũc vel deinde id qd dixi iudicibus fuerat falsum cur filius tuus nõ refellit in preterito. i. nõ recriminatus est nõ confutauit illud esse falsum. Nam refellere est arguẽdo falsum ostẽdere. De. Narras mihi filiũ. i. loqris mihi de filio de stultitia cuius filij nõ põt dici vt dignum est dici. i. non põt ab aliquo dici ꝙ ei⁹ stultitia meruit vt diceretur. Phor. At tu demipho q est sapiẽs adi magistrat⁹. i. vade ad hoies in officio cõstitutos puta ad iudices vt ipsi magistrat⁹ reddãt tibi iterũ. s. scdo iudiciũ. i. sententiã de eadem causa qñquidẽ: quia certe solus sine alio regnas. i. more regũ solutus es legibus ⁊ libertatẽ opprimis: et tibi soli licet adipisci. i. assequi obtinere hic. i. athenis vbi leges vigent et libertas: his. i. iterũ iudiciũ. i. sentẽtiã de eadẽ causa ⁊ hec omnia per ironiã sunt dicta. De. Etsi. i. ꝗ̃uis iniuria est mihi facta: verũtamen potius est sup. siue satius est mihi dare dotẽ: scilꝫ id qd lex iubet. vel id. i. ꝓpter id quod lex iubet: itidẽ. i. similiter: vt. i. sicut si sit vere cognata mea. Potius est ergo id facere ꝙ secter. i. exerceã. lites. i. cõtrouersias negotia causas: aut quam audaciã te ita blacterantẽ ⁊ mihi detrahentẽ. Adduce. i. tecũ reduc in domum tuã hanc puellã accipe pro dote quinqꝫ minas. i. quinqꝫ libras. Phormio. ha ha he hic risu distruxit qd pretẽdebat senex homo suauis. i. iucundus ac lepidus es sup. ridenda hoc dicit. De. Quid est propter qd rides. Num. i. nũquid. q. d. nõ postulo iniquũ. i. rem iniustã: an. i. vtrũ ne quidem. i. nec etiam adipiscar. i. obtinebo id quod est ius publicum. i. totius cõmunitatis. Phor. queso ne. i. vtrũ tandẽ est sup. ita vt sequitur. Uel sic: ne. i. vtrũ tandem lex iubet ita scꝫ dare mercedẽ ei scꝫ ciui Phanio vxori Antiphonis ⁊ amittere. i. a se dimittere vel amittere. i. perdere eam: itidem. i. similiter vt sine vbi. i. quãdo abusus sis. i. aliquis abusus sit meretricẽ pro meretrice quã soluit ⁊ a se emittit. Utimur cum honore, abutimur cum iniuria vbi abutor iũgitur actõ more antiquo: vt diomedes testatur. Uel sic põt astrui. vtrum lex iubet dare ei Phanio ciui mercedẽ et amittere ad se itidẽ. vt. i. tanꝗ̃ meretricẽ. vbi. i. quãdo abusus sis ea ⁊ melior est ista structura meo iudicio. An. i. vtrum ciuis in feminino scꝫ Phanium puella iussa est dari proximo. i. suo cognato: vt ne quid. i. vt nõ aliquid admitteret in se turpe. i. inhonestũ puta aliquid lasciuie: propter egestatẽ. i. propter inopiam et penuriam victus vt degeret etatẽ. i. traduceret vite sue tẽpus cum vno viro: ⁊ bene: nam pudicitia est vnius snia viri: ait Dona. quod scilꝫ vt degat etatẽ cum vno: vetas. i. impedis. De. quidẽ. i. certe iussa est dari ita vt dicis: proximo per ironiã dicit: at vñ. i. ex qua occasione nos sumus ei proximi: aut ꝗ̃obrem. i. quare sumus ei proximi. Phor. Ohe. interiectio hominis. affecti fastidio ob inculcata ⁊ repetita sepius similia. Aiunt. i. dicũt hoies. ita fertur: ita dicitur. hec ponũtur vbi prouerbiũ est ne agas actũ. i. ne retractes qd iam est cõfectũ iudicatũ ⁊ occlusum. acta res est de qua snia prolata est. De. Non agã actũ. immo. i. sed non desinã. i. nõ cessabo donec. i. quousqꝫ perfecero hoc. i. donec deduxero hoc negotiũ ad exitum. Phor. ineptis. i. insanis efficeris ineptus: ⁊ desipiscis ⁊ qd dicitur tu agis stultũ. Nam vt a sapiẽtia sapis dicimus ita ab ineptia ineptis. Declinatur sũt ineptio ineptis ineptiui ineptire. De. Sine modo: verba sunt cõminatoria. quasi qd dici solet. Dimitte mihi facere ⁊ videbis qd ego sum facturus. quasi sine. i. ꝑmitte: modo. i. tñmodo. i. patientiã habe tantũmodo ⁊ videbis quid faciã tandẽ. Phor. postremo aduerbiũ. i. deniqꝫ. O demipho nihil rei. i. negotij est nobis tecũ. i. qd inepte dici solet: nihil habemus ad faciendũ tecũ: vbi esset dicendũ nihil nobis rei: aut negotij tecũ est. tuus gnatus. i. filius tuus Antipho est dãnatus vt ducat Phaniã? nõ tu es dãnatus ad id faciendũ. nam tua etas iam preterierat ad ducẽdum. i. ad vxorẽ capiendã iam nõ idoneus es ꝓpter etatẽ. Demip. Ego puto illum filiũ meum dicere omnia hec que dico nũc. aut si nõ dicat idem quidẽ. i. certe prohibebo ipsum filiũ domo. i. a domo mea eijciam seu arcebo ne ingrediatur cum hac vxore Phanio. Geta. summissa voce dicit herus meus est iratus. Phor. tute. i. tu met melius. i. magis congrue ⁊ cõuenienter feceris. i. facies idẽ qd tu dicis vcꝫ prohibebis ipsum domo vnacum vxore ⁊c. qd dici solet melius erit ꝙ tu facias illud qd minaris quasi ostẽdat se nihil habere cõuẽtionis cũ Antiphone. Demip. O infelix. i. infauste

mihi itan.i.vtrū paratꝰ es facere ita oīa aduersum me.i.cōtra me vel facere me aduersum oīa.i.cōtra oīa. Phor. Sum missa voce alloq̄tur getā. Hic senex metuit nos tametsi.i.q̄uis dissimulat.i.fingit ac mētitur sedulo.i. instanter quasi sine dolo.ge.bn̄ habēt.i.bn̄ se res habēt principia sunt sup.tibi.i.tu habes bona principia ad cetera cōsequēda ad que niteris atq̃ intēdis. Phor. Quin.i.quinimmo:feras.i.tolleres sustineas equo aīo id qđ est ferēdū.i.tollerādū feceris.i. efficies tuis factis.i.p̄ tua facta dignū.i.rem dignā vt simꝰ amici inter nos. De. Egō.i.vtrū ego expetā.i.desiderē optē tuā amicitiā.q.d.nō aut vtrū velim aut visuz.i.vi

eijciā:dixi phormio. Phor. si tu illā attigeris secꝰ q̄ di= gnum est liberā: dicā impingā: tibi grandē: dixi Demi pho. si q̄d opꝰ fuerit: heus domo me. Geta. Intelligo.

Demipho senex. Geta seruus.

Hegio. Cratinus. Crito aduocati.

In hac scena deliberatio continetur: in qua consuluntur aduocati quorum vnus suadet alter dissuadet. Tertius qui in sentētiam alterutrius accedere debeat: eiusmodi incertum produxit cōsilium: vt rursum fuerit operepretium deliberare.

Additio pauli Malleoli. Animaduerte hic exemplū ꝛ ingenium aduocatorum: qui cōsiliū nondū quoad possunt fere protelare satagunt. Attēde etiā quemadmodū alter alterū reuererit studuerit in hoc quo hegio priorē loquēdi locū cratino honoris gratia deferriq̃ sane preloquendi discretionē nos quoq̃ imitari decorum est.

Ceterum si miram poete artem singularem compositionis energiam: facundiam: sententiarum pregnantiam paulo diligentius et introspicere: ꝛ rimari voluerimus: inueniemus proculdubio Terē= tium nostrū omnium lepidissimū: familiarissimum moralissimum.

Quanta me cura: ꝛ sollicitudine affecit gna= tus q̄ et me ꝛ se hisce impediuit nuptijs neq̃ mihi in cōspectū prodit vt saltē sciam q̄d de hac re dicat: quidue sit snīc abi tu vise: redie rit ne iam: an nōdū domū. Geta. Eo. De. videtis quo in loco hec res siet: q̄d ago: dic hegio. Hegio. ego crati nū cēseo si tibi videť. De. dic cratine. Crat. Me ne vis. De. Te. Cra. ergo q̄ in rē tuā sint: ea velim facias mihi sic hoc videť qđ te absente hic filiꝰ egit: restitui in inte grū equū. ac bonū est: ꝛ id impetrabis dixi. De. dic nūc hegio. Heg. Ego sedulo hūc dixisse credo verū ita est: quot hoies tot snīe. Suus cuiq̃ mos est: mihi nō videť qđ sit factū legibꝰ: rescindi posse ꝛ turpe iceptu est. De. dic crito. Crito. Ego ampliꝰ deliberandū cēseo: res ma gna est. Hegio. nūq̄d nos vis? Demi. fecistis p̄be: incer tior sum multo q̄ dudū. Geta. negant redijsse. Demi. frater est expectandus mihi is qđ mihi de hac re dede rit: cōsiliū exequar percūctatū ibo ad portū qđ ad se re cipiat. Get. At ego antiphonem querā: vt que acta hic sint sciat. Eccū ipsum video in tēpore huc se recipere.

dere: aut auditū.i.audire te.q.d.nō. Phor. si cōcordabis.i.si cōcorditer viues cū illa nutu tua habebis nutū q̄ oblectet.i.ɔsoleť foueat tuā senectutē. Respice etatē tuā.i. rōnē habeas etatis tue. De. Ipsa oblectet te nō me habe eā tibi.i. cape eā pro te q̄m mihi nō est cordi. Phor. Ho.i. sed minue irā cōtēnendo dicit.q.d.ꝙ dici solet: ꝛ amore dei cōpesce irā vel noli irasci. De. age hoc ꝙ dixi.s. habe eā tibi ꝛ abduc a nobis. Jam satis verboꝝ est.i. sufficiunt ea q̄ dicta sunt nisi tu properes abducere.i. auferre a nobis mulierē Phaniū: ego eijciā illā o Phor. ego dixi vno verbo ꝙ volebam. Phor. Si tu attigeris illā puellā secꝰ.i. aliter q̄ dignū est.i. q̄ decet liberā mulierē attigi ego impingā.i. ipellā illidā suscitabo tibi grandē dicā a dica dice.i. magnā cām seu cōtrouersiā seu magnū libellū iniuriarū vt priꝰ dictū est. O demip. dixi quēadmodū priꝰ dixeras. Deide vocat ge. recedēdo. Heus aduerbiū vocantis: si q̄d fuerit opꝰ p̄ntia mea.i. si in aliq̄ fuerit mea p̄ntia opꝰ inenies sup. me domo.i. in domo. ge. intelligo.i. capio q̄d velis. Ascēsiꝰ.

Illud. Si insimulabis herū meū auaritie re= ctius puto q̄ qđ cōmētariū exponit malitie: ppterea qđ predictū erat vide auaritia q̄d facit ꝛc.

Quanta me ꝛc. Hec est deliberatio i qua aduocati sunt quorū vnus suadet alter dissuadet tertiꝰ hmōi snīam dicit vt rursum deliberatione opus esse videať de quāta cura. exclamādo lege ꝛ quāta sollicitudine.q.d. magna gnatꝰ meus.s. antipho affecit me. Cura est in spe bonoꝝ: sollicitudo in metu maloꝝ. Qui.s. filius impediuit.i. intricauit inuoluit: iplicuit me ꝛ se hisce nuptijs.i. in his nuptijs vel per has nuptias. neq̃ filiꝰ ipse p̄dit.i. emergit cōparet mihi in cōspectū.i. ante oculos: vt saltem sciā q̄d dicat ipse de hac re i. de nuptijs: vc.i. vel q̄d snīe sit ei. q̄ habeat snīam ꝛ opinionē de hac re tu geta abi vise.i. vade ad vidēdū ne.i. vtrū filiꝰ iam redierit domū an nōdū.i. nō adhuc redierit. Geta. Eo.i. vado ad vidēdū. De. vos aduocati videtis in quo loco.i. in quo statu hec res sit.s. negotiū de nuptijs o hegio dic q̄d ago.i. q̄d agere debeo. He. ego cēseo.i. iudico cratinū debere sup. prius dicere si tibi videť.i. bonū ꝛ decēs esse iudices. De. o cratine dic q̄d agere debeo. Crati. ne.i. vtrū vis me dicere. De. volo sup. te dicere Cra. ego velim.i. volo ꝙ facias ea q̄ sint in rē tuā.i. in tuā vtilitatē hoc est q̄ sint tibi vtilia hoc qđ sequiť videť mihi sic.i. mea opinio ꝛ snīa talis equū est.i. honestū ac iustum ꝛ bonū.i. vtile est id qđ filius egit hic.i. athenis te absente restitui in itegrū.i. reduci in arbitriū tuū et esse irritū p̄inde ac si nihil factū esset: ita vt tibi integrū sit ac liberū defendere cām vt priꝰ potuisses: vľ sic intellige equū ꝛ bonū est te sup. vel filiū restitui in integrū.i. in libertatē ꝛ arbitriū huius rei. nō faciēde ꝙ.i. q̄ filius egit id te absente q̄ mo

dus dicēdi ex iure sumptus est: vt liquet. ff. de in integrū restitutione. ꝛ tu demipho impetrabis.i. obtinebis id.s. vt restituaris vel res restituatur in integrū dixi.i. snīam meā sum elocutus: ꝙ verbū in fine orationū apponi cōsueuit. nam dicere significat accōmodare apposite q̃ loqui. Inde dictio ꝛ oratio festiua atq̃ diserta. De. o hegio dic nūc: quid agere debeo dic.i. eloquere. He. ego credo hūc cratinū dixisse sedulo.i. instāter ꝛ sine dolo ꝛ quasi serio verū.i. sed ita est.i. ita se res habet vel sit verum nomē sic ita est verū.i. hoc prouerbium verū est.i. tot sunt snīe.i. opiniones quot sunt homines: cuiq̃.i. vnicuiq̃ suus mos.i. pprius modus est: nō videtur mihi.i. nō est mea snīa id quod sit factū.i. iudicatū. legibus.i. s̄m leges posse rescindi.i. retractari ꝛ irritū fieri ꝛ id.s. rescindere legibus: factū est turpe inceptu.i. ad incipiēdū vel vt incipiať. De. o crito dic.i. eloquere q̄d agam? Crit. ego cēseo esse deliberādū.i. cōsultādū ampliꝰ.i. latius ꝛ accuratius.i. iudico esse opꝰ ampliori deliberatione res.i. materia negotiū causa cōtrouersia est magna.i. magni pōderis ac momēti. He. nunq̄d.i. nōne aliq̄d aliud vis nos facere sup. qđ dictū est abire cupiētis cum videat nō esse vltra sua opus opera. De. p̄be.i. recte fecistis per ironiā dicit.q.d. optime ɔsultatis.s. sum multo incertior.i. magis in dubio q̄ dudū.i. pauloante q̄ dixissetis vestras snīas. geta. redijt geta dicēs filiū nō redijsse domestici negāt filiū redijsse.i. dicūt ꝙ non

rediJt. De.frater chremes est mihi expectãdus exequar.i.faciã cõplebo peragã.id cõsiliũ qꝺ is frater dederit mihi de hac.i.de his nuptijs.ibo percunctatũ.i.inquisitum ad portũ maris qua rediturus est nauigio quoad.i. quousqꝫ recipiat se.i.se reducat ac referat domũ.Get. At ego querã antiphonẽ vt sciat q̃ acta sint hic:in hoc loco vbi est disceptatũ de hac re:sed eccum.i. ecce hic prope video ipsum antiphonem recipere se.i. se referre huc in tempore.i. mature.tẽpestiue congrue auspicato ac bona hora quod dici solet:dicit autem hoc seorsum a sene.

Antipho. Geta.

☞ Hic Antipho sese vehementer incusat quo ita inconsulto abierit causamqꝫ suam alijs defendẽdam reliquerit. Tum omnibus de rebus Getam ꝙ sedulo interrogat.

Enimuero antipho multis modis cum istoc animo est vituperandus: ita ne hinc abijsse et vitam tutandam alijs dedisse: alios tuã rem credidisse magis quam te animaduersuros? Nam vtut erant alia illi certe que nunc tue domi est:consuleres: ne quid propter tuam fidẽ decepta pateretur mali. Cuius nunc misere spes opesqꝫ sunt in te vno oẽs site. Ge. equidem here nos. iãdudũ hic te absentẽ incusamus:q̃ abieris. Anti. teipsum querebã. Ge. Sed ea cã nihilomagis defecimus. Ant. loquere obsecro quonã in loco sunt res ⁊ fortune mee. Nũquid patri subdolet. Ge. nihil etiã. An. ecq̇d spei porro est. Ge. Nescio. anti. ah. Ge. nisi phedria haud cessauit ꝓ te eniti. antip. nihil fecit noui. Ge. tũ phormio itidem mihi in hac re vt in alijs strẽnuũ hoiem ꝓbuit. antip. q̇d is fecit. Ge. cõfutauit verbis admodũ iratũ patrẽ. Antipho. heu phormio. Ge. Ego qꝺ potui porro. Antipho. mi geta oĩs vos amo. Ge. sic habẽt principia sese vt dico:adhuc trãquilla res est mãsurusqꝫ patruum pater est dum huc adueniat. Antipho. quid eũ. Ge. vt aiebat de eius cõsilio sese velle facere:qꝺ ad hãc rẽ attinet. Anti. Q̃ãtus meus est mihi venire huc nunc saluũ patrum genam(vt audio)per eius vnam aut viuã aut moriar sententiam. Ge. Phed. tibi adest. Anti. vtinã. Ge. eccam ab sua palestra exit foras.

Enimuero ⁊c. Hic antipho se incusat qꝺ abierit ⁊ simul getã de rebus oibus interrogat. An. alloquit̃ seipsum. Enimuero.i.certe tu antipho cũ istoc aio.i.tu antipho istius animi vel habens istũ animum es vituperandus multis modis. Ita ne decet supple te hinc abijsse.i.discessisse ⁊ dedisse.i.cõmisisse tuã vitã tutandã.i. defendẽdam alijs phedrie ⁊ gete ⁊ phormioni ⁊ bñ vitã dixit. nã si abstrahat̃ ab vxore putat se non posse viuere sed mortis periculũ esse subiturũ ⁊ decet te credidisse.i.putasse alios.s. phedriã ⁊c. magis aĩaduersuros.i.habituros cure rẽ tuã.i.tuum negocium ꝙ te. Nã vtut.i.vtrũꝙ hoc est qualitercunqꝫ aliani neutro genere.i.reliqua q̃ debuissem curare erãt.i.se habebãt certe.i.saltẽ ꝯsuleres.i.ꝓspiceres seu ꝓuidere debebas illi phanio q̃ nũc est domi tue: ne quid.i.ne aliquid mali ipsa decepta ꝓpter tuã fidẽ.i.per tuã promissionẽ pateretur. Cuius phanij.nũc.i.hoc tẽpore misere ĩfelicis oẽs spes.i.expectatiões:oẽs opes.i.facultates sunt site.i. posite collocate in te vno.i.solo. Geta. equidẽ:o here.i.o dñe iãdudum.i.pauloante.incusam⁹ hic.i. criminamur culpam⁹ redarguim⁹ te absentẽ qui abieris.i.discesseris. Antipho. querebã teipsum. Geta. ꝓsequit̃ inceptũ sermonẽ:sed ea cã.i. eo qꝺ abieris nihilomagis.i.nihiloplus defecimus.i. succubuimus defatigati sum⁹ in defensione tui. Anti. obsecro loquere.i. dic in quo loco.i. in quo statu res.i.negotia ⁊ fortune mee.i. tua infortunia vel mei euẽtus sunt:nũq̇d subdolet.i.aliquãtulum dolet patri meo qꝺ abierim neqꝫ subierim ei⁹ ꝯspectũ. Get. etiã nihil.i. nullaten⁹ nullo mõ dolet ei qꝺ abieris:q꞉ ex hoc considerat te nimio pr̃is timore nõ audere subire ꝯspectũ ei⁹. Anti. et porro.i.deide q̇d spei est. Ge. nescio quid spei est. An. ah interiectio dolẽtis. Ge. nescio nisi qꝺ sup. phedria nõ cessauit eniti.i. conari laborare ꝓ te. antip. nihil noui fecit ipse phedria qm̃ solit⁹ est hoc facere:vel q꞉ soleo ꝓ eo idẽ facere:vel q꞉ nihil mihi obtulit noui suo nixu. Ge. tũ.i.deinde phormio ꝓbuit.i.ꝓstitit ostẽdit exhibuit se hoiem strẽnuũ.i.acrẽ fortẽ itidẽ.i.sir̃r in hac re vti.i.sicut in alijs reb⁹. Anti. q̇d is parasit⁹ fecit. Get. ipse cõfutauit verbis.i.cõuincit ꝑ verba patrẽ ad modũ.i. valde iratũ. Anti. heu interiectio:hic ostẽdit admiratione facti phormionis ⁊ approbationẽ: ꝓptera subdit̃.o phor.q.d.multũ tibi debeo aut aliq̇d tale. Get. porro.i.deinde vel certe ego feci sup. qꝺ potui. Anti. o mi Geta amo vos oẽs. Get. principia obtinendi voti sic se habent vt dico ita quod confutatus est senex:adhuc res est tranquilla.i.negotium nihil habet turbationis ⁊ pater mansurus est.i.expectaturus est patruum:scilicet Chremetem patrem Phedrie dũ.i. quousqꝫ adueniat huc:an.quid id est cur mansurus est eum pater. Get. vt aiebat:id est prout dicebat velle:id est volebat se facere de consilio eius:id est ex eius cõsilio id quod attinet ad hanc rem de nuptijs istis vel vt prout pote vel quia aiebat se velle facere ⁊c. antip. o Geta quantus metus est mihi:id est quantum timeo patruum meum.i.fratrem patris venire nunc huc saluum incolumẽ: nam vt audio:id est intelligo aut viuam aut moriar per vnam.i.solam sententiaꝫ eius quia sine phanio non potero viuere. Ge. Phed. adest.i.aduenit tibi:id est ad tuum solatiũ. Antipho. vtinam adesset. Get. eccum.i.ecce hic eum:scilicet exit.i.egreditur foras ab sua palestra.i.a domo Lenonis in qua ipse amator assidue exercitatus est. Plautus. abstine a palestra vbi demens desudascitur.

¶ Ascensius.

Illud in glossematibus. Nunquid subdolet patri:non recte acceptum puto.melius autem quod textus habet subolet:nam si subdolet legas falsum erit responsum Gete dicentis. Nihil etiam immmo nihil peius atqꝫ grauius doluit seni quam factum Antiphonis: lege ergo cum textu. Nunquid patri subolet.i. nunquid pater factum meum subsensit at premulum percepit: hoc est scit ne pater meapte voluntate ad eam ducendam compulsum:neqꝫ de abitu antiphonis loquitur: vt patet ex eo quod dicit loquere obsecro quoniam in loco sunt res et fortune mee quod si de abitione eius loquatur: nihilominus falso responderet. Ge. quia pater grauius passus est eum non comparuisse. Et illud in fine vtinam legendũ est vbinam, vnde respondet getam eccum.i.ecce hic eum ⁊c.

Dorio ⁊c. In hac ſcena Phedria petit a lenone dorione vt aliquãdiu expectet neq̧ det militi pamphilã quã
illi vendidit ꝓpterea quod Phedria non afferebat pecunias pro emptione illius puelle: pollicet͛ eñ ſe in-
tra triduum allaturũ quicquid eſt pollicitus: ⁊ quidẽ cũ fenore alioqñ ſe facile paſſurũ vt puella eripiat͛ ſi
bi ⁊ militi tradatur pretium danti. Phedr. o Dorio leno obſecro audi. Dor. non audio. nã tu non affers niſi
nugas: nec nũmos ꝓfers. Phed. audi parumper. i. paruo tpe. Dor. quin. i. quinimmo ⁊ habet vim corripiẽ-

Phedria. Dorio leno. Antipho. Geta.

☞ Hec ſcena in petitione verſatur que ſepe deliberatiuum admit-
tit locum. Phedria Dorionẽ ipſum lenonem blãde precatur ⁊ ob-
ſecrat ne Pamphilam militi venditam tam cito tradat: pollicetur
eñ ſe intra triduum lenoni allaturũ quicquid ꝓ eius redemptione
promiſerat: ⁊ id quidẽ cum fenore alioqñ perpeſſurumſe eſſe: ni
dederit argentum: vt ea ſibi eripiatur: militiq̧ pretium numeran-
ti relinquatur. Itidẽ Antipho atq̧ Geta lenoni ꝑſuadere enitũtur.
¶ Additio. Attende hic duros lenonis mores Lenia adoleſcentis
amatoris blandimenta. Artificis poete admirandum in vtriuſq̧
deſcriptione varietatis ingenium.

Dorio audi obſecro. Dorio. non audio. Phe-
dria. parumper. Do. quin omitte me. Phe.
audi quid dicã. Dorio. at eñ tedet iam au-
dire eadem milies. Phe. at nunc dicã qđ tu
libenter audias. Dorio. loquere: audio. Phed. neq̃o te
exorare vt maneas triduum hoc quo nunc abis. Dor.
mirabar ſi tu mihi quicq̃ afferres noui. Antip. hei me
tuo lenonem: ne aliquid ſuo ſuat capiti. Geta. idẽ ego
metuo. Phe. non mihi credis. Dor. ariolare. Phe. ſin
fidendo. Do. fabule. Phe. feneratum iſtuc beneficium
pulchre tibi dices. Do. logi. Phe. crede mihi gaude-
bis facto verũ hercle hoc eſt. Dori. ſomniũ. Phe. expe-
rire non eſt longum. Do. cãtilenã eandẽ canis. Phed.
tu mihi cognat⁹ tu parẽs: tu amicus. Do. garris mõ.
Phe. adeõ ingenio te eſſe duro atq̧ inexorabili vt neq̧
mĩa neq̧ precib⁹ moliri queas. Do. adeõ te eſſe incogi-
tantẽ atq̧ imprudẽtẽ. Phe. vt phaleratis dictis ſedu-
cas me ⁊ meã ductes gratis. An. miſertũ eſt. Phed. hei
verbis vincor. Ge. q̃ vterq̧ eſt ſimilis ſui. Phed. neq̧
(antipho alia cũ occupatus eſſet ſollicitudine) tũ hoc
eſſet mihi obiectũ malũ. An. ah quid iſtuc aũt eſt phe-
dria. Phe. o fortunatiſſime antipho egone phedr. cui
qđ amas domi eſt: nec cũ huiuſmodi vnq̃ tibi vſus ve-
nit vt cõflictares malo. Antip. mihin domi eſt: immo
qđ aiunt aurib⁹ teneo lupũ: nã neq̧ qũo a me amittã
inuenio neq̧ vti retineam ſcio. Dor. ipſum iſtuc mihi
in hoc eſt. Ant. eya ne parũ leno ſies: nunquid hic con-
fecit. Phedria. hiccine homo inhumaniſſimus pam-
philam meam vendidit. Get. Quid vendidit. antiph.
ain vendidit. Phedr. vendidit. Dor. q̃ indignum fa-

di vel imperandi omitte me. i. qđ dicitur dimitte
me ĩ pace: tenebat ei eũ puella vt militi traderet.
Phed. audi quid dicam. Dor. at eñ. i. ſʒ certe iã te-
det me. i. tedio affectus ſum audire eadẽ. i. eaſdeʒ
res milies. i. mille vicibus. Phe. at nunc dicaʒ id
qđ audias libenter. Do. loquere. audio te. i. pre-
beo tibi aures. Phed. nequeo exorare te. i. perſua-
dere tibi vt. maneas. i. expectes hoc triduũ. i. ſpa-
tium triũ dierum: neq̧ tradas puellam alteri vo-
lenti dare pecuniam pñtẽ: qđ cum audiret Leno
diſcedere cepit quaſi nihil noui audiens: iõ ſub-
dit. Phe. quo abis. i. diſcedis nũc. Dori. mirabar
ſi tu afferres mihi q̇cq̃ noui. Antip. hei interie-
ctio dolẽtis. metuo lenonẽ. i. redẽptorẽ puellarũ
quas poſtea vendat ne ſuat a ſuo ſuis. i. aſſuat:
appingat: adiunget: affigat: apponat ſuo capiti
i. in eam ſe inducat ſñiam vt puellam alteri tra-
dat futurus Phedrie maximo dolori: vel ne ſuat
aliquid capiti Phedrie vt vult dicere Dorio. i. ne
aliquid apponat capiti. i. vite Phedrie. i. ne aliq̇d
faciat quo lãgueſcat Phedria pre dolore vel tan-
dem ne impingat aliquid capiti Phedrie. i. ne
illum verberet aut fuſtiget. Nam videbat eos a
longe decertantes. nam leno linquere eum vole-
bat ⁊ Phedria retinebat. Get. Ego timeo idẽ q̇s
tu metuis. Phed. non credis mihi. Dorio. ariola-
re in ſcđa imperatiui ab ariolor ariolaris: verbo
deponenti. i. diuina. nam ariolari eſt diuinare ab
aris dictum. Phed. ſin. i. ſed ſi do fidem. i. facio ti-
bi ſanctam promiſſionem. Nam dare fidẽ eſt ſan-
cte promittere. Dorio. fabule. i. nuge ſunt oĩes
tue promiſſiones. Phe. dices iſtud beneficiuʒ qđ
feceris expectando triduum eſſe feneratum tibi
i. a te mihi ſupple: pulchre. i. commode ⁊ venuſte
nam ſum tibi gratiam relaturus ⁊ quidem cum
fenore ⁊ augmento tanq̃ ſi illud beneficium mi-
hi feneraueris. Dor. logi. i. ridicula ſunt ſup. tua
verba ſeu dicta contemnenda fabule nuge. ⁊ de-
clinatur logi logoꝝ logos: ſed in ſingulari dr lo-
gos quod eſt grecum: ⁊ ita logi logorum a greco
ſermone eſt vt inquit Noni⁹. Cice. ꝓ gallo bñ ex-
ponit quid ſit logi logoruʒ. Ego te certo ſcio oẽs
logos q̇ ludi dicti ſunt animaduertiſſe. Phe. cre-
de mihi gaudebis. i. ꝓpter illud factum ſi expe-
ctaueris vel gaudebis facto ꝓ facere aut feciſſe:
hercle iurantis eſt hoc eſt verum. ſ. te gauiſuruʒ
facto: ⁊ ita dictum ſuum confirmauit. Do. ſom-
nium eſt ſup. qđ tu dicis. q. d. nõ plus habet mo-
menti tuum dictum q̃ ſomnium. Phed. experire
i. ꝓba fac experientiam ſine periculum nõ eſt lõ-
gum tp̃s qđ peto. ſ. triduum hoc. Dor. Canis. i.
cãtas eandẽ cãtilenã. i. nihil noui affers: in iiſdẽ
ſtas nugis ⁊ logis. Phed. tu eris mihi cognatus
ſi hoc feceris tu eris mihi parens. i. tanq̃ pater:
tu eris mihi amicus. Dori. mõ tu garris. i. nuga-
ris vana effutis ⁊ nullius ponderis. Phedr. adeõ
i. vtrũ eſt verũ te eſſe ingenio adeo duro. i. te ha-
bere naturã ⁊ mores ita duros ⁊ inexorabiles. i.
inflexibiles impersuaſibiles a quibus vel a quo
ingenio. i. natura tua nihil poteſt exorari. i. obti-
neri ſeu impetrari: eſt ergo natura ita dura vt ne-
queas molliri. i. mulceri mitigari mollis fieri et
exorabilis facilis ſuauis ac manſuetus neq̧ mi-
ſericordia neq̧ precibus. Dori. adeon. i. eſt ne ve-
rum vel decet ne te eſſe adeo incogitantem. i. in-
cõſideratũ atq̧ imprudẽtẽ vt ſeducas. i. decipias me dictis phaleratis. i. ornatis a phalere ra. rũ. tractũ eſt phalerat⁹ ta.
tũ. ⁊ vt ductes. i. ducas tecũ meã puellã gratis. i. ſine ꝑcio ⁊ mercede. Ant. lenonẽ ſup. miſertũ eſt phedrie: i. leno habuit
miſericordiã de phedria. ⁊ ironia eſt dicit Do. quaſi lõge abſit a miſerãdo leno. Declinat͛ aũt miſeret miſerebat miſer-
tũ eſt vel miſertũ fuit: ſicut tedet bat. ꝑteſum eſt vel fuit. Phe. hei interiectio dolẽtis ⁊ cõuicti: vincor verbis. i. cõfutor.

Geta. q̄s.i. q̄tū vterq leno τ phedria est similis sui.i. suis vtēs morib⁹; et qđ dici solet sunt bñ de suo vultu inepte: cum dicēdū esset sunt multū sui similes quasi suis pro se quisq vtentes moribus. Phed. dolet Phedria nō posse sibi cōtingere vt potiat puella eo tpe quo antipho est occupatus alia solicitudine maiore cuius cōparatione min⁹ sibi malum illud exprobaret: neq hoc malū de emptione puelle esset mihi obiectū .i. exprobatū: tū.i. tunc cū antipho esset occupatus.i. detētus alia solicitudine grauiore: q: de nūptijs. Anti. q: de antiphone fecit Phe. mentionē ideo subdit. O Phedria quid istud est de quo loqueris τ es solicitus.

cinus ancillā ere emptā suo. Phed. nequeo exorare vt maneat τ cū illo vt mutet fidē triduū hoc dū id qđ est promissum ab amicis argentū affero. Si non tū dedero vnā preterea horam ne opertus sies. Dori. obtūdis. Antipho. haud longum est id quod orat Dorio. exoret sine idem hoc tibi: quod bene promeritus fueris: conduplicauerit. Dorio. istec sunt verba. antipho. pāphilam ne hac vrbe priuari sines: tū preterea horū amorem distrahi poteris pati. Dori. neq ego neq tu. Geta. dij tibi omnes id quod est dignū duint. Dori. ego te complures aduersum ingeniū meu in mēses tuli pollicitātem τ nihil ferentē flentem: nunc contra omnia reperi qui det neq lachrymet tu da locū melioribus. antipho. certe hercle ego si satis cōmemini: tibi quidē est olim dies qua dares huic prestituta. Phed. Factum. Dori. num ego istuc nego. antip. iā ea preterijt. Dori. nō verum hec ei antecessit. antip. non pudet vanitatis? Dor. minime dum ob rē. Geta. sterquiliniū. Phe. ab dori. ita ne tandē facerē oportet. Dor. sic sum, si placeo. vtere. antip. siccine hūc decipis. Dor. immo enimuero antipho hic me decipit: nam hic me huiusmodi esse sciebat: ego hunc esse aliter credidi is me fefellit: ego isti nihilo sum aliter ac fui: sed vtut hec sunt tamen hoc faciam cras mane argentum mihi miles se dare dixit: si mihi prior tu attuleris phedria: mea lege vtar. vt potior sit qui prior ad dandum est. vale.

Phedr. O anti. fortunatissime.i. felicissime anti. ne.i. vtrū ego sum fortunatissimus. Phe. ꝯtinuat phedria sermonē: cui.s. tibi id quod amas est domi nec vsus venit.i. opus aut necesse fuit: nā vsus sepe capit ꝓ op⁹: vnq̄ tibi vt cōflictares.i. frequēter cōfligeres seu decertares cū hmōi malo hoīe.s. lenone. anti. mihi.i. vtrum dicis qđ id qđ amo est mihi domi: immo teneo lupū aurib⁹.i. per aures: ꝓuerbiū est: ideo subdit qđ hoīes vulgo aiunt de illis qui sunt perplexi τ districti qđ statim subdit. nā neq inuenio quō amittā a me eam vxorem.i. qua via reijciam a me vetāte lege: neq scio vti.i. qualiter retineam ea mecum nolēte patre. Dori. istucipsum qđ tu dicis esse tibi in vxore est mihi in hoc phedria: nam non scio qua via eum a me reijciam et qua via retineam cum desint nūmi: vel in hoc dicit pro in hoc negotio de emptione puelle Pāphile. Antipho. Eya hortātis nunqd.i. nōne hic scz phedria ꝯfecit.i. effecit ne.i. vt nō sis parū leno. q.d. nōne est verū qđ Phedria efficis vt sis parū leno.i. vt nō multū vēdideris puellā ei. ille est parū leno qui parū vēdit puellas cū tñ soleāt lenones q̄maxime pñt eas vēditare: τ vt plurimū charissimo pretio. Et hoc dicebat antipho ad lenonē q̄ dixerat idē sibi esse in Phed. qđ erat antiphoni in phanio: quasi dicat scio quare hoc dicas quod vcz non vendideris puellā quāti volebas vendere: deinde excipit sermonē phedria. Phed. hiccine.i. vtrum petis an cōfecerim ne hic esset parum leno eo quod ipse: scilz leno inhumanissimus.i. crudelissimus homo vēdidit meā pāphilā amicā. Geta. quid.i. cur vēdidit. Anti. ain.i. dicis ne quod vēdidit. Phe. vēdidit. Dori. quā indignū facin⁹: q̄tū magnū malū per ironiā dicit τ irrisionem vēdere ancillā.i. seruam emptam suo ere.i. suis pecunijs. Phedri. nequeo exorare.i. obtinere vt maneat.i. expectet τ mutet.i. variet fidem.i. promissionem suam cum illo cui vendidit hoc triduum.i. dūtaxat per hoc spaciū triū dierū dum.i. quandiu affero.i. extorqueo ab amicis id argentum quod est promissum illi a me. Si non dedero argentum promissum: tum.i. tūc ne opertus sis.i. ne operiaris hoc est expectes: ab operior operiris tus. sum vel fui. Preterea.i. vltra triduū ne quidem.i. nec etiam vnam horam.i. per spaciū vnius hore. Dori. obtundis me sup.i. mihi molestus es: τ tedio afficis tuis sermonibus. Antipho. O dorio leno id tēpus qđ orat.i. petit non est lōgū sine.i. permitte qđ supple exoret.i. obtineat impetret qđ petit idē phedria cōduplicauerit ꝓ cōduplicabit cōiūctiuū pro indicatiuo tibi hoc premiū: qđ bene promeritus fueris.i. qđ bñ merueris: nā promeremur seu ꝓmeremus bona tñ cōmeremus aūt aut cōmeremur mala. Dori. istec que dicis sunt verba.i. deceptiones vt verba dat omnis amās vel sunt verba que verbotenus dūtaxat efferuntur nullā ad rē seu nullū ad effectū ꝓcessura. Antipho. ne.i. vtrū sines.i. patieris Pāphilā priuari ab vrbe: τ abduci a milite in lōginquas regiones: tū.i. deinde preterea.i. insuper poteris ne pati amorē horū pāphile et phedrie: sed masculinū p̄pōderat feminino distrahi.i. dissipari disiūgi dirimi. Do. neq ego potero neq tu poteris pati eorū amorē distrahi.i. dissipari. vel sit cōceptio: neq ego neq tu poterim⁹ pati τc. Get. oēs dij diūt.i. dēt tibi id qđ est dignū.i. id qđ meruisti τ hoc ꝓpter illud qđ dixit neq ego neq tu q̄ verba oīa possent accipi in partē deteriorē. Dorio. ego tuli.i. toleraui cōplures.i. multos menses aduersum.i. cōtra ingeniū meū.i. meā naturā te Phedriā pollicitantē.i. sepe promittentem τ nihil ferētē.i. dantē seu afferentē tuli te inq̄ flentē vt sine pecunijs me moueres ad miserationem nunc contra. id est ediuerso reperi aliquem qui det omnia neq lachrymet.i. lachrymas effundat: tu da locum melioribus. id est ditioribus te. Anti. hercle iurantis est certe si ego satis cōmemini.i. si bñ recordor τ memoria repeto dies est olim prestituta.i. prefinita tibi qua die dares.i. dare debebas pretiū puelle huic scz lenoni. Phed. factū erat.i. tēp⁹ fuerat mihi prestitū. Dori. ego nō nego istud scz qđ dies fuerit tibi prestituta. Antip. ne.i. vtrū iā ipsa dies.i. ipsum tp̄s preterijt.i. euasit. Dor. non preterijt dies. verū.i. sed hec dies antecessit ei diei prestitute τ lex est lenonia semper paratiori puellā vēditare q̄cq̄d p̄finitū sit. Antipho. nō te pudet vanitatis.i. nō erubescis mētiri ac mēdacio fallere fidē: nā vanitas est mēdaciū. Do. minime.i. nō me pudet. dū.i. dūmodo vel q̄diu mēdaciū fit ob rē.i. ꝓpter vtilitatē. Get. o sterquiliniū.i. sordes ipsa nedū sordidus. Phe. o dorio tandē.i. sine longo sermone: responde: ne.i. vtrū oportet te facere ita vt scis ita mēdax. Dor. ego sum sic.i. ea mēte ea ꝯditione τ talib⁹ morib⁹: si talib⁹ morib⁹ placeo tibi vtere me scz Anti. siccine.i. vtrū sic decipis hunc phedriam. Dorio. immo.i. sed enimuero.i. certe antipho hic phedria decipit me nā hic phedria: scilicet sciebat me esse huiusmodi talium morum ego credidi hunc phedriā esse aliter.i. alio modo se habere ita: vt nō esset ita pecunijs vacuus. Is phedria fefellit me ego nihilo sum alter.i. alia mēte alijsve morib⁹ ac: id est q̄ fui prius.

q.d.nihilo.i.in nullo suz nũc mutatus ab eo qd prius fui:sed vtut.i.qualitercunqꝫ hec que dico sunt.i.se habent tam
ego faciam hoc.i.tradam militi puellã miles dixit se dare pro daturũ esse mihi cras mane argentum si o phedria attu
leris mihi argentum prior.i.ante militẽ vtar mea lege.i.mea consuetudine meo iure seu more lenonio vt is sit potior
i.melioris conditionis qui est prior ad dandum pecunias.Lex autem lenonia est in qua prius commodum est quam
fides.

Phedria. Antipho. Geta.

¶ In hac scena admonetur Geta:de ratione aliqua ineunda qua possit argentum lenoni a Phedria ꝓmissum subito extorqueri:qua in re sibi Phormionis operam necessariam esse dicit. Geta hic pleraqꝫ comice ⁊ moraliter exprimit:

QUid faciã:vnde ego nũc tam subito huic argentũ inueniã miser cui minus nihilo est? q̄ hic si potuisset nunc exorarier triduũ hoc promissum fuerat. Anti. ita ne hunc patiemur. Geta fieri miserũ qui me dudũ:vt dixti. adiuuerit comiter q̄n cũ opus est beneficiuz rursus ei experiamur reddere. Ge. Scio equidẽ esse equũ. Anti. age ergo solus reseruare hũc põt. Get. q̄d faciã? antip. inuenias argẽtũ. Ge. cupio sꝫ id vñ edoce. anti. pater adest hic. Ge. scio. sꝫ q̄d tũ. anti. ha. dictũ sapienti sat est. Geta. ita ne. ant. ita. Ge. Sane hercle pulchre suades etiã tu hinc abis non triũpho ex nuptijs tuis si nihil nanciscor mali:ni etiã nũc me huius causa querere in malo iubes crucẽ. anti. verum hic dicit. Phed. quid ego a vobis geta alienus sum. Ge. haud puto sed parum ne est q̄ omnibus nunc nobis succenset senex:ni instigemus etiã vt nullus locus relinquatur preci? Phe. aliꝰ ab oculis meis illã ignotũ hinc abducet in locũ? hem dum igitur licet dumqꝫ absum loquimini mecũ. anti. contemplamini me. anti. quamobrẽ aut quidnam es facturus cedo. Phed. quoquo hinc asportabitur terrarum certum est persequi. aut perire. Geta. Dij bene vortant quod agas pedetentim tamen. antip. vide si quid opis potest afferre huic. geta. si quid quid? antip. quere obsecro:ne quid plus minusue faxit quod nos post ea pigeat geta. geta. quero saluus est vt opinor. Verũ enim metuo malum. antiph. Noli metuere vna tecum bona malaqꝫ tollerabimus. geta. Quantum opus est

¶ Ascensius.

ILlud quod dicit dorio. Ariolare credo potius indicatiui modi.q.d.nugaris ⁊ friuola dicis:ꝓuerbiorũ aũt illud. Auribus lupum teneo.i.rẽ neqꝫ dimittere: neqꝫ diutius tenere cõmode possum de promptũ est ex apologis. In quibꝰ dr rusticꝰ q̄dẽ inermis offendisse lupũ dormientẽ seqꝫ in illius dorsuz iecisse arreptis singulis manibus singulis illius auribus ea sepe vt puer aut filius: aut alius quis superuenturus lupum interficiat ac cum nemo superueniret fame confectum nõ potuisse lupuz amplius tenere neqꝫ tñ ausuz dimittere ne ab eo interficiat̃. Alij dicũt bipẽnẽ rustico in dorso fuisse sed non ausum alterã manũ relaxare ne altera ab lupo mordeatur.

QUid faciam ⁊c. Hic admonet̃ geta de rõne aliqua ineũda qua possit argẽtũ lenoni ꝓmissum cito extorqueri. Phedria. quid faciam: vnde.i.a qua ratione seu a quo hoĩe ego miser inueniam nunc argentũ promissum huic lenoni tã subito: cui.s.mihi minus.i.q̄ nihil est mihi.i.qui minꝰ habeo q̄ nihil hyperbole.q̄.i.sed si hic leno potuisset exorari.i.persuaderi induci in nostrã sententiam tridnum hoc.i.hos tres dies. Dicere em̃ recte possumus exorani te hoc bidnum ⁊ tu exoratus es a me hoc bidnum.i.te inducẽdo in meã sniam obtinui hoc biduuz:vel hoc biduũ est a te persuaso impetratũ:hoc argentum ꝓmissum fuerat mihi quo illis satisfecissem:vel hoc biduũ fuerat priꝰ mihi ꝓmissuz ab eo. Anti. o ge.ne.i.vtrũ patiemur eum Phedriã fieri ita miserum q̄ phedria dudum.i.pauloãte vt dixisti mihi adiuuerit me comiter.i.benigne suauiter non grauate: seu egre sed facile. Nam comites sunt benigni faciles suaues homines qui erranti comiter prestãt viam non grauati quin.i.quinimmo cum.i.quãdo vel q̄m opꝰ est.i.necesse est experiamur.i.tentemus reddere ei rursus.i.contra ediuerso beneficium.i.vicem rependere ei pro beneficio:⁊ quasi paria cum eo facere. Get. equidem scio hoc esse equum.i.decẽs ⁊ iustũ vt rependant̃ ei vices. Antiph. ergo q̄z est equum age.i.da operã ⁊ experire ac de tuis viribꝰ fac periculũ tu solus potes seruare hũc ne aut pereat pre desiderio ⁊ amore:aut abscedat puellã secuturus. Get. quid faciã vt euz seruem. Anti. inuenias argentum. Ge. cupio inuenire ei:sed edoce vnde inueniam id argentuz. Anti. pater adest.i.prope est hic.i.athenis a quo facile si velis tuis calliditatibus poteris quicq̄ extorquere. Geta. scio patrem adesse:sed quid tũ.i.quid ex eo vis inferre. Antiph. Ah interiectio ridentis dictum.i id quod dictũ est sat est.i.sufficit sapienti vel est generale ꝓuerbiũ dictuz.i.breuis sermo ⁊ quasi quedam ammonitio sat.est.i.suffi=

cit sapienti.qd etiã vulgo dici solet bono aĩo intelligenti pauca sufficiunt. Get. ne.i.vtrum est ita vt ais vt mihi sat sit
quod dixeris. Anti. ita est vt dico. Get. hercle sane.i.certe vel valde pulchre.i.venuste ⁊ festine lepide suades.i.mones ⁊
sub hec verba discẽdebat antipho:ideo dixit geta etiam tu abis hinc.i.ex hoc loco quasi mihi soli negotiũ relinquens
Non triumpho:vt sit verbum.i. non glorior non letor si nihil mali nãciscor.i.acquiror inuenio ex tuis nuptijs.ni.i.
nisi etiã nũc iubes.i.vis me q̄rere crucẽ.i.suppliciũ vltimũ q̄d fit de me i cruce sumẽdũ i malo.i.incõmõ ac iꝼortunio:
seu in malitia ⁊ iprobitate causa eiꝰ.s. Phed. Anti. hic geta dicit verũ. Phed. O geta q̄d? modꝰ interrogãdi ego suz alie
nus a vobis.i.sum ne extraneus ꝓ quo nõ debeatis laborare quasi dicat non sum antipho. haud.i.non puto te Phe=
driam esse alienum a nobis:immo nobis cure esse debere:sed ne.i.vtrum parũ est q̄ senex demipho succẽset.i.irascit̃
iure nũc nobis,ni.i.nisi etiã instigemꝰ.i.incitemꝰ stimulemꝰ:vt nullꝰ locꝰ relinquat̃ ꝑci.i.vt ꝑces nõ admittant̃:sꝫ cõ
tẽptui habeant̃.q̄ em̃ iã repulsam semel passus est non ei ptz locꝰ ad rursus postulandũ. Phed. alius.s.miles abducet
hinc ab oculis meis illã pãphilã in locũ ignotũ. Hem interiectio dolẽtis ⁊ flẽtis ac gemẽtis.igit̃ q̄z est abducẽda ami
ca dũ lꝫ.i.dũ poteſtis:⁊ dũ adsum.i.pñs sum nõ diu futurꝰ. O Antipho vos duo loquimini mecũ nouissima verba.scꝫ
vale salue ⁊c. Et contemplamini me.i.aspicite me extremũ post hoc tp̄s forsitã vltra non visuri. Ant. q̄obrẽ.i.quare te
contẽplabimur:aut q̄dnam.i.quid est facturus cedo.i.dic. Phed. quoquo.i.quocũqꝫ terrarum vacat terrarũ vt locorũ gẽ=

tinm quantum ad snīam suo tñ lepore non carent quocūqȝ terrarū.i.in quēcunqȝ locū pamphila asportabit. i.abducetur hinc.i.ex hac vrbe certū est.i.deliberatum est seu constitui ꝓsequi.i.vsqȝ ad locū quo ibi sed :aut certum est perire i.mori in via.Get.dij bene vortant.i.in tuā vtilitatem ⁊ felicitatē vertant ac ꝓsperitatē quasi secundent aut fortunent id qđ agas.i.facias vel dicas.tñ agito sup.qđ ꝓponis pedetentim.i.caute a pedibus ⁊ tētando vel pedetentim cape ꝓ sensim siue paulatim.Ant.vide si qđ opis.i.si aliqd auxilij potes afferre huic.s.phedrie.Geta.dicis si quid opis afferre possim:sed quid opis possum afferre tuo iudicio.
Antipho obsecro quere iuestigia:ne quid.i.vt nō aliquid faxit.i.faciat plus vel minus quod postea pigeat nos.i.sit nobis molestie ⁊ dolori vbi pigeat est personale.Ge.quero an aliquid possim. Deinde excogitato modo extorquende pecunie subdit saluus est phe.vt opinor: vt mea fert opinio.⁊ bene saluus dr qui putabat inde suam salutem dependere.Uerū em̄.i.sed certe metuo malum.i.infortunium quod mihi ex eo accidere potest vel malum.i.supplicium ⁊ tormentum.Antipho noli metuere tollerabimus vna tecū bona ⁊ mala.Get.quantū argenti est tibi opus.i. quāto argento eges loquere.i.dic.Phed.triginta mine i.libre sole mihi opus. Ge.dicis triginta minas esse tibi opus.Hui interiectio ridentis: vel admirantis quantitatem pretij.O.phedria ipsa est perchara.i.nimis chara vel valde. Phe.Uero.i.sȝ ista.i.talis puella ⁊ tante forme est vilis.i. cōparanda paruo pretio in comparatione seu venustatis.Ge.age hortantis est aduerbium.Nā his verbis geta hortat̄ phedriā vt bono sit animo dabo i.tradaȝ tibi ipsas minas triginta inuētas.Phedria.O caput lepidū.i.o iocunde serue ⁊ festiue: ⁊ tunc caput ponitur ꝓ toto ipso hoie.vel cape o lepidū caput a quo est excogitata habēde pecunie via.Ge.Aufer te.i.amoue te hinc.Phedr.iam est opus vt auferam me hinc.Ge.iam.i.statim feres pecunias ad dorionem lenonē:sed opus est phormionem dari mihi adiutorem hanc rem .i.ad extorquendas pecunias.Antipho.ipse phormio est presto.i.paratus est ad omnia ⁊ comparet vbi volumus.Uel presto est.i.adesto expeditus ⁊ promptus.Impone ei qduis oneris.i.quodlibet onus audacissime vt sit aduerbiū.i.liberrime sine timore vllo ⁊ ipse phormio feret illud onus:ipse solus est amicus suo amico : quasi dicat pauci sunt ita amici suis amicis.Geta.ergo eamus oci⁹.i.velociter cōparatiuū pro positiuo ad eū phormionē. Phedria.abi dic phormioni vt presto sit.i. vt adsit:vt appareat seu cōpareat domi.Anti.nunqd.i. vtrū est aliquid qđ.i.ad quod faciēdū opus sit vobis.i. egeatis opera mea.i.industria ac labore. Geta.nihil est in quo sit opus opera tua. Uerū.i. sed abi domū aduerbialiter ponit̄ domū ⁊ cōsolare illā vxorē tuā: scȝ phaniū miserā:quā ego scio nūc esse exanimatā.i.cōsternatā perturbatā perterritā metu cessas corripiēdo.i.tardas abire domum ad eam consolandam.Ant. Nihil est quod faciam eque.i.ita libens vt quod abeam domum. Phe.interrogat Get.Phe. qua via.i. quomodo facies istud.i. inuenies minas triginta.Ge.dicam tibi in itinere modo.i.tantummodo:amoue te hinc.

tibi argenti loquere. Phe. solet traginta mine. Ge. triginta? Hui perchara est phedria. Phe. istec vero vilis est. Get. age age inuentas dabo. Phed. o lepidum caput. Get. Aufer te hinc. Phe. Jam opus est. Geta. iam feres: sed opus est mihi phormionem ad hanc rem adiutorem dari. Antipho. Presto est audacissime quiduis oneris impone: ⁊ feret solus est homo amico amicus. Geta. Eamus ergo ad eum ocius. Phedria. Abi dic presto vt sit domi. Antip. Nunquid est quod opera mea vobis opus sit. Ge. nihil verum abi domum ⁊ illam miseram quam ego nūc intus scio esse exanimatam metu consolare cessas antipho. Nihil est eque qđ faciam lubens. Phedr. Qua istuc via facies. Ge. Dicam in itinere: modo te hinc amoue.

Quartus actus.

Demipho. Chremes senes fratres.

In hac scena continetur Demiphonis ⁊ Chremetis fratrū iam annis confectorum congressio ⁊ collocutio. Nam Chre. primū Demiphoni narrat: cur tam diu Lēni moratus sit. Deinde de ipsis antiphonis Phanijqȝ nuptijs consultationē mutuam pertractant.

Quid qua ꝓfect⁹ cā hinc es lēnum. Chremes adduxtim tecū filiam. Chremes: nō. Demipho. Quid ita nō. Chre. postq̄ videt me ei⁹ mater esse hic diutius: simul aūt nō manebat etas virginis meā negligētiā ipsam cū omni familia ad me ꝓfectā aiebāt. Demipho. Quid tādiu queso igit̄ cōmorabere vbi id audiueras. Chre. pol me detinuit morb⁹. De. vñ aut qui? Chre. Rogas senectus ipa morb⁹ est. Uenisse eas saluas audiui ex nauta: q̄ illas

Quid qua ⁊c. Hic continetur fratrum iam annis confectorum congressio atqȝ de nuptijs ipsis mutua cōsultatio. Demi. quid modus interrogandi ex arrupto ac repente ⁊ ex insperato. O chre. qua causa.i. ꝓpter quā cām profect⁹ es hinc.i.ex athenis lēnū.i.in illā insulā in quā precipitatus fuit vulcanus. Et lēnum ponitur aduerbialiter sine prepositione tanq̄ nomen loci proprium adduxisti ne filiam phanium tecum. Chremes non adduxi. De. Quid.i.cur ita non adduxisti: vel cur ita dicis quod non adduxisti. Chre. postq̄ mater eius filie mee videt me esse hic athenis diutius : id est nimis diu autem.i. sed simul.i. cum hoc etas virginis filie mee iam viri potentis non manebat: id est non expectabat meam negligentiam : id est tarditatem: quia nimis morabar hic neqȝ satis diligenter consulebam nuptijs filie mee. Aiebant lenni homines ipsam matrem profectam esse ad me athenas cum omni familia et cum filia ⁊ famulis. Demi. Queso igitur quia venerat athenas quid: id est cur commorabare: id est consistebas manebas tandiu illic lenni vbi : id est postq̄ audiueras id scilicet matrem cum familia athenas versus esse iter egressas. Chre. Pol. per edem pollucis iurātis est morbus detinuit me: id est impediuit quominus citius venirem. Demi. vnde: id est a qua occasione processerat ille morbus: aut qui: id est vel quomodo te inuaserat ille morbus aut qui: id est quis erat ille morbus: aut febris aut quiuis alius. Chre. rogas quis erat ille morbus: ipsa senectus est morbus quia multa senem circunueniunt incommoda: sed audiui ex nauta qui vexerat illas.i. qui nauigio illas adduxerat pro pretio: eas venisse saluas: id est incolumes. De. o Chre. audisti ne quid obtigerit tanq̄ malū gnato meo. Anti. me absente.i. cum essem absens. Chre. quidem.i. certe audiui supple quod factum facit me incertū.i. dubiū cōsilij.i. facit me incerte deliberationis. Nam quid consilij pro nuptijs filie mee capiā incertus sum: vbi incertū iungitur genitiuo forsitan pro ablatiuo: vt pendeo animi pro animo : vt in. viij. libro episto. Cicero. Item excrutior

animi pro aīo. Nā si tulero.i.obtulero posuero hanc conditionem.i.hāc pactionē cum conditione quaʒ tibi cui alicui extraneo qui sit ducturus filiam cum tali conditione vt.s.me non prodat: aut vxori mee: aut alijs dicendū est mihi ordine.i.per ordinē quo pacto.i.qūo aut vñ.i.a qua occasione illa filia sit mihi. Sciebā te fratrē esse eque.i.ita fidelē mihi atq̃.i.sicut egomet sum fidelis mihi: sec⁹ aūt est de extraneo. Ille alien⁹ volet me affinē.i.ꝓpinquum ꝓ nuptijs filie tacebit.i.nō prodet me dum.i.q̃diu familiaritas intercedet.i.q̃diu erit inter nos amicitia: sin.i.sʒ si spreuerit.i.contēpserit me sciet tūc plus q̃ opus est scito.i. scire.i. mihi esset opus tunc vt non tāto sciret de me vt me nō ꝓderet: ⁊ vereor.i.timeo ne mea vxor resciscat.i.cognoscat hoc.s.me habere filiam aliunde aliqua.i.aliqua via siue aliqua ratione ⁊ causa q̃ s.me habere filiam aliunde si mea vxor scit id restat.i.reliquū est id qđ sequit̄: vcʒ vt excutiam.i. eijciā exturbē me atq̃ egrediar domo: aduerbialiter ꝓ aduerbio de loco. Nā ego solus meorūʒ.i. ego solus ex meis sum me⁹.i.in mea ptāte ⁊ arbitrio.q.d.nemo meoꝝ est audiens dictis meis: ⁊ ideo q̃ me ꝓ me stabit nemo erit: sʒ exturbabor continuo vel ego solus sum meus.i.sum occult⁹: nemini ex meis credo consilia mea: sed apud me tacitus ea recōdo. De. scio esse ita vt dicis: ⁊ ideo istec res.s.vt fili⁹ meus filiā tuā secreto ducat est mihi sollicitudine: neq̃ defetiscar.i. defatigabor: deficiā desistā cessabo vnq̃ experiri.i.tentare ꝓbare periculū oīm facere donec.i.quousq̃ effecero id qđ sum pollicit⁹.i.ꝓmisi vltro tibi fratri: defetiscor defetisceris tertie inflexionis verbuʒ deponēs cōponit̄ a de ⁊ fatiscor fatisceris: in qua cōpositiōe mutat̄ a in e: facitq̃ defessus sum vel fui in preterito mutuato ⁊ defessum in supino: vt testatur Prisci. in quo verbo mutatū est genus: nā fatisco is. a quo cōponi videt̄ neutrū est: ⁊ defetiscor deponēs qđ non est mirandū. nā conspicor aris. deponēs est ⁊ prime coniugationis ⁊ eius simplex spicio actiuū ⁊ tertie. Est aūt defetisci, defatigare deficere. Naʒ qui admodū fatigati sunt solent fatiscere.i.aperiri ⁊ oscitare pre nimia lassitudine atq̃ illa successiuo singultu ductare. Forsitan etiā dici posset fatiscor esse q̄si forme inchoatiue a fateor. hic eñ moueor vt dicam q̃ fateor facit fassum: ⁊ sil'r defetiscor facit defessum mutata a in e: sicut in presenti. fatisco aūt caret supino: nec forsan absurdū est ita asserere. Nā qui deficit aut defatigatus est valde fatet̄ se vlteriori labori parē nō esse. Oēs tñ codices hn̄t defecisco: p c: q̃ in castigatissimo quoq̃ Prisciani volumine ita inueni qđ forsitan tunc dici posset a de priuatiue capta ⁊ facio facis: vt ꝓficiscor teste Prisciano dr a pro ⁊ facio. Nā qui defessus est facere qđ instituerat desistit ac cessat: q̄ tamē facit defessum et non defectū vt ꝓficiscor facit ꝓfectuʒ non ausim libere asserere. Cōspicor tñ facit conspicatū quāuis spectuʒ facit simplex. Et ita magis tertie sententie accedo atq̃ assentior tibiq̃ lectori iudiciū liberum relinquo.

vexerat. Demi. quid gnato obtigerit me absente audistin chreme? Chre. qđ quidē me factū consilij incertum facit. Nā hāc conditionē si cui tulero extraneo: quo pacto aut vnde mihi sit dicendū ordine est. Te mihi fidelē esse eque neq̃ egomet sum mihi sciebā is si me alienus affinē volet tacebit dū intercedet familiaritas sin spreuerit me plus q̃ opus est scito: sciet vereorq̃ ne vxor aliqua hoc resciscat mea: qđ si scit vt me excutiā atq̃ egrediar domo id restat: nā ego meorum solus sum meus. Dem. scio ita esse ⁊ ideo hec res mihi sollicitudini est. Neq̃ defetiscar vnq̃ ego experiar donec tibi id qđ pollicitus sum effecero.

Geta.

Hic Geta contemplat̄ parasiti calliditatem: qui cq̃ primū intellexit: quanam ratione quibusue medijs a sene pecunia extorqueri possit. Exultat quoq̃ versutus ille geta duos sibi offerri senes quos fallere q̃ facile licebit.

EGo hoīem callidiorē vidi neminē q̃ phormionem. Uenio ad hoīem vt dicerē argento opus esse ⁊ id quo pacto fieret. Uixdū dimidium dixerā intellexerat gaudebat me laudabat querebat senē dijs gratias agebat tempus sibi dari vbi phedrie se ostenderet nihilominus amicū esse q̃ antiphoni. Hoiem ad forum iussi operiri eo me esse adducturum senē eccū. Quis est vlterior: atat phedrie pater venit. Quid ptimuit autē belua an q̄ quos fallā pro vno duo sunt mihi dati cōmodius esse opinor duplici spe vtier. Petā hunc vnde a primo institui. Si is dat sat est: si ab hoc nihil fiet tū hūc adoriar hospitem.

EGo hoiem callidiorē vini neminem ⁊c. Hic geta apud se considerat parasiti calliditatē qui statim intellexit quanā rōne extorqueri pecunia posset. Get. ego neminē hoiem.i.nullū hoim. Nā nemo interdū capitur tm̄ ꝓ nullus: vt nemo homo est.i.nullus homo est. Nullū ergo hoiem vidi callidiorē.i astutiorem ⁊ magis tritum in fallendo quam phormionem venio.i.accedo ad hominem phormionem vt dicerem ei esse opus argento ꝓ phedria: ⁊ vt dicerem quo pacto id fieret.s. pecunia haberetur. Uixdum.i.vix adhuc aduerbium tēporis: siue nondum non adhuc dixeram dimidium.i.dimidiam partem eius quod dicere volebam intellexerat quod scʒ mihi vellem ⁊ quorsum tenderem gaudebat ipse phormio laudabat me querebat senem demiphonem vt illum fel leret agebat gratias dijs tempus dari sibi.i.oportunitateʒ sibi offerri vbi.i.in quo tempore vel qñ (est eñ hic temporis aduerbium non loci) Phormio ostenderet se esse nihilominus.i.eque amicū phedrie q̃ antiphoni iussi.i.volui hominem phormionē operiri.i.expectare ad forum pollicitus sum supple vt dixi me adducturū esse senem.i.demiphonem eo.i.ad forum. Sed eccum.i.ecce hic prope ipsum senem. Deinde vidit alterum cum eo. ideo subdit quis est vlterior.i. quis est ex abundanti vel qui s est preter eum siue vltra eum: deinde diligentius viso patre phedrie subdit atat interiectio timentis: pater phedrie venit. Deinde vt colligit se cognouit non esse ita timenduʒ sed aūt vacat aūt vel ponit̄ pro certe quid ego belua.i.inconsideratus veluti belua timui.q.d. Nihil est quod mihi timendū sit. An.i.vtrum timui q̄ duo senes sunt mihi dati.i.oblati pro vno.i.loco vnius quos ambos fallam.i.decipiam. Opinor esse commodius.i. oportunius vti duplici spe.i.habere spem duplicem.s.fallendi hunc ⁊ illum vt saltem ab alterutro pecunia extorqueatur. Petā hic.i.ab hoc sene demiphone vnde.i.a quo institui.i.incepi primo.i.a principio. Si is senex demipho dat argentuʒ sat est.i.sufficit si nihil fiet.i nihil impetrabitur ab hoc demiphone tum.i.tunc vel vt alij habēt tum adoriar.i. per insidias aggrediar petendo hunc hospitem.s. Chremem qui superuenerit aliunde tanq̃ hospes ⁊ imprudens rerū actarum ⁊ alienus ab earum scientia.

Quartus actus

Expecto ꝛc. hic a geta texitur fallacia qua allucinatus senex triginta minas sit daturus Phormioni vt vxorem antiphonis alteri locet. interea dabitur summa phedrie interuētuq nutricis phaniū a patre suo agnoscetur: ꝛ antiphoni relinquet. Antip. Antipho hec secum tm̄ loquit. Expecto q̄.i. quātū mor.i. cito vel stati geta recipiat sese.i. se retrahat a me siue se referat. sed video patruū.s. fratrē patris mei ꝛ patrē phedrie stantē cū patre. Hei mihi: interiectio dolentis, dtō iūcta q̄.i. q̄tū timeo. q.d. multū quo.i. in quā sniaz vel opinionem seu in quā partē aduentus huius patrui impellat.i. inducat patrē. Get. adibo hosce.s. demiphonem ꝛ Chremetem hoc ad ipsum dicit. Deinde accedens ad eos inquit. o noster Chre. deinde intercepit sermonē Chremes. Chre. Ge. salue. ge. subdit qđ omiserat volupe est.i. voluptas est vel voluptatis cuiusdā loco est te venire saluum. Volupe nomē est voluptatis sicut facul pro facultate inuenitur ꝛ pro faculter. Nā veteres sic loqui per apocopen gaudebant. Chremes. Credo tibi esse voluptati aduentū meū. Get. quid agit. chre. multa fuerunt supp. noua (vt fit).i. vt contigere solet mihi aduenienti.i. cū venirē hic.s. Athenis compluria.i. permulta sunt sup. noua ꝛ recte cōpluria vbi nunc cōplura dicimus. Nam hoc complure ꝛ hec compluria veteres dictitarunt: q hoc plure non hoc plus dicebant. Hec Do. Ge. ita cōprobat hac particula dictum Chremetis. Audistin.i. vtrū accepisti ea q̄ facta sunt de Antiphone. Chre. audiui omnia. Ge. tun.i. tu ne o Demipho, dixeras huic chremeti q̄ facta erant. O chreme facinus indignū.i. nepharium scelus est sic.i. eo modo circūiri.i. circumueniri decipi falli. Demi. agebā.i. loquebar cōferebā cōmunicabā: id.s. facinus indignum cū hoc fratre meo: commodū: i. nacta oportunitāte ita vt commodum vice aduerbij fungatur significantis oportune. Dicim⁹ em̄ eleganter: incommodum diuertisti.i. commode oportune in tempore quo debebas ꝛ bene estimato ac considerato tempore. Teren. in Eunuc. Virgo sese interea commoduz huc aduerterat in hanc nostram plateam. commodum.i. quod dici solet quando vidit bonum suum vel suam oportunitatem. Ge. Nam hercle ego quoq.i. etiā agitans mecum.i. voluens versans volutans: considerans apud me id facinus: sedulo.i. instanter sine dolo inu ni remedium huic rei vt non admittatur vxor antiphonis. Demi. O geta quid inuenisti supple qđ remediū supple excogitasti. Get. vt.i. postquam abij.i. discessi abs te forte Phormio fit obuiam aduerbium.i. in occursum mihi gere. Chre. qui phormio fuit.s. tibi obuius. Get. is fuit phormio qui obtrusit sup. nobis istā puellam. Chre. scio.i. intelligo. Geta. visum est mihi.i. cōmodū esse indicaui: vt.i. qđ pertentarē.i. experirer, sentētiā.i. opinionē eius phormionis. Prēdo i. cōprehēdo tāq familiariter locutur⁹ ꝛ cōgressur⁹ hoiez phormionē solū.i. sine arbitris: seu interptib⁹ inq.i. dico illi o phormio cur nō vides.i. animaduertis, puides vt si fieri possit sup. hec negotia de istis nuptijs potius componant.i. trāsigant: cōcordent: pacentur inter vos cum bona gratia.i. cum beneuolentia. q̄ cum mala gratia: i. cum maleuolentia. Vel sic si velis cur nō vides si vt.i. si aliquo modo sit sine aliqua ratiōe ꝛ via hec potius cōponant inter vos cum bona grā ꝛc. Herus.i. dn̄s est liberalis. scʒ Demipho ꝛ fugitans litium.i. iurgioꝝ vbi fugitans vim nōis hʒ cum gtō iūgatur. Nā quidē hercle.i. per herculē ceteri oēs amici ipsius Demiphonis fuerūt modo.i. pauloante vno ore.i. vna voim voce: vno consensu: auctores.i. suasores. vt Demipho daret hanc vxorē precipitez.i. exturbaret eam ac precipitaret de thalamo filij sui eā posthac nō reditură. Anti. antipho hec audiēs neq tn̄ apparens subinde verba interponit. Quid hic geta ceptat.i. incipit facere: aut quo.i. in quem exitū seu effectū ipse euadet.i. erumpet pueniet hodie. Get. psequitur sermonē geta quasi alloquat. phormionē. sic em̄ refert quasi sic fuerit cum eo locut⁹: an.i. vtrum tu Phormio dices hominum daturum penas.i. punitum iri legibus.i. per leges si eiecerit.i. exturbauerit illā e domo sua: iā id qđ dices scʒ eum daturum penas est exploratū.i. certū ꝛ bene prouisum ac constitutum. Eya aduerbium hortantis vt potius velit cōponi oia quā in contentionem descendere satis sudabis.i. laborabis incassum: ꝛ quidē vehemēter si inceptas.i. si incipias litigare cū illo hoie.s. dn̄o meo ea.i. tanta ipse dn̄s est eloquentia.i. tantā habet eloquētiam vel tāta eloquētia pollet vel ea eloquētia eius est.i. talis est eius eloquētia vt ea eloquētia sit casus uo

Antipho. Geta. Chremes. Demipho.

In hac scena fallacia preteritur a Geta qua allucinat⁹ senex triginta minas sit daturus Phormioni: vt vxorez antipho alteri locet interea dabitur summa phedrie interuentuq nutricis phanium a patre suo Chremete agnoscit atq ipsi antiphoni relinquetur.

Insuper attende q ad errorem cumulādum Demiphonis persona interponitur atq ei obducto metu admittēde vxoris ingens solicitudo exoritur: ideo certe vt maior vis repentine letitie cognitis rebus efficiatur.

Expecto q̄ mox recipiat sese geta sed patruū video cū patre stantem. Hei mihi q̄ timeo aduentus huius quo impellat patrē. Get. adibo hosce o noster Chremes. Chre. salue geta. Get. Venire saluum volupe est. Chre. credo. Ge. Quid agitur. Chre. multa aduenienti (vt fit) noua hic cōpluria. Ge. ita vt de antiphone audisti q̄ facta. Chr. oia. Get. tun dixeras huic facinus indignum. Chr. sic circumiri. Demipho. id cum hoc aiebam cōmodum. Geta. nā hercle ego quoq id quidē agitans: mecū sedulo inueni (vt opinor) remedium huic rei. Demip. qd geta qđ remediū. Get. vt abij abs te fit forte obuiā mihi phormio. Chremes. qui phormio. Geta. is qui istā. Chre. scio. Ge. Visum est mihi vt eius tentarem sententiam: prendo hominem solum cur non (inquam) phormio vides inter vos si hec potius cum bona vt cōponantur gratia quam cum mala herus liberalis est: et fugitans litium: nam ceteri quidem hercle amici omnes modo vno ore auctores fuere: vt precipitem hanc daret. Antipho. quid ceptat aut quo euadet hodie. Geta. An legibus daturum penas dices: si illam eiecerit. Jam id exploratum est. Eya sudabis satis si cum illo inceptas homine ea eloq̄ntia est. Verum pone esse victum eum. At tandem tamen non capitis eius res agitur sed pecunie: postquam hominez his verbis sentio molirier soli sumus nunc (inquam) hic eho dic q̇d velis dari tibi in manuz: vt herus his desistat litib⁹: hec hinc facessat tu molest⁹ ne sies. Antipho. satin illi sint

minatiui:verū.i.sed pone.i.finge facesto sic ita faue:vbi dicūt posito casu eū dn̄m esse victū in cā.i. esto qđ esset victus:
attamē tādē.i.vno verbo dicā qđ sentio res.i.negotiū capitis.i.vite eiꝰ nō agit.i.nō tractat sʒ tm̄ res pecunie agit ita:
vt sola esset multa pecuniaria. Postq̄ sentio.i.percipio hoīem Phor.molliri.i.mitigari molescere ⁊ mollior fieri his ver
bis q̄ dixi inq̄.i.dixi nūc sumꝰ soli.i.sine arbitris hic.i.in hoc loco eo.i.ea re.s.q: sumꝰ soli dic q̄d velis dari tuā manū.i.
pecunia p̄nti vt herus desistat.i.cesset supersedeat his litibꝰ.i.ab his iurgijs:⁊ vt hec puella facesset hinc.i.discedat re-

dij propitij? Geta. nam sat scio: si tu aliquam partem equi boniq̄ dixeris: vt ille bonus est: tria non commutabitis verba hodie inter vos. Demipho. quis te istec iussit loqui. Chremes. Immo nō potuit melius peruenirier eo quo nos volumus. Antipho. occidi. Demipho. perge eloqui. Geta. at primo homo insaniebat. Demipho. cedo quid postulat. Geta. quid nimiū quātum libuit. Demipho. dic. Geta. si quis daret talentū magnum. Demipho. immo malū hercle: vt nihil pudet. Geta qđ dixi adeo ei queso quid si filiā suā vnicā locaret parui retulit nō suscepisse inuenta est que dotē petat: vt ad pauca redeam: ac mittā illius ineptias: hec deniq̄ eiꝰ fuit postrema oratio. Ego (inquit) iā a principio amici filiā (ita vt equū fuerat) volui vxorē ducere. Nā mihi veniebat in mentē eius incōmodū: in seruitutem pauperē ad diuitē dari. Sed mihi opus erat (vt aperte ibi nūc fabuler) aliquantulū q̄ afferret qui dissoluerē q̄ debeo ⁊ etiā nūc si vult demipho dare quātum ab hac accipio que sponsa est mihi: nullam mihi malum q̄ istāc vxorem dari. Antipho. Utrū stultitia facere ego hūc an malitia dicā scientē an imprudētē incertus sum. Demipho. Quid si animam debet? Geta. Ager oppositus est pignori ob decem minas inquit. Demipho. age age: iā ducat dabo. Geta. Edicule itē sunt ob decē alias. Demipho. hui nimis est. Chremes. Ne clama petito a me hasce decē. Geta. vxori emūda ancillula est. Tum pluscula suppellectile opus est: opus est sumptu ad nuptias his rebꝰ pone sane decē (inquit) minas. Demipho. Sexcentas potius scribito mihi iā dicas nihil do impuratꝰ ne ille: vt etiā irrideat Chremes. queso ego dabo quiesce tu modo filius face

cedat abeat hic.i.ex domo heri. Facesso interdū significat facio. Inde facessere negotiū.i.exhibere sollicitudinē ⁊ curā. Interdū significat ire ad faciēdū. Interdū sigt discederet: nā q̄ discedit ab aliquo loco remotū se facit ab illo: ediuerso facere se huc significat accedere ad hūc locū: vt diceret fac te huc idē est: ac si diceret accede huc: ideo fac te hinc significat discede hinc: sicut fac te huc significat huc accede: et quid inq̄ velis tibi dari: ne.i. vt nō sis molestꝰ.i. vt nihil molestie hero afferas in his rebꝰ. Antipho satis ne dij sunt ꝓpitij.i. benigni fauētes fecūdi quasi dicat nōne dij sunt illi multū benigni ac faciles q̄ patiētur eū ita egregie mētiri vel qui ita sit aio quietus nec (vt videt) multis agitatꝰ curis. Videt enim nihil esse sollicitus q: talia ⁊ excogitat ⁊ recitādo insistit. Geta. ꝓsequit inceptū sermonē. Nā sat scio si tu phormio dixeris aliquā partē boni ⁊ equi.i. aliq̄d bona equitate subnixū.i.aliq̄d qđ vtile ⁊ honestum videat: vt ille herꝰ est vir bonꝰ.i.iustus.i. qua bonitate est vir ille vel ꝑ ea bonitate q̄ est seu que sua viri est ꝓbitas: nō cōmutabitis hodie tria verba inter vos.i.nō altercabimini diu simul vltro citroq̄: nā verba cōmutare est qđ altercari dicimꝰ. Nā altercādo vltro citroq̄ verba cōiectant ⁊ cōmutātur. De. qui iussit te getā loqui istec cū phormione. Chre. immo nō potuit melius.i. aptiꝰ peruenirí: in verbo impersonali: eo aduerbium ad locum.i.ad eum statum quo.i. ad quem nos volumus peruenire. Anti. occidi.i.perij. De. perge.i.perseuera proseque loqui. Ge. at primo.i.in principio homo phormio insaniebat.i.furebat cū ei ista dicerē. Demipho cedo.i.dic quid postulat vt non sit molestus ⁊ vt puella facessat. Geta. petis quid postulet: postulat nimiū.i. immoderatū pretium siue munus videlicet tantū postulat q̄tū libuit sibi. De. dic quid postulet. Geta. dicit forsitan se facturū si quis daret talētum magnū qđ constat ex octoginta libris: vt supra Demipho. Immo hercle si quis daret ei malum.i.incommodū aut suppliciū: aut tormentū: hoc dicit indignatus immoderationē petētis quo quasi dicat se malle illi dare magnū malū q̄ tm̄ pretiū vt.i. qualr qūo interrogando nihil pudet vel te vel illum hoc dicere sup. Ge. qđ.i.sed adeo.i.certe dixi ei id qđ sequitur vel adeo.i.certe hoc est supp. quod dixi ei queso.i. peto a te q̄d peteres sup. si ipse herus locaret.i. daret nuptui filiā suam vnicā.i.solam respōdit sup. q̄ parui retulit.i.parū profuit vel parū interfuit seu parua fuit commoditas nō suscepisse.i.nō genuisse aliā filiā siue nō habuisse aliā filiam preter vnicā cum inueniat sit alia propinqua que petit dotem qualis fuit phaniumque per leges petit a cognato dotem quam alicui possit locari: ergo sic astrue. Inuēta est.i.accessit emersit in lucē vna cognata q̄ petat dotē vt redeā.i.vt reveniam: vt Cicero

ad Crisippi laqueos reuertamur id est veniamus: accedamus: vt accedam ergo ad pauca id est ad sermonē breuiuscu
lum: ac vt omittam ineptias id est fatuitates inconsiderata dicta illius. deniq̄ idest post multa hec fuit postrema ora-
tio eiꝰ.i.vltimus mecum sermo inquit.i.dixit sic: ego phormio iam a principio volui ducere filiam amici vxorem.i.ca-
pere eam in vxorem: vt fuerat equum.i.honestum ⁊ equitati congruum. Nam incommodum eius veniebat mihi in
mentem videlicet pauperem puellam dari.i.traduci transferri ad diuitem maritam in seruitutem.i. in omnem subie-
ctionem quoniam propter paupertatem vxor redditur magis obnoxia ⁊ velut serua coniugi suo diuiti sic diues vxor
cōtra. Sed vt nunc aperte fabuler.i. verniliter loquar tibi erat mihi opus illa vxore que afferret aliquantum.i. dotem
alicuius quātitatis: qui.i.vt vel qui sit ablatiuus.i. quo aliquāto vel qui.i. vnde dissoluerē.i. diuersis soluerem ea que
debeo: etiam si nunc demipho vult dare tantum quantum accipio presenti pecunia ab hac filia que est mihi sponsa.i.
promissa nullam familiam malum dari mihi vxorem quā istāc filiam amici. Antipho. antipho hec solus loquitur. ego
sum incertus vtrum dicam hunc getam facere id quod facit stultitia.i.per stultitiam an malitia.i.per malitiam ⁊ vtrū
dicā eum facere id scientem: id est de industria an. id est imprudentē id est per imprudentiā ⁊ incōsiderationem. De-
mipho, apud se cogitans quia geta dixerat Phormionem dixisse sibi fuisse opus vxore que afferret vnde dissolueret

que deberet nunc per pverbiũ loquitur demipho:quid si animã debet.i.quid dicas supple vel censeas.Uel est modus interrogandi si phormio debet nõ solũ pecunias sed etiã vitã:animã enim pro vita intellige. Geta. geta vidēs per illud prouerbium senē velle scire quidnã deberet:neqꝫ ita in obscuro velle promittere se dissoluturum debita ostēdit q̄ sint debita.phormio inquit ager est oppositus pignori.i.oppigneratus hoc est datus in pignus:ob.i. ꝓpter decē minas.i.libras.Demipho.Age age hortãtis est.iã.i.nunc ipse phormio ducat phaniũ: ego dabo illas minas decē ꝛ agrũ repignerabo.Geta.itē.i.similiter edicule.i.domũcule eius sunt date supple vel posite pignori ob alias decē minas.Demipho.hui. interiectio ridētis vel indignãtis:nimis est.i.soluere viginti minas . Chremes ne clama.i. noli clamare petito a me hasce decē minas.Ge.ancillula.i.parua ancilla est emũda vxori:tũ.i. deinde opus est suppellectile pluscula.i.paulo maiore ꝛ ampliore ꝛ numerosiore.i.opus est paulo pluribus vtēsilibus opꝰ est inqꝫ sumptu ad nuptias faciēdas inq̄t Phor. sane in hac particula concedētis est.q.d. sit ita vt vis pone.i.supputa decē minas his rebus.i.pro his rebus predictis.s.pro suppellectile pluscula. De.proinde.i. pro hac re potitꝰ scribito.i.scribat mihi ipse Phormio ducētas vel sexcētas dicas.i. causas vel libellos ꝛ controuersias.De.dicas satis iã dictũ est nihil do.i.nihil volo illi dare . Ne i.vtrũ ille est sup.ita impuratus.i. impurus improbus:immundus:inhonestus factus : vt etiã irrideat.i.illudat seniores.Chre. queso.i.obsecro tu modo.i. tantũmodo quiesce.i. noli te turbare. ego dabo illas decem minas: et ita erunt viginti quas sum daturus:facvt filius tuus ducat illã.s. filiã meã:quã nos volumus eũ ducere. An. Hei mihi.i.dolore afficior o geta occidisti me tuis fallacijs.i.astutijs ꝛ fraudibꝰ.Chre. ipa puella eijcit̃ mea cã.i.amore mei emittit̃ a domo fratris:vt filius eius ducat filiã meã equũ est. i. iustũ est me amittere hoc.i.has viginti minas.Ge. Phormio inquit hec verba o geta fac me certiorē si parentes antiphonis dant illam puellam mihi cũ dote vt amittam.i.a me reijciam ac repellaꝫ hãc que iam mihi sponsa est ne sim incertus nã illi parentes huius constituerunt.i.destinauerũt dare mihi dotem.Chre.iam.i.nunc vel statim accipiet ꝓmissam dotem renunciet.i.significet illis parentibus alteris repudium.i.accusationē eius puelle ducãt puellam in vxorem.De.que res.i.q̄ dos male vortat illi.i.que in suam conuertatur perniciem.Chremes.adeo.i.certe attuli nunc oportune.i.qđ dr bene ad pũctũ argentũ mecũ.s.fructũ: i.redditum quē predia.i.possessiones vxoris mee reddunt:vnde redditus lēni.i.in lenno insula sumã.i.impēdã inde sumptꝰ.summã id argētum:dixero.i.dicam vxori mee cũ queret suas pecunias opus esse tibi illis.i.te egere illis ꝛ ita me tradidisse tibi eas mutuas. ¶Ascensius.

¶Illud immo non potuit ꝛc.Quidã gete dãt:sed verius Chremeti q̄ filiam suã clam susceptam voluit filio fratris sui nuptum dare.

GEta ꝛc.Hic antipho totꝰ ꝑturbatꝰ Getã alloq̄t̃ sup eo qđ fecerat ac tandē lenitur ipse antipho a seruo get.Antip. o geta vocatiuꝰ est.Get.hē interiectio aĩaduertētis.an q̄d egisti .Ge.emunxi i.euacuaui purgaui senes demiphonē ꝛ fratrē argēto.Interdũ emũctꝰ hõ dr elegãs ꝛ facetꝰ.anti. ne.i.vtrũ id qđ fecisti est satis rectũ sup.vel recte factũ.Ge.hercle nescio an sit satis rectũ ego iussꝰ sumꝰfacere tm̃:i.dũtaxat hoc.s.extorq̄re pecunias Anti.eho admonētis interiectio ꝛ excãdescētis: o ꝟbero.i.digne verberibꝰ multis:ꝛ declinat̃ ꝟbero ꝟberonis.rñdes mihi aliud ac.i.q̄ꝫ rogo.i.peto Ge. ergo q̄d narras.An.petis sup.q̄d ego narrē? quidē.i.certe res.i.negotiũ redit mihi planissime .i.redibit mihi manifestissime ad resti.i.ad suspēdiũ.i.ad chordã q̄ mihi pareꝫ suspēdiũ.Nã restis chorda est.q.d. res tota eo redacta est vt de suspēdio possim cogitare ꝛ quidem tua opera.i.tua industria ꝛ tuo facto.vt.i.vtinam dij et dee oēs tam superi.i.celestes q̄ꝫ inferi.i.infernales ꝑdãt.i.destruant te exemplis malis.i.in exēpla alioꝝ q̄ sint tibi mala ꝛ noxia.Hē interiectio dolētis vel indignantis mãdes.i.cõmittas:ꝑ ironiã huic ge.si q̄d habes sup.qđ velis cura-

vt illã ducat nos quam volumus.Antipho hei mihi geta:occidisti me tuis fallacijs. Chremes mea causa eijcitur:me hoc est equum amittere.Geta.quantũ potes me certiorē(inquit)face:si illam dant:hãc vt omittam ne incertus siem. Nam illi mihi dotem iã constituerunt dare.Chremes iam accipiet illis repudium renunciet hanc ducat.Demipho.Que quidē illi res vortat male.Chre.Oportune adeo nunc mecum argentũ attuli.fructũ quē lēni vxoris reddunt predia id sumaꝫ vxori tibi opus esse dixero.

Antipho adulescens. Geta seruus.

☞Hic antipho plane perturbatus in Getã stomachat̃: debacchaturqꝫ:vtpote q̄ sibi:vt putat:ex re ferme tranquilla: turbulentissimã reddiderit.Tandē tamen miris persuasionibꝰ ipsum Geta demulcet ꝛ placabiliorē efficit.

¶Additio.Maleoli ad intelligētiam illiꝰ Gete dicti in calce huius scene positi.Quot res ꝛ post ꝛc. Attende imprimis Getã per totam comediã a poeta introduci callidissimũ ꝛ versipellē q̄ palliũ ad oēm ventũ flectere nouit.Is nũc Antiphoni persuadet:ob huiuscemodi portēta inauspicandis nuptijs incidentia:eas nuptias facile posse, si non euitare : saltē dum argentum a senibus emungatur ꝓtelare: Ater alienus canis:hoc funestas fore nuptias portēdebat anguis per impluuium in toxicationem gallina de tegulis canens vxore marito superstitem fore.Hariolus est qui diuina quadam mente vaticinatur:dictus quasi fariobus a fando . Haruga .i.hostia nopersminatur ante brumam:hic deridet poeta dierum obseruatores ꝛ superstitiosos.

GEta.Ge.hem.Anti.quid egisti. Ge.emunxi argento senes.Antipho.Satin est id.Geta. nescio hercle tantum iussus sum.Antipho. eho verbero aliud mihi respondes.ac rogo. Ge.quid ergo narras.Antip.quid ego narrem opera tua ad restim mihi quidem res redit planissime vt te quidem omnes dij deeqꝫ superi:inferi malis exemplis perdant.Hem si quid velis huic mandes:qđ quidem recte curatum velis qui te ad scopulum e tranquilo inferat.Quid minus vtile fuit q̄ꝫ hoc vlcus tangere:aut nominare vxorem. Iniecta est spes patri posse illaꝫ extrudi.Cedo nũc porro.Phormio dotē si accipiet vxor ducenda est domum quid fiet.Ge.non em̃ ducet.An. noui.Ceterum cũ argentum repetent nostra causa scꝫ in neruum potius ibi.Get.nihil est antipho:quin male narrãdo possit deprauarier tu id quod boni est excerpis:dicis qđ mali est:audi nunc contra iam si argen-

tum.i.qđ velis factũ esse recte.i.vt decet mãdes ergo huic qui auferat.i.abducat te ad scopulũ.i.ad editũ siue eminẽtẽ locũ vñ te des ꝑcipitẽ vel in scopulũ.i.in tẽpestatẽ ⁊ perturbationẽ ac periculũ.nam sepe in scopulis.i.rupibus marinis acutis naues periclitãtur e trãquillo.i.ex quieto loco ⁊ statu:q̇d fuit minus vtile.i.inutilius q̃ tãgere.i. attingere attrectare:hoc vlcus.i.hũc locũ nostre materie periculosum ⁊ ledentẽ si tãgatur sicut vlcus.est aũt dictũ prouerbiale.aut quid fuit inutilius q̃ nominare vxorẽ.i.facere mentionẽ de illa.spes.i.expectatio est iniecta.i. indita patri illã vxorẽ posse extrudi.i.expelli a viro suo.cedo.i. dic porro.i.deinde si nũc Phormio accipiet dotẽ. vxor est ducenda domũ.i. in domũ iure matrimonij q̇d fiet tũc Get.eñ.i.certe phormio nõ ducet eã.Ant. noui.i.scio ceterũ.i.sed cũ senes repetẽt argẽtũ.s.i. certe potius ipse Phormio ibit in neruũ.i. nimis conãdo decipietur nostra causa amore illi⁹ sagittarij qui magno conatu tendens arcũ sepe neruũ frãgit:et ita suo impulsu frustratur ac decipitꝰ vel ibi in neruũ põt capi pro conijcietur in vincula ⁊ in carcerẽ potius detrudetꝰ nostra causa Ge. o antipho nihil est:quin.i.qđ nõ possit deprauari male narrãdo illud.i.peruertẽdo veritatẽ tu excerpis id est extrahis euellis extorques elicis id boni qđ est in hac re ⁊ dicis id mali qđ in ea re est nũc iam audi cõtra.i.vicissim id qđ sum dicturus si Phormio acceperit argentũ vxor est ducẽda vt ait: cõcedo tibi fateor hoc ⁊ ibi assentior.q̇dẽ.i. certe spacium tandẽ vocãdi ad nuptias et sacrificãdi pro nuptijs vt res prospere cedũt dabitur paululum nuptijs apparãdis.i.ad apparãdas nuptias.Interea dũ hec agẽtur amici Phedrie dabũt argẽtũ qđ.s.se daturos polliciti sunt.i.promiserunt. Ille Phormio reddet id argentum istis senibus.Ant. quobrẽ.i. quare reddet aut q̇d dicet illis q̃re.i.nõ ducat. ge.rogas.i. inq̇ris tu dices sup. hoc sequitꝰ qđ res.q.d.multe euenerũt mihi post illa mõstra: id est post illa prima auspicia pro nuptijs captata in quibus captãdis apparuerãt mõstra hec sunt illa que euenerũt. alien⁹ canis.i.nõ noster ater.i. niger introiuit in edes nostras.i.in domũ nostrã: anguis.i.serpẽs decidit.i.deorsum cecidit per impluuium.i.per locũ non coopertũ in medio tecti. Est eñ impluuiũ ait Uarro id qđ relictũ erat in medio tecti: vt lucẽ caperet deorsum quo impluebat dictũ vtiq̃ a pluuia. Anguis itaq̃ decidit de tegulis per impluuiũ:gallina cecinit ariolus.i.diuinator.interdixit.i.prohibuit ne ducerẽ vxorem: ariolus est quo diuina mente vaticinatur dictus quasi fariolus a fatis et a fando: aut ab halando. nam habitu solẽt excludere velut mortalẽ animã vt diuinã recipiãt vnde ⁊ vocẽ eiusmodi dabant que est hoc qđ hoc solũ exhalãdi animum prestat. aruspex.i.ispectator hostiarũ ⁊ diuinator in extis earũ.nam aurusper dicitur ab haruga.i.hostia cuius inspiciebantꝰ exta que heruga dicitur ab hara in qua cõcluditur ⁊ seruantur hostia. hara eñ est stabulũ in quo pecora includũtur : haruspex ergo vetuit incipere aliquid nõ negotij ante brumã.i. anteq̃ dies decrescere incipiãt.bruma dicitur illa pars hyemis in qua dies sunt breuiores a bromin.i.a breuitate dierũ que causa: id est que excusatio vel que occasio non ducẽdi vxorẽ est iustissima.i.digna que admittatur.Hec que dixi fiant.Ant.i.vtinã fiant modo.Geta.fiant sine dubio vide me.i.aspice vultus mei fiduciam pater tuus exit abi.i.discede dic Phedrie argentũ esse inuentum.vt bono animo sit.

tum acceperit ducẽda est vxor:vt ais concedo tibi spacium quidẽ tandem apparãdis nuptijs vocandi sacrificandi:dabitur paululũ. Interea amici qđ sunt polliciti argẽtũ dabunt id istis reddet. Anti. Quobrẽ:aut q̇d dicet. Get. rogas quot res post illa mõstra euenerunt mihi. Introijt in edes ater alienus canis. anguis ꝑ impluuium cecidit:de tegulis gallina cecinit: interdixit hariol⁹: aruspes vetuit ante brumã aliquid noui negotij incipere: ꝙ cã iustissima est hoc fient. An. vt mõ fiãt. Ge. fient: ne vide pr̃ exit. abi dic esse argẽtũ Phedrie.

Demipho. Chremes. Geta.

In hac scena Demipho Chremetẽ cõsulit: quanam via tutiore pecunias Phormioni tradat: ne vt callid⁹ est postea acceptũ neget.

Quietus esto inq̃: ego curabo: ne quid verborum diunt hoc temere nũq̃ amittã ego a me q̄n mihi testes adhibeã cui dem ⁊ quobrẽ dem cõmemorabor. Ge. vt caut⁹ est. vbi op⁹ nihil est. Chr. atq̃ ita opus facto est at matura dũ libido eadẽ hec manet. Nam si altera illa magis instabit forsitã nos reijciat. Ge. Rem ipsaz putasti. De. duc me ad eum ergo. Ge. nõ moror. Chr. Ubi hoc egeris: trãsito ad vxorẽ meam vt conueniat hanc priusq̃ abit. Dicat eam nos dare Phormioni nuptum ne succẽseat: ⁊ magis esse illum idoneũ qui ipsi sit familiarior. Nos vero nostro officio nihil egressos: q̃tũ is voluerit datum esse dotis. De. quid tua (malũ id) refert. Chre. magni Demipho. De. non sat tuũ officium fecisse: si non id fama approbat. Chre. volo ei⁹ quoq̃ voluntate hec fieri: ne se eiectam putet. De. Idẽ ego istuc facere possum. Chre. mulier mulieri magis congruit. De. rogabo. Chr. Ubi ego nunc illas reperire possim cogito.

Ascensius.

Illud tantũ iussus sum facetius est dictum q̃ declaretur. Nam cum Antipho dixisset : satin est id videlicet emunxisse argẽto senẽ. Geta festine rñdet que si ille interrogasset an id argentũ satis sit ego iussus sum tantum.s.extorquere q̃tum extorsi videlz triginta minas. Illic antẽ ꝙ res post illa ⁊c. quidã legunt que res: alij quod res: sed vtrisq̃ alia est sentẽtia q̃ cõmentario superiori. Nam dicendo quod res : ordo est rogitas quid dicas: id quod res sup. erit videlicet monstra euenerunt mihi post illa.i.post illud tempus sponsaliorũ. Dicendo aũt qđ res. ordo est ꝙ res sup. dicere poterit videlicet monstra ⁊c. Est enim post illa aduerbiũ sicut in eunucho.

Quietus ⁊c. Hic demipho cõsulit qua via certiore Phormioni tradat suas pecunias. de. inq̃.i. dico tibi Chremeti: esto.i. sis quietus.i. securus sine sollicitudine ego curabo.i. efficiã ne quid verborũ.i. ne aliquas deceptiones Phormio ⁊ sui fautores diunt.i. dent. Dare eñ verba. decipere est. ego nunq̃ amitã a me.i. non patiar exire e manibus meis hoc argẽtum temere.i. incõsulte. nam amitto hic ponitur quasi pro a me emitto. nunq̃ ergo amittã quin.i. ꝙ non adhibeã.i. aduocem mihi testes cui dem.i. tradam hoc argentũ ⁊ cõmemorabo.i. faciã mentionẽ q̃obrem.i. qua ratione ⁊ occasione dem illud argentũ. Get. vt.i. q̃tum Demipho est cautus vbi nihil.i. nõ est opus sup. esse cautũ. nam potius deberet esse cautus. in nõ dando ⁊ in agnoscendo fallaciam. Chre. atq̃ opus est facto.i. facere ita vt dicis at matura.i. festina cum maturitate dum.i. q̃diu hec libido.i. hec volũtas hominis

incerti ⁊ leuis manet eadē.i.in eodē tenore.nam si illa altera ꝙ dicit sibi spōsum magis instabit.i.vrgebit instātius forsitā reijciat.i.repellat nos.i.nostrū negotiū ⁊ nostrā cōditionē seu pactionē. Get.pntasti.i.disputasti dicit De.i.cōsiderasti rem ipsam.i.id qꝺ est.De.ergo.geta.duc me ad eū Phormionē.ge.non moror.i.nō sum in mora vel in me mora non est.Chre. vbi.i.postꝙ egeris hoc.i.dederis Phormioni argentū p̄sentibus testibus trāsito.i. transfer te ad vxorē meā vt cōueniat.i.alloquatur hāc vxorē Antiphonis priusꝙ abit.i.discedit hinc.i. ex hoc loco.Dicat vxor mea nos te ⁊ me dare eam nuptū.i. collocare in matrimoniū Phormioni.dicimus dare nuptū ⁊ dare venū vbi do ponitur cū primo supino: sed hoc non sepe fit. Et dicat ne succēseat.i. irascatur illū Phormionē esse magis idoneū q̄ sit familiarior ipsi puelle. dicat inqꝫ nos nihil.i.in nullo egressos esse nr̄o officio.i.discessisse a nr̄o officio vel p̄tergressos esse nostrum officiū dicat inqꝫ tm̄ dotis datū esse ꝙtū is Phormio voluerit. De.q̄d malū id refert tua.i.qꝺ dici solet barbare q̄d male gratie habes tu agēdū de hoc. nam id refert mea significat illud ad me spectare.malū autē illic interpositū est interiectio quod plerūqꝫ in nostro sermone pōt congruere: vt cum dicūt quid male gratie talibꝰ rebus te immiisces.dicendū esset quid rebus malū id genꝰ te interponere iuuat.Chre.o demipho id magni refert nostra.i.illud multū spectat ad nostrā honestatē. De.nō sat est.i.non sufficit fecisse officiū tuū si fama nō approbat.i.cōfirmat id qꝺ fecisti.Chre.volo quoqꝫ.i.etiā.hec.i.hāc separationē fieri volūtate ipsius puelle.ne.i.vt non predicet.i.aperte tractet se esse eiectum a nobis.De.ego possum facere istud idē qꝺ vis a tua vxore effici.Chre.mulier magis congruit mulieri ꝙ vir. De.rogabo vxorē tuā vt id faciat.Chre.ego cogito vbi ego nunc possim reperire illas.i.filiā ⁊ aliā vxorē que venit ex lenno.

Quid agam ⁊c. Hic continetur nutricis agnitio facta a Chremete: ⁊ cōtra agnitio Chremetis a nutrice.so. quid agā: quē hominē ego misera inueniā amicum mihi aut cui referā.i. recitabo hec consilia.i.hec secreta ⁊ archana seu proposita incepta contra herā meā aut vnde petā auxiliū mihi. nam vereor ne.i. ꝙ hera.i.dn̄a. puella vxor Antiphonis afficiatur iniuria indigne.i. turpiter indecenter inhoneste ob.i.ꝓpter meū suasum:hic suasus quarte inflexionis.i.propter meā suasionem ⁊ meū consiliū ita.i.adeo violēter audio patrē adulescentis scꝫ demi.tolerare facta.i.nuptias sic contractas.Chr.quenam.i.que hec est anus.i. vetula exanimata.i. ꝑturbata cōmota perterrita que modo.i.pauloante egressa est.i. exiuit a fratre.i. a domo fratris.Sophrona. pergit nō videns Chremetem qꝺ vt facerē.i. vt suaderem eas fieri nuptias egestas.i.necessitas : impulit.i. mouit me cū scirē hasce.i.tales nuptias esse infirmas.i.non stabiles neqꝫ firmas ⁊ impulit me vt cōsulerē.i. suaderem id.i.nuptias fieri ad hunc finē vt interea.i. ꝙdiu q̄reretur pater vita.i.honestas vite puelle foret.i. esset in tuto.i.sine periculo.Chre.certe edepol iurantis est nisi animus fallit me:aut nisi oculi mei parū prospiciūt.i.a longe vident.parū recte video nutricē mee gnate.i. mee filie.Sophro. neqꝫ ille.f.

Sophrona. Chremes.

In hac scena Sophrone nutricis ⁊ Chreme. qui Stilphonē se nominarat mutua continetur agnitio. Deinde ex eadē nutrice audit quēadmodū filia sua phaniū Antiphoni sit nupta:ex qua re ingenti gaudio afficit̄ caueteqꝫ ne id sua vxore quo quo pacto resciscat.

Quid agam? quē mihi amicum misera inueniam? aut cui cōsilia hec referam aut vnde mihi auxiliū petam? nam vereor hera ne ob meū suasum indigne iniuria afficiatur: ita patrem adulescentis facta hec tolerare audio violenter. Chremes.quenam est hec anus exanimata a fratre que egressa est modo. Sophrona. Quod vt facerē egestas me impulit: cum scirem infirmas nuptias hasce esse vt id cōsulerem:interea vita vt in toto foret. Chremes.certe edepol nisi me animus fallit : aut parū prospiciūt oculi mee nutricem gnate video. Sophro.neqꝫ ille inuestigatur. Chremes. quid agam. Sophro. qui est eiꝰ pater. Chremes. adeō an maneo? dum eam que loquitur magis cognoscam. Sophro.qꝺ si cum nunc reperire possim nihil est quod vereor. Chremes.ea ipsa est colloquar. Sophro.quis hic loq̄tur. Chremes. Sophro. Sophro.⁊ meum nomen nominat. Chremes.respice ad me. Sophro. dij obsecro vos est ne hic Stilpho. Chre.non. Sophro.negas. Chremes.cōcede hinc a foribus paululum istorsum sodes Sophrona ne me istoc posthac nomine appellasses. Sophro.quid non (obsecro) is es quem semꝑ te esse dictitasti. Chremes. est. Sophro.quid has metuis fores. Chremes.conclusam hic habeo vxorē seuam verum istoc de nomine eo perperā olim dixi ne vos forte imprudētes foris effutiretis : atqꝫ id porro aliqua vxor mea rescisceret. Sophro. Hem istoc pol nos te hic inuenire misere nunꝙ

qui est pater eius nō inuestigatur.i.inuestigādo non inuenitur.Chr.Quid agā? So. cōtinuat qꝺ inceperat:dixerat enī neqꝫ intelligatur:⁊ subdit qui est pater eius. Chre.adeon.i. vtrū adeo eam.i.eo ad eam an maneo dum.i. quousqꝫ magis.i.ampliꝰ cognoscā illā que loq̄tur.Soph.ꝙ.i.sed si nunc possim reperire eum patrē nihil est qꝺ verear.Chre.ea ipsa est nutrix filie:colloquar.i.cum ea loquar.So.quis loq̄tur hic? Chre.Sophrona.Sop.Et quis hic nominat nomē meū. Chre.respice.i.retro aspice ad me.Sophro.o dij obsecro vos ne.i.vtrū hic homo est Stilpho alio noie Chremes. Chre. nō est Stilpho.Soph.negas esse Stilphonē.Chre.O sophrona cōcede.i.cōfer te discede sodes.i.si audes hinc a foribus vbi tu es istorsum.i.versus istā partē:ne appellasses pro ne appellaueris tēpus pro tpe:posthac.i.post hoc tp̄s isto noie Stilphonis.So.q̄d.i.cur nō te appellēt obsecro Stilpho nō es ille quē dictitasti.i.frequēter dixisti esse.Chre.est.i. Stilpho est is quē esse dictitaui.Soph.quid.i.cur metuisti has fores a quibus iubes me discedere.Chre.habeo vxorē conclusam.i.clausam se continentē hic in illis edibus seuam.i.terribilē.Verū.i.sed dixi.i.mentionē feci olim.i. multo ante perperā.i.male ⁊ falso de hoc noie Stilphonis eo.i.ea re eam ob rem ne forte vos effutiretis.i. eloqueremini effunderetis euacuaretis narraretis imprudētes.i.per imprudentiā foris.i.in lucē extra pectus atqꝫ ego eo dixi ne porro.i.deinde postea vxor mea resciscerat id.i.sciret.i.fictionē meā.aliqua.i.in aliquo modo aliqua via:seu ratione vel aliqua.i.per aliquā ex vobis.Effutire significat effundere:⁊ est translatio a vase futili qꝺ patulo ore fundo acuto instabile nihil pre se cōtinet.Soph.hem interiectio dolentis vel indignātis.Istoc.i.ista re siue propter istā causam: q: timebas ne effutiremus foris. Pol iurātis est nos misere.i.infelices nunꝙ potuimus inuenire te hic. Chremes.Eho interiectio correpti

timore nouo dic mihi quid rei est tibi.i.quā rem.i.qđ negotiū habes siue cōmerciū cum hac familia.vnde.i.a qua fami-
lia tu exis.i.egrederis aut dic mihi vbi sunt ille.s.mater ⁊ filia. Sop.me miserā.i.o me infelicem vox est exclamantis.
Chre.Hem dolētis quid est ꝓpter qđ ita exclamas ne.i.vtrū viuunt.So.gnata.i. filia viuit mors cōsecuta est matrem
ipsam miserā ex egritudine.i.ex infirmitate ac morbo.Chre.malefactū est sup.i.infideliter accidit. So.sed ego sophro
na que essem anus.i.annosa:deserta.i.derelicta ⁊ destituta auxilio egens.i.egena ignota.i.alienigena incognita loca-

potuimus.Chremes.Eho dic mihi:quid tibi rei est cū familia hac vnde exis aut vbi ille sunt. Sophro.miseram me.Chremes. Hem quid est viuunt ne. Sophro. viuit gnata matrē ipsam ex egritudine miseram mors consecuta est.Chremes.malefactum.Sophro.Ego autem (que essem anus : deserta : egens: ignota) vt potui nuptum virginem locaui huic adulescēti : harum qui est dominus edium.Chremes.Antiphoni ne inquit.Sophro.Hem istūpsi. Chremes. quid duas ne is vxores habet.Sophro.an obsecro : vnam ille quidē hāc solā. Chremes.qd illa altera que dicitur cognata. Sophrona.hec ergo est. Chremes.quid ais. Sophro.composito factum est quo hanc amās habere posset sine dote. Chremes: dij vestram fidē quam sepe forte temere eueniunt que non audeas optare offendi aduenien qui cum volebā atqꝫ vt volebam collocatam filiā. Quod nos ambo opere maximo dabamus operam vt fieret: sine nr̄a cura maxima sua cura hec sola fecit. Sophro. Nunc quid opus facto est:vide pater adulescentis venit:eumqꝫ animo iniquo hoc oppido ferre aiūt. Chre. nihil pericli est.Sed per deos atqꝫ homines meam esse hanc caue rescifcat quisꝗ.Sophro. nemo ex me scibit. Chre.Sequere me.cetera intus audies.

ui nuptū.i.dedi nuptui virginē huic adulescenti qui est dn̄s harū edium.Chre.ne.i. vtrū locasti eā nuptū Antiphoni. So.hem interiectio dolentis istūpsi dedi nuptū eam.Chre.qd dicis sup.admirando hoc interrogat vel est modus interrogādi: ne.i.vtrum is Antipho hꝫ duas vxores.Soph.an interiectio dolentis vel tedio obtuse: obsecro.q.d. noli:q̄so ampli⁹ me interrogare sup hac.qdē.i.certe ille Antipho hꝫ hāc vnā solā.Chre. quid faciet vel q̄ est illa altera q̄ dicitur cognata.So.ergo hec filia tua est que dꝛ cognata.Chꝛ.qd ais admirabūdus.h.d.Sop. factū est.i.effectū est cōpositio.i.ex cōpositione siue ex pactione siue ex pacto quo modo.i.qua via Antipho amās posset habere hanc filiā tuā sine dote. Chre.o dij imploro sup. vestrā fidē. i.vestrā opē seu vestrū auxiliū q̄z.i. q̄tū sepe aliqua sup.forte.i.casu aliquo eueniunt: temere.i. incōsiderate q̄ non audeas.i.nō audeat aliqs optare.ego aduenīes.i.cū aduenissem offendi.i. inueni filiā collocatā.i. nuptui datā illi. qui cum.i. cū quo ego volebā eam collocari atqꝫ inueni eā collocatam vt.i.eo mō quo volebā.Quod vt fieret.i.vt filia illi nuptui darent nos ambo.i. ego ⁊ frater dabamus operā.i.laborabam⁹. maximo ope.i.maximo molimine siue maximo conatu. hec sola Sophrona alloquit̄ seipm admirabūdus: fecit id qđ dabamus operā: vt fieret sua cura maxima.i.sua diligētia:sine cura nostra maxime.Sophro. Nūc vide quid est opus facto.i. facere pater adulescentis.s.Antiphonis venit.s.Demipho ⁊ aiūt.i.fama est eū ferre hoc .i.istā collocationem aio,oppido.i. valde iniquo.i.male cōtēto : hoc aūt dicit.nam nō audiuit Chremetē exclamātē apud se ab illo loco dij vestrā fidē.Chre.Nihil pericli est.i. nullum est periculū in hac re. res in tuto est:sed ꝑ deos atqꝫ hoies obtestor te vel adiuro caue ne sup.quisꝗ.i. aliquis rescifcat.i. sciat hanc.s. filiam esse meam. Soph.nemo scibit.i.sciet antique ex me.Chre.Sequere me audies cetera id est reliqua que tibi nō dixi intus.i.in domo

¶ Ascensius.

Vbi guido noster legit nō obsecro is es quē semꝑ te esse dictitasti.Chre. Est ⁊c. malim cum alijs exemplis legere.hem. nam absurda aliter esset persone mutatio.Est autē metuentis quod sequens indicat verbum.Item vbi idem legit.Composito factum est quomodo hāc ⁊c. plura exempiaria habent quo.q.d.ideo vt ⁊c. Propterea ꝑ appellasses nonnulli legunt appellas sis.i.si vis.

Demipho senex. Geta seruus.

¶ In hac scena Demipho senex de seipso cōqueritur:qđ dum auaritie infamiā deuitare studuerit:in stultitie reprehensionē incidit: magnopere enim ipsum penitet Phormioni pecuniam dedisse.Hic Ge.quoqꝫ seni insultans:multa facete:⁊ verniliter dicto profert.

Nostrapte culpa facimus:vt malos expediat esse dum nimiū dici nos bonos studem⁹ et benignos ita fugias ne ꝓter cām qđ aiunt. Nōne id sat erat accipe ab illo iniuriā? etiā argentū est vltro obiectū vt sit:qui viuat dum aliquid aliud flagitij conficiat.Geta.Planissime. Demipho. his nūc ꝓmiū est:que recta praua faciūt.Geta. Verissime.Demipho.Vt stultissime quidē illam rem gesserī-

Nostrapte culpa ⁊c. Hic senex de seipso cōqueritur q̄ dum auari infamiā fugerat in stulti reprehensionem inciderit eūqꝫ penitet pecuniā dedisse. De. nos nimis benigni faciam⁹ nostrapte.i.nostra propria culpa.i. qđ dicūt per nostrum defectū vt expediat.i.sit vtile aliquibus sup.esse malos:qꝛ ex malitia cōsequunt̄ a nobis pecunias dum.i.qn̄ studemus.i.damus operā nimiū nos dici bonos ⁊ benignos.i.liberales ⁊ māsuetos. Ita fugias.i. sic fugiat aliqs:ne.i.q̄ nō fugias inꝗ ꝓter cām.i. ꝓter domiciliū tuū quo tibi nullū est tuti⁹ receptaculū qđ aiūt.i.qđ in ore ppl'o est cū sit iam tritū sermone,ꝓuerbiū.q.d. Ita effluas in dādo vt tū modū nō ꝓtergrediaris:vel ita largiaris: vt tū rationē habeas domus tue vel ita te ꝓfundas vt tū dona apud te retineas ⁊ in tua ptāte:neqꝫ vllū ꝓnic locū relinquas vel ita fugias.i. discedas a tenacitate tua vel parcitate seu parsimonia:vt tū nō erreas cām tuā.i.vt tū in teipso ⁊ in pectore tuo volutes attēti⁹ qd dādū sit ⁊ qd non. Nōne.q.d.ita id qđ sequit̄ sat erat.i.sufficiebat.s. accipe iniuriā ab eo.i.pati talē improbitatē vt decepit filiū.Etiā.i.cū hoc argētū est obiectū.i.oblatū vltro.i.sine rogatu ei⁹:vt sit.i.vt habeat Phormio q̄ in abltō.i.q̄ re vel q̄ argento siue vñ viuat:dū.i.q̄usqꝫ vel q̄diu ꝯficiat.i.cōminiscat̄:fabricet̄ moliat̄ aliqd aliud flagitij.i.aliqđ aliud malū. Ge. planissime.i. certissime siue aptissime verū est qđ dicis siue oino nā plane signat oino certe ⁊ apte.De.nūc ꝓmiū.i.merces est his hoib⁹ q̄ faciūt recta praua.i.q̄ recta reddūt obliq̄ ⁊ tortuosa,Ge.verissime dicis sup.De.vt.i.q̄tū stultissime.i.incōsideratissime

gessim⁹.i.fecim⁹ illi phormioni rē suā.i.suā cōmoditatē ⁊ qd dicūt factū suū ⁊ casum suū vt ita dicā.Ge.mō.i.tātūmō: vt.i.vtinā possit discedi:ambo sunt impersonalia.i. possit euadi hoc cōsilio.i.hac lege ⁊ cōditione vt ducat istā.i. eā capiat in vxorē De. Ne.i.vtrū etiā.i.dubiū vcȝ discessum trito ꝯsilio vt eā ducat. Get. Haud scio an mutet animū: vt hō est.i.sicut mores humanos hȝ:nā hois mutabilis est anim⁹ vel vt hō est.i.pro eis morib⁹ qb⁹ est nescio si mutaturus animū necne.De.Hē dolētis ⁊ dignātis:aūt.i.sed dubitas sup.an mutet animū. Ge.nescio an sit mutatur⁹ verū.i. sed dico hoc si forte ꝯtigeret eū mutare animū.De.faciā ita.i.vt sicut frater me⁹ cēsuit vt adducā vxorem ei⁹ fratris huc vt loquaṫ cū ista puella.O ge. abi prenūcia.i.ante nūcia hāc rē vēturā esse.i.dic puelle vxorē, Chre.vēturā esse ad eā.Ge.hic apud se geta loquiṫ argētū est inuētū phe.i.ꝑ phedria sileṫ.i.nulla fit mētio de iurgio.i.de lite facienda ꝓpter tale cōiugiū.Prouisum est.i.cautū est.ne.i. qd nō hec puella abeat.i.discedat hinc in ꝑsentia id est hoc tpe pn̄ti.Dicim⁹ pn̄tia sicut ⁊ in presentiarū ꝑ aduerbio pn̄tis tpis. porro.i. deinde nūc quid?mod⁹ interrogādi subiūgit quid fiet?hesitas.i. frequenter heres seu fixus es voluntaris in eodē luto.q.d.versaris in eodē periculo:posset forsitā capi hesitas ꝑ dubitas ⁊ ꝑplex⁹ es ⁊ district⁹ seu implicit⁹ ⁊ inuolut⁹ in eodē luto.O Ge.alloquiṫ seipm soluēs vorsurā.i.lues seu pandes penas ꝑ vorsura.i. ꝑ dissolutione eris alieni facta alio ere alieno. Nā vorsurā facere dr: ꝗ es alienū ere alieno soluiṫ ⁊ quasi creditorē mutet. Dicitur etiā vorsurā facere cū minore fenore acceptā quis pecuniā maiorē occupat. Malū meum qd fuerat presens.i.imminēs non dilatū in aliud tps nunc abījt.i.dilatū est in diē.i. in terminū aliqnē deputatū: vel in diē.i. vsqȝ ad aliquē diē mihi incertū. O ge.plage future crescūt.i.augenṫ malis accedētibus nisi ꝓspicis.i. ꝓuides: nūc ibo hinc domū vbi est phaniū et edocebo phanium vxorē antiphonis:nunquid.i. vt nō aliquo modo:vel in aliquo vereatur.i. timeat phormionem aut orationē.i.sermonē eius phormionis.

mus.Geta. Modo vt hoc consilio possit discedi vt istam ducat.Demipho.etiam ne id dubium est.Geta. haud scio hercle(vt homo est)an mutet animum.Demipho.Hem mutet autem?Geta.nescio verum si forte dico.Demipho.ita faciam vt frater censuit vxorem huc eius adducam cū ista vt loquatur.Ge.abi prenūcia hanc venturaȝ.Ge.argentū inuentū est phedrie de iurgio silet.Prouisum est ne i pn̄tia hec hic abeat ꝗd nunc porro:ꝗd fiet in eodē luto hesitas vorsuram solues.Geta pn̄s quod fuerat malū in diem abījt plage crescunt:nisi ꝓspicis.Nūc hinc domū ibo:ac phaniuȝ edocebo:ne quid vereaṫ phormionē aut ei⁹ orationē.

Quintus actus.

Demipho. Nausistrata mulier. Chremes.

In hac scena diui vxo.is nausistrate de marito suo chremete licentia conquerentis allocutio est vna cum futurarum turbarum dispositione.

Agedum(vt soles)nausi strata fac illa vt placetur nobis:vt sua voluntate id quod est faciundum faciat.Nausi.fac iam.De.pariter nunc opera tua me adiuuas:ac dudum re opitulata est.Nau.factum volo.at pol minus queo viri culpa:ꝙ me dignum est.De.Quid autem.Nausi. quia pol mei patris bene parta indiligenter tutatur. Nam ex his predījs talenta argenti bina statim capiebat hē viro vir ꝗd prestat. De.Bina qu eso.Nausi.ac reb⁹ viliorib⁹ multo tn̄ duo talēta.Demi.hui.Nausistra.Quid hec vidēntur.Demi.Scȝ.Nausist.virum me natam vellem ego ostenderē.Dem.certo scio.Nausi. quo pacto.De.parce sodes:vt possis cū illa:ne te adulescēs mulier defatiget.Nausi.faciā vt iubes meū virū abs te exire video.Chre.hem demipho iam illi datuȝ est argentū.De.curaui ilico.Chre.nollem datū sed video vxorem pene pluꝙ sat erat.Demi.cur nolles chreme.Chre.iam recte.Dem.quid tu:ecqu id locutus cū

Agedū ⁊c.Hec allocutio est diuitis vxoris de marito licētius cōquerētis cum dispositione futuraꝝ turbarum.De.o nau sistrata agedū aduerbiū hortātis vt soles.i. sicut cōsueuisti de me bene mereri fac vt illa puella placeṫ.i.mitigeṫ leniatur nobis:vt faciat id qd est faciēdū.i. discedat ⁊ nubat phormioni sua volūtate.i.nō inuite. Nau.faciā.i.placebo illā.De.nūc adiuuas me opera tua. i.tuo labore ac industria pariter.i.eque:ac.i. sicut opitulata es.i.auxiliata es dudū.i.paulo āte re.i. ipso effectu vel bonis tuis ⁊ tua re familiari mutuas mihi dādo pecunias vel aliqd tale faciēdo. Vel lege sic pariter.i. etiā nūc adiuuas me opera ac pro ⁊ dudū opitulata es mihi re ⁊c.Nau.volo factū.i.facere ac pol iurātis est min⁹ queo.i.min⁹ possum facere culpa.i. qd dicimus defectu viri.i. mariti mei ꝙ dignum est me.i.ꝙ me decet aut ꝙ mihi est honestū vel quā merui.De.aūt.i.ſȝ ꝗd.i. cur minus pares ꝙ parē ⁊ ꝙ. Nau. quia pol vir meus tutaṫ.i. defendit cōseruat indiligēter.i. pigre negligenter bn̄ parta.i. iuste acquisita bona patris mei:nā pater statim sine mora capiebat.i. recipiebat bina talenta argenti.i.singulis annis duo argēti talēta ex his predījs.i. possessionibus quas mihi reliquit. Hem dolentis ⁊ requirentis seu desiderantis patrē:quid.i. ꝙtū vel in quo vir vnus prestat alteri viro.i.ꝙtū alius aliū excellit: nā pr̄ longe ꝑstātior erat viro meo. De.qso.i.obsecro:capiebat pr̄ bina talēta.i.quotannis duo. Nau.ac.i.⁊ reb⁹ multo vilioribꝰ.i.ꝙuis res essent multo viliores ⁊ minoris locarenṫ ꝙ nūc tn̄ capiebat inꝙ pater duo talēta per singulos.s. annos.De.Hui admirantis hic est:nā pēsionis ꝙtitatē admiraṫ.Nau. Quid hec videnṫ tibi.i. ꝗd existimas hec duo talēta annua esse,q.d.nōne illa talēta videnṫ tibi esse magnū quiddā.De.s.i.certe talenta hec videnṫ sup.mihi magnū quiddā.Nau.vellē me esse natā virū.i. vellē fuisse sexus virilis ego ostēderē hec talēta quāti essent qr ea multiplicarē industria vel ostēderē hec talēta esse magnū aliquid:vel ostēderē bina talenta debere haberi ex patrimonio meo. De. certo scio.i.mihi est exploratū qd ostēderes.Nausi.quo pacto.i.quomō scis?vel quomō ostēdere tuo iudicio. De. Sodes.i.si audes parce verbis sup.i.cessa mecū loqui vt possis loq diuti⁹ cū illa puella ne.i.vt nō mulier illa adulescēs.i. iuuenis defatiget.i.defatigatā reddat sermone suo adeo vt illi rn̄dere par esse nō possis.Nausi.faciā vt iubes.i.vis sed video meū virū.i.cōiugē:exire abs te.i.ex tua domo.Chre.hem interiectio dolētis ⁊ timētis,o demipho argētū est iam

datum illi Phormioni. De. ilico. i. statim curaui vt daretur. Chre. nollem datū esse argentū. i. vellem q̄ non esset datū. hei dolētis video vxorē pene. i. fere plus q̃ sat erat. i. sufficiebat. Demi. o chreme cur nolles datū esse argentum. Chre. iam recte se habet res sup. De. quid tu dicis sup. ecquid. i. nūquid locutus es aliquid cum ista puella. q̃obrem. i. quare ducimus hanc vxorē tuam si iam es allocutus eam puellā. Chre. transegi. i. cōcordaui paccaui omnia. Demi. aduertens se Demipho admirabūdus ait quid tandē ait ipse frater meus quasi assistentes alloquatur. Chr. puella non pōt

ista est: q̃obrē hanc ducimus. Chre. transegi. De. quid
ait tandē. Chre. abduci nō potest. De. quid non potest.
Chre. qr vterqꝫ vtriqꝫ est cordi. De. Quid istuc nostra
Chre. magni preter hec cognatam comperi esse nobis.
De. quid deliras. Chre. sic erit nō timere dico. redi me
cum in memoriam. De. satin sanus es. Nausistrata. an
obsecro caue ne in cognatam pecces. De. nō est. Chre.
ne nega patris nomē aliud dictum est: hoc tu errasti.
De. nō norat patrem. Chre. norat? De. cur aliud dixit.
Chre. nunq̃ ne hodie concedes mihi neqꝫ intelliges.
De. si tu nihil narres. Chre. pergis. Nausi. miror quid
hoc est. Dem. equidem hercle nescio. Chre. vin scire: at
ita me seruet iuppiter vt propior illi q̃ ego sum ac tu
homo nemo est. Demi. dij vestrā fidē. Eamus ad ipsā
vna oēs nos aut scire hoc volo. Chre. ah. De. quid est.
Chre. ita ne paruā mihi fidē apud te. Dem. vis me hoc
credere vin satis q̃situ mihi istud esse: age fiat. Quid
illa filia amici nostri quid futurum est. Chr. recte. De.
hanc igitur mittimus. Chre. quidni. De. illa maneat.
Chre. sic. De. ire igitur tibi licet Nausistrata. Nausi.
si pol cōmodius esse in oēs arbitror: quam vt ceperas:
manere hanc nam perliberalis visa est: cum vidi mihi.
De. quid hoc negotij est. Chre. iam ne operuit ostium.
De. iam. Chre. o iuppiter dij nos respiciūt gnatā inue
ni nuptā filio tuo. De. hem quo pacto id potuit? Chr.
nō satis tut⁹ est ad narrandū hic locus. De. at tu intro
abi. Chre. heus ne filij quidē nostri rescifcāt hoc volo.

Antipho adulescens.

In hac scena Antipho congratulatur Phedrie de Pamphila a lenone redempta. Deinde conqueritur illis siste inuoluisse quibus facile exolui non possit: quando enim res aduerse nimium vrgent. Postremo ostendit se adhuc in aliquam spem gestire.

abduci. i. expelli a tua domo neqꝫ abstrahi a filio tuo. De. quid. i. cur vel quomodo ipsa non potest abduci. Chr. qr vterqꝫ est cordi vtriqꝫ. i. sibi mutuo placent vbi masculino vsus est: quia masculinum preponderat feminino. Oratores in tali dicēdi genere dicere solent vterqꝫ alteri est cordi. De. quid istuc nostra interest. i. quid ad nos ptinet si vterqꝫ alteri est cordi vbi dicūt barbari quid habemus agendū. Chre. magni illud interest nostra. i. illud multū ad nos spectat. Id eñ plusq̃ manifestū est dici solere magni vel parui mea refert vel interest preter hec. i. vltra hoc q̃ vterqꝫ alteri est cordi: cōperi. i. facile persperi cognoui per inuestigationē siue inueni eam esse nobis cognatā. i. gentilem et de cognatione nostra. Demi. Quid. i. cur deliras. id est desipis ineptis insanis deuias vel quid deliras. i. que deliramēta profers in medium. Chr. sic erit. i. inuenietur tandē cognata: nō dico hoc temere. i. inconsulte incōsiderate sine causa redi in memoriam mecū. i. recordare mecū preteritorum que cōtulim⁹ inter nos vel recolligere redi ad te siue repete memoria ea de quibus aliquādo verba fecimus mecū. i. queādmodū ego reuertor ad memoriam exercendā. De. Satin. i. satis ne es sanus. i. sane mentis seu mētis cōpos. Nausi. An: interiectio ostendēs fastidiosum esse qd̄ dicitur: obsecro caue. i. prouide ne pecces. i. erres in cognatā. i. in agnitionem cognate. Demi. nō est ipsa cognata. Chre. ne nega. i. noli negare: aliud nomen patris eius dictū est. q. d. pater eius voluit se vocari alio noīe. h. d. vt ostēderet illi se esse patrē eius queādmodū prius cōicauerat rem totā cum eo. tu errasti hoc. i. hac mutatione nominis. De. Ipsa non norat patrem: interrogatiue dicit. Chre. rñdet norat. i. nouerat patrē. De. Cur pater dixit aliud nomen. i. cur mutauit nomen ⁊ voluit se vocari alio noīe. Chre. ne. i. vtrū nunq̃ cōcedes. i. acquiesces: assentires hodie mihi neqꝫ intelliges quid mihi velim. De. si tu nihil narres. i. tu nihil explices qūo intelligā. Chr. Interrūpit sermonē inquiens pergis. i. prosequeris reluctādo mihi Nau. miror quid hoc est q̄ Demipho non pōt intelligere sitr nec ego ipsa. De. equidē hercle iurantis est nescio quid hoc sit. Chr. vis nescire quid sit: iuppiter ita me seruet iurādi modus est vt. i. sicut nemo. i. nullus homo est propior. i. ꝓpinquior sanguine ipso illi puelle q̃ ego sum ac tu es zeuma est a medio. De. dij imploro vestrā fidē. i. opem et auxiliū nos oēs: eamus vna. i. simul ad ipsam puellā: volo scire hoc. i. istā cognationē aut nescire penit⁹. Chre. ah: dolentis interiectio. De. quid est qd̄ ita doles. Chre. Ita ne. i. vtrū fidē. i. auctoritatē credulitatē ꝟitatē esse mihi ita paruā apud te. i. habes mihi tam parū fidei vt texorari nō possim vt hoc mihi credas. De. vis me credere hoc vis istud esse satis quesitū. i. inquisitū mihi. i. a me. Age hortātis est aduerbiū fiat. i. credatur a me. Quid modus interrogandi illa est sup. filia amici nostri hoc volutat secū. deinde subdit quid futurum est ex hac cognitione. Chr. recte futurum est sup. i. prospere omnia cedent. De. igitur mittimus. i. remittimus domum vel omittimus missam facimus hāc vxorē tuam quā ducebamus. Chr. Quidni. i. cur nō mittamus eam. De. illa vxor tua maneat. i. non veniat ad puellā interrogatiue pronuncia. Chre. sic. i. ita maneat. Demi. O nausistrata igitur: qr res sic se habēt licet tibi. i. potes ire. i. redire domū. Nau. pol arbitror cōmodius. i. vtilius esse in omnes. i. erga omnes vel pro omnibus hāc puellā manere neqꝫ abduci q̃ vt. i. sicut ceperas. i. inceperas curare vt eijceretur. Nam cum vidi eā ipsa visa est mihi perliberalis. i. valde honesta ⁊ bona ac benigna. De. quid istud negotij. i. istud totū negotium est. i. quid hoc totum quod dixisti sibi vult nondū enim intelligit Demipho. Chre. Ne. i. vtrū vxor mea iam operuit. i. clausit: cuius oppositū est aperuit. i. reclusit ostiū. i. ianuā. De. Jam operuit ne timeas audiri ab ea. Chr. o iuppiter dij respiciūt nos. i. sunt nobis propitij ⁊ fautores. inueni gnatam cum filio tuo. De. hem interiectio intelligentis q̄ diu quesiuerat quo pacto. i. qua via id potuit fieri. Chre. locus iste non est satis tutus ad narrandū quomodo potuit fieri. De. at. i. sed tu abi. i. discede intro. i. in domū meam. Chre. heus aduerbium vocantis ⁊ monentis attentionem volo ne quidē. i. vt ne etiam filij nostri rescifcant. i. sciant cognoscant hoc. i. quo pacto id potuerit fieri. Ascensius.

Ad principium scene: vbi offendes opera tua me adiuuas, in g. ij. a est adiuues,

Letus sum ⁊c. Hic Antipho apud se cõquerit ꝙ ea susceperit quibus e xolui non possit vbi res aduerse vigẽt: et simul ostendit se gestire in aliquã spem. Anti. vtut. i. vtcunq;. i. qualitercunq; res mee. i. mea negotia sese habent letus sum id obtigisse fratri meo Phedrie quẽ vt fratrẽ diligo ꝙ vult. s. argentũ ad Pamphilã redimendam ꝙ̃. i. ꝙ̃tũ scitum est. i. scire: seu sapienter factũ parare. i. contrahere in animo suo eiusmodi. i. tales cupiditates quas res cum sint aduerse. i. cum fortuna male optatis respõdeat possis. i. possit aliquis paulo. i. aliquãtulũ siue aliquatenus mederi. i. medela seu remediũ adhibere simr. i. postq̃ hic phedria reperit argẽtũ: expediuit. i. exoluit se cura. i. solicitudine. Ego antipho nullo remedio possuz euoluere. i. expedire explicare me ex istis turbis. i. pturbationibus q̃n. i. ꝙ non si hoc qð simulatũ est celet. i. occultetur patri sup. sin in metu ne pater moleste ferẽs abducat aliqua rõne amatã meam. sin. i. sed si hoc inq̃ qð simulatum est patefit. i. aperiatur reueleẽ detegatur: nõ possum inq̃ euoluere me q̃n sin in probro. i. in culpa apud patrẽ neq; nunc reciperẽ. i. retraherem referrẽ me domũ nisi spes huiusce Phanij habẽde. i. habẽdi hãc Phaniũ esset ostẽtata. i. pstita exhibita mihi sed vbinã scz possum inuenire getã: vt rogẽ. i. petã ab eo. qð tps. i. quã oportunitatẽ cõueniẽdi pris. i. alloquẽdi patrem meũ iubeat. i. velit me capere. i. eligere.

Letus sum (vtut mee res sese habent) fratri obtigisse quod vult. ꝙ̃ scitum est eiusmodi parare in animo cupiditates: quibus cum res aduorse sient: paulo mederi possis hic simul argentum reperit: cura sese expediuit. Ego nullo possum remedio me euoluere ex istis turbis: q̃n si hoc celetur patri in metu sin patefit in probro siem. Neq; me domũ nunc reciperẽ: nisi mihi esset spes ostentata huiusce habẽde. Sed vbinam getã inuenire possuz: vt rogem qð tẽpus cõueniundi patris me capere iubeat.

Phormio. Antipho.

☞ Hic iactabundus Phormio inducitur de fallacia senum in extorquendo argento gestiens qui tanq̃ parasitus se egregie potaturum pollicetur. Deinde ad mercatum dicit se iturum: ne ipsum senes sycophantam ⁊ liguritorem existiment.

Argentũ accepi. tradidi lenoni abduxi mulierem curaui propria ea Phedria vt potiretur. nam emissa est manu nũc vna res mihi etiã restat que est conficiunda ocium a senibus ad potandũ vt habeant. Nam aliquot hos sumã dies. Anti. Sed Phormio adest: quid ais? Phor. quid Anti. quidnã nũc facturus est Phedria quo pacto satietatẽ amoris ait se velle sumere. Phor. vicissim partes tuas acturꝰ est. Anti. quas. Phor. vt fugitet patrẽ. Te suã rogauit rursum vt ageres cãm vt p se diceres. Nã potaturꝰ est apud me ego me ire senibꝰ suniũ dicã ad mercatũ ancillulã emptum dudũ quã dixit. Ge. ne (cũ hic nõ videãt me) ꝯficere credãt argẽtũ suũ sz ostiũ cõcrepuit abs te. An. vide q̇s egreditur. Phor. Ge. est.

Argentũ ⁊c. Hic iactãtia inducit Phormionis: qui tãq̃ parasitꝰ se egregie bibiturũ pollicet. Phormio. accepi argẽtum a demiphone tradidi illud lenoni puelle vẽditori abduxi. i. mecũ abduxi a lenonia domo mulierẽ Pamphilam. s. que iam virgo nõ erat p̃cipue cum esset in tali loco curaui effeci vt Phedria potiretur ea puella ppria. i. sibi cũ nemine cõi. nam emissa est manu. i. manumissa. i. libertina facta est cũ prius esset empta tanq̃ serua vel exiuit ptãtem lenonis nunc vna res restat. i. est reliqua mihi q̄ res est cõficiẽda. i. pficienda ⁊ ad effectũ perducẽda. s. vt habeã. i. impetrẽ a senibus. s. Demiphone ⁊ fratre ociũ. i. spaciũ tpis ad potãdũ prius q̃ abducã mihi phaniũ p qua abducẽda dederũt pecunias. nam sumam. i. impẽdam ꝯsumã traducã hos aliquot dies. Anti. antipho qui priꝰ solus loq̃batur vidit Phormionẽ et inq̇t apud se. Sed Phormio est. s. adest. deinde accedens ad cũ inq̇t q̇d ais? Phor. petis q̇d dicã. admirãdo dicit hoc vel interrogãdo. Deinde occupat anti. Anti. Quidnã Phed. est facturꝰ? quo pacto. id est qua via ait se velle sumere satietatẽ. i. tediũ siue expletionẽ amoris. Phor. ipse acturꝰ est. i. representaturꝰ est partes tuas. i. tuũ officiũ vicissim id est vt ita dicã sua vice vel p vices ⁊ quasi alternatim. Anti. quas partes meas acturꝰ est. Phor. vt fugitet. i. freq̃nẽter fugiat patrẽ. i. patris cõspectũ rogauit te vt rursum tu ageres. i. defenderes sustineres cãm suã: ⁊ vt diceres. i. orationẽ haberes ⁊ sermonẽ appositũ pro se faceres. nam qui dicit apposite accõmodateq; loq̇tur. Nam ipse phedria est potaturus. i. debet potare apud me. Ego dicã senibꝰ Demiphoni ⁊ Chremeti me ire suniũ id est in eum locũ de quo prius dictũ est: ad mercatũ. i. negotiãdi gratia siue exercende mercature causa. Et declinaẽ hic mercatꝰ catus. tui. a mercor caris. qð est emo emis. dicã ergo senibus me ire ad mercatũ emptũ. i. ad emẽdã ancillulã. i. ancillã paruã quam Geta seruus dixit senibus mihi esse opus: dudũ. i. pauloante ne ipsi senes credant me cõficere. i. cõsumere impẽdere suũ argẽtũ cum nõ videant me hic: sed ostiũ cõcrepuit abs te. i. ostiũ tuũ patefactũ est vel apertũ est: ⁊ bene cõcrepuit. q. d. audiui ostiũ crepãs. i. stridens ⁊ resonans cũ apireẽ ⁊ patefieret. nã eiusmodi crepitꝰ est signũ apertionis ostij. Antipho. vide q̇s egrediaẽ e domo. Phormio. Geta est is q̇ egreditur.

Geta. Antipho. Phormio.

☞ In hac scena miro ornatu: vehemẽs triũ personarũ gaudiũ exprimitur poeta. Nam Geta mirãdũ in modũ Letabũdꝰ. Antipho presente Phormione annũciat Phaniũ inuẽtã esse patrui sui Chremetis filiã. Quod pfecto tum geta tũ antipho ipse: summe felicitatis loco ducẽdũ autumat. Cui Phormio mirifice cõgratulatur. Simulq; pulchrã senes eludendi occasionẽ: modũ ⁊ gestũ cõminiscit. ¶ Additio. Attende q̃ graphice hic Getam blandissimum adulatorem ⁊ versutissimum auscultatorem: exploratorem ⁊ secreta clandestine rimantem artifex poeta expressissime depingit.

O fortuna: o fors fortuna quãtis cõmoditatibus q̃ subito hero meo Antiphoni ope vestra hũc honorastis diẽ. An. quidnã hic sibi vult. Get. Nosq; ⁊ amicos eius exonerastis

O Fortuna ⁊c. Hic antiphoni a Geta nunciatur Phaniũ inuentã esse filiã Chremetis patrui sui qð magne felicitatis loco ducẽdũ putat. Ge. O fortuna. i. O dea mutabilitatis. O fors fortuna. i. bonus fortune euẽtus cuius diẽ festũ colunt qui arte aliqua viuunt cuius edes sacra trãstyberim erat. Fortuna aũt incerta est: tam ad bonũ euentum q̃ ad malum. q̃tis

cõmoditatibus.i.oportunitatibus:& ꝙ.i.ꝙtũ subito:hec legũtur admiratiue: honorastis.i.decorastis hũc diem Antiphoni nostro vestra ope.i.vestro auxilio & numine ac fauore. Anti.quidnã hic Geta sibi vult.i.qd vult dicere ita admirabũdus.ge.Geta enim nõ audiebat:sed pgebat in sua admiratione & vos fortuna & fors fortuna exonerastis.i.alleuiastis nos amicos eius Antiphonis metu quo afficiebamur eius causa.Deinde ad se rediens considerãsq; sibi esse potius querendũ Antiphonẽ cui hec narret:ꝙ ita in admiratione cessandũ & morãdum:ideo subdit.sed nũc cesso.i.nunc

metu.Sed mihi nũc ego cesso:qui nõ humerum hunc exonero pallio:atq; hominẽ ppero inuenire vt hec que contingerint sciat? An.non intelligis quid hic narret. Phor.num tu. An. Nihil. Phor. tantũdẽ ego. Ge. ad lenonẽ hinc ire pergam ibi nũc sunt. Ant. heus Geta. Ge. Hem tibi num mirum aut nouũ est reuocari cursum:cum institueris. Anti.geta. Get. pgin hercle nũq; tu odio me vinces. Anti.non manes? Ge.vapulabis? Anti.id qdẽ tibi iam fies nisi resistis verbero. Ge. Curialis vernula est qui me vocat familiariorem op; esse hunc:qui minitatur malũ. Sed is ne est quẽ quero:an non? ipse est. Phor.congredere acturũ. Ant. Quid est. Get. Quantũ omniũ est qui viuãt hominũ homo honoratissime. Nam sine controuersia dŷ solus diligere antipho. Anti. Ita velim. Sed qui istuc credam ita esse mihi dici velim. Get.satin est si te delibutum gaudio reddo. Antip. Enecas. Phor. Quin tu hinc pollicitationes aufer:& quod fers cedo. Ge.oh tu quoq; aderas Phormio. Phor.aderã:sed quid cessas. Geta.accipe. Hem vt modo argentũ tibi dedimus apud forũ recta domũ sumus profecti. Interea mittit herus me ad vxorem tuã.anti.ꝗobrem. Geta. omitto proloqui. Nam nihil ad hãc rem est antipho. vbi in gynneciũ ire occipio: puer ad me occurrit mida. Pone me apprehendi pallio resupinat. Respicio rogo: ꝗobrem retineat me. Ait esse vetitũ: intro ad herã accedere. Sophrona mõ fratrẽ huc: inqt:senis introduxit Chremẽ:eumq; nunc esse intꝰ cũ illis:hoc.vbi ego audiui:ad fores suspenso gradu placide ire perrexi accessi astiti animũ cõpressi aurẽ admoui ita aĩm cepi attẽdere hoc mõ sermonẽ captãs.antipho.euge geta. Geta. hic pulcherrimũ facinus audiui itaq; hercle pene exclamaui gaudio.phor. qd.Get.qd nã arbitrare? anti.nescio.get.atqui mirificissimũ patruꝰ tuus pater est inuẽtꝰ phanio vxori tue. anti.Hem qd eis? geta.cũ eius cõsueuit olim matre in

moror: tardo cũctor mihi.i.vel in dedecus meum & crimẽ vel mihi generaliter ponit̃ vt tu mihi semp dormis:sed ego nũc cesso.i.sum cessator & ociosus: et quidẽ increpãdus qui nõ onero hũc.i.meũ humerũ pallio.i. qui nõ replico palliũ meũ in numerum vt agilior sim ad viã faciẽdam atq; qui nõ ppero.i.festino inuenire hominẽ.s. Antiphonem vt sciat hec que cõtigerint. Antip.tu nõ intelligis qd hic geta narret.i.dicat secũ.Phor.num.i. nũquid tu intelligis? Antipho.nihil.i.nõ intelligo.vel nihil.i.ne minimũ quidẽ intelligo quid dicat. Phor.ego intelligo tantũdẽ quãtũ tu quid dicat.Geta.pergã ire.i.cõtendam ire: vel prosequar perseuerabo ire hinc ad lenonẽ:nunc ipsi sunt tibi apud lenonẽ.Anti.reuocat eum iam arripientem iter ad lenonẽ.Heus aduerbiũ vocãtis. geta vocatiuus est.Ge.geta post se nõ respexit: indignatus se reuocari festinũ.nam putabat aliũ quẽlibet ab Antiphone reuocare eum:ideo inqt.Hem interiectio indignãtis:num.i. nunquid.q.d.non est tibi mirũ.i.nõ est tibi magni momẽti:aut magne cure aut nouũ.i. inusitatũ cursum reuocari. retrahi cũ institueris.i.inceperis cursum, vel est scda psona pro tertia.Anti.geta.vocãtis est.geta.Hercle ipse qui vocat me pergit.i.pseuerat vocare me.hoc aũt dicit inter eundẽ non retro aspiciẽs nunq; vinces me.i.nũq; hodie psuadebis mihi : vt ad te eã tuo odio.i.tua molestia & tedio. Nam ostiũ interdum ponit̃ pro tedio & molestia.Inde odiosus.i.tediosus molestus et improbus seu importunus.q.d. nõ vinces me tua importunitate & instãtia.Anti. Nõ manes.i.nõ sistis gradũ.h.d. indignabũdus et minabũdus.Geta.vapulabis.i.posses adeo bñ instare vt vapulares.i.verberaberis seu verberibꝰ affecereris.Antipho.quidẽ.i.certe id qd minitaris iam.i.statim fiet tibi.i.vapulabis nisi tu verbero: id est dignus verberibus. hic verbero verberonis resistis.i.reprimis gradũ.Geta.hoc audiẽs cognouit esse aliquẽ qui imperiose loqretur:ideo subdit: op; hũc qui ita loqtur esse familiariorẽ.i.infimiorem in nostra familia ꝙ ego: nam minitatur malum.s.verbera.Sed ne.i.vtrũ est is quẽ qro.s. Antipho.an non est.Deinde viso eo dicit ipse est quẽ quero.Phormio. geta congredere a con & gradior: eris.i.concede huc acturũ.i.cito celeriter. Dicitur enĩ ab actu.i.a celeritate. Uñ actuarie naues dicũtur celeres.i. celeriter per mare trãseuntes. Anti. quid est. qd ita vehementer gaudes & admiraris. Ge.o homo honoratissime omniũ hoim qui viuãt ꝙtum est.i.ꝙtũ licet pro tua cõditione vel ꝙtũ est hoim.s.i.ꝙtũcũq; fuerit hominũ multitudo.nam o antipho solus diligere.i.diligeris amaris a dŷs sine controuersia.i.sine ambiguitate.Anti. velim ita diligi a dŷs:sed velim.i.volo dici mihi.i.qd dicatur mihi qui.i.quõ vel cur credã esse ita vt dicis. Ge.satin.i.nonne satis est tibi si reddo.i. efficio te delibutũ pfusum gaudio vbi ad animũ transtulit qd est corporis. nam delibutus d: vnctus. Anti. enecas.i.occidis mori me cogis q̃ ita animũ meũ suspẽsum teneas.Phor.qn.immo tu aufer hinc.i. hinc amoue pollicitationes.i. noli ita pollicitari bona Antiphoni:sed cedo.i.dic id qd fers.i.affers vel gestas in pectore.Ge.quoq;.i.etiã oh.Phor. tu aderas hic vbi oh est interiectio aiaduertẽtis priꝰ nõ visum nec pceptũ.Phor.Aderã hic:sed inter hec dicẽda cessas.i. in mora es tardas moraris detegerẽ Antiphoni.Ge.accipe.i.audi itellige.Hem iteriectio est tussiẽtis:vt narrationi sit aptior vt.i. postq; mõ.i.pauloante dedimꝰ tibi Phormioni.ego & demipho argẽtũ apud forũ pfecti sumꝰ ego & Demi.domũ recta.i. codẽ tenore nusq; diuertẽdo interea o De.herꝰ.i.dñs meꝰ mittit me ad vxorẽ tuã.s.phaniũ Anti.ꝗobrẽ.i. quare misit te ad eã.Ge.omitto.i.desisto ploqui.i.lõgo sermone vti.nam o anti.nihil est in ea missione ad hãc rẽ.i.ad hoc ppositũ vbi.i. cũ occipio.i.incipio ire ad gynneciũ.i.in locũ ediũ secretũ in q̃ fabulãtur inter se mulieres.Est enĩ gynneciũ.vt ait Torteliꝰ locꝰ in edibꝰ solis mulieribꝰ ad habitãdũ datꝰ.Deducit̃ enĩ a gynecũ.i.a mulieribꝰ puer.i.seruꝰ.i.mida noie forte

sic dictus ꝙ phrigiꝰ esset occurrit ad me pone aduerbiū.i.retro apprehendit.i.capit me pallio.i.per pallium:resupinat me inꝗ̃.i.reducit me in dorsum.nā supinꝰ vel resupinꝰ dr̃ q̄ in dorso iacet ꝙ q̄ faciūt fere negligētes ,sunt molles aut lascivi iō supinꝰ ꝓ molli ponit̄ ⁊ lascivo.Itē ꝓ pigro negligenti,⁊ ocioso.Itē ponit̄ interdū ꝓ elato siue supbo ꝓpterea ꝙ tales supbi solēt nō demittere caput tanꝗ̃ humiles ſ3 resupinare ⁊ extollere tāꝗ̃ tumidi. Persius.Italo quod hono re supinus fregerit heminas.Unde supinare ⁊ resupinare significant aliquem supinū seu resupinum reddere vt hic re supinat me.i.reducit me i integrū ⁊ ꝙ vulgo dr̃ re uersat me respicio.i.retro aspicio:rogo.i.interrogo ꝗ̃obrē.i. quare retineat me ait.i.rn̄det vetitū esse.i.ꝓhibitū accedere.i. adire ingredi intro ad herā.i.ad phaniū:inquit etiā ille servꝰ mō.i.panloāt e.Sophrona nutrix introduxit huc.i.in gynneciū chremē fratrē senis.s.demiphonis : et inq̄t eū fratrē esse nūc intꝰ intra gynneciū cū illis.s.sophro:⁊ phanio vbi.i. postꝗ̃ ego audivi hoc perrexi.i.ꝓsenerani ire placide.i.tranq̄lle sine strepitu ac tumultu gradu : inest recessu passu suspenso.i. molli ac tenero sustētato ⁊ leniter terre ipresso :ad fores accessi.i. applicui ad illas fores sine manis adueni:astiti ab asto as.i.iuxta fores steti: cōpressi.i.cohibui repssi ꝯpescui.aīm.i.spm̄ anhelitū statū ne audirer admovi.i.adhibui appropinq̄ui:apposui aurē ad illas fores vt audirē ita eo mō admotis auribꝰ.cepi.i. icepi attēdere.i. arrigere aduertere aīm ad itelligēdū qđ dicebat̄ captās.i.alliciēs ,attrahēs frequēter capiēs ꝑmonē hoc mō.i. ita faciē do vt dixi.Antipho.O ge.euge iteriectio letitie est: q̄ anti.Ge.iuitat ad letitiā vt reliq̄ persequat̄ letāter.Get.hic.i.tūc audivi facinꝰ.i.factū pulcherrimū.i.iucūdissimū itaq3.i.ideo hercle exclamavi pene.i. fere gaudio.i. pre nimia letitia. Anti.qđ facinꝰ audisti. Get. quodnā.i. qđ facinꝰ arbitrare.i.putas me audivisse illic. Ant. Nescio qđ facinꝰ audieris.Get.At q̄.i. ſ3 certe audivi facinꝰ mirificissimū ꝓ mirificētissimū.i.mirifice factū. vbi poeta recto suꝑlatiuo vsus est a positivo mirificꝰ ca.cū.Patruꝰ tuꝰ.s.Chre.inuentꝰ est pater phanio.i.illi puelle tue vxori.Anti. Hē admirātis ⁊ letātis interiectio q̄d ais: hoc dixit vir sibi persuadēs ita esse.Ge.patruꝰ tuus olim.i.lōgo añ tp̄e ꝯsuevit.i. habuit cōmerciū amoris cū m̄re eiꝰ phanij clācnlū.i. secreto in lēno.i.in illa insula.Phor.somniū est supple.i. illud est fantasma ⁊ vanū dictū tāꝗ̃ dormiēdo somniatū.vtin.i.vtine id est vtrū ita ꝯuenit cū m̄re eiꝰ vti.i. vt hec puella nō cognosceret p̄rem suū.Get.O Phormio credito aliq̄d cause esse ſ3 cēsen.i. cēses ne me potuisse itelligere oia extra ostiū q̄ ipsi.s.Chremes Sophrona ⁊ Phaniū egerint.i.dixerint : inter se intꝰ in gynnecio. Phormio atq3 hercle ego quoq3 audivi illā fabulā.i.illud fabulosum dictū.Get.immo etiā.i.sed etiā dabo.i. dicā etiā hoc quo.i. vt magis credas.Interea dū hec agūtur patruus egredit̄.i.exit inde.i. ex gynnecio foras hinc. i. in hūc locū in quo erā.haud.i. nō multo post.i. nō lōgo tēpore post idē patruus recipit.i.retrahit refert se denuo.i.rursus iterū intro.i.in gynneciū cum patre tuo Demipho. vterq3 pater patruus ait se dare tibi potestatē habēde eius.i.habēdi eam in vxorē. Deniq3.i.tandē ego missus sum vt requirerē.i.investigarē te atq3 vt abducerē te ad eos.Anti.hem interiectio indignātis qđ nō ducat̄ celeriter:ergo cum debeas me ducere quin increpative videt̄ hic capi pro quinimmo cape me celeriter cape me:vt ducar ad eos:q̄d cessas id est tardas moraris cur nō acceleras gradū. Get.fecero.i.faciā:ꝯiūctivū pro indicativo.Anti.O mi Phormio vale.i. remane cū sanitate.Phormio.O anti.vale.i.discede salute comite. Deinde cū recessissent cepit phormio secū hec dicere:ita dij amēt me:vt ex animo dico:iurādi modus est bn̄ factū est.i. bene successit ac prospere:gaudeo tātā fortunā.i. tantam felicitatem et successum prosperum esse datum his iuvenibus Antiphoni ⁊ Phedrie de improviso:aduerbiū id est ex insperato preter spē preter expectationē.Summa occasio.i. oportunitas eludendi.i.decipiendi senes est nunc mihi.i.ego habeo nunc summā facultatem eludendi senes ⁊ est inꝗ̃ mihi occasio adimere pro adimendi (sed varietatem amavit poeta).i.auferendi abstergendi Phedrie curam argentariam.i. anxietatem ⁊ sollicitudinē de argēto isto reddendo quo redemit puellam:ne.i.vt non sit supplex.i.supplicans cuiꝗ̃.i.alicui suorum equalium.i.suorum gregalium et,sodaliū vt illi mutuo darent illam summam que redderetur senibus cum nollet ducere vxorem Phormio. nā hoc idē argētū datū erit sine restitutione ita vt datum est his ingratis senibus vel ipsis invitis vel datum erit ab his ingratis senibus.i.immemoribus beneficiorū sibi factorū totaliter iungendo liberos suos matrimonio felici ego reperi.i.excogitavi qui.i.quomodo cogā hoc fieri re ipsa.i,ipso effectu vc3 vt argentum sit datū vti datū est sine vlla restitutione. Nūc gestus.i.modus me habēdi ⁊ vultus.i.indiciū voluntatis est mihi capiendus novus.i.alius ab assueto. Sed concedā.i.me cōferā hinc.i.ex hoc loco in hoc angiportū proximū.i.in hūc vicū angustū nec perviū inde.i.postea ostēdā.i.patefaciā me his senibus:vbi.i.postꝗ̃ ipsi erūt egressi foras.i.extra domū non eo.i. nō vado ad mercatū.i. ad negociandū eo sup.in eum locum.i.in quem locum assimularam pro assimulaueram.i.finxeram me ire.

lenno clanculu3.Phor.somnium vt in hoc ignoraret suu3 patrem.geta.aliquid credito phormio esse cause, S3 me censen potuisse oia intelligere extra ostiū intus que inter sese ipsi egerint.Phormio atq3 hercle ego quoq3 audivi illā fabulā.Geta immo ēt dabo quo magis id credas.Patruus interea inde huc egredit̄ foras aut multopost cū patre inde recipit se intro denuo.Ait vterq3 tibi potestatē se eius habende dare.Deniq3 ergo missus sum vt requirerē atq3 adducerē.Antipho.hem quin ergo rape me quid cessas.Geta.fecero.Antipho. O mi Phormio:vale.Phormio. Vale Antipho.Bn̄ (ita me e dij ament)factū gaudeo tantā fortunā de improviso eē his datā.Summa eludēdi occasio est mihi nunc senes ⁊ phedrie curā adimere argentariam:ne cuiꝗ̃ suorū equaliū supplex siet.nā idē hoc argentum ita vt datū est ingratis his datū erit hoc q̄ cogā re ipsa reperi.Nūc gestus mihi vultusq3 est capiendus novus. Sed hinc concedam in angiportum hoc proximu3 inde hisce ostēdam me vbi erant egressi foras.Quo me assimularam ire ad mercatum non eo.

Demipho. Phormio. Chremes.

In hac scena phormionis ⁊ senū habet̄ cōtētio. Nā his cognita phanio: pecunias a phormione repetūt:verū,his reddere iiciat̄ nisi hāc habere vxorē liceat:atq3 ita eo vsq3 rixādo ꝓcedunt: vt phormio totū chremetis factū de altera coniuge Lēni filiaq3 habita aperiat. Qđ Nausistrata vxori primarie detegere iterminat:quo medio.xxx. minas vel invitis senibꝰ: recipere conat̄ qđ Chremes facile ꝯcessit. at Demipho vsq3 remittitur . Immo phor. clamosum deprehēdere ambo ⁊ abducere moliunt̄. ¶Attende phormionis parasiti in his duabꝰ scenis sequētibꝰ:immo vsq3quaq3 audacē ⁊ exprōptā calliditatē Chremetis corā vxore:citra viri decorū formidinem Demiphonis per totā fabulā:nimia rerū attētione sollicitudinem.

Phormionis.

Dijs merito ⁊c. Hic continetur contentio phormionis ⁊ senum ⁊ totius simulationis detectio. Indignatus
enim phormio narrare parat oīa Nausistrate vxori Chremetis. qm̄ vcz modo chremes sustulerit clam filiaz
ex muliere quadam lenniā. Demi. merito. i. iure habeo magnas gratias. i. multū sum deuictus: ⁊ obnoxius
dijs atq̃ eis ago magnas gratias: habere gratias est in aīo: agere vero gratias est verbis: qđ scz barbare dr
regratiari qn̄. i. q2 o frater hec oīa euenerunt nobis prospere. i. feliciter nunc Phormio est conueniundus. i.

Dijs merito magnas gratias habeo atq̃ ago
qn̄ euenere hec nobis frater ꝓspere. Quātuz
potest nunc conueniundus. Phormio. est
pri⁹ q̄ꝫ dilapidet nostras triginta minas vt
auferam⁹. Phormio. Demiphonē (si domi est) visaz vt
quod Demi. vt nos ad te ibam⁹ Phormio. Phor. de
eadez hac fortasse causa. Demi. ita hercle. Phor. credi-
di quid ad me ibatis: ridiculū an veremini: ne nō id fa
cerē quod recepissem semel. Heus heus quāta hec mea
paupertas est tn̄ adhuc curaui vnū hoc quidē: vt mihi
esset fides. Chre. est ne (ita vt dixi) liberalis. Demi. op-
pido. Phor. itaq̃ ad vos venio nunciatuz Demipho.
paratū me esse: vbi vultis vxorē dare? Nā omnes post
habui mihi res (ita vt par fuit) postq̄ꝫ tātopere id vos
velle animū aduorterē. Demiph. at hic delaborat⁹ est
me ne illā tibi darē. Nā quis erit rumor populi (inq̇t)
si id feceris: olim cū honeste potuit tamē nō est data.
Nūc viduā extrudi. turpe est ferme eadem omnia: que
tute dudū corā me incusaueras. Phormio. statim su-
perbe illuditis me. Demi. Quid. Phormio. rogas q2
ne alterā quidē illā potero ducere. Nā quo redibo ore
ad eā quā cōtempserim. Chre. Tu aūt antiphonē video
ab sese amittere inuitū eā inique. Demi. Tū autē video
filium inuitū sane mulierem abs se amittere. Sz trāsi
sodes ad forū atq̃ illud mihi argētū rursuz iube rescri
bi phor. Phor. qđ ne ego ꝑscripsi porro illis quib⁹ de
bui. Demi. Quid igitur fiet. Phormio. si vis mihi vxo
rem dare quam despondisti ducam: sin est vt velis illā
manere apud te: dos hic oīs maneat. Demipho. Nā
non est equum me propter vos decipi: cū ego vestri ho

alloquendus quātū pōt fieri sup. seu quoad ei⁹
fieri pōt: vel melius quātum celeriter pōt conue
niri vt auferamus ab eo nostras triginta minas
i. nostras triginta libras priusq̄ꝫ dilapidet. i. dis-
perdat: dissipet eas. Phor. visam. i. ibo ad viden-
dum demiphonem si est domi vt expleā sup. qđ
promisi vel aliquid tale. Nam aposiopesis est de
mipho. o Phormio nos ibamus ad te. Phor. for
tasse veniebatis ad me de eadē causa. i. ꝓpter eā
dem cām ꝓpter quam ire contēdebā. Demi. her-
cle ita. i. ibam⁹ de eadē causa. Phor. credidi. i. nō
dubitaui q̄ de eadem causa ad me veniretis tan-
q̄ꝫ mee fidei diffidentes ridiculum. i. res est ridi-
cula ⁊ ridenda q̄. s. ad me veniretis de eadē cau-
sa. An. i. vtrū veremini ne nō. i. qđ non facerez id
qđ recepissem. i. ꝓmisissem semel. i. irreuocabilr.
Heus he⁹ particula vocātis est ⁊ monētis atten
tionē vel exclamantis quātacūq̄ꝫ. i. q̄ꝫtūcūq̄ꝫ ma-
gna hec mea pauptas est tn̄ adhuc. i. hucusq̄ꝫ vel
etiā curaui quidē hoc vnū vcz vt fides esset mi-
hi. s. vt essem fidelis ⁊ verax vel vt crederet mihi.
Chremes. interrogat fratrē de puella quaz visi-
tauerā ⁊ ita dicit vt nō audiat a phormione ne. i.
vtrū phanium est ita liberalis. i. benigna ⁊ bone
indolis: vt dixi. De. oppido. i. valde est liberalis
phormio: itaq̄ꝫ o demipho venio ad vos nūciatū
i. vt nunciē me paratū esse ad ducendā vxorē vbi
i. qn̄ vultis dare vxorē. s. phaniū quā ꝓmisisti me
ducturum. nā posthabui mihi. i. postposui mihi
oēs res: ita vt par fuit. i. decuit postq̄ꝫ aduorterā
aīm. i. aīaduerterā animū. i. aīaduerterā vos vel
le tantope. i. tā vehemēter id. s. vt ducerē eā vxorē.
Demi. at. i. sz hic chremes dehortat⁹ est. i. diuertit
deflexit deterruit me: ne. i. vt nō darē tibi illā pha
niū. Nā inquit hic frater. q̇. i. qualis erit rumor. i.
murmuratio populi si tu demipho feceris id: i. si
tu dederis ei phaniū ipsa nō data est ei olim tum
i. tūc: cū. i. qn̄ potuit honeste dari. Nūc turpe est. i.
inhonestū est eā viduā. i. orbatā viro primo qua
si a viro viduā. i. diuisam extrudi. i. ejiciviolenter
a domo prioris mariti: ferme. i. fere hic Chremes
dixit mihi oīa vel incusauit que tute. i. tumet in-
cusaueras. i. reprehenderas coram me. i. in cōspe
meo dudū. i. pauloan̄. Phor. satin. i. satis ne illu-
ditis. irridetis me supbe dici pōt illudo te: vel il-
ludo tibi. Dem. Quid. i. cur vel qūo te illudimus.
Phor. rogas. i. interrogas qūo me illudatis: q2 ne
quidē. i. nec etiā potero ducere illā alterā quā erā
ductur⁹. Nā quo ore. i. qua frōte redibo ad eā spō
sam quā contēpserim. Chr. suggerit hec chr. De-
mi. voce suppressa ne audiat a phor. aūt. i. sz tum
i. deinde video Antip. filiū tuū inuitū. i. nolentez
amittere. i. abire a sese: eam: puellā inique. i. cōtra equitatem. Nam nō est equū eos se iungere cū vterq̄ꝫ alteri sit cordi.
Demipho. demi. eadem verba dicit que fuerunt ei suggesta a fratre autem. i. sed: tū. i. deinde video filium sane. i. valde
inuitū. i. nolentez amittere. i. abijcere a se mulierem. s. phaniū. Sed sodes. i. si audes tu phormio trāsi. i. trāsfer te ad fo
rum atq̃ iube rursum illud argentum qđ dedi rescribi. i. reddi quasi dari per scripturā. Rescribere enim dicebant ꝓ renu-
merare. nam ad numerationem pecunie antecedit scriptura vnde hodie cyrographus domo exactis. Phor. quod ar-
gentum vis tibi rescribi. ne. i. certe ego perscripsi. i. dedi per scripturam porro. i. postea illud argentuz illis quibus de-
bui vel debitor fui. vel debui perscribere. i. per scripturam tradere. Demipho. igitur cum tu perscripseris qđ fiet. phor
mio. Si vis dare mihi vxorem quam despondisti. i. promisisti ducam in vxorem. Sin. i. sed si est ita: vt. i. q̄ velis illam
manere apud te. O Demi. omnis dos maneat hic. i. apud me. nam non est equū. i. iustum me decipi ꝓpter vos cū ego
remiserim repudiū. i. libellū repudij: altere ꝓ alteri antiq̄ cā honoris vestri que. s. illa quā repudiaui dabat tantūdem.
i. tantam dotis. De. o fugitiue. i. o tu equali supplicio plectende vt seruus fugitiu⁹. I. i. vade hinc. i. ex hoc loco in ma
lam rem. i. infortunium aliqđ malū ⁊ incōmodum vt dici solet. I in febrem quartanam. I in malā crucem. I ad patibu
lum cum ista magnificentia. i. cū tua magniloquentia ⁊ magnitudine sumpt⁹. Nam si magnificus spectari etiā in ma
gnis sumptibus: solet etiā nūc credis te ⁊ tua facta adeo. i. ita ignorari vt ista debeas facere nobis. Phor. Irritor. i. in
cendor in iram: seu irritor ad irascendum. Demi. tu duceres. i. caperes in vxorem hanc puellam si esset data tibi. q. d. nō
Phor. fac periculum. i. experientiam: idest periclitare an sin ego ducturus. Demipho. hoc. i. tale fuit consilium vestrū
i. propositum vt filius antipho habitet. i. moretur apud te cū illa. Phor. queso quid narras. i. dicis. Demi. qn. i. animo

noris causa repudium altere remiserim que dotis tantundem dabat. Demipho. I hinc in malā rem cū istac magnificentia fugitiue etiā nunc credis te ignorarier aut tua facta adeo phor. irritor. De. tn̄ hāc duceres si tibi data esset. phor. fac periculū. De. vt filius cū illa habitet apud te: hoc vestrū cōsilium fuit. phor. Queso q̇d narras. De. quin tu argētū mihi cedo. phor. Immo vero tu vxorē cedo. Dem. In ius ambula. phor. Ēm uero si porro eē odiosi pergitis. Demi. Quid facies. phor. ego ne? vos me indotatis mō patrocinari fortasse arbitramini etiā dotatis. soleo. Chr. q̇d nostra. Phor. nihil hic quādā norā cuius vir vxorē. Chre. Hem. De. Quid est. Phor. Lēni habuit aliā. Chre. Nullus sum. Phor. Ex qua filiaz suscepit τ eā clam educat. Chre. sepultus sum. Phor. hec adeo ego illi iā denarrabo? Chre. obsecro ne facias. Phor. eho tum his eras. De. Ut ludos facit. Chre. Missum te facimus. Phor. fabule. Chre. Quid vis tibi argentū qđ habes cōdonamus. Phor. audio q̇d vos (malum) ergo me sic ludificamini inepti vestra puerili sententia? nolo volo: volo nolo. cursum cape. cedo qđ dictū indictū est qđ mō erat ratū id irritum est. Chre. quo pacto aut vnde hic resciuit? De. Nescio: nisi me dixisse id nemini certe scio. Chre. mōstri (ita me dij amēt) simile. Phor. Inieci scrupulū. De. hiccine vt a nobis tm̄ hoc argēti auferat tā aperte irridēs emori hercle satiꝰ est: aio virili presentiq₃ vt sis para. Uides tuū peccatū iā eē elatū foras neq₃ iā id celare posse te vxorē tuā: nunc qđ ea ex alijs auditura sit chreme id nosmet indicare placabilius est. Tum nunc imparatū poterimꝰ nostro mō vlcisci. Phor. At at nisi mihi ꝓspicio: hereo hij gladiatorio aio ad me affectant viā. Chr.

cedo.i. da mihi argentum tibi datū. Phormio. Immo vero.i. sed potius tu cedo.i. da mihi vxorē promissam. De. ambula in ius.i. in locū vbi pretor ius reddit. Nā hic ius pro loco ponit vbi ius a pretore reddit: vt. ff. de iustitia τ iure. paulus. Ideo in ius ambula quasi ad iudicē eamus. Phor. dicis vt ambulē in ius: enimuero.i. certe ambulo sup. in ius in detrimētū vestrū si porro.i. si postea pergitis.i. perseueratis ꝑsequimini esse odiosi.i. molesti ab odio pro molestia. Demi. quid facies. Phor. ne.i. vtrū petis quid ego faciam. Uos fortasse arbitramini.i. putatis me patrocinari.i. adesse seu presidio esse modo.i. tantūmodo indotatis puellis sine dote: vt de phanio feci cui patrocinatus sum.i. cuius causam defendi et ꝓtexi. Etiā soleo patrocinari.i. auxiliari dotatis.i. habentibus dotem nausistrate quam scio ita eludi a marito suo et a te fratre eius. Chre. quid.i. in quo id.s. te patrocinari dotatis interest supple nostra.i. ad nos attinet. Phor. nihil vestra interest Deinde incipit apertius loqui. Norā.i. cognoscebam siue cognouerā aliquādo hic quandā vxorē cuius vir.i. maritus habuit aliā lēni: sed sermo interruptus est a chremete. Chre. Hē interiectio indignantis. Demi. Quid est: ꝓpter qđ ita indignaris. Phor. perficit qđ inceperat. Norā hic quādā vxorē cuiꝰ vir habuit aliā vxorē lenni.i. in illa insula. Chre. nullus sum.i. perij. Phor. ex qua vxore suscepit.i. sustulit filiā τ educat.i. nutrit eam clā.i. secreto. Chre. sum sepultꝰ.i. iā de me factū est phor. adeo.i. certe ego iam denarrabo.i. recitabo ad lōgū illi vxori hec que priꝰ dixi. Chre. obsecro ne facias.i. noli ei narrare. Phor. eho interiectio percipiētis et deprehēdentis: tū.i. tu ne eras qui talia gessit: De. vt.i. qualiter ipse Phormio facit ludos.i. exhibet ꝑpło spectacula motu suo τ gestu: vel qualiter ludos facit.i. suis verbis ridiculis nos illudit. Chre. facimꝰ te missum.i. te dimittimꝰ tāq₃ futilem ac vanū. Phormio. fabule.i. nuge sunt sup. q.d. vultis vos subterfugere: ita veritatē cōuertēdo in fabulas. q.d. non fiet. Chre. quid vis tibi.i. quid queris habere vt taceas. vis sup. vt cōdonemus tibi argētū qđ habes vel affirmatiue ait. cōdonamꝰ tibi argētū qđ iā habes. Phor. audio.i. intelligo vos ergo cū cōdonetis mihi quid.i. cur malū.i. qđ dicitur quid male gratie est. Est enim hic malū aduerbiū interposite indignatiōis: vos inepti.i. incōsiderati τ insulti: ludificamini.i. illuditis irridetis me sic vestra sentētia puerili.i. indigna viris senibus τ solis pueris accommodata. Deinde deliberat capiat necne oblatū munꝰ et taceat. Nolo tacere ꝓ tali munere. Deinde attētius re cōsiderata subdit volo.i. sum cōtētus id facere pro munere tali. Deinde simul τ turbulente pronunciandum est volo nolo quasi paruo tēpore contrarias habuerit opiniones. rursum.i. iterum cedo.i. dic alloquit̄ seipsum. q.d. dic potius nausistrate talia que dicta sunt. Deinde immo cape munus oblatum. Id qđ est dictū: modo.i. paulo ante: est indictū.i. habet̄ pro nō dicto: τ qđ dici solet est dedictū seu manis retractatū: et id quod modo.i. paulo āte erat ratū.i. firmū in proposito est nūc irritū.i. non ratum: sed vanum. Eiusmodi fiunt in deliberationibꝰ faciēdis τ cōsilijs capiēdis. Nā tūc sepe mēs animusq₃ in varias distrahitur sentētias. Chre. quo pacto aut vñ.i. a qua occasione hic phormio resciuit.i. recognouit hec que dicit. De. nescio vnde resciuerit nisi voluit aliud adiūgere: sed q: nō sibi placuit neq₃ verū putauit fecit apposiopesim τ ad aliud diuertit: certo scio me nemini dixisse id quod ipse dixit. Uel sic nescio vnde sciuerit nisi.i. preterq₃ q sup. scio certo me nemini dixisse id. Chre. ita dij amēt me vt ex aio dico id videt̄ esse simile monstri.i. videt̄ esse aliquid pretergrediens nature modū qđ vir ille resciuerit nemine referente. Phor. inieci in eū scrupulum.i. anxietatem: sollicitudinem. Nā scrupus inde scrupulus lapillꝰ est breuis τ asper: qui pressus pede sollicitudinē creat. Inde rē scrupulosaz dicimus que aliquid habet asperi. Inde scrupeus ea. eū.i. asper ra. rū. De. Heu indignātis interiectio. hinccine.i. vtrū decēs est sup. vt hic Phormio auferat a nobis hoc tm̄ argēti.i. hoc pōdus argēti tantū irridēs.i. cū irrideat: vel irridēdo tam aperte.i. tā euidēter hercle satius est.i. melius est emori.i. morti occumbere. para.i. accinge te vt sis aio virili et presenti.i. habeas animū virilē τ prestātē. Nā presens animus dicit̄ prestās τ efficax. Uides o chreme tuū peccatum qđ cōmisisti lēni esse elatū.i. ꝑlatū emissum perlatū foras in lucē: in mediū in apertū seu diuū nec.i. et nō vides te non posse iam celare tuā vxorē.i. qđ nūc sit auditura ex alijs placabilius est.i. satius est ad placandū eā nosmetipsos indicare.i. ꝑdere: manifestare: detegere. ipsi vxori id peccatū tū.i. tunc vel deinde poterimus vlcisci.i. punire hūc phormionē nr̄o mō.i. nr̄o arbitrio: τ q̄tū volemus τ eo mō quo capiemus. Phor. atat interiectio timoris nisi prospicio.i. prouideo. caueo mihi hereo.i. dubius sum τ perplexꝰ sum vel hereo.i. adhereo captioni et rhetibus nisi caueo mihi.i. capior

vel captus sum nisi mihi pruideo:vt lepus qui cassibus heret. Hi demipho ꝛ chremes affectant.i.[illegible] querūt viã.i.
accessum appulsum ad me,capiendū aio gladiatorio.i.parato ad periculū:hoc est ita pdito. bono aio.i.habeas bonū aiz
neãt dūmō vulnerent. Chr.at .i.sꝫ vereor:vt.i.ꝙ non possit placari.s.vxor mea. De.[illegible] beneuolētiã fret⁹.i.confisus hoc.i.
ne timeas o chremes ego redigã.i.reducã vos te ꝛ vxorem in grãm.i.in amici[illegible] excessit e medio.i.mortua est ꝛ ex hoc se
hac reique sequit.s.cū.i.qꝛ illa mulier vñ.i.ex qua hec filia est suscepta [illegible] culo migrauit.

at vereor vt placari possit. De.bono aio [illegible] ego redigã vos in gratiã:hoc fretus chreme [illegible] e medio excessit:vnde hec suscepta est tibi. Phor.ita ne agitis mecum? satis astute aggredimini.non hercle ex re istius me instigasti. De.ain tu tandem vbi peregre tibi qđ libitū fuit feceris:neqꝫ huic sis veritus femine primarie quin nouo modo ei faceres cōtumelias venias nūc mihi precibus lautū [pctm̄ tuū hisce] ego eã dictis ita tibi incēsaz dabo:vt ne restringas lachrymis si extillaueris. Dem. malū qđ isti dij deeqꝫ oēs diūt:tãta affectū queꝙ̄ esse hoīem audacia?nōne hoc publicitus scelus hinc deportarier in solas terras. Chr.in id redactus sum loci: vt qđ agã cū illo nesciã ꝓrsus. De. Ego scio in ius eamus. Phor.in ius huc si qđ lubet. De.asseqere: ac retine dū ego seruos hinc euoco. Chr.sol⁹ em̄ neqo accurre huc. phor.vna iniuria est tecū. Chrem.lege agito ergo. Phor.altera est tecū Chre. De.rape hūc. Phor.ita me agitis em̄ uero voce est opus nausistrata exi. Chre. Os opprime. De.impurum vide ꝙ̄tum valet. Phor.naus. inꝙ̄. Chre.non taces.phor.Taceam. De. nisi sequitur pugnos in ventrem ingere. Vel oculum exclude.phor. est vbi vos vlciscar locus.

Phor.ita ne.i.vtrū sic agitis mecū.h.i.sic me tractatis aggredimini me satis astute.h.d.ꝑ ironiã. Aggredi ꝓprie est accedere ad pugnã dū seu dimicandū hercle o demipho nō instigasti.i.nō incitasti me seu irritasti me ex re.i.ad vtilitatē istius chremetis. Deinde cōuersus ad chremetē ait.ain.i.ais ne tandē tu.i.dicis ne veruz ꝙ vbi.i.postꝙ̄ feceris peregre.i.longe remote id qđ fuit libitū tibi.i.id qđ libuit tibi. Neqꝫ verit⁹ sis huic femine primarie.i.q̄ est de primarijs ꝛ optimatibus vrbis ita sup.quin.i.ꝙ nō faceres ei contumelias.i.iniurias nouo mō. Ais ne ergo ꝙ venias nunc lautū.i.ad lauandū seu purgandū expiãdū peccatū tuū mihi precib⁹.i.per preces.ego dabo.idest reddam tibi illam vxorē ita incensaz i.inflãmatam in his dictis meis que sum illi dictur⁹:vt ne.i.non restringas.i.extinguas hoc est placeas a placo cas.illaz sic incensam etiam si extillaueris lachrimis.i.etiã si tot⁹ in lachrymis cōuertaris vel guttatim finiaris. De.o supp. malū i.infortunium pessimū:qđ malū vtinam dij ꝛ dee oēs diunt.i.dent isti phormioni ne.i.vtrū est verum queꝙ̄.i.aliquē hoiem esse affectū.i.suffusum tanta audacia quanta iste parasitus est affectus. Nonne est verū inꝙ̄ hoc scelus.i.hoc pctm̄ tunz qui meus frater es deportari a parasito publicitus.i.publice vel in publica cura ꝛ consilio hinc i.ex hoc loco in solas terras.i.in terras desertas: vel insulas remotas:aut in vltimas terras. Chre. sum redactus.idest perductus sum in id loci.i.in eum statum in eam angustiam siue in esse locuz angustum vt prorsum vel prorsus.i.oino nesciaz quid agam cum illo phormione.i. quid paciscar cum eo aut conueniam. De.ego scio.i.non dubito te esse multū anxium tm̄ est. Eamus in ius.i. in locum in quo ius pretori reddi solet siue ad sellam pretoris modo em̄ ius locum significat. phormio:dicis vt eam⁹ in ius:si quid libet.i.si aliquo modo tibi placet eamus in ius huc.i.in domum chremetis. De.alloqtur fratrē vt comprehendat phormionem assequere.i.ita persequere eum vt comprehendas.retine eum comprehensum vt ducatur in ius:dū.i.ꝙ̄diu euoco seruos huc vt eum retineant. Chre.em̄.i.at vel certe nequeo retinere cū solus accurre huc.i.accede huc celeriter. phor. vna iniuria.i.vna actio iniuriarum est mihi tecū. De.ergo si sit tibi mecū iniuria agito lege ꝓsequere ius tuum ꝑ legē.q.d.cōtēno tuã actionez. Nam lege agito dicebat ei cui⁹ intentio cōtēptibilis aduersario videbat. Phor.o chreme altera iniuria.i.altera actio iniuriaꝝ est tecū:qꝛ iniuriã fecisti dotate vxori. De. rape.i.celeriter cape hūc

Nausistrata. Chremes. Demipho. Phormio.

☞ In hac scena vltima inter virum ꝛ mulierem controuersia est in qua inique tractationis fit reus maritus ꝛ est status venialis qualitatis. Hic Chremes adulterij re⁹ Nausistrate vxori a phormiōe ꝓditur:quē tū ea grauiter obiurgat:vñ Phormio magnopere exultat tam egregiã se nactū esse de senib⁹ vltionē. Tū deinde Demipho ꝓ Chremete ꝛ intercedit ꝛ precat obnixe vt vxor ipsi crimē ꝯdonet:tū comperto phedrie amore cōtentionis parentum suorum cedãde arbiter constituitur. Postremo quo singula in calce iucūdi⁹ claudant. Parasitus Phor.suapte ingenio ad cenam se quoqꝫ vocandum esse Nausistratam admonet. Attende hic a poeta habitum gestū vultū: ꝛ affectum personarum ꝙ̄ mirifice expressum ꝛ obseruatum.

parasitum. Phor.ne.i.vtrum ita agitis.i.ita me vt tractatis. em̄uero i.certe opus est voce.i.vociferatione. Deinde cla=
mat o nausistrara exi.i.egredere e domo. Chre.alloquit fratrē dicēs opprime.i.cōpesce obtura ei os ne loquat. Vel pōt
hoc dici parasito admonēs vt taceat. De.vide ipurū.i.hūc improbū virū ꝙ̄tū valet.i.ꝙ̄tū pōt. Pho:. inꝙ̄.i. iterum dico
nausistrata exi. Chre.nō taces. Phor.dicis vt taceã.q.d.nō faciã. De.nisi ipse parasit⁹ sequit te vt eat in ius sed vult re
manere domi tue vt detegat oĩa vxori. Ingere.i.immitte:infer violēter pugnos in vētrē ei⁹ vel exclude.i.erue illi oculū.
Phor.locus adest vbi.i.in quo loco vlciscar.i.puniam vos vel vindictã de vobis sumam. ¶ Ascensius.

Illud. Est ne ita vt dixi liberalis? De Phormione dictum est non de phanio. Quia enim phormio dixe=
rat. Ridiculum an veremini ꝛc.ideo Chremes non sine arte a liberalitate ipsum cōmendat. Artis etem̄
est vt qualem quemuis esse velimus talem eum prediceimus vt videre est apud doctos. Importuna autē
esset locutio si de phanio dictū velis. Illud aūt vt ludos facit nō interpretarier.i. qualiter spectacula exhibet populo. Nã qui in comedijs loqunt non ita introducūtur quasi populo fabulã agant sed ꝑinde
atqꝫ rem ipsam gerant:ideoqꝫ preter prologum nihil ad populum vel de populo spectanti gerit. Intelligo autem. Ut ludos facit.i.vide vt nos illusos habet. Item illud sic ludificamini inepti vestra puerili sentētia nolo vo
lo.non est deliberantis phormionis quid facere debeat:sed irridentis puerilem chremetis sententiam ꝛ incōstantiaz
qui aliquando dixerit nolo argentum condonare:ꝛ iterū volo supple argentum condonare: ꝛ rursum cape argentum
ꝓ dote neptis:ꝛ iterū cedo.i.da ꝛ redde argentū qđ pro ea accepisti ꝛ ita reliqua. Item illud. Nōne hoc publicitus scelus ꝛc.nō de pctō Chremetis:sed de scelesto phormione dictum est q̄ dignū dixit q̄ in solas terras releget ne reipubli=

ce detrimentū tu... ¶Ordo igit̄ est. Nōne opepreciū supple vel di gnū est hoc scelus.i.hūc scelestū hoīem deportari publicit⁹.i.publica cō... ianein terras solas.i.desertas ꝛ sole vel frigore obsessas:vbi q̄ꝓprimū perat. Itē si illud vltimū toti⁹ scene cū Gnidone legi... disi sequit̄ pugnos in ventrē ingere vel oculū exclude. Phor.est vbi ꝛc. ptȝ ꝑ eūdem expositio. At si vt in textu quē cū ei⁹ co... ...riis offēdim⁹ legeris sic. phor.vel oculū exclude est vbi vos vlciscar loc⁹. Minaciter a phormione dictū est. Ut sic. Uel.i. etiā ... de mihi oculū nō solum pugnos ingere in ventrē hoc est tāetsi oculos mihi excluseris. Est vbi vos vlciscar locus.

Quia nominat me. Chre. Hem. Nausistrata. Quid illuc turbe est obsecro mi vir. Phor. hem quid nūc obticuisti. Nausistra. Quis hic homo est nō mihi respōdes. Phormio. hiccine nūc vt tibi respondeat: qui hercle vbi sit nescit. Demip. caue isti quicq̄ credas. Phormio. Abi tāge si non totus friget me eneca. Chr. nihil est. Nausi. Quid est ergo qd istic narret. Phor. Jaȝ scies ausculta. Chremes. Pergin credere. Nausistrata. Quid ego obsecro hinc credā. qui nihil dixit. Phormio. delirat miser timore. Nausistra. non pol temere est: quod tu tā times. Chrem. egon timeo. Phormio. recte sane quādo nihil times: ꝛ hoc nihil est quod ego dico tu narra. Demi. Scelus tibi narret. Phormi. eho tu factū est a te sedulo pro fratre Nausistra. mi vir nō mihi narras. Chr. at. Nausistra. quid at. Chre. nō opus est dicto. Phormio. tibi quidē: at scito huic opus est. In lenno. Chre. hem qd ais. Demiph. nō taces. Phor. clā te. chre. hei mihi. Phormio vxorē duxi. Nausistrata. mi homo dii meli⁹ diunt. Phor. sic factū est. Nausist. perii misera. Phor. ꝛ inde filiā suscepit iā vnā dū tu dormis. Chre. Quid agimus. Nausist. Proh dii immortales facinus miserandum et malū. Phormio. hoc actum est. nausist. an quicq̄ hodie est factum indigni⁹ quam mihi: vbi ad vxores ventum est tum fiūt senes. Demipho te appello: nam mecum hoc ipso distedet loqui. Heccine erant itiones crebre ꝛ māsiones diutine lenni. Heccine era ea que minuebat nostros fructus vtilitas. Demipho Ego nausistrata esse in hac re culpam meritaȝ nō eg sed que sit ignoscenda. Phormio verba fiunt mortuo De. nā neq̄ negligētia tui neq̄ odio id fecit tui vino tus fere ab hinc annos quindecim mulierculam eā pressit vnde hec nata est nec illam post vnq̄ attigit mortē obiit: e medio abiit: qui fuit in hac re scrupu

Quis no. ꝛc. Hic velut ꝯtrouersia est in q̄ marit⁹ sit re⁹ male tractatiōis ꝛ est stat⁹ venialis qualitatis. Nausistra. Quis noiat.i.appellat me nausistratā. Chre. hem interiectio dolentis siue indignātis. Naus. O mi vir. i.mi marite quid istud turbe est.i.qd sibi vult ista turbatio ꝛ rixa. Phor. hem interiectio irritantis vel indignantis qd.i.cur tu chre. obticuisti ab ob et taceo ces.i.tacuisti nunc: neq̄ r̄ndisti tue vxori. Nau. qs.i.qualis hic hō est .h.d.de chremete non r̄ndes mihi. Phor. Hiccine.i.vtrū petis vt hic chremes r̄ndeat tibi q̄ hercle nescit vbi sit pre nimio timore tu resciscas ei⁹ scel⁹. De. tu nausistrata caue ne credas q̄cq̄ isti ꝑ ꝯtēptuȝ dixit de phormione. Phor. tu nausistrata abi.i.accede ad eū tange i.tracta eū: eneca me.i.me occide si ipse chre. non friget.i.nō est frigid⁹ tot⁹ p̄ nimio timore. chr. nihil est de eo qd iste phormio loqt̄: nausi. ergo si nihil est de eo qd ipse dicit qd est ꝙ istic.i.iste hic parasit⁹ narret.i.dicat.q.d.qd ergo sibi volūt ei⁹ narrationes. Phor. iā.i.statim scies qd sit qd narreȝ. ausculta. Chr. ꝑgin.i.pergis ne hoc est ꝑseueras ne credere dictis eius. Nau. obsecro . qd credam huic Phormioni nihil dixit. Phorm. ille miser.i. infelix Chre. delirat.i.desipit deuiat errat nescit qd faciat timore pre nimio metu. Nau. pol iurantis.id nō est temere.i.inconsiderate inconsulte sine cā ꝙ tu times tam.i.tm̄. Chr. egon.i.ego ne timeo.i.vtrū dicis ꝙ ego timeo. Phor. sane. i. certe: vel valde recte facis sup. vel dicis qn̄.i.q: vel sit tpis aduerbiū nihil times.i.times scel⁹ pctm̄ tuū qd nihil est ꝛ.i.etiā hoc qd dico nihil est.q: narro tuū dctm̄ qd est nihil. Uel intellige phormionē ꝑ irrisionem dicere sane recte facis qn̄ nihil times etiā hoc qd dico nihil est.q.d.q̄uis id nihil sit tn̄ tibi nō est parꝫ molestie allaturū tu ipse narra.i. refer id qd est. De. Dicis sup. qd frater me⁹ narret tibi scel⁹.i.pctm̄ suū. Uel vocat phormionem scelus dicēdo.o scel⁹.i. o scelerate dicis qd narret tibi id qd tu vis eū narrare.q.d. nō dignaret̄ hoi tā nihili id referre. Phor. Ego interiectio hic irridētis dicis tu sup. a te factū est.i.tu fecisti sedulo. i.instāter ꝑ fratre.i.ꝑ defensione fratris tui Chremetis. Nau. o mi vir.i.mi marite: meli⁹ est em̄ vt hoc dicat̄ chremeti q̄ phormioni. nō narras mihi interrogādo lege.q.d. nō vis mihi narrare qd iste Phormio narrat. Chre. at turbat⁹ aliud dicere neqt. Nau. quid at.i. quid tibi vis dicēdo at. Chre. Nō est op⁹ dicto.i.dicere id qd est iter nos. Phor. qdē.i.certe non est opus tibi dicto.i. dicere at.i.sed op⁹ est huic vxori tue scito.i. scire qd a te cōmissum est. Deinde incipit narrare dicēs in lēno.i.in illa isula. sequit̄ postea duxit vxorē clam te.i.te nesciēte sȝ iterposite sunt interlocutiones. Chre hē interiectio dignantis qd ais.i. qd dicis. De. nō taces: idignādo hoc dicit Phor. ꝓcedit in narratione clā te.i. te nesciēte duxit vxorē. Chre. hei mihi.i.dolore afficior. Phor. vxorē duxit est cōplectio clausule. Nausistrata. o mi hō dii melius diūt.i.dii dēt meli... ra nobis q̄.s.ea q̄ dicis q̄ molesta sunt nobis. Phormio sic factū est vt dico: q: duxit vxorē. Nau. ego misera perii.i.p... dita sum. Phormio Et ide.i.ex ea vxore suscepit.i.sustulit habuit iā vnā filiā.s. Phaniū dū.i. q̄diu tu dormis.i.q̄... nō cogitas i eiusmodi reb⁹. Chr. qd agim⁹.i.qd dicim⁹ aut facim⁹ siue qd ē faciēdū: hoc dicit frī Demi. Nausi. P... exclamatio ē cū idignatiōe o dii imortales facin⁹ hoc est sup. idignū.i.nefandū ꝛ qd fieri nō debebat ꝛ malū. Alii c... ces hn̄t miserādū ꝛ malū. Phor. hoc factū est qd dico: ꝯfirmat dictū suū. Nausi. an q̄cq̄ hodie est factū idigni⁹.i.iniq... inhonesti⁹ q̄ factū est mihi vbi.i. postq̄ vētū est ad vxores ꝑles hn̄das tū.i. tūc ipsi mariti fiūt senes. Deinde cōu... suū sermonē ad Demi. inquiēs.o Demi. appello te.i.vel voco te i testē vel te cōpello seu alloq̄. Nā me distedet.i. v... vel ꝑlm me tedet loq̄ cū hoc ipso viro meo . Heccine.i. vtrū he.i.tales erāt itiones.i.ꝓfectiōes ab eo is itū itu u i o... tata, fit itio itiōis crebre.i.freq̄nter ꝛ vtrū he erāt māsiōes.i.ꝯmoratiōes lēni i gtō aduerbialr.i.apd lēnū. Heccine.i... hec erat ea vtilitas q̄ minuebat n̄ros fruct⁹.i.n̄ros reddit⁹ ānuos. De.o Nausi. ego nō nego culpā esse meritā.i.cu...

esse cōmissam:in hac re sed eā.i.talē culpā que sit ignoscēda.i.excusanda. Phor.verba fiūt mortuo. pūerbiale est.i.tua verba sunt futilia ⁊ vana atq; eiusmodi:vt si fierent alicui mortuo.q.d.videris alloq̄ aliq̄nē nihil ntelligentē ac nihil sentientem velut mortuus nihil sentit.Uel intellige sine pūerbio:verba fiunt chremeti tāq̄ mortuo:nā postea dictu= rus est exeq̄as quib⁹ est cōmodū ⁊c.De.est ea culpa ignoscenda.nā neq; fecit id.i.nō suscepit filiā ex muliere lēni a ne gligentia tui.i.q: negligeret te:neq;odio tui.i.q: te psequeret̄ odio.ipse vinolētus.i.ebri⁹ vino obrutus ⁊ ingurgitat⁹

Quobrē te oro(vt alia facta tua sunt)equo aīo hec feras Nausi.Quid ego eque aīo ferā cupio misera in hac re defungier.Sed q̄d sperē etate porro minus peccaturū putem:iam tum erat senex senectus si verecūdos facit an mea forma atq; etas nunc magis expectanda est.De mi.q̄d mihi nūc affers:quobrē expectē: aut sperē porro non fore.Phor.exequias chremetis quib⁹ est cōmodū ire iam tp̄s est.Sic dabo.age nunc age phormionem qui volet lacessito.faxo tali sit mactat⁹ atq; hic est in= fortunio redeat sane in gratiā iā supplicij satis est mi= hi hz hec qd̄ ei dū viuat:vsq; ad aurē obganniat. Nau si.an meo merito credaz quid ego nunc ea cōmemorē. Demipho sigillatim qualis ego in hunc fuerim. De= mipho.noui eque omnia tecū.Nausi.merito hoc meo videtur factum.Demi.minime gētiū verum qñ iā ac= cusando fieri infectum non pōt ignosce orat cōfitetur purgat quid vis amplius.Phor.ehmuero priusq̄ hec dat veniam mihi prospiciam ⁊ Phedrie heus nausi= strata priusq̄ huic respōdeas temere audi.Nausistra. quid est.Phormio.ego minas triginta per fallaciam ab isto abstuli eas dedi tuo gnato:is p sua amica le= noni dedit.Chre.hem quid ais.Nausi.adeo indignū tibi videtur filius homo adulescens si habet vnā ami cam tu vxores duas nihil pudet:quo ore illum obiur gabis:responde mihi.Demi.faciet vt voles.Nausi.im mo vt iā meā scias sniam neq; ego ignosco neq; pmit to quicq̄ neq; respondeo priusq̄ gnatū videro eius iu dicio permitto oīa qd̄ is iubebit faciā. Phormio. mu lier sapiens es.Nausistra.Nausi. satis tibi est.Phor= mio.immo vere pulchre discedo ⁊ probe ⁊ preter spem

cōpressit eā mulierculā ab hic quindecim annos i.iā ex eo tpe sunt trāsacti q̄ndeci anni ⁊ est talis mod⁹ loqnēdi qualis in andria ab hinc triēniuz mulier quedā cōmigrauit huic nr̄e vicinie ⁊c.nā ab hinc d: de ptō ⁊ dehinc de futuro:cōpressit er= go eā mulierculā.vñ.i.ex qua hec filia nata est .s. phaniū neq; vnq̄ post.i.postea post illud tp̄s at= tigit illā mulierculā ea mulier obijt mortē.i.iuit ad mortē.i.pegit mortē.i.mortua est.Scrupulus i.anxietas sollicitudo dubietas q̄ scrupulus fuit in hac re.i.inter chremetē ⁊ mulierē lenniā abijt medio.i . penitus remotus est ab humanis re= bus mulieris obitu quobrē oro te nausistratā vt feras hoc scelus equo aīo.vt.i.sicut alia tua facta sunt equa ⁊ moderatione plena. Nausist.q̄d.i.cur ego ferā equo aīo tale facinus vel q̄d.i.quā rē fe= ram equo aīo vtrū.s.dignū illud sit q̄ equo aīo fe ratur.q.d.nō ego misera cupio defungi vita sup. i.mori vel desinere in hac re.i.in hac molestia seu in hoc facinore:vel cupio defungi molestia sup. in hac re.i.cupio finire molestiā huius facti.naz defūct⁹ morbis d: q̄ finiuit morbos.sed q̄.i.cur vl quo mō sperē.i.habeā spem ip̄m nō vltra erratu rū si ignouero.porro.i.deinde q̄ inq̄.i.quō putez ipsum min⁹.i.nō peccaturū etate ppter senectu= tē:iā tñ.i.iā eo tpe quo ip̄e cōpressit eā erat senex si senectus facit hoies verecūdos.i.tēperatos cō tinentes modestos iuste reprehēsionis timidos: nā verecūdia est iuste reprehensionis timor.An= ti.O demipho mea forma.i.mea pulchritudo at= q; mea etas bona est magis nūc expectāda mihi q: nūc maritus meus sit factus verecund⁹ ppter senectutē.q.d.nihil est propter qd̄ id expectē cū etiā senex impudic⁹ sit tu demip.q̄ virū meū de= fendis q̄ nūc affers mihi quobrē.i.ppter qd̄ expe= ctē aut sperē porro.i.postea meū maritū non fore talē.s.impudicū.Phor.iā tp̄s est ire exequias .i. ire ad exequendas inferias.i.sacrificia vel obseq̄a p mortuis Chremeti quā pri⁹ dixit delirare:dein de mortuū esse cū dixit verba fiūt mortuo : tertio efferri ad rogū vt ei exeq̄e psoluant̄ iā ergo tēp⁹ est ire exequias Chremeti illis quibus cōmodū est.i.oportunū est ire exequias.Dicimus aūt ire exequias alicui sicut ire suppetias.i.ire ad auxi= lium sic dabo.i.sic dicā singulis audiētibus nūc age age.i.eya:hortantis est qui volet lacesseri.i. lacessat irritet puocet phormionē.s. me faxo.i.fa= ciam eū qui lacessiuerit me mactatū.i.vel oppres sum vel magis auctū per ironiā tali infortunio: i.tali infelicitate:atq;.i.sicut hic Chremes est ma ctatus infortunio graui sane hic permissiue ca= pitur.q.d.nihil nūc impedio:redeat Chremes in gratiam.i.plz sibi vxorem iam satis supplicij est mihi.i.satis sumpsi de eo supplicij:vel satis eū vlt⁹ sum hec vxor eius hz materiā vel argumētū .qd̄.i.ppter qd̄ obganniat.i.oblatret immurmuret obijciat ei ad aurē vsq;.i.assidue.dū.i.q̄= diu viuat.Obgannire est cōtra gāniētē gannire.i.cōtra rixātē rixari:⁊ cōtra murmurantē murmurare.gānire aūt pro prie est vulpiū:sicu mugire boū:sz sepe p mataphorā d: queādmodū alia pene inumeralia. Nau.an.i.vtrū marit⁹ me⁹ fecit illud indignū facin⁹ meo merito.i.q: meruerim vt fieret mihi talis iniuria ppter culpā meā qua in eū nimis fue= rim indulgens:credo.i.ita arbitror q̄ merito meo id factū sit.o De.q̄d.i.cur nunc cōmemorē.i.recitē tibi sigillatim.i. seorsum separati qualis.i.cuiusmodi fueri in hūc.i.erga hūc virū meū.Dem.ego noui eque.i.equaliter oīa tecū.i.quēm admodū ⁊ tu vel noui oīa fuisse illi māsueta tecū. Nau.ne.i.vtrū hoc videt̄ factū meo merito.i.q: sic meruerim.Demi. minime gentiū.i.nequaq̄ vbi gētiū nihil facit ad significationē sz tm̄ ad vacationē siue ad aptiorē sonū clausule faciē dum.verū.i.sz qñ.i.q: accusando.i.reprehendendo dānādo id factū ipsum non pōt fieri infectū.i.nō factuz ignosce illi nā ipse orat vt ignoscas cōfitet̄ scelus humiliter purgat.i.leuat excusat illud scel⁹ q̄ vinolentus id fecerit ⁊ iaz ab hinc multos annos ⁊c.q̄d vis amplius.i.q̄d vltra postulas ab eo vt faciat. Phor.ehmuero.i.certe priusq̄ hec nausistrata dat veniā pspiciā.i.consolā puidebo mihi ⁊ phedrie heus vocantis est aduerbiū.o nausistrata pri⁹.i.anteq̄ rn̄deas huic demiphoni vel chremeti temere.i.incōsulte incōsiderate.audi id qd̄ sum dictur⁹. Nau.quid est qd̄ vis me audire.phor. ego abstuli.i.extorsi ab illo viro tuo per fallaciā.i.per astutiā ⁊ deceptionē triginta minas.i.triginta libras:dedi.i.tra didi eas minas gnato tuo.s.phedrie is filius tuus dedit eas lenoni.i.puellar̄ venditori p sua amica.i.p emptiōe sue amice.Chre.Hem dolentis vel indignantis interiectio est q̄d ais. Nau.id videtur tibi adeo indignū.i.ita detestabile

filius existens homo adulescēs.i.iuuenis habet vnā amicā ꝛ tu habeas duas vxores nihil.i.nō te pudet hoc est non erubescis reprehendere illud responde mihi quo ore.i.quo fronte·qua audacia:quo vultu obiurgabis.i.vituperabis. corripies illum filium tuum.Demi.chre.faciet vt.i.sicut voles.Nausi.immo.i.sed vt iā.i.nunc.scias meā sniam.i.meā opinionē ego neq̄ ignosco illi viro meo neq̄ promitto quicq̄.i.aliquid neq̄ respondeo petitionib⁹ tuis priusq̄ videro natum phedriā.pmitto.i.relinquo refero oia ad hanc rem spectantia iudicio eius faciam id qđ is filius meus iubebit.Phor.o nausistrata es mulier sapiens. Nausi.satis ne tibi est nōne sufficit tibi phormio de eo qđ feci.Phor.imo vero.i.sed certe discedo pulchre.i.honeste ꝛ cū honore meo :ꝛ pbe.i.cōmode laudabiliter ꝛ preter spem.i.preter expectationē: seu preter id qđ sperabā.Nausi.tu dic qđ est tuū nomē.Phor.mihin.i.petis ne quod est nomē mihi.Phormio est mihi nomē.hercle vocor Phormio amicus vestre familie ꝛ summus.i.precipu⁹ amicus tuo filio phedrie.Nau.est ergo tibi nomen Phormio:at.i.sed ecastor.i.per edem castoris vel per castorem:ꝛ est iurandi modus mulieribus antiquis tritus:eo faciam ꝛ dicam post hac tibi id quod potero ꝛ ea que voles.Phor.dicis.i. loqueris benigne.Nausi.pol.i.per pollucem tuū meritū est vt ita tibi dicā.i.merita tua postulāt vt in te benignitatem exhibeam.Phor.o nausist. vin.i.vis ne facere hodie aliqđ qđ.i.pper qđ hodie primū gaudeā:ꝛ qđ.i.propter quod oculi doleant tuo viro chremeti cum me videbit. Nausi. cupio id facere.Phor.vere parasitum agit voca me ad cenam.Nausistra.vero.i.sed pol ego voco te ad cenam.Demi.eamus intro hinc.i.ex hoc loco.Chre.fiat.i.eamus intro:sed vbi est phedria filius meus noster iudex.i.noster arbiter noster cēsor cuius arbitrio mater eius omnia reposuit et relinquit per ironiam ridicule hoc dr.Phor.faxo i.faciam ꝙ supple iam id statim aderit.i.presens erit hic.

Nausistrata.Tu tuum nomen dic quod est.Phormi. Mihin?phormio vestre familie hercle amic⁹ ꝛ tuo summus Phedrie.Nausist.Phormio?at ego ecastor post hac tibi quod potero ꝛ que voles faciam atq̄ dicam. Phor.benigne dicis.Nausi.pol merit⁻ est tuū.phormio.vin primū hodie facere.qđ ago gaudeant nausistrata: ꝛ qđ tuo viro oculi doleant?nausistr.cupio.Phor.me ad cenam voca.nausi.pol vero voco.Demi.eamus intro hinc.Chre.fiat. ſ vbi est phedria iudex noster.phormio.iam hic faxo aderit.

Valete ꝛ plaudite.Calliopius recensui.

Ecyra.

Acta ludis romanis Sexto Julio cesare.gn.Cornelio edilibus curulib⁹:non est peracta tota.modos fecit flaccus claudij tibijs paribus Gn.Octauio Tito manlio consulibus.Relata est iterum ludis funebrib⁹.Relata est tertio.Q.fuluio.L.marco edilib⁹ curulibus.

Ascensius.

Illud non pol temere ꝛc.sic intelligo.q: Nausistrata viderat chremetē tremebundum dicit ipm non sine causa timere.Chremes aūt qui dissimulare conabatur figurate interrogat.Egon timeo.q.d.minime gentium timeo:q: non est qđ timeā in hac re.Ad quod phormio satis dicaciter inquit.Recte sane supp.tibi est qn̄.i.quandoquidē tu nihil.i.nullam rem vel minime times:et hoc quod ego dico est nihil.i.nullius momenti: neq̄ qđ quis timere debeat narratu ad quod demipho volēs significare nihil mali esse in facto Chre.at phormionem indignū esse cui narret interrogat amare:scelus.i.homo sceleste dicis:dicis qđ narre: Chre.vir bon⁹ ꝛ nobilis tibi homini nihili ꝛ perdito.Neq̄ accipi velim nihil p peccato chremetis.Ne scelus.Nam demipho nolit concedere aliquod scelus in chremetis facto esse.Item illud dū in verbo dū tu dormis non puto accipi pro donec seu q̄diu pro quando seu quo tempore.Illud autem an mea forma atq̄ etas nunc magis expetenda est demipho ꝛc.sic potius intelligo vt dicatur per figuram interrogationem que negatiuam desiderat responsionem:vt si putas ꝙ vir nunc magis oblectabit se forma mea q̄ olim cum multo pulchrior eram.q.d.non: ꝛ ideo si olim aspernatus est eam cum melior erat multomagis post hac despiciet eam.Et propterea astruendum puto sic.O demipho an mea forma atq̄ etas est nunc cum vetula ꝛ deformior sum magis expetenda viro meo q̄ olim dū melior erat ꝛ eam contempsit.Itē melior videtur mihi lectio in textu faxo tali sit mactatus infortunio ꝛc.q̄ in cōmen. faxo tali mactatū infortunio.Guido.Valete.i.discedite cū incolumitate ꝛ plaudite.i.cōgratulamini poete plaudēdo manibus.Ego calliopius poete defensor introductus recensui.i.recognoui diligenter hanc totam vel comediā recitaui vna cum grege meorū actorum.

Finis Phormionis.

Ecyre argumentum.

Philomenam virginē olim cōpresserat pāphilus in tenebris tanq̄ meretricē a quo puella detraxerat anulū quem dederat bacchidi meretricule.Deinde pcessu temporis pāphilus exarsit in amorem puelle quā ignorabat esse in tenebris a seipso cōpressam:stimulātēq̄ amore eam duxit in vxorem iam grauidam ex illo compressu facto in tenebris ipso quidem ignorante quam vbi duxit priusq̄ ingrederet ad eam peregre pfect⁹ est:interea mater puelle ad se reuocauit filiam vt furtim domi pareret sicq̄ socrui partus celaret.interim redijt pamphilus eamq̄ parientē apud matrem deprehendit quare multū cōmotus absq̄ detectione partus vxori remedium mittere parat parentibus suis nescientibus quidnā id faceret.Tandem per bacchidem meretricē apud quam anulus inuentus est cognoscit pamphilus ꝛ a se vitiatā vxorem ꝛ ex se natum filium.Nomē fabule huius est Ecyra: ꝙ multa fiant in ea p soceros ꝛ seruos.i.per patres ꝛ matres nurium.Ecyros em̄ grece dr socer.Ecyra aūt socrus est: preterea appollodori greca quemadmodum ꝛ phormio.Nā cetere quatuor ex menandri fabulis translate sunt.essent mixta motorijs actibus ꝛ statarijs multūq̄ sententiaꝝ ꝛ figurarum continetur in toto stilo:vnde cum delectat plurimum non minus vtilitatis affert spectatoribus.in ea prologus est multiplex ꝛ rhetoricus nimis.Propterea ꝙ sepe exclusa hec comedia defensione diligentissima indigebat persone ptatice.i.extra argumentum due sunt philotidis ꝛ syre.Prime aūt partes sunt lachetis:secunde pamphili.tertie phidippi:quarte parmenonis: ꝛ deinde aliarum psonaꝝ que his adiuncte sunt.

Ascensius.

In huius argumenti narratione:non pauca sunt que ipse aliter dicerem:ppterea ꝙ non recte procedere videntur:et primum quod dicit puellam compressisse tanq̄ meretricem non coheret illud quod bacchis in penultima scena dictura est.homo se fatetur in via virginem nescio quam compressisse ꝛc.Sciebat ergo pāphilus virginem esse ꝙ si meretricē putasset nō staret economia vt tā faciłr induceret ad credēdū puerulū ex se natū.Itē ꝙ seqr a quo puella ꝛc.si latinitas stat vt sit a quo pāphilo puella detraxerat anulū falsa est snia lege ergo a qua puella ꝛc.ꝛ ita authorē edidisse nō dubito.Preterea ꝙ dicit pāphilū exar

Argumentum Ecyre.

sisse in amorē einsdē puelle ꝛ eam stimulo amoris duxisse est cōtra id qđ in prima scena dicit Parmeno. Tūdēdo atq̄
odio deniq̄ effecit senex ꝛ reliqua. Itē cōtra ea q̄ Pāphilus ipse ꝓfitet. Similiter ꝛ laches In scena. Tibi quoq̄ edepol
vbi dicit impulsu duxisti meo ꝛc. Itē qđ dʒ priusq̄ ingrederet ad eā peregre ꝓfect⁹ est. Nō ꝓcedit. Nā mirrhina dictu-
ra est cōcedēte ꝛ recitāte pāphilo vbi secū loquit. Nā aiūt tecū post duobus cōcubuisse eā mēsibus. Uerū quidem est
quod dicit parmeno in prima scena pamphilū abstinuisse in principio: sed non semper vnde ipse Pāphi. in scena. Ne-
queo mearum ꝛc. Nā olim illi soli credidi ea me
abstinuisse in principio sui data est.

Donatus autem sic.

¶ Acta ludis megalēsib⁹. Sexto iulio Caio Rabirio
edilibus curulibus agēte quidē Lucio ambiuio Mo
dulāte aūt flacco claudij Tibijs paribus. Tota greca
est ab Appollodoro translata. editaq̄ est quinto loco
Gneo octauio ꝛ Tito Manlio consulibus.

Argumentum.

Xorē duxit Pāphilus philomenā cui quon
dam ignorās virgini vitium obtulit eiusq̄
per vim quē detraxit anulum dederat amice
bacchidi meretricule. Dein ꝓfectus in im-
brum est: nuptā non attigit. hanc mater vtero grauidā
(ne id sciat socrus) vt egrā ad se transfert reuertit Pā-
philus. deprehendit: partum celat: vxorem tamen reci
pere non vult. Pater incusat bacchidis amorem dum
se purgat bacchis. anulum mater vitiate forte agnoscit
mirrhina. vxorem recipit pamphilus cum filio.

Xorē duxit ꝛc. Pāphil⁹ duxit philome
nā vxorē cui philomene virgini quon
dā. i. lōge ante tpis ipse Pāphi. igno-
rās. i. nesciēs esse virginē illā obtulit
vitiū. i. stuprū ei attulit ꝛ dederat ami-
ce Pāphili. s. bacchidi meretricule anulū ei⁹ Pā-
phili quē detraxit. i. de digito suo traxit: p vim. i.
violēter. dein. i. deinde Pāphilus ꝓfectus est in
imbrū. i. in eū locū remotū ab vxore sua. haud. i.
nō attingit suā nuptā anteq̄ iret. i. ad eā non est
ingressus qua de re nō poterat ex eo eē grauida.
vero. i. sed mater ei⁹ puelle trāsfert ad se hāc puel
lā grauidā vtero. i. fructum habētē in vtero vt. i.
tanq̄ egrā. i. egrotā ne socrus id sciat. Pamphi.
reuertit ex imbro dephēdit. i. resciscit totū factū.
celat partū. i. nō reuelat alicui partū puelle: tñ no
luit recipere vxorē. Pater puelle incusat. i. vitupe
rat dat vitio vertit crimini amorem bacchidis. i.
amorē quē habebat pamphilus cū bacchide. nā
putabat eā esse cām repudij cū bacchis purgat. i.
excusat se mater mirrhina nomine mater puelle:
agnoscit. i. recognoscit forte anulū vitiate. i. stu-
prate filie sue. Pamphilus recipit vxorem vna
cum filio.

¶ Ascensius.

Uemadmodū mō diximus argumētum
hui⁹ fabule ab interprete nō oīno in-
tegre acceptū videt. Itaq̄ in argumē-
to textus illud quōdā ꝛ illud ignorās
nō determināt dictionem virgini: sed
obtulit. dic ergo cui vel philomene virgini Pāphil⁹ ignorās qđ Philomena esset: obtulit quōdā vitiū ꝛc. q̄ si ignoras-
set virginē esse diceret: cui quōdā ignorās virginē vitiū obtulit. Falsum p̄terea est qđ dicit Pāphilo detractū anulum:
immo Pāphilus ipse detraxerat Philomene anulū quē dederat bacchidi. Dic ergo einsq̄ ꝛc. q̄ pro et Pāphilus dede
rat amice sue bacchidi metricule anulum eius videlʒ Philomene quē detraxit per vim: quod vero Pāphilus nō Phi-
lomena detraxerat videre licet penultima scena vbi bacchis omnem rem aperit. Preterea ipsa mirrhina in scena que
incipit. Perij qđ agam ꝛc. apertissime dicit. Neq̄ detractum ei tum quicq̄ est qui possit noscier qui siet ipse eripuit vi in
digito quem habuit virgini abiens anulum. Quod vero textus dicit nuptam non attigit intellige diebus nuptiarū
dum reuera nupta idest obnubilata pudoris gratia fuerat.

¶ Ecyre enarratio.

Ec fabula Appollodori dicitur esse greca. Nam ꝛ ipsa ꝛ Phormio ab eodem dicuntur esse translate: cum re-
lique quatuor sint menādri. Ecyra autē dicit ideo: q: per socrus ꝛ soceros in ea agūtur multa. Nā ꝛ ecyros ꝛ
ecyra soceri nomen socrusq̄ significāt. Est autem mixta motorijs actibus ac statarijs: multumq̄ sniarum ꝛ
figurarum continet in toto stilo. Unde cum delectet plurimum: non minus vtilitatis affert spectatoribus.
Atq̄ in hac prime partes sunt Lachetis. scđe Pāphili. tertie Phidippi. quarte Parmenonis: ꝛ deinceps alia
rum personarum que his adiuncte sunt. Diuisa est autem vt cetere quinq̄ actibus legitimis: quos in subditis distin
guemus. In hac prologus est ꝛ multiplex ꝛ rhetoricus nimis propterea quoq̄ sepe exclusa hec comedia diligentissi-
ma defensione indigebat Atq̄ in hac prothasis turbulenta est. Epitasis mollior. Lenis catastrophe. ¶ Acta sane est
Ludis Megalēsibus. Sexto Julio. C. Rabirio edilibus curulibus. Egitq̄. L. Ambiuius. Modulatus est eam Flaccus
Claudij tibijs paribus. Tota greca est facta ꝛ edita: quinto loco Gneo Octauio. T. Manlio consulibus. Cantica ꝛ di-
uerbia summo in hac fauore suscepta sunt ꝓtatice. i. persone extra argumētū due sunt Philotidis ꝛ Syre. In tota co-
media hoc agitur: vt res noue fiant: nec tamen abhorreant a consuetudine. Inducuntur enim beniuole socrus: vereca
de nurus. Lenissimus in vxorem maritus: ꝛ itidem filius deditus matri sue: meretrix bona.

¶ Argumentum fabule.

Itiatam in tenebris a te nuptias anulum extorserat meretricem amans dum ignorat. Pāphilus duxit vxo-
rem grauidam ex compressu suo quam peregre profectus: quum reliquisset domi rediens parientem offen-
dit furtim et apud matrem suam. Quare commotus dum repudium inuitis parentibus et causam repudij
nescientibus parat per meretricem apud quam puelle sublatus anulus inuentus est: cognoscit tandem et
a se vitiatam vxorem: et ex se natum filium. ¶ Primus actus colloquium continet meretricis philotidis ac
lene Syre cum Parmenone: vt per harum personas que protatice dicuntur argumentum spectator discat. ¶ Secundi
actus tenor in hoc est immeritam vxorem veluti malam socrum accusat Laches et conuenit Phidippum de eadem
causa statim: post quarum colloquium conquestio inducitur Sostrate quod falsum crimen inuidiosumq̄ sustineat.
¶ Tertio actui hec ascribuntur. Conquestio Pamphili peregre redeuntis de amore suo circa vxorem paritudo Philo
mene. Sostrate verba super egritudinem nurus quam morbo credit afflictam. Fletus Pamphili errātis quum putat
non ex se filiū natum esse. Colloquium Parmenonis cū pueris a naui venientibus. vt mox loquunt cum ipso Pāphi
lo a quo in arcem mittit. Itē Lachetis phidippiq̄ ꝛ Pamphili verba de recōcilianda illi cōiuge: ꝛ eorū inuicē litigiosa
dissentio. ¶ Quartū actū hec cōplēt perturbatio Myrrhine ex interuētu mariti ꝛ eiusdē cum eo nimis callida ac mulie
bris astutie disceptatio. Sostrate pāphila chetisq̄ colloquiū. Inclamatio patris ꝛ soceris aduersum Pāphilū vxorē re
cusante conuentionē meretricis promittentis se iusiurandum matronis exhibituram de non admisso ab se pāphilo.

Prologus Ecyre.

¶ In quinto actu Bacchidis narratio de nuptijs gestis ⁊ colloquium cum Parmenone inducitur: quem nunciũ mittit ad pamphilum. pamphilicq; ad vltimum actio gratiarum apud ipsam Bacchidem. Docet autem Uarro neq; in hac fabula neq; in alijs esse mirandum quod actus in pares scenatum paginarũq; sint numero: cum hec attributio in rerum descriptione non in numero versuum constituta sit: non apud latinos modo: verũetiã apud grecos ipsos.

☞ Presens hic prologus varius est ⁊ rhetoricorũ obseruãtissimus p̃ceptorũ. Nẽpe hec comedia: sepenumero alieno populi studio intercepta diligẽtissima defensione indigebat: ꝓindeq; hic loquit̃ Lucius ambiuius q̃ poete partes sedulo defendere ⁊ popularẽ aurẽ fauorẽq; peccatorũ locis oratorijs multifariam captare nitit̃ simulq; ⁊ beniuolos imprimis: ⁊ maximo opere attẽtos auditores reddere conatur. L. ambiuius. et. L. turpio hystriones hanc fabulam egerunt.

¶ Prologus Ecyre.

Ecyra est huic nomẽ fabule hec cum data est noua nouũ interuenit vitiũ ⁊ calamitas vt neq; spectari: neq; cognosci potuerit: ita popul⁹ studio stupid⁹ in funãbulo animũ occuparat. Nũc hec plane est ꝓ noua: ⁊ is q̃ scripsit hanc

¶ Additio pau. Malleoli sequẽtis prologi declaratiua eatenus huc adiecta: qua ⁊ singulare poete artificiũ ⁊ loci quoq; oratorij expeditus intelligant: nẽpe ista ob marginis angustiã et pleraq; alia cognitu certa digna: plane e regione clausularũ verborũq; litere ipsius: suo loco: ita vt par erat adnotare nõ potuimus. ¶ Ecyra ⁊c. huic nomẽ fa. Prolog⁹ iste potissimũ enitit̃: vt cãm totius intercepte: ⁊ nõ audite fabule a pp̃lo in spectacula, deriuet: ipsumq; rursum leniter demulceat ⁊ in fauore. Noua nouũ ⁊c. gemina figura hic est paranomasia. s. q̃a Cice. agnominatio d̃r ⁊ sylepsis deest enim ipsi vel huic scʒ fabule nouũ ⁊c. Uitiũ ⁊ calamitas. Methaphora ab augurio sumpta: nã in captãdis augurijs: si tonaret vitiũ erat calamitas: si grandinaret quoq; aut fulminaret vitiũ erat eo qd̃ nõ spectat calamitas qd̃ nõ cognosci potuerit ita pp̃ls hic pp̃lm excusat ostẽdẽs cur nõ spectata fuerit is q̃ scripsit clã poetã cõmẽdat ab auaritia: q̃ ne operi suo diffidere videret̃ ꝓpter repulsam Ecyrã iterũ vẽditã: pro noua exhibet. Iterũ referre: parelcõ est iterũ eñ abũdat. Al's cognostis cõmẽdatio ab anteactis comedijs: q̃ ⁊ cognite ⁊ ꝓbate, extiterũt. Orator ad vos ⁊c. Mirifica arte hic ꝓlogus elaboratus est. Temerarium enim videri potuisset: comediam totiens repulsam ꝓsceniũ referre: nisi illã suã rursum exhibendi impudẽtiam cum populi fiducia: tũ aliorũ vel ꝓbatissimorũ poetarũ exẽplis purgaret. Nã actor ipse. L. Ambiuius disertissimus vt et poetam ⁊ comediã probaret. Cecilij magne authoritatis poete exẽplo spectatorꝝ fauorẽ q̃ ingeniosissime huic nostro cõciliat. Cecilij enim comedias sepenumero: itidẽ vt Ecyrã ⁊ interceptionis ⁊ repulsionis calũniã perpessas fuisse cõmemorat ⁊ qd̃ Terẽtio semel illi frequẽter qd̃ huic in alijs nunq̃ illi fere in oĩbus accidit proinde nõ esse adeo mirãdũ: nec temerariũ si hanc poeta pro noua referẽdã duxerit. Orator ad vos ⁊c. Prudẽs nimirũ actor non prologum: sed oratorem vocat: ne. s. iterũ interpelletur deturbeturq; ab actione. Oratorẽ enim cui cã defendẽda cõmittit̃. iniuriã pati nõ lʒ. Hunc quoq; quiete audiri: oportere iusgẽtiũ est. Quo iure vsus ⁊c. perostẽdit multas aliorũ poetaꝝ fabulas olim ab se actas pertulisse repulsam. Exactas. i. repulsas inueterascẽt. s. ꝯsuetudine. i. denuo agerent̃. Ne cũ scrip. Locus a poematis elegãtia. In his quas argumentũ ab exẽplo per oratoriã ⁊ rerũ ⁊ personarũ cõparationẽ. Uir steti. ꝓprie dicit: nã aut agi dicunt̃ comedie aut stare: q: vel motorie sunt vel statarie. Dubiã for. ab euẽtu ⁊ casu. Sepe incerta certum: paranomasiam ⁊ locus a contrarijs. Has scʒ exactas a rei difficultate. nouas stu. ab honesto ⁊ a studio ⁊ diligentia. Placite participiũ est sine origine verbi ⁊ est promissio a coniectura. Ita poe. s. Cecilium. Restitui cõmentio a persona ꝓpria. Iniu. ab aduersarijs aduersarium pro aduersarioꝝ. Musica poete eñ canere dicuntur. Quod si iterum a persona propria: nempe in hoc ostendit se magnopere ꝓfuisse populo. Ut in ocio: ⁊ res ⁊ verba deterrendi facilitatẽ indicant. Mea causa: tanq̃ orator ⁊ est cõmendatio psone leuis a grauiore: vtpote poete ab oratore. Ecyram: est principium a principali conquestione. Mihi a persona dicentis. Eam cala. pulchra ⁊ metaphorica periphrasis. Sic erit ad captationẽ beneuolentie a persona auditoꝝ ⁊ sua. Quuz primum ingeniose narrat ita vt populum non ledat: ⁊ poetã defendat per trãslationẽ culpe. Pugiluʒ glo. hi eñ plerũq; gloriosi sunt. Pugila pugna: a pugna pugno dicitur. nam veteres ante ferri armorũq; vsum pugnis: calcibus morsibus ⁊ corporum luctatione pugnare solebant. Funãbuli: q̃ in funibus tensis: iocrulariter discurrũt grece Schenobates vocantur. Expectatio. i. desiderium virgi. expectate venis. Mulieꝝ quib⁹ nec suffragari: nec refragari lʒ comedijs. Exirẽ non extruderet: leniter dicit ne populũ accusare videatur. Uetere ꝯsue. hoc innui turpe non esse poete nostro in vna contigisse qd̃ alijs in multis. In experi. i vt facẽrem periculũ. Refero denuo. i. scd̃o. placeo id̃ qd̃ sequit̃ non pctoꝝ iudicio sed vulgi ꝑturbatione fit. Meũ locũ. s. quo quiete agerẽ aliqua nunc turba trãquillitate a loco: ab ocio a tp̃e: ab; cq̃ ⁊ a possibili: ꝑsuasio artẽ musicã: oratorie quasi non tã poetã q̃ arte ipsam defendat. Uestra autoritas qua. s. poetã eiusq; scripta ꝓbẽ. Si nũq̃. Cõmendatio ab anteactis fabulis ⁊ a meritis defensoris quo etiã cognoscit̃ q̃ grauis author sit. Sinite impetrate artificiosa exhortatio pro persona poete. Circũuentum iniquis ab aduersariorum odio. Circũuẽtum. i. implicatũ oppressum. Iniqui hoc verbũ si ponas senarius iambic⁹ nõ cõstabit. Mea causa peroratio est vbi tãq̃ orator poete causa docilem beniuolũ ⁊ attentũ reddat auditorẽ. Causa causam paranomasia est. dare silentiũ. i. fabule aut poete. nouas expe. Ab vtili. Expediat. i. vtile sit vobis pretio meo. i. estimatione a me perpensa q̃tum scʒ ediles soluere debeant. Uale lector.

¶ Prologus Ecyre.

Ecyra est huic ⁊c. Hic ꝓlog⁹ est multiplex ⁊ rhethorice obseruãs disciplie: nã hec comedia sepe reiecta alieno populi studio diligẽtissima defensione indigebat. Lucius ambiuius ⁊ Lucius turpio hystriones hãcq; fabulam egerunt. Qui aũt hic loquit̃. Luci⁹ est ambiui⁹ poete partes defendẽs: ⁊ popularẽ aurẽ, captãs vehemẽter. ¶ Ordo est. Ecyra q̃si socrus est nomẽ. i. appellatio huic fabule cũ. i. qñ hec fabula data est. i. exhibita est pp̃lo ⁊ edita noua. i. cũ pri⁹ nõ fuisset acta. Dari d̃r fabula qñ agit̃. Unde edere a do das cõpenit̃ qd̃ sig̃t exhibere ad spectaculum. Inde numerum. i. ludorũ editores dicunt̃ stare aũt d̃r qñ placet. Cũ ergo data est noua nouum paranomasia est in textu: ⁊ scire in his verbis, noua nouũ. Nouum vitium. i. nouum erratum siue nouus error ⁊ noua culpa spectatorum ⁊ calamitatis. i. miseria infortunium infelicitas interuenit: vt. i. ita qd̃ neq; hec fabula potuerit spectari aspici a spectatoribus neq; cognosci ita. i. intantuʒ populus stupidus. i. stupens ⁊ quasi animo raptus studio. i. attentione vel animi applicatione ad alia occupauerat. animum in funambulo. i. in spectãdo homine gradiente super funẽ bene spectari dictum est. nam maior actionis pars in gestu acto consistit qui spectatur. Inde spetatores dicũtur Item theatruʒ ⁊ actores ⁊ spectacula. Uitium preterea est si tonet tantum calamitas autem est si grãdinet ⁊ fulminet Calamitas eñ est clades qua culmi segetum franguntur vnde penuria sequitur ⁊ erũna: inde calamitosus miser ⁊ infelix. Nunc hec fabula quam sum acturus est plane. i. omnino pro noua. i. tanq̃ noua quãuis re vera noua non sit cũ alias edita pro parte fuerit ⁊ is poeta qui scripsit. i. composuit hanc fabulam voluit iterum referre: iterũ vacat. i. recitare vel exhibere eam ⁊ proponere edilibus ob eam rem. i. ob eam causam vt possit vendere eam. Iterum. idest secundo cognoscis. i. cognouistis alias fabulas eius poete queso nunc noscite hanc fabulam: ego, venio ad vos orator. i. tanq̃

legatus aliquid rogaturus ⁊ in cōspectu vestro orationē habiturus ornatu.i.in habitu ꝓlogi.i.eius qui prologū.i.p̄fationem aliquā aut proloquiū ⁊ quasi preludiū habiturus est.nam prologus interdū capitur pro ipsa p̄fatione interdū pro eo qui ad eā facit prefationē vt hic.Se ideo oratorē nō prologū nominat ne expellatur: nam iuregentiū oratorem audiri oportet nullā ꝙ iniuriā pati venio itaꝙ ad vos orator sinite.i.permittite ꝙ sim exorator.i.impetrator obtētor petiti.nam orator dr̄ ꝙdiu rogat:exorator aūt cum impetrauerit:orator etiā est cui causa defendēda mādatur vt liceat.i.

ob eam rem voluit iterū referre: vt iterū possit vēdere: alias cognostis eius q̄so hāc noscite.Orator ad vos venio ornatu prologi:sinite exorator sim.eodē vt iure vti senē liceat quo iure sum vsus adulescētior.nouas qui exactas feci vt inueterascerēt ne cū poeta scriptura euanesceret:in his quas primum cecilij didisci nouas partim sum earū exactus: partim vix steti quia sciebā dubiam fortunā esse scenicam.Spe incerta certū mihi laborē sustuli.has agere cepi vt ab eodē alias discerē nouas studiose:ne illū a studio abducerē ꝑfeci spectarentur vbi sunt cognite:placite sunt.ita poetam restitui in locū prope iam remotū iniuria aduersarioꝝ ab studio atꝙ ab labore atꝙ arte musica. ꝙ si scripturā spreuissem in p̄ntia:⁊ in terrēdo voluissem operā sumere vt in ocio esset potius ꝙ in negotio deterruissem facile ne alias scriberet.nunc quid petā mea causa equo animo attēdite:ecyrā ad vos refero ꝙ mihi per silentiū nunꝙ agere licitū est.ita eam oppressit calamitas: eam calamitatē vestra intelligētia sedabit si erit adiutrix nostre industrie:cum primū eam agere cepi:pugillum gloria funābuli eodē accessit expectatio comitum:conuētus: strepitus: clamor mulierū facere vt ante tēpus exirem foras:vetere in noua cepi vti cōsuetudine:in experiundo vt essem refero denuo primo actu placeo cū interea

permittatur me luciū ambiuiū senem vti.i. gaudere eo dē iure.i.eadē authoritate quo iure ego adulescētior.i.iunior vel multū iuuenis:vel cape cōparatiuum pro positiuo vsus sum.hoc aūt cōparatiuum adulescētior.⁊ sil'r iunior animus a positiuo sonat ⁊ vim diminutiuā exprimit.nam qui iunior est minoris est etatis ꝙ qui iuuenis est.Si accurate tn̄ inspiciamus cōparatiuū supat suū positiuū in ea qualitate qua fit comparatio:liceat ergo me senē vti eodē iure quo ego adulescētior sum vsus qui.s.ego feci.i.effeci nouas fabulas exactas.i.exclusas vt inueterascent.i.in cōsuetudinē venirent spectarētur amarētur iterū agerētur.inueterascūt enim fabule dum iterū aguntur ⁊ id feci amore poematis nedū poete ne.i.vt nō scriptura.i. cōpositio poema euanesceret.i.deficeret cū poeta.i.cū authore.In his fabulis cecilij.i. illi⁹ veteris poete comici q̄s nouas didisci vt eas agerē partim.i.pro parte:vel in aliquibus earū fabularū exactus sum.i. exclusus sum:⁊ quasi extra actionem missus partim.i.pro parte.vel in aliq̄bus vix.i.fere nō steti.i. fere nō vel saltem cum magna difficultate placui. Stare etiā dicūtur fabule qn̄ placent.Partim licet aduerbiū sit tn̄ sepe poni inuenitur quasi ꝓ noie immo ⁊ interdū admittit ꝑpositionē:vt Gel.testatur lib.ix.c.xiij.partim hominū venerūt:pleruncꝙ dicit qd̄ significat pars hoim venit.i.quidā hoies venerūt.Nā partim hoc in loco aduerbiū est nec in casus declinatur sicuti cū partim hominū dici pōt.i.q̄busdā hoibus: vel cum quadā parte hoim. Quint⁹ claudi⁹ insolētius iūxit partim cū substātiuo tanꝙ esset adiectiuū inquiēs cum partim copijs hominū pro cum aliquib⁹ copijs hoim. Non ergo hic est mirū si ita interp̄temur. Partim ergo sum exact⁹partim vix steti.i.placui.vt sic stat snīa pro plz ⁊ id totū sustinui:q: sciebā fortunā scenicā esse dubiā.i. casum theatralē ⁊ euētū scenarū esse dubiū ⁊ incertū.Nam alij habēt bonā fortunā in scenis.i. in theatris in proscenis fabulas agēdo: alij malam.Sustuli mihi.i.abstuli amoui a me laborem certū.i.indubitabilē spe incerte pro spe incerta.q.d. amoui a me certū laborē spei incerte.i.

qui labor nullus spei certe erat cū nō esset dubiū qn labor esset.Cepi.i.incepi quasi cū magno molimine agere.i. quod dici solet ludere easdē fabulas cecilij vt dicerē.i.cōprehenderē ab eodē cecilo studiose.i.accurate diligēter attente alias fabulas nouas.ne.i.vt nō abducerē.i.dimouerē deterrerē dehortarer.deflecterem illū ceciliū a studio scribēdi fabulas et incūbēdi literis.Perfeci.i.impetraui magna mole ac difficultate: vt ipse fabule spectarentur a pplo.vbi.i. postꝙ cognite sunt.i.intellecte diligēter placite sunt.i.placuerūt.nam placeo placui facit in p̄terito ⁊ placitus sum sicut prādeo prādi ⁊ prāsus sum.ita.i.eo modo restitui poetā ceciliū in locū.i.in pristinū sitū seu statū scribēdi:ꝓpe.i. fere iam remotum.s.poetā exclusum iniuria.i.iniquitate improbitate aduersarioꝝ.vnde remotū a studio ⁊ labore ⁊ ab arte musica.i. ab arte poetica.Nam Cice.poemata vocat musas māsuetiores lib.j.ad lentulū:⁊ musicus musica cum. a musa possessiuum est.ideo ars musica est ars musarū quarū poete dicūtur esse sacerdotes ꝙ.i.sed si spreuissem.i.contēpsissem scripturam.i.poema.in p̄ntia.i.tūc tēporis qd̄ tūc erat p̄sens vel in p̄ntia.i.statiz vt ea scriptura eijciebatur ⁊ si voluissem sumere operā.i.sumere laborē siue laborare in deterrēdo.i. dehortādo ⁊ deflectēdo ac dissuadēdo illū a studio vt potius ipse esset.i.viueret in ocio.i.in quiete sine labore ꝙ in negotio.i. in tāto labore studij facile deterruissem eum poetā ne.i. vt non scriberet.i.cōponeret alias fabulas nūc attēdite.i.cōsiderate equo animo mea causa.i.cōtēplatione mei qd petā.i. quid rogē vos tanꝙ orator:refero.i.reporto ad vos ecyrā.i.hāc fabulā sic a socru nominatā quā ecyrā nunꝙ licitū est.i. nūꝙ licuit mihi:nam in p̄terito dr̄ licuit vel licitū est pro eodē.i.quā nunꝙ potui per silētiū agere.i.exhibere ⁊ qd̄ dicūt ludere ita.i.intm̄ calamitas.i.malū infortuniū:infelicitas malus euētus:oppressit.i.obruit.eam fabulā vestra intelligētia.i.vestra prudētia:⁊ ad eam cognoscendā attētio sedabit.i.placabit mitigabit eam calamitatē si ipsa intelligētia vestra erit adiutrix nostre industrie.i.nostre diligentie ⁊ opere.cum primū.i.statim vt cepi agere eam comediā gloria pugillum.i.certantiū accessit.i.adhibita est vel adiūcta est hoc est pugiles gloriosi accesserūt. pugilles dicūtur a pugna et pugna dicitur a pugno.nam veteres ante vsum ferri ⁊ armorū pugnis ⁊ calcibus ⁊ morsibus corporūꝙ luctatione certabant expectatio.i.desideriū funābuli.i.gradientis super funē accessit.i.adita est vel aduenit eodē.i. ad eundē locum vbi inceperā agere hanc fabulā conuētus.i.cōuersus comitū.i. vel sectatorū qui pugilibus assentātur vel seruorū qui dn̄os sequuntur strepitus.i.pedū tumultus siue manuū se mutuo collidentiū.clamor.i.vociferatio mulierū hec omnia scz conuētus comitū strepitus clamor mulierū facere.i.effecerūt vt exirem foras.i.extra theatrū et prosceniū. ante tempus.i.ante cōpletam fabule actionē cepi vt cōsuetudine vetere.i.qua vsus eram olim.i.in cecilij fabulis: quaꝙ alij multi sunt vsi in noua fabula siue comedia ecyra in qua primo exclusus est poeta. Nam in alijs comedijs nunꝙ fuerat exclusus.sed hoc fecit nō culpa poete:sed studiū spectatoꝝ qui citius vana ꝙ vtilia sectari didicerūt vt essem.i. vt insisterē

immorarer versarer in experiēdo.i. in periculo faciēdo siue in periclitādo probādoqꝫ an actioni quietus posset dari loꝫ cus vel vt essem experiēdo.i.vt possem experiri vt diximus nō sum soluēdo.i.soluere nō possum. Denuo.i.iterum refeꝫ ro.i.reporto in prosceniū.fabulā:ꝛ tunc re vel denuo vacat:vel refero.i.propono fabulā vel recito ꝛ eam ante oculos po no.denuo.i.iterū et tunc nihil vacat. Placeo spectatoribus primo actu.i.in prima parte comedie:que diuiditur in qnqꝫ actus.vel placeo dixit ꝑ fabula placet interea cum rumor venit.i.sermo in populo factus est gladiatores.i.eos qui enꝫ sibus digladiātur ꝛ ludunt datū iri.i.exhibendos esse.ꝛ edēdos populus conuolat.i. celeriter currit ad eos spectādos illi de populo tumultuantur.i. tumultū faciunt clamāt vociferātur pugnant.i. certā cōtendūt de loco.i.propter locū habendū ad spectandū. Interea.i. dum id facerē ego nō potui tutari.i.seruare:defendere:meū locum in quo age bam comediā:quinimmo mihi fuit exeundū pro pter tumultū ꝛ contentionē populi. Nunc nulla turba.i.turbatio est ocium.i.trāquillitas:quies:ꝛ silentiū.i.taciturnitas nullus tumultus est tpꝰ.i. oportunitas agēdi comediā hāc est mihi datū ab edilibus potestas datur vobis cōdecorandi.i.vno cōsensu honestādi si sit a decoro ras. media breui vel pulchrificādi. vt si dicam si a decoro sit media lōga ludos scenicos.i. ludos theatrales qui in sce nis aguntur. Nolite sinire.i.pati artē musicam.i. artē poeticā recidere.i. reduci ꝑuenire a re ꝛ cado cadis.ad paucos paruos:quia nō fauēatis poetis doctis facite:vt vestra autoritas.i. estimatio repu tatio sit fautrix.i.fauorē prebēs ꝛ adiutrix.i. adiu torium ꝑstans mee authoritati.i.estimationi que de me habetur qui iam sum senex. Si nunqꝫ staꝫ tui.i.constitui destinaui pretiū arti mee.i. arti hiꝫ strione auare.i. cupide:ꝛ si induxi in animum.i.si imperaui aut persuasi mihi cum questū.i.illud lu crum esse maximū videlꝫ seruire.i.obsequi incūbe re vestris cōmodis.i.vtilitatibus:sinite.i.permitꝫ tatis me impetrare.i.obtinere:ne.i.vt nō iniqui.i. iniusti estimatores irrideant inique.i.improbe et iniuste cum poetā circūuentū.i. vel oppressum a maledictis per sua maledicta vel deceptū et dolo interceptū qui poeta cōmisit.i. credidit deposuit suū studiū in meā tutelā.i.in meam defensionē et curā ꝛ qui cōmisit se in vestrā fidē.i.beniuolentiā et veritatē. Accipite.i.capescite suscipite defendēꝫ dam ꝛ habete cōmendatā hanc causam.i.hāc par tem poete aduersus maledicos. Uel accipite.i.bo no animo ꝛ equo iudicio cognoscite. Uel accipite gratā hāc habete cām ꝑpter quā ego exclusus re deo:ꝛ qdē facite mea causa.i.contēplatione mei ꝛ date silētiū.i. qꝺ dicūt faciatis pacē vt libeat poeꝫ te vel si sit alijs.i.libeat alijs poetis scribere.i.com ponere alias fabulas:ꝛ vt expediat.i.sit vtile mihi dicere nouas fabulas quas in ꝯspectu vestro agā emptas ab edilibus.s. pretio meo.i. a me facto et statuto hoc est estimatione a me facta qꝫtū ediles darent. Alij exponunt emptas pretio meo. id est periculo meo.i. ad periculum meum et damnum si non admitterentur : aut non placerent populo ita vt ediles damni facerent aliquid.

rumor venit datū iri gladiatores populus cōuolat. tu multuantur clamāt pugnant de loco. ego interea meū non potui tutari locū nunc turba nulla est ociū ꝛ silen tium est agēdi mihi tēpus datum est. Uobis datur po testas condecorandi ludos scenicos. Nolite sinere per vos artē musicam recidere ad paucos : facite vt vestra auctoritas mee auctoritati fautrix : et adiutrix sit. Si nunqꝫ auare pretium statui arti mee : ꝛ eum esse questū in animū induxi maximum quam maxime seruire veꝫ stris cōmodis : sinite impetrare me : qui in tutelā meā studium suum : ꝛ se in vestram cōmisit fidē ne hunc cirꝫ cūuentum iniqui irrideant. Mea causa causam hanc accipite ꝛ date silētiū:vt lubeat scribere alijs mihiqꝫ vt dicere nouas expediat posthac pretio emptas meo.

Primus actus.

Philotis meretrix. Syra lena.

In hac scena Philotis ꝛ Syra indignātur Pamphilū adhesisse vxori ꝛ Bacchidē meretricem quā amare videbatur reliquisse. Exēꝫ plum quoqꝫ hic ꝑponitur versute ꝛ neqtiose Lene: meretrice bonā que talis cōtra vulgatū morē inducitur a leni ac benigno instituto dehortātis.ꝛ ad asperitatē ꝛ exactionē amatorum suoꝝ ꝑsuadētis. Attende qꝫ Philotis ꝛ Syra protacite sunt persone extra fabule argumentum inducte:que mox explicato argumento disparent.

Per pol qꝫ paucos reperias meretricibꝰ fideꝫ les euenire amatores syra vel hic Pāphilus iurabat quotiens bacchidi qꝫ sctē vt quiuis facile posset credere:nunqꝫ illa viua vxorem

Per pol ꝛc. Hic due mulieres altera mere trix.s.Philotis:altera lena.s.Syra intro ducūtur protacite ꝑsone nihil attinen tes ad argumentū fabule: que indignā tur Pamphilū reliquisse bacchidē mere tricē quā amabat ꝛ adhesisse vxori Philotis. O sy ra lena Pol iurātis est aduerbiū reperias.i.inuenias si tu qras perqꝫ paucos.i.valde paucos amatores euenire fideles meretricibꝰ. Fidi dicūtur in maximis negotijs:fideles in minoribus vel.i.vt ait Dona.pōt forsitā hic nō absurde capi pro etiā hic Pāphilus quotiēs ꝛ qꝫ.i.qꝫtū sctē.i.firme integre:religiose ita sup.vti.i.vt quis.i.qlibet posset facile crede re:iurabat bacchidi meretrici se nūqꝫ ducturū domū vxorē illa bacchide viua.i.qꝫdiu viueret. En.i. ecce demōstrātis est cum indignatione duxit vxorē Pāphilus syra lena. Ergo mō:hec particula ergo ostēdit affectū reprehēdētis : ꝑpterea quia pauci inueniūtur fideles ꝛ moneo tāqꝫ cōsilio ꝛ hortor tāqꝫ impulsu te Philotin sedulo.i.instāter ex aio: et quasi sine dolo:ne.i.vt nō te misereat cuiusqꝫ.i.nō habeas miam de aliquo amatore:qn.i.quominꝰ. vel qꝫ non spolies.i.eruas nō tm̄ minimā quāqꝫ partē auferas:id em̄ est spoliare mutiles.i.imminuas ꝛ detrahas aliqd sine quo res esse non posꝫ sit.vn̄ mutili dicti sunt boues aut capri sine cornibꝰ. Nō aūt inde dr vulcanus mulciber vt aliq putāt sed potiꝰ a mul ceo:qꝫ oia molliat ignis ac vincat. Laceres.i.ita lanies ita expiles:ita discerpas vt oino vltra nō habeas qꝫ minuas qn spolies:ergo mutiles ꝛ laceres qcūqꝫ.i.oēm amatorē quē nacta sis.i.quē ineneris ꝛ allexeris:ꝛ quasi arripueris tuis ille cebris. Phi.vtin.i.vtine.i.vtrū ita lacerabo oēs vti.i.vt neminē habeā eximiū.i.ꝑcipuū quem amē ꝛ mitius tractē. Alij

habẽt vt ni. ⁊ tũc sic lege censes sup. vis vel mones vt neminẽ habeã ni. i. nisi precipuũ ⁊ separatũ ex oĩb⁹. Proprie eximius porcus est exẽptus a grege atq̃ signat⁹ macula aut nota. Syra neminẽ habeas eximiũ cui⁹ te miserescat. Nam scito q̄ sup. nemo quisq̃: vacat q̄sq̃: venit ad te q̇n. i. qui nõ ita pparet. i. disponat sese vt expleat. i. satiet abs te suã voluptatẽ suis bläditijs. i. suis sermonib⁹ bläd͂is q̃ minimo. i. admodũ paruo p̄tio vel q̃ minimo p̄tio possit. Amabo particula bläd͂ientis q̄si rogo te per amorẽ hiscine vtrũ tu nõ insidiabere. i. nõ tendes insidias ⁊ deceptiones hisce. i. talibus amatorib⁹ vel talis fraudis contra aduerbiũ. i. ex aduerso ex opposito. Phi. tñ q̇cq̇d dicas pol iniuriũ est. i. iniquũ est meretricẽ esse eãdẽ. i. eq̄lis affectionis oĩb⁹. Sy. aũt hic hz significationẽ idignãtis ⁊ vim aduerbij: iniuriũ est. i. dicis q̄ est iniquũ esse eãdẽ oĩb⁹: sed a te peto est ne iniuriũ vlcisci. i. punire aduersarios ⁊ vindictã de eis sumere. Aut est ne iniuriũ ipos amatores capi. i. dolo capi eadẽ via. i. eadẽ rõne: siue eodẽ mõ: q̃ via illi amatores captẽt. i. sepe capiãt sepe decipiãt te. Ehu interiectio lene dolẽtis se nõ posse psuadere meretrici vt id faciat qd suadet. ⁊ simĩ desiderãtis hr̄e eã formã qua ibi facere posset qm̄ ei nõ deest volũtas: me miserã. Fungiẽ hoc dictũ vice interiectionis. q. d. me ifelicẽ fateor cur istec. i. tua etas ⁊ forma. i. pulchritudo nõ est mihi lene venditrici puellarũ sicut leno: aut cur hec. i. mea sñia. i. mea opinio nõ ẽ tibi.

ducturũ domũ en duxit. Sy. ergo propterea te sedulo ⁊
moneo ⁊ hortor ne cuiusq̃ misereat te: q̇n spolies muti
les: laceres quẽ nacta sis. Phi. vtin̄ eximiũ neminẽ ha
bẽam? Sy. neminẽ nam nemo quisq̃ illorũ scio ad te
venit: quin ita paret sese: abs te vt bläditijs suis q̃ mi-
nimo pretio suã voluptatem expleat: hiscine tu amabo
non cõtra insidiabere. Phi. tñ pol eãdẽ iniuriũ est esse
oĩbus. Sy. iniuriũ aũt est vlcisci aduersarios aut qua
via te captẽt illi eadẽ ipsos capi. Ehu me miseram: cur
non istec nunc mihi etas ⁊ forma est: aut tibi hec sñia.

Parmeno seruus. Philotis. Syra.

☞ In hac scena Parmeno seruus occasionẽ nactus est. Philotim peregre redeuntem alloquendi: quum tamen Pamphilo ad portũ obuiam ire statuisset. Itaq̃ ex ṽbis bacchidis instigata Philotis: ex Parmenone de Pamphili nuptijs percũctatur. Cui certe Parmeno omnem rem. atq̃ totius comedie argumentum ordine narrat. ¶ Animaduerte singularem in hac scena poete artem: q̃ egregie ⁊ oratorios locos: ⁊ decorum personarum obseruauerit.

Senex si q̃reret me mõ isse dicito ad portum
pcũctatũ aduẽtũ pãphili. Audin q̇d dicã sy
re: si q̃reret me vti tñ dicas si nõ q̃reret: null⁹
dixeris alias vt vti possim eã ac integra. Sed
videõ ego philotin vñ hec aduenit philotis salue mul
tũ. Phi. o salue parmeno. Syr. salue mi ecastor parme
no. Par. ⁊ tu edepol syra. dic Philotis vbi te oblecta-
sti tãdiu. Phi. mime eq̇dẽ me oblectaui: q̃ cũ milite co
rinthũ hinc sum pfecta inhumanissimo: biẽnium ibi
ppetuũ misera illũ tuli. Par. Edepol te desideriũ athe
narũ arbitror philotin cepisse sepe: ⁊ tuũ cõsiliũ cõtẽ-
psisse. Phi. Nõ dici põt: quã cupida erã huc redeũdi:
abeũdi a militẽ vosq̃ hic vidẽdi: antiqua vt ꝯsuetudie
agitarẽ iter vos libere ꝯuiuiũ. Nã haud ibi licebat nisi
pfinito loq̇: q̃ illi placerẽt. Par. haud opinor cõmode
finẽ statuisse orõni militẽ. Phi. Quid hoc negotij est?
mõ q̃ narrauit mihi hic intus bacchis qd ego nũq̃ cre

Senex si ⁊c. Hic i ite parmeno seru⁹ occasionẽ nact⁹ est narrãdi argumẽti philotidi meretrici peregre veniẽti. Par. alloquiẽ syrũ cõseruũ vt eũ hero petẽti excuset si senex. s. Laches queret me dicito me mõ. i. pauloante iuisse ad portũ pcũctatũ. i. interrogatũ aduẽtũ Pãphili: q̇ pegre in imbrũ p̄fectus est. cuius aduẽtu indies magis expectauit. Percũctor si per u scribaẽ d͂r a per ⁊ cũct⁹ cũcta cũctu: eo q̄ a cũctꝫ aliq̇d pq̇rat. ac si p o scribaẽ tũc a cõcto d͂r instrũm nauis q̇ naue vtunẽ ad loca nauib⁹ oportuna ea aũt pertica iterdũ a nautis inestigaẽ quãte sit pfunditatis aq̄ fluuialis. Interdũ etiã piscatores per illas perticas sub ripis pisces inq̇rũt ⁊ cõpellũt ad rhetia aq̄tica. O syre conserue audis ne. i. itelligis ne aut sentis aut aduertis q̇d dicã vti. i. vt dicas me iuisse ad portũ tum. i. tũc si q̄reret me senex aliq̇ codices hñt vt itum ⁊ tũc forte posset sic dici: vt dicas itũ esse p infinitiuũ impsonalis ṽbi: ⁊ tũc intelligitur a me sic vt dicas me itũ esse. i. me iuisse ad portũ si q̄ret senex: sed prior sñia melior. Si senex nõ queret me nullus. i. nõ vt sepe null⁹ sum pro q̄si nõ sum: ⁊ perij null⁹ itaq̃ dixeris p nõ dicas: vt possim vti alias. i. alio tp̄e hac causa. i. hac excusatione integra. i. nõ alias dicta. Sed videõ ne Philotin meretricẽ. vñ. i. ex q̇ loco hec meretrix aduenit. i. huc redijt athenas. O philotis salue multũ. i. multũ sis salua et incolumis. Phi. o optãtis aduerbiũ Parmeno salue. i. saluus sis. Sy. o ecastor iurãtis aduerbium est quasi per edem castoris: sicut edepol per edem pollucis: mi Parmeno salue. Par. edepol et. i. etiã tu syra lena deformis tu salue ridicule aũt. h. d. Conuertit sermonẽ ad Philotim tu Philotis dic mihi vbi oblectasti te tãdiu. i. tãto tp̄e: vbi vulgo dici solet: vbi spaciat⁹ es tm̄. Dicimus oblecto me hac re. Phi. equidẽ minime. i. non oblectaui me que. s. ego pfecta sum hinc. i. ex athenis corinthũ. i. in vrbẽ illã. cum milite inhumanissimo. i. inimicissimo austerissimo ferocissimo immanissimo. ibi. s. corinthi ego misera tuli. i. passa sũ tolleraui sustinui illũ. i. mores ei⁹ biẽniũ. i. spatio duoꝝ annoꝝ ppetuũ. i. ꝯtinuũ totũ sine intermissione. Par. edepol arbitror desideriũ. i. req̄sitionẽ athenarũ cepisse sepe te philotiꝫ. i. puto te sepe desiderasse ⁊ req̄sinisse athenas. Dicim⁹ vrbis desideriũ cepit me: teduit me: affecit me queadmodũ dicere solem⁹ me cepit odiũ vt tediũ vel satietas vrbis. Et arbitror inq̃ te sepe ꝯtẽpsisse. i. improbasse tuũ ꝯsiliũ. i. tuũ ppositũ ⁊ deliberationẽ qua illuc iueras: vbi dicim⁹ sepe post discessum meu me penituit cõsilij mei dicere possum⁹ post meã ab vrbe pfectionẽ plerũq̃ meũ ꝯtẽpsi aut improbaui ꝯsiliũ: vel meũ mihi ꝯsiliũ displicuit. Phi. nõ põt dici q̃. i. q̃tũ erã cupida redeũdi huc athenas ⁊ abeũdi. i. discedẽdi a milite ⁊ vidẽdi vos hic athenis vt antiq̄ ꝯsuetudine. i. scd͂ꝫ vetustã ꝯsuetudinẽ aut si vis cape ꝯsuetudinẽ p ꝯuersatione ⁊ familiaritate vt ego agitarẽ. i. celebrarẽ exercerẽ inter vos ꝯuiuiũ libere. i. sine subiectione ⁊ in libertate mea antiq̄ cõsuetudine. i. eo mõ quo solebam⁹. Nã haud. i. nõ licebat illic. i. corinthi apud militẽ loq̇ etiã ea q̄ placerẽt illi militi nisi p̄finito. i. determinato certo p̄scripto limitato assignato tp̄e: ac destinato. Par. haud. i. nõ opinor militẽ statuisse. i. ꝯstituisse limitasse: assignasse: p̄finiuisse: destinasse finẽ. i. terminũ modũ tue orõni. i. tuo sermoni ut vt vltra illũ terminũ tibi destinatũ non tibi loq̇ liceret cõmode. i. apte accõmodate p tua cupiditate. Nã tui sires sepe sunt

loquaces ꝛ petulātes:ideo nō cōmode.i.blāde vel ex voto siue ex animi sentētia prefinit sue orationi modus. Phi.deī scēsus nūc fieri incipit ad argumēti narrationē. Sed quid negotij est.i.qd hoc est qđ mihi dictū est ꝛ adhibuit negotij ad inuidiā ꝛ magnitudinē rei ostēdēdā. Que exclamatiue.i.qualia et quāta bacchis meretrix narrauit mihi modo.i. pauloante hic intus in eo loco vbi erant de exclamatione facta subdit narrauit mihi inq̄ illud qđ nunq̄ credidi.i. putaui fore.i.futurū esse.s.vt hac bacchide viua.i.viuēte Pāphilus posset inducere animum.i.posset sibi persuadere aut

didi fore vt ille hac viua posset animū inducere vxorē habere. Parme. Habere aūt. Philo. Eho tu:an nō habet. Par. Habet:sꝫ firme he vereor vt sint nuptie. Philo. Ita dij deeq̄ faxint si in rē est bacchidis. Sed quid istuc credā ita esse:dic mihi parmeno. Par. Nō est opꝰ prolato:hoc percūctarier desiste. phil. Nēpe ea cā vt ne id fiat palā. Ita me dij bene amēt: haud ꝑpterea te rogo vt hoc proferā: sed tacita vt mecū gaudeā. Parme. Nūq̄ tā dices cōmode:vt tergū meū tuā i fidē cōmittā. Phil. Ah noli. Parmeno. quasi tu non multo malis narrare hoc mihi q̄ ego q̄ percūcter scire. Parme. Uera hec p̄dicat et id mihi vitiū est maximū: si mihi fidē das te taciturā dicā. Phil. ad ingeniū redis:fidem do loquere. Par. ausculta. Philo. istic sum. Par. hāc bacchidē amabat vt cū maxime tū pāphilus cū pater vxorem vt ducat orare occipit. Et hec cōia omniū que sunt patrū. sese senē esse dicere illū autē vnicū presidiū velle se senectuti sue primo ille se negare sꝫ postq̄ acrius pater instat:fecit animi vt incertꝰ foret pudori ne an amori obsequeretur magis. Tundēdo atq̄ odio deniq̄ effecit senex. Despondit ei gnatā vicini proximi:vsq̄ illud visum est Pāphilo neutiq̄ graue: donec iā in ipsis nuptijs postq̄ videt paratas nec morā vllā q̄n ducat dari:ibi demū ita egre tulit vt ipsam bacchidē(si adesset) credo ibi eius cōmiseresceret. vbicūq̄ datū erat spaciū solitudinis: vt colloqui mecum vna posset Parmeno perij quid ego egi? in qđ me cōieci malū nō potero ferre hoc Parmeno perij miser. Phil. ad te dij deeq̄ perdiūt cū isto odio laches. Parme. vt ad pauca redeam vxorē duxit ꝛ omū nocte illa prima virginē nō attigit q̄ cōsecuta est nox eā nihilo magis. Phil. quid ais cū virgine vna adulescēs cubuerit plus potis se illa abstinere vt potuerit. Nō verisimile dicis neq̄ vex arbitror.

imperare aut velle habere vxorē. Par. aūt hic habet significationē indignantis quasi dicat quid dicis eū habere vxorē:ꝑpe est vt non habeat ꝛ illud habere aūt debet ꝑnūciatiue adiuuari quod dictū abscissum est ex fine orationis philotidis: qđ faciūt sepe indignātes ꝛ improbātes dictum alterius. Phi. eho hic interiectio gestiētis in spē ob auditū verbū tu respōde sup. an pāphilus nō habet vxorē. Par. habet vxorē:sed vereor vt.i. qđ nō he nuptie sunt firme.i.stabiles permāsure rate. Philo. dij ꝛ dee faxint.i.faciāt.ita.i.vt non sint firme nuptie si illud.s.nuptias nō fore firmas est in rē.i.vergit in vtilitatē bacchidis. Nā res sepe capit ꝑ vtilitate: vt e re mea e re tua ꝛc.i. ad meā et tuā vtilitatē:hoc est in rem meā.i.hoc est mihi vtile. Ab re vero significat ꝯtra vtilitatē. vt video ab re futurū si hoc feceris.i.video futurū illud cōtra vtilitatē. Sed tu parmeno dic mihi qui.i.q̄uo ve[l] cur credā istud esse ita.i. nuptias non esse firma[s]. Parme. nō est opus.i.nō est expediens ꝑlato.i.[pr]oferre quare non sint future firme nuptie. Desi[ste].i.cessa percunctari.i.inquirere nimis curiose [...] sc[ire] qu[a]re non sint future firme nuptie. Phi. nēp[e ...]e nō est opus ꝑlato ea causa.i. ꝑpter eā causam vt ne.i.vt nō id: scilicet quare nō firme sint future nuptie : fiat palā.i. fiat manifestum. Dij bene amēt me ita vt dico verū (modus est iurādi) nō rogo te.i. nō te interrogo ꝑpterea.i. propter eam causam vt proferam.i. vel publicem vel prodā bacchidi aut cuilibet:sed ꝑpter te rogo vt ego philotis gaudeam tacita.i.taciturna: mecū.i.intra me. Par. nunq̄ dices tā cōmode.i. tam apte vt committā.i. credā tergū meum.i.dorsum meū in tuā fidē.i.in tuam fiduciam seu fidelitatē veritatē ac constantiā:aut in tuā promissionem. Phi. Ah interiectio dolentis o Parmeno noli dicere supple talia. Dicis enim supple quasi tu nō multo malis.i. potiꝰ velis narrare hoc mihi quā ego velim sup. scire ea que percūcter.i. inquiram: quasi dicat fingis te nō velle narrare mihi : sed tn̄ cū serui oēs sint loquaces tu ostendis tua curiositate te multo magis velle narrare id mihi q̄ ego velim id scire quod peto: ipse enim seruus sua curiositate ostendebat signum loquacitatis. Nam vt inquit Hora. Percunctatorem fugito: nam garrulus idem est. Uel sic intellige:noli Parmeno dicere supple talia. nam dicis supple quasi tu non malis narrare hoc mihi q̄ ego percūcter.i.q̄ ego petam scire : quasi dicat quicquid fingas multo magis cupidus es narrandi mihi q̄ ego sciendi: cum ab ingenio seruorum esses discessurus si faceres aliter. Parme. lentius hoc summisse intra se loquitur. Hec mulier predicat.i. narrat vera.i. ea que vera sunt et illud scilicet tacere non posse est mihi maximum vitium.i.maximum probrū. Deinde hoc clare dicit. Si das pro des mihi fidē.i. si mihi sancte promittas te tacituram dicā quod percunctaris scire. Phi. Hoc apud se aut cōuersa ad spectatores ait:seruus redit ad ingenium.i.ad naturam seruorum que est tacere non posse a qua videbatur discessisse. Deinde conuertit sermonem ad seruum. do fidem.i.promitto me tacituram loquere narra quod ego. Par. ausculta audi. Phi. sum istic pro hic.i.sum hic parata ad audiendum vel sum istic.i.tota versor in audiēdo quid sim dicturus. Par. vt.i.quemadmodum Pāphilus. cū maxime vna pars orationis pro valde seu nimis ait Dona. amabat hanc bacchidem tum.i.tunc maxime inq̄ amabat eam:cum.i.quando pater occipit.i.incipit orare vel ipse Pāphilus ducat vxorem ꝛ cum inq̄ occipit pater dicere hec que sunt communia omnium patrum.i.que ab omnibus patribus dici solēt.s. se patrem esse senem:sed illum:scilicet filium esse vnicum.i.sine fratribus et se senem vel illum filium esse presidium.i. sublimen auxilium sue senectuti:hec predicta sunt que patres dicere solent. Ille ꝛc. hac tota narratione hunc tenditur vt ostendatur Pamphilus necessitate coactus amicam bacchidem deseruisse. Ille Pamphilus primo negare:id est negabat vel cepit negare se ducturum vxorem sed postq̄ pater instat:id est vrget importunus est et vehemens acrius.i. vehementius pater effecit:vt filius foret:id est esset incertus animi pro animo.i.dubius quid esset sibi faciendum ne.i.

vtrum magis obsequeretur.i.faueret obediret pudori.i.honestati ⁊ verecūdie qua afficeretur a patre si ei nō foret obse cutus: an magis obsequeretur.i.respōderet amori bacchidis spreto pudore patris. Deniqꝫ.i. post multa senex Laches pater Pamphili effecit quasi magno conatu ⁊ molimine fecit. Nam efficimus qđ magno conatu ⁊ molimine facimus virqꝫ per nos finē accipit tundendo.i.sepius rogādo ⁊ quasi molestia afficiendo ⁊ tedio ac sepe inculcādo nam tunde re proprie est sepius idē appetere ac ferire trāslato a fabrorū maleo. Inde obtundere dicitur molestia ac tedio afficere.

Par. credo ita videri tibi. nam nemo ad te venit: nisi cu piens tui. ille inuictus duxerat. Phil. quid deinde fit. Parme. diebus sane pauculis post Pamphilus me so lum seducit foras narratqꝫ vt virgo ab se integra etiā tum siet. seqꝫ anteꝗ̄ eam duxisset vxorē domū sperasse eas tolerare posse nuptias. Sed quam decreuerim nō posse diutius habere eam ludibrio haberi Parmeno (quin integrā itidem reddā vt accepi a suis) neqꝫ hone stum mihi: neqꝫ vtile ipsi virgini est. Philo. piū ⁊ pudi cum ingeniū narras Pāphili. Parme. hoc ego pferre incōmodum esse mihi arbitror: reddi patri. autem: cui nihil dicas vitij: superbum est. Sed eam spero: vbi hoc cognouerit non posse se mecum esse: abituram deniqꝫ. Phi. quid interea: ibat ne ad bacchidē. Par. quotidie sed vt fit postꝗ̄ hūc alienum ab se videt maligna mul to et magis procax facta ilico est. Phi. non edepol mi rum. Par. atqꝫ ea res multo maxime disiunxit illū ab illa postꝗ̄ ⁊ ipse sese ⁊ illam: ⁊ hanc: que domi erat co gnouit satis ad exemplum ambarū mores existimans. Hec (ita vti liberali esse ingenio decet) pudens mode sta: incōmoda atqꝫ iniurias viri omnes ferre et tegere contumelias. Hic animus partim vxoris misericordia deuictus: partim victus huiusce iniuria paulatim ela psus est a bacchide: atqꝫ huic transtulit amorē: postꝗ̄ par ingenium nactus est interea in imbro moritur co gnatus senex ad hos redibat lege hereditas eo aman tem inuitum Pamphilū extrudit pater reliquit cum matre hic vxorem. Nam senex rus adhibit se huc raro in vrbē cōmeat. Phil. quid adhuc habēt infirmitatis

Cicero in epistolis. Cupio te verbis non obtūde re. Atqꝫ fecit inꝗ̄ odio.i. assiduitate improbitate seu importunitate instātia. Inde odiosus.i. mole stus importunus instās. Senex effecit tundendo et odio vt filius sup. magis obsequeretur pudori ꝗ̄ amori. Despōdit.i.desponsam fieri curauerit ei Pam. gnatā. filiam huius vicini proximi: illud.s. despōderi sibi eam filiā visum est Pāphilo vsqꝫ.i. assidue neutiꝗ̄.i.nullo modo vel non nimis gra ue. molestum ⁊ difficile toleratu donec.i. quousqꝫ iam in ipsis nuptijs.i.in ipsa mentione nuptiarū vel donec ipse positus aut cōstitutus in ipsis nu ptijs: postꝗ̄ videt nuptias parat⁹ neqꝫ videt vllā morā dari.i.neqꝫ vllum spaciū ne dieculā quidem aut dilationē aliquā dari sibi. quin.i. ꝙ non du cat.i.capiat eam in vxorē ibi.i. tūc demū.i. deniqꝫ postremo tulit ita egre.i. ita moleste et difficulter vt.i.ꝗ̄ ibi.i.tunc ipsam Bacchidem accusatricem cōmiserescet eius Pamphi.i. ꝙ ipsamet Bacchis miseretur eius si adesset.i.presens esset credo.i.ita arbitror ⁊ mea est talis opinio cōmiserescit cōmi serescebat est impersonale verbū ante se volēs ha bere actiū ⁊ post se infinitiuū aut gtm̄ vbicūqꝫ.i. quocunqꝫ loco spaciū solitudinis.i. in quo potera mus esse soli remotis arbitris datum erat.i. con cessum vt.i.ita ꝙ posset loqui vna.i.simul mecum dicebat sup. O parmeno perij.i.perditus sum q̇d ego egi: ita assentiendo desponsationi isti in quod malū.i.in quod infortuniū conijci me.i.me preci pitem egi. O parmeno non potero ferre.i. porta re: sustinere: tolerare pati hoc. ego miser perij. Phi lo. at.i.sed o laches dij ⁊ dee perdiunt.i.perdāt de struant te cum isto.i. tuo per contēptum dictum est isto: odio.i. instantia ⁊ molestia. Parme. vt re deam ad pauca.i. paucis absoluam narrationem et veniā tantū ad pauca narrāda quasi longe alia dici de Pamphilo possent. Pamphilus duxit vxo rem domum: vxor dicitur ab vngendo. nam nubē tes vngebant maritorum postes ibiqꝫ lanam fige bant: Pamphilus non attigit virginē illam nocte prima plena amoris et suauitatis. Nihilomagis ipse Pamphi. attigit eam ea sup. nocte que nox est consecuta noctē primam. Phi. quid ais: nō po test illud credere dicis ꝙ adulescēs cubuerat vna cum virgine plus potis.i. magis potēs ab impul sione ꝗ̄ esset virgo vt.i.qualiter ipe potuerit absti nere se illa virgine nō dicis verisimile.i.probabile et quod ne speciem quidē habeat veritatis neqꝫ arbitror verum esse quod dicis. Parmeno. Credo ita videri tibi.i.te ita iudicare illud qđ dixi nō esse verum: immo nec verisimile. nam nemo venit ad te nisi cupiens.i.cupidus amator tui ille Pamphilus duxerat illā inuitus.i.nolens. Phi. quid fit deinde.i.quid conse quenter efficitur postꝗ̄ non attigit illam. Par. sane.i.certe vel valde paucis diebus post aduerbiū est post. Pam. sedu cit.i.seorsum ab arbitris ducit me solū.i.sine testibus e arbitris ⁊ narrat vt.i.qualiter virgo sit etiā tūc integra.i.corru pta intacta ab eo. ⁊ narrat inꝗ̄ se sperasse posse tolerare.i. pati sustinere. tolerare verbū est mala patiētis eas nuptias anteꝗ̄ duxisset domū eam vxorē. Sed o parmeno subdit verba Pamphili neqꝫ est honestū mihi neqꝫ vtile ipsi virgini eam virginē haberi ludibrio.i.stuprari vel illudi a me quin.i.quod non reddam eam integrā.i. intactā a me itidem.i. similiter eodē modo: vt.i.quēadmodum accepi eam a suis parentibus quā virginē decreuerim.i. statuerim defixerim me nō posse habere.i.tenere mecū diutius.i.multū diu. Phi. narras.i.dicis ingeniū.i.naturā Pāphili pium erga mere tricem ⁊ pudicū.i.castum erga virginē. Par. pergit verba Pāphili referens arbitror esse mihi incōmodū proferre hoc.i. dicere hoc qđ nunc dixi videlꝫ me velle integrā reddere eam. Don. exponit hoc.s. morē meretricis. autē.i.sed superbum est.i.illud est superbie eam puellā reddi patri: cui patri nihil vitij dicas.i.nihil culpe vxori referas: sed spero illā vxorem meā deniqꝫ.i.tandē habituram.i.discessuram vbi.i.quādo ipsa cognouerit hoc.s. se nō posse esse mecū. Phi. interea.i.in ter eos dies quid faciebat sup. ne.i.vtrū ipse Pamphi. ibat ad bacchidem amicā. Parme. ibat quotidie: sed vt fit.i.sicut fieri solet ⁊ moris est postꝗ̄ videt hūc Pamphilū alienū.i.alienatū ab se ꝓpter matrimoniū. nam nomē mariti est mul tum alienū a meretricibus ilico ipsa bacchis facta est multomagis maligna.i.multomagis difficilis. nam malignus dicitur qui difficultatē sui ostēdit. ⁊ facta est multomagis procax.i.petax petulās importuna dispoliatrix. procare enī est petere. Vergi. procacibus austris.i.impudentibus. qui multum petit impudēs est ⁊ procax: vnde ⁊ proci dicti sunt qui filias alienas in matrimoniū petierunt. Phi. edepol non est mirum si ipsa sit facta magis procax propter id quod

nuptie. Parme. nunc audies. Primum dies complusculos bene conueniebat sane inter eas. interim miris modis odisse cepit Sostratā: neq; lites vlle inter eas: postulatio nunq̃. Phil. quid igitur. Parmeno. si quādo ad eam accesserat confabulatum: fugere e conspectu ilico videre nolle. Deniq; vbi non quiuit pati simulat se a matre accersi ad rem diuinā abit. Ubi illic dies est: complures accersi iubet. Dixere tūc causam nescio quam iterum iubet nemo remisit. Postq̃ accersunt sepius egram esse simulant mulierem. Nostra ilico it visere ad eam amisit nemo. hoc vbi senex resciuit heri eā causa rure huc aduenit patrem continuo conuenit Philomene. quid egerint inter se nondum etiam scio ni sane mihi cure est quorsum euenturū hoc siet habes omnē rem: pergam quo cepi hoc iter. Phil. Equidem ego. nam cōstitui cum quodam hospite me esse illum cōuenturam. Par. Dij vortant bene qd agas. Philo. Uale. Par. Et tu bene vale Philotium.

Secundus actus.

Laches senex. Sostrata vxor.

fecit Pamphi. fidē datam non prestando. Par. atqui. i. certe. alij habent atq; ea res scilz talis malignitas et procacitas multo maxime. i. longo vehemētissime disiunxit illum Pamphilū ab illa bacchide postq̃ cognouit. i. diligētius et attētius cōsiderauit satis q̃tum sat erat sese. i. seipsum mores proprios: et illam bacchidem. i. mores meretricis et hanc vxorem. i. mores vxoris: que vxor erat domi existimans: scz Pamphilus intelligens mores earum bacchidis et Philomene ad exēplum. i. ad imaginē, siue ad collationē aut comparationē seu speciem cōparationis hoc modo. Hec vxor pudēs. i. verecūda modesta. i. temperata: ita. i. eo modo vti: id est sicut decet. i. honestum est ingenio liberali. i. bone nature mulieri esse ferre. i. ferabat equo animo omnia incommoda. i. omnes importunitates atq; omnes iniurias. i. iniustitias viri. i. mariti sui scz Pamphili tegere. i. tegebat contumelias. i. nō solū celabat neq; reuelabat: sed efficiebat ne eiusmodi contumelie ab aliquo resciscerentur. Postq̃ ergo Pamphilus hec omnia contulit. i. comparauit hic. i. tūc animus eius. i. ipsemet partim: id est pro parte aliqua deuictus. i. multū motus misericordia vxoris sue partim. i. ex altera parte victus: id est deseruus et superatus iniuria. i. improbitate malignitate huius meretricis elapsus est scilicet animus Pamphili. i. latenter euasit a Bacchide atq; ipse animus eius transtulit amorē huic vxori Philomene postq̃ nactus est. i. inuenit ingenium par sibi sup. i. eandem volūtatem vel naturam vel postq̃ inuenit par. i. bonum ingenium. i. bonam naturam sue vxoris. interea dum hec geruntur senex quidam cognatus. i. de cognatione horum scilicet Pamphili et patris sui moritur in imbro. i. in eo loco hereditas. i. successio redibat. id est attinebat spectabat ad hos Pamphilum et patrem lege. i. per legem pater Laches extrudit. i. quasi manibus expellit. eo. i. in imbrum Pamphilum filium inuitum. i. nolentem: quia amantē. i. amore sue vxoris captum Pamphilus relinquit hic vxorē cum matre sua. nam senex scilicet pater eius Laches abdidit. i. abscondendo se contulit rus. i. in agros meditandi gratia. i. operandi cōmeat. id est redit raro huc in vrbem athenarum. cōmeare est abesse inde vbi te esse oporteat. Inde cōmeatus dicitur ex aliqua causa temporalis absessus. Philomena quid infirmitatis. i. quā instabilitatem nuptie habent adhuc. i. hactenus. q. d. nihil ex tuis verbis infirmitatis esse colligitur adhuc. Parmeno. nunc audies. i. cognosces primum. i. in principio sane bene. i. valde bene vel multum conueniebat inter eas. i. nulla erat controuersia inter Sostratam matrem Pamphili et Philomenam. dicimus eleganter aliquando optime inter nos conueniebat. i. nihil erat controuersie inter nos: vbi conueniebat est impersonale verbum: sed cum dicimus hoc conuenit inter nos. i. de hoc nulla est inter nos controuersia. personale verbum est interim: id est repente. ait Donatus. Philomena cepit odisse pro odire si haberemus. Sostratam matrem Pamphili miris modis. i. mirabilibus exemplis neq; tamen vlle lites. i. vlla iurgia erant inter eas nunq̃ postulatio. i. querela seu interpositio querelarum erat inter eas. Expostulatio est querela interposita apud illū qui peccauerit. Postulatio vero est de aliquo apud alterum interposita querela. Philo. igitur si hoc non fuit. i. si lites non habuerunt quid fuit aliud inter eas. Parmeno. si quando. i. si aliquando vel si forte. Sostrata accesserat ad eam Philomenam confabulatum primum supinum. i. vt confabularetur seu colloqueretur cum ea. et cum ea familiariter conferret aliqua et cōmunicaret ilico ipsa Philomena fugere. i. fugiebat e conspectu eius Sostrate ne videretur ab ea nelle. i. nolebat videre ipsam Sostratam: deniq;. i. postquam non quiuit. i. non potuit pati. i. tolerare instantiam Sostrate: vel nequiuit pati. i. tolerari a Sostrata: quia vt ait Donatus. patior est cōmune verbum: nam patior te et a te dicimus: simulat. i. fingit se Philomenam accersi. i. aduocari a matre sua ad rem diuinam. i. ad sacrificium faciendum forte sue genti hereditarium vt sepe fiebat abijt. i. discessit neq; expectauit vt mitteretur vbi. i. postq̃ ipsa Philomena est illic. i. apud matrem cōplures dies. i. multis diebus Sostrata iubet eam Philomenam accersi. i. aduocari. Tunc mater filia et ancille dixerunt nescio quam causam qua non posset redire Philomena iterum. i. secundo. Sostra. iubet eam Philomenā accersi. i. aduocari nemo. i. nullus aut nulla remisit Philomenam. Postq̃ missa Sostra. accersunt. i. aduocant eam sepius simulant mulierem Philomenam esse egram. i. egrotam ilico nostra Sostrata hera mea id visere pro it ad visendū vel visit eam Philomenā: visere est officij: videre querentis aliquem nemo amisit. i. introduxit Sostratam ad eam Philomenam vbi. i. postq̃ senex Laches resciuit: id est cognouit per relationem. Nam scimus que ad nos deferuntur. rescimus relata. Heri ipse senex aduenit huc rure. id est ex agris ea causa. i. propter eam causam continuo: id est ilico ipse conuenit. i. allocutus est patrem Philomene etiam nondum: id est non adhuc scio quid egerint. id est quid fecerint quidue fuerunt locuti nisi. i. preterq̃ q sane: id est certe vel valde est mihi cure scire sup. quorsum. i. in quam partem hoc negotium sit euenturum. i. processurum. Habes. id est tenes intelligis omnem rem quam audire expetisti: pergam. i. prosequar hoc iter: quo itinere cepi ire. s. ad portum vel pergam: id est perseuerabo ire sup. eo quo. id est in quem locum. s. ad portū cepi iter: id est sum iter ingressus. Philo. et quidem: id est certe ego pergam quo cepi iter: nam constitui. i. conueni cum quodam hospite: id est amico externo me esse conuēturam: id est allocuturam illum hospitem. Parme. dij bene vortant: id est approbent bene et recte dirigant id quod agas. Sepe enim res eueniunt aliter q̃ volumus et plerunq; bona in peius: mala mutantur in melius. Et ideo volturnus: vel vt dicunt alij vertunnus colitur qui preest rebus vertentibus. Philo. O parmeno vale. Parmeno. et tu Philotium nomen productum et protensum blandientis gratia: sicut Glycerium etiam tu Philotium bene vale.

Proh &c. Hic accusatio socrus est q leserit nurum. Socrus autem coniectualiter se defendit dicens nihil a se factum esse in perniciem nurus. Laches. Proh irascentis exclamatio. imploro. sup. fidem. i. opem & auxiliū deum pro deorū atq; hominum: quod. i. quale cuiusmodi est hoc genus muliebre. s. est: accusatio enim est a sexu: que. i. qualis hec cōiuratio. i. conspiratio consensus cōcordia in malum est. consentio bone rei est coniuratio male: vt. i. q omnes mulieres eque. i. pariter vel ita studeant. i. studiose moliantur: tentent atq; cupiāt

Hic Laches omnes socrus odium in nurus insimulat mulieresq; omnes aduersantes viris cōmemorat. Deinde diuersis coniecturis Sostratam vxorem Philomene socrum coarguit quod nurū suam vtpote eandem illam Philomenā Pamphili vxorem durissimis suis moribꝰ et intolerabilibus e domo expulerit coegeritq; ad matrem remigrare. Socrus vero e contrario contendit: nihil se in perniciem nurus attentasse.

Proh deum atq; hominum fidem quod hoc genus est? que est hec coniuratio: vt omnes mulieres eadem eque studeāt nolintq; oīa: neq; declinatam quicq̄ ab aliarum ingenio vllam reperias. Itaq; adeo vno animo omnes socrus oderunt nurus viris esse aduersas eque studiū est similis pertinacia est: in eodem omnes mihi videntur ludo docte ad malitiam. Et ei ludo (si vllus est) magistrā hanc esse satis certo scio. Sost. Me miseram que nunc q̄obrem accuset nescio. Laches. Hem tu nescis? Sostrata. non ita me dij bene ament mi Laches: itaq; vna inter nos agere etatem liceat. Laches. dij mala prohibeant. Sostrata. Meq; abs te immerito esse accusatā postmodū rescisses. Laches. scio te immerito an quicq̄ pro istis factis dignū te dici potest que me et te & familiam dedecoras? filio luctū paras. Tum aūt ex amicis inimici vt sint nobis affines facis qui illū decreuerunt dignū suos cui liberos cōmitterent tu sola exorere que perturbes hec tua imprudētia. Sostra. ego ne? Laches. tu inq̄ mulier: q̄ me oīno lapidē nō hominē putas an q2 ruri crebro esse soleo nescire arbitramini quo quisq; pacto hic vitā vestrorū exigat: multo meliꝰ hic que fiūt

eadem. i. in easdē res puta ledere nurus et odisse studere maioris est operis quam velle. ideo hic studeant rite capi potest pro studiose cupiāt: & vt oēs mulieres eque nolint. i. recusent omnia que sup. viri velint vel nurus neq; reperias. i. inueniat aliquis: secūda persona pro tertia vllam mulierē declinatam. i. inflexam seu recedentem quicq̄. i. in aliquo seu aliquatenus ab ingenio. i. a natura aliarum mulierū. Itaq;. i. ideo vel sint due partes. oēs socrus. i. omnes matres maritorū oderunt. i. odio prosequūtur nurus. i. vxores suorum filiorū. adeo pro valde vno animo. i. animo valde simili & consentienti: eque. i. ita vel tam seu tantū studiū est. i. dedita opera & attenta voluntas ac impēsa & similis pertinacia. i. obstinatio & perseuerantia in malo est omnibus mulieribus esse aduersas. i. aduersari viris: & omnes mulieres videntur mihi docte: id est instructe erudite ad malitiam in eodem ludo. i. in eadem schola malitie. Et scio satis certo. i. satis explorate hāc vxorem meam esse magistram ei ludo. i. illi schole malitie si vllus est malitie ludus: magna est criminis amplificatio dum dubitat senex an sit malitie ludus. Sostra. me miserā: exclamatio est trita. q. d. possum dicere me esse infelicem que scz ego nescio q̄obrem. i. propter quam causam accuser a viro meo nunc Laches. Hem indignantis interiectio & irridentis. tu nescis quare accuseris. q. d. optime nosti: sed simulare te iuuat. Sostra. o mi Laches non hic mi blandientis est: sed eius qui periclitetur innoxius: dij ita amēt me vt dico verum me nescire quare accuser: q;. i. et ita liceat nos egere etatem. i. vita fungi inter nos et simul traducere vite tempus vt verum dico me nescire quare accuser. suntq; modi iurādi satis triti. Laches. dij prohibeant mala. q. d. nō esset magnū mihi malū si tu mihi eriperceris ne possem tecum agere etatem: & hoc dicitur per quandam irrisionē vt dici ꝯsueuit vulgo. deus seruet nos a malo. per quandam irrisionem. Sostra. & rescimus quod de industria celatur. postmodū. i. postea me Sostratam esse accusatam abs te immerito. i. sine causa. Laches scio te immerito esse accusatam. q. d. scio te non esse tantum accusatam quantū meruisti: et ideo immerito: id est non scđm meritum es accusata: an. i. vtrū quicq̄. i. aliquid potest dici de te dignum. i. prout merita es pro istis factis. i. pro tuis improbitatibus istis posuit per cōtemptum que

scilicet tu dedecoras. i. deturpas: dehonestas infamas me & te & familiam. i. famulos & domum totam & paras. i. acquiris vel procuras luctum. i. merorem filio Pamphilo. autem: id est sed tum. i. deinde facis vt affines. i. propinqui nostri propter nuptias sint nobis inimici ex amicis. i. cum prius essent amici nobis qui affines decreuerunt. i. statuerūt illum filium dignum cum filio cōmitterent. id est collocarent traderent fidei seu crederent suos liberos suam filiam vbi liberi in plurali in significatione vnius filie vsurpatur tu Sostrata exorere. id est emergis e cistis reperiris sola que scilicet tu perturbes hec. id est has amicitias et mutua cōmercia seu mutuas necessitudines tua impudentia. i. tua importunitate. Exoriri dicitur qui expectans aliquem inuadit declinaturq; tam scđm tertiam coniugationem quam secundum quartam. Sostra. ego ne. id est dicis neq; ego perturbaui omnes affinitates. Lach. inq;. i. dico vel repeto q tu mulier hec omnia perturbasti: que scilicet tu putas omnino me esse lapidem. i. insensibilem non hominem an. i. vtrum quia soleo esse ruri: id est in agris crebro: id est sepe rus dicitur vt aliqui volunt a rursum q rursum quotannis vel alternis sit colendum si velimus fructum nobis afferri ab illo arbitramini. id est putatis me nescire quo pacto. id est quo modo quisq; vestrorum pro quisq; vestrum exigat. id est agat traducat vitam hic id est in hoc loco domi. vbi dixit quisq; vestrorum masculino vsus est quod preponderat feminino intelligebat enim senex non solum de vxore sed et de filio et de cetera familia domi relicta. Scio multo melius ea que fiunt hic domi quam ea que fiunt illic id est ruri vbi ego sum assidue. ideo id est eam ob rem quia vt: id est sicut vos de familia mea eritis mihi. id est ad meum decus vel dedecus domi proinde dissyllabum: id est ita ego ero foris puta in agris fama: id est in fama et rumore tali qualem mihi compararueritis domi: quasi dicat in me redundatura est familie fama turpis et honesta equidem audiui iampridem Philomenam nurum nostram cepisse: id est concepisse odium tui. bene tui. nam hic passio designatur et minime. id est non est adeo. id est valde mirum si ceperit tui odium: ni. id est nisi Philomena fecisset id: id est nisi cepisset odium tui foret magis mirum cum tu sis eiusmodi moribus qui pariant facile odium sed non credidi hucusq; eam supple cepisse adeo: id est tantum odium tui: vt etiam odisset: id est audiret si haberemus hanc totam domum: id est meam totam familiam et locum ipsum quod scilicet eam fuisse concepturam tantum odium tui si fecissem: id est

quam illic: vbi sum assidue. scio ideo quia vt nos mihi domi eritis: proinde ergo ero fama foris. Iampridem equidē audiui cepisse odiū tui Philomenā minimeqꝫ adeo mirū ⁊ ni id fecisset: magis mirū foret: sed nō credidi adeo: vt etiā totam hanc odisset domum: quod si scissem: illa hic maneret poti⁹: tu hinc isses foras. At vide quā immerito egritudo hec oritur mihi abs te. Sostrata rus habitatū abij: cōcedens vobis ⁊ rei seruiēs. Sumptus vestros ociūqꝫ vt nostra res posset pati meo labori haud parcēs preter equū atqꝫ etatē meam. Non te pro his curasse rebus: nequid egre esset mihi. Sostrata. non mea opera neqꝫ pol culpa venit. Laches. immo maxime: sola hic fuisti in te oīs heret culpa: tu sola sostrata que hic erant curares: cū ego vos solui curis ceteris. Cū puella annū suscepisse inimicitias non pudet? illius dices culpa factum? Sostrata. haud equidē dico mi Lach. Laches. gaudeo (ita me dij ament) gnati cā: nā de te quidē satis scio peccando detrimēti nihil fieri potest. Sostra. qui scis an ea cā mi vir ne odisse se assimulauerit: vt cū matre vna plus esset. Laches. q̄d ais: non signi sat est: quod heri nemo voluit visentē ad cā te admittere. Sostra. enim lassam eā oppido tū aiebāt eo ad eam non admissa sum. Lach. tuos esse illi mores morbū magis quā aliā rē arbitror: ⁊ merito adeo. Nā vestrarū nulla est: quin gnatū velit ducere vxorem et que vobis placita est conditio datur. Ubi duxere impulsu vestro: vestro impulsu easdē exigunt.

Phidippus senex. Laches. Sostrata anus.

In hac scena Laches Pamphili pater phidippum philomene parentem conuenit super reditum sue nurus: quā certe phidippus negat apud socerum absente Pamphilo: perdurare posse imprimis autem phidippus filiam alloquitur: qui mitissimus esse pater ostēditur eo quod multum de suo iure remittat.

sciuissem illa nurus maneret potius hic domi mee: tu sostrata isses.i.iuisses hinc.i.ex hāc domo foras. At.i.sed o Sostrata vide.i.cōsidera nūc quā.i. quātū immerito.i.sine causa vt prius dicebas hec egritudo.i. animi molestia ⁊ dolor oritur mihi abs te abij.i.me cōtuli rus.i.in agros habitatū.i.ad habitandū concedens vobis.i. vobis morē gerēs vel permittēs vt in vrbe essetis ⁊ seruiens.i. consulens incumbens rei.i.vtilitati rei familiaris: res seruit diuitibus quia abundat eis: pauperes autē rei seruiūt: q: se coartant ad angustias rei ⁊ mestetenus propria viuunt: id autē faciebant: ⁊ nostra res.i.nostra substantia nostrū peculium posset pati.i. tolerare sustinere vestros sumpt⁹.i. vestras impensas ⁊ vestrū ocium.i. vel vitā vrbanam quietā ⁊ securā vel vacationē vestrā a labore vel amorem quasi nihil agentibus: alij inqꝫ habitatū nō parcēs labori meo vbi dicunt non parcens pene mee ⁊ non timēs penam meam preter equum.i. cōtra id quod equū est videlicet vt vos essetis domi et ego laborarē ruri ⁊ vos frueremini: ego vero dolorem ⁊ propter etatē.i.cōtra rationem etatis mee quia sum senex: vide inqꝫ te non curasse.i. effecisse pro his rebus.i. contemplatione horum laborū meoꝝ ne quid.i.vt non aliquid esset mihi egre.i.moleste ⁊ difficulter ferendum: alij interrogatiue legūt quod minus placet. Sostrata. non venit.i.non euenit vt nurus relinqueret hanc domum mea opera.i. mea operatione et studio neqꝫ pol mea culpa.i.qd barbare dicunt in hoc sensu meo defectu. Opera est si scientes leserimus: culpa vero est si nesciētes offenderim⁹ quorum alterum est sceleris: alterū stultitie: addidit pol aduerbiū iurādi vt dictū suū certius cōprobaret. Lac. immo.i.sz maxime.i.p̄cipue euenit opera tua vt totū factū sit quod video: tu fuisti hic sola.i.sine me ⁊ sola habēs reginen totius domus. Propterea omnis culpa heret.i. fixa est: reposita est in te: tu sola curares.i. curabas cōiūctiuū pro indicatiuo. ea que erant hic.i.domi curanda: cū.i. quādo ego solui.i. exolui liberaui vos pro te ait Donatus ceteris curis.i. sollicitudinib⁹ alijs puto operandi aliquid manibus proprijs nō pudet te anum.i.vetulam suscepisse inimicitias cū puella pāphila q̄ debuisses vsa esse sapiētia ⁊ non curasse hec indigna tua etate dices.i.rn̄debis (occurrit obiectioni) id factum esse quod fuerint inimicitie vel quod discesserit sua culpa scz puelle. Sostra. equidem o mi Laches ibi mi non est blādiētis: sz inuidiose rogātis equidē nō dico id factū culpa puelle. Lach. ita me dij ament vt verum et ex animo dico gaudeo causa filij vel q: non sit similis matri aut quia talem habeat vxorē que nec ab inimica quidē possit accusari: nam de te.id est quantum ad te attinet satis scio quod supple nihil detrimenti.i. nulla diminutio aut derogatio de tuo pudore aut de tua estimatione potest fieri peccando.i.quantūcunqꝫ peccaueris quoniā peior fieri non potest: sed semper eadē. So. o mi vir mi marite qui.i. quo me scis an assimulauerit.i. finxerit se odisse me.i. odio prosequi ea causa.i. eam ob rem vt esset plus.i. diutius vna.i. simul cum matre sua. Lach. quid ais: quasi dicat nihil dicis quod procedat non satis signi.i. non est signum sufficiens quod nemo voluit admittere.i. introducere heri ad eam Pamphilam te sostratam visentē.i.eūtē ad visendum eam. So. enim.i. certe: vel q: nō admiserunt me: q: aiebāt eā: tū.i. tunc oppido: id est valde lassam.i.defatigatam morbo ac p̄pterea quiescere: neqꝫ tunc esse adeundam eo.i. propterea non admissa sum ad eam Pamphilam. Laches. arbitror tuos mores acerbos et duros toleratu esse magis morbū illi puelle quā vllam aliam rem: quasi dicat egrota ex moribus tuis malis quibus acerbe contristatur: et adeo.i.certe vel valde merito.i.non sine causa tuis malis moribus egrotat: nam nulla vestrarum pro vestrum est: quin.i.que non velit filium suum ducere vxorem ⁊ conditio.i.optio electio pactio que vobis placita est pro placuit: nam placeo facit placui vel placitus in preterito datur vobis: quasi dicat improbe illas odistis quas elegeritis ipse: vbi.i.postqꝫ filij tui duxerunt illas vxores quas elegistis impulsu vestro.i.vestra instantia ipsi exigunt.i. excludunt quasi extra agunt ⁊ exturbant eijciunt amittunt a se impulsu etiam vestro quod he nurus vestros mores nequeant perferre.

Ascensius.

ILlud. Tu sola Sostrata que hic erant curares: non puto accipiendum vt curares sit positum pro eo quod est curabas sed (vt sepe his modus capi solet) pro eo quod est curare debebas nam si curabat. Sostrata. quid sibi vult senex. Dicit ergo quia ego vos qui in vrbe manebatis solui ceteris curis tu Sostrata debebas saltem ea curare que in vrbe curanda erant ⁊c.

Etsi scio ego philomena meũ ius esse vt te cogam que ego imperem facere: ego tñ patrio animo victus faciã vt tibi concedã neqꝫ tue libidini aduersabor. Lach. Atqꝫ eccũ Phidippum optime video ex hoc iã scibo quid fiet phidippe ⁊ si ego meis me oĩbus scio esse apprime obsequẽtẽ: sed non adeo vt mea facilitas corrũpat illoꝝ animos: qꝺ si tu idem faceres: magis in rem nostrã ⁊ vestraꝫ id esset. Nũc video in illarũ potestate esse te phidippꝰ. eya vero. Lac. adij te heri de filia: vt veni itidẽ incertũ amisisti haud ita decet (si ꝑpetuã hanc vis esse affinitateꝫ) celare te iras: si quid est pctm̃ a nobis ꝓfer: aut ea refellendo aut purgãdo vobis corrigemꝰ te iudice ipso. sin ea est causa retinendi apud vos qꝛ egra est te mihi iniuriã facere arbitror phidippe. si metuis satis vt mee domi curetur diligẽter: at ita me dij amẽt haud tibi hoc concedo: ⁊ si illi patres: vt tu illã saluã malis velis ꝙ ego. id adeo gnati causa quẽ ego intellexi illam haud minus ꝙ seipsuꝫ magnificare neqꝫ adeo clam me est: ꝙ esse eũ grauiter laturũ credaꝫ hec si resciuerit eo domũ studeo hec priꝰ ꝙ ille huc redeat. Phidip. laches ⁊ diligẽtiã vestrã ⁊ benignitatẽ noui: ⁊ que dicis oĩa esse vt dicis: animũ induco ⁊ te mihi hoc cupio credere illam ad vos redire studeo: si facere possim vllo modo. Laches. ꝗ res id te facere prohibet. eho nunꝗdnam accusat virum. Phid. minime: nam postꝙ attẽdi magis ⁊ vi cepi vrgere vt rediret sancte adiurat nõ posse apud vos Pamphi. se absente perdurare aliud fortasse alijs vitij est ego sum aĩo leni natus non possem aduersari meis. Laches. hem sostrata. Sostr. heu me miserã. Laches. Certum ne est istud. Phid. nunc quidem vt videtur. Sed nunquid vis? nam est quod me ad forũ trãsire iam oportet. Laches. Eo tecum vna.

Etsi &c. Hic laches pãphili pater ꝯuenit phidippũ patrẽ philomene super nurus sue reditu quã phidippus negat ꝑdurare posse apud socerũ absente pãphilo. Imprimis aũt phidippꝰ alloquit filiam: qua allocutiõe mitissimus esse pater oñditur ꝙ multum de suo iure remittat. Phi. o Philomena filia etsi.i. ꝙuis scio meuꝫ ius esse.i. mihi incumbere ad me spectare vt cogam te facere ea que ego imperem.i. precipiam tibi: tñ ego victꝰ.i. ꝑsuasus molitꝰ animo patrio.i. affectu patris victꝰ est ꝙ vndecunqꝫ recedit a iure. faciã.i. imperabo mihi vt concedam.i. morem geram tibi neqꝫ aduersabor.i. reluctabor repugnabo obuiã ibo tue voluntati etiam immoderate ⁊ temere suscepte. Libido est quelibet voluntas temere suscepta: siue cupiditas immoderata. Lach. hoc iungendũ est cum eo quod dixit in fine superioris scene vestro impulsu easdem exigũt. Deinde aĩaduertit phidippũ exeuntẽ ideo subdit atqꝫ eccum.i. ecce hic video phidippũ optime.i. oportunissime. Quidã codices habẽt totũ qꝺ habet a principio scene attributum ꝑsone lachis. Iam.i. nunc scibo antiq: ꝓ sciam: ex hoc.i. ex hoc Phidippo: ꝗd fit.i. ꝗd rei sit de hoc ꝓpter qꝺ incuso vxorem vel ꝗd sit nurꝰ an innocens an iniqua. Deinde verbis aggreditur phidippum sic. O Phidippe etsi.i. ꝙuis ego scio me apprime.i. vehemẽtissime obsequenteꝫ.i. obedientẽ indulgentem oĩbꝰ meis.i. oĩbus de cognatione mea vel liberis vel alioquin propinꝗs: sed tñ sup. non adeo.i. non tm̃ scio me esse illis obsequentẽ vt mea facilitas.i. indulgẽtia mollis ꝑmissio corrũpat.i. depravet animos illorũ.s. meorum. Qꝺ.i. sed vel qꝺ idem.i. qꝺ ipsum a me factũ si tu faceres id esset magis in rem vestrã ⁊ in rem nostrã.i. illud esset magis vtile vobis ⁊ nobis: ꝙ id qꝺ facis vestrã ⁊ nostram dicunt in plurali ꝓpter familiã vtriusqꝫ quã intelligit nũc video te phidippum esse in potestate illaruꝫ familiarum s. vxoris ⁊ filie.i. video te agitari ⁊ mutari earum arbitrio. Phidip. Eya vero.i. age vero: est aũt hic eya aduerbium corripientis: ⁊ vero est syllabica adiectio seu parelcon. Corripit aũt eum hoc modo. Eya vero quasi intelligat semper aliꝗd iurgij habes? Lach. adij te.i. iui ad te heri de filia.i. propter filiam amisisti.i. dimisisti remisisti quasi a te misisti me itidem.i. similiter incertum vt.i. sicut ego veni haud ita.i. non vsqꝫ adeo decet.i. honestũ est te celare.i. occultare iras tuas.i. causas tue iracundie si vis hanc affinitatem esse perpetuaꝫ i. si vis vt diu simus permansuri affines quasi diuortium minetur illi de filia sua: si quid.i. si in aliquo a nobis peccatum est.i. si in aliquo errauerimus vbi nota structuraꝫ anterioris partis verbi impersonalis passiue vocis quale hic peccat peccabatur peccatũ est vel pctm̃ fuit. Nam añ se vult ablatiuum casum cũ prepõne a vel ab ꝑsone agẽtis: post se ꝯo casuꝫ sui verbi. vt Cicer. ad Lẽtulũ Eius orationi vehementer ab oibus reclamatuꝫ est sil'r hic si in aliquo a nobis pctm̃ est ꝓ si nos peccauimus in aliquo: profer.i. emitte in lucem ea in quibus est pctm̃ corrigemus vobis.i. emendabimus ad rectitudinẽ reducemus ea refellendo.i. negando illa aut purgando.i. excusando. refellit qui negat purgat qui idem fatet. ⁊ sic defendit ergo refellimus per coniecturam purgamus per ceteros status ⁊ ea corrigemus. te ipso iudice i. iudicante. Sin.i. sed si causa retinendi eaꝫ puellam apud eos est ea.i. talis: qꝛ ea puella est egra male valens. o Phidippe arbitror te facere mihi iniuriã si metuis vt ꝑ ne nõ.i. qꝺ satis diligenter ipsa puella curet.i. tractet domi mee at.i. sꝫ ita dij amẽt me vt verum dico. haud.i. nõ cõcedo tibi hoc.i. hoc tibi ascribi nõ patior ⁊ si.i. ꝙuis es pater illi puelle vt tu magis velis illã filiã saluã.i. incolumem ꝙ ego volo adeo.i. certe id volo causa gnati.s. pãphili quẽ filiũ intellexi magnificare.i. plurimi estimare illam filiam tuam haud minus.i. non minus ꝙ seipsum: neqꝫ adeo.i. certe id quod sequitur est clam me.i. a me ignoratam. Nam res que clam me est a me nescitur: in quo dicto me potest esse vel accusatiui vel ablatiui casus: vtriqꝫ em̃ casui seruit clam prepositio vt authoribus placet. Non ergo ignoro non me latet ꝙ.i. ꝙtum grauiter.i. moleste credaꝫ eum pamphilum laturum esse vxorem recessisse si rescierit hoc.s. vxorẽ suã reliquisse domũ vestrã. eo domũ studeo.i. cupio summopere aut do operam sine laboro vt sup. hec philomena prius redeat in domum meã quam ille pamphilus redeat huc ab imbro quo peregre est profectus. Phidip. O laches noui.i. compertum habeo ⁊ diligentiam vestram et benignitatem ⁊ induco animum.i. mihi persuadeo oia esse ita vt dicis. ⁊ cupio te credere mihi hoc quod sequitur videlicet quod studeo idest do operam illam redire ad vos si vllo modo possim facere vt redeat. Laches. que res prohibet.i.

impedit te facere id.i.vt redeat ad nos.Eho interiectio hic ponẽtis aurẽ proprio:ẽ:an illa q̃rit q̃ solẽt de maritis puelle parẽtibus queri.Nunquid nã.i. nõne in aliquo accusat.i.improbat virum.i.maritum suũ Pãphilũ.Phi.minime.i. non accusat virum:nam postq̃ attẽdi magis.i. diligentius rem consideraui vel postq̃ magis attendi animum sup.i. postq̃ ad eam rem acrius adhibui ingenium et quod dici solẽt post magis posui in capite meo:et postq̃ cepi vrgere.i. instare violentia vt rediret in domũ vestram:adiurat.i.valde iurat ad enim ibi pro valde capitur sancte.i. firme se nõ posse perdurare.i. permanere apud vos pãphilo absente.i.in absentia Pãphili fortasse aliud vitiũ id est aliud vitiũ est aliis hominibus quod mihi non est. Nam ego sum natus.idest ego sum a natura:animo leni. id est miti suaui benigno non possem aduersari . id est repugnare meis subditis puta liberis vel aliis . Laches.hem indignãtis est interiectio.o Sostrata:quasi dicat huiꝰ rei authores:author enim est cõmunis generis.Sostra.hen dolentis interiectio me miserã exclamatio est quasi dicat fateor me esse ifelicẽ que in tantam venerim suspitionẽ. Laches.ne.i. vtrũ istud est certũ.i.exploratũ et constitutũ qd philomena nõ redeat. Phid.quidem.i. certe est quod nũc nõ redeat vt videtur.i. q̃tum possum perspicere.Sz nũquid.i. nõne aliquid aliud vis discedẽtis verbum est.Nam est aliquid supple quod.i.propter quod iam oportet me transire.i.cito ire ad forum causarum non venale.

EDepol ne ꝛc.Hic inducitur secum loquens anus per quaz orationẽ mores eiꝰ animus mitis intelligi possit.Edepol iurandi aduerbiuz ne.i.certe.nos omnes mulieres sumus eque.i. equaliter inuise.i.odiose exose viris.i.maritis propter paucas.i. aliquas mulieres que faciunt vt nos omnes videamur digne malo.idest infortunio miseria calamitate.Alii legunt totum hoc interrogatiue ꝛ tunc capiunt ne pro vtrum: sed superior sentẽtia melior. Nã dii ament me.ita vt supple dico verum sum extra noxam.i.culpam in co sup.quod.i.propter quod vir.i.maritus meus accusat me nunc.Sed id cuius me accusat non est facile expurgatu.i.ad expurgandum vel vt expurgetur:nam viri sup.ita animum induxerũt.i. ita animo suo persuaserunt. omnes socrꝰ.i. omnes matres maritorum esse iniquas:nuribus suis.s. socrus dr relatiue ad nurũ vel ad generũ.Nõ em dr socrus ad filiũ vel ad filiam. sed mater vocitatur ad generũ.Ad generũ autem vel nurum quorum non est mater dicitur socrus. Pol iurãdi aduerbium:quidem id certe scio vel noui haud: nõ me fuisse vnicam nurui.Nam nunq̃ habui.i.tractaui illam nurum meam:secus.i.aliter acsi.i.q̃ si ipsa esset nata ex me:nec scio.q̃.i.vñ hoc maluz eueniat mihi nisi quod pol.per pollucem iam expecto multis modis.i. vehemẽter filiũ Pãphilũ vt redeat domũ.q.d.nescio vñ hoc mihi ɔtigat nisi q̃ vehemẽter expecto filiũ vt redeat q̃ me ꝛ certiorẽ reddat sup huiusce rei occasione ꝛ me his miseriis liberet atq̃ eripiat rẽ totã elucidando.

NEmini ego. Hec allocutio est per conquestionem ꝛ bene nõ se amatoribus modo:sed infelicibus amatoribus cõparauit:ꝛ principium est a summa totius mali. Pamphi.Credo nemini homini.i.nulli hoi plura acerba.i. plura grauia et molesta:oblata esse vnq̃ q̃ mihi.Heu me infelicẽ recte. Nã heu accusatiuo iũgi dz.est aũt exclamatio.q.d.Prohdolor maxime sum infelix.Hanccine.i.vtrum parsi.i.cõtinui abstinui nõ sustinui perdere.i.amittere hãc vitam.i.meam vitam sic infelicem.Si parco significat conseruo:facit parsi:inde parsimonia:si vero significat veniam do facit peperci:hic autem significat continui vel abstinui.Hanccine.i.vtrũ hac causa.i.ꝑpter hanc cãm erã tantopere i.tm̃ cupidus redeundi domũ.cui.s.mihi prestabilius.i.satius vel melius fuerat agere etatẽ.i. viuere vbiuis gentium abundat hic gentium.i. in quolibet alio loco ab isto q̃ me redire huc atq̃ q̃ me miserum rescíscere hec esse ita.i. tales esse lites inter patrem ꝛ matrem ꝛ vxorem discessisse. Nam omne tempus quod est interea.i. inter illud spaciũ priusq̃ id quod affert laborem rescitum est.i.compertum venit in cognitionem est lucro.i.ad lucrũ vel pro lucro:nos omnes.i. apud nos omnes vel nos omnes pro nobis omnibus positum est vt sit casus pro quibꝰ: scilicet nobis omnibus aliquis labor est obiectus.i.oblatus appositus alicũde.i. ex aliquo loco siue ex aliqua occasione. Parme. At id est sed reperias citius sic,id est hoc modo quod rediisti ꝛ discordias esse dedicisti.i.q̃ quo modo expedias te,id est exoluas te his

Sostrata.

Jn hac scena introducitur Sostrata secum loquens: conquerendo de suspitione quam contraxerũt in omnes mulieres viri.Ex quo facile colligi potest animus mitis atq̃ cõpositi illius anus morem.

EDepol ne nos sumus mulieres eque omnes inuise viris propter paucas que omnes faciunt digne vt videamur malo.nam (ita me dii ament) quod me accusat nunc vir:sum extra noxam.Sed non facile est expurgatu:ita animum induxerunt socrus omnes esse iniquas: aut me pol quidem.Nam nunq̃ secus habui illam ac si ex me esset nata.Nec quid hoc mihi euenit scio: nisi pol filium multis modis iam expecto vt redeat domum.

Tertius actus.

Pamphilus adulescens. Parmeno seruus.

Hic est allocutio per conquestionem ipsius pamphili qui bene non se amatoribus verum infelicibus quoq̃ amatoribus comparauit vbi accepit vxorem a suis discessisse parmeno deinde ostendit vel leuissima interdum causa inter mulieres quas pueris comparat inimicitias exoriri.

NEmini ego plura acerba credo esse hoi vnq̃ oblata q̃ mihi.Heu me infelicem hanccine ego vitam parsi perdere? hanccine causa ego erã tantopere cupidus redeundi domũ cui q̃to fuerat prestabilius vbiuis gentium etatez agere q̃ huc redire:atq̃ hec ita esse miserum me rescíscere? nam nos omnes quibus est alicũde aliquis obiectus labor omne quod est interea tẽpus priusquã id rescitũ est lucro est.Parmeno.at sic citius qui te expedias his erũnis reperias si nõ rediisses he ire facte essent multo ampliores? Sed nũc aduentũ tuum ambas pamphile scio reuerituras. Rem cognosces iram expedies rursum in gratiã restitues.leuia sunt que tu pergrauia esse in animum induxi tuum.Pam.Quid consolare me? an quisq̃ gẽtium est eque miser.Priusq̃ hanc duxi vxorem.habebã alibi animũ amori deditũ.Jam in hac re. (vt taceã)cuiuis facile est scitu q̃ fuerim miser tũ nũq̃

auſus ſum recuſare eam quã mihi obtrudit pater: vix me hinc abſtraxi atq̃ impeditũ in ea expediui animuʒ meũ vixq̃ huc contuleram. hem noua res orta eſt porro ab hac que me abſtrahat: tũ matrem ex ea re aut vxorem in culpa inuenturuʒ arbitror. Que cũ eſſe ita inuenero: q̃d reſtat porro niſi vt fiã miſer? Nã matris ferre iniurias me parmeno pietas iubet. Tum vxori obnoxiꝰ ſum ita olim ſuo ingenio ꝑtulit tot meas iniurias que nunq̃ in nullo patefecit loco: ſed magnum (neſcio q̃d) neceſſe eſt eueniſſe parmeno vnde ira inter eas interceſſit que tã ꝑmanſit diu. Par. haud quideʒ hercle paruũ eſt ſi vis vero verã rationẽ exequi nõ maximas q̃ maxime ſunt interdũ ire iniurias faciunt. Naʒ ſepe eſt quibꝰ in rebꝰ alius ne iratus quidẽ eſt cũ de eadẽ cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimꝰ. Pueri inter ſe q̃d proh leuibus noxijs iras gerunt. Pamp. quapropter. Par. q̃r enĩ qui eos gubernat animꝰ infirmũ gerũt. itidem ille mulieres ſunt ferme vt pueri leui ſentẽtia fortaſſe vnũ aliq̃d verbũ inter eas iras has cõciuerit. Pãphi. abi Parmeno intro ac me veniſſe nuncia. Par. hẽ quid hoc eſt. Pamp. tace. Parme. Trepidari ſentio: et curſari ſurſum rurſum prorſum. Pamph. agedũ ac fores accede propius. Par. hem ſenſiſti. Pam. noli fabularier. proh iuppiter clamorem audio. Parme. tute loqueris me vetas.

Myrrhina. Pamphilus. Parmeno.

Hic poſt auſcultationem ex ipſis gemitibus pariens Philomene: ſuſpicatus eſt Pamphilus graui aliquo morbo eam affectã eſſe: proindeq̃ conqueritur ſibi celatũ fuiſſe a Parmenone. Dein ſe intro proripit de improuiſo parientem oſtenſurus quam parmeno cõſulto non conſecutus eſt imp. imis igitur puellam mater parienteʒ hortatur vt taceat quod Pamphilus ⁊ Parmeno auſcultantes audiebant.

erumnis.i. his calamitatibꝰ ſi nõ rediſſes he ire inter matrẽ ⁊ vxorẽ eſſent facte multo ampliores.i.multo grauiores. Sed nunc o pamphile ſcio ambas matrẽ ⁊ vxorẽ reuerituras tuum aduentũ.i.habituras reuerentiã tuo aduẽtui: ita vt altera alteram accuſare nõ audeat: cognoſces rem.i.controuerſiam ⁊ totũ negotiũ expedies.i.explicabis: diſſolues: iram rurſum reſtitues eas in gratiã.i.in beneuolentiam alterius in alteram ſiue manis vtriuſq̃ in alterã illa ſunt leuia.i.facilia parua non magne quantitatis aut magni momẽti q̃ tu induxiſti in animũ tuum.i.que tibi ꝑſuaſiſti eſſe pergrauia.i.admodum magni ponderis: ⁊ magne grauitatis. Pã. quid.i.cur cõſolaris me? an q̃ſq̃.i.aliquis eſt eque.i.tam miſer quã ego ſupple vſq̃ gentiũ. gẽtium abundat.i.in aliquo loco orbis terrarũ. Priuſq̃ duxi hanc vxorem habebam animum deditũ.i.valde datum amori alibi.i. in alia muliere noluit dicere in meretrice bacchide: iam nunc eſto ſupple vt.i.quod taceam tamen eſt facile ſcitu.i.ad ſciẽdũ cuiuis.i.cuilibet q̃.i.quãtum fuerim miſer in hac re vxoria.ſ. q̃ ſi vis iungere tamen cum auſus ſum repete ſuperiora. vcʒ q̃uis habeam animum deditum amori: alibi tamen nunq̃ auſus ſum recuſare eam vxorẽ quaʒ pater meus obtrudit vt legit Donat.i.obtrudebat: hoc eſt quaſi obijciebat: vel offerebat mihi inuito.ſ.q̃d ſi ſit obtrudit pro obſtruſit accipiendũ: nam iam ei vxorem pater obtruſerat vix abſtraxi.i.abduxi eripui me illinc.i.ex amore meretricio atq̃ expediui animum meum impeditũ in ea.i. in amore eius meretricis: ⁊ vix contuleram.i.conuerterã animum meũ huc.i.ad amorem huiꝰ philomene. hem interiectio exclamantis indignantis ⁊ dolentis. noua res.ſ.diſſentio animorũ inter matrem ⁊ vxorẽ orta eſt.i.emerſit porro.i. poſtea ſiue deinde: que res abſtrahat.i.ſeparet me.i.animum meum ab hac vxore mea. tum.i.deinde arbitror me inuenturum matrem aut vxorẽ in culpa ex ea re.i.ex ea diſſentione ⁊ controuerſia: q̃d ſ.matrẽ aut vxorẽ eſſe in culpa cum inuenero eſſe ita quid reſtat.i.quid reliquum eſt niſi vt porro.i. poſtea vel in poſtremũ fiam miſer. Nã o Parmeno pietas.i.affectus pius in matrẽ iubet.i.cogit ⁊ imperat aut vult me ferre.i.tolerare iniurias matris: tum ideſt deinde ſum obnoxius.i.deuinctꝰ: obligatus vxori ita.i.adeo pertulit.i.vſq̃ ad finẽ tolerauit ſubſtinuit me.i.mores meos olim.ideſt diu ſuo ingenio.i.ſua manſueta natura pertulit inq̃ tot iniurias meas.i.quibus eam affeci: que omnia.ſ.a ſe tolerata nunq̃ patefecit.i.nunq̃ declarauit detexit prodidit diuulgauit in vllo loco ſed ſemper reticuit: ſed o parmeno neceſſe eſt: neſcio quid magnũ eueniſſe vnde.i.a qua magna re ira interceſſit.i.interpoſita eſt. vel interuenit incidit interea.ſ.matrẽ ⁊ vxorẽ q̃ ira permãſit tandiu i.tanto tempore. Par. hercle quideʒ.i.certe haud i.non eſt paruum.i.parua res ⁊ parua occaſio vnde.i.a qua ira interceſſit inter eas: vero.i.ſed vel certe. aut ſi ſit datiuus a verum veri ſic aſtrue. Si vis exequi.i.peragere vero.i.veritati veram rationem.i.veram argumentationem ſeu ratiocinationem: interdũ ire que ſunt maxime non faciunt. i. non oſtendũt non ꝓbãt maximas iniurias. q.d. non conſequens eſt propterea inter aliquos putare maximas eſſe iniurias quod maxime ſint inter eos ire. Nam ideſt quia ſepe eſt ideſt contingit: quum: ideſt quando iracundus homo.i.parua vel nulla cauſa precedente iratus factus eſt inimiciſſimus de eadem cauſa.i.propter eandem cauſam in his rebus in quibus alius qui non eſt ita iracundus nequidem.i.non etiam eſt iratus. Iratus eſt qui ex aliqua re laceſſitus iraſcitur: iracundus autem qui ex parua vel nulla cauſa precedente iraſcitur. Uel ſic aſtrue. ſepe eſt: ideſt contingit quum: ideſt quando in his rebus in quibus alius ne quidem eſt iratus iracundus eſt factus inimiciſſimus de eadem cauſa: ideſt propter eandem cauſam: propter quam ne iratus quidem alius fuit. Proh: exclamatio: quam: ideſt quantum leuibus.i.paruis noxijs pro noxis: ideſt culpis: iniurijs: pueri gerunt.i.exercent iras inter ſe: quaſi dicat a ſimili ꝓ paruis culpis mulieres inter ſe graues iras gerere ſolent. Pamphilus. Quapropter. ideſt quare ita pueri pro re parua graues iras gerunt. Parmeno. Quia enim.i.quia certe pueri gerunt i.geſtant animum infirmum: ideſt non ſtabilem: non conſtantem: qui animus gubernat.i.deducit eos pueros. Alij interrogationem illã quapropter tribuunt Parmenoni ſeipſum interroganti: et deinde ſibi reſpondenti. Itidẽ: ideſt ſimiliter ille mulieres ſunt ferme.i. propemodum leui ſententia: ideſt inconſtanti opinione vt pueri: ideſt in morem puerorum. Fortaſſe vnũ aliquod verbum conciuerit: a concieo cies. vel conſcio cis. quarte. que duo faciunt concitũ ⁊ concituʒ.i.cõmouerit. Alij legunt conſciuerit a conſcio is. ſeu conciſco is.i.quaſi rem nouam fecerit: ſed melior ſuperior ſentẽtia. Pam. o Parmeno abi intro.i.in domum in qua eſt Philomena apud matrem ſuam ac nuncia me veniſſe. Parm. hem interiectio inopinati aliquid audientis: et ibi mox exprimitur auſcultantium: quid hoc eſt quod audio ſcʒ. Pam. tace ⁊ auſculta diligẽ

ter. Par. ſentio .i. percipio trepidari. in verbo imperſonali .i. voce tremula timorem oſtendi ⁊ refertur trepidatio ad vocē loquentium: ⁊ ſentio inquit curſari: imperſonaliter dictum .i. qđ curſatur: ſurſum .i. in altū prorſum .i. retro ſurſum .i. ante. Antiqui vt Feſtꝰ inquit: prorſum ponebant pro retro cui aſtipulat̄ dicens prſum rurſum poni prouerbialr̄ pro retro: ante quēadmodum dicimus ſurſum deorſum: intro foras: hac illac ⁊ ſimilia. Pamphi. agedū .i. eya hortantis eſt accede propius .i. propinquius ad fores. Par. hem interiectio deprehendentis aliq̄d ſenſiſti ne .i. pcepiſti ne id quod audiui. nam tunc ambo erant ad fores ⁊ aſcultabant quid fieret intus. Pam. noli fabulari .i. noli loq̄: deinde audito clamore ait. Proh iraſcentis exclamatio vel audientis indignū aliquid. Iuppiter fidem ſupp. imploro tuā. Uel exclamatur dicēdo proh iuppiter vt exclamare ſolemus: bone deus ſine alia appoſitione.

TAce obſecro mea gnata. Pāp. matris vox viſa eſt philomene: nullus ſum. Par. q̄d duz. Pamp. q2 perīj. Par. quāobrem. Pamp. neſcio qđ magnū malū profecto parmeno me celant. Par. vxorē philomenam pauitare neſcio q̄d dixerūt id ſi forte eſt neſcio. Pam. interīj: cur id mihi nō dixti. Par. q2 nō poterā vna oīa. Pamph. quid morbi eſt. Parmeno. neſcio. Pamphi. quid nemon medicum adduxit. Parme. neſcio. pamphilus. Ceſſo hinc ire intro vt hoc q̄primum (quicquid eſt) certum ſciam quonam modo philomena mea nūc te offendam affectā: nam ſi periculum vllum in te eſt perīſſe me vna haud dubiū eſt. parme. nō vſus facto eſt mihi nunc hunc intro ſequi nam inuiſo oīs nos eſſe illis ſentio: heri nemo voluit Soſtrata intro admittere: ſi forte morbꝰ amplior factꝰ ſiet (qđ ſane nolim) maxime heri cauſa mea ſeruum ilico introiſſe dicent Soſtrate aliq̄d tuliſſe cōminiſcentur mali capiti atq3 etati illorum morbꝰ q̄ auctus ſiet hera ī litem veniet: ego vero in magnū malū.

Soſtrata. Parmeno. Pamphilus.

In hac ſcena triſtis continetur egreſſus Pamphili ex domo ſocrus vbi repentino et improuiſo aduentu furtinū deprehendit vxoris partum quem tamen vt modeſtum decet celare quā maxime poteſt: ac tegere conatur. Hic quoq3 eſt quaſi deliberatio quedā ſuaſionis ac diſſuaſionis partes continens quas in ſubditis conſiderare licet: nam admodum vicini ſunt.

NEſcio quid iādudum audio hic tumultuari miſera: male metuo ne Philomene magis morbꝰ aggraueſcat: qđ te eſculapi ⁊ te ſalus: ne quid huius ſit oro: nunc ad eam viſam. Parmeno: heus ſoſtrata. Soſtra. Hem. Parme. iterū

Aſcenſius.

OMiſſum eſt in expoſitione hic. Parme. tute .i. tuipſe pamphile loqueris ⁊ ſupple vetas .i. prohibes me ſubaudi loq̄. Item, vbi in textu eſt. q2 eñ: qui eos gubernat: animum infirmū gerunt: alīj cum Donato legunt: q2 qui eos gubernat aīus infirmū gerunt. Neq3 vero id quod preceſſit: quapropter eſt pamphili. eſſet eñ inepta dubitatio: ſed Parmenonis quaſi dicentis quapropter; potes niſi quia ⁊c.

TAce ⁊c. Hic poſt accuſationem ex ipſis gemitibus parentis Philomene ſuſpicatus eſt pāphilus morbo aliquo vxorem affectam eſſe propterea conquerit̄ ſed id celatū eſſe a parmenone. Imprimis Myrrhina mater puelle admonet parientē vt taceat: quod dictum auditum eſt ab auſcultantibus Pamphilo ⁊ Parmenone. Myrrhi. O mea gnata philomena obſecro tace ne hoc furtum reſciſcatur. Pamph. vox matris philomene matris vxoris mee .ſ. myrrhine viſa eſt mihi .i. a me percepta. Nam omnia que ſenſu percipi poſſunt viſa dicimus: nullus ſum .i. perīj vel miſer ſum ⁊ infelix vbi nullus capitur pro non. q. d. nō ſū .i. adeo ſum conſternatus dolore vt ſim nec ne ignorē vel vt videar non eſſe. Parme. Quid dū: dū parelcon eſt .i. cur nullus es. Pāphi. q2 perīj .i. dolore ſum confectus. Parme. q̄obrē perīſti. Pamphi. o Parmeno profecto mei propinqui ⁊ affines celāt me neſcio quod magnum malū. Dicimus celo te hāc rem ⁊ hac re: ⁊ celo tibi hanc rē. Par. dixerūt affines ſeu propinqui tui vxorem Philomenam pauitare .i. pauere timere neſcio quid. Pauere veteres referebant ad corporis et animi perturbationem. Si forte .i. propter quod audis clamantem philomenā ⁊ matrem obſecrātē vt taceat neſcio. Pā. interīj quaſi perditꝰ ſum cur nō dixiſti mihi: ſc3 eā pauitare: neſcio quid forſitā morbi. Par. nō dixi tibi q2 nō poterā dicere tibi vna .i. ſimul oīa. Pāphi. quid morbi eſt illi .ſ. quo laborat morbo. Par. neſcio. Pam. Quid modus interrogandi vel cur neſcis? nemo .i. vtrū nemo adducit medicū ex quo ſcire potuiſſes. Par. neſcio an aliq̄s medicū adduxerit. Pāphi. ceſſo .i. nimis tardo ire hinc intro in domū ſocrus vt ſciam certum .i. pro certo: q̄primum .i. citiſſime hoc quicquid eſt. O philomena mea quonam modo offendā .i. inueniā in reditu meo te affectam .i. laſſam poſſeſſam a morbo ab eo quod eſt affici: vnde affectus dicuntur poſt quos afficimur Nam .i. certe ſi periculum vllum eſt in te: haud .i. non eſt dubium: me perīſſe .i. periculum ſubīſſe: vel me interīſſe vna id eſt ſimul tecū. Par. non eſt mihi vſus .i. non eſt mihi vtile vel opus facto .i. facere id ſup. quod ſequitur: ſc3 ſequi hūc Pamphilum intro .i. in domum. Dona. vult facto abundare: et ſtatim iungi non eſt mihi vſus ſequi ⁊c. Nam ſentio nos omnes de domo Soſtrate eſſe inuiſos .i. exoſos illis matri et filie: heri nemo volui intromittere .i. admittere et introducere ſoſtratam matrem Pamphili ſi forte morbus factus ſit amplior .i. grauior: quod ſcilicet morbum eſſe factum ampliorem: ſane .i. certe vel valde nolim maxime .i. precipue nolim cauſa mei heri .i. mei domini ſcilicet Pamphili. dicent ilico ſi morbus ingraueſcat ſeruum Soſtrate: ſcilicet me introiſſe comminiſcentur .i. confringent excogitabunt ſeruum tuliſſe .i. attuliſſe aliquid mali capiti .i. vite atq3 etati illorum maluit dicere q̄ illarum: q̄uis tamen intelligat philomenam ⁊ forſitā eius matrem quibus malum imprecatur qui .i. vnde vel a quo malo ſeruo allato morbus auctus ſit .i. creuerit: vbi qui vel eſt aduerbium: aut ablatiuus ſingularis: tunc hera ſoſtrata veniet in crimē .i. in culpam ⁊ criminabitur: ego vero veniam in magnum malum: puta in queſtionis tormenta.

NEſcio quid ⁊c. Hic continetur egreſſus triſtis Pamphi. ex domo ſocrus apud quam deprehendit repentino aduentu ſuo furtinum partum vxoris quam tamen q̄maxime poteſt celare ſtudet et protegere. So. ego miſera audio iamdudum .i. pauloante: neſcio quid tumultuari: id eſt facere tumultus hic: id eſt in domo phidippi patris philomene. Siue audio neſcio quid tumultuari .i. audio neſcio quid faciēs tumultū ⁊c. quod in idem reſcidit male .i. valde ⁊ quaſi in malum meū ſiue in ſollicitudinem meā metuo ne morbꝰ magis ag-

grauescat.i.grauior fiat siue efficiatur philomene qd.i.ꝓpter qd vel post qd o esculapi deus medicine Apollinis fili:⁊ o salus.i.dea sanitatis oro te ne quid.i.vt nihil huius sit.i.eueniat.s.non aggrauescat illi morbus nunc visam ad eaz.i. ibo ad eam videndam.Par.heus aduerbium vocandi o sostrata vocate eã vt deterreat ab eundo. So.hem interiectio est res nouas audictis.Par.excludere in futuro indicatiui passiui.i.non admitteris intro iterum.i.secundo.Nã iaz semel fuisti exclusa:vehementius aũt sonat excludi q̃ nõ admitti.So.ehem interiectio est eius q̃ cõmota sit noua re:o

istinc excludere.Sost.ehem parmeno tum hic eras: perij:quid faciã misera?nõ visam vxorem pamphili cum in ꝓximo hic sic egra.Parme.nõ visas:nec mittas quidem visendi causa quẽq̃.Nã qui amat cui odio ipsi⁹ est:bis facere stulte duco.Laborẽ inanẽ ipsius capit et illi molestiam affert:tũ filius tu⁹ introijt videre vt venit q̃d agat.Sostr.quid ais.an venit pamphilus.parme.venit.Sostr.dijs gratias habeo.Hem istoc verbo animus mihi redijt:⁊ cura ex corde excessit.Parm.ita ea te causa maxime nũc hunc introire nolo.nam si remittãt quippiam philomene dolores oẽm rẽ narrabit (scio)cõtinuo sola soli:que inter vos interuenit: vñ ortum est initiũ ire atq̃ eccũ video ipsum egredi quã tristis est.Sostr.o mi gnate.Pamph.o mea mater salue.Sostr.gaudeo te venisse saluũ.Saluã philomena est.Pamp.meliuscula est.Sostra.vtinam istuc ita dij faxint quid tu igitur lachrymas:aut q̃d es tã tristis.Pãphi.recte mater. Sostr.quid fuit tumulti:dic mihi an dolor repente inuasit.Pãp.ita factũ est.Sostrat.quid morbi est.Pamp.febris.Sostra.quotidiana. Pamp.ita aiunt.I sodes intro cõsequar iã te mea mater.Sostra.fiat.Pãp.tu pueris curre parmeno obuiam atq̃ his onera adiuta. Parme.quid non sciunt ipsi viam domũ qua redeant.pamp.Cessas.

Pamphilus.

☞ Hic cõquestio est ad deliberationẽ descẽdẽs an recipiat pãphilũ an repudiet vxorẽ in qua tota oro pãphili ad argumẽtũ spectans amatoria magis q̃ maritalis est.Nã aliter nõ ꝑueniret ad vltimã cognitionẽ oim rerũ:nisi adulescẽs furtinũ vxoris conceptũ ⁊ partum aliquanto leuius q̃ coniugalis dolor expetit tolerasset.

NEqueo mearum rerum initium vllum inuenire idoneuz vnde exordiar narrare que mihi necopinanti acciderunt partim que perspexi his oculis partim que accepi aurib⁹.

Parmeno tun.i.tu ne eras hic perij.i.ꝑdita sum quid ego misera faciã?non visam.i.non ibo aduidendã vxorem pãphili cũ ipsa sit egra.i.male habẽs hic.s.in ꝓximo loco.Uisere officij est egros videre cognitiõis.Par.nõ visas.i.nõ eas ad eã videndã:nec quidẽ.i.nec etiã mittas quẽq̃.i.aliquem causa videndi eã.nã dico vel duco.i.puto illũ facere bis stulte q̃ amat illã cui ipse est odio.nã ipe capit laborẽ inanẽ.i.vanũ nullius effect⁹:⁊affert molestiã.i.tediũ illi quã amat.s.a qua nõ amatur tũ.i.deinde ⁊ est alia causa quare introire non debeas.nã fili⁹ tu⁹ introijt videre figura greca.i.ingressus est vt videret quid ipsa agat vt.i.postq̃: vel cũ primũ venit.Sost.q̃d ais an pãphilus venit?Par.venit.So.habeo gratias dijs q̃.s.venerit.hem interiectio feminina ac matronalis animus redijt mihi isto verbo.i.tuo dicto de aduẽtu filij ⁊ cura.i.ãxietas excessit.i.exiuit de corde.par me.ita preterea nolo te nunc introire huc maxie i.precipue ea cã.i.ꝓpter eã cãm que sequit.naz si dolores remittẽt.i.relinquẽt exonerẽt:leuent relaxẽt.quippiã.i.in aliquo vel aliquãtulũ philomenã.Donat⁹ legit philomene.qd meli⁹ esse puto.nã dolores nõ remittunt:sz potius remittunt ⁊ ait verbũ hic actiuũ q̃si neutrũ positũ esse sic si dolores remittet.i.cessabũt relaxabũtur alleuiabunt philomene q̃ppiã.i.in aliqua parte aliquãtum scio q̃ continuo ipsa sola narrabit ipsi pamphilo soli.i.remotis arbitris oẽm rẽ.i.totã rei seriem siue totũ tenorẽ eius rei q̃ res interuenit inter vos.i.intente ⁊ eam vnde.i.a qua re initium i.principiũ ire vestre ortũ est atq̃ eccuz.i.ecce hic video ipsum pãphi.egredi.i.exire de domo socr⁹ sue q̃.i.q̃tũ est tristis.So.o mi gnate pãphi.scz q.d.gaudeo te saluũ aduenisse. Pam.o mea mater salue.So.ꝑfecit q̃ omiserat gaudeo te venisse saluũ.ne.i.vtrũ philomena vxor tua est salua.i.sana incolumis:⁊ dr in tex.saluã ꝓ salua ne vt vidẽ i.vides ne Pam.pãphil⁹ volens celare partũ ⁊ fugere mẽdaciũ caute r̃ndet inquiẽs ipsa pãphila est meliuscula.i.aliq̃n melius se hñs q̃ prius meliusculus a cõparatiuo diminutiuum est.So.vtinã dij faxint.i.faciãt istud.s.vt meliuscula sit ita. i.quẽadmodũ dicis:igit si ita est q̃d.i. cur lachrymas habemus:lachrimo as.⁊ lachrimor aris.aut quid.i.cur es tã tristis.Pam.o mater recte interrogas sic dicimus cũ sine iniuria interrogantis aliquid reticemus ⁊ bene addit maritia vt duritia reticentie blãdo noie moliret.Alij sic capiunt recte vt ĩtelligãt nihil mali est.So.q̃d tumulti ꝓ tumult⁹ sic antiq̃ in gtõ dicebat vt tumulti ꝓ tumultus:senati ꝓ senat⁹ ⁊c.q̃d ergo tumulti fuit inter vos sup.dic mihi an dolor inuasit.i.arripuit te repẽte ⁊ ꝓprie inuasit q: repẽte.Pã.factum est ita.i.repente dolor me inuasit.Sost.q̃d morbi est philomene.s.Pã.febris est ei nõ mentit.nã pariẽtes nõ sunt sine febri.So.quotidianã.i.quotidiana ne hoc est vtrũ febris cõtinua est ei.Pã.ita aiũt.i.ita dicũt ita rumor est vulgo sodes aduerbiũ comicũ ⁊ blãdiẽti accõmodatũ quasi si audes.I.i.vade intro.i.in domũ tuã vñ tu venis: nõ em̃ vult eã ingredi ad pãphilũ:o mea mater iã cõsequar te in domũ nostrã.So.mater abiẽs dixit fiat:q̃si sibijpsi id imperãs nõ solũ filio parens.Pã.ablegat ad portũ pãphil⁹ seruũ ne audeat q̃ int⁹ post scenã sunt tacta q̃ tñ populo est narratur⁹:o parmeno curre obuiã.i.in occursum pueris.i.seruis afferẽtib⁹ onera de successiõe cognati mortui propter qd miss⁹ fuerat pãphi.atq̃ adiuta.i.adiuua his seruis onera.i.adiuua seruos onera portãtes.sic Gelli⁹ est locut⁹ inquiẽs:⁊ nobis hãc messez adiuuẽt.Par.q̃d iterrogãdi mod⁹ ꝑ idignationẽ ⁊ irrisionẽ ipsi serui nõ sciũt viã q̃.i.ꝑ quã viã redeãt domũ aduerbiat.Pam.cessas.i.tardas cũctaris ire quo dico.q.d.iam illic esse deberes ⁊ ita tẽpus conteris.

[N]equeo ⁊c.In hac scena q̃stio ẽ ad deliberationẽ descẽdẽs an habeat pãphil⁹ vxorẽ an excludat i q̃ tota oro pãphili ad argumẽtũ spectãs amatoria magis q̃ maritalẽ.nã furtiuũ vxoris cõceptũ ⁊ ptũ aliquãto leui⁹ tolerat q̃ cõiugalis dolor expetit. Sol⁹ aũt pãphil⁹ loq̃t.neq̃ inuenire vllũ initiũ.i.principiũ meaꝝ reꝝ.i.reꝝ mihi molestaꝝ idoneũ.i.aptũ cõueniẽs.vñ.i.a q̃ initio exordiar.i.icipiã narrare ea sup.q̃ acciderũt mihi.nec.i. nõ opinãti.i.suspicãti:⁊ qd dici solet nõ somniãti ptiz.i.aliq̃ icipiã narrare inq̃ q̃ ꝑspexi his oculis his.q.d.miseris ptiz

Quapropter me examinatū ociꝰ eduxi foras nā nō intro me vt corripui timidus alio suspicans morbo: me visurū affectam: ac sensi vxorē esse (hei mihi) postꝙ me aspexere ancille aduenisse ilico omnes simul lete clamant. venit id quod me de repēte aspexerāt. Sed continuo vultū earū sensi immutari omnium ꝙ ita incōmode illi fors obtulerat aduentū meū. Una illarum forte interea propere precurrit nuncians me venisse. Ego eiꝰ vidende cupidus recta cōsequor. Postquā introij extēplo eius morbū cognoui miser. Nā neqꝫ (vt celari posset) tēpus spaciū vllum dabat: neqꝫ voce alia ac res monebat: ipsa poterat cōqueri. Postquā aspexi o facinus indignū (inquam) ⁊ corripui ilico me inde lachrymās incredibili re atqꝫ atroci percitus. Mater consequitur iam vt limen exirem ad genua accidit lachrymās misera misertū est profecto hoc sic est vt puto omnibus nobis: vt res dāt sese ita magni atqꝫ humiles sumus hāc habere orationē mecū a principio instituit. O mi Pāphile abs te quāobrem hec abierit causam vides. Nā vitiū est oblatū virgini olim ab nescio quo improbo nūc huc cōfugit te atqꝫ alios partū vt celaret suū. Sed cū orata eius reminiscor: nequeo: quin lachrimē miser. Quecqꝫ fors fortuna est (inquit) nobis que te hodie obtulit per eā te obsecramus ambe si vis si fas est. vti aduersa eiꝰ ꝑ te tecta tacitaqꝫ apud oēs sciāt. Si vnqꝫ erga te aīo esse amico sensisti eā mi pāphile sine labore hāc gratiā te vti sibi des: illa nūc rogat ceterū de reducēda id facias: ꝙ i rē sit tuā. Parturire eā neqꝫ grauidā esse ex te solꝰ ꝯsciꝰ es. Nā aiūt tecū post duobꝰ ꝯcubuisse eā

idest exordiar inqꝫ narrare aliqua que accepi.i.audiui auribꝰ quasi miseris vel accepi aribꝰ.i.audiui ⁊ adhibui auribus vt pateret significatio vocabuli equiuoci: quapropter qꝛ talia vidi ⁊ audiui eduxi me examinatum.i.ꝑturbatū foras.i.extra domū phidippi patris puelle citiꝰ ꝙ exiuissem nisi vea audiuissem. Examinatꝰ est cōterritus cōturbatꝰ examinatus vel exanimis est occisus aut mortuꝰ. nā modo.i.pauloante vt.i.postꝙ ego timidus.i.ego timēs: nomen pro participio corripui me.i.contuli me raptim siue ingressus sum intro in domū soceri mei phidippi suspicās.i.opinās me visurum esse vxorē affectam.i.alassam ⁊ possessam alio morbo ac.i.ꝙ sensi.i.ꝑcepi esse affectā hei mihi interpositio dolore ōndens pāphili dolentis res taliter se habuisse cū eius aduentꝰ ita esset domesticis exoptatꝰ: ⁊ iucūdꝰ illis postꝙ ancille aspexerunt me aduenisse ilico omnes lete simul exclamant primo gaudio aduentus dicētes hoc verbum venit.s.pamphilꝰ: ⁊ hoc dixerūt primo aspectu oblite importunitatis aduentus propter gaudium ⁊ quidem exclamant id.i.ob id qđ aspexerant me viderant de repente.i.subito.q̄ motus repentinus nō hꝫ considerationem: sed continuo ilico.sensi vultū oīm eaꝝ immutari ob id qđ vel qꝛ fors vel casus tꝑalis vel fortuna ipsa obtulerat illis ancillis meum aduentum tam incommode.i.intempestiue ⁊ non oportune. Oblatū dꝛ quicq̄d euenit preter expectationem forte vna illarū ancillarum interea.i.dum ea agebant.i.dū alie sic letabant ⁊ post mirabant precurrit.i.ante currit ꝓpere.i.festinanter nuncians matri ⁊ filie me venisse. Ego pāphilus cupidus vidende eius vxoris mee.i.cupidus videndi eam consequor ancillam recta.i.recta via. nusꝙ diuertendo postꝙ introij ego miser.i.infelix ꝓpter ꝓbrū vxoris cognoui extemplo.i.ilico morbū eiꝰ.s.qđ parturiebat. nā tp̄s.i.tp̄is breuitas nō dabat vllū spaciū i.vllam morā vt morbꝰ ille posset celari neqꝫ ipsa philomena poterat conqueri.i.gemere ⁊ dolorem ostendere alia voce ac.i.ꝙ res.i.partus monebat i.instigabat postꝙ aspexi eā parturientē inquā i.dixi o facinꝰ indignū non ad philomenā referē illa exclamatio: sed ad vitij auctorem ⁊ ilico corripui.i.raptim retraxi me ⁊ egressus sum inde.i.ex camera parturientis lachrymātis percitꝰ.i.cōmotus perturbatus re incredibili.i.quā nō credidissem nisi vidissem ne alius quidē ⁊ atroci.i.vehementi mater.s.myrrhina mater philomene ꝯsequitur.i.assequit attigit aspirat ad me vt.i.postꝙ vt dum siue cū iā exirē limē domꝰ ipsa misera.i.miserabiliter se habens accidit ad genua.i.iuxta genua mea cecidit ac se ꝓiecit. Accidere in hoc significato est gestu corporis cadentis ostēdere humilitatē lachrymans.i.lachrymis effluēs me supp. misertū est eius: preteritū a miseret bat.i.ego misertus eius sum.profecto.i.certe seu proculdubio hoc quod sequitur est. sic.i.verum est sicut dico et ita se habet videlicet vt.i.sicut res.i.materie dant i.offerunt sese omnibus nobis ita sumus magni i.elati atqꝫ humiles.i.demissi aīo ipsa myrrhina instituit.i.incepit habere hanc orationem mecū a principio sui sermonis.o mi pamphile vides.i.cognoscis causam quāobrē.i.propter quam hec filia mea abierit.i.discesserit scꝫ a domo paterna. nam vitium.i.stuprum oblatum est olim virgini oblatum quasi preter expectationem: ⁊ nolente virgine ab nescio quo improbo nunc confugit huc ad me vt celaret te ⁊ alios suum partum. vbi celo duobꝰ accusatiuis iunctum est: sed cum reminiscor.i.repeto memoria seu redigo in memoriam orata.i.precationes petitiones rogatus eius myrrhine: nequeo.i.non possum continere quin.i.quod non ego miser lachrymem.i.soluā in lachrymas: ipsa Myrrhina inquit queqꝫ idest quecunqꝫ: vt quisquis idest quicunqꝫ fors fortuna.i.subita fortuna est. fors et fortuna sic differunt vt Nonius sentit quod fors dicitur casus temporalis. fortuna vero est ipsa dea. Interdum tamē coniunguntur hec duo fors fortuna vt hic. Item in ablto forte fortuna: in q̄ ꝯiūctione nihil efficiūt ꝙ alterū eoꝝ vocabuloꝝ seorsum nō efficeret: sed ornāt orationē vocis sonoritate: vt sic dicā. Item interdū ponitur fors ꝓ aduerbio. Uer. fors ⁊ vota facit pro forsitā. vel forte ait etiā quidā. Est dea fortuna fortune sancio fors est: q̄cūqꝫ ergo fors fortuna est que obtulit te nobis hodie. Ambe.i.ego ⁊ filia obsecramꝰ te per eam fortunā: si vis.i.si tibi nō est molestū si est fas.i.si sit licitū ⁊ nō cōtra ius vti.i.vt aduersa.i.infortunia eiꝰ hoc aduersum si sint per te.i.tuo bn̄ficio tecta.i.occulta ne alij sciant ⁊ tacita ne alijs ꝓdas ⁊ indices ea apud omnes. Si vnqꝫ sensisti eā.philomenā esse aīo amico.i.h̄re animū amicum in te.o mi pāphile illa philomena rogat te nūc vti.i.vt des sibi hanc gratiā.i.hoc beneficiū.s.vt eius crimē celetur sine labore tuo.s. Alij habēt ꝓ illa: ⁊ tūc lege sic philomena rogat nunc te ꝓ illa gratia: sed melior sentētia prior. vel tunc esset dicendū si vnqꝫ sensisti eam vxorem tuam esse animo amico erga te obsecramus inqꝫ te vti des sibi hāc gratiam sine labore. deinde subiungendum philomenam ipsa nunc rogant te pro illa gratia: sꝫ adhuc prima prestat expositio. ceterum.i.sed de reducenda philomena.i.ꝙtum attinet ad resumendam vxorem tuam aut repudiandam: ⁊ bene reducendā, nam prius fuerat ducta domum a marito in nuptijs. Deinde post abscessum si iterum sumatur reducē

domũ facias id qđ sit in rẽ tuã.i.qđ sit tibi vtilitati. Tu solus cõscius es.i.apud te scis solus eã philomenã parturire.i. dolore partus laborare neq;.i.⁊ nõ esse grauidã ex te.dicit eũ solũ esse cõsciũ nõ qđ parturiat tñ:sz qđ simul parturiat: et ex eo granida nõ sit:nã qđ parturiat nõ latebat ancillas familiares:sed cuius opere esset grauida id latebat eas: nã aiunt honesti⁹ dixit quã ait Philomena:cũ tñ intelligat eã philomenã cõcubuisse tecũ duob⁹ mẽsib⁹ post.i.post duos mẽses ex die nuptiarũ.s.i tertio mẽse.tũ.i.deide hic iã septim⁹ mẽsis agit.i.traducit labit postq̃.i.ex quo vel post id tps

mẽsib⁹. Tũ postq̃ ad te venit: mẽsis agit hic iã septim⁹ qđ te nosse ipã indicat res. Nũc si potis est pãphile maxime volo doq; operã vt clã partus eueniat patrẽ: atq; adeo oĩs. Sed si fieri id nõ põt: quin sentiãt: dicã abortũ esse. Scio nemini aliter suspectũ fore quin qđ verisimile est, ex te recte eũ natũ putẽt. Cõtinuo exponet. Hic tibi nihil est quicq̃ incõmodi: ⁊ illi misere indigne factã iniuriã cõtexeris. Pollicit⁹ sum ⁊ seruare in eo certum est: qđ dixi fidẽ. Nã de reducenda: id vero neutiq̃ honestum esse arbitror nec faciam: et si me amor grauiter cõsuetudoq; tenet lachrimo que posthac futura est vita cũ in mentẽ venit solitudoq;. O fortuna vt nunq̃ es perpetuo bona. Sed iam prior amor me ad hanc rẽ exercitatũ reddidit quã ego tũ cõsilio missum feci. Idẽ nũc huic operã dabo. Adest parmeno cũ pueris hunc minime est op⁹ in hac re adesse. Nã olim illi soli credidi ea me abstinuisse in principio cũ data est. Vereor si clamorẽ eius hic crebro exaudiat: ne parturire intelligat aliquo mihi est hic ablegãd⁹ dũ parit philomena.

Parmeno. Sosia seruus. Pãphilus.

Hic pergens in incepto sermone parmeno introducitur percũctans a Sosia de pelagi periculis. Deinde a Pamphilo in arcẽ mittitur ne philomenam parere interim percipiat.

An tu tibi hoc incõmodũ euenisse iter. So. nõ hercle verbis parmeno dici põt tñ quã re ipsa nauigare incõmodũ est. Par. ita ne est? So. o fortunate nescis qđ mali preterieris qui nunq̃ es ingressus mare. Nam alias vt mittam

ex quo vxor venit ad te.i.collocata est tibi qđ.s.iã agi septimũ mẽsem ipsa res.i. ipsa tpis supputatio vel ipsa quã fecisti tali tpe:duob⁹ eñi mẽsibus abstinuisti ab ea deinde amasti eã duobus alijs mẽsib⁹: postea tribus alijs mẽsibus peregrinat⁹ es in imbro:⁊ ita sunt septẽ: qđ ergo res ipsa indicat te scire.i.ostẽdit qđ tu scis. Nũc o Pãphile si potis est.i.si est possibile aut si fieri põt maxime.i.vehemẽtissime:volo ⁊ do operã.i.elaboro:vt part⁹ philomene eueniat.i.accidat clã patrẽ atq; adeo.i.atq; certe eueniat clã oẽs.i.vt celet patri ⁊ certe oĩbus alijs. Sed si nõ põt fieri quin.i. qđ nõ sentiãt.i.percipiãt tã pater q̃ ceteri dicã abortũ.i.ortũ maturũ esse. Et declinat hic abortus tus.tui.in quarta declinatiõe. Do.vult itelligẽdũ esse abortũ esse natũ vel factũ:sz nõ video op⁹ esse:nã recte dici põt obort⁹ est.i. immatur⁹ ort⁹ est in fetu aliq.scio nemini eũ partũ vel eũ fetũ fore.i.futurũ esse suspectũ i.suspicabilẽ suspitiosum.i.scio qđ de eo partu vel fetu nemo aliter suspicat qn.i. qđ nõ hoies putẽt eũ fetũ recte natũ ex te.i.ex tua gñatione:qđ scz eũ esse ex te natũ est verisimile.i. pbabile ⁊ hz apparẽtiã. Cõtinuo.i.ilico ipse fet⁹ exponet ad mortẽ.s.qđ nõ fuit factũ: imo cognit⁹ est tãdẽ esse filius Pãphili: ideo exponet dixit.i. extra ponet cũ alienis neq; tollet p tuo. Exponi infantes dicunt qui relegato pietatis officio sine cura dimittunt eis vel alimẽta a parẽtib⁹ negantur ⁊ morti exponunt: etenim interdũ in desertũ locũ efferunt ⁊ ibi relinquunt fame perituri: e quibus interdũ miseratione diuina nõnulli euadũt mortis periculũ: vt in historijs cernere lz hic.i.in hoc negocio in celãdo partũ:q̃cq;.i.aliqd incõmodi nihil.i.nõ est tibi. vel sic capiat nihil p nõ aliquid quicq; abũdat ⁊ cõtexeris.i.abscõdideris celaueris operueris iniuriã factã indigne.i.inique neqter illi misere.i.afflicte ⁊ dolẽti dolore duplici: pollicit⁹ sum plus est q̃ pmisi me facturũ vt clã oẽs sit iste partus:clã ppositio iũgi põt tã actõ q̃ ablto. Et certũ est.i.ↄstitutũ est ⁊ deliberatum est apud me seruare fidẽ.i.pmissionẽ in eo.i.in ea re qđ dixi.i.pmisi siue sum pollicit⁹:nã de reducẽda id est q̃tũ spectat ad resumẽdã eã i vxorẽ: vero.i. certe id scz reducere eã arbitror neutiq̃.i. nõ valde vel non nimis esse honestũ.s.vt reducã eã hic: neutiq̃ nõ est oĩno negatiuũ: sed aliquid assentationis hz: est enim neutiq̃ nõ nimis nõ valde

nec faciã id.i.nõ reducã eã ⁊ si.i.q̃uis amor ⁊ ↄsuetudo.i.conuersatio familiaris quã habui cũ ea tenet me.i. me afficit. Lachrymo.i.nõ possum tenere lachrymas:cũ.i.qñ venit mihi in mẽtẽ.i.cũ recordor ⁊ mẽte voluo q.i.qualis vita.i.mod⁹ ratio viuẽdi:⁊ que solitudo.i. carẽtia societatis est futura mihi posthac.i.post hoc tps. o. fortuna.i. dea mutationis et volubilitatis:vt.i.qualiter nunq̃ es bona.i.pspera perpetuo.i.omni tpe ⁊ cõtinue siue assidue. Sed iã prior amor quo amaui bacchidẽ reddidit.i.effecit me exercitatũ.i.assuetũ siue assuefactũ ad hãc rẽ equo aio ferẽdã quẽ amorẽ ego tamen.i.tũc missum feci ⁊ dimisi cõsilio.i.de industria ex pposito. Missum facere est dimittere:quẽadmodũ reliquũ facere significat relinqre.idẽ.i.egoipse qui priori amori incubui huic quoq; amori philomene operã dabo.i. incũbã indulgebo. Parmeno adest.i.appropinquat aduenit cũ pueris.i.cũ seruis redeũtibus de imbro:quo peregre pfecti erãt minime.i. non opus est eum adesse.i. psens esse in hac re.i.in hoc puelle partu nã.i.qr olim.i.quodã credidi.i.cõmisi:exposui:detexi:aperui tanq̃ secretũ soli Parmenoni me abstinuisse ea philomena.i.me nõ attigisse eã philomenã cũ data est mihi in principio. Vereor.i.timeo si hic parmeno audiat crebro i.sepe clamorẽ eius philomene.ne.i.vt hoc est qđ intelligat eã parturire.i.pro partu laborare Parmeno est ablegãdus mihi.i.expellẽdus trãsmittẽdus hinc.i.ex hoc loco aliquo aduerbiũ ad locũ.i.in aliquẽ locũ dũ.i.q̃diu alias donec et dummodo philomena parit.

An tu ⁊c. Hic tanq̃ aliqua prius sint vltro citroq; inter seruos cõicata veniẽdo iter ducit Parmeno pgẽs in sermone incepto. Deinde viso Pãphilo.cũ cõuenit a quo in arcẽ mittit. Parme.o sosia ain.i.dicis ne tu sosia hoc iter.i.hãc pfectionẽ euenisse tibi incõmodũ.i.intẽpestiuũ nõ oportunũ. So.hercle o Parmeno nõ põt dici verbis tñ sup.q̃tũ est incõmodũ.i.periculosum intẽpestiuũ nauigare re ipsa.i.ipso effectu. Par.ne.i.vtrũ est ita incõmodũ nauigare. So.o fortunate.i.felix nescis qđ mali.i.qđ malũ pterieris.i.ptergressus sis nõ veniẽdo nobiscũ:q.s.tu nũq̃ es igressus mare:nã vt omittã alias miserias.i.omissis vel exceptis alijs calamitatib⁹ nauigãdi vide.i.cognosce hãc vnã miseriã ego fui trigita dies.i.spacio triginta diez i naui aut pl⁹ eo.:intellige tpe vel spacio illo triginta diez. In quo dicẽdi gñe eo nõ refert ad triginta dies sed ad spaciũ aut tps:vt alibi annos sexaginta natus es:aut pl⁹ eo,tũ.i,tũc iterea,i,iter eos dies ego miser expectabã semp.i,assidue ↄtinue mortẽ ita.i,adeo,si sum⁹ vsq;

id est assidue diu vel valde tẽpestate aduersa.i.procella contraria ⁊ ventis oppositis. Par.odiosum illud est.i.illud est graue ⁊ molestũ toleratu vcȝ semper tãto tẽpore mortẽ expectare.Do.vult odiosum capi pro odiose nomẽ ꝓ aduerbio: odiosum interdũ capit̃ pro molestia inde odiosus molestus.Sosi.haud.i.nõ est clam me.i.nõ ignoro sed maxime intelligo quã sit illud graue ⁊ odiosum deniqȝ.i.vt paucis concludã hercle iurãtis aduerbium potius aufugerim.i.aufugiã quã redeã in imbrũ si sciam mihi esse redeundũ:eo.i.in eũ locũ.Par.quidẽ.i. certe olim cause leues.i.parue occasiones fugiendi impellebant te vt faceres id quod nunc minitaris facere.s.vt fugeres:sedvideo Pãphilum stare ante ostiũ vos conserui ite intro.i. in domum lachis ego adibo hunc .i.ibo ad hunc Pãphilũ visurus si quid velit me facere : deinde ad eum perrexit ⁊ his eum verbis compellauit.o here.i.dñe etiam nunc tu stas hic.Pamphi.⁊ quidem.s.⁊ certe expecto te ita stans.Par.quid est.ꝓpter quod me expectas Pam.opus est transcurro id est transcurrere in arcẽ.i.in locũ vrbis editiorẽ qui tũc ab eo Pãphilo erat multũ remotus.Pã. aũt dũtaxat cupiebat parmenonẽ aliquo ablegare ne partũ Philomene posset resciscere. Par.cui homini est opus transcurrere in arcẽ. Pã.tibi est opus id facere.Par.in arcẽ exclamatiue ꝓnũciãdũ est.q.d.dicis esse mihi opus trãscurrere tã longe quid.i.cur opus est trãscurrere eo.i. in eũ locũ scȝ in arcẽ. Pã. cõueni.i. alloquere callidemidẽ.i. virũ illũ hospitẽ.i.amicũ externũ myconium.i.ex mycone insula vna ex cycladibus: vel ex myconico oppido qui aduectus est.i.allatꝰ est naui vna.i. pariter simul mecum.Parmeno perij.i.perditus sum dicã.i. dicere possum tũc Pãphilũ vouisse.i. voto promisisse si vnqȝ redijsset saluus domũ.i.in domũ:vt.i.quod rũperet me ambulando.i. cogendo me ambulare. Pã. quid.i. cur cessas.i.tardas ire quo iuberis.Par.quid vis vt dicã ei:an.i.vtrũ cõueniã.i.alloquar eũ mõ.i.nũc. Pã.immo.i. sed nũcia vel dic me nõ posse ꝯuenire eũ in eo sup.qd cõstitui me esse cõuẽturũ.i.allocuturũ eũ ne expectet me illic.s.in arce frustra.i.incassum qm̃ ad eũ nõ sum iturꝰ vola.i. ita curre vt volare magis qȝ currere videaris.Par.At.i.sed nõ noui.i.cognoui faciẽ.i.facturã hois illius.Pã.At.i.sed faciã.i.efficiã vt noueris.i.cognoueris faciẽ eiꝰ ipse est sup. magnꝰ.i.magne stature rubicũdꝰ.i.rubeus vel rubens rubicũdus esset dicẽdũ scȝ vitiata est alternitas i locũ b sufficiẽdo c.Est inqȝ crassus.i. pinguis grossus est inqȝ crispꝰ.i. crispos habẽs capillos q̇ cirri dicũt̃ vñ cirriti dicunt̃ q̇ cirros capite gestãt. est inqȝ cesius.i.glaucis oculis.i.viridibꝰ q̃si fellis oculos habens ⁊ glaucos.Cesius colore vt refert Gelliꝰ dr̃ color celi q̃si ceceliꝰ:estqȝ species viridis coloris.Par.facies illa est cadauerosa.i.sublliuida in morẽ cadaueris ac ꝑsonata rubore ⁊ liuore.Rubicũdi em̃ crassitatẽ ⁊ crassam faciẽ sepe habẽt qd est ꝓpriũ cadaueris põt ⁊ pulposa itelligi ⁊ crassa q̃si cadauerosa.Caro em̃ dicta est eo qꝫ careat aĩa: ⁊ caro ꝓprie dr̃ mortuoꝝ.Vñ carnifices dicti q̇ carnes ex homine faciant. Pulpa vero proprie dicitur qui manducatur eo qꝫ pulcetur ⁊ considatur. Potest ⁊ r pro d poni vt caro sit dicta quasi cado. Verg.Belloqȝ caduci dardaniã:eo qꝫ iam sine anima sit ⁊ cadat .Deinde piger seruus malũ imprecatur callidemide hospiti myconio ⁊ ait: dij perdant.i.destruant illum.s.ad quem ego mittor quod.i.sed si non veniet in arcem:ne.i.vtrum maneam vsqȝ ad vesperum.i.vsqȝ ad tempus vespertinum.Nam vespera vespere et vesperum vesperi ambo significant diei partem extremã.Pãphilus.Maneto illic quousqȝ venerit.Curre.Parmeno.Non queo currere ita.i.adeo defessus sum.i.defatigatus.Pãphilus.cum pamphilus vidisset parmenonem iuisse quo iussus erat subdidit ille seruus abijt quasi iam liceat loqui remotis arbitris prorsus nescio quin ego infelix agam:⁊ nescio quo pacto.i.quomodo celem.idest occulte abscondam hoc scilicet pertum sue gnate philomene quod scȝ partum sue gnate Myrrhina:idest socrus mea orauit me.i. rogauit me vt celarem.Nam me miseret.i.misereor me mulieris scȝ myrrhine vel philomene filie misericordia aũt hec ex amore processit.faciam quod potero quantum ad celandum partum eius philomene amore tamen.i.ita tamen faciam id vt colam.i.obseruam exerceam pietatem.i.intimum affectum:seu intimam charitatem in matrem meam.So.tam que ab vxore mea lesa fuit ⁊ offensa sic:ab ea discedendo.Nam opȝ potius me obsequi.i.obedire:parenti.i.matri mee quã obsequi.i.indulgere ⁊ fauere amori philomene.Atat interiectio est conterriti ⁊ conturbati eccum.i.ecce hic prope video phidippum.i.patrem philomene ⁊ etiã patrẽ meũ lachem pergunt ambo.i.veniunt seu eunt nũc alias perseuerãt horsum.i.versus hanc partem incertus sum.i.nescio quid dicam hisce.i.his.s.socero ⁊ patri.

¶Ascensius.

miserias:vnã hãc vide. Dies triginta:aut plus eho in naui fui:tũ interea semper:mortẽ expectabã miser:ita vsqȝ aduersa tẽpestate vsi sumus. Parmeno. odiosum. Sosi. haud clã ne est deniqȝ hercle: aufugerim potius quã redeã si eo mihi redeundũ sciã. Parme. olim quidem te cause impellebant leues:qd nũc minitare facere:vt faceres. So. Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostiũ ire intro. ego hũc adibo:si quid me velit here etiam nũc tu hic stas. Pam. ego te expecto. Parme. quid est. Pãphi. in arcẽ transcurro opus est. Parme. cui homini. Pamp. tibi. Par. in arcẽ? quid eo. Pamp. callidẽ midẽ hospitẽ myconiũ (qui mecũ vna aduectꝰ est) cõueni. Parme. perij vouisse hunc dicam si saluus domũ redijsset vnqȝ vt me ambulando rũperet. Pam. quid cessas. Par. quid vis dicã:an conueniam modo. Pamp. immo quod cõstitui me hodie cõuẽturũ eum non posse:ne me frustra illic expectet:vola. Parme. at non nouis hois faciem. Pamp. At faciam vt noueris magnus:rubicundus:crispus: crassus:cesius. Parm. cadauerosa facies dij illũ ꝑdiũt. qd si nõ veniet maneã ne vsqȝ ad vesperũ. Pãp. maneto curre. Parm. non q̃o ita defessus sum. Pãp. ille abijt q̇d agã infelix prorsus nescio quo pacto hoc celẽ qd me orauit myrrhina sue gnate partũ. nã me miseret mulieris qd potero faciã. tñ vt pietatẽ colã. nã me parẽti potius qȝ amori obseq̇ opȝ. Atat eccum phidippũ ⁊ patrẽ video horsum pergunt quid dicam hisce incertus sum.

¶Laches. Phidippus. Pamphilus.

☞In hac scena pãphilus eligit potiꝰ matrẽ defendere philomenã vero incusare apud senes quoqȝ amori obtẽperare adeo vt a cõspectu phidippi soceri tandẽ discedat ea lege ⁊ animo:vt non sit phidippus causam ignorans egre ⁊ indigne tulit.

Aliud quid vis dicam an conueniam modo non est exponendum modo.i.nunc:sed modo.i. solūmodo tantum dūtaxat hoc est satis ne est si modo conuenero nec aliud fecero. Quod autem sic interpretandum est patet ex verbo Pamphili dicentis. Immo quod ⁊c. hoc est non conuenias modo.i.tantūmodo: immo dices ꝙ constitui me hodie conuenturum eum. Immo ei aduersatiua particula est. Nec vult Pamphilus vetare ne eat modo.i.ea tempestate, sed ne eat modo.i.solūmodo nihil nunciaturus.

Dixtin dudū illā dixisse expectare filiū. Phidippus. factū. Laches. venisse aiūt redeat. Pāphilus. quā causam dicā patri. quobrē non reducā nescio. Laches. quā ego audiui hic loqui. Pamphilus. Certū est obfirmare viā me. quā decreui prosequi. Laches. ipsus est de quo hic agebam tecū. Pāphilus. salue mi pater. Laches. mi salue gnate. Phidippus. bene factū te aduenisse Pamphile ⁊ adeo (qđ maximū est) saluū atq; validū. Pamphilus. Creditur. Laches. aduenis modo. Pāphilus. admodū. Laches. cedo: quid reliquit phania cōsobrinus noster. Pamphilus. sane hercle homo voluptati obsequens fuit: dum vixit: ⁊ qui sic sunt haud multū heredem iuuāt. Sibi vero hanc laudē reliquit. Vixit: dum vixit: bene. Laches. tum tu igitur nihil attulisti huc plus vna sentētia. Pamphilus. quicquid est id qđ reliquit: profuit. Laches. immo obfuit. Nam illū viuū et saluū vellem. Phidippus. impune optare istuc licet. Ille reuiuiscet iam nunq̄ ⁊ tamē vtrū malis scio. Laches. heri Philomenā ad se accersi hic iussit dic iussisse te. Phidippus. noli fodere latus iussi. Laches. Sed iam remittet eam. Phidippus. scꝫ Pāphilus. omnem rem scio vt sit gesta. adueniens audiui omnia mō. Laches. at istos inuidos dij perdāt. qui hec libenter nunciant. Pāphilus. ego me scio cauisse ne vlla merito cōtumelia fieri a vobis posset. Idq; si nunc cōmemorare hoc velim: quā fideli animo ⁊ benigno in illā ⁊ clemēti fui: vere possum in te ex ipsa hec magis velim resciscere. Namq; eo pacto maxime apud te meo erit ingenio fides: cum illa que nunc in me iniqua est: equa de me dixerit neq; culpa hoc dissidium euenisse mea id testor deos. Sed qñ sese esse indignā putat matri mee cui cōcedat: cuiusq; mores tolleret sua modestia: neq; alio pacto cōponi pōt inter eas gratia: segregāda aut mater a me est Phidippe: aut philo. Nunc me pietas matris potius cōmodum suadet sequi. Laches. Pāphile haud inuito ad aures sermo mihi accessit tuꝰ cum te

Dixtin ⁊c. Hic Pāphilus elegit potiꝰ defendere matrē ⁊ incusare Philomenam apud senes ꝙ amori obtemperare adeo vt a cōspectu Phidippi soceri tandē discedat ea lege vt nō sit vxorē reducturꝰ. Lac. dixtin.i. dixisti ne.q.d. nōne dixisti dudum.i. pauloāte illā philomenā dixisse se expectare filiū meū maritū eius neq; domi mee in eius absentia posse viuere. Phidip. factū est.i. verū est ꝙ dixi illā dixisse. Lach. aiūt.i. rumor est filiū venisse.i. applicuisse ad nos, ꝓpterea redeat: nūc Philomena. Pāphi. nescio quā cām dicā patri meo Lachi: quobrē id est ꝓpter quā cām nō reducā.i. nō resumā vxorem. Lach. q̄dē hoiem ego audiui loq̄ hic. Pā. certum est.i. cōstitutum est seu deliberaui ⁊ decreui obfirmare me viā.i. firmare me ac niti ⁊ figere me ob id.i. cōtra viā quā decreui ꝓseq̄.s. vt matri potius ꝙ amori morē gerā: tametsi ꝓposuerā amori morigerari. In hac autē structura obfirmare me viā alter actūs regit vi ꝑpositionis ⁊ alter vi ꝟbi ob aūt interdū significat cōtra: vñ obniti cōtra niti obluctari cōtra luctari. opponi ꝯtra poni. Posset tñ forsitā illa structura sic fieri ⁊ itelligi. Certū est me obfirmare.i. occludere: obturare: intercludere: viā quā decreui ꝓseq̄. Doñ. dicit obfirmare esse aduersus oia obstinate agere. ⁊ Festus inq̄t obstinat ꝑ obfirmat inueniri. Lac. ipsus.i. ipse est pamphilus de quo Pāphilo agebā.i. colloquebar tecū hic. Pā. o mi pater salue. Lach. o mi gnate salue. Phi. bñ factū est.i. ꝓspere cōtigit te Pāphilū aduenisse ⁊ adeo.i. certe vel valde benefactū est inq̄ te aduenisse saluū.i. incolumē atq; validū.i. robustū ⁊ corpe bñ habito ⁊ vegeto qđ.s. te aduenisse saluū et validū est maximū.i. principalissimū. Pā. credit̄ ab aliq̄bus bñ factū esse qđ venerim nō forsitā ab oibus. Lac. aduenis.i. applicas mō.i. nūc. Pā. admodū.i. valde mō aduenio. Lac. cedo.i. dic q̄d reliquit phania nr̄ cōsobrinꝰ.i. ꝓpinquꝰ q̄si sororinꝰ. Sobrini sunt ex duabꝰ sororibꝰ. Sꝫ cōsobrini sunt quo si alter natꝰ est ex fratre alter ex sorore. Nā ex fratribꝰ cognati dicunt̄ patrueles aliter tñ sentit̄ a multꝫ. Pā. hercle fama fuit hō sane.i. valde obsequēs voluptati.i. lautitie sue incūbēs: dū.i. ꝙdiu vixit ⁊ illi q̄ sunt sic.i. q̄ aliter viuūt voluptati obsequētes haud.i. nō iuuāt multū heredē suū: aliqui codices habēt sane hercle nō voluptati obsequēs fuit ⁊ tūc laudat̄ phania q̄ nō vt multi auari suis bonis abstinuit vt suos heredes locupletaret: sed illis honeste est vsus ⁊ liberaliter vsq; adeo vt sibi laudē cōquesiuerit se bñ vixisse dū vixerit quiq̄dē hoies sic viuētes nō multū solēt suos heredes adiuuare suis successionibꝰ. Vero ꝓ sꝫ reliq̄t sibi hāc laudē.s. ꝙ bñ vixit.i. vel laute vel iuste vixit dū.i. ꝙdiu vixit. Lach. tū.i. ꝯñr igit̄ q̄ sic vixit tu nihil attulisti huc plꝰ vna snīa.i. nihil attulisti huc p̄ter illā sniāꝫ.s. ꝙ bñ vixit dū vixit. Snīa vt inq̄t Cice. lib. ij. rhetoricorū est orō sumpta de vita q̄cq̄d sit q̄due oporteat i vita breuiter ostēdit. Pā. Quicq̄d est.i. oē qđ est vel si q̄d est qđ reliq̄t, id ꝓfuit.i. ꝓximo bis fuit. Lac. Immo.i. sed id q̄d reliq̄t obfuit: quia in signū est me amisisse amicū quē adhuc viuere vellē. Expssit itaq; morē heredū q̄ fingūt se dolere ob mortem ꝓpinquoꝝ nam vellē illū phaniū esse viuū ⁊ saluū.i. incolumē ac sanū. Phi. licet.i. tu potes optare istud.s. vt adhuc viueret impune.i. sine pena sine dāno ac periculo vel sine effectu: nam ille mortuꝰ iam.i. ex hoc tpe nūq̄ reuiuiscet.i. viuꝰ restituet̄: seu redibit in vitā: ⁊ tñ scio vtrū.i. ꝙ si liceat hic poni inter duo malis.i. potius velis ⁊ eligas vcꝫ vt reuiuiscat an vt nō reuiuiscat. Laches. hic laches transfert sermonē ad reditionē Philomene. hic Phidippus iussit.i. vouit vel p̄cepit seruis heri Philomenā accersi.i. adduci vel aduocari ad se. ⁊ hoc dicēs submonebat Phidippū latēter: vt id cōprobaret inquiēs dic te iussisse eā accersi ad te Phidippū. Phi. Noli fodere.i. pulsare latꝰ

meũ submouẽdo me vt id dicã.nam reuera iussi eam accersi.Laches.Lac.alloq̃tur pãphilũ cupiẽs inducere ad reducendã vxorẽ ⁊ inq̃t.Sed Phidippus iam.i.statim remittet eã Philomenã.Phidipp⁹ scꝫ.i.certe ego remittã.Pam.scio omnẽ rem:vt.i.qualiter ea res sit gesta.i.facta ego adueniẽs.i.cum ego aduenirẽ audiui.i. accepi mõ.i.pauloante oĩa que facta sunt.Laches.at.i.sed dij pdãt.i.destruãt istos inuidos.i.inuidẽtes matrimonio qui nũciant libẽter hec.i.talia qualia audiuisti.Pã.ego scio me cauisse.i.ꝓuidisse ne vlla cõtumelia posset fieri mihi a vobis merito.i.ꝑcipue quã meruerim nisi fieret vi ⁊ si nũc velim memorare.i. recitare hic id qđ sequitur vcꝫ q̃.i.q̃tũ fuit ꝑ fuerim indicatiuũ ꝓ ꝯiũctiuo aĩo fideli.i.seruãti fidẽ ci datã a me ⁊ clemẽti.i.mãsueto facili possum vere memorare inq̃z:ni.i.nisi magis velim te resciscere.i.cognoscere hec q̃ fideli et miti aĩo in eã fuerim ex ipsa Philomena.Nãq̃ꝫ eo pacto.i.eo modo fides erit meo ingeneo.i. mee nature ⁊ vt ita dicã cõditioni apud te hoc est tu habebis fidẽ.i. credulitatẽ mee nature:⁊ cõditione eo mõ cum.i.qñ illa Philomena q̄ nũc est iniq̃ in me.i. erga me dixerit equa.i.ea q̄ equũ est dici q: vera de me.Dicim⁹ elegãter.Est mihi apud te fides.i. tu habes mihi fidem vel mihi credis sic ⁊ in ꝓposito tũc fides erit ingenio meo apud te.i. tu credes meo ingenio eo pacto ⁊c.Neq̃ꝫ ꝑ ⁊ nõ ⁊ testor.i.testes inuoco deos id est ꝓpter id.s. hoc dissidiũ.i. hoc diuortiũ hanc discordiã euenisse mea culpa.i.qđ dicũt hic inepte meo defectu.Si qñ.i.q: deputat.i. vehemẽter existimat sese.i.seipsãꝫ esse indignã matri mee cui cõcedat.i.obsequat̃ ac morẽ gerat propri⁹ sermo erat sic faciũdus qm̃ putat se indignã q̄ cõcedat matri mee ⁊ nõ cui sed poete talib⁹ sermonib⁹ gaudent vti nõ crebro vsitatis quale est scio oẽm rem vt gesta sit vbi oratores dicerent scio vt sciui q̃r oĩs res gesta sit:⁊ qñ inq̃ꝫ se putat indignã matri cui⁹ tolet.i.equo aĩo ferat mores.i.modos viuẽdi difficiles q̃les sunt in senib⁹ qui morosi sunt sua modestia.i.per suã moderationẽ siue tẽperantiã.Modestia est basis oim virtutũ:moderatio ꝟo est modestie execut(i)ua q̄ modũ adhibet ĩ dictis et in factis et qñ inq̃ꝫ grã.i.beneuolẽtia amicitia par ꝯcordia nõ põt cõponi.i.cõsiliari cõiũgi inter eas matrẽ et Philomenam alio pacto.i.alio mõ.O phidip.aut mr̃ mea est segregãda.i.seiungenda a me aut philomena vxor est segregãda.Nũc pietas.i.charitas et intimus affect⁹ in matrẽ potius suadet.i. incitat me sequi cõmodũ.i. vtilitatẽ vel oportunitatẽ matris q̃ꝫ vxoris. Laches. O pãphile tuus sermo accessit ad aures mihi nõ inuito.i.nõ in totũ nolẽti vcꝫ:q̃tũ spectat ad pietatẽ non q̃tũ ad dissidiũ: qđ inuisũ est mihi cũ.i.qñ intelligo te postputasse.i.posthabuisse ⁊ raputasse tanq̃ꝫ inferiores q̃tũ ad curã tuã pre parẽte.i.in cõparatione mr̃is tue verũ.i.sed vide.i.diligenter ⁊ accurate cõsidera ne O pãphile tu impulsus ira.i.cõmotione animi insistas.i.immoreris sis firmus ⁊ pertinax in tua opinione praue.i.distorte seu obliq̃ ac nõ recte. Pam.

postputasse oẽs res pre parente intelligo.verũ vide:ne impulsus ira praue insistas Pãphile. Pamphi. q̇bus iris impulsus nũc in illã iniquus sim que nũq̃ꝫ quicq̃ꝫ erga me cõmerita est pater qđ nollem:⁊ sepe qđ vellem meritã scio amoq̃ꝫ ⁊ laudo:⁊ vehemẽter desidero: nam fuisse erga me miro ingenio expert⁹ sum illiq̃ꝫ exopto vt reliquam vitã erigat cum eo viro.me qui sit fortunacior:quãdoq̇dẽ illã a me distrahit necessitas. Phidip. Tibi id in manu est: ne fiat. Laches.si sanus es satis, Iube illã redire. Pãphilus.nõ est cõsiliũ pater matris seruibo cõmodis. Laches. quo abis mane: mane inq̃ꝫ quo vadis. Phidippus. que hec est ꝑtinacia. Laches. dixin Phidippe . hãc rem egre laturũ esse cum q̃ꝫobrẽ te orabam vt filiã remitteres. Phidippus.non credidi edepol adeo inhumanũ fore ita nunc is sibi me supplicaturũ putat. Si est vt velit reducere vxorẽ:licet sin alio est animo:remuneret dotẽ.huc eat. Laches. ecce aũt tu quoq̃ꝫ proterue iracũdus es. Phidippus.percõtumax redisti huc nobis Pãphile. La.decidet ira hec: ⁊ si merito iratus est. Ph. Q: paululũ vobis accessit pecunie, sublati animi sunt. La.etiã mecũ litigas? Phi.delibe=ret renũcietq̃ꝫ hodie mihi velit ne an nõ vt alij (si huic nõ sit)fiet. Lach. Phidippe ades audi paucis.abijt q̇d mea? postremo inter se transigant ipsi vt lubet. qñ nec gnat⁹ neq̃ꝫ hic mihi q̇cq̃ꝫ obtẽperãt? que dico paruipẽdunt.porro hoc iurgiũ ad vxorẽ cuius hec fiunt cõsilio oĩa atq̃ꝫ in eam hoc omne(quod mihi egre est)euomã.

O pater q̇bus iris.i.indignationib⁹ cõmotionibus ego impulsus nũc sim iniquus in illã.i.erga illã vel cõtra illã que philomena nũq̃ꝫ cõmerita est.i.nũq̃ꝫ cõmisit quicq̃ꝫ.i.aliq̇d qđ nollẽ.i.qđ esset esset mihi molestũ ⁊ scio eam sepe meritã esse.i.ꝑstitisse id qđ vellẽ.Mereri bona dicim⁹ cõmereri mala:⁊ amo eã ⁊ laudo:⁊ vehemẽter desidero eam. Nam expertus sum eam fuisse erga me miro ingenio.i.mirabili mãsuetudine ⁊ natura ⁊ exopto.i.adeo exposco illi vt exigat.i.traducat reliquã vitã.i.qđ reliquũ est vite sue seu residuũ vite sue cum eo.i.tali viro.i. marito qui sit fortunacior.i. felicior me.i.quã ego quãdoquidẽ.i.q: certe necessitas.i.vel cõiunctio sanguinis ⁊ amoris vel vis pietatis cui nõ facile obsistitur distrahit.i.aufert illã a me inuito scꝫ phidip.Ne.i.vt nõ id fiat.i.vt nõ distrahatur a te illa est tibi in manu.i.in tua ꝑtãte.Lach.si sis satis sanus.i.si nõ sis insanus iube.i.precipe illã redire. Pamphi.O pater nõ est consiliũ.i. non est ea mihi intẽtio seu mauis propositũ eius reducẽde seruibo antiq̃ pro seruiã.i.cõsulã cõmodis matris.Laches.Pãphilus nolẽs amplius resistere corã patre maluit discedere.Itaq̃ꝫ Laches cepit vocare eum dicens quo.i.quẽ locũ abis.i.discedis mane.i.siste pedẽ:mane inq̃ꝫ.i.iterũ tibi dico mane quo abis? Phidippus.que.i. qualis ⁊ quãta hec ꝑtinacia.i. hec obstinatio in opinione est.Lach.dixin.i.dixine tibi eum esse laturũ egre.i.moleste hãc rem scꝫ discessum Philomene a matre Pãphili.q̃ꝫobrẽ.s.quapropter orabã te vt remitteres filiã tuã.Phi.edepol iurãtis est nõ credidi Pãphilũ fore.i. futurũ esse adeo.i.ita inhumanũ.i.immitẽ ferocẽ vt est ita nũc is putat me socerũ supplicaturũ sibi genero.q.d.i.dedecet me.Si pãphilus est in ea dispositione vt velit reducere.i.resumere vxorẽ suã licet ei sup.i.põt sin.i.sed si est alio animo.i.si hꝫ aliũ animũ ꝙ reducẽde eius remuneret.i.reddat mihi remunerando dotẽ.i.pecuniã sibi datã pro dote filie: eat pro veniat huc ad reducendã dotẽ.Lach.ecce.i.in prõptu adest alius tu quoq̃ꝫ sicut Pãphilus es iracũdus.i. ꝓpensus ad irã proterue.i.immoderate ⁊ supbe siue sit vetũs siue aduerbiũ.Dicitur aũt proteruus ex eo ꝙ p terat aliũ dum ei obuius ꝑterit.Phi.alloquitur absentẽ per magnã indignationẽ.O pamphile redisti huc ex imbro percõtumax.i.valde rebellis:nobis ꝓprie cõtumax dicitur rebellis ⁊ cõtẽptor potiorũ.Lach.hec ira Pãphili decidet: etsi.i.q̃uis Pãphilus est iratus merito.i.nõ sine causa.Phi.q: paululũ pecunie accessit vobis.i.vobis increuit animi vestri sunt sublati.i.

erecti ⁊ tumefacti. Lach. etiā litigas mecū quemadmodū cum pāphilo litigasti. Phid. Pamphilus deliberet ⁊ denun ciet. i. significet mihi hodie ne. i. vtrū velit reducere vxorē an nō velit vt filia mea sit vxor alij si nō sit vxor huic. Lach. O phidippe ades. i. ad me accedas propius audi. i. ausculta paucis. i. breui sermone. Pam. abijt quid mea refert sup. i. q̇d ad me spectat. Deinde se cōuertit ad spectatores. inquiēs postremo. i. tādē post multa verba ipsi. i. filius ⁊ Phidippus socer trāsigant. i. cōcordent cōueniant paciscātur vt lubet. i. vt placet eis quādo. i. quia nec natus Pamphilus nec hic Phidippus obtēperāt. i. obediunt mihi q̇cq̄. i. in aliquo paruipēdunt. i. parui estimāt ea que dico. Porro hoc iurgiū est vxorē tāq̄ aliq̇d magnū. Iurgiū est dissentio siue cōcertatio inter beniuolos et ppinquos: lis aūt iter inimicos. Cui⁹. s. vxoris ꝯsilio. i. suasu hec oia fiūt: atq̄ euomā. i. eijciā effundā meā vxorē hoc q̄ est mihi egre. i. hoc q̄ mihi molestum est vel accidit ⁊ bene euomam egre. Nam in egritudine solet vomitus releuare. ¶ Ascēsius. AD finē scene illud. Abijt quid mea ⁊c. de phidippo dicitur nō de Pāphilo. abijt ergo Phidippus exponendū est: non autem Pamphilus.

¶ Quart⁹ actus. Myrrhina. Phidippus.

☞ In hac scena vehemens iurgiū continetur Phidippi aduersus Myrrhinā vxorē de celato sibi filie partu: q̄ factū vxor excusare conat tegēdo virgis in tenebris oppssionē: verū mirādū in modū anxia est ⁊ maxime veret: ne Phidippus hoc ita factū aliūde resciscat.

PErij quid agā? quo me vortā: quid viro meo
rñdeo misera. nam audisse vocē pueri visus
est vagiētis: ita corripuit de repente tacitus
sese ad filiā: q̄ si resciuerit peperisse eam id
qua causa clam me habuisse dicā: nō edepol scio. Sed
ostiū crepuit credo ipm ad me exire nulla sū. Phidip.
Uxor vbi me ad filiā ire sensit se duxit foras atq̄ eccā vi
deo: quid ais myrrhina: heus tibi dico. Myr. mihi ne
mi vir. Phi. vir ego tu⁹ sum: tu ne virū me aūt hoīem
deputas adeo esse. Nam si vtrūuis horū mulier vnq̄
tibi visus forē: nō sic ludibrio tuis factis habit⁹ essem.
Myr. q̄bus. Phid. at rogitas peperit filia: hem taces:
ex quo. Myr. istuc patrē rogitare est equū perij ex quo
cēses nisi eo illo cui data est nuptū obsecro. Phi. credo
neq̄ adeo arbitrari pr̄is est aliter. Sed demiror q̇d sit
q̄obrē tātopere hūc omnis nos celare volueris partū.
presertim cum ⁊ recte ⁊ tēpore suo peperit adeō p̄nicaci
esse animo vt puerū p̄optares perire ex quo firmiorē
inter nos fore amicitiam posthac scire potius q̄ aduor
sum animi tui libidine esset cum illo nupta ego etiam
illorum esse culpā hanc credidi que te est penes. Myr.
misera sum. Phi. vtinā sciam esse istuc. Sed nūc mihi
in mentē venit ex hac re quod locuta es olim: cum illū
generū cepimus. Nam negabas nuptā filiā tuā posse
te pati cum eo qui meretricem amaret qui pernoctaret
foris. Myr. q̄uis causam hunc suspicari q̄ ipsam verā

PErij ⁊c. Hic rixa est senis atq̄ anus eo q̇dā pacto vt mores inter se diuersos et tñ natos possumus agnoscere. Myrrhi. Perij. i. p̄dita sum quid agam? quo. i. in quā partē vortā. i. cōuertā me quid ego misera rñdebo meo viro. i. meo marito. Nam vir me⁹ visus est mihi audisse vocē pueri vagiētis. i. vagientiū qui clamor est infantis. edēti: ita. i. adeo ipse vir tacitus. i. silens corripuit. i. celeriter recepit derepente. i. valde subito. Nam derepente vna est pars orōnis in qua de auget. nam de aduerbijs p̄positiones separatim nō addūtur. Corripuit in q̄ sese ad filiam Philomenā. nam q̄. i. sed si resciuerit scim⁹ manifesta rescimus occulta. i. si cognouerit eā peperisse. edepol non scio qua causa. i. p̄pter quā causam dicā me habuisse. i. tenuisse id. s. eam peperisse. Sed ostiū. i. ianua cōcrepuit. i. patefactū est ⁊ quidē cum sonitu violento credo ipsum virū meū venire ad me nulla sum pro non sum vtpote que perij. Phi. vbi. i. postq̄ vxor sensit. i. p̄cepit me ire ad filiā duxit se foras. i. se ꝯtulit foras vel abijt atq̄ eccā. i. ecce hic video eam vxorē. o Myrrhina q̇d ais? Deinde nō rñdēte vxore subdit heus aduerbium vocātis: siue admonētis dico tibi. i. alloquor dicendo q̇d ais. Myrrhi. ne. i. vtrū o vir mi. i. mi marite dicis mihi Phidip. ego sum tuus vir. i. marit⁹ adeo. i. certe tu ne. i. nō deputas. i. nō existimas me esse virū. i. maritū immo nec hoīem q̇dē. Nam o mulier si ego visus forē vnq̄ tibi esse vtrūuis. i. vtrūlibet horū. i. aut vir aut hō nō sit habit⁹ essem ludibrio. i. derisiōi illusioni hoc est nō fuissem sic delusus a te tuis factis. i. per tua facta que mihi celasti. Myrrhi. quibus factis a me ludibrio habit⁹ est. Phidi. at rogitas. i. inq̇ris q̄bus factis impudētia est interrogare q̄ teneas filia nostra peperit. hem interiectio indignātis taces. i. celas ex quo hoie peperit. i. ex cui⁹ cōpressum. Myrrhi. equū est per ironiā dixit. q. d. maxime dedecet patrem rogitare istud de filia. s. ex quo pep̄it perij. i. cor meū illo dicto vulnerasti: obsecro ex quo hoie cēses eā pep̄isse nisi ex eo cui data est nuptū. i. cui nupsit vel collocata fuit. Phi. credo eā pep̄isse ex pāphilo neq̄ adeo. i. certe est pr̄is. i. decet patrē arbitrari aliter q̄ q̄ ex viro suo filia pep̄it. Sed demiror. i. valde miror q̇d sit q̄obrē. i. p̄pter q̄ volueris tātopere. i. tm̄ celare nos oēs hoc. s. partū filie p̄sertim cū pep̄it ⁊ recte q̄r nō mōstrū pep̄it ⁊ suo. i. ꝯgruo tp̄e quo p̄gnātes p̄nt parere vez septio mēse. Nā vt hr̄. ff. de sta. homi. Septimo mēse p̄fectū nasci iam receptū est p̄pter authoritatē doctissimi ypocratis. Adeō. i. adeo ne verū est sup. te esse aio p̄nicaci. i. maligno ⁊ p̄seuerāti cū q̇dā vi. Nā p̄nicax est p̄seuerās cū q̇dā vi. vt p̄optares. i. poti⁹ cuperes vel valde optares puerū filie p̄ire. i. exponi ad mortē ex q̄ filie sci res amicitiā fore. i. futurā esse firmiorē. i. stabiliorē iter nos posthac. i. iposterū poti⁹ q̄ filia esset nupta cū illo Pāphilo aduersuz. i. ꝯ libidinē. i. imoderatā tui animi cupiditatē. ego etiā credidi hāc culpā de diuortio filie esse illoꝝ. i. esse apd̄ illos: q̄ tñ culpa ē penes te. i. i teipsa. ⁊ q̄si in possessione tua. Myr. ego sum misera. i. ifelix. Phid. vtinā sciē istuc. i. sciē te ꝟe esse miserā ita q̄ ꝟe sis misera: vl̄ vtinā sciā p̄ certo penes te culpā esse. Sz nūc id venit mihi in mētē q̄ oliz locuta es. i. dixisti quū. i. qñ cepim⁹. i. eligim⁹ illū pāphilū generū. i. vt eēt gener nr̄. nā negabas te posse pati filiā tuā esse nuptā cū eo vl̄ ei q̇ amaret meretricē. ⁊ q̇ p̄noctaret. i. totā noctē isomnē duceret foꝛ. i. ex domū. p̄noctare ē totā noctē isomnē ducere. Myr. hoc dicit apud se aut ad spectatores ꝯuersa. malo. i. poti⁹ volo hūc phidippū suspicari q̄uis. i. quālibet aliā cām q̄ ipsam verā cām p̄pt quā volui celare partū. Phi. O myrrhina scivi m̄lto p̄ri⁹ q̄ tu scieris illū pāphilū hr̄e amicā bacchidē: verū. i. sz ego nūq̄ decreui id vitiū amoris esse vitiū adulescētie. i. iuuenilis etatis: nā vitiū est innatū oib⁹ adulescētib⁹ ita opinat phidipp⁹ sz ei⁹ snīa ē iniq. nā adulescētib⁹ tale flagitiū ē grauissimū ⁊ multꝭ cohibitionib⁹ reprimēdū: at. i. sz pol iurātꝭ est iā. i. statiz post adulescētiā breuē: tp̄s aderit. i. adueniet vl̄ p̄ns erit quū. i. q̇ tp̄e etiā ipse

pāphi. oderit non solum alienās mulieres: immo ⁊ propriam ⁊ itē seipsum in senectute. Sed vt .i. qualē olim ostendisti te esse cū negabas te posse pati filiam tuam nubere cū eo ꝗ foris ꝑnoctaret. nihil .i. nullo cessauisti .i. destitisti esse eadē .i. esse similis ⁊ talis qualē te ostēderas vsqꝫ adhucusqꝫ ad hoc tēpus vt abduceres .i. dimoueres abstraheres filiā ab eo pāphilo ne id esset ratū .i. firmū stabile quod egissem. Nunc hec res .i. ista celatio tua facit iudiciū .i. existimationē: vel indiciū .i. demōstrationē quo pacto volueris id factū scꝫ qꝺ filia nupserit pāphilo. Myrrhi. adeon .i. vtrū censes me esse ita pernicacē .i. vim agētē pernitiosam ei vel erga eaꝫ philomenā cui philome. ego sim mater vt essem eo animo .i. vt haberē talē animū qualem dicis me habere si hoc matrimoniū eēt ex nostro vsu .i. vtile nobis siue ꝓ nostra vtilitate. Tū .i. preterea tu potes ꝓspicere .i. ꝓuidere aut iudicare q̇d sit in rē nostram .i. in nostram vtilitateꝫ seu quid nobis sit vtile. Phi. fortasse tu audisti ex aliquo qui diceret se vidisse eum pamphilū exeuntē ab amica aut introeuntem ad amicā bacchidem: quid tū .i. tunc postea vis supple ex eo inferre si faciat hoc .i. si visit amicam raro. et modeste .i. adhibito mō aut cū pudore ⁊ modestia. nōne est magis humanū nos dissimulare .i. fingere nos ignorare: ꝙ dare operaꝫ .i. ꝙ laborare scire id q̇d ablatiuus a neutro .i. ex quo siue vnde aut ꝙobreꝫ oderit .i. odio prosequatur nos. Nam si ipse pamphilus posset auellere .i. abstrahere se ab ea amica derepēte .i. valde repente. vna em̄ est pars orationis qui cum .i. cum qua amica consuesceret .i. consuetus fieret vel cōsuetudinem seu cōuersationē haberet tot annos .i. tātopere non dicereꝫ eū esse hominē fragilis scꝫ nature ⁊ ad voluptates multuꝫ propense. nec dicerē eū esse virum satis firmū .i. validū gnate mee. Myrrhina. obsecro mitte .i. dimitte adulescentem pamphilum: ⁊ mitte ea que .i. in quibus ais .i. dicis me peccasse. idest errasse. Abi .i. discede tu solus conueni .i. alloquere pāphilum solum .i. sine arbitris roga .i. interroga: ne .i. vtruꝫ velit vxorem philomenam an non velit. Si est id est si cōtingit vt dicat se velle vxorem redde ei vxorē: sin autē .i. sed si est .i. si contingat: vt nolit vxorē recte cōsului .i. ꝓspexi prouidi mee gnate philomene. Phidip. siquideꝫ .i. si certe ille ipse pamphilus nō vult vxorem ⁊ si tu myrrhina sensisti peccatuꝫ esse in eo aderam .i. prope eram cuius cōsilio videlicet meo par fuerat .i. decuerat: nā par esse significat decens esse. ea .s. peccata pamphili prospici .i. prouideri ꝙobrem incendor ira .i. vehementer excandesco te myrrhynam ausam esse facere hec .i. abducere filiam celare partum ⁊ exponere puerū in iussu meo .i. absqꝫ precepto meo. interdico .i. ꝓhibeo. Edicimus quod fieri iubemus. interdicimus quod fieri vetamus: edicimus etiam vni generi hominum: interdicimus diuersis. interdico ergo ne .i. vt nō velis extulisse .i. exportasse puerū extra edes .i. extra domū meā. Sed ego sum stultior .i. nimis stultus. qui scilicet ego postuleꝫ hāc vxorem meam parere .i. obsequi obedire meis dictis ibo intro atqꝫ edicam .i. iubebo seruis ne ipsi sinant .i. permittant puerum efferri .i. exportari quoqꝫ .i. in aliquem locū. Myrrhina. pol .i. per pollucem nullam credo mulierem viuere miserioreꝫ. id est infeliciorem me nam edepol non est clā me .i. nō ignoro vt .i. quo pacto hic vir meus laturus sit hoc videlicet si resciuerit ipsaꝫ rem: vt sit: id est sciuerit rem quemadmodū est videlicet filiam nō esse ex pamphilo grauidam cum tn̄ esset non quidem in matrimonio: sed ante in tenebris: cuꝫ .i. qr ipse vir meus tulit animo tam iracūdo hoc quod est leuius scilicet partuꝫ celasse nec scio qua via .i. qua rōne snīa eius possit mutari hoc vnū malū reliquū fuerat .i. restituerat mihi ex plurimis miserijs .i. ex multis malis seu infortunijs si vir meus cogit vt tollā .i. educē puerū cuius pueri nos nescimꝰ q̇ .i. q̇s sit pater nā cū .i. qn̄ gnata cōpressa est .i. stuprata forma stupratoris. nō q̇ta est antiq̄ vt a q̄or passiuo .i. nō potuit nosci .i. aīaduerti: neqꝫ tū .i. est tūc q̇cqꝫ .i. aliq̇d detractū est .i. ablatū est ei pāphilo. q̇ .i. quo vel vn̄ possit nosci q̇ sit cōpressor scꝫ ipse stuprator abiēs .i. discedēs eripuit vi .i. violētia virgini anulū quē habuit in digito. Simul .i. etiā vereor pāphilū ne .i. qꝺ neq̄at .i. nō possit celare diutiꝰ nr̄a orata .i. ea q̄ orauimus eū vt celaret .i. quando sciet alienum puerum tolli .i. nutriri pro suo .i. loco filij sui.

malo. Phi. multo prius sciui ꝙ tu illum habere amicā myrrhina. verum id vitium nunꝙ decreui esse ego adulescētie. nam id omnibus innatum est. At pol iam aderit tempus: se quoqꝫ etiam quuꝫ oderit. Sed vt olim tu ostendisti: nihil cessauisti eadem esse vsqꝫ adhuc: vt filiam ab eo abduceres. ne qꝺ ego egissem. esset ratū. Id nunc iudicium res hec facit: quo pacto factum volueris. Myrrhi. adeon me esse pernicacē censes: qui mater siem: vt ego essem animo. si ex vsu esset nostro hoc matrimonium. Phid. Tum ꝓspicere: aut iudicare nostrā in rem quid sit potes. Audisti ex aliquo fortasse: qui vidisse cum diceret exeuntem. aut introeunteꝫ ad amicā? Quid tum post ea? si modeste ac raro hec facit nōne ea dissimulare nos magis humanum est ꝙ dare operam id scire: qui nos oderit. Nam si ipse posset ab ea sese derepente auellere qui cum tot cōsuesceret annos: nō eū hoīem dicerē nec virū satis firmum gnate. Myr. mitte adulescētē obsecro: ⁊ que me peccasse ais. abi: solꝰ solū cōueni roga: velit ne vxorē an nō. Si est vt dicat velle se redde: sin est autē vt nolit: recte consului mee gnate. Phidip. siquidem ille ipse nō vult ⁊ tu cēsisti in eo esse myrrhina peccatuꝫ aderam cuius cōsilio fuerat ea par prospici: quamobrem incendor ira te esse ausam facere hec iniussu meo interdico tibi extulisse extra edes puerū vsꝙ velis. Sed ego stultior meis dictis parere hanc qui postulē. Ibo intro: atqꝫ edicā seruis: ne quoꝙ efferri sinant. Myr. nullam pol credo mulierē me miseriorē viuere: nā vt hic laturus hoc sit si ipsam rem (vt siet) resciuerit non edepol claꝫ me est: cum hoc quod leuius est: tam animo iracundo tulit: nec qua via sententia eiꝰ possit mutari scio hoc mihi vnuꝫ ex plurimis miserijs reliquum fuerit malū si puerū vt tollā cogit cuius nos qui scit nescimus pater. Nam cum compressa est gnata: forma in tenebris nosci non quita est, neqꝫ detractū ei tū quicꝙ est qui post possit noscere qui sciet. Ipse eripuit vi in digito (quē habuit) virgini abiens anulum. Simul vereor pāphilū: ne orata nostra nequeat diutiꝰ

Non clam ⁊c. Hic Sostrata a filio se purgat de abscessu vxoris simile se habiturā rus pollicetur ne obstet sua presentia quo minus Philomena redeat. Sostrata. O mi gnate Pamphile: nō est clam me. i. non ignoro me esse spectā. i. in suspitione tibi vxorē tuam abijsse. i. abscessisse hinc propter meos mores forsitan iniucūdos etsi. i. q̄uis dissimulas. i. celas non ostendis sedulo. i. sine dolo instanter ea. i. eam rem scilȝ me esse suspectam tibi verū dij ament me iurandi modus est ⁊ ita ea que opto ex te obtigant mihi: vt. i. sicut nūq̄ sciens. i. consulto dedita opera cōmerui. i. male de ea sum merita. cōmeremus mala tantum vel cōmerui. i. digna fui vt illa vxor tua caperet odium mei merito. i. ꝙ odium meruerim. Et quam. i. quātum rebar. i. putabā ante. i. prius te amare me tam sup. i. tantum firmasti fidē. i. adhibuisti probationem ei rei scȝ amori tuo in me. Nam pater tuus laches modo. i. pauloante narrauit mihi intus quo pacto. i. quō habueris me prepositā. i. preposueris me tuo amori in vxorē. Nunc cōtra. i. e diuerso vicissim certum est mihi. i. ꝯstitui ac deliberaui me referre gratiam. i. reddere beneficiū tibi vt o mi Pamphile scias premiū. i. mercedē esse positū apud me pietati. i. pro pietate ⁊ intimo affectu tuo in parentem. illud aūt premiū intelligit esse si ipsa cum Lache rus secedat ⁊ redituri Philomene nō obstet arbitror hoc. s. quod volo facere esse cōmodum. i. cōsentaneū vtile vobis. i. tibi ⁊ Philomene et etiā mee fame ne videar esse diuortij causa certe ego decreui. i. cōstitui me esse habiturā. i. discessurā rus. i. in agros hinc. i. ex hoc loco cum tuo patre. s. Laches marito meo ne. i. vt nō mea p̄sentia obstet. i. impediat neu. i. ⁊ vt nō vlla causa restet reliqua. i. relinquatur quin. i. qꝺ non tua Philomena redeat ad te. Pam. queso quid cōsiliū. i. qꝺ consiliū est istud. i. tuum. q. d. quid sibi vult tuū propositum vel quale est istud propositū vt tu victa. i. mota stultitia. i. ꝑ stultitiā illius philomene: migres. i. discedas rus habitatū. i. ad habitandū ruri: haud. i. nō facies. i. non migrabis rus neq; ego sinā. i. patiar te id esse facturā: vt. i. ne nō o mater is qui velit maledictū: id est maledicere nobis dicat id esse factū. s. ꝙ migraueris rus mea ꝑtinacia. i. mea obstinatione et perseuerātī importunitate haud. i. non dicat esse factū tua modestia. Cum. i. deinde ego nolo te deserere. i. derelinqre tuas amicas: ⁊ cognatas ⁊ nolo te deserere dies festos qui celebrātur freqūtes in vrbe mea causa. i. propter me ⁊ vt mihi gratificeris. Sost. pol iurantis iam. i. nunc iste res quas dicis. s. amice cognate dies festi nihil voluptatis: id est nullā voluptatē ne minimā quidē ferunt. i. afferunt mihi dum. i. q̄diu tempus etatis tulit. i. passum est vel postulauit ac promisit. satis ꝑfuncta sum illis rebus. i. sufficienter sum illis rebus vsa: et quidē vsq; in finē temporis: illud ferentis. Perfunctus periclis dicitur qui periculis finiuit. similiter perfunctus magistratibꝰ qui magistratus administrauit ⁊ eos ad finē vsq; perduxit. iam satietas. i. tedium istorū studiorū. i. istarū applicationum animi tenet me. i. iam harū rerū sum tedio affecta: nūc hec cura est mihi maxima. i. maxime hoc curo quod sequitur: vt. i. ꝙ ne cui. i. nō alicui mea lōginquitas etatis. i. mea longa vita vel diuturnum spacium vite mee obstet. i. noceat sit obstaculum alicui. vel ne quis exoptet mortem meam: quod fieri solet de senibus qui expectati appellātur: ꝙ eorum mors ab heredibus expectetur. video. i. conspicio me esse inuisam. i. odio habitam hic. i. in hac vrbe: ideo abeundum est rus. ⁊ quidem immerito. i. iniuria ⁊ cum non meruerim

celare cum sciat alienum puerum tolli pro suo.

Sostrata. Pamphilus.

☞ In hac scena Sostrata filio se purgat de Philomene vxoris abscessu simulq; se rus abiturā pollicetur: ne obstet reliquis sua morositate neue quominus. Philomena ad pāphilū redeat impedimēto sit. Pamphilus vero contra: ne id faciat obnixe dissuadere conatur.

Non clam me est gnate mi tibi me esse suspectam vxorē tuam propter meos mores hinc abijsse: ⁊ si dissimulas sedulo. Uerū ita me dij ament. itaq; obtingant ex te que exopto mihi vt nunq̄ sciens cōmerui: merito vt caperet illa odium mei. Teq; anteq̄ me amare rebar: ei rei firmasti fidē. Nam mihi tuus pater intus narrauit modo quo pacto habueris prepositā amori tuo. Nunc tibi me certum est cōtra gratiā referre vt apud me premiū esse positum pietati scias mi Pamphile. hoc ⁊ vobis ⁊ me cōmodum fame arbitror. Ego rus abiturā hic cum tuo me esse certe decreui patre ne mea obstet: et neu causa vlla restet reliqua. quin tua Philomena ad te redeat. Pamphi. queso quid istud cōsiliū est? illius stultitia victa ex vrbe tu rus habitatum migres haud facies neq; sinam. vt qui nobis mater maledictum velit mea pertinacia esse dicat factum haud tua modestia. Tum tuas amicas te ⁊ cognatas deserere. ⁊ festos dies mea causa nolo. Sostrata nihil pol iam mihi iste res voluptatis ferunt: dum etatis tēpus tulit perfuncta satis sum. Satietas me iam tenet studiorū istorū. Hec mihi nunc cura est maxima vt ne cui mea lōginquitas etatis obstet mortēve exspectet meā. Hic video me esse inuisam immerito: tp̄s est concedere. Sic optime (vt ego opinor) omnes causas precidā omnibus et me hac suspitione exoluam ⁊ illis morem gessero. Sine me (obsecro) hoc effugere vulgus quod male audit mulierū. Pam. quā fortunatus sum ceteris rebus absq; vna hec foret: hāc matrē habens talē autem illā vxorē. Sost. obsecro mi Pamphile: nō tute rem incōmodā: vt queq; est animū

tempus est cōcedere. i. abire ⁊ locū dare ⁊ sic. s. concedēdo ego optime precidā. i. rescindā. cōpositum a pre ⁊ cedo is. pro scindo. ⁊ ideo precidam. i. amputabo auferam abrūpam omnes causas omnibus. i. omnes occasiones omnibus auferam odio me prosequēdi ⁊ matrem meā exoptandi. ⁊ exoluā. i. explicabo me: liberabo me hac suspitione. i. ea opinione falsa: que de me habetur. et morē gessero. i. sic cōplacuero illis: ⁊ est eo modo dictū quemadmodū si diceretur inimicus tibi morem gessisse ꝙ se suspenderit obsecro sine. i. permitte me effigere hoc vulgus. i. hoc vulgare genus mulierum: qꝺ vulgus male audit. i. de quo genere mala dicūtur. Nam male audiri non potest nisi prius mala dicantur. Pamp. quā. i. q̄tum exclamando legatur. Fortunatus sum. i. felix ceteris rebus. i. in alijs rebus absq; hec vna res. [illegible] matris rus foret. i. accideret: qui modus loquēdi per absq; vulgo dicit solet: hoc modo. ego eram satis af[illegible] rebus sine hoc ꝙ hec res accideret: vel absq; ꝙ hec res accideret: sed melius est imitantes Teren. dice[illegible]tis in ceteris

rebus vexatus absq; hoc contigeret. vbi Dona. dicit absq; esse aduerbiū potius quam prepositionem: quod ex eo constat ꝙ sine suo casu appositū est quam ergo fortunatus sum in ceteris rebus absq; hec vna res foret habens. i. qui habeo hanc matrē talem: qui nullis meis flectatur doloribus autē. i. sed habens inq; illam vxorē que. s. grauida sit facta ex alio ꝙ ex me vti tunc existimabat. Sost. O mi pamphile obsecro vt sup. tute. i. tuipse non inducas animū. i. non velis non tibi persuadeas pati. i. ferre rem incōmodam. i. infelicem non oportunam: vt. i. secundū ꝙ queq; res incōmoda est. q. d. non apponas animo tuo res incōmodas ꝫm omnē earū incōmoditatē sed ꝗcquid erit illud ferendo superes. Si cetera preter meū discessum sunt ita vt vis ⁊ si vxor sup. est ita vt sicut existimo illam esse. O mi gnate da mihi hāc veniam. i. permitte vt rus secedā cū tua venia: reduce pro reduc illam Philomenā. Pamphi. ve misero mihi. i. sum bene infelix ⁊ maledict⁹: ⁊. h. d. ingemiscēs. Sost. et quidē veh mihi misere etiā vt tibi. i. etiam sum infelix in hac re vt tu nam hec res o mi gnate nō minus male habet. i. tractat me quam habeat te.

Quem ⁊c. In hoc colloquio reconciliatio senū est post iurgiū mixta disputatione Pāphi. de non reducēda vxore. Lach. o vxor ego stās procul hinc. i. non lōge ab hoc loco. nam Doñ. vult hic capi procul pro prope. accepi. i. audiui quē sermonē habueris cum isto filio nostro Pā. istuc est sapere. i. ista est tua sapientia qui abltūs est. i. quo sapere siue qua sapiētia possis flectere. i. cōuertere animū ad sup. qđ fortasse faciūdū sit postea ab aliqbus aliis tuo exēplo: si nūc feceris hoc idē. i. ꝯcesseris rus. Sost. pol. i. per pollucem fors. i. bona fortuna: fiat. i. eueniat. nam fors vt inqt Dona. est bona fortuna vel melius id sup. qđ dixi fors. i. forte vel fauēte fortuna fiat. i. efficiat. Verg. fors ⁊ vota facit simul atq; altaria donis. q. d. cōfirmando se esse paratā abire rus pol fors. i. fortuna fauēte efficiat. i. eatur rus et cōpleatur qđ cum filio sum collocuta. vbi fors est aduerbiū qđ exponit per abltm̄ nominis sicut pol per actm̄ cum per vt per pollucē. Lac. ergo q: ita vis abi rus. i. secede i agros hinc. i. ex hac vrbe ibi. i. ruri: ego te ferā sup. i. patiar tuos mores seniles: ⁊ tu quoq; meos feres. Sostr. ecastor. i. per edē castoris iuramentū est muliebre: spero. i. confido me laturā mores tuos. Lach. ergo I. i. vade intro in domū nostrā: et cōpone. i. adapta dispone ea q̄ ferantur simul. i. vna tecū dixi hoc verbum in fine additū superiora cōfirmat ⁊ est proprium his qui perorauerint cām. hic aūt sententiā cōfirmat: ⁊ est mutuatū a foro ⁊ causidicis. Sost. faciā ita vt iubes. i. vis vel precipis. Pam. O pater hoc vultuose pronūciandū est. nam pre dolore Pam. sermonem ꝑducere neqt. Lac. O pāphile ꝗd vis? Pam. volo sup. matrē meam minime. i. non abire. i. discedere hinc. i. ex hac vrbe athenarū. Lach. quid. i. cur vis ita istuc. s. matrē non abire. Pam. q: incertus sum etiā quid sim facturus de vxore Lac. quid est propter qđ incertus es. Quid vis facere aliud nisi reducere. i. resumere eam. Pam. equidē cupio reducere eam ⁊ vix cōtineor. i. vix ꝯtineo me quin eam reducā: sed non minuā. i. diminuā meū cōsiliū. i. meū propositū ego prosequar. i. vsq; ad finē perducam id qđ est ex vsu. i. ⁊ vtilitate mea siue mihi vtile. Credo matrē ⁊ vxorē fore. i. futuras esse concordes. ea gratia. i. ea causa si nō reducam. Lach. nescias sint future cōcordes necne ea causa neqas. i. nō possis eas cōcordes efficere. verum. i. sed id nihil. i. nequaq; refert tua. i. nihil attinet: vtrū. i. qđ ex duobus siue cōcordiā siue dissidium ille mulieres fecerint: quādo hec mater tua abierit rus. Hec etas senilis est odiosa. i. tediosa. molesta inuisa exosa adulescentulis equū est nos senex excedere e medio. i. vel recedere ex vrbe rus. vel ex vita in mortē. in medio stare d: supuacuus vel molestus. postremo iam o pāphile nos sc; ego senex ⁊ mater tua an⁹ sum⁹ fabule. i. ꝓstamus materiā risus ⁊ fabulādi de nobis: ꝗsi senē ⁊ anus sint initiū fabule: sed video phidippū egredi ꝑ tp̄s. i. tēpestiue oportune: accedam⁹. i. eam⁹ ad eū.

inducas pati. Si cetera ita sunt vt tu vis itaq; vt esse ego illam existimo: mi gnate da veniā hanc mihi reduce illam. Pam. ve misero mihi. So. ⁊ mihi quidē: nam hec res non minus me male habet quam te gnate mi.

Laches. Sostrata. Pamphilus.

In hac scena colloquium est in quo reconciliatio viri atq; vxoris post frequens iurgium continetur. Deinde disputatio et consilium Pamphili de non reducenda vxore.

Quem cum istoc sermonem habueris procul hinc stans accepi vxor. Istuc est sapere qui vbicunq; opus sit animū possis flectere: qđ faciundū sit post fortasse idē hoc nūc si feceris. Sostr. fors fiat pol. Laches abi rus ergo hinc tibi ego te ⁊ tu me feres. Sostra. spero ecastor. Lach. I ergo intro: ⁊ cōpone que tecū simul ferantur dixi. So. ita vt iubes faciā. Pam. pater. Lac. quid vis Pāphile? Pā. hinc abire matrē minime. Lac. quid ita istud vis. Pā. quia de vxore incertus sum etiā quid sim factur⁹. Lac. quid est? quid vis facere: nisi reducere. Pam. equidem cupio. ⁊ vix cōtineo: sed nō diminuā meū cōsiliū ex vsu qđ est id prosequar: credo ea gratia concordes magis: si non reducā fore. Lac. nescias nequeas: verū id tua refert nihil vtrū illi fecerint. qñ hec abierit. Odiosa hec etas adulescentulis e medio equum excedere est. Postremo iam nos fabule sumus. Pāphi. senex: atq; an⁹. Sed video Phidippū per tēpus egredi accedamus.

Phidippus. Laches. Pamphilus.

In hac scena vltimus error est vicinus et varius: nam oēs tres hic aliqua in re errāt. Laches resciscens natū puerū. Myrrhinā: taciturnitatis incusat Phidippus itidē cōfirmat. inde ambo vehementer Pamphilū ad vxoris reductionē instigant. Quod cōstāter hic et pertinaciter renuit. Quia senib⁹ ferme cōuictus ob puerū natū: ne prorsus succūbat absedit. hi vero ob meretriciū emorē eum id facere suspicantes. Bacchidem stomachabundi conuenire decernunt.

Tibi quoq; edepol sum iratus Philomena grauiter quidē. nam hercle abs te est factum turpiter: etsi tibi causa est de hac re mater que te impulit. Huic vero nulla

Tibi quoq; ⁊c. In hac scena vltimus error est vicinus. Datur eñ opera vehemens a senibus vt Pam. vxorem reducat qđ constāter renuit vsq; in finē scene. Phi. quoq;. i. etiā O philomena filia mea sum iratus tibi sicut ... it⁹ matri tue ⁊ socrui quidē. i. certe sum irat⁹ tibi grauiter. i. moleste nam hercle abs te factū est. i. feci... celaret. i. ... er cū discessisti a domo mariti: etsi. i. ꝗuis mater est tibi causa. i. defensio excusatio de hac re qua ma... te ... te ad discedēdū: ho. i. sed nulla est cā huic matri tue Myrrhine. Lac. O phidippe ostēdis te mihi

oportune.i.cōmode in ipso tēporis articulo qui summo ope optabā cōpellare te.oportune ad prandiū venisse dr aliqs qui ad ipm tps incipiēdi prādij venit:in ipso aūt tpe venisse dr qui venit cū iam esset appositū prādiū.z ideo oportune et in ipso tpe nō sunt idē.Phi.qd est pp̄ter qd dicis me oportune venisse. Pā.apud se loquit̃ quid rñdebo his senibus patri z socero:z quo pacto operiā.i.celabo hec q̄ ego scio q̄ pollicit⁹ sum me celaturū.alij hn̄t aperiā:z tūc est sensus quō potero hec explicare q̄n frangā fidē p̄stitā Myrrhine:vel intellige aperiā.i.explicabo euoluā expediā hoc qd a me petitur.s.vt vxorē reducā.Lac.dic filie.s.phil.Sost.matrē Pāp.ɔcessurā.i.iturā:hinc.i. ex hac vrbe rus.i. ad agros ne.i.vt nō vereat̃.i.timeat quomin⁹.i.vt nō redeat iam domū in actō casu aduerbialiter p̄ aduerbio ad locū Phi.ah interiectio dolentis tua vxor nullā cōmeruit culpā: de his rebus.i.q̄tū ad has res spectat cōmerem⁹ vl̃ cōmeremur mala tm̄ oia hec mala sūt exorta a mea vxore myrrhina mutatio.i.trāslatio culpe a tua vxore in meā fit.i.efficit̃ o Laches ea myrrhina pturbat nos.i.ea cā nostre pturbationis.Pā.porro.i. certe z myrrhina et ipsi senes turbēt.i.pturbēt oia q̄.i.q̄tū velit:dū.i. dūmō.ne.i.vt nō reducā Phil. Phid.O pāphile sane.i.certe volo hāc affinitatē esse ppetuā inter nos si pōt fieri vt velis ppetuo eē affinis nobis.Sin.i. sed si est.i.cōtingit. tua sn̄ia sit aliter.i. vt nō velis vxorē reducere accipias puerum recte:qz liberi patrē sequunt̃.Pāp.Phidipp⁹ sensit Philo. pepisse: occidi.i.pdit⁹ suz.Lac.dicis q̄ accipiat puerū:quē puerū accipiet.Phid.nepos.i.filius filij cui z filie mee nat⁹ est nobis. Nam filia Philomena fuerat abducta a matre a vobis.i.a domo vr̄a:z q̄ dici inepte solet de penes vos p̄gnās.i.grauida pticipiū sine v̄bo:orgine nec sciui vnq̄ an hāc diē eā fuisse pregnātē.La.dij ita me amēt bn̄ nūcias.i. iucūdū mihi nunciū affers z gaudeo illū nepotē natū esse tibi z gaudeo illā philomenā esse saluā.i.icolumē z recte dixit tibi:qz phidipp⁹ est pr̄ puerpe.q̄d mulieris.i.q̄ mulierē reprehēsio est cū ɔtēptu cū ita loq̄mur q̄d hois est ꝯ cū honore dicim⁹ iquiētes: quē hoiez habes:q̄d ergo mulierz.i. quā m̄lierē habes vxorē aut q̄bus.i.q̄lib⁹ morib⁹ moratā.i. institutā participiū sine v̄bo:ne.i.vtrū decuit sup.nos celatos eē hoc.i. filiā fuisse p̄gnātē tādiu.i. toto tpe dicim⁹ celat⁹ sum hoc nā celo te hoc dicim⁹:z iō scd̃s actūs manet in passiuo.neq̄o satis p̄loq̄.i.lōgo sermone dicere q̄.i. q̄tū hoc videt̃ mihi factū praue: i.distorte nō recte.phid.o laches id factū nō min⁹ plz.i.nō magis displicet tibi q̄ mihi. Nam min⁹ inept⁹ dr aptior z min⁹ malus dr melior vt illo nullus fuit min⁹ malus.i.null⁹ fuit melior illo. Pamphilus.etiā si dudū.i.pri⁹ pauloante hoc.i. part⁹. filie fuerat mihi ambiguū nunc non est ambiguū mihi cū alien⁹ puer.i.nō a me genit⁹ ɔsequit̃ eam philomenā.Hoc dictū a pecorib⁹ tractū est que vt mox nata fuerit matres sequūtur.Lac. O pāphile iam nulla est tibi cōsultatio.i. deliberatio de reducēda vxore hic.i.in hoc loco.q.d. nōdū deliberasti eā reducere : cū tn̄ satis iam spacij habueris ad id faciēdū.Pā.hic sibi pāphil⁹ dicit.Perij.i.male res mea se hz.Lac. sepe optabam⁹ videre hūc diē cum aliq̄s fili⁹ esset ex te q̄ appellaret te patrē:euenit.i. ɔtigit qd optabā.Nā filiū es assecut⁹ habeo gr̄az dijs.i. ob id sum deo deuict⁹ q̄ meis votis rñderit ex quo semp erga eū memor sum futur⁹ gr̄as agēdo.Pā.null⁹ sum.i.nō suz pl⁹ est q̄ perij:qz cū aliq̄s perijt adhuc cadauer reliquū est.La.reduc vxorem ac nolo aduersari.idest repugnare mihi vel obsistere.Pam.O pater si illa philomena vellet sibi liberos ex me.i.si vellet habere liberos ex me aut si vellet se esse nuptā mecū p̄ mihi nuptā.Nubere est operiri tegiq̄ vnde nubes qd tegere solēt celū dn̄r satis scio certo q̄ nō hr̄et clā me.i.me nesciēte illū partū vel puerū quē intelligo eā celasse.hoc est nō tacuisset ita partū quē iam ɔspicio ab ea fuisse cōtectū nūc cū sentiā aim ei⁹ esse alienū a me nō arbitror ipm aim ɔuēturū esse posthac iter nos vel sic itellige arbitror nō ɔuēturū esse posthac iter nos.i.nō futurā ɔcordiā ammō iter nos cū iam ei⁹ ais sit a me alien⁹.Nā dicim⁹ hoc ɔuenit iter nos.i.de hoc iter nos est ɔtrouersia.Quāobrē.i.q̄ de cā reducā.i.debeo eā reducere.h.d.iterrogādo.q.d.nō ēt teipo teste.La.m̄lier adulescēs.i.iuuenis.s. Philomena fecit illud qd sua mr̄ suasit illi ne.i.vtrū id.s.eā peccasse ē mirādū.q.d.nōne.i.vtrū cēses te posse repire vllā m̄lierē q̄ m̄lier careat.i.vacet cl̄pa:an i.vtrū cēses qz viri nō deliquūt.h.d.p̄ ironiā cū itelligat z viros ipos m̄ltū deliq̄re.Phid.O laches.O pāphi.iā vosmet videre remissaz.i.remissa.ne.i.op⁹ vtrꝫ sit vobis remissa an reducta ad domū.i.vt remittat̃ an reducat̃ domū:vbi remissa z reducta pn̄t eē nti casus:vt Cic.ad curionē.dux nobis auctor.op⁹ ē ēt vtrꝫ philome. remissa aut red[illegible] [illegible]t vobis op⁹ vl̃ pn̄t esse casus abl̃i q̄ q̄dē forsan poerent̃ nō absurde p̄ infinitiuis.vt Salust.facto op⁹ est [illegible] [illegible]ere:z sitr

est.Lach.oportune te mihi Phidip.in ipso tēpore ostēdis.Phidip. quid est. Pamphi.quid rñdebo his aut quo pacto hoc aperiā.Lac.Dic filie rus cōcessurā hinc Sostratā ne vereatur.minus iam quo redeat domum. Phi.ah nullam de his rebus culpam cōmeruit tua.A myrrhina.Hec sunt vxore mea orta oīa mutatio fit. ea nos pturbat Laches.Pāphil. dum ne reducā turbent porro quā velim.Phidippus. ego Pāphile esse inter nos:si fieri potest. affinitatē hanc sane perpetuā volo. Sin est vt aliter tua sit sn̄ia accipias puerū. pāphilus. sensit pepisse occidit.Laches puerū: quē puerū Phid. natus est nobis nepos:nam abducta a vobis pregnās fuerat filia : nec fuisse pregnantē vnq̄ ante hunc sciui diē.Laches bn̄(ita me dij ament)nūcias z gaudeo natum illū tibi z illā saluā.Sed quid mulieris vxorē habes:aut q̄bus moratā morbus nos ne hoc celatos tam diu.nequeo satis q̄ hoc mihi videt̃ factū praue p̄loq̄. Phidip.non tibi illud factū minus plz q̄ mihi Lach. Pāphi.z si iamdudū fuerat ambiguum hoc mihi:nūc nō est cum eam cōseq̄tur alien⁹ puer.Lach. Nulla tibi Pāphile hic iam cōsultatio est.Pāphi.perij.Lac. hūc videre sepe optabam⁹ diē:cū ex te esset aliq̄s: q̄ te appellaret patrē euenit habeo gratiā dijs.Pāph.null⁹ sum. Lac.reduc vxorē ac noli aduersari mihi.Pāphi.pr̄ si illa liberos me vellet sibi.aut esse mecū nuptā:satis certo scio:nō clā me hr̄et quē celasse itelligo.Nūc cū eius alienū a me esse aim sentiā:neq̄ cōuētur iter nos posthac esse arbitror:q̄obrē reducā.Lach. mr̄ qd suasit sua adulescēs mulier fecit.Mirādū ne idē.Cēses ne te vllā posse repire mulierē q̄ careat culpa.an qz nō delinquūt viri.Phi.vosmet videte iā Laches z pāphile:remissam op⁹ sit vobis:an reducta domū vxor q̄d faciat:in manu nō ē mea.neutra i re vobis difficultas a me erit.Sz q̄d

hic videre an opus sit vobis me remittere eã ante pãphilũ reducere domũ q̇d vxor mea faciat nõ est in manu eiꝰ.suis
i.in sua potestate:sed in mea.In neutra re.i.nec in remittẽdo nec in reducẽdo difficultas erit vobis a me. Sed quid fa
ciemus de puero q̇ natus est ex philomena.La.o tu ridicule.i.deridẽde:rogas.i.interrogas.Uel ridicule põt cẽ aduer
biũ.quicq̇d est futurũ.i.quicq̇d possit cõtingere ⁊ reddas huic pam.suũ filiũ.s.Uel suũ in neutro.i.id qȯ eius est.s.i.cer
te vt alamꝰ nr̃m.i.filiũ ad nos spectantẽ.Pam.vis supp.ꝙ ego alã illũ puerũ si quẽ ipe pater puerpere neglexit.i.cõtẽ
psit nutrire.Alij habẽt ipsa ⁊ tũc sic cõstrue.O pa
ter vis supp.ꝙ ego quẽ.s.meipsa vxor philomena
neglexit cũ me nesciẽte peperit cũ a domo discesse
rit alã puerũ sup.me nesciẽte editũ . Lac.q̇d dixi:
admirat̃ ꝙ renuat puerũ nutrire eho interiectio
admirãtis an.i.vtrũ.o pam nõ alemus puerũ:sed
potiꝰ ꝓcedemꝰ.i.exponemꝰ. Uer.in.xj. Ad mortẽ
si te (fors dicta recuset)prodiderim:vel vt ait Do.
Prodemꝰ ꝓijciemꝰ deseremꝰ ꝓrogabimꝰ illũ puerũ
s.q̃.i.qualis ⁊ q̃ta hec demẽtia est velle ꝓdere po
tius puerũ q̃ tollere.Enĩuero.i.certe:iã ꝓrsus ne
queo tacere. Nã cogis me vt loq̃r hoc phid. p̃nte
ea q̃ nolo.i.q̃ bñ vellẽ in eiꝰ p̃ñtia nõ dicere.Cẽses
me esse ignarũ.i.nesciũ tuarũ lachrymarũ.aut cen
ses me esse ignarũ.i.me nescire q̇d hoc scit:qȯ.i.ꝓ
pter ꝙ sollicitare.i.ꝯmouearis ad hũc modũ.i.ita
immoderate.Primũ.i.in p̃mis:vbi.i. postq̃ dixi
sti hãc cãz nõ reducẽde.vxoris vcz te nõ posse hr̃e
hãc vxorẽ domi ꝓpter tuã matrẽ ea mr̃ pollicita
est se ꝯcessurã.i.se recessurã ex edibꝰ.i.ex domo vt
illi cedat. Nũc postq̃ q̃z.i.etiã vides hãc cãm esse
tibi adẽptã.i.remotã nactꝰ est.inuenisti excogita
sti alterã cãm nõ reducẽde vxoris vcz q: puer na
ctus est clã te.i.te nesciẽte. Nãcisci ꝓprie d: q̇ ap
parat̃ ad tenẽdũ anteq̃ possit reperire ꝙ teneat:ita
timq̃ qȯ occurrat deprehẽdi.hec Do. Tui pãphi.
erras si putas me esse ignarũ tui animi.i.me igno
rare tuũ animũ.q̃.i.q̃tũ lõgũ spaciũ amãdi ami
cam dedi tibi.q.d.mire diuturnũ:quos sumptꝰ.i.
q̃s impẽsas.fecisti in eã.i. erga eã.q.d. maximas:
q̃ q̃tũ tuli equo aĩo illos sumptꝰ fieri.q.d. nimis
patiẽti vt.i.aliqñ tandẽ adducas.i.adhibeas huc
i.ad vxorẽ iã aĩm tuũ egi tecũ.i.te rogaui familia
riter atq̃ oraui te tanq̃ supplex vt duceres vxorẽ.
Agit q̇ rẽ iustã dicit orat q̇ aĩo demisso p̃cat̃ dixi ti
bi tp̃s esse vt duceres vxorẽ duxisti vxorẽ meo im
pulsu:q: te impuli ad id faciẽdũ que.i.quas res.s.
ducere vxorẽ ⁊ relinq̃re amicã fecisti tũc obsecutꝰ
mihi.i.mihi obsequẽdo ⁊ obediẽdo vt.i. sicut de
currat.i.fuerat honestũ vt.s. mihi obseq̃reris. nũc
rursum induxisti aĩm tuũ ad meretricẽ:adeo.i.cer
te facis iniuriã huic.s.mihi cui tu obsecutꝰ es priꝰ
ducẽdo vxorẽ. Nam video te esse reuolutũ.i. rela
psum in eandẽ vitã:denuo.i.iterũ.Pã.ne.i. vtrũ
dicis me esse reuolutũ in eandẽ vitã.La. dico te
ipsum esse reuolutũ in eãdẽ vitã ⁊ facis iniuriã.i.
iniuste facis confingis.i. excogitas comminisce
ris falsas cãs.i.falsas excusationes nõ reducende
vxoris ad discordiã.i.dissensionẽ mouendã inter
amicos.Uel fingis illas causas vt sit tibi cũ vxo
re ⁊ soceris discordia vt tu viuas cũ ista meretrice
cũ amouerĩ.i.abieceris:abs te hãc vxorẽ tuã testẽ
videlz ne esset cõscia tui reditus ad meretricẽ ⁊ ꝓ
pterea tibi molesta quoq̃.i.etiam adeo id est certe vel valde vxor tua sensit.i.percepit te esse religatũ amore meretricio.
Nam que alia causa fuit q̃obrem.i.propter quam abiret abs te ⁊ rediret in domum paternam.Phid.plane.i.certe om
nino vel clare hic.La.diuinat.i.verum dicit ac si spiritu diuino afflatus hec dicat.vnde prouerbium aiunt diuinare sa
pientem:q: qui dicit verum de his diuinus est.Pam.dabo tibi in iusiurandũ nihil istorum esse qui dicis.i. illa que di
cis non habere veritatẽ ⁊ recte.Nam vbi argumẽta ⁊ testimonia deficiũt iureiurãdo opus est.La. Ah dolẽtis inter
iectio.Reduc.i.resume vxorẽ:aut cedo.i.dic quamobrẽ.i.quare non sit opus reducere vxorẽ. Pam. nunc non est tẽpus
reducere vxorem.Lac.Accipias pro accipe puerũ.Nam quidẽ.i.certe is puer non est in culpa post.i. postea ego videro
id est indagabo.disentiam vt mihi permittatur facere inquisitionem de matre id est de culpa matris. Pam. sum miser
omnibus modis nescio quid agam tot rebus nunc pater concludit id est angit vrget implicat me miserum:translatio
est de fera indagata que alicubi concluditur hoc est tot rebus me miserum concludit pater vt miser sim omnibus mo
dis.abibo.i.discedam hinc qñ.i.q: presens(potest esse aduerbiũ tẽporis) id est in presentiarũ vel pro tempore presenti.
Uel ego presens parũ promoueo.i.parũ proficio. Nã mater ⁊ filia nõ tollẽt.i.nutriãt puerũ iniussu meo.i. sine imperio
meo credo.i.ita arbitror.ita ꝙ absolute legitur ⁊ seorsum presertim.i.precipue cum socrus.i.mater vxoris myrrhina sit
mihi adiutrix.i.fautrix in ea re.i.in eo negotio de non tollendo puero.Lac.cum vidisset filium fugientem:ait fugis ex
clam. [illegible] interiectio indignantis:nec respõdes mihi quicq̃ id est aliquid certi . deinde conuertit sermonem ad
Phi.⁊ ait celaret.i. [illegible] nquid.q.d.nõ Pã.filius videtur tibi esse apud sese.i.cõpos sui ⁊ sue ꝑtãtis.q.d.non presertim qui

faciemus de puero. Lac. ridicule rogas. quicq̇d futurũ
est huic reddas suũ scz vt alamur nostrũ. pãphi. Quẽ
ipse neglexit pater: ego alã. Lac. quid dixti. Eho an nõ
alemꝰ pãphile. ꝓdemus queso potiꝰ q̃ hec demẽtia est.
Enimuero prorsus iã tacere nequeo. Nã cogis ea q̃ no
lo vt p̃sente hoc loquar ignarũ cẽses tuarũ lachrymarũ
esse me. aut q̇d sit hoc qȯ solicitare ad hũc modum pri
mũ hãc vbi dixti cãz te ꝓpter tuã matrẽ nõ posse habe
re hãc vxorẽ domi pollicita est ea se cõcessurã ex edibꝰ.
Nũc postq̃ adẽptã hanc quoq̃ tibi cãm vides puer q:
clã te est natus: est nactus alterã cãm. Erras tui animi si
me esse ignarũ putas aliqñ tãdẽ: huc animũ vt addu
cas tuũ q̃ lõgũ spaciũ amãdi amicũ tibi dedi. Sũptꝰ
quos fecisti in eã quã aĩo equo tuli? Egi atq̃ oraui: te
cũ vxorem vt duceres. Tẽpus dixi esse impulsu duxisti
meo. Que tũ obsecutus mihi fecisti vt decuerat. Nunc
animũ rursum ad meretricẽ induxti tuũ cui tu obsecu
tus facias huic adeo iniuriã. Nã in eãdẽ vitã te reuolu
tũ denuo video esse. Pã. Mene. Lac. te ipsum : et facis
iniuriã quũ fingis falsas causas ad discordiã vt tu cũ
illa viuas: testẽ hanc cũ abs te amoueris: sensitq̃ adeo
vxor. Nã ei cã alia q̃ fuit q̃obrẽ abs te abiret. Phi. pla
ne hic diuinat. nã id est. Pã. Dabo iusiurãdũ nihil esse
istorũ tibi. Lac. Ah reduc vxorẽ aut q̃obrẽ nõ opꝰ sit ce
do. Pã. nũc nõ est. La. Puerũ accipias nã is quidẽ in
culpã nõ est post de matre videro. Pã. oĩbꝰ modis mi
ser sum: nec q̇d agã scio tot me nũc rebꝰ miserũ conclu
dit pater. Abibo hũc p̃sens qñ ꝓmoueo parũ: nã pue
rũ iniussu (credo) nõ tollẽt meo presertim in ea re cum
sit mihi adiutrix socrus. Lac. Fugis: hem nec quicquã

turbationibus animi sit ita agitatus vt hic ꝯsistere nō possit.o phidip.sine.i.permitte mihi totū negotiū.vbi sine habet vim cōminantis cedo.i.da.Interdū eṁ cedo significat dare interdū dicere.Cedo ergo.i.da mihi puerū.ego alam.i.nu triam eū.Phi.maxime.i.libētissime dabo tibi puerū vel maxime videtur mihi nō esse apud se.Vxor mea nō fecit mirū.i. rem mirandā:si egre i.moleste tulit hoc.i.tales mores.pam.⁊ eius amorē in meretricē.Mulieres sunt amare.i.aspere si quidē plusq̄ viri:nō facile ferūt.i.tolerant hec.s.pellicatū amorem aliarum in viris suis hec ira est.i.hec est indignatio

certi respondes mihi:non tibi videtur esse apud sese sine puerum phidippe mihi cedo ego alam.Phi.Maxime.non mirum fecit vxor mea:si hoc egre tulit amare mulieres sunt non facile hec fecerunt propterea hec ita est nā ipsa narrauit mihi id ego hoc presente tibi nolebam dicere.neq̄ ei credebā primo:nunc vero palam est nam omnino abhorrere animuz huic video a nuptijs.La.quid ergo agam phidippe quid das consilij.Phi.quid agas:meretricē hanc primū adeūdā cēseo oremus accusemus grauius deniq̄ minitemur si cū illo habuerit rem postea.La.faciam vt mones.eho puer curre ad bacchidem hāc vicinā nostram huc euoca verbis meis.Et te oro porro in hac re adiutor sis mihi.Phi.ah iam dudū dixi idemq̄ nunc dico laches manere affinitatē hāc inter nos volo.si vllo mō est vt possit qđ spero fore.Sed vis ne adesse me vna dū istā conuenis.Lac.immo abi aliquam puero nutricem para.

Bacchis meretrix. Laches.

In hac scena colloquium continetur bacchidis meretricis ⁊ lachetis patris pāphili qui se in causa coniecturali exercēt:naz senex eā accusat de admissione ad se ac receptione Pamphili.Illa contra constanter admodum inficiatur ⁊ pernegat.

Non hoc de nihilo est.ꝙ laches me nunc conuentam esse expetit:nec pol me multum fallit quin quod suspicor sit.qđ velit?Lac.vidēdū est ne minus propter iram hanc impetrē q̄ possim aut nequid faciaz plus:qđ me post minus fecisse sati⁹ sit aggrediar bacchis salue.Ba.salue laches.Lac.credo edepol te non nihil mirari bacchis quid sit quapropter te huc foras puerū euocare iussi.Bac.ego pol quoq̄ etiā timida sum:cū venit mihi in mētē: que sim ne nomē mihi q̄st⁹ obstet.nā mores me facile tutor.Lac.si vera dicis nihil tibi est pericli a me mulier.Nā iā etate ea suz vt nō sit peccato mihi ignosci equū quo magis res oēs cautius(ne temere faciā)accuro.Nam si id

propter quā philomena discessit a viro vez ꝓpter amorē meretricū.Naz ipsa vxor mea narrauit mihi quare vez filia discessisset ego noluerā dicere tibi id qđ narrauit vxor mihi hoc.s.pāp.p̄sente:neq̄ primo credebā.i.fidem habebā illi vxori narrāti:nūc vero id qđ narrauit mihi est palā.i.manifestū vez quod discessit philomena ꝓpter amorē meretriciuz.Nā video animū huic pāphilo abhorrere oino.i.alienū esse prorsus a nuptijs.i.a viuendo in matrimonio.Laches ergo cuz ita sit o phidippe q̄d agā:q̄d cōsilij das mihi cū animus filij ita abhorreat a nuptijs.Phidippus.q̄d agas.i.q̄d agere velis vel possis.Cēseo hāc meretricē bacchidē primū esse adeūdā.i.eūdū esse ad eā oremus eā vt a se pāphilū abijciat vel oremus.i.omni genere eloquij eā cōmoneam⁹.vt nō ita suis illecebris filiuz teneat.vñ oratores orare ⁊ perorare dicūtur ⁊ orator inde nomē accepit.accusemus.i.ꝓbris ⁊ reprehēsionib⁹ eā obtūdamus deniq̄ minitemur.i.minas ei ꝓponamus graui⁹.i.acerbius si postea habuerit rē.i.lasciuiā exercuerit cū illo pāphilo.La.faciā vt mones.eho.hic admonētis est vel excitātis seu vocātis:o puer.i.o serue curre ad bacchidē hāc nostrā vicinā euoca.i.accerse eā huc meis verbis.i.meo noie ⁊ porro.i.deinde oro te phidippe sis mihi adiutor in hac re.Phi.ah interiectio dolentis volūtatē suā nō expleri.o Lac.iādudū.i.iā multo ante dixi ⁊ nūc dico idē.s.ꝙ volo hāc affinitatem manere inter nos si est.i.si cōtingit vllo modo vt possit fieri qđ.s.affinitatē māsurā inter nos spero fore.i.futurū esse.Sed ne.i.vtrum velis me adesse.i.presentē esse vna.i.simul dū.i.q̄diu cōuenis.i.alloqueris istā bacchidem.La.immo.i.sed abi.i.discede ab hoc loco:para.i.quere aliquā nutricē puero.i.filio philomene.

Ascensius.

Istud etsi iādudū fuerat ambiguum:hoc mihi nunc nō est.Non de partu filie sed de diuortio ac repudio intelligo.Et illud nulla tibi pamphile hic iā consultatio est sic accipio pāphile nulla consultatio est tibi iam hoc est absq̄ consultatione certū opz sit tibi eā reducere q̄nquidem ex te natus est puerulus.

Non hoc ⁊c.In hac scena meretrix loq̄tur ⁊ senex:exercentq̄ cām coniecturalem.Nam senex dicit eā recipere pamphilū filium.illa cōtra inficiat.Bacch.hec nō est de nihilo.i.ꝓpter nihilū qđ i.ꝓpter qđ (vel forte erit coniunctio)laches expetit me esse cōuentā.i.cōpellatā seu allocutā:si pas siue liceat dicere.nec pol multū fallit me.i.nō valde ignoro quin.i.ꝙ nō id qđ suspicor sit id qđ velit.Lac.alloquit' seipsum.O lac.videndū est.i.puidendū est seu cauendū.ne.i.vt nō min⁹ impetrez ꝓpter hanc irā.s.meā quā possim impetrare.q.d.ne ira mea impediat quo min⁹ assequar ex meretrice id qđ poterā assequi nō interuenisset ira:aut videndū est ne.i.vt si non faciam q̄d.i.aliquid plus.i.supra modū qđ post.i.post illud tēpus satius sit me minus.i.nō fecisse.i.cuius facti postea me peniteat.Si eṁ veteres dicebant minus factū ⁊ nolle factū eum alicuius rei eos penitebat.Aggrediar quasi rē arduā ⁊ incongruam seni vel aggrediar vt meretricē circumueniam.Bac.salue.Bac.o Laches salue.Lac.o Bacchis credo te nihil te.i.aliquantulū mirari q̄d sit quapropter.i.propter qđ iussi puerū.i.seruū euocare te foras huc.Bac.pol.ego etiā sum timida.i.timeo etiā dixit.q.d.nō minus q̄ tu putes quoq̄ vacat cū.i.q̄n venit mihi in mentē.i.recordor q̄.i.qualis sim.Timeo ergo ne.i.qđ nomē quest⁹.i.nomē qđ inest q̄stui meo quē exerceo.i.meo modo querēde pecunie turpi s.⁊ inhoneste obstet.i.noceat mihi nā facile tueor.i.defendo ꝓtego mores meos.q.d.preter questum meretriciū mores mei facile possunt sustineri vt faciles ⁊ nō mali:nisi forte a tuor qđ significat.aspicio:etiā fieret tutor frequētatiuū:ac si diceret facile ꝯsidero mores meos.La.Interrogabo sup.te.⁊ o mulier si v.s.a dicis ... his de quibus te interrogabo nihil pericli.i.nullū periculū est.i.imminet tibi a me.Nam iam vbi.i.q̄n rescis... videatur equū ignosci impersonaliter dictum.i.ꝙ ignoscat mihi pctō.i.vel peccāti vsitto easdē m...

nūc facis factura es bonas qđ par est facere: inscitū offerre iniuriā tibi me immerenti iniquū est. Bac. est magna ecastor grā de istac re quā tibi habeā. Nā q̄ post factā iniuriā se expurget: parū mihi ꝓsit. Sz q̄d istuc est. Lac. meū receptas filiū ad te pāphilū. Bac. ah. Lac. Sine dicā vxorē priusq̄ hāc duxit vestrū amorē ꝑtuli. Mane nōdū etiā dixit id qđ volui hinc nūc vxorē hz quere aliū tibi firmiorem amicum dum tēpus cōsulendi est. Nam neq ille hoc aīo erit: neq pol tu eadem istac etate. Bac. Quid id ait. Lac. Socrus. Bac. mene. Lac. te. ipsam ⁊ filiā abduxit suā: puerūq ob eam rem clam voluit (nat⁹ qui est) extinguere. Bac. aliud si scirē (qui firmare meam apud vos possem fidem) sanctius q̄ iusiurandum: id pollicerer tibi laches me segregatū habuisse (vxorē vt duxit a me Pamphilū.) La. Lepida es sed scin quod volo potius sodes facias. Bac. quid vis cedo. Lach. eas ad mulieres huc intro: atq istuc iusiurādum idem polliceare illis exple animū his teq hoc crimine expedi. Bac. Faciam quod pol si alia esset ex hoc questu haud faceret: scio: vt de tali causa nupte mulieri se ostēderet. Sed esse falsa fama nolo gnatū suspectū tuum nec leviorē vobis quibus est minime equū viderier immerito. Nā meritus de me est (qđ queam) illi vt commodē. Lac. facilem beniuolūq lingua tua iam tibi me reddidit. Nam nō sunt sole arbitrate he ego quoqz etiam hec credidi. Nunc autem cum ego te esse preter nostram opinionem comperi fac: eadē vt sis. Porro nostra vere amicitia vt voles. Aliter si facias: sed reprimam me ne egre quicq̄ ex me audias verum hoc te moneo vnum: qualis sim amicus aut quid possim: potius q̄ inimicus periculū facias. Bacchis. faciam sedulo.

ignosci mihi in pctō meo: quo magis. i. q̄to magis accuro. i. valde curo. canti⁹. i. ꝓuidi⁹: hic declinat accuro ras. ex ae et curo ras. nā accurro accurris aliud sibi vult. Accuro ergo ne. i. vt nō faciā temere. i. inconsiderate. oēs res. i. oi[illegible] que sum factur⁹: vel accuro cautius oēs res ne faciā temere. Nā si nūc facis vel factura es id qđ par est. i. decet bonas mulieres facere inscitū est. i. inelegās est ⁊ iniquū me offerre iniuriā tibi immerēti. i. que nō mereris. Offerim⁹ iniuriā nō merēti: reddimus ei qui meret. Scitū dicūt qđ placet: inscitū qđ displicet. Et ex abūdanti dictū est nisi iungatur cū illo actō me dicēdo: iniquū est me inscitū offerre tibi iniuriam: sed tūc esset actūs masculini generis. Bacch. ecastor iurādi aduerbium muliebre. i. per edē castoris: magna grā est magna beneuolentia est vel magnū bn̄ficiūz est qđ habeā. i. debeā tibi de ista re. i. propter istā rē. s. qđ mihi offerre nobis iniuriā. Nā is q̄ expurget. i. excuset se post iniuriā factā parū ꝓsit mihi. i. multū mihi nocet nullatenus mihi cōmodi⁹ sit: nā minus dicit et plus intelligit. Sed q̄d istud est qđ dicere mihi cupis. Lac. receptas. i. frequēter recipis filiū meū pamphilū ad te. Bac. ah interiectio reclamātis cōtra obiecta. Lac. sine. i. ꝑmitte qđ sup. dicā qđ dicere volo. ꝑtuli. i. diu toleraui vestrū amorē. s. tuū ⁊ pāphili priusq̄z. i. anteq̄ duxit hāc vxorē hāc dicit q̄si molestā ⁊ q̄ hec nolit pati. Deinde bacchis loqui gestiebat. ꝓpterea subdit. Mane. i. expecta etiam nōdū. i. nō adhuc dixi id qđ ego volui dicere nunc hic pāphilus hz vxorē q̄re tibi aliū amicū firmiorē dū tp̄s ꝯsulēdi. i. ꝓuidēdi tibi est. i. dū etas est i flore posita ⁊ facies est vēdibilis nāq nec ille pāphil⁹ erit hoc aīo. i. habebit in te eū aīm quē habere solebat neq pol tuleris eadē. i. sis vt pri⁹ ista etate. i. visa etate tua q̄ tēdit ꝓxime ad seniū. Bac. Quid ait. i. dicit id. s. me receptare filiū. La. Socr⁹ i. mater vxoris ei⁹. Bac. Mene. i. vtrū dicit me receptare eū. La. dicit teipsāz: ⁊ abduxit. i. abstraxit a domo mea ⁊ reduxit in domū suā filiā suā nurū meā ⁊ voluit extinguere. i. suffocare: ⁊ extinguere dixit ꝯm coꝝ opinionē q̄ putabāt aīam esse ignē. Uoluit ergo extinguere puerū q̄ nat⁹ est clā. i. latēter secreto ob eā rē. i. in odiū ei⁹ q̄ se apud te sepe recipiebat. Bacch. O laches si scirē aliud. i. aliā rē sancti⁹. i. firmi⁹ q̄. i. vn̄ vel q̄ fieri possem firmare. i. ꝯfirmare firmā reddere fidē. i. ꝓbationē aut credulitatē siue veritatē meā apud te qđ iusiurādū i. sacr̄m polliceret tibi me habuisse pāphilū segregatū. i. semotū a me vt. i. ex q̄ vel postq̄ duxit vxorē. Lac. tu es lepida. i. iucūda ⁊ festiua sermōe tuo. Sed scin. i. scis ne illud qđ volo q̄ sup. potius facias sodes. i. si audes vl̄ si vis. Bac. q̄d vis: qđ poti⁹ faciā cedo. i. dic q̄d velis me facere. Lac. eas. i. vadas huc. i. in hūc locū quē ostēdebat intro hoc est introeas huc ad mulieres. s. myrrhinā ⁊ philomenā: atq polliceare istis istud idē iusiurādū qđ pollicebaris mihi exple aīm. i. satisfac aīo. his mulierib⁹ vel exple aīm his pollicitationib⁹ q̄bus meū explesti ⁊ expedi. i. libera euolue te excita te exolue te hoc crimine cuius accusaris de receptatiōe pāphi. Bac. pol faciā id qđ si alia aliqua esset ex hoc questu meretrico. i. si alia esset meretrix quemadmodū ego q̄ talē questū faceret haud. i. nō faceret scio. i. nō dubito vez nō facere hoc: vt. i. qđ ostēderet se mulieri nupte. de tali causa. i. propter talem causam. Sed nolo tuū filiū esse suspectū falsa fama. i. rumore falso: neq volo eū videri vobis leuiorē. i. contēptibiliorem immerito. i. sine causa q̄bus. s. vobis minime. i. nō est equū eū videri leuiorē. Leues homines dicuntur vt Gellius inq̄t homines contemptibiles ⁊ nullo honore digni homines: scz nihil ac nullius frugis bone. Nam pamphilus meritus est de me ita sup. id est ita me tractauit vt commodem illi id quod queam id est possim commodare id est vt consulam eius vtilitati quacunq via potero. dicimus enim commodo tibi hoc. i. in hoc cōmodū tibi facio. interdū cōmodare significat dare aliquid cōmodato. Dicimus etiā hac in re tibi nequeo cōmodare. i. cōmodū afferre. Lac. lingua tua id est tuus sermo lepidus iam reddidit. i. efficit me facilē. i. benignū exorabilē ⁊ beniuolū tibi. i. tibi bene cupientē: nā he mulieres non sunt arbitrate sole. i. sine aliis te receptare filium ego q̄ etiā alterū abundat: credidi hoc scz te receptare eū nunc cū ego comperi. i. deprehēdi cognoui te esse preter nostram opinionē. i. innoxiam ⁊ baccare culpa in hac re cuius accusaris: fac id est persenera vt sis eadem id est, vt sis purgata apud mulieres ⁊ iudiceris innoxia. Porro id est sed vel deinde sine certe vtere nostra amicitia vt voles: si facias aliter: volebat minitari: sed repressit se inquiens sed reprimam [illegible] [illegible]icam cohibebo me ne audias quicq̄ id est aliquid ex me egre id est male moleste vel inuita verum id est sz mihi adiutrix. [illegible] periculum id est pericliteris sumas experientiam et probationem qualis amicus sim po[illegible] clan[illegible] [illegible] interiectio indign id est que sit mihi potestas. Bacch. faciam quod dicis sedulo id est instanter quasi [illegible] Phi. ⁊ a[illegible] celaret. i. [illegible]nquid. q. d. n.

Ascensius.

Illud. Ne nomen questus mihi obstet. Nã mores facile tutor sic intelligo vt dicere velit bacc. qꝛ meretrix sum. meretricis aũt est adulescẽtes diuites ad se allicere timeo ꝙuis extra norã sum ne nõ suscipias purgationẽ verũ si nõ essem meretrix ego facile tutor. i. defendo mores meos: hoc est vita mea innocẽtem me facit nisi nomẽ quest⁹ suspectã faceret. Et ideo subdit laches: si vera dicis hoc est si poteris tutari mores ꝛ innocens sis propter nomẽ questus nihil tibi est pericli a me o mulier ꝛc. non op⁹ est ergo subaudire: interrogo te, ꝛc. in fine aũt sed reprimã me ꝛc. qꝛ hoosecum dicit. Inepte eñ reuelaret id bacchidi: legendum est audiat non audias.

Phidippus. Laches. Bacchis meretrix.

Hic Bacchis eadem phidippo quoq̃ earum rerũ incredulo pollicetur que priore scena lacheti promiserat: vtpote se ituram ad mulieres expleturã animum earũ: ꝛ se crimine obiecto purgaturã: qđ admodum graue videtur pellex vt amatoris vxorem de mutuo amore leniter alloquatur.

Nihil apud me tibi defieri patiar quin quod opus sit benigne prebeatur: sed cũ tu fatura atq̃ ebria eris puer vt satur sit facito. Lach. noster socer (video) venit q̃ro nutricẽ abduxit. Phidippe bacchis deierat persancte. Phid. heccine ea est. La. hec est. Phidip. nec pol iste metuũt deos: nec has respicere deos opinor. Ba. ancillas dedo quolibet cruciatu per me exquirere lꝫ. hec res hic agit pãphilo me facere vt redeat vxor: oportet qđ si perficio nõ penitet me fame: solã fecisse id qđ alie meretrices facere fugitant. Laches. phidippe nostras mulieres suspectas fuisse falso nobis in re ipsa inuenim⁹. Porro hãc nunc experiamur. Nam si compererit crimina tua se vxor falso credidisse: missam irã faciet: sin aũt est ob eã rẽ iratus gnatus qđ peperit vxor clã: id leue est. cito ab eo hec ira abscedet. ꝓfecto in hac re nihil mali est: qđ sit dissidio dignũ. Phidippus. velim equidẽ hercle. Laches. exquire adest qđ satis sit faciet ipsa. Bac. faciam. Phidip. quid mihi istec narras: an qꝛ non tute audisti dudũ de hac re animus me⁹ vt sit laches illis modo exple animum vt credant. Laches. queso edepol bacchis qđ mihi es pollicita tute serues. Bac. Ob eam rem vis ergo introeam. Laches. I atq̃ exple animum his. coge vt credam. Bacchis. Eo: et si scio pol is meum conspectum inuisum hodie. Nam nupta meretrici hostis est vbi a viro segregata est. Laches. At he amice erunt vbi quamobrem adueneris resciscent ad easdem amicas fore tibi promitto: vbi rem cognouerint. Nam

Nihil ꝛc. In hac scena idẽ pollicet bac. Phidip. qđ erat pollicita Bacc. vꝫ se ituram ad mulieres ꝛ expleturã earũ animũq̃ crimine expedituram Phid. Phidip. conueniẽs cũ nutrice dicit se iusta prebiturum ꝛ necessaria nihil. i. non patiar aliquid defieri a defio is. i. deesse tibi seu deficere tibi apud me quin. i. qđ nõ id qđ sit op⁹. i. sit necessariũ prebeat. i. prestet benigne. i. large liberaliter: sed cum tu nutrix eris satura. i. repleta cibis ꝛ ebria. i. vino igurgitata facito. i. efficito vt puer nutriendus sit satur. i. bene nutriat. La. noster socer. i. phidippus pater nurus. La. venit. video eũ scꝫ vel intellige vt ꝛ hic video noster socer venit: nam ad parandũ nutricẽ se cõtulerat adduxit nutricẽ puero. i. pro puero educando: deinde vt phidipp⁹ fuit in conspectu subdidit o phidippe bacchis meretrix deierat. i. deos iurat vel valde iurat persancte. i. valde firme. Phidi. heccine. i. vtrũ hec est ea meretrix quã vxori pamphilus antepo nit. Lac. hec est eaipsa. Phidip. polluce iste meretrices iste per contẽptũ dixit. non metuunt deos i. non sunt religiose siue religione non tenentur ꝛ opinor. i. talis est opinio mea deos non respicere has. i. nõ curare nec habere rõnem seu respectũ earũ quasi q̃ nec sint religione nec dent penas: q̃ppe que a diis contẽnantur. Bac. dedo. i. in ptãtẽ tuã do q̃si valde dor ĩ tuũ arbitriũ ancillas meas exquire. i. explora receptẽ necne filiũ tuũ quolibet cruciatu. i. quolibet supplicio seu tormẽto lꝫ i. tu potes id facere per me. i. me ꝑmittẽte. hec res que sequit agitur. i. tractat agitat voluit hic vꝫ ꝙ opꝫ me facere: vt vxor redeat pãphilo. i. ad maritũ qđ. s. vt redeat vxor si ꝑficio. i. si cõpleo nõ me penitet fame. i. nõ parũ mihi videbit de fama acq̃sita: vel nõ paruã mihi famã acq̃sierim vꝫ me solam fecisse id. s. reconciliasse vxorẽ marito qđ alie meretrices fugitãt. nã nolunt vxores maritis reconciliari. Lac. o phidippe inuenim⁹. i. cõperim⁹ in re ipsa. i. in rei veritate mulieres nostras fuisse suspectas. i. in suspitione positas nobis falso. i. iniuria porro. i. deinde vel sꝫ nũc experiamur. i. ꝓbemus hanc meretricẽ vtentes opa ei⁹. nam si tua vxor myrrhina cõpererit. i. deprehẽderit cognouerit se credidisse falso crimini. i. false suspitiõi. hic eñ capit crimen ꝓ suspitione falsa missam faciet i. dimittet irã. Sin aũt. i. sed si gnat⁹. i. fili⁹ est iratus ob eã rẽ ꝙ vxor ei⁹ peperit clã. i. occulte secreto. i. ꝓpter qđ est irrat⁹ est leue. i. nõ magni põderis ac momenti hec ira recedit cito ab eo pãphilo profecto. i. certe nihil mali est in hac re. i. in hoc partu clã facto qđ sit dignũ dissidio. i. diuortio. Phidi. quidẽ. i. certe hercle velim. i. vtinã mihi sit dignum dissidio. i. vt pamphilus nõ peccauerit. Lac. exquire explana sagaciter a Bacchide an peccauerit. Pãphilus adest. s. Bacchis. ipsa bacchis faciet id qđ satis est. i. qđ sufficit ad plenã purgationẽ. Ba. faciã qđ satis est ad purgationẽ: Phid. phidipp⁹ quasi lõgiora sint verba lachetis reprehẽdit lachetẽ inq̃ens: q̃d. i. cur narras tã lõgo sermone mihi istec ꝑ ꝯtẽptũ dixit quã tediosa ꝓrsus ꝛ molesta q̃ppe q̃ aim noueris meũ an. i. vtrũ o laches narras mihi istec qꝛ tute ipse. i. tutemet nõ audisti dudũ. i. aliquãto añ a me. s. vt. i. q̃lis vel cuiusmodi anim⁹ me⁹ sit de hac re. i. de ꝑcepto pãphi. nam facile ꝑsuadet mihi eũ peccasse adeo cupio hãc affinitatẽ manere inter nos ꝑpetuã: ꝛ iõ nõ est qđ exq̃rã lati⁹ vt mones mõ. i. nũc vel dũtaxat exple aim. i. ꝑsuade illis mulierib⁹ vt credãt pãphilũ nõ peccasse: nã q̃ ꝑsuadet rõnib⁹ ei⁹ aim explet q̃ est ꝑsuadẽd⁹. Lac. o bacchis edepol q̃so vt tute. i. tumet serues. i. ꝓstes id qđ pollicita es mihi vꝫ iusiurandũ apud mulieres. Bac. ergo vis vt itroeã. i. igrediar ad mulieres ob eam rẽ. s. vt iureiurãdo ꝯfirmẽ pãphilũ a me non receptari. La. I. i. vade atq̃ exple aim. i. ꝑsuade his mulierib⁹ ꝛ coge vt credãt. Bac. eo ad mulieres etsi. i. ꝙuis cõspectũ fore. i. futurũ esse hodie iuisuꝫ. i. molestũ exosuꝫ his mulierib⁹ nã nupta mulier est hostis. i. iimica m… i. qñ ea nupta ẽ segregata a viro vt erat philome. La. at. i. sꝫ he mulieres erũt amice ĩter se vbi. i. qñ rescis… tãq̃ rem iopinatã ꝙobrẽ. i. ꝓpter quã cãm adueneris. i. accesseris ad eas at. i. sꝫ ꝓmitto easdẽ m…

esse amicas tibi vbi.i.qñ cognouerim rem.i.rei veritatẽ est:nã exolues.i.eripies explicabis illas errore:⁊ simul.i.etiam exolues te suspitione quã de te habẽt ꝙ pãphilũ receptes.Bac.perij me pudet philomene.i.vel pudore afficior: ꝗ peccaui in philomena eo qꝺ detinuerim aliqñ sibi maritũ meis illecebris vel me pudet philomene.i.erubesco ⁊ pudore afficior ꝓpter philomenã q̃ sic ducta falsa suspitione nõ dubitauit virũ relinqre.Ambe.i.vos due ancille seqmini me intro huc.i.in hũc locũ quẽ ostẽdo vobis.La.qd est qꝺ malim euenire mihi ꝙ.i.qꝺ intelligo euenire huic bacchidi:vt.i.ita ꝙ ipa bacchis ineat grãz.i.ꝯsiliet sibi beneuolẽtiã mulierꝝ sine suo dispẽdio.i.sine suo dãno:⁊ vt ipa ꝓsit mihi recõciliãdo vxorẽ filij ipsi filio qꝺ mihi vtile eẽ nemo negat.nã si est.i.si cõtingit ⁊ si extat vt hec bacchis nũc segregarit.i.seiũxerit vere.i.nõ ficte pãphilũ:ab se.i.a sua ꝯsuetudine scit nobilitatẽ esse sibi natã ex eo.i.ex ea re q: pãphilũ ab se segregarit.Meretrices interdũ dñr nobiles quasi multis note quarꝝ est nõ timere ne alterꝝ nõ inueniãt aut se cognitas fieri ẽt senib⁹ ⁊ scit inꝙ rẽ.i.cõmoditatẽ bonorꝝ eẽ natã sibi ex ea re vcz ex pꝛo cinio ⁊ amicis senis vel q: multa in ea ꝯtulit fili⁹ ⁊ scit inꝙ ipa bacchis gloriã.i.laudẽ patentẽ esse ibi natã ex eo:q: vcz defendit pãphilũ apud soceros ⁊ vxorẽ ⁊ qꝺ marito cõiugẽ reddit ⁊ hoc facto ipsa bacchis refert gratiã ei pãphilo.i.reddet illi beneficiũ:nã dicebat pri⁹ pãphilũ de se bene meritũ ꝓpter multa q̃ ꝯtulerat in eã ⁊ iũget.i.ꝯiũget nos amicos sibi vna opera.i.vno labore ⁊ vna sua industria ac operatione.

illas errore ⁊ te simul suspitione exolues.Bacc.Perij. Pudet philomene.Seqmini me intro huc ambe.Laches.quid est qꝺ mihi malim ꝙ qꝺ huic intelligo euenire:vt gratiã ineat sine dispendio suo:⁊ mihi ꝓsit.nã si est vt hec nũc pamphilũ vere abs se segregarit scit sibi nobilitatẽ ex eo ⁊ rem natã:⁊ gloriã esse referetꝙ gratiam vnaꝙ sua nos sibi opera amicos iunget.

Quintus actus.

Parmeno. Bacchis.

In hac scena conuersio est fabule.Nã in ea Bacchidis interuentu errores deprehendunt.nempe per anuli cognitionẽ:Philomena a Pamphilo cõpressa resciscitur exindeꝙ natum sibi puerũ liquido cognoscitur insup bacchis ipsa longo ac perpolito sermone beneficia sua ⁊ in pamphilũ:⁊ in vniuersam eius familiam citra meretricium morẽ abunde collata :commemorat.

Edepol ne meã herus esse operam deputat parui pretij:qui ob rem nullam misit frustra vbi totum desedi diem myconium hospitem dũ expecto in arce callidemidez:itaꝙ ineptus hodie dũ illic sedeo vt quisꝙ venerat accedebã adulescẽs dicdũ (queso)es tu myconius:nõ suz. At callidemides:nõ hospitẽ ecquã pãphilũ hic habes: oẽs negabãt:neꝙ eũ queꝙ esse arbitror deniꝙ iam pudebat hercle abij.Sed quid bacchidẽ ab nostro affine exeũtẽ video:qd huic hic est rei.Bacc.parmeno oportune te offers ꝓpere curre ad pãphilũ.Parmeno.quid eo.Bacchis.dic me orare vt veniat.Parmeno.ad te. Bacchis immo ad philomenam.Parmeno.qd rei est. Bacchis.tua qꝺ nihil refert percũctari desinas.Parmeno.nihil aliud dicã.Bacchis.etiã cognosce anulũ illũ myrrhinã gnate sue fuisse q̃ ipsius olim mihi dederat.Parmeno.scio tñ ne est.Bacchis.tñ aderit cõtinuo:hoc vbi ex te audierit sz cessas.Parmeno.minime equidẽ:nã hodie mihi ptãs haud data est ita cursitando atꝙ ambulãdo totũ hũc cõtriui diẽ.Bacchis.quãtam obtulit aduẽtu meo letitiã pamphilo hodie quod commodas res attuli quod autez ademi curas: gnatũ

Edepol ⁊c.In hac scena cõuersio est fabule:nã in ea errores deprehẽdunt ⁊ p agnitionẽ anuli philomene agnoscit fuisse cõpressa a pãphilo:indeꝙ puerũ natũ esse ꝓhibet.In tota aũt fabula seruus piger et curiosus inducit nec qcꝙ illi euenit ex snia su[a].Per edepol.i.per edẽ pollucis iurãtis est ne.i.certe.herus.i.dñs puta pãphil⁹ deputat (ibi deauget).i.valde putat meã operã.i.meũ laborẽ esse parui pretij.i.parue estimationis q̃.s.herus misit me ob nullã rẽ.i.ꝓpter nullã cãz eo supple.in eũ locũ vbi in quo loco frustra.i.incassum desedi.i.diu ⁊ valde sedi totũ diẽ.i.toto die sed elegãtior fit sermo per accusatiuũ quã per ablatiuũ dũ.i.qñ expecto in arce.i.in summitate seu i summo loco vrbis ⁊ munitione callidemidẽ.i.illuz sic appellatũ hospitẽ.i.amicũ externũ qui solet in hospitio amice recipere herũ meũ cũ peregrinat myconiũ.i.vel ex mycone insula vna ex cicladib⁹ vicina delo vel forte ex aliquo oppido talis nominis: itaꝙ.i.iõ dũ ego inept⁹.i.tanꝙ inept⁹ ⁊ fatu⁹ sine male aptus sedeo hodie illic in arce:vt.i.cũ ꝓmũ qsꝙ venerat.i.applicuerat ad eũ locũ statim accedebã ad eũ.s.dicẽdo:o adulescẽs.i.o iuuenis q̃so i.ꝓco:rogo dicdũ(dũ est syllabica adiectio) es tu myconi⁹.i.de mycone rñdebat sup.vnusquisꝙ a me interrogat⁹ nõ sum myconi⁹.i.ex eo loco q̃ vel mycone dr vel myconiũ.At.i.sz es ne supple callidemides:rñdebat qsꝙ nõ suz callidemides.deide interrogabã ecquã.i.nunqd habes hic aliquẽ hospitẽ.i.amicũ quẽ ⁊ tu recipe hospitio soles et ille te pãphilũ.i.q̃ vocet pãphilus oẽs negabãt se habere hospitẽ talẽ necz arbitror eũ callidemidẽ est queꝙ.i.esse aliquẽ hoc est nõ puto eũ esse in mundo:⁊ deniꝙ.i.tandẽ post multã expectationẽ hercle iã me pudebat tãdiu illic sedere abij.i.discessi ab eo loco.Sz qd.i.cur vel ꝓpter qd video bacchidẽ meretricẽ exeũtẽ ab affine nr̃o.i.a socero pamphili phidippo.Affinitas est r[]aritas ꝑsonarũ ex nuptijs ꝯiũctarꝝ oĩ carẽs cognatiõe sanguinis:qd rei.i.qd negotij est huic bacchidi hic.i.apud affinẽ.i.qꝺ barbare dici solet aut saltẽ nõ multũ ꝓprie qd hic hz ad agẽdũ hec mlier.bac.O parmeno offers te mihi oportune.i.tẽpestiue mature ⁊ qꝺ dicũt bona hora curre ꝓpere.i.festinãter ad pãphilũ.Par.qd.i.cur currã eo.i.ad locũ in quo est bac.dic illi me orare eũ vt veniat huc.Par.Dicã vt veniat ad te.i.ad domũ tuã:⁊ qꝺ barbare dici solet penes te.Bac.immo.i.sed dic vt veniat ad philomenã.i.qꝺ inepte dr penes philomene [ł] in de[] domũ ei⁹.Par.qd rei est.i.q̃ res est seu qꝺ negotiũ ꝓpter qꝺ accersit pãphil⁹.Bacc.desinas.i.cessas percũctari.i. [] curiose nimis id qꝺ nihil.i.nequaꝙ nullo mõ refert tua.i.a te spectat.dicim⁹ eñ hoc nihil refert mea.i.ad me mihi adiutrier.nihil aliud dicã pãphilo ꝙ ꝙ ad philomenã veniat.Bac.etiã hic est aduerbiũ reminiscẽtis dic sup.myrclam[] philomene cognosce.i.cognouisse illũ anulũ quẽ ipse olim dederat mihi fuisse aliqñ sue gnate vcz philo[mene] Phi.⁊ a[] celaret.i.[d]edisse tibi anulũ ne.i.vtrũ myrrhinã cognouisse anulũ fuisse filie eiꝰ tñ.i.est res tanti momenti

vt propterea veniat. Bac. petis an tm̄ sit illud ipse pamphilus continuo .i. haud mora aderit .i. adueniet vel hic presens erit vbi .i. postq̄ audierit ex te .i. a te hoc .s. myrrhinā cognouisse anulū fuisse filie sed cessas .i. tardas qescis pigritaris: vt al. ... verbo vtar lētescis .i. ociaris vel ocio incūbis: neq; festināter vadis quo iuberis. Par. eqnidē minime .i. non cesso: nā ptās cessandi .s. nō est mihi data hodie ita .i. adeo contriui .i. cōsumpsi hunc totum diē cursitando .i. frequenter currēdo huc ⁊ illuc atq; ambulando .i. non ita celeriter eundo. q.d. modo currendum mihi fuit mō ambulandū: vel cape cursitando ꝓ nauigando. Est em̄ cursus ⁊ nauigantis ⁊ eqtantis. ⁊ cape ambulādo ꝓ gradiēdo pedibus in terra. Bac. hec secū loquit̄ discedēte Parmenone: ⁊ quidē hec loquitur cū admiratione. Quātam letitiā obtuli hodie pāphilo aduentu meo .i. cū veni ad mulieres. q.d. maximam quot res cōmodas .i. quot oportunitates ⁊ cōmoditates attuli hodie. q.d. multas: admodū aūt .i. sꝫ quot curas .i. quot sollicitudines ademi .i. abstuli a Pāphilo ⁊ a Philomena Myrrhinaq; matre ⁊c. ego restituo ei pāphilo gnatū .i. filiū a se genitū q̇ gnat⁹ .i. filius pene .i. periit .i. exposit⁹ fuit opa .i. operatione harum mulierum ⁊ ipsius pamphili reddo ei pamphilo vxorem quam ratus est idest existimauit putauit cōfirmauit se nunquaꝫ habiturum posthac .i. post hoc tempus in posterum in futurum. Redditur nobis quod nostri cupidum est restituitur nobis cuius cupidi sumus vnde ergo natum restituo vxoreꝫ reddo ergo exolui .i. expediui illuc quare .i. propter quod Pamphilus fuit suspect⁹ patri phidippo socero adeo .i. certe hic anulus fuit initium his reb⁹ inueniūdis .i. ad has res sic inueniendas: vt oīa ita ꝓcederent ex animi sn̄ia: nā memini .i. recordor Pāphilū cōfugere .i. confugisse: sed noluit iūgere preteritū ptō: anhelātē .i. estuantem ex colluctatione cū puella cui vitiū obtulerat ⁊ memini cōfugisse eū domū .i. in domū meā ad me vt celaret facinus illud sine comite .i. sine sectatore aliquo puta seruo ꝓpterea qđ pudēdū erat facinus ⁊ memini eū confugisse ad me plenū vini .i. vino ingurgitatū: ac ꝓpterea intemerariū ꝑdiisse facin⁹ cū hoc anulo .i. habētē hunc anulū detractū a puella a quo tpe prima nocte .i. prima noctis parte seu primis tenebris: vt prima nocte qua id ꝑpetrauit facin⁹ fere ab hinc decē mēses .i. qđ barbare dici solet de post decē mēses: vel iā sunt decē menses. Ab hinc em̄ refert̄ ad preteritū: ⁊ dehinc ad futurū: vt vidi illū talē ilico .i. statim extimui ne mali esset aliq̇d inq̄ .i. dico ei o mi Pāphile amabo aduerbiū blādientis quasi rogo te ꝑ amorē obsecro .i. queso q̇d .i. cur es exanimatus .i. cōmotus ita ⁊ pturbatus: aut dic mihi vnde nact⁹ es .i. habuisti istū anulū ille pāphilus simulare ꝓ simulabat .i. fingebat se agere .i. habere cure alias res .i. alia negotia q̄ id qđ verū erat postq̄ video ipsum suspicari .i. timere dubitare nescio quid. timebat em̄ in ea violentia resciret̄: ⁊ ita graues daret penas cepi magis instare .i. vrgere vt dicat id qđ suspicabatur ⁊ du-

ei restituo: q̇ pene harū ipsiusq; opera periit: vxorē quā nunq̄ est ratus posthac se habiturū reddo. Quare suspect⁹ suo patri ⁊ phidippo fuit exolui. Hic adeo his rebus anulus fuit initiū inueniūdis. Nā memini ad hīc mēses decē fere ad me nocte prima confugere anhelātē domū sine comite vini plenū cuꝫ hoc anulo. Extimui ilico mi pamphile (inq̄) amabo q̇d exanimatus es obsecro: aut vñ anuliū istū nactus dic mihi. Ille alias res agere se simulare: postq̄ video nescio quid suspicarier magis cepi instare vt dicat homo se fatetur in via virginem nescio quā cōpressisse: dicitq; sese illi anulū (dum luctatur) detraxisse cū hec cognouit myrrhina in digito meo modo habentē rogat vnde sit narro oīa hec inde est cognitio facta philomenā esse cōpressam ab eo: ⁊ filiū inde hūc natū. hec tot ꝓpter me gaudia illi contigisse letor ⁊ si hoc meretrices alie nolūt neq; em̄ est in rem nostrā vt quisq; amator nuptiis letetur. Ueruꝫ ecastor nunq̄ animū questi gratia ad malas adducā partes ego dū illo licitū est vsa sum benigno ⁊ lepido ⁊ comi. Incōmode mihi de nuptiis euenit factū fateor at me pol fecisse arbitror ne merito mihi euenerit multa ex quo fuerint cōmoda: ei⁹ incōmoda equū est ferre.

Pamphilus. Parmeno. Bacchis.

☞ In hac vltima scena Pāphil⁹ tāto ex rerū gestarū renunciatiōe perfungitur gaudio: vt pre nimio affectu a Parmenone tā oportuna nūciante: neutiq; ad credendū persuaderi potuerit: nisi eadē illa. Bacchis quoq; ei⁹ amica q̄ blāde cōfirmaret. Hec deinde pamphili vxorē mirifice laudat: simulq; consuetudinē illā frequentē vltro citroq; habitā quibusuis celandā esse vterq; censet. Postremo ꝑfacetam ⁊ iucundam parmenonis sn̄iam. Comedie finis imponitur.

bitabat homo ille .s. pamphilus fatetur se compressisse vi .i. violasse deflorasse vt ita dicam vi .i. per violentiam in via:
qua ad nos veniebat nescio quam virginem ⁊ bene nescio quam. tunc compressit eam in tenebris ⁊ dicit Pamphilus
sese anulum detraxisse .i. abstulisse illi virgini anulum dum .i. quando vel quandiu luctatur .i. colluctatur cum virgine
que stuprari nolebat. Hec Myrrhina mater philomene cognouit modo .i. pauloante in digito meo eum anulum: ro-
gat ipsa .i. interrogat me habentem illum anulum: vnde ille anulus sit .i. processerit. narro illi hec omnia que prius di-
xi. Inde .i. ex eo tempore cognitio facta est philomenam esse compressam .i. violatam ab eo Pamphilo ⁊ cognitio facta
est hunc filium natum inde .i. ex eo compressu. Letor tot gaudia cōtigisse illi Myrrhine ꝓpter me .i. meo beneficio: vel
per me etsi .i. quamuis alie meretrices nolunt hoc .i. letari propter talia matrimonia vel nolunt vxorem reconciliari vi-
ro: enim .i. quia non est in rem nostram .i. nobis vtile non est siue non est in vtilitatem nostram aut pro commodo no-
stro. vt .i. q̄ quisq̄ .i. aliquis amator .i. amore nostri captus letetur .i. gaudeat delectetur nuptiis .i. cōiugio. Uerum .i. sed
ecastor .i. per edem castoris ego bacchis nunq̄ abducam animum ad malas partes .i. ad officium malarum meretricū
vel ad malas applicationes gratia .i. causa questi pro questus .i. lucri nummarii antiqui gaudebant dicere tumulti se-
nati questi in genitiuo singulari pro tumultus senatus ⁊ questus ꝭm quartam formā declinandi. Ego vsa sum illo pā-
philo benigno .i. liberali largo lepido .i. iucundo festiuo ⁊ comi. declinatur hic ⁊ hec comis ⁊ hoc come. comi ergo .i. fa-
cili suaui exorabili. nam comes dicuntur esse homines benigni faciles ⁊ suaues qui erranti comiter monstr
benigne non grauati. Inde comitas comitatis talis hominum suauitas. Euenit mihi: idest accidit mihi
de aduerbium: idest male intempestiue nuptiis idest ex nuptiis Pamphili et Philomene fateor factur
hi male accidisse ex nuptiis: ac pol arbitror me fecisse ne male mihi eueniret merito: idest quia sic r
est ferre incōmoda eius viri ex quo viro quemadmodum ex pāphilo multa cōmoda fuerunt .i. exti.
prius em̄ confessa est pamphilum bene meritum esse de seipsa.

Quintus actus

Ide mi parmeno etiã sodes vt mihi hec certa ⁊ clara attuleris: ne me in breue hoc cõijcias tempus gaudio hoc falso frui. Parm. visum est. Pam. certe ne. Par. certe. Pam. deus sum si hoc ita est. Par. verum [illegible]. Pamph. manedum sodes: timeo ne aliud cred[illegible] aliud nunties. Par. maneo. Pam. sic te dixisse opinor inuenisse myrrhinam bacchidẽ anulũ suũ habere. Par. factũ. Pã. [illegible] hoc te mihi nunciare ius sit ita [illegible] est factu. Par. ita inq̃. Pã. q̃s me est fortunacior venustatisq̃ adeo plenior: ego ne ꝓ hoc te nuncio q̃d donẽ q̃d nescio. Par. at ego scio. Pã. q̃d. Par. nihil eñ. nã neq̃ in nuncio: neq̃ in meipso boni q̃d sit scio. Pam. egon qui ab orco mortuũ me reducẽ in lucẽ feceris sinã sine munere a me abire: ah nimiũ me ingratũ putas. Sed bacchidẽ eccã video stare ante ostiũ me expectat: credo adibo. Bac. salue pamphile. Pamp. o bacchis o mea bacchis: seruatrix mea. Bacc. benefactum ⁊ volupe. Pam. factis vt credã facis antiquãq̃ adeo tuã venustatẽ obtines vt voluptati obitus sermo aduentus tuus (quocũq̃ adueneris) semper siet. Bac. at tu ecastor [illegible] morem antiquum atq̃ ingeniũ obtines vt vnus hominum homo te viuat nunq̃ q̃sq̃ blãdior. Pã. [illegible] he: ⁊ tũ mihi istuc. bac. recte amasti pãphile vx[illegible] tuã: nã nũq̃ ante hũc diẽ meis oculis eã (qδ nossem) vidερã perliberalis visa est. Pamp. dixtin verum. Bac. Ita me dij amẽt pãphile. Pã. dic mihi harũ rerũ nunq̃d dixti iã patri? Bac. nihil. Pã. neq̃ op⁹ est adeo mutito. placet nõ fieri hoc itidẽ vt i comedijs oĩa oẽs vbi resciscũt. hic quos par fuerat resciscere sciũt: quos aũt nõ est equũ scire: neq̃ resciscẽt neq̃ sciẽt. Bac. Im=

Ide ⁊c. In hac scena vix põt pãphilo psuaderi ei tãtã oportunitatẽ accidisse quãtã nũciauit parmeno seruus: tandẽ tñ allocutione bacchidis ad id credẽdũ facilẽ induxit animũ. Pam. o mi parmeno etiã sodes quasi si audes verbũ comicũ ⁊ blãdimẽti quiddã habẽs. vide. i. diligenter considera vt. i. qualiter vel qδ attuleris mihi hec q̃ dixisti mihi certa. i. explorata ⁊ clara. i. nihil habẽtia dubitationis aut obscuritatis: ne. i. vt nõ conijcias. i. precipites impinguas impellas me frui. i. delectari hoc gaudio falso in hoc breue tempus. i. in hoc breue spaciũ temporis. Parmeno. Quia dixerat ei Pãphilus. vide. ideo respondet visum est. i. satis consideratum est a nobis ⁊ prouisum: vt que diximus sint certa ⁊ clara. Pamphilus. ne. i. vtrum visum est certe. i. sine dubitatione. Par. visum est certe. Pam. sum de⁹. i. sum felicissimus vt deus si hoc est ita vt dicis. Par. reperies verũ esse qδ dico. Pã. ⁊ q: par. iam tedio affect⁹ pre se ferebat discessum aut non velle amplius audire: iõ subdit pãphil⁹. manedũ [illegible] dũ. i. sine [illegible] dũ ⁊ audi reliqua sodes: [illegible] ei vt auscultet timeo ne. i. q̃ credã alius ⁊ tu nuncies aliud [illegible] ne animi nostri ferant ad [illegible] nũcias id qδ intelligo. par. man[illegible] dũ te. Pam. opinor te sic dix[illegible] reperit nunciat[illegible] ne falso intellexit) vez myrrhinã inuenisse. i. deprehendisse bacchidẽ habere anulũ suũ. Par. factũ est sup. i. inuenit eã hr̃e anulũ suũ. Pã. dixisti ergo myrrhinã inuenisse bacchidẽ habere eũ anulũ olim. i. iãpridem dedi ei. s. bacchidi ⁊ dixisti qδ ea bacc. iussit te nũciare hoc mihi ne. i. vtrũ est ita factũ vt repeto. Par. inq̃. i. dico ⁊ iã satis dixi qδ ita factũ est. Pamphil⁹. quis est fortunacior. i. felicior cui felicius ⁊ magis ex animi sñia ꝓcesserint oĩa me. i. q̃ ego ⁊ adeo. i. certe vel valde: aut intm̃ seu ita quis est inq̃ plenior venustatis. i. beneficiorum veneris vel venustatis. i. voluptatis: nã venus voluptas est. Ego ne. i. non donem te q̃d: idest per aliquid. Dicim⁹ eñ dono te hac re ⁊ non dono te hanc rem nisi admodũ antiquum esset: pro hoc nuncio ita mihi iucundo. q. d. immo debeo te donare maximis muneribus. Deinde apud se deliberat quare sit eum donaturus inquiens quid donem tibi. s. deinde paruo tpe lapso nõ potens inuenire quo eum donet ex animi sententia iterum replicat quid donem tibi vel te. Postea sibi satisfacere non volens ait nescio quid tibi debeam donare: siue quo debeam te donare. Nã dicimus dono te hac re vbi est remuneratio ꝓ bñficio accepto ⁊ ꝓ labore suscepto causa nostra. par. at. i. sed ego scio quo donare me debeas. Pã. quid est sup. quo te donare possim. Par. scio eñ. i. q: nihil debes me donare: nã non scio quid boni sit tibi neq̃ in nuncio. i. in relatione seu nunciatione mea: neq̃ in memetipso propter quod debeas re aliqua me donare. Pam. egon. i. vtrum ego sinam. i. patiar te abire a me sine munere. qui. s. tu feceris me mortuum. i. qui eram mortuus reducem. i. reuersum saluum ⁊ incolumẽ ab orco. i. ab inferno seu a loco tenebrarum in lucem. q. d. ego qui perieram ⁊ quasi nullus erã pre dolore. tu [illegible] cio reuixi. Orcus dicitur [illegible] gnomẽ fluuij infernalis a stige palude defluentis ab orcos qδ est iuramentum: nam dij per illum fluuium: ⁊ per stigem paludem iurare solebant certissima iuraiurãda. ponitur etiam pro inferno. hic ⁊ hec redux reducis. inde in plurali reduces dicuntur qui pericula euaserunt ⁊ incolumes ac salui in optatos fines redierunt. Ah interiectio dolentis se videri ingratum putas me nimiũ ingratum: id est immemorem beneficiorum. Sed eccam. id ecce hic prope video bacchidem stare ante ostium credo quod me expectat adibo. idest ibo ad eam. Bacchis. o pamphile salue. Pamp. o bacchis mea. id est quam amo. o mea saluatrix. i. est conseruatrix a morte quasi fuissem moriturus nisi mihi consuluisses. sal. supple. bac. benefactum est a nobis ⁊ volupe id est pro voluptate voluptuose et delectabiliter: seu volupe: idest venuste. nam venus est dea voluptatis titilantis: volupe vt ait Nonius capitur pro voluptate. Plautus in asinaria. Hic senex si quid clam vxorem suam animo fecit volupe. i. [illegible]ptate ducit. Pamphilus. facis vt credam factis: idest his que facta sunt. Nã difficile erat credere meretricem [illegible] gaudere: ⁊ obtines idest foues conseruas retines adeo. i. ita tuam antiquam venustatem: idest festinitatem [illegible]chritudinem vt obitus: idest occursus qui fit casu ⁊ bene obitus. Nam ob dicit contra ⁊ in occursu cõ[illegible] sermo tuus. i. tuum colloquiũ: ⁊ vt aductus tuus quẽ volũtas ⁊ destinatus locus affert semp sit voluptatẽ quocũq̃. i. in quẽcũq̃ locum adueneris. Bac. at. i. sed ecastor. i. per edem castoris: qδ iurã[illegible] decebat tantum tu pamphile obtines. i. retines morem antiquum. i. id qδ semp multo ante consue[illegible] ingeniũ. i. antiquam naturã ⁊ felicitatem naturalem adeo sup. vt quisq̃. i. aliq̃s hõ vn⁹. i. solus hoim

domũ tuã: ⁊ [illegible] deinde [illegible] oma e[illegible] curiose [illegible] mihi adiutrix. nihil s[illegible] clan. [illegible] Phi. ⁊ a[illegible] celaret. i. [illegible] te

id est ex hominibus nunq̃ viuat blandior.i.suauior mitior te.i.quam tu. Pam.ha ha he.interiectiones ridẽtis. Ridet enim a meretrice sibi attribui blandimẽta que potius sunt meretricũ. Deinde subdit ⁊.i.etiã tum.i.tũc cũ tecũ habebã cõmerciũ attribuebas sup. mihi istud. Uel potius sic intelligat. Tu...u ngatribis mihi istud qđ me nõ decet:sed me et...am esse solet. Deinde ad aliũ sermonẽ vertit bacchis Bac.o Pãphile recte.i. nõ improuide nec temere nec inconsulte amasti vxorẽ tuã Philomenã. Nã nunq̃ viderã eã oculis meis ante hunc diẽ quod nossem.i.quod scirẽ vel meminissem seu aiaduertissem.s.me vidisse ats. Nã

mo etiã q̃ hoc occultari posse facili⁹ credas:dabo.myr. ita phidippo dixit iureiurando meo se fidem habuisse:⁊ ppterea te sibi purgatũ. Pã.optime est speroq̃ hãc rẽ euenturam nobis ex sniã. Par.here lz ne me scire ex te hodie quid sit quod feci boni: aut quid istuc est quod vos agitis? Pam.non licet. Par.tamen suspicor.egon hunc ab orco mortuũ quo pacto? Pam. Nescis parmeno quantum hodie profueris mihi: ⁊ ex quanta erũna me extraxeris. Par. Immo vero scio: neq̃ hoc imprudens feci. Pam. ego istuc satis scio. Par. An temere quicquam Parmenonẽ pretereat:quod facto vsus sit. Pam. Sequere me intro parmeno. Parme. Sequor. Equidem plus hodie boni feci imprudens:quã sciens ante hunc diem vnquam.

Ualete ⁊ plaudite calliopius recensui.

qđ ostẽdit vt refert orationẽ precedentẽ ipsa visa est mihi pliberalis.i.valde ⁊ honeste venusta hoc est visa est mihi esse ea vennstate qua mulieres liberas ⁊ optimates decet. pã.dixtin.i.dixisti never bũ bñ instanter ex meretrice:q̃rit de forma vxoris vtpote q̃ sit pulchritudinis perita dijudicatrix vel qđ femina vel ꝑ emula sit. Bac.o pamphile ita dij amẽt me vt ex animo dico:iurãdi modus est. Pã. dic mihi i.rñde mihi nũquid.i. vtrũ dixisti iã aliquid harũ rerũ patri meo lacheti. Bacc. nihil dixi de his rebus. Pã.neq̃ est adeo.i.valde vel intãtũ seu ita opus aliquid harũ rerũ patri dicere.mittito.i.omittas dicere quicq̃. Alij codices habẽt mutito a mutio mutis:⁊ tũc est sensus mutito.i.celato taceas occultes secretũ teneas illud qđ factum est. Nã interdũ mutire vt vult Don. significat tacere nihil facere.nec dicere.vñ ⁊ mutos dicimus. Interdũ mutire vt Festus iquit significat loqui. Ennius.palã mutire hoi plebeio:piaculũ est. Placet mihi hoc qđ factũ est nõ fieri notũ.s. oibus itidem.i. simil'r vt id est sicut in alijs comedijs. fieri solet:vbi.i.in quibus comedijs omnes resciscũt.i. post factũ sciunt oia que facta sunt. Hic.i. in hac comedia vel in hac re hi quos par fuerat.i.decuerat resciscere.i.venire in cognitionem facti sciunt quid actũ sit:sed illi quos non est equũ scire quid factum sit neq̃ resciscẽt.i. non cognoscent ex alio neq̃ scient per propriã opinionẽ:immo etiam.i.sed etiam dabo.i.dicam vel suggeram atq̃ suppeditabo qui.i. quomodo vel unde credas hoc factũ facilius occultari.i.celari. Myrrhina dixit ita phidippo tuo socero se habuisse fidẽ.i.veritatem vel probationem an adhuc recepyarem te meo iureiurando.i.meo sacramento:⁊ propterea quia sciuit veritatez dixit te esse purgatum.i.excusatum sibi.i.apud se. Pam.optime est.i.optime se res habet:⁊ spero hanc rem esse euenturam nobis ex sententia.i.ad votum. Parm.o here.s. pamphile.ne.i.vtrum licet.i.permittitur conceditur mihi me.parmenonem scire hodie ex te.i.a te quid boni.i.quod bonum sit quod feci:aut quid istuc est quod vos agitis.i.loquimini vel tractatis. Pam.non licet tibi scire. Par.tamen suspicor.i.coniecto aliquantulũ quid sit. Deinde subdit verba cogitantis apud se.egon.i.vtrũ feci sup.hunc pamphilum reducem ab orco in lucem vt prius dictum est:quo pacto.i.quo modo hoc feci. Pam.o parmeno tu nescis q̃tum hodie profueris mihi.i. nescis ex q̃ta erumna.i. miseria extraxeris.i. eduxeris eripueris me. Par.immo vero i.sed certe scio quantũ profuerim tibi nec.i.⁊ non feci hoc.i.tibi non profui imprudens.i.consideratus per imprudentiam cũ non cogitarẽ tibi prodesse. Pam. ego satis scio istud videlicet te fecisse consulto:vt mihi prodesses. Par.an quicq̃.i.aliquid preterea.temere.i.inconsulte parmenonem.i.an parmeno aliquid temere ignoret. Nam hec res preterit me significat hanc rem me ignorare. An ergo Parmeno aliquid ignoret qđ vsus sit.i.vtile sit vel opus sit facto.i.facere ablatiuus participij pro infinitiuo.vt Salusti⁹. Mature facto opus est facto pro facere. Pam.o parmeno sequere me intro in domum. Par.sequor te. Deinde ad spectatores dicit:equidẽ hodie feci imprudens.i.non suspicans me id facere plus boni quam vnq̃ fecerim ante hunc diem sciens:id est cõsulto cogitato de dita opera seu de industria. Ualete discedite cum sanitate ⁊ plaudite.i.gratulamini poete ⁊ authoribus ego Calliopius partium poete defensor:recensui.i.diligenter recognoui hanc comediam ⁊ censure mee indicium adhibui illi.

Ascensius.

Terentius Donati iudicio scite omisit illud alijs:quod commentarius adiecit. Nõ enim dicit vt alijs comedijs:sed dumtaxat vt in comedijs quasi vero hec comedia non sit sed hystoria.

Publij Terentij aphri comicorum elegantissimi comedie a Guidone Iuuenale viro perq̃ literato familiariter explanate ⁊ ab Jodoco Badio Ascensio:vna cum explanationibus suis locis adhibitis rursum annotate atq̃ recognite: et solerti cura castigate. Impresse Lugduni per Joannem David alias la Mouche. Anno ab incarnatione domini M.ccccc.xxix. Die vero.xxviij. Januarij.

Registrum.

a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.
Omnes sunt quaterniones.

Don pedro sarmiento

Por los campos

paluden
ponitur
mes ac
inme
adibo
seruatri
pro vol
vt ait M
...ptate ducit.
domū ... gaudere ...
...pulchritudinem
...curiose ... sermo tuus.i.
mihi ... voluptatē
clam ... decebat tan
Phi. ... celaret.i. ... ngeniū.i.at

Afri

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm